DE ORIGINE LIBELLI

„ΠΕΡΙ ΨΥΧΑΣ ΚΟΣΜΩ ΚΑΙ ΦΥΣΙΟΣ“

INSCRIPTI

QUI VULGO TIMÆO LOCRO TRIBUITUR QUÆSTIO

AB

J. R. W. ANTON,

DR. PHIL.

NUMBURGI AD/SAL.

IN AEDIBUS ALB. SCHIRMER.

1891.

Salvis iuribus omnibus!

HUGONI

GUBERNATORI GYMNASII NUMBURGENSIS

ET

GUALDEMARO

LEGIONIS PRAEFECTO TORMENTARIAE NONAE

FRATRIBUS CARISSIMIS

HAEC SUA STUDIA

DEDICAT

AUCTOR.

Praefatio.

Quaestionis de origine libelli „περὶ ψυχᾶς κόσμω καὶ φύσιος“ inscripti, — quâ annos abhinc triginta summos in philosophiâ petii honores — pars prima tum emissa est; post, longo temporis spatio intermisso, partis alterius tantum, quantum cepit spatium mihi concessum, in lucem prodiit anno 1869, praefixum programmati gymnasii Assindiensis, cum reliqua, quae mihi per nummorum caritatem edere non licuit, non in scrinio quidem adhuc delitescerent, sed deprompta ante hos octo annos rectractarentur et limarentur politius.

Iam delatâ potestate edendi sumptibus, alienis cuncta — cum his simul illa ante edita, perpurgata quidem et ipsa — foras dabo.

Magna mehercule moles! Quid tanto, inquies, opus erat instrumento in re tam manifestâ, quae nullâ iam disputatione egebat?

Ego vero, ne sic quidem patefieri poterant omnia.

At, quid attinet, omnia? quae consilio et ratione inveniri poterant, inventa erant.

Inventa erant? nonnulla quidem, eaque post Tennemannum — et plura quidem quam ille — edisseruit acutissime Franciscus Susemihl („Einleitung zur Uebersetzung des Pseudo-Timæus“ Osiander et Schwab t. 283, p. 926—946), qui solus, quod sciam, intra hos triginta annos in eâdem re elaboravit, angustis quidem, ut proposuerat, cancellis ingeniosam disputationem suam et elegantem circumscribens.

Quoniam igitur et hic ipse satis habuit, nonnulla de furti indiciis extricasse, quod Platoni factum est, iustaene cuiquam vituperationi erit, extricasse plura?

Quapropter non idcirco tibi, lector benevole, me excusatum volo, quod penitus singulas quasque in res intrabam, nec sola fraudis vestigia, sed ipsa cubilia ostendere conabar, modo ne

verbosior fuerit oratio mea, sed ideo, quod nonnulla etiam inexplorata reliqui, parum digesta limataque alia, alia minus accurate constanterque indicata.

Quae culpa et imbecillitati meae attribuenda et iniquitati rerum. Scito — ut pauca de iniquitate rerum dicam — me Assindiae (Essen) vivere in magnâ librorum inopiâ, nec Berolino potuisse aut Bonnâ de bibliothecis regiis arcessere omnes, quibus opus erat, — perquam multi enim nimis diligenter ibidem custodiuntur, — nec, si denuo opus mihi erat libro eodem, semper eundem (eandem dico editionem), nec, quam diu voluerim, ita ut multarum rerum cognitio multis mihi aut obstructa fuerit difficultatibus aut prorsus impedita, nec quod erat consilii, ut eundem librum laudarem secundum unam eandemque semper editionem, nullum autem — sunt quidem perpauci aliorum fide laudati — quin ipse inspexissem, persequi potuisse.

Bonâ igitur cum veniâ haec scripta mea legas!

Hanc priorem praefationis partem scripseram Assindiae Id. Octobr. 1881, toto hoc opere literario, cui praefandum erat, paulo ante confecto, nec tamen tum iam prelo subiecto, sed anno 1882—1883 Numburgi demum Saxonum inde a mense Septembri 1882.

Numburgi. Cal. Oct. 1883.

Dr. W. Anton.

Ann. Fratris carissimi opus postumum cum accedo ad edendum, nihil erat, quod mutarem aut annotationes adicerem, cum nova aliqua de eadem re commentatio mihi non esset cognita: viris illis doctissimis, G. F. Rettig et λλ, qui priorem partem in iudicium vocaverunt, ob benevolas eorum explicationes (philol. Rundschau. 1884. S. 1349; Wochenschrift für klass. Philol. 1885. S. 332) gratias ago maximas.

Cal. Mai 1891. Dr. H. S. A. —

De origine libelli

„περὶ ψυχᾶς κόσμω καὶ φύσιος“ inscripti, qui vulgo Timæo Locro tribuitur.

Pars I.

Timaeus Locrus, unus de Pythagoreis, qui non solum summos teste Platone[1]) Synesioque[2]) (circa 410—420 p. Chr. n. †) in civitate suâ gerebat honores, sed etiam accuratâ astronomiae experientiâ studioque naturam universi mundi cognoscendi maximo praeter alios excellebat, auctoribus Platone[3]), Ciceronc[4]), Valerio

---

[1]) „Tim.“ p. 20, A: „*Τίμαιός τε γὰρ ὅδε εὐνομωτάτης ὢν πόλεως, τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Λοκρίδος, οὐσίᾳ καὶ γένει οὐδενὸς ὕστερος ὢν τῶν ἐκεῖ, τὰς μεγίστας μὲν ἀρχάς τε καὶ τιμὰς ἐν τῇ πόλει μετακεχείρισται, φιλοσοφίας δ' αὖ κατ' ἐμὴν δόξαν ἐπ' ἄκρον ἁπάσης ἐλήλυθεν* —“

et p. 27, A: „*Ἔδοξε γὰρ ἡμῖν, Τίμαιον ἅτε ἀστρονομικώτατον ἡμῶν καὶ περὶ φύσεως τοῦ παντὸς εἰδέναι μάλιστα ἔργον πεποιημένον πρῶτον λέγειν* —“

[2]) „de dono astrolabii“ p. 307 Petav. —: „*Ἰταλία μὲν γὰρ πάλαι τοὺς αὐτοὺς ἔχουσα Πυθαγόρου τε ἀκουστὰς καὶ τῶν πόλεων ἁρμοστὰς Ἑλλὰς ἡ μεγάλη προσηγορεύετο· καὶ μάλα ἐν δίκῃ· παρ' οἷς Χαρώνδας μὲν ἐνομοθέτει καὶ Ζάλευκος, ἐστρατήγουν δὲ Ἀρχῦται καὶ Φιλόλαοι, ὁ δὲ ἀστρονομικώτατος Τίμαιος ἐπολιάρχει τε καὶ ἐπρέσβευε καὶ τἆλλα ἐπολιτεύετο· παρ' οὗ καὶ Πλάτων ἡμῖν διαλέγεται.*“

† de aetatibus antiquorum ut plurimum Zelleri auctoritate nitor, cuius indices videas ad suam de philosophiâ Graecorum historiam.

[3]) „Tim.“ p. 20, C: „*καὶ μὲν δή, καθάπερ εἶπε Τίμαιος ὅδε, ὦ Σώκρατες, οὔτε ἐλλείψομεν προθυμίας οὐδὲν, οὔτ' ἔστιν οὐδεμία πρόφασις ἡμῖν τοῦ μὴ δρᾶν ταῦτα· ὥστε καὶ χθὲς εὐθὺς ἐνθένδε ἐπειδὴ παρὰ Κριτίαν τὸν ξενῶνα, οὗ καὶ καταλύομεν, ἀφικόμεθα, καὶ ἔτι πρότερον καθ' ὁδὸν αὐτὰ ταῦτα ἐσκοποῦμεν* —“

cfr. Aug. Boeckh „prooem. catal. lectt. Berol. hibernarum“ 1838, p. 6 et 7, ac de ratione Platonis anachronismorum p. 11.

[4]) „Fin.“ V, 29, § 86 sq. I. C. Orelli: „Omnis auctoritas philosophiae consistit in beatâ vitâ comparandâ. Beate enim vivendi cupiditate incensi

Maximo[5]), Hieronymo[6]) († 420), contra quos Macrobii[7]) (circa 390—420 p. Chr. n.) sententia, ut Augustus Boeckh[8]), sagacissime demonstravit, nihil valet, Socratis aetate vixit proximâque et multum, ut docet Cicero relataque Ciceronis referentes l. l. Valerius Maximus et Hieronymus, cum Platone Locros profecto versabatur.

Huic philosopho libellus quidam *περὶ ψυχᾶς κόσμω καὶ φύσιος*, doricâ igitur dialecto compositus, vulgo tribuitur.

Qui libellus cum etiam obiter tantummodo legenti maximam cum Platonis Timæo offerat similitudinem, uni cuique de eius origine diiudicanti rationes explicandae erant, quae inter hos libros intercederent.

---

omnes sumus. § 87. Hoc mihi cum tuo fratre convenit. Quare hoc videndum est, possitne nobis hoc ratio philosophorum dare. Pollicetur certe. Nisi enim id faceret, cur Plato Aegyptum peragravit, ut a sacerdotibus barbaris numeros et caelestia acciperet? cur post Tarentum ad Archytam? cur ad reliquos Pythagoreos, Echecratem, Timæum, Acrionem Locros, ut, cum Socratem expressisset, adiungeret Pythagoreorum disciplinam, eaque, quae Socrates repudiabat, addisceret?"

„de Rep." I, 10, 16:

„Tum Scipio: Sunt ista, ut dicis, sed audisse te credo, Tubero, Platonem, Socrate mortuo, primum in Aegyptum discendi causâ, post in Italiam et in Siciliam contendisse, ut Pythagorae inventa perdisceret, eumque et cum Archyta Tarentino et cum Timæo Locro multum fuisse et Philolai commentarios esse nactum: cumque eo tempore in his locis Pythagorae nomen vigeret, illum se et hominibus Pythagoreis et studiis illis dedisse. Itaque cum Socratem unice dilexisset eique omnia tribuere voluisset, leporem Socraticum subtilitatemque sermonis cum obscuritate Pythagorae et cum illâ plurimarum artium gravitate contexuit." cfr. Tusc. Disp. I, 17, 39.

[5]) „Factorum dictorumque memorabilium" l. VIII, 7, ext. 3.: „Quo minus miror, Platonem in Italiam transgressum, ut ab Archytâ Tarenti, a Timæo et Acrione et Echecrate Locris Pythagorae praecepta et instituta acciperet —"

[6]) „adversus Rufinum" cap. 40, p. 567 Vallars.: „Post academiam et innumerabiles discipulos sentiens, multum suae deesse doctrinae, venit (suppl. Plato) ad magnam Graeciam ibique ab Archyta Tarentino Timæoque Locrensi, Pythagorae doctrinâ eruditus elegantiam ac leporem Socratis cum huius miscuit disciplinis, quae omnia nomine commutato Origenes in libros suos *περὶ ἀρχῶν* transtulisse convincitur."

[7]) „Saturnalia" I, 1: „Inclitum dialogum Socrates habita cum Timæo disputatione consumit, quos constat eodem saeculo non fuisse."

[8]) „prooem. catal. lectt. Berol. hibern." 1838, p. 6 sqq.

Variae autem, quae adhuc exstiterunt sententiae, in has quattuor redire mihi videntur:

Ac primum quidem Nicomachus Gerasenus[9]) (ca. 100—150 p. Chr. n.), — Clemens Alexandrinus[10]) (c. 190—215), — Jamblichus[11]) (c. 300—330), — Eusebius[12]) († 340), — Theodoretus[13]) († 457), — Syrianus[14]) (c. 420—440), — Proclus[15]) (410—485), — Hierocles[16]) (c. 415—450), — Stobaeus[17]) (c. 500 p. Chr. n.), — Simplicius[18]) (c. 529), — Philoponus[19]) (c. 500—550), — scholiasta Platonis[20]), Suidas[21]), — de recentioribus Marsilius Ficinus[22]) (1433—1499), — Caspar de Barth[23]) (1587—1658), — Thomas Gale[24]), Jacobus

---

[9]) „ἐγχειρίδιον ἁρμονικῆς" I, p. 24 Meibom.

[10]) „Stromata" V, p. 116 (vol. 3, p. 80) Klotz.

[11]) „comm. in Nicomachi Arithm.", p. 148 v. 9 sqq. Tennul. et p. 168 v. 8.

[12]) „Praep. Ev." XIII, cap. 13, § 42 (vol. 2, p. 212, v. 22 sqq. Dindorf.

[13]) „Therapeutica" 36. 40 Gaisford.

[14]) „comm. in Aristotelis Metaphysica" 56b, — 59 — 109 ed. lat. Venet.

[15]) „comm. in Plat. Timæum" I, 1, A; I, 3, B.; I, 5, A Schneider.

[16]) „comm. in aurea carmina" p. 100 Needham.

[17]) „Eclogae phys." I, 2, 2 (Ia, p. 6 Heeren); I, cap. 52 — (Ib, p. 864 Heeren).

[18]) „comm. in Aristotelem de caelo f. 139, b — p. 510, A, v. 40 ed. Acad. reg. Borussicae — f. 129 — p. 505, B, v. 22 sqq. — f. 141, b — p. 511, A, v. 15 — f. 156, b — p. 515, A, 20 — fol. 158 — p. 515, A, v. 32 sq. et in eiusdem categ. p. 50 Ald.

[19]) „de aeternitate mundi" VI, 8 — „comm. in Aristotelem de animâ" I, 3, 11?

[20]) Immanuel Bekker: „commentaria critica in Platonem etc." vol. 2, p. 423.

[21]) s. v. *Τίμαιος* — „De quibus omnibus infra accuratius!"

[22]) Marsilius Ficinus in suâ Plotini editione p. 280: „Merito Timæus Locrus negat, animas humanas in bestias transire: negat etiam ex homine mox in hominem transmigrare", — „compendium in Tim." p. 241: „In Timæo autem Timæum Pythagoricum, qui librum de universi naturâ composuit, imitatur" (suppl. Plato).

[23]) „adversaria" VI, 27: „De elementis ista ex Platonis Timæo hausit (sc. Firmicus): legendus ad uberiorem captum Timaeus ipsemet Locrus in libello *περὶ ψυχᾶς κόσμω καί φύσιος*, quem denuo latine fecimus —"

[24]) „opuscula mythologica" p. 540: „Vere aureus libellus (sc. *περὶ ψυχᾶς κόσμω καί φύσιος*) et purioris priscorum philosophorum doctrinae pulcherrimum *μνημόσυνον*, superioris vero disputationis a Platone copiose de naturâ perscriptae verum autographum: cui fusius et dilucidius nimirum explicando commentarii vice illa adhibita est. Unde

Brucker[25]), marchio d'Argens[26]), Carolus Batteux[27]), J. A. Fabricius[28]), Theodericus Tiedemann[29]), Daniel Wittenbach iunior[30]),

---

nomen etiam retinuit Platonis candor. Nos ne acta agamus, summis tantum capitibus notatis, haec autographi verba ad commentarium revocabimus. Nam et libri subiectum et ipsa *οἰκονομία* plane cum illo consentiunt. Illic latior et magnificentior via, hic eiusdem doctrinae certa et perspicua animadvertuntur vestigia. Hoc tamen notandum, Platonem ad doctrinam amplificandam foeda quaedam commenta ex Aegyptiorum scholis putidâ quâdam diligentiâ illuc congessisse, quae commodius et modestius hîc notantur a Timæo, veluti sunt nugae *περὶ μεταφύσεως*" etc.

25) „Historia critica philosophiae", T. I, p. 1127: „Certe librum Timæi de rerum naturâ acquisivit indeque Timæum suum conscripsit" (sc. Plato).

26) ad editionem Timæi Locri p. 5 praefatur haec: „Platon goûta si fort l'ouvrage de Timée de Locres, qu'il crut devoir se l'approprier: il composa un dialogue sous le nom de Timée, qui n'est qu'un long commentaire sur le texte de notre philosophe, qu'il a entièrement inseré dans le sien; mais il s'en faut bien, que Platon ait égalé son original; au contraire, en l'augmentant, il l'a gâté et j'ose dire beaucoup defiguré."

27) „Ocellus Lucanus de la nature de l'univers; Timée de Locres de l'âme du monde; Lettre d'Aristote à Alexandre sur le système du monde etc." Paris 1768.

28) „Bibliotheca graeca" II, 13: „Timæus Locrus tamquam *ἀστρονομικώτατος* et naturae universi diligentissimus inquisitor laudatur a Platone, qui dialogum suum, quem Timæum inscripsit, maximam partem ex Pythagorici illius libello expressit."

29) „Deutsches Museum" T. II, p. 151: „Ich bin auf verschiedene, meiner Meinung nach nicht genug entwickelte, Gründe für die Aechtheit beider Schriften (sc. „Ocelli Lucani" et „Timæi Locri") gestossen. Ich wage es aber noch nicht, ihnen das Siegel der Gewissheit aufzudrücken, bis ich das Urtheil des Publicums über sie werde erfahren haben". — paullo post, et ipsâ quidem pag. 151: „Dieser Grund giebt zwar immer nur einen hohen Grad von Wahrscheinlichkeit, weil noch immer der Fall nicht unmöglich ist, dass ein geschickter Betrüger die pythagoreische Sprache nachzuahmen gewusst habe. Allein diese Wahrscheinlichkeit erhebt der andere zur Gewissheit, indem er sich bloss auf Aussagen von unverdächtigen Zeugen des Alterthums stützt". — cfr. p. 153 et 155 sub finem — et 156. — „Griechenlands erste Philosophen" p. 191: „Diese Stelle (sc. Procli locus supra laudatus) ist entscheidend und hebt allen Zweifel in der Auslegung. Ebendies versichert auch Jamblich mit Anführung der eigenen Worte Timons; Platon, spricht er, soll seinen gleichnamigen Timœus aus dem Timæus von Locri verfertigt haben, dies versichert unter Anderen auch der Sillograph Timon. Hiermit stimmen folgende Gründe vollkommen überein etc."

30) „opuscula" II, 533: „Timæus quoque Locrus nobilitatus est cum suâ

libellum genuinum esse rati Platonem — qui quidem hac de re sententias tulerunt — „plagii“ accusant, deinde Godofredus Bardili[31]) genuinum quidem esse disputat, Platonem autem „plagii“ crimine absolvere studet, tum Frid. Christianus Petersen[32]) genuinum esse negat, ab Aristotele autem e vero Timæi Locri libro, quem Plato totum fere in Timæum suum transcripserit, excerptum esse statuit, denique si non Roy,[33]) Hermannus Conring,[34]) Thomasius,[35]) Daniel

---

doctrinâ, tum Platonis studio, qui illius libello „de animâ mundi“ suum ipse de hoc argumento dialogum accommodavit ac Timæi nomine inscripsit“ — — cfr. II, p. 516.

[31]) „Epochen der vorzüglichsten philosophischen Begriffe“ p. 165 sqq.: „Der Satz, welcher sich mit einem hohen Grade von Wahrscheinlichkeit bei genauer Lesung des Timæus Locrus mir wie von selbst aufdrang, war dieser: Die Schrift zeigt keine Spuren einer späteren Zusammensetzung aus einer anderen Originalschrift. Die Kürze, mit der Alles gesagt ist, die eigenthümliche durch das Ganze durchgeführte Manier, womit sie ihre Gegenstände behandelt, Ausdruck, Stellung der Gedanken — die ganze Anlage trägt vielmehr unverkennbare Merkmale von Aechtheit und hohem Alterthume“. — paullo post in annotatione: „Wenigstens ist jetzt das Problem gelöst, warum Aristoteles, Cicero, Plutarch den Platon keines Plagiats beschuldigen. Es konnte keinem der Gedanke beikommen —“.

[32]) „Jahrbücher für wissenschaftliche Kritik“, Berol. 1838, p. 810—812: Ascribo, quae ille sub finem p. 816 posuit: „Nach des Referenten Untersuchung über die Archyteischen Bruchstücke bildeten die beim Stobäus aufbewahrten Fragmente den zweiten Theil der Aristotelischen Schrift „ἐκ τῶν Τιμαίου καὶ Ἀρχύτου“, deren ersten Theil wir in dem hier besprochenen Büchlein des Timæus Locrus wiedergefunden zu haben glauben“. — et quae p. 808: „In den wenigen Ueberbleibseln den Timæus nicht erwähnt zu finden, kann uns um so weniger auffallen, da Platons Timæus den Inhalt des letzteren meistens in sich aufgenommen haben muss.“

[33]) „versio Timæi“, fol. 12.

[34]) „Propolit.“ c. 15, p. 104.

[35]) „Observ. Halens,“ T. IX, 6, § 7, p. 170: „Fuit, cum et nos illa fragmenta, quae a nemine videremus in dubium vocari, pro γνησίοις haberemus. — Disp. II de virtute Heroïcâ § 1. Nunc aliter sentimus, moti cum primis iudicio viri, non aliter nobis nisi summâ laude nominandi, Hermanni Conringii „Propol.“ cap. 15, p. 104, cui saeculo Christiano secundo et tertio confecta haec videntur ab iis, qui Pythagoricae veteris philosophiae restauratores voluerint videri.“ — Quos tres libros posteriores, in „biographiâ universali“ s. v. „Timee“ laudatos, cum adire ipsos non possim — desunt enim illis, quae mihi patent,

Georgius Morhof,[36]) at certe Christophorus Meiners,[37]) Theodericus Tiedemann[38]) (mutavit enim sententiam suam), Theophilus Tennemann,[39]) Josephus Socher,[40]) Augustus Boeckh,[41]) Henricus

---

bibliothecis — nec per se satis appareat, num Thomasius nostrum quoque libellum in fragmentorum numero habuerit — id quod Morhofius certe fecit. v. not. 36 —, nihil certi exploratique habeo de auctorum sententiis.

[36]) „Polyhist.“ T. II, libr. I, cap. 2, § 3, p. 13 ed. quart. Lubecens. anni 1747: „Exstat et quoddam Timæi Locrensis fragmentum de animâ mundi et naturâ, editum Parisiis anno 1555 in 8, sed non usque adeo plenam meretur fidem.“

[37]) „biblioth. philol.“ T. I, sect. 5, p. 204 sqq. „historia doctrinarum apud Graecos et Latinos“ T. I, p. 587: „Ich bin genöthigt, zur Vertheidigung meiner Meinung, dass die Schrift von der Weltseele dem Timæus erst nach den Zeiten des Platon angedichtet worden sei, und aus dem Timæus des Letzteren angezogen sei, mich hier etwas weitläufiger auszubreiten, als ich es sonst würde gethan haben.“

[38]) „Geist der speculativen Philosophie“ T. I, p. 89 sq. „argumenta dialogorum Platon“, p. 302: „Exstat. Timæi Locri nomine inscriptus liber, in quo eadem fere (suppl. atque in Platonis Timæo) docentur, undeque sua hausisse Plato non sine veri quâdam specie insimulatur: quâ in opinione cum ante annos aliquot essem, revocavit me probabilior eorum sententia, qui post Platonem hunc librum a Pythagoreo quodam sive Platonico, auctoritatem Platoni (?) maiorem conciliaturo, suppositum affirmant. Quamquam enim a Timæo Locro, teste Timone (?), quem laudat Plutarchus (?), quaedam sine dubio noster acceperit, omnia tamen inde haussisse vix potest, cum antiquitas omnis Platoni tribuat, quae in hoc Timæo docentur, quam fugere tam insigne plagium, adversarios maxime, quos multos Plato est expertus, vix potuit.“

[39]) „System der platon. Philosophie“ p. 106: „Ich glaube, dies sind Gründe genug, um darzuthun, dass die Schrift von der Weltseele weder von Timæus Locrus, noch von einem anderen Philosophen vor Platon geschrieben worden ist, sondern von einem viel späteren Verfasser, der den Timæus des Platon in ein compendium zusammendrängte“.

[40]) „über Platons Schriften“ p. 367: „Der attische Timæus ist das Original, der dorische die Copie“.

[41]) „de platonicâ corporis mundani fabricâ“ p. 23, Note: „Sic definivit ille, qui Platonis Timæum excerpsit, interpolavit, fucavit“, — p. 27 sqq.: „Etsi enim in libello περὶ φυχᾶς κόσμω καὶ ψύσιος, qui Timæo Locro, naturae peritissimo Pythagoreo, tribuitur, eadem fere docentur, tamen eam ob causam nemo putaverit, Platonem ex isto rivulo hausisse uberrimum placitorum suorum fluvium: immo in singulis illius commentarioli paginis indoles cernitur non propria invenientis auctoris, sed aliena compilantis scriptoris: ac diu certe post Platonem et Aristotelem hoc opusculum innotescere coepit, vete-

Ritter,[42]) Chr. Aug. Brandis,[43]) G. A. Fridericus Ast,[44]) J. J. de Gelder,[45]) Otto Fridericus Gruppe,[46]) Henricus Ahrens,[47]) Godo-

ribus prorsus incognitum et aliquot demum post Socratem saeculis ex Platonis Timæo consarcinatum" — cfr. „Philolaus" etc. p. 24. — „prooem. catalogi lectt. hib. Berol." 1838, p. 6: „Quod enim quis dicat, Timæum praelatum esse a Platone, quia ex Timæi libello desumpta erant placita, in cognomini dialogo exposita, id non opus videtur refutare, quod nemo, qui Platonis ingenium penitus cognovit, Timæi quod fertur opusculum „de naturâ et animâ mundi", non intelliget, subditicium esse" —.

[42]) „Geschichte der pythagoreischen Philosophie" p. 71: „Unter dem Namen des Timæus, der zu den pythagorischen Lehrern des Plato gerechnet wird, besitzen wir eine Schrift im dorischen Dialekte: „über die Weltseele und die Natur", welche aber mit dem platonischen Timæus zu grosse Aehnlichkeit hat, als dass sie für etwas anderes angesprochen werden könnte, als für einen Auszug aus diesem Werke des Platon. Es ist überflüssig, sich zn bemühen, die Spuren in dieser Schrift nachzuweisen, welche zeigen, dass sie nicht von einem alten Pythagoräer herrühren könne; der unpythagoreischen Lehren sind zu viele in ihr". — cfr. „Gesch. der Philosophie" T. I, p. 359.

[43]) „Handbuch der Geschichte der griech.-römischen Philosophie" p. 438 sq.: „Gleiches Urtheil betrifft die übrigen pythagorischen Bücher und Bruchstücke, sowohl die ethischen, wie die angeblichen Schriften eines Pythagoräers Timæus" etc.

[44]) „Leben und Schriften Platons" p. 370: „Ein späterer Auszug aus dem platonischen Timæus ist der sogenannte Timæus der Locrer von der Weltseele, den man unbegreiflicher Weise noch in neueren Zeiten für eben das Werk gehalten hat, aus welchem Platon bei Abfassung seines Timæus geschöpft habe —".

[45]) „Timæus Locrus" etc. ed. de Gelder — praef. p. 13: „Quae omnia si in unum tamquam breviarium contrahantur, hanc probabilem efficiunt sententiam, virum quendam, ingenii acumine praeditum, et in mathematicis haud mediocriter versatum, saeculo p. Christum secundo, Platonis Timæum in compendium redegisse: quod utrum lucri causâ fecerit aliosque fallendi consilio, difficilis quaestio est, de quâ in utramque partem disputari posse videtur."

[46]) „über die Fragmente des Archytas und der älteren Pythagoräer" p. 2: „Tennemann hat die dem Pythagoräer Timæus beigelegte Schrift über die Weltseele und die dem Ocellus von Lucanien zugeschriebene über die Natur des All gegen ihre Vertheidiger so bündig und nachdrücklich für unecht erklärt, dass alle nachfolgenden Kritiker von Bedeutung ihm hierin beigetreten sind. Der Verfasser dieses Versuchs ist nun zwar der Meinung, dass sich die Kennzeichen der Unechtheit im Einzelnen noch deutlicher nachweisen lassen, hält es aber bei der Gewichtigkeit der bereits vorgebrachten Gründe für überflüssig etc." —

[47]) „de dialecto doricâ" p. 23: „Diu est, ex quo nonnulla istorum, ut Timæi Locri librum, suppositicia esse inter omnes constat."

fredus Stallbaum,[48]) H. Martin,[49]) Car. Fridericus Hermann,[50]) Franciscus Susemihl,[51]) Eduardus Zeller,[52]) alii id fere omnes

[48]) „Prolegomena ad Platonis Timæum" p. 39: „Hi certissimis argumentis effecerunt, non Platonem ex Timæo isto Locro profecisse, sed hoc opusculum ex Platonis Timæo esse consarcinatum atque Pythagorei nomine insignitum. Enimvero confectum illud videtur saeculo Christiano secundo vel tertio, quo tempore, qui exstiterunt philosophiae veteris restauratores, iidem nobilissimorum hominum nominibus libros ab ipsis compositos per fraudem supposuisse videntur."

[49]) „des études sur le Timée" T. I, p. 50: „Le traité de l'âme du monde et de la nature, que Proclus nous a conservé comme étant de Timée de Locres, est certainement apocryphe et n'est qu'un résumé du discours, que Platon lui prête dans ce dialogue, qui port son nom." — et T. II, p. 393: „La publication d'œuvres apocryphes, qui remonte aux premiers temps de la littérature grecque, ayant pris un devéloppement vraiment prodigieux depuis le troisième siècle av. J. C. jusqu'à la fin du premier siècle de notre ère, ce fut probablement dans cet intervalle, que l'ouvrage, dont nous parlons, fut écrit par quelque sceptique, qui voulut rabaisser Platon, jeter des doutes sur la foi des Pythagoriciens à l'immortalité de l'âme et surtout vendre bien cher son manuscrit pour la bibliothèque d'Alexandrie ou pour celle de Pergame". — cfr. Meinersius: „historia doctrinarum etc." III, cap. 5.

[50]) „Geschichte und System des Platonismus" p. 545 sqq.: „Selbst wenn die alte Ueberlieferung richtig sein sollte, dass ein grosser Theil des Platonischen Timæus aus Philolaus Werken entnommen sei, so würde sich das doch eben nur auf das Verhältniss des formalen und materialen Princips (?), auf die Theile der Seele (?) und auf die Elementarkörper beziehen können, deren pythagoräischen Ursprung wir schon früher kennen gelernt haben; noch weniger ist aber an eine eigene Schrift des Timæus Locrus zu denken, von welchem Manne es nicht einmal gewiss ist, ob er überhaupt etwas schriftlich hinterlassen habe, und wenn ihm Platon hier seine Theorien in den Mund legt, so deutet das hier nur ein ähnliches Verhältniss an, wie es zwischen der Person des Socrates oder des Eleatischen Fremdlinges und seiner eigenen Lehre besteht, währeud das besondere Büchlein, das den Namen jenes Pythagoräers trägt, nach sicheren Spuren nur als ein später, übrigens weder ungeschickter, noch ohne eigenes Nachdenken gemachter Auszug aus dem Platonischen Werke gelten kann."

[51]) „Einleitung zum Pl. Timæus" — Osiander et Schwab 283, p. 944: „Alles zusammengerechnet, kann somit die Schrift nur als ein überarbeitender Auszug aus dem Platonischen Timæus begriffen werden, und ihr Verfasser, obwohl ein nachdenkender und wohl unterrichteter Geist, zeigt doch in seinem ganzen Verfahren die deutlichen Spuren einer späteren Zeit, in welcher die eigentliche philosophische Schöpferkraft und der Sinn für tiefere Systematik und die unterscheidenden Grundlehren verschiedener Systeme bereits erloschen" etc.

[52]) „Philosophie der Griechen" T. I, p. 212 ed. II — p. 247, v. 3 – 6 ed. III:

consentiunt, ut scriptum esse censeant ab homine, qui multo post Platonem fuerit eiusque Timæum non sine arte aliquâ in angustum coëgerit et hîc illîc adulteraverit et interpolaverit. Etsi autem, ut videmus, multi sunt iique homines doctissimi, qui iam sententias de origine huius libelli tulerunt, nemo tamen ex iis operae pretium habuisse videtur, quaestionem instituere quam accuratissimam, quâ omnis dubitatio tolleretur.

Censeo igitur, non inutile[53]) fore nec vituperandum, quod denuo de hoc libello quaeratur. Quam quaestionem cum non ignorem multis esse obstructam difficultatibus, maximis precibus eo contendendum mihi esse video, ut in benevolâ iudicis humanitate perfugium mihi paratum sit.

Omnis eiusmodi quaestio duplici continetur argumentorum genere, quorum externa e testimoniis veterum, interna ex ipso libro ducuntur.

Ac primum quidem examinanda erunt veterum hoc de libello testimonia, ut patefiat, *et*, num loci illi a defensoribus „genuinitatis" — sit venia verbo! — ex antiquissimis etiam scriptoribus allati, quibus illi tamquam maximâ nituntur auctoritate, reverâ id significent, quod hi ipsi in iis reperisse sibi videntur, *et* quid iudicandum sit de testimoniis reapse huc pertinentibus.

Quâ in re maxime cavendum nobis erit, ne, ubicunque de Timæo commemoratur, arbitremur, libellum illum de animâ mundi et de naturâ significari, cum et „ὁ Τίμαιος" pro ipso Platonico dialogo citetur,[54]) et alius quis Timæus — pluribus*) enim idem

---

„Ebenso ist man über die Unächtheit der Abhandlung von der Weltseele, die dem Locrer Timæus beigelegt wird, die sich aber beim ersten Blick als ein Auszug aus dem platonischen Timæus darstellt, seit Tennemann's gründlicher Beweisführung einig" — et T. III, 2, p. 109, v. 3—5, p. 121, v. 3 sq. et v. 13.

[53]) Inutile vero cum Rittero (not. 42) comque Gruppio (not. 46) Astius „Leben und Schriften des Platon" p. 371: „Uebrigens hat Tennemann ausführlich und genügend gezeigt, dass der sogenannte Timæus Locrus ein später verfasster Auszug aus dem Platon ist; daher es überflüssig wäre, noch länger dabei zu verweilen. — ac vide ne etiam Zellerus (not. 52). — Tennemanni autem argumentatio neque omnibus partibus expleta neque semper vera.

[54]) cfr. Adolphus Trendelenburg „Platonis de ideis et numeris doctrina ex Aristotele illustrata" p. 17 sq. — Car. Frid. Hermann: „Gesch. und System des Platonismus" p. 701 not. 704.

*) cfr. Goellerus „de situ Syracusarum" p. 200 sqq.

nomen fuit — fortasse historicus Tauromenitanus, quem in libris historicis, imprimis in „vita Pythagorae", nonnulla de philosophiâ pythagoricâ tradidisse verisimile est,[55]) aut Timæus quidam Mathematicus designatus esse possit.

In proponendis autem illis testimoniis, falsis verisque, servabo — quoad fieri poterit — ordinem temporum.

Ac primum ipse Plato tamquam testis genuinitatis huius libelli a Bardilio, eius libelli, ex quo noster ab Aristotele expressus sit, a Petersenio citatur.

Bardilius[56]) enim, cum et ex iis, quae Plato de Timæo Locro ab initio cognominis sui dialogi dicat, et inde quod idem Timæus in eodem sermone rem solus ad finem perducat, maiore cum verisimilitudine sequatur, ut Plato ipsum, quae vel docuerit vel scripta proposuerit, ea dicentem induxerit, quam quae non ad eius doctrinam pertineant, cumque libellus, qui Timæi Locri nomine fertur, sit de iisdem rebus, de quibus Platonis Timæus, genuinum esse hunc libellum, concludi posse iudicat.

Totam hanc argumentationem infirmissimam esse, facile intellectu erit.

Primum de initio Platonis Timæi, quod respicit Bardilius, nihil fere huc pertinet, nisi p. 20 A (?): „*φιλοσοφίας ... κατ᾽ ἐμὴν δόξαν ἐπ᾽ ἄκρον ἁπάσης ἐλήλυθεν*" (suppl. *Τίμαιος*) et p. 27 A: „*ἔδοξε γὰρ ἡμῖν, Τίμαιον ἅτε ἀστρονομικώτατον ἡμῶν καὶ περὶ φύσεως τοῦ παντὸς εἰδέναι μάλιστα ἔργον πεποιημένον, πρῶτον λέγειν*" — neque quidquam in his verbis inesse censeo, ex quo manifesto nascatur, ut Plato Timæum ea dicentem fecerit, quae ille libello aliquo tractaverit.

Deinde quod Timæus isque solus in cognomini Platonis dialogo rem edisseruit, nulli prorsus isti argumento esse debebat. Assumptus enim est Timæus, non alius de Pythagoreis, aut Socrates in hoc dialogo complura Pythagoreorum placita continente disserens, quod Plato et nôrat Timæum eo fere tempore, quo sermonem haberi fingit, Athenis degisse hospitem,[57]) et Locris (cfr. notae 4 et 5 et 6)

---

[55]) Menagius ad Diog. L. VIII, 10. — Göllerus „de situ Syracusarum" p. 200 sq. — Car Fr. Hermann l. l. p. 701, not. 704.

[56]) „Epochen der vorz. philos. Begriffe" p. 170 sqq.

[57]) Boeckh: „prooem. catal. lectt. hib." Berol. 1838, p. 6.

saepe cum eo de philosophiâ Pythagoricâ collocutus erat,[58]) neque Socrates, quamquam physica priorum scripta mature cognovit,[59]) explicandis contemplationibus physicis ipsi satis apte proferri posse videbatur:[60]) solum autem Timæum — et tali, quali fecit ratione — perorantem videmus, quod de rebus physicis, quae maxime observationis diligentia nituntur, tum temporum — et Platonis quidem iudicio (cfr. Zellerus II, 1, p. 664 sq. ed. III) utique nullo tempore — non dialectices ope omnia exquiri, examinari, confirmari poterant, sed referre tantum et narrare licebat, quae verisimilia viderentur, quod igitur huius commentationis indoles non dialogicam, sed „acroamaticam“ postulavit formam.[61])

---

[58]) cfr. Car. Fr. Hermann l. l. p. 546. — Martin „des études sur le Timée“ T. I, p. 42 sqq.

[59]) Boeckh: „prooem. catal. lectt. aestivarum“, Berol. 1838, p. 7.

[60]) cfr. Platonis „Phaedo“ p. 96 A. — p. 99, ubi Socrates confitetur, se adolescentem quidem maximâ captum fuisse cupiditate eius sapientiæ, quam appellent *περὶ φύσεως ἱστορίαν*, postremo autem se sibi ad universum hoc negotium longe ineptissimum esse visum, et cum causam rerum naturalium neque ipse reperire neque ab alio discere potuisset, se misisse rerum contemplationem, et quae prius se scire putasset, ea quoque dedidicisse. — et Aristoteles „*περὶ ζῴων μορίων*“ I, 1, 642, A, 28—31: „*ἐπὶ Σωκράτους δὲ τοῦτο μὲν* (sc. *τὸ ὁρίσασθαι*) *ηὐξήθη, τὸ δὲ ζητεῖν τὰ περὶ φύσεως ἔληξε, πρὸς δὲ τὴν χρήσιμον ἀρετὴν καὶ τὴν πολιτικὴν ἀπέκλιναν οἱ φιλοσοφοῦντες*“. — et Galenus „*περὶ Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων*“ IX, 7. — vol. 5, p. 780 sq. Kühn.: „*οὐ γὰρ δὴ, ὥςπερ γεγονέναι τὸν κόσμον ἢ μὴ γεγονέναι ζητεῖν ἄχρηστον, οὕτω καὶ περὶ προνοίας καὶ θεῶν.* (p. 781) *ὅτι γάρ τι κρεῖττον ἀνθρώπου δυνάμει τε καὶ σοφίᾳ κατὰ τὸν κόσμον, ἅπασιν ἡμῖν ζητεῖσθαι βέλτιον, οὐ μὴν ὁποῖοί τινές εἰσι τὴν οὐσίαν οἱ θεοὶ, πότερον ἀσώματοι παντάπασιν ἢ, καθάπερ ἡμεῖς, οὕτως αὐτοὶ μετὰ σωμάτων, ἀναγκαῖον σκοπεῖσθαι. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ τελέως ἄχρηστ' ἐστὶν εἰς τὰς ἠθικάς τε καὶ πολιτικὰς ὀνομαζομένας ἀρετάς τε καὶ πράξεις, ὥσπερ γε καὶ εἰς τὰς τῶν ψυχικῶν παθῶν ἰάσεις. καὶ γέγραπται περὶ αὐτῶν ὑπὸ Ξενοφῶντος ἄριστα, μὴ μόνον αὐτοῦ τῆς ἀχρηστίας κατεγνωκότος, ἀλλὰ καὶ Σωκράτην φάσκοντος οὕτω φρονεῖν. ὁμολογοῦσι δ' αὐτῷ καὶ οἱ ἄλλοι τοῦ Σωκράτους ἑταῖροι καὶ Πλάτων αὐτὸς, ὃς τὴν φυσικὴν θεωρίαν τῇ φιλοσοφίᾳ προςθεὶς Τιμαίῳ ἀναγράφει τὸν περὶ αὐτῆς λόγον, οὐχὶ Σωκράτει.* —“ Qui omnes et reliqui, quos praeterii, quid habeant hac in re auctoritatis, praeclare exposuit Augustus Bernardus Krische „Forschungen auf dem Gebiete der alten Philosophie“ I, p. 205 sqq.

[61]) cfr. Stallbaum „prolegomena in Tim.“ p. 36 sqq. et Zeller „Philos. d. Gr.“ II, 1, p. 478, ed. III.

Denique illa Bardilii ratio argumentandi, cum verisimilius sit, Timæum a Platone ea dicentem induci, quae vel verbo tradiderit vel scripturâ, atque libello illo eadem quae Platonis Timæo contineantur, effici, genuinum esse hunc libellum, si solam spectas, nihil momenti habet. Transeamus igitur ad examinandam Petersenii sententiam, qui sic argumentatur:[62]) si constet, Platonem eorum auctorum, quorum libris usus sit, raro mentionem facere, nec in ambiguo versetur, quin in componendis „Cratylo" et „Philebo" scripta priorum in oculis quidem habuerit, nec tamen laudaverit, eo magis consentaneum esse, ut statuatur, reverâ exstitisse illos libros, quos vel aperte designaverit vel obscure. Quae (utrum tandem? quaero — aperta an obscura designatio?) cum optimo iure de Parmenidis Zenonisque operibus dici possint, nullam adesse causam, cur non pari iure de Timæi Locri libro dicantur. Ipsum enim Timæum a Platone paginâ vicesimâ describi accuratius, quam ut accipi possit persona ficta, atque, (non) satis quidem definite, librum ab eo scriptum significari p. 27 A his verbis: *„Ἔδοξε γὰρ ἡμῖν, Τίμαιον — λέγειν"* —[63])

Nos vero illud quidem adsentimur Petersenio, Platonem scripta quaedam priorum, quae in usum vocaverat, silentio praeteriisse, impugnamus autem quam maxime et quae de Parmenidis Zenonisque libris et quae de verbis e Platonis Timæo allatis indicasse videtur,

---

[62]) „Jahrbücher für wissenschaftliche Kritik", Berol. 1838, N. 99 et N. 100, p. 807.

[63]) Huc enim redire mihi videntur, quae Petersenius l. l. parum dilucide disputat: „Hat Platon überhaupt selten die von ihm benutzten früheren Schriftsteller ausdrücklich genannt, und ist es doch nicht zweifelhaft, dass er im Kratylus und Philebus dergleichen vor sich hatte, so ist um so mehr anzunehmen, dass von ihm ausdrücklich genannte oder auch nur angedeutete Werke auch existirten. Dies gilt von den Schriften des Parmenides und Zenon, warum sollte es nicht auch vom Timæus gelten? Denn seine Persönlichkeit ist p. 20 zu genau geschildert, als dass an eine Fiction gedacht werden könnte, wie sie beim Platon sich sonst nicht findet, und auf eine Schrift ziemlich bestimmt hingewiesen p. 27 in den Worten: *„Ἔδοξε γὰρ ἡμῖν, Τίμαιον μὲν, ἅτε ἀστρονομικώτατον ἡμῶν"* (cogitemne de „astronomiâ" quâdam, quam Plinius „H. N." II, 8 Timæo Mathematico tribuere videtur, statuamque, hunc Mathematicum esse Timæum Locrum?) *καὶ περὶ φύσεως τοῦ παντὸς* (de libello *περὶ ψυχᾶς κόσμω καὶ φύσιος* accipiam?) *εἰδέναι μάλιστα ἔργον πεποιημένον, πρῶτον λέγειν* —".

Parmenidis enim Zenonisque scripta perspicue laudantur a Platone „Parmen." p. 128: „μανθάνω, εἰπεῖν τὸν Σωκράτην, ὦ Παρμενίδη, ὅτι Ζήνων ὅδε οὐ μόνον τῇ ἄλλῃ σου φιλίᾳ βούλεται ᾠκειῶσθαι, ἀλλὰ καὶ τῷ συγγράμματι .... σὺ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ποιήμασιν ἓν φὴς εἶναι τὸ πᾶν, καὶ τούτων τεκμήρια παρέχεις καλῶς τε καὶ εὖ. ὅδε δὲ αὖ οὐ πολλά φησιν εἶναι, τεκμήρια δὲ καὶ αὐτὸς πάμπολλα καὶ παμμεγέθη παρέχεται" κτλ.

et „ἔστι δὲ τό γε ἀληθὲς βοήθειά τις ταῦτα τὰ συγγράμματα (suppl. μου, τοῦ Ζήνωνος) τῷ Παρμενίδου λόγῳ πρὸς τοὺς ἐπιχειροῦντας αὐτὸν κωμῳδεῖν, ὡς εἰ ἕν ἐστι, πολλά γε καὶ γελοῖα συμβαίνει πάσχειν τῷ λόγῳ καὶ ἐναντία αὐτῷ. ἀντιλέγει δὴ οὖν τὸ γράμμα πρὸς τοὺς τὰ πολλὰ λέγοντας καὶ ἀνταποδίδωσι ταῦτα καὶ πλείω, τοῦτο βουλόμενον δηλοῦν, ὡς ἔτι γελοιότερα πάσχοι ἂν αὐτῶν ἡ ὑπόθεσις, ἡ εἰ πολλά ἐστιν ἢ ἡ τοῦ ἓν εἶναι, εἴ τις ἱκανῶς ἐπεξίοι. διὰ τοιαύτην τὴν φιλονεικίαν ὑπὸ νέου ὄντος ἐμοῦ ἐγράφη, καί τις αὐτὸ ἔκλεψε γραφέν, ὥστε οὐδὲ βουλεύσασθαι ἐξεγένετο, εἴτ' ἐξοιστέον αὐτὸ εἰς τὸ φῶς εἴτε μή."

Timæi Locri autem libellus non modo satis definite, sed — opinor — ne leviter quidem designatur. Illa enim verba, quibus Critias Socratem alloquitur nihil aliud demonstrant, nisi Timæum Locrum magis quam alios, qui adfuerint cum Socrate collocuturi, astronomiae peritum fuisse magisque operam dedisse, ut sibi cognitionem de naturâ universi mundi conciliaret.

Sin autem Petersenius l. l. dicere voluit, — non enim satis perspicua est argumentatio eius —, Timæi Locri librum, quem Aristoteles brevi circumscripserit, a Platone eâdem fere perspicuitate verborum ac Parmenidis Zenonisque opera esse notatum, eodemque igitur jure, quo illa, genuinum existimandum, utique nullam approbationem movebit.

Videsne igitur, Platonem iniuriâ proferri testem?

Deinceps Aristotelem quoque libelli non ignarum fuisse, Petersenium [64]) sibi persuasisse vidimus: „Directum" quidem, ait, sese ab Aristotele testimonium sumere nolle, cum omnes illi loci, quibus commemoretur Timæus, possint saltem ad Platonis quoque Timæum

[64]) „Jahrbücher für wissenschaftliche Kritik", Berol. 1838, p. 807.

referri, „indirectum" autem idque gravissimum: cum enim Anonymus Menagii ad Diog. Laërt. V, 35 — vol. 2, p. 201, B, 10 ab imo — in catalogo librorum Aristoteleorum titulum afferat hunc: *„ἐκ τῶν Τιμαίου καὶ Ἀρχύτου"* omnem evanescere ambiguitatem, quam titulus a Diog. L. V, 35 laudatus: *„τὰ ἐκ τοῦ Τιμαίου καὶ τῶν Ἀρχυτείων, α'"* relinquere potuerit, satisque apparere, libellum nostrum nihil aliud esse, nisi partem alteram summarii illius Aristotelei.

Liceat in iis, quae ineunte loco posuit Petersenius, paullisper consistere: „Quod dicit, „directum" sese Aristotelis testimonium afferre nolle, cum omnes illi loci, quibus de Timæo agitur, possint saltem ad Platonis quoque Timæum revocari, vide ne temeritatem quandam iudicii ostenderit.

Ubicunque enim Aristoteles in Timæi commemoratione versatur, Platonis Timæus non solum intelligi potest, sed necessario intelligendus est.[65])

---

[65])

Cfr. Plat. Tim.	cum Aristotelis.
p. 37, C sqq.	Phys. VIII, 1, 251, B, 17.
p. 52	- IV, 2, 209, B, 11, 2, 210, A, 2.
p. 28, B sqq. 32 C.	de caelo I, 10, 280, A, 28 sqq.
p. 40, B sqq.	- - II, 13, 293, B, 30 sqq.
p. 56, A.	- - III, 1, 299, B, 31 sqq.
	- - IV, 2, 308, B, 4 sqq.
p. 30, A, 52 D sqq.	- - III, 2, 300, B, 17 sq.
p. 50, D sqq.	- - III, 8, 306, B, 18 sqq.
p. 53, C sqq.	„de gen. et corr." I, 2, 315, B, 30 sqq.
	- - - - I, 8, 325, B, 24 sqq.
p. 48, E sqq.	- - - - II, 1, 329, A, 13 sqq.
p. 54, B, p. 56, C.	- - - - II, 5, 332, A, 29.
p. 35, A sqq., p. 36, C sqq.	de an. I, 2, 404, B, 16 sqq.
	- - I, 3, 406, B, 25 sqq.
p. 45, B sqq.	de sens. et sens. c. 2, 437, B, 11 sqq.
p. 79	de respiratione c. 5, 472, B, 6 sqq.
p. 34, B sqq.	Metaphys. XII, 6, 1072, A, 2.

De Platonis Timæi p. 53, C. sqq.; cfr. etiam Aristoteles „de gen. et corr." II, 1, 329, A, 21 sqq. „de caelo" III, 1, 298, B, 33 sqq; „de caelo" III, 7, 305, A, 35 sqq.; cfr. Boeckhius: „de platonicâ corporis mundani fabricâ" etc. p. 29, — Astius „Leben und Schriften Platons" p. 371, Trendelenburgius „Platonis de ideis et numeris doctrina" p. 16—19, Zellerus „plat. Studien" p. 203, Martinus „des études sur le Timée" T. II, p. 391.

Quodsi quis dubitet, pertineantne illa quoque „de an." I, 3, 406, B, 25 sqq. ad Platonis Timæum, legat quaeso, quae infra ex praestantissima Trendelenburgii commentatione attuli.[66])

Deinde quod Petersenius titulo illo Diogenis Laërtii, qui quid significet, e titulo Anonymi apud Menagium facile appareat, „indirectum" quidem, gravissimum autem Aristotelis testimonium sese attulisse opinatur, non minus falso iudicasse mihi videtur. Res

---

[66]) „Platonis de ideis et numeris doctrina, ex Aristotele illustrata" p. 17 sqq.: „Est Aristotelis locus, de an. I, 3 med., qui utrum de Timæo, philosopho Pythagoreo, an de Platonis dialogo agat, disceptari licet. Aristoteles ita quidem loci initium „„τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ὁ Τίμαιος φυσιολογεῖ τὴν ψυχὴν κινεῖν τὸ σῶμα"". „Cum Aristoteles non dixerit „„Platonis Timæus"", sive, quod solet „„Plato in Timæo"", est sane, quod iudices, Timæum intelligeudum esse Pythagoreum. Sed eodem modo Platonis Timæus laudatur „de sens." 2, ὥσπερ ὁ Τίμαιος λέγει, ubi nulla potest esse dubitatio cum paullo ante eâdem in re scriptum sit καὶ ἐν τῷ Τιμαίῳ γέγραπται. Sicut illis locis, ubi Platonis respublica disceptatur, scriptum reperias ὁ Σωκράτης λέγει: ita consentaneum est, hoc quoque loco personam laudari, cui in dialogo disputatio commissa est. Quae sententiae presse indicantur, ita cum nostro Platonis Timæo p. 36 sqq. ad singula quaeque congruunt ut, etiamsi Plato in hoc dialogo Pythagoreos maxime secutus sit, tamen vix credendum videatur, eorum vestigia tam arcte legisse, quam necesse esset, si hic locus aeque ad Timæum Pythagoreum referri posset. Ita et quae ab Aristotele ad refutandum proponuntur, in Platonis Timæum optime cadunt, sicut illud non tam ψυχὴν gigni, quam νοῦν. Est in hoc quoque indicium aliquod, quod hunc locum, qui de animi motu agit, excipit quaestio, an animus sit harmonia; quae altera est illa Timæi ratio, ut, si quae inciderat commemoratio, hic ipse locus necessario quodam sententiarum nexu ad hanc harmoniae quaestionem traduceret. Quodsi quis illa verba συνεστηκυῖαν ἐκ τῶν στοιχείων minus ad animam a Platone genitam pertinere putet, siquidem terram, aërem, aquam, ignem elementa existimet: is meminerit, antecedenti capite ipsum Aristotelem de ipso Platone attulisse: τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν στοιχείων ποιεῖ, nec semper στοιχεῖα de crassâ et manifestâ materiâ intelligi. cfr. metaphys. I, 6, A, p. 20 edit. Brand. — Neque articulus, ὁ Τίμαιος φυσιολογεῖ, negligendus videtur, quo ad dialogum significandum opus erat, nec vero, si philosophus ille Pythagoreus innuendus fuisset. Aristoteles enim ante philosophorum nomina, quae affert, articulum ponere non solet. Ac sane, cum nulla unquam, quantum scimus, apud Aristotelem Timæi philosophi sit memoria, haud dubie, si hic hoc loco intelligendus esset, distinctius indicatus fuisset. Accedit, quod et Simplicius et Johannes Philoponus in commentariis hic Platonis Timæum agnoscunt." cfr. Martin „des études sur le Timée" T. II, p. 391, 2.

enim haec est: Diogenes L. V, 25 in catalogo operum Aristotelis hunc titulum exhibet: „*τὰ ἐκ τοῦ Τιμαίου καὶ τῶν Ἀρχυτείων, α'.*"

Designatur igitur opus quoddam summam doctrinarum e Timæo et ex Archytae scriptis excerptam continens. Etsi autem titulo illo Timæus Archytae coniungitur, tamen, cum et Simplicii verba „in Aristotelem de caelo", f. 91, b — p. 491, B. 35 sqq ed. acad. reg. Bor. —: „*καὶ πάντων, οἶμαι, μᾶλλον ὁ Ἀριστοτέλης τὴν ἐν Τιμαίῳ περὶ τούτων τοῦ Πλάτωνος γνώμην ἠπίστατο, ὅστις καὶ σύνοψιν ἢ ἐπιτομὴν τοῦ Τιμαίου γράφειν οὐκ ἀπηξίωσε*", ab Aristotele Platonis Timæum epitome circumscriptum esse, nos edoceant, et Aristoteles, rerum Pythagoricarum non incuriosus[67]) multorumque librorum possessor,[68]) quibuscunque locis meminit de Platonis Timæi doctrinis vel diiudicandi causâ vel comparandi cum veterum philosophorum placitis, nunquam easdem e Timæo Locro laudaverit, neque ullam nobis, quod Archytae scripta complura Platonis Timæo affinia habere poterant, coniunctae, quae ex utriusque libris factae erant, epitomae suspicionem moveant, non Timæum Locrum, sed Platonis Timæum accipiendum esse, satis opinor esse perspicuum.[69])

Quae argumentatio meâ quidem opinione titulo illo, quem

---

[67]) Scripsit Aristoteles Pythagorica, quae variis nominibus laudantur:
„*περὶ τῶν Πυθαγορείων*" a Diog. Laërtio V, 25,
„*περὶ τῆς Πυθαγορικῆς φιλοσοφίας*" a Jamblicho „vita Pythagor." cap. 31,
„*περὶ τῆς Πυθαγόρου φιλοσοφίας*" a Stobæo „Ecl. phys." I, 380.
„*ἡ τῶν Πυθαγορείοις ἀρεσκόντων συναγωγή*" a Simplicio in Aristotelem de caelo, fol. 94 — p. 492, A, 26 ed. acad. reg. Bor.
„*συναγωγὴ τῶν Πυθαγορικῶν*", ibidem p. 492, B, 41.
„*τὸ Πυθαγορικόν*" a Theone Smyrnæo p. 30.
„*αἱ τῶν Πυθαγορικῶν δόξαι*" ab Alexandro in Aristot. Met. I, 5, 986, A, 12. et in haec quidem Aristotelis verba:
„*διώρισται δὲ περὶ τούτων ἐν ἑτέροις ἡμῖν ἀκριβέστερον.*" — („scholia in Aristotelem" p. 542, B. 6, ed. acad. reg. Bor.).

[68]) cfr. Strabo XIII, p. 608 extr.: „*πρῶτος, ὧν ἴσμεν, συναγαγὼν βιβλία καὶ διδάξας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ βασιλέας βιβλιοθήκης σύνταξιν*" — quos quidem reges non ipse hanc rem potuit docere, qui mortem obierit anno 322 a. Chr. n.

[69]) cfr. Boeckh.: „de platonicâ mund. corp. fabricâ" p. 28, not.** — Ast: „Leben und Schriften Platons" p. 371. — Ritter: pythagor. Philosophie" p. 65. — Gruppe: „Ueber die Fragm. des Archytas" etc. p. 80.

Anonymus Menagii l. l. affert, quamquam Petersenio constabat, non poterit refelli.

Namque ille Anonymus, — cuius indici, ut Trendelenburgius „Platonis de ideis et numeris doctrina“ etc. p. 10 in annotatione statuit, Diogenis Laërtii index fundamentum suberat, ita ut plures tantum librorum inscriptiones insertae sint —, haut scio an ideo, quod epitomae illae eodem volumine continebantur, Pythagoreum illum philosophum significari ratus aut ipse antiquiorem scripturam mutaverit, aut ab altero, qui in eundem errorem incidit, mutatam susceperit. Quapropter iacebit „indirectum“ illud testimonium.

Tum Crantori quoque Academico, (qui mortem obiit circa 280 a. Chr. n.) Timæi Locri liber ante oculos fuisse dicitur ab eodem illo Petersenio l. l. p. 810. Etenim Eudori diagramma de animâ mundi, ex commentario Crantoris, qui illud secundum Timæum construxerit, haustum, sic ut nobis proponatur e Platonis Timæo construi non posse: quemquamne igitur dubitaturum, quin illud descripserit Crantor secundum librum quendam a Timæo Locro compositum, qui hac in re cum libello nobis conservato consenserit?

Quam coniecturam his refutari arbitror: Primum quidem Crantor, Plutarcho[70]) et Proclo[71]) testibus, Platonis Timæum interpretatus est, deinde si Crantoris diagramma obscuram Platonis rationem reverâ non satis explicat, iure concludimus, Crantora, ut multos alios, in interpretando Platonis Timæo errasse, iniuriâ autem, tractasse Timæi Locri opus quoddam physicum.

Praeterea multis, ut Jamblicho,[72]) Proclo,[73]) Platonis scholiastae,[74]) et recentioris aetatis Bardilio l. l. p. 167 versus quidam Timonis Sillographi, hominis, ut ait Gellius,[75]) amarulenti, qui circa annum 275 a. Chr. n. florebat*) atque *σίλλους* condidit, carmina

[70]) „de animae procreatione in Timæo“ I, 2, 16, 20, 29.

[71]) „in Tim.“ p. 24 E et p. 85, A.

[72]) „in Nicomachi „Arithmet.“ p. 148, B — cfr. 186 B et Stobæus „Ecl. phys.“ p. 865 Heeren.)

[73]) „in Tim.“ p. 1, 3, 6, p. 3, 14 sqq.

[74]) in editione Ruhnken p. 200.

[75]) „N. A.“ III, 17.

*) Zellerus „Philos. der Gr.“ III, 1, p. 440, ed. II vitam eius his fere terminis contineri iudicat: 320—230 a. Chr. n.

maledicentissima,[76]) genuinitatem nostri libelli, Petersenio l. l. p. 808 eius libri, cuius noster breviarium sit ab Aristotele confectum, testari videntur.

Timonis versus (emendati quidem), hi sunt:

„Καὶ σὺ, Πλάτων, καὶ γάρ σε μαθητείης (μαθητείης ὁ) πόθος ἔσχεν,
πολλῶν ἀργυρίων ὀλίγην ἠλλάξαο βίβλον,
ἔνθεν ἀφορμηθεὶς τιμαιογραφεῖν ἐπεχείρεις.“ †)

Nostrum igitur est investigare, quem libellum Timo his versibus intelligi voluerit. Cui quaestioni lucem affert cum Cicero „de rep.“ I, 10, 16 „Audisse te credo, Tubero, Platonem . . . Philolai commentarios esse nactum“ tum Diog. L. III, 9: „*λέγουσι δέ τινες, ὧν ἐστι καὶ Σάτυρος, ὅτι ἐπέστειλεν* (sc. Plato) *ἐς Σικελίαν ὠνήσασθαι τρία βιβλία Πυθαγορικὰ παρὰ Διονυσίου λαβὼν ὑπὲρ τὰ ὀγδοήκοντα τάλαντα* —“.

quibus adde VIII, 15: „*μέχρι δὲ Φιλολάου οὐκ ἦν τι γνῶναι Πυθαγόρειον δόγμα. οὗτος δὲ μόνος ἐξήνεγκε τὰ διαβοητὰ τρία βιβλία, ἃ Πλάτων ἐπέστειλεν ἑκατὸν μνῶν ὠνηθῆναι*“ —

VIII, 84: „*Φιλόλαος Κροτωνιάτης Πυθαγορικὸς, παρὰ τούτου Πλάτων ὠνήσασθαι τὰ βιβλία τὰ Πυθαγορικὰ Δίωνι γράφει*“ —

VIII, 85: „*γέγραφε δὲ* (suppl. *Φιλόλαος*) *βιβλίον ἓν* (unum librum, tripertitum autem), *ὅ φησιν Ἕρμιππος λέγειν τινὰ τῶν συγγραφέων Πλάτωνα τὸν φιλόσοφον, παραγενόμενον εἰς Σικελίαν πρὸς Διονύσιον, ὠνήσασθαι παρὰ τῶν συγγενῶν τοῦ Φιλολάου ἀργυρίου Ἀλεξανδρινῶν μνῶν μʹ, καὶ ἐντεῦθεν μεταγεγραφέναι τὸν Τίμαιον.*“

Ac primum quidem ex his locis, Diogenis quidem, quibus vera falsis commixta sunt, e re nostrâ effici existimo, et Philolaum, cum

---

76) cfr. Aristocles Messanus, Alexandri Aphrodisiensis magister apud Eusebium „Pr. Ev.“ XIV, 18, 28 (vol. 2, p. 308, v. 15 sqq. Dindorf): „*ἐγένετο δὲ μαθητὴς αὐτοῦ* (sc. *τοῦ Πύῤῥωνος*) *Τίμων Φλιάσιος, ὃς τὸ μὲν πρῶτον ἐχόρευεν ἐν τοῖς θεάτροις, ἔπειτα δ᾽ ἐντυχὼν αὐτῷ συνέγραψεν ἀργαλέας παρῳδίας καὶ βωμολόχους, ἐν αἷς βεβλασφήμηκε πάντας τοὺς πώποτε φιλοσοφήσαντας· οὗτος γὰρ ἦν ὁ τοὺς σίλλους γράψας*“ *κτλ.* — Gellius l. l. — Diog. Laërt. I, 111 — Suidas s. v.

†) De variâ scripturâ cfr. Curtius Wachsmuth „de Timone Phliasio“ p. 59, fragm. XXVI.

Demetrius Magnes,[77]) Pompeio et Ciceroni aequalis, multo post Jamblichus,[78]) idem memoriae prodiderint, primum fuisse de Pythagoreis, qui librum pythagoricum publici iuris fecerit, et Platonem, — cum in Phaedro, Menone, Politico, Parmenide, Phaedone, Cratylo, Philebo, Timæo doctrinarum Philolaïcarum rationem habeat atque in Gorgiâ eas tantâ curâ, etiam minima complectente, afferat, quantâ, nisi litteris mandatas ante oculos habuisset, fieri vix poterat, — librum illum legisse atque in usum vocasse;

deinde autem, — id quod gravissimum est — hanc famam, quâ Plato Philolai, non illam, quâ Timæi Locri librum emisse et inde profectus Timæum suum composuisse dicitur, ante Hermippi (circa 200 a. Chr. n.) aetatem divulgatam fuisse, ad eamque igitur ipsam [79]) pertinere istos Timonis versus, cum Hermippus a *rerum*

---

[77]) Diog. L. VIII, 85: „*τοῦτόν* (sc. *Φιλόλαον*) *φησι Δημήτριος ἐν Ὁμωνύμοις πρῶτον ἐκδοῦναι τῶν Πυθαγορικῶν περὶ φύσεως.*“

[78]) „vita Pythagor.“ cap. 31, par. 199 Kiessling: „*Θαυμάζεται δὲ καὶ ἡ τῆς φυλακῆς ἀκρίβεια· ἐν γὰρ τοσαύταις γενεαῖς ἐτῶν οὐδεὶς φαίνεται τῶν Πυθαγορείων ὑπομνημάτων περιτετευχὼς πρὸ τῆς Φιλολάου ἡλικίας, ἀλλ' οὗτος πρῶτος ἐξήνεγκε τὰ θρυλλούμενα ταῦτα τρία βιβλία, ἃ λέγεται Δίων ὁ Συρακούσιος ἑκατὸν μνῶν πρίασθαι, Πλάτωνος κελεύσαντος, εἰς πενίαν μεγάλην καὶ ἰσχυρὰν ἀφικομένου τοῦ Φιλολάου· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἦν ἀπὸ συγγενείας τῶν Πυθαγορείων καὶ διὰ τοῦτο μετέλαβε τῶν βιβλίων*“ — cfr. Boeckh: „Philol.“ etc. p. 19.

[79]) Non patet, num eodem apud Gellium „N. A.“ III, 17: „Memoriae proditum est, Platonem philosophum tenui admodum pecuniâ familiari fuisse: atque eum tamen tres Philolai Pythagorici libros decem milibus denarium mercatum: id ei pretium donasse, quidam scripserunt, amicum eius Dionem Syracusium. — Aristotelem quoque traditum, libros pauculos Speusippi philosophi post mortem eius emisse talentis Atticis tribus: ea summa fit nummi nostri sestertia duo et septuaginta milia. — Timon amarulentus librum maledicentissimum conscripsit, qui *σίλλος* inscribitur. In eo libro Platonem philosophum contumeliose appellat, quod impenso pretio librum Pythagoricae disciplinae emisset exque eo Timæum, nobilem illum dialogum, concinnasset. Versus super eâ re Timonis hi sunt;

„*Καὶ σύ, Πλάτων, καὶ γάρ σε μαθητείης πόθος ἔσχεν,*
Πολλῶν (δ') *ἀργυρίων ὀλίγην ἠλλάξαο βίβλον,*
Ἔνθεν ἀπαρχόμενος [*τιμαιο*] *γραφεῖν ἐδιδάχθης*“ —

Tiedemannus quidem „deutsches Museum“ T. II, p. 155, Timonis versûs istos, cum Gellius et primum de Platone, deinceps de Aristotele, post de his versibus et ab initio de tribus, fine capitis de uno libro Pythagorico tradiderit, nullo

scriptore aliquo ortum eius duxerit, atque disseminatam non a primo Timone, — qui neque iure appellari poterat συγγραφεὺς et hac de re sic loquitur, ut accurate ab iis tantum intelligi posset, quibus nota iam erat, — sed ab illo rerum scriptore, quem Hermippus docet rem exposuisse: haud dubito an cum minae Alexandrinae commemorentur [80]) ab uno de primis Alexandrinis.

Quare iam non est mihi contentio cum Timone nec hac de re amplius cum illis, qui perperam istum interpretati sunt. —

Denique Plinius a Petersenio l. l. p. 810 testis falso constituitur. Etenim hunc Plinii locum „Hist. Nat.“ II, 8: „Jam magnitudine extra cuncta alia sidera est (sc. stella Veneris): claritatis quidem tantae, ut unius huius stellae radiis umbrae reddantur. Itaque et in magno nominum ambitu est. Alii enim Junonis, alii Isidis, alii matris deum appellavere. Huius naturâ cuncta generantur in terris. Namque in alterutro exortu genitali rore conspergens non terrae modo conceptus implet, verum animantium quoque omnium stimulat: signiferi autem ambitum peragit trecenis et duodequinquagenis diebus, ab sole nunquam absistens partibus sex atque quadraginta longius, ut Timæo placet,“

quem locum J. J. de Gelder l. l. „praef.“ p. III (cfr. „annotat.“ p. 86) posuit quidem in testimoniorum numero, incertum tamen esse fatetur, Petersenius vero satis demonstrare censuit, Timæi Locri librum Plinii temporibus (23—79 p. Chr. n.) exstitisse.

Cum vero ea, quae hic Timæo placere dicuntur, non reperiantur neque in Platonis Timæo neque in libello, qui Timæi Locri nomine

---

prorsus pacto ad Philolaïca posse revocari, iudicat. At refutatur tale iudicium argumentis Boeckhii „Philol.“ etc. p. 24 sqq. „prooem. catal. lectt. hib.“ Berol. 1838, p. 6, not. 9. — cfr. Meiners: historia doctr. apud Gr. et Rom.“ p. 594. Petersenius l. l. p. 808, qui hac in re adstipulatur quidem Tiedemanno, argumenta tamen nulla attulit, parum subtiliter disputat haec: „Doch sind einige Verse des Sillographen Timon nicht zu übersehen, die mit grosser Wahrscheinlichkeit auf die Schrift des Timäus als die Quelle Platons bezogen werden bei Jamblich ad Nicom. Arithm. p. 148, da die Beziehung auf Philolaus nach Gellius „N. A.“ III, 17 unmöglich ist, obgleich nur die Uebereinstimmung mit einer früheren Schrift, nicht der eingemischte Kauf als historisch anzusehen sein mag, und so das Vorhandensein einer Schrift des Timäus in jener Zeit wahrscheinlich macht.“

[80]) cfr. Boeckh „Philol.“ p. 19—25.

fertur[81]), nobis nihil testari possunt et ne Petersenio quidem poterunt. Si enim unquam — ut hic quidem ait — Timæi Locri magnum opus exstitisset physicum, transcriptum fere a Platone, ab Aristotele excerptum, eaque sententia, quam Plinius Timæo cuidam tribuit, lata in eodem fuisset, haud scio an Plato eandem non omisisset, et, cum multa in hoc, de quo quaeritur, libello de Veneris stellâ expediantur, ne Aristoteles quidem. Gelderus quidem Timæi Locri libellum eâ de causâ accipi posse opinatur (nescio an eâdem de causâ Petersenius accipiendum esse eiusdem librum), quod Plinius et Timæus Locrus nomen Junonem commune habeant. At illudne dubium est, quin haec „ut Timæo placet", ad illa „alii enim Junonis, alii Isidis, alii matrem deum appellavere" referri non possint?

Designatus certe est ille Timæus, quem idem Plinius ibidem V, 9, § 55 sq. et XVI, 22 laudat et Mathematicum appellat. Et Mathematici certe a Jamblicho quidem (cfr. Zellerus „Philos. der Gr." I, p. 426, not. 2, ed. III) dicuntur Archytas quoque et Hippasus, Pythagorei, idemque cognomen fertur fuisse apud Gellium „N. A." I, 9, 6 de tribus secundi ordinis Pythagoreorum, apud Clementem Alexandrinum aliosque (Zellerus l. l. I, p. 269, not. 2, ed. III) Esotericorum omnium: ideone autem Timæum illum Mathematicum Plinii et ipsum Pythagoreum fuisse dicam eumque Timæum Locrum?

Altero illo Plinii loco „H. N." V, 9, § 55 sq. legimus: „Timæus Mathematicus occultam protulit rationem" (suppl. incrementi Nili fluminis),

tertio „H. N." XVI, 22: „Decidere (sc. folia) Timæus Mathematicus Sole Scorpionem transeunte sideris vi et quodam veneno aëris putat,"

nihil igitur — ne his quidem duobus locis — simile libelli aut Platonis Timæi.

Quare, cur Pythagorei et Timæi Locri quidem, veri aut falsi, coniecturam faciam, prorsus non habeo.

Hi sunt omnes illi loci e scriptoribus, qui ante saeculum

---

[81]) nam illa libelli p. 96, E: „*ὁ γὰρ αὐτός* (sc. *ὁ Ἀφροδίτας ἀστὴρ*) *ποκα μὲν ἕσπερος γίγνεται, ἑπόμενος τῷ ἁλίῳ τοσοῦτον, ὁκόσον μὴ ὑπὸ τᾶς αὐγᾶς αὐτῶ ἀφανισθῆμεν, πόκα δὲ ἑῷος, αἴ κα προαγέηται τῶ ἁλίω*" non congruunt cum his: „ab sole nunquam absistens partibus sex atque quadraginta longius."

p. Chr. n. secundum fuerunt, allati, quos perperam ut testimonia proferri paullo fusius explicasse mihi videor.

Venio nunc ad enumerandos illos locos, quibus reverâ libelli mentionem fieri statuo.

Ac primum quidem a Nicomacho Geraseno, uno de Neopythagoreis saeculi p. Chr. n. secundi, istius ratio haberi videtur, et hoc quidem loco: „*ἁρμονικῆς ἐγχειρίδιον*“ I (p. 24 Meibom.).

„*καὶ προεκθησόμεθα τὴν τοῦ Πυθαγορικοῦ λεγομένου κανόνος κατατομὴν, ἀκριβῶς κατὰ τὸ βούλημα τοῦδε τοῦ διδασκάλου συντετελεσμένην, οὐχ ὡς Ἐρατοσθένης* (276—196 a. Chr. n.) *παρήκουσεν ἢ Θράσυλλος* († 36 p. Chr. n.), *ἀλλ' ὡς ὁ Λοκρὸς Τίμαιος, ᾧ καὶ Πλάτων παρηκολούθησεν, ἕως τοῦ ἑπτακαιεικοσιπλασίου.*“

Cuius rei cognoscendae faciat tibi potestatem Zellerus „Philosophie der Griechen“ II, 1, p. 653, not. 1, ed. III, ponderis testimonii necesse est faciam ipse.

Quid negem, fieri potuisse, ut in oculos animumque inciderit Nicomacho libelli pagina 96 B sq.: „*μίαν ἀφειρέων* (suppl. *ἀπὸ τῶ κράματος ὁ θεὸς συνετάξατο τὰν τῶ κόσμω ψυχὰν*) *τὰν πράταν, μονάδων οὖσαν τεττόρων ποτὶ ὀκτὼ δεκάσι καὶ τρισὶν ἑκατοντάσι. ταύτας δὲ τάν τε διπλασίαν καὶ τριπλασίαν ῥᾷον ξυλλογίξασθαι ἐσταμένω τῶ πρώτω* (sc. *ὅρω.*). *δεῖ δ'εἶμεν πως πάντας σὺν τοῖς συμπληρώμασι* (malim *λήμμασι*) *καὶ ἐπογδόοις ὅρους ἓξ καὶ τριάκοντα. τὸν δὲ σύμπαντα ἀριθμὸν γενέσθαι μυρίαδας ἕνδεκα καὶ τεττόρων χιλιάδων ἑξακοσίων ϛέ. ταὶ δὲ διαιρέσιες αὗταί ἐντι μυρίαδων ιαδχϛέ. τὰν μὲν ὦν τῶ ὅλω ψυχὰν ταῦτά πως διεῖλε* —“, unde ipse quidem Nicomachus, — quippe peritissimus systematis harmonici, cuius numeris distincta dicitur anima mundi, — enucleaverit, auctorem, reticentem quidem de numeris quadratis (4 et 9) cubisque (8 et 27), progressum esse *ἕως τοῦ ἑπτακαιεικοσιπλασίου*, erit tamen, cui videatur Nicomachus designasse non Timæi Pythagorei libellum quendam, sed Timæum Platonis, ubi p. 35 B (?) ultimus diagrammatis numerus aperte et definite dicitur *ἑπτακαιεικοσιπλάσιος* esse primi, idque Platonis — ut cum ipso Nicomacho loquar — *βούλημα* assignasse Timæo Pythagoreo, quia huius voluntati obsecutum Platonem esse crediderit, Pythagoraeque ipsi, quia Pythagorae voluntati Timæum Locrum.

At id quoque potest, ut diagramma illud, quod in codicibus nonnullis fine libelli invenies, in editionibus primis iusto fere loco, cuiusque extremus numerus (*ἑβδόμην μοῖραν* dico) est *κζπλάσιος τοῦ ά*, scriptum ab auctore libelli fuerit lectumque a Nicomacho apud hunc ipsum.

Certe enim verba „*ταὶ δὲ διαιρέσιες αὗται ἐντι ιᾱ͵δχϙε̄* codicibus testata, ineptam diceres repetitionem eiusdem numeri, modo in promptu positi, ni interiectum fuisset diagramma illud.

Accedit, quod duobus quidem saeculis post Nicomachum Jamblichus „in Nicomachi Arithmeticen" p. 168, v. 11 Tennul. proportione musicâ usum esse Timæum Locrum tradidit, tribus post Proclus diagramma illud, quod agitur, in libello reperisse videtur, qui in commentario in Timæum III, p. 197 D non primum modo terminum Timæi Locri laudat, sed extremum etiam, eumque *ά καὶ τξή*: „*ἀνεφάνησαν ὅροι τριακοντατέσσαρες μόνοι, πᾶν τὸ διάγραμμα,*" (sc. *τὸ τοῦ Πλάτωνος*) *περιέχοντες . ἐπειδὴ δὲ ὁ Τίμαιος ὁ Πυθαγόρειος ἓξ καὶ τρίακοντά φησιν εἶναι τοὺς τοῦ διαγράμματος ὅρους καὶ ταῦτα ἄκρους λαμβάνων, οὓς καὶ ὁ Πλάτων, τὸν τπδ' καὶ τὸν ά καὶ τξή, μηδὲν διάφωνον εἶναι θέλοντες, εὕρωμεν ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ δύο παραβέβληνται* —".

Quod Procli testimonium infirmatur quidem laudato eodem Platonis termino extremo, cum Plato nullum certum indicaverit numerum, sed nihil nisi numerorum rationes, et ne illud Iamblichi quidem non imbecillum.

Tamen, si non certa fixaque significatio, quae dicitur, libelli apud Nicomachum, at certe non prorsus improbabilis:

Magis certa, opinor, exeunte saeculo p. Chr. n. II, vel ineunte III apud Clementem Alexandrinum „Stromata" V, 116 — vol. 3 p. 80 Klotz —, qui nescio an casu in libelli mentionem inciderit, undeque profectus Eusebius („Praep. Ev." XIII, cap. 13, § 42 — vol. 2, p. 212, v. 22 sqq. Dindorf) et ab Eusebio Theodoretus („Therapeutica" XXXVI, 40 Gaisford.) physicum Timæi Locri opusculum laudant.

Clementis locus hic est: „*Ἀλλ' ἀντικρὺς καὶ μίαν ἀρχὴν καὶ παρ' Ἑλλήνων ἀκοῦσαι ποθεῖς; Τίμαιος ὁ Λοκρὸς ἐν τῷ φυσικῷ συγγράμματι κατὰ λέξιν ὧδέ μοι μαρτυρήσει.*" „„*μία*

ἀρχὰ πάντων ἐστὶν ἀγέννητος. εἰ γὰρ ἐγένετο, οὐκ ἂν ἦν ἔτι ἀρχὰ ἀλλ' ἐκεῖνα, ἐξ ἃς ἁ ἀρχὰ ἐγένετο. ἐῤῥύη γὰρ ἐκεῖθεν δόξα ἡ ἀληθής."

Quae tametsi in libello nostro non invenies, tamen, cum nemo — exceptis scholiastâ Platonis et Suidâ lexicographo, qui, ut infra ostendam, varios confuderunt Timæos, quidquam de pluribus istis Pythagorei libris tradiderit — et ne illi quidem de pluribus physicis — mihi id persuadere non possum, quod Hermannus persuasum habebat, Clementi ante oculos fuisse alterum, tamen aeque spurium, librum physicum.

Namque Clemens, quamquam placitum illud dorice laudat et κατὰ λέξιν quidem i. e. verbis ipsis sese laudare opinatur, tamen non e libro quodam Timæi Locri, quem manibus tractaverit, sed aut e memoria protulisse videtur — cuius quidem rei factam significationem esse tempore futuro „μαρτυρήσει", non dixerim[82]) —, aut e libro aliquo Neopythagorico,[83]) quo sicut in Platonis Phaedro p. 245 D principium (ἀρχὴν) nullâ ex aliâ re nasci posse, sed esse ἀγέννητον disputatum erat, vel potius e locis inde electis, alterumque auctorem laudasse pro altero. Neque enim ipsum de industriâ Timæo Locro subdidisse locum illum crediderim, neque per errorem librum physicum laudasse pro mathematico. Lubentissime vero cederem Hermanno, si constaret, Timæum illum mathematicum, quem a Plinio laudatum vidimus, ab hoc ipso Timæum Locrum intelligi, atque pro Hermanni coniecturâ Stobæi locum quendam afferrem, de quo post videbitur.

---

[82]) cfr. „Strom." III, cap. 16, § 101 — vol. 2, p. 271, v. 3 sqq. Klotz: „Εἰ δὲ καὶ πᾶς ὁ ἐπιστρέφων ἐξ ἁμαρτίας ἐπὶ τὴν πίστιν ἀπὸ τῆς ἁμαρτωλοῦ οἷον μητρὸς ἐπὶ τὴν ζωὴν ἐπιστρέφει, μαρτυρήσει μοι εἷς τῶν δώδεκα προφητῶν φήσας. „„εἰ δῶ πρωτότοκα ὑπὲρ ἀσεβείας, καρπὸν κοιλίας μου ὑπὲρ ἁμαρτίας ψυχῆς μου"" κτλ. (Micha cap. 6, v. 7). apte magis ibidem I, cap. 18, § 88 — vol. 2, p. 62, v. 6 sq. Klotz:

„κἂν πύθῃ τὴν αἰτίαν τῆς δοξοσοφίας αὐτῶν·"
„„διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν""
„ἐρεῖ" (Eph. cap. 4, v. 18).

[83]) Nescio, num ex illo Theoridis de naturâ, de quo ipse Clemens „Strom." V, cap. 14, § 134 — vol. 3, p. 89 v. 27 sqq. Klotz. — hanc laudat clausulam: „μία δ' ἄρα τῶν ὄντων ἀρχὰ μὲν ὄντως ἀλαθινὰ μία, κείνα γὰρ ἐν ἀρχᾷ τέ ἐστιν ἓν καὶ μόνον." —

Utut autem quisque statuit, hoc quidem manifestum videtur, cognitum fuisse Clementis temporibus Timæi Locri *σύγγραμμα φυσικὸν*, quod Boeckhius „Philol." etc. p. 20 confidenter — recteque, opinor — haberi voluit pro nostro.[84])

Procul omni dubitatione autem libellus noster a Iamblicho, Neoplatonico saeculi p. Chr. n. quarti (circa 300—330), „comm. in Nicomachi Arithmeticen", duobus locis commemoratur, quorum alterum invenies p. 148 v. 9 Tennul.:

„*Τίμαιός τ'οὖν ὁ Λοκρὸς ἐν τῷ περὶ φύσιος κόσμω καὶ ψυχᾶς (ἀφ' οὗπερ ἐφοδιασθέντα Πλάτωνα τὸν διὰ τοῦτο φερώνυμον Τίμαιον συντάξαι λέγουσιν, ὧν ἐστι καὶ ὁ τοὺς σίλλους ποιήσας Τίμων, λέγων οὕτως·*

πολλῶν δ'ἀργυρίων ὀλίγην ἠλλάξατο βίβλον, ἔνθεν ἀφορμηθεὶς τιμαιογραφεῖν ἐπεχείρει —) οὕτω πώς φησι·

τριῶν γὰρ ὡντινωνῶν — παραλλάξ" (cfr. libelli p. 95 C) —

alterum p. 168 v. 8 Tennul., ubi de musicâ proportione agitur:

„*Εὑρίσκονται γοῦν πολλοὶ τῶν Πυθαγορείων αὐτῇ κεχρημένοι, ὥσπερ Ἀρισταῖος ὁ Κροτωνιάτης καὶ Τίμαιος ὁ Λοκρός* —".

Ad haec Iamblichi (*ἀφ'οὗπερ — ἐπεχείρει*) illud unum dico: planum factum iam est, quid de rumusculis illis iudicandum sit.

Tum Syrianus quoque „*εἰς τὸ μ́ τῶν μετὰ τὰ φυσικά* (cfr. Aristotelis opera ed. ac. reg. Bor. vol. 5, p. 890, B, 18 sqq.) — nescio num alibi quoque — Timæi nostri meminisse videtur: „*ὅτι τοὺς κυρίους μαθηματικοὺς λόγους ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία πλήρωμα ἑαυτῆς ποιεῖται* (supple: *λαμπρῶς εἴσεται ὁ τοῖς γνησίοις τῶν*

---

[84]) Tituli apud alios alii:

„*περὶ φύσιος κόσμω καὶ ψυχᾶς*" (apud Jamblichum)

„*περὶ φύσεως*" sive „*περὶ τοῦ παντὸς*" sive „*περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως*" — (apud Proclum)

„*περὶ τοῦ παντὸς ὡς γενητοῦ*" (apud Philoponum)

„*περὶ φύσεως*" (apud Platonis scholiastam et apud Suidam),

qui peraeque omnes eodem spectant.

Conferantur Platonis Timæi tituli: „*Τίμαιος ἢ περὶ φύσεως*"

Tim. p. 47 A et p. 92 C „*περὶ τοῦ παντός*"

ibidem „*περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως*"

p. 27 C „*περὶ τοῦ παντὸς .... ᾗ γέγονεν·*

p. 90 E „*περὶ τοῦ παντὸς μέχρι γενέσεως ἀνθρωπίνης*".

Πυθαγορείων δόγμασι συγγενόμενος) καθὰ καὶ Πλάτων καὶ πρὸ Πλάτωνος Τίμαιος ὁ Πυθαγόρειος ἀνέδειξε. —

Praeterea apud Proclum „comm. in Platonis Timæum“ I, 1, A iniecta est libelli mentio, Platonisque criminis litterarii: „*καὶ γὰρ καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ Πυθαγορικοῦ Τιμαίου γράμμα περὶ φύσεως τὸν Πυθαγορικὸν τρόπον διατάττεται, ἔνθεν ἀφορμηθεὶς ὁ Πλάτων τιμαιογραφεῖν ἐπεχείρει κατὰ τὸν σιλλογράφον· ὃ καὶ προὐπήξαμεν τῶν ὑπομνημάτων, ἵν' ἔχοιμεν γινώσκειν, τίνα μὲν Πλάτωνος Τίμαιος λέγει ταὐτὰ ἐκείνῳ, τίνα δὲ προςέθηκε, τίνα δὲ καὶ διάφωνα, καὶ τῆς διαφωνίας ζητῶμεν τὴν αἰτίαν μὴ παρέργως*“ *κτλ.*

et I, 3, B: „*Ὁμολογεῖται παρὰ πάντων,**) *ὅτι τοῦ Πυθαγορικοῦ Τιμαίου τὸ βιβλίον ὁ Πλάτων λαβὼν ὃ περὶ τοῦ παντὸς αὐτῷ σύγκειται τὸν τῶν Πυθαγορείων τρόπον, τιμαιογραφεῖν ἐπεχείρησεν* —“

cfr. I, 5, A: „*Τιμαίῳ τε γὰρ τοιοῦτό τι γράμμα περὶ τῆς τοῦ παντὸς ἐγέγραπτο φύσεως* —“

et p. 163 C, D, p. 170 C, p. 197 D, p. 281 E, Schneider.

Ego vero, quoniam supra satis illud est demonstratum, Timonis versus, quibus nititur Procli iudicium, plane non ad nostrum libellum pertinere, sed ad Philolaïca,**) actum agere nolo.

Eiusdem fere aetatis Hierocles, quantumvis ea, quae attulit, ex parte quidem abhorreant a libello nostro, tamen hunc ipsum respexisse videtur in commentario suo ad carmina aurea facto p. 100 Needham —: „*Φαίνεται δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν ἑκάστην αὐτὸς* (sc. *ὁ θεός*) *ὑποστήσας· ἐπὶ δὲ τῶν ἀλόγων μόνα γένη, προτείνων τῇ διαπλαττούσῃ αὐτὰ φύσει, ὡς Πλάτωνι δοκεῖ καὶ Τιμαίῳ τῷ Πυθαγορείῳ, οὐδὲν μὲν προςεχὲς τῶν θνητῶν δημιούργημα εἶναι τοῦ θεοῦ τιθεμένοις, τὰς δὲ ἀνθρωπίνας ψυχὰς γίγνεσθαι ἐκ τοῦ αὐτοῦ κρατῆρος τοῖς τε ἐγκοσμίοις καὶ τοῖς δαίμοσιν ἢ τοῖς ἀγανοῖς ἥρωσιν*“. —

Post Stobæus „Ecl. phys.“ I, 2, 2 — I, a, p. 6 Heeren — de libello memoraturus erat, sed, sicuti Clemens Alexandrinus, in

*) cfr. Ast: „Leben und Schriften Platons“ p. 371.

**) vitiose Meinersius „hist. doctr. apud Gr. et Rom.“ p. 594 et J. J. de Gelder l. l. „praef.“ p. V ad vulgarem quandam opinionem, quâ Plato omnia a Pythagoreis acceperit.

laudando peccavit. Namque „*ἡ μονὰς* — inquit — *γονὴ ὑπὸ Τιμαίου τοῦ Λοκροῦ προςαγορεύεται ὡς ἄρχουσα τῆς τῶν ἀριθμῶν γενέσεως.*"

Cuius placiti in libello quidem simile nullum. Quare Heerenius in annotatione ad hunc locum conicit, id esse depromptum e deperdito quodam Locri libro „*περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως.*" —

Equidem nec — ut supra dictum iam est — concedere possum,[85]) plures Timæo Locro subditos fuisse libros, et illud praeclare intelligo, nomine „*περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως*" non alterum, sed hunc, de quo agitur, nuncupari libellum, quo eodem verbi causa a Proclo nuncupetur l. l. I, 5, A.

Addo alterum Stobæi: „Ecl. phys." I, cap. 52 — I, b, 864 Heeren — locum, quo harmonia agitur mathematica: „*ταύτην τοίνυν, ὡς μὲν ἁπλῶς εἰπεῖν, τὴν τὰ διαφέροντα ὁπωςοῦν σύμμετρα καὶ προςήγορα ἀπεργαζομένην, ἀναφέρει εἰς τὴν ψυχὴν Μοδέρατος· τὴν δέ ὡς ἐν οὐσίαις καὶ ζωαῖς καὶ γενέσει τούτων μεσότητα καὶ σύνδεσιν Τίμαιος αὐτῇ ἀνατίθησι, τὴν δὲ ὡς ἐν λόγοις τοῖς κατ' οὐσίαν προϋπάρχουσιν Πλωτῖνος καὶ Πορφύριος καὶ Ἀμέλιος παραδεδώκασιν.*"

Factam enim hîc nomine „*Τίμαιος*" significationem libelli, inde conficietur, quod peraeque nominibus reliquis reliquorum libri notantur. Ceterum Platonis dialogus a Stobæo „Ecl. phys." I, cap. 52, § 35 (I, b, p. 902, p. 904, v. 6, p. 906, v. 5 ab imo Heeren) simpliciter non „*Τίμαιος*" dicitur, sed „*ὁ Τίμαιος.*"

Nec Simplicius, cuius aetas in Iustiniani tempora incidit, libelli commemorationem dimisit: cfr. „comm. in Aristotelem de caelo fol. 139, b (p. 150, A, v. 40 ed. acad. reg. Bor.): „*καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Τίμαιος ἐν τῷ οἰκείῳ συγγράμματι τάδε γέγραφεν.*" *κτλ.*

cfr. f. 129 (p. 505, B, 22 sqq.) f. 141 b (p. 511, A, 15) f. 156, b (p. 515 A, 20): „*δηλοῖ μὲν συντόμως αὐτὸς ὁ Τίμαιος*" —

f. 158 (p. 515, A, 32 sq.): „*ὁ δὲ Τίμαιος αὐτὸς ἐν τῷ συγγράμματι, ὅπερ ὁ Πλάτων παρέξεσεν* —"

et „in Aristotelis categorias" 50 Ald.:

„*ὁ Τίμαιος αὐτός τε καὶ ὃν ὁ Πλάτων ὑπεκρίνατο*" —
„*ὁ Τίμαιος ἐν τῷ οἰκείῳ συγγράμματι*".

---

[85]) cfr. Boeckh: „platon. corp. mund. fabrica", p. 28, not. **, vers. 37—40.

Tum Philoponus (circa 500—550 p. Chr. n.) „de aeternitate mundi“ VI, 8: *„γεγονέναι* (suppl. *κόσμον, Τίμαιος διδάσκει) καὶ γὰρ φέρεται αὐτοῦ σύγγραμμα περὶ τοῦ παντὸς ὡς γενητοῦ“* nostrum libellum laudat, quo eodem fere titulo, praetermissis verbis *„ὡς γενητοῦ“*, Proclus l. l. I, 3, B eundem laudaverat.

Confer ipsius Platonis Timæi titulum: *„Τίμαιος ἢ περὶ φύσεως“*

et quae de argumento eiusdem sermonis praefiniuntur p. 27, C: *„ἡμᾶς δὲ τοὺς περὶ τοῦ παντὸς λόγους ποιεῖσθαί πῃ μέλλοντας, ᾗ γέγονεν, ἢ καὶ ἀγενές ἐστιν, ..., ἀνάγκη θεοὺς . . . . . ἐπικαλεσαμένους εὔχεσθαι“ κτλ.*

et (p. 28, B: *„γέγονεν“*) p. 47, A: *„τῶν νῦν λόγων περὶ τοῦ παντὸς λεγομένων“ κτλ.*:

non esse videbis, cur mirandum sit de titulorum varietate aut de additamento illo *„ὡς γενητοῦ“*.

Nec silentio istum praeteriit Platonis scholiasta — vol. 2 p. 423 Bekker. —: *„Τίμαιος ἐκ Λοκρῶν τῶν Ἐπιζεφυρίων τῆς ἐν Ἰταλίᾳ πόλεως, φιλόσοφος Πυθαγόρειος, ἔγραψε μαθηματικά τε καὶ περὶ φύσεως σύγγραμμα τὸν Πυθαγορικὸν τρόπον· ἔνθεν ὁ Πλάτων καὶ τὸν διάλογον εἰς αὐτὸν ἔγραψε, καθὰ καὶ ὁ Σιλλογράφος φησὶ περὶ αὐτοῦ·*

πολλῶν δ᾽ἀργυρίων ὀλίγην ἠλλάξατο βίβλον, ἔνθεν ἀφορμισθεὶς τιμαιογραφεῖν.

Agmen Suidas claudit lexicographus s. v. *Τίμαιος*: *„Τίμαιος ὁ Λοκρὸς μαθηματικά, περὶ φύσεως, περὶ τοῦ Πυθαγόρου βίου.“*

Sed quod scholiasta Platonis et Suidas Timæo Locro *μαθηματικὰ* tribuunt, falluntur, opinor. Haec enim certe eius Timæi sunt, quem Plinius vel nude Timæum nominat vel Timæum Mathematicum (v. supra!).

Eum autem Mathematicum cur iudicem esse Timæum Locrum, neutiquam est (v. supra!).

Vitiose Suidas etiam „vitam Pythagorae“ Locro adscribit, cuius auctor, ut Menagius, Diogenis Laërtii interpres, p. 353, B docuit, Timæus est historicus Tauromenitanus.

His veterum de libello testimoniis iniuriâ immisceri mihi

videntur loci e Synesio, Aeneâ Gazæo, Damascio laudati, quorum duo libellum nullo prorsus pacto, duo non certo attingunt.

Synesius (episcopus c. 410—420), „de dono astrolabii" p. 307 Petav.: *„Ἰταλία μὲν γὰρ πάλαι τοὺς αὐτοὺς ἔχουσα Πυθαγόρου τε ἀκουστὰς καὶ τῶν πόλεων ἁρμοστὰς Ἑλλὰς ἡ μεγάλη προςηγορεύετο· καὶ μάλα ἐν δίκῃ· παρ' οἷς Χαρώνδας ἐνομοθέτει καὶ Ζάλευκος, ἐστρατήγουν δὲ Ἀρχῦται καὶ Φιλόλαοι, ὁ δ' ἀστρονομικώτατος Τίμαιος ἐπολιάρχει τε καὶ ἐπρέσβευε καὶ τἄλλα ἐπολιτεύετο· παρ' οὗ καὶ Πλάτων ἡμῖν περὶ κόσμου φύσεως διαλέγεται"*, i. e. per quem ipse Plato nobiscum colloquitur de natura mundi: plane nulla igitur libelli signifatio. Nulla quoque illo Aeneæ Gazæi loco, *„Θεόφραστος"* p. 10, v. 3 sqq. ab imo, ed. Boissonade quem Galeus attulit, *„ὁ δὲ δὴ Πλάτων, τὸν Τίμαιον ἐπιδεικνύς, τὰς τῶν ἀνδρῶν ἔφη ψυχὰς ἐν τῷδε τῷ βίῳ θηλυνομένας, εἰς γυναῖκας ἀναβιῶναι" κτλ.*

Illis autem duobus locis: *„Χρόνος ἅμα τῷ οὐρανῷ κατὰ τὸν Τίμαιον"*

et *„αἰωνίων εἰκόνα τὸν χρόνον ὁ Τίμαιος πεποίηκε"*,

quos e Damascio (c. 520 p. Chr. n.) *„περὶ ἀρχῶν"* laudavit Galeus „opuscula mythol." p. 542 et in testimoniis numerat, ego vero in editione Koppianâ, Francofurti 1828, ne indagare quidem potui, utrum spectetur ad Platonem an ad Timæum Locrum (libellum enim iam multo ante Damascii [circa 520 p. Chr. n.] aetatem venisse in manus hominum, supra demonstravimus), in dubio relinquam. Namque si illi reperiuntur nec verborum connexu omnis tolli poterit ambiguitas, sic contendo: Alibi Damascius Platonis sermones cum nomine auctoris laudare solet, velut p. 11, v. 13 ed. Kopp.: *„ἐδήλωσεν* (sc. *ὁ Πλάτων) ἐν τῷ Σοφιστῇ"*, p. 55, v. 7: *„διὸ καὶ ἐν Σοφιστῇ τίθησιν* (sc. *ὁ Πλάτων*), p. 66, v. 3: *„ἐν Παρμενίδῃ φησὶν"*, p. 122, v. 16: *„ἐν γὰρ τῷ Σοφιστῇ τὸ ἓν προτίθησι* (sc. *Πλάτων) τῶν πάντων"*, p. 122, v. 17: *„ἐν δὲ τῷ Παρμενίδῃ δοκεῖ μὲν τὸ ἓν ὑπολιπεῖν ἄνευ τοῦ εἶναι"*, p. 131, v. 5: *„οὕτω δὲ καὶ Πλάτωνα λέγειν ἐν Φιλήβῳ*, v. 21 sq.: *„καὶ γὰρ ἐν Σοφιστῇ τὸ ἓν τῶν ὄντων προτίθησι"* (sc. *Πλάτων*) *καὶ ἐν Παρμενίδῃ" κτλ.*, p. 133, v. 4 ab imo: *„ὡς ἐν ... Φιλήβῳ λέγει ὁ Πλάτων"*, p. 138, v. 5 ab imo: *„ὡς ἐν Παρμενίδῃ δείκνυσι"* — cfr. p. 160, v. 11, p. 184, v. 5 ab imo, p. 186, v. 17

et 24, p. 190, v. 6 ab imo („ὁ Πλάτωνος Παρμενίδης“), p. 376, v. 4 ab imo —

aut servatis quidem praepositione „ἐν“ tituloque dialogi sine nomine auctoris, velut p. 86, v. 15: „ὡς ἐν Παρμενίδῃ δείκνυται“, p. 159, v. 2 ab imo: „καὶ ἐν Παρμενίδῃ ... συγκατείληχε καὶ τοῦτο τοῖς γενικοῖς εἴδεσιν“, p. 160, v. 2 sq.: „οὕτω δὲ καὶ ἐν Σοφιστῇ λαμβάνεται“ — cfr. p. 160, v. 10, p. 336, v. 7 —

vel cum nomine unius de his, quos Plato fecit disserentes: p. 15, v. 8: ὁ ἐν Θεαιτήτῳ Σωκράτης“, p. 87, v. 15: „ὁ ἐν Φιλήβῳ Σωκράτης“, p. 175, v. 7 ab imo: „ὁ ἐν Κρατύλῳ Σωκράτης“, p. 187, v. 11: „ὁ ἐν Σοφιστῇ ξένος Ἐλεάτης“, p. 233, v. 1: „ταῦτα μὲν οὖν ἐν τῷ Φαίδωνι διδάσκει ἡμᾶς ὁ Σωκράτης“, p. 341, v. 1 sq.: „κατὰ τὸν ἐν Φαίδρῳ Σωκράτην — cfr. p. 368, v. 5 sq. —,

sed in laudando Platonis Parmenide haud ita raro simpliciter „ὁ Παρμενίδης“ scribit, semel etiam κατὰ τὸν Παρμενίδην —: p. 128, v. 7: „Ἀλλ' αὕτη ἡ ἀπόδειξις Συριανῷ καὶ Πρόκλῳ γέγραπται εἰς τὸν Παρμενίδην —“, p. 167, v. ult. (v. 4 ab imo sqq.): „Καὶ δὴ καὶ τὸ παράδειγμα οἷον τὸ αὐτὸ καλὸν ἢ νοερόν τι εἶδος καί τις οὐσία ἢ πρόληψις ἐν θεῷ καὶ θεὸς, ὥς φησιν ὁ Παρμενίδης, ὅπερ οὐκ οὐσία τις ἀλλ' ἓν ὑπερούσιον· p. 334, v. 12: „Καλείσθω γὰρ οὐσία κοινότερον τὸ ἀντικείμενον τῇ μονάδι κατὰ τὸν Παρμενίδην“, p. 335, v. 14: „Ἓν γὰρ ὂν πανταχοῦ ἑαυτοῦ, ὡς παρίστησιν ὁ Παρμενίδης, καὶ νοητὸν δι' ὅλου καὶ ἀδιάκριτον“, p. 339, v. 14: „Τοσαῦτα γὰρ εἶναι κέρματα τῆς οὐσίας, ὅσα τοῦ ἑνὸς ὁ Παρμενίδης φησί“, cfr. p. 273, v. 1 sq. („ὡς ὁ Παρμενίδης); quidni igitur idem fecerit in laudando Platonis Timæo?

Quae cum ita sint istaque Timæi placita quadrent in utrumque, utro referam? Malim ad Platonis Timæum, quia adiunctum articulum video „κατὰ τὸν Τίμαιον“, „ὁ Τίμαιος“, quo opus erat ad significandum dialogum.

Verum Galeus in hoc, quod librum περὶ ἀρχῶν laudavit, errasse mihi videtur, nec dubito an — ni toto caelo aberravit — laudandum isti fuerit eiusdem Damascii περὶ χρόνου σύγγραμμα (cfr. Simplicius „in Aristot. Phys.“ fol. 189, B), quamquam ne illa quidem Damascii de tempore dicta legendi apud Simplicium „Phys.“ f. 185, A facta mihi est potestas.

Quaecunque igitur adhuc disputata sunt, nos edocent, et libellum istum Timæo Locro, Socratis aequali, tributum non ante Nicomachum Gerasenum commemorari, et nonnullos eorum scriptorum, qui genuinum esse arbitrati Platonem furti crimine arguunt, eo praesertim confirmatos esse in hac sententiâ, quod Timonis versûs falso de hoc libello acceperint.

Unde eo maior iniecta nobis est suspicio, quo plures scriptorum, qui ante saec. p. Chr. n. II fuerunt, si adfuisset, in commemoratione eius versaturos fuisse persuasum habemus.

Quamquam enim nonnulli exstiterunt, qui hoc antiquorum silentium excusarent, nihil tamen demonstrasse mihi videntur.

Liceat autem, ut et hoc iudicium argumentis firmem fidemque tibi faciam, libellum non esse editum ante saec. p. Chr. n. I vel II, citare hos, a quibus, ut libelli meminissent, iure postularemus.

Ac primum quidem Aristoteles, cum aliquantum studiorum suorum Platonis Timæo impertiisset et de Pythagorismo scripsisset multumque in indicandis illis, quae Plato e priorum systematis et praecipue e Pythagorismo in suam rem converterit, occupatus esset[86]) maximâque excelleret doctrinâ et praeceptorem suum tam ingenue vituperaret, ut impie, etiam iniuste multis egisse videretur (cfr. Zellerus „Philos. d. Gr.“ II, p. 11 sqq., ed. III), sine dubio libellum commemorasset Platonisque plagium — tale enim esset, praesertim si cum Petersenio[87]) statueremus, istum ipsum Timæi Locri operis genuini, quod Plato totum fere Timæo suo receperit, summarium tantum esse — notasset. At Aristoteles, ubicunque Platonis Timæi placita cum illis Pythagoreorum comparat eorumque similitudinem et dissimilitudinem designat, ne alludit quidem ad Timæi Locri libellum quendam, de quo plerisque locis easdem atque e Platonis Timæo allaturus fuisset sententias. Tiedemannus[88]) quidem causam reperisse visus sibi e r a t, cur ab Aristotele libellus iste sileretur. Monet enim, consulto Aristotelem indicare nomina philosophorum (addo: sectarumve), quorum decreta refutaturus sit,

---

[86]) v. supra. cfr. Martin „des études sur le Timée“ T. II, p. 391, 1 et Zeller „Philos. d. Gr.“ II, 2, p. 48, not. 1, ed. III; ibidem I, p. 236, not. 2, ed. III.

[87]) v. not. 32.

[88]) „deutsches Museum“ T. II, p. 162.

non titulos librorum, quos illi scripserint. At nihil lucratus his erat Tiedemannus, cum Aristoteles, quâ erat doctrinâ, tum saltem nomen Timæi Pythagorei appellaturus eiusque philosophi placita eversurus fuisset.

Haec fere contra inconstantiam Tiedemanni, quamquam non ignoro, Aristotelei moris non fuisse appellare singula Pythagoreorum nomina.

Deinde Xenocratem nihil de libello commemorasse, nihil etiam compertum habuisse iudico, cum neque Plutarchus, qui dubito an e Xenocratis libro *περὶ ψυχῆς* (Diog. L. IV, 13) aut e physicis eius (Themist. „de an." I, 45, p. 56, 10 sqq., p. 59, 19 sqq. Speng.) huius ipsius sententiam de eâ parte Timæi hauserit, quâ de origine agitur animae mundi; nisi Xenocrates rem eandem etiam tractavit non dico in suo ad Platonis Rempublicam commentario, quem Suidas commemorat, sed in „vita Platonis", quo in libro eiusdem de naturâ doctrinas, id quod patet e fragmento apud Simplicium[89]) conservato, haudquâquam prorsus praetermisit; — cum neque Plutarchus igitur neque alii, quibus praesto erant Xenocratis opera, quidquam in illis de libello legisse videantur.

Tum Theophrastus, qui in opere *περὶ αἰσθήσεως καὶ περὶ αἰσθητῶν* Platonis Timæi placita perscrutatur eaque cum aliorum quidem philosophorum, non Timæi Locri, comparat, ne tenuissimam quidem auditionem de libello accepisse videtur. Quod Theophrasti silentium cum Petersenius l. l. p. 810 quidquam valere negat, quod eius non interfuerit, ut singulos quosque, qui eâdem de re docuerint, sed ut solos eos nominaret, qui quasi „repraesentatores" — ut novo verbo utar — doctrinae cuiusvis essent, nihil dicit.

Namque si tantum etiam Timæus Locrus, quantum Petersenius vult, reverâ volumen conscripsisset, Theophrastus certe huius placita ut primitiva perspexisset eorumque clarissimum columen hunc constituisset.

Praeterea neque Crantor Academicus, neque Clearchus, Aristotelis discipulus, neque Theodorus, Solis, Ciliciae in urbe, nati, qui secundum Plutarchum[90]) eandem quam Xenocrates Platonis

[89]) comm. „in Aristot. Phys. fol. 265, b. — p. 427, A, 15 sqq. ed. acad. reg. Bor.

[90]) „de animae procr. in Timæo" cap. 1—4. „de defectu oraculornm" cap. 13 et 32.

Timæi partem commentati esse videntur, ullam, opinor, notitiam libelli habuerunt. Quam si habuissent, mentione dignum putassent, nec Plutarchus, qui studiose horum commentarios persequebatur, tacitus praeterisset.

Nec Alcimo (Diog. Laërt. III, 9 sqq.), qui, incertae aetatis auctor, quattuor ad Amyntam libros scripsit, quibus Platonem ostendere voluit multum profecisse ex Epicharmo, cognitus erat libellus. Quem si cognosset, non dubiis illis Epicharmi sententiis,[91]) sed Timæi Locri auctoritate usus esset, ut Platonis doctrinas e Pythagorico fonte derivandas esse demonstraret.[92])

Tum Panaetio quoque, Scipionis familiari Laeliique (Cicero „Fin." IV, 9, 23 — „Off. I, 26, 90. II, 22, 76) et Posidonio, Ciceronis aequali („Divin." I, 3, 6), qui, ut si non Plutarchus,[93]) at cum Theone Smyrnæo[94]) Sextus Empiricus,[95]) post Proclus[96]) tradidit, Platonis Timæum commentabantur, plane ignotum fuisse libellum nostrum vel inde colligi potest, quod Cicero nihil de eo expertus est. Cicero enim, doctus ex hac quoque disciplinâ Stoicorum („off." III, 2, 8 — „ad Atticum" XVI, 11, 4 — „Divin." I, 3, 6), qui saepe memorandi occasionem habuisset, cum et duobus locis*) patefaciat, quid cum Timæo Locro rationis habuerit Plato, nec mediocrem in Platonis Timæi studio operam curamque posuisset, — ut ex reliquiis latinæ eius interpretationis,**) et locis de Platonis dialogo in „somnio Scipionis", in „disputationibus Tusculanis", in libris qui sunt „de natura deorum", in „republica", in „academicis" hîc illîc allatis facillime sciri potest, — in summâ libelli ignoratione versatur.

Post Plutarchus, qui et ipse nonnihil otii consumpsit in expli-

---

[91]) cfr. Zeller l. l. I, 1, p. 428 sqq. ed. III.

[92]) cfr. Meiners: „hist. doctr." T. I, p. 590. J. J. de Gelder l. l. praef. p. 6 sq.

[93]) vide ne „de an. procr. in Tim." cap. 22 — II, 1023 B sqq. ed. Wyttenbach — hunc Posidonium Apameensem significaverit Plutarchus, non Posidonium Alexandrinum.

[94]) „de musicâ" c. 46, p. 162 Bull.

[95]) „adv. Mathematicos" VII, 93.

[96]) „comm. in Tim." p. 50 B.

*) v. not. 4.

**) Quae reliquiae reddunt Platonis Tim. p. 27 D, p. 37 C, p. 38 C — p. 43 B, p. 46 A, p. 47 B.

cando[97]) Platonis Timæo et commentariis in eundem accurate studuit, nusquam neque Platonem „plagii“ accusat,[98]) neque omnino de Timæi Locri libello commemorat.

Quodsi Petersenius,[99]) Plinii loco „H. N.“ II, 8 supra laudato nisus, coniecturam, quae e Plutarchi taciturnitate fieri poterit, eo sublevare vult, quod dicit, verisimile esse, Plutarchum, qui etiam in scribendis illis libris, qui ad philosophiae historiam pertineant, non ipsa veterum philosophorum, sed primorum tantum Peripateticorum opera perlegerit, ad Timæum interpretandum Posidonii tantummodo et Eudori aliorumque posteriorum commentaria legisse, caeco impetu fertur.

Etenim Plinii locus, ut supra demonstravimus, testimonii pondus non habet, et illud de Plutarchi ratione iudicium, concessum etiam, nihil ipsum iuvaret. Explicandum enim ipsi fuit, quomodo fieri potuisset, ut omnium illorum scientiam, quorum de commentariis Plutarchum hausisse arbitratur, Timæi Locri libellus fugeret.

Illa autem difficultas, quam Gelderus[100]) in eo se reperisse opinatur, quod Plinius et Nicomachus libellum noverint, ignoraverit Plutarchus, evanescit, quia Plinii locus huc referendus non est, Nicomachus Gerasenus autem post Plutarchum scripsisse videtur.

Denique Theo Smyrnæus (circa 150 p. Chr. n., cfr. Zellerus „Philos. d. Gr.“ III, 1, p. 717, not. 4, ed. III), quod ex conservatis duobus (I et IV) de quinque libris „τῶν κατὰ τὸ μαθηματικὸν χρησίμων εἰς τὴν τοῦ Πλάτωνος ἀνάγνωσιν“ ad sublevandum Timæi studium compositis perspici possit, ignoravit Timæi Locri libellum.

Cuius Theonis demum aetate aut, sis, paullo ante[101]) innotuisse videtur libellus iste, quippe quem Nicomachus Gerasenus primus — ni fallor — commemoraverit. Nec vero celeriter per-

---

[97]) cum passim in libris „de musicâ“, „de defectu oraculorum“, „de inscr. Delph.“, „de Iside et Osiride“, „de primo frigidi“, „de fato“, tum in „quaestionibus Platonicis“ atque in commentario „de procreatione animae in Timæo“.

[98]) cfr. Meiners l. l. p. 590.

[99]) l. l. p. 809 sqq.

[100]) l. l. „praef.“ p. VII. sq.

[101]) Quando Nicomachi aetatis est incerta notatio. Certe non post Apuleium fuit (150—190 p. Chr. n.), qui eius Arithmeticen interpretatus est. (Zellerus l. l. III, 2, p. 93, not 5, ed. III.)

volgatum censeo, cum neque Alcinous, qui introductionem scripsit in doctrinam Platonicam (cfr. Zellerus III, 1, p. 725, not. 4, ed. III), in quâ dimidiâ quidem ex parte de Platonis Timæo agitur, neque Maximus Tyrius, qui nonnullas Platonis Timæi partes interpretatus est, neque Galenus, qui, ut alia omittam, de iis rebus scripsit, quae in Platonis Timæo ad medicinam pertinent (cfr. du Daremberg: „fragments du commentaire de Galien sur le Timée de Platon") et commentarium novem librorum de Hippocratis et Platonis placitis, in quo multae Platonis Timæi quaestiones tractantur, neque Sextus Empiricus,[102]) neque Diogenes Laërtius eum cognosse videantur.

Ex totâ igitur hac quaestione, quam de veterum testimoniis instituimus, vide ne illud appareat, libellum *περὶ ψυχᾶς κόσμω καὶ φύσιος* inscriptum non multo ante Nicomachi Geraseni aetatem vel eâ ipsâ Nicomachi aetate compositum esse.

Quae coniectura, externis argumentis nisa, internis, quae in secundo loco quaerendi posueramus, iisque gravissimis, confirmabitur.

Interna autem et ex placitis ipsis et ex formâ, quâ vestiuntur, petenda sunt.

Ad comprobandam igitur sententiam nostram demonstrandum erit, neque placita libelli neque formam a Timæo Locro profecta, sed a scriptore quodam exeuntis primi vel ineuntis secundi p. Chr. n. saeculi in medium esse prolata.

Placita autem pleraque cum Platonis Timæo etiam in singulis verbis tantopere congruunt, ut alterumutrum alterius auctoris libro iusto licentius usum esse appareat.

Ergo convincamus oportet, placitorum, quae contineantur libello, partem maximam e Platonis Timæo tempore notato esse expressam. Id spectanti utriusque scripti placita quam accuratissime comparanda sunt. Quae comparatio cum satis apte fieri non possit, nisi simul singulorum quoque verborum ratio habeatur, in primis terminorum qui vocantur philosophiae, sequitur, ut prima pars eius quaestionis, quam de formâ habebimus, iam huc ad quaestionem de praeceptis ipsis instituendam trahatur, cum ceterae deinde separatim tractandae sint. Erunt autem tres: primum enim universe de

---

[102]) cfr. Meiners l. l. p. 590 — Martin l. l. T. II, p. 391, et p. 403, 7.

colore libelli, deinde de auctoris ratione disserendi et construendi, denique de dialecto disputabitur. Quibus omnibus pertractatis, restabit, ut de causis, quibus permotus auctor libellum confecerit, de consilio, quod persecutus sit, de loco, quo scripserit et quo emiserit libellum, de auctore ipso disseramus.

Transeamus igitur ad tractandam eam quaestionis partem, quâ libellum cum Platonis Timæo comparatum iri diximus. Rem autem sic instituam, ut Platonis Timæi „genuinitate" ut certissimâ sumptâ, (fuerunt enim, qui hunc dialogum Platonis esse negarent[103]), non singulos tantum — Timæi Locri secundum editionem Bekkerianam, Timæi Platonici secundum illam C. E. Chr. Schneideri — locos, qui sibi respondeant repugnentve, afferam, sed Timæi Locri quidem illos etiam, quorum similes dissimilesve in Platonis Timæo nulli, percenseam et quid inde efficiatur ostendam.

In diiudicando autem haec nobis, tamquam obrussa, ratio adhibenda erit: a Timæo Locro profectum esse libellum, si et placita et verba, quae in usum vocantur, testibus Philolao et Aristotele aliisque, vere Pythagorica esse patebit, excerptum autem e Platonis Timæo interpolatumque, si placita, quae cum Platonis Timæo congruunt, cum in aliis Platonis sermonibus ut primaria eius praecepta nobis apparebunt, Pythagoricorum autem dissimilia, et ab Aristotele aliisque scriptoribus fide dignis ut Platonis propria designantur, tum tali formâ vestiuntur, qualem a Platone demum vel ab Aristotele in philosophiam inductam esse, vel inferioris demum aetatis scriptoribus usitatam fuisse, certo demonstrari poterit, ac si, quae discrepant, Peripati esse Stoaeque etc.

Quod ad illud argumentum pertinet, Platoni vindicanda esse libelli placita, si non solum in Platonis Timæo, sed etiam in aliis eius sermonibus ut primaria Platonis praecepta emergant, haec observentur velim: iure quidem, — cum Plato „Rempublicam, Timæum, Critiam" aetate iam provectâ composuerit et his tribus dialogis, quae ante philosophatus erat, ea dici possit aliquatenus esse complexus — exspectare possumus, Platonis Timæi placita

---

[103]) Broecker „Polit. Platonis et Aristotelis compar." p. 11, Weisse „ad Aristotelis Phys." p. 274, p. 350, p. 471 et in libro „Die Idee der Gottheit", inscripto p. 97.

quaedam in aliis eiusdem dialogis inveniri, tamen — cum, ut diximus, Plato Timæum, longius aetate provectus, commentatus sit ibique praecipuam operam dederit explicandis rebus physicis, quas ante neglexerat, et in senectute philosophiae Pythagoricae magis quam antea se applicaverit, — neque verisimile est, Platonis Timæi placita aut omnia aut ratione aeque perfectâ iam in prioribus sermonibus suppeditare, neque mirum, quod in Timæo pythagoricae philosophiae plus tribuitur, quam alibi.

Priusquam vero comparationem faciam, res quidem postulare videtur, ut ea, quae ex Philolai reliquiis et ab Aristotele comperta habeamus de philosophiâ Pythagoricâ, normae instar proponam: at brevitati magis inserviam, si neque omnia, sed ea tantummodo quae inde huc referenda erunt, neque ante proferam, sed in ipsâ comparatione demum suggeram.

Id autem ante comparationem ipsam dicendum etiam est, libelli *οἰκονομίαν* [104]) discrepare [105]) a Platonis Timæo. In libello enim statim ab initio ambo principia occurrunt, *νόος* et *ἀνάγκα*, quorum actione ut plurimum sociâ quid procreatum sit ostenditur; in Platonis Timæo autem primum a pag. 28 A usque ad p. 47 E disputatur de iis rebus, quas alterum principium, *νοῦς*, creaverit, deinde a p. 47 E — p. 69 A de iis, quas *ἀνάγκη* produxerit, denique a p. 69 A usque ad finem de universitate rerum, cooperante utroque principio procreatâ. Unde factum est, ut in Platonis Timæo eadem res, v. c. elementorum origo, cum duplici ratione, teleologâ physicâque, considerari possit, bis tractata sit. Nemo igitur offendi poterit, si cum singulis libelli locis complures e Platonis Timæo conferam.

Sed iam tempus est, ad id, quod instituimus, accedere.

Libellus p. 93 A hoc initium capit:	cfr. Platonis Timæus p. 48 A:
„*Τίμαιος ὁ Λοκρὸς τάδε ἔφα· δύο αἰτίας εἶμεν τῶν συμπάντων, νόον μὲν τῶν κατὰ*	„*μεμιγμένη γὰρ οὖν ἡ τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσις ἐξ ἀνάγκης τε καὶ νοῦ συστάσεως*

[104]) de quâ plura apud Franciscum Susemihl: „Einleitung zur Uebersetzung des Pseudo-Timæus“ p. 929 sqq. Osiander et Schwab tom. 283.

[105]) congruere halucinatur Thomas Gale „opusc. mythol.“ p. 540, alii.

λόγον γιγνομένων, ἀνάγκαν δὲ τῶν βίᾳ καττὰς δυνάμεις τῶν σωμάτων· τουτέων δὲ τὸν μὲν τᾶς τἀγαθῶ φύσιος εἶμεν θεόν τε ὀνυμαίνεσθαι ἀρχάν τε τῶν ἀρίστων, τὰ δὲ ἑπόμενά τε καὶ συναίτια ὄντα εἰς ἀνάγκαν ἀνάγεσθαι."

ἐγεννήθη· νοῦ δὲ ἀνάγκης ἄρχοντος τῷ πείθειν αὐτὴν τῶν γιγνομένων τὰ πλεῖστα ἐπὶ τὸ βέλτιστον ἄγειν, ταύτῃ κατὰ ταῦτάτε δι' ἀνάγκης ἡττωμένης ὑπὸ πειθοῦς ἔμφρονος οὕτω κατ' ἀρχὰς ξυνίστατο τόδε τὸ πᾶν" —

p. 68 E:

„Ταῦτα δὴ πάντα τότε ταύτῃ πεφυκότα ἐξ ἀνάγκης ὁ τοῦ καλλίστου τε καὶ ἀρίστου δημιουργὸς ἐν τοῖς γιγνομένοις παρελάμβανεν, ἡνίκα τὸν αὐτάρκη τε καὶ τὸν τελεώτατον θεὸν ἐγέννα, χρώμενος μὲν ταῖς περὶ ταῦτα αἰτίαις ὑπηρετούσαις, τὸ δὲ εὖ τεκταινόμενος ἐν πᾶσι τοῖς γιγνομένοις αὐτός· διὸ δὴ χρὴ δύ' αἰτίας εἴδη διορίζεσθαι, τὸ μὲν ἀναγκαῖον, τὸ δὲ θεῖον (καὶ τὸ μὲν θεῖον ἐν ἅπασι ζητεῖν κτήσεως ἕνεκα εὐδαίμονος βίου, τὸ δὲ ἀναγκαῖον ἐκείνων χάριν, λογιζόμενον, ὡς ἄνευ τούτων οὐ δυνατὰ αὐτὰ ἐκεῖνα, ἐφ' οἷς σπουδάζομεν, μόνα κατανοεῖν οὐδ' αὖ λαβεῖν οὐδ' ἄλλως πως μετασχεῖν" —)

p. 46 C, D, E:

„— ταῦτ' οὖν πάντ' ἔστι τῶν ξυναιτίων, οἷς θεὸς ὑπηρετοῦσι χρῆται τὴν τοῦ ἀρίστου κατὰ τὸ δυνατὸν ἰδέαν ἀποτελῶν· δοξάζεται δὲ ὑπὸ

τῶν πλείστων οὐ ξυναίτια, ἀλλ' αἴτια εἶναι τῶν πάντων, ψύχοντα καὶ θερμαίνοντα πηγνύντα τε καὶ διαχέοντα καὶ ὅσα τοιαῦτα ἀπεργαζόμενα· λόγον δὲ οὐδένα οὐδὲ νοῦν εἰς οὐδὲν δυνατὰ ἔχειν ἐστί· τῶν γὰρ ὄντων ᾧ νοῦν μόνῳ κτᾶσθαι προςήκει, λεκτέον ψυχήν· τοῦτο δὲ ἀόρατον, πῦρ δὲ καὶ ὕδωρ καὶ ἀὴρ καὶ γῆ σώματα πάντα ὁρατὰ γέγονε· τὸν δὲ νοῦ καὶ ἐπιστήμης ἐραστὴν ἀνάγκη τὰς τῆς ἔμφρονος φύσεως αἰτίας (sc. ideas) πρώτας μεταδιώκειν, ὅσαι δὲ ὑπ' ἄλλων κινουμένων, ἕτερα δὲ ἐξ ἀνάγκης κινούντων, δευτέρας· ποιητέον δὴ κατά ταῦτα καὶ ἡμῖν· λεκτέα μὲν ἀμφότερα τὰ τῶν αἰτιῶν γένη, χωρὶς δὲ, ὅσαι μετὰ νοῦ καλῶν καὶ ἀγαθῶν δημιουργοὶ καὶ ὅσαι μονωθεῖσαι φρονήσεως τὸ τυχὸν ἄτακτον ἑκάστοτε ἀπεργάζονται“ —

p. 56 C:

„καὶ δὴ καὶ τὸ τῶν ἀναλογιῶν περί τε τὰ πλήθη καὶ τὰς κινήσεις καὶ τὰς ἄλλας δυνάμεις, πανταχῇ τὸν θεὸν, ὁπῄπερ ἡ τῆς ἀνάγκης ἑκοῦσα πεισθεῖσά τε φ'σις ὑπεῖκε, ταύτῃ πάντῃ δι' ἀκριβείας ἀποτελεσθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ, συνηρμόσθαι ταῦτα ἀνὰ λογον.“

Quibus locis doceri idem, facile dabit, qui eos animo perlustraverit.

Maioris tamen perspicuitatis causâ insistamus in singulis et rebus et verbis:

Auctor l. p. 93 A: „*δύο αἰτίας εἶμεν τῶν συμπάντων*“;
Plat. Tim. p. 68 E: „*διὸ δὴ χρὴ δύ' αἰτίας εἴδη διορίζεσθαι*“;
- - p. 46 E: „*λεκτέα μὲν ἀμφότερα τὰ τῶν αἰτιῶν γένη*;
Auctor l. ibidem: „*νόον μὲν τῶν κατὰ λόγον* (i. e. rationem ideasve et speciatim quidem proportionem[106])

---

[106]) Si vero auctor l. *λόγον* intellexisset illum Stoicorum, collata vellem ea, quae Zellerus III, 1, p. 129, not. 1, ed. II, attulit, quaeque idem e Tertulliani „Apologet.“ 21: „hunc enim (sc. *λόγον*) Zeno determinat factitatorem, qui cuncta in dispositione formaverit, eundem et fatum vocari et Deum et necessitatem omnium rerum (addere poterat etiam: „et mentem“, *νοῦν*; — cfr. Lactant. „Inst.“ IV, 9, I, 5 et Epiphan. „Haer.“ V, 1, p. 12, a — omittere necessitatem — v. not. 108).

Collata etiam vellem illa Chrysippi apud Plutarchum „de Sto. rep.“ cap. 34 „*Οὐδὲν γάρ ἐστιν* (suppl. *Χρύσιππος ἐν τῷ πρώτῳ περὶ φύσεως εἴρηκεν*) *ἄλλως τῶν κατὰ μέρος γενέσθαι, οὐδὲ τοὐλάχιστον, ἢ κατὰ τὴν κοινὴν φύσιν καὶ κατὰ τὸν ἐκείνης λόγον.*“ („*ὅτι δὲ ἡ κοινὴ φύσις καὶ ὁ κοινὸς τῆς φύσεως λόγος εἱμαρμένη καὶ πρόνοια καὶ Ζεύς ἐστιν* [= *πῦρ τεχνικὸν* = *πνεῦμα πυροειδές* — Diog. L. VII, 156] *οὐδὲ τοὺς ἀντίποδας λέληθε· πανταχοῦ γὰρ ταῦτα θρυλλεῖται ὑπ' αὐτῶν*“ —)

et apud Stobaeum „Ecl. phys.“ I, cap. 6, § 15 — I, a, p. 180, v. 6 sqq. Heeren —: „*εἱμαρμένη ἐστὶν* (suppl. *φησὶν ὁ Χρύσιππος*) *ὁ τοῦ κόσμου λόγος, ἢ λόγος τῶν ἐν τῷ κόσμῳ προνοίᾳ διοικουμένων. ἢ λόγος, καθ' ὃν τὰ μὲν γεγονότα γέγονεν, τὰ δὲ γιγνόμενα γίγνεται, τά δὲ γενησόμενα γενήσεται*“,

et quae docuit M. Aurel. VII, 1: „*ἡ τῶν ὅλων οὐσία εὐπειθὴς καὶ εὐτρεπής· ὁ δὲ ταύτην διοικῶν λόγος οὐδεμίαν ἐν ἑαυτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν· κακίαν γὰρ οὐκ ἔχει, οὐδέ τι κακῶς ποιεῖ, οὐδέ βλάπτεταί τι ὑπ' ἐκείνου· πάντα δὲ κατ' ἐκεῖνον γίνεται καὶ περαίνεται*“. —

Nec tamen hic Stoicorum *λόγος* accipiendus esse videtur, sed ille Platonis i. e. proportio (exspectas rationem ideasve, exaequatas quidem proportioni „Phil.“ p. 23 C) et eâ quidem de causâ, quod ipse auctor l. p. 96 A de animâ mundi proposuit haec: „*λόγοι δ' οἵδε πάντες ἐντὶ κατ' ἀριθμὼς ἁρμονικῶς συγκεκραμένοι*“. —

cfr. Plutarchus „de def. or.“ cap. 47 — II, 435 E, Wytt.: „*αὐτὸς δὲ* (sc. *Πλάτων*) *πρῶτος ἢ μάλιστα τῶν φιλοσόφων ἀμφοτέρας* (sc. *ἀρχὰς*) *ἐπεξῆλθε, τῷ*

γιγνομένων", i. e. *γεγονότων*, *γιγνομένων*, *γενησομένων* — cfr. Plat. Tim. p. 46 E: *ἀπεργάζονται*) —

Plat. Tim. p. 56 C: „*τὸν θεὸν* (= *νοῦν* v. infra) .... *συνηρμόσθαι ταῦτα ἀνὰ λόγον*" —

- - p. 48 A: „*ἡ τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσις ἐξ* .... *τε καὶ νοῦ συστάσεως ἐγεννήθη*" —

- - p. 68 E: „*τὸ δ' εὖ τεκταινόμενος* .... *αὐτός* (suppl. „*ὁ τοῦ καλλίστου τε καὶ ἀρίστου δημιουργός*" = *τὸ θεῖον αἰτίας εἶδος*, ibidem i. e. deus et ideae = *θεὸς* = *νοῦς* —

- - p. 46 D: „*τὰς τῆς ἔμφρονος φύσεως αἰτίας* .... *μεταδιώκειν*", i. e. ideas, hoc loco *θεοῦ* instar, ipsarum summae — (cfr. p. 31, A sq.) —

- - p. 46 E: „*ὅσαι* (suppl. *αἰτίαι*) *μετὰ νοῦ καλῶν καὶ ἀγαθῶν δημιουργοί*" i. e. (cum et in Deo) ideae; — ut enim breviter dicam strictimque: *νοῦς* = *θεός* = *δημιουργός* (v. infra), *θεός* autem — accurate magis „*ὁ νοητὸς θεός*", ergo etiam *νοῦς* et *δημιουργός*,

par idemque quod ideae Plat. Tim. p. 92 C: „*ὅδε ὁ κόσμος* ... *εἰκὼν τοῦ νοητοῦ θεοῦ*", i. e. idearum,

vel potius idem quod idearum summa p. 37 A: „*ψυχὴ* — anima mundi — *τῶν νοητῶν, ἀεί τε ὄντων* — i. e. idearum — *ὑπὸ τοῦ ἀρίστου* (i. e. idearum summae = *θεοῦ*) *ἀρίστη γενομένη τῶν γεννηθέντων*";

nullus igitur Deus iuxta ideas, ab ideis disiunctus p. 31 A: „*τὸ γὰρ περιέχον πάντα ὁπόσα νοητὰ ζῷα*, i. e. idearum universitas, *μεθ' ἑτέρου δεύτερον οὐκ ἄν ποτ' εἴη· πάλιν γὰρ ἂν ἕτερον εἶναι τὸ περὶ ἐκείνω δέοι ζῷον, οὗ μέρος ἂν ἤστην ἐκείνω· καὶ οὐκ ἂν ἔτι ἐκείνοιν, ἀλλ'*

μὲν θεῷ τὴν ἀρχὴν ἀποδιδοὺς τῶν κατὰ λόγον ἐχόντων, οὐκ ἀποστερῶν δὲ τὴν ὕλην κτλ.

ἐκείνῳ τῷ περιέχοντι τόδ' (sc. *ὁ κόσμος*) *αν ἀφωμοιωμένον λέγοιτο ὀρθότερον*". —

Verum age porro!

Auctor l.: „*ἀνάγκαν δὲ τῶν βίᾳ καττὰς δυνάμεις τῶν σωμάτων*" (i. e. *κατὰ θερμότητά τε καὶ ψυχρότητα, ὑγρότητά τε καὶ ξηρότητα*).

Ad *ἀνάγκαν*, ut alteram rerum causam,

cfr. Plat. Tim. p. 48 A: „*κόσμου γένεσις ἐξ ἀνάγκης τε καὶ νοῦ συστάσεως* —"

- - p. 65 E: „*πεφυκότα ἐξ ἀνάγκης*" — „*τὸ μὲν ἀναγκαῖον* (suppl. *αἰτίας εἶδος*), *τὸ δὲ θεῖον*" —,

ut earum quidem rerum causam, quae *βίᾳ* existant,[107]) i. e. per vim = mente invitâ, non cooperante, ideoque cum vitio quodam:

Plat. Tim. p. 46 E: „*ὅσαι* (suppl. *αἰτίαι*) *μονωθεῖσαι φρονήσεως τὸ τυχὸν ἄτακτον ἑκάστοτε ἀπεργάζονται*" — et

- - p. 48 A: „*τὸ τῆς πλανωμένης εἶδος αἰτίας*" —

ac de illis „*καττὰς δυνάμεις τῶν σωμάτων*",

Plat. Tim. p. 46 D: „*ξυναίτια ... ψύχοντα* (*ψυχρότης*) *καὶ θερμαίνοντα* (*θερμότης*) *πηγνύντα τε* (*ψυχρότης*)

---

[107]) id quod explicite magis a Stoicis quibusdam (cfr. Pseudo-Plutarchus „plac. phil." I, 27: „*οἱ Στωϊκοὶ Πλάτωνι ἐμφερῶς, καὶ τὴν μὲν ἀνάγκην ἀνίκητόν φασιν αἰτίαν καὶ βιαστικήν· τὴν δὲ εἱμαρμένην συμπλοκὴν αἰτιῶν τεταγμένην, ..., ὥστε τὰ μὲν εἱμάρθαι, τὰ δὲ ἀνειμάρθαι*" — et Plutarchus ipse „de Stoicorum repugnantiis", cap. 33 — II, 1049 E, ed. Wytt., cap. 35 — II, 1050 F — et „adv. Stoicos", cap. 13 — II, 1065 B — Chrysippum existimans dicere repugnantia, cui placuerit, quidquid turpe esset, causam a deo quidem non habere, sed a necessitate, fieri tamen quodammodo secundum rationem naturae — *γίνεσθαί πως κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον* —)

haud scio an dictum videatur Augusto Bernhardo Krische „Forschungen auf dem Gebiete der alten Philosophie", I, p. 462 sq. et p. 453, v. 5 sqq., quem vide ne iure suo oppugnaverit Otto Heine „Stoicorum de fato doctrina", p. 45 sq. necessitatem eorum intelligens hanc: „Cum .... deus summum consilium in mundo instituendo persecutus sit et vario modo perfecerit, non raro necesse est, ut quod singulari rei usui est, utilitati communi cedat et ut alterum postponatur, ubi alterius rei commodum cum commodo alterius pugnat."

καὶ διαχέοντα (θερμότης) καὶ ὅσα τοιαῦτα ἀπεργαζόμενα (ὑγρότης et ξηρότης) λόγον δὲ οὐδένα οὐδὲ νοῦν εἰς οὐδὲν δυνατὰ ἔχειν ἐστί.“ —

Ac si quaeris de illâ auctoris l. sententiâ: „τουτέων δὲ τὸν μὲν τᾶς τἀγαθῶ φύσιος εἶμεν θεόν τε ὀνυμαίνεσθαι ἀρχάν τε τῶν ἀρίστων“

in Plat. Timæo non his ipsis quidem verbis docetur, deum dici νοῦν, sed aperte θεὸς sive δημιουργὸς (plenius ὁ τοῦ καλλίστου τε καὶ ἀρίστου δημιουργός) loco νοῦ ut altera eaque divina causarum species nominatur:

p. 30 A: „βουληθεὶς γὰρ ὁ θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα, ... εἰς τάξιν αὐτὸ (sc. πᾶν ὅσον ἦν ὁρατὸν) ἤγαγεν ἐκ τῆς ἀταξίας“ κτλ.

p. 34 B: „οὗτος δὴ πᾶς ὄντος ἀεὶ λογισμὸς θεοῦ περὶ τόν ποτε ἐσόμενον θεὸν λογισθεὶς λεῖον καὶ ὁμαλὸν, πανταχῇ δὲ ἐκ μέσου ἴσον καὶ ὅλον καὶ ἐκ τελέων σωμάτων σῶμα ἐποίησε“ —

p. 34 C: „τὴν δὲ δὴ ψυχὴν οὐχ ὡς νῦν ὑστέραν ἐπιχειροῦμεν λέγειν, οὕτως ἐμηχανήσατο καὶ ὁ θεὸς νεωτέραν“ —

p. 38 C, D: „ἐξ οὖν λόγου καὶ διανοίας θεοῦ τοιαύτης πρὸς χρόνου γένεσιν, Ἥλιος καὶ Σελήνη κτλ. ..... γέγονε“ — „σώματα δὲ αὐτῶν ἑκάστων ποιήσας ὁ θεός“ κτλ. —

p. 39 B: „φῶς ὁ θεὸς ἀνῆψεν ἐν τῇ πρὸς γῆν δευτέρᾳ τῶν περιόδων“ —

p. 46 C: „ταῦτ᾽ οὖν πάντ᾽ ἔστι τῶν ξυναιτίων, οις θεὸς (nescio quidem, num hîc intelligendi θεοὶ) ὑπηρετοῦσι χρῆται, τὴν τοῦ ἀρίστου κατὰ τὸ δυνατὸν ἰδέαν ἀποτελῶν“ —

p. 56 C: „τὸν θεὸν .... συνηρμόσθαι ταῦτα ἀνὰ λόγον“ —

p. 90 A: „τὸ δὲ δὴ περὶ τοῦ κυριωτάτου παρ᾽ ἡμῖν ψυχῆς εἴδους διανοεῖσθαι δεῖ τῇδε, ὡς ἄρα δαίμονα θεὸς ἑκάστῳ δέδωκε τοῦτο“ —

δημιουργός autem p. 29 A: „εἰ μὲν δὴ καλός ἐστιν ὅδε ὁ κόσμος, ὅ τε δημιουργὸς ἀγαθός“ κτλ. = ποιητὴς καὶ πατὴρ τοῦδε τοῦ παντὸς p. 28 fin. —

p. 41 A: „θεοὶ θεῶν, ὧν ἐγὼ (sc. ὁ τόδε τὸ πᾶν γεννήσας) δημιουργὸς πατήρ τε ἔργων“ —

p. 68 E: „ταῦτα δὴ πάντα τότε ταύτῃ πεφυκότα ἐξ ἀνάγκης ὁ τοῦ καλλίστου τε καὶ ἀρίστου δημιουργὸς ἐν τοῖς γιγνομένοις παρελάμβανεν“. —

Ergo respondet fere auctoris l. placito: „τὸν μὲν (sc. νόον) τᾶς τἀγαθῶ φύσιος εἶμεν“.

Plat. Tim. p. 29 E, ubi ille, qui universum mundum constituerit (= θεὸς p. 30 A) ἀγαθός appellatur, prorsus autem, ni fallor, p. 37 A, ubi idem τῶν νοητῶν τὸ ἄριστον, et „Phil.“ p. 22 C, ubi νοῦς (= θεὸς) habetur idem quod τἀγαθόν, qualis a Theophrasto quoque recte accipitur,[108]) et post ab Attico,[109]) aequali imperatoris M. Aurelii (cfr. Zellerus III, 1, p. 717, not. 4 ultra med.), de recentioribus a Zellero[110]) aliisque,

subsequentia autem „ἀρχάν τε τῶν ἀρίστων“ nihil differunt cum Plat. Tim. p. 68 E: „ὁ τοῦ καλλίστου τε καὶ ἀρίστου δημιουργός“, p. 46 C: „τὴν τοῦ ἀρίστου κατὰ τὸ δυνατὸν ἰδέαν ἀποτελῶν (sc. θεός) —

nec extrema „τὰ δ᾽ ἑπόμενά τε καὶ συναίτια ὄντα εἰς ἀνάγκαν ἀνάγεσθαι“

---

[108]) Theophrastus apud Simplicium „Phys.“ 6, b, med. (fragm. 48 Wimm.): „δύο τὰς ἀρχὰς βούλεται (sc. ὁ Πλάτων) ποιεῖν, τὸ μὲν ὑποκείμενον ὡς ὕλην, ὃ προσαγορεύει πανδεχές, τὸ δ᾽ ὡς αἴτιον καὶ κινοῦν, ὃ περιάπτει τῇ τοῦ θεοῦ καὶ τῇ τἀγαθοῦ δυνάμει“.

[109]) Apud Proclum in Tim. p. 93 C: „Ἀττικὸς δέ, ὁ τούτου (sc. Ἁρποκρατίωνος) διδάσκαλος, αὐτόθεν τὸν δημιουργὸν εἰς ταὐτὸν ἄγει τἀγαθῷ —, καίτοι ἀγαθὸς μὲν καλεῖται παρὰ τῷ Πλάτωνι, τἀγαθὸν δ᾽ οὔ, καὶ νοῦς προσαγορεύεται, τἀγαθὸν δὲ αἴτιον ἁπάσης οὐσίας καὶ ἐπέκεινα τοῦ ὄντος ἐστίν, ὡς ἐν Πολιτείᾳ μεμαθήκαμεν.“

[110]) l. l. II, 1, p. 591—602, ed. III.

quidquam cum Plat. Tim. p. 46 C, quâ in ἀνάγκης locum (producta?) substituuntur ξυναίτια (ψύχοντα καὶ θερμαίνοντα κτλ.): „ταῦτ' οὖν πάντ' ἔστι τῶν ξυναιτίων, οἷς θεὸς ὑπηρετοῦσι χρῆται" —

aut p. 68 E, quâ docetur, Deum omnia ex necessitate comparata (ἐξ ἀνάγκης πεφυκότα) velut causas ministras in usum vocasse.

Quapropter, quoniam magnus utriusque Timæi consensus in promptu positus est, consequens esse videtur, ut iudicemus, alterum utrum haec ab altero placita sumpsisse vel potius, cum neuter confessus sit, surripuisse.

Diiudicandum igitur erit, a Timæo, pythagorico philosopho illa an a Platone demum profecta sint. Servemus regulam, quâ disceptatum iri diximus.

Aristoteles nihil commemorat de Pythagoreorum placito eiusmodi, quo duas causarum species „νοῦν" et „ἀνάγκην" distinxerint iisque tribuerint ea, quae iisdem hic in libello attribuuntur. In Philolai quoque reliquiis tales omnium rerum causas frustra anquisiveris. Videamus autem, doceatne Philolaus simile quiddam. Legimus apud Boeckhium „Philolaus" etc. p. 62 haec: περὶ δὲ φύσιος καὶ ἁρμονίας ὧδε ἔχει· ἁ μὲν ἐστὼ τῶν πραγμάτων ἀΐδιος ἔσσα καὶ αὐτὰ μὲν ἁ φύσις θείαν τε καὶ οὐκ ἀνθρωπίναν ἐνδέχεται γνῶσιν, πλέον γα, ἢ ὅτι οὐχ οἷόντ' ἦς οὐθενὶ τῶν ἐόντων καὶ γιγνωσκομένων ὑφ' ἁμῶν γνωσθῆμεν, μὴ ὑπαρχούσας αὐτᾶς (sc. τᾶς ἁρμονίας) ἐντὸς τῶν πραγμάτων, ἐξ ὧν ξυνέστα ὁ κόσμος, τῶν τε περαινόντων τε καὶ ἀπείρων· ἐπεὶ δέ τε ἀρχαὶ ὑπᾶρχον οὐχ ὁμοῖαι οὐδ' ὁμόφυλοι ἔσσαι, ἤδη ἀδύνατον ἦς ἂν καὶ αὐταῖς κοσμηθῆμεν, εἰ μὴ ἁρμονία ἐπεγένετο, ᾧτινι ἂν τρόπῳ ἐγένετο· τὰ μὲν ὦν ὁμοῖα καὶ ὁμόφυλα ἁρμονίας οὐθὲν ἐπεδέοντο· τὰ δὲ ἀνόμοια μηδὲ ὁμόφυλα μηδὲ ἰσοτελῆ, ἀνάγκα τὰ τοιαῦτα ἁρμονίᾳ συγκεκλεῖσθαι, εἰ μέλλοντι ἐν κόσμῳ κατέχεσθαι — (Stobæus „Ecl." I, 458 sqq.)

Quâ de causâ Diog. L. VIII, 85: „δοκεῖδὲ αὐτῷ (sc. Philolao) πάντα ἀνάγκῃ καὶ ἁρμονίᾳ γενέσθαι." —

Philolaus quidem ipse alibi si necessitatem „ἀνάγκαν" ut alterum principium aperte significaverit, sicut alii eiusdem disciplinae,

Zellero l. l. I, 1, p. 374, not. 2, p. 375, not. 2, ed. III nihil aliud accepisse videtur, nisi *τὸ ἀνώτατον πῦρ* sive *τὴν τοῦ παντὸς οὐρανοῦ ἄντυγα ἐξωτάτην.*

Eiusdem vero Philolai *ἁρμονίαν* intervallum intellige septem vocum; vix enim credibile, aeternam aliquam intelligi harmoniam primam deumve. Cfr. Boeckhius l. l. p. 65: „In der unmittelbaren Fortsetzung des vorigen Stückes: *ἁρμονίας δὲ μέγεθός ἐντι συλλαβὰ* (= Quarte) *καὶ δι' ὀξεῖαν* (= Quinte) *κτλ.* — wird man überrascht durch die Erscheinung, dass Harmonie dem Philolaus nichts Anderes ist als die Octave. Allein dagegen ist erstlich von Seiten des Sprachgebrauchs nichts einzuwenden, indem nach Nicomachus und Aristides Quintilianus die Aelteren die Octave Harmonie nannten, wie auch Aristoteles bei Plutarch „de musicâ" cap. 23 noch thut, sodann aber liegt gerade darin der Aufschluss für die ganze harmonische Weltansicht der Pythagoräer und zunächst für die Art, wie sich dieselben die Entstehung des Kosmos dachten aus den entgegengesetzten Urgründen der Grenze und des Unbegrenzten. DieEinheit ist nämlich, wie wir gesehen haben, die Grenze, das Unbegrenzte aber ist die unbestimmte Zweiheit (quae interpretatio „das Unbegrenzte aber etc." vera sit falsane, cum ad id, quod agitur, non multum intersit, in disceptationem non vocabitur), welche, indem das Maass der Einheit zweimal in sie hineingetragen wird, bestimmte Zweiheit wird; die Begrenzung wird daher gegeben durch das Messen der Zweiheit mittelst der Einheit, das ist durch die Setzung des Verhältnisses von 1 : 2, welches das mathematische Verhältniss der Octave ist. Die Octave ist also die Harmonie selbst, durch welche die entgegengesetzten Urgründe verbunden werden, und will man billig sein, so wird man gestehen, dass hierin eine tiefe Weltanschauung liegt, indem mit mathematischer Symbolik ausgesprochen ist die Einheit des Einen und des Verschiedenen (*ἕτερον*) oder Vielen (*πολλὰ*), welche auf eine dialektische Weise Platon in seiner Ideenlehre dargestellt hat, und deren Begreifen eine Hauptaufgabe der hellenischen Philosophie war."

Quam Philolai *ἁρμονίαν* si cum *νόῳ* libelli comparaveris, magnam intercedere differentiam perspicuum erit.

Complectitur enim *νόος* i. e. *θεός* sive idearum summa (cfr.

supra et infra), ideas omnes, cum Philolai *ἁρμονία* (suppl. *τῶν τε περαινόντων καὶ τῶν ἀπείρων*) indicet *τὴν διὰ πασῶν* — cfr. Nicomachus Gerasenus „harm. introd.“ I, 16 — et vicina magis sit libelli (p. 96 B) animæ mundi, de quâ post videbitur. Libelli *νόῳ* autem non prorsus dissimilis Philolai *θεός* sive *ἡ πρὸ τῶν δύο ἀρχῶν* (i. e. *τοῦ πέρατος καὶ τῆς ἀπειρίας*) *ἑνιαία αἰτία* apud Syrianum,[111]) = *Ζεύς* apud Stobæum[112]) (= *ἕν* apud Jamblichum),[113]) quem deum dubito an recte dicam aeternum *ἀρτιοπερισσόν* sive *περαινονάπειρον*,[114]) Numerum creatorem, harmoniam primam (nec prorsus Ecphanti Semipythagorei *νόος* [*καὶ ψυχά*?]), unde, licet non quomodo, nata dicantur a Philolao *τὸ πέρας καὶ ἡ ἀπειρία* (v. not. 109 et Zellerus „Philos. d. Gr.“ I, p. 321, not. 3, ed. III), omnia igitur (ab Ecphanto, Timæi coëtaneo [Zellerus l. l. I, p. 427 sq., ed. III]) moveri corpora et formari mundum), cuiusque penetrantis quidem universum mundum (cfr. loci a Zellero laudati I, p. 358, not. 3, ed. III) et circumfusi[115]) propria sedes et efficacia in centrali igne[116]) sive *ἐν τῷ πρᾶτον ἁρμοσθέντι*

---

[111]) „in Aristotelis Met.“ XIV, 1 — II, p. 325, 6 Brandis —: „*ὅλως δὲ οὐδὲ ἀπὸ τῶν ὡςανεὶ ἀντικειμένων οἱ ἄνδρες ἤρχοντο, ἀλλὰ καὶ τῶν δύο συστοιχιῶν τὸ ἐπέκεινα ᾔδεσαν, ὡς μαρτυρεῖ Φιλόλαος, τὸν θεὸν λέγων πέρας καὶ ἀπειρίαν ὑποστῆσαι, ... καὶ ἔτι πρὸ τῶν δύο ἀρχῶν τὴν ἑνιαίαν αἰτίαν καὶ πάντων ἐξῃρημένην προέταττον, ἣν Ἀρχαίνετος μὲν αἰτίαν πρὸ αἰτίας εἶναί φησι, Φιλόλαος δὲ τῶν πάντων ἀρχὰν εἶναι διϊσχυρίζεται*“ — cfr. Plat. „Philebus“ p. 23 C — et Philo „de opificio mundi“ 23 A: „*μαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ καὶ Φιλόλαος ἐν τούτοις· ἔστι γάρ, φησιν, ὁ ἡγεμὼν καὶ ἄρχων ἁπάντων θεὸς εἷς, ἀεὶ ὤν, μόνιμος, ἀκίνητος, αὐτὸς αὑτῷ ὅμοιος, ἕτερος τῶν ἄλλων.*“ —

[112]) „Ecl..“ I, 488; „*Φιλόλαος πῦρ ἐν μέσῳ περὶ τὸ κέντρον, ὅπερ ..... καλεῖ ... Διὸς οἶκον*“ *κτλ.*

[113]) „in Nicom.“ 109: „*ἓν ἀρχὰ πάντων.*“

[114]) Noli obicere, satisne bene sanus principium Pythagoreis adscribam non unâ, sed duplici, unitâ quidem naturâ.

[115]) Athenagoras (170—180 p. Chr. n.) „Suppl.“ cap. 6: „*καὶ Φιλόλαος δέ, ὥςπερ ἐν φρουρᾷ πάντα ὑπὸ τοῦ θεοῦ περιειλῆφθαι, λέγων.*“

[116]) Aristoteles „de caelo“ II, 13, 293, B, 3 et Stobæus „Ecl.“ I, 488: „*Φιλόλαος πῦρ ἐν μέσῳ περὶ τὸ κέντρον, ὅπερ Ἑστίαν τοῦ παντὸς καλεῖ καὶ Διὸς οἶκον* (Aristoteles l. l. *ὃ Διὸς φυλακὴν ὀνομάζουσι* sc. *οἱ Πυθαγόρειοι* —) *καὶ Μητέρα θεῶν* i. e. *ἀστέρων*, *βωμόν τε καὶ συνοχὴν καὶ μέτρον φύσεως· καὶ πάλιν πῦρ ἕτερον ἀνωτάτω τὸ περιέχον· πρῶτον δ' εἶναι φύσει τὸ μέσον*“ *κτλ.* — cfr. Zellerus l. l. I, p. 356 sqq., ed. III.

(Zellerus I, p. 243, not 1 med. ed. III) sive *περαίνοντι*[117]) vel potius *περαίνοντι* magis quam *ἀπείρῳ* — *ἁρμοσθέν* enim ex utroque; — contra libelli *ἀνάγκῃ* (i. e. qualitatibus materiae antemundanae), similis dissimilis *ἀνάγκη* illa Pythagorica („Band des Weltganzen" interpretatur Zellerus I, p. 374, not. 2, ed. III), quae inhabitat igni circuitûs (= „Milchstrasse" ex coniecturâ Zelleri I, p. 375, not. 2, ed. III), nescio an recte[118]) dicam: sive *τῷ ἀπείρῳ*, ubi proprie *ἡ κίνησις* (Zeller I, p. 302, not 3, p. 359, not. 1, ed. III), quando, si centralis ignis (sive *ἕν* sive *μονὰς*) *τὸ περαινον-ἄπειρον*, atque *εἰλικρινεία τῶν στοιχείων* in Olympo,[119]) i. e. in igne et centri et circuitûs, necesse erit, igni circuitûs tribuas *τὸ ἀπειρονπεραῖνον*.

Cfr. Platonis, senis quidem *ἄπειρον* sive *μέγα καὶ μικρόν* idearum rerumque commune — Zeller II, 1, p. 623, not. 1, ed. III, sed ita quidem, ut *τοῦ ἀπείρου* idearum *τὸ τί ἐστιν* (i. e. Formbestimmtheit) sit *τὸ ἕν*, contra *τοῦ ἀπείρου* rerum sensibilium *τὰ εἴδη*.

Cum igitur auctorem nostrum a Philolao dissidere videamus, neque, etiamsi concedimus, non idem omnibus placuisse Pythagoreis, statui possit, unum ex iis tam longe discessisse a reliquis, vel hac de causâ iudicabimus, totum hunc libelli locum non a Timæo Locro oriundum, sed ab anonymo quodam e Platonis Timæo esse surreptum.

Quod iudicium his causis confirmatur: Primum enim Plato in aliis quoque sermonibus „mentem", *νοῦν*, et necessitatem, *ἀνάγκην*, caussas rerum omnium esse affirmat, et *νοῦν* quidem in „Philebo" p. 28 D:

ΠΡΩ. „*τὸ δὲ νοῦν πάντα διακοσμεῖν αὐτὰ φάναι καὶ τῆς ὄψεως τοῦ κόσμου καὶ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἀστέρων καὶ πάσης τῆς περιφορᾶς ἄξιον, καὶ οὐκ ἄλλως ἔγωγ' ἂν περὶ αὐτῶν εἴποιμι οὐδ' ἂν δοξάσαιμι.*" *ΣΩ.* „*Βούλει*

---

[117]) proprie quidem altero numeri, rerumque quippe numerorum elemento.

[118]) pugnat Zellerus I, p. 374, not. 2, p. 375, not. 2, p. 376, not. 1, ed. III.

[119]) Cfr. Platonis „Philebus" p. 29, ubi *ἐν τῷ παντί* quidem *τὸ εἰλικρινές* elementorum, ignis, dico, terraeque, aquae et aëris, et Plat. Timæus p. 41 D, ubi elementa animae humanae non aeque *ἀκήρατα* esse dicuntur atque elementa animae mundi, sed *δεύτερα καὶ τρίτα*.

δῆτα, καὶ ἡμεῖς ... ξυμφήσωμεν, ὡς ταῦθ' οὕτως ἔχει; ... ΠΡΩ. „Πῶς γὰρ οὐκ ἂν βουλοίμην; κτλ." —

et p. 30, ubi Socrates „οὐκοῦν — inquit — εἰ μὴ τοῦτο, μετ' ἐκείνου τοῦ λόγου ἂν ἑπόμενον βέλτιον λέγοιμεν, ὡς ἔστιν, ἃ πολλάκις εἰρήκαμεν, ἄπειρόν τε ἐν τῷ παντὶ πολὺ καὶ πέρας ἱκανὸν, καί τις ἐπ' αὐτοῖς αἰτία οὐ φαύλη, κοσμοῦσά τε καὶ συντάττουσα ἐνιαυτούς τε καὶ ὥρας καὶ μῆνας, σοφία καὶ νοῦς λεγομένη δικαιότατ' ἄν;" ΠΡΩ. „Δικαιότατα δῆτα." ΣΩ. „Σοφία μὴν καὶ νοῦς ἄνευ ψυχῆς οὐκ ἄν ποτε γενοίσθην." ΠΡΩ. „Οὐ γὰρ οὖν." ΣΩ. „Οὐκοῦν ἐν μὲν τῇ τοῦ Διὸς ἐρεῖς φύσει (= Weltganzem, Zellerus II, 1, p. 598, not. 3, ed. III), βασιλικὴν μὲν ψυχὴν, βασιλικὸν δὲ νοῦν (= innerweltliche Vernunft, Zellerus ibidem), ἐγγίγνεσθαι διὰ τὴν τῆς αἰτίας δύναμιν, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ἄλλα καλὰ, καθότι φίλον ἑκάστοις λέγεσθαι." ΠΡΩ. „Μάλα γε." ΣΩ. „Τοῦτον δὴ τὸν λόγον ἡμᾶς μή τι μάτην δόξῃς, ὦ Πρώταρχε, εἰρηκέναι, ἀλλ' ἔστι τοῖς μὲν πάλαι ἀποφαινομένοις, ὡς ἀεὶ νοῦς ἄρχει ξύμμαχος ἐκείνοις." ΠΡΩ. „Ἔστι γὰρ οὖν." ΣΩ. „Τῇ δέ γε ἐμῇ ζητήσει πεπορικὼς ἀπόκρισιν, ὅτι νοῦς ἐστὶ γένους τοῦ πάντων αἰτίου λεχθέντος τῶν τεττάρων, ὧν ἦν ἡμῖν ἓν τοῦτο· ἔχεις γάρ δήπου νῦν ἡμῶν ἤδη τὴν ἀπόκρισιν." κτλ.

unde et e „Sophistâ", p. 265, C, ubi a Socrate illi respiciuntur, qui olim mentem, νοῦν, omni mundo praesidere ostenderint, et e „Phaedone" p. 97 B, ubi Phaedo Echecrati haec de Socrate refert: „ἀλλ' ἀκούσας μέν ποτε ἐκ βιβλίου τινὸς, ὡς ἔφη (suppl. ὁ Σωκράτης), Ἀναξαγόρου ἀναγιγνώσκοντος καὶ λέγοντος, ὡς ἄρα νοῦς ἐστιν ὁ διακοσμῶν τε καὶ πάντων αἴτιος, ταύτῃ δὴ τῇ αἰτίᾳ ἥσθην τε καὶ ἔδοξέ μοι τρόπον τινὰ εὖ ἔχειν τὸ τὸν νοῦν εἶναι πάντων αἴτιον, καὶ ἡγησάμην, εἰ τοῦθ' οὕτως ἔχει, τόν τε νοῦν κοσμοῦντα πάντα κοσμεῖν καὶ ἕκαστον τιθέναι, ὅπῃ ἂν βέλτιστα ἔχῃ ... ταῦτα δὴ λογιζόμενος ἄσμενος εὑρηκέναι ᾤμην διδάσκαλον τῆς αἰτίας τῶν ὄντων κατὰ νοῦν ἐμαυτῷ, τὸν Ἀναξαγόραν" —

adde huc „Cratylum", p. 413 C: „ὃ (suppl. τὸ δίκαιον) λέγει Ἀναξαγόρας νοῦν εἶναι τοῦτο· αὐτοκράτορα γὰρ ὄντα αὐτὸν καὶ οὐδενὶ μεμιγμένον, πάντα φησὶν αὐτὸν κοσμεῖν τὰ πράγματα διὰ πάντων ἰόντα", —

et Aristotelis „Physica" VIII, 1, 250, B, 24—26: „Φησὶ γὰρ

ἐκεῖνος (sc. *ὁ Ἀναξαγόρας*) *ὁμοῦ πάντων ὄντων καὶ ἠρεμούντων τὸν ἄπειρον χρόνον, κίνησιν ἐμποιῆσαι τὸν νοῦν καὶ διακρῖναι*" —

patebit quidem, de philosophis non primum Platonem posuisse „mentem" alterum rerum universitatis principium, sed Anaxagoram, patebit autem aliunde, velut e „Phaed." p. 98 C: „*ἀπὸ δὴ θαυμαστῆς, ὦ ἑταῖρε, ἐλπίδος εἰχόμην φερόμενος* (suppl. *ἐγὼ ὁ Σωκράτης*), *ἐπειδὴ προσιὼν καὶ ἀναγιγνώσκων ὁρῶ ἄνδρα τῷ μὲν νῷ οὐδὲν χρώμενον οὐδέ τινας αἰτίας ἐπαιτιώμενον εἰς τὸ διακοσμεῖν τὰ πράγματα, ἀέρας δὲ καὶ αἰθέρας καὶ ὕδατα αἰτιώμενον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ἄτοπα· καί μοι ἔδοξεν ὁμοιότατον πεπονθέναι ὥσπερ ἂν εἴ τις λέγων, ὅτι Σωκράτης πάντα ὅσα πράττει νῷ πράττει, κἄπειτα ἐπιχειρήσας λέγειν τὰς αἰτίας ἑκάστων, ὧν πράττω, λέγοι πρῶτον μὲν ὅτι διὰ ταῦτα νῦν ἐνθάδε κάθημαι, ὅτι ξύγκειταί μου τὸ σῶμα ἐξ ὀστῶν καὶ νεύρων, καὶ τὰ μὲν ὀστᾶ ἐστι στεῤῥὰ καὶ διαφυὰς ἔχει χωρὶς ἀπ' ἀλλήλων, τὰ δὲ νεῦρα κτλ.*" —

et ex his locis Aristoteleis: „*περὶ ψυχῆς*" I, 2, p. 404 B, 1 sqq.: „*Ἀναξαγόρας δ' ἧττον διασαφεῖ περὶ αὐτῶν* (sc. *τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ*)*· πολλαχοῦ μὲν γὰρ τὸ αἴτιον τοῦ καλῶς καὶ ὀρθῶς τὸν νοῦν λέγει, ἑτέρωθι δὲ τοῦτο εἶναι τὴν ψυχήν. ἐν ἅπασι γὰρ ὑπάρχειν αὐτὸν τοῖς ζῴοις, καὶ μεγάλοις καὶ μικροῖς, καὶ τιμίοις καὶ ἀτιμοτέροις*" —

„Met." I, 4, 985, A, 18 sqq.: „*Ἀναξαγόρας … μηχανῇ χρῆται τῷ νῷ πρὸς τὴν κοσμοποιΐαν, καὶ ὅταν ἀπορήσῃ, διὰ τίν' αἰτίαν ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ, τότε παρέλκει αὐτόν*" —

quantum ista Anaxagorae „mens" discrepet a „mente" Platonis Timæi libellique; —

ἀνάγκην autem, ut ad Platonem redeam, in „Theaeteto" p. 176 A, ubi Socratem haec facit dicentem: „*Ἀλλ' οὔτ' ἀπολέσθαι τὰ κακὰ δυνατὸν, ὦ Θεόδωρε· ὑπεναντίον γάρ τι τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ εἶναι ἀνάγκη· οὔτ' ἐν θεοῖς αὐτὰ ἱδρῦσθαι, τὴν δὲ θνητὴν φύσιν καὶ τόνδε τὸν τόπον περιπολεῖ ἐξ ἀνάγκης*" —

et in „Politico" p. 269, C sqq., ubi *ξένον* quendam: „*τὸ γὰρ πᾶν τόδε τοτὲ μὲν αὐτὸς ὁ θεὸς ξυμποδηγεῖ πορευόμενον καὶ συγκυκλεῖ, τοτὲ δ' ἀνῆκεν, ὅταν αἱ περίοδοι τοῦ προσήκοντος αὐτῷ μέτρον εἰλήφασιν ἤδη χρόνου, τὸ δὲ πάλιν αὐτόματον εἰς τἀναντία*

περιάγεται, ζῷον ὂν καὶ φρόνησιν εἰληχὸς ἐκ τοῦ συναρμόσαντος αὐτὸ κατ' ἀρχάς· τοῦτο δὲ αὐτῷ τὸ ἀνάπαλιν ἰέναι διὰ τόδ' ἐξ ἀνάγκης ἔμφυτον γέγονεν" ..... p. 270 A: *ΣΩ. „Φαίνεταί γ' οὖν δὴ καὶ μάλα εἰκότως εἰρῆσθαι πάνθ' ὅσα διελήλυθας"* —

Atque illa quoque distinctio inter *αἴτιον* et *ἐκεῖνο, ἄνευ οὗ τὸ αἴτιον οὐκ ἄν ποτ' εἴη αἴτιον* = *ξυναίτιον* [120]) alibi a Platone traditur, velut in „Phaedone" p. 99 A: *„ἀλλ' αἴτια μὲν τὰ τοιαῦτα* (cfr. p. 98 C sq.) *καλεῖν, λίαν ἄτοπον· εἰ δέ τις λέγοι, ὅτι ἄνευ τοῦ τὰ τοιαῦτα ἔχειν καὶ ὀστᾶ καὶ νεῦρα καὶ ὅσα ἄλλα ἔχω, οὐκ ἂν οἷός τ' ἦν ποιεῖν τὰ δόξαντά μοι, ἀληθῆ ἂν λέγοι· ὡς μέντοι διὰ ταῦτα ποιῶ ἃ ποιῶ, καὶ ταύτῃ νῷ πράττω, ἀλλ' οὐ τῇ τοῦ βελτίστου αἱρέσει, πολλὴ ἂν καὶ μακρὰ ῥᾳθυμία ἂν εἴη τοῦ λόγου· τὸ γὰρ μὴ διελέσθαι οἷόν τε εἶναι, ὅτι ἄλλο μέν τί ἐστι τὸ αἴτιον τῷ ὄντι, ἄλλο δ' ἐκεῖνο, ἄνευ οὗ τὸ αἴτιον οὐκ ἄν ποτ' εἴη αἴτιον· ὃ δή μοι φαίνονται ψηλαφῶντες οἱ πολλοί, ὥςπερ ἐν σκότῳ, ἀλλοτρίῳ ὀνόματι — προςχρώμενοι, ὡς αἴτιον αὐτὸ προςαγορεύειν."*

Alibi etiam *ὁ θεός* a Platone dicitur *ἀγαθὸς* nec nisi boni origo: cfr. Resp. II, p. 379 B sq.: *ΣΩ. .... Οὐκοῦν ἀγαθὸς ὅ γε θεὸς τῷ ὄντι τε καὶ λεκτέον οὕτως; ΑΔ. Τί μήν; ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν οὐδέν γε τῶν ἀγαθῶν βλαβερόν· ἦ γάρ; ΑΔ. Οὔ μοι δοκεῖ. ΣΩ. Ἆρ' οὖν ὃ μὴ βλαβερὸν, βλάπτει; ΑΔ. Οὐδαμῶς. ΣΩ. Ὃ δὲ μὴ βλάπτει, κακόν τι ποιεῖ; ΑΔ. Οὐδὲ τοῦτο. ΣΩ. Ὃ δέ γε μηδὲν κακὸν ποιεῖ, οὐδ' ἄν τινος εἴη κακοῦ αἴτιον; ΑΔ. Πῶς γάρ; ΣΩ. Τί δέ; ὠφέλιμον τὸ ἀγαθόν; ΑΔ. Ναί. ΣΩ. Οὐκ ἄρα πάντων γε αἴτιον τὸ ἀγαθὸν, ἀλλὰ τῶν μὲν εὖ ἐχόντων αἴτιον, τῶν δὲ κακῶν ἀναίτιον. ΑΔ. Παντελῶς γε, ἔφη. ΣΩ. Οὐδ' ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, ὁ θεὸς, ἐπειδὴ ἀγαθὸς, πάντων ἂν εἴη αἴτιος, ὡς οἱ πολλοὶ λέγουσιν, ἀλλ' ὀλίγων μὲν τοῖς ἀνθρώποις αἴτιος, πολλῶν δὲ ἀναίτιος· πολὺ γὰρ ἐλάττω τἀγαθὰ τῶν κακῶν ἡμῖν, καὶ τῶν μὲν ἀγαθῶν*

---

[120]) cfr. „Politicus" p. 281 D: *ΞΕ. „Πρῶτον μὲν τοίνυν δύο τέχνας οὔσας περὶ πάντα τὰ δρώμενα θεασώμεθα. ΝΕ. ΣΩ. Τίνας; ΞΕ. Τὴν μὲν γενέσεως οὖσαν συναίτιον, τὴν δ' αὐτὴν αἰτίαν. ΝΕ. ΣΩ. Πῶς; ΞΕ. Ὅσαι μὲν οὖν τὸ πρᾶγμα αὐτὸ μὴ δημιουργοῦσι, ταῖς δὲ δημιουργούσαις ὄργανα παρασκευάζουσιν, ὧν μὴ παραγενομένων οὐκ ἄν ποτε ἐργασθείη τὸ προςτεταγμένον ἑκάστῃ τῶν τεχνῶν· ταύτας μὲν ξυναιτίους, τὰς δὲ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἀπεργαζομένας αἰτίας"* —

οὐδένα ἄλλον αἰτιατέον, τῶν δὲ κακῶν ἄλλ' ἄττα δεῖ ζητεῖν τὰ αἴτια, ἀλλ' οὐ τὸν θεόν" —

Accedit, quod Aristoteles Platonis auctoritatem tuetur. Quem Aristotelem ut recte intelligas, reminiscere, quaeso, quid Plato his causis, „*νῷ*" et „*ἀνάγκῃ*", excutere voluerit: *νῷ* quidem, mente, ratione sive Deo O. M., sive *τῷ ἀγαθῷ*[121]) ideas idearumve summam,[122]) quae dominatur in reliquas ipsi inhaerentes (obscure quidem a Platone conceptum, obscure dictum a me!), *ἀνάγκῃ* contra qualitates materiae — precario venit haec vox „materia" loco *χώρας* — antemundanae[123]) („die Natur des Endlichen" interpretatur Zellerus „Philos. d. Gr." II, 1, p. 628, ed. III).

His praemissis nihil offensionis habebunt Aristotelea illa „Met." I, 6, 988, A, 8 sqq.: „*φανερὸν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι δυοῖν αἰτίαιν μόνον κέχρηται* (sc. *Πλάτων*), *τῇ τε τοῦ τί ἐστι καὶ τῇ κατὰ τὴν ὕλην· τὰ γὰρ εἴδη τοῦ τί ἐστιν αἴτια τοῖς ἄλλοις ..... ἔτι δὲ τὴν τοῦ εὖ καὶ τοῦ κακῶς αἰτίαν τοῖς στοιχείοις ἀπέδωκεν ἑκατέροις ἑκατέραν, ὥςπερ φαμὲν καὶ τῶν προτέρων ἐπιζητῆσαί τινας φιλοσόφων, οἷον Ἐμπεδοκλέα καὶ Ἀναξαγόραν,*" quae referenda ad

---

[121]) Cfr. Theophrastus apud Simplicium „Phys." 6, b, med. (frag. 48, Wimm.): „*δύο τὰς ἀρχὰς βούλεται* (*ὁ Πλάτων*) *ποιεῖν, τὸ μὲν ὑποκείμενον ὡς ὕλην, ὃ προςαγορεύει πανδεχές, τὸ δ' ὡς αἴτιον καὶ κινοῦν, ὃ περιάπτει τῇ τοῦ θεοῦ καὶ τῇ τἀγαθοῦ δυνάμει.*"

[122]) id quod perspicuum etiam e Timæi pag. 30 C: „*οὗ δ' ἐστὶ τἆλλα ζῷα καθ' ἓν καὶ κατὰ γένη μόρια, τούτῳ πάντων ὁμοιότατον αὐτὸν* (sc. *τὸν κόσμον*) *τιθῶμεν· τὰ γὰρ δὴ νοητὰ ζῷα πάντα*, i. e. ideas omnes, *ἐκεῖνο ἐν ἑαυτῷ περιλαβὸν ἔχει, καθάπερ ὅδε ὁ κόσμος ἡμᾶς ὅσα τε ἄλλα θρέμματα ξυνέστηκεν ὁρατά· τῷ γὰρ τῶν νοουμένων* (idearum) *καλλίστῳ* (optimae, summae) *καὶ κατὰ πάντα τελέῳ μάλιστ' ἂν αὐτὸν ὁ θεὸς ὁμοιῶσαι βουληθείς*" *κτλ.* — si consideraveris, paullo ante dictum esse (p. 29 E), voluisse Deum, quam simillima sibi fieri omnia: „*τούτου* (sc. *φθόνου*) *δ' ἐκτὸς ὢν* (*ὁ θεὸς*) *πάντα ὅτι μάλιστα γενέσθαι ἐβουλήθη παραπλήσια ἑαυτῷ.*

[123]) Mirum quidem, qualitates materiae dicere eiusdem causas. Simile apud Ph. Ocellum cap. 2 — cfr. Stobæus „Ecl. phys." I, cap. 21, § 4 — I, a, p. 424 sq. Heeren. — „*Πράτως γὰρ ὕλα, τὸ πανδεχές, κοινὸν γὰρ ὑπόκειται πᾶσιν, ὥςπερ πρᾶτον μὲν τὰ* (*τὸ? τᾷ*) *δυνάμει σῶμα αἰσθητὸν ἀρχάν* (*ἔχον?*)· *δεύτερον δὲ αἱ ἐναντιώσεις, οἷον θερμότας καὶ ψυχρότας καὶ ὑγρότας καὶ ξηρότας· τρίτον δὲ αἱ ὠσίαι, πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γᾶ καὶ ἀήρ· Ταῦτα γὰρ μεταβάλλοντι ἐς ἄλληλα, αἱ δὲ ἐναντιώσεις οὐ μεταβάλλοντι*" —

„Met." I, 4, 985, A, 4 sqq.: „*εἰ γάρ τις ἀκολουθοίη καὶ λαμβάνοι πρὸς τὴν διάνοιαν καὶ μὴ πρὸς ἃ ψελλίζεται λέγων Ἐμπεδοκλῆς, εὑρήσει τὴν μὲν φιλίαν αἰτίαν οὖσαν τῶν ἀγαθῶν, τὸ δὲ νεῖκος τῶν κακῶν*" *κτλ.*

et ad v. 18 sqq.: „*Ἀναξαγόρας*" *κτλ.*,

quorum de philosophorum utroque Aristoteles l. l. v. 10 sic iudicat: „*οὗτοι μὲν οὖν, ὥςπερ λέγομεν, καὶ μέχρι τούτου δυοῖν αἰτίαιν ἐφήψαντο, ὧν ἡμεῖς διωρίσαμεν ἐν τοῖς περὶ φύσεως, τῆς τε ὕλης καὶ τοῦ ὅθεν ἡ κίνησις, ἀμυδρῶς μέντοι καὶ οὐθὲν σαφῶς, ἀλλ' οἷον ἐν ταῖς μάχαις οἱ ἀγύμναστοι ποιοῦσιν· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι περιφερόμενοι τύπτουσι πολλάκις καλὰς πληγὰς, ἀλλ' οὔτε ἐκεῖνοι ἀπὸ ἐπιστήμης, οὔτε οὗτοι ἐοίκασιν εἰδόσι λέγειν· σχεδὸν γὰρ οὐθὲν χρώμενοι φαίνονται τούτοις ἀλλ' ἢ κατὰ σμικρόν.*"

Quo posito atque concesso consentaneum esse videtur, ut cum Plutarcho[124]) illam primo Platoni vindicemus doctrinam atque hoc faciamus iudicium: Cum in libello eodem modo atque in Platonis Timæo distincta atque definita videamus causarum genera, *νόον* et *ἀνάγκαν*, neque secundum Aristotelem aut Philolaum tale fuerit Pythagoreorum placitum, sed Platoni demum vindicandum esse appareat, quod et in aliis eius sermonibus quamvis non aeque absolutum reperitur et ab Aristotele Platoni tribuitur, totus ille libelli locus e Platonis Timæo desumptus est.

Perfecto autem et concluso, huius loci originem non a Timæo Pythagoreo esse ducendam, sed ab alio quodam, qui illum de Platonis Timæo delibarit, Petersenii quoque sententia, quâ Aristoteles eundem, ut alios omnes, de genuino quodam Timæi Locri libro expressisse dicitur, refutata erit.

---

[124]) „de def. or." 47 — II, 435 F. sq. Wytt. —: „*ἐκεῖνος γὰρ ἀνὴρ* (sc. *Πλάτων*) *Ἀναξαγόραν μὲν ἐμέμψατο τὸν παλαιὸν, ὅτι ταῖς φυσικαῖς ἄγαν ἐνδεδυμένος αἰτίαις καὶ τὸ κατ' ἀνάγκην τοῖς τῶν σωμάτων ἀποτελούμενον πάθεσι μετιὼν ἀεὶ καὶ διώκων, τὸ οὗ ἕνεκα καὶ ὑφ' οὗ, βελτίονας αἰτίας οὔσας καὶ ἀρχὰς, ἀφῆκεν· αὐτὸς δὲ πρῶτος ἢ μάλιστα τῶν φιλοσόφων ἀμφοτέρας ἐπεξῆλθε, τῷ μὲν θεῷ τὴν ἀρχὴν ἀποδιδοὺς τῶν κατὰ λόγον ἐχόντων, οὐκ ἀποστερῶν δὲ τὴν ὕλην τῶν ἀναγκαίων πρὸς τὸ γινόμενον αἰτιῶν, ἀλλὰ συνορῶν, ὅτι τῇδέ πῃ καὶ τὸ πᾶν αἰσθητὸν διακεκοσμημένον, οὐ καθαρὸν δὲ οὐδ' ἀμιγές ἐστιν, ἀλλὰ τῆς ὕλης συμπλεκομένης τῷ λόγῳ λαμβάνει τὴν γένεσιν*" —.

Quod enim dicit Petersenius, omnes libelli locos ab Aristotele, — qui in excerpendo ex ampliore illo Timæi Locri libro tam libere versatus sit, ut suâ ipsius dicendi ratione eius sententias adulteraverit, — sic mutatos esse, ut viderentur illi quidem non emanasse a Timæo Pythagoreo, reverâ autem ab eo profectos esse, absurdum mihi videtur.

Primum enim, si Aristoteles in circumscribendo tantam ipse sibi dedisset licentiam, ut eius praecepta suo more verborum plane commutaret, — cuiusmodi incuria quidem reverâ in Aristotele erat —, certe ne doricam quidem dialectum retinuisset. Deinde, ut cumulate unicuique planum faciam, non Aristotelis solum dicendi ratio, sed etiam et multo saepius Platonis, non raro inferioris quoque aetatis scriptorum, in libello deprehenditur. Sed quid ego hac de coniecturâ pluribus verbis dico? Aristoteli, ut ante tibi satis probasse mihi videor, nullum Timæi Locri scriptum cognitum fuit.

Pergamus igitur conferre Timæum cum altero alterum.

Auctor libelli, qui *αἰτίας τῶν συμπάντων* descripserat, iam *τὰ ξύμπαντα* ipsa commemorat p. 93 B: „*τὰ δὲ ξύμπαντα ἰδέαν, ὕλαν αἰσθητόν τε, οἷον ἔκγονον τουτέων· καὶ τὸ μὲν εἶμεν ἀγέννατόν τε καὶ ἀκίνατον καὶ μένον τε καὶ τᾶς ταὐτῷ φύσιος, νοατόν τε καὶ παράδειγμα τῶν γεννωμένων, ὁκόσα ἐν μεταβολᾷ ἐντι· τοιοῦτον γάρ τι τὰν ἰδέαν λέγεσθαί τε καὶ νοῆσθαι·*

p. 94 A: *τὰν δ' ὕλαν ἐκμαγεῖον καὶ ματέρα τιθάναν τε καὶ γεννατικὰν εἶμεν τᾶς τρίτας οὐσίας· δεξαμέναν γὰρ τὰ ὁμοιώματα ἐς ἑαυτὰν καὶ οἷον ἀναμαξαμέναν ἀποτελῆν τάδε τὰ γεννάματα· ταύταν δὲ τὰν ὕλαν ἀΐδιον μὲν ἔφα, οὐ μὰν ἀκίνατον, ἀμόρφωτον δὲ καθ' αὑτὰν καὶ ἀσχημάτιστον, δεχομέναν δὲ πᾶσαν μορφάν· τὰν δὲ περὶ τὰ σώματα μεριστὰν εἶμεν καὶ τᾶς θατέρω φύσιος. Ποταγορεύοντι δὲ τὰν ὕλαν τόπον καὶ χώραν·*

B. *δύο ὧν αἵδε ἀρχαὶ ἐναντίαι, ἃν τὸ μὲν εἶδος λόγον ἔχει ἄῤῥενός τε καὶ πατρὸς, ἃ δ' ὕλα θήλεός τε καὶ ματέρος· τρίτα δ' εἶμεν τὰ ἐκ τούτων ἔκγονα· τρία δὲ ὄντα τρισὶ γνωρίζεσθαι, τὰν μὲν ἰδέαν νόῳ κατ' ἐπιστάμαν, τὰν δ' ὕλαν λογισμῷ νόθῳ, τῷ μήπω κατ' εὐθυωρίαν νοῆσθαι ἀλλὰ κατ' ἀναλογίαν, τὰ δὲ ἀπογεννάματα αἰσθήσι καὶ δόξᾳ*“ —

quâ in re est sane, ut mirandum sit, *ἰδέαν* et *ὕλαν* appellari

ἀρχάς, cum supra *νόος* et *ἀνάγκα* constituerentur *αἰτίαι*[125]) *τῶν ξυμπάντων*· Namque *ἀρχάς* i. e. principia ne ex sese mutuo quidem neque ex aliis et ex ipsis omnia esse oportet. Quare aut unum isti sonant idemque *αἰτίαι* et *ἀρχαί* (*νόος* igitur *ἰδέαν*, *ἀνάγκα ὕλαν*) aut *ἀρχαί* quidem abusive *ἰδέαν* et *ὕλαν*, *αἰτίαι* autem idearum summam i. e. *νόον* materiaeque qualitates i. e. *ἀνάγκαν*". —

Cfr. Plato „Tim." p. 48 E: „*τότε … δύο εἴδη διειλόμεθα, νῦν δὲ τρίτον ἄλλο γένος ἡμῖν δηλωτέον· τὰ μὲν γὰρ δύο ἱκανὰ ἦν ἐπὶ τοῖς ἔμπροσθεν λεχθεῖσιν, ἓν μὲν ὡς παραδείγματος εἶδος ὑποτεθὲν, νοητὸν καὶ ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ὄν, μίμημα δὲ παραδείγματος δεύτερον, γένεσιν ἔχον καὶ ὁρατόν*·

p. 49 A: *τρίτον δὲ τότε μὲν οὐ διειλόμεθα, νομίσαντες τὰ δύο ἕξειν ἱκανῶς. νῦν δὲ ὁ λόγος ἔοικεν εἰςαναγκάζειν, χαλεπὸν καὶ ἀμυδρὸν εἶδος ἐπιχειρεῖν λόγοις ἐμφανίσαι. τίν' οὖν ἔχον δύναμιν κατὰ φύσιν αὐτὸ ὑποληπτέον; τοιάνδε μάλιστα· πάσης εἶναι γενέσεως ὑποδοχὴν αὐτὴν οἷον τιθήνην· εἴρηται μὲν οὖν ἀληθὲς, δεῖ δὲ ἐναργέστερον εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ*·

B. *χαλεπὸν δὲ ἄλλως τε καὶ διότι προαπορηθῆναι περὶ πυρὸς καὶ τῶν μετὰ πυρὸς ἀναγκαῖον τούτου χάριν· τούτων γὰρ εἰπεῖν ἕκαστον ὁποῖον ὄντως ὕδωρ χρὴ λέγειν μᾶλλον ἢ πῦρ, καὶ ὁποῖον ὁτιοῦν μᾶλλον ἢ καὶ ἅπαντα καθ' ἕκαστόν τε, οὕτως ὥστε τινὶ πιστῷ καὶ βεβαίῳ χρήσασθαι λόγῳ, χαλεπόν· πῶς οὖν δὴ τοῦτ' αὐτὸ καὶ πῇ καὶ τί περὶ αὐτῶν εἰκότως διαπορηθέντες ἂν λέγοιμεν;*

C. *πρῶτον μὲν ὃ δὴ νῦν ὕδωρ ὠνομάκαμεν, πηγνύμενον, ὡς δοκοῦμεν, λίθους καὶ γῆν γιγνόμενον ὁρῶμεν, τηκόμενον δὲ καὶ διακρινόμενον αὖ ταὐτὸν τοῦτο πνεῦμα καὶ ἀέρα, ξυγκαυθέντα δὲ ἀέρα πῦρ, ἀνάπαλιν δὲ πῦρ συγκριθὲν καὶ κατασβεσθὲν εἰς ἰδέαν ἀπιὸν αὖθις ἀέρος, καὶ πάλιν ἀέρα ξυνιόντα καὶ πυκνούμενον νέφος καὶ ὁμίχλην, ἐκ δὲ τούτων ἔτι μᾶλλον ξυμπιλούμενον ῥέον ὕδωρ, ἐξ ὕδατος δὲ γῆν καὶ λίθους αὖθις, κύκλον τε οὕτω διαδιδόντα εἰς ἄλληλα, ὡς φαίνεται τὴν γένεσιν*·

D. *οὕτω δὴ τούτων οὐδέποτε τῶν αὐτῶν ἑκάστων φανταζομένων, ποῖον αὐτῶν ὡς ὂν ὁτιοῦν τοῦτο καὶ οὐκ ἄλλο παγίως διϊσχυριζόμενος οὐκ αἰσχυνεῖταί τις αὐτόν; οὐκ ἔστιν· ἀλλ' ἀσφαλέστατα μακρῷ περὶ τούτων τιθεμένους ὧδε λέγειν· ἀεὶ ὃ καθορῶμεν*

---

125) cfr. Platonis *αἰτία* in „Philebo" p. 26 E sq. = *νοῦς* p. 30 C? —

ἄλλοτε ἄλλῃ γιγνόμενον, ὡς πῦρ, μὴ τοῦτο, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἑκάστοτε προςαγορεύειν πῦρ, μηδὲ ὕδωρ τοῦτο, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἀεὶ, μηδὲ ἄλλο ποτὲ μηδὲν ὥς τιν᾽ ἔχον βεβαιότητα, ὅσα δεικνύντες τῷ ῥήματι τῷ τόδε καὶ τοῦτο προςχρώμενοι δηλοῦν ἡγούμεθά τι·

E. φεύγει γὰρ οὐχ ὑπομένον τὴν τοῦ τόδε καὶ τοῦτο καὶ τὴν τῷδε καὶ πᾶσαν ὅση μόνιμα ὡς ὄντα αὐτὰ ἐνδείκνυται φάσις· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἕκαστα μὴ λέγειν, τὸ δὲ τοιοῦτον ἀεὶ, περιφερόμενον ὅμοιον, ἑκάστου πέρι καὶ ξυμπάντων οὕτω καλεῖν, καὶ δὴ καὶ πῦρ τὸ διὰ παντὸς τοιοῦτον, καὶ ἅπαν, ὅσονπερ ἂν ἔχῃ γένεσιν· ἐν ᾧ δὲ ἐγγιγνόμενα ἀεὶ ἕκαστα αὐτῶν φαντάζεται καὶ πάλιν ἐκεῖθεν ἀπόλλυται, μόνον ἐκεῖνο αὖ προςαγορεύειν·

p. 50 A: τῷ τε τοῦτο καὶ τῷ τόδε προςχρωμένους ὀνόματι" κτλ.

et B. „ταὐτὸν αὐτὴν (suppl. τὴν τὰ πάντα δεχομένην σώματα φύσιν) ἀεὶ προςρητέον· ἐκ γὰρ τῆς ἑαυτῆς τὸ παράπαν οὐκ ἐξίσταται δυνάμεως·

C. δέχεταί τε γὰρ ἀεὶ τὰ πάντα καὶ μορφὴν οὐδεμίαν ποτὲ οὐδενὶ τῶν εἰςιόντων ὁμοίαν εἴληφεν οὐδαμῇ οὐδαμῶς· ἐκμαγεῖον γὰρ φύσει παντὶ κεῖται, κινούμενόν τε καὶ διασχηματιζόμενον ὑπὸ τῶν εἰςιόντων, φαίνεται δὲ δι᾽ ἐκεῖνα ἄλλοτε ἀλλοῖον· τὰ δὲ εἰςιόντα καὶ ἐξιόντα τῶν ὄντων ἀεὶ μιμήματα, τυπωθέντα ἀπ᾽ αὐτῶν τρόπον τινὰ δύςφραστον καὶ θαυμαστὸν, ὃν ἐςαῦθις μέτιμεν. ἐν δ᾽ οὖν τῷ παρόντι χρὴ γένη διανοηθῆναι τριττὰ, τὸ μὲν γιγνόμενον, τὸ δ᾽ ἐν ᾧ γίγνεται, τὸ δ᾽ ὅθεν ἀφομοιούμενον φύεται τὸ γιγνόμενον· καὶ δὴ προςεικάσει πρέπει τὸ μὲν δεχόμενον μητρὶ, τὸ δ᾽ ὅθεν πατρὶ, τήν δὲ μεταξὺ τούτων φύσιν ἐκγόνῳ, νοῆσαί τε, ὡς οὐκ ἂν ἄλλως ἐκτυπώματος ἔσεσθαι μέλλοντος ἰδεῖν ποικίλου πάσας ποικιλίας τοῦτ᾽ αὐτὸ, ἐν ᾧ ἐκτυπούμενον ἐνίσταται, γένοιτ᾽ ἂν παρεσκευασμένον εὖ, πλὴν ἄμορφον ὂν ἐκείνων ἁπασῶν τῶν ἰδεῶν, ὅσας μέλλοι δέχεσθαί ποθεν· ὅμοιον γὰρ ὂν τῶν ἐπειςιόντων τινὶ τὰ τῆς ἐναντίας τάτε τῆς τὸ παράπαν ἄλλης φύσεως, ὁπότ᾽ ἔλθοι, δεχόμενον κακῶς ἂν ἀφομοιοῖ, τὴν αὑτοῦ παρεμφαῖνον ὄψιν.

E. διὸ καὶ πάντων ἐκτὸς εἰδῶν εἶναι χρεὼν τὸ τὰ πάντα ἐκδεξόμενον ἐν αὑτῷ γένη, καθάπερ περὶ τὰ ἀλείμματα ὁπόσα εὐώδη, τέχνῃ μηχανῶνται πρῶτον τοῦτ᾽ αὐτὸ ὑπάρχον, ποιοῦσιν ὅτι μάλιστα ἀνώδη τὰ δεξόμενα ὑγρὰ τὰς ὀσμάς· ὅσοι τε ἔν τισι τῶν μαλακῶν

σχήματα ἀπομάττειν ἐπιχειροῦσί, τὸ παράπαν σχῆμα οὐδὲν ἔνδηλον ὑπάρχειν ἐῶσι, προομαλύνοντες δὲ ὅτι λειότατον ἀπεργάζονται·

p. 51 A: ταὐτὸν οὖν καὶ τῷ τά τῶν πάντων ἀεί τε ὄντων κατὰ πᾶν ἑαυτοῦ πολλάκις ἀφομοιώματα καλῶς μέλλοντι δέχεσθαι πάντων ἐκτὸς αὐτῷ προςήκει πεφυκέναι τῶν εἰδῶν· διὸ δὴ τὴν τοῦ γεγονότος ὁρατοῦ καὶ πάντως αἰσθητοῦ μητέρα καὶ ὑποδοχὴν μήτε γῆν μήτε ἀέρα μήτε πῦρ μήτε ὕδωρ λέγωμεν, μήτε ὅσα ἐκ τούτων μήτε ἐξ ὧν ταῦτα γέγονεν· ἀλλ' ἀνόρατον εἶδός τε καὶ ἄμορφον, πανδεχὲς, μεταλάμβανον δὲ ἀπορώτατά πῃ τοῦ νοητοῦ καὶ δυςάλωτον αὐτὸ λέγοντες οὐ ψευσόμεθα“ κτλ.

et p. 52 A: „τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων ὁμολογητέον ἓν μὲν εἶναι τὸ κατὰ ταὐτὰ εἶδος ἔχον, ἀγέννητον καὶ ἀνώλεθρον, οὔτε εἰς ἑαυτὸ εἰςδεχόμενον ἄλλο ἄλλοθεν οὔτε αὐτὸ εἰς ἄλλο ποι ἰὸν, ἀόρατον δὲ καὶ ἄλλως ἀναίσθητον, τοῦτο, ὃ δὴ νόησις εἴληχεν ἐπισκοπεῖν· τὸ δὲ ὁμώνυμον ὅμοιόν τε ἐκείνῳ δεύτερον, αἰσθητὸν, γεννητὸν, πεφορημένον ἀεὶ, γιγνόμενόν τε ἔν τινι τόπῳ καὶ πάλιν ἐκεῖθεν ἀπολλύμενον, δόξῃ μετ' αἰσθήσεως περιληπτόν·

B. τρίτον δὲ αὖ γένος ὂν τὸ τῆς χώρας ἀεὶ, φθορὰν οὐ προσδεχόμενον, ἕδραν δὲ παρέχον, ὅσα ἔχει γένεσιν πᾶσιν, αὐτὸ δὲ μετ ἀναισθησίας ἁπτὸν λογισμῷ τινι νόθῳ, μόγις πιστόν· πρὸς ὃ δὴ καὶ ὀνειροπολοῦμεν βλέποντες καί φαμεν ἀναγκαῖον, εἶναί που τὸ ὂν ἅπαν ἔν τινι τόπῳ καὶ κατέχον χώραν τινά, τὸ δὲ μήτ' ἐν γῇ μήτε που κατ' οὐρανὸν οὐδὲν εἶναι· ταῦτα δὴ πάντα καὶ τούτων ἄλλα ἀδελφὰ καὶ περὶ τὴν ἄϋπνον καὶ ἀληθῶς φύσιν ὑπάρχουσαν ὑπὸ ταύτης τῆς ὀνειρώξεως οὐ δυνατοὶ γιγνόμεθα ἐγερθέντες διοριζόμενοι τἀληθὲς λέγειν.

C. ὡς εἰκόνι μὲν, ἐπείπερ οὐδ' αὐτὸ τοῦτο, ἐφ' ᾧ γέγονεν, ἑαυτῆς ἐστιν, ἑτέρου δέ τινος ἀεὶ φέρεται φάντασμα, διὰ ταῦτα ἐν ἑτέρῳ τινὶ προςήκει γίγνεσθαι, οὐσίας ἁμωςγέπως ἀντεχομένην, ἢ μηδὲν τὸ παράπαν αὐτὴν εἶναι, τῷ δὲ ὄντως ὄντι βοηθὸς ὁ δι' ἀκριβείας ἀληθὴς λόγος, ὡς ἕως ἄν τι τὸ μὲν ἄλλο ᾖ, τὸ δὲ ἄλλο, οὐδέτερον ἐν οὐδετέρῳ ποτὲ γενόμενον ἓν ἅμα ταὐτὸν καὶ δύο γενήσεσθον.

D. οὗτος μὲν οὖν δὴ παρὰ τῆς ἐμῆς ψηφοῦ λογισθεὶς ἐν κεφαλαίῳ δεδόσθω λόγος, ὄν τε καὶ χώραν καὶ γένεσιν εἶναι, τρία τριχῇ, καὶ πρὶν οὐρανὸν γενέσθαι“ —

et p. 27 D — p. 28 A: „Ἔστιν οὖν δὴ κατ᾽ ἐμὴν δόξαν πρῶτον διαιρετέον τάδε· τί τὸ ὂν ἀεί, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον, καὶ τί τὸ γιγνόμενον μέν, ὂν δὲ οὐδέποτε; τὸ μὲν δὴ νοήσει μετὰ λόγου περιληπτὸν, ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ὂν, τὸ δ᾽ αὖ δόξῃ μετ᾽ αἰσθήσεως ἀλόγου δοξαστὸν, γιγνόμενον καὶ ἀπολλύμενον, ὄντως δὲ οὐδέποτε ὄν“ —

p. 35 A: „τῆς ἀμερίστου καὶ ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ἐχούσης οὐσίας καὶ τῆς αὖ περὶ τὰ σώματα γιγνομένης μεριστῆς τρίτον ἐξ ἀμφοῖν ἐν μέσῳ ξυνεκεράσατο οὐσίας εἶδος, τῆς τε ταὐτοῦ φύσεως αὖ πέρι καὶ τῆς τοῦ ἑτέρου, καὶ κατὰ ταῦτα ξυνέστησεν ἐν μέσῳ τοῦ τε ἀμεροῦς αὐτῶν καὶ τοῦ κατὰ σώματα μεριστοῦ“ κτλ. —

Age vero versemur in singulis.

Auctoris libelli ἰδέα (p. 93 B), cuius in locum hic ipse p. 94 B alibique vocem εἶδος reposuit, — ut Plato quoque „Rep.“ VII, 517, B, „Parm“ p. 132, A sqq., p. 125 B, alibi, promiscue utitur his vocibus — par idemque est quod „τὸ ὂν ἀεὶ“ Platonis in Timæo p. 27 D. Plato enim perraro, velut „Polit.“ 263, B, singulari numero de ideis disputat, sed plurali potius, — id quod Henricus Ritter „Göttinger Anzeigen“ 1840, St. 20, p. 188 recte observavit —,[126]) ac si generalem earum naturam illustrari vult, usurpare consuevit voces huiusmodi: „τὸ ὂν ἀεὶ, τὸ ὄντως ὂν, ἡ οὐσία, τὸ κατὰ ταὐτὰ εἶδος ἔχον, aliasque.“*) Quod igitur apud illum ἰδέα legitur, τὸ ὂν ἀεὶ apud hunc, verbis auctores dissident, re consistunt.

Jam Aristoteles interdum, ubi Platonis ideae agitantur, utebatur singulari numero „ἰδέα“ sive „εἶδος“ „Met.“ XII, 4, 1078, B, 10; post alii, velut Plutarchus „συμποσιακῶν προβλ.“ VIII, 2, 4 — II, 720 A sq. Wytt. —: „Εἴσεσθε ῥᾳδίως (suppl. τί τοῦτο πρὸς τὸν λόγον), εἶπον, ἀναμνήσαντες ἑαυτοὺς τῆς ἐν Τιμαίῳ διαιρέσεως, ᾗ διεῖλε τριχῇ τὰ πρῶτα, ὑφ᾽ οὗ τὴν γένεσιν ὁ κόσμος ἔσχεν· ὧν τὸ μὲν θεὸν τῷ δικαιοτάτῳ τῶν ὀνομάτων, τὸ δὲ ὕλην, τὸ δὲ ἰδέαν καλοῦμεν“**) —

---

[126]) cfr. Zellerus „Phil. d. Gr.“, T. II, p. 203, ed. prima — II, 1, p. 584, v. 3 sq. ed. tertia. —

*) cfr. Zellerus II, 1, p. 552, not. 1, ed. III.

**) cfr. Alexander Aphr. „περὶ ψυχῆς“, fol. 123, v. 30 sqq. in Themistii editione Aldinâ, Venet. 1534.

Sequitur in libello *ὕλα*, materia, cui, ut continuo demonstrabitur, eadem tribuit auctor, quae Plato l. l. p. 52 A tribuit *τόπῳ* sive *χώρᾳ*, — atque etiam, eandem ei sese subicere vim, quam his vocibus „*τόπῳ*" et *χώρᾳ*" alios, ipse dicit p. 94 B „*ποταγορεύοντι δὲ τὰν ὕλαν τόπον καὶ χώραν.*" *Ἰδέαν* et *ὕλαν* excipit *αἰσθητὸν*, *οἷον ἔκγονον τουτέων* —, quae eadem imago est in Platonis Timæo p 50 D, ubi de materiâ, ideâ, rebus sensibilibus haec: „*καὶ δὲ καὶ προσεικάσαι πρέπει τὸ μὲν δεχόμενον μητρὶ, τὸ δ' ὅθεν πατρὶ, τὴν δὲ μεταξὺ τούτων φύσιν* (sc. *τὸ αἰσθητὸν* cfr. p. 52 A) *ἐκγόνῳ*.

Auctor l. „*ἰδέαν*" definit *ἀγέννατον*, pariter Plato p. 52 A „*τὸ κατὰ ταὐτὰ εἶδος ἔχον*," quibus verbis ideas declarari diximus. Auctor l. eandem ideam *ἀκίνατον* esse voluit et *μένον*, quibus verbis certe Platonis Tim. p. 52 A exsequitur sententiam: „*ἓν μὲν εἶναι τὸ κατὰ ταὐτὰ εἶδος ἔχον, οὔτε εἰς ἑαυτὸ εἰςδεχόμενον ἄλλο ἄλλοθεν, οὔτε αὐτὸ εἰς ἄλλο ποι ἰόν*," et p. 48 E: „*ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ὄν*," et p. 38 A „*τὸ δὲ ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ἔχον ἀκινήτως*," non magis certe, opinor, Euclidis Megarici;[127]) auctor l., ideam sive *τὸ εἶδος* esse „*τᾶς ταὐτῶ φύσιος*," perinde Plato p. 35 A „*τῆς ταὐτοῦ φύσεως*," auctor l. *νοατὸν* itemque Plato p. 48 E et p. 51 A *νοητὸν*, auctor l. *παράδειγμα τῶν γεννωμένων, ὁκόσα ἐν μεταβολᾷ ἐντι*, Plato p. 48 E ideam *παραδείγματος εἶδος* esse, *μίμημα δὲ παραδείγματος* res sensibiles (*ἔκγονον* illud), easque res sensibiles semper mutari, identidem in medio posuit, velut p. 52 A „*πεφορημένον ἀεὶ* (sc. *τὸ αἰσθητὸν*), *γιγνόμενον δὲ ἔν τινι τόπῳ καὶ πάλιν ἐκεῖθεν ἀπολλύμενον*" — cfr. p. 48 D —; auctor l. *τὰν ὕλαν* vocat *ἐκμαγεῖον* aeque ac Plato p. 50 C *τὴν χώραν*, eandem auctor l. *ματέρα*, Plato p. 51 A *μητέρα*, auctor l. *τιθάναν*, Plato p. 49 A *τιθήνην*, auctor l. *γεννατικὰν τᾶς τρίτας οὐσίας*[128]) i. e.

[127]) cfr. Zellerus l. l. II, 1, p. 219, ed. III.

[128]) *οὐσίαι* igitur etiam *ἰδέα* et *ὕλα*, et *ὕλα* quidem non tam cum Platone, quamvis et hic ipse in Timæo p. 35 A materiam suam non vereatur dicere *οὐσίαν*, quam cum Peripateticis, sicut exempli gratiâ cum Alexandro Aphrodisiensi „*περὶ ψυχῆς*" I, fol. 123, v. 16 ab imo — in Themistii editione Aldinâ, Venet. 1534: „*σῶμα μὲν οὖν οὐδέτερόν ἐστι, ἐξ ὧν πρῶτον τὸ ἁπλοῦν ἐστι σῶμα· οὔτε γὰρ ἡ ὕλη σῶμα, πᾶν μὲν γὰρ σῶμα ἁπτόν τε καὶ μετ' ἐναντιώσεώς τινος, ἡ δὲ ὕλη πᾶσα ἀπτῆς ποιότητος καὶ ἐναντιώσεως ἐκτός ἐστιν, καὶ τὸ μὲν σῶμα ὑφεστὸς, ἡ δὲ ὕλη εἴδους δεῖται πρὸς τὸ εἶναι. διὰ τοῦτο οὔτε τὸ εἶδος σῶμα ..... οὐσία μέντοι ἑκάτερον αὐτῶν*" κτλ.

τοῦ αἰσθητοῦ, Plato p. 51 A „τοῦ γεγονότος ὁρατοῦ καὶ πάντως αἰσθητοῦ μητέρα," auctor l. hanc ipsam docet δεξαμέναν τὰ ὁμοιώματα ἐς ἑαυτὰν ἀποτελῆν τάδε τὰ γεννάματα, Plato τὸ δ', ἐν ᾧ γίγνεται sc. τὸ ab ideis ἀφομοιούμενον (p. 50 C) τὰ ..... ἀφομοιώματα καλῶς ..... δέχεσθαι (p. 51 A), auctor l. ἀΐδιον esse, Plato p. 52 D fuisse, πρὶν οὐρανὸν γενέσθαι, p. 52 B non interituram „φθορὰν οὐ προςδεχόμενον", sc. τὸ τῆς χώρας γένος, auctor l., eandem non immobilem esse, οὐ μὰν ἀκίνατον, Plato p. 52 E mobilem κινουμένην, auctor l. ἀμόρφωτον δὲ καθ' αὑτὰν καὶ ἀσχημάτιστον, Plato p. 51 A ἄμορφον suâ ipsius naturâ atque ἐκτὸς εἰδῶν, auctor l. δεχομέναν δὲ πᾶσαν μορφάν,[129]) Plato p. 50 C „δέχεταί τε γὰρ inquit ἀεὶ τὰ πάντα" et paullo post „ἐκμαγεῖον γὰρ φύσει παντὶ κεῖται, κινούμενόν τε καὶ διασχηματιζόμενον ὑπὸ τῶν εἰςιόντων, φαίνεται δὲ δι' ἐκεῖνα ἄλλοτε ἀλλοῖον" — et p. 51 A „ταὐτόν οὖν καὶ τῷ τὰ τῶν πάντων ἀεί τε ὄντων .... ἀφομοιώματα μέλλοντι δέχεσθαι, πάντων ἐκτὸς αὐτῷ προςήκει πεφυκέναι τῶν εἰδῶν" —, quare ibidem nomen materiae imposuit „πανδεχές" et p. 53 A „δεξαμενήν."

Auctor l. subicit: τὰν δὲ (suppl. ὕλαν) περὶ τὰ σώματα μεριστὰν εἶμεν καὶ τᾶς θατέρω φύσιος" —, opponit igitur materiae καθ' αὑτὰν materiam περὶ τὰ σώματα, quam μεριστὰν esse dicit καὶ τᾶς θατέρω φύσιος.

Quod Zellerus l. l. T. II, p. 225 sq., ed. I, hoc Platonis Timæi loco vocibus „οὐσία περὶ τὰ σώματα γιγνομένη μεριστή" et „ἡ τοῦ ἑτέρου φύσις" idem significari arbitratur atque p. 49 A vocabulo „τόπος" — quo Plato materiam suam declarat —, vir illustrissimus errat, sed non dubito quin iamdudum ipse hoc erratum agnoverit sustuleritque. Fallitur Gelderus quoque l. l. p. 70, qui probaverit hoc Tennemanni („System der Plat. Philosophie", p. 100, N. 1), iudicium: „Die Materie, sagt der Lokrier, gehört zu der veränderlichen Natur (τᾶς θατέρω φύσιος), Platon aber glaubte, dass ihr

---

[129]) idemque placitum Posidonii apud Stobæum „Ecl. phys." I, cap. 12, § 5 extr. — I, a, p. 324 Heeren —: „Ἔφησε δὲ ὁ Ποσειδώνιος, τὴν τῶν ὅλων οὐσίαν καὶ ὕλην ἄποιον καὶ ἄμορφον εἶναι, καθ' ὅσον οὐδὲν ἀποτεταγμένον ἴδιον ἔχει σχῆμα οὐδὲ ποιότητα καθ' αὑτήν· ἀεὶ δ' ἔν τινι σχήματι καὶ ποιότητι εἶναι" —, de quo Posidonio cur commemorem, post videbitur.

auch in gewisser Rücksicht das entgegengesetzte Merkmal zukomme." —

Etenim auctor libelli non materiam *καθ' ἑαυτάν*, sed materiam *περὶ τὰ σώματα* Alterius naturae esse censet, — neque eâ de re ulla ei cum Platone dissensio est — hanc autem *περὶ τὰ σώματα* illi *καθ' αὑτὰν* opposuit. Quare, cum haec Alterius naturae visa isti sit, sequitur, ut illa Eiusdem.

Accedit, quod Plato p. 50 B placitum suum: „*ταὐτὸν αὐτὴν ἀεὶ προσρητέον*" hoc argumento confirmat: „*ἐκ γὰρ τῆς ἑαυτῆς τὸ παράπαν οὐκ ἐξίσταται δυνάμεως· δέχεταί τε γὰρ ἀεὶ τὰ πάντα καὶ μορφὴν οὐδεμίαν ποτὲ οὐδενὶ τῶν εἰσιόντων ὁμοίαν εἴληφεν οὐδαμῇ οὐδαμῶς*" — et auctor lib. eandem materiam esse docuit *ἀμόρφωτον καθ' ἑαυτὰν καὶ ἀσχημάτιστον*, eandem igitur *ταὐτόν ἀεί*.

Sed pergam atque singula insequar longius: Auctor lib. his interpositis: *ποταγορεύοντι δὲ τὰν ὕλαν τόπον καὶ χώραν*" — de quibus v. supra et infra — p. 94 B pergit: „*δύο ὦν αἵδε ἀρχαὶ ἐναντίαι, ἂν τὸ μὲν εἶδος λόγον ἔχει ἄῤῥενός τε καὶ πατρὸς, ἁ δ' ὕλα θήλεός τε καὶ ματέρος· τρίτα δ' εἶμεν τὰ ἐκ τούτων ἔκγονα*" —

Plato p. 50 D: „*καὶ δὴ καὶ προςεικάσαι πρέπει τὸ μὲν δεχόμενον μητρὶ, τὸ δ' ὅθεν* (i. e. ideas) *πατρὶ, τὴν δὲ μεταξὺ τούτων φύσιν ἐκγόνῳ*" —

Auctor l.: „*τρία δὲ ὄντα τρισὶ γνωρίζεσθαι, τὰν μὲν ἰδέαν νόῳ κατ' ἐπιστάμαν, τὰν δ' ὕλαν λογισμῷ νόθῳ τῷ μήπω κατ' εὐθυωρίαν νοῆσθαι ἀλλὰ κατ' ἀναλογίαν, τὰ δὲ ἀπογεννάματα αἰσθήσι καὶ δόξᾳ*" —

item Plato p. 52 A, idearum genus esse *ἀόρατόν τε καὶ ἄλλως ἀναίσθητον, τοῦτο, ὃ δὴ νόησις εἴληχεν ἐπισκοπεῖν*, illud materiae *μετ' ἀναισθησίας ἁπτὸν λογισμῷ τινι νόθῳ*,[130]) *μόγις πιστόν*, illud denique rerum sensibilium *δόξῃ μετ' αἰσθήσεως περιληπτόν* — huc adde p. 28 A, ubi id, quod semper eodem modo sit (sc. ideae), dicitur *νοήσει μετὰ λόγου περιληπτόν*, id autem, quod

[130]) Quaeritur quidem, num Plato talem accipi voluerit *λογισμόν τινα νόθον*, qualem accepit auctor l., qui hac in re Aristotelem „Phys." I, 7, p. 191 A, 8 secutus esse videtur (cfr. Franciscus Susemihl l. l. p. 928), sicut Alexander Aphr. et Simplicius — cfr. Zellerus l. l. II, 1, p. 621, not. 2, ed. III.

oriatur et intereat neque unquam vere sit (sc. *τὸ αἰσθητὸν*), *δοξῃ μετ' αἰσθήσεως ἀλόγου δοξαστόν* (cfr. p. 37 B). Quod enim auctor l. dicit, ideam percipi *νόῳ κατ' ἐπιστάμαν*, Plato *νοήσει μετὰ λόγου*, oratio pugnat, ratio consentit. Namque Plato alibi, etsi hac in re non satis sibi constans,[131]) *ἐπιστήμην* ad ideas pertinere docet, velut in „Phaedro" p. 247 C et in „Rep." V, p. 477 sq., VII, p. 533 E.

Quapropter quoniam hîc insignem rerum nominumque similitudinem ostendimus, haud cuiquam dubium erit, quin sua alteruter ex alterius libro hauserit, minimeque mirum, si insequenti quaestione demonstrabitur, auctorem libelli Platonis sapientiam compilasse.

Ac primum quidem de ideis dicendum nobis est.

Exstiterunt quidam, qui hanc libelli Platonisque Timæi de ideis doctrinam veteribus Pythagoreis tribui voluerint. Innituntur illi et Archytae reliquiis, quae doctrinâ de ideis abundent, et Epicharmo, cuius ex fabulis antiquitati apparuerit, eandem Pythagoreorum esse doctrinam, et Platonis loco in „Sophistâ" p. 246 sqq., ubi aliorum de ideis commentata commemorantur, et Aristotele, qui saepissime Platonis ideas Pythagoreorum numeris exaequaverit, Neoplatonicis denique commentatoribus Aristotelis.

Quae firmamenta ad fidem posita facile diluentur.

Primum constare dico, reliquias illas, quae Archytae nomine feruntur, esse suppositas, illas quidem omnes, quae huc afferri possint — cfr. Zellerus l. l. I, p. 247 sqq. ed. III.

De Epicharmo deinceps ac de suspicione antiquitatis haec sufficiant: poëta iste sententiosus comoediis suis varias philosophorum sententias inseruit, quarum in nonnullis Alcimus ille, cuius supra fecimus mentionem, idem fere atque in Platonis doctrinâ de ideis olfecisse sibi videbatur. (Diog. L. III, 9 sqq.) — Ne huius quidem opinionis levitas, confutata a Zellero I, p. 428 sqq., ed. III, desiderat confutationem meam.

Illam autem Petersenii sententiam, quâ ex ipsius Platonis loco effici iudicat, iam veterum Pythagoreorum fuisse de ideis doctrinam, nihil valere, ex his perspicuum erit:

---

[131]) cfr. Zellerus l. l. II, 1, p. 536, not. 2, ed. III.

legimus quidem in „Sophista“ p. 246 A sqq. haec:

ΞΕ. „*Οἱ μὲν εἰς γῆν ἐξ οὐρανοῦ καὶ τοῦ ἀοράτου πάντα ἕλκουσι, ταῖς χερσὶν ἀτεχνῶς πέτρας καὶ δρῦς περιλαμβάνοντες· τῶν γὰρ τοιούτων ἐφαπτόμενοι πάντων διϊσχυρίζονται, τοῦτο εἶναι μόνον, ὃ παρέχει προσβολὴν καὶ ἐπαφήν τινα, ταὐτὸν σῶμα καὶ οὐσίαν ὁριζόμενοι, τῶν δὲ ἄλλων εἴ τί τίς φησι μὴ σῶμα ἔχον εἶναι, καταφρονοῦντες τὸ παράπαν καὶ οὐδὲν ἐθέλοντες ἄλλο ἀκούειν.*“

ΘΕΑΙ. „*Ἦ δεινοὺς εἴρηκας ἄνδρας· ἤδη γὰρ καὶ ἐγὼ τούτων συχνοῖς περιέτυχον.*“ *ΞΕ.* „*Τοιγαροῦν οἱ πρὸς αὐτοὺς ἀμφισβητοῦντες μάλα εὐλαβῶς ἄνωθεν ἐξ ἀοράτου ποθὲν ἀμύνονται, νοητὰ ἄττα καὶ ἀσώματα εἴδη βιαζόμενοι τὴν ἀληθινὴν οὐσίαν εἶναι· τὰ δὲ ἐκείνων σώματα καὶ τὴν λεγομένην ὑπ' αὐτῶν ἀλήθειαν κατὰ σμικρὰ διαθραύοντες ἐν τοῖς λόγοις γένεσιν ἀντ' οὐσίας φερομένην τινὰ προσαγορεύουσιν· ἐν μέσῳ δὲ περὶ ταῦτα ἄπλετος ἀμφοτέρων μάχη τις, ὦ Θεαίτητε, ἀεὶ ξυνέστηκε.*“

ΘΕΑΙ. „*Ἀληθῆ.*“ *ΞΕ.* „*Παρ' ἀμφοῖν τοίνυν τοῖν γενοῖν κατὰ μέρος λάβωμεν λόγον ὑπὲρ ἧς τίθενται τῆς οὐσίας.*“ *ΘΕΑΙ.* „*Πῶς οὖν δὴ ληψόμεθα*“; *ΞΕ.* „*Παρὰ μὲν τῶν ἐν εἴδεσιν αὐτὴν τιθεμένων, ῥᾷον· ἡμερώτεροι γάρ· παρὰ δὲ τῶν εἰς σῶμα πάντα ἑλκόντων βίᾳ, χαλεπώτερον, ἴσως δὲ καὶ σχεδὸν ἀδύνατον*“ *κτλ.*

Cum vero in promptu positum non sit, ad quosnam referatur hic locus, non licet sine aliquâ causâ Timæum Locrum aut Archytam significatum dicere,[132]) licet autem idque optimo iure Euclidem, Platonis condiscipulum, natu quidem grandiorem, eosque, qui ab eo erant, Megaricos, quorum de ideis doctrinam et dignitate inferiorem iudicandam Platonicâ (adde: libellique), nec tempore aliquanto priorem, idem ille vir summus exposuit Zellerus l. l. II, 1, p. 207—225, ed. III, praecipue autem p. 215, not. 1.

Tum quod Aristotelis auctoritatem interponunt, opponimus haec: Aristoteles dicit quidem, Platonis, senescentis quidem, ideas non multum*) discrepare a numeris, enodate autem explicat, a

[132]) cfr. Zeller I, p. 249, not. 6, ed. III.

*) atque etiam nihil, in primo de animâ libro, cap. 2, p. 404 B, 24 sq. „*οἱ μὲν γὰρ ἀριθμοὶ τὰ εἴδη αὐτὰ καὶ αἱ ἀρχαὶ ἐλέγοντο*“ (sc. a Platone *ἐν τοῖς*

Platone demum numeros a rebus separatos „ideasque" in philosophiam esse inductas. Satis fere habeo attulisse eius „Metaphysica" I, 6, 987, A, 29 sqq.:

„Μετὰ δὲ τὰς εἰρημένας φιλοσοφίας ἡ Πλάτωνος ἐπεγένετο πραγματεία, τὰ μὲν πολλὰ τούτοις ἀκολουθοῦσα, τὰ δὲ καὶ ἴδια παρὰ τὴν τῶν Ἰταλικῶν ἔχουσα φιλοσοφίαν· ἐκ νέου τε γὰρ συνήθης γενόμενος πρῶτον Κρατύλῳ καὶ ταῖς Ἑρακλειτείαις δόξαις, ὡς ἁπάντων τῶν αἰσθητῶν ἀεὶ ῥεόντων καὶ ἐπιστήμης περὶ αὐτῶν οὐκ οὔσης, ταῦτα μὲν καὶ ὕστερον οὕτως ὑπέλαβεν. Σωκράτους δὲ περὶ μὲν τὰ ἠθικὰ πραγματευόντος, περὶ δὲ τῆς ὅλης φύσεως οὐθὲν, ἐν μέντοι τούτοις τὸ καθόλου ζητοῦντος καὶ περὶ ὁρισμῶν ἐπιστήσαντος πρώτου τὴν διάνοιαν, ἐκεῖνον ἀποδεξάμενος διὰ τὸ τοιοῦτον ὑπέλαβεν, ὡς περὶ ἑτέρων τοῦτο γενόμενον καὶ οὐ τῶν αἰσθητῶν τινος, ἀεί γε μεταβαλλόντων· οὗτος μὲν οὖν τὰ μὲν τοιαῦτα τῶν ὄντων ἰδέας προςηγόρευσε, τὰ δὲ αἰσθητὰ παρὰ ταῦτα καὶ κατὰ ταῦτα λέγεσθαι πάντα· κατὰ μέθεξιν γὰρ εἶναι τὰ πολλὰ τῶν συνωνύμων ὁμώνυμα τοῖς εἴδεσι· τὴν δὲ μέθεξιν τοὔνομα μόνον μετέβαλεν· οἱ μὲν γὰρ Πυθαγόρειοι μιμήσει τὰ ὄντα φασὶν εἶναι τῶν ἀριθμῶν, Πλάτων δὲ μεθέξει, τοὔνομα μεταβαλών·[133]) τὴν μέντοι γε μέθεξιν ἢ τὴν μίμησιν, ἥτις ἂν εἴη τῶν εἰδῶν, ἀφεῖσαν ἐν κοινῷ ζητεῖν· ἔτι δὲ παρὰ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ μαθηματικὰ τῶν πραγμάτων εἶναί φησι μεταξὺ, διαφέροντα τῶν μὲν αἰσθητῶν τῷ ἀΐδια καὶ ἀκίνητα εἶναι, τῶν δὲ εἰδῶν τῷ τὰ μὲν πόλλ' ἄττα ὅμοια εἶναι, τὸ δὲ εἶδος αὐτὸ ἓν ἕκαστον μόνον"[134]) —

et B, 27 sqq.: „ὁ μὲν (sc. Πλάτων) τοὺς ἀριθμοὺς παρὰ τὰ αἰσθητά, οἱ δὲ (sc. Πυθαγόρειοι) ἀριθμοὺς εἶναί φασιν αὐτὰ τὰ πράγματα,[135]) καὶ τὰ μαθηματικὰ μεταξὺ τούτων οὐ τιθέασιν. τὸ μὲν οὖν τὸ

περὶ φιλοσοφίας λεγομένοις), quo de loco cfr. Zellerus II, 1, p. 636, not. 4, ed. III.

[133]) cfr. Adolphus Trendelenburg „Platonis de ideis et numeris doctrina ex Aristotele illustrata" p. 32—37.

[134]) cfr. Trendelenburg ibidem p. 39 et p. 70 sq.

[135]) cfr. „Met." XIII, 6, 1080, B, 16 sqq. — XIII, 8, 1083, B, 10 sqq. — XIV, 3, 1090, A, 20 sqq. „Phys." III, 4, 203, A, 6.

ἓν καὶ τοὺς ἀριθμοὺς παρὰ τὰ πράγματα ποιῆσαι καὶ μὴ ὥςπερ οἱ Πυθαγόρειοι, καὶ ἡ τῶν εἰδῶν εἰςαγωγὴ διὰ τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἐγένετο σκέψιν· (οἱ γὰρ πρότεροι τῆς διαλεκτικῆς οὐ μετεῖχον.)"

Ceterum conferatur laudata Trendelenburgii de ideis etc. commentatio, quâ singulis locis, qui huc pertinent, accurate compositis atque examinatis evidenter docetur, istam quidem doctrinam Platonis propriam esse et ab Aristotele Platoni vindicari.

Quodsi Petersenius l. l. III, 1836, p. 887 et p. 875, sententiam suam causis confirmaturus affert „Met." I, 5, 987, A, 20 sqq., quo loco doceatur, Pythagoreos primos fuisse, qui generales notionum definitiones constituerint, hic locus ipse et alii, qui laudantur, „Met." VIII, 2, 1043, A 21 „Probl." XVI, 9 Theophrasti „Met." p. 312, quibuscum conferatur Aristotelis „Met." XIII, 4, 1078, B, 21, satis demonstrant, a Pythagoreis non proprie doctrinam de notionibus generalibus cultam esse, sed potius interdum, occasione oblatâ, hanc illamve esse propositam — id quod de Democrito quoque et de Empedocle dicitur „Met." XIII, 4, 1078, B, 17 „de partibus animantium" I, 1, 642, A 24 sqq. „Phys." II, 2, 194, A 20. Illae autem Pythagoreorum definitiones secundum ipsius Aristotelis testimonium („Met." XIII, 4, 1078, B 21 sqq.) in eo constabant, quod rationes quaedam vel res ad numeros reducebantur, velut *τὸ δίκαιον, ὁ καιρός, ὁ γάμος*, et *τὸ δίκαιον* quidem definiebatur *ἀριθμὸς ἰσάκις ἴσος*; (cfr. „M. Mor." I, 1, 1182, A 14.) Quid? quod Aristoteles l. l. („Met." I, 6, 987, B 3 sqq.) aperte et definite declarat, Socratem definiendi inventorem et quasi architectum esse scientiae notionum generalium, a quo profectum Platonem (*χωρίσαντα*) (cfr. XIII, 4, p. 1078, B 131), suam de ideis concepisse philosophiam; id quod hic ipse Aristoteles testatur et altero loco „Met." XIII, 4, 1078, B 7 sqq., quo adiunctum quidem Platoni videbis socium hac in re sociosve: „*Περὶ μὲν οὖν τῶν μαθηματικῶν ὅτι τε ὄντα ἐστὶ καὶ πῶς ὄντα καὶ πῶς πρότερα καὶ πῶς οὐ πρότερα, τοσαῦτα εἰρήσθω· περὶ δὲ τῶν εἰδῶν πρῶτον αὐτὴν τὴν κατὰ τὴν ἰδέαν δόξαν ἐπισκεπτέον, μηθὲν συνάπτοντας πρὸς τὴν τῶν ἀριθμῶν φύσιν, ἀλλ' ὡς ὑπέλαβον ἐξ ἀρχῆς οἱ πρῶτοι τὰς ἰδέας φήσαντες εἶναι· συνέβη δ' ἡ περὶ τῶν εἰδῶν δόξα τοῖς εἰποῦσι διὰ τὸ πεισθῆναι περὶ τῆς*

ἀληθείας τοῖς Ἑρακλειτείοις λόγοις, ὡς πάντων τῶν αἰσθητῶν ἀεὶ ῥεόντων, ὥστ', εἴπερ ἐπιστήμη τινὸς ἔσται καὶ φρόνησις, δεῖν τινας φύσεις εἶναι παρὰ τὰς αἰσθητὰς μενούσας· οὐ γὰρ εἶναι τῶν ῥεόντων ἐπιστήμην· Σωκράτους δὲ περὶ τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς πραγματευομένου καὶ περὶ τούτων ὁρίζεσθαι καθόλου ζητοῦντος πρώτου, (τῶν μὲν γὰρ φυσικῶν ἐπὶ μικρὸν Δημόκριτος ἥψατο μόνον καὶ ὡρίσατο, πῶς τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν· οἱ δὲ Πυθαγόρειοι πρότερον περί τινων ὀλίγων, ὧν τοὺς λόγους εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ἀνῆπτον, οἷον τί ἐστι καιρὸς ἢ τὸ δίκαιον ἢ γάμος) ἐκεῖνος εὐλόγως ἐζήτει τὸ τί ἐστιν· συλλογίζεσθαι γὰρ ἐζήτει, ἀρχὴ δὲ τῶν συλλογισμῶν τὸ τί ἐστιν· διαλεκτικὴ γὰρ ἰσχὺς οὔπω τότ' ἦν, ὥστε δύνασθαι καὶ χωρὶς τοῦ τί ἐστι τἀναντία ἐπισκοπεῖν, καὶ τῶν ἐναντίων εἰ ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη· δύο γάρ ἐστιν, ἅ τις ἂν ἀποδοίη Σωκράτει δικαίως, τούς τε ἐπακτικοὺς λόγους καὶ τὸ ὁρίζεσθαι καθόλου· ταῦτα γάρ ἐστιν ἄμφω περὶ ἀρχὴν ἐπιστήμης· ἀλλ' ὁ μὲν Σωκράτης τὰ καθόλου οὐ χωριστὰ ἐποίει, οἱ δὲ (Plato et Euclides, opinor) ἐχώρισαν καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ὄντων ἰδέας προσηγόρευσαν" —

Denique quod Neoplatonici Aristotelis commentatores citantur testes, eiuro levissimos. (Illi enim in his rebus, ut hodie unicuique notum erit, fide indignissimi sunt, neque quidquam contra Aristotelis testimonium valent.)

Ut vero ista de idearum illius modi auctore instituta quaestio, quoad fieri poterit, absolvatur, addenda sunt haec: Plato ipse in „Philebo" p. 16 C Socratem haec dicentem fecit: „θεῶν μὲν εἰς ἀνθρώπους δόσις, ὥς γε καταφαίνεται ἐμοί, ποθὲν ἐκ θεῶν ἐῤῥίφη διά τινος Προμηθέως ἅμα φανοτάτῳ τινὶ πυρί, καὶ οἱ μὲν παλαιοὶ κρείττονες ἡμῶν καὶ ἐγγυτέρω θεῶν οἰκοῦντες, ταύτην τὴν φήμην παρέδοσαν, ὡς ἐξ ἑνὸς μὲν καὶ ἐκ πολλῶν ὄντων τῶν ἀεὶ λεγομένων εἶναι, πέρας δὲ καὶ ἀπειρίαν ἐν ἑαυτοῖς ξύμφυτον ἐχόντων· δεῖν οὖν ἡμᾶς τούτων οὕτω διακεκοσμημένων ἀεὶ μίαν ἰδέαν περὶ παντὸς ἑκάστοτε θεμένους ζητεῖν· εὑρήσειν γὰρ ἐνοῦσαν. ἐὰν οὖν καταλάβωμεν, μετὰ μίαν δύο, εἴ πώς εἰσι, σκοπεῖν, εἰ δὲ μή, τρεῖς ἤ τινα

ἄλλον ἀριθμὸν, καὶ τὸ ἓν ἐκείνων ἕκαστον πάλιν ὡςαύτως, μέχρι περ ἂν τὸ κατ' ἀρχὰς ἓν μὴ ὅτι ἓν καὶ πολλὰ καὶ ἄπειρά ἐστι μόνον ἴδῃ τις, ἀλλὰ καὶ ὁπόσα· τὴν δὲ τοῦ ἀπείρου ἰδέαν πρὸς τὸ πλῆθος μὴ προςφέρειν, πρὶν ἄν τις τὸν ἀριθμὸν αὐτοῦ πάντα κατίδῃ, τὸν μεταξὺ τοῦ ἀπείρου τε καὶ τοῦ ἑνὸς· τότε δ' ἤδη τὸ ἓν ἕκαστον τῶν πάντων εἰς τὸ ἄπειρον μεθέντα χαίρειν ἐᾶν· οἱ μὲν οὖν θεοὶ, ὅπερ εἶπον, οὕτως ἡμῖν παρέδοσαν σκοπεῖν καὶ μανθάνειν καὶ διδάσκειν ἀλλήλους· οἱ δὲ νῦν τῶν ἀνθρώπων σοφοὶ ἓν μὲν, ὅπως ἂν τύχωσι, καὶ πολλὰ θᾶττον καὶ βραδύτερον ποιοῦσι τοῦ δέοντος, μετὰ δὲ τὸ ἓν ἄπειρα εὐθύς· τὰ δὲ μέσα αὐτοὺς ἐκφεύγει, οἷς διακεχώρισται τό τε διαλεκτικῶς πάλιν καὶ τὸ ἐριστικῶς (velut sophistas — cfr. Zellerus II, 1, p. 509, ed. III) ἡμᾶς ποιεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους τοὺς λόγους" — (cfr. ingeniosa Zelleri interpretatio l. l. II, 1, p. 524, not. 3, ed. III).

Quo loco si voce „παλαιοὶ" Pythagorei[136]) intelliguntur, Plato in eorum praecepto de coniunctis finito et infinito vel unitate et multitudine in numeris simillimum quid reperisse videtur atque in suo ipsius praecepto de conciliatis unitate et multitudine in ideis (cfr. Zellerus II, 1, p. 568, ed. III).

Attamen, quamquam accedit, quod et Plato ipse senex suam de ideis doctrinam neglexit — ut „Leges" testantur, ultimus eius dialogus*) — et ideas vocibus „ἀριθμοὶ νοητοὶ, εἰδητικοὶ, πρῶτοι" designasse dicitur, earumque summam i. e. τὸ ἀγαθὸν voce „τὸ ἓν" materiamque (idearum dicunt materiam) τὸ μέγα καὶ μικρὸν et, quatenus numeri inde nascantur, δυάδα ἀόριστον,[137]) et discipuli eius, imprimis Speusippus et Xenocrates, praeceptoris de ideis doctrinam in Pythagoricam de numeris transformabant,[138])

---

[136]) Secus arbitratur Valentinus Rose „de Aristotelis librorum ordine et auctoritate" p. 92. Nulla tamen certe offensio erit in voce „παλαιοί". Si enim iure Theophrastus „περὶ πυρὸς", § 52 („Δημόκριτος μὲν ....., ἕτεροὶ δέ τινες τῶν παλαιῶν"). Democritum παλαιοῖς adnumerat, nescio cur iniuriâ Socrates Pythagoram.

*) Zellerus II, 1, p. 831 sqq., ed. III.

[137]) cfr. Zellerus II, p. 317 et p. 326, ed. I. — II, 1, p. 805 et p. 475 sqq. p. 596 sq., ed. III.

[138]) Zellerus II, 1, p. 636, p. 855 sqq., p. 867, ed. III.

— abiectis quidem ideis Speusippus, qui numeros tamen contra Pythagoreos *χωριστούς* existimabat, Xenocrates non abiectis, in eodem tamen genere, quo sunt numeri, positis — attamen, dico, Plato ideas a Pythagoreis mutuatus non erat.

Namque ne in ipso Philebo quidem — cfr. p. 23 C sqq. — numeros exaequavit ideis, sed has primo, illos secundo loco posuit, ideis interiectos rebusque sensibilibus,[139]) ac si senex ideis, quia et ipsae, sicut numeri, multitudinem iunctam habeant unitate, nomen imposuit *ἀριθμοὺς*, addidit tamen *εἰδητικοὺς* etc. i. e. numeros ideales, quos differre a mathematicis voluit ita, ut genere — adice: et speciebus sive formis i. e. „nach Gattungen und Arten“ — illi dispares sint inter se ideoque computari nequeant, hi vero (mathematici) genere pares, ergo computabiles, illi porro, non hi, seriem efficiant notionum cognatione et differentiâ constitutam; si denique *τῷ ἀγαθῷ* nomen *τὸ ἕν*, est ea operta et symbolica appellatio, significans, sicut in numeris ubique *τὸ ἕν* sit, ita esse *τὸ ἀγαθὸν* ubique in ideis.

Itemque *τὸ μέγα καὶ μικρὸν* ac *δυὰς ἀόριστος* nil sunt nisi opertae et symbolicae appellationes, ideae formarum multitudinem declarantes, vinctam *τῷ ἀγαθῷ*, symbolice *τῷ ἑνί.*[140])

Stabit igitur illud Aristotelis „Met.“ I, 6, 987 testimonium, quo Plato a primâ iuventute Cratylo usus esse dicitur et assuefactus Heracliteis sententiis — quibus omnia, quae sub sensus cadant, fluere nec certam habere scientiam ostendatur — a Socrate contra — de moribus quaerente atque communi notione definiente — generalis notionis et definitionis fidem accepisse; unde haec inter se contraria conciliantem ad ideas pervenisse statuendas, ut

---

[139]) Sunt quattuor illa „Philebi“ principalia haec:

1. *ἡ αἰτία* (*τὸ τῆς αἰτίας γένος, τῆς μίξεως αἰτία καὶ γενέσεως, τὸ αἴτιον, τὸ ποιοῦν, ἡ τοῦ ποιοῦντος φύσις, νοῦς, νοῦς καὶ φρόνησις, νοῦς καὶ ἐπιστήμη, θεὸς, βασιλεὺς οὐρανοῦ καὶ γῆς*) = ideae.
2. *τὸ πέρας* = numerorum rationes et metrorum.
3. *τὸ ἄπειρον* = materia, quae vocatur, Platonica —
4. *τὸ ξυμμισγόμενον ἐξ ἀμφοῖν τούτοιν* i. e. *ἐκ τοῦ πέρατος καὶ τοῦ ἀπείρου* (*τὸ μικτὸν, μικτὴ καὶ γεγενημένη οὐσία, τὸ κοινόν*) = res sensibiles.

cfr. Zellerus II, 1, p. 577, not. 1, p. 606, ed. III.

[140]) Zellerus II, 1, p. 805 sqq., p. 567 sqq., p. 628 sqq., ed. III.

esset quidem communis definitio nec tamen ad res sensibus subiectas pertineret. (cfr. „Met.“ XIII, 4, 1078, B, 12 sqq.)

Plato igitur Heracliti philosophiâ a rebus, quae sensus feriunt, repulsus, a Socrate ad generalia adductus, ut haec segregando servaret, ideas invenit.[141])

Quem Aristotelis locum respiciens ac supplendo etiam illustrans Zellerus l. l. II, 1, p. 549 sqq. ed. III apposite ad persuadendum disseruit haec: „Diese Stelle fasst wirklich die Elemente, aus denen sich die platonische Ideenlehre geschichtlich entwickelt hat, fast vollständig zusammen; nur der Eleaten und der Megariker dürfte ausdrücklicher erwähnt sein. Den nächsten Ausgangspunkt dieser Lehre bildet unverkennbar die sokratische Forderung des begrifflichen Wissens; Plato hat aber diesen Standpunkt unter Benützung alles dessen, was ihm die frühere Philosophie darbot, und in der Richtung, welche sie ihm vorzeichnete, fortgebildet, und gerade darin besteht seine Grösse, dass er das Resultat der ganzen bisherigen Entwicklung zu ziehen und aus den ihm gegebenen Elementen mit schöpferischem Geist ein neues zu gestalten gewusst hat. Sokrates hatte es ausgesprochen, dass alles wahre Wissen auf richtige Begriffe zurückgehen müsse; er hatte in diesem begrifflichen Wissen die Norm alles Handelns erkannt; er hatte gezeigt, dass sich auch die Natur nur aus den Zweckbegriffen erklären lasse. Plato folgt ihm in diesen Ueberzeugungen, und er verbindet damit, was die früheren verwandtes gelehrt hatten: Parmenides und Heraclit, Empedocles und Democrit über die Unsicherheit der Sinne und über den Unterschied der Vernunfterkenntniss von der Meinung, Anaxagoras über den weltbildenden Geist und die vernünftige Einrichtung aller Dinge. Aber wie bei jenen älteren Philosophen ihre Ansicht über das Erkennen nur eine Folge ihrer Metaphysik war, so führt er umgekehrt die Grundsätze des Sokrates über das wissenschaftliche Verfahren auf ihre metaphysischen Voraussetzungen zurück; er fragt, wie wir uns das Wirkliche zu denken haben, wenn nur das begreifende Denken eine wahre Erkenntniss des Wirklichen gewährt. Auf diese Frage hatte

---

[141]) cfr. Adolphus Trendelenburg.: „Platonis de ideis et numeris doctrina ex Aristotele illustrata“ p. 31 sq.

nun schon Parmenides geantwortet: als ein Wirkliches lasse sich nur das Eine, ewige, unveränderliche Wesen betrachten, und eine ähnliche Antwort gab Plato's Mitschüler Euklides, von dem wir aber freilich nicht sicher wissen, inwieweit er in der Bildung seines Systems Plato voranging. Zu einer verwandten Ansicht wurde Plato von mehr als Einer Seite hingedrängt. Dass für's erste unseren Begriffen etwas Reales entspreche, und dass dieses allem anderen an Wirklichkeit ebensoweit vorangehen müsse, als das Wissen jeder anderen Weise des Vorstellens an Wahrheit vorangeht, schien ihm aus der sokratischen Lehre vom begrifflichen Wissen unmittelbar zu folgen. Auf demselben Wege liess sich dann auch weiter darthun, dass der Gegenstand unseres Denkens nicht in der Erscheinung gesucht werden dürfe. Noch bestimmter ergab sich dies aber aus den heraklitischen Annahmen über den Fluss aller Dinge, denn das Beharrliche, worauf sich unsere Begriffe beziehen, können wir nicht in dem suchen, was einem unablässigen Wechsel unterliegt. Auch die Eleatischen Bedenken gegen die Vielheit und die Veränderung wurden von Plato wenigstens soweit anerkannt, dass er jene regellose Bewegung und jene unbegrenzte, von der Einheit des Begriffes nicht umschlossene, nicht nach festen Artunterschieden gegliederte Mannigfaltigkeit, welche ihm die Sinnenwelt darzubieten schien, vom wahren Sein ausschloss. Und da schon Parmenides um jener Bedenken willen dem Seienden alle sinnlichen Eigenschaften abgesprochen, da auch die Pythagoreer in den Zahlen etwas sinnlich nicht wahrnehmbares für das Wesen der Dinge erklärt hatten, so mochte Plato um so eher geneigt sein, dasselbe von dem Unsinnlichen, was den Inhalt unserer Begriffe ausmacht, zu behaupten. Nicht allzu gering werden wir endlich auch den Einfluss jener ästhetischen Weltanschauung anschlagen dürfen, welche Plato's künstlerischem Geist von Hause aus zunächst lag. Wie der Grieche überall klare Begrenzung, fest umrissene Formen, Bestimmtheit und Anschaulichkeit liebt, wie er in seiner Mythologie den ganzen Inhalt des sittlichen und Naturlebens zu plastischen Gestalten verkörpert vor uns hinstellt, so empfindet auch unser Philosoph das Bedürfniss, den Inhalt seines Denkens aus der abstrakteren Form des Begriffes in die konkrete einer idealen Anschauung zu übersetzen; es genügt ihm nicht,

dass unser Verstand die in den Dingen verschlungenen Bestimmungen unterscheidet, dass wir sie aus dem Zusammenhang ablösen, indem wir sie wahrnehmen: sie müssen auch an sich selbst ausser diesem Zusammenhang existiren, sie verdichten sich zu selbständigen Wesen, die Begriffe werden zu Ideen. Die Ideenlehre erscheint so als ein ächt griechisches Erzeugniss, und insbesondere als eine Frucht jener Verbindung zwischen der sokratischen und vorsokratischen Philosophie, welche sich in Plato's umfassendem Geiste vollzog: die Ideen sind nichts anderes, als die sokratischen Begriffe, aus Erkenntnissnormen zu metaphysischen Principien erhoben und auf die spekulativen Fragen nach dem Wesen und den Gründen des Seienden angewendet (locos probantes notasque videas apud ipsum!).

Quibus argumentis probasse mihi videor omnibus, doctrinam de ideis ab Euclide demum Megarico et a Platone, istius modi autem a Platone, originem accepisse.

Iure igitur concludimus, illum libelli locum, quippe quo de ideis pariter (fere) atque in Platonis Timæo explicetur, excerptum inde esse.

Firmamenta huius sententiae quam maxime suggerunt ea, quae in libello sequuntur. Exposita enim est iisdem fere verbis, summatim quidem, eadem de materiâ doctrina, nisi quod auctor p. 93 B, p. 94 A Platonis materiam *ὕλαν* appellat. Quam ut demonstrem Platonis propriam esse, non Timæi Locri, necessarium non duco, longiorem, quam instituta iam est, de Pythagoreorum *ἀπείρῳ* adhibere quaestionem — *ἄπειρον* dicitur *τὸ ἄρτιον*, quare illud ipsum nominatur alterum numeri rerumque, quippe numerorum, elementum [142]) —, neque demonstrare, inextricabili quodam vinculo illud Platonis de materiâ [143]) praeceptum cum toto Platonis systemate colligatum esse atque implicatum, — haec enim quaestio perquam

---

[142]) cfr. Zellerus I, p. 293, not. 4, p. 294, not. 2, p. 299, not. 3, p. 300, not. 1, ed. III.

[143]) a Zellero quidem II, 1, p. 619 sq., ed. III definitâ: „das Unbegrenzte, nicht als Praedikat, sondern als Subjekt gedacht, d. h. die Unbegrenztheit; das Grosse und Kleine, welches aber doch nicht als Stoff zu bezeichnen ist; das Nichtseiende, d. h. das Nichtsein; der leere Raum als die Bedingung des Auseinanderseins und der Getheiltheit; die blosse Form der Materialität.

diligenter tractata est a Boeckhio[144]) et a Zellero[145]) —, sed sine morâ ad haec argumenta transeo: Primum quidem vel inde intelligitur, hanc materiae definitionem natam a Timæo Locro non esse, quod „ideas" ei tribuendas non esse evicimus, haec autem de materiâ doctrina ex illa de ideis apta sit et necessitate quâdam nexa, sed aeque atque priorem huius propositionis partem, quâ de ideis agitur, hanc quoque posteriorem, quâ de materiâ, ex allatis Platonis Timæi locis, quibuscum mirifice congruat, excussam esse.

Deinde autem alterum quoddam et tertium quoque certissimum subest indicium. Utitur enim auctor l. termino „ὕλα", quo, ut modo demonstravimus, Platonis materiam notat. Est quidem apud Platonem quoque vocabulum ὕλη in Tim. p. 69 B, in Philebo p. 54 B, in Politico p. 272 A, in Critiâ p. 104 A, p. 107 C, p. 118 D, in Legibus VIII, p. 843 E alibi, nusquam vero idem — quantumvis contra dicere videatur Aristoteles[146]) incuriosus sane aliorum „terminologiae" — ad significandam materiam in usu eius est, ac ne erat quidem [hoc alterum testatur Aristoteles[147])] in *ἀγράφοις δόγμασιν*. Aristoteles ipse demum Platonis de materiâ placitum suo termino „ὕλη" paullulum adulterasse („Phys." IV, 2, p. 209 B, 11 sq., p. 210 A, 1 sq., alibi) eumque terminum ipsum, qui materiam illustraret, in philosophiam induxisse videtur.[148]) Id quidem veteres ipsi testantur, nomen ὕλην post Platonem demum esse impositum materiae, quo de numero Plutarchum profero „de oraculorum defectu" cap. 10 — II, 414, F, Wytt. —: *„εὖ μὲν λέγουσιν οἱ λέγοντες, ὅτι Πλάτων τὸ ταῖς γεννωμέναις ποιότησιν ὑποκείμενον στοιχεῖον ἐξευρών, ὃ νῦν ὕλην καὶ φύσιν καλοῦσιν, πολλῶν ἀπήλλαξε καὶ μεγάλων ἀποριῶν τοὺς φιλοσόφους"* —

---

144) „Studien von Daub und Kreuzer", T. III, 1, p. 26 sqq., p. 31.

145) „Platonische Studien" p. 248 — „Philos. d. Gr." II, 1, p. 603—623, ed. III. (imprimis cfr. clausula p. 622, v. 2 ab imo, sq.)

146) „Phys." IV, 2, 209 B, 11 sq., p. 210 A, 1 sq.

147) „Phys." IV, 2, 209 B, 13 sqq., p. 210, v. 1 sq.

148) Observarunt hoc iam Tennemannus l. l. p. 100, Boeckhius „Studien von Daub und Kreuzer" III, 1, p. 26, Zellerus „Platonische Studien", p. 211, „Philos. d. Gr." II, 1, p. 605, not. 1, p. 615, not. 1, ed. III, Gruppius „Ueber die Fragmente des Archytas" etc., p. 8, Martinus „des études sur le Timée", Nr. 61, § 2.

et Chalcidium, Platonis Timæi interpretem saec. p. Chr. n. quinti, qui p. 379 „quam (suppl. Platonis materiam) iuniores — inquit — *ὕλην*, nos sylvam vocamus.“

Ὕλα igitur furti indicium.

Indicium quoque *τόπος καὶ χώρα*,*) quibus vocibus *ὕλα* definitur: „*ποταγορεύοντι δὲ τὰν ὕλαν τόπον καὶ χώραν*“, qualis usus dicendi nemini eorum philosophorum, qui ante Platonem fuerunt, a nullo, qui ante eundem scripsit, tribui poterat. Testis Aristoteles „Phys.“ IV, 2, 209, B 11 sqq.: „*διὸ καὶ Πλάτων τὴν ὕλην* (v. supra) *καὶ τὴν χώραν ταὐτό φησιν εἶναι ἐν τῷ Τιμαίῳ· τὸ γὰρ μεταληπτικὸν καὶ τὴν χώραν ἓν καὶ ταὐτόν. ἄλλον δὲ τρόπον ἐκεῖ τε λέγων τὸ μεταληπτικὸν καὶ ἐν τοῖς λεγομένοις ἀγράφοις δόγμασιν* [et in his quidem, de quibus Zellerum[149]) videas, *τὸ μέγα καὶ μικρὸν*[150]) = *ὕλην ἀσώματον*[151]) = *ἄπειρον* = *δυάδα*[152])], *ὅμως τὸν τόπον καὶ τὴν χώραν τὸ αὐτὸ* (suppl. *τῷ μεταληπτικῷ* = *ὕλῃ* = *τῷ μεγάλῳ καὶ μικρῷ* = *ὕλῃ ἀσωμάτῳ*) *ἀπεφήνατο. λέγουσι μὲν γὰρ πάντες εἶναί τι τὸν τόπον, τί δ' ἐστίν, οὗτος μόνος ἐπεχείρησεν εἰπεῖν.*“

Cum igitur Aristoteles nos edoceat, a Platone in Timæo, eoque primo, materiam definitam esse *χώραν* sive *τόπον καὶ χώραν*, alibi „*τὸ μέγα καὶ μικρὸν*“, neque ipse — ubiubi hanc cum illâ Pythagoreorum comparat — aut Philolaus tale Pythagoreorum placitum exhibeant,[153]) liquet, a Platone ortum et ab

*) Adice *ματέρα* et *τιθάναν* (*τὸ θῆλυ* Pythagoreorum), quae nomina a Platone indita materiae esse, vide ne fidem tibi faciat Plutarchus „*περὶ τῆς ἐν Τιμαίῳ ψυχογονίας*“, cap. 6 (p. 294 ed. Hutten): „*ἀλλὰ μετὰ πολλῶν ἄλλων καὶ Εὔδημος ἀγνοήσας κατειρωνεύεται τοῦ Πλάτωνος, ὡς τὴν πολλάκις ὑπ' αὐτοῦ μητέρα καὶ τιθήνην προσαγορευομένην αἰτίαν κακῶν ῥίζαν, ἀρχὴν ἀποφαίνοντος*“ —

149) „Phil. d. Gr.“ II, 1, 382, not. 2, ed. III.

150) Aristoteles „Phys.“ IV, 2, 209 B, 35.

151) Aristoteles „Met.“ I, 7, 988 A, 25 sq.

152) Aristoteles „Met.“ I, 6, p. 988 A, 13.

153) Quo in discrimine posuerit Aristoteles Pythagoreorum Platonisque materiam, patet e „Met.“ I, 6, p. 987, B 18 sqq.: „*ἐπεὶ δ' αἴτια τὰ εἴδη τοῖς ἄλλοις, τἀκείνων στοιχεῖα πάντων ᾠήθη* (sc. Plato) *τῶν ὄντων εἶναι στοιχεῖα. ὡς μὲν οὖν ὕλην τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν εἶναι τὰς ἀρχάς, ὡς δ' οὐσίαν τὸ ἕν· ἐξ*

auctore l., quippe qui Aristotelis terminum *ὕλην* usurpaverit, non ante obitum Aristotelis, cui nulla libelli notitia sit, surreptum inde esse.

Nunc sola ea restat quaestio, utrum auctor l. illa „*ποταγορεύοντι*“ *κτλ.*, hîc per imprudentiam inculcaverit, an de industriâ, ut iam, priusquam Timæus Locrus scripsisset, apud aequales eius vel apud maiores etiam inveterata videretur definitio illa. Sed hac de re post videbimus.

Jam nemini amplius dubium erit, quin locus quoque, qui sequitur in libello: „*δύο ὧν αἵδε ἀρχαὶ* usque ad *ἔκγονα*“ ac simul ille „*τρία δὲ ὄντα τρισὶ γνωρίζεσθαι — αἰσθήσι καὶ δόξᾳ*“ petiti de Platonis Timæo sint.

Primum enim iis, quae supra effecimus, nisi hos locos a Timæo Locro scriptos esse negamus, quod *ἰδέα* offenditur et *ὕλα*: deinde autem quod varias illas cognoscendi rationes non a Timæo Locro, sed a Platone distinctas esse, ex his colligitur: Quae Socrates de notione scientiae, Eleatae, Heraclitus, Megarici, Cynici de differentiâ inter *ἐπιστήμην* et *δόξαν*, Heraclitus, Zeno, Sophistae de „opinione“ docuerant, haec omnia a Platone coniuncta et ad cognoscendi artem exculta sunt. (Zellerus II, p. 136, ed. I—II, 1, p. 473, ed. III.) Docet dialecticâ ratione in „Menone“ p. 98 A, in „Theaeteto“ p. 151 E sqq. differre *αἴσθησιν* ab *ἐπιστήμῃ*, in „Rep.“ V, 477 B sqq. *ἐπιστήμην* distare a *δόξῃ*, adde „Parmenidem“ p. 155 D —, in „Phaedro“ p. 247 C, et in „Rep.“ VII, p. 533 E *ἐπιστήμην* pertinere ad res divinas i. e. ideas, alibi ad res mathematicas *ἐπιστήμην*, ad divinas *νοῦν* (Zellerus II, 1, p. 536, not. 2,

---

ἐκείνων γὰρ κατὰ μέθεξιν τοῦ ἑνὸς τὰ εἴδη εἶναι τοὺς ἀριθμούς. τὸ μέντοι γε ἓν οὐσίαν εἶναι, καὶ μὴ ἕτερόν γέ τι ὂν λέγεσθαι ἕν, παραπλησίως τοῖς Πυθαγορείοις ἔλεγε, καὶ τὸ τοὺς ἀριθμοὺς αἰτίους εἶναι τοῖς ἄλλοις τῆς οὐσίας, ὡσαύτως ἐκείνοις· τὸ δὲ ἀντὶ τοῦ ἀπείρου ὡς ἑνὸς δυάδα ποιῆσαι καὶ τὸ ἄπειρον ἐκ μεγάλου καὶ μικροῦ, τοῦτ' ἴδιον“ —

p. 988 A, 11: *καὶ τίς ἡ ὕλη* (suppl. *κατὰ Πλάτωνα*) *ἡ ὑποκειμένη, καθ' ἧς τὰ εἴδη μὲν ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν, τὸ δ' ἓν ἐν τοῖς εἴδεσι λέγεται, ὅτι αὕτη δυάς ἐστι, τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν.*“

cfr. Trendelenburgius „Plat. de ideis et numeris doctr.“, p. 48 sqq. Zellerus „Plat. Studien“, pp. 211, 216, 217, 222—225.

ed. III) sive *νόησιν* („Resp.“ VI, p. 511 E) sive *φρόνησιν* („Symp.“ p. 202 A) sive *νοῦν καὶ φρόνησιν* („Phil.“ 66 B).

Posita igitur erat illa Platonis Timæi doctrina in iis, quae Plato prioribus dialogis exploraverat, id quod ipsius auctoritati et — ex parte quidem — inventioni suffragatur, cuius patrocinium cur repudiaret, Aristoteles „de animâ“ I, 2, p. 404, B 25 sqq. non habuit, ubi e *τοῖς περὶ φιλοσοφίας λεγομένοις* [154]) (suppl. *Πλάτωνι*) laudantur haec: *„κρίνεται δὲ τὰ πράγματα τὰ μὲν νῷ, τὰ δ' ἐπιστήμῃ, τὰ δὲ δόξῃ, τὰ δ' αἰσθήσει —“*, [155]) quo loco *ἐπιστήμῃ*, alibi *διάνοια* de mathematice dicitur.

Insuper exstat novum quasi impressum furti*) vestigium: *λογισμὸν* enim *νόθον* haud facile quis ante Platonem ad materiam animo sibi effingendam referre poterat, quod nemo ante talem posuit esse materiam.

Sine controversiâ igitur illa cognoscendi facultatum distinctio non a Timæo Pythagoreo, sed a Platone profecta est. Arctissime ea cohaerebat cum totâ Platonis philosophiâ, quod quidem explanare, cum multi iam idem fecerint, supervacaneum esse video. Satis erit e multis illis laudasse Zellerum II, 1, p. 492—510, p. 536 (not. 2 prope finem) —552, ed. III.

Aristoteles nullum simile Pythagoreorum placitum indagasse videtur — cfr. „de an.“ I, cap. 2. —

Philolaus [156]) distinxit quidem *νόον* et *αἴσθησιν* (Vernunft und Empfindung) sedemque caput attribuit alteri, alteri cor.

Quid vero habet hoc Philolai placitum simile excultae illius doctrinae, quam apud auctorem libelli adumbratam reperimus?! Laudantur ab Alexandro Polyhistore *νόος*, *φρένες*, *θυμός*, hausta tamen e fonte adulterino (cfr. Zellerus I, p. 386, ed. III), laudantur etiam facultates illae quattuor omnes, *νόος*, *ἐπιστάμα*, *δόξα*, *αἴσθασις*, de Archytae scripto apud Stobæum „Ecl. phys.“ I, cap. 51, 96 (I, a, p. 790 v. 1 Heeren), verumenimvero germanum istud Archytae fragmentum neutiquam est (cfr. Zellerus l. l.).

---

[154]) cfr. Zellerus II, 1, p. 382, ed. III.

[155]) cfr. Zellerus II, 1, p. 536, not. 2, p. 495, not 4, ed. III.

*) utor hac voce furti, ut satietati occurratur, quamquam non ignoro, praeiudicati aliquid inesse.

[156]) cfr. Boeckhius „Philol.“ etc., p. 159, Zellerus I, p. 386 sq., ed. III.

Elucet igitur, hunc quoque libelli locum ex eodem fonte Platonico fluxisse atque priores.

Audeamus vero de verborum consuetudine furti dispicere tempus.

Terminum Aristoteleum „ὕλαν", qui his quidem locis sexies deprehenditur, p. 93 B semel, ter p. 94 A, p. 94 B bis, itidemque Aristoteleos „ἰδέαν" p. 93 B, p. 94 A, B, sive „εἶδος" p. 94 B indicare aetatem Aristotele inferiorem, supra diximus. Sed requiritur accurata magis temporis definitio. Quare videamus, quorumnam ea de reliquis vocabula, quibus Plato nusquam utitur, in usu fuerint, nec tamen, — quoniam primus libelli mentionem fecisse visus nobis est si non Nicomachus Gerasenus at Clemens Alexandrinus, — nisi necessario, infra tertium p. Chr. n. saeculum descendemus.

„Ὀνυμαίνειν" p. 93 A, quae forma habetur aeolica, a Platonis usu abhorret, non ab illo Ps. Cliniae apud Stobæum „Floril." I, 65 — I, p. 22, v. 11 ed. Meineke — aut Ps. Callicratidae ibidem 85, 16 — III, p. 140, v. 17 Mein. —

Vox „γεννατικὸς" p. 94 A, apud Aristotelem reperitur „de an." II, 4, 416, A, 19, B, 25, III, 9, 432, B, 10 et 24, alibi — et apud Ps. Aristotelem „Probl." 10, 65, 898, B, 8 ed. acad. reg. Bor., apud Theophrastum „C. Pl." I, 2, 3, I, 4, 6, IV, 1, 4, „περὶ πυρὸς" § 1 — T. I, p. 705, ed. Schneider, apud Sphaerum Stoïcum cfr. Diog. L. VII, 159, apud Diodorum Siculum I, 88 in. — I, p. 106, v. 9, ed. Lud. Dindorf Lips. 1826, alibique, apud Philonem Iudaeum „de opificio mundi" § 3 in. et § 41 ed. Lips. 1828, „de victimis" § 7 med. — II, 244 ante med. ed. Mangey; „de sacrificio Ab. et Caïni" § 14 prope fin. — I, 173 haud procul ab in. Mangey; „de septenario" § 5 — II, 280 haud procul a fine M.; ibidem § 5 extr. — II, 281 in M.; „περὶ τῶν μετονομαζομένων" § 32 med. — 604 extr. M.; „de somniis" I, § 23 med. — 679 prope extr. M. — II, § 27 ultra med. — 683 in. M.; II, § 29, extr. — 684 extr. M.; „quod deus immut." § 24 ante med. — 289 ante med. M.; apud Plutarchum II, 637 D (876, C), 962 A, 1013 B ed. Wyttenbach., ubi unci librum significanto

non vere Plutarcheum; apud Cassium iatrosophistam[157]) „Probl." 55 (cfr. Idelerus „physici et med. gr. minores" I, p. 160, v. ult.); apud Nicomachum Gerasenum „*ἀριθμητικὴ εἰςαγωγὴ*" II, 3, 3 — p. 77, v. 4 sq. alibi ed. Hoche; apud Soranum (cfr. Oribasius „*ἰατρικαὶ συναγωγαὶ*" XXIV, 31; vol. 3, p. 370, v. 4 Buss. et Dar.); apud Ptolemæum „*τετράβιβλος*" II, p. 64, v. 9 ab imo, p. 72, v. 7 ed. Basil. ex officinâ Io. Oporini, anno 1553; apud Galenum „*περὶ Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων*" I, 7 — vol. 5, p. 198 ed. Kühn.; VI, 3 — vol. 5, p. 521, v. 7 ab imo. Kühn; VI, 6 — vol. 5, p. 547, v. 5 ab imo. Kühn.; „*περὶ αἰτίων συμπτωμάτων*" I, cap. 6 — vol. 7, p. 126, v. 2 ab imo. Kühn; alibi, ac si in manibus non ipsa Galeni opera, sed Oribasii, de illo conferas hunc l. l. II, 28 in. et med.; vol. 1, p. 91, v. 2 et p. 93, v. 4 Buss. et Dar. — II, 39 ultra med.; vol. 1, p. 103, v. 4; XIV, 66; vol. 2, p. 600, v. 3 — XV, 1; vol. 2, p. 626, v. 9 — XXIV, 19; vol. 3, p. 346, v. 13 Buss. et Dar.; apud Athenaeum „Deipnosoph." I, p. 32, E — I, p. 124, v. 3 ed. Schweighäuser; apud Alexandrum Aphrodisiensem „*περὶ ψυχῆς*" I, fol. 128, A, v. 2 ab imo, fol. 129, A, v. 17 et 19, fol. 129, B, v. 11 et v. 18 ab imo, fol. 130, A, v. 1, fol. 133, A, v. 16, II, fol. 143, A, v. 27, fol. 146, A, v. 14 ab imo — in Themistii editione Aldinâ, Venet. 1534, apud Ps. Alexandrum Aphr. „Probl." I, 5 — p. 7, v. 12 apud Idelerum „physici et med. gr. min." — „Probl." II, 39, p. 64, v. 3 Ideler. — „Probl." II, 44, p. 65, v. 8 Ideler.; apud Sextum Empiricum „adv. Math." III, 22 bis, VII, 71, IX, 77 et 96 et 233, X, 331 et bis 335, XI, 123; apud Clementem Alexandrinum „Stromata" I, cap. 1, § 12, vol. 2, p. 10, v. 19 Klotz — II, cap. 6, § 30 extr., vol. 2, p. 141, v. ult. Klotz — III, cap. 12, § 83 in., vol. 2, p. 260, v. 2 Klotz — IV, cap. 3, § 11, vol. 2, p. 284, v. 28 Klotz — VIII, cap. 7, § 20, bis vol. 3, p. 311, v. 16 et 27 Klotz — „Paedagogus" I, cap. 11, § 96 — vol. 1, p. 175, v. 12

---

[157]) *ἰατροσοφιστὴς* = *ιατρὸς μὲν τῷ λόγῳ, ἄπειρος δὲ τῷ πράγματι* — cfr. Theophili Protospatharii „*περὶ οὔρων*" praefatio § 1 et § 5 — p. 261, v. 5 et 19 sq. apud Idelerum „physici et medici graeci minores".

Klotz — I, cap. 13, § 101, vol. 1, p. 179, v. 11 Klotz — III, cap. 11, § 61, vol. 1, p. 321, v. 1 Klotz —

„ἀναμάττεσθαι“ p. 94, A, aliâ vi cognitum iam Homero „Od.“ XIX, 92 nec Platonis est nec, ut ita dicam, Ps. Pythagoreorum et apud Plutarchum quoque illâ quidem vi imprimendi exprimendive desideratur, occurrit — ut plurimum figurate dictum — apud Philonem Iudaeum „quis rerum div. heres sit“ § 37 extr., 498 med. M.; „de victimas offerentibus“ § 1 ultra med. — II, 251 ultra med. M.; „de fortitudine“ § 5 ante med. — II, 379 M. prope med.; „de legatione ad Caium“ § 26 in. — II, 570 M. med.; apud Aelium Aristidem vol. 2, p. 131, v. 8 ab imo. ed. Dindorf. Lips. 1829, apud Clementem Alex. „Paedagogus“ I, cap. 12, § 98, vol. 1, p. 177, v. 11 Klotz: „τὸν σωτήριον ὄντως ἀναμαξώμεθα τοῦ σωτῆρος ἡμῶν βίον“, „Stromata“ VI, cap. 15, § 115 in., vol. 3, p. 168, v. 25 Klotz —: ὁ γνωστικὸς ἄρα τὴν προσεχεστέραν ἀναμάσσεται ὁμοιότητα, τὴν διάνοιαν τὴν τοῦ διδασκάλου, ἥντινα ἐκεῖνος νοῶν ἐνετείλατο τε καὶ συνεβούλευσε τοῖς φρονίμοις καὶ σώφροσι“ —, apud Alexandrum Aphrodisiensem „περὶ ψυχῆς“ II, fol. 150, B, v. 6 ab imo, apud Sextum Emp. „adv. Math.“ VII, 248, p. 245, v. 1 ed. Bekker — et VII, 250, p. 245, v. 20 Bekker.

†.[158]) „ἀμόρφωτος“ p. 94 A, e Sophoclis Thyeste laudatum ab Hesychio vol. 1, p. 151 Schmidt. Nr. 3760, fr. 228, p. 146 Nck. —, in Ptolemæi consuetudine est „μαθηματικὴ σύνταξις“ vol. 2, p. 32, v. 13 a summo, v. 7 ab imo, p. 36, v. 2 et 5 et 30, p. 38, v. 28, p. 40, v. 11, p. 42, v. 8, p. 44, v. 5, p. 50, v. 19, p. 52, v. 13 a summo, v. 8 ab imo, p. 54, v. 17, p. 56, v. 2 a summo, v. 8 ab imo, p. 58, v. 17, p. 60, v. 19, p. 64, v. 16 ab imo, p. 66, v. 10 ab imo, p. 72, v. 9 ab imo, p. 76, v. 7 ab imo, p. 82, v. 13 ab imo, p. 87, v. 9 Halma —, Luciani „dialogi mar.“ I, 1 — T. II, p. 90, v. 8, ed. Bip. 1789 — Symmachi Samaritani „ψαλτ.“ 138, v. 16, Plotini denique hîc illîc.

†. „ἀπογέννημα“, p. 94 B, Aeliani est „N. A.“ 15, 8 fin., vol. 1, p. 338, v. 28 ed. Iacobs. — et Tatiani „oratio

[158]) Vocabula hac cruce signata sero abhorrere videram a Platonis more verborum.

ad Graecos“ cap. 8 haud longe ab in., p. 34, v. 2 ab imo ed. Otto. —

Sunt igitur ut plurimum scriptores primi ante et primi, secundi, tertii p. Chr. n. saeculi in iisque hi Alexandrini: Philo J., Ptolemæus, Athenæus, Clemens, quibus vide ne addere liceat Ps. Cliniam et Ps. Callicratidam eosque, qui aliquamdiu Alexandriae commorabantur, non dico — propter aetatem eius — Sphaerum (cfr. Zellerus III, 1, p. 35, not. 3, ed. II), sed Lucianum et Plotinum (cfr. Zellerus III, 1, p. 732, not. 5, III, 2, p. 413, not 4, ed. II) et nescio an Nicomachum quoque Gerasenum.

Atque haec quidem de more verborum.

Nunc ad reliqua progrediar meque ad munus comparandi placita revocabo.

Auctor lib. p. 94 C ita pergit: *„πρὶν ὦν ὠρανὸν γενέσθαι, λόγῳ ἤστην ἰδέα τε καὶ ὕλα καὶ ὁ θεός, δαμιουργὸς τῶ βελτίονος“*, ubi nescio, utrum duali numero *„ἤστην“* aperte significare voluerit auctor, *τὸν θεὸν* nihil esse tertium, sed ideam ipsam idearumve summam, quam supra, p. 94 B, *πατέρα* etiam nominaverat, an alterum *ἰδέαν τε καὶ ὕλαν* intellexerit, alterum — inconstanter quidem — *τὸν θεόν*,

cum Peripateticis[159]) existimans, *χωρίζεσθαι τὴν ὕλην τοῦ εἴδους τῇ νοήσει μόνῃ*, an denique nonnisi ad *ἰδέαν τε καὶ ὕλαν* pertinere

---

[159]) cfr. Alexander Aphr. *„περὶ ψυχῆς“* I, fol. 123, v. 48 sqq. in Themistii editione Aldinâ, Venet. 1534: *„τὰ δὲ ἁπλᾶ σώματα* (sc. *γῆ τε καὶ ὕδωρ, ἀήρ τε καὶ πῦρ*) *οὐκέτ' ἔχει τὸ ὑποκείμενον αὐτοῖς σύνθετον· ἦν γὰρ ἂν καὶ αὐτὰ σύνθετον. εἰ δὲ μὴ σύνθετον τὸ τούτοις ὑποκείμενον, οὐδὲ σῶμα, εἴ γε πᾶν σῶμα ἔκ τε ὕλης καὶ εἴδους σύνθετον. ἔσται δὴ τὸ τοῖς ἁπλοῖς σώμασιν ὑποκείμενον καὶ ἡ τούτων ὕλη ἁπλῆ τις φύσις καὶ χωρὶς εἴδους, ἄμορφός τε καὶ ἀνείδεος οὖσα καὶ ἀσχημάτιστος κατὰ τὸν αὑτῆς λόγον. δι' ἣν ἀνείδεον οὖσάν τε καὶ λεγομένην εἶδος ὠνόμασται, ὃ γενόμενον ἐν αὐτῇ παύει τῆς προηγουμένης αὐτὴν στερήσεως. καὶ τὴν τοιαύτην φύσιν κυρίως ἄν τις ὕλην λέγοι. τὸ μὲν γὰρ ἐν τοῖς συνθέτοις σώμασιν ὑποκείμενον, ἐκείνων ὕλη, οὐχ ἁπλῶς ἐστιν ὕλη, ὅτι τέ ἐστιν μετὰ εἴδους τινὸς, καὶ ἔστι καὶ τούτου ἄλλη πάλιν ὕλη. ἐν οἷς δὲ τὸ ὑποκείμενον ἁπλοῦν, ἡ τούτων ὕλη κυρίως καὶ ἁπλῶς ἐστιν ὕλη. ἣν αὐτὴν μὲν ὑφεστάναι καθ' αὑτὴν, ἀδύνατον τῷ πᾶν τὸ οὕτως ὂν σῶμά τι εἶναι καὶ σύνθετον, ὡς προείρηται. οὖσά τε ἀεὶ σὺν εἴδει τινὶ, χωρίζεται αὐτοῦ τῇ νοήσει μόνῃ“* κτλ.

voluerit dualem „ἤστην“, suppleri singularem numerum „ἦν“ ad vocem „ὁ θεός“.

Iam cfr. Plat. Tim. p. 52 D: „οὗτος μὲν οὖν δὴ παρὰ τῆς ἐμῆς ψήφου λογισθεὶς ἐν κεφαλαίῳ δεδόσθω λόγος, ὄν τε καὶ χώραν καὶ γένεσιν εἶναι, τρία τριχῇ, καὶ πρὶν οὐρανὸν γενέσθαι.“[160])

Respondet igitur auctoris l. ἰδέα Platonis termino „ὄν“, istius ὕλα Platonis χώρα, — quibus vocibus vim inesse eandem, supra ostendimus —, cum δαμιουργὸς τῶ βελτίονος hoc quidem Platonis Timæi loco sileatur. Appellatur p. 29 A, p. 41 A, p. 68 E ac ne hîc quidem p. 52 D prorsus negligitur, siquidem idearum summa, quam unâ cum reliquis complectitur terminus „ὄν“, idem Platoni valet, quod Deus O. M. (v. supra et consule Zellerum l. l. II, p. 596 sqq., ed. III).

Nec auctor l. Platonis γένεσιν antemundanam aut prorsus praeteriit aut diserte et plane negavit, ut qui eâdem paginâ 94 C sic argumentetur: „ἀγαθὸς ὢν ὁ θεὸς ὁρῶν τε τὰν ὕλαν δεχομέναν τὰν ἰδέαν καὶ ἀλλοιουμέναν παντοίως μέν, ἀτάκτως δέ, ἐδῆτ᾽ εἰς τάξιν αὐτὰν ἄγεν“ κτλ., quamquam hic ipse hoc quidem loco mundum genitum intelligit non κατὰ χρόνον, sed κατ᾽ ἐπίνοιαν*) id quod patet e verbis „λόγῳ ἤστην“ κτλ. Non secus Plato iudicasse visus Xenocrati quidem est et Crantori itemque Eudoro et Neoplatonicis, secus autem — nec, opinor, iniuriâ — Aristoteli, Theophrasto, Peripateticis, ni fallor, omnibus, deque Platonicis Plutarcho et Attico; atque hodiedum etiam hac de re in contrarias partes disputatur. (cfr. Zellerus II, 1, p. 666, not. 2, ed. III.) Equidem mitto rem dubiam: habet enim et bene longam et litigiosam disputationem; de origine loci disputo.

---

[160]) Zellero quominus assentiar, qui l. l. II, 1, p. 611, not. 2 fin., ed. III posuit haec: „Plato sagt nicht, das γιγνόμενον sei vor der Welt gewesen, sondern nur: das ὄν, die χώρα und die γένεσις seien verschieden (τρία τριχῇ) und seien dies immer gewesen, d. h. sie seien ihrem Begriff nach verschieden.“ — obstat haec ipsa Platonis Timæi p. 52 D sqq., p. 69 B et p. 30 A, quamquam antemundanum illud „ὁρατὸν, οὐχ ἡσυχίαν ἄγον ἀλλὰ κινούμενον πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως“ vix cogitari potest, quale sit, ut non repugnet ipsum sibi.

*) altero p. 96 A parum constanter, et κατ᾽ ἐπίνοιαν et κατὰ χρόνον: „πρότερον γὰρ τὸ τιμιώτερον καὶ δυνάμει καὶ χρόνῳ“ —

Haud difficile probatu, hîc quoque ab auctore lib. expilatum esse Platonem: iterata enim *ἰδέα* et *ὕλα*. Quare non dubito, nomen „*δαμιοργόν*“, quo denotatur deus creator, quasi tacitum dicere furti testimonium, nec tamen a Platone primo hac vi adhibitum esse affirmaverim.

Quamquam enim Cicero „N. D.“ I, 8, § 18 opificem aedificatoremque mundi, i. e. *δημιουργόν*, Platonis in Timæo deum nominat [addere poterat: et in „Politico“ (p. 270, A et p. 273, A)] ac de nostratibus beatus Boeckhius „Philolaus“ etc. p. 97 eam voci vim a Platone subiectam esse censuit, tamen haud scio an verius dixerim, a Socrate, unde Xenophon „Mem.“ I, 4, 7 suum *σοφὸν δημιουργόν* habere videtur, vel ab Euripide, Socratis familiari,[161]) cuius *δημιουργὸν κακῶν* quidem videas apud Stobæum „Floril.“ III, p. 39, v. 1 Meineke, vel ab Anaxagorâ, cuius auditor fuerat Euripides.[162])

Ceterum id quoque attende: auctor lib. hoc loco pariter atque Plato[163]) vocabulo „*ὠρανός*“ universum mundum significat, Pythagorei contra si non eam universi mundi partem, quae a lunâ usque ad terram porrigitur, at certe aut illam, quae ab Olympo lunam usque, aut orbem stellarum fixarum.[164])

Neu illud te effugiat, placitum istud, nullum fuisse mundi initium, cum aliis, tum Neopythagoreis gratum fuisse acceptumque,[165]) profectum autem ab antiquioribus philosophis,[166]) nec tamen a veteribus Pythagoreis.[167])

---

[161]) Zellerus II, 1, p. 46, not. 3, ed. III.

[162]) cfr. Zellerus I, p. 790, not. 3, II, 1, p. 12, not. 6, ed. III.

[163]) qui eandem voci vim subesse voluit v. c. in Timæo p. 28 B, alibi angustiorem quoque angustissimamque. cfr. Krische „Forschungen“ etc. I, p. 196.

[164]) cfr. Krische „Forschungen“ etc. I, p. 115.

[165]) Zellerus I, p. 317, not. 4, ed. III.

[166]) cfr. index Zelleri s. v. „Welt.“

[167]) Illa enim Pseudo-Philonis „de incorr. mundi“, § 3 extr. (489 extr. Mangey): „*Ἔνιοι δὲ οὐκ Ἀριστοτέλη τῆς δόξης* (sc. *ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον τὸν κόσμον εἶναι*) *εὑρετὴν λέγουσιν*, — nec falso id quidem: cfr. Zellerus I, p. 458 et p. 537, ed. III —, *ἀλλὰ καὶ τῶν Πυθαγορείων τινάς· ἐγὼ δὲ καὶ Ὀκέλλου συγγράμματι, Λευκανοῦ γένος, ἐπιγραφομένῳ περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως ἐνέτυχον, ἐν ᾧ ἀγένητόν τε καὶ ἄφθαρτον οὐκ ἀπεφαίνετο μόνον, ἀλλὰ*

Iam transit auctor lib. p. 94, C ad corporis mundani fabricam: „*ἐπεὶ δὲ τὸ πρεσβύτερον κάῤῥιν ἐστὶ τῶ νεωτέρω καὶ τὸ τεταγμένον πρὸ τῶ ἀτάκτω, ἀγαθὸς ὢν ὁ θεὸς ὁρῶν τε τὰν ὕλαν δεχομέναν τὰν ἰδέαν καὶ ἀλλοιουμέναν παντοίως μέν, ἀτάκτως δέ, ἐδῆτ' ἐς τάξιν αὐτὰν ἄγεν καὶ ἐξ ἀορίστων μεταβολᾶν ἐς ὡρισμέναν κατα-στᾶσαι, ἵν' ὁμόλογοι ταὶ διαιρέσιες τῶν σωμάτων γίγνοιντο καὶ μὴ κατ' αὐτόματον τροπὰς δέχοιντο·*

D. *ἐποίησεν ὦν τόνδε τὸν κόσμον ἐξ ἁπάσας τὰς ὕλας, ὅρον αὐτὸν κατασκευάξας τᾶς τῶ ὄντος φύσιος διὰ τὸ τἆλλα πάντα ἐν αὑτῷ περιέχεν, ἕνα, μονογενῆ, τέλειον ἔμψυχόν τε καὶ λογικόν· κρέσ-σονα γὰρ τάδε ἀψύχω καὶ ἀλόγω ἐστίν· καὶ σφαιροειδὲς σῶμα· τελειότερον γὰρ τῶν ἄλλων σχημάτων ἦν τοῦτο· δηλόμενος ὦν ἄριστον γένναμα ποιῆν, τοῦτον ἐποίη θεὸν γενατόν, οὔ ποκα φθαρησούμενον ὑπ' ἄλλω αἰτίω ἔξω τῶ αὐτὸν συντεταγμένω θεῶ, εἴ ποκα δήλετο αὐτὸν διαλύεν·*

E. *ἀλλ' οὐ γὰρ τἀγαθῶ ἐστιν ὁρμὰ ἐπὶ φθορὰν γεννάματος καλ-λίστω· διαμένει ἄρα τοιόσδε ὢν ἄφθαρτος καὶ ἀνώλεθρος καὶ μακά-ριος· κράτιστός ἐστι γενατῶν, ἐπεὶ ὑπὸ τῶ κρατίστω αἰτίω ἐγένετο, ἀφορῶντος οὐκ ἐς χειρόκματα παραδείγματα, ἀλλ' ἐς τὰν ἰδέαν καὶ ἐς τὰν νοατὰν οὐσίαν, ποθ' ἅν περ τὸ γεννώμενον ἀπακριβωθὲν κάλ-λιστόν τε καὶ ἀπαρεγχείρητον γίγνεται.*

p. 95 A: *τέλειος δ' ἀεὶ κατὰ τὰ αἰσθητά ἐστιν, ὅτι καὶ τὸ παρά-δειγμα τῆνο αὐτῶ περιέχον πάντα τὰ νοατὰ ζῶα ἐν αὑτῷ οὐδὲν ἐκτὸς ἀπέλιπεν ἄλλο, ὅρος ὢν νοατῶν παντελής, ὡς ὅδε ὁ κόσμος αἰσθητῶν· στερεὸς δὲ ὢν ἁπτός τε καὶ ὁρατὸς γᾶς μεμόρακται πυρός τε καὶ τῶν μεταξύ, ἀέρος καὶ ὕδατος·*

B. *ἐκ παντελέων δὲ συνέστακε σωμάτων, τάπερ ὅλα ἐν αὑτῷ ἐντι, ὡς μή ποκα μέρος ἀπολειφθῆμεν ἐκτὸς αὐτῶ, ἵνα ᾖ αὐταρκέστατον τὸ τῶ παντὸς σῶμα, ἀκήρατον τῶν ἐκτὸς κηρῶν, οὐ γάρ τι ἦν δίχα τουτέων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐντός· τὰ γὰρ καττὰν ἀρίσταν ἀναλογίαν συντεθέντα ἐν ἰσοδυναμίᾳ οὔτε κρατεῖ ἀλλάλων ἐκ μέρεος οὔτε κρα-τέεται, ὡς τὰ μὲν αὔξαν, τὰ δὲ φθίσιν λαμβάνεν, μένει δ' ἐν ξυναρ-μογᾷ ἀδιαλύτῳ κατὰ λόγον ἄριστον·*

καὶ δι' ἀποδείξεων κατεσκεύαξε τὸν κόσμον εἶναι" — testimonii pondus non habent, quia hoc *σύγγραμμα περὶ τὰς τοῦ παντὸς φύσιος* genuinus Ocelli libellus non est (cfr. Zellerus III, 2, p. 81, ed. II), nec in promptu positum est, unde illi, quibus adstipulatur Ps. Philo, auctoritatem petierint ad faciendam fidem.

C. τριῶν γὰρ ὡντινωνῶν ὅρων ὅταν καὶ τὰ διαστάματα καττὸν αὐτὸν ἐστάθῃ λόγον ποτ' ἄλλαλα, τότε δὴ τὸ μέσον ῥυσμῷ δίκαν ὁρῆμεθα ποττὸ πρᾶτον, ὅτι περ τὸ τρίτον ποτ' αὐτὸ, κἀνάπαλιν καὶ παραλλὰξ κατ' ἐφάρμοσιν τόπων καὶ τάξιος. ταῦτα δ' ἀριθμήμεναι μὴ μετ' ἰσοκρατίας ἀμάχανον παντί· εὖ δ' ἔχει καὶ καττὸ σχῆμα καὶ καττὰν κίνασιν, καθ' ὃ μὲν σφαῖρα ὂν, ὡς ὅμοιον αὐτὸ αὐτῷ παντᾶ εἶμεν καὶ πάντα τἆλλα ὁμογενέα σχήματα χωρῆν δύνασθαι, καθ' ἂν δὲ ἐγκύκλιον μεταβολὰν ἀποδιδὸν δι' αἰῶνος·

D. μώνα δὲ ἁ σφαῖρα ἐδύνατο καὶ ἀρεμέωσα καὶ κινωμένα ἐν τᾷ αὐτᾷ συναρμόσεν χώρᾳ, ὡς μή ποκα ἀπολείπειν μήτε λαμβάνεν ἄλλον τόπον, τῷ ἐκ μέσου ἴσον εἶμεν παντᾷ· λειότατον δ' ὂν ποτ' ἀκρίβειαν καττὰν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν οὐ ποτιδέεται θνατῶν ὀργάνων, ἃ διὰ τὰς χρείας τοῖς ἄλλοις ζώοις ποτάρτηται τε καὶ διᾶκται." —

Cfr. Platonis Timæus p. 28 C: „τόδε δ' οὖν πάλιν ἐπισκεπτέον περὶ αὐτοῦ (suppl. τοῦ παντὸς sive τοῦ κόσμου)·

p. 29 A: πρὸς πότερον τῶν παραδειγμάτων ὁ τεκταινόμενος αὐτὸν ἀπειργάζετο, πότερον πρὸς τὸ κατὰ ταὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχον, ἢ πρὸς τὸ γεγονός· εἰ μὲν δὴ καλός ἐστιν ὅδε ὁ κόσμος ὅ τε δημιουργὸς ἀγαθὸς, δῆλον, ὡς πρὸς τὸ ἀΐδιον ἔβλεπεν· εἰ δὲ, ὃ μηδ' εἰπεῖν τινι θέμις, πρὸς τὸ γεγονός· παντὶ δὴ σαφὲς, ὅτι πρὸς τὸ ἀΐδιον· ὁ μὲν γὰρ κάλλιστος τῶν γεγονότων, ὁ δὲ ἄριστος τῶν αἰτίων· οὕτω δὴ γεγεννημένος πρὸς τὸ λόγῳ καὶ φρονήσει περιληπτὸν καὶ κατὰ ταὐτὰ ἔχον δεδημιούργηται· τούτων δὲ ὑπαρχόντων αὖ πᾶσα ἀνάγκη, τόνδε τὸν κόσμον εἰκόνα τινός εἶναι· μέγιστον δὴ, παντὸς ἄρξασθαι κατὰ φύσιν ἀρχήν· ὧδε οὖν περί τε τῆς εἰκόνος καὶ περὶ τοῦ παραδείγματος αὐτῆς διοριστέον, ὡς κτλ. ...

p. 29 D: Λέγωμεν δὴ, δι' ἥντινα αἰτίαν γένεσιν καὶ τὸ πᾶν τόδε ὁ ξυνιστὰς ξυνέστησεν· ἀγαθὸς ἦν, ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς οὐδέποτε ἐγγίγνεται φθόνος·

E. τούτου δ' ἐκτὸς ὢν πάντα ὅτι μάλιστα γενέσθαι ἐβουλήθη παραπλήσια ἑαυτῷ· ταύτην δὴ γενέσεως καὶ κόσμου μάλιστ' ἄν τις ἀρχὴν κυριωτάτην παρ' ἀνδρῶν φρονίμων ἀποδεχόμενος ὀρθότατα ἀποδέχοιτ' ἄν.

p. 30 A: βουληθεὶς γὰρ ὁ θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα, φλαῦρον δὲ μηδὲν εἶναι κατὰ δύναμιν, οὕτω δὴ πᾶν, ὅσον ἦν ὁρατὸν, παραλαβὼν οὐχ ἡσυχίαν ἄγον, ἀλλὰ κινούμενον πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως εἰς τάξιν αὐτὸ ἤγαγεν ἐκ τῆς ἀταξίας,

ἡγησάμενος ἐκεῖνο τούτου πάντως ἄμεινον· θέμις δ' οὔτ' ἦν οὔτ' ἔστι τῷ ἀρίστῳ δρᾶν ἄλλο πλὴν τὸ κάλλιστον·

B. λογισάμενος οὖν εὕρισκεν, ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ὁρατῶν οὐδὲν ἀνόητον τοῦ νοῦν ἔχοντος ὅλον ὅλου κάλλιον ἔσεσθαί ποτε ἔργον, νοῦν δ' αὖ χωρὶς ψυχῆς ἀδύνατον παραγενέσθαι τῳ· διὰ δὴ τὸν λογισμὸν τόνδε νοῦν μὲν ἐν ψυχῇ, ψυχὴν δὲ ἐν σώματι ξυνιστὰς τὸ πᾶν ξυνετεκταίνετο, ὅπως ὅτι κάλλιστον εἴη κατὰ φύσιν ἄριστόν τε ἔργον ἀπειργασμένος. οὕτως οὖν δὴ κατὰ λόγον τὸν εἰκότα δεῖ λέγειν τόνδε τὸν κόσμον ζῷον ἔμψυχον ἔννουν τε τῇ ἀληθείᾳ διὰ τὴν θεοῦ γενέσθαι πρόνοιαν.

C. Τούτου δ' ὑπάρχοντος αὖ τὰ τούτοις ἐφεξῆς ἡμῖν λεκτέον, τίνι τῶν ζῴων αὐτὸν εἰς ὁμοιότητα ὁ ξυνιστὰς ξυνέστησε· τῶν μὲν οὖν ἐν μέρους εἴδει πεφυκότων μηδενὶ καταξιώσωμεν· ἀτελεῖ γὰρ ἐοικὸς οὐδέν ποτ' ἂν γένοιτο καλόν· οὗ δ' ἐστὶ τἆλλα ζῷα καθ' ἓν καὶ κατὰ γένη μόρια, τούτῳ πάντων ὁμοιότατον αὐτὸν εἶναι τιθῶμεν· τὰ γὰρ δὴ νοητὰ ζῷα πάντα ἐκεῖνο ἐν ἑαυτῷ περιλαβὸν ἔχει,

D. καθάπερ ὅδε ὁ κόσμος ἡμᾶς ὅσα τε ἄλλα θρέμματα ξυνέστηκεν ὁρατά· τῷ γὰρ τῶν νοουμένων καλλίστῳ καὶ κατὰ πάντα τελέῳ μάλιστα αὐτὸν ὁ θεὸς ὁμοιῶσαι βουληθεὶς, ζῷον ἓν ὁρατὸν, πάνθ' ὅσα αὐτοῦ κατὰ φύσιν ξυγγενῆ ζῷα ἐντὸς ἔχον ἑαυτοῦ, ξυνέστησε.

p. 31 A: πότερον οὖν ὀρθῶς ἕνα οὐρανὸν προσειρήκαμεν, ἢ πολλοὺς καὶ ἀπείρους λέγειν ἦν ὀρθότερον; ἕνα, εἴπερ κατὰ τὸ παράδειγμα δεδημιουργημένος ἔσται· τὸ γὰρ περιέχον πάντα ὁπόσα νοητὰ ζῷα, μεθ' ἑτέρου δεύτερον οὐκ ἂν εἴη· πάλιν γὰρ ἂν ἕτερον εἶναι τὸ περὶ ἐκείνω δέοι ζῷον, οὗ μέρος ἂν εἴτην ἐκείνω, καὶ οὐκ ἂν ἔτι ἐκείνοιν, ἀλλ' ἐκείνῳ τῷ περιέχοντι τόδ' ἂν ἀφωμοιώμενον λέγοιτο ὀρθότερον·

B. ἵνα οὖν τόδε κατὰ τὴν μόνωσιν ὅμοιον ᾖ τῷ παντελεῖ ζῴῳ, διὰ ταῦτα οὔτε δύο οὔτ' ἀπείρους ἐποίησεν ὁ ποιῶν κόσμους, ἀλλ' εἷς ὅδε μονογενὴς οὐρανὸς γεγονὼς ἔστι τε καὶ ἔσται. σωματοειδὲς δὲ δὴ καὶ ὁρατὸν ἁπτόν τε δεῖ τὸ γενόμενον εἶναι. χωρισθὲν δὲ πυρὸς οὐδὲν ἄν ποτε ὁρατὸν γένοιτο, οὐδὲ ἁπτὸν ἄνευ τοῦ στερεοῦ, στερεὸν δὲ οὐκ ἄνευ γῆς· ὅθεν ἐκ πυρὸς καὶ γῆς τὸ τοῦ παντὸς ἀρχόμενος ξυνιστάναι σῶμα ὁ θεὸς ἐποίει·

C. δύο δὲ μόνω καλῶς ξυνίστασθαι τρίτου χωρὶς, οὐ δυνατόν· δεσμῶν δὲ κάλλιστος, ὃς ἂν αὑτὸν καὶ τὰ ξυνδούμενα ὅτι μάλιστα ἓν ποιῇ· τοῦτο δὲ πέφυκεν ἀναλογία κάλλιστα ἀποτελεῖν· ὁπόταν γὰρ ἀριθμῶν τριῶν εἴτε ὄγκων εἴτε δυνάμεων ὡντινωνοῦν ᾖ τὸ μέσον,

p. 32 A: ὅτιπερ τὸ πρῶτον πρὸς αὐτὸ, τοῦτο αὐτὸ πρὸς τὸ ἔσχατον, καὶ πάλιν αὖθις ὅτι τὸ ἔσχατον πρὸς τὸ μέσον, τὸ μέσον πρὸς τὸ πρῶτον, τότε τὸ μέσον μὲν πρῶτον καὶ ἔσχατον γιγνόμενον, τὸ δ' ἔσχατον καὶ τὸ πρῶτον αὖ μέσα ἀμφότερα, πάνθ' οὕτως ἐξ ἀνάγκης τὰ αὐτὰ εἶναι ξυμβήσεται, τὰ αὐτὰ δὲ γενόμενα ἀλλήλοις ἓν πάντα ἔσται· εἰ μὲν οὖν ἐπίπεδον μὲν, βάθος δὲ μηδὲν ἔχον ἔδει γίγνεσθαι τὸ τοῦ παντὸς σῶμα, μία μεσότης ἂν ἐξήρκει, τά τε μεθ' ἑαυτῆς ξυνδεῖν καὶ ἑαυτήν·

B. νῦν δὲ, στερεοειδῆ γὰρ αὐτὸν, προςῆκεν εἶναι, τὰ δὲ στερεὰ μία μὲν οὐδέποτε, δύο δὲ ἀεὶ μεσότητες ξυναρμόττουσιν· οὕτω δὴ πυρός τε καὶ γῆς ὕδωρ ἀέρα τε ὁ θεὸς ἐν μέσῳ θεὶς καὶ πρὸς ἄλληλα, καθόσον ἦν δυνατὸν ἀνὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀπεργασάμενος, ὅτιπερ πῦρ πρὸς ἀέρα, τοῦτο ἀέρα πρὸς ὕδωρ, καὶ ὅτι ἀὴρ πρὸς ὕδωρ, ὕδωρ πρὸς γῆν, ξυνέδησε καὶ ξυνεστήσατο οὐρανὸν ὁρατὸν καὶ ἁπτόν·

C. καὶ διὰ ταῦτα ἔκ τε δὴ τούτων τοιούτων καὶ τὸν ἀριθμὸν τεττάρων τὸ τοῦ κόσμου σῶμα ἐγεννήθη δι' ἀναλογίας ὁμολογῆσαν, φιλίαν τε ἔσχεν ἐκ τούτων, ὥστ' εἰς ταὐτὸν αὑτῷ ξυνελθὸν ἄλυτον ὑπό του ἄλλου πλὴν ὑπὸ τοῦ ξυνδήσαντος γενέσθαι· τῶν δὲ δὴ τεττάρων ἓν ὅλον ἕκαστον εἴληφεν ἡ τοῦ κόσμου ξύστασις· ἐκ γὰρ πυρὸς παντὸς ὕδατός τε καὶ ἀέρος καὶ γῆς ξυνέστησεν αὐτὸν ὁ ξυνίστας,

D. μέρος οὐδὲν οὐδὲ δύναμιν ἔξωθεν ὑπολιπὼν, τάδε διανοηθείς· πρῶτον μὲν ἵνα ὅλον ὅτι μάλιστα ζῷον τέλεον ἐκ τελέων τῶν μερῶν εἴη,

p. 33 A: πρὸς δὲ τούτοις ἓν, ἅτε οὐχ ὑπολελειμμένων, ἐξ ὧν ἄλλο τοιοῦτο γένοιτ' ἄν, ἔτι δὲ ἵνα ἀγήρων καὶ ἄνοσον ᾖ, κατανοῶν, ὡς ξυστατῷ σώματι θερμὰ καὶ ψυχρὰ καὶ πάνθ' ὅσα δυνάμεις ἰσχυρὰς ἔχει, περιιστάμενα ἔξωθεν καὶ προςπίπτοντα ἀκαίρως λύει καὶ νόσους γῆράς τε ἐπάγοντα φθίνειν ποιεῖ· διὰ δὴ τὴν αἰτίαν καὶ

τὸν λογισμὸν τόνδε ἓν ὅλον ὅλων ἐξ ἁπάντων τέλεον καὶ ἀγήρων καὶ ἄνοσον αὐτὸ ἐτεκτήνατο·

B. σχῆμα δὲ ἔδωκε αὐτῷ τὸ πρέπον καὶ τὸ ξυγγενές· τῷ δὲ τὰ πάντ᾽ ἐν αὑτῷ ζῷα, περιέχειν μέλλοντι ζῴῳ πρέπον ἂν εἴη σχῆμα τὸ περιειληφὸς ἐν αὑτῷ πάντα ὁπόσα σχήματα· διὸ καὶ σφαιροειδὲς, ἐκ μέσου πάντῃ πρὸς τὰς τελευτὰς ἴσον ἀπέχον, καὶ κυκλοτερὲς αὐτὸ ἐτορνεύσατο, πάντων τελεώτατον ὁμοιότατόν τε αὐτὸ ἑαυτῷ σχημάτων, νομίσας μυρίῳ κάλλιον ὅμοιον ἀνομοίου·

C. λεῖον δὲ δὴ κύκλῳ πᾶν ἔξωθεν αὐτὸ ἀπηκριβοῦτο, πολλῶν χάριν· ὀμμάτων τε γὰρ ἐπεδεῖτο οὐδέν· ὁρατὸν γὰρ οὐδὲν ὑπελείπετο ἔξωθεν· οὐδ᾽ ἀκοῆς· οὐδὲ γὰρ ἀκουστόν· πνεῦμά τε οὐκ ἦν περιεστὸς δεόμενον ἀναπνοῆς· οὐδ᾽ αὖ τινος ἐπιδεὲς ἦν ὀργάνου σχεῖν, ᾧ τὴν μὲν εἰς ἑαυτὸ τροφὴν δέξοιτο, τὴν δὲ πρότερον ἐξικμασμένην ἀποπέμψοι πάλιν· ἀπῄει τε γὰρ οὐδὲν οὐδὲ προςῄει αὐτῷ ποθέν· οὐδὲ γὰρ ἦν· αὐτὸ γὰρ ἑαυτῷ τροφὴν τὴν ἑαυτοῦ φθίσιν παρέχον καὶ πάντα ἐν ἑαυτῷ καὶ ὑφ᾽ ἑαυτοῦ πάσχον καὶ δρῶν ἐκ τέχνης γέγονεν·

D. ἡγήσατο γὰρ αὐτὸ ὁ ξυντιθεὶς αὔταρκες ὂν ἄμεινον ἔσεσθαι μᾶλλον ἢ προςδεὲς ἄλλων· χειρῶν δὲ, αἷς οὔτε λαβεῖν οὔτε αὖ τινα ἀμύνασθαι χρεία τις ἦν, μάτην οὐκ ᾤετο δεῖν αὐτῷ προςάπτειν, οὐδὲ ποδῶν οὐδὲ ὅλως τῆς περὶ τὴν βάσιν ὑπηρεσίας·

p. 34 A: κίνησιν γὰρ ἀπένειμεν αὐτῷ τὴν τοῦ σώματος οἰκείαν τῶν ἑπτὰ τὴν περὶ νοῦν καὶ φρόνησιν μάλιστα οὖσαν· διὸ δὴ κατὰ ταὐτὰ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἐν ἑαυτῷ περιαγαγὼν αὐτὸ ἐποίησε κύκλῳ κινεῖσθαι στρεφόμενον, τὰς δὲ ἓξ ἁπάσας κινήσεις ἀφεῖλε καὶ ἀπλανὲς εἰργάσατο ἐκείνων· ἐπὶ δὲ τὴν περίοδον ταύτην, ἅτ᾽ οὐδὲν ποδῶν δέον, ἀσκελὲς καὶ ἄπουν αὐτὸ ἐγέννησεν·

B. Οὗτος δὴ πᾶς ὄντος ἀεὶ λογισμὸς θεοῦ περὶ τόν ποτε ἐσόμενον θεὸν λογισθεὶς λεῖον καὶ ὁμαλὸν πανταχῇ τε ἐκ μέσου ἴσον καὶ ὅλον καὶ τέλεον ἐκ τελέων σωμάτων σῶμα ἐποίησε" —

et p. 41 A sq., ubi Deus stellas alloquitur: „θεοὶ θεῶν, ὧν ἐγὼ δημιουργὸς πατήρ τε ἔργων, ἃ δι᾽ ἐμοῦ γενόμενα ἄλυτα ἐμοῦ γε ἐθέλοντος· (Wagner.) τὸ μὲν οὖν δὴ δεθὲν πᾶν λυτόν. τόγε μὴν καλῶς ἁρμοσθὲν καὶ ἔχον εὖ λύειν ἐθέλειν, κακοῦ·

B. δι' ἃ καὶ, ἐπείπερ γεγένησθε, ἀθάνατοι μὲν οὐκ ἐστὲ οὐδ' ἄλυτοι τὸ πάμπαν, οὔ τι μὲν δὴ λυθήσεσθέ γε οὐδὲ τεύξεσθε θανάτου μοίρας, τῆς ἐμῆς βουλήσεως μείζονος ἔτι δεσμοῦ καὶ κυριωτέρου λαχόντες ἐκείνων, οἷς, ὅτ' ἐγίγνεσθε, ξυνεδεῖσθε."

et p. 52 D: „τὴν δὲ γενέσεως τιθήνην ὑγραινομένην καὶ πυρουμένην καὶ γῆς τε καὶ ἀέρος μορφὰς δεχομένην καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις πάθη ξυνέπεται πάσχουσαν, παντοδαπὴν μὲν ἰδεῖν φαίνεσθαι,

E. διὰ δε τὸ μήθ' ὁμοίων μήτε ἰσοῤῥόπων δυνάμεων ἐμπίπλασθαι κατ' οὐδὲν αὐτὴν ἰσοῤῥοπεῖν, ἀλλ' ἀνωμάλως πάντῃ ταλαντουμένην, σείεσθαι μὲν ὑπ' ἐκείνων αὐτὴν, κινουμένην δ' αὖ πάλιν ἐκεῖνα σείειν· τὰ δὲ κινούμενα ἄλλα ἄλλοσε ἀεὶ φέρεσθαι διακρινόμενα, ὥςπερ τὰ ὑπὸ τῶν πλοκάνων τε καὶ ὀργάνων τῶν περὶ τὴν τοῦ σίτου κάθαρσιν σειόμενα καὶ ἀνικμώμενα τὰ μὲν πυκνὰ καὶ βαρέα ἄλλῃ,

p. 53 A: τὰ δὲ μανὰ καὶ κοῦφα εἰς ἑτέραν ἵζει φερόμενα ἕδραν· τότε οὕτω τὰ τέτταρα γένη σειόμενα ὑπὸ τῆς δεξαμενῆς, κινουμένης αὐτῆς οἷον ὀργάνου σεισμὸν παρέχοντος, τὰ μὲν ἀνομοιότατα πλεῖστον αὐτὰ ἀφ' αὑτῶν ὁρίζειν, τὰ δὲ ὁμοιότατα μάλιστα εἰς ταὐτὸν ξυνωθεῖν, διὸ δὴ καὶ χώραν ταῦτα ἄλλα ἄλλην ἴσχειν, πρὶν καὶ τὸ πᾶν ἐξ αὐτῶν διακοσμηθὲν γενέσθαι· καὶ τὸ μὲν δὴ πρὸ τούτου πάντα ταῦτ' εἶχεν ἀλόγως καὶ ἀμέτρως·

B. ὅτε δ' ἐπεχειρεῖτο κοσμεῖσθαι τὸ πᾶν, πῦρ πρῶτον καὶ ὕδωρ καὶ γῆν καὶ ἀέρα ἴχνη μὲν ἔχοντα αὑτῶν ἄττα, παντάπασί γε μὴν διακείμενα, ὥςπερ εἰκὸς ἔχειν, ὅταν ἀπῇ τινος θεὸς, οὕτω δὴ τότε πεφυκότα ταῦτα πρῶτον διεσχηματίσατο εἴδεσί τε καὶ ἀριθμοῖς· τὸ δὲ ᾗ δυνατὸν ὡς κάλλιστα ἄριστά τε ἐξ οὐχ οὕτως ἐχόντων τὸν θεὸν αὐτὰ ξυνιστάναι, παρὰ πάντα ἡμῖν, ὡς ἀεὶ, τοῦτο λεγόμενον ὑπαρχέτω —"

et p. 69 B: „ὥςπερ γὰρ οὖν καὶ κατ' ἀρχὰς ἐλέχθη, ταῦτα ἀτάκτως ἔχοντα ὁ θεὸς ἐν ἑκάστῳ τε αὑτῷ πρὸς ἄλληλα συμμετρίας ἐνεποίησεν, ὅσας τε καὶ ὅπῃ δυνατὸν ἦν ἀνάλογα καὶ σύμμετρα εἶναι. Τότε γὰρ οὔτε τούτων ὅσον μὴ τύχῃ τι μετεῖχεν, οὔτε τὸ παράπαν ὀνομάσαι τῶν νῦν ὀνομαζομένων ἀξιόλογον ἦν οὐδὲν, οἷον πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ εἴ τι τῶν ἄλλων·

C. ἀλλὰ πάντα ταῦτα πρῶτον διεκόσμησεν, ἔπειτ' ἐκ τούτων πᾶν τόδε ξυνεστήσατο, ζῷον ἓν ζῷα ἔχον τὰ πάντα ἐν ἑαυτῷ θνητὰ ἀθάνατά τε."

Lector attentus mirum quendam quasi consensum doctrinarum concentumque perspexerit neque amplius dubitabit, quin auctor lib. longiores Platonis Timæi quaestiones in compendium redegerit. Vel *ἰδέα* et *ὕλα* rem diiudicant. Ut autem dubitationi nihil omnino loci relinquatur, et ad diiudicandos locos insequentes aliquid lucri fiat, singula conferamus eorumque pondera examinemus.

Auctor lib. p. 94 C hoc initium fecit: „*ἐπεὶ δὲ τὸ πρεσβύτερον κάῤῥον ἐστὶ τῶ νεωτέρω*“, quo loco velim *τὸ πρεσβύτερον* antiquius interpreteris, sed quaeritur, *λόγῳ* an *χρόνῳ* antiquius, an utroque?

„*Λόγῳ*“, si respicias p. 94 B sq.: „*πρὶν ὦν ὠρανὸν γενέσθαι, λόγῳ ἤστην ἰδέα τε καὶ ὕλα καὶ ὁ δαμιουργὸς τῶ βελτίονος*“, verum *λόγῳ καὶ χρόνῳ*, si p. 96 A: „*πρότερον γὰρ τὸ τιμιώτερον καὶ δυνάμει καὶ χρόνῳ*“ [168]) —

---

[168]) Cui rei lucem afferat Nicomachus Gerasenus „*ἀριθμητικὴ εἰςαγωγή*“ I, cap. 4 sqq. „*Τίνα οὖν ἀναγκαῖον πρωτίστην τῶν τεσσάρων τούτων μεθόδων ἐκμανθάνειν; ἢ δηλονότι τὴν φύσει πασῶν προϋπάρχουσαν καὶ κυριωτέραν ἀρχῆς τε καὶ ῥίζης καὶ οἱονεὶ πρὸς τὰς ἄλλας μητρὸς λόγον ἐπέχουσαν· ἔστι δὲ αὕτη ἡ ἀριθμητικὴ οὐ μόνον, ὅτι ἔφαμεν αὐτὴν ἐν τῇ τοῦ τεχνίτου θεοῦ διανοίᾳ προϋποστῆναι τῶν ἄλλων ὡςανεὶ λόγον τινα κοσμικὸν καὶ παραδειγματικὸν, πρὸς ὃν ἀπερειδόμενος ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς, ὡς πρὸς προκέντημά τι καὶ ἀρχέτυπον παράδειγμα τὰ ἐκ τῆς ὕλης ἀποτελέσματα κοσμεῖ καὶ τοῦ οἰκείου τέλους τυγχάνειν ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ ὅτι φύσει προγενεστέρα ὑπάρχει* (sc. *ἡ ἀριθμητική*), *ὅσῳ συναναιρεῖ μὲν ἑαυτῇ τὰ λοιπὰ, οὐ συναναιρεῖται δὲ ἐκείνοις· οἷον τὸ ζῶον πρότερον τοῦ ἀνθρώπου φύσει ἐστὶν· ἀναιρεθέντος γὰρ τοῦ ζώου ἀναιρεῖται καὶ ὁ ἄνθρωπος, οὐκέτι δὲ ἀναιρεθέντος τοῦ ἀνθρώπου συναναιρεῖται καὶ τὸ ζῶον· καὶ πάλιν ἄνθρωπος προγενέστερος γραμματικοῦ· μὴ γὰρ ὄντος ἀνθρώπου οὐδὲ γραμματικός ἐστι, μὴ ὄντος δὲ γραμματικοῦ δυνατὸν ἄνθρωπον εἶναι· ὥστε ἐπεὶ συναναιρεῖ, διὰ τοῦτο καὶ πρεσβύτερον· καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ νεώτερον λέγεται καὶ ὑστερογενέστερον, ὃ συνεπιφέρει μὲν ἑαυτῷ τὸ λοιπὸν, οὐ συνεπιφέρεται δὲ ἐκείνῳ, οἷον ὁ μουσικὸς· συνεπιφέρει γὰρ ἑαυτῷ πάντως τὸν ἄνθρωπον· καὶ πάλιν ἵππος· συνεπιφέρεται γὰρ πάντως τὸ ζῶον τούτῳ, οὐκ ἔμπαλιν δέ· ζώου γὰρ ὄντος οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι ἵππον, οὐδὲ ἀνθρώπου ὑπάρχοντος συνεπιφέρεσθαι μουσικόν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν προλεχθεισῶν ἐπιστημῶν· οὔσης μὲν γὰρ γεωμετρίας ἀνάγκη καὶ τὴν ἀριθμητικὴν συνεπιφέρεσθαι κτλ. ..... συναναιρεῖ ἄρα ἡ ἀριθμητικὴ τὴν γεωμετρίαν, ἀλλ' οὐ συναναιρεῖται ὑπ' αὐτῆς, καὶ συνεπιφέρεται μὲν ἐκείνῃ, οὐ συνεπιφέρει δὲ αὐτήν.* cap. 5. *Πάλιν δὲ ἐπὶ τῆς μουσικῆς· ..... ἐκδηλότερόν γε μὴν ἡ σφαιρικὴ δι' ἀριθμητικῆς τυγχάνει πάντων τῶν προςηκόντων αὐτῇ σκεμμάτων οὐ μόνον, ὅτι γεωμετρίας μεταγενεστέρα ἐστιν ....., οὐδ' ὅτι ....., ἀλλ' ὅτι καὶ ἀριθμῶν περιόδοις καὶ ποσότησιν ἀνατολαί τε καὶ δύσεις καὶ προποδισμοὶ καὶ ἀναποδισμοὶ καὶ ἐπιπροσθήσεις καὶ φάσεις παντοῖαι διαρθροῦνται· ὡς ουν προγενστέρας φύσει καὶ*

Locis quidem e Platonis Timæo laudatis haec ratio non subicitur, simillima vero p. 34 C, ubi ille de animâ et de corpore mundi disserit: „*τὴν δὲ δὴ ψυχὴν οὐχ ὡς νῦν ὑστέραν ἐπιχειροῦμεν λέγειν, οὕτως ἐμηχανήσατο καὶ ὁ θεὸς νεωτέραν* (suppl. *τοῦ σώματος*). *οὐ γὰρ ἂν ἄρχεσθαι πρεσβύτερον ὑπὸ νεωτέρου συνέρξας εἴασεν. ..... ὁ δὲ καὶ γενέσει καὶ ἀρετῇ προτέραν καὶ πρεσβυτέραν ψυχὴν σώματος, ὡς δεσπότιν καὶ ἄρξουσαν ἀρξομένου συνεστήσατο*“ —

quo loco conclusio haec est: propterea quod reapse anima mundi domina corporis est et imperatrix, sequitur, ut ortu et (quia ortu) virtute etiam genita sit antiquior.

Quid vero intelligam *τὸ πρεσβύτερον* illud libelli? an Platonis ideas unâque igitur Deum ipsum? an eiusdem animam mundi, quae praestantior[169]) ac valentior ideoque antiquior sit materiâ

τιμιωτέρας καὶ πρεσβυτέρας ὡσανεὶ μητρὸς καὶ τιθήνης καλῶς προτέραν τὴν τεχνολογίαν ὑπεστησάμεθα, τὴν δ' ἀρχὴν τῆς τεχνολογίας τοῦ σαφοῦς χάριν ἐντεῦθεν ποιησόμεθα. cap. 6. *Πάντα τὰ κατὰ τεχνικὴν διέξοδον ὑπὸ φύσεως ἐν τῷ κόσμῳ διατεταγμένα κατὰ μέρος τε καὶ ὅλα φαίνεται κατὰ ἀριθμὸν ὑπὸ τῆς προνοίας καὶ τοῦ τὰ ὅλα δημιουργήσαντος νοῦ διακεκρίσθαι τε καὶ κεκοσμῆσθαι βεβαιουμένου τοῦ παραδείγματος οἷον λόγου προχαράγματος ἐκ τοῦ ἐπέχειν τὸν ἀριθμὸν προϋποστάντα ἐν τῇ τοῦ κοσμοποιοῦ διανοίᾳ, νοητὸν αὐτὸν μόνον καὶ παντάπασιν ἄϋλον, οὐσίαν μέντοι τὴν ὄντως τὴν ἀΐδιον, ἵνα πρὸς αὐτὸν ὡς λόγον τεχνικὸν ἀποτελεσθῇ τὰ σύμπαντα ταῦτα, χρόνος, κίνησις, οὐρανὸς, ἄστρα, ἐξελιγμοὶ παντοῖοι· ἀναγκαῖον ἄρα, τὸν ἐπιστημονικὸν ἤδη ἀριθμὸν ἐπὶ τῶν τοιούτων ὑπάρχοντα καθ' ἑαυτὸν ἡρμόσθαι καὶ οὐχ ὑπ' ἄλλον, ἀλλ' ὑφ' ἑαυτοῦ· πᾶν δὲ ἡρμοσμένον ἐξ ἐναντίων πάντως ἥρμοσται καὶ ὄντων γε· οὔτε γὰρ τὰ μὴ ὄντα ἁρμοσθῆναι οἷά τε οὔτε τὰ ὄντα μὲν, ὅμοια δὲ ἀλλήλοις, οὔτε τὰ διαφέροντα μὲν, ἄλογα δὲ πρὸς ἄλληλα· ὑπολείπεται δὴ τὰ, ἐξ ὧν ἁρμόζεται, καὶ ὄντα εἶναι καὶ διάφορα καὶ λόγον πρὸς ἄλληλα ἔχοντα· ἐκ τοιούτων ἄρα καὶ ὁ ἐπιστημονικὸς ἀριθμός· ἔστι γὰρ ἐν αὐτῷ πρώτιστα εἴδη δύο, οὐσίαν τε ἔχοντα τὴν τῆς ποσότητος καὶ διαφέροντα ἀλλήλων, καὶ οὐχ ἑτερογενῆ, περιττὸν καὶ ἄρτιον, καὶ ἐναλλὰξ ὑπὸ θαυμαστῆς καὶ θείας φύσεως διηρμοσμένα ἀλλήλοις ἀχωρίστως καὶ ἑνοειδῶς, ὡς αὐτίκα εἰσόμεθα* —“

[169]) Quae in voce „*πρεσβύτερος*“ inest vis ac potestas cum apud Platonem l. l., ubi *προτέραν* tribuo *γενέσει, πρεσβυτέραν* autem *ἀρετῇ*, tum apud alios. In quem numerum referendi *Θεραπευταί*, de quibus Philo J. „de vitâ contempl.“ § 8 ultra med. (II, 481 fin. Mangey): „*πρεσβυτέρους γὰρ οὐ τοὺς πολυετεῖς καὶ παλαιοὺς νομίζουσιν ....., ἀλλὰ τοὺς ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐνηβήσαντας καὶ ἐνακμάσαντας τῷ θεωρητικῷ μέρει φιλοσοφίας, ὃ δὴ κάλλιστον καὶ θειότατόν ἐστι* —“ et ipso Philo „leg. alleg.“ III, § 68 extr. (I, 125 M.):

in ordinem — et per ipsam quidem animam — redactâ, et quae posthac p. 96 C exaequari videtur Deo O. M. ipsi („*θεὸν δὲ τὸν μὲν αἰώνιον νόος ὁρῇ μόνος*“ — v. infra)? an Stoïcorum deum i. e. ignem artificiosum, e quo gignantur elementa, subiecta huic igni quasi materia artifici?

Opinor, illa Platonis cum hoc Stoïcorum placito ab auctore lib. in modum Posidonii confusa esse in unum, quâ de re infra videndum nobis erit.

Auctor lib. pergit: „*καὶ τὸ τεταγμένον πρὸ τῶ ἀτάκτω*“, eaque respondent Plat. Tim. p. 30 A: „*ἡγησάμενος* (sc. *ὁ θεὸς*)

„*πρεσβύτερα δὲ ὁ μὲν φαῦλος ἡγεῖται τὰ σώματος, ὁ δ' ἀστεῖος τὰ ψυχῆς, ἃ καὶ πρὸς ἀλήθειάν ἐστι οὐ χρόνῳ ἀλλὰ δυνάμει καὶ ἀξιώματι πρεσβύτερα καὶ πρῶτα ὄντως, ὡς καὶ ἄρχων ἐν πόλει* —“ et „de Abr.“ § 38 haud longe ab in. (II, 31 fin. et 32 in. M.): „*πρεσβύτερα μὲν οὖν καὶ ἡγεμονικώτερα φρόνησις καὶ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ ἀνδρία καὶ πᾶν, ὅτι περὶ ἀρετὴν, καὶ αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις· νεώτερα δὲ πλοῦτος καὶ ἀρχὴ καὶ δόξα καὶ εὐγένεια ..... καὶ ὅσα ἄλλα τὴν τρίτην μετὰ τὰ ψυχικὰ καὶ σωματικὰ τάξιν εἴληχεν, ἥτις εὐθύς ἐστι καὶ τελευταία* —“ nec tamen Moses, cuius dicta Philo *ἀλληγορίαις* obscurans in opinionem venit, eandem fuisse etiam huius consuetudinem dicendi, hebraïcam quidem: „de sobrietate“ § 2 ante med. (I, 393 ultra med. M.): „*πολλαχοῦ μέντοι τῆς νομοθεσίας καὶ τοὺς ἡλικίᾳ προήκοντας νέους καὶ τοὺς μηδέπω γεγηρακότας ὀνομάζει* (suppl. *Μωϋσῆς*) *πρεσβυτέρους· οὐκ εἰς πολυετίαν ἀφορῶν ἢ βραχὺν ἢ μήκιστον χρόνον, ἀλλ' εἰς ψυχῆς δυνάμεις κινουμένης εὖ τε καὶ χεῖρον* —“ ibidem § 3 extr. (I, 394 extr. M.): „*πρεσβυτέρας γνώμης ὀρέχθητι*“ itemque § 4 in. (I, 395 in. M.): „*ὡς μὲν τοίνυν πολλαχοῦ νέον, οὐκ εἰς τὴν σώματος ἀκμὴν ἀλλ' εἰς τὴν τῆς ψυχῆς νεωτεροποιΐαν ἀφορῶν εἴωθε καλεῖν, ἀποδέδεικται· ὡς δὲ καὶ πρεσβύτερον οὐ τὸν γήρᾳ κατεσχημένον, ἀλλὰ τὸν γέρεως καὶ τιμῆς ἄξιον ὀνομάζει* (suppl. *Μωϋσῆς*), *δηλώσομεν*“ — (cfr. „de sacrif. Ab. et Caïni“ § 22 [I, 178 M.]) „de migr. Abr.“ § 36 ultra med. (I, 468 M. haud longe ab in.): „*τοὺς γὰρ ἀριστίνδην ἐκ παντὸς τοῦ πλήθους ἐπιλελεγμένους ἑβδομήκοντα εἶναι συμβέβηκε, καὶ πρεσβυτέρους ἅπαντας, οὐχ ἡλικίαις, ἀλλὰ φρονήσει καὶ βουλαῖς, γνώμαις τε καὶ ἀρχαιοτρόποις ζηλώσεσιν*“ — § 46 med. (II, 39 med. Mangey): „*ὁ γὰρ ἀληθείᾳ πρεσβύτερος οὐκ ἐν μήκει χρόνου, ἀλλ' ἐν ἐπαινετῷ βίῳ θεωρεῖται* —“ § 46 extr. (II, 39 extr. M.): „*πρεσβύτερος μὲν οὖν καὶ πρῶτος ἔστω καὶ λεγέσθω ὁ ἀστεῖος, νεώτερος δὲ καὶ ἔσχατος πᾶς ἄφρων* —“ multo post Philonem Jamblichus — cfr. Stobæus „Ecl. phys.“ I, cap. 52, § 28 (I, a, p. 866 Heeren.): „*εἰσὶ δή τινες ....., οἵτινες καὶ ἐν τῇ μεριστῇ ψυχῇ τὸν νοητὸν κόσμον, καὶ θεοὺς καὶ δαίμονας καὶ τἀγαθὸν καὶ πάντα τὰ πρεσβύτερα ἐν αὐτῇ ἐνιδρύουσι* —“

ἐκεῖνο (suppl. *τὸ ἡσυχίαν ἄγον* sive *τὴν τάξιν*) *τούτου* (suppl. *τοῦ κινουμένου πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως* sive *τῆς ἀταξίας*) *πάντως ἄμεινον.*" —

Auctor lib. de naturâ dei, ut creationis causâ: „*ἀγαθὸς ὢν ὁ θεός.*"

Quam causam eandem attulit Plato p. 29 D sq.; „*Λέγωμεν δή, δι' ἥντινα αἰτίαν γένεσιν καὶ τὸ πᾶν τόδε ὁ ξυνιστὰς ξυνέστησεν· ἀγαθὸς ἦν*" —

Auctor lib., qualem deus conspexerit materiam antemundanam: „*ὁρῶν τε τὰν ὕλαν δεχομέναν τὰν ἰδέαν καὶ ἀλλοιουμέναν* (sich qualitativ verändernd) *παντοίως μέν, ἀτάκτως δὲ*" —

Non aliter Plato p. 30 A: „*πᾶν, ὅσον ἦν ὁρατὸν, περιλαβὼν* (suppl. *ὁ θεὸς*) ..... *κινούμενον πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως*", quod ipsum principium p. 51 A dicit: *πανδεχές, μεταλαμβάνον δὲ ἀπορώτατά πῃ τοῦ νοητοῦ*" (i. e. idearum, quas et ipse auctor l. p. 93 B *νοατὸν* appellat) —

et p. 52 D: „*τὴν δὲ γενέσεως τιθήνην, ὑγραινομένην καὶ πυρουμένην καὶ τὰς γῆς καὶ ἀέρος μορφὰς δεχομένην καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις πάθη ξυνέπεται πάσχουσαν, παντοδαπὴν μὲν ἰδεῖν φαίνεσθαι, διά τε τὸ μήθ' ὁμοίων δυνάμεων μήτε ἰσοῤῥόπων ἐμπίπλασθαι κατ' οὐδὲν αὐτῆς ἰσοῤῥοπεῖν, ἀλλ' ἀνωμάλως πάντῃ ταλαντουμένην σείεσθαι μὲν ὑπ' ἐκείνων αὐτήν, κινουμένην δ' αὖ πάλιν ἐκεῖνα σείειν*" —

et p. 53 A: „*καὶ τὸ μὲν δὴ πρὸ τούτου* (sc. *τοῦ παντὸς διακοσμηθέντος*) *πάντα ταῦτ'* (sc. *τὰ τέτταρα γένη* i. e. ignis, aër, aqua, terra) *εἶχεν ἀνωμάλως καὶ ἀμέτρως*" —

et p. 69 B: „*ταῦτα ἀτάκτως ἔχοντα*".

Quare etiam in illis „*ἔδη τ' ἐς τάξιν αὐτὰν ἄγεν καὶ ἐξ ἀορίστων μεταβολᾶν ἐς ὡρισμέναν καταστᾶσαι, ἵν' ὁμόλογοι καὶ διακρίσιες τῶν σωμάτων* (sc. ignis, aëris, aquae, terrae[170]) *γίγνοιντο* (i. e. ut fieret proportio) *καὶ μὴ κατ' αὐτόματον τροπὰς δέχοιντο*", auctor

---

[170]) *σώματα* igitur accipio elementa, sed antemundana quidem, quibus num Platonem primum nomina imposuisse dicam *σώματα* et *σχήματα*, numque testem in hanc rem iure proferam Xenocratem, nescio. Nempe obversantur animo meo illa Xenocratis apud Simplicium „schol. in Aristot. Phys." fol. 265 b (p. 470 A, 19 sq. ed. acad. reg. Bor.) „de caelo" fol. 3 b (p. 470 A, 30 sq.) fol. 15 b (p. 474 A, 15): „*ἃ δὴ* (sc. *στοιχεῖα* ..... *σχήματα καὶ σώματα ὠνόμαζεν* (sc. *Πλάτων*).

libelli consistit cum Platone l. l. p. 30 A: „*εἰς τάξιν αὐτὸ* (sc. *πᾶν, ὅσον ἦν ὁρατὸν κτλ.*) *ἤγαγεν ἐξ ἀταξίας*“ (sunt haec ipsa Anaxagorae verba,[171]) p. 53 B: „*οὕτω δὴ τότε πεφυκότα* (sc. *ἴχνη μὲν ἄττα ἔχοντα ἑαυτῶν* i. e. *πυρὸς καὶ ἀέρος, ὕδατος καὶ γῆς*) *ταῦτα πρῶτον διεσχηματίσατο εἴδεσί τε καὶ ἀριθμοῖς*“ — p. 69 B: „*ταῦτα ἀτάκτως ἔχοντα ὁ θεὸς ἐν ἑκάστῳ τε αὑτῷ πρὸς αὑτὸ καὶ πρὸς ἄλληλα συμμετρίας ἐνεποίησεν, ὅσας τε καὶ ὅπῃ δυνατὸν ἦν ἀνάλογα καὶ σύμμετρα εἶναι. Τότε γὰρ οὔτε τούτων, ὅσον μὴ τύχῃ* (= *τῷ κατ' αὐτόματον* auctoris l.), *τι μετεῖχεν, οὔτε τὸ παράπαν ὀνομάσαι τῶν νῦν ὀνομαζομένων ἀξιόλογον ἦν οὐδέν, οἷον πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ εἴ τι τῶν ἄλλων*“ —

p. 32 C: „*καὶ διὰ ταῦτα ἔκ τε δὴ τούτων τοιούτων καὶ τὸν ἀριθμὸν τεττάρων* (sc. ignis, aëris, aquae, terrae) *τὸ τοῦ κόσμου σῶμα ἐγεννήθη δι' ἀναλογίας ὁμολογῆσαν,* (cfr. auctoris l. „*ἵν' ὁμόλογοι ταὶ διαιρέσιες* [altera scriptura *διακρίσιες*] *τῶν σωμάτων γίγνοιντο*“), namque et ipse Plato *διακρίσεις τῶν σωμάτων* antemundanas easque *ἀνομολόγους* statuit p. 52 E: „*τὰ δὲ κινούμενα ἄλλα ἄλλοσε ἀεὶ φέρεσθαι* <u>*διακρινόμενα*</u> — p. 53 A: „*διὸ δὴ καὶ χώραν ταῦτα ἄλλα ἄλλην ἴσχειν, πρὶν καὶ τὸ πᾶν ἐξ αὐτῶν διακοσμηθὲν γενέσθαι· καὶ τὸ μὲν δὴ πρὸ τούτου πάντα ταῦτ' εἶχεν ἀλόγως καὶ ἀμέτρως*“.

Deinceps auctor lib. p. 94 D: „*ἐποίησεν ὢν τόνδε τὸν κόσμον ἐξ ἁπάσας τᾶς ὕλας*“,*)

item Plato p. 32 C: „*ἐκ γὰρ πυρὸς παντὸς ὕδατός τε καὶ ἀέρος καὶ γῆς ξυνέστησεν αὐτὸν* (suppl. *τὸν κόσμον*) *ὁ ξυνιστάς, μέρος οὐδὲν οὐδενὸς οὐδὲ δύναμιν ἔξωθεν ὑπολιπὼν*“ *κτλ.*

Auctor lib. addit: *ὅρον αὐτὸν κατασκευάξας*[172]) *τᾶς τῶ ὄντος*

---

[171]) cfr. Eusebius „Pr. Ev.“ X, 14, 12 (vol. 1, p. 586, v. 12 sqq. G. Dindorf.): „*ἦν γὰρ ἀρχήν, φησὶ* (sc. *Ἀναξαγόρας*), *τὰ πράγματα ὁμοῦ πεφυρμένα· Νοῦς δ' εἰσελθὼν αὐτὰ ἐκ τῆς ἀταξίας εἰς τάξιν ἤγαγεν.*“

*) cfr. Aristoteles „de caelo“ I, 9, 278 A, 27 sq.: „*εἴπερ οὗτος* (suppl. *ὁ κόσμος*) *ἐξ ἁπάσης τῆς ὕλης, ὥσπερ ἔστιν* —“ et p. 279 A, 7 sq.

[172]) cfr. Aristoteles „Phys.“ I, 6, 189 A, 26 sq.: „*ἔνιοι δὲ καὶ πλείω* (sc. *ἀρχὰς*) *λαμβάνουσιν, ἐξ ὧν κατασκευάζουσι τὴν τῶν ὄντων φύσιν* —“

φύσιος διὰ τὸ τἆλλα (*τἆλλα*? scribendumne isti erat „*τὰ*"?[173]) *πάντ' ἐν αὐτῷ περιέχεν.*" — Quâ in re quaeritur, qualem accipiam *τὰν τῶ ὄντος φύσιν.* An *τὰ ὄντα* intelligam sive *τὰ αἰσθητὰ,* quia infra (p. 95 A) mundum definitum vidimus videbimusque *ὅρον παντελῆ τῶν αἰσθητῶν*? At pugnant priora: „*ἐποίησεν ὦν τόνδε τὸν κόσμον ἐξ ἁπάσας τᾶς ὕλας*, quae hoc loco illustrantur. Quid igitur significatum ab isto statuam? quattuor hercle elementa formâ quidem antemundanâ i. e. *ὕλαν.* Quo tandem iure? Optimo quidem, nisus hoc testimonio Aristotelis „Phys." II, 1, 193 A, 21 sqq.: „*οἱ μὲν γῆν, οἱ δὲ πῦρ, οἱ δ' ἀέρα φασὶν, οἱ δὲ ὕδωρ, οἱ δ' ἔνια τούτων, οἱ δὲ πάντα τὴν φύσιν εἶναι τὴν τῶν ὄντων· ὃ γάρ τις αὐτῶν ὑπέλαβε τοιοῦτον, εἴτε ἓν εἴτε πλείω, τοῦτο καὶ τοσαῦτά φησιν εἶναι τὴν ἅπασαν οὐσίαν, τὰ δὲ ἄλλα πάντα πάθη τούτων καὶ ἕξεις καὶ διαθέσεις*" —

cfr. „Met." IV, 4, 1014 B, 26 sqq.: „*ἔτι δὲ φύσις λέγεται, ἐξ οὗ πρώτου ἢ ἔστιν ἢ γίγνεταί τι τῶν φύσει ὄντων*" ..... v. 32 sqq.: „*τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον καὶ τῶν φύσει ὄντων τὰ στοιχεῖά φασιν εἶναι φύσιν, οἱ μὲν πῦρ, οἱ δὲ γῆν, οἱ δ' ἀέρα, οἱ δ' ὕδωρ, οἱ δ' ἄλλο τι τοιοῦτον λέγοντες, οἱ δ' ἔνια τούτων, οἱ δὲ πάντα ταῦτα.*"

Sed quid ego vetera conquiro Aristotelis, cum liceat uti Ps. Timæi aequalis fere exemplo Philonis Judæi „de somniis" II, 16 ultra med. (I, 674 in. M.), ubi cum levi quâdam varietate *ἡ τῶν ὄντων φύσις* dicitur *γῆ, ὕδωρ, ἀὴρ, οὐρανός·*

„*Λέγομεν δὲ ἡμεῖς, ὡς ὅτι ὁ σπουδῆς ἀκρίτου καὶ φιλονεικίας ἀλόγου καὶ κενῆς δόξης ἐραστὴς, ἀεὶ φυσώμενος ὑπ' ἀνοίας, οὐ μόνον ἀνθρώπους ὑπερκύπτειν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ὄντων φύσιν ἀξιοῖ· καὶ νομίζει μὲν ἑαυτοῦ χάριν τὰ πάντα γεγενῆσθαι, ἀναγκαῖον δὲ εἶναι δασμὸν ἕκαστον ὡς βασιλεῖ φέρειν αὐτῷ, γῆν, ὕδωρ, ἀέρα, οὐρανόν*" —

---

[173]) Necesse non habebo: cfr. scholiasta Arati in editione Bekkeri p. 52, v. 33 sq.: „*οὐρανὸς μὲν οὖν ἐστιν ὁ περιέχων τὰ ἄλλα πάντα σωματικὰ πλὴν αὐτοῦ* —", nisi hic *οὐρανὸν* intelligit *τὴν οὐσίαν* — ut cum Aristotele „de caelo" I, 9, 278 B, 12 sqq. loquar — *τὴν τῆς ἐσχάτης τοῦ παντὸς περιφορᾶς ἢ σῶμα φυσικὸν τὸ ἐν τῇ ἐσχάτῃ περιφορᾷ τοῦ παντός*", non *τὸ περιεχόμενον σῶμα ὑπὸ τῆς ἐσχάτης περιφορᾶς* (v. 19), (addiderim: *καὶ σὺν τῇ ἐσχάτῃ περιφορᾷ*).

quem quartum locum alibi *πῦρ* obtinet, velut „V. M.“ I, § 26 in. (II, 103 med. M.): *„τοσαύταις μὲν δὴ πληγαῖς καὶ τιμωρίαις Αἴγυπτος ἐνουθετεῖτο ....., γῆς, ὕδατος, ἀέρος, πυρὸς, ἃ μέρη τῆς φύσεώς ἐστιν, ἣν ἀμήχανον ἐκφυγεῖν, ἐπιθεμένων“*, ac ne *τὰ ὄντα* praeteream, „quod deter. potiori insidiatur“ § 25 ante med. (I, 209 med. M.) et § 42 in. (I, 220 ultra med. M.), ubi, quidquid est in universo, *τὰ ὄντα* appellatur, et „de Abr.“ § 12 med. (II, 9 extr. M.), ubi *τὰ κάλλιστα τῶν ὄντων* — inquit — *ἥλιος καὶ σελήνη καὶ ὁ σύμπας οὐρανός τε καὶ κόσμος“* — cfr. ibidem § 30 in. (II, 23 ultra med. M.) „de migr. Abr.“ § 39 haud longe ab in. (I, 470 ultra med. M.).

Quem ad usum dicendi auctor lib. prope accessit, propius ad illum Stoïcorum [174]), longe discedens a consuetudine Platonis, qui numero singulari „*τὸ ὂν*“ ideas persequi solebat (v. s.), perraro velut in Tim. p. 52 B sensibilia,[175]) nec minus longe a veteribus Pythagoreis, a quibus *καθ' ὁμωνυμίαν* quidem sensibilia *ὄντα* (sive *τὸ ὂν*?) appellata esse videntur, rerum sensibilium natura autem sine dubio putabatur esse numerus.[176])

Ergo *τὸ ὂν* illo libelli loco significat universitatem rerum

---

[174]) cfr. Stobæus „Ecl.“ I, 390, qui Chrysippum ita definisse *τόπον* tradidit: „*τὸ κατεχόμενον δι' ὅλου ὑπὸ ὄντος, ἢ τὸ οἷον κατέχεσθαι ὑπὸ ὄντος καὶ δι' ὅλου* (non *διὰ παντὸς* — v. infra) *κατεχόμενον, εἴτε ὑπό τινος εἴτε ὑπό τινων* —“

[175]) „*καί φαμεν ἀναγκαῖον εἶναί που τὸ ὂν ἅπαν ἔν τινι τόπῳ καὶ κατέχον χώραν τινὰ* —“

[176]) cfr. Aristoteles „Met.“ I, 8, 989 B, 29 sqq.: „*οἱ μὲν οὖν καλούμενοι Πυθαγόρειοι ταῖς μὲν ἀρχαῖς καὶ τοῖς στοιχείοις ἐκτοπωτέρως χρῶνται τῶν φυσιολόγων· τὸ δ' αἴτιον ὅτι παρέλαβον αὐτὰς οὐκ ἐξ αἰσθητῶν· τὰ γὰρ μαθηματικὰ τῶν ὄντων ἄνευ κινήσεώς ἐστιν, ἔξω τῶν περὶ τὴν ἀστρολογίαν· διαλέγονται μέντοι καὶ πραγματεύονται περὶ φύσεως πάντα· γεννῶσί τε γὰρ τὸν οὐρανὸν, καὶ περὶ τὰ τούτου μέρη καὶ τὰ πάθη καὶ τὰ ἔργα διατηροῦσι τὸ συμβαῖνον, καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ αἴτια εἰς ταῦτα καταναλίσκουσιν, ὡς ὁμολογοῦντες τοῖς ἄλλοις φυσιολόγοις, ὅτι τό γε ὂν τοῦτ' ἐστιν, ὅσον αἰσθητόν ἐστι καὶ περιείληφεν ὁ καλούμενος οὐρανός“ κτλ.*, ibidem IV, 8, 1017, B, 20: „*καὶ ὅλως ὁ ἀριθμὸς δοκεῖ εἶναί τισι τοιοῦτος“* sc. *οὗ ἀναιρουμένου ἀναιρεῖται τὸ ὅλον = οὐσία τοῦ ὅλου* — et Nicomachus Gerasenus, Neopythagoreus quidem, „*ἀριθμητ. εἰσαγωγή*“ I, cap. 1 et 2 (p. 67—69 Ast) praecipue cap. 2 in.: „*καὶ ἕκαστον αὐτῶν* (numerorum) *κυρίως ὂν λέγεται, τὰ δὲ ἐν γενέσει τε καὶ φθορᾷ ..... λέγεται μὲν ὁμωνύμως ἐκείνοις ὄντα, καθόσον αὐτῶν μετέχει, ἔστι δὲ τῇ ἑαυτῶν φύσει οὐκ ὄντως ὄντα“ κτλ.*

sensibilium, ἁ τῶ ὄντος φύσις autem, natura rerum, nil nisi eas res antemundanas, e quibus quattuor, quidquid sensibile est, mundi corpus scilicet, effectum putabatur.

Quare conferendum censeo Platonis Timæi locum (p. 32 C) modo laudatum: „ἐκ γὰρ πυρὸς παντὸς ὕδατός τε καὶ ἀέρος καὶ γῆς ξυνέστησεν αὐτὸν (suppl. τὸν κόσμον) ὁ ξυνιστάς“ κτλ.

At, siquidem Franciscum Susemihl sequēris, qui vir illustris hic quidem in salebras incidit, sic l. l. p. 949 interpretans: „So bildete er denn diese Welt aus der gesammten Materie, indem er das Mass der (ewig) seienden Natur selber — i. e. idearum — in sie einfügte, vermöge dessen, dass sie alles Andere in sich fasst, als eine einige“ etc. — auctor l. ipse, inquies, τὸ ὂν ideas intelligit nec aliter accipi voluit τὰν τῶ ὄντος φύσιν.[177])

Cum enim mundum complecti dicit reliqua omnia, ostendit, esse aliquid, quod mundus non contineat, ideas scilicet.

Quod ut ita sit, ideas intelligi id, quod non contineat mundus, quid habet ista interpretatio aut verum aut verisimile? Quid tandem tu, si τὰν τῶ ὄντος φύσιν ideas, interpretaberis ὅρον, quid verbum „κατασκευάξας“ cum accusativo duplici? num „indem er das Mass etc. .... in sie einfügte?“

Additum est nomen τἆλλα (suppl. τὰ ὄντα) aut per imprudentiam incuriamve aut, quia totum aliud, aliud partes, aut quia extra mundum ideas esse deumve opinatus est, aut quia Stoïcorum more[178]) ibidem τὸ μὴ ὂν i. e. τὸ κενὸν, de quo post videbitur.

Age porro: auctor l. ἕνα mundum esse dicit p. 94 D, Plato p. 31 A sq. et p. 69 C ἕνα et additis quidem causis, auctor l. μονογενῆ, perinde Plato p. 31 B et p. 92 C μονογενῆ, auctor l. τέλειον, Plato p. 32 D ὅτι μάλιστα τέλεον, p. 34 B τέλεον, auctor l. ἔμψυχον, Plato p. 30 B ἔμψυχον, auctor l. cum Stoïcis[179]) λογικόν, Plato p. 30 B ἔννουν, namque nomen „λογικός“ Platoni inusitatum, auctor l.: „κρέσσονα γὰρ τάδε ἀψύχω καὶ ἀλόγω ἐστὸν,“

---

[177]) Sicut Cicero, hac in re Graecorum morem imitatus, — cfr. Plutarchus „adv. Colotem“ cap. 11—II, 1212 D extr. et E extr. Wytt. — „Fin.“ V, 11 33 Or. „Hoc intelligant, — inquit — si quando naturam hominis dicam, hominem dicere me; nihil enim hoc differt.“

[178]) cfr. index Zelleri sub voce „das Leere“ —

[179]) Diog. L. VIII, 142, in.

Plato p. 30 B: „λογισάμενος (sc. ὁ θεὸς) οὖν εὕρισκεν, ἐκ τῶν κατα φύσιν ὁρατῶν οὐδὲν ἀνόητον τοῦ νοῦν ἔχοντος ὅλον ὅλου κάλλιον ἔσεσθαί ποτε ἔργον, νοῦν δ' αὖ χωρὶς ψυχῆς ἀδύνατον παραγενέσθαι τῳ. διὰ δὴ τὸν λογισμὸν τόνδε νοῦν μὲν ἐν ψυχῇ, ψυχὴν δὲ ἐν σώματι ξυνιστὰς τὸ πᾶν ξυνετεκταίνετο, ὅπως ὅτι κάλλιστον εἴη κατὰ φύσιν ἄριστόν τε ἔργον ἀπεργασάμενος", — auctor lib. σῶμα mundo tribuit σφαιροειδές, Plato p. 33 B: σφαιροειδὲς σχῆμα, auctor lib. ad probandum sic argumentatur: „τελειότερον γὰρ τῶν ἄλλων σχημάτων ἦν τοῦτο", Plato p. 33 B: „διὸ καὶ σφαιροειδὲς ..... αὐτὸ (sc. τὸ ζῷον κτλ. = τὸν κόσμον) ἐτορνεύσατο πάντων τελεώτατον ὁμοιότατόν τε αὐτὸ ἑαυτῷ σχημάτων, νομίσας μυρίῳ κάλλιον ὅμοιον ἀνομοίου", — auctor lib. „δηλόμενος ὢν ἄριστον γένναμα ποιῆν, τοῦτον ἐποίη θεὸν γεννατόν", Plato p. 30 A: „βουληθεὶς γὰρ ὁ θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα, φλαῦρον δὲ μηδὲν κατὰ δύναμιν" κτλ. ..... „θέμις δ' οὔτ' ἦν οὔτ' ἔστι τῷ ἀρίστῳ δρᾶν ἄλλο πλὴν τὸ κάλλιστον", — p. 30 B: tali modo τὸ πᾶν ξυνετεκταίνετο, ὅπως ὅτι κάλλιστον εἴη κατὰ φύσιν ἄριστόν τε ἔργον ἀπειργασμένος" — p. 30 D: τῷ γὰρ τῶν νοουμένων καλλίστῳ καὶ κατὰ πάντα τελέῳ μάλιστα αὐτὸν (sc. τὸν κόσμον) ὁμοιῶσαι βουληθεὶς" — quibus locis adde p. 34 B: διὰ πάντα δὴ ταῦτα εὐδαίμονα θεὸν αὐτὸν (sc. τὸν οὐρανὸν = κόσμον) ἐγεννήσατο et p. 92 C: ὅδε ὁ κόσμος ..... εἰκὼν τοῦ νοητοῦ θεοῦ, αἰσθητὸς (suppl. θεὸς) μέγιστος καὶ ἄριστος ..... γέγονεν" —

quibus locis in hoc fere commutatio constitit omnis dissensioque auctoris lib. a. Platone, quod ille huius restrictiones „ὅτι μάλιστα" etc. sustulit.

Adiungit auctor lib., mundum dissolvi nullo modo posse, nisi voluntate eius, qui sibi eum aptaverit: „οὔ ποκα φθαρησούμενον ὑπ' ἄλλω αἰτίω ἔξω τῶ αὐτὸν συντεταγμένω θεῶ, εἴ ποκα δήλετο αὐτὸν διαλύεν", Plato, nisi voluntate eius, qui eum colligaverit, „ἄλυτον (sc. τὸ τοῦ κόσμου σῶμα) ὑπό του ἄλλου, πλὴν τοῦ ξυνδήσαντος, γενέσθαι" (p. 32 C), „δι' ἐμοῦ (sc. τοῦ θεοῦ) γενόμενα (suppl. ἔργα) ἄλυτα ἐμοῦ γε ἐθέλοντος" (p. 41 A), —

auctor lib. p. 94 E, haudquaquam autem boni esse, optime genitum velle pessumdare, „ἀλλ' οὐ γὰρ τἀγαθῶ ἐστιν ὁρμὰ ἐπὶ φθορὰν γεννάματος καλλίστω", Plato p. 41 B mali esse, bene

vinctum velle dissolvere, „τό γε μὴν καλῶς ἁρμοσθὲν καὶ ἔχον εὐ λύειν ἐθέλειν, κακοῦ." Huc adde, si κάλλιστον γένναμα requiris, p. 29 A: „ὁ μὲν γὰρ (sc. ὅδε ὁ κόσμος) κάλλιστος τῶν γεγονότων".

Concludit auctor lib. „διαμένει ἄρα τοιόςδε ὢν ἄφθαρτος καὶ ἀνώλεθρος καὶ μακάριος": eandem fere conclusionem efficit Plato p. 41 B: „δι' ἃ καὶ ..... οὔ τι μὲν δὴ λυθήσεσθέ γε (sc. θεοὶ θεῶν = stellae) οὐδὲ τεύξεσθε θανάτου μοίρας", (cfr. p. 38 C: ὁ δ' αὖ (sc. οὐρανὸς = κόσμος) διὰ τέλους τὸν ἅπαντα χρόνον γεγονώς τε καὶ ὢν καὶ ἐσόμενος", et propter attributum nomen „μακάριος" p. 34 B: „εὐδαίμονα θεὸν ἐγεννήσατο".

Quae mundi sempiternitas probata de Stoïcis Boëtho, Panaetio, aliis (v. Zellerus III, 1, p. 142, not. 2, ed. II), quorum sapere dixerim sapientiam illa „τοιόςδε ὤν" (p. 94 E), si liceat non interpretari „quoniam est γένναμα κάλλιστον", sed „talis, qualis est", (haec nempe διακόσμησις [cfr. Zellerus III, 1, p. 139, not. 1, ed. II]), eamque contrariam veterum Stoïcorum sententiae, quâ fore dicitur aliquando, certis quibusdam identidem temporum spatiis, ut omnis hic mundus ardore caelesti deflagret. (Zellerus, ibidem p. 139, not. 2.)

Quae coniectura mea fulciri videtur et sustineri cum iis, quae paullo ante leguntur (p. 94 D): „οὔ ποκα φθαρησούμενον (sc. τὸν θεὸν γεννατὸν = κόσμον) ὑπ' ἄλλω αἰτίω ἔξω τῶ αὐτὸν συντεταγμένω θεῶ" propter hoc medium „συντεταγμένω":[180]) Stoici enim hunc mundum sibi deum formasse docent corporis instar,[181]) tum iis, quae paullo post p. 95 A: „τέλειος δ' ἀεὶ κατὰ τὰ αἰσθητά ἐστιν" iisque, quae p. 95 B: „τὰ γὰρ καττὰν ἀρίσταν ἀναλογίαν συντεθέντα ἐν ἰσοδυναμίᾳ οὔτε κρατεῖ ἀλλάλων ἐκ μέρεος οὔτε κρατέεται, ὡς τὰ μὲν [aërane et ignem,[182])

---

[180]) quamquam Plato quoque p. 56 C „τὸν θεὸν ..... συνηρμόσθαι ταῦτα ἀνὰ λόγον" verbo utitur medio.

[181]) cfr. Zellerus III, 1, p. 138 sq. ed. II.

[182]) ignem artificiosum dico = aethera = πνεῦμα νοερὸν = Δία κτλ. (cfr. Zellerus III, 1, p. 89 not. 1 et 2, p. 124, not. 4, p. 126, not. 2, p. 129, not. 1, p. 130, not. 1, p. 138, not. 3).

Stoïcorum *στοιχεῖα δραστικά?*] *αὔξαν, τὰ δὲ* [terramne et aquam, eorundem *στ. παθητικά*, sive *ὕλην?*[183])] *φθίσιν λαμβάνεν*".

Chrysippus enim, teste Plutarcho „de Stoïcorum repugnantiis" 39, 2 (II, 1052 Wytt.) in primo „de providentiâ" de *ἐκπυρώσει* disputans docuit „*τὸν Δία* (modo *πῦρ νοερὸν* appellatum, modo *πνεῦμα νοερὸν*), *αὔξεσθαι, μέχρις ἂν εἰς αὑτὸν ἅπαντα καταναλώσῃ*," cumque Chrysippo Stoïcorum plurimi. Illi autem, quorum sapientiam hos libelli locos redolere dixeram, *ἐκπύρωσιν* illam partim impugnabant partim addubitabant (cfr. Zellerus l. l.).

Verum ad reliqua.

Auctor lib. p. 94 E, nihil omnium, quae sint generata, mundo esse praestantius, quandoquidem aedificatore nihil: „*κράτιστος δ' ἐστὶ γεννατῶν, ἐπεὶ ὑπὸ τῶ κρατίστω αἰτίω ἐγένετο*",

Plato p. 30 A, fas nec unquam fuisse nec esse, quidquam, nisi pulcherrimum, facere ei, qui sit optimus: „*θέμις δ' οὔτ' ἦν οὔτ' ἔστι τῷ ἀρίστῳ δρᾶν ἄλλο πλὴν τὸ κάλλιστον*",

cfr. p. 29 A: „*ὁ μὲν* (sc. *κόσμος*) *κάλλιστος τῶν γεγονότων, ὁ δὲ ἄριστος τῶν αἰτίων*" (p. 30 B).

Auctor lib., ac similiter Plato aedificatoris illius exemplar, quod sit intuitus, fuisse ideas earumque substantiam; ad quod exemplar siquid accurate effectum sit, pulcherrimum opus esse et ab omni vitio (non ab omni, Plato) vacuum integrumque ideoque indissolubile:

auctor lib. „*ἀφορῶντος οὐκ ἐς χειρόκματα παραδείγματα* (supple: sicut hic ille artifex humanus, nec tamen, quoniam ante creationem mundi nulladum sunt *χειρόκματα*, offensionem plane sustuleris, quam num a Panaetio oriundam esse dicam nescio,[184])

Plato p. 29 A sine ullâ labe: „*εἰ δέ, ὃ μηδ' εἰπεῖν τινὶ θέμις, πρὸς τὸ γεγονὸς*", statuit enim *γένεσιν* antemun-

---

[183]) cfr. Zellerus III, 1, p. 138, not. 3.

[184]) cfr. Plutarchi „*περὶ εὐθυμίας*" cap. 20 — II, 477 C sq. Wytt. — labes similis „*εἰς δὲ τοῦτον* (sc. *τὸν κόσμον*) *ὁ ἄνθρωπος εἰσάγεται διὰ τῆς γενέσεως, οὐ χειροκμήτων οὐδὲ ἀκινήτων ἀγαλμάτων θεατής, ἀλλ' οἷα νοῦς θεῖος αἰσθητὰ νοητῶν μιμήματα, φησὶν ὁ Πλάτων, ἔμφυτον ἀρχὴν ζωῆς ἔχοντα καὶ κινήσεως ἔφηνεν, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ ἄστρα καὶ ποταμοὺς νέον ὕδωρ ἐξιέντας ἀεί, καὶ γῆν φυτοῖς τε καὶ ζώοις τροφὰς ἀναπέμπουσαν*" —, cui loco, propterea quod vox „*χειρόκμητος*" nusquam alibi obvia apud Plutarchum, an fundamento fuerit Panaetii Rhodii liber cognominis (Diog. L. I, 20), nescio.

danam, sive *πρὸς τὰ ἐν μέρους εἴδει πεφυκότα*, quae p. 30 C *τοῦ γεγονότος* in locum reposuit.

Auctor lib. „*ἀλλ' ἐς τὰν ἰδέαν καὶ τὰν νοατὰν οὐσίαν*",

Plato p. 29 A: „*πρὸς τὸ ἀΐδιον* = *τὸ κατὰ ταὐτὰ καὶ ὡςαύτως ἔχον* = *τὸ λόγῳ καὶ φρονήσει περιληπτὸν* (ibidem) = *τὴν ἰδέαν καὶ δύναμιν τοῦ κατὰ ταὐτὰ ἔχοντος* (p. 28 A) = *οὗ δ' ἐστὶ τἆλλα ζῷα καθ' ἓν καὶ κατὰ γένη μόρια* (p. 30 C) = *τὸ τῶν νοουμένων κάλλιστον καὶ κατὰ πάντα τέλεον* (p. 30 D) = *τὸ τέλεον καὶ νοητὸν ζῶον* (p. 39 D).

Auctor lib. „*ποθ' ἅνπερ τὸ γεννώμενον ἀπακριβωθὲν κάλλιστόν τε καὶ ἀπαρεγχείρητον γίγνεται*",

Plato p. 28 A: „*ὅτου μὲν οὖν ἂν ὁ δημιουργὸς πρὸς τὸ κατὰ ταὐτὰ ἔχον βλέπων ἀεὶ, τοιούτῳ τινὶ προςχρώμενος ἀεὶ παραδείγματι, τὴν ἰδέαν καὶ δύναμιν αὐτοῦ ἀπεργάζηται, καλὸν ἐξ ἀνάγκης οὕτως ἀποτελεῖσθαι πᾶν*",

et p. 29 A: „*εἰ μὲν δὴ καλός ἐστιν ὅδε ὁ κόσμος, ὅ τε δημιουργὸς ἀγαθὸς, δῆλον, ὡς πρὸς τὸ ἀΐδιον ἔβλεπεν· ὁ μὲν γὰρ κάλλιστος τῶν γεγονότων*" *κτλ.*,

et p. 30 C: „*ἀτελεῖ γὰρ ἐοικὸς οὐδέν ποτ' ἂν γένοιτο καλόν· οὗ δ' ἔστι τἆλλα ζῶα καθ' ἓν καὶ κατὰ γένη μόρια, τούτῳ πάντων ὁμοιότατον αὐτὸν* (sc. *τόνδε τὸν κόσμον*) *εἶναι τιθῶμεν*".

Auctor lib. p. 95 A: perfectus, inquit, mundus (in) rebus sensibilibus est ex aeterno tempore (cfr. p. 97 D „*ἀγέννατος χρόνος*") in aeternum „*τέλειος δ' ἀεὶ κατὰ τὰ αἰσθητά ἐστιν*",

Plato p. 33 A perfectus sine morbo seniove i. e. in sempiternum, *τέλεος καὶ ἀγήρως καὶ ἄνοσος*, p. 34 B *τέλεος ἐκ τελέων σωμάτων*, p. 92 C „*ὅδε ὁ κόσμος ..... αἰσθητὸς* (suppl. *θεὸς*) ..... *τελεώτατος γέγονεν*", verius, nil nisi quam maxime perfectus expletusque numeris suis partibusque totis integris, *ὅτι μάλιστα ζῷον τέλεον ἐκ τελέων τῶν μερῶν*" (p. 32 D).

Auctor lib. causam attulit: „*ὅτι καὶ τὸ παράδειγμα τῆνο αὐτῶ, περιέχον πάντα τὰ νοητὰ ζῶα ἐν αὐτῷ, οὐδὲν ἐκτὸς ἀπέλιπεν ἄλλο, ὅρος ὢν νοατῶν παντελὴς*",

eandem Plato p. 30 C: „*τὰ γὰρ δὴ νοητὰ ζῷα πάντα ἐκεῖνο* (intellige: *τὸ παράδειγμα*) *ἐν αὐτῷ περιλαβὸν ἔχει*".

Auctor lib. „ὡς ὅδε ὁ κόσμος αἰσθητῶν“ (suppl. ὅρος παντελής), quae ipsa comparatio apud Platonem p. 30 D:

„καθάπερ ὅδε ὁ κόσμος ἡμᾶς ὅσα τε ἄλλα θρέμματα ξυνέστηκεν ὁρατά· ..... ζῷον ἓν ὁρατὸν, πάνθ᾽ ὅσα αὐτοῦ κατὰ φύσιν ξυγγενῆ ζῷα ἐντὸς ἔχον ἑαυτοῦ“

et p. 34 B: τέλεον ἐκ τελέων σωμάτων σῶμα“ (cfr. p. 69 C). —

Jam de naturâ universi auctor lib.: „στερεός τε ὢν ἁπτός τε καὶ ὁρατός“ (sc. ὅδε ὁ κόσμος),

Plato p. 28 B: „ὁρατὸς γὰρ ἁπτός τέ ἐστι καὶ σῶμα ἔχων (= στερεός) et p. 31 B: „σωματοειδὲς δὲ δὴ καὶ ὁρατὸν ἁπτόν τε δεῖ τὸ γενόμενον εἶναι“. —

Auctor lib. „γᾶς μεμόρογκται, πυρός τε καὶ τῶν μεταξὺ, ἀέρος καὶ ὕδατος,“ terram igitur in limine posuit,

Plato p. 31 B ignem: „..... ἐκ πυρὸς καὶ γῆς τὸ τοῦ παντὸς ἀρχόμενος ξυνιστάναι σῶμα ὁ θεὸς ἐποίει· δύο δὲ μόνω ..... καλῶς ξυνίστασθαι ....., οὐ δυνατόν“,

p. 32 B: „οὕτω δὴ (sc. ὅτι δύο ἀεὶ μεσότητες ξυναρμόττουσιν τὰ στερεὰ) πυρός τε καὶ γῆς ὕδωρ ἀέρα τε ἐν μέσῳ θεὶς ὁ θεὸς ..... ξυνέδησε καὶ ξυνεστήσατο οὐρανὸν (= κόσμον) ὁρατὸν καὶ ἁπτόν“ — (cur auctor lib. inverso ordine „ἁπτός τε καὶ ὁρατός κτλ., hac de re post videbitur). —

Auctor lib. p. 95 B: „ἐκ παντελέων δὲ συνέστακε σωμάτων, τά περ ὅλα ἐν αὐτῷ ἐντι“,

Plato p. 32 C: „τῶν δὲ δὴ τεττάρων ἓν ὅλον ἕκαστον εἴληφεν ἡ τοῦ κόσμου ξύστασις“,

p. 33 A: „ζῷον τέλεον ἐκ τελέων τῶν μερῶν“ et paullo infra: „ἓν ὅλον ὅλων ἐξ ἁπάντων τέλεον ..... αὐτὸ ἐτεκτήνατο (suppl. ὁ θέος),

p. 34 B: „ὅλον καὶ τέλεον ἐκ τελέων τῶν σωμάτων σῶμα ἐποίησε“. —

Auctor lib. „ὡς μή ποκα μέρος ἀπολειφθῆμεν ἐκτὸς αὐτῶ“,

Plato p. 32 C: „μέρος οὐδὲν οὐδενὸς οὐδὲ δύναμιν ἔξωθεν ὑπολιπὼν“ (cfr. p. 33 A et C). —

Auctor lib. „ἵνα ᾖ αὐταρκέστατον τὸ τοῦ παντὸς σῶμα“,

non dissentit Plato p. 33 D: „ἡγήσατο γὰρ αὐτὸ ὁ ξυντιθεὶς αὔταρκες ὂν ἄμεινον ἔσεσθαι μᾶλλον ἢ προσδεὲς ἄλλων“,

modo ne non attendas personati „αὐταρκέστατον“, cum

Plato satis habeat scripsisse „αὔταρκες“ — cfr. praeterea Plat. Tim. p. 33 C necnon p. 68 E: „ἡνίκα τὸν αὐτάρκη τε καὶ τὸν τελεώτατον θεὸν ἐγέννα (suppl. ὁ τοῦ καλλίστου τε καὶ ἀρίστου δημιουργός),“ ac de voce „τὸ τοῦ παντὸς σῶμα“ Platonis Tim. p. 31 B: „τὸ τοῦ παντὸς ... σῶμα“. —

Auctor lib., „ἀκήρατον τῶν ἐκτὸς κηρῶν“,

Plato p. 33 A: „ἵνα ἀγήρων καὶ ἄνοσον ᾖ (τὸ ζῷον sc. ὁ κόσμος), κατανοῶν (suppl. ὁ ξυνιστὰς), ὡς ξυστατῷ σώματι ..... περιιστάμενα ἔξωθεν καὶ προσπίπτοντα ἀκαίρως λύει καὶ νόσους γῆράς τε ἐπάγοντα φθίνειν ποιεῖ· διὰ δὴ τὴν αἰτίαν καὶ λογισμὸν τόνδε ἓν ὅλον ὅλων ἐξ ἁπάντων, τέλεον καὶ ἀγήρων καὶ ἄνοσον αὐτὸ ἐτεκτήνατο“. —

Auctor lib., „οὐ γάρ τι ἦν δίχα τουτέων“, quo loco exsistit quaestio, quid accipi voluerit iste „τουτέων“. Gelderus quidem, „τουτέων“ referendum esse arbitratur ad genitivum „κηρῶν“ itemque Astius, qui duplici vitio interpretatur: „nihil enim est sine hac“ (suppl. pernicie). At hic, quantumvis grammaticae rationes hanc interpretationem postulare videantur, prorsus inepta prodiret sententia.

Quare equidem non „κηρῶν“ supplendum esse censeo, sed „σωμάτων“ et ita interpretor: nihil enim erat praeter haec corpora, quibus totis usus erat deus ad creandum universum mundum; quod placitum concinit Plat. Tim. 33 C: „(οὐδὲ προςήειν [οὐδὲν] αὐτῷ [sc. τῷ κόσμῳ] ποθὲν) οὐδὲ γὰρ ἦν“·

nec quod sequitur in libello „ἀλλὰ καὶ τῶν ἐντὸς (suppl. κηρῶν ἀκήρατον) discrepat a Plat. Tim. p. 32 C: „δι' ἀναλογίας ὁμολογῆσαν, (suppl. τὸ τοῦ κόσμου σῶμα) φιλίαν τε ἔσχεν ἐκ τούτων, ὥστ' εἰς ταὐτὸν αὑτῷ ξυνελθὸν ἄλυτον ὑπό του ἄλλου πλὴν“ κτλ. (cfr. p. 41 B et p. 69 B).

Quocirca et causa istius „τὰ γὰρ καττὰν ἀρίσταν ἀναλογίαν συντεθέντα ἐν ἰσοδυναμίᾳ οὔτε κρατεῖ ἀλλάλων ἐκ μέρεος οὔτε κρατέεται, μένει δ' ἐν ξυναρμογᾷ ἀδιαλύτῳ κατὰ λόγον ἄριστον“

optime convenit cum Plat. Tim. p. 31 C: „δεσμῶν δὲ κάλλιστος, ὃς ἂν αὑτὸν καὶ τὰ ξυνδούμενα ὅτι μάλιστα ἓν ποιῇ· τοῦτο δὲ πέφυκεν ἀναλογία κάλλιστα ἀποτελεῖν“,

et p. 69 B: „ταῦτα ἀτάκτως ἔχοντα ὁ θεὸς ἐν ἑκάστῳ τε αὑτῷ πρὸς αὑτὸ καὶ πρὸς ἄλληλα συμμετρίας ἐνεποί-

ησεν, ὅσας τε καὶ ὅπῃ δυνατὸν ἦν ἀνάλογα καὶ σύμμετρα εἶναι", et p. 32 C: „δι' ἀναλογίας ὁμολογῆσαν" κτλ. v. s.

Nam etsi Plato nomine „ἰσοδυναμία" non utitur nec rem tam dilucide, quam auctor lib., explicat, tamen in eâdem sententiâ est. Cum enim p. 52 E materiae nondum constitutae μήθ' ὁμοίας μήτ' ἰσοῤῥόπους δυνάμεις esse doceat, patet, mundo secundum analogiam i. e. proportionem disposito attribuisse ipsum ὁμοίας καὶ ἰσοῤῥόπους δυνάμεις cum illâ quidem restrictione „ὅπῃ δυνατὸν ἦν" (p. 69 B), „καθόσον ἦν δυνατὸν" p. 32 B, „ὅτι μάλιστα" p. 31 C, quam personatus minime probat. Ceterum explicationem illam „οὔτε κρατεῖ ἀλλάλων ἐκ μέρεος οὔτε κρατέεται"[185]) et consecutionem „ὡς τὰ μὲν αὔξαν, τὰ δὲ φθίσιν λαμβάνεν"[186]) dubito an non propter solam perspicuitatem adhibuerit auctor, sed propter impugnationem etiam illius plurimorum Stoïcorum placiti de accretione ignis et deminutione reliquorum.

Jam in errorem incidit auctor lib. p. 95 C.: „τριῶν γὰρ ὡντινωνῶν ὅρων ὅταν καὶ τὰ διαστάματα καττὸν αὐτὸν ἐστάθῃ λόγον ποτ' ἄλλαλα, τότε δὴ τὸ μέσον ῥυσμῷ[187]) δίκαν ὁρήμεθα ποττὸ

---

[185]) quibus propter verba, si placet, cfr. Plat. Tim. p. 43 A, ubi de immortalis animi περιόδοις, in capite humano illigatis, dicitur „οὔτ' ἐκράτουν οὔτ' ἐκρατοῦντο" — propter rem Philo J. „de incorr. mundi" § 22 extr., 510 in. — M.: „Ἰσοκρατὴς γὰρ ὁ τῶν στοιχείων μεταβολή. Τὸ δ' ἰσοκρατὲς ἀκλινοῦς βεβαιότητος καὶ ἀσαλεύτου μονῆς αἴτιον, ἅτε μὴ πλεονεκτοῦν μήτε πλεονεκτούμενον. Ὥσθ' ἡ ἀντίδοσις καὶ ἡ ἀντέκτισις τῶν δυνάμεων ἀναλογίας ἐξισουμένη κανόσιν, ὑγείας καὶ ἀτελευτήτου σωτηρίας δημιουργὸς, ἐξ ὧν ἀΐδιος ὁ κόσμος ἀποδείκνυται" — et Ps. Aristoteles „de mundo" cap. 5 med. — p. 396 B, 34 sqq.: „αἰτία δὲ ταύτης μὲν (suppl. τῆς τοῦ παντὸς σωτηρίας) ἡ τῶν στοιχείων ὁμολογία" κτλ. (reminiscere Ps. Timæi p. 94 C ὁμολόγους διακρίσιας τῶν σωμάτων".

[186]) cfr. Aristotelis αὔξη καὶ φθίσις i. e. μεταβολὴ κατὰ τὸ ποσόν — „de gen. et corr." I, 4, 319 B, 31 sq.

[187]) cfr. Ps. Galenus „ὅροι ἰατρικοί" 220 — XIX, p. 408 v. ult. Kühn —: „Βακχεῖος ὁ Ἡροφίλειος εἶπε, ῥυθμός ἐστι κίνησις ἐν χρόνοις τάξιν ἔχουσα" — Aristides Quintilianus p. 31 Meibom —: „Ῥυθμὸς τοίνυν καλεῖται τριχῶς· λέγεται γὰρ ἐπί τε τῶν ἀκινήτων σωμάτων, ὥς φαμεν εὔρυθμον ἀνδριάντα· κἀπὶ πάντων τῶν κινουμένων· οὕτως γάρ φαμεν εὐρύθμως τινὰ βαδίζειν· καὶ ἰδίως ἐπὶ φωνῆς· περὶ οὗ νῦν πρόκειται λέγειν· ῥυθμὸς τοίνυν ἐστὶ σύστημα ἐκ χρόνων κατά τινα τάξιν συγκειμένων· καὶ τὰ τούτων πάθη καλοῦμεν

πρᾶτον, ὅ,τιπερ τὸ τρίτον ποτ' αὐτὸ, κἀνάπαλιν[188]) *καὶ παραλλὰξ κατ' ἐφάρμοσιν τόπων καὶ τάξιος"*,

neque enim de tribus, sed de quattuor terminis dicendum isti quidem erat. Erroris inductio perspicitur e Plat. Tim. p. 31 C: *„ὁπόταν γὰρ ἀριθμῶν τριῶν εἴτε ὄγκων εἴτε δυνάμεων ὡντινωνοῦν ᾖ τὸ μέσον, ὅ,τιπερ τὸ πρῶτον πρὸς αὐτὸ, τοῦτο αὐτὸ πρὸς τὸ ἔσχατον, καὶ πάλιν αὖθις ὅ,τι τὸ ἔσχατον πρὸς τὸ μέσον, τὸ μέσον πρὸς τὸ πρῶτον καὶ ἔσχατον γιγνόμενον, τὸ δ' ἔσχατον καὶ τὸ πρῶτον αὖ μέσα ἀμφότερα, πάνθ' οὕτως ἐξ ἀνάγκης τὰ αὐτὰ εἶναι ξυμβήσεται" κτλ.*

Insequens libelli locus *„ταῦτα δ' ἀριθμήμεναι μὴ μετ' ἰσοκρατίας ἀμάχανον παντί"* enodationis indiget.

Gelderus verbum *„ἀριθμήμεναι"* hîc idem sonare censet quod in Hesychii lexico 519, nempe *εἰς φιλίαν ἐλθεῖν*, unde haec redundaret sententia: ut ea coniungantur, nisi aequalem vim habeant, nullo modo fieri potest. Pugnat *„παντὶ"*, adverbii loco non obvium. Quare minus insolitam voci vim subesse conseo computandi putandive (rechnen als etwas, für etwas ansehen), ac scribendum non esse *ταῦτα*, sed *ταὐτά*·

cfr. Plat. Tim. p. 32 A: *„πάνθ' οὕτως ἐξ ἀνάγκης τὰ αὐτὰ εἶναι ξυμβήσεται, τὰ αὐτὰ δὲ γενόμενα ἀλλήλοις ἓν πάντα ἔσται"*

et C: *„ἐκ ... δὴ τούτων τοιούτων καὶ τὸν ἀριθμὸν τεττάρων*

ἄρσιν καὶ θέσιν, ψόφον καὶ ἠρεμίαν· καθόλου γὰρ τῶν φθόγγων διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς κινήσεως ἀνέμφατον τὴν τοῦ μέλους ποιουμένων πλοκὴν καὶ εἰς πλάνην ἀγόντων τὴν διάνοιαν, τὰ τοῦ ῥυθμοῦ μέρη τὴν δύναμιν τῆς μελῳδίας ἐναργῆ καθίστησι, παρὰ μέρος μὲν, τεταγμένως δὲ κινοῦντα τὴν διάνοιαν· ἄρσις μὲν οὖν ἐστι φορὰ μέρους σώματος ἐπὶ τὸ ἄνω, θέσις δὲ ἐπὶ τὸ κάτω ταὐτοῦ μέρους" — cfr. ibidem p. 33: *„ἔρρυθμοι μὲν* (sc. *χρόνοι*) *οἱ ἔν τινι λόγῳ πρὸς ἀλλήλους σώζοντες τάξιν, οἷον διπλασίονι, ἡμιολίῳ καὶ τοῖς τοιούτοις· λόγος γάρ ἐστιν δύο μεγεθῶν ὁμοίων* (lege *ὁμογενῶν* cum Caesare „griech. Rhythmik" p. 91 sq.) *ἡ πρὸς ἄλληλα σχέσις· κτλ.* Equidem illo libelli loco *ῥυσμὸν* — quae vox iniuriâ nonnisi Abderitarum propria fuisse dicitur — simpliciter accipio *ἀναλογίαν χρονικήν*, nihil amplius, ac ne *σχῆμα* illud quidem Democriteum, quantumvis Democritei habere tibi videatur propter vocem iuxta positam *„τάξις"* — cfr. Zellerus I, 698, not. 1 ed. III.

[188]) Recepi cum Hermanno hanc Gelderi coniecturam loco codicum scripturae *„κἂν πάλιν"*. Explanata vocis vis ab Euclide V, def. 14: *„ἀνάπαλιν λόγος ἐστὶ λῆψις τοῦ ἑπομένου, ὡς ἡγουμένου, πρὸς τὸ ἡγούμενον ὡς ἑπόμενον"* —

τὸ τοῦ κόσμου σῶμα ἐγενήθη δι' ἀναλογίας ὁμολογῆσαν, φιλίαν τ' ἔσχεν ἐκ τούτων, ὥστ' εἰς ταὐτὸν αὑτῷ ξυνελθὸν ἄλυτον ..... γενέσθαι". —

Jam vero de figurâ universi docet auctor lib.: „εὖ δ' ἔχει καὶ καττὸ σχῆμα",

idem Plato p. 33 B: „σχῆμα δὲ ἔδωκεν αὐτῷ τὸ πρέπον καὶ τὸ ξυγγενές",

ac de motu auctor lib. „καὶ καττὰν κίνασιν",

Plato p. 34 A: „κίνησιν γὰρ ἀπένειμεν αὐτῷ τὴν τοῦ σώματος οἰκείαν", κτλ.

ad figuram respiciens iste: „καθ' ο μὲν σφαῖρα ὄν, ὡς ὅμοιον αὐτὸ αὑτῷ παντᾷ εἶμεν[189]) καὶ πάντα τἆλλα ὁμογενέα σχήματα χωρῆν δύνασθαι",

itemque Plato p. 33 B: „τῷ δὲ τὰ πάντ' ἐν αὑτῷ ζῷα περιέχειν μέλλοντι ζῴῳ πρέπον ἂν εἴη σχῆμα τὸ περιειληφὸς ἐν αὑτῷ πάντα ὁπόσα σχήματα· διὸ καὶ σφαιροειδές, ἐκ μέσου πάντῃ πρὸς τὰς τελευτὰς ἴσον ἀπέχον, κυκλοτερὲς αὐτὸ ἐτορνεύσατο, πάντων τελεώτατον ὁμοιότατόν τε αὐτὸ ἑαυτῷ σχημάτων, νομίσας μυρίῳ κάλλιον ὅμοιον ἀνομοίου".

Quod enim auctor lib. dicit: „πάντα τἆλλα ὁμογενέα σχήματα", Plato: „πάντα ὁπόσα σχήματα" (sc. τέλεα) nihil dissentiunt, quippe, quae corpora globo comprehendi possunt, cubus, pyramis, octaëdron, dodecaëdron, icosaëdron, hanc ob causam, ut Euclides XIII, Probl. 13 sqq. docet, ὁμογενέα dicuntur (perfectaque, opinor). —

Deinceps ad motum respiciens auctor lib.: „καθ' ἂν δὲ ἐγκύκλιον μεταβολὰν[190]) ἀποδιδὸν δι' αἰῶνος",

Plato p. 34 A: „αὐτὸ ἐποίησε κύκλῳ κινεῖσθαι στρεφόμενον", — qui philosophus de aeternitate huiusce motûs num dissideat, alii aliter diiudicabunt, mihi vero dissidere videtur — de sempiternitate autem non dubium dico consensum vel propter p. 36 E, ubi sempiternam Plato animae mundi, quae se in ipsâ convertat,

---

[189]) cfr. Stoïci apud Ps. Plutarchum „plac. phil." I, 6: „σφαιροειδὴς δὲ ὁ κόσμος· ὃ πάντων τῶν σχημάτων πρωτεύει· μόνον γὰρ τοῦτο τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσιν ὁμοιοῦται· περιφερὴς δ' ὢν ἔχει τὰ μέρη περιφερῆ" —

[190]) Franciscus Susemihl l. l. p. 951, v. 1 ἐγκύκλιον μεταβολὰν interpretatur Kreislauf der Verwandlungen. Quem errorem haud scio an creaverit cogitatio de ἀορίστοις illis μεταβολαῖς p. 94, C. deque Stoïcorum μεταβολῇ δι' ὅλων (cfr. Zellerus III, 1, p. 165, not. 3 et p. 169, not. 1, ed. II).

vitam attribuit, sempiternum igitur etiam mundo motum; ac de propriâ quadam eiusdem naturâ auctor lib. p. 95 D: „*μώνα δὲ ἁ σφαῖρα ἐδύνατο καὶ ἀρεμέωσα καὶ κινωμένα ἐν τᾷ αὐτᾷ συναρμόσεν χώρᾳ*“, paullo minus dilucide Plato p. 34 A: „*κίνησιν γὰρ ἀπένειμεν αὐτῷ τὴν τοῦ σώματος οἰκείαν ..... διὸ δὴ κατὰ ταὐτὰ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἐν ἑαυτῷ περιαγαγὼν αὐτὸ ἐποίησε κύκλῳ κινεῖσθαι στρεφόμενον, τὰς δὲ ἓξ ἁπάσας κινήσεις ἀφεῖλε καὶ ἀπλανὲς ἀπειργάσατο ἐκείνων*“.

Illustris etiam est auctoris lib. causa: „*τῷ ἐκ μέσω ἶσον εἶμεν παντᾷ*“, obscura magis et recondita Platonis, qui l. l. idem fere globo universi mundi tribuit, quia deus huic globo motum dederit figurae eius cognatum nec alius corporis proprium (*κίνησιν ... οἰκείαν*) i. e. motum, quem ut globo aptaret, figura globi poposcit. Quae figura quoniam nimirum et secundum Platonem p. 33 B eiusmodi est, ut omnis eius extremitas paribus a medio radiis attingatur („*ἐκ μέσου πάντῃ πρὸς τὰς τελευτὰς ἶσον ἀπέχον*“), sequitur, ut propter hoc ipsum Plato quoque globum, ita ut dictum ante est, moveri existimaverit.[191])

Non prorsus aliter in clausulâ auctor lib. conversam habet Platonis demonstrationem. Nam cum Plato p. 33 C sic argumentetur: „*λεῖον δὲ δὴ κύκλῳ πᾶν ἔξωθεν αὐτὸ ἀπηκριβοῦτο πολλῶν χάριν· ὀμμάτων τε γὰρ ἐπεδεῖτο οὐδὲν ..... οὐδ' ἀκοῆς ..... οὐδ' αὖ τινος ἐπιδεὲς ἦν ὀργάνου σχεῖν*“ κτλ.,

contra iste: „*λειότατον δ' ὂν ποτ' ἀκρίβειαν κattὰν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν οὐ ποτιδέεται θνατῶν ὀργάνων, ἃ διὰ τὰς χρείας τοῖς ἄλλοις ζῴοις ποτάρτηταί τε καὶ διᾶκται*“. —

Ecce autem simillima omnia! Illud iam est iudicii, uter alteriutri furtum fecerit. Sed ante de more verborum, quoad a Platonis more abhorret.

De terminis „*ἰδέα*“ et „*ὕλα*“ p. 94 C vide supra.

---

[191]) Comprobata haec Platonis et Ps. Timaei doctrina de figurâ motûque universi a Balbo (Posidonio?) apud Ciceronem „N. D.“ II, 18 sq. (cfr. Diog. L. VII, 140) reliquorumque de Stoâ plurimis (cfr. Zellerus III, 1, p. 172 sq. ed. II), nec tamen illa Ps. Timaei de motûs aeternitate, quae cum aliorum erat, tum Aristotelis (Zellerus „Register zur Philosophie der Griechen“ sub vocibus „Aristoteles“ et „Welt“) et Peripateticorum, velut Ps. Aristotelis „de mundo“ cap. 2, p. 391 B, 17 sqq.

Nomen †„ὁμόλογος" p. 94 C ab aliis aliâ vi usurpatur, hac in tabulis Heracl. p. 187, 17 alibi, a Ps. Archytâ apud Stobaeum „Floril." 43, 132 (II, p. 136, v. 10 Mein.), a Galeno (κρᾶσις ὁμόλογος, quae dicitur ea esse temperies, quam vulgus medicorum proportionalem appellaverit), a Ptolemaeo „σύνταξις μαθημ." I, cap. 5 (vol. 1, p. 16, v. 20 Halma), a Clemente Alex. „Strom." VII, cap. 10, § 55 (vol. 3, p. 247, v. 19 sq. Klotz): „τελείωσις (suppl. ἀνθρώπου) ..... ὁμόλογος ἑαυτῇ τε καὶ τῷ θείῳ λόγῳ."

Item nomen „λογικός" p. 94 D inde ab Aristotelis aetate alibi aliâ notione obvium; eâdem, quâ in libello, apud Aristotelem ed. ac. reg. Bor. vol. V, p. 1511 A, 43: „τοῦ λογικοῦ ζῴου τὸ μέν ἐστι θεὸς, τὸ δ' ἄνθρωπος, τὸ δὲ οἷον Πυθαγόρας", apud Chrysippum cfr. Plutarchus II, p. 450 D, Wytt. et Galenus „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμάτων" V, cap. 2 (vol. 5, p. 438, v, 11 Kühn.), apud Antipatrum Tyrium, apud Posidonium aliosque Stoïcorum cfr. Diog. L. VII, 139 et 142, apud Philonem Jud., apud Plutarchum, de quibus posterius, apud Ps. Philonem „de incorr. mundi" § 9 (496 in. „M." alibi), apud Athenæum Pneumaticum cfr. Oribasius „συναγωγαὶ ἰατρικαὶ" ἐκ βιβλίων ἀδήλων 21 (vol. 3, p. 167, v. 14 Bussemaker et du Daremberg), apud Favorinum, rhetorem et philosophum I et II saec. p. Chr. n., cfr. Gellius „N. A." XIV, 1, § 23 Hertz, apud Nicomachum Gerasenum „ἀριθμητικὴ εἰςαγωγὴ" I, 23, p. 105, Ast, alibi, apud Justinum martyra († 165) „Dialog. c. Tryphone" cap. 93, apud Ptolemaeum „περὶ κριτηρίου καὶ ἡγεμονικοῦ" p. 21, v. 7 Bullialdus, „ἁρμονικὰ" I, cap. 1 („opera mathematica" ed. Jo. Wallis III, p. 1, v. 7), I, cap. 2 (III, p. 4, v. 8 Wallis l. l.) I, cap. 3 (III, p. 5 v. ult. Wallis) III, cap. 3 (III, p. 132, v. 7 Wallis) III, cap. 4 (III, p. 133, v. 19 et 38 et 43 Wallis), apud Tatianum „oratio ad Graecos" cap. 5 haud longe ab in. (p. 22, v. 5 Otto), cap. 7 in. p. 30, v. 4 Otto), cap. 15 haud procul ab in. (p. 68, v. 2 Otto), apud Clementem Alex. „Strom." I, cap. 24, § 158 (vol. 2, p. 106, v. 7 Klotz.) III, cap. 2, § 7 (vol. 2, p. 216, v. 9 Klotz) IV, cap. 3, § 9 (vol. 2, p. 283, v. 32 Klotz) VI, cap. 1, § 3 (vol. 7, p. 98, v. 13 Klotz) VI, cap. 6, 48

(vol. 3, p. 126, v. 13 Klotz) VI, cap. 8, § 69 (vol. 3, p. 140, v. 3 Klotz) VI, cap. 12, § 96 med. (vol. 3, p. 157, v. 1 Klotz) VI, cap. 18, § 163 (vol. 3, p. 201, v. 19 Klotz) VIII, cap. 5, § 16 (vol. 3, p. 307, v. 10 Klotz) VIII, cap. 6, § 18 fin. (vol. 3, p. 309, v. 11 Klotz) VIII, cap. 6, § 21 (vol. 3, p. 310, v. 26 Klotz) „Paedagogus" I, cap. 12, § 100 (vol. 1, p. 178, v. 30 Klotz) II, cap. 5, § 46 (vol. 1, p. 218, v. 6 Klotz) II, cap. 7, § 60 in. (vol. 1, p. 226, v. 33 Klotz), apud Alexandrum Aphr. „ἠθικῶν σχολιῶν" κτλ. IV. 25 (p. 284, v. 21, p. 285, v. 6 et 9 et 11 et 14 Spengel), alibi.

De voce „χειρόκματος" (p. 94 E) O. Fridericus Gruppe quidem in commentatione suâ „über die Fragmente des Archytas und der älteren Pythagoreer" inscriptâ p. 135 ita disputat: „der Jude scheint sich ganz zu verrathen in dem Wort „χειρόκμητον", das, so gelegentlich und unschuldig es auch hier zu stehen scheint, doch nimmermehr einem Griechen in den Mund kommen konnte." At haec isti detrahenda opinio: usitata enim est vox Aristoteli „Phys." II, 1, 192 B, 30; „de caelo" II, 4, 287 B, 16; „Meteor." II, 1, 353 B, 25 et IV, 3, 381 A, 30, unde laudata a Diog. L. V, 33, nec aliena a Strabone I, cap. 3, § 18 in. (T. I, p. 89, v. 20 Kramer), II, cap. 5, § 10 in. (T. I, p 174, v. 12 Kramer), III, cap. 5, § 6 (T. I, p. 266, v. 25 et 29 Kr.), quorum locorum primo varia lectio χειρότμητος probata Kramero, ab eodem reprobata altero; nulla varietas tertio; semel obvia apud Plutarchum in libro περὶ εὐθυμίας cap. 20 (II, 477 C. Wytt.), quo de Panaetii Rhodii libro cognomini (cfr. Diog. L. IX, 20) expressa quaedam contineri videntur (et hos quidem scriptores nemo homo in Judæis numerabit); obvia etiam apud Dium Pythagoreum, cfr. Stobæus „Floril." 65, 17 (II, p. 404, v. 22 Meineke), qui quâ natione fuerit, nescio; sed accepta certe grataque Judaeis, velut Philoni „de poster. Caïni" § 48 ante med. (258 in. Mang.), „de somniis" I, 36 ultra med. (652 extr. M.) „de decalogo" § 12 haud procul ab in. (II, 188, extr. M.) et § 14 ante med. (II, 191 extr. M.) et § 16 in. (II, 193 med. M.) et § 29 ultra med. (II, 205 extr. M.) „de monarchiâ" I, § 2 ante med. (II, 214 prope fin. M.) et I, § 8 extr. (II, 221 in. M.), ibidem

II, § 1 haud longe ab in. (II, 221 prope fin. M.) „de spec. legibus“ § 1, in. (II, 270 in. M.) „de fortitudine“ § 7 ultra med. (II, 382 ante med. M.) „de nobilitate“ § 6, in. (II, 443 med. M.) „de legat. ad Caium“ § 36 ultra med. (II, 588 med. M.), § 36 prope fin. (II, 588 fin. M.) § 39 prope extr. (II, 591 ultra med. M.

et Pseudo-Philoni „de mundo“ § 8 med. (609 prope fin. M.), „de incorruptibilitate mundi“ § 3, (489 med. M.); a quibus nescio an acceperit istam Clemens Alex. „Protrept.“ cap. 10, § 103 (vol. 1, p. 85, v. 14 Klotz).

Nomen „ἀπαρεγχείρητος“ p. 95 A Diodori Siculi est IV, 78 fin. (vol. 1, p. 375, v. 2 ed. Ludovici Dindorf-Lips. 1826), Josephi „A. J.“ XV, 81, Arriani „Epictet.“ IV, 1 (p. 573, v. 12 Upt.), Clementis Al. „Strom.“ I, cap. 20, § 97 extr. (vol. 2, p. 69, v. 12 Klotz).

„ἰσοδυναμία“ p. 95 B vox nusquam ante mihi obvia, quam apud Claudium Ptolemæum „τετράβιβλος“ III, p. 132, v. 8 Oporin., post apud Apollonium Dyscolum „περὶ συνδέσμων“ in Bekkeri „Anecdotis“ p. 511, v. 21, — quem tamen sine ulla dubitatione Pseudo-Apollonium dicam, si sectio „περὶ παραπληρωματικῶν“ l. l. p. 515—526 eiusdem auctoris est, cuius sunt reliqua, ac si Philoponus ille, qui citatur p. 515, v. 27, intelligendus Joannes Philoponus, grammaticus sexti demum p. Chr. n. saeculi, — et apud unum de quinque scholiastis, qui Dionysii Thracis sive Dionysii τοῦ Πησοῦ (cfr. Bekkerus „Anecdota“ p. 672, not. *, v. 8 ab imo), sive denique τοῦ πηροῦ (ibidem p. 672 v. ult.) γραμματικὴν interpretati sunt; sed nescio an fuerit iam Polybii, Posidonii, Cassii iatrosophistae, quorum certe erat verbum „ἰσοδυναμεῖν“ (cfr. Polybius II, 56, 2, de Posidonio Galenus vol. 5, p. 471, v. 6 Kühn., Cassius iatr. apud Julium Ludovicum Ideler „physici et medici gr. minores“ I, p. 157, v. 17).

„ξυναρμογά“ p. 95 B Neopythagoreorum deliciae erant, cfr. Stobæus „Ecl. phys.“ I, cap. 52, § 23 (I, b, p. 850, v. 8 et 5 ab imo. Heeren) „Floril.“ I, 64 (I, p. 21, v. 17 Mein.) I, 67 (I, p. 23, v. 11 et p. 24, v. 19 Mein.) I, 68 fin. (I, p. 27, v. 1 Mein.) I, 69 in. (I, p. 27, v. 5 Mein.) XLIII, 93 (II, p. 100,

v. 4 et 8 Mein.) XLIII, 132 (II, p. 136, v. 25 Mein.) XLIII, 133 (II, p. 137, v. 7 Mein.) XLVIII, 62 (II, p. 263, v. 1 Mein.) LXXXV, 16 (III, p. 140, v. 30 Mein.) CIII, 27 (N, p. 11, v. 9 et 12 et 17 et 21 et 27 Mein.); tralaticia vox Plutarcho I, 272 E, II, 1007 D, Wytt., Theoni Smyrnæo „περὶ ἀριθμητικῆς“ cap. 15 et 16, medico cuidam, Heliodoro opinor, cuius fragmentum servavit Oribasius „συναγ. ἰατρ.“ 48, 18 (vol. 4, p. 169, v. 6 Buss. et Dar.), Claudio Ptolemæo „Tetrabiblos“ II, p. 69, v. 6 ab imo, p. 70, v. 7, p. 86, v. 16, III, p. 111, v. 10, IV, p. 182, v. 6 ab imo et v. 4 ab imo, p. 185, v. 17 Oporin.

Vocabulum „παραλλάξ“ p. 95 C, quod exstat apud Thucydidem II, 102 et apud Sophoclem in „Aiace“ v. 1098, a Platone non servatum, post ne a Plutarcho quidem, retinuerat Aristoteles „de respir.“ cap. 2, p. 471 A, 12 Bekker, nec respuerunt Appianus „Mithridat.“ cap. 56 (vol. 1, p. 368 v. 10 Bekker) aut Aelius Aristides vol. 2, p. 221, v. 6 ab imo ed. Dindorf.

„ἐφάρμοσις“, quod sciam, nonnisi in Theol. arithmethicis legitur p. 16, v. 8 ab imo ed. Ast.

Nomen denique „ἐγκύκλιος“ p. 95 D eâdem vi, quâ in libello, Euripidis est „Iphig. Taur.“ 429, Aristotelis „de caelo“ II, 12, 293 A, 12 („ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν τὴν ἐγκύκλιον φερομένων κίνησιν ἄστρων εἴρηται“), ibidem II, 14, 296 A, 35, „Meteor.“ I, 4, 341 B, 14 et I, 7, 344 A, 9, II, 339 A, 12, Posidonii cfr. Stob. „Ecl. phys.“ I, cap. 25 (I a, p. 518, v. 5 sqq. ab imo ed. Heeren): „ἄστρον δὲ εἶναί φησι Ποσειδώνιος σῶμα θεῖον ..... φερόμενον ἐγκυκλίως“, Gemini Rhodii „εἰςαγωγὴ εἰς τὰ φαινόμενα“ = elementa astronomiae cap. 1, p. 3 D, vv. 16 et 14 ab imo Petav., p. 4 A, (v. 1), cap 10, p. 42 A (v. 3), p. 42 B, (v. 14 et 19), p. 44 B (v. 12) Petav., cap. 11, p. 48 B (v. 12) Petavius in „Uranologio“, Plutarchi II, 1024 D ed. Wytt., Ptolemæi „μαθημ. σύνταξις“ I, prooem. (vol. 1, p. 4, v. 15 Halma) ibidem I, cap. 2, fin. (vol. 1, p. 10, v. 2 ab imo ed. Halma), III, cap. 2 (vol. 1, p. 165, v. 15 Halma), III, cap. 3 (vol. 1, p. 170 v. 2 et 9 Halma), IX, cap. 2 (vol. 2, p. 116, v. 9, p. 118, v. 16, p. 119, v. 3, p. 120, v. 12 ab imo ed. Halma), „ἁρμονικὰ“ III, cap. 8 (Wallis „opera math.“ III, p. 139, v. 14 et

21), III, cap. 10, in. (Wallis. l. l. III, p. 144, v. 5), „*ὑποθέσεις*“ in. (p. 42, v. 10 et 28 Halma).

Nunc vero iudicium illud faciamus.

Argumento sunt contra auctorem lib., ne dicam „*ἀλλοιοῦσθαι*“ (p. 94 C) atque „*αὔξαν* et *φθίσιν*“, terminos Aristoteleos, neve denominationem „*σώματα*“ (v. not. 167*), at *ἰδέα* et *ὕλα* p. 94 C, D, E, *ἁ νοατὰ οὐσία* p. 94 E, *τὰ νοατὰ ζῷα* p. 95 A, *νοατὰ* ibidem, argumento *ἁ τῶ ὄντος φύσις* (p. 94 D), vox Aristoteleo-Stoïca, peraeque voces „*ἀπαρεγχείρητος*“ (p. 94 E) „*ἰσοδυναμία*“ (p. 95 B) „*ἐφάρμοσις*“ (p. 95 C), quae multo demum post Timæi Locri aetatem sunt obviae; argumento est de placitis opificium mundi e bonâ dei naturâ deductum ni fallor, a Platone primo,[192]) deinceps „mundus undique perfectus“[193]); reprobat enim auctor e personâ Stoïci eiecitque illa Platonis „*ὅτι μάλιστα*“ (*καθ' ὅσον ἦν δυνατὸν, ὅπῃ δυνατὸν*) iuxta *τέλεον*, quia mundus ipsi, sicut Stoæ, non quam maxime sed undique perfectus esse videtur (cfr. „*αὐταρκέστατος*“ p. 95 B) exceptis fortasse quibusdam partium incommodis, quae non per deum naturamve, sed per sequelas quasdam necessarias (*κατὰ παρακολούθησιν*) fieri videntur Stoïcis,[194]) quorum a nonnullis, velut a Boëtho et a Panaetio,[195]) ne illa quidem doctrina, nullum fore mundo interitum, nullumque unquam statum deteriorum (reminiscere p. 94 E: „*διαμένει ἄρα τοιόςδε ὢν ἄφθαρτος καὶ ἀνώλεθρος καὶ μακάριος*“ et p. 95 A: „*τέλειος δ' ἀεὶ κατὰ τὰ αἰσθητά ἐστιν*“ et p. 95 B: „*τὰ γὰρ κаττὰν ἀρίσταν ἀναλογίαν συντεθέντα* usque ad *φθίσιν λαμβάνεν*“) aliena erat, cum sane reliquorum plurimi *ἐκπύρωσιν* docerent; — argumento etiam ille terrae principatus „*γᾶς μεμόρακται πυρός τε*“ *κτλ.* (p. 95 A), de quô post aperte perscribetur; argumento denique duo epitomatoris vestigia non tam quidem illud, „*οὐ γάρ τι ἦν δίχα*

---

[192]) cfr. Seneca „ep.“ 65 et Plutarchus „de fato“ cap. 9 — II, 573 C sq. Wytt. —

[193]) quod placitum pugnat quidem cum illo p. 93 A de necessitate, ut alterâ rerum causâ.

[194]) Cicero „N. D.“ II, 14, 37 cfr. Zellerus III, 1, p. 157, not. 1, p. 160, not. 1 et 2 et 3, p. 161, not. 1 et 4, p. 162, not. 2 et 3, p. 163, not. 2, p. 164, not. 3. ed. II.

[195]) cfr. Zellerus III, 1, p. 142, not. 2, ed. II.

τουτέων" (p. 95 B), quam hoc „*τριῶν γὰρ ὡντινωνῶν ὅρων*" *κτλ.* (p. 95 C); huc adde „indirecta" quidem testimonia Plutarchi „de *ει* apud Delphos" T. VII, p. 389—530 Reiske, „de oraculorum defectu" II, 412 B sqq., 428 sqq. Wytt. (T. VII, p. 682 et p. 686 sqq. Reiske) „de an. procr. in Tim." cap. 9 (et Ps. Plutarchi „de plac. philos." I, 5), qui Platonis auctoritatem non impugnaverint. Sed leviora haec quidem testimonia, illa vero argumenta gravia atque magna.

Verum videamus, quae sequantur.

Auctor lib., qui modo de corpore mundano, iam p. 95 E de animâ explicat: „*τὰν δὲ τῶ κόσμω ψυχὰν μεσόθεν ἐξάψας ἐπάγαγεν ἔξω, περικαλύψας αὐτὸν ὅλον αὐτᾷ, κρᾶμα αὐτὰν κερασάμενος ἔκ τε τᾶς ἀμερίστω μορφᾶς καὶ τᾶς μεριστᾶς οὐσίας, ὡς ἓν κρᾶμα ἐκ δύο τουτέων εἶμεν· ᾧ ποτέμιξε δύο δυνάμεις, ἀρχὰς κινασίων, τᾶς τε ταὐτῶ καὶ τᾶς τῶ ἑτέρω, ἃ καὶ δύςμικτος οὖσα οὐκ ἐκ τῶ ῥάστω συνεκίρνατο· λόγοι δ' οἵδε πάντες ἐντὶ κατ' ἀριθμὼς ἁρμονικὼς συγκεκραμένοι.*"

Plato „Tim." p. 34 B: „*ψυχὴν δὲ εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ* (sc. *τοῦ κόσμου*) *θεὶς διὰ παντός τε ἔτεινε καὶ ἔτι ἔξωθεν τὸ σῶμα αὐτῇ περιεκάλυψε ταύτῃ*",

et p. 35 A: „*τῆς ἀμερίστου καὶ ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ἐχούσης οὐσίας καὶ τῆς αὖ περὶ τὰ σώματα γιγνομένης μεριστῆς τρίτον ἐξ ἀμφοῖν ἐν μέσῳ ξυνεκεράσατο οὐσίας εἶδος τῆς τε ταὐτοῦ φύσεως αὖ* [*πέρι*[196])] *καὶ τῆς τοῦ ἑτέρου, καὶ κατὰ ταῦτα ξυνέστησεν ἐν μέσῳ τοῦ τε ἀμεροῦς αὐτῶν καὶ τοῦ κατὰ τὰ σώματα μεριστοῦ· καὶ τρία λαβὼν αὐτὰ ὄντα συνεκεράσατο εἰς μίαν πάντα ἰδέαν, τὴν θατέρου φύσιν δύςμικτον οὖσαν εἰς ταὐτὸν ξυναρμόττων βίᾳ· μιγνὺς δὲ μετὰ τῆς οὐσίας καὶ ἐκ τριῶν ποιησάμενος ἕν, πάλιν ὅλον τοῦτο μοίρας, ὅσας προςῆκε, διένειμεν, ἑκάστην δὲ ἔκ τε ταὐτοῦ καὶ θατέρου καὶ τῆς οὐσίας μεμιγμένην*",

et p. 36 E: „*ἡ δ'* (suppl. *ψυχὴ*) *ἐκ μέσου πρὸς τὸν ἔσχατον οὐρανὸν πάντῃ διαπλεκεῖσα κύκλῳ τε αὐτὸν ἔξωθεν περικαλύψασα, αὐτὴ ἐν ἑαυτῇ στρεφομένη, θείαν ἀρχὴν ἤρξατο ἀπαύστου καὶ ἔμφρονος βίου πρὸς τὸν ξύμπαντα*

---

196) cfr. Zellerus II, 1, p. 646, not. 3, ed. III.

χρόνον· καὶ τὸ μὲν δὴ σῶμα ὁρατὸν οὐρανοῦ γέγονεν, αὐτὴ δὲ ἀόρατος μὲν, λογισμοῦ δὲ μετέχουσα καὶ ἁρμονίας ψυχὴ,

p. 37 A. τῶν νοητῶν ἀεί τε ὄντων ὑπὸ τοῦ ἀρίστου ἀρίστη γενομένη τῶν γεννηθέντων· ἅτε οὖν ἐκ τῆς ταὐτοῦ καὶ τῆς θατέρου φύσεως ἔκ τε οὐσίας τριῶν τούτων συγκραθεῖσα μοιρῶν καὶ ἀνὰ λόγον μερισθεῖσα καὶ ξυνδεθεῖσα, αὐτή τε ἀνακυκλουμένη πρὸς αὐτὴν, ὅταν οὐσίαν σκεδαστὴν ἔχοντος τινὸς ἐφάπτηται καὶ ὅταν ἀμέριστον, λέγει κινουμένη διὰ πάσης ἑαυτῆς, ὅτῳ ἄν τι ταὐτὸν ᾖ καὶ ὅτου ἂν ἕτερον, πρὸς ὅ,τι τε μάλιστα

B. καὶ ὅπη καὶ ὅπως καὶ ὁπότε ξυμβαίνει κατὰ τὰ γιγνόμενά τε πρὸς ἕκαστον ἕκαστα εἶναι καὶ πάσχειν καὶ πρὸς τὰ κατὰ ταὐτὰ ἔχοντα ἀεί· λόγος δὲ ὁ κατὰ ταὐτὸν ἀληθὴς γιγνόμενος, περί τε θάτερον ὢν καὶ περὶ τὸ ταὐτὸν, ἐν τῷ κινουμένῳ ὑφ' ἑαυτοῦ φερόμενος ἄνευ φθόγγου καὶ ἠχῆς ὅταν μὲν περὶ τὸ αἰσθητὸν γίγνηται, καὶ ὁ τοῦ θατέρου κύκλος ὀρθὸς ὢν εἰς πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν διαγγείλῃ, δόξαι καὶ πίστεις γίγνονται βέβαιοι καὶ ἀληθεῖς·

C. ὅταν δὲ αὖ περὶ τὸ λογιστικὸν ᾖ καὶ ὁ τοῦ ταὐτοῦ κύκλος εὔτροχος ὢν αὐτὰ μηνύσῃ, νοῦς ἐπιστήμη τε ἐξ ἀνάγκης ἀποτελεῖται· τούτω δὲ ἐν ᾧ τῶν ὄντων ἐγγίγνεσθον, ἄν ποτέ τις αὐτὸ ἄλλο πλὴν ψυχὴν εἴπῃ, πᾶν μᾶλλον ἢ τἀληθὲς ἐρεῖ." cfr. p. 36 C.

Atque singula etiam aggrediamur.

Auctor lib. p. 95 E: „τὰν δὲ τῶ κόσμω ψυχὰν μεσόθεν ἐξάψας ἐπάγαγεν ἔξω, περικαλύψας αὐτὸν ὅλον αὐτᾷ",

Plato p. 34 B: „ψυχὴν δὲ εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ θεὶς διὰ παντός τε ἔτεινε καὶ ἔτι ἔξωθεν τὸ σῶμα αὐτῇ περιεκάλυψε ταύτῃ",

et p. 36 E: „ἡ δ' (sc. ψυχὴ) ἐκ μέσου πρὸς τὸν ἔσχατον οὐρανὸν πάντῃ διαπλεκεῖσα κύκλῳ τε αὐτὸν ἔξωθεν περικαλύψασα",

ergo accurate magis Plato: „διὰ παντὸς ἔτεινε" et „πάντῃ διαπλεκεῖσα", pressius iste: ἐπάγαγεν ἔξω". —

Auctor lib. κρᾶμα αὐτὰν κερασάμενος ἔκ τε τᾶς ἀμερίστω μορφᾶς καὶ τᾶς μεριστᾶς οὐσίας, ὡς ἓν κρᾶμα ἐκ δύο τουτέων εἶμεν",

Plato p. 35 A: „τῆς ἀμερίστου καὶ ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ἐχούσης

οὐσίας καὶ τῆς αὖ περὶ τὰ σώματα γιγνομένης μεριστῆς τρίτον ἐξ ἀμφοῖν ἐν μέσῳ ξυνεκεράσατο οὐσίας εἶδος" (cfr. p. 37 A):

substituit igitur Platonis *ἀμερίστῳ οὐσίᾳ* iste *τὰν ἀμέριστον μορφὰν*, quam substituens in quem se laqueum induerit, post viderimus. Ceterum cum Platone in eâdem sententiâ est: intelligit enim uterque ideas,[197]) cum de *μεριστᾷ οὐσίᾳ* num re consentiant in dubio relinquatur,[198]) quamquam verbis quidem non differunt, praeterquam quod Platonis *οὐσίαν περὶ τὰ σώματα γιγνομένην μεριστὴν*" sive *τὸ κατὰ τὰ σώματα μεριστόν* (p. 35 A) auctor lib. simpliciter *μεριστὴν* appellat.

In subsequentibus auctor lib. eo a Platone recedere videtur, quod enatam mixtionem non aperte facit iterum commisceri idearum materiaeque substantiae vel potius praevalentibus earum substantiis i. e. *ταὐτῷ* et *θατέρῳ*, sed admixtum dicit par virium,[199]) contrarii motûs (*τᾶς τε ταὐτῶ καὶ τᾶς τῶ ἑτέρω* sc. *κινάσιος*) simulque autem, — id quod perspicuum e p. 92 D, quo loco idem illud par ipsi humanae tribuitur animae, — sicut apud Platonem[200]) opinionis et scientiae [recte magis identitatis et differentiae[201])] principia, quae quidem subministrata esse creatori, nisi ab ideis materiâque, quibus inhaereant, existimare non poterat.

Istius enim verba haec sunt: „*ᾧ* (sc. *κράματι*) *ποτέμιξε δύο δυνάμεις, ἀρχὰς κινασίων, τᾶς τε ταὐτῶ καὶ τᾶς τῶ ἑτέρω*",

quibus cfr. Plat. Tim. p. 35 A: „*καὶ τρία λαβὼν αὐτὰ ὄντα* (sc. *τό τε ἀμερὲς καὶ τὸ κατὰ τὰ σώματα μεριστόν, ἐν μέσῳ δὲ τὴν οὐσίαν*) *συνεκεράσατο εἰς μίαν πάντα ἰδέαν*",

et p. 37 A: „*ἅτε οὖν ἐκ τῆς ταὐτοῦ καὶ τῆς θατέρου φύσεως ἔκ τε οὐσίας, τριῶν συγκραθεῖσα* (suppl. *ἡ ψυχὴ*) *μοιρᾶν*" (cfr. p. 36 C).

Pergit iste: „*ἃ* (sc. *τῶ ἑτέρω δύναμις*, proprie *ἀρχὰ τᾶς*

---

[197]) cfr. Stallbaum ad Plat. Tim. p. 35 A.

[198]) Aliorum enim alia fuit interpretatio *τῆς περὶ τὰ σώματα γιγνομένης μεριστῆς οὐσίας* — cfr. Zellerus II, 1, p. 659, not 1, ed. III.

[199]) cfr. Plutarchus „de an. procr. in Timaeo" cap. 2.

[200]) cfr. Plat. Tim. p. 37 A sqq.. ac de locis reliquis Zellerus II, 1, p. 663 sq., ed. III.

[201]) cfr. Zellerus II, 1, p. 646, not. 3, ed. III.

τῶ ἑτέρω κινάσιος) καὶ δύσμικτος οὖσα οὐκ ἐκ τῶ ῥάστω συνεκίρνατο“.

Plato p. 35 A simillima *τῇ θατέρου φύσει* tribuit: „*τὴν θατέρου φύσιν δύςμικτον οὖσαν εἰς ταὐτὸν ξυναρμόττων* (suppl. *ὁ θεὸς*) *βίᾳ*“,

sed in his an quidquam dissentiant dubito, cum *ἡ θατέρου φύσις* necessario *τὰν τῶ ἑτέρω δύναμιν* habeat, et, inquies, vice versâ, nec sit, cur de Eiusdem *φύσει* ac *δυνάμει* aliter sentiam. Attende autem, quaeso, auctoris lib. studium in locum naturae substituendi vim.

Ad extremum auctor lib.: „*λόγοι δ' οἵδε* [sc. *ἁ ἀμέριστος μορφὰ καὶ ἁ μεριστὰ οὐσία* cumque his *ἁ ταὐτῶ δύναμις καὶ ἁ τῶ ἑτέρω*[202])] *πάντες ἐντὶ κατ' ἀριθμὼς ἁρμονικὼς συγκεκραμένοι*“, — qui sunt numeri 1, 2, 3, 4, 9, 8, 27. —

Non dissidet Plato: cfr. p. 35 B—36 B cum praeclarâ interpretatione Zelleri „Philos. d. Gr.“ II, 1, p. 653, not. 1, ed. III; cfr. etiam p. 37 A: „*λογισμοῦ δὲ μετέχουσα καὶ ἁρμονίας ψυχή*“ ..... „*ἀνὰ λόγον μερισθεῖσα καὶ ξυνδεθεῖσα*“

ac, sis, Aristotelem „de an.“ I, 3, 406 B, 29, qui Platonis animam mundi numeris dicit distinctam esse sonoris „*μεμερισμένην κατὰ τοὺς ἁρμονικοὺς ἀριθμούς*“.

Missum autem ab auctore libelli tale quid, quale apud Platonem p. 37 A „*λογισμοῦ δὲ μετέχουσα ... ψυχή*“, nec vero reprobatum dices ab isto, qui p. 94 D mundum esse statuerit non *ἔμψυχον* solum, sed *λογικόν* etiam, nisi — et id verisimillimum mihi quidem videtur — cum Stoïcis est ipsi, sicut Pseudo-Philolao quoque et Ps. Onatae[203]), anima mundi et Deus O. M. unum idemque; offensionis igitur causa est „*τὸ μετέχειν.*“

Nunc, quoniam exploratum est nobis, quo loco causa nostra sit, quaestionem de furto constituamus. Alterum enim scriptorem alterius ingressum esse vestigiis, quis est, quin viderit?

Atqui apud auctorem libelli deprehenditur vox „*ἀμέριστος μορφά*, i. e. ideae; idearum autem inventor Plato evasit (cum

---

[202]) cfr. p. 99 D: „*τὰν μὲν ὦν ἀνθρωπίναν ψυχὰν ἐκ τῶν αὐτῶν λόγων καὶ δυναμίων συγκερασάμενος* —“

[203]) cfr. Zellerus l. l. III, 2, p. 102, not. 5, ed. II.

Euclide quidem Megarico), termini *μορφῆς* loco *εἴδους* sive *ἰδέας* *εἰδῶν*ve evadet Aristoteles demum non auctor quidem — bis enim iam Plato „Phaed.“ p. 104 D et „Phil.“ p. 12 C ideae notionem huic voci subiecerat —, sed stabilitor.

Lege modo „Met.“ VI, 3, 1029 A, 1 sqq.: „*μάλιστα … δοκεῖ εἶναι οὐσία τὸ ὑποκείμενον πρῶτον· τοιοῦτον δὲ τρόπον μέν τινα ἡ ὕλη λέγεται, ἄλλον δὲ τρόπον ἡ μορφή, τρίτον δὲ τὸ ἐκ τούτων· λέγω δὲ τὴν μὲν ὕλην οἷον τὸν χαλκόν, τὴν δὲ μορφὴν τὸ σχῆμα τῆς ἰδέας, τὸ δ' ἐκ τούτων, τὸν ἀνδριάντα, τὸ σύνολον*“ — cfr. „Met.“ IV, 8, 1017 B, 23 sqq. VI, 10, 1035 A, 1 — VII, 6, 1045 A, 23 — X, 2, 1060 A, 22 — „Phys.“ II, 1, 194 A, 12 —

Plato igitur princeps, assecla auctor lib.

Non ignoramus quidem, b. Boeckhii opinione doctrinam de animâ mundi esse a Pythagoreis profectam[204]) — id quod nullo suo iure negasse Zellerum I, 1, p. 360 ed. III, ostendisse sibi videtur Albertus Rohr[205]) —, sed plane et perspicue nos expedire posse speramus, Platonis simulque auctoris lib. eâdem de re doctrinam ab illâ, quae dicitur Pythagoreorum, abhorrere.

Philolaus enim aliique docuisse putantur, proficisci animam mundi ab igne centrali, unde per universum mundum penetrare eumque extrinsecus undique complecti, Plato autem et auctor lib. docuerunt, e mediâ terrâ.

Quam differentiam etsi concederemus haud ita magnam esse, cum fieri potuerit, ut unus de Pythagoreis ex antichthone faceret alteram terrae hemisphaeram atque ignem centralem mediâ collocaret in terrâ, tamen concessum non omnem tolleret discrepantiam nec quidquam iuvaret auctorem libelli, qui cum Platone animam mundi aliunde deducat atque deduxisse dicitur Philolaus: idearum enim isti participem eam fecerunt et materiae corporeae, accurate magis idearum rerumque corporearum substantiae,[206]) ut intercederet

---

204) „Philolaus“ etc. p. 167.

205) „De Philolaï Pythagorei fragmento *περὶ ψυχῆς*“ Diss. inauguralis Bern. Lipsiae 1874.

206) cfr. Zellerus II, 1, p. 650, not. 4, ed. III.

inter haec utraque.[207]) Philolalai autem anima mundi *τὸ περαῖνον*, in igne centrali positum, et *τὸ ἄπειρον*, collocatum in Olympo, penetrasse atque in se ipsâ coniunxisse et consociasse traditur.

Quantum igitur idearum substantia a Philolai finito, illaque materiae corporeae ab infinito differunt, tantum Platonis simulque auctoris lib. doctrina de animâ mundi distat ab eiusdem Philolai.

Atque ut ipsa antiquitas fidem faciat huius iudicii, quem voles eorum testium, quos e litterarum monumentis excitavero, sive Aristotelem velis sive Plutarchum unâ cum Xenocrate et Crantore, quos Plutarchus nobis de thesauris suis suppeditabit, rogato, ecquid de tali Timæi Locri doctrinâ compertum habeant: neminem reperies, quin — tacendo quidem — neget. Contra si rogaveris, num Platoni attribuant, ad unum omnes affirmabunt. Id, quaeso, ex ipsorum testimoniis ipse cognoscas. Est illud Aristotelis „de an." I, 3, 406 B, 25 sqq., quod valet in animam tam mundanam, quam humanam,[208]) Plutarchi autem in eius libro de procreatione animae mundi in Timæo cap. 1 (II, 1012 Wytt.), alibi. Rata igitur est conclusio ante effecta.

Sed nimis multa de origine huius loci.

Sequitur c o n s u e t u d o s e r m o n i s.

De termino „*μορφή*" modo diximus. „*κρᾶμα*" p. 95 E et p. 96 A Platonis non est, nec iam Socrati tributum a Plutarcho II, 1119 A esse videtur aut Zenoni Eleatae a Diogene Laertio IX, 29, sed fortasse erat E p i c u r i — cfr. Stobæus „Ecl. phys." I, 52 (I b, p. 798 Heeren) —, certe s e p t u a g i n t a i l l o r u m i n t e r p r e t u m V. T. — cfr. Canticum VII, 2 —, P h i l o n i s J u d æ i „V. M." III, § 18 in. (158 M.), „de ebrietate" § 26 (I, 372 prope fin. M.) et § 46 (I, 386 ante med. M.), „de somniis" I, § 4 ultra med. (624 in. M.) et § 22 extr. (642 extr. M.), „*περὶ τῶν μετονομαζομένων*" § 34 ultra med. (606 med. M.), „quis rer. div. heres sit" § 6 prope fin. (477 med. M.), „quod deus immutabilis" § 17 prope fin. (285 in. M.), „de

---

[207]) cfr. Augustus Boeckh „Studien von Daub und Kreuzer" T. III, vol. 1, p. 26 sqq. Godofredus Stallbaum ad Plat. Tim. p. 35 A sqq. Eduardus Zeller II, 1, p. 656 sqq. et p. 690, ed. III.

[208]) cfr. Adolphus Trendelenburg „Platonis de ideis et numeris doctrina etc." p. 17 sqq. et p. 85 sqq.

confus. ling." § 37 med. (433 extr. M.), „de monarchiâ" II, § 1 haud procul ab in. (II, 222 prope extr. M.), „de legatione ad Caium" § 35 extr. (II, 586 ante med. M.), Plutarchi II, 140 F, 384 B bis 1109 E, 1119 A, Damocratis medici apud Galenum vol. 12, p. 892, vol. 14, p. 131 sq. Kühn. —, itemque Archigenis apud eundem vol. 13, p. 176 et p. 265 Kühn. (cfr. Oribasius „συναγωγαὶ ἰατρικαί" VIII, 46 [vol. 2, p. 272, v. 11 Buss. et Dar.]), necnon ipsius Galeni „περὶ θηριακῆς πρὸς Παμφιλιανόν" vol. 14, p. 302, v. 5 Kühn., Alciphronis „ep." III, 7 (p. 42, v. ult. Meineke), Aeliani Platonici — cfr. Porphyrius „comm. in Ptolemæi Harmonica" apud Wallisium „opera math." III, p. 217, v. ult., p. 218, v. 15 et 17 —, et Alexandri Aphr. „περὶ ψυχῆς" I, fol. 125, v. 36, II, fol. 145 B, v. 14 ab imo, fol. 152, v. 7 — „περὶ μίξεως" in Ideleri editione Aristotelis Meteor. II, p. 592, v. 9, p. 615, v. 9, p. 616, v. 20, et Ps. Alexandri Aphr. „Probl." I, 119 extr. (p. 41, v. 20 apud Idelerum „physici et medici gr. minores"), Clementis Alexandrini „Paedag." I, cap. 6, § 28 (vol. 1, p. 123, v. 28 Klotz), ibidem I, cap. 6, § 47 (vol. 1, p. 137, v. 30 Klotz), II, cap. 2, § 20 (vol. 1, p. 197, v. 23 et 28 Klotz), II, cap. 2, § 29 (vol. 1, p. 204, v. 5 Klotz), II, cap. 3, § 35 (vol. 1, p. 208, v. 21 et 23 Klotz).

† „συγκίρνασθαι" p. 96 A, Ptolemæi est „Tetrabiblos" I, p. 22, v. 9 Oporin., II, p. 87, v. 4, p. 88, v. 4 Oporin.

Atque haec de vocibus illis.

Nunc cognoscite reliqua!

Auctor lib.: „ὡς λόγως κατὰ μοῖραν διαιρήκει ποτ' ἐπιστάμαν, ὡς μὴ ἀγνοῆν, ἐξ ὧν ἁ ψυχὰ καὶ δι' ὧν συνεστάκει".

Prioribus cfr. Plat. Tim. p. 35 B: „πάλιν ὅλον τοῦτο μοίρας, ὅσας προσῆκε, διένειμεν ἑκάστην δὲ ἔκ τε ταὐτοῦ καὶ θατέρου καὶ τῆς οὐσίας μεμιγμένην" —,

de posterioribus „ὡς μὴ ἀγνοῆν κτλ." si quaeris, in Timæo Platonis, qui tamen certe in eâdem sententiâ erat, nihil eiusmodi, sed simile quid invenies apud Philolaum,

cfr. Stobæus „Ecl. phys." I, cap. 22, § 7 (I a, p. 456 Heeren): „καὶ πάντα γα μὰν τὰ γιγνωσκόμενα ἀριθμὸν ἔχοντι· οὐ γὰρ

---

[209]) cfr. Zellerus II, 1, p. 663 sq., ed. III.

ὁ,τιῶν τε οὐδὲν οὔτ' ἐνοήϑη μὲν οὔτ ἐγνώσϑη ἄνευ τούτω" —

et p. 458 sq. (Heeren. cum emendatione Boeckhii „Philol." p. 62): „*περὶ δὲ φύσιος καὶ ἁρμονίας ὧδε ἔχει· ἁ μὲν ἐστὼ τῶν πραγμάτων ἀΐδιος ἔσσα καὶ αὐτὰ μὲν ἁ φύσις ϑείαν τε καὶ οὐκ ἀνϑρωπίναν ἐνδέχεται γνῶσιν πλέον γα, ἢ ὅτι οὐχ οἱόντ' ἦν οὐϑενὶ τῶν ἐόντων καὶ γιγνωςκομένων ὑφ' ἁμῶν γνωσϑῆμεν, μὴ ὑπαρχούσας αὐτᾶς ἐντὸς τῶν πραγμάτων, ἐξ ὧν ξυνέστα ὁ κόσμος, τῶν τε περαινόντων καὶ τῶν ἀπείρων*".

Ecce autem, quâcunque ingredimur, in aliquo fraudis vestigio pedem ponimus. Cum enim auctor lib. *ποτ' ἐπιστάμαν* dicit, dicit: secundum leges mathematicas, vel: ductus (sc. deus) scientiâ mathematicâ, quam Plato raro — cfr. Tim. p. 37 C — *ἐπισεήμην*, solito velut in „Rep." VI, p. 510 E, 511 D, E, VII, 533 E, *διάνοιαν* vocat. Namque numeros a *φρονήσει* sive *νῷ* sive *νοήσει*[210]) alienos Plato *διανοίᾳ* vindicat.[211]) Secundum Aristotelem[212]) *διανοίας* loco *ἐπιστήμη* firme posita esse videtur in illo demum incerti auctoris libro, cui titulus erat *τὰ περὶ φιλοσοφίας λεγόμενα*[213]) (suppl. *Πλάτωνι*). Quem terminum auctor lib. incaute sane arripuit, incaute dico, quamquam incredibile non est, mathematicen visam Pythagoreis esse nominatamque *ἐπισιάμαν κατ' ἐξοχήν*.

Num igitur ego isti ullum exitum, ullum perfugium putem, cum implicatum i s t u m his laqueis, circumretitum etiam maioribus plagis esse videam?

Progredientes enim longius p. 96 A sq. legimus: „*ἂν* (sc. *ψυχὰν*) *οὐχ ὑστέραν τᾶς σωματικᾶς οὐσίας συνετάξατο ὁ ϑεὸς, ὥςπερ λέγομες ἁμὲς, πρότερον γὰρ τὸ τιμιώτερον καὶ δυνάμει καὶ χρόνῳ, ἀλλὰ πρεσβυτέραν ἐποίη*",

quo loco necopinatum illud „*καὶ χρόνῳ*", — scriptum ab eodem, qui p. 94 B sq. scripserat: „*πρὶν ὦν ὠρανὸν γενέσϑαι,*

---

210) Quamquam in eâdem „Republicâ" p. 534 A *ἐπιστήμη* et *διανοίᾳ* commune nomen imposuit *νόησιν*.

211) cfr. Trendelenburg „Platonis de ideis et num. doctr." etc. p. 71 sqq., p. 87.

212) „de an." I, 2, 404 B, 21 sqq. cfr. Zellerus II, 1, p. 536, not. 2, ed. III.

213) cfr. Zellerus II, 1, p. 382, ed. III.

λόγῳ ἤστην ἰδέα τε καὶ ὕλα καὶ ὁ θεὸς, δαμιουργὸς τῶ βελτίονος" — epitomatorem ostendit, cuius oculis obversabatur Plat. Tim. p. 34 B sq. „*τὴν δὲ ψυχὴν οὐχ ὡς νῦν ὑ σ τ έ ρ α ν ἐπιχειροῦμεν λέγειν, ο ὕ τ ω ς ἐ μ η χ α ν ή σ α τ ο κ α ὶ ὁ θ ε ὸ ς ν ε ω τ έ ρ α ν· οὐ γὰρ ἄρχεσθαι πρεσβύτερον ὑπὸ νεωτέρου ξυνέρξας εἴασεν· ἀ λ λ ά π ω ς ἡ μ ε ῖ ς πολὺ μετέχοντες τοῦ προςτυχόντος τε καὶ εἰκῇ ταύτῃ πῃ καὶ λ έ γ ο μ ε ν, ὁ δὲ κ α ὶ γ ε ν έ σ ε ι κ α ὶ ἀ ρ ε τ ῇ π ρ ο τ έ ρ α ν κ α ὶ π ρ ε σ β υ τ έ ρ α ν ψ υ χ ὴ ν σ ώ μ α τ ο ς ὡς δ ε σ π ό τ ι ν κ α ὶ ἄ ρ ξ ο υ σ α ν ἀ ρ ξ ο μ έ ν ο υ ξ υ ν ε σ τ ή σ α τ ο*",

ac voce „*σωματικὰ οὐσία*", quâ iste eandem rem sequitur atque Plato uno nomine „*σῶμα*", veritas debilitata — inscio scilicet et hîc invitoque auctore libelli — nonnihil recreatur. Ista enim vox primi A r i s t o t e l i s esse videtur „Phys." IV, 7, 214 A, 12: „*ἄλλον δὲ τρόπον* (suppl. *φαίνεται λέγεσθαι τὸ κενὸν*) *ἐν ᾧ μὴ τόδε τι μηδ' ο ὐ σ ί α τ ι ς σ ω μ α τ ι κ ή*", post aliorum, velut P h i l o n i s J u d æ i „de opificio mundi" § 18 in. (12 M.) alibi, P l u t a r c h i „de procr. an. in Tim." cap. 3 med. (II, 1013 C, Wytt.): „*αὐτός τε γὰρ ὁ κόσμος οὗτος καὶ τῶν μερῶν ἕκαστον αὐτοῦ συνέστηκεν ἔκ τε σ ω μ α τ ι κ ῆ ς ο ὐ σ ί α ς καὶ νοητῆς*" —; de corpore humano Ps. A r c h y t a e in libro *περὶ τοῦ παντός* apud Simplicium ad Aristotelis categorias fol. 140 a: „*πάντα γὰρ ταῦτα φυσικᾶς ὠ σ ί α ς καὶ σ ω μ α τ ι κ ᾶ ς συμβάματά ἐντι, ἀλλ' οὐ νοατᾶς καὶ ἀκινήτω καὶ προσέτι γε ἀμεροῦς*" —, alibi aliâ vi A l e x a n d r i A p h r o d i s i e n s i s, velut „*φυσικῶν σχολιῶν*" *κτλ.* I, cap. 25, p. 79, v. 22 Spengel, et „*περὶ ψυχῆς*" fol. 123, v. 30 in Themistii editione Aldinâ, Venet. 1534. P l a t o ne nomine quidem „*σωματικός*" usquam utitur, utuntur vi alibi aliâ A r i s t o t e l e s „Phys." IV, 7, 214 A, 12, et VII, 3, 247 A, 8; „de caelo" I, 8, 277 B, 24; „Met." I, 5, 987 A, 4 et 6, ibidem I, 8, 988 B, 23 locisque aliis, T h e o p h r a s t u s „H. Pl." IX, 18, 3 (T. I p. 321, v. 6 ab imo. Schneider), IX, 18, 11 fin. (p. 324), „C. Pl." I, 12, 5 (p. 356, v. 14, Schneider), I, 14, 3 (p. 363, v. 18), I, 14, 4 (p. 363, v. ult.), IV, 1, 5 extr. (p. 494, v. 6), IV, 5, 7 extr. (p. 505, v. 8 ab imo), „fragm. 1 de sens. et sens." 37 fin. (I, p. 662, Schneider), Ps. A r i s t o t e l e s „de mundo" cap. 6, 400 B, 11, P o l y b i u s VI, 57, VIII, 12, 9, X, 41, 6, XXI, 7, 4, XXV, 5, 6, XXXVII, 2, 4, P o s i d o n i u s apud Galenum „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ*

Πλάτωνος δογμάτων" V, cap. 2 (vol. 5, p. 433, v. 18 et p. 34, v. 2 Kühn), Heraclitus grammaticus „Alleg. Homer." cap. 14, p. 30, v. 2 ab imo, cap. 33, p. 67, v. 5 ab imo (Mehler), Philo J. „de opificio mundi" § 4 extr., § 10 in., § 21, § 30, § 45 ed. Lips. 1828, „*περὶ τῶν μετονομαζομένων*" § 3 med. (581 extr. M.), „de fortitudine" § 1 haud longe ab in. (375 med. M.), Ps. Dius Neopythagoreus apud Stobaeum „Floril." LXV, 16 (II, p. 404, v. 13 Mein.), apud Orellium „opera veterum sententiosa et moralia" II, p. 332, N. 9, v. 18, Paulus apostolus „Timoth." I, 4, 8, Cassius iatrosophista cfr. Idelerus „medici et phys. gr. minores" I, p. 160, v. 20 et 21, Plutarchus I, 305 D, II, 35 A, B, 90 B, 112 C, 126 C, 428 D bis 633 B, (910 A, quo ipso loco Plutarchus, opinor, non Anaxagoras), 1014 B, 1022 F, 1085 C, 1089 B, 1099 D, Nicomachus Gerasenus „*ἀριθμητ. εἰςαγωγή*" I, cap. 3 (p. 8, v. 4, p. 9, v. 3 Hoche), Ptolemæus „*τετράβιβλος*" II, p. 55, v. 12, p. 65, v. 7, p. 84, v. 1 et v. ult., p. 86, v. 8 ab imo, III, p. 111, v. 4, p. 122, v. 15, p. 132, v. 5, p. 141, v. 3 ab imo, p. 142, v. 2, p. 146, v. 7 ab imo, p. 147, v. 6 et 8, p. 154, v. 9, IV, p. 207, v. 1 et 15, p. 208, v. 7 ab imo (ed. Basil. per Jo. Oporinum), „*ἁρμονικά*" I, cap. 3 (T. III, p. 5, v. 13 Jo. Wallis l. l.), I, cap. 9 (III, p. 22, v. 15 Wallis), Clemens Alexandrinus „Strom." VII, cap. 7, § 36 extr. (vol. 3, p. 233, v. 21 sq. Klotz), Alexander Aphr. „*φυσικῶν σχολιῶν κτλ.*" III, 9 (p. 187, v. 6 Sp.), „*ἠθικῶν σχολιῶν κτλ.*" IV, cap. 6 (p. 241, v. 10 Sp.), ibidem cap. 27 (p. 295, v. 15 Sp.), alii.

Quae cum ita sint, de origine loci, qui fere ad singula quaeque cum Platonis Timæo congruat, non est, quod dubitemus.

Ad probandum foris adsumo Plutarchum „de procr. an. in Tim." cap. 8 (II, 1016 A sqq.), qui Platonis Timæi verba „*τὴν δὲ ψυχὴν οὐχ ὡς νῦν ὑστέραν κτλ.*" laudat et, quae subest sententia, eam Platoni adiudicat.

Sed haec hactenus: ad placitorum comparationem revertamur.

Re ad calculos revocatâ auctor lib.: „*μίαν*" (inquit) *ἀφαιρέων τὰν πράταν μονάδων οὐσᾶν* (malim cum Hermanno „*οὖσαν*) *τεττόρων ποτὶ ὀκτὼ δεκάσι καὶ τρισὶν ἑκατοντάσι*",

Plato p. 35 B: „*μίαν ἀφεῖλε τὸ πρῶτον ἀπὸ παντὸς μοῖραν*" *κτλ.*,

qui numerus, siquidem fractos evitare volueris, erit 384 secundum Boeckhium,[214]) cui adstipulantur Stallbaumius in editione suâ Plat. Timæi p. 146, de Gelderus l. l. p. 68, Zellerus II, 1, p. 653, not. 1, ed. III, aliique a Zellero laudati, —

pergens auctor lib. „ταύτας δὲ τάν τε διπλασίαν καὶ τριπλασίαν ῥᾶον ξυλλογίξασθαι ἱσταμένω τῶ πρώτω“,

Plato p. 35 B: „μετὰ δὲ ταύτην ἀφῄρει διπλασίαν ταύτης, τὴν δ' αὖ τρίτην ἡμιολίαν μὲν τῆς δευτέρας, τριπλασίαν δὲ τῆς πρώτης· τετάρτην δὲ τῆς δευτέρας διπλῆν, πέμπτην δὲ τριπλῆν τῆς τρίτης, τὴν δ' ἕκτην τῆς πρώτης ὀκταπλασίαν, ἑβδόμην δὲ ἑπτακαιεικοσιπλασίαν τῆς πρώτης“ κτλ.,

quos locos comparanti tibi auctor lib. semet ipse ut Platonis interpretem prodere videbitur. Cum enim dixisset, quam partem Deus primam abstulerit, exspectamus quidem, quot et quas deinceps partes, vel quam effecerit numerorum summam, non illud, constituto primae partis numero facilius duplicem computari et triplicem. Namque inde hic nascitur error, ut non ultra ἅπαξ διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε deus videatur progressus esse, cum ea, quae sequuntur, „δεῖ δ' εἶμεν πως πάντας σὺν τοῖς συμπληρώμασι[215]) καὶ τοῖς ἐπογδόοις ὅρους ἓξ καὶ τριάκοντα, τὸν δὲ σύμπαντα ἀριθμὸν γενέσθαι μυριάδας ἕνδεκα καὶ τεττόρων χιλιάδων ἑξακοσίων ϛε. ταὶ δὲ διαιρέσιες αὗταί ἐντι μυριάδες ιαδχϛε· τὰν μὲν ὦν τῶ ὅλω ψυχὰν ταῦτά πως διεῖλε“ (quibus cfr. Plat. Tim. p. 35 C, p. 36 A, B) postulent, ut τετράκις διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε, uno addito etiam sono.[216]) Ergo non debebat silere duplicis triplicisque numeros quadratos cubosque.[217]) Ceterum non meum esse arbitror, construere

---

[214]) „Studien von Daub und Kreuzer“ l. l.

[215]) „συμπληρώμασι“ Stallbaumius, Astius, Bekkerus, „λήμμασι“ vero, et vide ne iure quidem, cum codice suo „C“ de Gelderus, quem videas l. l. p. 70 sq. et p. 77.

[216]) cfr. Proclus in Tim. III, 192 B, 198 D, E, 237 F, ac de sono (τόνῳ) Aristoxenus apud Porphyrium „comm. in Ptolemæi ἁρμονικά („opera mathem.“ ed. Wallisius III, p. 298, v. 23 sq.: „Τόνος δέ ἐστιν, ᾧ τὸ διὰ πέντε τοῦ διὰ τεσσάρων μεῖζον.“

[217]) qui numeri quadrati cubique, si primus numerus = 1, duplex = 2, triplex = 3, erunt 4, 9, 8, 27. cfr. Plat. Tim. p. 35 C: „τετάρτην δὲ τῆς δευτέρας διπλῆν, πέμπτην δὲ τριπλῆν τῆς τρίτης, τὴν δ' ἕκτην τῆς πρώτης ὀκταπλασίαν, ἑβδόμην δὲ ἑπτακαιεικοσιπλασίαν τῆς πρώτης“ —

ipsum aut Platonis diagramma, bene explicatum a Boeckhio l. l., praeclare a Zellero l. l., aut auctoris lib., a de Geldero l. l. p. 75 propositum et a Susemihlio l. l. in versione libelli p. 952 sq., neque quidquam referre iudico, utrum cum Geldero statuas, in libello diagramma illud adscriptum fuisse ante verba *„ταὶ δὲ διαιρέσιες αὗται“ κτλ.*, an cum Bekkero — cui vero haec quoque *„ταὶ δὲ διαιρέσιες αὗταί ἐντι μυριάδες ιᾱδχϛε̄* eiicienda erant — neges. Haec mihimet sufficiunt: Primus ille auctoris libelli numerus 384 concidit cum illo, quem primum Platoni tribuunt, neque de summâ numerorum 114695, ut Boeckhius extricavit, ulla gravis inter eos dissensio est.[218]) Illa quoque *„δεῖ δ' εἶμεν πως πάντας σὺν τοῖς συμπληρώμασι* (praestat *„λήμμασι“*) *καὶ τοῖς ἐπογδόοις ὅρους ἓξ καὶ τριάκοντα“*, quamquam Proclus in Tim. III, p. 197 D sqq. in Platonis diagrammate terminos triginta quattuor tantummodo ponendos esse censet et obicit, falso additas esse duas apotomas, tamen, si Boeckhium sequēris et Zellerum, congruere dices cum Platonis Timæo.[219])

---

[218]) cfr. Zellerus II, 1, p. 653, not. 1 extr., ed. III.

[219]) cuius diagramma, hoc est:

1) *ἅπαξ διὰ πασῶν*	*πυθμὴν*	384	8 : 9 *ἐπόγδοος*
		432	8 : 9 „
		486	243 : 256 *λεῖμμα*
		512	8 : 9 *ἐπόγδοος*
		576	8 : 9 „
		648	8 : 9 „
		729	243 : 256 *λεῖμμα*
2) *δὶς διὰ πασῶν*	*διπλάσιον τοῦ ά*	768	8 : 9
		864	8 : 9
		972	243 : 256
		1024	8 : 9
	τριπλάσιον τοῦ ά	1152	8 : 9
		1296	8 : 9
		1458	243 : 256
3) *τρὶς διὰ πασῶν*	*τετραπλάσιον τοῦ ά*	1536	8 : 9
		1728	8 : 9
		1944	243 : 256
		2048	256 : 273⅜ *ἀποτομή*
		2187	243 : 256
		2304	8 : 9
		2592	8 : 9
		2916	243 : 256 *ὀκταπλάσιον τοῦ ά*
4) *τετράκις διὰ πασῶν*		3072	8 : 9 *ἐναπλάσιον τοῦ ά*
		3456	8 : 9
		3888	8 : 9
		4374	243 : 256
		4608	8 : 9
		5184	8 : 9
		5832	8 : 9
		6561	243 : 256
διὰ πέντε		6912	8 : 9
		7776	8 : 9
		8748	243 : 256
		9216	8 : 9 *ἑπτακαιεικοσιπλάσιον τοῦ ά.*
τόνος		10368	

Quo aditu ianuâque patefactâ facile ad ea, quae cupimus, perveniemus.

Plutarchus in eo veterum philosophorum numero, qui in describendo hoc diagrammate elaborarint, producit de numero Academicorum Crantora (circa 300—280 a. Chr. n., cfr. Zellerus II, 1, p. 847, not. II, ed. III) illosque, qui ab eo erant, et Eudorum, imperatori Augusto aequalem (cfr. Zellerus III, 1, p. 543, ed. II), ab iisque primis numero 384 *πυθμένι* posito expeditum illud esse tradit, neque ipse aut illi cognitum habent quemquam, qui antea idem ex tenebris eruerit aut qui Platonis exemplum etiam fuerit. Profero testem: Plutarchus „de procr. an. in Tim.“ cap. 16 (II, 1020 C sq. Wytt.): „*ὁ μὲν οὖν*, inquit, *Εὔδωρος ἐπακολουθήσας Κράντορι πρῶτον* (suppl. *ὅρον*) *ἔλαβε τὸν τπδ′, ὃς γίνεται τοῦ ἓξ ἐπὶ ξδ′ πολλαπλασιασθέντος· ἐπηγάγετο δ᾽ αὐτοὺς ὁ τῶν ξδ′ ἀριθμός ..... καὶ οὐκ ἄλογος ἡ ἐπὶ τοῦτον ἀναγωγὴ τὸν ἀριθμὸν, ἀλλὰ καὶ τοῖς περὶ τὸν Κράντορα παρασχοῦσα τὸ εὔλογον*“.

Quid igitur est, quod ex his omnibus intelligi velim? concentumne Platonis, qui occulta quaedam et involuta aperienda proposuerit, et auctoris lib., qui aperuerit in lucemque protulerit? Sane concentum quidem — modo ne quis illustrandi honos reddatur indigno — nec tamen solum concentum. Quid igitur amplius? An iniuriam Platoni factam, cuius auctoritas silentio praetereatur? Nemo audebit negare. Sed ne id quidem satis est. Quid ergo est? Illud profecto, auctorem lib. ne ipsum quidem diagramma illud construxisse, sed compilantem manus attulisse non Platoni soli, sed simul aut Crantori aut Eudoro aut uni de Platonis interpretibus aliis (Posidonio?), qui hac in re sese ad Crantoris auctoritatem contulerat.

Argumento contra Timæi Locri auctoritatem erit etiam vulgaris illa et recentior forma „*ἑξακόσιοι*“, quae Ahrensii[220]) quidem iudicio in locum antiquae „*Ϝεξακάτιοι*“ non reponitur nisi post Alexandri M. aetatem, necnon — si vera lectio — vox et notio „*συμπλήρωμα*“, quae vox, aliâ quidem vi, Aristotelis fuisse dicitur a Diogene L. V, 30 (cfr. Stobæus „Ecl. phys.“ II, a, p. 266, v. 2 ab imo Heeren), aliâque Epicuri ab eodem Diogene X, 48. Eruntne autem

---

[220]) „de dialecto doricâ“ § 34, p. 280 sq.

etiam extrema loci: „τὰν μὲν ὧν τῷ ὅλῳ ψυχὰν ταῦτά πως διεῖλε“ contra Timæi Locri auctoritatem? Placuit enim primis, opinor, Stoïcis, „διαφέρειν τὸ πᾶν καὶ τὸ ὅλον, πᾶν μὲν γὰρ σὺν τῷ κενῷ τῷ ἀπείρῳ, ὅλον δὲ χωρὶς τοῦ κενοῦ τὸν κόσμον.“ cfr. Stobæus „Ecl. phys.“ I, cap. 22, § 3 (I, a, p. 440 sq. Heeren), aliique, quos laudavit Zellerus III, 1, p. 174, not. 1, ed. II. Idemne vero placuit nostro, vel potius voce „τῷ ὅλῳ“ libuit isti significare mundum absque vacuo, eoque extra mundum infinito, vel uti Posidonio finito,[221]) an universum, sublato autem vacuo?

In mundo certe cum Platone cumque Stoïcis[222]) iste nihil vacui esse affirmat p. 98 E: „ἅπαντα ὧν πλήρη ἐντὶ, οὐδὲν κενεὸν, ἀπολείποντα“, et p. 101 D, E., verumenimvero extra mundum non solum cum iisdem affirmat nihil esse corporei p. 94 D: „ἐποίησεν ὧν τόνδε τὸν κόσμον ἐξ ἁπάσας τᾶς ὕλας“ et p. 95 A: „ἐκ παντελέων δὲ συνέστακε σωμάτων, τάπερ ὅλα ἐν αὐτῷ ἐντι, ὡς μή ποκα μέρος ἀπολειφθῆμεν ἐκτὸς αὐτῶ“, sed etiam addit, — idque contra Stoïcos, non contra Platonem — ne vacui quidem esse quidquam, siquidem p. 95 B vera est lectio: „ἀκήρατον (sc. τὸ τῶ παντὸς σῶμα) τῶν ἐκτὸς κηρῶν, οὐ γάρ τι ἦν δίχα τουτέων“ (sc. γᾶς τε καὶ ὕδατος ἀέρος τε καὶ πυρὸς), nisi forte his verbis „οὐ γάρ τι ἦν δίχα τουτέων“ minime negari dixeris, esse τὸ μὴ ὂν sive τὸ μηδὲν idque valere idem, quod τὸ κενὸν, sicut apud Leucippum[223]) aliosque et apud Chrysippum.[224])

Sin autem falsa veraque illa „ἀκήρατον τῶν ἐκτὸς κηρῶν, οὐ γὰρ ἦν δίχα τουτέων ἄλλα“, hocine relinquitur, ut statuas, non negasse istum τὸ κενὸν extra mundum vel potius adscripsisse hoc Stoïcorum κενὸν Timæo Pythagoreo?

Age vero examina eos libelli locos, quibus τὸ πᾶν commemoratur, velut p. 95 A: „ἐκ παντελέων δὲ συνέστακε (suppl. ὅδε ὁ κόσμος) σωμάτων, τάπερ ὅλα ἐν αὐτῷ ἐντι, ὡς μή ποκα μέρος ἀπο-

---

[221]) cfr. Zellerus III, 1, p. 142, not. 2, ed. II.

[222]) = Krische l. l. I, p. 470, v. 3 sqq. et Zellerus III, 1, p. 173, not. 3, ed. II.

[223]) cfr. Aristoteles „de gen. et corr. I, 8, 325 A, 27 sq.

[224]) = Stobæus „Ecl. phys.“ I, cap. 19, § 4 (I, a, p. 392, v. 3 sq. ab imo. Heeren).

λειφθῆμεν ἐκτὸς αὐτῶ, ἵνα ᾖ αὐταρκέστατον τὸ τῶ π α ν τ ὸ ς σ ῶ μ α, ἀκήρατον τῶν ἐκτὸς κηρῶν" *κτλ.*,

et p. 98 D: „*τὸ δὲ δωδεκάεδρον εἰκόνα τ ῶ π α ν τ ὸ ς ἐστήσατο, ἔγγιστα σφαίρας ἐόν*",

et p. 98 E: „*συνάγεται δὲ* (sc. *ἅπαντα τὰ σώματα*) *τᾷ περιφορᾷ τ ῶ π α ν τ ὸ ς καὶ ἠρεισμένα τρίβεται μὲν ἀμοιβαδόν*" *κτλ.*, invenies, altero quidem loco globi formam, tertio circuitum attribui *τῷ παντί*: vacuo autem neque motus est, neque, si infinitum, figura [quae quidem informitas effugisse ipsum videtur Chrysippum [225])] quare primo loco — ni Ps. Timæum idem peccasse putaveris, quod Chrysippum, atque plus etiam — *τὸ τῶ παντὸς σ ῶ μ α* contrario nomine oppositum tibi videbitur non *τῷ τῶ παντὸς ἀσωμάτῳ* i. e. *τῷ τῶ παντὸς κενῷ*, sicut *τὸ πᾶν τὸ σωματικὸν* i. e. *κόσμος* a Stoïcis opponitur *τῷ ἀσωμάτῳ* sive *κενῷ*,[226]) sed, sicut a Platone „Tim." p. 31 B, *τᾷ τῶ παντὸς ψυχᾷ*, ideoque *τὸ πᾶν* intelligi *ὅδε ὁ κόσμος*. Atqui illo loco „*τὰν μὲν ὦν τ ῶ ὅ λ ω ψυχὰν ταῦτά πως διεῖλε*", de quo quaestionem institueram, *τὸ ὅλον* sonuit *κ ό σ μ ο ν*, quando antea (p. 95 F) legimus „*τὰν δὲ τ ῶ κ ό σ μ ῳ ψυχὰν κτλ.*" Verisimile igitur, par idemque [227]) significare *τὸ ὅλον* et *τὸ πᾶν*, nec in argumentatione collocari posse *τὸ ὅλον*.

Haec fere de diagrammate illo ac de notione *τῶ ὅλω*.

Videte iam p o r r o c e t e r a.

Auctor lib.: „*θεὸν δὲ τὸν μὲν αἰώνιον νόος* (non quaero: divina mens an humana, an utraque? sed humanam intelligo) *ὁρῇ μόνος, τὸν πάντων ἀρχαγὸν* [228]) *καὶ γενέτορα τουτέων* (*τῶ τε τῶ παντὸς σώματος καὶ τᾶς ψυχᾶς?*)· *τὸν δὲ γεννατὸν ὄψι ὁρέομες, κόσμον τε τόνδε καὶ τὰ μέρεα αὐτῶ, ὁκόσα ὠράνιά ἐντι.*" [229])

---

[225]) cfr. Zellerus III, 1, p. 173, not. 5 fin.

[226]) cfr. Stob. „Ecl. phys." I, cap. 23. § 3 (I a, p. 496, v. 1 Heeren) et I, cap. 19, § 4 (I a, p. 392, v. 6 sqq. Heeren).

[227]) Ipsorum Stoïcorum nonnulli secundum Apollodorum apud Diog. L. VII, 143 *τὸ πᾶν* vocasse dicuntur *τὸν κόσμον*.

[228]) quâ de voce cfr. Plat. „Tim." p. 21 E, „Cratylus" p. 401 D, „Leg." VIII, 848 D.

[229]) scilicet globos caelestes, quos Plato quidem et Aristoteles et Zeno in deorum numero ducebant. cfr. Zellerus III, 1, p. 175 sq. eiusque „index" s. v. „Gestirne".

Quo loco, ut vera sit lectio „τὸν δὲ γεννατὸν“, necesse fere erit accipiamus κόσμον τόνδε hance terram et ad genitivum αὐτῶ suppleamus τῶ γεννατῶ θεῶ, quia, si κόσμον τόνδε intelligas universum mundum, τὰ δὲ μέρεα αὐτῶ, ὁκόσα ὠράνιά ἐντι omnes totius mundi partes, proprie ipsa etiam terra in globis caelestibus numeranda tibi erit; id quod auctorem libelli voluisse nego.

Non prorsus dissimile illud Platonis „Tim.“ p. 36, E: „τὸ μὲν δὴ σῶμα ὁρατὸν οὐρανοῦ (sc. universi mundi) γέγονεν“, nec fortasse hoc, quod continuo non de deo quidem, sed de animâ mundi opposuit: „αὐτὴ δ' ἀόρατος“.

Quare verbis „θεὸν δὲ τὸν μὲν αἰώνιον[230]) νόος ὁρῆ μόνος, τὸν πάντων ἀρχαγὸν καὶ γενέτορα τουτέων“ — cuius modi sententiâ ut supervacaneâ num Plato in Timæo reverâ supersederit, mox videbitur — metuo ne fallar neu in minutis rebus haesisse videar, si illa Eudori comparem apud Stobæum „Ecl. phys.“ II, cap. 7 (II a, p. 66, v. 5 sq. Heeren): „Ἕπου θεῷ (suppl. ἔφη Πυθαγόρας)· δῆλον, ὡς οὐχ ὁρατῷ καὶ προηγουμένῳ, νοητῷ δὲ“ κτλ., aut si Ps. Onatae ibidem I, cap. 3, § 38 (I a, p. 94, v. 5 sq.): „ὁ μὲν οὖν θεὸς οὔτε ὁρατὸς οὔτε αἰσθητός, ἀλλὰ λόγῳ καὶ νόῳ θεωρατός“, vix autem metuo, si illa[231]) Ps. Aristotelis „de mundo cap. 6, 399 A, 30 sq.: „ὅταν οὖν ὁ πάντων ἡγεμών τε καὶ γενέτωρ, ἀόρατος ὢν ἄλλῳ πλὴν λογισμῷ, σημήνῃ πάσῃ φύσει ....., κινεῖται πᾶσα“ κτλ., comparem, qui, tametsi de Peripateticis unus,[232]) haud raro, sicut Ps. Timæus etiam, Posidonium expilaverit[233]) eâdemque, quâ Ps. Timæus, usus sit voce „γενέτωρ“ nec metuo, si hoc Stoïcorum comparem placitum — dissimile quidem Ps. Aristotelis istius, quippe qui per omnium rerum naturam pertinere censeat non substantiam, sed vim divinam[234]) — apud Stobæum „Ecl. phys.“ I, cap. 3, § 28 (I a, p. 58, v. 1 sq.): „Διογένης (sc.

---

[230]) solumne aeternum, velut Jovem Cleanthis et Chrysippi apud Plutarchum „adv. Stoïcos“ cap. 31 med.? De aeterna idearum deique naturâ cfr. Plat. Tim. p. 37 D: „ἡ μὲν οὖν τοῦ ζῴου φύσις ἐτύγχανεν οὖσα αἰώνιος“.

[231]) quae non verba scilicet, sed sententiam Krischius quidem l. l. I, p. 222, not. 2 de fonte Xenophonteo istuc defluxisse asseverat.

[232]) cfr. Zellerus III, 1, p. 564 sq. ed. II.

[233]) cfr. Zellerus III, 1, p. 570, not. 1, ed. II.

[234]) cfr. Zellerus et l. l. et p. 566 ed. II.

Babylonius cfr. Krische l. l. I, p. 485) καὶ Κλεάνθης[235]) καὶ Οἰνοπίδης τὴν τοῦ κόσμου ψυχὴν," suppl. θεὸν ἀπεφήναντο[236]),

[et apud Philodemum „περὶ εὐσεβείας" in col. hercul. 5, (8): „Διογένης δ' ὁ Βαβυλώνιος ἐν τῷ περὶ τῆς Ἀθηνᾶς τὸν κόσμον γράφει τῷ Διὶ τὸν αὐτὸν ὑπάρχειν ἢ περιέχειν τὸν Δία καθάπερ ἄνθρωπον ψυχήν"[237]),

et apud Ciceronem „N. D." I, 15, 39: „ipsumque mundum deum dicit (sc. Chrysippus) esse et eius animi fusionem universam"[238])],

ac propter vocem „ἀρχαγός" versum alterum hymni Cleanthis, cfr. Stob. „Ecl. phys." I, cap. 3, § 12 (I a, p. 30 Heeren): „Ζεῦ,[239]) φύσεως ἀρχηγέ, νόμου μέτα πάντα κυβερνῶν",

et Posidonii τὸ ἀρχηγὸν quidem ποιήσεως ibidem I, cap. 14, § 1 prope fin. (I a, p. 338, v. 4 sq. Heeren).

Movetur enim suspicio inde, quod auctor lib. et invicem Platonis

---

235) cfr. Krische „Forschungen" etc. I, p. 426.

236) Simile quid Aristoteles „de an." I, 2, 404 A, 25 sqq., B, 1 sqq., p. 405 A, 13 sqq. adscribit Anaxagorae et Democrito, ac vide ne Arius Didymus apud Stobæum „Ecl. phys." I, cap. 11, § 16 (II a, p. 308, v. 7 sqq. Heeren) Platoni: „Πλάτων Ἀρίστωνος, τρεῖς ἀρχὰς τὸν θεόν, τὴν ὕλην, τὴν ἰδέαν· ὑφ' οὗ, ἐξ οὗ, πρὸς ὅ. Ὁ μὲν θεὸς νοῦς ἐστι τοῦ κόσμου, ἡ δὲ ὕλη τὸ ὑποκείμενον γενέσει καὶ φθορᾷ, ἰδέα δὲ οὐσία ἀσώματος ἐν τοῖς νοήμασι καὶ ταῖς φαντασίαις τοῦ θεοῦ" — atque Plutarchus etiam „quaest. Plat." II, 1 sq. (II, 1001 A sqq. Wytt.) nihil omnino dispar eidem Platoni assignat: „ποιητοῦ μὲν. οἷος οἰκοδόμος ..... ἀπήλλακται γενόμενον τὸ ἔργον· ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ γεννήσαντος ἀρχὴ καὶ δύναμις ἐγκέκραται τῷ τεκνωθέντι καὶ συνέχει τὴν φύσιν, ἀπόσπασμα καὶ μόριον οὖσαν τοῦ τεκνώσαντος· ἐπεὶ τοίνυν οὐ πεπλασμένοις ὁ κόσμος οὐδὲ συνηρμοσμένοις ποιήμασιν ἔοικεν, ἀλλ' ἔνεστιν αὐτῷ μοῖρα πολλὴ ζῳότητος καὶ θειότητος, ἣν ὁ θεὸς ἐγκατέσπειρεν ἀφ' ἑαυτοῦ τῇ ὕλῃ καὶ κατέμιξεν, εἰκότως ἅμα πατήρ τε τοῦ κόσμου, ζῴου γεγονότος, καὶ ποιητὴς ἐπονομάζεται" — „Τούτων δὲ μάλιστα τῆς Πλάτωνος ἀπτομένων δόξης" κτλ. — cfr. Zellerus III, 2, p. 155, ed. II. De recentioribus unus, Bernardus Krische „Forschungen" I, p. 82 veteres etiam Pythagoreos sibi persuasit nullo in discrimine posuisse deum animamque mundi.

237) Zellerus III, 1, p. 133, not. 6, ed. II.

238) cfr. Krische „Forschungen" etc. I, p. 452 sq.

239) i. e. κόσμου ψυχή vel potius τὸ κυριώτατον μέρος τῆς τοῦ κόσμου ψυχῆς — cfr. Cornutus „Nat. De." p. 8, Os. — Zellerus III, 1, p. 124, not. 4.

animae mundi posuit deum, et supra (p. 94 C), ubi de deo creatore exposuit, usus est iisdem fere verbis, quibus Plato, „Tim." p. 34 C sq., p. 30 A, ubi de animâ mundi, nempe: „*ἐπεὶ δὲ τὸ πρεσβύτερον κάῤῥον ἐστὶ τῶ νεωτέρω καὶ τὸ τεταγμένον πρὸ τῶ ἀτάκτω*",

atque etiam augetur non tam illâ Bekkeri codicum *Φ*, B, C, I, M, D, o, scripturâ: „*τῶν δὲ γεννατῶν* (sc. *θεῶν*) *ἕκαστον ὄψι ὁρέομες, κόσμον τε τόνδε καὶ τὰ μέρεα αὐτῶ, ὁκόσα ὠράνιά ἐντι*", — quam si defendas, propter vocem „*ἕκαστον*" nullo prorsus pacto licebit *κόσμον τόνδε* interpretari universum mundum, sed nonnisi hunc mundum sublunarem et propter hoc ipsum *τὰ μέρεα αὐτῶ, ὁκόσα ὠράνιά ἐντι*, accipiendae tibi erunt partes *θεῶ αἰωνίω*, quod fieri non poterat, ut globi caelestes mundi sublunaris partes dicerentur, —

quam hac codicis „q" scripturâ: „*θεὸν δὲ τὸν μὲν λόγω*" i. e. *σπερματικῶ* Stoïcorum, istâque (p. 96 A) codicum „o" et „*Φ*": „*ὡς μὴ ἀγνοῆν, ἐξ ὧν ..... νοῦς συνεστάκει*, ubi *νοῦς* vices tuetur *ψυχᾶς*.

Quin autem *θεὸν αἰώνιον* accipias animam mundi, illud quidem non obstabit, quod ea ipsa procreata dicitur a deo. Deus enim ille Stoïcorum sive anima mundi, sive mens sive *πνεῦμα διῆκον* sive *πῦρ τεχνικὸν* sive *αἰθὴρ καθαρώτατος* etc. etc.[240]) se ipse fabricatus esse putatur mundumque.[241])

Quid? quod ipse etiam Plato in „Sophistâ" p. 248 E sq. ideas, quarum summa est mens divina, non extra animam sed intra voluit esse, cum in Timæo quidem secus existimet.[242])

Sed, ut ad reliqua pergam,

auctor lib. p. 96 C de naturâ caeli: „*τάπερ* (suppl. *μέρεα*,

---

[240]) cfr. Zellerus III, 1, p. 126, not. 1 et 2, p. 129, not. 1, ed. II.

[241]) Cicero „N. D." II, 37, 119.

[242]) cfr. Zellerus II, 1, p. 599 sqq. et p. 658, ed. III, quo loco posteriore ille sic argumentatur: „Ja streng genommen müssten wir noch einen Schritt weiter gehen: wir müssten sowohl von der Weltseele als von den mathematischen Formen sagen, dass sie die Idee selbst als die Formbestimmtheit und das bewegende Princip der Körperwelt seien; denn da die Materie als solche das Nichtseiende sein soll, kann das reale in der Seele nur die Idee sein. Allein etc." —

ὁκόσα ὠράνιά ἐντι) αἰθέρια ὄντα, διαίρετα δίχα, ὡς τὰ μὲν τᾶς ταὐτῶ φύσιος εἶμεν, τὰ δὲ τᾶς τῶ ἑτέρω". —

Plato p. 36 B: „ταύτην οὖν τὴν ξύστασιν πᾶσαν διπλῆν κατὰ μῆκος σχίσας μέσην πρὸς μέσην ἑκατέραν ἀλλήλαις οἷον χ προσβαλὼν κατέκαμψεν εἰς ἓν κύκλῳ,

C. ξυνάψας αὑταῖς τε καὶ ἀλλήλαις ἐν τῷ καταντικρὺ τῆς προσβολῆς, καὶ τῇ κατὰ ταὐτὰ ἐν ταὐτῷ περιαγομένῃ κινήσει πέριξ αὐτὰς ἔλαβε, καὶ τὸν μὲν ἔξω, τὸν δ᾽ ἐντὸς ἐποιεῖτο τῶν κύκλων· τὴν μὲν οὖν ἔξω φορὰν ἐπεφήμισεν εἶναι τῆς ταὐτοῦ φύσεως, τὴν δ᾽ ἐντὸς τῆς θατέρου", —

et p. 40 B: „ἐξ ἧς δὴ τῆς αἰτίας γέγονεν, ὅσ᾽ ἀπλανῆ τῶν ἄστρων θεῖα ὄντα καὶ ἀΐδια κατὰ ταὐτὰ ἐν ταὐτῷ στρεφόμενα ἀεὶ μένει, τὰ δὲ τρεπόμενα καὶ πλάνην τοιαύτην ἴσχοντα, καθάπερ ἐν τοῖς πρόσθεν ἐῤῥήθη, κατ᾽ ἐκεῖνα γέγονε", —

quibus de planetis adde p. 38 C: „σώματα δὲ αὐτῶν ἑκάστων ποιήσας ὁ θεὸς ἔθηκεν εἰς τὰς περιφορὰς, ἃς ἡ θατέρου περίοδος ᾔειν" κτλ.

Uberius igitur et latius Plato et ita quidem, ut non corpus mundanum dupliciter diffissum dicat esse, sed animam mundi, ante illud procreatam. Ista autem nulla est rerum differentia, cum uterque animam ante corpus (λόγῳ an χρόνῳ, hîc negligo) genitam existimaverit eique animae corpus inhaerere; est vero haec: auctor lib. stellarum naturam aetheream esse (αἰθέρια ὄντα) voluit eâque denotatione a Platonis hac de re longe discedit. Etenim Plato, cui αἰθήρ purissimum aëra significat („Tim." p. 58 D), stellas ut plurimum igneas esse voluit [243]), non aethereas, id quod ipsi sonat aëreas.[244]) Nec tamen consistere videtur personatus iste cum vetere Academiâ, cui aether erat quidem quintum quoddam elementum,[245]) aut cum Aristotele [246]) cumque Ps. Aristotele „de

[243]) cfr. Plat. Tim. p. 40 A sq. cfr. Ps. Plutarchus „plac. phil." II, 13 med. — et Ps. Galenus „περὶ φιλοσόφου ἱστορίας" cap. 13 (vol. 19, p. 270 Kühn.): „Πλάτων δὲ ἐκ μὲν τοῦ πλείστου μέρους πυρίνους εἶναι ἀστέρας ὑπολαμβάνει, μετέχοντας δὲ τῶν ἄλλων στοιχείων κόλλης τρόπον".

[244]) Prope actâ quidem aetate decursâque et ipse Plato quattuor generibus corporum aethera addidisse videtur quintnm (Zellerus II, 1, p. 809, not. 1, ed. III).

[245]) Zellerus II, 1, p. 860 et p. 875 sq., ed. III.

[246]) Zellerus II, 2, p. 329 sq., ed. III.

mundo"[247]) aut cum Neopythageorum plurimis,[248]) sed — siquidem inconstantiae crimen effugit (cfr. p. 97 E: „οὐδέ ποκα κτλ.") cum Stoïcis, quibus aethera sonare constat idem atque ignem,[249]) i. e. πῦρ τεχνικόν,[250]) neque ulla ipsi est cum Platone dissensio, nisi quod non aëri voluit subesse aethera, ut formam generi, sed igni, (quodque sidera cum Balbo [qui Panaetii vel Posidonii, opinor, vices obiit] apud Ciceronem „N. D." II, 15, 39 haud scio an nullâ praeterea esse admixta putaverit naturâ, eorumque ignem intellexerit τεχνικόν.)

Res igitur manifesta, furtum apertum, comprobatum etiam distinctione illâ „ἁ ταὐτῶ φύσις et ἁ τῶ ἑτέρω", quam e Platonis Timæo petitam esse supra vidimus.

Cumulantur autem argumenta argumentis: quibus enim terminis „καθ' αὑτό" et „κατὰ συμβεβηκός" continuo utitur auctor lib., eos primi Aristotelis fuisse, haud facile quis negaverit.

Sunt autem insequentia (p. 96 D) haec: „ὧν τὰ μὲν ἔξωθεν ἄγει πάντα ἐν αὐτοῖς τὰ ἐντὸς ἀπ' ἀνατολᾶς ἐπὶ δύσιν τὰν καθ' ἅπαν κίνασιν, τὰ δὲ τᾶς τῶ ἑτέρω ἐντὸς ἀπὸ ἑσπέρας τὰ ποθ' ἕω μὲν ἐπαναφερόμενά τε καὶ καθ' αὑτὰ κινεόμενα, συμπεριδινέεται δὲ κατὰ συμβεβηκὸς τᾷ ταὐτῶ φορᾷ, κράτος ἐχοίσᾳ ἐν κόσμῳ κάῤῥον".

Confer „Plat. Timæi" locum (p. 36 B, C) modo laudatum et adde paragraphi „C" partem alteram: „τὴν μὲν δὴ ταὐτοῦ (φορὰν) κατὰ πλευρὰν ἐπὶ δεξιὰ περιήγαγε, τὴν δὲ θατέρου κατὰ διάμετρον ἐπ' ἀριστερά. κράτος δ' ἔδωκε τῇ ταὐτοῦ καὶ ὁμοίου περιφορᾷ" —

Nec vero penitus intrandum non est.

---

247) Zellerus III, 1, p. 563 sq., ed. II.

248) Zellerus III, 2, p. 117, ed. II.

249) Conferantur ea, quae Zellerus attulit III, 1, p. 171—176, atque de Posidonio quidem hic Stobæi locus „Ecl. phys." I, cap. 25 (I b, p. 518 Heeren): „ἄστρον δὲ εἶναί φησιν ὁ Ποσειδώνιος σῶμα θεῖον, ἐξ αἰθέρος συνεστηκός, λαμπρὸν καὶ πυρῶδες, οὐδέποτε στάσιν ἔχον, ἀλλ' ἀεὶ φερόμενον ἐγκυκλίως· (ἰδίως δὲ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην ἄστρα λέγεσθαι· διαφέρειν δὲ ἀστέρα ἄστρου· εἰ μὲν γάρ τίς ἐστιν ἀστὴρ, καὶ ἄστρον ὀνομασθήσεται δεόντως, οὐ μὴν ἀνάπαλιν" —) alterque Diogenis Laërtii VII, 144: „ἦ εἶναι δὲ τὸν μὲν ἥλιον εἰλικρινὲς πῦρ, καθά φησι Ποσειδώνιος ἐν τῷ ιζ' περὶ μετεώρων".

250) Zellerus III, 1, p. 174, not. 3.

Auctor lib. distinxit astra *τὰ μὲν ἔξωθεν* (i. e. stellas fixas), *τὰ δὲ τᾶς τῶ ἑτέρω ἐντός*, quas paullo post docet esse vagas:

pariter Plato p. 36 C: „*τὸν μὲν ἔξω, τὸν δ' ἐντὸς ἐποιεῖτο τῶν κύκλων*", quorum orbium in exteriore stellas fixas collocat p. 40 B, planetas in interiore p. 38 C. —

Auctor lib. *τοῖς μὲν ἔξωθεν*, stellis igitur fixis, *τὰν ταὐτῶ φύσιν* tribuit, *τοῖς δ' ἐντὸς*, errantibus, *τὰν τῶ ἑτέρω*:

item Plato p. 36 C: „*τὴν μὲν οὖν ἔξω φορὰν ἐπεφήμισεν εἶναι τῆς ταὐτοῦ φύσεως, τὴν δ' ἐντὸς τῆς θατέρου*", —

iam auctor lib. p. 96 D: „*ὧν τὰ μὲν ἔξωθεν ἄγει πάντα ἐν αὐτοῖς τὰ ἐντὸς ἀπ' ἀνατολᾶς ἐπὶ δύσιν τὰν καθ' ἅπαν κίνασιν*",

Plato p. 36 C: „*τὴν μὲν δὴ ταὐτοῦ κατὰ πλευρὰν ἐπὶ δεξιὰ περιήγαγε*", i. e. fortasse: a dextrâ per sinistram dextrorsum[251]) sive ab oriente per occidentem ad orientem versus; non satis igitur accurate auctor lib. hoc loco Platonem interpretatur, nec his, quae opposuit, „*τὰ δὲ τᾶς τῶ ἑτέρω ἐντὸς ἀπὸ ἑσπέρας τὰ ποθ' ἕω μὲν ἐπαναφερόμενά τε καὶ καθ' αὑτὰ κινεόμενα*", satis illustrat[252]) Plat. Timæum p. 36 C: „*τὴν δὲ θατέρου κατὰ διάμετρον ἐπ' ἀριστερά*", ubi dubito an motus significetur a sinistrâ per dextram sinistrorsum, —

verum quae addidit iste: „*συμπεριδινέεται δὲ* (suppl. *τὰ τᾶς τῶ ἑτέρω*) *κατὰ συμβεβηκὸς τᾷ ταὐτῶ φορᾷ, κράτος ἐχοίσᾳ ἐν κόσμῳ κάῤῥον*",

[251]) cfr. „Plat. Timæus, übersetzt von Dr. Franz Susemihl" bei Osiander et Schwab „griech. Prosaïker" T. 274, p. 736, not. 69 et adde loco ex Homeri Iliade (XII, 239 sq.) ibi allato hunc Aristotelis „de caelo" II, 2, 285 B, 16 sqq.: „*δεξιὸν γὰρ ἑκάστου λέγομεν, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κατὰ τόπον κινήσεως· τοῦ δ' οὐρανοῦ ἀρχὴν τῆς περιφορᾶς, ὅθεν αἱ ἀνατολαὶ τῶν ἄστρων, ὥστε τοῦτ' ἂν εἴη δεξιὸν, οὗ δ' αἱ δύσεις, ἀριστερόν*".

[252]) Similis potius auctor libelli hac in re Philoni J. „de cherubim" etc. § 7 (I, 142, M.), cuius demonstratio haec est: „*Κίνησιν γὰρ αἱ κατ' οὐρανὸν σφαῖραι τὴν ἐναντίαν ἔλαχον ἀλλήλαις, ἡ μὲν τὴν ἀπλανῆ αὐτοῦ* (lege *ταὐτοῦ*) *κατὰ δεξιά, ἡ δὲ τὴν πεπλανημένην θατέρου κατὰ εὐώνυμα. Ἡ μὲν ἐξωτάτω τῶν λεγομένων ἀπλανῶν μία, ἣ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἑῴων ἐπὶ τὰ ἑσπέρια εἱλεῖται περίοδον. Αἱ δὲ ἐντὸς ἑπτὰ τῶν πλανήτων* (non *πλανητῶν*) *ἐθελούσιόν τε καὶ βεβιασμένην, ὑπεναντίους ἅμα καὶ διττὰς ἴσχουσι κινήσεις. Καὶ ἔστιν αὐταῖς ἡ μὲν ἀκούσιος, ὁμοία τῇ τῶν ἀπλανῶν· φαίνονται γὰρ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπ' ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν ἰοῦσαι. Ἡ δὲ οἰκεία ἀπὸ τῶν ἑσπερίων ἐπὶ τὰ ἑῷα*" κτλ.

ea plane et perspicue reddunt Plat. Timæi p. 36 C: „κράτος δ' ἔδωκε (sc. ὁ θεὸς) τῇ ταὐτοῦ καὶ ὁμοίου περιφορᾷ",

et p. 39 A: „διὰ τῆς ταὐτοῦ φορᾶς ἰούσης τε καὶ κρατουμένης (suppl. τῆς θατέρου φορᾶς).

Quod cum ita sit, ut apud Platonem quoque Eiusdem motu coërceatur motus Alterius, auctor lib. a Platone non recedit, neque cum supra dicit, ab Eiusdem motu — hunc enim significat — πάντα ... τὰ ἐντὸς circumferri ἀπ' ἀνατολᾶς ἐπὶ δύσιν τ ὰ ν κ α θ' ἅ π α ν κ ί ν α σ ι ν, neque cum hîc de stellis, quae motu Alterius ferantur, dicit: „συμπεριδινέεται δὲ κατὰ συμβεβηκὸς τᾷ ταὐτῷ φορᾷ.

Jam vero accipite argumentum istud, unde patere arbitror terminorum „καθ' αὑτὸ" et „κατὰ συμβεβηκὸς", originem Aristoteleam.

Aristotelis ipse „Analyt. posteriora" I, 4, 73 B, 10 sqq.: ἔτι δὲ ἄλλον τρόπον — inquit — τὸ μὲν δι' αὑτὸ ὑπάρχον ἑκάστῳ κ α θ' α ὑ τ ὸ (suppl. λέγω), τὸ δὲ μὴ δι' αὑτὸ σ υ μ β ε β η κ ό ς, — nec erat, cur diceret „λέγω", si alii ante dixerant.

Exstat autem in libello eadem horum terminorum distinctio, exstat atque eminet plena fere cum Platonis Timæo quasi conspiratio consensusque placitorum: et quisquam dubitabit, quin auctor lib. haec ut aliena libarit, non ut sua possederit?

Quod quamquam dubitationem non habet, tamen, ne quid praetermittam, testimonia quoque veterum afferenda puto. Satis enim multi nobis in Platonis ψυχογονίαν testes reliqui sunt. Quo de numero ad persuadendum plurimum valet Aristoteles „de an." I, 3, 406 B, 25 sqq., nec nihil Plutarchus „de procr. animae in Tim." simul cum iis, quos ille interpretes laudat. Hi enim omnes s i n e u l l â s u s p i c i o n e habitabant in illo Platonis placito aut interpretando aut refutando. Spero ex hoc ipso non esse obscurum, ad utrum crimen furti pertineat.

Nunc, quoniam origo unde sit non ducenda, inventum est, usus verborum quaeratur.

„αἰθέριος" p. 96 C: Aeschylea quidem vox et Sophoclea et Euripidea et Empedoclea [cfr. Eusebius „Pr. Ev." V, cap. 5, § 2 (vol. 1, p. 219, v. 6 ab imo. Dindorf.)], et Parmenidea [cfr. Clemens Alex. „Strom." V, cap. 14, § 139 in. (vol. 3, p. 93, v. 4 Klotz)], dubito an non Heraclitea, quod fragmentum illud, in quo obvia [cfr. Ps. Plutarchus „plac. phil." I, 28 (II, 885, A, Wytt.)

et Ps. Galenus „περὶ φιλοσόφου ἱστορίας“ cap. 10 (vol. 19, p. 261, v. ult. Kühn)] sapientiam sapit Stoïcorum, certe non Platonica, in oratione solutâ suppeditat apud Ps. Aristotelem „de mundo“ cap. 2, p. 392 A, 31 B, 1, et cap. 7, p. 401 A, 17, apud Geminum „elementa astronomiae“ cap. 14, p. 57 B (v. 16) Petav., p. 59 C (v. 27) Petav., apud Heraclitum grammaticum „Alleg. Homer.“ cap. 26, p. 55, v. 10 Mehler (p. 91, v. 1 Schow), apud Philonem J. „V. M.“ III, § 18 extr. (159 Mang.), cfr. III, § 35 in. (175 in. M.), „de somniis“ II, § 9 fin. (668 haud procul ab in. M.), „quis rer. divin. heres sit“ § 17 ultra in. (485 ante med. M.), „de gigantibus“ § 14 in. (271 med. M.), „quod deus immutabilis“ § 17 ante med. (284 med. M.), „quod deus immutabilis“ § 17 ante med. (284 med. M.), „de plantatione N.“ § 1 ultra med. (330 in. M.) et § 5 in. (332 med. M.), „de conf. linguarum“ § 2 ultra med. (405 med. M.) et § 2 extr. (405 ultra med. M.), „de decalogo“ § 11 haud procul ab in. (II, 187 prope fin. M.), „leg. alleg.“ III, § 55 fin. (I, 119 haud procul ab in. M.), „de concupiscentiâ“ § 11 haud longe ab in. (II, 356 prope extr. M.), „de praemiis et poenis“ § 14 fin. (II, 421 prope fin. M.), apud Ps. Philonem „de mundo“ § 1 fin. et § 3 et § 22 (1152, 1154, 1172 P.), „de incorruptibilitate mundi“ § 27 med. (516, M.), apud Plutarchum I, 439 D (II, 878 B), II, 921 E (ἄστρον αἰθέριον) Wytt., apud Theonem Smyrnæum „de astron.“ cap. 22, p. 210, v. 6 ab imo, cap. 33, p. 272, v. 1 ab imo. Martin., itemque apud Nicomachum Gerasenum (cfr. Jamblichi Theol. arithm.“ p. 16, v. 7 Ast.), apud Symmachum Samaritanum (II saec. p. Chr. n.) „Psalt.“ 35, 6, apud Claudium Ptolemæum „ἁρμονικά“ III, cap. 8 (Wallis l. l. III, cap. 139, v. 14) „τάς τε τῶν αἰθερίων περιόδους ἐγκυκλίους τε πάσας εἶναι καὶ τεταγμένας“ κτλ., apud Artemidorum „Oneirocr.“ II, cap. 34 (p. 200, v. 6 ab imo et v. ult.), apud Sextum Empiricum „adv. Math.“ IX, 87 (p. 411, v. 8 Bekker), apud Alexandrum Aphr. „περὶ ψυχῆς“ II, fol. 152 B, 16 ab imo., „περὶ μίξεως“ l. l. II, p. 604, v. 1, apud Lucianum „Philopatr.“ 4.

Neque „γενέτωρ“, p. 96 C, quod Euripidis est „Jon.“ 136, „Or.“ 986 et Herodoti VIII, 137 in., usquam a Platone in usum vocatur, sed a Ps. Aristotele „de mundo“ cap. 6, p. 397 B,

21, p. 399 A, 31 et a Neopythagoreis, velut a Ps. Archytâ [cfr. „Exc. e Floril. Jo. Damasceni II, p. 120, IV, p. 206, v. 25 in appendice ad Stobæi Florilegium recognitâ ab Augusto Meineke], et a Ps. Pempelo — cfr. Stob. „Floril." 79, 52 (III, p. 95, v. 7 Mein.), a Plutarcho denique II, 1049, A, fin. Wytt.

Verbum „*συμπεριδινέεσθαι*" (p. 96 D) nusquam indagavi, nisi apud Dionysium, Alexandrinum episcopum, (circa 255 p. Chr. n.) in reliquiis librorum, quos de naturâ scripsit ad Timotheum [cfr. Eusebius „Pr. Ev." XIV, 25, 22 (vol. 2, p. 327, v. 28 Dindorf.), in Bouthii „Reliquiis sacris" fr. 6. vol. 4, p. 358, v. 2] et apud Achillem Tatium „Isagoge" cap. 39 (in Petavii „Uranologio" p. 163 D).

Atque haec quidem suspiciosa consuetudo verborum.

Age nunc reliqua consideremus.

Auctor lib. p. 96 D: „*ἅ δὲ τῷ ἑτέρῳ φορὰ μεμερισμένα καθ᾽ ἁρμονικὼς λόγως*[253]) (sc. 1 : 2 *λόγος διπλάσιος*, 2 : 3 *ἡμιόλιον*, 3 : 4

---

[253]) De notione *λόγου* cfr. Euclides „Elem." V, 3: „*λόγος ἐστὶ δύο μεγεθῶν ὁμογενῶν ἡ κατὰ πηλικότητα πρὸς ἄλληλα ποιὰ σχέσις*" —, Theo Smyrnæus „Arithm." 19: „*λόγος δέ ἐστιν ὁ κατ᾽ ἀναλογίαν δυοῖν ὅρων ὁμογενῶν ἡ πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν ποιὰ σχέσις, οἷον διπλάσιος, τριπλάσιος*" — Jamblichus in Nicomachi Arithm. p. 138 C.: „*τί δέ ποτ᾽ ἐστὶ λόγος ὁ κατὰ ἀναλογίαν; ἐπεὶ πολλαχῶς ἐν τοῖς πρόσθεν διεσαφήσαμεν, ὅτι δυοῖν ὅρων ὁμογενῶν ἡ πρὸς ἀλλήλους ἐστὶ σχέσις· ὁμογενῶν δὲ πρόσκειται, διότι τὰ ὑπὸ ταὐτὸ γένος συγκρίνειν προσῆκεν*" — Jo. Sikeliota ad Hermog. „de ideis" („rhet. gr." VI, p. 485 Walz.): „*λόγος δέ ἐστιν ὁ κατὰ ἀναλογίαν δύο ὁμογενῶν πρὸς ἀλλήλους ποιὰ σχέσις* ... *διαφέρει δὲ, ὅτι ἡ μὲν ἀναλογία τὰς τῶν ὁμοίων ἔχει παραθέσεις. ὁ δὲ λόγος συνάγει τῶν ὁμοίων τούτων εἰς ταὐτὸν τὰς σχέσεις*" — Omissum epitheton „*ὁμογενῶν*" in Eratosthenis definitione apud Theonem Smyrnænm l. l. p. 30 itemque in illâ Nicomachi Geraseni „*ἀριθμητ. εἰσαγωγὴ*" II, cap. 21 (p. 120, v. 3 sqq. Hoche): „*λόγος μὲν οὖν ἐστι δύο ὅρων πρὸς ἀλλήλους σχέσις, σύνθεσις δὲ τῶν τοιούτων ἡ ἀναλογία, ὥστε ἐν ἐλαχίστοις ὅροις τρισὶν αὕτη συμμέμικται, δύναταί γε μὴν καὶ ἐν πλείοσι κατὰ τὸ αὐτὸ σύστημα ἢ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον προχωρεῖν*" — et Aristidis Quintiliani: „*λόγον δέ φημι τὴν πρὸς ἄλληλα κατ᾽ ἀριθμὸν σχέσιν*" cfr. „griech. Rhythmik", erläutert von J. Caesar, Marburg 1861, p. 92. — De *λόγοις ἁρμονικοῖς* autem cfr. Sextus Empiricus „Hypot." III, 155 (p. 157, v. 8 sqq. Bekker.): „*ὅντινα* (sc. *κόσμον*) *καὶ διοικεῖσθαί φασι* (sc. *οἱ ἀπὸ τοῦ Πυθαγόρου*) *κατὰ ἁρμονικοὺς λόγους τόν τε διὰ τεσσάρων, ὅς ἐστιν ἐπίτριτος, ὡς ἔχει πρὸς τὰ ἓξ τὰ ὀκτώ, καὶ διὰ πέντε, ὅς ἐστιν ἡμιόλιος, ὡς ἔχει πρὸς τὰ ἓξ τὰ*

ἐπίτριτον, 8 : 9 τόνος sive ἐπόγδοος, 243 : 256 δίεσις sive λεῖμμα, 256 : 273⅜ ἀποτομή, 1 : 3 λόγος τριπλάσιος, 1 : 4 λόγος τετραπλάσιος, κτλ.) ἐς ἑπτὰ κύκλως συντέτακται", quorum distantiae a terrâ, si illa lunae = 1, erunt 2, 3, 4, 8, 9, 27 — cfr. Nicomachus Gerasenus „ἀριθμητ. εἰςαγωγὴ" II, cap. 25 sqq.

Num quid aliud Plato p. 36 D?

„τὴν δ' ἐντὸς (sc. περιφορὰν) σχίσας (suppl. ὁ θεὸς) ἑξαχῇ ἑπτὰ κύκλους ἀνίσους κατὰ τὴν τοῦ διπλασίου καὶ τριπλασίου διάστασιν ἑκάστην,[254]) οὐσῶν ἑκατέρων τριῶν, κατὰ τἀναντία[255]) μὲν ἀλλήλοις προςέταξεν ἰέναι τοὺς κύκλους, τάχει δὲ

ἐννέα, καὶ τὸν διὰ πασῶν ὅς ἐστι διπλάσιος, ὡς ἔχει πρὸς τὰ ἓξ τὰ δώδεκα" — et „adv. Math." VII, 94 sqq. (p. 209, v. 20 sqq. Bekker):

„οἱ Πυθαγορικοὶ ποτὲ μὲν εἰώθασι λέγειν τὸ·
„„ἀριθμῷ δέ τε πάντ' ἐπέοικεν,""
„ὁτὲ δὲ τὸν φυσικώτατον ὀμνύναι ὅρκον οὑτωσί·
„„οὐ μὰ τὸν ἁμετερᾷ κεφαλᾷ παραδόντα τετρακτύν,
πηγὴν (παγὰν?) ἀενάου φύσεως (ἀενάω φύσιος?) ῥιζώματ' ἔχουσαν —""

„τὸν μὲν παραδόντα λέγοντες Πυθαγόραν (τοῦτον γὰρ ἐθεοποίουν), τετρακτὺν δὲ ἀριθμόν τινα, ὃς ἐκ τεσσάρων τῶν πρώτων ἀριθμῶν συγκείμενος τὸν τελειότατον ἀπήρτιζεν, ὥςπερ τὸν δέκα· ἓν γὰρ καὶ δύο καὶ τρία καὶ τέσσαρα δέκα γίνεται· 95. ἔστι τε οὗτος ὁ ἀριθμὸς πρώτη τετρακτὺς, πηγὴ δὲ ἀενάου φύσεως λέλεκται, παρόσον κατ' αὐτοὺς ὁ σύμπας κόσμος κατὰ ἁρμονίαν διοικεῖται, ἡ δὲ ἁρμονία σύστημά ἐστι τριῶν συμφωνιῶν, τῆς τε διὰ τεσσάρων καὶ τῆς διὰ πέντε καὶ τῆς διὰ πασῶν, τούτων δὲ τῶν τριῶν συμφωνιῶν αἱ ἀναλογίαι ἐν τοῖς προειρημένοις τέτταρσιν ἀριθμοῖς εὑρίσκονται, ἔν τε τῷ ἑνὶ κἀν τῷ δύο κἀν τῷ τρία κἀν τῷ τέσσαρα· 96. ἦν γὰρ ἡ μὲν διὰ τεσσάρων συμφωνία ἐν ἐπιτρίτῳ λόγῳ κειμένη, ἡ δὲ διὰ πέντε ἐν ἡμιολίῳ, ἡ δὲ διὰ πασῶν ἐν διπλασίονι· ὅθεν ὁ μὲν τέσσαρα ἀριθμὸς τοῦ τρία ἐπίτριτος ὢν, ἐπείπερ ἐξ αὐτοῦ καὶ τοῦ τρίτου μέρους αὐτοῦ συνίσταται, περιέσχηκε τὴν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν· 97. ὁ δὲ τρία τοῦ δύο ἡμιόλιος ὤν, ᾗ ἐκεῖνόντε περιέσχηκε καὶ τὸ ἥμισον αὐτοῦ, ἐμφαίνει τὴν διὰ πέντε συμφωνίαν· ὁ δὲ τέσσαρα τοῦ δύο καὶ ὁ δύο τῆς μονάδος διπλασίων καθεστὼς περιληπτικός ἐστι τῆς διὰ πασῶν· 98. ἐπεὶ οὖν ἡ τετρακτὺς ἀναλογίαν τῶν λεχθεισῶν συμφωνιῶν ὑποβάλλει, αἱ δὲ συμφώνιαι τῆς τελείου ἁρμονίας εἰσὶ συμπληρωτικαὶ, κατὰ δὲ τὴν τέλειον ἁρμονίαν πάντα διοικεῖται, τοῦδε χάριν, πηγὴν ἀενάου φύσεως ῥιζώματ' ἔχουσαν εἰρήκασιν αὐτήν". —

[254]) cfr. Zellerus II, 1, p. 682 sq. et p. 654 sqq., ed. III.

[255]) = Franciscus Susemihl l. l. T. 274, p. 739, not. 73.

τρεῖς μὲν ὁμοίους, τοὺς δὲ τέτταρας ἀλλήλοις καὶ τοῖς τρισὶν ἀνομοίως, ἐν λόγῳ δὲ φερομένους". —

Auctor lib. p. 96 E inchoata sic persequitur: „ἁ μὲν ὦν σελάνα ποτιγειοτάτα ἐᾶσα ἔμμηνον τὰν περίοδον ἀποδίδωτι, ὁ δ' ἅλιος μετὰ ταύταν ἐνιαυσίῳ χρόνῳ τὸν αὑτῶ κύκλον ἐκτελεῖ",

cfr. Plat. Tim. p. 38 C: „σελήνην μὲν (sc. ὁ θεὸς ἔθηκεν) εἰς τὸν περὶ γῆν πρῶτον (supple κύκλον), ἥλιον δὲ εἰς τὸν δεύτερον ὑπὲρ γῆς"

et p. 39 C: „μεὶς δὲ (suppl. γέγονεν), ἐπειδὰν σελήνη περιελθοῦσα τὸν ἑαυτῆς κύκλον ἥλιον ἐπικαταλάβῃ· ἐνιαυτὸς δὲ, ὁπόταν ἥλιος τὸν ἑαυτοῦ περιέλθῃ κύκλον". —

De mense igitur pluribus Plato exposuit, qui lunae conversionem menstruam confici dicat, quando solis cursum consecuta luna sit.

Jam vero auctor lib. de Mercurio disserit ac de Venere: „δύο δ' ἰσόδρομοι ἀελίῳ ἐντὶ, Ἑρμᾶ τε καὶ Ἥρας, τὸν Ἀφροδίτας καὶ φωςφόρον τοὶ πολλοὶ καλέοντι"

Plato p. 38 D: ἑωςφόρον δὲ καὶ τὸν ἱερὸν Ἑρμοῦ λεγόμενον εἰς τὸν (lege τοὺς) τάχει μὲν ἰσόδρομον ἡλίῳ κύκλον ἰόντας (suppl. ὁ θεὸς ἔθηκεν), τὴν δὲ ἐναντίαν εἰληχότας αὐτῷ δύναμιν,[256]) ὅθεν καταλαμβάνουσί τε καὶ καταλαμβάνονται καὶ κατὰ ταὐτὰ ὑπ' ἀλλήλων ἥλιός τε καὶ ὁ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ ἑωςφόρος". —

Ergo discedunt de alterius planetae nominibus deque locis,[257]) consistunt de circulis soli velocitate aequalibus, quorum vim solis contrariam auctor lib. paullo post sciscit et probat.

---

[256]) cfr. Susemihl l. l. p. 743, not 89.

[257]) Auctor lib. Mercurium infra Venerem collocat — vix enim propter solam compositionis difficultatem Mercurium ante Venerem nominatum crediderim, — Plato Venerem infra Mercurium, quamquam fine loci Solem excipit Mercurius, Mercurium Venus. Cur autem iste Platonis ordinem reliquerit sese applicans ad Eudoxum Academicum, qui Archytam quoque audierat (cfr. Zellerus II, 1, p. 845, not. 2, ed. III), vel ad Calippum vel ad Aristotelem (cfr. Bernardus Krische „Forschungen etc." I, p. 290 sq.), non liquet. Pseudo-Aristoteles „de mundo" cap. 2, p. 392 A, 28, quocum isti communia sunt varia Veneris nomina, commune etiam studium Posidonii, et Platonis ordinem retinuit neque principatum dedit nomini „Ἥρα". Eundem Platonis ordinem servavit Balbus quoque apud Ciceronem „N. D." II, 20, 53, qui et ipse Posidonii sectator.

De *varietate nominum* attendite haec: auctor lib. Platonis *ἑωςφόρου* nominat *Ἥραν* et docet, *ἑωσ φόρον* vulgo *Ἀφροδίταν* appellari et *φωςφόρον*. Eadem nomina apud Ps. Aristotelem „de mundo" cap. 2, p. 392 A, 27 sq., auctorem aetate Posidonio Apameensi certe non antecedentem[258]): „*ὁ τοῦ Φωςφόρου* (sc. *κύκλος*), *ὃν Ἀφροδίτης, οἱ δὲ Ἥρας προςαγορεύουσιν*", —

eadem nimirum apud Apuleium Madaurensem „de mundo" p. 393 Oudend.: „Quintus Phosphorus, Junonia, immo Veneris stella censetur."

Proferre Augustinum „de civitate dei" VII, 15, et ipsum in Africâ natum, scriptorem IV et V p. Chr. n. saeculi, qui eadem exhibet et Venerem, ut soleat, vicisse tradidit, alienum puto.

Perspicuum igitur est, haec nomina, — de quibus tritissimum Plutarcho[259]) et Theoni Smyrnæo[260]) *φωςφόρος* fuisse videtur — secundo quoque post Chr. n. saeculo in usu fuisse. Quando autem invaluerint, certo constituere non possum.

Nomen „*φωςφόρος*" — obvium apud Ciceronem „N. D." II, 20, 53, ubi Balbus Stoïcorum (Panaetii, opinor, vel Posidonii), placita explicat, apud Geminum, Ciceroni aequalem, „elementa astron." in Petavii „Uranologio" cap. 1, p. 4 C (v. 29): „*κατώτερος οὖν τούτου κεῖται φωςφόρος, ὁ τῆς Ἀφροδίτης ἀστήρ*" [cfr. cap. 14, p. 60, B (v. 11) Petav.], apud Philonem J. „quis rer. div. heres sit" § 45 ultra med. (504 med. M.), apud Martialem „Epigr." VIII, 21, apud Cleomedem „*περὶ μετεώρων*" I, cap. 3, § 17, p. 23, v. 1 Bake, — etiam ante Panaetii et Posidonii tempora usitatum Graecis fuisse, testatur Theo Smyrnaeus „de astron.", qui cap. 15, p. 184, v. 1 Mart. e carmine *Alexandri Aetoli* [cfr. Theo Smyrnæus ed. Mart. p. 65 sq. (Diss. II, 3, § 12)], *Arato aequalis*, hunc quoque

---

258) Zellerus III, 1, p. 570 sqq., not. 1.

259) „de an. procr. in Tim." cap. 31 sq., „de facie in orbe lunae" cap. 9 in. et 13 ultra med., „de exsilio" cap. 5 prope fin. cfr. Ps. Plutarchus „pl. phil." II, cap. 15.

260) „de astron." cap. 6, p. 164, v. 6: „*φωσφόρος, ὅν φασιν Ἀφροδίτης· τοῦτον δὲ καὶ ἑωσφόρον καὶ ἕσπερον ὀνομάζουσι*" —, cap. 15, p. 182, v. 2, p. 194, v. 6, cap. 33 p. 294, v. 2 ab imo, p. 296, v. 5 et 11, cap. 37, p. 310, v. 2 ab imo. Martin.

versum attulit: „*τῷ δ' (sc. Ἑρμῇ) ἔπι φωςφόρος ἐστὶ φαεινότατος Κυθερείης*".

Prius etiam invaluit nomen „*Ἀφροδίτη*", id quod perspici licet e loco Aristotelis „Met." XII, 8, 1073 B, 30 sq., cuius libri auctoritas Aristotelea recte secusne addubitetur, nescio: „*εἶναι δὲ τῆς τρίτης σφαίρας τοὺς πόλους τῶν μὲν ἄλλων ἰδίους, τοὺς δὲ τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἑρμοῦ τοὺς αὐτούς.*"

Permulto post, saeculo post Chr. n. primo, nomen Juno (*Ἥρα*) occurrit, pluraque alia apud Plinium „H. N." II, 8, ubi ille: „In magno — inquit — nominum ambitu [261]) est (sc. stella Veneris). Alii enim Junonis, alii Isidis, alii matris deum appellavere",

aut, si ante Plinium, et primo quidem ante Chr. saeculo, Ps. Aristoteles ille suum de mundo libellum composuit, iam primo ante. Hic autem tam alibi, quam loco laudato [262]) vestigia Posidonii secutus haud scio an hanc quoque denotationem petierit ab hoc ipso Posidonio.

Satis habeo explorasse, nomina illa primo et secundo p. Chr. n. saeculo usitata fuisse, et videri quidem „*Ἥραν*" multo post Timæi Locri aetatem invaluisse. Quid mirum igitur, quod auctor lib. illa commemorat?

Haec fere de nominibus; c a u s a m a u t e m d e n o m i n a t i o n i s „*φωςφόρος*" auctor ipse p. 96 E et p. 97 A interposuit hanc: „*νομῆς γὰρ καὶ πᾶς ὅμιλος οὐ σοφὸς περὶ τὰν ἱερὰν ἀστρονομίαν ἐντὶ οὐδ' ἐπιστάμων ἀνατολᾶν τᾶν ἑσπερίαν καὶ ἑῴαν· ὁ γὰρ αὐτός ποκα μὲν ἕσπερος γίγνεται, ἑπόμενος τῷ ἁλίῳ τοσοῦτον, ὁκόσον μὴ ὑπὸ τᾶς αὐγᾶς αὐτῶ ἀφανισθῆμεν, πόκα δὲ ἑῷος, αἴ κα προαγέηται τῶ ἁλίω καὶ προανατέλλῃ κατ' ὄρθρον· φωςφόρος ὢν πολλάκις μὲν γίγνεται ὁ τᾶς Ἀφροδίτας διὰ τὸ ὁμοδρομῆν ἁλίῳ, οὐκ ἀεὶ δέ, ἀλλὰ πολλοὶ μὲν τῶν ἀπλανέων, πολλοὶ δὲ τῶν πλαζομένων· πᾶς δὲ ἐν*

---

[261]) quo de ambitu cfr. Hyginus „astron." IV, 13, 19, Ps. Plutarchus „plac. phil." II, 15, Cleomedes „*περὶ μετεώρων*" cap. 3 (cfr. Bakius ad hunc ipsum p. 305 sqq.), Censorinus „de die nat.' cap. 13, Macrobius „Saturnalia" III, 12, Macrobius „somn. Scipionis" I, 17, Achilles Tatius in phaenomena Arati c. 17, p. 89 (ed. Flor. 1567), Chalcidius ad Tim. p. 152, p. 156, p. 176 ed. Meurs., de recentioribus Gelderus „Theo Smyrnæus" p. 114 et Astius ad „Theol. arithm." p. 138.

[262]) cfr. Zellerus III, 1, p. 570, not. 1, ed. II.

μεγέθει ἀστὴρ ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα πρὸ ἁλίω (varia lectio „*ἁλίου*") *προγενόμενος ἁμέραν ἀγγέλλει*".

Platonem, qui de hâc quidem vulgi inscitiâ nihil dixit, de cursu idem fere sentire, docet eius Tim. p. 38 D, ubi ille Mercurium et Luciferum habentes fecit vim soli contrariam: „*τὴν δ' ἐναντίαν εἰληχότας αὐτῷ* (sc. *ἡλίῳ*) *δύναμιν· ὅθεν καταλαμβάνουσί τε καὶ καταλαμβάνονται καὶ κατὰ ταὐτὰ ὑπ' ἀλλήλων ἥλιός τε καὶ ὁ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ ἑωσφόρος*".

Sed propius huc videntur accedere, quae scripta invenies in Philippi Opuntii[263]) „Epinomide" p. 987 D: „*ὁ μὲν γὰρ ἑωσφόρος Ἕσπερός τε ὢν αὐτὸς Ἀφροδίτης εἶναι σχεδὸν ἔχει λόγον*",

et quae apud Ciceronem „N. D." II, 20, 53, quo loco Balbus: „Infima est quinque errantium terraeque proxima stella Veneris, quae *Φωςφόρος* graece, Lucifer latine dicitur, cum antegreditur solem; cum subsequitur autem, *Ἕσπερος*. Ea cursum anno conficit et latitudinem lustrans signiferi orbis et longitudinem: quod idem faciunt stellae superiores (sc. planetae superiores): neque unquam ab sole duorum signorum intervallo longius discedit, tum antecedens, tum subsequens",[264])

quae denique apud Cleomedem „*περὶ μετεώρων*" I, cap. 3, § 17 Bake: „*Καλεῖται δὲ* (sc. *ὁ τῆς Ἀφροδίτης ἀστήρ*), *ὁπόταν μὲν ἐπικαταδύηται τῷ ἡλίῳ, Ἕσπερος· ὁπόταν δὲ προανίσχῃ τοῦ αὐτοῦ, Ἑωςφόρος.*"

Ceterum Ibycus, poëta sexti a. Chr. n. saeculi, primus statuisse dicitur, unius et eiusdem stellae nomina esse Luciferum et Hesperum.[265]) Alii vero alium inventorem putant: Parmenides, ni corruptus Diogenis L. locus VIII, 14, Pythagoram, eundem Plinius „H. N." II, 8, 37, Apollodorus apud Stobæum „Ecl. phys." I, cap. 25 (I b, p. 120, v. 3 ab imo) an Pythagoram, nescio: dicit, ut opinio ferat Pythagorea, esse eiusdem stellae nomen utrumque; Favorinus Parmenidem (cfr. Diog. L. IX, 23).

---

[263]) cfr. Diog. L. III, 37.

[264]) cfr. Macrobius I, 19, p. 99 Zeun.

[265]) cfr. Crameri „Anecdota gr. Oxoniensia" T. III, p. 413: „*Ὁ δὲ αὐτὸς ἑωσφόρος καὶ ἕσπερος· καίτοι γε τὸ παλαιὸν ἄλλος ἐδόκει εἶναι ὁ ἑωσφόρος καὶ ἄλλος ὁ ἕσπερος· πρῶτος δὲ Ἴβυκος ὁ Ῥηγῖνος συνήγαγε τὰς προσηγορίας.*"

De tribus planetis reliquis praeclare auctor lib. p. 97 B: „τοὶ δ' ἄλλοι τρεῖς, Ἄρεός τε καὶ Διὸς καὶ Κρόνου, ἔχοντι ἴδια τάχεα καὶ ἐνιαυτὼς ἀνίσως ἐκτελέοντι δὲ τὸν δρόμον περικαταλάμψιας (περικαταλάψιας) ποιεύμενοι φάσιάς τε καὶ κρύψιας καὶ ἐκλείψιας, γεννῶντες ἀτρεκέας τε ἀνατολὰς καὶ δύσιας· ἔτι δὲ φάσιας φανερὰς ἑῴας ἢ ἑσπερίας ἐκτελέοντι ποτὶ τὸν ἅλιον",

Plato, qui minus his rebus luminis attulit, de Saturno, Jove, Marte, Lunâ p. 36 D: „τοὺς δὲ τέτταρας ἀλλήλοις καὶ τοῖς τρισὶν ἀνομοίως (suppl. προςέταξεν ἰέναι), ἐν λόγῳ δὲ φερομένους",

de stellis errantibus, excepto sole lunâque p. 39 D: „οὐκ ἴσασι χρόνον ὄντα τὰς τούτων πλάνας, πλήθει μὲν ἀμηχάνῳ χρωμένας, πεποικιλμένας δὲ θαυμαστῶς",

de omnibus stellis vagis, ergo de his quoque tribus p. 40 C: „χορείας δὲ τούτων αὐτῶν καὶ παραβολὰς ἀλλήλων καὶ περὶ τὰς τῶν κύκλων πρὸς ἑαυτοὺς ἐπανακυκλήσεις καὶ προςχωρήσεις, ἐν δὲ ταῖς ξυνάψεσιν ὁποῖοι τῶν θεῶν κατ' ἀλλήλους γιγνόμενοι καὶ ὅσοι καταντικρύ, μεθ' οὕστινας ἕκαστοι κατακαλύπτονται καὶ πάλιν ἀναφαινόμενοι φόβους τε καὶ σημεῖα τῶν μετὰ ταῦτα γενησομένων τοῖς οὐ δυναμένοις λογίζεσθαι πέμπουσι, τὸ λέγειν ἄνευ διόψεως τούτων αὖ τῶν μιμημάτων μάταιος ἂν εἴη πόνος". —

Consistunt igitur, — ut in pauca quae proposui conferam —, de locis, in quibus luna et sol positi sint, haud dubie etiam de illis, in quibus Mars, Jupiter, Saturnus; consistunt de circumeundi temporibus lunae, solis, duorumque planetarum, qui soli aequalem cursum conficiant, nec non de eâ doctrinâ, quâ Martem, Jovem, Saturnum inaequales cursus habere docent.

At nonnulla deinde apud auctorem lib. aliter atque apud Platonem.

Quid ergo? eâne de causâ fons et caput videbitur libellus noster, rivus Platonis Timæus? Quem hucusque tagacem evicimus, eum putabimus extra culpam esse, si de suo quaedam (vel ab alio petita) Platonicis admiscuerit? cum praesertim non solo nomine „Ἥρα", sed aliis quoque nominibus verbisque suspicionem etiam augeat, velut vocibus „ὁ ὁρίζων" et „προανατέλλειν", e quibus fortasse patebit, aetate istum Aristotele fuisse minorem, et voce „ὁμοδρομεῖν", unde patebit multo minorem.

Verum respicienda omnia, quae comparent vocabula, Platonis usu aliena.

Nomen „ποτίγειος“ p. 96 D, obvium apud Zenonem et Posidonium (cfr. Diog. L. VII, 145), apud Aristotelem (v. „indicem Bonitzii s. v.), apud Ps. Aristotelem „de mundo“ cap. 2, p. 392 A, 16, — quem haud ita raro Posidonii vestigia implere dixeram, — tralaticium Heraclito Stoïco „Alleg. Homer.“ cap. 26, p. 91, v. 4 Schow., Philoni J. „de somniis“ I, § 22 (I, 641 extr. M.), Plutarcho II, 933 B, Theoni Smyrnæo „de astron.“ cap. 12, p. 174, v. 2, cap. 15, p. 180, cap. 26, p. 226, v. 4, p. 250, v. 10, p. 262, v. 1, cap. 30, p. 270, v. 1, cap. 31, p. 267, v. 10, cap. 37, p. 310 Martin., Cleomedi „περὶ μετεώρων“ I, cap. 3, § 17, cap. 6, § 30, II, cap. 3, § 99 ter, et § 100, cap. 5 in., § 107, § 112, § 113 extr., cap. 6, § 119 ter, et aliâ quidem vi atque in libello usitatum Aristoteli, Theophrasto, Straboni, nec non Philoni J., Josepho, Tatiano „oratio ad Graecos“ cap. 2 prope extr. (p. 10, v. 5 ab imo, Otto.), Luciano.

„ἑσπέριος“ p. 96 E et 97 B, poëtarum illud, velut Homeri, Pindari „Nem.“ 6, 39, Theocriti 7, 53, Arati „Phaen.“ vv. 264, 301, 406, 430, 694, „Prognostica“ vv. 59, 126, 158, 270, 333 Voss., Callimachi „Jov.“ 87, aliorum, Platonis usu receptum non fuisse videtur, nec nisi ἑσπέριον = crepusculum, idque semel tantum, usu Aristotelis „περὶ τὰ ζῷα ἱστ.“ 1, 3, 4, 619 B, 21, sed receptum fuisse videtur usu Theophrasti „de signis pluviarum“ etc. § 21 (I, 788, v. 10 Schneider), „de ventis“ § 48 (I, p. 776, v. 11 Schneider), Ps. Aristotelis „de mundo“ cap. 4, p. 395 B, 14, ubi ille Posidonium sequitur, Gemini „elem. astron.“ cap. 11, p. 45 D et E (v. 15 et 12 et 9 peraeque ab imo), p. 46 B (v. 18) D (v. 32) ἑσπέριαι ἐπιτολαὶ et v. 37, E (v. 38), — p. 47 A (v. 2 et 8) ἑσπέριαι δύσεις, — p. 47 B (v. 13) utraeque, — B (v. 16 sq.), C (v. 22) ἑσπερία ἐπιτολὴ (v. 25 ἑσπ. δύσις), — (v. 27), D (v. 30), E (v. 3 ab imo et v. ult.) „ἑσπ. ἐπιτολή“, — p. 48 A (v. 7) ἑσπ. δύσις, — cap. 16, p. 65 E (v. 9 ab imo) „ἐν δὲ τῇ γ′ (sc. ἡμέρᾳ τοῦ τὸν ἥλιον διαπορεύεσθαι τὸν ζυγὸν) Εὐκτήμονι ἔριφοι ἐπιτέλλουσιν ἑσπέριοι“ (v. 6 ab imo) „ἐν δὲ τῇ ε′ Εὐκτήμονι πλειάδες ἑσπέριαι φαίνονται“, — p. 66 C (v. 22) „ἐν δὲ τῇ ε′ (τοῦ τὸν σκορπίον διαπορεύεσθαι) Εὐκτήμονι ἀρκτοῦρος ἑσπέριος δύεται“. cfr. p. 67 D (v. 11 ab imo)

p. 68 A (v. 3), B (v. 19), D (v. 30), p. 69 A (v. 8), E (v. 9 et 8 et 7 et 4 peraeque ab imo), Philonis J. „V. M.“ II, § 4 med. (173 extr. M. „περὶ ἀρετῶν καὶ πρεσβείας πρὸς Γάϊον“ § 2 in. (546 fin. M.), „de somniis“ I, § 28 extr. (647 med. M.), „de cherubim“ § 7 ante med. (bis) (I, 142 M.), „in Flaccum“ § 7 ante med. (II, 524 in M.), Strabonis I, 2, 1 (C 14 med.), II, 3, 2 (C 97 med.), II, 3, 5 (C 101 extr.), II, 4, 2 (C 104 extr.), II, 5, 15 (C 120 in.), III, 4, 3 (C 157 med.), XVII, 3, 5 (C 827 ante med.), Plutarchi I, 567 B, 929 D, Theonis Smyrnæi „de astron.“ cap. 12, p. 176, v. 5, cap. 13, p. 176, cap. 14, p. 180, v. 1 et 4 et 9 Mart., Ptolemæi „μαθηματ. σύνταξις“ I, cap. 4 (vol. 1, p. 14, v. 9 Halma), VIII, cap. 4 (vol. 2, p. 103, v. 12, p. 104, v. 8 H.), IX, cap. 7 (vol. 2, p. 166, v. 9 a summo et v. 2 ab imo, p. 167, v. 8 ab imo, p. 168, v. 4 ab imo, p. 169, v. 13 a summo et v. 3 ab imo, p. 170, v. 8 et 23, p. 171, v. 21 H.), IX, 8 (vol. 2, p. 174, v. 9, p. 175, v. 23 et 34, p. 176, v. 6 H.), IX, 9 (vol. 2, p. 176, v. 14 ab imo, p. 178, v. 11 H.), IX, cap. 10 (vol. 2, p. 183, v. 8 H.), X, cap. 1 (vol. 2, p. 194, v. 4 et 15, p. 195, v. 7 ab imo H.), X, cap. 3 (vol. 2, p. 199, v. 10 ab imo, p. 200, v. 19 H.), XII, cap. 8 (vol. 2, p. 356, v. 3 ab imo, p. 360, v. 8 ab imo, p. 361, v. 16 a summo et 6 ab imo, p. 365, v. 18 a summo et 3 ab imo et v. ult., p. 366, v. 3 H.), XIII, cap. 1 (vol. 2, p. 369, v. 2 ab imo, p. 370, v. 3 H.), XIII, cap. 7 (vol. 2, p. 419, v. 5 et 7, p. 421, v. 1 H.), XIII, cap. 8 (vol. 2, p. 422, v. 17 et 21, p. 423, v. 1 a summo et v. 2 ab imo, p. 424, v. 1 et 24, p. 425, v. 18 et 27, p. 426, v. 4 H.), XIII, cap. 9 (vol. 2, p. 428, vv. 18, 23, 24 H.), XIII, cap. 10 (vol. 2, p. 430, v. 4 et 18 H.), „Tetrabiblos“ I, p. 20, v. 9, p. 21, v. 2, p. 33 v. ult., p. 51, v. 5, II, p. 60, v. 13, p. 61, v. 15 a summo et v. 2 ab imo, p. 63, v. 15, p. 70, v. 5, p. 71, v. 7 ab imo et v. 4 ab imo, p. 72, v. 9, p. 82, v. 4 et 8, p. 91, v. 4, p. 99, v. 4, III, p. 113, v. 3 et 7 et 10, p. 114, v. 3, p. 118, v. 1, p. 121, v. 6, p. 149, v. 13, p. 151, v. 6 ab imo, p. 156, v. 5 et 7, p. 173, v. 2 ab imo, IV, p. 175, v. 18, p. 182, v. 8 ab imo, p. 188, v. 5 et 9 ed. Basil. per Jo. Oporinum, „ἁρμονικά“ III, cap. 13 (apud Wallisium l. l. III, p. 148, v. 12, — Clementis Alexandrini „Stromata“ V, cap. 14, § 134 extr.

(vol. 3, p. 90, v. 21 Klotz), Agathemeri II, cap. 5, p. 359, v. 6 Hoffmann., Ps. Galeni „περὶ φιλοσόφου ἱστορίας“ cap. 11 extr. (XIX, p. 269, v. 4 Kühn.).

Nomine „ἑῷος“, p. 96 E et 97 B, poëtico et ipso, utitur Aristoteles „Meteor“ II, 8, 367 B, 27, „Eth. Nicom.“ 3, 1129 B, 28, et Theophrastus „de signis pluviarum“ cap. 1, § 2 (ἀνατολαὶ ἑῷαι) (I, p. 782, v. 6 ab imo et v. ult., p. 783, v. 2 Schneider), cap. 2, § 8 (I, p. 792, v. 5 Schn.) et Ps. Aristoteles „Probl.“ κστ'. 18, p. 942 A, 24, „περὶ πνεύματος“ κς', 54, 946 B, 14 et 15 et 19, „de mundo“, cap. 4, p. 395 B, 14, Geminus Rhodius „elem. astr.“ cap. 11, p. 45 D (v. 15 ab imo), E (v. 9 ab imo), p. 46 B (v. 14) ἑῷαι ἐπιτολαὶ, D (v. 12 et 11 et 7 et 2 peraeque ab imo) ἑῷαι δύσεις, p. 47 B (v. 16 sq.), C (v. 23) ἑῴα ἐπιτολή, C (v. 25) ἑῴα δύσις, v. 27 et D (v. 31) ἑῴα ἐπιτολὴ, E (v. 3 ab imo et v. ult.) et p. 48 A (v. 8) ἑῴα δύσις, cap. 16, p. 64 D (v. 30) „ἐν δὲ τῇ ιά ἡμέρᾳ (sc. τῆς θερινῆς τροπῆς) Εὐδόξῳ Ὠρίων ἑῷος ἐπιτέλλει“, (v. 33) „ἐν δὲ τῇ ιστ' Δοσιθέῳ στέφανος ἑῷος ἄρχεται δύνειν“, (v. 36) „ἐν δὲ τῇ κέ Μέτωνι κύων ἐπιτέλλει ἑῷος“, (v. 38) „ἐν δὲ τῇ κζ' ... Εὐδόξῳ κύων ἐπιτέλλει“, (v. 42) „ἐν δὲ τῇ κή Εὐκτήμονι ἀετὸς ἑῷος δύνει“, p. 65 A (v. 3) ἐν δὲ τῇ έ (τοῦ τὸν ἥλιον διαπορεύεσθαι τὸν λέοντα) Εὐδόξῳ ἀετὸς ἑῷος δύνει“, B (v. 11) „ἐν δὲ τῇ ιή Εὐδόξῳ δελφὶς ἑῷος δύνει“, B (v. 13) „ἐν δὲ τῇ κβ' Εὐδόξῳ λύρα ἑῷος δύνει“, C (v. 27) ἐν δὲ τῇ νθ' (τοῦ διαπορεύεσθαι τὸν ἥλιον τὴν παρθένον) Εὐδόξῳ ἀρκτοῦρος ἑῷος ἐπιτέλλει“, E (v. ult.) „ἐν δὲ τῇ ί (τοῦ διαπορεύεσθαι τὸν ζυγὸν) Εὐδόξῳ ... ἑῷος ἐπιτέλλει“, p. 66 C (v. 26) „ἐν δὲ τῇ θ' (sc. τοῦ διαπορεύεσθαι τὸν σκορπίον) Καλλίππῳ τοῦ ταύρου δύεται κεφαλὴ ἑῴα — cfr. p. 67 A (v. 10), B (v. 13), C (v. 24 et 26 et 27), p. 68 D (v. 13 ab imo), p. 69 D (v. 29 et 31 et 32 et 38 et 43), p. 70 A (v. 1 et 5), Petav., — Philo Judæus „V. M.“ II, § 4 med. (173 extr. M.), III, § 11 fin. (152 extr. M.), „de somniis“ I, § 28 extr. (647 med. M.), „de Abr.“ § 39 haud longe ab in. (II, 53 in. M.), „de cherubim“ § 7 ante med. (bis) (I, 142 extr. M.), „in Flaccum“ § 7 haud procul ab in. (II, 524 in. M.), „de legatione ad Caium“ § 2 in. (II, 546 fin. M.), ibidem § 12 ante med. (II, 558 ultra med. M.), § 21 ante med. (II, 567 M.), § 31 haud procul ab in. (II, 576, M.

ultra med.), § 34 ante med. (II, 584 haud procul ab in. M.), Athenæus Pneumaticus apud Oribasium „συναγ. ἰατρ.“ IX, 12 (vol. 2, p. 304, v. 2 Buss. et Dar.), Plutarchus I, 522 D, 929 D, Wytt., Theo Smyrnæus „de astron.“ cap. 2, p. 142, cap. 12, p. 176, v. 10, cap. 13, p. 176, cap. 14, p. 180, v. 1 et 7, Aelianus „N. A.“ XVI, 18 extr., Ptolemæus „μαθηματ. σύνταξις“ I, cap. 4 (vol. 1, p. 14, v. 9 Halma), VIII, cap. 4 (vol. 2, p. 101, v. 5 ab imo, p. 102, v. 1 H.), IX, cap. 7 (vol. 2, p. 166, v. 9, p. 167, v. 10, p. 169, v. 6 ab imo, p. 170, v. 9 a summo et v. 2 ab imo, p. 171, v. 2 H.), IX, cap. 8 (vol. 2, p. 172, v. ult., p. 173, v. 5 ab imo, p. 176, v. 7 H.), IX, cap. 9 (v. 2, p. 177, v. 11, p. 178, v. 9 H.), X, cap. 1 (vol. 2, p. 194, v. 19 et 27, p. 195, v. 4 et 15 H.), X, cap. 2 (vol. 2, p. 196, v. 15 H.), X, cap. 3 (vol. 2, p. 199, v. 11, p. 200, v. 17 H.), X, cap. 4 (vol. 2, p. 205, v. 4 ab imo, H.), X, cap. 9 (vol. 2, p. 236, v. 5 ab imo, H.), XI, cap. 3 (vol. 2, p. 263, v. 9 H.), XII, cap. 8 (vol. 2, p. 356, v. 3 ab imo, p. 357, v. 12, p. 363, v. 18, p. 365, v. 3 et 18 a summo et v. 5 et 2 ab imo, p. 366, v. 3 H.), XIII, cap. 1 (vol. 2, p. 369, v. 2 ab imo, H.), XIII, cap. 8 (vol. 2, p. 422, v. 17 et 23, p. 424, v. 1 et 30, p. 425, v. 11 et 28, p. 427, v. 1 H.), XIII, cap. 9 (vol. 2, p. 428, v. 17 et 25 et 26 H.), XIII, cap. 10 (vol. 2, p. 430, v. 4 et 18 H.), „Tetrabiblos“ I, p. 20, v. 8, p. 22, v. 2, p. 51, v. 6 Oporin., II, p. 60, v. 7, p. 64, v. 11, p. 64, v. 2 ab imo, p. 65, v. 3, p. 82, v. 5 et 7, p. 91, v. 3, p. 99, v. 3, III, p. 113, v. 3 et 6, p. 114, v. 2, p. 118, v. 1, p. 121, v. 5, p. 144, v. 4 ab imo, p. 151, v. 6 ab imo, p. 155, v. 6 ab imo, p. 156, v. 7, p. 172, v. 4 ab imo, IV, p. 175, v. 17, p. 177, v. 8 ab imo, p. 178, v. 4, p. 182, v. 8 ab imo, p. 184, v. 2 et 4, p. 188, v. 6 et 11, p. 196 ed. Basil. per Jo. Oporinum, „ἁρμονικά“ III, cap. 13 (Wallis „opera math.“ III, p. 147, v. 12), sexcenties autem in libro de apparentiis inerrantium et significationibus, Clemens Alex. „Strom.“ V, cap. 14, § 134 extr. (vol. 3, p. 90, v. 21 Klotz.), Ps. Galenus „περὶ φιλοσ. ἱστορίας“ cap. 11 extr. (vol. 19, p. 269, v. 3 Kühn), Jamblichus denique „Theol. Arithm.“ cap. 4, p. 18, cap. 5, p. 31 Ast.

„ὁ ὁρίζων“ p. 97 A non primum reperitur apud Euclidem,

ut opinatur Delambre „histoire de l'astronomie ancienne“ T. I, p. 53: Euclide pourrait bien être l'auteur de cette denomination, horizon, qui ne se trouve pas dans Autolycus“ —, sed apud Aristotelem „Meteor.“ I, 6, 343 A, 18 et 32, II, 7, 365 A, 29, post apud Euclidem, cfr. Delambre l. l., apud Timocharem, cfr. Ptolemæus „μαθηματ. σύνταξις“, VII, cap. 3 (vol. 2, p. 24, v. 18 Halma), apud Archimedem „ψαμμίτης“ v. 118 (Wallis „opera math.“ III, p. 515, v. 16 ab imo), v. 185 (Wallis l. l. III, p. 517, v. 3), v. 196 (Wallis III, p. 517, v. 11 ab imo), apud Eratosthenem ἐν ἄλλῳ Hipparchum „ad Arati Phaenomena“ cap. 1 [in Petavii Uranologio p. 256 B (v. 9 sq. et 15), C (v. 6 ab imo)], cap. 4 [p. 262 A (v. 6)], cap. 7 [p. 263 C (v. 23), E (v. 3 ab imo), p. 264 A (v. 5 et 9), C (v. 20), p. 265 A (v. 7), B (v. 13 sq.), C (v. 22 et 26)], cap. 9 [p. 266 C (v. 24), D (v. 11 ab imo et v. 7 indidem.)], apud Hipparchum ad Arati et Eudoxi Phaenomena“ I, cap. 5 [in Petavii Uranologio p. 179 D (v. 16 ab imo)], cap. 6 (ibidem p. 181 B (v. 12), II, cap. 1 [p. 210 B (v. 14)], cap. 2 [p. 211 D (v. 29)], cap. 3 [p. 212 B (v. 13), D (v. 31)], II, cap. 16 [p. 227 E (v. ult.)], apud Geminum „elem. astron.“ cap. 1, in Petavii Uranologio (Lutetiae Parisiorum 1630), p. 2 E (v. 3 ab imo), p. 9 E (v. 4 ab imo), cap. 2 extr., p. 13 D, (v. 8 ab imo), cap. 3 med., p. 14 A (v. 3 et 8), cap. 4, p. 14 C (v. 19), D (v. 38), E (v. 40), p. 15 A (v. 9), p. 16 B (v. 15 et 19), C (v. 24 et 28), D (v. 31), p. 17 A (v. 1 bis et v. 4 et v. 9), B (v. 14), C (v. 22), D (v. 36), E (v. 2 ab imo), p. 18 A (v. 3 et 9), B (v. 17), C (v. 21), p. 19 B (v. 11), C (v. 29), D (v. 35), E (v. 4 ab imo), p. 20 B (v. 15 et 19), C (v. 21 et 28 sq.), E (v. 9 ab imo et v. 2 indidem), p. 21 A (v. 1 et 5 et 7 et 9), B (v. 11), cap. 5, p. 23 B (v. 18), D (v. 13 ab imo), E (v. 6 ab imo), p. 24 B (v. 16 et 19), D (v. 30), p. 25 A (v. 3), B (v. 18), p. 28 A (v. 10), B (v. 11), D (vv. 31, 35, 37), p. 29 B (v. 13 et 17), E (v. ult.), p. 30 B (v. 11), C (v. 22), cap. 11, p. 45 B (v. 15 et 17), C (v. 22 et 26), D (vv. 28, 34, 36), E (v. 6 ab imo), p. 46 C (v. 22), E (v. 5 ab imo), p. 47 A (v. 5), p. 48 B (v. 16), C (v. 22), cap. 13, p. 52 C (v. 21), p. 54 A (v. 7), cap. 14, p. 57 D (v. 12 ab imo), E (v. 3 ab imo), apud Strabonem I,

1, 6 — C 4 in., apud Plutarchum II, 410 F, 411 A, apud Theonem Smyrnæum „de astron." cap. 7, p. 164, cap. 8, p. 164, v. 3, cap. 9, p. 166, v. 6 ab imo, p. 168, v. 8 et 11 a summo et v. 4 ab imo, cap. 14, p. 178, v. 6 et 15 Martin., apud Cleomedem l. l. I, cap. 1, § 10, cap. 4, § 19 bis, cap. 5, § 21 et bis § 22, II, cap. 4, § 103, cap. 6, § 121 ter, § 122 ter, apud Claudium Ptolemæum „Geogr." I, cap. 7 circa med. (quater), fasc. I, p. 22, v. 3 et 6 sq. et 18 Wilberg et Grashoff; „σύνταξις μαθηματική" I, cap. 1 (v. 1, p. 5, v. 26 Halma), I, cap. 4 (vol. 1, p. 13, v. 21 et v. 30, p. 14, v. 10 et 20 et 26 et 32, p. 15, v. 8 H.), cap. 5 ultra med. (vol. 1, p. 16, v. 9 ab imo, H.), cap. 7 (vol. 1, p. 21, v. 2 ab imo, p. 24, v. 7 ab imo), cap. 10 (vol. 1, p. 47, v. 11 et p. 48, v. 14 et 28, p. 49, v. ult. H.), cap. 13 (vol. 1, p. 60, v. 13, p. 63, v. ult. H.) et sexcenties in libris reliquis II—XIII, in „Tetrabiblo" autem I, p. 20, v. 11, p. 29, v. 11, p. 36, v. 11, p. 53, v. 4 Oporin., III, p. 128, v. 2, p. 129, v. 11, p. 131, v. 10, p. 134, v. 8 et 13 et 17, p. 135, v. 1 et 4 et 8, p. 142, v. 11, p. 146, v. 2 ab imo, p. 147, v. 16 et 21, p. 168, v. 8 ab imo, p. 169, v. 14 Oporin., apud Sextum Empiricum „adv. Math." V, 82, p. 742, v. 31 Bekker, V, 83, p. 743, v. 10 Bekker, apud Ps. Alexandrum Aphr. „Probl." I, 36 (p. 13, v. 34 Ideler.), apud Ps. Manethonem denique „ἀποτελεσματικά" II, v. 46 et 114 Koechly, cfr. „poëtae bucolici et didactici" ed. Didot, Parisiis 1851.

„προανατέλλειν" p. 97 A, fueritne iam quattuor eorum, vel huius illiusve astronomorum, quos laudat Theophrastus „de signis pluv." etc., § 4, nescio, est certe Theophrasti „de signis pluv." etc., § 2 (I, p. 782, v. 5 ab imo, Schneider), Hipparchi Bithyni „ad Arati et Eudoxi Phaenomena" I, cap. 7 (in Petavii Uranologio p. 182 D (v. 11 ab imo), cap. 11 [p. 186 B (v. 14) Petav.], Kritolaï apud Ps. Plutarchum „parallela gr. et rom." cap. 9 fin., Gemini Rhodii „elem. astron." cap. 7, p. 38 D (v. 34), E (v. 7 ab imo) Petav., cap. 10, p. 42 C (v. 23 et 25 et 26), D (v. 32), E (v. 38 et 41) Petav., cap. 11, p. 46 A (v. 1 et 7), B (v. 11 bis), C (v. 27), p. 48 E (v. 4 ab imo), p. 49 C (v. 22) Petav.; Theonis Smyrnæi „de astron" cap. 14, p. 180, v. 2 et 7 Martin., Claudii Ptolemæi „γεωγραφικὴ ὑφήγησις" I, cap. 7

extr. (fasc. I, p. 24, v. 9 Wilberg et Grashoff), „μαθηματικὴ σύνταξις“ VIII, cap. 4 (vol. 2, p. 101, v. 8 Halma), „τετράβιβλος“ III, p. 128, v. 9 Oporin., Achillis Tatii „Isagoge“ cap. 37, p. 162 D (v. 12 ab imo) et p. 163 A (v. 11) Petav., mathematicorum denique dubiae aetatis apud Stobæum „Ecl. phys.“ I, cap. 25 (I b, p. 516, v. 7 Heeren), mutatâ autem vi in versione V. T., „septuaginta“ quam vocant, Ezech. 17, 9.

Verbum „ὁμοδρομεῖν“, p. 97 A, ante tertium p. Chr. n. saeculum, si spuria Alcidamae declamatio περὶ σοφιστῶν, consuetudo trivisse videtur unius fere Plutarchi et de illis quidem planetis ipsis II, 430 A: „ἡλίου καὶ φωςφόρου καὶ στίλβωνος ὁμοδρομούντων“, de sensu autem et intelligentiâ II, 1143 F, 1144 A (post Maximi „περὶ καταρχῶν“ v. 232 et 267 et 589, cfr. Koechly, cfr. „poëtae gr. bucolici et didactici“ ed. Dindorf, Parisiis 1851). —

† „πλάζεσθαι“ poëtarum erat deque numero scriptorum orationis solutae Polybii, Philonis Judæi, Plutarchi, Luciani, nusquam autem, quod sciam, planetae dicuntur πλαζόμενοι, ni forte a Democrito, qui apud Plutarchum II, 896 A de Tellure quidem vocabulum „πλάζεσθαι“ dicitur adhibuisse.

Vocabulo „περικατάλαμψις“ p. 97 B, si vera lectio, auctor lib. quasi privato utitur ac suo, nisi usus eodem erat iam Posidonius, cuius „ἔλλαμψιν“ quidem laudat scholiasta Arati in Bekkeri editione p. 129, v. 40; sin falsa autem et vera potius haec: „περικατάλαψις“, socius hac in re auctor lib. adiungitur Theophrasto („H. Pl.“ VII, 10, 3 Schneider) et ipsi Ptolemæus „μαθηματικὴ σύνταξις“ I, cap. 6 (vol. 1, p. 19, v. 5 ab imo, Halma), „ὑποθέσεις“ p. 44, v. 10 ab imo et v. 3 ab imo H.

„φάσις“ p. 97 B, non prorsus inusitata vox Aristoteli „Meteor.“ I, 6, 342 B, 34, non Theophrasto „περὶ ἀνέμων“ § 36 in. (I, p. 772, v. 4 Schneider) nec Nicandro „Theriaca“ v. 122, trita Gemino „elem. astron.“ cap. 11, p. 45 B (v. 16), C (v. 22), cap. 14, p. 58 D (v. 12 ab imo), p. 59 B (v. 12), E (v. 2 ab imo), obvia apud Nicomachum Gerasenum „ἀριθμητ. εἰςαγωγή“ I, 5, 2 et Cleomedem l. l. II, cap. 5 in., tritissima Ptolemæo „μαθηματ. σύνταξις“ VIII, cap. 6 (vol. 2, p. 108, v. 2 et 4, p. 112, v. 4 ab imo, p. 113, v. 6 Halma), IX, cap. 5 (vol. 2, p. 157, v. 16 H.), XIII, cap. 1 (vol. 2, p. 367,

v. 6 ab imo), cap. 3 (vol. 2, p. 381, v. 6), cap. 7 (vol. 2, p. 416, v. 19 et 24 et 31), cap. 8 (vol. 2, p. 423, v. 10 et 13 et 21 et 27, p. 424, v. 5 ab imo, p. 426, v. 6 et 29 et 32, p. 427, v. 14), cap. 9 (vol. 2, p. 427, v. 19), cap. 10 (vol. 2, p. 430, v. 2 Halma), „Tetrabiblos“ I, p. 4, v. 4 Oporin., II, p. 77, v. 3 ab imo, p. 88, v. 6, p. 99, v. 3 et 14, III, p. 144, v. 4 ab imo, IV, p. 177, v. 8 ab imo (*φάσις ἑῴα*), p. 177, v. 2 ab imo, p. 178, v. 4 (*φάσις ἑῴα*), p. 211, v. 7 Oporin., „*ἁρμονικά*“ III, cap. 13 (Wallis l. l. III, p. 147, v. 16 ab imo et v. 4 indidem, p. 148 (v. 11), alibi.

„*κρύψις*“, p. 97 B, ab Euripide in usum vocatur „Bacch.“ 953 et ab Aristotele „Top.“ VIII, 2, 153 A, 6, „Rhetor.“ I, 12, 1372 A, 32, a Chrysippo, cfr. Stobæus „Ecl. phys.“ I, cap. 25 (I b, p. 520, v. 3 Heeren), a Gemino „elem. astron.“ cap. 11, p. 45 B (v. 17 sq.), C (v. 25 et 27), a Plutarcho II, 417 F de planetis, 701 B de seminibus humo occultatis, a Theone Smyrnæo l. l. cap. 12, p. 176, v. 1, cap. 14, p. 178, v. 16 et 20, cap. 37, p. 310 Mart., a Ptolemæo „*μαθηματικὴ συντ.*“ VIII, cap. 4 (vol. 2, p. 98, v. 7, p. 101, v. 1, p. 104, v. 4 Halma), VIII, cap. 6 (vol. 2, p. 108, v. 2 et 5, p. 112, v. 4 ab imo, p. 113, v. 6 H.), XIII, cap. 1 (vol. 2, p. 367, v. 6 ab imo), cap. 3 (vol. 2, p. 381, v. 6), cap. 7 (vol. 2, p. 416, v. 19 et 24 et 31), cap. 8 (vol. 2, p. 422, v. 14, p. 424, v. 10 ab imo, p. 425, v. 19 et 28), cap. 9 (vol. 2, p. 427, v. 20, p. 428, v. 6), cap. 10 (vol. 2, p. 430, v. 2 H.), „Tetrabiblos“ I, p. 4, v. 5, p. 22, v. 1, III, p. 167, v. 2 ab imo, Oporin.; „*ἁρμονικά*“ III, cap. 13 (Wallis l. l. III, p. 147, v. 17 ab imo, p. 148, v. 5 et 10), a Cleomede l. l. II, cap. 6, p. 117 extr.

Nomen denique „*ἀτρεκής*“, p. 97 B, tritissimum Homero, poëtarum aliis, de quo numero unum laudo Oppianum, qui sex fere sæculis inferior Platone erat, „Halieutica“ I, vv. 82, 220, 316, 575, II, v. 112, III, v. 91, 477, V, vv. 4, 80, 104, alibi, receptum oratione solutâ ab Hippocrate „*προγνωστικόν*“ 20, prope med. (T. II, p. 170, v. 1 Littré) „*περὶ ἀγμῶν*“ 7 haud longe ab in. (T. III, p. 440, v. 3) „*μοχλικόν*“ 36 med. (T. IV, p. 380, v. 3) cap. 41 prope extr. (T. IV, p. 394, v. 2) „*νόμος*“ 2 in. (T. IV, p. 638, v. 4 ab imo), cap. 4 in. (T. IV, p. 640, v. 5

ab imo), „περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς“ (quem librum Littré quidem vere Hippocrateum esse iudicat) 12 med. et extr. (T. I, p. 596, v. 6 et v. ult. Littré), Plato respuit, non medici Hippocratei „περὶ ἄρθρων“*) 14 in. (T. IV, p. 118, v. 6 Littré) et cap. 33 haud longe ab in. (T. IV, p. 148, v. ult.) „περὶ φυσῶν“ 15 (T. VI, p. 114, v. ult. Littré), „ἐπιδημιῶν“ VI, sect 8, 7 extr. (T. V, p. 346, v. 7 L.), „περὶ τόπων τῶν κατ᾽ ἄνθρωπον“ 3 ante med. (T. IV, p. 280, v. 2 ab imo. L.), „περὶ νούσων“ IV, 39 ultra med. (T. VII, p. 558, v. 11 ab imo), ibidem IV, 45 ante med. (T. VII, p. 568, v. 6 ab imo) et IV, 49 in. (p. 578, v. 9), „γυναικείων“ I, 38 med. (T. VIII, p. 94, v. 7 L.), I, 62 extr. (T. VIII, p. 126, v. 9 ab imo et v. 7 indidem), „περὶ σαρκῶν“ 19 med. et fin. (T. VIII, p. 612, v. 5 et p. 614, v. 4 ab imo), „προῤῥητικὸν II, 3 ultra med. (T. IX, p. 12, v. 12 L.), II, 12, fin. (T. IX, p. 36, v. 4), „περὶ καρδίης“ 2 ante med. (T. IX, p. 80, v. 12 L.), cap. 10 fin. (T. IX, p. 88, v. 7), „παραγγελίαι“ 7 fin. (T. IX, p. 262, v. 3 L.), cap. 13 fin. (T. IX, p. 270, v. 1), „περὶ κρισίων“ 7 fin. (T. IX, p. 278, v. 12), non Ps. Democritus „ἐπιστολὴ“ 18 apud Ps. Hippocratem T. IX, p. 382, v. 2 L., non Metrodorus Lampsacenus, Epicuri discipulus, cfr. Clemens Alex. „Strom.“ V, cap. 15, § 139 (vol. 2, p. 93, v. 22 Klotz [ἀτρεκῆ φάσματα]) non Polybius I, 4, 9 Hultsch., non Ps. Dius Pythagoreus apud Stobæum „Floril.“ 66, 17 (II, p. 404, v. 28 Meineke), non Plutarchus II, 320 C, in., 937 E, 938 E, 1006 E, non Aretæus Cappadox p. 36, v. 2, p. 38, v. 11, p. 82, v. 10, p. 127, v. 2, p. 136, v. 15, p. 138, v. ult., p. 143, v. 10, p. 145, v. 3, p. 155, v. 17, p. 252, v. 1, alibi, Ermerius., non Cleomedes „περὶ μετεώρων“ II, cap. 1, § 79 (Bake): „ὁπόταν οὖν ὁ ἥλιος, ἐν τούτῳ γενόμενος τῷ ζῳδίῳ, κατ᾽ ἀτρεκῆ μεσημβρίαν στῇ“ κτλ.

Satis multa de usu verborum: ad placitorum contentionem, unde deflexit disputatio, redeat.

Auctor lib. p. 97 B explicat, quemadmodum sol dies noctesque

---

*) hunc enim librum, quem et ipsum Littré Hippocrati adiudicat, abiudicandum ei esse, demonstrat illa inter venas arteriasque distinctio, facta cap. 45 haud longe ab in. (T. IV, p. 190, v. 7) et cap. 69 med. (T. IV, p. 286, v. 3 Littré).

efficiat et annum: „*ὃς* (sc. *ἅλιος*) *ἁμέραν ἀποδίδωτι τὸν ἀπ' ανατολᾶς ἐπὶ δύσιν αὑτῶ δρόμον, νύκτα δὲ τὰν ἀπὸ δύσιος ἐπ' ἀνατολὰν κίνασιν κατ' ἄλλο ποιέεται, ἀγόμενος ὑπὸ τᾶς ταὑτῶ φορᾶς, ἐνιαυτὸν δὲ κατταν αὑτῶ καθ' ἑαυτὸν κίνασιν*",

Plato p. 39 B: „*ἵνα δὲ εἴη μέτρον ἐναργές τι πρὸς ἄλληλα βραδύτητι καὶ τάχει καὶ* (*ὡς* Herm.) *τὰ περὶ τὰς ὀκτὼ φορὰς πορεύοιτο, φῶς ὁ θεὸς ἀνῆψεν ἐν τῇ πρὸς γῆν δευτέρᾳ τῶν περιόδων, ὃ δὴ νῦν κεκλήκαμεν ἥλιον, ἵνα ὅτι μάλιστα εἰς ἅπαντα φαίνοι τὸν οὐρανὸν μετάσχοι τε ἀριθμοῦ τὰ ζῷα, ὅσοις ἦν προσῆκον, μαθόντα παρὰ τῆς ταὐτοῦ καὶ ὁμοίου περιφορᾶς· νὺξ μὲν οὖν ἡμέρα τε γέγονεν οὕτως καὶ διὰ ταῦτα, ἡ τῆς μιᾶς καὶ φρονιμωτάτης κυκλήσεως περίοδος· ἐνιαυτὸς δὲ, ὁπόταν ἥλιος τὸν ἑαυτοῦ περιέλθῃ κύκλον.*"

Iste igitur Platonis sententiam enodate explicat (an vero eum ante Platonem scripsisse iudicabimus?), et recte explicat, siquidem Plato terram fixam et immobilem stare neque circa axem suum converti statuit.

Sequuntur in lib. p. 97 C: „*ἐκ δὲ τουτέων τῶν κινασίων, δύο ἐασᾶν, τὰν ἕλικα ἐκτυλίσσει, ποθέρπων μὲν κατὰ μίαν μοῖραν ἐν ἁμερησίῳ χρόνῳ* (i. e. singulos diem ex die gradûs progrediens[266]),

---

[266]) Non prorsus quidem, sed satis recte auctor hac de re exposuit. cfr. Geminus (circa 50 a. Chr. n.) „elementa astron." cap. 1 (in Petavii Uranologio p. 2 B sq., v. 14 sqq.: „*Ὁ δὲ ἥλιος ἐνιαυτῷ διαπορεύεται τὸν ζωδιακὸν κύκλον· ἔστι γὰρ ἐνιαύσιος χρόνος, ἐν ᾧ ὁ ἥλιος περιπορεύεται τὸν ζωδιακὸν κύκλον καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον ἀποκαθίσταται. ὁ δὲ χρόνος οὗτός ἐστιν ἡμερῶν τξέ, δόν·* (i. e. $365\frac{1}{4}$) *ἐν τοσαύταις γὰρ ἡμέραις τὰς τξ'* (i. e. 360) *μοίρας παροδεύει ὁ ἥλιος, ὥστε παρὰ μικρὸν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ* *__μοῖραν__* *κινεῖσθαι τὸν ἥλιον· — Ἄλλο μέντοι γέ ἐστιν μοῖρα καὶ ἄλλο ἡμέρα· μοῖρα μὲν γάρ ἐστι διάστημά τι, λόν* (30ste) *μέρος ὑπάρχον τοῦ ζωδίου, ἡμέρα δέ ἐστι χρόνος, τριακοστὸν μέρος, ὡς ἔγγιστα, τοῦ μηνιαίου χρόνου· καὶ ἡ μὲν μοῖρα τξόν* (360ste) *μέρος ἐστὶ τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου, ἡ δὲ ἡμέρα τξέ καὶ δὸν* ($365\frac{1}{4}$) *μέρος, ὡς ἔγγιστα, τοῦ ἐνιαυσίου χρόνου· καὶ πάντα μὲν τὰ ζώδια τριακοντημόριά ἐστιν, οὐ πάντα δὲ τριακονθήμερα*" — Ceterum Ps. Timæi *ἁμερήσιος χρόνος* est illud temporis spatium, quod Geminus l. l. cap. 5 [p. 22 A (v. 4 sqq.) Petav.] explicat „*καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ἡμέρα λέγεται χρόνος ὁ ἀφ' ἡλίου ἀνατολῆς μέχρις ἡλίου αὖθις ἀνατολῆς*" — et quod ipse Geminus ibidem cap. 11, p. 46 A (v. 2 sq.) *ἡμερήσιον χρόνον* appellat.

περιδινεύμενος δὲ ὑπὸ τᾶς τῶν ἀπλανέων σφαίρας καθ' ἑκάσταν περίοδον ὄρφνας καὶ ἁμέρας".

Platonis Timæi sententia eadem atque una, verba — si *τὴν ἕλικα* excipias, i. e. cursum in cochleae speciem retortum, qui omnibus planetis tribuitur [267]) — similia nulla.

Dissimilis mos quoque verborum.

Verbum „*ἐκτυλίσσειν*", p. 97 C auctor lib. novasse videtur, nec tamen quisquam tractando fecisse usitatius ac tritius.[268])

„*ποθέρπειν*", p. 97 C, poëtarum illud, velut Aeschyli „Prom." 127 et 272, Sophoclis „El." 900, „OR." 539, „Phil." 787, „Ai." 227 et 1255, Aristophanis „Vesp." 1509, Theocriti IV, 48, V, 37, et Ps. Hippocratis „*περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν*" 47 med. (T. VII, p. 282, v. 13 Littré) Plato negligit (Plutarchus I, 384 B, II, 77 F, 755 F *προςερπύειν* exhibet), non reiecit Josephus „B. J." VI, 2, 9, in.

Itemque alterum poëticum „*ὄρφνα*", p. 97 C, obvium apud Aristophanem „R." 1331, apud Euripidem „Trach." 203, „Herc. furens" 46, apud Theognidem 1077 aliosque, Plato a solutâ oratione repulit, non Xenophon „Resp. Lac." 5, 7, non Polybius XVIII, 19, 7, non Plutarchus II, 325 E, 953 A, Wytt., non Ps. Phintys apud Stobæum „Ecl. phys." 74, 61.

---

[267]) „Tim." p. 39 A: „*πάντας γὰρ τοὺς κύκλους αὐτῶν* (sc. *τῶν πλανητῶν*) *στρέφουσα* (suppl. *ἡ ταὐτοῦ φορὰ*) *ἕλικα*" —

[268]) Et ipsum verbum simplex „*τυλίσσειν*" perquam rarum fuisse videtur, nec usquam obvium, quantum scio, nisi apud Lycophrona poëtam v. 11. Composita quoque, mihi quidem cognita, perrara: „*ἀνατυλίσσειν*" apud Lucianum „Nigrinus" cap. 7, „*διατυλίσσειν*" apud Sextum Emp. „adv. Math." I, 281, p. 664, v. 13 Bekker, „*ἐπιτυλίσσειν*" apud Diog. L. IX, 114. Inferioris graecitatis etiam „*κατατυλίσσειν*" et „*περιτυλίσσειν*", quorum posterius, quippe quo usus Hesychius sit ad interpretandam vocem „*ἱσπαργάνωσε*" (vol. 2, p. 204, Nr. 6309 Maur. Schmidt.), ante sextum p. Chr. n. saeculum non prorsus inusitatum fuit; itemne prius, cuius nullum habeo exemplum, nisi hoc Epiphan. T. II, p. 262 B, in dubio relinquitur. „*ἐντυλίσσειν*" Lobeckius „ad Phrynich. „Ecl." p. 173 asseverat quidem perantiquum esse, sed nullum attulit vetustatis argumentum. Mihi primum occurrit apud Aristophanem „nubes" 987 Hermann., permulto post in fragmento Galeni apud Oribasium „*συναγωγαὶ ἰατρ.*" I, IV, 12, vol. 3, p. 119, v. 8 Buss. et Dar. et in scholiis ad Aristophanis „nubes" v. 10 (p. 211, v. 13 ab imo, Godfr. Hermann).

Nunc illud, quod paene praeterii, non omnino negligendum videtur, Pythagoreos non prorsus eandem de universo mundo probasse doctrinam. Etenim tres vel quattuor eius partes distinguebant, quarum primam, extra orbem stellarum fixarum positam, *Ὄλυμπον* vocabant, *κόσμον* secundam, quae ab Olympo lunam usque pertineat, tertiam, quae inde a lunâ usque ad terram, *ὠρανόν*, ac si quartam, igni centrali proximam, num *αἰθέρα*, nescio. Cfr. Stobæus „Ecl. phys." I, cap. 23, § 1, I a, p. 488 Heeren: „*τὸ μὲν οὖν ἀνωτάτω μέρος τοῦ περιέχοντος* (*τὸ ἀνωτάτω μέρος δηλαδὴ τὸ περιέχον* v. Boeckh „Philolaus" etc. p. 94) *ἐν ᾧ εἰλικρίνειαν εἶναι τῶν στοιχείων, Ὄλυμπον καλεῖ* (sc. *ὁ Φιλόλαος*), *τὸ δὲ ὑπὸ τὴν Ὀλύμπου φορὰν, ἐν ᾧ τοὺς πέντε πλανήτας μεθ' ἡλίου καὶ σελήνης τετάχθαι, κόσμον, τὸ δὲ ὑπὸ τούτοις ὑποσέληνόν τε καὶ περίγειον μέρος, ἐν ᾧ τὰ τῆς φιλομεταβόλου γενέσεως, οὐρανόν" κτλ.*

et eiusdem loci initium: „*Φιλόλαος πῦρ ἐν μέσῳ περὶ τὸ κέντρον, ὅπερ Ἑστίαν τοῦ παντὸς καλεῖ καὶ Διὸς οἶκον καὶ μητέρα θεῶν, βωμόν τε καὶ συνοχὴν καὶ μέτρον φύσεως, καὶ πάλιν πῦρ ἕτερον ἀνωτάτω τὸ περιέχον· πρῶτον δὲ εἶναι φύσει τὸ μέσον, περὶ δὲ τοῦτο δέκα σώματα θεῖα χορεύειν, οὐρανὸν, πλανήτας" κτλ.*

Neglexit igitur Stobæus orbem stellarum fixarum, quem haud scio an primo quidem loco ad *κόσμον* pertinere Philolaus voluerit, et ipse Stobæus initio loci suâ quidem, non Philolaï consuetudine, *οὐρανὸν* designavit.[269])

De solo autem systemate planetarum quid inter se differant Pythagorei et Plato, perdiligenter edisseruit Franciscus Susemihl in commentario ad versionem Timæi Platonici (Osiander et Schwab T. 274, p. 737, not. 72).

Sed iam ad institutum revertar.

Auctor lib. p. 97 C de tempore, aeterni simulacro, effudit et oblitus quidem, ni fallor, hîc sicut alibi, sese antea (p. 94 B sq.) mundi negasse ortum haec: „*χρόνω δὲ τὰ μέρεα τάσδε τὰς περιόδως λέγοντι, ὃν ἐκόσμησεν ὁ θεὸς σὺν κόσμῳ· οὐ γὰρ ἦν πρὸ κόσμω ἄστρα, διόπερ οὐδ' ἐνιαυτὸς οὐδ' ὡρᾶν περίοδοι,*

---

[269]) cfr. Boeckh „Philol." etc. p. 94 et 167, Ritter et Preller „hist. philos. graeco-romanae" p. 79, Zeller „Phil. d. Gr." I, p. 380 sq. et p. 356, not. 4, ed. III.

D. *αἷς μετρέεται ο γεννατὸς χρόνος οὗτος. εἰκὼν δέ ἐστι τῷ ἀγεννάτω χρόνω, ὃν αἰῶνα ποταγορεύομες· ὡς γὰρ ποτ' ἀΐδιον παράδειγμα, τὸν ἰδανικὸν κόσμον, ὅδε ὁ οὐρανὸς ἐγεννάθη, ὧς πρὸς παράδειγμα τὸν αἰῶνα ὅδε ὁ χρόνος σὺν κόσμῳ ἐδαμιουργήθη.“*

Plato p. 37 C: „*Ὡς δὲ κινηθὲν αὐτὸ καὶ ζῶν ἐνενόησε τῶν ἀϊδίων θεῶν γεγονὸς ἄγαλμα ὁ γεννήσας πατήρ, ἠγάσθη τε καὶ εὐφρανθεὶς ἔτι δὴ μᾶλλον ὅμοιον πρὸς τὸ παράδειγμα ἐπενόησεν ἀπεργάσασθαι.*

D. *καθάπερ οὖν αὐτὸ τυγχάνει ζῷον ἀΐδιον ὂν καὶ τόδε το πᾶν οὕτως εἰς δύναμιν ἐπεχείρησε τοιοῦτον ἀποτελεῖν· ἡ μὲν οὖν τοῦ ζῴου φύσις ἐτύγχανεν οὖσα αἰώνιος, καὶ τοῦτο μὲν δὴ τῷ γεννητῷ παντελῶς προσάπτειν, οὐκ ἦν δυνατὸν, εἰκὼ δ' ἐπενόει κινητόν τινα αἰῶνος ποιῆσαι, καὶ διακοσμῶν ἅμα οὐρανὸν ποιεῖ μένοντος αἰῶνος ἐν ἑνὶ κατ' ἀριθμὸν ἰοῦσαν αἰώνιον εἰκόνα, τοῦτον, ὃν δὴ χρόνον ὠνομάκαμεν·*

E. *ἡμέρας γὰρ καὶ νύκτας καὶ μῆνας καὶ ἐνιαυτοὺς οὐκ ὄντας, πρὶν οὐρανὸν γενέσθαι, τότε ἅμα ἐκείνῳ ξυνισταμένῳ τὴν γένεσιν αὐτῶν μηχανᾶται· ταῦτα δὲ πάντα μέρη χρόνου, καὶ τό τ' ἦν τό τ' ἔσται χρόνου γεγονότα (γεγονότος) εἴδη, ἃ δὴ φέροντες λανθάνομεν ἐπὶ τὴν ἀΐδιον οὐσίαν οὐχ ὀρθῶς. λέγομεν γὰρ δὴ, ὡς ἦν ἔστι τε καὶ ἔσται, τῇ δὲ τὸ ἔστι μόνον κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον προσήκει·*

p. 38 A: *τὸ δὲ ἦν τό τε ἔσται περὶ τὴν ἐν χρόνῳ γένεσιν ἰοῦσαν πρέπει λέγεσθαι· κινήσεις γάρ ἐστον· τὸ δὲ ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ἔχον ἀκινήτως οὔτε πρεσβύτερον οὔτε νεώτερον προσήκει γίγνεσθαι διὰ χρόνου οὐδὲ γενέσθαι ποτὲ οὐδὲ γεγονέναι νῦν οὐδ' ἐσαῦθις ἔσεσθαι, τὸ παράπαν τε οὐδὲν ὅσα γένεσις τοῖς ἐν αἰσθήσει φερομένοις προσῆψεν, ἀλλὰ χρόνου ταῦτα αἰῶνα μιμουμένου καὶ κατ' ἀριθμὸν κυκλουμένου γέγονεν εἴδη·*

B. *καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὰ τοιάδε, τό τε γεγονὸς εἶναι γεγονὸς καὶ τὸ γιγνόμενον εἶναι γιγνόμενον, ἔτι τε τὸ γενησόμενον εἶναι γενησόμενον καὶ τὸ μὴ ὂν μὴ ὂν εἶναι· ὧν οὐδὲν ἀκριβὲς λέγομεν. περὶ μὲν οὖν τούτων τάχ' ἂν οὐκ εἴη καιρὸς πρέπων ἐν τῷ παρόντι διακριβολογεῖσθαι· χρόνος δ' οὖν μετ' οὐρανοῦ γέγονεν, ἵνα ἅμα γεννηθέντες ἅμα καὶ λυθῶσιν, ἄν ποτε λύσις τις αὐτῶν γίγνηται, καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς διαιωνίας φύσεως, ἵν' ὡς ὁμοιότατος αὐτῷ κατὰ δύναμιν ᾖ·*

C. τὸ μὲν γὰρ δὴ παράδειγμα πάντα αἰῶνά ἐστιν ὄν· ὁ δ᾽ αὖ διὰ τέλους τὸν ἅπαντα χρόνον γεγονώς τε καὶ ὢν καὶ ἐσόμενος ἐξ οὖν λόγου καὶ διανοίας θεοῦ τοιαύτης πρὸς χρόνου γένεσιν, ἵνα γεννηθῇ χρόνος, ἥλιος καὶ σελήνη καὶ πέντε ἄλλα ἄστρα ἐπίκλην ἔχοντα πλανητὰ εἰς διορισμὸν καὶ φυλακὴν ἀριθμῶν χρόνου γέγονε. σώματα δὲ αὐτῶν ἑκάστων ποιήσας ὁ θεὸς ἔθηκεν εἰς τὰς περιφορὰς" κτλ.

p. 38 E: „ὅσα (sc. ἄστρα, ἐπίκλην ἔχοντα πλανητὰ) ἔδει ξυναπεργάζεσθαι χρόνον·"

p. 39 C: „ὥστε, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐκ ἴσασι χρόνον ὄντα τὰς τούτων (Mercurii, Veneris, Martis, Jovis, Saturni) πλάνας" κτλ.

D. „καὶ κατὰ ταῦτα δὴ καὶ τούτων ἕνεκα ἐγεννήθη τῶν ἄστρων, ὅσα δι᾽ οὐρανοῦ πορευόμενα ἔσχε τροπὰς, ἵνα τόδε ὡς ὁμοιότατον ᾖ τῷ τελέῳ καὶ νοητῷ ζῴῳ πρὸς τὴν τῆς διαιωνίας μίμησιν φύσεως". —

Jam vero operae pretium est, perpendere singula.

Auctor lib. sic ingressus est dicere: „χρόνω δὲ τὰ μέρεα τάςδε τὰς περιόδως λέγοντι".

Erit hâc de ratione, quâ hîc verbo „λέγοντι" alibique aliis aliorum sententias laudat, alius nobis aptior dicendi locus.

In Platonis Timæo sententiam illam invenies p. 37 E: „ταῦτα δὲ πάντα (sc. ἡμέραι, νύκτες, μῆνες, ἐνιαυτοὶ) μέρη χρόνου".

Annectit auctor lib.: „ὃν (χρόνον) ἐκόσμησεν ὁ θεὸς σὺν κόσμῳ".

Non secus existimavit Plat. Tim. p. 37 D: „διακοσμῶν (ὁ γεννήσας πατὴρ) ἅμα οὐρανὸν ποιεῖ μένοντος αἰῶνος ἐν ἑνὶ .... εἰκόνα ...., ὃν δὴ χρόνον ὠνομάκαμεν",

et p. 38 B: „χρόνος δ᾽ οὖν μετ᾽ οὐρανοῦ γέγονεν".

Idem enim solito valere apud utrumque κόσμον et οὐρανὸν, supra ostendimus.

Auctor lib. causam subicit: „οὐ γὰρ ἦν πρὸ κόσμω ἄστρα, διόπερ οὐδ᾽ ἐνιαυτὸς οὐδ᾽ ὡρᾶν περίοδοι, αἷς μετρέεται ὁ γεννατὸς χρόνος οὗτος",

ubi ἄστρα, quo nomine apud Graecos cum stellae singulae nuncupantur tum sidera,[270]) solos (cfr. Plat. Tim. p. 38 C) signi-

[270]) cfr. Achilles Tatius „Isagoge in Arati phaenomena" cap. 14 [apud Petavium in Uranologio p. 134 B (v. 10)]: „Τί μὲν ἀστὴρ, τί δὲ ἄστρον;

ficare videntur planetas, qui alibi — excepto sole – *ἀστέρες* nominabantur. Quae astra non ante mundum fuisse, id quidem minime mirum, perquam mirum autem, quod nihil inde amplius concludit auctor lib., nisi quod propter hoc ipsum ne annus quidem ante fuerit ac ne quadripartitae commutationes temporum quidem, siquidem quadripartitas intelligit *ὡρᾶν περιόδως*,[271]) quod igitur solis his tempus genitum metiri videtur, menses autem, dies noctesque, quae supra et infra quidem commemoravit, horasque hoc loco neglexit, nihil igitur temporis posuit praeter id, quod solis conversio eiusque accessûs et digressûs efficere putabantur[272]) — qui sol planetarum principatum quidem tenet Stoïcorum sen-

---

Ἀστὴρ μέν ἐστιν ὡς ἂν ὁ τοῦ Κρόνου ἢ τοῦ Ἑρμοῦ, εἷς ἀριθμῷ· ἄστρον δὲ τὸ ἐκ πολλῶν ἀστέρων σύστημα, ὡς ἡ Ἀνδρομέδα ἢ ὁ Κένταυρος. οἶδε δὲ τὴν διαφορὰν καὶ Ἄρατος· „„Ἄστρα διακρίνας· ἐσκέψατο δ' εἰς ἐνιαυτὸν Ἀστέρας““ λέγων. Διόδωρος δὲ καὶ οἱ ἄλλοι μαθηματικοὶ ἰδίως καὶ κοινῶς τὰ ζώδια ἄστρα καλοῦσι καὶ ἀστέρας, παρατιθέμενα Πλάτωνα μάρτυρα, ἄστρα τοὺς ἑπτὰ πλανήτας ἐν τῷ Τιμαίῳ εἰρηκοτα· τὸν κύνα μέντοι, ἀστέρα ὄντα, ἐν τῷ βίῳ ἄστρον λέγομεν. ἀλλ' ὁ μὲν ἀστὴρ καὶ ἀστὴρ καὶ ἄστρον, οὐκέτι δὲ τὸ ἀνάπαλιν.“ ..... E (v. 6 ab imo): *„εἴη οὖν ὁ μὲν ἀστὴρ σῶμα ἡνωμένον, τὸ δὲ ἄστρον ἐκ διεστώτων καὶ ὡρισμένων“.* ..... *„Πίνδαρος δὲ τὸν ἀστέρα ἄστρον ὀνομάζει λέγων·“ „„Μηκέθ' ἁλίου σκόπει Ἄλλα θαλπνότερον Ἐν ἀμέρᾳ φαεννὸν ἄστρον““ κατὰ τὴν συνήθειαν.*

[271]) cfr. *ὡρέων μεταβολαί* apud Hippocratem „*περὶ ἀέρος, ὑδάτων, τόπων*“ 2 med. (T. II, p. 14, v. 10 Littré) et 4 ultra med. (p. 22, v. 2) et 11 in. (p. 50, v. 2 ab imo), ibidem 13 haud longe ab in. (p. 56, v. 9 sqq.), 15 in et ultra med. (p. 60, v. 10 et p. 62, v. 6) 16 in. (p. 62, v. 3 ab imo) 19 med. (p. 72, v. 6) 24 haud longe ab in. (p. 86, v. 11 sq.) 24 med. (p. 90, v. 4 et 7 sq. Littré), „*ἀφορισμοί*“ sect. I, 12 in (T. IV, p. 464, v. 4 ab imo Littré) et sect. III, 1 (p. 486, v. 4 L.) et *τέσσαρες ὧραι* apud Ps. Aristotelem „de mundo“ cap. 6, p. 399 A, 23.

[272]) cfr. Ps. Aristoteles „de mundo“ cap. 6, p. 399 A, 21 sqq.: „*πορεύεται δὲ διττὰς πορείας ὁ παμφαὴς ἥλιος, τῇ μὲν ἡμέραν καὶ νύκτα διορίζων ἀνατολῇ καὶ δύσει, τῇ δὲ τὰς τέσσαρας ὥρας ἄγων τοῦ ἔτους, πρόσω τε βόρειος καὶ ὀπίσω νότιος διεξέρπων*“ — et Cicero „N. D.“ II, cap. 19, § 49, ubi Balbus: „Circuitûs enim solis orbium V et LX et CCC, quartâ fere diei parte additâ conversionem conficiunt annuam: inflectens autem sol cursum tum ad septemtriones tum ad meridiem aestates et hiemes efficit et ea duo tempora, quorum alterum hiemi senescenti adiunctum est (sc. ver) alterum aestati (sc. auctumnus).

tentiâ[273]) — et ne id quidem plene. Sin autem iste, id quod negare non ausim, *ὡρῶν περιόδως* sonare voluerit quidquid est praeter annum temporis commensi, nullam ad reprehendendum ansam dedit et concordat fere cum Platone, tametsi nullam magni anni[274]) mentionem fecit.

Plato enim ipse p. 39 C unis sole et lunâ tempus commetiri dicit homines, reliquasque stellas errantes — quarum et solis lunaeque ambitibus, cum ad eandem inter se comparationem[275]) confectis omnium spatiis sit facta conversio, efficiatur magnus annus — excludit dicens, earum ambitûs ignorare plerosque neque inter se numero commetiri, ita ut nesciant, harum etiam errores id ipsum esse, quod rite dicatur tempus.

Cfr. Platonis Tim. p. 37 E: „*ἡμέρας γὰρ καὶ νύκτας καὶ μῆνας καὶ ἐνιαυτοὺς οὐκ ὄντας, πρὶν οὐρανὸν γενέσθαι, τότε ἅμα ἐκείνῳ ξυνισταμένῳ τὴν γένεσιν αὐτῶν μηχανᾶται*“,

et p. 38 C: „*ἐξ οὖν λόγου καὶ διανοίας θεοῦ τοιαύτης πρὸς χρόνου γένεσιν, ἵνα γεννηθῇ χρόνος, ἥλιος καὶ σελήνη καὶ πέντε ἄλλα ἄστρα, ἐπίκλην ἔχοντα πλανητά, εἰς διορισμὸν καὶ φυλακὴν ἀριθμῶν χρόνου γέγονε*“. cfr. p. 39 C sq.

Jam auctor lib. tempus aeterni simulacrum (Abbild) constituit: „*εἰκὼν*[276]) *δέ ἐστι τῷ ἀγεννάτω χρόνω, ὃν αἰῶνα ποταγορεύομες*‘.

De formâ quidem „*ποταγορεύομες*“, quâ docet auctor, se ipsum vel potius Timæum Locrum itemque alios *ἀγέννατον χρόνον* appellare *αἰῶνα*, postviderimus.

Quae subest sententia conferatur Platonis placito in Timæo p. 37 D: „*εἰκὼ δ' ἐπενόει* (sc. *ὁ γεννήσας πατὴρ*) *νοητόν τινα αἰῶνος ποιῆσαι καὶ διακοσμῶν ἅμα οὐρανὸν ποιεῖ μένοντος*

---

[273]) Cicero „N. D.“ II, cap. 19, § 49.

[274]) de quo cfr. Plat. Tim. p. 39 D et Cicero „N. D.“ II, 20, § 51.

[275]) altera lectio apud Ciceronem l. l. „compositionem“.

[276]) Imago probata etiam Philoni J. „quis rer. div. heres sit“ § 48 ultra in. (I, 496 med. M.): „*ὃς* (sc. *χρόνος*) *ἐστι μίμημα αἰῶνος*“ — et „quod deus sit immutabilis“ § 6 fin. (I, 277 ultra med. M.): „*καὶ γὰρ οὐ χρόνος, ἀλλ' ἀρχέτυπον τοῦ χρόνου* (suppl. *ὁ βίος ἐστὶν αὐτοῦ* (sc. *θεοῦ*)· *ἐν αἰῶνι δὲ*“ *κτλ.* (v. notam proximam!)

αἰῶνος ἐν ἑνὶ[277]) *κατ' ἀριθμὸν ἰοῦσαν αἰώνιον εἰκόνα, τοῦτον, ὃν δὴ χρόνον ὠνομάκαμεν*".

Ac ne praeteream, quid auctor lib. habeat sui, propria eius est aeternitatis definitio „*ἀγέννατος χρόνος*", ad commune iudicium accommodatior, quam Platonis „*τὸ ἐν ἑνὶ* (sc. *ἐν τῷ ἔστι*) *μένειν*", constituta autem, si vera Platonis Timæi p. 37 E lectio haec: „*τό τε ἦν καὶ τὸ ἔσται, χρόνου γεγονότος εἴδη, ἃ δὴ*" *κτλ.* secundum hunc Platonis Timæum ipsum. Quâ in aeternitatis definitione cum offendamus tempus, licet non genitum, quaeritur, num ille cum Attico, de quo mox, tempus quoddam, silicet *τὸν ἄτακτον χρόνον*, aeternum esse putaverit.

Exitu loci „*ὡς γὰρ ποτ' ἀΐδιον παράδειγμα, τὸν ἰδανικὸν κόσμον, ὅδε ὁ ὠρανὸς ἐγεννάθη, ὡς πρὸς παράδειγμα τὸν αἰῶνα ὅδε ὁ χρόνος σὺν κόσμῳ ἐδαμιουργήθη*",

iste illud ipsum declarat, quod Plato l. l. p. 37 C sq.: *Ὡς δὲ κινηθὲν αὐτὸ* (sc. *τὸ πᾶν*) *καὶ ζῶν ἐνενόησε τῶν ἀϊδίων θεῶν* (sc. idearum) *γεγονὸς ἄγαλμα, ἠγάσθη τε καὶ εὐφρανθεὶς ἔτι δὴ μᾶλλον ὅμοιον πρὸς τὸ παράδειγμα ἐπενόησεν ἀπεργάσασθαι. καθάπερ οὖν αὐτὸ* (sc. *τὸ παράδειγμα*) *τυγχάνει ζῷον ἀΐδιον ὄν, καὶ τόδε τὸ πᾶν οὕτως εἰς δύναμιν ἐπεχείρησε τοιοῦτον ἀποτελεῖν· ἡ μὲν οὖν τοῦ ζῴου* i. e. idearum *φύσις ἐτύγχανεν οὖσα αἰώνιος, καὶ τοῦτο μὲν τῷ γεννητῷ παντελῶς προςάπτειν, οὐκ ἦν δυνατόν, εἰκὼ δ' ἐπενόει κινητόν τινα αἰῶνος ποιῆσαι, ... ποιεῖ ..... τοῦτον, ὃν δὴ χρόνον ὠνομάκαμεν*",

et p. 38 A: „*χρόνου ταῦτα* (sc. *τό τε ἦν καὶ τὸ ἔσται*) *αἰῶνα μιμουμένου ..... εἴδη*",

et B sq.: „*χρόνος δ' οὖν μετ' οὐρανοῦ γέγονεν ..... κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς διαιωνίας φύσεως* (i. e. idearum naturae), *ἵνα ὡς ὁμοιότατον αὐτῷ κατὰ δύναμιν ἦ· τὸ μὲν γὰρ δὴ παράδειγμα πάντα αἰῶνά ἐστιν ὄν· ὁ δ' αὖ* (sc. *ὁ οὐρανὸς*) *διὰ τέλους τὸν ἅπαντα χρόνον γεγονώς τε καὶ ὢν καὶ ἐσόμενος*".

---

[277]) Non necessaria, sed fortasse opportuna haec interpretatio: „*ἐν αἰῶνι δὲ οὔτε παρελήλυθεν οὐδὲν οὔτε μέλλει, ἀλλὰ μόνον ὑφέστηκεν*", quae verba Philonis J. sunt loco novissime laudato. — Vulgaris illa quidem falsaque aeternitatis notio: quamdiu enim cogitatum est et cogitatum erit, tamdiu fuerit et sit necesse est tempus praeteritum, praesens, futurum.

Id unum fortasse dubium, volueritne Plato *αἰῶνα* non — ut Aristoteleis terminis utar — *καθ' αὑτὸ* esse sed *κατὰ συμβεβηκὸς τῶν ἰδεῶν*, auctor lib. autem *καθ' αὑτό*.

Concludam brevi.

Auctoris ego „*ἰδανικὸν κόσμον*" Platonisque ideas iuxta aestimo. Quid postea? Quem ideas arte conclusas in medium protulisse constat, eumne quisquam etiamnunc Platonem aetate aut scriptis praecurrisse halucinabitur?

Quid? quod firmissimum videtur hoc quoque Aristotelis „Phys." VIII, 1, 251 B, 14 sqq. testimonium afferri: „*ἀλλὰ μὴν περί γε χρόνου ἔξω ἑνὸς ὁμονοητικῶς ἔχοντες φαίνονται πάντες· ἀγένητον γὰρ εἶναι λέγουσιν· καὶ διὰ τοῦτο Δημόκριτός γε δείκνυσιν, ὡς ἀδύνατον ἅπαντα γεγονέναι· τὸν γὰρ χρόνον ἀγένητον εἶναι. Πλάτων δ' αὐτὸν γεννᾷ μόνος· ἅμα μὲν γὰρ αὐτὸν τῷ οὐρανῷ γεγονέναι, τὸν δ' οὐρανὸν γεγονέναι φησίν*", — cui tametsi Astius[278]) plenam fidem tribuendam esse negat, ego vero hac in re habeo summam. Pythagorei certe affirmant, tempus esse in infinito (*ἐν τῷ ἀπείρῳ*), infinitum autem extra universum mundum.[279]) Cum vero infinitum pro altero (alterum est *τὸ περαῖνον* vel *τὸ πεπερασμένον*) aeterno habeatur principio (Aristoteles „Met." I, 5, 986 A, 18), effectum illud erit, ut tempus per se aeternum videatur.

At secundum Stobæum „Ecl. phys." I, p. 380: „*ἐν δὲ τῷ περὶ*

---

[278]) „Lehren und Schriften Platons" p. 369.

[279]) cfr. Aristoteles „Phys." III, 4, 203 A, 3 sqq.: „*καὶ πάντες ὡς ἀρχήν τινα τιθέασι τῶν ὄντων* (sc. *τὸ ἄπειρον*), *οἱ μὲν ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι καὶ Πλάτων, καθ' αὑτό, οὐχ ὡς συμβεβηκός τινι ἑτέρῳ, ἀλλ' οὐσίαν αὐτὸ ὂν τὸ ἄπειρον· πλὴν οἱ μὲν Πυθαγόρειοι ἐν τοῖς αἰσθητοῖς* (*οὐ γὰρ χωριστὸν ποιοῦσι τὸν ἀριθμὸν*) *καὶ εἶναι τὸ ἔξω τοῦ οὐρανοῦ ἄπειρον· Πλάτων δὲ ἔξω μὲν οὐδὲν εἶναι σῶμα, οὐδὲ τὰς ἰδέας, διὰ τὸ μηδέ που εἶναι αὐτάς, τὸ μέντοι ἄπειρον καὶ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς καὶ ἐν ἐκείναις εἶναι· καὶ οἱ μέν, τὸ ἄπειρον εἶναι τὸ ἄρτιον· τοῦτο γὰρ ἐναπολαμβανόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ περιττοῦ περαινόμενον παρέχειν τοῖς οὖσι τὴν ἀπειρίαν· σημεῖον δ' εἶναι τούτου τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν· περιτιθεμένων γὰρ τῶν γνωμόνων* (cfr. Boeckh „Philol." p. 143) *περὶ τὸ ἓν καὶ χωρὶς ὁτὲ μὲν ἄλλο ἀεὶ γίγνεσθαι τὸ εἶδος, ὁτὲ δὲ ἕν· Πλάτων δὲ δύο τὰ ἄπειρα, τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν· οἱ δὲ περὶ φύσεως ἅπαντες ἀεὶ ὑποτιθέασιν ἑτέραν τινα φύσιν τῷ ἀπείρῳ τῶν λεγομένων στοιχείων, οἷον ὕδωρ ἢ ἀέρα ἢ τὸ μεταξὺ τούτων*" — ac de nostratibus beatus Boeckh „Philol." p. 98, p. 108, et Eduardus Zeller I, p. 329 sqq. et p. 376 sqq., ed. III.

τῆς Πυθαγόρου φιλοσοφίας πρώτῳ γράφει (sc. *ὁ Ἀριστοτέλης*), *τὸν οὐρανὸν εἶναι ἕνα, ἐπεισάγεσθαι δ' ἐκ τοῦ ἀπείρου χρόνου τε καὶ πνοὴν καὶ τὸ κενόν, ὃ διορίζει ἑκάστων τὰς χώρας ἀεί*",

possunt illi quidem tempus quoddam genitum accepisse, quippe inductum illud ex infinito in universum mundum, quod facile quis intelligat commensum motibus globorum caelestium. Exstat enim de tempore doctrina eaque teste Simplicio (fol. 165a extr.) Pythagorica apud Aristotelem „Phys." IV, 10, 218 B, 1 haec: „*οἱ δὲ τὴν σφαῖραν* (sc. *τοῦ ὅλου*) *αὐτὴν*" (suppl. *εἶναί φασι τὸν χρόνον*),

de quâ Zellerus I, p. 378, ed. III: „bei dieser (suppl. Bestimmung wird) daran (suppl. gedacht), dass die Bewegung des Himmels und der Gestirne das Maass der Zeit ist".

At multo secus (Zellero quidem minime ignaro) ipse Aristoteles interpretatur l. l. v. 5: „*ἡ δὲ τοῦ ὅλου σφαῖρα ἔδοξε μὲν τοῖς εἰποῦσιν εἶναι ὁ χρόνος, ὅτι ἔν τε τῷ χρόνῳ πάντα ἐστὶ καὶ ἐν τῇ τοῦ ὅλου*[280]) *σφαίρᾳ*".

Numquid igitur causae est, cur debitam Aristoteli fidem abrogemus?

Fac autem, Platonem nonnisi *κατ' ἐπίνοιαν*[281]) natum voluisse mundum tempusque, idque fugisse Aristotelem, aut Pythagoreos illud quidem, quod sit in infinito tempus, intellexisse *αἰῶνα*, hoc autem, quod sit in mundo, tempus: nihil contra id, de quo agimus furto auctoris lib.

Relinquitur, ut Attici mentionem iniciam, quem supra ostendimus cum Ps. Timæo *θεὸν* dixisse *τἀγαθόν*, et hîc demonstrabimus cum hoc ipso tempus posuisse ante mundum. Conferatur Proclus in Tim. 250 B: „*μάτην ἄρα λέγουσιν οἱ περὶ Ἀττικόν, ὅτι χρόνος μὲν ἦν καὶ πρὸ οὐρανοῦ γενέσεως, τεταγμένος δὲ χρόνος οὐκ ἦν*".

et 250 C: „*εἰ μόνον ἔχοι* (sc. *ὁ ἄτακτος χρόνος*) *τὸ ἔστιν* (suppl. *μὴ τὸ ἦν μηδὲ τὸ ἔσται*) *αἰὼν ἔσται καὶ οὐ χρόνος, καὶ ἡ πλημμελὴς κίνησις αἰώνιος· ὅπερ ἀδύνατον ..... τὴν δὲ πλημμελῆ κίνησιν ἀγέννητον ἐκεῖνοι λέγουσιν· ὥστε καὶ εἴ τις ἦν τότε χρόνος, ἀγέννητος ἦν· ὥστε καὶ τὸ ἦν καὶ τὸ ἔσται ἀγέννητα ἄν*".

---

280) cfr. Boeckhius „Philol." p. 109.

281) cfr. Ps. Plutarchus „plac. phil." I, cap. 22.

Atque ut aliquando hac de re dicere desistamus, dicemus de u s u l o q u e n d i, de quo per mihi brevis reliqua est disputatio.

Neque enim quidquam habet aliquid offensionis, nisi vocabulum „ἰδανικός" p. 97 D, ductum a nomine „ἰδανὸς", quod ab Aelio Herodiano laudatur e carmine Callimachi Cyrenaïci, qui Alexandriæ florebat circa annum 250 a. Chr. n., avunculi, opinor, non ex sorore nepotis. cfr. „ἐκ τῶν Ἡρωδιανοῦ περὶ Ἰλιακῆς προςῳδίας εἰς τὴν ξ′ 172 (§ 283 Lehrs.): „(παρὰ τὸ) εἴδω ἰδανός· „„τὰς ἰ δ α ν ὰ ς χάριτας"" ὁ Καλλίμαχος". Idem vocabulum et vocem eandem invenies apud ipsum Herodianum „περὶ μονήρους λέξεως" I, 7, 22 Lehrs.: „τὰ εἰς νος λήγοντα τρισύλλαβα ὀξυνόμενα καὶ ἔχοντα τὸ ἀσυνεσταλμένον πρὸ τέλους μὴ καθαρεῦον οὐδέποτε τὴν ἄρχουσαν ἔχει φύσει μακρὰν, οἷον ..... εἴδεται ἰδανὸς „„σὰς ἰδανὰς χάριτας"" (v. Hesychium vol. 2, p. 342, Nr. 66 Maur. Schmidt.: ἰδανὸν. εὐειδές).

Ergo certe Callimachi, doctissimi poëtae Alexandrini, vocabulum illud „ἰδανὸς" quin fuerit, non est, quod dubitemus, nec fortasse, quin primi illius. Nusquam enim ante obvium, nec — quod sciam — post Callimachum aut a poëtis aut a prosaïcis usu receptum. Similiter nomen „ἰδανικὸς", derivatum inde, nemo homo ante auctorem lib. usurpasse videtur, nemo post tractando fecisse tritius. Ne multa, non sane imbecilla movetur suspicio, auctorem lib. fuisse Callimacho aetate posteriorem.

Jam vero pergamus ad reliqua.

Auctor lib. p. 47 D de T e r r â haec aperuit: „γᾶ δ' ἐν μέσῳ ἱδρυμένα ἑστία θεῶν ὅρος τε ὄρφνας καὶ ἁμέρας (Simplicius in Aristotelem „de caelo" II, 292 B, 30 — p. 505 B, 25 exhibet „ἀοῦς") γίνεται, δύσιάς τε καὶ ἀνατολὰς γεννῶσα κατ' ἀποτομὰς τῶν ὁριζόντων (ὡς τᾷ ὄψει καὶ τᾷ ἀποτομᾷ τᾶς γᾶς περιγραφόμενα — quae verba simplicius l. l. non exhibuit, emendare studuit Hermannus „ὧ ς ..... περιγράφο μ ε ν") πρεσβίστα δ' ἐντὶ τῶν ἐντὸς ὠρανῶ σωμάτων",

Plato „Tim." p. 40 B: „γῆν δὲ, τροφὸν μὲν ἡμετέραν, ε ἰ λ λ ο μ έ ν η ν δ ὲ π ε ρ ὶ τ ὸ ν δ ι ὰ π α ν τ ὸ ς π ό λ ο ν τ ε τ α μ έ ν ο ν, φύλακα καὶ δημιουργὸν ν υ κ τ ό ς τ ε κ α ὶ ἡ μ έ ρ α ς ἐμηχανήσατο, π ρ ώ τ η ν καὶ π ρ ε σ β υ τ ά τ η ν θεῶν, ὅσοι ἐντὸς οὐρανοῦ γεγόνασι".

Intrabo etiam magis.

Quae ab auctore libelli medio in mundo collocatur, „γᾶ δ' ἐν μέσῳ ἱδρυμένα“,[282]) eam Plato fecit „εἱλλομένην ..... περὶ τὸν διὰ παντὸς πόλον τεταμένον“, significans,[283]) Terram esse convolutam et adstrictam axi mundano globique formâ adhaerentem.

Sed quaeritur, num immobilis quoque et in medio πόλῳ stabilita.

Ad haec Boeckhius „de plat. systemate globorum caelest.“ p. 9: „Firmissimum, inquit, et certissimum argumentum ex ipso nostro dialogo sumptum adhuc, quod iure mirere, nemo reperit. Etenim, cum paullo supra orbem stellarum fixarum, quem Graeci ἀπλανῆ appellant, dextrorsum ferri quotidiano motu Plato statuisset, non poterat ullum terrae motum admittere, quia qui hunc admittit, illum non tollere non potest. Accedit, quod ex diurnâ rotatione caeli sive illius orbis, qui vocatur Eiusdem, noctium dierumque vices existere dicuntur (cfr. Plat. Tim. p. 39 C: νὺξ μὲν οὖν καὶ ἡμέρα κτλ.),

ibidemque p. 6: „In mediâ[284]) globorum illorum universitate etiam apud Platonem, ut apud plurimos veterum, nostra genitrix et nutrix terra (adde: „immobilis“) stabilita est“ etc.

Quod si satis tibi non erit, equidem, ne longior hoc loco sim quam necesse est, te ad Zellerum II, 1, p. 681, not. 2, p. 682, not. 2, ed. III relego, qui acerrimam in omnes partes aciem intendit.

Nihil igitur est, quod hac de re differat inter Platonem et personatum illum.

Deinceps in libello Terra praedicatur „ἑστία θεῶν“, qui honos ei a Platone in Timæo quidem non tribuitur, sed habetur liquido in „Legibus“ XII, p. 955 E: „γῆ μὲν οὖν ἑστία τε οἰκήσεως, ἱερὰ πᾶσι, πάντων θεῶν“.

Pythagorei simile dissimile, quos non Terram quidem, sed centralem ignem appellasse ἑστίαν τοῦ παντὸς, Διὸς οἶκον, a

---

[282]) cfr. Cicero „N. D.“ II, 39 in., ubi Balbum Stoïcum haec fecit dicentem: „Ac principio terra universa cernatur locata in mediâ sede mundi.“

[283]) cfr. Boeckh: „de platonico systemate caelestium globorum et de verâ indole astronomiae Philolaïcae“ p. VIII.

[284]) cfr. Platonis „Phaedo“ p. 108 E: „ἐν μέσῳ τῷ οὐρανῷ ..... οὖσα“ (sc. γῆ).

Stobæo „Ecl. phys.“ I, cap. 23 (I a, p. 488 Heeren) traditum accepimus.[285])

Continuo auctor lib.: „ὅρος[286]) τε ὄρφνας καὶ ἁμέρας γίνεται“ (sc. ἁ γᾶ): Plato „Tim.“ p. 40 B: „φύλακα καὶ δημιουργὸν νυκτός τε καὶ ἡμέρας ἐμηχανήσατο“ (sc. ὁ θεὸς τὴν γῆν), —

auctor lib.: „δύσιάς τε καὶ ἀνατολὰς γεννῶσα κατ' ἀποτομὰς τῶν ὁριζόντων (ὡς τᾷ ὄψει καὶ τᾷ ἀποτομᾷ τᾶς γᾶς περιγραφόμενα,[287]) quae uncis inclusa vide ne quis inculcaverit):

Plato, quem re non dissidere facile apparet, simile nihil.

Extremis „πρεσβίστα (utrum λόγῳ tantum, an λόγῳ καὶ χρόνῳ, auctor in dubio reliquit: cfr. p. 94 B sq. cum p. 96 A sq.) δ' ἐντὶ τῶν ἐντὸς ὠρανῶ σωμάτων“ quid sibi voluit auctor? Idemne, quod Plato p. 40 C: „πρώτην καὶ πρεσβυτάτην σωμάτων (θεῶν Schneider), ὅσα ἐντὸς οὐρανοῦ γέγονε“ —, nempe terram, ut astrum, antiquiorem esse planetis?[288]) At pugnare videtur eiusdem auctoris σωμάτων interpretatio, quae paullo post sequitur: „ἀπογεννάματα δὲ τουτέων (sc. ὕλας καὶ εἴδους) ἐστὶ τὰ σώματα, γᾶ τε καὶ ὕδωρ, ἀήρ τε καὶ πῦρ.“ An terram ut astrum priorem esse elementis, aquâ, aëre, igni? At ferri non potest, non dico quia istum effugere non potuerit, terrae, ut astro, illa inhaerere elementa — saepe enim v. c. Stoïci

---

[285]) cfr. Aristoteles „de caelo“ II, 13, 293 B, 3, et Boeckh „de plat. systemate glob. caelestium“ p. 29, ubi de Platonis „Phaedro“ etiam agitur.

[286]) Quod Gelderus in editione Ps. Timæi Locri p. 93 „Verissima est, inquit, Valckenaerii coniectura ὠρός τε ὄρφνας καὶ ἁμέρας“ i. e. custos diei et noctis legi (sic!) suadentis“ etc.: ego vero istam, propter Platonis vocem „φύλακα“ factam, ingeniosam quidem iudico, nec tamen necessariam.

[287]) cfr. Ptolemæus „μαθηματ. σύνταξις“ I, cap. 5 (vol. 1, p. 16, v. 25 Halma): „τὰ διὰ τῶν ὄψεων ἐκβαλλόμενα ἐπίπεδα, ἃ καλοῦμεν ὁρίζοντας“, ubi intelligitur horizon sensibilis, non ille λόγῳ θεωρητὸς, quorum de discrimine Geminus Rhodius „elem. astron.“ cap. 4 (p. 20 B, v. 15 sqq. in Petavii Uranologio): „Ὁρίζων δέ ἐστι κύκλος ὁ διορίζων ἡμὶν τό τε φανερὸν καὶ τὸ ἀφανὲς μέρος τοῦ κόσμου, καὶ διχοτομῶν τὴν ὅλην σφαῖραν τοῦ κόσμου· ὥστε ἡμισφαίριον μὲν ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβάνεσθαι, ἡμισφαίριον δὲ ὑπὸ γῆν· εἰσὶ δὲ οἱ ὁρίζοντες δύο· εἷς μὲν ὁ αἰσθητὸς, ἕτερος δὲ ὁ λόγῳ θεωρητός. αἰσθητὸς μὲν οὖν ἐστιν ὁρίζων ὁ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ὄψεως περιγραφόμενος κατὰ τὸν ἀποτερματισμὸν τῆς ὁράσεως, ὃς οὐ μείζονα τὴν διάμετρον ἔχει σταδίων β΄· ὁ δὲ λόγῳ θεωρητὸς ὁρίζων ἐστὶν ὁ μέχρι τῆς τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων σφαίρας διήκων καὶ διχοτομῶν τὸν ὅλον κόσμον.“

[288]) cfr. Susemihl: „Pros. graeci“ ed. Osiander et Schwab, T. 274, not. 105.

errae sphaeram, in medio collocatam, discernunt a sphaeris aquae, aëris, ignis, quâ in igneâ stellae sunt cum errantes tum inerrantes eaeque ipsae naturâ aethereae i. e. purissime igneae —, sed quia illico approbationem placiti moveri existimat eo, quod terra ut elementum elementorum sit antiquissimum. An denique terram, ut elementum, antiquiorem esse elementis reliquis? Ferrem, si dictum suo loco ac tempore esset. Quare quid est, quod statuam? Nihil verisimilius, quam illud, quod primo loco posui, plenus scilicet auctoris cum Platone consensus, siquidem hîc illud negligas, num alter ratione alter tempore etiam antiquiorem stellis vagis putaverit Terram.

Tametsi enim paullo post auctor lib. *σώματα* interpretatur elementa, tamen pariter atque Plato *τὰ ἐντὸς ὠρανῶ σώματα* intellexisse videtur planetas.[289])

Nam quaecunque hoc libelli loco cum Platonis Timæo convenire explanavimus, ea inde certe auctor — de vocibus indicium *ὁ ὁρίζων* — surripuit, nisi forte, qui adhuc usque Platonis vestigia multo post eius mortem ut plurimum presse secutus erat, is hoc loco propria et sua proposuit, proinde quasi Plato ab inferis excitatus esset, ut partibus commutatis par pari referret.

Pythagoreorum autem de Terrâ doctrina testibus Aristotele et Ps. Plutarcho ab illâ Platonis longe abest, quippe qui ignem medio in mundo collocatum esse docuerint, Terramque circa illum converti.

Legimus Aristotelis testimonium „de caelo“ II, 13, 293 A, 17 sqq: *„Περὶ μὲν οὖν τῆς θέσεως οὐ τὴν αὐτὴν ἅπαντες ἔχουσι δόξαν, ἀλλὰ τῶν πλείστων ἐπὶ τοῦ μέσου κεῖσθαι λεγόντων, ὅσοι τὸν ὅλον οὐρανὸν πεπερασμένον εἶναί φασιν, ἐναντίως οἱ περὶ τὴν Ἰταλίαν, καλούμενοι δὲ Πυθαγόρειοι, λέγουσιν· ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ μέσου πῦρ εἶναί φασι, τὴν δὲ γῆν ἓν τῶν ἄστρων οὖσαν, κύκλῳ φερομένην περὶ τὸ μέσον νύκτα τε καὶ ἡμέραν ποιεῖν· ἔτι δ' ἐναντίαν ἄλλην ταύτῃ κατασκευάζουσι γῆν, ἣν ἀντίχθονα ὄνομα καλοῦσιν, οὐ πρὸς τὰ φαινόμενα τοὺς λόγους καὶ τὰς αἰτίας ζητοῦντες, ἀλλὰ πρός τινας λόγους καὶ δόξας αὑτῶν τὰ φαινόμενα προςέλκοντες καὶ πειρώμενοι συγκοσμεῖν .....*

---

289) Ergo apud utrumque l. l. solito angustior notio vocis „*οὐρανός*“.

τῷ γὰρ τιμιωτάτῳ οἴονται προςήκειν τὴν τιμιωτάτην ὑπάρχειν χώραν, εἶναι δὲ πῦρ μὲν γῆς τιμιώτερον, τὸ δὲ πέρας τῶν μεταξὺ, τὸ δ' ἔσχατον καὶ τὸ μέσον πέρας· ὥστ' ἐκ τούτων ἀναλογιζόμενοι οὐκ οἴονται ἐπὶ τοῦ μέσου κεῖσθαι τῆς σφαίρας αὐτὴν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ πῦρ. ἔτι δ' οἵ γε Πυθαγόρειοι καὶ διὰ τὸ μάλιστα προςήκειν φυλάττεσθαι τὸ κυριώτατον τοῦ παντός· τὸ δὲ μέσον εἶναι τοιοῦτον· ὃ Διὸς φυλακὴν ὀνομάζουσι, τὸ ταύτην ἔχον τὴν χώραν πῦρ" κτλ.,

et illud Plutarchi „plac. phil." III, 13: *„Φιλόλαος ὁ Πυθαγόρειος, τὸ μὲν πῦρ μέσον· τοῦτο γὰρ εἶναι τοῦ παντὸς ἑστίαν· δευτέραν δὲ τὴν ἀντίχθονα· τρίτην δέ, ἣν οἰκοῦμεν γῆν ἐξ ἐναντίας κειμένην τε καὶ περιφερομένην τῇ ἀντίχθονι· παρ' ὃ καὶ μὴ ὁρᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἐν τῇδε τοὺς ἐν ἐκείνῃ.* —

Quaeret quispiam, quid? Pythagoreorum nemo homo, qui ante vel cum Platone fuerunt, terram oppositam, *ἀντίχθονα* scilicet, pro inferiore Telluris dimidio habebat atque mediâ in hac stabilitatâ ignem positum esse arbitrabatur? Profecto, simile quid Hicetas posuit Syracusius, teste Theophrasto,[290]) eumque de Pythagoreis secutus est Ecphantus, testibus aliis,[291]) nec tamen hi Terram immobilem esse censuerunt, sed circum axem se summâ celeritate convertere et torquere, nec praeter Terram rem ullam in mundo moveri (v. not. 284).

Quare non satis recte quidem Aristoteles „Met." I, 5, 986 A, 8 sqq. de omnibus Pythagoreis dixit: *„ἐπειδὴ τέλειον ἡ δεκὰς εἶναι δοκεῖ καὶ πᾶσαν περιειληφέναι τὴν τῶν ἀριθμῶν φύσιν, καὶ τὰ φερόμενα κατὰ τὸν οὐρανὸν δέκα μὲν εἶναί φασιν, ὄντων δὲ ἐννέα μόνον τῶν φανερῶν διὰ τοῦτο δεκάτην τὴν ἀντίχθονα ποιοῦσιν"*, nec sine labe „de caelo" II, 13, 293 A, 23 sqq. hoc commentum omnibus iisdem exprobravit. (v. supra.)

Patet autem, quantum haec quoque Hicetae et Ecphanti doctrina distet ab illâ Ps. Timæi.

Sed satis multa de origine; sequitur mos verborum, de quo pauca tantum addo.

---

[290]) cfr. Cicero „Acad." II, 39, 123: „Hicetas Syracusius, ut ait Theophrastus, caelum, solem, lunam, stellas, supera denique omnia stare censet, neque praeter terram rem ullam in mundo moveri: quae circum axem se summâ celeritate convertat et torqueat, effici omnia, quae, si, stante terrâ, coelum moveretur.

[291]) cfr. Zellerus I, 427 sq., II, 1, p. 887, not 5, p. 888, not. 1, ed. III.

De vocabulis „ὄρφνα“ p. 97 D et „ὁ ὁρίζων“ ibidem supra p. 151 et p. 144.

„ἀποτομή“ p. 97 D in Platonis consuetudine non est, sed haud scio an in illâ Xenophanis fuerit [cfr. Ps. Plutarchus „plac. phil.“ II, 24 sub fin. et Ps. Galenus „περὶ φιλοσόφου ἱστορίας“ cap. 14, (vol. 19, p. 278, v. ult. et p. 279, v. 1 Kühn) et Stobæus „Ecl. phys.“ I, cap. 26 (I b, p. 534, v. 9 sq. Heeren], certe in Aristotelis „de caelo“ II, 13, 294 A, 4 et II, 14, 297 B, 25, alibi, Theophrasti „C. Pl.“ III, 14, 5 Schneider, Euclidis „elementa“ XIII, fig. 6 (T. II, p. 249 August.), fig. 11 (p. 258), fig. 17 (p. 274 Aug.), Polybii VI, 29, 9, Hipparchi Bithyni „ad Arati et Eudoxi phaenomena“ II, cap. 23, p. 234 E (v. 3 ab imo in Petavii Uranologio), III, cap. 4, p. 242 A (v. 7 et 9 Petav.), cap. 7, p. 244 E (v. 9 ab imo Petav.), cap. 11, p. 248 E (v. 6 ab imo), cap. 15, p. 252 B (v. 13 Petav.), Philonis J. „V. M.“ I, § 50 extr. (124 prope fin. Mangey), „de somniis“ II, § 39 in. (692 ultra med. M.), „de monarchiâ“ II, § 3 in. (II, 224 med. M.), „de sacerdot. honor.“ § 1 in. (II, 232 prope extr. M.), „quod omnis liber probus“ § 12 (II, 457 med. M.), „de septenario“ § 15 in. (II, 291 ante med. M.), „de festo Coph.“ § 3 fin., „in Flaccum“ § 6 ante med. (II, 523 in. M.), „de legatione ad Caium“ § 7 ultra med. (II, 553 in. M.) et § 23 ante med. (II, 586 ultra med. M.), Ps. Philonis „de mundo“ § 2 in., „de incorruptibilitate mundi“ § 26 in. (514 M.), Plutarchi II, 932 E, Wytt., ubi ille Lucium dicentem fecit, Neopythagoreum opinor illum, quem „συμποσιακῶν“ libro VIII, quaest. 7, cap. 1 Moderati discipulum appellat, Theonis Smyrnæi „de astron.“ cap. 34, p. 336, v. 4 ab imo, p. 338, v. 1 et 2 Mart., Cleomedis „περὶ μετεώρων“ II, cap. 5, § 113, cap. 6, § 118 extr., Claudii Ptolemæi „μαθηματ. σύνταξις“ VII, extr. (vol. 2, p. 50, v. 24 Halma), VIII, cap. 1 (vol. 2, p. 74, v. 8 ab imo, p. 76, v. 2 H.), VIII, cap. 2 (vol. 2, p. 90, v. 11 H.), „Tetrabiblos“ I, p. 23, v. 2 Oporin., Galeni denique vol. 19, p. 279 Kühn.

Plura non habeo. Quare de reliquis attendemus: Modo auctor lib. terram ut astrum stellis vagis antiquiorem esse dixerat, iam eius sententiae praesidium petit in modum Stoïci inde, quod terra, ut elementum (quantumcunque volumen habeat), sit elemen-

torum antiquissimum: „*οὐδέ ποκα ὕδωρ ἐγεννάθη δίχα γᾶς, οὐδὲ μὰν ἀὴρ χωρὶς ὑγρῶ, πῦρ τε ἔρημον ὑγρῶ καὶ ὕλας, ᾇς ἐξάπτοι, οὔ κα διαμένοι· ὥστε ῥίζα πάντων καὶ βάσις τῶν ἄλλων ἁ γᾶ ἐρήρεισται ἐπὶ τᾶς αὐτᾶς ῥοπᾶς.*“ *)

Terra igitur, ut elementum, non solum prior esse dicitur (*λόγῳ* an *χρόνῳ* an utroque, Ps. Timæo non constare vidimus) elementis reliquis, sed eorundem etiam procreatrix (*ῥίζα πάντων*), unde velut e radice nascantur aqua, aër, ignis. Quare quoniam (ut suppleamus argumentationem personati) constat ex igni i. e. purissimo mobilissimoque igni sc. aethereo (cfr. p. 96 C: „*τάπερ*, sc. *τὰ τῶ κόσμω μέρεα, ὁκόσα ὠράνιά ἐντι αἰθέρια ὄντα διαίρετα δίχα*“), quidquid vagatur in sorte Alterius (exspectas quidem, si conclusum consideraveris, etiam: et quidquid circumvolvitur in sorte Eiusdem), Terrâ i. e. omni materiâ terrenâ fundata est rerum universitas (quamquam, si recte supra *τὰ ἐντὸς ὠρανῶ σώματα* soli intelliguntur planetae, concludi oportebat: quare terra, ut astrum, planetis antiquior) ipsaque Terra in sese nutibus suis conglobata (si vera lectio: „*ἐπὶ τᾶς αὑτᾶς ῥοπᾶς*“ vel coniectura mea „*ἐπὶ τὰς αὑτᾶς ῥοπάς*“) aut pari pondere praedita [292]) atque reliqua simul omnia [293]) (si vera codicum scriptura: „*ἐπὶ τᾶς αὐτᾶς ῥοπᾶς*“, [294]) nec barbare loquitur auctor); quae pars conclusionis unde efficiatur, rimari haud facile poteris.

Perversa et ne illustrata quidem consectaria argumentatio, ac ne tum quidem toleratu non difficilis, si accipias *τὰ ἐντὸς ὠρανῶ*

---

*) Nolim Simplicii scripturam (v. not. 294) „*ἐπὶ τὰς αὐτὰς ῥοπὰς*“, nolim „*ἐπὶ τᾶς αὐτᾶς ῥοπᾶς*“, sed mixtam ex his: „*ἐπὶ τὰς αὐτᾶς ῥοπάς*“, cfr. Cicero „N. D.“ II, 39, 98: „undique ipsa (sc. terra) in sese nutibus suis conglobata“.

[292]) Neutra sententia a Stoïcis aliena: probata altera Qu. Lucilio Balbo apud Ciceronem „N. D.“ II, 39, 98: „undique ipsa (sc. Terra) nutibus suis conglobata“, altera Zenoni Cittiensi apud Stobæum „Ecl. phys.“ I, 20, 4 (I a, p. 406, v. 12 sqq. Heeren): „*τῆς γῆς περὶ τὸ τούτου* (sc. *τοῦ κόσμου*) *κέντρον καθιδρυμένης ἰσοκρατῶς.*“

[293]) in sorte Alterius, si *θέσιν* respicis, in universo mundo, si conclusionem.

[294]) Simplicius in Aristotelem „de caelo“ p. 239 B, 30 (scholia in Aristot. ed. reg. acad. Bor. p. 505 B, 28) exhibet „*τὰς αὐτὰς ῥοπὰς*“ laudato Platonis Phaedone p. 109 A: „*ἰσόρροπον γὰρ πρᾶγμα ὁμοίου τινὸς ἐν μέσῳ τεθὲν οὐχ ἕξει μᾶλλον οὐδὲ ἧττον οὐδαμόσε κλιθῆναι*“, utroque loco explicans Platonis (Tim. p. 40 B) vocem „*ἰλλομένην*“ (*εἰλλομένην* Schneider).

σώματα stellas cum errantes tum inerrantes, merâ tamen indole Aristoteleo-Stoïcâ vel potius: mera tamen continens Stoæ Panaetii [295]) decreta. Fidem Balbus faciat, haud levissimus Stoïcorum,[296]) quem Cicero „N. D.“ II, 33, 84 vide ne ea disserentem fecerit (Schoemanni [297]) quidem iudicio), quae ipse (Cicero) apud Posidonium Rhodium, hîc îllic quidem a Panaetio dissentientem,[298]) legerat in libris *περὶ θεῶν*.

Sunt autem haec: „Quae .... in medium locum mundi, qui est infimus, et quae a medio in superum quaeque conversione rotundâ circum medium feruntur, ea continentem mundi efficiunt unamque naturam. Et cum quattuor sint genera corporum, vicissitudine eorum mundi continuata natura est. Nam ex terrâ aqua, ex aquâ oritur aër, ex aëre aether; deinde retrorsum vicissim ex aethere aër, ex aëre aqua, ex aqua terra infima. Sic naturis his, ex quibus omnia constant, sursum deorsum, ultro retro commeantibus, mundi partium coniunctio continetur“, [299]) —

adde huc II, 39, 98: „Ac principio terra universa cernatur locata in mediâ sede mundi, solida et globosa et undique ipsa in sese nutibus suis conglobata“,[300])

ibidemque § 100: „At vero quanta maris est pulchritudo“ etc.

---

[295]) qui Panaetius (reminiscere illud Ps. Timæi argumentum: „*πῦρ τε ἔρημον ὑγρῶ καὶ ὕλας, ἃς ἐξάπτοι οὐ κα διαμένοι*“, quod erat argumentorum contra deflagrationem mundi quartum, et Boëthi quidem, opinor) cum Boëtho aeternitatem mundi praeoptasse videtur *ἐκπυρώσει* (cfr. Zellerus III, 1, p. 142, not. 2, ed. II), secutus Aristotelem (cfr. Zellerus II, 2, p. 270, ed. II).

[296]) Cicero „N. D.“ I, 6, 15: „Aderat etiam Qu. Lucilius Balbus, qui tantos progressus habebat in Stoïcis, ut cum excellentibus in eo genere Graecis compararetur“ (cfr. „Div.“ I, 5, 9) et „Hortensius“ fragm. 71 (vol. 4, pars 2, p. 484 Orelli).

[297]) „Ciceronis de N. D. libri tres“, praef. p. 15 sq.

[298]) velut de aeternitate mundi (cfr. Zellerus III, 1, p. 142, not. 2).

[299]) cfr. Stobæus „Ecl. phys.“ I, 442.

[300]) cfr. propter Ps. Timæi vocem „*ἐρήρεισται*“ Ps. Aristoteles, quem vidimus expilasse nonnunquam et videbimus Posidonii „*στοιχείωσιν μετεωρολογικὴν*“, „de mundo“ cap. 3 in p. 392 B, 14: „*Ἑξῆς δὲ τῆς ἀερίου φύσεως γῆ τε καὶ θάλασσα ἐρήρεισται*“, et v. 32 sqq.: „*μετὰ δὲ ταύτην* (sc. *τὴν τοῦ ὑγροῦ φύσιν*) *ἐν τοῖς βυθοῖς κατὰ τὸ μεσαίτατον τοῦ κόσμου συνερηρεισμένη γῆ πᾶσα καὶ πεπιεσμένη συνέστηκεν, ἀκίνητος καὶ ἀσάλευτος*“.

et § 101: „Exin mari finitimus aër“ etc.,

denique cap. 40, § 101: „Restat ultimus et a domiciliis nostris altissimus omnia cingens et coërcens caeli complexus, qui idem aether vocatur, extrema ora et determinatio mundi, in quo cum admirabilitate maximâ igneae formae (sc. stellae vagae, § 102 sq. et fixae, § 104) cursûs ordinatos definiunt“,[301])

quibus de formis igneis cfr. ibidem II, 15, 39: „quae (sc. sidera) ex mobilissimâ purissimâque aetheris parte gignuntur, neque ullâ praeterea sunt admixta naturâ totaque sunt calida atque perlucida,“

et § 40: „Atque ea quidem tota esse ignea, duorum sensuum testimonio confirmari Cleanthes putat, tactûs et oculorum“,

necnon § 41 fin.: „quae (sc. sol et reliqua astra) oriuntur (e Cleanthis sententiâ) in ardore caelesti, qui aether vel caelum nominatur“,

et § 42: „... Sidera autem aethereum locum obtinent (cfr. II, 16, 43),

postremo cap. 46, § 118: „Sunt autem stellae natura flammeae.“

Concordasse, re in universum consideratâ, reliquos eiusdem sectae, probabit tibi et Diog. L. VII, 142, quo teste Stoïci sic arbitrabantur: „γενέσθαι δὲ τὸν κόσμον, ὅταν ἐκ πυρὸς ἡ οὐσία τραπῇ δι' ἀέρος εἰς ὑγρότητα, εἶτα τὸ παχυμερὲς αὐτοῦ συστὰν ἀποτελεσθῇ γῆ, τὸ δὲ λεπτομερὲς ἐξαερωθῇ καὶ τοῦτ' ἐπὶ πλέον λεπτυνθὲν πῦρ ἀπογεννήσῃ“,[302])

namque illud demum subsidere terram pro initio mundi habebant secundum Stobæum „Ecl. phys.“ I, cap. 22 (I a, p. 442 Heeren): Ὑπὸ (lege „ἀπὸ“) γῆς[303]) δὲ ἄρξασθαι (suppl. τὴν

[301]) cfr. ibidem II, 20, 27: „Iam vero reliqua quarta pars mundi, ea ..... ipsa totâ naturâ fervida est“.

[302]) cfr. Seneca „quaest. nat.“ VI, 16, Plutarchus „de Stoïc. rep.“ cap. 41, Stobæus „Ecl. phys.“ I, 446.

[303]) quod placitum quamquam Ps. Plutarchus „plac. phil.“ II, 6 omnino physicis ascribit: „οἱ φυσικοὶ ἀπὸ γῆς ἄρξασθαί φασι τὴν γένεσιν τοῦ κόσμου, καθάπερ ἀπὸ κέντρου· ἀρχὴ δὲ σφαίρας τὸ κέντρον“ (cfr. Eusebius „Pr. Ev.“ XV, 37, 1 (vol. 2, p. 402, v. 3 sqq. Dindorf.), tamen ego nulli de philosophis,

γένεσιν τοῦ κόσμου καθάπερ ἀπὸ κέντρου, λέγουσιν οἱ Στωϊκοί), ἀρχὴ δὲ σφαίρας τὸ κέντρον αὐτό",

et Epicteti locus apud eundem „Floril." 108, 60 (IV, p. 42 Meineke): „*καὶ νὴ Δία αὐτὰ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα ἄνω καὶ κάτω τρέπεται καὶ μεταβάλλει· καὶ γῆ τε ὕδωρ γίγνεται καὶ ὕδωρ ἀήρ, οὗτος δὲ πάλιν εἰς αἰθέρα μεταβάλλει· καὶ ὁ αὐτὸς τρόπος τῆς μεταβολῆς ἄνωθεν κάτω*" (cfr. Zellerus III, 1, p. 165, not. 3, ed. II),

alterque et tertius Diogenis L. VII, 155: „*ἀρέσκει δὲ αὐτοῖς* (sc. *τοῖς Στωϊκοῖς*) *καὶ τὴν διακόσμησιν ὧδε ἔχειν· μέσην τὴν γῆν, κέντρου λόγον ἐπέχουσαν, μεθ᾽ ἣν τὸ ὕδωρ σφαιροειδές, ἔχον τὸ αὐτὸ κέντρον τῇ γῇ, ὥστε τὴν γῆν ἐν ὕδατι εἶναι· μετὰ τὸ ὕδωρ δὲ ἀέρα ἐσφαιρωμένον*" — *ἀνωτάτω* (VII, 137) *εἶναι τὸ πῦρ, ὃ δὴ αἰθέρα καλεῖσθαι, ἐν ᾧ* (*πρώτην*) *τὴν τῶν ἀπλανῶν σφαῖραν γεννᾶσθαι, εἶτα τὴν τῶν πλανωμένων.*"

Quos Stoïcos (non Heraclitum nec Aristotelem, de quibus mox), secutus auctor lib. ridicule videtur inconstans, qui idem et aiat et neget. Etenim hoc quidem loco, quantumvis caute et constanter,[304]) ut qui antea mundi et ortum negasset et interitum, nil scripserit nisi „non sine terrâ", nata[305]) tamen voluit cum Stoâ e terrâ esse reliqua elementa, paullo post autem p. 98 C cum Platone immutabilem terram esse affirmat nec transeuntem in ullum aliud elementum: „*βαρύτατόν τε καὶ δυςκίνατον ἁ γᾶ, ἀμετάβλητόν τε σῶμα εἰς ἄλλα διὰ τὸ ἀκοινώνευτον εἶμεν τῶ ἄλλω γένεος τῶ τριγώνω· μώνα γὰρ ἁ γᾶ ἀΐδιον στοιχεῖον ἔχει τὸ ἁμιτετράγωνον*".

Occurret illud: o plumbeum pugionem! quis enim tibi primum illud concesserit, auctorem, cum scriberet „*ὥστε ῥίζα πάντων* ..... *ἁ γᾶ*", voluisse ostendere, progenita e terrae elemento esse reliqua?

---

qui ante Aristotelem fuerunt, assigno, cum hic ipse „Met." I, 8, 989 A, 5 sqq. iam Hesiodi quidem fuisse doceat vulgoque probatum, non philosophis.

[304]) vide ne inscius auctor licet solam constantiae speciem hîc servaverit, quippe qui p. 96 A sq. mundi animam corpore prius esse compositam inde argumentetur, quod praestantissimum quodque *καὶ δυνάμει καὶ χρόνῳ* antiquissimum sit.

[305]) renata Ps. Ocellus I, 13.

Immo vero, qui amplius nihil affirmaverit, quam non sine (δίχα) terrâ originem accepisse aquam, nec seorsim ab aquâ aërem, hunc finem sequitur, ut patefaciat, terram reliquorum esse fundamentum, quô, ne dilapsa diffluant, caveatur.

Fac ne hoc quidem non gestiisse auctorem, et vero gestiit; sed adeone, ut necessarium duxerit, declarare idem et alterâ voce „*βάσις*“, cui proprie subiecta vis fundamenti? Scripsit enim „*ὥστε ῥίζα πάντων καὶ βάσις τῶν ἄλλων ἁ γᾶ*“ *κτλ.*

Adiuncta est *βάσις* scilicet, ut nimiae brevitatis vitium effugeret vel compensaret hac huius loci abundantiâ? Ecquis erit, cui hoc persuadeatur,[306]) cum praesertim idem auctor p. 100 A vocem eandem attulerit eâdem notione radicis, e quâ nascatur aliquid, scribens: „*τῶ δὲ σώματος ἀρχὰν μὲν καὶ ῥίζαν μυελῶ εἶμεν ἐγκέφαλον*“.

Quapropter quoniam fidem huic defensioni non habeo, ad meum inconstantiae crimen revolvor, neque hac in vanitate quidquam aliud video, nisi consequens quoddam furti additamentis dissimulandi signum, facti ab homine non satis philosopho, simulque studii, Platonis placita confundendi cum Stoïcis. Plato enim in Timæo serio quidem ad istas ineptias non abiit, sed incaute[307]) sane disputat hîc illîc de transitu elementorum, ita ut epitomatoris inconstantiae causam vel inde ducere possis, facilius autem perspicias, si statuas, domesticam habuisse istum non dico Lycei disciplinam,[308]) sed Stoïcorum, acceptam hac de re Neopythagoreis, quâ docetur, elementa omnia fieri ex omnibus,[309]) domesticumque studium illud conglutinandi. — Causam quidem Plato, cur Terram planetis antiquiorem esse opinetur, non subicit, sed, ni fallor, praeteriit consulto, cuius quidem non est difficilis coniectura.

Elementorum terra num sit antiquissimum, num parens etiam

---

[306]) Persuasum fortasse fuit et Tennemanno et Geldero, quorum neuter offensionis quidquam accepit. Sed hoc commune eorum vitium: ego vero offendor.

[307]) id, quod ipse ingenue confessus est p. 54 B sqq.: „*τὸ δὴ πρόσθεν ἀσαφῶς ῥηθὲν νῦν μᾶλλον διοριστέον. τὰ γὰρ τέτταρα γένη δι' ἀλλήλων εἰς ἄλληλα ἐφαίνετο γένεσιν ἔχειν, οὐκ ὀρθῶς φανταζόμενα*“ *κτλ.*

[308]) cfr. Aristoteles „Meteor.“ I, 3, 339 A, 36 sqq.

[309]) „*μεταβάλλειν καὶ τρέπεσθαι δι' ὅλων*“ Diog. L. VIII, 25 (cfr. Zellerus III, 2, p. 74, not. 3, ed. II).

reliquorum, in quaestionem venire non poterat illi, qui alterum triangulum semiquadratum, quod fundamentum subesse voluit terrae elemento, cur altero, quod reliquis, antiquius poneret (nisi semiquadratum praestantius duxerit et propter hoc ipsum antiquius), neque habuit et diserte exposuit, huc illinc nullum omnino transitum esse.

Requiretur fortasse nunc *τὸ πρᾶτον ἁρμοσθὲν* veterum Pythagoreorum: centralis erat ignis.[310])

Iam satis multa hac de re.

Sed antequam postera conor attingere, velim illud observes: In argumentatione auctoris lib. invenimus haec: nulla aqua sine terrâ, nullus aër sine aquâ [quod enim qualitatem (*τὸ ὑγρόν*) substituit aquae, nihil refert),

iam exspectas, dictum fore: nullus ignis sine aëre.

Sed inde auctor longissime abest: neque enim cuiquam probabis, aëra sonare hoc *ὑγρὸν* („*πῦρ δὲ ἔρημον ὑγρῶ*“) pariter atque Aristoteleum illud *θερμὸν* quidem *ὑγρόν*[311]): obstat quod eâdem voce „*ὑγρόν*“, sicut etiam apud Stoïcos[312]) notatur, aqua notata modo erat („*οὐδὲ μέντοι ἀὴρ χωρὶς ὑγρᾶ*“), neque illîc neque hîc nomen appositum, e quo fiat significatio discriminis.

Dicit potius: nullus ignis sine humido materiâque, ad quam adhaerescat,[313]) humidum scilicet ex hac ipsâ quoque materiâ trahens in se alimentum. Humidum igitur ignis pastus est proprius.

Ecce alterum Stoae decretum, quorum omnium commune illud erat, ignem caelestem[314]) (qui agitur hoc libelli loco, non terrestris, tametsi in hunc quoque idem valet) nutriri humido nec

---

[310]) cfr. Zellerus I, 354, not. 1, ed. III.

[311]) „de gen. et corr.“ II, 4, 331 A, 28.

[312]) Diog. L. VII, 137.

[313]) Simillimâ vi genere passivo utitur Stoïcus ille Stobaei „Ecl.“ I, 448: „*ἀπὸ δὲ τοῦ ὕδατος τὸν ἀέρα ἐξῆφθαι, καθάπερ ἐξατμισθέντα σφαιρικῶς, καὶ περικεχύσθαι, ἐκ δὲ τούτου τὸν αἰθέρα*“, et de igne terrestri quidem Alexander Aphr. „*περὶ μίξεως*“ l. l. II, p. 610 in.: „*καθόσον γὰρ ἡ ὑγρότης ἐστὶν ἐν αὐτῷ* (sc. *τῷ σιδήρῳ*), *κατὰ τοσοῦτον ὕλη τῷ πυρὶ γίνεται . . . καὶ ἐξάπτεται, μέχρις ἂν ὑγρότης ᾖ τις ἐν αὐτῷ*“.

[314]) i. e. stellas, quotcunque praeter Terram sunt in universo, atque omnem aethera (Cicero „N. D.“ II, 46, 118, cfr. Zellerus III, 1, p. 174, ed. II).

posse (id quidem Boëthi proprium esse videtur eorumque, qui stabant cum ipso) sine pastu illo permanere,[315]) indeque petitum, non ab Heraclito,[316]) (an tu Heraclito[317]) quattuor elementa tribuis,

---

[315]) cfr. Cicero „N. D.“ II, 16, 43: „Probabile est igitur, praestantem intelligentiam in sideribus esse, quae et aethercam mundi partem incolant, et marinis terrenisque humoribus longo intervallo alantur“, ibidemque II, 46, 118, ubi accurate magis hac de re: „Sunt autem stellae naturâ flammeae; quocirca terrae, maris, aquarum vaporibus aluntur iis, qui a sole ex agris tepefactis et ex aquis excitantur, quibus altae renovataeque stellae atque omnis aether refundunt eodem et rursum trahunt indidem“, et III, 14, 37: „Quid enim? (inquit Cotta Academicus) non eisdem vobis (sc. Stoïcis) placet, omnem ignem pastûs indigere nec permanere ullo modo posse, nisi alatur; ali autem solem, lunam, reliqua astra aquis, alia dulcibus, alia marinis? Eamque causam Cleanthes affert, cur se sol referat nec longius progrediatur solstitiali orbe itemque brumali, ne longius discedat a cibo“, atque ut unum quidem (reliquos cum levi quâdam testimoniorum varietate vide apud Zellerum III, 1, p. 174, not. 5, ed. II) de Graecis testem proferam, Diogenes Laërtius VII, 145 testatur: „*τρέφεσθαι δὲ τὰ ἔμπυρα ταῦτα καὶ τὰ ἄλλα ἄστρα· τὸν μὲν ἥλιον ἐκ τῆς μεγάλης θαλάττης, νοερὸν ὄντα ἄναμμα· τὴν δὲ σελήνην ἐκ ποτίμων ὑδάτων, ἀερομιγῆ τυγχάνουσαν καὶ πρόσγειον οὖσαν, ὡς ὁ Ποσειδώνιος ἐν τῷ ἕκτῳ τοῦ φυσικοῦ λόγου· τὰ δ' ἄλλα ἀπὸ τῆς γῆς*“ (intellige: *ἀπὸ τοῦ τῆς γῆς ὑγροῦ*). De igne terrestri Peripato idem placuit: Theophrastus „*περὶ πυρὸς*“ § 10 extr.: „*οὔτε γὰρ ἄνευ ὑγρότητος οὐδὲν καυστόν*“, et § 19: „*καὶ γὰρ οὕτως ἐκμαραίνεται* (sc. *τὸ πῦρ*) *καταναλισκομένου τοῦ ὑγροῦ*“, et § 20: „*Φθοραὶ γὰρ πυρὸς πλείους· ἡ μὲν ὥσπερ φυσική τις, ἐξαναλισκομένου τοῦ ὑγροῦ καὶ ἁπλῶς τοῦ καυστοῦ*“. Alexander Aphr. l. l. II p. 610 in. (vide not. 313) et „*περὶ ψυχῆς*“ II, fol. 153 B, v. 4 sqq., ubi de aëre: „*καὶ γὰρ δὴ ὁ μὲν ἀὴρ οἰκεῖος τῷ πυρὶ, διὸ καὶ ταχὺ ἐκπίμπραται*“, de aquâ autem: „*τὸ δ' ὕδωρ καὶ τροφὴ δοκεῖ τῷ πυρὶ εἶναι*“ (cfr. I, fol. 129 B, v. 2 sqq.).

[316]) cui cum Anaximandro aliisque de sole quidem visum idem erat (cfr. Zellerus I, p. 561 sqq., ed. III.) simileque, non dico: idem, de omnibus astris iam Xenophani (ibidem p. 462. ed. III). Mitto ignem innatum corporibus animantium (apud Stoïcos quidem solis similem, cfr. Cicero „N. D.“ II, 15, 41), de quo idem placuit viro dubiae aetatis, Ps. Hippocrati „*περὶ διαίτης*“ II, 47 in. (T. VI, p. 548, v. 1 sq.), I, 9 ante med. (T. VI, p. 482, v. 2 sqq. ab imo), I, 4 in. (T. VI, p. 474, v. 9 sq.), I, 35 in. (T. VI, p. 512, v. 2 sq. ab imo Littré).

[317]) Quod minime mirum apud Heraclitum, qui nihil nisi mare interposuit inter terram et ignem (cfr. Krische l. l. I, p. 468 et Zellerus I, p. 556, ed. III), idem primo quidem obtutu maxime mirum apud Stoïcos et apud Nostrum, qui interiectis et aquâ et aëre transiliunt aëra. Cum vero prope accesseris, nihil iam mirabile habebit. Qui enim aethera (= *ψυχὴν* = *θεόν* etc. etc.) modo ignem definiunt artificiosum (cfr. Cicero „N. D.“ II, 22, 57, Ps. Plu-

sicut Stoïcis[318]) et nostro?), nec a Philolao, cui quid hac de re placuerit non satis quidem constat,[319]) nec a Diogene Apolloniatâ,[320]) cui aër principium rerum,[321]) cum Chrysippo et reliquis eiusdem sectae absolute quidem solus ignis fuerit elementum (στοιχεῖον abusive = ἀρχή), comparate autem quattuor illa Empedoclea.[322])

Sed quae tandem ista materia? („πῦρ τε ἔρημον ὑγρῶ καὶ ὕλας, ἃς ἐξάπτοι, οὔ κα διαμένοι".)

Aërne? Zeno quidem, Stoae princeps, apud Stobæum[323]) de igne caelesti: „ἔκ τινος δὲ τοῦ ἀέρος πῦρ ἐξάπτειν". At hoc ἐξάπτειν valet emicare, non adhaerere. An quidquid elementorum[324]) humidi quid continet, cum aquâ igitur, dum arefiant, aër et terra? Aristoteles[325]) certe de igni terrestri: „πάντα γὰρ (inquit) ὕλη

---

tarchus „plac. phil." I, 8, 17, Stobæus „Ecl." I, 64), sive νοῦν πύρινον (cfr. Zellerus III, 1, p. 129, not. 1, ed. II), modo unum divinum et continuatum spiritum (Cicero „N. D." VII, 19 fin.), i. e. spiritum permeatorem universitatis (cfr. Tertullianus „Apologet." 21), sive πνεῦμα ἐνδιῆκον (v. Zellerum l. l.), modo accuratius ex igne atque animâ temperatum, πνεῦμα πυροειδὲς καὶ τεχνοειδὲς (cfr. Zellerus III, 1, p. 131, not. 3, ed. II), sive πνεῦμα νοερὸν καὶ πυρῶδες (ibidem p. 129, not. 1): quid illud affert admirationis, quod iidem ignis comparisque animae alimentum posuerunt unum idemque? cfr. Zellerus III, 1, p. 138, not. 3, ed. II: „wenn wir früher gefunden haben, dass das wirksame Princip oder die Gottheit (und ebenso die menschliche Seele) bald als Feuer bald als Lufthauch beschrieben wird (sc. a Stoïcis), so kann dies jetzt nicht mehr auffallen, da diese beiden Elemente gleichmässig die wirkende Kraft vertreten, und ebendamit hängt auch die Behauptung, dass die Eigenschaften der Dinge Luftströmungen seien, und die ganze Unterscheidung von Substrat und Eigenschaft zusammen: diese ist der thätige Stoff, jenes der leidende".

[318]) cfr. Zellerus III, 1, p. 169, not. 1, ed. II.

[319]) cfr. Zellerus I, p. 381 sq., ed. III.

[320]) cfr. Zellerus I, p. 126, ed. III.

[321]) cfr. Zellerus I, p. 129, ed. III.

[322]) Cfr. Zellerus III, 1, p. 168, not. 2, ed. II.

[323]) „Ecl. phys." I, cap. 18 (I a, p. 370 sq. Heeren): „ὅταν ἐκ πυρὸς τροπὴ εἰς ὕδωρ δι' ἀέρος γένηται, τὸ μέν τι ὑφίστασθαι καὶ γῆν συνίστασθαι, ἐκ τοῦ λοιποῦ δὲ τὸ μὲν διαμένειν ὕδωρ, ἐκ δὲ τοῦ ἀτμιζομένου ἀέρα γίγνεσθαι, ἔκ τινος δὲ τοῦ ἀέρος πῦρ ἐξάπτειν".

[324]) Neque enim ὕλαν licet illo libelli loco interpretari quamlibet materiam igni concipiendo aptam, v. c. ligneam, quia ante ignem nihil generatum fuisse dicitur, nisi elementa (quae putabantur) reliqua.

[325]) „Meteor." IV, 1, 379 A, 12 sqq.: „Οὐ μὴν ἀλλ' ἰδίως λέγεται σῆψις ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος φθειρομένων, ὅταν χωρισθῇ τῆς φύσεως· διὸ καὶ σήπεται πάντα

τῷ πυρί ἐστι ταῦτα“ (sc. γῆ καὶ ὕδωρ καὶ ἀήρ, ὑγρὰ autem) ac Stoïci,[326]) in illâ quidem praeseminatione mundi, unde residat terra unâque secernatur aqua, e quâ fiat exhalando aër, genitor ignis, sive in humore illo (ἐν τῷ ὑγρῷ), in quo futuri mundi spes lateat (Seneca „quaest. nat.“ III, 13, 1) asseverant ὕλην subiectam τῷ σπερματικῷ λόγῳ i. e. igni artificioso vel potius artifici (Cicero „N. D.“ II, 22, 58), esse non aëra quidem et aquam et terram, sed mixtionem eorundem elementorum humidam. At Stoïci (eorumque[327]) vestigia hîc persequitur auctor lib.) humores seu vapores, quibus alantur stellae, naturâ flammeae, docent excitari non ex aëre, sed a q u i s, seu dulcibus seu marinis, et e x a g r i s t e p e f a c t i s (Cicero „N. D.“ II, 46, 118), cumque igni volunt aëra vim efficiendi habere, patiendi aquam et terram, (quâ de re paullo post), quas partes et ipse Aristoteles[328]) iisdem elementis distribuit, ideoque vide ne ὕλη, ad quam adhaerescat ardor caelestis, pastum inde excitans nonnisi (aqua) intelligatur (et) terra.[329])

Quare ὕλαν accipio γᾶν (καὶ ὕδωρ), (sed dubito certe, num verius solam γᾶν,*) quia legitur „πῦρ τε ἔρημον ὑγρῶ καὶ ὕλας, ἃς

τἆλλα πλὴν πυρός· καὶ γὰρ γῆ καὶ ὕδωρ καὶ ἀὴρ σήπεται· π ά ν τ α γ ὰ ρ ὕλη τῷ π υ ρ ί ἐ σ τ ι τ α ῦ τ α. σῆψις δ' ἐστὶ φθορὰ τῆς ἐν ἑκάστῳ ὑγρῷ οἰκείας καὶ κατὰ φύσιν θερμότητος ὑπ' ἀλλοτρίας θερμότητος“.

[326]) Diog. L. VII, 136: „κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν καθ' αὑτὸν ὄντα (sc. τὸν θεὸν = πῦρ τεχνικὸν) τρέπειν τὴν πᾶσαν οὐσίαν δι' ἀέρος εἰς ὕδωρ· καὶ ὥ σ π ε ρ ἐ ν τ ῇ γ ο ν ῇ τ ὸ σ π έ ρ μ α π ε ρ ι έ χ ε τ α ι, ο ὕ τ ω κ α ὶ τ ο ῦ τ ο ν σ π ε ρ μ α τ ι κ ὸ ν λ ό γ ο ν ὄ ν τ α τ ο ι ό ν δ ε ὑ π ο λ ι π έ σ θ α ι ἐν τ ῷ ὑ γ ρ ῷ εὐεργὸν αὐτῷ (lege „αὑτῷ“) ποιοῦντα τὴν ὕλην πρὸς τὴν τῶν ἑξῆς γένεσιν“.

[327]) non Aristotelis, qui l. l. de igne terrestri disputat n e c i n i g n i s g e n e r e p o s u i t a e t h e r a eumque ut q u i n t u m quattuor reliquis a d i e c i t e l e m e n t u m.

[328]) „Meteor.“ IV, 11, 38 A, 29 sqq.: „ἐπεὶ γὰρ τὸ ξ η ρ ὸ ν κ α ὶ τ ὸ ὑ γ ρ ὸ ν ὕ λ η (τ α ῦ τ α γ ὰ ρ π α θ η τ ι κ ὰ), τούτων δὲ σώματα μάλιστα γῆ καὶ ὕδωρ ἐ σ τ ί“ κτλ.

[329]) Quam interpretationem non infirmabis provocans ad Boëthum, cuius, cur mundi deflagrationem (ἐκπύρωσιν) negaverit, causas Pseudo-Philo J. „de incorr. mundi“ § 17 in. (504 M.) cum alias attulit, tum hanc: „ἐξαναλωθείσης γὰρ τ ῆ ς ο ὐ σ ί α ς ὑπὸ πυρὸς ἀνάγκη καὶ τὸ πῦρ, οὐκέτ' ἔχον τροφήν, ἀποσβεσθῆναι“.

*) cuius qualitatem, τὸ ξηρὸν, in ipsâ quoque aquâ inesse, putabat Ps. Hippocrates „περὶ διαίτης“ I, 4, in. (T. VI, p. 474, v. 9 sq.): „ἔχει δὲ ἀπ'

ἐξάπτοι, οὔ κα διαμένοι") et interpretandum opinor: nullus ignis sine aquâ et terrâ, quod idem statuerat iste de aëre.

Ergo ignem et aëra non in eodem quidem genere posuit, sed quodam vinculo societatis voluit contineri, et eo quidem, quod haec duo elementa movendi vim habeant et efficiendi, reliqua, terram dico et aquam, accipiendi et patiendi. Idque si de igni, quoniam (aqua et) terra ignis *ὕλα* nomina(n)tur, non poteris non habere ratum fixumque, ne de aëre quidem negabis.

Quid ergo est? Auctor lib. in eâdem sententiâ erat, quâ primus[330]) fuit Aristoteles, post Stoïci, multique cum aliarum sectarum philosophi, tum medici, qui ignem et aëra vel potius eorum qualitates putabant et appellabant **στοιχεῖα ποιητικὰ** sive **δραστικά**, aquam vero et terram (intellige qualitates!) **στοιχεῖα παθητικὰ** sive **ὑλικά**.

ἀλλήλων τὸ μὲν πῦρ ἀπὸ τοῦ ὕδατος τὸ ὑγρόν· ἔνι γὰρ ἐν πυρὶ ὑγρότης· τὸ δὲ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ πυρὸς τὸ ξηρόν· ἔνι γὰρ ἐν ὕδατι ξηρόν."

[330]) Simile quidem etiam apud Platonem in Timæo p. 76 E et p. 77 A de solis quidem animantibus: „*Ἐπεὶ δὲ πάντ' ἦν τὰ τοῦ θνητοῦ ζῴου συμπεφυκότα μέλη καὶ μέρη, τὴν δὲ ζωὴν ἐν πυρὶ καὶ πνεύματι συνέβαινε ἐξ ἀνάγκης ἔχειν αὐτό*" *κτλ.*, quâ de re Galeno (cfr. du Daremberg „fragments du commentaire de Galien sur le Timée de Platon" p. 8) utor interprete: „*Τεττάρων γὰρ ὄντων στοιχείων, ἐξ ὧν ἡ γένεσις τοῖς γεννητοῖς ἐστιν, γῆς καὶ πυρὸς, ὕδατός τε καὶ ἀέρος, ὅτι τούτων τὰ μὲν ὑλικώτερα, γῆ τε καὶ ὕδωρ ἐστὶ, τὰ δὲ δραστικώτερα καὶ μάλιστ' ἐν τοῖς ζῴοις πῦρ τε καὶ πνεῦμα, σχεδὸν ἅπασιν ὡμολόγηται*" *κτλ.* Clarius autem, istam se rem ita habere, disputavit et quid habeat argumenti aut rationis, ostendit primus Aristoteles „Meteor." IV, 1, in., p. 378 B, 10 sqq.: „*Ἐπεὶ δὲ τέτταρα διώρισται αἴτια τῶν στοιχείων, τούτων δὲ κατὰ τὰς συζυγίας καὶ τὰ στοιχεῖα τέτταρα συμβέβηκεν εἶναι, ὧν τὰ μὲν δύο ποιητικὰ, τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν, τὰ δὲ παθητικὰ, τὸ ξηρὸν καὶ τὸ ὑγρὸν* (et hoc quidem *ὑγρὸν* attribuit Aristoteles, licet ipse secum pugnans, aquae — cfr. „Meteor." IV, 4 et 5, p. 382 A, 3, B, 3), *ἡ δὲ πίστις ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς· φαίνεται γὰρ ἐν πᾶσιν ἡ μὲν θερμότης καὶ ψυχρότης ὁρίζουσαι καὶ συμφύουσαι καὶ μεταβάλλουσαι τὰ ὁμογενῆ καὶ τὰ μὴ ὁμογενῆ, καὶ ὑγραίνουσαι καὶ ξηραίνουσαι καὶ σκληρύνουσαι καὶ μαλάττουσαι, τὰ δὲ ξηρὰ καὶ ὑγρὰ ὁριζόμενα καὶ τἄλλα τὰ εἰρημένα πάθη πάσχοντα αὐτά τε καθ' αὑτὰ καὶ ὅσα κοινὰ ἐξ ἀμφοῖν σώματα συνέστηκεν. ἔτι δὲ ἐκ τῶν λόγων δῆλον, οἷς ὁριζόμεθα τὰς φύσεις αὐτῶν κτλ.* cfr. „de gen. et corr." II, cap. 2, p. 329 B, 24 sqq. et Zelleri hac de re disputatio l. l. II, 2, p. 325 sqq. Post Aristotelem Stoïci docebant idem et minus etiam ambigue (cfr. Zellerus III, 1, p. 170, ed. II) et Antiochus Academicus (ibidem p. 537) aliique.

Testem do Galenum „περὶ δυνάμεων φυσικῶν" II, cap. 3, vol. 2, p. 7 sq. Kühn: „*εἰσὶ δ' οὐκ ὀλίγοι τινὲς ἄνδρες οὐδὲ ἄδοξοι, φιλόσοφοί τε καὶ ἰατροὶ, οἳ τῷ μὲν θερμῷ καὶ τῷ ψυχρῷ τὸ δρᾶν ἀναφέροντες, ὑποβάλλοντες δ' αὐτοῖς παθητικὰ τό τε ξηρὸν καὶ τὸ ὑγρόν· καὶ πρῶτος γε Ἀριστοτέλης τὰς τῶν κατὰ μέρος ἁπάντων αἰτίας εἰς ταύτας ἀνάγειν πειρᾶται τὰς ἀρχάς· ἠκολούθησε δ' ὕστερον αὐτῷ καὶ ὁ ἀπὸ τῆς στοᾶς χορός. καίτοι τούτοις μὲν, ὡς ἂν καὶ αὐτῶν τῶν στοιχείων τὴν εἰς ἄλληλα μεταβολὴν χύσεσί τε καὶ πιλήσεσιν ἀναφέρουσιν, εὔλογον ἦν, ἀρχὰς δραστικὰς ποιήσασθαι τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν· Ἀριστοτέλει δ' οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τέτταρσι ποιότησιν εἰς τὴν τῶν στοιχείων γένεσιν χρωμένῳ βέλτιον ἦν, καὶ τὰς τῶν κατὰ μέρος ἁπάσας αἰτίας εἰς ταύτας ἀνάγειν· τί δήποτ' οὖν ἐν μὲν τοῖς περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τοῖς τέτταρσι χρῆται, ἐν δὲ τοῖς μετεωρολογικοῖς καὶ τοῖς προβλήμασι καὶ ἄλλοθι πολλαχόθι τοῖς δύο μόνοις" κτλ.*

Consedit igitur haec doctrina, apud Aristotelem Galeni quidem sententiâ nondum satis certa fixaque, in opinione posterorum, de quibus e re meâ nominatim laudo Posidonium[331]) (de Stoïcis reliquis vide Zellerum III, 1, p. 138 sq. et p. 170, ed. III) et Athenæum medicum, statorem sectae Pneumaticorum, cui placuit, siccum et humidum, i. e. qualitates terrae et aquae, appellare *τὰ ὑλικά*,[332]) contra calidum et frigidum, ignis et aëris qualitates, *τὰ ποιητικά* (cfr. Ps. Galenus „*εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρὸς*" cap. 9 sub fin., vol. 14, p. 698 Kühn).

Verum haec missa facio: de insequentibus quaero.

---

[331]) cfr. Simplicius in Aristotelem „de caelo" 170 b, („scholia" ed. acad. reg. Bor. p. 517 A, 29 sqq.): „*καὶ ἄλλος* (sc. *τρόπος τῆς εἰς τὰ εἰδικὰ καὶ ὑλικὰ τῶν τεσσάρων στοιχείων διαιρέσεως*) *ἐκεῖνος, καθ' ὃν τὰ μὲν βαρέα καὶ ψυχρὰ ὕλης λόγον ἔχει, τὰ δὲ κοῦφα καὶ θερμὰ εἴδους· αὐτὸς δὲ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν ἄλλοις λέγει καὶ Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ τῆς τῶν στοιχείων γενέσεως, καὶ Ποσειδώνιος ὁ Στωϊκὸς παρὰ τούτων λαβὼν πανταχοῦ χρῆται*", nec meus offenditur animus eo, quod Posidonius cum Aristotele secus atque auctor lib. dicitur posuisse, *τὰ μὲν βαρέα καὶ ψυχρὰ ὕλης λόγον ἔχειν*". v. not. anteced.

[332]) quae eadem vox „*τὰ ὑλικὰ στοιχεῖα*" Heracliti Stoïci fuerat, „Alleg. Homer." cap. 22, p. 78, v. 8 Schow, cap. 23, p. 81, v. 9 Schow.

In libello p. 97 E doctrina de elementis introducitur his verbis:

„ἀρχαὶ μὲν ὦν τῶν γεννωμένων ὡς μὲν ὑποκείμενον ἁ ὕλα, ὡς δὲ λόγος μορφᾶς τὸ εἶδος· ἀπογεννάματα δὲ τουτέων ἐστὶ τὰ σώματα,[333]) γᾶ τε καὶ ὕδωρ ἀήρ τε καὶ πῦρ". —

De re si quaeris, videas quae supra collatis Platonis Timaei locis et examinatis facili negotio patefeci, auctoris l. ὕλαν respondere Platonis χώρᾳ, ἰδέαν sive εἶδος Platonis ideis, ἀπογεννάματα denique ἐκγόνῳ; huc adde Plat. Tim. p. 53 A, ubi quattuor foetus illi ideis materiâque procreati esse dicuntur, et p. 53 C, ubi σώματα esse:

„πρῶτον μὲν δὴ πῦρ καὶ γῆ καὶ ὕδωρ καὶ ἀὴρ ὅτι σώματά ἐστιν, δῆλόν που καὶ παντί" —

ac si de terminis „ὕλα et εἶδος", quae acta sunt de his ipsis. Nam quid ego acta agam? Dedi tantum ante testium argumentorumque, meros esse Aristoteleos, res ut nemini dubia esse possit.

Quid nunc agam? Rem novam in medio ponam, quae tantum habet etiam gravitatis, ut vel hac unâ iuguletur auctor l.

Praepostere enim quartum in terminum incidit Aristoteleum, τὸ ὑποκείμενον dico, eâ vi et potestate inusitatum omnibus, qui ante Aristotelem fuerunt, philosophis.

Hic primus promiscue utitur terminis „ὕλη" et „τὸ ὑποκείμενον".

Cfr. „Met." I, 3, 983 A, 29 sq., ubi quattuor rerum principia percensens, alterum sese appellare dicit „τὴν ὕλην καὶ τὸ ὑποκείμενον", et „Met." III, 5, IV, 3 cum enodatione Trendelenburgii in commentario suo ad Aristotelem „de animâ" II, 1, 2, et „de caelo" III, 8, 306 B, 17,

et „Phys." I, 9, 192 A, 31 sqq., ubi diserte tamquam involutam voci vim definiendo evolvit, et involutam quidem ab ipso huic termino quasi privato ac suo:

---

[333]) σῶμα definitur τὸ τριχῇ διαστατόν (cfr. Ps. Galenus „περὶ φιλοσόφου ἱστορ." cap. 6, vol. 19, p. 247 Kühn.) plenius etiam: σῶμα μέν ἐστι κυρίως τὸ τριχῇ διαστατὸν, μήκει, βάθει, πλάτει, ὅπερ ὑποπίπτει τῇ ἡμετέρᾳ αἰσθήσει (cfr. Scholiasta Dionysii Thracis in Bekkeri Anecdotis p. 845, v. 11 sq.).

„*λέγω γὰρ ὕλην τὸ πρῶτον ὑποκείμενον ἑκάστῳ, ἐξ οὗ γίνεταί τι ἐνυπάρχοντος μὴ κατὰ συμβεβηκός· εἴτε φθείρεται, εἰς τοῦτο ἀφίξεται ἔσχατον*“ —

Quam inconsulte igitur auctor l. *τὸ ὑποκείμενον* usurpaverit, videtis; quam parum considerate *λόγον μορφᾶς*, cognoscite.

Scitum est, Aristoteli idem valere *εἶδος* et *μορφὴν* et *τὸ τί ἦν εἶναι* nec non *λόγον τοῦ τί ἦν εἶναι* sive *λόγον εἴδους* et *τὸν λόγον καὶ τὴν μορφήν*.

Possum sexcentos, qui ad persuadendum valeant, locos afferre, acquiescam in his:

„Phys.“ II, 1, 194 A, 12:

„*ἡ φύσις διχῶς· τό τε εἶδος καὶ ἡ ὕλη*“

„Phys.“ II, 8, 199 A, 30 sq.:

„*ἐπεὶ ἡ φύσις διττὴ, ἡ μὲν ὡς ὕλη, ἡ δὲ ὡς μορφή*“

„Met.“ VI, 7, 1032 B, 1 sq.:

„*εἶδος δὲ λέγω τὸ τί ἦν εἶναι*[334]) *ἑκάστου καὶ τὴν πρώτην οὐσίαν*“

„Phys.“ II, 3, 194 B, 23 sqq.:

„*ἕνα μὲν οὖν τρόπον αἴτιον λέγεται τὸ ἐξ οὗ γίγνεταί τι ἐνυπάρχοντος, οἷον ὁ χαλκὸς τοῦ ἀνδριάντος καὶ ὁ ἄργυρος τῆς φιάλης καὶ τὰ τούτων γένη, ἄλλον δὲ τὸ εἶδος καὶ τὸ παράδειγμα. τοῦτο δ' ἐστὶν ὁ λόγος ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι*“ *κτλ.*

„Met.“ VI, 10, 1035 A, 4:

„*ὁ τοῦ εἴδους λόγος*“ —

„Met.“ VII, 1, 1042 A, 26 sqq.:

„*ἔστι δ' οὐσία τὸ ὑποκείμενον, ἄλλως μὲν ἡ ὕλη, (ὕλην δὲ λέγω ἥ, μὴ τόδε τι οὖσα ἐνεργείᾳ, δυνάμει ἐστὶ τόδε τι) ἄλλως δὲ ὁ λόγος καὶ ἡ μορφή, ὃ τόδε τι ὂν τῷ λόγῳ χωριστόν ἐστιν*“ —

Idem igitur auctoris l. Aristotelisque terminus. Quod enim alter „*ὁ λόγος καὶ ἡ μορφὴ*“ (gestaltendes Princip) scripsit, alter „*λόγος μορφᾶς*“, hoc ego in nullo fere, nisi grammatico, discrimine pono. An tu Aristotelem, qui non vereatur scribere „*ὁ λόγος*

[334]) Cfr. „Met.“ VI, 7, 1032 B, 14:

„*λέγω δ' οὐσίαν ἄνευ ὕλης τὸ τί ἦν εἶναι*“ —

et VI, 8, 1033 B, 5 sqq.:

„*φανερὸν ἄρα, ὅτι οὐδὲ τὸ εἶδος ἢ ὁτιδήποτε χρὴ καλεῖν τὴν ἐν τῷ αἰσθητῷ μορφὴν, οὐ γίγνεται, οὐδ' ἔστιν αὐτοῦ γένεσις, οὐδὲ τὸ τί ἦν εἶναι*“ —

τοῦ τί ἦν εἶναι“ nec „*ὁ τοῦ εἴδους λόγος*“, negabis potuisse scribere „*λόγος μορφᾶς*“?

At si illud dederis, hoc quoque probabile tibi videbitur, originem termini ab Aristotele esse repetendam, quippe a quo *τὸ ὑποκείμενον* —

Sed accidit, ut idem terminus differenter acciperetur, [335]) nempe ut auctor l. Platonis ideas accipi et sentiri velit, contra Aristoteles, ut, quae mihi nata est, linguâ utar „die individuelle Form des bestimmten Seins“, quam formam a materiâ nonnisi ratione separatam [336]) materiae essentiam esse voluit. [337])

Medicinae faciendae locus non erit auctoris l. defensoribus.

Sed ne nullam non persuadendi necessitatem adhibeam, planum faciam, aetate Plutarchi, quae eadem fere, opinor, Ps. Timaei, tralaticios fuisse terminos illos Aristoteleos. In promptu habeo Plutarchum „de procr. an. in Tim.“ cap. 3, med., ubi par fere terminologia:

„*αὐτός τε γὰρ ὁ κόσμος οὗτος καὶ τῶν μερῶν ἕκαστον αὐτοῦ συνέστηκεν* (Platonis quidem arbitratu) *ἔκ τε σωματικῆς οὐσίας καὶ νοητῆς· ὧν ἡ μὲν ὕλην καὶ ὑποκείμενον, ἡ δὲ μορφὴν καὶ εἶδος τῷ γενομένῳ παρέσχε*“ —

Quare recognosce tandem argumentationem nostram: iam intelliges, quid et de ortu huius loci sequatur, et — quâ quidem in re omne velim cautionis genus adhibeas — de tempore, cognoscendo — haud scio an optime — de voce „*ἀπογέννημα*“ (v. s. ad p. 94 B.)

---

[335]) Quae vero Bardilius l. l. p. 153 affert de discrimine in ideis libelli nostri Platonisque Timaei, maximam partem absurda sunt. Etenim utriusque Timaei idearum definitio eadem est nec variatur ab auctore l., sed fucatur solâ denominatione.

[336]) Cfr. „Phys.“ II, 1, p. 193 B, 3 sqq.:

„*ὥστε ἄλλον τρόπον ἡ φύσις ἂν εἴη τῶν ἐχόντων ἐν αὑτοῖς κινήσεως ἀρχὴν ἡ μορφὴ καὶ τὸ εἶδος, οὐ χωριστὸν ὂν ἀλλ᾽ ἢ κατὰ τὸν λόγον*“ —

„Met.“ VII, 1, 1042 A, 28 sq.:

„*ὁ λόγος καὶ ἡ μορφή, ὃ τόδε τι ὂν τῷ λόγῳ χωριστόν ἐστιν*“ —

[337]) „Met.“ IV, 8, 1017 B, 23 sqq.:

„*συμβαίνει δὲ κατὰ δύο τρόπους τὴν οὐσίαν λέγεσθαι, τό θ᾽ ὑποκείμενον ἔσχατον, ὃ μηκέτι κατ᾽ ἄλλο λέγεται, καὶ ὃ ἂν τόδε τι ὂν καὶ χωριστὸν ᾖ· τοιοῦτον δὲ ἑκάστου ἡ μορφὴ καὶ τὸ εἶδος*“ —

Iam auctor l. p. 98 A ad genituram transiturus corporum illorum: „*ὧν ἁ γέννασις* — inquit — *τοιαύτα·*“ —

cfr. Plato Tim. p. 53 B:

„*νῦν δὲ οὖν τὴν διάταξιν αὐτῶν ἐπιχειρητέον ἑκάστων καὶ γένεσιν ἀήθει λόγῳ πρὸς ὑμᾶς δηλοῦν*“ —

Patet igitur, Platonis *γένεσιν* quidem respici, non *διάταξιν*, id quod non ineptum fuisset, cum elementa (*σώματα, στοιχεῖα*) ab ipso p. 94 C, sicut a Platone in Timaeo p. 30 A, p. 52 D, p. 69 B ante mundi creationem temere agitata et fluitantia fuisse dicantur, eoque magis, quod ab ipso non pariter atque a Platone p. 53 A iam sedibus divisa. Nec tamen non erat, cur *διάταξιν* mitteret, siquidem elementa antemundana serio neque ipse posuisse videtur, (cfr. p. 94 C: „*πρὶν ὦν ὠρανὸν γενέσθαι, λόγῳ ἤστην ἰδέα τε καὶ ὕλα καὶ ὁ θεὸς, δαμιουργὸς τῶ βελτίονος*“ —) neque Platonem posuisse sibi persuasit.

Deinceps igitur explicat originem:

p. 98 A:

„*ἅπαν σῶμα ἐξ ἐπιπέδων ἐστὶ, τοῦτο δὲ ἐκ τριγώνων, ὧν τὸ μὲν ὀρθογώνιον ἰσοσκελὲς ἡμιτετράγωνον, τὸ δὲ ἀνισόπλευρον, ἔχον τὰν μέζονα δυνάμει τριπλασίαν τᾶς ἐλάσσονος· ἁ δ' ἐλαχίστα ἐν αὐτῷ γωνία τρίτον ὀρθᾶς ἐστι, διπλασία δὲ ταύτας ἁ μέσα· δύο γὰρ τρίτων ἅδ' ἐστιν· ἁ δὲ μεγίστα ὀρθὰ, ἁμιόλιος γὰρ τᾶς μέσας ἐᾶσα, τριπλασία δὲ τᾶς ἐλαχίστας.*

B. *τοῦτο δ' ὦν τὸ τρίγωνον ἁμιτρίγωνόν ἐστιν ἰσοπλεύρω τριγώνω, δίχα τετμαμένω καθέτῳ ἀπὸ τᾶς κορυφᾶς ἐς τὰν βάσιν ἐς ἴσα μέρεα δύο. ὀρθογώνια μὲν ὦν ἐντι ἑκατέρω, ἀλλὰ ἐν ᾧ μὲν ταὶ δύο πλευραὶ ταὶ περὶ τὰν ὀρθὰν μόναι ἴσαι, ἐν ᾧ δὲ ταὶ*

cfr. Plat. Tim. p. 53 C:

„*τὸ δὲ τοῦ σώματος εἶδος πᾶν καὶ βάθος ἔχει. τὸ δὲ βάθος αὖ πᾶσα ἀνάγκη τὴν ἐπίπεδον περιειληφέναι φύσιν· ἡ δὲ ὀρθὴ τῆς ἐπιπέδου βάσεως ἐκ τριγώνων συνέστηκεν.*

D. *τὰ δὲ τρίγωνα πάντα ἐκ δυοῖν ἄρχεται τριγώνοιν, μίαν μὲν ὀρθὴν ἔχοντος ἑκατέρου, τὰς δὲ ὀξείας· ὧν τὸ μὲν ἕτερον ἑκατέρωθεν ἔχει μέρος γωνίας ὀρθῆς, πλευραῖς ἴσαις διῃρημένης, τὸ δ' ἕτερον ἀνίσοις ἄνισα μέρη νενεμημένης. ταύτην δὴ πυρὸς ἀρχὴν καὶ τῶν ἄλλων σωμάτων ὑποτιθέμεθα κατὰ τὸν μετ' ἀνάγκης εἰκότα λόγον πορευόμενοι· τὰς δ' ἔτι τούτων ἀρχὰς ἄνωθεν*

τρεῖς πᾶσαι ἄνισοι. σκαληνὸν δὲ τοῦτο μὲν καλεέσθω, κεῖνο δὲ ἁμιτετράγωνον, ἀρχὰ συστάσιος γᾶς· τὸ γὰρ τετράγωνον ἐκ τουτέω, ἐκ τεττόρων

C. ἡμιτετραγώνων συντιθέμενον, ἐκ δὲ τῶ τετραγώνω γεννᾶσθαι τὸν κύβον, ἑδραιότατον καὶ σταδαῖον παντᾷ σῶμα, ἓξ μὲν πλευρὰς, ὀκτὼ δὲ γωνίας ἔχον· καττοῦτο δὲ βαρύτατόν τε καὶ δυςκίνατον ἁ γᾶ, ἀμετάβλητόν τε σῶμα ἐς ἄλλα διὰ τὸ ἀκοινώνατον εἶμεν τῶ ἄλλω γένεος τῶ τριγώνω· μόνα γὰρ ἁ γᾶ ἴδιον στοιχεῖον ἔχει τὸ ἁμιτετράγωνον, τοῦτο δὲ στοιχεῖον τῶν ἄλλων σωμάτων ἐστὶ, πυρὸς, ἀέρος, ὕδατος. ἑξάκις γὰρ συντεθέντος τῶ ἡμιτριγώνω τρίγωνον ἐξ αὐτῶ ἰσόπλευρον γίνεται, ἐξ

D. ὧ ἁ πυραμὶς τέττορας βάσιας καὶ τὰς ἴσας γωνίας ἔχουσα συντίθεται, εἶδος πυρὸς εὐκινατότατον καὶ λεπτομερέστατον, μετὰ δὲ τοῦτο ὀκτάεδρον, ὀκτὼ μὲν βάσιας, ἓξ δὲ γωνίας ἔχον, ἀέρος στοιχεῖον, τρίτον δὲ εἰκοσίεδρον βασίων μὲν εἴκοσι, γωνιῶν δὲ δώδεκα, ὕδατος στοιχεῖον πολυμερέστατον καὶ βαρύτατον. ταῦτα δ' ὦν ἀπὸ ταὐτῶ στοιχείω συγκείμενα εἰς ἄλλαλα τρέπεται·

E. τὸ δὲ δωδεκάεδρον εἰκόνα τοῦ παντὸς ἐστάσατο, ἔγγιστα σφαίρας ἐόν. πῦρ μὲν ὦν διὰ τὰν λεπτομερίαν διὰ πάντων ὁ θεὸς οἶδε καὶ ἀνδρῶν ὃς ἂν ἐκείνῳ φίλος ᾖ.

E. δεῖ δὴ λέγειν, ποῖα κάλλιστα σώματα γένοιτ' ἂν τέτταρα, ἀνόμοια μὲν ἑαυτοῖς, δυνατὰ δὲ ἐξ ἀλλήλων αὐτῶν ἄττα διαλυόμενα γίγνεσθαι· τούτου γὰρ τυχόντες ἔχομεν τὴν ἀλήθειαν γενέσεως πέρι γῆς τε καὶ πυρὸς τῶν τε ἀνὰ λόγον ἐν μέσῳ· τόδε γὰρ οὐδενὶ συγχωρησόμεθα, καλλίω τούτων ὁρώμενα σώματα εἶναί που καθ' ἓν γένος ἕκαστον ὄν. τοῦτ' οὖν προθυμητέον, τὰ διαφέροντα κάλλει σωμάτων τέτταρα γένη συναρμόσασθαι καὶ φάναι τὴν τούτων ἡμᾶς φύσιν ἱκανῶς εἰληφέναι.

p. 54 A:

τοῖν δὴ δυοῖν τριγώνοιν τὸ μὲν ἰσοσκελὲς μίαν εἴληχε φύσιν, τὸ δὲ πρόμηκες ἀπεράντους. προαιρετέον οὖν αὖ τῶν ἀπείρων τὸ κάλλιστον, εἰ μέλλομεν ἄρξεσθαι κατὰ τρόπον. ἂν οὖν τις ἔχῃ κάλλιον ἐκλεξάμενος εἰπεῖν εἰς τὴν τούτων ξύστασιν, ἐκεῖνος οὐκ ἐχθρὸς ὢν, ἀλλὰ φίλος κρατεῖ· τιθέμεθα δ' οὖν τῶν πολλῶν τριγώνων ἓν, ὑπερβάντες τἆλλα, ἐξ οὗ τὸ ἰσόπλευρον τρίγωνον ἐκ τρίτου (ἐκ τρίτων coniecit Boeckh) συνέστηκε.

B. διότι δὲ, λόγος πλείων· ἀλλὰ τῷ τοῦτο ἐλέγξαντι καὶ ἀνευρόντι δὴ μὴ οὕτως ἔχον κεῖται φίλια τὰ ἆθλα. προῃρήσθω δὴ

ἧκεν, ἀήρ τε διὰ τῶν ἄλλων ἔξω πυρὸς, ὕδωρ τε διὰ τᾶς γᾶς· ἅπαντα δ' ὧν πλήρη ἐντὶ, οὐδὲν κενεὸν ἀπολείποντα. συνάγεται δὲ τᾷ περιφορᾷ τῶ παντὸς καὶ ἠρεισμένα τρίβεται μὲν ἀμοιβαδὸν, ἀδιάλειπτον δὲ ἀλλοίωσιν ποτὶ γενέσιας καὶ φθορὰς ἀποδίδωτι" —

δύο τρίγωνα, ἐξ ὧν τότε τοῦ πυρὸς καὶ τὰ τῶν ἄλλων σώματα μεμηχάνηται, τὸ μὲν ἰσοσκελὲς, τὸ δὲ τριπλῆν κατ᾽ δύναμιν ἔχον τῆς ἐλάττονος τὴν μείζω πλευρὰν ἀεὶ. τὸ δὲ δη πρόσθεν ἀσαφῶς ῥηθὲν νῦν μᾶλλον διοριστέον, τὰ γὰρ τέτταρα γένη δι' ἀλλήλων εἰς ἄλληλα ἐφαίνετο πάντα γένεσιν ἔχειν, οὐκ ὀρθῶς φανταζόμενα —

C. γίγνεται μὲν γὰρ ἐκ τριγώνων, ὧν προῃρήμεθα, γένη τέτταρα, τρία μὲν ἐξ ἑνὸς τοῦ τὰς πλευρὰς ἀνίσους ἔχοντος, τὸ δὲ τέταρτον ἓν μόνον ἐκ τοῦ ἰσοσκελοῦς τριγώνου ξυναρμοσθέν. οὔκουν δυνατὰ πάντα εἰς ἄλληλα διαλυόμενα ἐκ πολλῶν σμικρῶν ὀλίγα μεγάλα καὶ τοὐναντίον γίγνεσθαι, τὰ δὲ τρία οἷόν τε· ἐκ γὰρ ἑνὸς ἅπαντα πεφυκότα λυθέντων τε τῶν μειζόνων πολλὰ σμικρὰ ἐκ τῶν αὐτῶν ξυστήσεται, δεχόμενα τὰ προςήκοντα ἑαυτοῖς σχήματα,

D. καὶ σμικρὰ ὅταν αὖ πολλὰ κατὰ τρίγωνα διασπαρῇ, γενόμενος εἷς ἀριθμὸς ἑνὸς ὄγκου μέγα ἀποτελέσειεν ἂν ἄλλο εἶδος ἕν. Ταῦτα μὲν οὖν λελέχθω περὶ τῆς εἰς ἄλληλα γενέσεως· οἷον δ' ἕκαστον αὐτῶν γέγονεν εἶδος καὶ ἐξ ὧν συμπεσόντων ἀριθμῶν, λέγειν ἂν ἑπόμενον εἴη· ἄρξει δὴ τό τε πρῶτον εἶδος καὶ σμικρότατον

ξυνιστάμενον. στοιχεῖον δ' αὐτοῦ τὸ τὴν ὑποτείνουσαν τῆς ἐλάττονος πλευρᾶς διπλασίαν ἔχον μήκει· ξύνδυο δὲ τοιούτων κατὰ

E. διάμετρον ξυντιθεμένων καὶ τρὶς τούτου γενομένου τὰς διαμέτρους καὶ τὰς βραχείας πλευρὰς εἰς ταὐτὸν ὡς κέντρον ἐρεισάντων, ἓν ἰσόπλευρον τρίγωνον ἐξ ἓξ τὸν ἀριθμὸν ὄντων γέγονε· τρίγωνα δὲ ἰσόπλευρα ξυνιστάμενα τέτταρα κατὰ σύντρεις ἐπιπέδους γωνίας μίαν στερεὰν γωνίαν ποιεῖ, τῆς ἀμβλυτάτης τῶν ἐπιπέδων γωνιῶν γεγονυῖαν·

p. 55 A:

τοιούτων δὲ ἀποτελεσθεισῶν τεττάρων πρῶτον εἶδος στερεὸν, ὅλου περιφεροῦς διανεμητικὸν εἰς ἴσα μέρη καὶ ὅμοια ξυνίσταται· δεύτερον δὲ ἐκ μὲν τῶν αὐτῶν τριγώνων, κατὰ δὲ ἰσόπλευρα τρίγωνα ὀκτὼ ξυστάντων, μίαν ἀπεργασαμένων στερεὰν γωνίαν ἐκ τεττάρων ἐπιπέδων· καὶ γενομένων ἓξ τοιούτων τὸ δεύτερον αὖ σῶμα οὕτως ἔσχε τέλος.

B. τὸ δὲ τρίτον ἐκ δὶς ἑξήκοντα τῶν στοιχείων ξυμπαγέντων, στερεῶν δὲ γωνιῶν δώδεκα, ὑπὸ πέντε ἐπιπέδων τριγώνων ἰσόπλευρον περιεχομένης ἑκάστης, εἴκοσι βάσεις ἔχον ἰσοπλεύρους γέγονε. καὶ τὸ

μὲν ἕτερον ἀπήλλακτο τῶν στοιχείων ταῦτα γεννῆσαν· τὸ δὲ ἰσοσκελὲς τρίγωνον ἐγέννα τὴν τοῦ τετάρτου φύσιν, κατὰ τέτταρα ξυνιστάμενον, εἰς τὸ κέντρον τὰς ὀρθὰς γωνίας συνάγον, ἓν ἰσόπλευρον τετράγωνον ἀπεργασάμενον.

C. ἓξ δὲ τοιαῦτα ξυμπαγέντα γωνίας ὀκτὼ στερεὰς ἀπετέλεσε κατὰ τρεῖς ἐπιπέδους ὀρθὰς ξυναρμοσθείσης ἑκάστης· τὸ δὲ σχῆμα τοῦ ξυστάντος σώματος γέγονε κυβικὸν, ἓξ ἐπιπέδους τετραγώνους ἰσοπλεύρους βάσεις ἔχον· ἔτι δὲ οὔσης ξυστάσεως μιᾶς πέμπτης, ἐπὶ τὸ πᾶν ὁ θεὸς αὐτῇ κατεχρήσατο ἐκεῖνο διαζωγραφῶν. ἃ δή τις εἰ πάντα λογιζόμενος ἐμμελῶς ἀποροῖ, πότερον ἀπείρους χρὴ κόσμους εἶναι λέγειν, ἢ πέρας ἔχοντας,

D. τὸ μὲν ἀπείρους ἡγήσαιτ' ἂν ὄντως ἀπείρου τινὸς εἶναι δόγμα, ὧν ἔμπειρον χρεὼν εἶναι, πότερον δὲ ἕνα ἢ πέντε αὐτοὺς ἀληθείᾳ πεφυκότας λέγειν ποτὲ προςήκει, μᾶλλον ἄν ταύτῃ στὰς εἰκότως διαπορῆσαι· τὸ μὲν οὖν δὴ παρ' ἡμῶν ἕνα αὐτὸν κατὰ τὸν εἰκότα λόγον πεφυκότα μηνύει θεὸς, ἄλλος δὲ εἰς ἄλλα πη βλέψας, ἕτερα δοξάσει· καὶ τοῦτο μὲν μεθετέον, τὰ δὲ γεγονότα νῦν τῷ λόγῳ γένη διανείμωμεν εἰς

πῦρ καὶ γῆν καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα. γῇ μὲν δὴ τὸ κυβικὸν εἶδος δῶμεν·

E. ἀκινητοτάτη γὰρ τῶν τεττάρων γενῶν γῆ καὶ τῶν σωμάτων πλαστικωτάτη· μάλιστα δὲ ἀνάγκη γεγονέναι τὸ τοιοῦτον τὸ τὰς βάσεις ἀσφαλεστάτας ἔχον· βάσις δὲ ἥ τε τῶν κατ' ἀρχὰς τριγώνων ὑποτεθέντων ἀσφαλεστέρα κατὰ φύσιν ἡ τῶν ἴσων πλευρῶν τῆς τῶν ἀνίσων, τό τε ἐξ ἑκατέρου ξυντεθὲν ἐπίπεδον ἰσόπλευρον ἰσοπλεύρου τετράγωνον τριγώνου κατά τε μέρη καὶ καθ' ὅλον στασιμωτέρως ἐξ ἀνάγκης βέβηκεν.

p. 56 A:

διὸ γῇ μὲν τοῦτο ἀπονέμοντες τὸν εἰκότα λόγον διασώζομεν, ὕδατι δ' αὖ τῶν λοιπῶν τὸ δυσκινητότατον εἶδος, τὸ δ' εὐκινητότατον πυρὶ, τὸ δὲ μέσον ἀέρι· καὶ τὸ μὲν σμικρότατον σῶμα πυρὶ, τὸ δ' αὖ μέγιστον ὕδατι, τὸ δὲ μέσον ἀέρι· καὶ τὸ μὲν ὀξύτατον αὖ πυρὶ, τὸ δὲ δεύτερον ἀέρι, τὸ δὲ τρίτον ὕδατι· ταῦτ' οὖν δὴ πάντα, τὸ μὲν ἔχον ὀλιγίστας βάσεις εὐκινητότατον ἀνάγκη πεφυκέναι τμητικώτατόν τε, καὶ ὀξύτατον ὂν πάντῃ πάντων, ἔτι δὲ ἐλαφρότατον ἐξ ὀλιγίστων ξυνεστὸς τῶν αὐτῶν μερῶν·

B. τὸ δὲ δεύτερον δευτέρως τὰ αὐτὰ ταῦτ' ἔχειν, τρίτως δὲ τὸ

τρίτον· ἔστω δὴ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ κατὰ τὸν εἰκότα τὸ μὲν τῆς πυραμίδος στερεὸν γεγονὸς εἶδος πυρὸς στοιχεῖον καὶ σπέρμα· τὸ δὲ δεύτερον κατὰ γένεσιν εἴπωμεν ἀέρος, τὸ δὲ τρίτον ὕδατος. πάντα οὖν δὴ ταῦτα δεῖ διανοεῖσθαι σμικρὰ οὕτως, ὡς καθ' ἓν ἕκαστον μὲν τοῦ γένους ἑκάστου διὰ σμικρότητα οὐδὲν ὁρώμενον ὑφ' ἡμῶν, ξυναθροισθέντων δὲ πολλῶν τοὺς ὄγκους αὐτῶν ὁρᾶσθαι. καὶ δὴ καὶ τὸ τῶν ἀναλογιῶν περί τε τὰ πλήθη καὶ τὰς κινήσεις καὶ τὰς ἄλλας δυνάμεις, πανταχῇ τὸν θεὸν, ὅπῃπερ ἡ τῆς ἀνάγκης ἑκοῦσα πεισθεῖσά τε φύσις ὑπεῖκε, ταύτῃ πάντῃ δι' ἀκριβείας ἀποτελεσθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ συνηρμόσθαι ταῦτα ἀνὰ λόγον.

D. Ἐκ δὴ πάντων, ὧν περὶ τὰ γένη προειρήκαμεν, ὧδ' ἂν κατὰ τὸ εἰκὸς μάλιστ' ἔχοι· γῆ μὲν ξυντυγχάνουσα πυρὶ διαλυθεῖσά τε ὑπὸ τῆς ὀξύτητος αὐτοῦ φέροιτ' ἂν, εἴτ' ἐν αὐτῷ πυρὶ λυθεῖσα εἴτ' ἐν ἀέρος εἴτ' ἐν ὕδατος ὄγκῳ τύχοι, μέχρι περ ἂν αὐτῆς πῃ ξυντυχόντα τὰ μέρη πάλιν ξυναρμοσθέντα αὐτὰ αὑτοῖς, γῆ γένοιτο· οὐ γὰρ εἰς ἄλλο γε εἶδος ἔλθοι ποτ' ἄν· ὕδωρ τε ὑπὸ πυρὸς μερισθὲν, εἴτε καὶ ὑπ' ἀέρος, ἐγχωρεῖ γίγνεσθαι ξυστάντα ἓν μὲν πυρὸς σῶμα, δύο δὲ ἀέρος·

τὰ δὲ ἀέρος τμήματα ἐξ ἑνὸς μέρους δύ' ἂν γενοίσθην σώματα πυρός.

E. καὶ πάλιν, ὅταν ἀέρι πῦρ ὕδατί τε ἤ τινι γῇ περιλαμβάνομεν, ἐν πολλοῖς ὀλίγον, κινούμενον ἐν φερομένοις, μαχόμενον καὶ νικηθὲν καταθραυσθῇ, δύο πυρὸς σώματα εἰς ἓν ξυνίστασθον εἶδος ἀέρος. καὶ κρατηθέντος ἀέρος κερματισθέντος τε ἐκ δυοῖν ὅλοιν καὶ ἡμίσεος ὕδατος εἶδος ἓν ὅλον ἔσται ξυμπαγές·

p. 57 A:

ὧδε γὰρ δὴ λογισώμεθα αὐτὰ πάλιν, ὡς ὅταν ἐν πυρὶ λαμβανόμενον τῶν ἄλλων ὑπ' αὐτοῦ τι γένος τῇ τῶν γωνιῶν καὶ κατὰ τὰς πλευρὰς ὀξύτητι τέμνηται, ξυστὰν μὲν εἰς τὴν ἐκείνου φύσιν πέπαυται τεμνόμενον· τὸ γὰρ ὅμοιον καὶ ταὐτὸν αὑτῷ γένος ἕκαστον οὔτε τινὰ μεταβολὴν ἐμποιῆσαι δυνατὸν οὔτε τι παθεῖν ὑπὸ τοῦ κατὰ ταὐτὰ ὁμοίως τε ἔχοντος· ἕως δ' ἂν εἰς ἄλλο τι γιγνόμενον ἧττον ὂν κρείττονι μάχηται, λυόμενον οὐ παύεται.

B. τά τε αὖ σμικρότερα ὅταν ἐν τοῖς μείζοσι πολλοῖς περιλαμβανόμενα ὀλίγα διαθραυόμενα κατασβεννύηται, ξυνίστασθαι μὲν ἐθέλοντα εἰς τὴν τοῦ κρατοῦντος ἰδέαν πέπαυται κατασβεννύμενα, γίγνεταί τε ἐκ πυρὸς ἀήρ, ἐξ ἀέρος ὕδωρ· ἐὰν δ' εἰς αὐτὰ ἴῃ καὶ τῶν ἄλλων τι ξυνιὸν

γενῶν μάχηται, λυόμενα οὐ παύεται, πρὶν ἢ παντάπασιν ὠδούμενα καὶ διαλυθέντα ἐκφύγῃ τὸ ξυγγενὲς, ἢ νικηθέντα, ἓν ἐκ πολλῶν ὅμοιον τῷ κρατήσαντι γενόμενον, αὐτοῦ ξύνοικον μείνῃ·

C. καὶ δὴ καὶ κατὰ ταῦτα τὰ παθήματα διαμείβεται τὰς χώρας ἅπαντα· διέστηκε μὲν γὰρ τοῦ γένους ἑκάστου τὰ πλήθη κατὰ τόπον ἴδιον διὰ τὴν τῆς δεχομένης κίνησιν, τὰ δὲ ἀνομοιούμενα ἑκάστοτε ἑαυτοῖς, ἄλλοις δὲ ὁμοιούμενα φέρεται διὰ τὸν σεισμὸν πρὸς τὸν ἐκείνων, οἷς ἂν ὁμοιωθῇ, τόπον" —

Mitto illa Platonis Timaei p. 57 C fin. usque ad p. 58 A, cum neque satis apte huc caderent, et afferendi ea facultatem infra simus habituri.

Sed affero etiam p. 58 A sqq.: „ὧδε οὖν πάλιν ἐροῦμεν· ἡ τοῦ παντὸς περίοδος, ἐπειδὴ συμπεριέλαβε τὰ γένη, κυκλοτερὴς οὖσα καὶ πρὸς αὑτὴν πεφυκυῖα βούλεσθαι ξυνιέναι, σφίγγει πάντα καὶ κενὴν χώραν οὐδεμίαν ἐᾷ λείπεσθαι·

B. διὸ δὴ πῦρ μὲν εἰς ἅπαντα διελήλυθε μάλιστα, ἀὴρ δὲ δεύτερον, ὡς λεπτότητι δεύτερον ἔφυ, καὶ τἆλλα ταύτῃ. τὰ γὰρ ἐκ μεγίστων μερῶν γεγονότα μεγίστην κενότητα ἐν τῇ ξυστάσει παραλέλοιπε, τὰ δὲ σμικρότατα ἐλαχίστην·

ἡ δὴ τῆς πιλήσεως ξύνοδος τὰ σμικρὰ εἰς τὰ τῶν μεγάλων διάκενα ξυνωθεῖ. σμικρῶν οὖν παρὰ μεγάλα τιθεμένων καὶ τῶν ἐλαττόνων τὰ μείζονα διακρινόντων, τῶν δὲ μειζόνων ἐκεῖνα συγκρινόντων, πάντ' ἄνω κάτω μεταφέρεται πρὸς τοὺς ἑαυτῶν τόπους·

C. μεταβάλλον γὰρ τὸ μέγεθος ἕκαστον καὶ τὴν τῶν τόπων μεταβάλλει στάσιν. οὕτω δὴ διὰ ταῦτά τε ἡ τῆς ἀνωμαλότητος διασωζομένη γένεσις ἀεὶ τὴν ἀεὶ κίνησιν τούτων οὖσαν ἐσομένην τε ἐνδελεχῶς παρέχεται" —

et p. 62 B, extr.:

„ὑπείκει δὲ ὅσον ἐπὶ σμικροῦ βαίνει·

C. τὸ δὲ ἐκ τετραγώνων ὂν βάσεων, ἅτε βεβηκὸς σφόδρα, ἀντιτυπώτατον εἶδος, ὅτι τε ἂν εἰς πυκνότητα ξυνιὸν πλείστην ἀντίτονον ᾖ μάλιστα" —

Age nunc singula consideremus.

Auctor l. p. 98 A ab hoc initio omnem duxit demonstrationem:

„ἅπαν σῶμα ἐξ ἐπιπέδων ἐστί" —

Indidem Plato p. 53 C:

„τὸ δὲ τοῦ σώματος εἶδος πᾶν καὶ βάθος ἔχει, τὸ δὲ βάθος αὖ πᾶσα ἀνάγκη τὴν ἐπίπεδον περιειληφέναι φύσιν".

Iste sic progreditur:

„τοῦτο δὲ (sc. τὸ ἐπίπεδον) ἐκ τριγώνων"

Item, sed magis limitate Plato p. 53 C:

„ἡ δὲ ὀρθὴ τῆς ἐπιπέδου βάσεως ἐκ τριγώνων συνέστηκε" i. e. recta vero planities e triangulis constat.

Iam auctor l. duo distinxit triangula:
„ὧν τὸ μὲν . . ., τὸ δὲ . . .“.

Totidem Plato p. 53 D:
„τὰ δὲ τρίγωνα πάντα ἐκ δυοῖν ἄρχεται τριγώνοιν“ —

Quorum alterum auctor l. definit *ὀρθογώνιον, ἰσοσκελὲς, ἡμιτετράγωνον*“ — et *ὀρθογώνιον* quidem alterum quoque p. 98 B: „ὀρθογώνια μὲν ὦν ἐντι ἑκατέρω“ —

pariter Plato p. 53 D rectangulum utrumque:
„μίαν μὲν ὀρθὴν ἔχοντος ἑκατέρου γωνίαν“ idemque p. 54 A, C et p. 55 B alterum *ἰσοσκελὲς*, ideoque semiquadratum p. 53 D: „τὸ μὲν ἕτερον ἑκατέρωθεν ἔχει μέρος γωνίας ὀρθῆς πλευραῖς ἴσαις διῃρημένης“, quamquam dixerit quispiam, secundum p. 55 B: „τὸ δὲ ἰσοσκελὲς τρίγωνον ἐγέννα τὴν τοῦ τετάρτου φύσιν κατὰ τέτταρα ξυνιστάμενον, εἰς τὸ κέντρον τὰς ὀρθὰς γωνίας συνάγον, ἓν ἰσόπλευρον τετράγωνον ἀπεργασάμενον“ (vide figuram I)

non semiquadratum appellandum illud esse, sed quadrati quadrantem, inepte igitur appellationem *ἡμιτετράγωνον*, apud Platonem non obviam, ab auctore libelli lectam, quippe qui et ipse p. 98 B de quattuor *ἡμιτετραγώνοις* composuerit *τὸ τετράγωνον*: i. e. quadratum: τὸ γὰρ τετράγωνον ἐκ τουτέω, ἐκ τεττόρων ἡμιτετραγώνων συντιθέμενον“ —

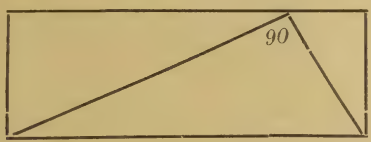
Fig. I.

Auctor l. deinde alterum (i. e. posterius) triangulum interpretatur et *ἀνισόπλευρον* quidem.

Plato p. 53 D alterum significat his:

„*τὸ δ' ἕτερον ἀνίσοις* (sc. *πλευραῖς*) *ἄνισα μέρη νενεμημένης*" (suppl. *γωνίας ὀρθῆς μέρος ἑκατέρωθεν ἔχει*) et p. 54 C, tria genera corporum enasci dicit ex hoc eodem, quod *τὰς πλευρὰς ἀνίσους* habeat.

Post accurate magis in libello hoc triangulum definitur:

„*ἔχον τὰν μέζονα* (sc. *πλευρὰν*) *δυνάμει τριπλασίαν τᾶς ἐλάσσονος*".

Non secus in Platonis Timaeo p. 54 B:

„*τὸ δὲ τριπλῆν κατὰ δύναμιν ἔχον τῆς ἐλάττονος τὴν μείζω πλευρὰν ἀεί*" —

Auctor l. illud finire pergit:

„*ἁ δ' ἐλαχίστα ἐν αὐτῷ γωνία τρίτον ὀρθᾶς ἐστι, διπλασία δὲ ταύτας ἁ μέσα. δύο γὰρ τρίτων ἅδ' ἐστιν. ἁ δὲ μεγίστα ὀρθά, ἁμιόλιος μὲν τᾶς μέσας ἐᾶσα, τριπλασία δὲ τᾶς ἐλαχίστας*" —

De quo, quia excogitationem non habet difficilem, Plato necessarium non putavit, tam accurate dicere; nec tamen nihil ultra attulit, sed satis idem constituit p. 54 D:

„*τὸ τὴν ὑποτείνουσαν τῆς ἐλάττονος πλευρᾶς διπλασίαν ἔχον μήκει*" — (cfr. p. 54 B et E.)

Ac ne quis forte dubitet, num ab utroque auctore idem significetur triangulum, rem — quantumvis per se pateat — sic aperiam, ut iudicari oculis possit.

Repeto illa auctoris l. p. 98 A:

„*ἁ δὲ μεγίστα* (sc. *ἐν αὐτῷ γωνία*) *ὀρθά, ἁμιόλιος μὲν τᾶς μέσας ἐᾶσα, τριπλασία δὲ τᾶς ἐλαχίστας*" —

Habemus igitur triangulum rectangulum, in quo angulus rectus sesquialteram rationem habet ad medium: hic medius igitur sexaginta gradûs amplectitur; triplus autem est ad minimum: minimus ergo continetur gradibus triginta. Est triangulum tale:

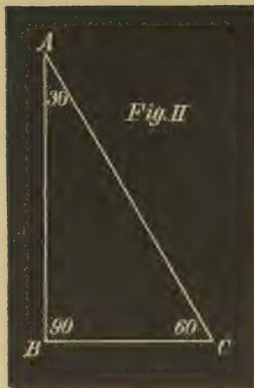

Fig. II

Optime huc convenit libelli p. 98 A:

„*ἁ δ' ἐλαχίστα ἐν αὐτῷ γωνία τρίτον ὀρθᾶς ἐστι, διπλασία δὲ ταύτας ἁ μέσα. δύο γὰρ τρίτων ἅδ' ἐστιν*".

Idem triangulum Plato p. 54 D insigne fecerat his:

„*τὸ τὴν ὑποτείνουσαν τῆς ἐλάττονος πλευρᾶς διπλασίαν ἔχον μήκει*",

auctor l. autem:

„*ἔχον τὰν μέζονα δυνάμει τριπλασίαν τᾶς ἐλάσσονος*",

nec aliter Plato p. 54 B.

Δύναμις[338]), potentia, est quadratum: significatur igitur triangulum rectangulum, in quo quadratum catheti maioris triplum sit minoris —

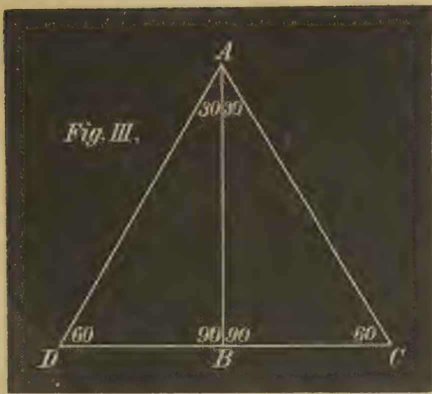
Utraque, quaero, interpretatio valetne in triangulum nostrum? Certe. Est enim hoc ipsum, ut loquar cum auctore l. p. 98 B:

„*ἁμιτρίγωνον . . . ἰσοπλεύρω τριγώνω, δίχα τετμαμένω καθέτῳ ἀπὸ τᾶς κεφαλᾶς ἐς τὰν βάσιν ἐς ἴσα μέρεα*" —

i. e. semitriangulum trianguli aequilateralis in duas partes aequales — perpendiculo a vertice ad imum ducto — secti bifariam; (v. fig. III.)

---

338) cfr. Platonis „Theaetetus" p. 147.
„Epinomis" p. 991 A —
Euclides „elementa" XII, 1, XIII, 13 sqq.
Theo Smyrnaeus „de musicâ" cap. 17, p. 110, alibi —

unde sequitur, ut linea B C dimidium sit lineae A C. Nam tota linea D C trianguli aequilateralis A D C par est lineae A C, ergo dimidia eiusdem lineae pars B C et ipsius lineae A C dimidium est, i. e. hypotenusae trianguli A B C (cfr. Platonis demonstratio in Timaeo p. 54 D).

Ac si hypotenusa A C duplo longior est, quam minor cathetus B C, erit quadratum maioris catheti A B triplum quadratum minoris catheti B C. Etenim quadratum lineae A C, duplo maioris lineâ B C, quadruplum quadratum est lineae B C. Quadratum autem lineae A B e theoremate Pythagorico aequale est quadrato A C dempto quadrato B C. Ergo quadratum A B triplum est quadratum B C (cfr. auctoris l. p. 98 A interpretatio: *„ἔχον τὰν μέζονα δυνάμει τριπλασίαν τᾶς ἐλάσσονος“*).

Atque etiam abstrusior illa Platonis disputatio „Tim.“ p. 54 E: *ξύνδυο δὲ τοιούτων κατὰ διάμετρον ξυντιθεμένων καὶ τρὶς τούτου γενομένου, τὰς διαμέτρους καὶ τὰς βραχείας πλευρὰς εἰς ταὐτὸν ὡς κέντρον ἐρεισάντων, ἓν ἰσόπλευρον τρίγωνον ἐξ ἓξ τὸν ἀριθμὸν ὄντων γέγονε“* —

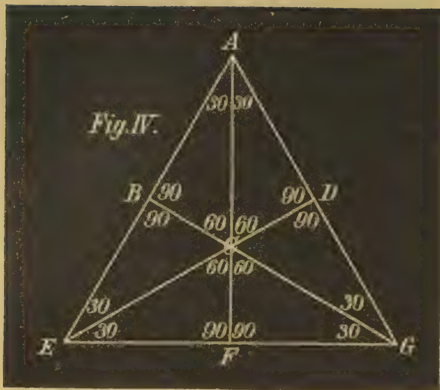
in idem istud triangulum cadit. Quod quoniam demonstratum iam est a Boeckhio,[339] Martino,[340] Susemihlio,[341] equidem nihil nisi figuram, quae rem illustret, describam.

---

[339]) „platonica corporis mundani fabrica, conflatati ex elementis geometricâ ratione coniunctis“ XX sq.

[340]) „des études sur le Timée“ T. II, p. 239 —

[341]) „Platon's Timaeus“ übersetzt von etc. l. l. p. 855, not. 187 —

A C *διάμετρος*
E C „
G C „

Pergamus igitur pedetentim conferre singula.

Auctor l. p. 98 B de utroque triangulo iterum, aliis quidem verbis atque antea, posuit haec:

„*ὀρθογώνια μὲν ὦν ἐντι ἑκατέρω, ἀλλὰ ἐν ᾧ μὲν ταὶ δύο πλευραὶ ταὶ περὶ τὰν ὀρθὰν μόναι ἴσαι, ἐν ᾧ δὲ ταὶ τρεῖς πᾶσαι ἄνισοι*“ —

cfr. Plato p. 53 D, p. 54 A, B, C.

Ac de nominibus ille:

„*σκαληνὸν δὲ τοῦτο μὲν καλεέσθω, κεῖνο δὲ ἁμιτετράγωνον*“

καλεέσθω igitur, inquit, et vocem *ἁμιτετράγωνον* quidem reverâ ipse novasse videtur.

Plato nihil eiusmodi, quamquam alterum quidem, *σκαληνὸν*, vide ne non ignotum ipsi fuerit.[342])

Progreditur auctor l. p. 98 B, ad semiquadratum respiciens, sic:

„*ἀρχὰ συστάσιος γᾶς. τὸ γὰρ τετράγωνον* (missum *ἰσόπλευρον*) *ἐκ τουτέω, ἐκ τεττόρων ἡμιτετραγώνων* (paradoxon!) *συντιθέμενον, ἐκ δὲ τῶ τετραγώνω γεννᾶσθαι τὸν κύβον, ἑδραιότατον καὶ σταδαῖον παντᾶ σῶμα, ἓξ μὲν πλευρὰς, ὀκτὼ δὲ γωνίας ἔχον*“ —, ubi, si non *ἓξ μὲν ἐπιπέδους ἰσοπλεύρους βάσιας* et ne *ἓξ μὲν βάσιας* quidem exspectamus, at certe „*ὀκτὼ δὲ γωνίας στερεὰς ἔχον*“, —

Plato p. 55 B:

---

[342]) cfr. „Euthyphro“ p. 12 D.

„τὸ δὲ ἰσοσκελὲς τρίγωνον ἐγέννα τὴν τοῦ τετάρτου φύσιν, κατὰ τέτταρα ξυνιστάμενον, εἰς τὸ κέντρον τὰς ὀρθὰς γωνίας συνάγον, ἓν ἰσόπλευρον τετράγωνον ἀπεργασάμενον.

C. ἓξ δὲ τοιαῦτα ξυμπαγέντα γωνίας ὀκτὼ στερεὰς ἀπετέλεσε, κατὰ τρεῖς ἐπιπέδους ὀρθὰς ξυναρμοσθείσης ἑκάστης· τὸ δὲ σχῆμα τοῦ ξυστάντος σώματος γέγονε κυβικόν, ἓξ ἐπιπέδους τετραγώνους ἰσοπλεύρους βάσεις ἔχον“, —

ac propter verba „ἀρχὰ συστάσιος γᾶς“

p. 55 D: γῇ μὲν δὴ τὸ κυβικὸν εἶδος δῶμεν“, —

ob illa denique „ἑδραιότατον καὶ σταδαῖον παντᾶ σῶμα“

p. 55 E: „μάλιστα δὲ ἀνάγκη γεγονέναι τὸ τοιοῦτον τὸ τὰς βάσεις ἀσφαλεστάτας ἔχον· βάσις δὲ ἥτε τῶν κατ᾽ ἀρχὰς τριγώνων ὑποτεθέντων ἀσφαλεστέρα κατὰ φύσιν ἡ τῶν ἴσων πλευρῶν τῶν ἀνίσων, τό τε ἐξ ἑκατέρου ξυντεθὲν ἐπίπεδον ἰσόπλευρον ἰσοπλεύρου τετράγωνον τριγώνω κατά τε μέρη καὶ καθ᾽ ὅλον στασιμωτέρως ἐξ ἀνάγκης βέβηκεν“.[343])

Quae cubi figura (cum soliditate, opinor) Ps. Timaeo successionem efficit summae gravitatis minimaeque mobilitatis:

„καττοῦτο δὲ βαρύτατόν τε καὶ δυςκίνατον ἁ γᾶ“,

Platoni, — quem metalla in formis aquae numerare videbimus — num summae gravitatis, dubito etiam, certe autem minimae mobilitatis, —

cfr. p. 62 C:

„τὸ δὲ ἐκ τετραγώνων ὂν βάσεων, ἅτε βεβηκὸς σφόδρα, ἀντιτυπώτατον εἶδος, ὅτι τε ἂν εἰς πυκνότητα ξυνιὸν πλείστην ἀντίτονον ᾖ μάλιστα“

et p. 55 E:

„ἀκινητοτάτη γὰρ τῶν τεττάρων γενῶν γῆ“. —

Cubi autem elementa, semiquadrata scilicet triangula, transfigurationem eius in reliqua corpora perfecta excludunt tam auctori l. p. 98 C:

„ἀμετάβλητόν τε σῶμα ἐς ἄλλα διὰ τὸ ἀκοινώνατον εἶμεν

---

[343]) Et ipsum vocabulum „ἑδραῖος“ occurrit in Platonis Timaeo p. 59 E, ubi aquae βάσεις ἧττον ἑδραῖαι esse dicuntur, quam terrae.

τῶ ἄλλω γένεος τῶ τριγώνω. μόνα γὰρ ἁ γᾶ ἴδιον στοιχεῖον ἔχει τὸ ἁμιτετράγωνον",

quam Platoni p. 56 D:

„*οὐ γὰρ εἰς ἄλλο τι εἶδος ἔλθοι ποτ' ἄν*" (sc. *γῆ*)

et p. 54 C:

„*γίγνεται μὲν γὰρ ἐκ τῶν τριγώνων, ὧν προῃρήμεθα, γένη τέτταρα, τρία μὲν ἐξ ἑνὸς, τοῦ τὰς πλευρὰς ἀνίσους ἔχοντος, τὸ δὲ τέταρτον ἓν μόνον* (supple *γένος*, intellige *γῆν*) *ἐκ τοῦ ἰσοσκελοῦς τριγώνου ξυναρμοσθέν. οὔκουν δυνατὰ πάντα εἰς ἄλληλα διαλυόμενα ἐκ πολλῶν σμικρῶν ὀλίγα μεγάλα καὶ τοὐναντίον γίγνεσθαι, τὰ δὲ τρία οἷόν τε*". —

Reliquorum enim corporum *τὸ σκαληνὸν* elementum esse, dicitur in libello p. 98 C:

„*τοῦτο δὲ* (sc. *τὸ ἄλλο γένος τῶ τριγώνω, τὸ ὀρθογώνιον σκαληνὸν*) *στοιχεῖον τῶν ἄλλων σωμάτων ἐστὶ, πυρὸς, ἀέρος, ὕδατος*", —

in Platonis Timaeo p. 54 C:

„*τρία μὲν* (sc. *γένη* i. e. aqua, aër, ignis) *ἐξ ἑνὸς, τοῦ τὰς πλευρὰς ἀνίσους ἔχοντος*",

unde concrescere demonstratur triangulum aequilaterale, et in libello quidem p. 98 C occulte magis:

„*ἑξάκις γὰρ συντεθέντος τῶ ἁμιτριγώνω τρίγωνον ἐξ αὐτῶ ἰσόπλευρον γίνεται*", —

planius in Platonis Timaeo p. 54 D:

„*ξύνδυο δὲ τοιούτων κατὰ διάμετρον συντιθεμένων καὶ τρὶς τούτου γενομένου, τὰς διαμέτρους καὶ τὰς βραχείας πλευρὰς εἰς ταὐτὸν ὡς κέντρον ἐρεισάντων, ἓν ἰσόπλευρον τρίγωνον ἐξ ἓξ τὸν ἀριθμὸν ὄντων γέγονε*",

quâ de re supra.

Iam vero auctor l. p. 98 D e triangulis aequilateralibus natam esse primo pyramida, figuram ignis:

„*ἐξ ὧ* (*τῶ ἰσοπλεύρω τριγώνω*) *ἁ πυραμὶς, τέττορας βάσιας καὶ τὰς ἴσας γωνίας ἔχοισα, συντίθεται, εἶδος πυρὸς εὐκινατότατον καὶ λεπτομερέστατον*", —

uberius et fusius Plato p. 54 E:

„*τρίγωνα δὲ ἰσόπλευρα ξυνιστάμενα τέτταρα κατὰ σύντρεις ἐπιπέδους γωνίας μίαν*

(p. 55 A:) *στερεὰν γωνίαν ποιεῖ, τῆς ἀμβλυτάτης των ἐπιπέδων γωνιῶν ἐφεξῆς γεγοννῖαν· τοιούτων δὲ ἀποτελεσθεισῶν τεττάρων πρῶτον εἶδος στερεὸν, ὅλου περιφεροῦς διανεμητικὸν εἰς ἴσα μέρη καὶ ὅμοια ξυνίσταται*"

et p. 56 A:

„*τὸ δ' εὐκινητότατον* (supple *εἶδος*, intellige *πυραμίδα*) *πυρὶ* (suppl. *ἀπονέμοντες τὸν εἰκότα λόγον διασώζομεν*)"

et p. 56 B:

„*ἔστω δὴ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ κατὰ τὸν εἰκότα τὸ μὲν τῆς πυραμίδος στερεὸν γεγονὸς εἶδος πυρὸς στοιχεῖον καὶ σπέρμα*" — neque ulla inter ipsos differentia rerum, si ille voce „*λεπτομερέστατον*" comprehendit ista Platonis Timaei (p. 56 B) „*ἐξ ὀλιγίστων ξυνεστὸς* (suppl. *τὸ τῆς πυραμίδος εἶδος*) *τῶν αὐτῶν μερῶν*" idemque effert, quod Plato p. 78 A nomine „*σμικρομερέστατον*". —

Ceterum observes velim, et hîc sicut ante et post ab auctore l. simpliciter „*γωνίας*" dici, ubi „*στερεὰς*" semel quidem addi oportebat.

Sequitur p. 98 D octaëdrum, natum indidem:

„*μετὰ δὲ τοῦτο ὀκτάεδρον, ὀκτὼ μὲν βάσιας, ἓξ δὲ γωνίας ἔχον, ἀέρος στοιχεῖον*", —

idem, omisso quidem nomine, in Plat. Tim. p. 55 A:

„*δεύτερον δὲ ἐκ μὲν τῶν αὐτῶν τριγώνων, κατὰ δὲ ἰσόπλευρα τρίγωνα ὀκτὼ ξυστάντων, μίαν ἀπεργασαμένων στερεὰν γωνίαν ἐκ τεττάρων ἐπιπέδων· καὶ γενομένων ἓξ τοιούτων τὸ δεύτερον αὖ σῶμα οὕτως ἔσχε τέλος*"

et p. 56 B:

„*τὸ δὲ δεύτερον* (*στερεὸν γεγονὸς εἶδος*) *κατὰ γένεσιν εἴπωμεν ἀέρος*" (suppl. *στοιχεῖον*). —

Tertium in libello icosaëdrum:

„*τρίτον δὲ τὸ εἰκοσίεδρον, βασίων μὲν εἴκοσι, γωνιῶν δὲ δώδεκα, ὕδατος στοιχεῖον πολυμερέστατον καὶ βαρύτατον*",

quo loco requiris fortasse verba „*τῶν λοιπῶν*", i. e. reliquorum eiusdem originis (quae a Platone quidem praetermissa non sunt), cum ipse auctor supra (p. 98 C) terram gravissimam esse docuisset, —

idem tertium, nomine clauso, in Platonis Timaeo p. 55 B:

„*τὸ δὲ τρίτον ἐκ δὶς ἑξήκοντα τῶν στοιχείων ξυμπαγέντων, στερεῶν δὲ γωνιῶν δώδεκα, ὑπὸ πέντε ἐπιπέδων τριγώνων ἰσοπλεύρων περιεχομένης ἑκάστης, εἴκοσι βάσεις ἔχον ἰσοπλεύρους γέγονε*“

et p. 56 A:

„*ὕδατι δ' αὖ τῶν λοιπῶν δυςκινητότατον εἶδος*“ (sc. *ἀπονέμοντες κτλ.*)

et p. 56 B:

„*τό δὲ τρίτον* (*στερεὸν γεγονὸς εἶδος*) *ὕδατος*“ (*στοιχεῖον καὶ σπέρμα*). —

Iam de vicissitudine pyramidis, octaëdri, icosaëdri auctor l. p. 98 D:

„*ταῦτα δ' ὦν ἀπὸ ταὐτῶ στοιχείω συγκείμενα εἰς ἄλλαλα τρέπεται*“. —

Pariter Plato p. 54 C:

„*τρία μὲν ἐξ ἑνὸς . . . τὰ δὲ τρία οἷόν τε·* (supple *εἰς ἄλληλα διαλυόμενα ἐκ πολλῶν σμικρῶν ὀλίγα μεγάλα καὶ τοὐναντίον γίγνεσθαι*) *ἐκ γὰρ ἑνὸς ἅπαντα πεφυκότα*“

et p. 57 B:

„*γίγνεταί τε ἐκ πυρὸς ἀήρ, ἐξ ἀέρος ὕδωρ*“.

In extremo dodecaëdron posuit auctor l. p. 98 E:

„*τὸ δὲ δωδεκάεδρον εἰκόνα τοῦ παντὸς ἐστάσατο,* (siletur *θεὸς*, quem intelligit subiectum), *ἔγγιστα σφαίρας ἐόν*“, —

item in extremo Plato p. 55 C:

„*ἔτι δὲ οὔσης ξυστάσιος μιᾶς πέμπτης, ἐπὶ τὸ πᾶν ὁ θεὸς κατεχρήσατο* (inde illud „*ἐστάσατο*“) *ἐκεῖνο διαζωγραφῶν*“.

Quibus locis num quae sit inter ipsos dissimilitudo, ac si est, utrum gravis an levis, in eo nutare me confiteor: abstrusa Platonis disputatio, auctoris l. aperta magis et inlustris atque etiam additamento „*ἔγγιστα σφαίρας ἐὸν*“ confirmata. Unum enim est dodecaëdron e corporibus perfectis, quod plurimos angulorum vertices habet, qui superficiem globi hoc corpus cingentis omnes tangunt.

Sequitur in libello p. 98 E varia elementorum vis penetrandi et maxima quidem ignis:

„*πῦρ μὲν ὦν διὰ τὴν λεπτομερίαν διὰ πάντων ἧκεν*“ —

in Platonis Timaeo p. 58 B:
„διὸ δὴ πῦρ μὲν εἰς ἅπαντα διελήλυθε μάλιστα“
et p. 78 A:
„πῦρ δὲ πάντων γενῶν σμικρομερέστατον, ὅθεν δι' ὕδατος καὶ γῆς, ἀέρος τε καὶ ὅσα ἐκ πάντων ξυνίσταται, διαχωρεῖ, καὶ στέγειν οὐδὲν ἄλλο δύναται“ — cfr. p. 61 A et B; —
minor aëris apud alterum l. l.:
„ἀήρ τε διὰ τῶν ἄλλων ἔξω πυρός“, —
perinde apud Platonem l. l.:
„ἀὴρ δὲ δεύτερον, ὡς λεπτότητι δεύτερον ἔφυ“;
minima aquae:
illîc: „ὕδωρ δὲ διὰ τᾶς γᾶς“,
hîc l. l.: „καὶ τἆλλα ταὐτῇ“. —
Quare consectarium putavit auctor l. hoc:
„ἅπαντα δ' ὦν πλήρη ἐντὶ, οὐδὲν κενεὸν ἀπολείποντα“
et rem ad exitum perducit his:
„συνάγεται δὲ τᾷ περιφορᾷ τῶ παντὸς καὶ ἠρεισμένα τρίβεται μὲν ἀμοιβαδὸν, ἀδιάλειπτον δὲ ἀλλοίωσιν ποτὶ γενέσιας καὶ φθορὰς ἀποδίδωτι“, —
par eademque Platonis sententia p. 58 A:
„ἡ τοῦ παντὸς περίοδος, ἐπειδὴ συμπεριέλαβε τὰ γένη, κυκλοτερὴς οὖσα καὶ πρὸς αὑτὴν πεφυκυῖα βούλεσθαι ξυνιέναι, σφίγγει πάντα καὶ κενὴν χώραν οὐδεμίαν ἐᾷ λείπεσθαι“ (cfr. p. 60 et p. 79 B)
et p. 58 B:
„ἡ δὴ τῆς πιλήσεως ξύνοδος τὰ σμικρὰ εἰς τὰ τῶν μεγάλων διάκενα ξυνωθεῖ· σμικρῶν οὖν παρὰ μεγάλα τιθεμένων καὶ τῶν ἐλαττόνων τὰ μείζονα διακρινόντων, τῶν δὲ μειζόνων ἐκεῖνα συγκρινόντων,

C. πάντ' ἄνω κάτω μεταφέρεται πρὸς τοὺς ἑαυτῶν τόπους· μεταβάλλον γὰρ τὸ μέγεθος ἕκαστον καὶ τὴν τῶν τόπων μεταβάλλει στάσιν. οὕτω δὴ διὰ ταῦτά τε ἡ τῆς ἀνωμαλότητος διασωζομένη γένεσις ἀεὶ τὴν ἀεὶ κίνησιν τούτων οὖσαν ἐσομένην τε ἐνδελεχῶς παρέχεται“; —

cfr. praeterea Plat. Tim. p. 56 C usque ad p. 57 C, ubi etiam verbum διαμείβεσθαι (p. 57 C) reperies, quod cum auctoris

l. voce „ἀμοιβαδὸν“ comparatum velim, et propter illum dicendi usum: ἀδιάλειπτον δὲ ἀλλοίωσιν ποτὶ γενέσιας καὶ φθορὰς ἀποδίδωτι“ Posidonius apud Stobaeum „Ecl. phys.“ I, cap. 21, 7 — (I, a, p. 434 Heeren.)

Complectar brevi.

Auctor l. prius triangulum insigne fecit nomine, „ἁμιτετράγωνον“, Platoni incognito. Deinde auctoris l. adumbratio alterius trianguli, cui eidem nomen indidit Platoni inusitatum „ἁμιτρίγωνον“ (suppl. τῷ ἰσοπλεύρῳ τριγώνῳ κτλ.) erit ad commune iudicium popularemque intelligentiam accommodatior, paullo abstrusior Platonis.

Contra pauca, neque ea ipsa satis diligenter, ab auctore l. dicta de quadrato ac de cubo, pyramide, octaëdro, icosaëdro: ansam enim dedit ad reprehendendum omissum nomen ἰσόπλευρον iuxta τετράγωνον, et omissa iuxta γωνίας corporum illorum vox „στερεὰς“, cum Plato, quamquam nomina „ὀκτάεδρον“, „ἰκοσάεδρον“, „δωδεκάεδρον“ clausa habere maluit, copiose et praeclare naturam et vim eorum corporum excutiat, excepto quidem dodecaëdro, cuius apud utrumque scriptorem ne curtam quidem adumbrationem invenies.[344])

Universe autem auctor l. insignem Platonis similitudinem prae se fert.

Iam igitur illud in iudicium venit, uter similitudinem ex vero effinxerit.

Illum quidem libelli locum p. 97 E:

„ἀρχαὶ μὲν ὦν τῶν γεννωμένων ὡς μὲν ὑποκείμενον ἁ ὕλα, ὡς δὲ λόγος μορφᾶς τὸ εἶδος· ἀπογεννάματα δὲ κτλ.“,

quo omnis haec de elementis doctrina introducitur, post Platonis aetatem ex eiusdem Timaeo esse petitum, supra demonstravimus: consentaneum est, hunc quoque oriundum esse indidem. Quae sententia ne vacillet neve claudicet, non est, quod metuamus. Etsi enim Platonis ratio deducendi elementa

---

[344]) Pauca ea ipsa de dodecaëdro proposita sapientiam redolent Pythagoreorum, qui quintae essentiae (πέμπτῃ οὐσίᾳ), cui nomen αἰθὴρ imponitur sive, — quia elementa complectatur omnia, ἁ τᾶς σφαίρας ὁλκάς, dodecaëdri formam speciemque tribuebant, quippe quod contineat perfecta corpora omnia. cfr. Boeckh: „Philol.“ etc. p. 161.

e diversitate figurarum geometricarum a Pythagoreis desumpta est,[345]) et eiusdem — Boeckhii[346]) quidem sententiâ — nihil aliud proprium esse videtur, nisi quod coniecturam quattuor elementorum fecit e necessitate duo extrema coniungendi proportionalibus geometricis, tamen crimen plagii certe effugiet.

Primum enim ipse*) hanc sibi doctrinam vindicare videtur, quâ minima elementorum corpora (i. e. cubus, pyramis, octaëdron, icosaëdron) e duobus illis triangulis rectangulis conflata esse dicuntur, eaque constructio quintum Philolai elementum, *τὸ δωδεκάεδρον*, excludit, quippe quod hac viâ construi non possit, ideoque haud facile Philolao tribui poterit.[347])

Deinde Plato „Tim.“ p. 58 A sqq. (cfr. p. 60 C)

simulque auctor l. p. 98 E in explicandâ hac doctrinâ nihil vacuum docuit[348]) esse in universo mundo.

Quae sententia non ab ipso quidem Platone accepit originem,[349]) sed nulli e Pythagoreis tribuenda esse videtur, quippe quibus Aristoteles „Phys.“ IV, 6, 213, B, 23 sqq. attribuit contrariam, ita quidem perversam, ut id, quod physice vacuum dicitur, negasse videantur:

„εἶναι δ' ἔφασαν καὶ οἱ Πυθαγόρειοι κενόν,[350]) *καὶ ἐπεισιέναι αὐτὸ τῷ οὐρανῷ ἐκ τοῦ ἀπείρου πνεύματος ὡς ἀναπνέοντι καὶ τὸ κενόν, ὃ διορίζει τὰς φύσεις, ὡς ὄντος τοῦ κενοῦ χωρισμοῦ τινος τῶν ἐφεξῆς καὶ τῆς*

---

[345]) cfr. Ps. Galenus *„περὶ φιλοσόφου ἱστορίας“* vol. 19, p. 266 Kühn et Eusebius „Pr. Ev.“ XV, 37, 5 (vol. 2, p. 402, v. 19 sqq. Dindorf).

[346]) „Philol.“ etc. p. 162.

*) „Tim.“ p. 48 B: *„νῦν γὰρ οὐδείς πω γένεσιν αὐτῶν μεμήνυκεν, ἀλλ' ὡς εἰδόσι, πῦρ ὅ, τί ποτέ ἐστι καὶ ἕκαστον αὐτῶν, λέγομεν, ἀρχὰς αυτὰ τιθέμενοι, στοιχεῖα τοῦ παντός.“*

[347]) cfr. Zellerus l. l. I, p. 350 sqq. II, p. 675, not. 1 extr., ed. III.

[348]) considerate constanterque, necne, cum an sine exceptione, ea diiudicatu perdifficilis controversia: cfr. Franciscus Susemihl ad versionem Platonis Timaei l. l. T. 277, p. 859, not. 212 et Eduardus Zeller II, 1, p. 679, not. 3, ed. III.

[349]) cfr. Zelleri index ad historiam philosophiae Gr. sub voce „das Leere“.

[350]) cfr. Ps. Galenus *„περὶ φιλοσόφου ἱστορίας“* vol. 19, p. 258 sq. et p. 268 Kühn —

Martin „des études sur le Timée“ T. II, p. 255.

διορίσεως· καὶ τοῦτ' εἶναι πρῶτον ἐν τοῖς ἀριθμοῖς· τὸ γὰρ κενὸν διορίζειν τὴν φύσιν αὐτῶν" [351]),

cui loco adiunge illum, quem Stobaeus „Ecl. phys." I, cap. 19, § 1 (I, a, p. 380 sq. Heeren.) servavit e primo Aristotelis de philosophiâ pythagoricâ.

Tum idem Aristoteles, ubicunque illam Platonis doctrinam de elementis respicit, velut „de caelo" IV, 5, 304, A, 7 sqq., quo loco de Platonis Tim. p. 53 C sqq. agere videtur, et ibidem III, 1, 299, B, 31 sqq., ubi contra Platonis Tim. p. 56 A sqq. disputat, nec non „de gen. et corr." II, 5, 332, A, 29, quo loco agitur de Plat. Tim. p. 54 B, ibidem denique I, 8, 323, B, 33, ubi Plat. Timaei placitum, nihil vacuum esse in universo mundo, laudatur, prorsus nullam Timaei Pythagorei mentionem fecit idem sentientis.

Tum extrema loci (p. 98 E): „*ἀδιάλειπτὸν δὲ ἀλλοίωσιν ποτὶ γενέσιας καὶ φθορὰς ἀποδίδωτι*" (sc. *ὕδωρ*, *ἀήρ*, *πῦρ*), quae Aristoteleas motûs formas in memoriam nobis revocant, Aristoteleorum, magis etiam Posidonianorum suspicionem habent. Aristoteles enim cum alibi tum „Met." XII, 2, 1069, B 9 sqq. quattuor motûs species, non incognitas Ps. Timaeo — obvia *αὔξα* et *φθίσις* p. 95 B, *φορά* p. 96 D, p. 97 B, reliquae p. 98 E, nomen denique generale p. 93 B fin., p. 94 C — posuit has:

„*εἰ δὴ αἱ μεταβολαὶ τέτταρες,* [352]) *ἢ κατὰ τὸ τί ἢ κατὰ τὸ ποιὸν ἢ ποσὸν ἢ ποῦ, καὶ γένεσις μὲν ἡ ἁπλῆ καὶ φθορὰ ἡ κατὰ τόδε, αὔξησίς τε καὶ φθίσις ἡ κατὰ ποσὸν, ἀλλοίωσις δὲ ἡ κατὰ τὸ πάθος, φορὰ δὲ ἡ κατὰ τόπον, εἰς ἐναντιώσεις ἂν εἶεν τὰς καθ' ἕκαστον αἱ μεταβολαί*". —

Planius autem de discrimine in duabus illis motûs formis, *ἀλλοίωσιν* dico et *γένεσιν καὶ φθορὰν*, exposuit ipse „*περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς*" I, 4, 319, B, 6 sqq.:

„*Περὶ δὲ γενέσεως καὶ ἀλλοιώσεως λέγωμεν τί διαφέρουσιν·*

---

351) cfr. Augustus Boeckh: „Philol." etc. p. 108 sq. —
Eduardus Zeller „Philosophie der Griechen" T. I, p. 377, ed. III.

352) cfr. „Phys." V, 2, 226 A, 26 sqq. iique loci, quos attulit Eduardus Zeller II, 445, ed. I,
et explanatio Galeni „*θεραπευτικῆς μεθόδου*" *βιβλίον β'*, cap. 3 (vol. 10, p. 87 Kühn) et „*περὶ δυνάμεων φυσικῶν*" II, cap. 2 (vol. 2, p. 3 Kühn).

φαμὲν γὰρ ἑτέρας εἶναι τὰς μεταβολὰς ἀλλήλων. ἐπειδὴ οὖν ἐστί τι τὸ ὑποκείμενον καὶ ἕτερον τὸ πάθος, ὃ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου λέγεσθαι πέφυκεν, καὶ ἔστι μεταβολὴ ἑκατέρου τούτων, ἀλλοίωσις μέν ἐστιν, ὅταν ὑπομένοντος τοῦ ὑποκειμένου, αἰσθητοῦ ὄντος, μεταβάλλῃ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ πάθεσιν, ἢ ἐναντίοις οὖσιν ἢ μεταξὺ, οἷον τὸ σῶμα ὑγιαίνει καὶ πάλιν κάμνει, ὑπομένον γε ταὐτὸ . . . ὅταν δ' ὅλον μεταβάλλῃ, μὴ ὑπομένοντος αἰσθητοῦ τινος ὡς ὑποκειμένου τοῦ αὐτοῦ, ἀλλ' οἷον ἐκ τῆς γονῆς αἷμα πάσης ἢ ἐξ ὕδατος ἀὴρ ἢ ἐξ ἀέρος παντὸς ὕδωρ, γένεσις ἤδη τὸ τοιοῦτον, τοῦ δὲ φθορὰ, μάλιστα δὲ, ἂν ἡ μεταβολὴ γίνηται ἐξ ἀναισθήτου εἰς αἰσθητὸν ἢ ἁφῇ ἢ πάσαις ταῖς αἰσθήσεσιν, οἷον ὅταν ὕδωρ γένηται ἢ φθαρῇ εἰς ἀέρα· ὁ γὰρ ἀὴρ ἐπιεικῶς ἀναίσθητον. ἐν δὲ τούτοις ἄν τι ὑπομένῃ πάθος τὸ αὐτὸ ἐναντιώσεως ἐν τῷ γενομένῳ καὶ τῷ φθαρέντι, οἷον ὅταν ἐξ ἀέρος ὕδωρ, εἰ ἄμφω διαφανῆ ἢ ψυχρὰ, οὐ δεῖ τούτου θάτερον πάθος εἶναι, εἰς ὃ μεταβάλλει. εἰ δὲ μὴ, ἔσται ἀλλοίωσις, οἷον ὁ μουσικὸς ἄνθρωπος ἐφθάρη, ἄνθρωπος δ' ἄμουσος ἐγένετο, ὁ δ' ἄνθρωπος μένει τὸ αὐτό· εἰ μὲν οὖν τούτου μὴ πάθος ἦν καθ' αὑτὸν ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ἀμουσία, τοῦ μὲν γένεσις ἦν, τοῦ δὲ φθορά· διὸ ἀνθρώπου μὲν ταῦτα πάθη, ἀνθρώπου δὲ μουσικοῦ καὶ ἀνθρώπου ἀμούσου γένεσις καὶ φθορά· νῦν δὲ πάθος τοῦτο τοῦ ὑπομένοντος. διὸ ἀλλοίωσις τὰ τοιαῦτα. ὅταν μὲν οὖν κατὰ τὸ ποσὸν ᾖ ἡ μεταβολὴ τῆς ἐναντιώσεως, αὔξη καὶ φθίσις, ὅταν δὲ κατὰ τόπον φορὰ, ὅταν δὲ κατὰ πάθος καὶ τὸ ποιὸν, ἀλλοίωσις, ὅταν δὲ μηδὲν ὑπομένῃ, οὗ θάτερον πάθος ἢ συμβεβηκὸς ὅλως, γένεσις, τὸ δὲ φθορά. ἔστι δὲ ὕλη μάλιστα μὲν καὶ κυρίως τὸ ὑποκείμενον γενέσεως καὶ φθορᾶς δεκτικὸν, τρόπον δέ τινα καὶ ταῖς ἀλλήλαις μεταβολαῖς, ὅτι πάντα δεκτικὰ τὰ ὑποκείμενα ἐναντιώσεών τινων. περὶ μὲν οὖν γενέσεως καὶ φθορᾶς, εἴτε ἔστιν εἴτε μὴ, καὶ πῶς ἔστι, καὶ περὶ ἀλλοιώσεως διορίσθω τοῦτον τὸν τρόπον". —

„Est igitur *ἀλλοίωσις* — inquit Adolphus Trendelenburg „comm. in Aristotelem de animâ" p. 305 — unum e quattuor motûs generibus et quidem id, quod, quale quid sit, spectat, ut utrumque, tum movere tum pati in se coniungat. Significat

quasi alienationem, ita ut res in aliam rem abeat." [353]) Quam *ἀλλοίωσιν* Aristoteles ad res, quae sensibus percipiuntur, (*ὑπομένοντος τοῦ ὑποκειμένου, αἰσθητοῦ ὄντος*) amandat, ab iis, quae ad animum pertinent, removens. [354])

Γένεσις vero et *φθορά*, eaque ratio, quam habeant ad *ἀλλοίωσιν*, praeclare expositae sunt a Zellero II, p. 447 ed. I:

„Alles wird aus einem Seienden und löst sich in ein Seiendes auf; nur dieses bestimmte Ding entsteht und vergeht, aber sein Entstehen ist das Vergehen eines anderen und sein Vergehen das Entstehen eines anderen („de gen. et corr. I, 3, 318, A, 23). Sofern sich daher das Entstehen und Vergehen von der Verwandlung unterscheidet, betrifft dieser Unterschied doch nur das Einzelding; dieses verwandelt sich, wenn es als Ganzes bleibt und nur seine Eigenschaften sich verändern, es entsteht oder vergeht, wenn es als Ganzes zu sein anfängt oder aufhört („de gen. et corr." I, 4); allgemein angesehen dagegen fällt das Entstehen und Vergehen mit der Verwandlung zusammen und ist nichts Anderes, als eine Zusammensetzung und Scheidung von Stoffen". Meteor. IV, 1, 378, B, 31 sqq.

Has igitur duas motûs species auctor l. ex personâ eius, qui totum spectat, confudit in unam, neque eo in ullam reprehensionem incurrit, quandoquidem ne ipse quidem Aristoteles alteram ab alterâ prorsus disiunctam esse voluit. [355])

Occurret autem illud, censeamne, eundem Aristotelem, qui tam accurate distinxerit alterationem a generatione et corruptione, unquam in modum auctoris l. scripturum fuisse:

ἀδιάλειπτον δὲ ἀλλοίωσιν πρὸς γενέσεις καὶ φθορὰς ἀποδίδωσιν. —

Non, opinor. Scripsisset potius: *ἀδιάλειπτον δὲ μεταβολὴν κτλ.*, quamquam non sane inconstanter *ἀλλοίωσιν* posuisset, reputans non illud, in omni transfiguratione, quam posuit Plato, huius in illud elementum manere immutabile quiddam, triangula

---

[353]) Id quidem „ita ut etc." minus accurate dictum videtur.

[354]) cfr. Trendelenburgius l. l.

[355]) cfr. „Meteor." IV, 1 et „Phys." V, 1, 225, A, 14—20.

scilicet illa σκαληνὰ, corporibus subiecta nec mutabilia nisi magnitudine laterum[356]) aut numero, quo inter se coëant; nec reputans praeterea, placuisse Platoni, nunquam turbari elementorum rationes, sed hoc, omnem elementorum quidem alterationem vertere in generationem corruptionemque.

Scripsisset autem sine dubio Posidonius.[357])

Ceterum hoc argumentum contra auctorem l., petendum e verbis illis: „ἀδιάλειπτον δὲ ἀλλοίωσιν ποτὶ γενέσιας καὶ φθορὰς ἀποδίδωτι" urgere nolo.

Exstat enim — ut taceam de Platonicâ definitione ἀλλοιώσεως[358]) in Theaeteto p. 181 D, deque eiusdem γενέσεσι καὶ φθοραῖς in Legibus X, p. 894 B — testimonium Aristotelis „Phys." VIII, 8, 265, A, 6 sqq. hoc:

„ἔτι δὲ καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν ἀλλοίωσιν λέγουσιν" (sc. οἱ φυσιόλογοι),

unde apparere dicas, iam physiologos, Aristotele superiores, generationem et corruptionem tum intellexisse tum dixisse alterationem, quamquam, ut supra dictum iam est, haud raro Aristoteles priorum placita suis ipsius terminis elata laudat;

exstat et alterum Ps. Plutarchi „plac. phil." I, 24:

„Πυθαγόρας καὶ πάντες, ὅσοι παθητὴν τὴν ὕλην ὑποτίθενται, γένεσιν καὶ φθορὰν γίγνεσθαι· ἐκ γὰρ ἀλλοιώσεως στοιχείων καὶ τροπῆς καὶ ἀναλύσεως ταῦτα γίνεσθαι",

cuius testimonii verba mihi quidem haud sane cadere

---

356) cfr. Plat. Tim. p. 58 D, Ps. Tim. p. 99 B —

357) cfr. Stobaeus „Ecl. phys." I, cap. 21, § 7 (I, a, p. 442 sqq. Heeren) et Zellerus III, 1, p. 85, not. 5.

358) Quam ἀλλοίωσιν primus Plato peculiarem motûs formam et dixisse et definisse dicitur a Simplicio „εἰς τὰς κατηγορίας (Ἀριστοτέλους) σχόλια" fol. 2 (p. 91, A, 44 sqq.):

„Πλάτων δὲ συνιδών, ὅτι πολλὰ τῶν κινουμένων οὐ κατὰ τόπον κινεῖται, ὡς τὰ θερμαινόμενα καὶ λευκαινόμενα, δεύτερον εἰσήγαγε τὴν ἀλλοίωσιν, ὡς ἑτέραν τῆς κατὰ τόπον καὶ μήτε κατὰ ἀντιμετάστασιν μερῶν μήτε κατὰ τὴν τῶν ὅλων ἔκστασιν γενομένην", —

αὔξησιν et μείωσιν sive αὔξην et φθίσιν autem primus Aristoteles ibidem v. 48: „Ἀριστοτέλης δὲ καὶ τὴν κατὰ ποσὸν προσέθηκεν" κτλ.

videntur in consuetudinem veterum Pythagoreorum, nec magis apte, opinor, sententiam in placita eorum.

Nescio, num magis certum contra auctorem l. indicium sit terminus *στοιχεῖον*, quo quinquies iste utitur p. 98 C et D. Qui terminus teste Eudemo (Rhodio scilicet Aristotelis discipulo, non Peripatetico illo saec. II p. Chr. n.), laudato apud Simplicium,[359]) eâ[360]) notione a primo Platone usurpatus esse dicitur.

Affero Simplicii locum „*εἰς τὸ ά τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως*“ fol. 1—2 (scholia in Aristotelem . . . . ed. ac. reg. Bor. p. 322, A, 5—9):

„*ὅ γε Πλάτων τὰ τῶν Πυθαγορείων καὶ τῶν Ἐλεατικῶν ἐπὶ τὸ σαφέστερον προαγαγὼν τά τε ὑπὲρ τὴν φύσιν ἐξύμνησεν ἀξίως κἂν τοῖς φυσικοῖς καὶ γενητοῖς τὰς στοιχειώδεις ἀρχὰς τῶν ἄλλων διέκρινε καὶ στοιχεῖα πρῶτος ὠνόμασε τὰς τοιαύτας ἀρχάς, ὡς ὁ Εὔδημος ἱστορεῖ*“. —

Quod testimonium non prorsus mihi infirmare videtur illud Asclepii, aequalis Simplicio et superstitis,[361]) in comm. in Aristotelis Metaphysica („scholia in Aristotelem . . . . ed. acad. reg. Bor.“ p. 693, B, 7 sqq.):

„*ἰστέον γάρ, ὅτι καὶ Ἐμπεδοκλῆς πρῶτος λέγων τὰ τέσσαρα στοιχεῖα τὰ πολυθρύλλητα προςηγόρευσεν αὐτὰ στοιχεῖα*“. —

Primum enim Asclepius testem nullum adhibet.

Deinde autem, etiamsi locupletissimum haberet, aliud etiam esset, *στοιχεῖα* vocasse duo illa triangula (cfr. Plat. Tim. p. 54 D et p. 55 B) vel quae ex his conflata putavit Plato corpora, cubum, pyramida, octaëdrum, icosaëdrum (cfr. „Tim.“ p. 56 B), aliud terram, aquam, aëra, ignem. Et sola haec quattuor posteriora dixerit quispiam Empedoclem nominasse *στοιχεῖα*, provocans ad Aristotelem „de caelo“ III, 3, 302, A, 28 sqq., qui

---

359) „comm. in Aristotelis Physica“ fol. 201, b — scholia in Aristotelem collegit Christianus Augustus Brandis, edidit academia regia Borussica p. 399, A, 24 sq.: „*Ὁ μὲν Εὔδημος ἐν τοῖς ἑαυτοῦ φυσικοῖς παραφράζων τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους*“ — cfr. fol. 279 — scholia in Aristotelem . . . . ed. ac. reg. Bor. p. 431, A, 7 sqq.

360) Num eâdem teste Favorino apud Diog. L. III, 24, minime patet.

361) cfr. Zellerus III, 2, p. 763, not. 1.

Aristoteles non Empedoclis quidem, sed Platonis suoque mihi usus esse videtur termino, dicens:

„Ἀναξαγόρας δ' Ἐμπεδοκλεῖ ἐναντίως λέγει περὶ τῶν στοιχείων. ὁ μὲν γὰρ (sc. Ἐμπεδοκλῆς) πῦρ καὶ γῆν καὶ τὰ σύστοιχα τούτοις στοιχεῖά φησιν εἶναι τῶν σωμάτων καὶ συγκεῖσθαι πάντ' ἐκ τούτων, Ἀναξαγόρας δὲ τοὐναντίον."

cfr. „de gen. et corr." I, 8, 325, B, 19 sqq. et Zelleri philosophia Graecorum I, 616 sqq. ed. III.

Si vero Eudemi testimonio nihil auctoritatis et fidei adiungere velis, sufficiant argumenta et ante eruta et eruenda nunc imprimis de vocibus „ἁμιτετράγωνον", „ἀνισόπλευρος", „ἁμιτρίγωνον", „λεπτομερία", „ἀδιάλειπτος", quae auctoritatem Timaei Locri excludunt.

Reliqua enim est consuetudo sermonis.

De terminis „εἶδος" et „μορφὰ", „ὕλα" et „ὑποκείμενον" ac de voce „ἀπογένναμα" p. 97 E v. supra.

Vox „ὀρθογώνιος" p. 98 A sq. non apud Platonem obvia, sed apud Aristotelem „περὶ ψυχῆς" II, 2, 413, A, 17, pluries apud Euclidem „Elem." I, def. 30. 31. 32. 33. II, def. 1, πρότασις ά, fig. 1, p. 47 August. — πρότασις β', fig. 2, p. 48 — πρότασις γ', fig. 3, πρότ. δ', fig. 4, πρότ. έ, fig. 5, πρότ. στ', fig. 6, πρότ. ζ', fig. 7, πρότ. ιά, fig. 11, fig. 12, fig. 13, fig. 14 VI, πρότ. ή, fig. 8 et πόρισμα, πρότ. ιγ' et ιστ', fig. 16, πρότ. ιζ', fig. 17, πρότ. λά, fig. 31, alibi —, nec aliena ab usu Archimedis „ψαμμίτης" v. 234 et 240 (cfr. Wallisius „opera mathem." III, p. 518, v. 28 et 34), Hipparchi Bithyni „ad Arati et Eudoxi phaenomena" III, cap. 2 (p. 239 E [v. ult.]) in Petavii Uranologio — III, cap. 16 (p. 253 B [v. 17] ibidem), Ps. Archytae apud Simplicium ad Aristotelis categorias fol. 145, a., (Pamphilae et Apollodori τοῦ λογιστικοῦ apud Diog. Laërt. I, 24 fin. et 25 in., VIII, 12) Philonis J. „de mundi opif." § 32 (23 in. Mangey) „V. M." III, § 4 med. (147 med. M.) „de vitâ contempl." § 8 ante med. (II, 481 ultra med. M.), Plutarchi I, 66, C, II, 52, C, 429, E, 1018, A, Arriani „Epictet. Diss." II, 11 (p. 222, v. 10 Upton.), tritissima vero

Ptolemaeo „μαθηματ. σύνταξις" I, cap. 9 (vol. 1, p. 27, v. 11 et 17, p. 29, v. 4 ab imo, p. 32, v. 12 et 14 et 16, p. 33, v. 13 Halma), cap. 11 (vol. 1, p. 52, v. ult., p. 54, v. 3 et 10 Halma), II, cap. 5 (vol. 1, p. 75, v. 22 Halma) III, cap. 4 (vol. 1, p. 187, v. 10 ab imo, p. 188, v. ult., p. 190, v. 4 Halma) III, cap. 5 (vol. 1, p. 191, v. 18 et 33, p. 193, v. 20, p. 194, v. 3, p. 196, v. 10, p. 197, v. 11 ab imo — Halma) III, cap. 6 (vol. 1, p. 203, v. 6 et 13 Halma) IV, cap. 5 (vol. 1, p. 249, v. 23 et 34, p. 250, v. 10 ab imo, p. 252, v. 9 et 7 ab imo, p. 253, v. 2, p. 258, v. 17, p. 260, v. 11, p. 261, v. 18 Halma) V, cap. 4 (vol. 1, p. 297, v. 19 Halma) V, cap. 5 (vol. 1, p. 301, v. 25, p. 302, v. 4 ab imo, p. 303, v. 21 et 32, p. 305, v. 6 ab imo, p. 306, v. 24 et 34, p. 307, v. 22 et 34 Halma) V, cap. 6 (vol. 1, p. 310, v. 4 et 20 Halma, p. 311, v. 7 Halma) V, cap. 7 (vol. 1, p. 313, v. ult. Halma) V, cap. 9 (vol. 1, p. 322, v. 22, p. 323, v. 5 a summo et v. 2 ab imo, p. 324, v. ult. Halma) V, cap. 13 (vol. 1, p. 335, v. 11 et 24, p. 336, v. 3 ab imo, p. 337, v. 12 ab imo — Halma) V, cap. 15 (vol. 1, p. 345, v. 13 Halma) V, cap. 17 (vol. 1, p. 350, v. 5 a summo et v. 2 ab imo, p. 353, v. 3, p. 356, v. 1 Halma) V, 19 (vol. 1, p. 368, v. 8 Halma) VI, cap. 11 (vol. 1, p. 447, v. ult., p. 448, v. 19 et 27 Halma) IX, cap. 8 (vol. 2, p. 174, v. 5 et 16 Halma) IX, cap. 9 (vol. 2, p. 178, v. 18 a summo et v. 2 ab imo, p. 181, v. 5 ab imo — Halma) IX, cap. 10 (vol. 2, p. 185, v. 11 et 28, p. 186, v. 9 et 19 et 28, p. 188, v. 5 ab imo, p. 189, v. 12 et 24 et v. ult., p. 190, v. 13 Halma) X, cap. 3 (vol. 2, p. 198, v. 10 et 20, p. 200, v. 12 ab imo, p. 201, v. 4 Halma) X, cap. 4 (vol. 2, p. 204, v. 11 a summo et v. 3 ab imo, p. 206, v. 14 ab imo, p. 207, v. 7 et 17 et 26 Halma) X, cap. 7 (vol. 2, p. 218, v. 7 et 17 a summo et 4 ab imo, p. 219, v. 8 et 18, p. 220, v. 6 ab imo et 3 indidem, p. 221, v. 18, p. 222, v. 16 a summo et v. 2 ab imo, p. 223, v. 10 et 30, p. 224, v. 15 et 26, p. 225, v. 13 a summo et 4 ab imo, p. 226, v. 10, p. 228, v. 11 et 30, p. 229, v. 13 a summo et v. 4 ab imo, p. 230, v. 22, p. 231, v. 7 Halma) X, cap. 8 (p. 235, v. 16 et 13, p. 236, v. 13 Halma) X, cap. 9 (vol. 2, p. 238, v. 9 et 21 et 34, p. 239, v. 9 et 19 et 34 Halma) XI, cap. 1 (vol. 2, p. 245, v. 6 et 15 et 31, p. 246, v. 8 et 19,

p. 247, v. 26, p. 248, v. 15, p. 249, v. ult., p. 250, v. 21 et 32, p. 251, v. 25, p. 252, v. 11 et 22, p. 253, v. 7 et 28, p. 254, v. 4, p. 255, v. 22, p. 256, v. 4 et 21, p. 257, v. 2 et 24, p. 258, v. 5 Halma) XI, cap. 2 (vol. 2, p. 261, v. 6 et 26, p. 262, v. 7 et 24 Halma) XI, cap. 3 (vol. 2, p. 264, v. 7 ab imo, p. 265, v. 4 et 14 et 22 Halma) XI, cap. 5 (vol. 2, p. 269, v. 13 et 21, p. 270, v. 14 et 26, p. 271, v. 3 ab imo, p. 272, v. 22, p. 273, v. 10 ab imo, p. 274, v. 14 et 25, p. 275, v. 19, p. 276, v. 3 et 16, p. 277, v. 11 a summo et v. 5 ab imo, p. 278, v. 9, p. 279, v. 21, p. 280, v. 7 et 27, p. 281, v. 11 a summo et v. 2 ab imo, p. 282, v. 21 Halma) XI, cap. 6 (vol. 2, p. 285, v. 9 ab imo, p. 286, v. 14 et 27, p. 287, v. 10 Halma) XI, cap. 7 (p. 289, v. 19 et 28, p. 290, v. 4 et 12 et 27 Halma) XII, cap. 2 (vol. 2, p. 323, v. 15 et 17 et 25 et 33, p. 324, v. 5 et 15, p. 325, v. ult., p. 326, v. 22 et 24, p. 327, v. 2 ab imo, p. 328, v. 8 et 26 et 28 Halma) XII, cap. 3 (vol. 2, p. 329, v. 7 ab imo et v. 3 indidem, p. 331, v. 3 et 7, p. 332, v. 8 et 13 Halma) XII, cap. 4 (vol. 2, p. 333, v. 16 et 21, p. 334, v. 5 ab imo, p. 336, v. 3 Halma) XII, cap. 5 (vol. 2, p. 337, v. 11 et 16, p. 338, v. 8 ab imo — Halma) XII, cap. 8 (vol. 2, p. 357, v. 13 ab imo et v. ult., p. 358, v. 11 et 25, p. 359, v. 23 et 30, p. 360, v. 9, p. 362, v. 4 a summo et v. 3 ab imo, p. 364, v. 6 a summo et v. 6 ab imo — Halma) XIII, cap. 4 (vol. 2, p. 384, v. 16, p. 385, v. 1 et 15, p. 387, v. 17, p. 392, v. 20, p. 396, v. 8, p. 397, v. ult., p. 398, v. 22, p. 399, v. 21, p. 405, v. 7 Halma).

Nomina „*ἁμιτετράγωνον*“ p. 98 A, B, C (bis) et „*ἀνισόπλευρος*“ p. 98 E Platoni et Plutarcho iisque, quos percontabar, omnibus fere insolita sunt. Prius solum apud Iamblichum reperi „Theol. Arithm.“ p. 63 (ed. Ast) et quater quidem, qui Iamblichus vide ne illud traditum acceperit a Nicomacho Geraseno; posterius apud unum Nicomachum Gerasenum „*ἀριθμητ. εἰςαγωγὴ*“ II, 16, 2 Hoche.

Vocem „*σκαληνὸν*“ p. 98 B, quam Platoni non incognitam fuisse supra dixi, dubium etiam est, utrum auctor l. valere voluerit solo de triangulo rectangulo et eo quidem, cuius hypotenusa duplo longior sit catheto minore, (id. quod l. l. certe voluit, sicut Plutarchus II, 1003, B, D, Wytt.) necne.

Aristoteles „Phys.“ IV, 14, 224, A 5 et 10, cui placuit scribere „σκαληνὲς“, et Euclides „elem.“ I, def. 26 sic illud definiens: „σκαληνὸν δὲ τὰς τρεῖς ἀνίσους ἔχον πλευράς“ et Nicomachus Gerasenus „εἰσαγ. ἀριθμ.“ II, cap. 6 (p. 114 Ast), idemque laudatus a Iamblicho „Theol. Arithm.“ cap. 3, p. 15, v. 5 ab imo — Ast, latiorem voci vim subiciebant.

„ἁμιτρίγωνον“ p. 98 B exstat apud Plutarchum, qui Ammonium Aegyptium, praeceptorem suum, (cfr. Zellerus III, 1, p. 717, not. 4, ed. II) disputantem fecit de Theodori placito, Solis nati, et apud Iamblichum „Theol. Arithm.“, quem sua suspicor sumpsisse a Nicomacho Geraseno.

„ἡ κάθετος“ p. 98 B, — cuius vocis usum dubito an Ps. Plutarchus „plac. phil.“ II, 24, II, 890, F et Ps. Galenus „περὶ φιλοσ. ἱστορίας“ cap. 14 (v. 19, p. 278 Kühn) non Thalete ascribere voluerint, — non legitur apud Platonem, — num incognitum ipsi fuerit, nescio —, legitur apud Aristotelem „Meteor.“ III, 3, 373, A 11 et III, 5, 376, B, 19, apud Ps. Aristotelem (cfr. „index Aristot.“ ed. Bonitzius), apud Euclidem „elem.“ I, def. 10 — I, p. 13, πρότασις 12, fig. 12 in., p. 14, v. 3 et 7 August — II, πρότ. 12 et 13, fig. 13 — III, def. 4 et 5, fig. 14 — III, πρότ. 18, fig. 18 — III, fig. 36 — VI, def. 4 — VI, πρότασις 8, alibi, erat in usu Aristarchi Samii „περὶ μεγεθῶν καὶ ἀποστημάτων ἡλίου καὶ σελήνης“ propositio 1 (cfr. Io. Wallisius „opera mathem.“ III, p. 573, v. 11 ab imo) propositio 13 (Wallisius l. l. III, p. 587, v. ult.) propositio 14 (Wall. l. l. III, p. 590, v. 14 ab imo), Archimedis „ψαμμίτης“ v. 222 (Wallis l. l. III, p. 518, v. 16), Posidonii apud Proclum „comm. in Euclidem“ p. 49 ed. Bas., Gemini Rhodii „elem. astr.“ cap. 8 p. 40, E — v. 5 ab imo in Petavii Uranologio, Plutarchi I, 307, A, (II, 890, F) II, 938, A, Theonis Smyrnaei „de astr.“ cap. 2, p. 144, v. 15, cap. 3, p. 146, v. 3 ab imo, cap. 3, p. 150, v. 3, p. 152, v. 1 et 7 et 11, p. 156, v. 1 et 2 ab imo, Cleomedis l. l. I, cap. 8, § 43, cap. 10, § 53 et § 56, Ptolemaei „μαθηματ. σύνταξις“ I, cap. 9 (vol. 1, p. 31, v. 11 ab imo, p. 32, v. 2, p. 34, v. 2 ab imo, Halma), cap. 11 (vol. 1, p. 52, v. 2 et v. 24, p. 53, v. 19 et v. 34 Halma) III, cap. 5 (vol. 1, p. 191, v. 10, p. 192, v. 14, p. 193, v. 14,

p. 195, v. 20 Halma) III, cap. 6 (vol. 1, p. 202, v. 6 ab imo, Halma) IV, cap. 5 (vol. 1, p. 249, v. 5, p. 257, v. 14 et 16, p. 261, v. 5 Halma) V, cap. 5 (vol. 1, p. 301, v. 19, p. 305, v. 11 ab imo, p. 306, v. 18, Halma) V, cap. 9 (vol. 1, p. 322, v. 15, p. 323, v. 12 ab imo, Halma) V, cap. 13 (vol. 1, p. 336, v. 19 Halma) V, cap. 17 (vol. 1, p. 348, v. 6 ab imo, p. 352, v. 10 ab imo, Halma) V, cap. 19 (vol. 1, p. 368, v. 3 Halma) VI, cap. 7 (vol. 1, p. 418, v. 12 Halma) IX, 6 (vol. 2, p. 163, v. 16 et v. 22, p. 165, v. 8 Halma) IX, cap. 8 (vol. 2, p. 173, v. 6 ab imo, Halma) IX, cap. 9 (vol. 2, p. 181, v. 6 Halma) IX, cap. 10 (vol. 2, p. 184, v. 16, p. 188, v. 11 Halma) X, cap. 7 (vol. 2, p. 217, v. 17 et v. 23, p. 222, v. 6 Halma) X, cap. 8 (vol. 2, p. 234, v. 19 et v. 24 Halma) X, cap. 9 (vol. 2, p. 237, v. 6, p. 238, v. 4 et v. 8 Halma) XI, cap. 1 (vol. 2, p. 244, v. 7 ab imo, p. 247, v. 20, p. 249, v. 12 ab imo, Halma) XI, cap. 5 (vol. 2, p. 271, v. 9 Halma) XI, cap. 9 (vol. 2, p. 237, v. 6, p. 238, v. 4 et 8 Halma) XI, cap. 1 (vol. 2, p. 244, v. 7 ab imo, p. 247, v. 20, p. 249, v. 12 ab imo, Halma) XI, cap. 5 (vol. 2, p. 271, v. 9 Halma) XI, cap. 9 (vol. 2, p. 293, v. 18 Halma) XII, cap. 1 (vol. 2, p. 315, v. 8 ab imo, Halma) XII, cap. 8 (vol. 2, p. 357, v. 14, p. 361, v. 5 ab imo, Halma) XIII, cap. 4 (vol. 2, p. 384, v. 10, p. 389, v. 3 ab imo, p. 402, v. 4, p. 404, v. 15 Halma), „*ἁρμονικὰ*“ I, cap. 8 (Wallis. l. l. III, p. 18, v. 13 et v. 26, p. 19, v. 2) —,

necnon medicorum, velut eius, cuius fragmentum servavit Oribasius l. l. XLIX, 13 (vol. 4, p. 385, v. 5 Buss. et Dar.) et Sexti Empirici „adv. Math.“ X, 57 (p. 487, v. 29 Bekker), X, 81 (p. 492, v. 16 Bekker) X, 82 (p. 492, v. 25 Bekker) —, theologorum denique, velut Originis apud Eusebium „Pr. Ev.“ VI, 11, 57 (vol. 1, p. 337, v. 4 Dindorf.) —

Nomen „*σταδαῖος*“ p. 98 C, Aeschyleum illud „Sept.“ 513 „Pers.“ 239, et laudatum quidem a Polluce I, 165 formâ „*σταδιαῖος*“, quae emendationis indiget, et ab Hesychio vol. 4, p. 69, Nr. 1581 M. Schmidt, qui *σταδαῖα* interpretatur *ἑστηκότα, ὄρθια* —

indagare potui nusquam in oratione solutâ, nisi apud Themistium „Or. 23, p. 298 A, Peripateticum quarti

demum p. Chr. n. saeculi". (cfr. Zellerus III, 2, p. 669 not. 1 ed. II).

„ἀμετάβλητος" p. 98 C nescio num in Democriti usu fuerit, de quo Plutarchus quidem in „Stromatis", laudatus ab Eusebio „Pr. Ev." I, 8, 7 (vol. 1, p. 28, v. 3 Dindorf): „ἔτι δὲ καὶ ἀμετάβλητον — inquit — αὐτὸ (sc. τὸ πᾶν) λέγει" —, erat certe in illo Aristotelis „de caelo" II, 6, 288, B, 1, „de gen. et corr." II, 5, 332, A, 28, „Met." IV, 4, 1014, B, 28, IV, 12, 1019, A, 27, Theophrasti „C. Pl." II, 8, 4, VI, 10, 2 extr. Schneider —, Ps. Hippocratis „περὶ τροφῆς" 41 (T. IX, p. 112, v. 2 ab imo, Littré), Epicuri — cfr. Plutarchus apud Eusebium „Pr. Ev." I, 8, 8 (vol. 1, p. 28, v. 21 G. Dindorf.), Chrysippi apud Stobaeum „Ecl. phys." I, cap. 6, § 15 extr. (I, a, p. 180, v. 4 ab imo, Heeren), Ps. Ocelli ibidem I, cap. 21, § 3 (I, a, p. 424, v. 10 Heeren), Philonis Jud., „V. M." II, § 7 (140 med. M.) „περὶ τῶν μετονομαζομένων" § 4 in. (582 extr. M.) et § 7 (586 med. M.) „de somniis" II, § 36 in. (690 ultra in. M.) „de confus. ting." § 22 med. (420 ultra med. M.) „leg. alleg." II, § 17 ante med. (I, 78 med. M.) et § 21 prope extr. (I, 82 M.) „de cherubim" § 26 extr. (I, 155 med. M.) „de spec. leg." περὶ τοῦ μὴ ἀναισχυντεῖν γυναῖκας — § 32 med. (II, 329 ante med. M.), Plutarchi I, 852, A, — II, 99, E de Aristotele et II, 878, B suo termino de Platone referentis, II, 883, E, 953, C, 954, F, 1011, A, 1111, B, 1116, D, Ps. Galeni „περὶ φιλοσ. ἱστορίας" cap. 3 (vol. 19, p. 234, v. 9 Kühn) et cap. 10 (p. 258, v. 3 ab imo, Kühn) vel potius eius, cuius liber deperditus suberat huic epitomae, i. e. Plutarchi, non Platonis necopinor Xenophanis, quorum quaedam placita his locis commemorantur, — Theonis Smyrnaei „Arithm." cap. 4, 29, Ptolemaei „μαθηματ. σύνταξις" I, prooem. (vol. 1, p. 3, v. 13 Halma), Galeni vol. 1, p. 247 Kühn, vol. 19, p. 473, v. 6 ab imo, Kühn —, Pollucis VI, 116, Alexandri Aphr. „περὶ ψυχῆς" l. l. fol. 129, B, v. 13, Ps. Alexandri Aphr. „Probl." II, 3 (p. 54, v. 6 Ideler), Clementis Alex. „Strom." VI, § 80 (vol. 3, p. 146, v. 19 Klotz) VII, cap. 12, § 70 (vol. 3, p. 260, v. 2 Klotz), in illo denique Sexti Empirici „adv. Math." X, 334, p. 542, v. 12 Bekker., et „Hypot." I, 225, p. 52, v. 3 Bekker.

„λεπτομερής“ p. 98 D Platonis non est, sed vide ne fuerit iam Leucippi (cfr. Ps. Galenus „περὶ φιλοσ. ἱστορίας“ cap. 37 — vol. 19, p. 340 Kühn) et Ps. Plutarchus „plac. phil.“ V, 25 (II, 910, A, Wytt.), atque Diogenis Apolloniatae (cfr. Aristoteles „de an.“ I, 2, 405, A, 22), erat certe Aristotelis „Meteor.“ III, 1, 370, B, 4, „de caelo“ III, 5, p. 303, B, 19, p. 304, A, 14 et 19 et 30, B, 2, cap. 7, p. 305, B, 12, cap. 8, 307, B, 14, alibi, Theophrasti „περὶ πυρὸς“ § 46 extr. (T. I, p. 722, v. 2 Schneider) „C. Pl.“ VI, 19, 2 (T. I, p. 641, v. 16), Megasthenis „Ἰνδικὰ“ fragm. I, § 7, p. 86, v. 14 Schwanbeck —, Ps. Hippocratis „ἐπιστολή“ 24 ultra med. (T. IX, p. 400, v. 4 Littré), Chrysippi apud Plutarchum „de Stoicorum repugnantiis“ cap. 41 (II, 1052, F), Ps. Aristotelis „de mundo“ cap. 2, p. 392, A, 31, cap. 4 in., p. 394, A, 10, qui capitibus illis saepe Posidonii στοιχείωσιν μετεωρολογικήν in usum suum convertit, (cfr. Zellerus III, 1, p. 570, not. 1 extr.), Asclepiadis Bithyni apud Ps. Galenum „περὶ φιλοσ. ἱστορίας“ cap. 29 (vol. 19, p. 317, v. 2 ab imo Kühn) et apud Ps. Plutarchum „plac. phil.“ IV, 22 med. (II, 903, C, Wytt.) et apud Caelium Aurelianum „de acut. morb.“ I, 14, § 113 (p. 44, v. 15 Amman.), Philonis Iudaei „de cherubim“ 32 fin. (I, 160 haud longe ab in. M.) „quis rer. div. heres sit“ § 27 ultra in. (492 ultra in. M.), Plutarchi II, 695, B, (884, D, ubi de Empedocle agitur et de Epicuro aliisque), 931, B, 1053, A, 1084, D, Cassii iatrosophistae „Probl.“ 73 (p. 165, v. 17 Ideler), Ptolemaei „Geogr.“ I, 22, in. (fasc. I, p. 68, v. 15 Wilberg et Grashof) „μαθηματ. σύνταξις“ I, cap. 2 (vol. 1, p. 10, v. 10 Halma) I, cap. 6 (vol. 1, p. 18, v. 24, p. 20, v. 5 et v. 8 Halma) IX, cap. 2 (vol. 2, p. 116, v. 12 ab imo, Halma) X, cap. 7 (vol. 2, p. 214, v. 16 Halma) „Tetrabiblos“ I, p. 49, v. 6 ab imo, Oporin., p. 91, v. 9, p. 98, v. 9 Oporin. „ἁρμονικά“ I, cap. 1 (Wallis. „opera math. III, p. 3, v. 7), Aeliani Platonici — cfr. Porphyrius: „comm. in Ptolemaei Harmonica“ apud Wallisium l. l. III, p. 217, v. 13 ab imo, Galeni vol. 1, p. 685, vol. 2, p. 226 et p. 384, vol. 5, p. 625 et p. 673, vol. 7, p. 119, v. 9 et 11 sq. et 13 et 15, p. 121, v. 8, p. 122, v. 10, p. 124, v. 4, p. 528, v. 5, p. 709, v. 10, p. 742, v. 12,

vol. 12, p. 549, Kühn — alibi sexcenties, Ps. Galeni „ὅροι ἰατρ.“ 29 (vol. 19, p. 355 Kühn, ubi laudatur Stoïcorum quaedam definitio) ibidemque 118 (vol. 19, p. 379, v. 3 ab imo, Kühn), Sexti Empirici „Hypot.“ I, 45, p. 12, v. 15, I, 132, p. 31, v. 8, II, 70, p. 72, v. 27, „adv. Math.“ IX, 71, p. 407, v. 29, V, 76, p. 741, v. 27 Bekker, Alexandri Aphr. „περὶ ψυχῆς“ II, fol. 145, B, v. 4 et v. 11, fol. 151, B, v. 27, „περὶ μίξεως“ l. l. II, p. 596, v. 7 ab imo, Ps. Alexandri Aphr. „Probl.“ I, 38 bis, I, 51. 55. 67. 72. 79. 94. 102. 126. 128. II, 10. 59. 64, „περὶ πυρετῶν“ cap. 16 et 17 (p. 14, v. 8 et v. 17, p. 18, v. 14, p. 19, v. 24, p. 22, v. 10, p. 23, v. 23, p. 25, v. 19, p. 32, v. 33, p. 35, v. 9, p. 44, v. 1, p. 44, v. 14 et 16, p. 56, v. 32, p. 69, v. 20, p. 73, v. 21, p. 92, v. 31, p. 93, v. 23 Ideler. — „Probl. inedita“ in Aristotelis editione Didotianâ T. IV, p. 296 et 298, sect. II et 34, Clementis Alex. „Strom.“ VI, cap. 6, § 52 (vol. 3, p. 128, v. 14 Klotz) „Paedag.“ I, cap. 6, § 39 (vol. 1, d. 132, v. 22 Klotz).

Substantivi „λεπτομερία“ p. 98, E (Bekkeri codex στ′: λεπτομέρεια) alteram formam „λεπτομέρεια“ apud Theophrastum invenies „περὶ πυρὸς“ § 73 (I, p. 730, v. 9 ab imo, Schneider), apud Epicurum „περὶ φύσεως“ II fragm., col. IX (p. 7, v. 1 Io. Conr. Orelli), apud Ps. Plutarchum II, 882, A, 893, D, 903, E, Wytt., apud Ps. Galenum „περὶ φιλοσ. ἱστορ.“ cap. 8 et 19 et 29 (vol. 19, p. 252, v. 11, p. 287, v. 8, p. 317, v. 5 ab imo, Kühn), apud Stobaeum „Ecl. phys.“ I, 28 (I, a, 66, v. 9 Heeren), quibus Ps. Plutarchi, Ps. Galeni, Stobaei locis Anaximandri quaedam et Epicuri placita traduntur Asclepiadisque, sed vide ne non Anaximandri propria vox —, invenies etiam apud Cassium iatrosophistam „Probl.“ 72 bis (p. 164, v. 37, p. 165, v. 4 Ideler) „Probl.“ 75 (p. 166, v. 4 Ideler) „Probl.“ 78 (p. 166, v. 19 Ideler), apud Ptolemaeum „περὶ κριτηρίου καὶ ἡγεμονικοῦ“ p. 13, v. 4 ab imo, Bullialdi —, apud Galenum, vol. 7, p. 121, v. 4 et vol. 8, p. 229, v. 4 ab imo, Kühn —, aliisque locis, quorum nonnulli in promptu mihi sunt, expressi ab Oribasio l. l. XIV, 6 (vol. 2, p. 483, v. 4 Buss. et Dar.) XV, 2 (vol. 2, p. 733, v. 4 Buss. et Dar.), apud Ps. Alexandrum denique Aphrodisiensem „Probl.“ II, 14 (p. 58,

v. 10 Ideler), ipsa autem *λεπτομερία* Asclepiadis Bithyni (saec. I ante Chr. n.) erat teste Caelio Aureliano „morborum chron. lib.“ III, cap. 4, § 65 (p. 455, v. 8 Amman.) „quem (suppl. spiritum) *λεπτομερίαν* eorum (sc. aliquorum Asclepiadis sectatorum) Princeps appellavit“.

„*ἀμοιβαδὸν*“ p. 98 E, obvium in devinctâ oratione Parmenidis — cfr. Sextus Emp. „adv. Math.“ VII, 111 (p. 214, v. 1 Bekker) — et Apollonii Rhodii „Argon.“ II, 1228, in solutâ Ps. Hippocratis „*ἐπιστολή*“ 17 (T. IX, p. 358, v. ult. Littré) et sub Hadriani imperio Aeliani rhetoris „N. A.“ V, 9 (I, p. 102, v. 1 Iacobs).

Nomine „*ἀδιάλειπτος*“ p. 98 E, utuntur Ps. Aristeas „hist. septuaginta interpretum“ p. 31, v. 10 ed. Oxon. anni 1698 e theatro Sheldoniano — et Paulus apostolus „Rom.“ 9, 2 „Tim.“ II, 1, 3, et Plutarchus II, 121, E, Archigenes (cfr. Galenus vol. 12, p. 976 Kühn), Ps. Galenus „*ὅροι ἰατρ.*“ 264 (vol. 19, p. 349, p. 420, p. 436, Alexander Aphr. „*περὶ ψυχῆς*“ II, fol. 150, A, 3 ab imo, Ps. Alexander Aphr. „Probl.“ II, 18 (p. 59, v. 11 Ideler) „Probl.“ II, 60 (p. 70, v. 14 Ideler), Sextus Empiricus „adv. Math.“ III, 5 (p. 698, v. 9 Bekker), Clemens Alexandrinus „Strom.“ V, cap. 3, § 16 (vol. 3, p. 13, v. 24 Klotz) VI, cap. 9, § 78 (vol. 3, p. 145, v. 9 Klotz) VI, cap. 12, § 98 (vol. 3, p. 158, v. 13 Klotz) VI, cap. 12, § 104 extr. (vol. 3, p. 162, v. 14 Klotz) VII, cap. 1, § 3 (vol. 3, p. 208, v. 3 Klotz) —,

adverbio „*ἀδιαλείπτως*“ Polybius IX, 3, 8, Posidonius (cfr. Athenaeus „Deipnosoph.“ IV, 152, E) Ps. Aristeas l. l. p. 33, v. 3 ab imo, p. 95, v. 1 ab imo, Aristobulus Iudaeus (circa 150 a. Chr. n.) — cfr. Eusebius „Pr. Ev.“ XIII, 12, 4 (vol. 2, p. 191, v. 20 Dindorf), Diodorus Siculus III, cap. 14 (T. I, p. 206, v. 9 Dindorf), Athenaeus, stator sectae Pneumaticorum, — cfr. Oribasius „*συναγ. ἰατρ.*“ *ἐκ βιβλίων ἀδήλων* 21 (vol. 3 p. 163 Buss. et Dar.), Archigenes cfr. Oribasius „*συναγ. ἰατρ.*“ vol. 4, p. 630, v. 19 Buss. et Dar., Plutarchus II, 106, E, Theo Smyrnaeus „de astron.“ cap. 43, p. 338, v. 5 Mart., Ps. Galenus „*εἰςαγωγή*“ cap. 11 ultra med. (XIV, p. 715, v. 4 ab imo, Kühn), Clemens Alex. „Strom.“

I, cap. 17, § 82 in. (vol. 2, p. 58, v. 5 Klotz) IV, cap. 23, § 154 fin. (vol. 2, p. 362, v. 9 Klotz) V, cap. 14, § 100 (vol. 3, p. 71, v. 10 Klotz) VII, cap. 7, § 35 (vol. 3, p. 232, v. 13 Klotz) VII, cap. 7, § 39 fin. (vol. 3, p. 235, v. 17 Klotz) VII, cap. 7, § 44 (vol. 3, p. 239, v. 19 Klotz),

ac, ne Hellenistas praeteream, interpres libri „Macc.“ I, cap. 12, v. 11, II, cap. 3, v. 26, „Sir.“ IX, 19 (textus Complutensis), Symmachus Samaritanus, auctor saeculi p. Chr. n. secundi, „Job.“ XVI, 8, „Psal.“ LXXIII, 23, quibus locis Schleusnerus „novus thesaurus etc.“ addidit illum Iosephi „B. J.“ III, 7, 23, plures eiusdem Stephanus in thesauro linguae gr.

Habemus igitur consuetudinem sermonis non dissimilem eius, quam saepe denotavimus. —

Iam vero ad placitorum comparationem, unde digressi sumus, revertamur et consideremus libelli quidem locum p. 98, E — p. 99 D *ὁμογενέες*. Ab hoc igitur initio proficiscitur auctor libelli:

„τούτοις δὲ ποτιχρεόμενος ὁ θεὸς τόνδε τὸν κόσμον κατεσκεύαξεν“,

cfr. Plat. Tim. p. 46 D, p. 68 E, et ad vocem *„ποτιχρεόμενος“* p. 74 A et D, ubi eadem quidem vox.

Iam in libello p. 99 A docetur, quâ ex coniunctione caelum ita aptum sit, ut sub adspectum et tactum cadat:

„ἁπτὸν μὲν (suppl. *κατεσκεύαξε τὸν κόσμον*) *διὰ τὰν γᾶν, ὁρατὸν δὲ διὰ τὸ πῦρ, ἅπερ δύο ἄκρα“* — i. e. termini extremi proportionis huiusmodi:

γᾶ: ὕδωρ = ἀήρ: πῦρ, — sequuntur enim haec: *„δι' ἀέρος δὲ καὶ ὕδατος συνεδήσατο δεσμῷ κρατίστῳ, ἀναλογίᾳ, ἃ καὶ αὑτὰν καὶ τὰ δι' αὑτᾶς κρατεόμενα συνέχεν δύναται.“* —

Nec aliter Plato „Tim.“ p. 31 B:

„σωματοειδὲς δὲ δὴ καὶ ὁρατὸν ἁπτόν τε δεῖ τὸ γενόμενον εἶναι. χωρισθὲν δὲ πυρὸς οὐδὲν ἄν ποτε ὁρατὸν γένοιτο, οὐδὲ ἁπτὸν ἄνευ τινὸς στερεοῦ, στερεὸν δὲ οὐκ ἄνευ γῆς. ὅθεν ἐκ πυρὸς καὶ γῆς τὸ τοῦ παντὸς ἀρχόμενος ξυνιστάναι σῶμα ὁ θεὸς ἐποίει. δύο δὲ μόνω καλῶς ξυνίστασθαι τρίτου χωρὶς οὐ δυνατόν· δεσμὸν γὰρ ἐν μέσῳ δεῖ τινα ἀμφοῖν ξυναγωγὸν γίγνεσθαι. δεσμῶν δὲ κάλλιστος, ὃς ἂν αὑτὸν καὶ τὰ

ξυνδούμενα ὅτι μάλιστα ἓν ποιῇ. τοῦτο δὲ πέφυκεν ἀναλογία κάλλιστα ἀποτελεῖν" κτλ.

Quae igitur late Plato exprompsit, anguste disseruit iste.

Post, p. 99 A, explicat auctor l., cur duobus quasi nodis vinculisque opus fuerit:

„*εἰ μὲν ὦν ἐπίπεδον εἴη τὸ συνδεόμενον* (cfr. Platonis „*ξυνδούμενα*" loco modo laudato), *μία μεσότας ἱκανά ἐστιν· εἰ δέ κα στερεὸν, δύο χρήσει*". —

Totidem mediis interiectis solida semper copulari, statuit Plato l. l. p. 32 A:

„*εἰ μὲν οὖν ἐπίπεδον μὲν, βάθος δὲ μηδὲν ἔχον ἔδει γίγνεσθαι τὸ τοῦ παντὸς σῶμα, μία μεσότης ἂν ἐξήρκει, τά τε μεθ᾽ ἑαυτῆς ξυνδεῖν καὶ ἑαυτὴν· νῦν δὲ, στερεοειδῆ γὰρ ἂν αὐτὸν προσῆκεν εἶναι, τὰ δὲ στερεὰ μία μὲν οὐδέποτε, δύο δὲ ἀεὶ μεσότητες ξυναρμόττουσιν*". —

Ita contigit, ut et secundum libellum deus mediis duobus interpositis corpus colligaret:

„*δυσὶ δὴ μέσοις δύο ἄκρα ξυναρμόξατο*" (cfr. Platonis „*ξυναρμόττουσιν*" loco antecedente)

et secundum Plat. Tim. p. 32 B:

„*οὕτω δὴ πυρός τε καὶ γῆς ὕδωρ ἀέρα τε ὁ θεὸς ἐν μέσῳ θεὶς καὶ πρὸς ἄλληλα καθόσον ἦν δυνατὸν ἀνὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀπεργασάμενος*" sive *ξυναρμόσας αὐτά*, quam vocem *ξυναρμόττειν*, qui modo p. 32 A scripserat *ξυναρμόττουσιν*, hîc repetere noluit.

Quae quattuor quemadmodum deus inter se comparaverit et proportione coniunxerit, praeter consuetudinem latius exposuit auctor l. p. 99 B:

„*ὅκως εἴη ὡς πῦρ ποτ᾽ ἀέρα, ἀὴρ ποτὶ ὕδωρ καὶ ὕδωρ ποτὶ γᾶν, καὶ κατ᾽ ἐναλλαγὰν, ὡς πῦρ ποτὶ ὕδωρ, ἀὴρ ποτὶ γᾶν, καὶ ἀνάπαλιν, ὡς γᾶ ποτὶ ὕδωρ, ὕδωρ ποτ᾽ ἀέρα καὶ ἀὴρ ποτὶ πῦρ, καὶ κατ᾽ ἐναλλαγὰν, ὡς γᾶ ποτ᾽ ἀέρα, ὕδωρ ποτὶ πῦρ*" —

compressius Plato p. 32 B:

„*καὶ . . . ἀπεργασάμενος ὅτιπερ πῦρ πρὸς ἀέρα, τοῦτο ἀὴρ πρὸς ὕδωρ, καὶ ὅτι ἀὴρ πρὸς ὕδωρ, ὕδωρ πρὸς γῆν, ξυνέδησε καὶ ξυνεστήσατο οὐρανὸν ὁρατὸν καὶ ἁπτόν*". —

Rursus brevitatem sequitur auctor l. p. 99 B:

„καὶ ἐπεὶ δυνάμει ἴσα ἐντὶ πάντα, τοὶ λόγοι αὐτῶν ἐν ἰσονομίᾳ ἐντί“ — [362])

---

[362]) Gelderus l. l. ad hunc libelli locum non sine aliquâ veritatis specie adnotat, auctorem l., quippe qui hîc utatur voce *„ἰσονομία“*, alibi *„ἰσοκρατία“*, alibi denique *„ἰσοδυναμία“*, quarum postrema sola habeat coniunctionem aliquam cum rebus mathematicis, illarum vero neutra scriptorum mathematicorum, qui vulgo *ἰσότητα* scripserint, propria fuerit, neque ipse id potuerit ignorare, cum in ceteris mathematicum se praebeat haud ineptum, fraudis dissimulandae studio haec vocabula, tamquam in rebus mathematicis obsoleta, uni illi *ἰσότητι* praetulisse.

Equidem, ni „tamquam“ scripsisset, dicerem pugnare obsoleta cum nunquam usitatis. Nunc vero nihil, nisi, *ἰσονομίαν* et si non *ἰσοκρατίαν*, at certe adiectivum *ἰσοκρατές*, usitata fuisse dico philosophis quidem, qui post Chr. n. fuerunt et medicis. Conferatur Philo J. „de victimis“ § 6 med. (II, 242 ultra med. M.):

„διακόσμησιν δὲ (sc. *τὰ πάντα ἐκάλεσαν*) *κατὰ τὴν τῶν τεττάρων στοιχείων ἰσονομίαν, ἣν ἀντιδιδόασιν ἀλλήλοις“*,

quamquam fortasse usitata magis eidem Philoni vox *ἰσότης* erat — cfr. „quis rer. div. heres“ § 29 extr. (499 med. M.), §§ 34, 39, 40, 41 et 33, ubi quater obvia *ἰσότης*, et § 36, ubi bis, — „de creat. princ.“ § 14 med. (374 ante med. M.), ibidem prope fin. et Ps. Philo „de incorr. mundi“ § 21 (508 med. M.):

„Χρὴ μέντοι καὶ τὴν ἐνυπάρχουσαν ἰσονομίαν τῷ κόσμῳ κατανοήσαντας ἢ δεῖσαι ἢ αἰδεσθῆναι τοσούτου θείου κατηγορεῖν θάνατον· Ὑπερβάλλουσα γάρ τις τῶν τεττάρων ἀντέκτισις δυνάμεων, ἰσότητος κανόσι καὶ δικαιοσύνης ὅροις σταθμωμένων τὰς ἀμοιβάς“ —

§ 21 fin. (509 in. M.):

„θάνατον οὐ τὴν εἰσάπαν ἀναίρεσιν ὀνομάζων (suppl. *ὁ Ἡράκλειτος*), *ἀλλα τὴν εἰς ἕτερον στοιχεῖον μεταβολὴν ἀπαραβλήτου δὴ καὶ συνεχοῦς τῆς αὐτοκρατοῦς ἰσονομίας ταύτης ἀεὶ φυλαττομένης“* —

§ 22 extr. (510 in M.):

„Ἰσοκρατὴς γὰρ ἡ τῶν στοιχείων μεταβολὴ· τὸ δ' ἰσοκρατὲς ἀκλινοῦς βεβαιότητος καὶ ἀσαλεύτου μονῆς αἴτιον, ἅτε μὴ πλεονεκτοῦν μήτε πλεονεκτούμενον. Ὥσθ' ἡ ἀντίδοσις καὶ ἡ ἀντέκτισις τῶν δυνάμεων ἀναλογίας ἐξισουμένη κανόσιν, ὑγείας καὶ ἀτελευτήτου σωτηρίας δημιουργὸς, ἐξ ὧν ἀΐδιος ὁ κόσμος ἀποδείκνυται“ —

et Plutarchus „de def. or.“ cap. 34 (II, 428 E. Wytt.):

„εἴπερ οὖν ἡ φύσις ἀπαιτεῖ τὴν ἰσονομίαν ἐν πᾶσι“ κτλ.

atque vox *„ἰσοκρατὴς“* est etiam Rufi medici apud Oribasium l. l. VIII, 24 (vol. 2, p. 220, v. 5 Buss. et Dar.):

„ἐπὶ τῶν ἰσοκρατῶν κράσεων χρηστέον (sc. *δριμεῖ κλυσμῷ*) *καὶ θερμοτέρων, ὡς ἐπὶ ἐνίων εὐεκτῶν, πλήθους ἀνὰ σάρκα ὄντος“* —

nec latitudinem quidem verborum Plato „Tim." p. 32 B: „(*οὕτω δὴ πυρός τε καὶ γῆς ὕδωρ ἀέρα τε ὁ θεὸς ἐν μέσῳ θεὶς*) *καὶ πρὸς ἄλληλα, καθόσον ἦν δυνατὸν, ἀνὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀπεργασάμενος . . . καὶ διὰ ταῦτα ἔκ τε δὴ τούτων τοιούτων καὶ τὸν ἀριθμὸν τεττάρων τὸ τοῦ κόσμου σῶμα ἐγεννήθη δι' ἀναλογίας ὁμολογῆσαν, φιλίαν τε ἔσχεν ἐκ τούτων*" *κτλ.*

De unitate universi auctor l. p. 99 B:

„*εἷς μὲν ὢν ὅδε ὁ κόσμος δαιμονίῳ δεσμῷ ἀνὰ λόγον ἐστίν*",

cui propositioni cfr. Plat. Tim. p. 32 C sq. nec non ille locus p. 32 A, quo demonstratur, disiuncta cum eadem facta sint, effici, ut omnia sint unum, et divino illi vinculo „*δαιμονίῳ δεσμῷ τῷ ἀνὰ λόγον*" conferatur Plat. Tim. p. 31 C, ubi *ἀναλογία* praedicatur *δεσμῶν κάλλιστος*. —

Iam auctor l. p. 99 B varias elementorum species et primum quidem ignis expedit:

„*ἕκαστον δὲ τῶν τεττόρων σωμάτων πολλὰ εἴδεα ἴσχει, πῦρ μὲν φλόγα καὶ φῶς καὶ αὐγὰν, διὰ τὰν ἀνισότατα τῶν ἐν ἑκάστῳ αὐτῶν τριγώνων*". —

De nomine „*σώματα*" haec velim observes:

non a Platone solo, — num primo, non satis quidem constat, sed verisimile videtur —[363]) corpora dicuntur terra et aqua, aër et ignis, velut „Tim." p. 53 C: „*πρῶτον μὲν πῦρ καὶ γῆ καὶ ὕδωρ καὶ ἀὴρ ὅτι σώματά ἐστι, δῆλόν που καὶ παντὶ*" — alibi,[364]) sed a posteris etiam, velut ab Athenaeo,[365]) Pneumaticorum principe.

---

et Archigenis apud eundem VIII, 46 (vol. 2, p. 270, v. 3 sq.):

„*φλεβοτομίᾳ μὲν οὖν ἐπί τε τῶν ἰσοκρατῶν χρηστέον, ἐπί τε τῶν θερμοτέρων μᾶλλον ἤπερ ὑγροτέρων*" —

nec non clarissimi illius Peripatetici, Alexandri Aphrodisiensis „*περὶ μίξεως*" l. l. II, p. 614, v. 12:

v. 10 *Ὅταν δὴ τοῖς κατὰ τὴν ὕλην διὰ τὴν ὑγρότητα κατὰ* (v. 11) *τὴν παράθεσιν ἑνουμένοις σώμασι προςῆκε τὸ ἐναντίωσιν ἔχειν* (v. 12) „*ἰσοκρατῆ, πρὸς ἄλληλα γίνεται αὐτοῖς κατὰ τὰς ποιότητάς τε καὶ δυνάμεις ἕνωσις, ὅπερ ἐστὶν ἡ κρᾶσις*".

363) v. not. 170 et confer Zellerum II, 1, p. 605 not. 1 extr.

364) cfr. Zellerus loco modo laudato.

365) cfr. Galenus „*περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτην στοιχείων*" I, cap. 6 (vol. 1, p. 457 Kühn).

De re paullo secus Plat. Tim. p. 58 C:

„*Μετὰ δὲ ταῦτα δεῖ νοεῖν, ὅτι πυρός τε γένη πολλὰ γέγονεν, οἷον φλόξ, τό τε ἀπὸ τῆς φλογὸς ἀπιόν, ὃ κάει μὲν οὔ, φῶς δὲ τοῖς ὄμμασι παρέχει, τό τε φλογὸς ἀποσβεσθείσης ἐν τοῖς διαπύροις καταλειπόμενον αὐτοῦ*“. —

Ergo prima ignis forma „*φλόξ*“ utrobique et re et nomine par eademque. Altera a Platone fusius explicata „*τό τε . . . . παρέχει*“ in libello breviter strictimque dicitur *φῶς*. Tertia denique a Platone per ambitum verborum enuntiata „*τό τε φλογὸς ἀποσβεσθείσης . . . . αὐτοῦ*“ — haud scio an contineatur auctoris l. *αὐγᾷ*.[366])

Et quam varietatis causam attulit auctor l.: „*διὰ τὰν ἀνισότατα τῶν ἐν ἑκάστῳ αὐτῶν τριγώνων*“,

eandem allatam invenies in Platonis Tim. p. 58 D: „*γεγονότα* (sc. *εἴδη ἀέρος*) *διὰ τὴν τῶν τριγώνων ἀνισότητα*“.

Quamquam enim Plato hanc causam non subiecit, posteaquam ignis formas tractavit, sed posteaquam aëris, tamen nemo erit, qui neget, eandem quadrare in illas (cfr. Plat. Tim. p. 62 A).

Deinde in lib. p. 99 C aëris species in promptu sunt positae his:

„*κατταὐτά τε καὶ ἀὴρ τὸ μὲν καθαρὸν καὶ αὖον τὸ δὲ νοτερὸν καὶ ὁμιχλῶδες*“. —

Ab eâdem ingressione „*κατὰ ταὐτὰ*“ profectus Plato p. 58 D protulit haec:

„*κατὰ ταὐτὰ δὲ ἀέρος* (suppl. *γένη πολλὰ γέγονεν*), *τὸ μὲν εὐαγέστατον, ἐπίκλην αἰθὴρ καλούμενος, ὁ δὲ θολερώτατος ὁμίχλη τε καὶ σκότος, ἕτερά τε ἀνώνυμα εἴδη, γεγονότα διὰ τὴν τῶν τριγώνων ἀνισότητα*“. —

Valet Platonis *εὐαγέστατον*, i. e. purissimum, idem quod auctoris l. *καθαρὸν*, quâ de re Hesychium vol. 2, p. 216, No. 6694 (M. Schmidt) testificor *εὐαγὲς* interpretantem *καθαρὸν κτλ.*;

---

366) Plato quidem „Tim.“ p. 46 C *αὐγήν* intellexit *ὄψιν* (germanice „Sehstrahl), nescio qui alii *πυρὸς ἀποῤῥοήν* definisse *αὐγήν* dicuntur ab Alexandro Aphr. „*περὶ ψυχῆς*“ II, fol. 151, v. 25 sq.: „*ἣν* (sc. *πυρὸς ἀποῤῥοὴν*) *αὐγήν τε λέγουσι καὶ τρίτον τι πυρὸς εἶδος*“ — et Aristoteles certe „*περὶ χρωμάτων*“ cap. II, p. 792, B, 23 et 29 verbis „*τὸ ἀπὸ τοῦ πυρὸς φῶς*“ et „*αἱ τοῦ πυρὸς αὐγαί*“ promiscue utitur.

modo ne inde sequi putaveris, ut auctor l. quoque aethera nominaverit hanc aëris formam.

Alterumque par, in libello νοτερὸν[367]) καὶ ὁμιχλῶδες,[368]) declarat idem fere, atque in Platonis Timaeo „ὁ δὲ θολερώτατος, ὁμίχλη[369]) τε καὶ σκότος". —

Nunc tertiae et primâ quidem specie postremae apud auctorem l. in medium veniunt aquae species, reapse irrepunt etiam terrae.

„ὕδωρ τε τὸ μὲν ῥυτὸν (malim ῥέον), τὸ δὲ πακτὸν, ὁκόσον χιών τε καὶ πάχνα, χάλαζά τε καὶ κρύσταλλος. ὑγρόν τε τὸ μὲν ῥυτὸν, ὡς μέλι, ἔλαιον, τὸ δὲ πακτὸν, ὡς πίσσα, κηρός· πακτῶ δὲ εἴδεα τὸ μὲν χυτὸν, χρυσὸς, ἄργυρος, χαλκὸς, κασσίτερος, μόλυβδος, σταγὼν, τὸ δὲ θραυστὸν, θεῖον, ἄσφαλτον, νίτρον, ἅλες, στυπτηρία, λίθοι τοὶ ὁμογενέες." —

Hic praeter opinionem finem fecit auctor l. explicandi elementorum species. Mirum sane primo, — exspectas enim etiam terrae —, re explicatâ minus inopinatum atque mirabile. Non enim praetermissas esse apparebit, sed, incommode quidem, comprehensas sub genere πακτῷ, partim sub mixto genere ὑγρῷ. Quid ita? quia primum quidem loci constructio (p. 99 B) „ἕκαστον δὲ τῶν τεττόρων σωμάτων πολλὰ εἴδεα ἴσχει:

1) πῦρ μὲν — 2) κατταὐτά τε καὶ ἀὴρ — 3) ὕδωρ τε — 4) ὑγρόν τε — 5) πακτῶ δὲ (εἴδεα)"

indicat, τὸ ὑγρὸν non tam pro specie aquae esse allatum, quam positum loco generis mixti (aquae cum terrâ aut, sicut Platonis χυμοὶ, aquae cum igni admixtis etiam terrae particulis), deinde autem, quia ὑγρῷ et πακτῷ subiunctas fecit auctor l. species quasdam, quae apud Platonem subsunt aquae partim, partim terrae.

Iam vero uno in conspectu positam videas auctoris l. ὕδατος unâque ὑγρῶ et πακτῶ formarum descriptionem:

---

[367]) quâ de voce cfr. Plat. Tim. p. 62 A, p. 65 D, p. 66 B, p. 68 A, p. 82 B.

[368]) cfr. Theophrasti ἀὴρ ὁμιχλώδης καὶ δροσοβόλος oppositus τῷ καθαρῷ καὶ ἀνύδρῳ, „C. Pl." VI, 18, 3 (I, 637 Schneider).

[369]) definita ibidem p. 66 E.

A) *ὕδωρ (τε)*

τὸ μὲν ῥυτόν (ῥέον) — *τὸ δὲ πακτόν, — (χιών τε καὶ πάχνα, χάλαζά τε καὶ κρύσταλλος)*

B) *ὑγρόν (τε)*

τὸ μὲν ῥυτόν — (μέλι, ἔλαιον) — *τὸ δὲ πακτόν — (πίσσα, κηρός)*

C) *πακτῶ (δ' εἴδεα)*

τὸ μὲν χυτόν — (χρυσὸς, ἄργυρος, χαλκὸς, κασσίτερος, μόλυβδος, σταγών — — *τὸ δὲ θραυστόν — (θεῖον, ἄσφαλτον, νίτρον, ἅλες, στυπτηρία, λίθοι τοι ὁμογενέες —)*

cfr. Plat. Timaeus inde a p. 58 D „*τὰ δὲ ὕδατος*“ usque ad p. 60 B „*ὀπὸς ἐπωνομάσθη*“ —, ubi ille perdiligenter aquae species persequitur:

„*τὰ δὲ ὕδατος διχῇ μὲν πρῶτον, τὸ μὲν ὑγρὸν, τὸ δὲ χυτὸν γένος αὐτοῦ. τὸ μὲν οὖν ὑγρὸν διὰ τὸ μετέχον εἶναι τῶν γενῶν τῶν ὕδατος, ὅσα σμικρὰ, ἀνίσων ὄντων, κινητικὸν αὐτό τε καθ' αὑτὸ καὶ ὑπ' ἄλλου διὰ τὴν ἀνωμαλότητα καὶ τὴν τοῦ σχήματος ἰδέαν γέγονε· τὸ δὲ ἐκ μεγάλων καὶ ὁμαλῶν στασιμώτερον μὲν ἐκείνου καὶ βαρὺ πεπηγὸς ὑπὸ ὁμαλότητός ἐστιν, ὑπὸ δὲ πυρὸς εἰσιόντος καὶ διαλύοντος αὐτὸ τὴν ὁμαλότητα ἀπολέσαν μετίσχει μᾶλλον κινήσεως, γενόμενον δὲ εὐκίνητον ὑπὸ τοῦ πλησίον ἀέρος ὠθούμενον καὶ κατατεινόμενον ἐπὶ γῆν τήκεσθαι μὲν τὴν τῶν ὄγκων καθαίρεσιν, ῥοὴν δὲ τὴν κατάτασιν ἐπὶ γῆν ἐπωνυμίαν*

p. 59 A. *ἑκατέρου τοῦ πάθους ἔλαβε. πάλιν δ' ἐκπίπτοντος αὐτόθεν τοῦ πυρὸς, ἅτε οὐκ εἰς κενὸν ἐξιόντος, ὠθούμενος ὁ πλησίον ἀὴρ εὐκίνητον ὄντα ἔτι τὸν ὑγρὸν ὄγκον εἰς τὰ τοῦ πυρὸς ἕδρας ξυνωθῶν αὐτὸν αὑτῷ ξυμμίγνυσιν· ὁ δὲ ξυνωθούμενος ἀπολαμβάνων τε τὴν ὁμαλότητα πάλιν, εἰς ταὐτὸν αὑτῷ καθίσταται, καὶ τὴν μὲν*

τοῦ πυρὸς ἀπαλλαγὴν ψῦξιν, τὴν δὲ ξύνοδον ἀπελθόντος ἐκείνου πεπηγὸς εἶναι γένος προσεῤῥήθη,

B. τούτων δὴ πάντων ὅσα χυτὰ προσείπομεν ὕδατα, τὸ μὲν ἐκ λεπτοτάτων καὶ ὁμαλωτάτων πυκνότατον γιγνόμενον, μονοειδὲς γένος, στίλβοντι καὶ ξανθῷ χρώματι κοινωθὲν, τιμαλφέστατον κτῆμα, χρυσὸς ἠθημένος διὰ πέτρας ἐπάγη· χρυσοῦ δὲ ὄζος διὰ πυκνότητα σκληρότατον ὂν καὶ μελανθὲν ἀδάμας ἐκλήθη, τὸ δ' ἐγγὺς μὲν χρυσοῦ τῶν μερῶν, εἴδη δὲ πλέον ἑνὸς ἔχον, πυκνότητι δὲ τῇ μὲν χρυσοῦ πυκνότερον ὂν καὶ γῆς μόριον ὀλίγον καὶ λεπτὸν μετασχὸν, ὥστε σκληρότερον εἶναι,

C. τῷ δὲ μεγάλα ἐντὸς αὐτοῦ διαλείμματα ἔχειν κουφότερον, τῶν λαμπρῶν πηκτῶν τε ἓν γένος ὑδάτων χαλκὸς ξυσταθεὶς γέγονε. τὸ δ' ἐκ γῆς αὐτῷ μιχθὲν, ὅταν παλαιουμένω διαχωρίζησθον πάλιν ἀπ' ἀλλήλων, ἐκφανὲς καθ' αὑτὸ γιγνόμενον ἰὸς λέγεται. τἆλλα δὲ τῶν τοιούτων οὐδὲν ποικίλον ἔτι διαλογίσασθαι τὴν τῶν εἰκότων μύθων μεταδιώκοντα ἰδέαν·

D. ἣν ὅταν τις ἀναπαύσεως ἕνεκα τοὺς περὶ τῶν ὄντων ἀεὶ καταθέμενος λόγους τοὺς γενέσεως πέρι διαθεώμενος εἰκότας ἀμεταμέλητον ἡδονὴν κτᾶται, μέτριον ἂν ἐν τῷ βίῳ παιδιὰν καὶ φρόνιμον ποιοῖτο. ταύτῃ δὴ καὶ τὰ νῦν ἐφέντες τὸ μετὰ τοῦτο τῶν αὐτῶν πέρι τὰ ἑξῆς εἰκότα δίιμεν τῇδε· Τὸ πυρὶ μεμιγμένον ὕδωρ, ὅσον λεπτὸν ὑγρόν τε διὰ τὴν κίνησιν καὶ τὴν ὁδὸν, ἣν κυλινδούμενον ἐπὶ γῆς ὑγρὸν λέγεται, μαλακόν τε αὖ τῷ τὰς βάσεις ἧττον ἑδραίους οὔσας ἢ τὰς γῆς ὑπείκειν,

E. τοῦτο ὅταν πυρὸς ἀποχωρισθὲν ἀέρος τε μονωθῇ, γέγονε μὲν ὁμαλώτερον, ξυνέωσται δὲ ὑπὸ τῶν ἐξιόντων εἰς αὐτὸ, παγέν τε οὕτως, τὸ μὲν ὑπὲρ γῆς μάλιστα παθὸν ταῦτα χάλαζα, τὸ δ' ἐπὶ γῆς κρύσταλλος, τό τε ἧττον ἡμιπαγές τε ὂν ἔτι, τὸ μὲν ὑπὲρ γῆς χιὼν, τὸ δ' ἐπὶ γῆς ξυμπαγὲν, ἐκ δρόσου γενόμενον, πάχνη λέγεται. Τὰ δὲ δὴ πλεῖστα τῶν ὑδάτων εἴδη

p. 60 A. μεμιγμένα ἀλλήλοις, ξύμπαν μὲν τὸ γένος, διὰ τῶν ἐκ γῆς φυτῶν ἠθημένα χυμοὶ λεγόμενοι, διὰ δὲ τὰς μίξεις ἀνομοιότητα ἕκαστοι σχόντες τὰ μὲν ἄλλα πολλὰ ἀνώνυμα γένη παρέσχοντο, τέτταρα δὲ ὅσα ἔμπυρα εἴδη, διαφανῆ μάλιστα γενόμενα εἴληφεν ὀνόματα αὐτῶν· τὸ μὲν τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ σώματος θερμαντικὸν, οἶνος, τὸ δὲ λεῖον καὶ διακριτικὸν ὄψεως, διὰ ταῦτα δὲ ἰδεῖν λαμπρὸν καὶ στίλβον λιπαρόν τε φανταζόμενον, ἐλαιηρὸν

εἶδος, πίττα καὶ κίκι καὶ ἔλαιον αὐτό, ὅσα τε ἄλλα τῆς αὐτῆς δυνάμεως·

B. ὅσον δὲ διαχυτικὸν μέχρι φύσεως τῶν περὶ τὸ στόμα ξυνόδων, ταύτῃ τῇ δυνάμει γλυκύτητα παρεχόμενον, μέλι τὸ κατὰ πάντων μάλιστα πρόσρημα ἔσχε· τὸ δὲ τῆς σαρκὸς διαλυτικὸν τῷ καίειν, ἀφρῶδες γένος, ἐκ πάντων ἀφορισθὲν τῶν χυμῶν, ὀπὸς ἐπωνομάσθη.

Plato igitur aquae genus in formas tribuit has:

ὕδωρ

- 1) τὸ μὲν ὑγρὸν
  - A) ὑγρὸν κινητικόν, πυρὶ μεμιγμένον, λεπτὸν κυλινδούμενον ἐπὶ γῆς, μαλακόν —
  - B) παγὲν (χάλαζα, κρύσταλλος)
  - C) ἡμιπαγὲς (χιών, πάχνη)
- 2) τὸ δὲ χυτὸν
  - A) πεπηγὸς
    - a) βαρὺ πεπηγὸς (χρυσὸς — χρυσοῦ δὲ ὄζος ἀδάμας)
    - b) πεπηγὸς κουφότερον (χαλκὸς — εἴδη πλέον ἑνὸς ἔχον)
  - B) εὐκίνητον
    - a) τήκεσθαι μέν, b) ῥοὴ δὲ ἐπωνυμίαν ἔλαβεν —

et p. 60 A: τὰ δὲ δὴ πλεῖστα τῶν ὑδάτων εἴδη μεμιγμένα ἀλλήλοις, ξύμπαν μὲν τὸ γένος διὰ τῶν ἐκ γῆς φυτῶν ἠθημένα

χυμοὶ

λεγόμενοι, διὰ δὲ τὰς μίξεις ἀνομοιότητα ἕκαστοι σχόντες τὰ μὲν ἄλλα πολλὰ ἀνώνυμα γένη παρέσχοντο, τέτταρα δέ, ὅσα ἔμπυρα εἴδη διαφανῆ δὲ μάλιστα γενόμενα εἴληφεν ὀνόματα αὐτῶν:

- 1) οἶνος
- 2) τὸ ἐλαιηρὸν εἶδος
  - a) πίττα
  - b) κίκι
  - c) ἔλαιον.
- 3) μέλι
- 4) ὀπός —

Deinceps ante comparationem ipsam, quoniam auctor ὑγρῷ subiecit unam Platonis terrae speciem et πακτῷ i. e. γᾷ plures aquae, terrae formas secundum Platonis distributionem afferam atque etiam illustrem necesse est.

Cfr. igitur Plat. Tim. p. 60 B „γῆς δὲ εἴδη — p. 61 C σώματα ξυμπήγνυται".

p. 60 B. „γῆς δὲ εἴδη, τὸ μὲν ἠθημένον δι' ὕδατος τοιῷδε τρόπῳ γίγνεται σῶμα λίθινον· τὸ ξυμμιγὲς ὕδωρ ὅταν ἐν τῇ ξυμμίξει κοπῇ, μετέβαλεν εἰς ἀέρος ἰδέαν, γενόμενος δὲ ἀὴρ εἰς τὸν ἑαυτοῦ τόπον ἀναθεῖ.

C. κενὸν δ' ὑπερεῖχεν αὐτῶν οὐδέν. τὸν οὖν πλησίον ἔωσεν ἀέρα. ὁ δὲ, ἅτε ὢν βαρὺς, ὠσθεὶς καὶ περιχυθεὶς τῷ τῆς γῆς ὄγκῳ σφόδρα ἔθλιψε ξυνέωσέ τε αὐτὸν εἰς τὰς ἕδρας, ὅθεν ἀνῄειν ὁ νέος ἀήρ. ξυνωσθεῖσα δὲ ὑπ' ἀέρος ἀλύτως ὕδατι γῆ ξυνίσταται πέτρα, καλλίων μὲν ἡ τῶν ἴσων καὶ ὁμαλῶν διαφανὴς μερῶν, αἰσχίων δὲ ἡ ἐναντία. τὸ δὲ ὑπὸ πυρὸς τάχους τὸ νοτερὸν πᾶν ἐξαρπασθὲν καὶ κραυρότερον ἐκείνου ξυστὰν, ᾧ γένει κέραμον ἐπωνομάκαμεν, τοῦτο γέγονεν.

D. ἔστι δὲ ὅτε νοτίδος ἀπολειφθείσης χυτὴ γῆ γενομένη διὰ πυρὸς ὅταν ψυχθῇ, γίγνεται τὸ μέλαν χρῶμα ἔχον λίθος, τὼ δ' αὖ κατὰ ταὐτὰ μὲν ταῦτα ἐκ ξυμμίξεως ὕδατος ἀπομονουμένω πολλοῦ, λεπτοτέρων δὲ ἐκ γῆς μερῶν ἁλμυρώ τε ὄντε, ἡμιπαγῆ γενομένω καὶ λυτὼ πάλιν ὑφ' ὕδατος, τὸ μὲν ἐλαίου καθαρτικὸν γένος λίτρον, τὸ δ' εὐάρμοστον ἐν ταῖς κοινωνίαις ταῖς περὶ τὴν τοῦ στόματος αἴσθησιν ἁλῶν κατὰ λόγον νόμου θεοφιλὲς σῶμα ἐγένετο.

E. τὰ δὲ κοινὰ ἐξ ἀμφοῖν ὕδατι μὲν οὐ λυτὰ, πυρὶ δὲ, διὰ τὸ τοιόνδε οὕτω ξυμπήγνυται· γῆς ὄγκους πῦρ μὲν ἀήρτε οὐ τήκει· τῆς γὰρ ξυστάσεως τῶν διακένων αὐτῆς σμικρομερέστερα πεφυκότα, διὰ πολλῆς εὐρυχωρίας ἰόντα, οὐ βιαζόμενα, ἄλυτον αὐτὴν ἐάσαντα ἄτηκτον παρέσχε· τὰ δὲ ὕδατος ἐπειδὴ μείζω πέφυκε μέρη βίαιον ποιούμενα τὴν διέξοδον, λύοντα αὐτὴν τήκει.

p. 61 A. γῆν μὲν γὰρ ἀξύστατον ὑπὸ βίας οὕτως ὕδωρ μόνον λύει, ξυνεστηκυῖαν πλὴν πυρὸς οὐδέν· εἴσοδος γὰρ οὐδενὶ πλὴν πυρὶ λέλειπται. τὴν δὲ ὕδατος αὖ ξύνοδον τὴν μὲν βιαιοτάτην πῦρ μόνον, τὴν δὲ ἀσθενεστέραν ἀμφότερα, πῦρ τε καὶ ἀὴρ, διαχεῖτον, ὁ μὲν κατὰ τὰ διάκενα, τὸ δὲ καὶ κατὰ τὰ τρίγωνα· βίᾳ δὲ ἀέρα ξυστάντα οὐδὲν λύει πλὴν κατὰ τὸ στοιχεῖον, ἀβίαστον δὲ κατατήκει μόνον πῦρ.

B. τὰ δὲ ξυμμίκτων ἐκ γῆς τε καὶ ὕδατος σωμάτων, μέχρι περ ἂν ὕδωρ αὐτοῦ τὰ τῆς γῆς διάκενα καὶ βίᾳ ξυμπεπιλημένα κατέχῃ, τὰ μὲν ὕδατος ἐπιόντα ἔξωθεν εἴσοδον οὐκ ἔχοντα μέρη περιῤῥέοντα τὸν ὅλον ὄγκον ἄτηκτον εἴασε, τὰ δὲ πυρὸς εἰς τὰ τῶν ὑδάτων διάκενα εἰσιόντα, ὅπερ ὕδωρ γῆν, τοῦτο δὲ πῦρ ἀέρα ἀπεργαζόμενα, τηχθέντι τῷ κοινῷ σώματι ῥεῖν μόνα αἴτια ξυμβέβηκεν. τυγχάνει δὲ

ταῦτα ὄντα τὰ μὲν ἔλαττον ἔχοντα ὕδατος ἢ γῆς, τό τε περὶ τὴν ὕαλον γένος ἅπαν ὅσα τε λίθων χυτὰ εἴδη καλεῖται, τὰ δὲ πλέον ὕδατος αὖ, πάντα ὅσα κηροειδῆ καὶ θυμιατικὰ σώματα ξυμπήγνυται."

Sunt igitur in tabellae formam redactae species hae:

γῆς δ' εἴδη

A) πέτρα — B

B: a) κέραμος b) τὸ μέλαν χρῶμα ἔχον, λίθος c) λίτρον et ἅλες.

Τὰ δὲ κοινὰ ἐξ ἀμφοῖν (sc. ἐκ γῆς τε καὶ ὕδατος) ὕδατι μὲν οὐ λυτὰ, πυρὶ δέ —

A) τό τε περὶ τὴν ὕαλον γένος ἅπαν, ὅσα τε λίθων χυτὰ εἴδη καλεῖται —

B) πάντα ὅσα κηροειδῆ καὶ θυμιατικὰ σώματα ξυμπήγνυται —

Atque attendamus etiam singula accuratius, unde id quoque intelligetur, necessario me his de rebus egisse pluribus.

Auctor l. p. 99 C aquae genus bipartito distribuit:

„ὕδωρ τε τὸ μὲν ῥυτὸν (ῥέον), τὸ δὲ πακτὸν, ὁκόσον χιών τε καὶ πάχνα, χάλαζά τε καὶ κρύσταλλος". —

Bifariam quidem et Plato „Tim." p. 58 D, sed aliter:

„τὰ δὲ ὕδατος διχῇ μὲν πρῶτον, τὸ μὲν ὑγρὸν, τὸ δὲ χυτὸν γένος αὐτοῦ" —

nec tamen iste a Platone totus diversus est. Etenim Plato divisione τοῦ ὑγροῦ p. 59 D sq. formas complectitur has:

primam quidem cognominatam: ὑγρὸν,

„τὸ πυρὶ [370]) μεμιγμένον ὕδωρ, ὅσον λεπτὸν ὑγρόν τε διὰ τὴν κίνησιν καὶ τὴν ὁδὸν, ἣν κυλινδούμενον ἐπὶ γῆς ὑγρὸν λέγεται, μαλακόν τε . . . .,

cui par est formae auctoris l. genus ῥυτὸν (= ῥέον), reliquas:

παγέν τε (χάλαζαν et κρύσταλλον)

ἡμιπαγές τε (χιόνα et πάχνην),

quibus respondet libelli πακτόν.

[370]) addere poterat „καὶ ἀέρι"; post enim de eodem legitur: „τοῦτο ὅταν πυρὸς ἀποχωρισθὲν ἀέρος τε μονωθῇ κτλ."

Ergo auctor l. de duplici Platonis aquae genere alterum, *ὑγρόν*, re — non nomine — retinet, sectum quidem ab ipso bifariam, respuit *χυτόν*.

Et certe suo iure respuit. Quis enim est nostratium [371]) quidem, quin contra veniat, quin reprobet aquae genus, cuius formae *χρυσός* et *χαλκός*?

Quae restat comparatio, perdifficilis ex altera quidem parte est et perquam impedita.

Accedimus enim ad illud auctoris l. *ὑγρόν*, genus mixtum, ut videtur, et ad eiusdem genus extremum, *πακτόν*, in locum terrae, opinor, repositum, quorum formae apud Platonem neque omnes — vice quidem versâ non omnes Platonis apud auctorem lib. — neque semper iisdem nominibus, interdum etiam nullis, notatae hîc illîc tum sub genere aquae, tum terrae, mixto tamen utroque, indagantur.

Ineunda tamen ratio et via reperienda est, quâ ad verum possim pervenire.

Singillatim igitur enuntiata exsequamur:

„*ὑγρόν τε* — inquit auctor l. — *τὸ μὲν ῥυτόν, ὡς μέλι, ἔλαιον, τὸ δὲ πακτὸν, ὡς πίσσα, κηρός*“. —

Iam omni mente in eâ cogitatione curâque versor, ut constituam, ubi in Platonis Timaeo *μέλι* et *ἔλαιον* locum habeant, ne lateat in occulto, quid auctoris l. generi *ῥυτῷ* conveniat, atque, ubi *πίσσα* et *κηρός*, ut emergat, quid *πακτῷ* (de tribus uni!).

Enumeratur *μέλι* sub genere aquae in Plat. Tim. p. 60 B ut tertia de quattuor igneis humorum formis (*ἐμπύροις εἴδεσι χυμῶν*).

---

[371]) non dico veterum Graecorum, de quo numero exempli gratiâ cum Platone facit Theophrastus „*περὶ λίθων*“ § 1: „*τῶν ἐν τῇ γῇ συνισταμένων τὰ μέν ἐστιν ὕδατος, τὰ δὲ γῆς· ὕδατος μὲν τὰ μεταλλευόμενα, καθάπερ ἄργυρος καὶ χρυσὸς καὶ τἆλλα, γῆς δὲ λίθος κτλ.*“ —

nec quinque saeculis post Alexander Aphr. „*περὶ ψυχῆς*“ I, in Themistii editione Aldinâ, Venet. 1534, fol. 123, v. 42 sqq. contra dixit disputans:

„*τοῦ γὰρ χαλκοῦ ὕλη μὲν ὕδωρ ἢ ἡ ἀτμιδώδης ἀναθυμίασις, εἴγε πάντα τὰ τηκτὰ τῶν μετάλλων τὸ ὑγρὸν ὕλην ἔχει, εἶδος δὲ κτλ.*“, quamquam et horum ipsorum teste Galeno „*περὶ τῆς τῶν ἁπλῶν φαρμάκων κράσεως καὶ δυνάμεως*“ IX, cap. 1 (vol. 12, p. 166 Kühn) nonnisi minor pars (*ἔνιοι*) *χαλκὸν* etc. aquae formam putabant.

Ibidem p. 60 A et *ἔλαιον* occurrit atque etiam *πίττα* simul cum tertio quodam „*κίκι*“, subiuncta alteri formae igneae (sc. *τῷ ἐλαιηρῷ εἴδει*) humorum eorundem, cum auctor l. *ἔλαιον* et *πίτταν* contrariis generibus dispertiat, alterum *τῷ ῥυτῷ*, *τῷ πακτῷ* alteram. Requiro etiam *κηρόν* et quidem eodem in loco, iuxta *πίτταν*, in quo quae offensio futura esset, coniecturâ assequi nequeo. Namque Plato formis descriptis addidit „*ὅσα τε ἄλλα τῆς αὐτῆς δυνάμεως*“ atque genus illud humorum, cuius de formis agitur, sic definivit:

„*τὰ δὲ δὴ πλεῖστα τῶν ὑδάτων εἴδη μεμιγμένα ἀλλήλοις, ξύμπαν μὲν τὸ γένος διὰ τῶν ἐκ γῆς φυτῶν ἠθημένα*“ —, ut in colando per plantas, quas terra gignit, mixtionem — quantulacunque est — terrae et aquae nasci, ne ipsius quidem sententiâ alienum esse videatur.[372])

Tamen secus existimasse videtur. Incidimus enim p. 61 C sub genere terrae — iniuriâ quidem terrae — si non in *κηρὸν* at certe in *κηροειδῆ σώματα*, alteram speciem eorum corporum, quae genita esse dicuntur e mixtione aquae potissimum et terrae:

„*τὰ δὲ πλέον ὕδατος αὖ*, (supple: *ἢ γῆς*) *πάντα ὅσα κηροειδῆ καὶ θυμιατικὰ σώματα ξυμπήγνυται*“, —

iniuriâ dico terrae, quod iure a potiori fit denominatio.

Acervatim iam eadem:

Auctoris l. *ῥυτῷ* Platonis *χυμῶν εἶδος* alterum et tertium partim consentanea, dissentanea partim — et formae quidem *πίττας* causa —, eâque ipsâ de causâ et quod Plato sua *κηροειδῆ σώματα* igni vacua existimasse videtur, auctoris l. *πακτῷ* Platonis altera, terrae quidem subiuncta, species corporum ex aquâ terrâque mixtorum, quae compacta esse dicitur, cum respondet, tum repugnat rursus.

---

[372]) cfr. Aristoteles „de sens. et sens.“ cap. 4, p. 141, B, 15 sqq.:

„*ὥςπερ οὖν οἱ ἐναποπλύνοντες ἐν τῷ ὑγρῷ τὰ χρώματα καὶ τοὺς χυμοὺς τοιοῦτον ἔχειν ποιοῦσι τὸ ὕδωρ, οὕτω καὶ ἡ φύσις τὸ ξηρὸν καὶ τὸ γεῶδες, καὶ διὰ τοῦ ξηροῦ καὶ γεώδους διηθοῦσα καὶ κινοῦσα τῷ θερμῷ ποιόν τι τὸ ὑγρὸν παρασκευάζει. καὶ ἔστι τοῦτο χυμὸς τὸ γιγνόμενον ὑπὸ τοῦ εἰρημένου ξηροῦ πάθος ἐν τῷ ὑγρῷ τῆς γεύσεως κατὰ δύναμιν ἀλλοιωτικὸν εἰς ἐνέργειαν*“. —

Universe autem auctor l. genere ὑγρῷ (cfr. not. 372) Platonis χυμούς notavit.

Atque haec quidem perspicua, tenebris circumfusa etiam reliqua.

Sunt autem haec:

„πακτῶ δὲ εἴδεα τὸ μὲν χυτὸν, χρυσὸς, ἄργυρος, χαλκὸς, κασσίτερος, μόλυβδος, σταγὼν, τὸ δὲ θραυστὸν, θεῖον, ἄσφαλτον, νίτρον, ἅλες, στυπτηρία, λίθοι τοὶ ὁμογενέες“. —

Sane mihimet improviso incidit hoc generis nomen eiusque formarum descriptio. Quale enim πακτόν innuit iste? An illud, quod modo alterum ὑγροῦ genus distinxit?

At illius forma πίσσα et κηρός cum hisce pugnant.

An primum illud πακτόν, alterum aquae genus, cuius divisio continetur formis „χιών τε καὶ πάχνα, χάλαζά τε καὶ κρύσταλλος“?

At nullo prorsus pacto fieri poterat.

Quid ergo est? Equidem, ut ante dixi, sic arbitror, auctorem lib., interposito ὑγρῷ, genere mixto, his demum verbis „πακτῶ δὲ εἴδεα“ proprias terrae species depromere, quantumvis in occulto lateat, cur eaedem hae — apud Platonem quidem ad unam omnes aquae species vel terrae aquâ mixtae — genere secernantur a formis ὑγρῶ.

Quae interpretatio sustentari videtur particulâ „δὲ“. Apta enim ex sese genera et connexa coniunctionibus his:

πῦρ μὲν
κατταὐτά τε καὶ ἀὴρ
ὕδωρ τε
ὑγρόν τε
πακτῶ δὲ εἴδεα,

ita ut „δὲ“ respondeat particulae „μὲν“ iuxta πῦρ positae.

At reclamant huic interpretationi ipsa auctoris l. verba, quibus ingressus erat in hanc rem (p. 219):

„ἕκαστον δὲ τῶν τεττόρων σωμάτων πολλὰ εἴδεα ἴσχει“. —

Etenim genera non quattuor haberemus, sed quinque „coordinata“.

Relinquitur, ut, interposito genere ὑγρῷ sine professione mixti, in partitione lapsum auctorem esse statuamus.

Age vero formas percontemur ipsas:

generis *πακτῷ* alterum *χυτόν*, *θραυστόν* alterum; *τῷ χυτῷ* prima species ab auctore l. in medio posita *χρυσός* in Platonis Tim. p. 59 B non terrae subest, sed aquae generi cognomini *χυτῷ* forma prior. Altera, quarta, quinta, sexta denique, „*ἄργυρος*, *κασσίτερος*, *μόλυβδος*, *σταγών*, a Platone silentio praetermissae, tertia vero „*χαλκός*“ (perinde ac prima „*χρυσός*“) sub genere aquae prolata species *χυτοῦ*, latiore autem vi, quam in libello, et eâ quidem, ut hac ipsâ specie, vel sīs, hoc ipso genere (*εἴδη πλέον ἑνὸς ἔχον γένος* p. 223) haud dubitem an auctor lib. a Platone comprehensas putaverit omissas illas omnes.

Optime igitur, — nulla quidem ratione habitâ earum, quae a Platone silentur formae — de nomine *χυτῷ* conveniunt, discedunt tamen de genere.

Quod si cui magnum atque adeo maximum discrimen videatur, errat: namque et auctor l. ne nomen quidem terrae audet efferre, sed tergiversatur, genus *πακτόν* substituens, neque Plato, qui p. 59 B „*χρυσὸς* — inquit — *ἠθημένος διὰ πέτρας ἐπάγη*“ et p. 59 C „*τῶν λαμπρῶν πηκτῶν τε ἓν γένος ὑδάτων χαλκὸς ξυσταθεὶς γέγονεν*“,

aurum aut cuprum compactum esse negat, atque etiam *χαλκόν* aquae quidem formam posuit, sed aquae particulis mixtae terrenis (*γῆς μόριον ὀλίγον καὶ λεπτὸν μετασχὸν γένος*).

Nec tamen varietatem praeponderanti, ut videtur, elementorum naturâ fundatam negaverim.

Postremo in iudicium venit auctoris l. alterum *τῷ πακτῷ* genus *θραυστόν*, cuius nomen apud Platonem desideratur, nec tamen formarum duae „*λίτρον*“ (auctoris l. *νίτρον*) et „*ἅλες*“, quae p. 60 D ut species afferuntur terrae, definitae sic:

„*τὼ δ' αὖ κατὰ ταὐτὰ μὲν ταῦτα ἐκ ξυμμίξεως ὕδατος ἀπομονουμένω πολλοῦ, λεπτοτέρων δ' ἐκ γῆς μερῶν ἁλμυρώ τε ὄντε, ἡμιπαγῆ γενομένω καὶ λυτὼ πάλιν ὑφ' ὕδατος, τὸ μὲν . . . . λίτρον, τὸ δὲ . . . . ἁλῶν σῶμα*“,

cum reliquae „*θεῖον*, *ἄσφαλτον*, *στυπτηρία*“ — fortasse Platonis „*ὅσα τε λίθων χυτὰ εἴδη καλεῖται*“ p. 61 B — ibidem in promptu non sint.

Quibus expositis summatim quidem haec erunt de *πακτῷ* genere dicenda:

auctor l., quas formas aquae subiungere noluit, eas — nomine χυτῷ quidem servato — huc reiecit nec inepte iuncta iis fecit metalla alia.

Idem ipse Platonis terrae species sub genere ϑραυστῷ complectitur omnes et ne id quidem consilio et cogitatione nullâ, nisi quod Platonis πέτραν — (de κηρῷ v. supra p. 228) —, quae huc utique non poterat referri, ubi collocaret, non habuit.

Explicatis igitur his generibus ac formis non multum sane refert, si quâ in re discrepuit a Platonis divisione illa auctoris lib. — Namque eadem fere sunt membra in utriusque disputatione, sed paullo secus ab hoc atque ab illo et concisius non partita at certe divisa. Reprehendat, si quis volet, auctorem l., quod non aperte et definite in elementorum numero distinxerit γῆν, ne ulla posset esse de genere controversia; reprehendat etiam, quod genus illud ὑγρόν non aperte denotaverit mixtum, reprehendat, quod πέτραν praeterierit, quae generi ϑραυστῷ subesse non possit, reprehendat propter obscuritatem notionis „αὐγά“. At hactenus, nihil amplius reprehendet. Est enim auctori l. concedendum, nomen πακτόν esse non inepte lectum, [373]) ut, quale sit, explanaretur, genus ipsum, cuius formas, — quas quidem auctor l. asciverit — Plato posuit ad unam omnes aut aquae esse aut terrae aquâ admixtâ expulsâve. Nec hoc in ipsum valebit crimen, si obiciatur, falso esse τῷ πακτῷ dispensata χρυσόν et χαλκόν, quae deberet aquae: nisi forte eum existimas nihil aliud spectasse, nisi ut Platonis Timaeum in compendium redigeret quam religiosissime. Quam opinionem convellet atque etiam extorquebit haec quoque istius a Platone non fortuita dissensio. Verum eius consilium quale fuerit, alio loco dicetur.

Nunc proficiscamur ad reliqua, si pauca ante erimus deprecati. Forsitan enim quaesiverit quispiam, placeatne mihi, rem sumere non concessam, plagium dico auctoris l., et ex illâ efficere, quod velim?

Ego vero: iocansne an ita sentiens?

Simulate enim, non ex animo fore obiectionem censeo, quo-

---

[373]) abnueret quidem Aristoteles (cfr. „de gen. et corr.“ II, 2 p. 330, A, 23).

niam auctoris plagium statutum fere iam est et iudicatum. An tu, cum superiora videris unde manaverint, negabis, haec posteriora magnâ ex parte compilata esse indidem? Incidit enim, ut dissimilitudo illa non oppugnet sententiam nostram neque convertat, sed tueatur potius atque stabilitet. De quo ne multa dicam, tantum dico: auctor l. cur invicem *γᾶς* reponat *πακτόν*, rimari quidem possumus, si alieno Marte Platonis eum militasse statuitur, facilius etiam, si Stoïcorum, quibus ex igni per aërem oritur aqua, ex aquâ compingitur terra,[374]) sed ne coniecturâ quidem perspicimus, si Timaei Locri. — Neque quisquam admodum miretur, si personatum eâ in re, sicut p. 97 E („*οὐδέ ποκα ὕδωρ ἐγεννάϑη δίχα γᾶς κτλ.*") de initio mundi sectatorem dixero Stoae, imprimis Posidonii.

Iam in medium veniat consuetudo sermonis.

Vox „*ἐναλλαγά*" p. 99 B in Platonis consuetudine non est, quamquam *ἐναλλάξ* ab eâdem non abhorret, est vero Theophrasti „C. Pl." IV, 4, 9, V, 3, 2 Schneider, interpretum V. T. (cfr. Schleusnerus l. l.), Dionysii Halicarnassensis „de Thucydide iudicium" cap. 24, § 3, Claudii Ptolemaei „*μαϑηματ. σύνταξις*" VI, cap. 11 (vol. 1, p. 442, v. 5 ab imo, Halma) „*τετράβιβλος*" II, p. 88, v. 5 Oporin., III, p. 152, v. 5 ab imo, IV, p. 203, v. 4, p. 208, v. 15 Oporin., „*ἁρμονικά*" II, cap. 7 (cfr. Wallisius „opera math." III, p. 66, v. 11) III, cap. 12 (Wallis. l. l. III, p. 146, v. 9), Heliodori medici apud Oribasium „*συναγ. ἰατρικαί* XLVIII, 34 (vol. 4, p. 301 Buss. et Dar.), Galeni „*περὶ δυσπνοίας*" I, cap. 19 (vol. 7, p. 805, v. 11 Kühn), Sexti Empirici „adv. Math." IX, 278 (p. 446, v. 14 Bekker), Clementis Alex. „Strom." II, cap. 7, § 33 (vol. 2, p. 143, v. 14 Klotz), IV, cap. 11, § 82 (vol. 2, p. 321, v. 20 Klotz), Iamblichi denique „Theol. arithm." p. 23 Ast.

„*σταγών*" p. 99 C, eâdem vi apud Platonem nusquam legitur, neque alibi adhuc poterat indagari, nisi in lexico Hesychii et in scholiis ad hunc libelli locum. Vulgo *σταγὼν* stillam significat, velut apud Sophoclem „Oed. tyr." 1278 et apud Euripidem „Ion" 1233, in libello autem metallum quoddam, et Gelderi

---

[374]) cfr. Zellerus III, 1, 137 et 168 sqq. ed. II.

quidem opinione illud, quod Aristoteles „*περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων*“ No. 50, p. 834, A, 6 sqq. *τὸν κασσίτερον τὸν Κελτικόν* appellet.[375])

Id quidem ille contendit, quamquam Hesychius vol. 4, p. 69, No. 1580 (M. Schmidt) vocem sic explicat:

„*σταγὼν· ἐν τοῖς μεταλλικοῖς τὸ καθαρὸν σιδήριον, ὅθεν καὶ σταγονόθαλπον (σταγονοθάλπον) τὸν διαιροῦντα ταῦτα καλοῦσιν*“. —

scholiasta autem in editione libelli a Geldero factâ p. 22: „*σταγών ἐστιν ὁ λεγόμενος ὀρείχαλκος ἤτοι τὸ ἄσπρον χάλκωμα*“.

Ergo si non imprudenter at certe temere iudicavit Gelderus. Temere etiam idem Gelderus auctorem l. aut ab Hesychio arripuisse hanc vocem arbitratur, aut habere notitiam nominis et rei indidem, unde illum. Altera enim praepostera disiunctionis pars, quasi vero Hesychius auctorem l. aetate praecurrisset, vilis altera. Namque Hesychius e Pamphili libris „*περὶ γλωσσῶν καὶ ὀνομάτων*“ notitiam illam habere videtur,[376]) (non a Zopyrione[377])) vel e Diogeniani[378]) „epitome“, quorum hic sub Hadriano floruit, ille — Pamphilum dico, grammaticum Alexandrinum — sub Augusto et Tiberio. Auctor l. autem quidni habuerit e commentario quodam in Platonis Timaeum vel ex uno de *μεταλλικοῖς*?

Equidem, ut ad notionem vocis redeam, illo libelli loco neque ullum in promptu positum video metallum, nisi simplex, et in eo numero enumerata iam *χαλκόν* et *κασσίτερον*: quare non habeo, cur admittam aut *κασσίτερον Κελτικόν* aut scholiastae *ὀρείχαλκον*, nec, cur adsciscam *χάλκανθον*, de quo conferas Galenum,[379]) sed retineo, dum quid melius mihi probaveris, illud

---

[375]) Aristotelis verba haec sunt:

„*Τὸν κασσίτερον τὸν Κελτικὸν τήκεσθαί φασι πολὺ τάχιον μολύβδου. σημεῖον δὲ τῆς εὐτηξίας, ὅτι τήκεσθαι δοκεῖ καὶ ἐν τῷ ὕδατι· χρώζει οὖν, ὡς ἔοικε, ταχύ. τήκεται δὲ καὶ ἐν τοῖς ψύχεσιν, ὅταν γένηται πάγη, ἐγκατακλειομένου ἐντὸς, ὡς φασὶ, καὶ συνωθουμένου τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐνυπάρχοντος αὐτῷ διὰ τὴν ἀσθένειαν*“. —

[376]) cfr. Mauritius Schmidt in editione suâ Hesychii vol. 4, p. CLXXII, v. 20.

[377]) ibidem p. LXI, v. 7 sq. ab imo.

[378]) ibidem p. LX, p. CIV, v. 17 sqq., p. CLXXX, v. 13 sqq.

[379]) „*περὶ τῆς τῶν ἁπλῶν φαρμάκων κράσεως καὶ δυνάμεως*“ IX, cap. 3, 34

Hesychii *σιδήριον καθαρόν*, quod si omisisset auctor l., certe nimium quid curti inchoatique haberet enumeratio.

Nec inepte impositum est nomen *σταγών* huic metallo, de quo Plinius „H. N.“ XXXIV, 14, 41 fin.:

„Mirumque — inquit — cum excoquatur vena, aquae modo liquari ferrum, post in spongias frangi.“

Quando autem angustior illa vocabuli notio invaluerit iuxta latiorem, aegre fero, quod tam abdite lateat, ut nullâ diligentiâ investigari potuerit. Karstenius quidem „System der Metallurgie“ I, p. 95, qui mecum *σταγόνα* intelligit „Roheisen“, ut rem,*) ita nomen cognitum fuisse coniecit iam Aristoteli, Mauritius Schmidt in editione Hesychii vol. 4 „indices“ p. 5, v. 8 sq. Theophrasto, e cuius libro deperdito, cui „*μεταλλικόν*“ inscriptum erat, defluxisse in lexicon Pamphili opinatur, indeque in illud Hesychii.

Ego vero, si coniecturam adhibere liceat, illud quidem, unde Ps. Timaeus habuerit notitiam nominis, explicabo. Sequitur hic ipse p. 97 E (sicut aliâ quidem de re p. 102 A) de continuatione elementorum Stoam, et cum Balbo quidem Posidonium, ni fallor; eundem etiam p. 98 E de elementorum perpetuâ alteratione ad ortûs obitûsque, et p. 99 C de *νοτερῷ*, aëris formâ (cfr. Plutarchus „*περὶ τοῦ πρώτου ψυχροῦ*“ cap. 16); Posidonius autem de Stoïcis metallorum peritissimus:[380]) quidni igitur secutus hunc ipsum sit hac quoque de formâ terrae? Quod si ita est, nulla iam erit offensio in genere neutro „*ἄσφαλτον*“, quippe quod huc defluxerit ex eiusdem Apameensis commentario in Platonis Timaeum.

Sed antequam de bitumine (*ἀσφάλτῳ*), pauca dicenda mihi sunt de voce „*θραυστός*“ p. 99 C.

Ea in Aristotelis usu erat „Meteor.“ IV, 8, 385, A, 14,

(vol. 12, p. 238 sq. Kühn) „*το δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀθροιζόμενον ὕδωρ πλῆθος ἦν ἀμφορέων Ῥωμαϊκῶν ὡς ὀκτὼ, κατὰ σταγόνας μικρὰς . . . . ἐκ τοῦ διατιτραμένου λόφου καταφερόμενον. ἀναφέροντες οὖν τὸ ὕδωρ τοῦτο πεδηταί τινες ἐνέβαλον πυέλοις τετραγώνοις κατὰ τὸν προκείμενον οἶκον, ἐκ κεραμίων γεγονυίαις, ἐν αἷς πηγνύμενος ἡμέραις ὀλίγαις ἐγίνετο χάλκανθος*“. —

*) „rem“ haud equidem negaverim: cfr. Aristotelis *σίδηρος καθαρός* „Meteor.“ IV, 6, 382, A, 32, B, 4.

[380]) cfr. Strabo III, 2, 9 (C. 147, — T. I, p. 255 sqq. Kramer).

IV, 9, 386, A, 9 sqq. et 15, IV, 9, 387, A, 1, alibi, Theophrasti „περὶ λίθων“ § 11 et 12 Schneider, „H. Pl.“ I, cap. 5, § 4 extr. (T. I, p. 16, v. 2 ab imo, Schn.) et § 5 (p. 17, v. 4) V, 3, 6 (p. 182, v. 11 ab imo, Schn.), Asclepiadis Bithyni apud Sextum Empiricum „Hypot.“ III, 33 (p. 126, v. 32 Bekker), Dionis Cassii XXXVI, 1 (p. 87, 17 Reimar.; nomen compositum „δύσθραυστος“ in illo Archigenis apud Galenum „περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν“ III, 3 (vol. 8, p. 651, v. 5 ab imo, Kühn).

„ἄσφαλτον“ p. 99 C apud Hippocratem indagavi „περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων“ cap. 7 (T. II, p. 30, v. 2 Littré), apud Archigenem — cfr. Aëtius „tetrab.“ IV, p. 65, B, v. 20 ed. Ald. 1534 (= I, serm. 3 ed. lat. Lugd.), — bis apud Galenum „περὶ τῆς τῶν ἁπλῶν φαρμάκων κράσεως καὶ δυνάμεως“ λ', cap. 2, 9 (vol. 12, p. 375, v. 4 et 11 Kühn), semel apud Ps. Alexandrum Aphr. „Probl.“ II, 64 (p. 73, v. 26 Ideler).

„νίτρον“ p. 99 C — forma aeolica,[381]) cum Plato exhibeat atticam „λίτρον“ — exstat apud Hippocratem „περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων“ cap. 7 (T. II, p. 30, v. 2 Littré), laudatur ex Aristophanis Thesmophoriazusis a Polluce VII, 95, frequentatur a medicis Hippocrateis T. VI, 412, v. 9 et 7 ab imo, Littré, 414, v. 5 ab imo, 416 fin., 420, v. 11, VII, 150, v. 7 et 12- 216, v. 4 ab imo- 236, v. 5- 248, v. 10- 286, v. 8 ab imo- 294, v. 6 ab imo- 362, v. 8 sq. a summo et v. 5 ab imo- 404, v. 6- 406, v. ult.- 410, v. 4- 412, v. 5- p. 414, v. 5 ab imo. VIII, 74 extr. (p. 160, v. 6 ab imo, Littré) VIII, 75 ante et ultra med. (p. 164 v. 10 et 13 et 17, p. 166, v. ult., p. 168, v. 5 ab imo) VIII, 77 ante med. (p. 170, v. 4 ab imo) VIII, 78 (p. 184, v. 6, p. 186, v. 8) VIII, 79 (p. 198, v. 9 et 13) VIII, 81 (p. 202, v. 4 et 10) VIII, 84 ante med. (p. 206, v. 9 et 15 sq.) VIII, 89 ultra med. (p. 214, v. 6) VIII, 98 (p. 224, v. 8) VIII, 109 (p. 230, v. 4 ab imo) VIII, 157 med. (p. 334, v. 1) VIII, 164 fin. (p. 344, v. 1) VIII, 181 fin. (p. 364, v. 11) VIII, 205

---

[381]) Phrynichus „Epit.“ p. 305 ed. Lobeck Lips. 1820:

„νίτρον· τοῦτο Αἰολεὺς μὲν ἂν εἴποι, ὥσπεροῦν καὶ ἡ Σαπφὼ διὰ τοῦ „ν“· Ἀθηναῖος δὲ διὰ τοῦ „λ“ λίτρον, cfr. Lobeckius ad hunc locum et lex. Steph. sub voce „λίτρον“.

(p. 396, v. 1 et 8 sq.) VIII, 206 (p. 400, v. 8) VIII, 207 (p. 402, v. 13 Littré), occurrit apud Dieuchem, medicum ineuntis quarti a. Chr. n., — cfr. Oribasius l. l. VIII, 42 (vol. 2, p. 262, v. 8 Buss. et Dar.), aliquoties apud Aristotelem „Meteor." IV, 6, 383, B, 12 et 19, IV, 7, 384, A, 18, IV, 8, 385, A, 31, IV, 9, 385, B, 9 et 16 et 23, IV, 10, 388, B, 13, ibidem 389, A, 18, alibi, apud Theophrastum „C. Pl." II, 5, 3 extr., VI, 1, 4 „περὶ πυρὸς" § 66 (I, p. 728, v. 13 Schneider), „H. Pl." II, 4, 2, alibi vero „λίτρον", apud Apollonium Erasistrateum (cfr. Oribasius LIV, 33, vol. 3, p. 674, v. 8 Buss. et Dar.), apud Zopyrum (cfr. Oribasius XIV, 56, vol. 2, p. 574, v. 3), apud Damocratem (cfr. Galenus, vol. 13, p. 226 Kühn), apud Rufum — cfr. Oribasius IV, 2 (vol. 1, p. 272, v. 7 Buss. et Dar.) V, 3 (vol. 1, p. 329, v. 3 ab imo) VII, 26 (vol. 2, p. 131, v. 12 sq., p. 142, v. 4 ab imo, p. 143, v. ult.) VIII, 24 (vol. 2, p. 205, v. 5 et 7, p. 215, v. 11, p. 216, v. 1 et 7 sq. et 10, p. 217, v. 6, p. 224, v. 10) VIII, 39 (vol. 2, p. 256, v. 7, p. 257, v. 10) VIII, 47 (vol. 2, p. 279, v. 12), apud Archigenem (cfr. Galenus vol. 12, p. 406, p. 408, p. 409, p. 461 sqq., p. 622, p. 645, p. 655, p. 658, p. 676, p. 855, p. 860, vol. 13, p. 263 Kühn), itemque apud Aretaeum Capp. in libris therapeuticis, velut p. 164, v. ult. Ermerins, p. 166, v. 10, p. 170, v. 1, p. 172, v. 6, p. 177, v. 5 et 9, p. 178, v. 4, p. 179, v. 2, p. 182, v. 2 et 8, p. 183, v. ult., p. 188, v. 3 sq., p. 193, v. 10, p. 194, v. 2, p. 195, v. 2, p. 201, v. 13 et 15, p. 202, v. 6 et 16 et 22, p. 216, v. 8, p. 220, v. 16, p. 222, v. 13, p. 225, v. 3 et 7, p. 242, v. 2, p. 268, v. ult., p. 275, v. 12 Ermer., frequentissime apud Galenum, ac, ne Plutarchum praeterierim, bis *νίτρον* obvium apud hunc ipsum II, 433, B, 697, B, bis denique etiam apud Ps. Alexandrum Aphr. „Probl." I, 89 (p. 30, v. 25 Ideler) I, 90 (p. 31, v. 16 Ideler).

„στυπτηρία", p. 99 C fin., quae vox apud Platonem non legitur, sed iam ante Platonis aetatem cognita et obvia apud Herodotum historicum II, 180, post apud Aristotelem „Meteor." II, 3, p. 359, B, 12, „H. A." V, 15, 547, A, 20, apud Diodorum Siculum V, 10 (I, p. 394, v. 34 Dindorf), apud Strabonem VI, cap. 2, § 10 (C, p. 275 prope extr. — T. I,

p. 438, v. 3 Kramer) aliosque, tritissima vero medicis cum ante, tum maxime postplatonicis, velut Hippocrati „*περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων*“ 7 med. (T. II, p. 30, v. 2 Littré) Hippocrateisque „*ἐπιδημιῶν*“ V, 69 (T. V, p. 244 Littré) VI, 4, 5 (T. V, p. 308) VII, 66 (T. V, p. 430), „*περὶ τόπων τῶν κατ' ἄνθρωπον*“ 47 ultra med. (T. VI, p. 346, v. 8 ab imo), „*περὶ ἑλκῶν*“ § 11 fin. (T. VI, p. 412, v. 2) § 12 prope extr. (T. VI, p. 414, v. 5 ab imo) § 13 (T. VI, p. 416, v. 10) § 14 ter (T. VI, p. 416 et 418) § 17 haud longe ab in. (T. VI, p. 420, v. 12) § 17 fin. (p. 422 v. 8 et 10) § 18 bis (p. 422), „*περὶ αἱμορροΐδων*“ 7 sq. (T. VI, p. 442), „*περὶ συρίγγων*“ 3 extr. (T. VI, p. 450, v. 9) 7 med. (p. 454, v. 9 ab imo) 9 med. (p. 458, v. 6) 10 in. (p. 460, v. 1), „*περὶ γυναικείης φύσιος*“ 53 in. (T. VII, p. 394) 97 ante med. et prope fin. (T. VII, p. 414, v. 8 et 5 ab imo), „*γυναικείων νούσων*“ I, 19 (T. VIII, p. 58) 23 (p. 62) 63 ultra med. (p. 130, v. 7 sq.) 74 ultra med. (p. 158, v. 10) 75 ultra med. (p. 166, v. 7 et 4 ab imo, p. 168, v. 8) 78 ante med. (p. 178, v. ult. et p. 180, v. 9) 78 ultra med. (p. 188, v. 4 ab imo) 98 (p. 224, v. 10 sq.), „*περὶ ἀφόρων*“ 225 in. (T. VIII, p. 434, v. 15), „*περὶ ἐπικυήσιος*“ 33 prope fin. (T. VIII, p. 504, v. 10 ab imo) 35 (p. 506 Littré), Zopyro apud Oribasium XIV, 50 (vol. 2, p. 566, v. 6 Buss. et Dar.) XIV, 58 (vol. 2, p. 591, v. 1) XIV, 61 (p. 587, v. 9), Dioscoridi V, 122, Damocrati apud Galenum vol. 12, p. 891, vol. 13, p. 226, p. 731, p. 945, p. 989 sq. Kühn, Agathino Pneumatico ibidem vol. 13, p. 830 Kühn, Aretaeo Capp. p. 190, v. 8, p. 205, v. 7, p. 215, v. 3, p. 242, v. 3 ab imo, p. 275, v. 12 Ermer., Archigeni apud Galenum vol. 12, p. 444, p. 462, p. 463, p. 680, p. 857, p. 861, p. 974, p. 1001, vol. 13, p. 173, p. 264, Kühn, Rufo apud Oribasium „*συναγ. ἰατρ.*“ VI, 26 (vol. 2, p. 131, v. 2 ab imo, Buss. et Dar.) VIII, 24 (vol. 2, p. 218, v. 3, p. 224 vv. 6. 8. 10), Galeno denique vol. 1, p. 91, vol. 12, p. 958, vol. 19, p. 744, sexcenties alibi.

Atque haec vocabula, quamvis pauca, necesse est tamen aliquem cumulum criminationi nostrae afferre videantur, maximeque *ἐναλλαγά* et *σταγών*.

Iam vero videndum erit de reliquis. Auctor l. p. 99 D transit ad generationem animantium mortalium:

„*Μετὰ δὲ τὰν τῶ κόσμω σύστασιν ζῴων θνατῶν γέννασιν ἐμαχανάσατο, ἵν' ᾖ τέλεος ποτὶ τὰν εἰκόνα παντελῶς ἀπειργασμένος*". —

Plato „Tim." p. 41 A:

„*ἐπεὶ δ' οὖν πάντες, ὅσοι περιπολοῦσι φανερῶς καὶ ὅσοι φαίνονται, καθόσον ἂν ἐθέλωσιν, οἱ θεοὶ γένεσιν ἔσχον, λέγοι πρὸς αὐτοὺς ὁ τόδε τὸ πᾶν γεννήσας τάδε· . . . θνητὰ ἔτι γένη λοιπὰ τρία ἀγέννητα. τούτων δὲ μὴ γενομένων οὐρανὸς ἀτελὴς ἔσται· τὰ γὰρ ἅπαντ' ἐν αὐτῷ γένη ζῴων οὐχ ἕξει, δεῖ δέ, εἰ μέλλει τέλεος ἱκανῶς εἶναι*". —

Controversiam de furto disceptabit vel sola vox *εἰκών*, auctori l. idem sonans, quod *παράδειγμα*, quâ vi ac potestate ista quidem Platoni est incognita,[382]) nota et pervolgata auctoribus I et II p. Chr. n. saeculi.

Sed nunc, quod agimus.

Auctor l. de animâ humanâ:

„*τὰν μὲν ὦν ἀνθρωπίναν ψυχὰν ἐκ τῶν αὐτῶν λόγων* (sc. *τᾶς ἀμερίστω μορφᾶς καὶ τᾶς μεριστᾶς οὐσίας*) *καὶ δυναμίων* (sc. *τᾶς τε ταὐτῶ καὶ τᾶς τῶ ἑτέρω*) *συγκερασάμενος καὶ μερίξας διένειμε τᾷ φύσει τᾷ ἀλλοιωτικᾷ παραδούς. διαδεξαμένα δ' αὐτὸν ἐν τῷ ἀπεργάζεν θνατὰ καὶ ἐφαμέρια ζῷα, ὧν τὰς ψυχὰς ἐπιῤῥύτως*[383]) *ἐνάγαγε*,

---

[382]) Etenim, quem Astius „lex. Plat." sub voce „*εἰκών*" locum respicit Plat. Tim. p. 37 D:

„*ποιεῖ μένοντος αἰῶνος ἐν ἑνὶ κατ' εἰκόνα ἰοῦσαν αἰώνιον εἰκόνα*"

eum emendant Bekkerus et Schneiderus „*κατ' ἀριθμὸν ἰοῦσαν*" *κτλ.*

[383]) non „*συμφύτως*". Namque *τὸ σύμφυτον* opponitur *τῷ ἐπιῤῥύτῳ* exempli gratia a Ps. Alexandro Aphr. „Probl." II, 60 (p. 70, v. 6 sqq. Ideler) hac quaestione motâ:

„*Διὰ τί αἱ μὲν φυσικαὶ δυνάμεις σύμφυτοι, αἱ δὲ ψυχικαὶ ἐπίῤῥυτοι*"; persolutâ autem his: „*ὅτι αἱ μὲν φυσικαί, λέγω δὴ ἑλκτική, καθεκτική, ἀλλοιωτική, ἀποκριτική, πρὸς αὐτὸ τὸ ζῆν ἀφορῶσι τὸ ἀναγκαῖον ἔχουσαι· αἱ δὲ θυμικαὶ καὶ ψυχικαὶ καὶ αἰσθητικαὶ καὶ κινητικαὶ πρὸς τὸ εὖ ζῆν τὸ χρήσιμον ἔχουσιν. τὸ μὲν γὰρ μὴ τρέφεσθαι τὸ μόριον, φθορὰν ποιεῖ, τὸ δὲ μὴ κινεῖσθαι ἢ μὴ ὁρᾶν ἢ μὴ ἀκούειν οὐκέτι ποιεῖ θάνατον*" *κτλ.*

cfr. Anonymus (Galenus?) apud Oribasium LIV, 29 (vol. 3, p. 203, v. 1 sqq.):

„*Τέσσαρες γάρ εἰσι τῶν μορίων αἱ πᾶσαι διαφοραί· τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀρχαί τινές εἰσι, τὰ δὲ ἀπὸ ἐκείνων, τὰ δὲ οὔτε ἄλλων ἄρχει τῆς διοικήσεως οὔτε ὑπὸ ἄλλων ἄρχεται, συμφύτους ἔχοντα τὰς διοικούσας αὐτὰ δυνάμεις· ἔνια δὲ συμφύτους τε ἅμα καὶ ἐπιῤῥύτους ἔχει.*"

τὰς μὲν ἀπὸ σελάνας, τὰς δ' ἀπ' ἁλίω, τὰς δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν πλαζομένων ἐν τᾷ τῶ ἑτέρω μοίρᾳ, ἔξω μιᾶς τᾶς ταὐτῶ δυνάμιος, ἂν ἐν τῷ λογικῷ μέρει ἔμιξεν, εἰκόνα σοφίας τοῖς εὐμοιρατοῦσι" —

cfr. Plat. Tim. p. 41 A sqq.:

„*θεοὶ θεῶν,*[384]) *ὧν ἐγὼ δημιουργὸς πατήρ τε ἔργων, ἃ δι' ἐμοῦ γενόμενα ἄλυτα ἐμοῦ γ' ἐθέλοντος . . . . θνητὰ ἔτι γένη λοιπὰ τρία ἀγέννητα . . . .*

B. . . . .

C. *δι' ἐμοῦ δὲ ταῦτα γενόμενα καὶ βίου μετασχόντα θεοῖς ἰσάζοιτ' ἄν. ἵνα οὖν θνητά τε ᾖ τό τε πᾶν τόδε ὄντως ἅπαν ᾖ, τρέπεσθε κατὰ φύσιν ὑμεῖς ἐπὶ τὴν τῶν ζῴων δημιουργίαν, μι-*

Sed, ut planior etiam fiat vocis notio, conferas Platonis „Rempublicam" VI, p. 508 A sqq.:

„*Τίνα οὖν ἔχεις αἰτιάσασθαι τῶν ἐν οὐρανῷ θεῶν τούτου κύριον, οὗ ἡμῖν τὸ φῶς ὄψιν τε ποιεῖ ὁρᾶν ὅτι κάλλιστα καὶ τὰ ὁρώμενα ὁρᾶσθαι; Ὅνπερ καὶ σύ, ἔφη, καὶ οἱ ἄλλοι· τὸν ἥλιον γὰρ δῆλον ὅτι ἐρωτᾷς. Ἆρ' οὖν ὧδε πέφυκεν ὄψις πρὸς τοῦτον τὸν θεόν; Πῶς; Οὐκ ἔστιν ἥλιος ἡ ὄψις οὔτε ἐν ᾧ ἐγγίγνεται, ὃ δὴ καλοῦμεν ὄμμα. Οὐ γὰρ οὖν. Ἀλλ' ἡλιοειδέστατόν γε οἶμαι τῶν περὶ τὰς αἰσθήσεις ὀργάνων. Πολύγε. Οὐκοῦν καὶ τὴν δύναμιν, ἣν ἔχει, ἐκ τούτου ταμιευομένην ὥσπερ ἐπίῤῥυτον κέκτηται; Πάνυ μὲν οὖν. Ἆρ' οὖν καὶ ὁ ἥλιος μὲν οὐκ ἔστιν, αἴτιος δ' ὢν αὐτῆς ὁρᾶται ὑπ' αὐτῆς ταύτης; Οὕτως, ἦ δ' ὅς. Τοῦτον τοίνυν, ἦν δ' ἐγὼ, φάναι με λέγειν τὸν τοῦ ἀγαθοῦ ἔκγονον, ὃν τἀγαθὸν ἐγέννησεν ἀνάλογον ἑαυτῷ, ὅ,τιπερ αὐτὸ ἐν τῷ νοητῷ τόπῳ πρός τε καὶ τὰ νοούμενα, τοῦτο τοῦτον ἐν τῷ ὁρατῷ πρός τε ὄψιν καὶ τὰ ὁρώμενα. Πῶς; ἔφη, ἔτι δίελθέ μοι. Ὀφθαλμοὶ, ἦν δ' ἐγὼ, οἶσθ' ὅτι ὅταν μηκέτι ἐπ' ἐκεῖνά τις αὐτοὺς τρέπῃ, ὧν ἂν τὰς χρόας τὸ ἡμερινὸν φῶς ἐπέχῃ, ἀλλὰ ὧν νυκτερινὰ φέγγη, ἀμβλυώττουσί τε καὶ ἐγγὺς φαίνονται τυφλῶν, ὥσπερ οὐκ ἐνούσης καθαρᾶς ὄψεως; Καὶ μάλα, ἔφη. Ὅταν δέ γ', οἶμαι, ὧν ὁ ἥλιος καταλάμπει, σαφῶς ὁρῶσι, καὶ τοῖς αὐτοῖς τούτοις ὄμμασι ὄψις ἐνοῦσα φαίνεται. Τί μήν; Οὕτω τοίνυν καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ὧδε νόει· ὅταν μὲν, οὗ καταλάμπει ἀλήθειά τε καὶ τὸ ὂν, εἰς τοῦτο ἀπερείσηται, ἐνοήσέ τε καὶ ἔγνω αὐτὸ καὶ νοῦν ἔχειν φαίνεται· ὅταν δὲ εἰς τὸ τῷ σκότῳ κεκραμένον, τὸ γιγνόμενόν τε καὶ ἀπολλύμενον, δοξάζει τε καὶ ἀμβλυώττει, ἄνω καὶ κάτω τὰς δόξας μεταβάλλον, καὶ ἔοικεν αὖ νοῦν οὐκ ἔχοντι. Ἔοικε γάρ. Τοῦτο τοίνυν τὸ τὴν ἀλήθειαν παρέχον τοῖς γιγνωσκομένοις καὶ τῷ γιγνώσκοντι τὴν δύναμιν ἀποδιδὸν τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέαν φάθι εἶναι, αἰτίαν ἐπιστήμης οὖσαν καὶ ἀληθείας ὡς γιγνωσκομένης μὲν διανοοῦ, οὕτω δὲ καλῶν ἀμφοτέρων ὄντων, γνώσεώς τε καὶ ἀληθείας, ἄλλο μὲν κάλλιον ἔτι τούτων ἡγούμενος αὐτὸ ὀρθῶς ἡγήσει" κτλ.* —

Conferantur etiam Democriti Epicurique *εἴδωλα* sive *ἐπίῤῥοιαι* apud Zellerum I, 738 sqq. tert. et III, 1, p. 388 sqq. ed. II.

[384]) cfr. „Plato's Timaeus übersetzt von Fr. Susemihl" l. l. not. 117.

μούμενοι τὴν ἐμὴν δύναμιν περὶ τὴν ὑμετέραν γένεσιν. καὶ καθόσον μὲν αὐτῶν ἀθανάτοις ὁμώνυμον εἶναι προςήκει, θεῶν λεγόμενον ἡγεμονοῦν τ' ἐν αὐτοῖς τῶν ἀεὶ δίκῃ καὶ ὑμῖν ἐθελόντων ἕπεσθαι, σπείρας καὶ ὑπαρξάμενος ἐγὼ παραδώσω·

D. τὸ δὲ λοιπὸν ὑμεῖς ἀθανάτῳ θνητὸν προςυφαίνοντες ἀπεργάζεσθε ζῷα καὶ γεννᾶτε τροφήν τε διδόντες αὐξάνετε καὶ φθίνοντα πάλιν δέχεσθε. Ταῦτ' εἶπε καὶ πάλιν ἐπὶ τὸν πρότερον κρατῆρα, ἐν ᾧ τὴν τοῦ παντὸς ψυχὴν κεραννὺς ἔμισγε, τὰ τῶν πρόσθεν ὑπόλοιπα κατεχεῖτο μίσγων τρόπον μέν τινα τὸν αὐτὸν, ἀκήρατα δ' οὐκέτι κατὰ ταὐτὰ ὡςαύτως, ἀλλὰ δεύτερα καὶ τρίτα, ξυστήσας δὲ τὸ πᾶν διεῖλε·

E. ψυχὰς ἰσαρίθμους τοῖς ἄστροις ἔνειμε θ' ἑκάστην πρὸς ἕκαστον καὶ ἐμβιβάσας ὡς εἰς ὄχημα τὴν τοῦ παντὸς φύσιν ἔδειξε νόμους τε τοὺς εἱμαρμένους εἶπεν αὐταῖς, ὅτι γένεσις πρώτη μὲν ἔσοιτο τεταγμένη μία πᾶσιν, ἵνα μή τις ἐλαττοῖτο ὑπ' αὐτοῦ, δέοι δὲ σπαρείσας αὐτὰς εἰς τὰ προςήκοντα ἑκάστοις ἕκαστα ὄργανα χρόνου φῦναι ζῴων τὸ θεοσεβέστατον, διπλῆς δὲ οὔσης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ κρεῖττον τοιοῦτο εἴη γένος, ὃ καὶ ἔπειτα κεκλήσοιτο ἀνήρ.

p. 42 A. ὁπότε δὴ σώμασιν ἐμφυτευθεῖεν ἐξ ἀνάγκης, καὶ τὸ μὲν προςίοι, τὸ δ' ἀπίοι τοῦ σώματος αὐτῶν, πρῶτον μὲν αἴσθησιν ἀναγκαῖον εἴη μίαν πᾶσιν ἐκ βιαίων παθημάτων ξύμφυτον γίγνεσθαι, δεύτερον δὲ ἡδονῇ καὶ λύπῃ μεμιγμένον ἔρωτα, πρὸς δὲ τούτοις φόβον καὶ θυμὸν ὅσα τε ἑπόμενα αὐτοῖς καὶ ὁπόσα ἐναντίως πέφυκε διεστηκότα·

B. ὧν εἰ μὲν κρατήσοιεν, δίκῃ βιώσοιντο, κρατηθέντες δὲ ἀδικίᾳ· καὶ ὁ μὲν εὖ τὸν προςήκοντα χρόνον βιοὺς, πάλιν εἰς τὴν τοῦ ξυννόμου πορευθεὶς οἴκησιν ἄστρου βίον εὐδαίμονα καὶ συνήθη ἕξοι. σφαλεὶς δὲ τούτων . . . .

C. . . . . ἀλλάττων δὲ οὐ πρότερον πόνων λήξοι, πρὶν τῇ ταὐτοῦ καὶ ὁμοίου περιόδῳ τῇ ἐν αὐτῷ ξυνεπισπόμενος τὸν πολὺν ὄχλον καὶ ὕστερον προςφύντα ἐκ πυρὸς καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος καὶ γῆς, θορυβώδη καὶ ἄλογον ὄντα, λόγῳ κρατήσας εἰς τὸ τῆς πρώτης καὶ ἀρίστης ἀφίκοιτο εἶδος ἕξεως.

D. διαθεσμοθετήσας δὲ πάντα αὐτοῖς ταῦτα, ἵνα τῆς ἔπειτα εἴη

κακίας ἑκάστων ἀναίτιος, ἔσπειρε τοὺς μὲν εἰς γῆν, τοὺς δ' εἰς σελήνην, τοὺς δ' εἰς τἆλλα ὄργανα χρόνου. τὸ δὲ μετὰ τὸν σπόρον τοῖς νέοις παρέδωκε θεοῖς σώματα πλάττειν θνητά, τό τ' ἐπίλοιπον ὅσον ἔτι ἦν ψυχῆς ἀνθρωπίνης δέον προσγενέσθαι, (E) τοῦτο καὶ πάνθ' ὅσα ἀκόλουθα ἐκείνοις ἀπεργασαμένους ἄρχειν καὶ κατὰ δύναμιν ὅτι κάλλιστα καὶ ἄριστα τὸ θνητὸν διακυβερνᾶν ζῷον, ὅτι μὴ κακῶν αὐτὸ ἑαυτῷ γίγνοιτο αἴτιον. Καὶ ὁ μὲν δὴ ἅπαντα ταῦτα διατάξας ἔμενεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ κατὰ τρόπον ἤθει· μένοντος δὲ νοήσαντες οἱ παῖδες τὴν τοῦ πατρὸς τάξιν ἐπείθοντο αὐτῇ καὶ λαβόντες ἀθάνατον ἀρχὴν θνητοῦ ζῴου, μιμούμενοι τὸν σφέτερον δημιουργὸν, πυρὸς καὶ γῆς ὕδατός τε καὶ ἀέρος ἀπὸ τοῦ κόσμου δανειζόμενοι μόρια ὡς ἀποδοθησόμενα πάλιν, εἰς ταὐτὸν τα λαμβανόμενα ξυνεκόλλων οὐ τοῖς ἀλύτοις,

p. 43 A. οἷς αὐτοὶ ξυνείχοντο δεσμοῖς, ἀλλὰ διὰ σμικρότητα ἀοράτοις πυκνοῖς γόμφοις ξυντήκοντες, ἓν ἐξ ἁπάντων ἀπεργαζόμενοι σῶμα ἕκαστον, τὸ τῆς ἀθανάτου ψυχῆς περιόδους ἐνέδουν εἰς ἐπίῤῥυτον σῶμα καὶ ἀπόῤῥυτον. αἱ δ' εἰς ποταμὸν ἐνδεθεῖσαι πολὺν οὔτ' ἐκράτουν οὔτ' ἐκρατοῦντο, βίᾳ δ' ἐφέροντο καὶ ἔφερον" κτλ.

Ecce autem singula!

Auctoris l. verba:

„τὰν μὲν ὦν ἀνθρωπίναν ψυχὰν ἐκ τῶν αὐτῶν λόγων (i. e. ἔκ τε τᾶς ἀμερίστω μορφᾶς καὶ τᾶς μεριστᾶς οὐσίας) καὶ δυναμίων (i. e. ἀρχῶν κινασίων, τᾶς τε ταὐτῶ καὶ τᾶς τῶ ἑτέρω — cfr. p. 95 E) συγκερασάμενος καὶ μερίξας", —

si animam spectas, quae miscetur, non minus late patent, quam illa Platonis Tim. p. 41 E: „διπλῆς δὲ οὔσης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως κτλ.",

quoniam uterque, quam humanam animam appellat, eam non de solis hominibus accipi voluit, — quâ de re postea — sed de animantibus, ratione quidem praeditis, quotcunque in orbe Alterius — ut in Terrâ, ita in planetis — procreanda erant;

sin autem rationem miscendi, latius patere videntur, quam ista Plat. Tim. p. 41 D:

„τρόπον μέν τινα αὐτὸν, ἀκήρατα δ' οὐκέτι κατὰ ταὐτὰ ὡς-αύτως, ἀλλὰ δεύτερα καὶ τρίτα". [385])

Sed quid tandem auctor l. sibi voluit dicens: „ἐκ τῶν αὐτῶν λόγων καὶ δυναμίων συγκερασάμενος"?

Quo enim spectat?

Plato quidem verbis „τρόπον μέν τινα αὐτὸν" κτλ., significat modum quendam eundem, quo anima mundi sit commixta.

Quid auctor l.? An idem? At obstant, qui grammaticen profitentur: nulla enim hîc de animâ mundi iniecta erat mentio. Quorum praecepta si sequimur, illa „ἐκ τῶν αὐτῶν κτλ." alio referre non possumus, nisi ad τὰν τῶ κόσμω σύστασιν, ita ut haec prodeat sententia:

humanam animam iisdem rationibus et momentis temperavit, atque universum mundum.

Tamen contra est atque oportebat: auctor l. illuc non spectat, sed ad animam mundi, descriptam supra, p. 95 E, quod quidem a me non suspicionibus coarguetur et coniecturâ (faciendâ fortasse ex usu verbi μερίξας), sed mixtione ipsâ animae humanae.

Atque haec certe non ita se haberent, nisi praecipitem egisset eum temeritas quaedam furis, quâ obcaecatus in exprimendo exemplari suo transitione usus est Platonis simili, quae si apud hunc occurreret, concinna iudicaretur, inconcinna apud illum iudicanda videtur.

Quae res nonnihil momenti affert ad fidem eius labefactandam.

Sed quae coeperam.

Auctorem l. voce „μερίξας" haud ita difficile adducor, ut mihi persuadeam, significare idem, quod Platonem p. 41 D his:

„διεῖλε τὸ πᾶν ψυχὰς ἰσαρίθμους τοῖς ἄστροις" i. e. stellis fixis, quibus initio sua cuique distribuuntur (cfr. „ἔνειμε θ' ἑκάστην πρὸς ἕκαστον"), et unde post demum in planetas, a quibus corpora acciperent, et in Terram satae esse dicuntur (cfr. p. 41 E: „δέοι δὲ σπαρείσας κτλ.").

---

[385]) de quibus quid Zellerus iudicaverit, invenies apud ipsum II, 1, p. 690 ed. III.

Illis autem „*διένειμε τᾳ̃ φύσει τᾳ̃ ἀλλοιωτικᾳ̃*[386]) *παραδοὺς*“ comparatum quidem velim Platonis Timaeum p. 42 D:

„*διαθεσμοθετήσας δὲ πάντα αὐτοῖς ταῦτα, ἵνα τῆς ἔπειτα εἴη κακίας ἀναίτιος, ἔσπειρε τοὺς μὲν εἰς γῆν, τοὺς δ᾽ εἰς σελήνην, τοὺς δ᾽ εἰς τἆλλα ὄργανα χρόνου*“.[387]) *τὸ δὲ μετὰ τὸν σπόρον τοῖς νέοις παρέδωκε θεοῖς σώματα πλάττειν θνητὰ, τό τ᾽ ἐπίλοιπον, ὅσον ἔτι ἦν ψυχῆς ἀνθρωπίνης δέον προσγενέσθαι, τοῦτο καὶ πάνθ᾽ ὅσα ἀκόλουθα ἐκείνοις ἀπεργασαμένους ἄρχειν*“ *κτλ.*

Plato cum scribit „*νέοις θεοῖς*“, quid scribit? planetis, opinor, et Terrae.[388]) Quamquam enim illâ oratione, quâ summus opifex aedificatorque mundi illos invitat ad procreanda tria genera mortalia, stellas, exceptâ[389]) quidem per lapsum calami Terrâ, affatus esse ad unam omnes, simulque deos, quos sibi finxerit superstitio vulgi,[390]) tamen post nullis quidem aliis hac in re locum dedisse videtur nisi planetis atque Terrae.

Hoc qui existimat non ita se habere, non intelligo, cur idem non putet, inepta loquentem factum esse a Platone summum Deum p. 41 C sq.:

„*τὸ δὲ λοιπὸν ὑμεῖς* (sc. *οἱ νέοι θεοὶ*) *ἀθανάτῳ θνητὸν προσυφαίνοντες ἀπεργάζεσθε ζῷα καὶ γεννᾶτε τροφήν τε διδόντες αὐξάνετε καὶ φθίνοντα πάλιν δέχεσθε*“, —

e quibus nescio an satis magna significatio fiat, innui stellas vagas simulque Terram, excludi vero stellarum fixarum orbem, quo post interitum corporis et animae mortalis, reditus pateat immortali animo, siquidem dignum, qui redeat, sese praestiterit.[391])

---

[386]) cfr. Ps. Philolai *μεταβλαστικὰ φύσις* apud Stobaeum „Ecl. phys.“ I, cap. 21, § 2 prope fin. (I, a, p. 422, v. 6 sq. Heeren) et *φύσις* Posidonii apud Zellerum III, 1, p. 130, not. 3, p. 131, not. 1, ed. II.

[387]) i. e. in planetas — cfr. p. 39 D: „*οὐκ ἴσασι χρόνον ὄντα τὰς τούτων πλάνας*“. —

[388]) cfr. p. 40 B.

[389]) cfr. „*ὅσοι τε περιπολοῦσι*“. —

[390]) p. 41 A: „*ἐπεὶ δ᾽ οὖν πάντες, ὅσοι τε περιπολοῦσι φανερῶς καὶ ὅσοι φαίνονται, καθόσον ἂν ἐθέλωσιν, οἱ θεοὶ γένεσιν ἔσχον, λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ τόδε τὸ πᾶν γεννήσας τάδε*“.

cfr. Susemihl l. l. not. 116.

[391]) cfr. p. 42 B: „*καὶ ὁ μὲν εὖ τὸν προσήκοντα χρόνον βιοὺς, πάλιν εἰς τὴν ξυννόμου πορευθεὶς οἴκησιν ἄστρου, βίον εὐδαίμονα καὶ συνήθη ἕξοι*“. —

Auctor l. cum illud negotium dicit impositum *τᾷ φύσει τᾷ ἀλλοιωτικᾷ*, idemne dicit?

Nondum liquet. Dicentem faciamus ipsum:

„*διαδεξαμένα δ'* (sc. *ἁ φύσις ἁ ἀλλοιωτικὰ*) *αὐτὸν ἐν τῷ ἀπεργάζεν θνητά τε καὶ ἐφαμέρια*[392]) *ζῷα, ὧν τὰς ψυχὰς ἐπιῤῥύτως ἐνάγαγε, τὰς μὲν ἀπὸ σελάνας, τὰς δ' ἀπ' ἁλίω, τὰς δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν πλαζομένων ἐν τᾷ τῶ ἑτέρω μοίρᾳ, ἔξω μιᾶς τᾶς ταὐτῶ δυνάμιος, ἃν ἐν τῷ λογικῷ μέρει ἔμιξεν, εἰκόνα σοφίας τοῖς εὐμοιρατοῦσι*". —

Omisso primariae sententiae verbo finito,[393]) subiecto secundariarum, angustior quidem locus interpretandi relinquitur.[394]) Tamen, quantumvis periculose experiundum sit, experiar certe, ut veritas emergat.

---

[392]) cfr. *Ζῷα ἐφήμερα* Pseudo-Aristotelis „*περὶ κόσμου*" cap. 3, p. 393, A, 5: „*καὶ τὸ μὲν ἄνω πᾶν* (suppl. *τοῦ ὅλου κόσμου*) *θεῶν ἀπέδειξεν οἰκητήριον, τὸ κάτω δὲ ἐφημέρων ζῴων*". —

[393]) Aut supple „*ἦν*" ad participium „*διαδεξαμένα*" in modum Godofredi Hermanni „adnotationes ad Vigeri de praecipuis graecae dictionis idiotismis librum" p. 776, not. 227 et p. 770, not. 215, ed. II, qui — cum not. 227 verbum *εἶναι* plerumque, nisi semper, in praesenti tempore supplendum esse affirmet, — ipse tamen not. 215 ab Aeschylo „Agam." v. 521 ed. Franz. subtractum „*ἦμεν*" intelligit, aut male Ps. Timaeum struxisse verba putabis. Nam exlusum velim tertium illud, pronomen „*ὧν*" auctori valuisse idem, quod „*αὐτῶν*".

[394]) Unde omnis iste Martini natus est error, qui „des études sur le Timée" T. II, not. XLIV, p. 152 huc respiciens vera cum falsis hoc modo commiscuit: „Dans le traité, attribué à Timée de Locres, on lit, que dieu livra la matière des âmes humaines à la nature changeante, c'est à dire aux planètes, qui en firent des âmes humaines, et qu'ensuite dieu (non deus! sed *ἁ φύσις ἁ ἀλλὸιωτιτά*) emprunta les unes à la lune, les autres au soleil et aux astres planètes, mais qu'il (idem error!) mêla cependant à la partie raisonnable une portion de la nature du même, empruntée aux étoiles fixes, afin qu'elle fût une image de la sagesse pour les hommes, qui en seraient heureusement doués". —

Pariter vitiosa haec:

„Non seulement ces détails ne se trouvent dans le Timée, dont ce traité offre habituellement le résumé, mais ils sont inconciliables avec ce, qui est dit dans le dialogue de Platon, d'après lequel le mélange définitif était accompli dès avant la distribution de la matière des âmes humaines dans les planètes."

Suscepit igitur *ἁ φύσις ἁ ἀλλοιωτικά* partes dei in fingendis mortalibus paucorum dierum animantibus, quibus animas, mortales quidem, *ἐπιῤῥύτως* i. e. post partum (v. not. 383) induxit (supplenda videtur *ἁ ἀλλοιωτικὰ φύσις*) a lunâ partim (et in lunâ, ni fallor), partim a sole (et in sole), partim a (et in) reliquis, quae in Alterius sorte vagantur, stellis i. e. planetis.

Quae si ad verbum accipias (neglectâ quidem eâ interpretatione, quam uncis inclusam vides) auctor l. *τὰν ἀλλοιωτικὰν φύσιν* seposuit a planetis.

Estne igitur natura vel vis, insita uni Terrae? At pugnat vox „*διένειμε*“. Quid igitur est?

Nondum habeo, quod respondeam: latet ista etiam crassis occultata et circumfusa tenebris. Sed ut erumpat, enitendum nobis est.

Conferatur Plat. Tim. p. 42 E:

„*Καὶ ὁ μὲν δὴ ἅπαντα ταῦτα διατάξας ἔμενεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ κατὰ τρόπον ἤθει· μένοντος δὲ νοήσαντες οἱ παῖδες τὴν τοῦ πατρὸς τάξιν ἐπείθοντο αὐτῇ, καὶ λαβόντες ἀθάνατον ἀρχὴν θνητοῦ ζῴου, μιμούμενοι τὸν σφέτερον δημιουργὸν, πυρὸς καὶ γῆς ὕδατός τε καὶ ἀέρος ἀπὸ τοῦ κόσμου* (i. e. *ἀφ' ἑαυτῶν*) *μόρια ὡς ἀποδοθησόμενα πάλιν,*

p. 43 A. *εἰς ταὐτὸν τὰ λαμβανόμενα ξυνεκόλλων οὐ τοῖς ἀλύτοις, οἷς αὐτοὶ ξυνείχοντο, δεσμοῖς, ἀλλὰ διὰ σμικρότητα ἀοράτοις πυκνοῖς γόμφοις ξυντήκοντες, ἓν ἐξ ἁπάντων ἀπεργαζόμενοι σῶμα ἕκαστον, τὰς τῆς ἀθανάτου ψυχῆς περιόδους ἐνέδουν εἰς ἐπίῤῥυτον σῶμα καὶ ἀπόῤῥυτον. αἱ δ' εἰς ποταμὸν ἐνδεθεῖσαι πολὺν οὔτ' ἐκράτουν οὔτ' ἐκρατοῦντο, βίᾳ δ' ἐφέροντο καὶ ἔφερον*“ *κτλ.*

et p. 69 C:

„*καὶ τῶν μὲν θείων αὐτὸς γίγνεται δημιουργὸς, τῶν δὲ θνητῶν τὴν γένεσιν τοῖς ἑαυτοῦ γεννήμασι δημιουργεῖν προςέταξεν. οἱ δὲ μιμούμενοι, παραλαβόντες ἀρχὴν ψυχῆς ἀθάνατον, τὸ μετὰ τοῦτο θνητὸν σῶμα αὐτῇ περιετόρνευσαν ὄχημά τε πᾶν τὸ σῶμα*

D. *ἔδοσαν ἄλλο τε εἶδος ἐν αὐτῷ ψυχῆς προςῳκοδόμουν τὸ θνητὸν, δεινὰ καὶ ἀναγκαῖα ἐν ἑαυτῷ παθήματα ἔχον, πρῶτον μὲν ἡδονὴν, μέγιστον κακοῦ δελέαρ, ἔπειτα λύπας, ἀγαθῶν φυγὰς, ἔτι δ' αὖ θάῤῥος καὶ φόβον, ἄφρονε ξυμβούλω, θυμὸν δὲ δυςπαραμύθητον, ἐλπίδα δ' εὐπαράγωγον, αἰσθήσει δὲ ἀλόγῳ καὶ ἐπιχειρητῇ*

παντὸς ἔρωτι συγκερασάμενοι ταῦτα ἀναγκαίως τὸ θνητὸν γένος ξυνέθεσαν". —

Quae si studiose persequimur, iam magis emergit, qualis sit auctoris l. natura illa *ἀλλοιωτικά*. Facile enim illud adducimur, ut statuamus, auctorem l., quippe qui l. l. *ψυχὰς* intelligat *τὰς τῶ ἑτέρω δυνάμιας τῶν ψυχῶν* — id quod apparet ex ipsius exceptione: „*ἔξω μιᾶς τᾶς ταὐτῶ δυνάμιος, ἃν ἐν τῷ λογικῷ μέρει ἔμιξεν*", — sententiâ illâ „*ἐνάγαγε τὰς μὲν ἀπὸ σελάνας, τὰς δ' ἀπ' ἁλίω, τὰς δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν πλαζομένων ἐν τᾷ τῶ ἑτέρω μοίρᾳ*"

significare simile quiddam, atque Platonem in Timaeo p. 42 E verbis his:

„*μιμούμενοι τὸν σφέτερον δημιουργὸν, πυρὸς καὶ γῆς ὕδατός τε καὶ ἀέρος ἀπὸ τοῦ κόσμου δανειζόμενοι μόρια*" *κτλ.*,

cum hic idem Plato p. 42 A e corpore ex his elementis conflato enasci *τὸ ἄλλο εἶδος ψυχῆς* i. e. *τὸ θνητὸν εἶδος* deum aperte dicentem fecerit in oratione illâ, quâ animas puras allocutus esse fingitur.

Est igitur *φύσις* [395]) *ἀλλοιωτικά* natura sive vis mutandi *κατὰ τὸ ποιόν* elementis innata, vel potius vires sive qualitates elementis innatae i. e. *θερμότας καὶ ξηρότας καὶ ψυχρότας καὶ ὑγρότας,* [396]) eoque credideris ingeneratam universo mundo. Itane?

---

[395]) In hanc auctoris l. *φύσιν* apte illa Galeni *φύσεως* definitio quadrat „*περὶ κράσεων*" III, cap. 4 (vol. 1, p. 675, Kühn):

„*φύσιν δ' ὅταν εἴπω, τὴν ὅλην οὐσίαν τε καὶ κρᾶσιν, τὴν ἐκ τῶν πρώτων στοιχείων, θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ*". —

[396]) cfr. Galenus „*εἰς τὸ Ἱπποκράτους περὶ χυμῶν ὑπόμνημα*" I, 1 (vol. 16, p. 37 Kühn):

„*τὰ δὲ κοινὰ πάντων, ὑγρὸν καὶ θερμὸν καὶ ξηρὸν καὶ ψυχρὸν, ἵνα ἀπὸ τῶν ποιοτήτων ὀνομάζωμεν τὰ στοιχεῖα, τῷ παλαιῷ ἑπόμενοι, καὶ ἐκεῖναι μόναι τέτταρες ποιότητες ὑποκειμένην οὐσίαν ἀλλοιοῦσαι τῆς εἰς ἄλληλα μεταβολῆς στοιχείων εἰσὶν αἴτιαι καὶ φυτῶν καὶ ζῴων δημιουργαί*". —

Alibi quidem „*περὶ δυνάμεων φυσικῶν*" II, cap. 6 (vol. 2, p. 12 et p. 15 Kühn) idem Galenus *τῇ ἀλλοιωτικῇ δυνάμει* sociam adiungit *τὴν διαπλαστικήν*:

„*ὥστ', εἰ μὲν τὰς πρώτας τε καὶ στοιχειώδεις ἀλλοιωτικὰς δυνάμεις ζητοίης, ὑγρότης δ' ἐστὶ καὶ ξηρότης καὶ θερμότης καὶ ψυχρότης· εἰ δὲ τὰς ἐκ τῆς τούτων κράσεως γενομένας, τοσαῦται καθ' ἕκαστον ἔσονται ζῷον, ὅσαπερ ἂν αὐτοῦ τὰ αἰσθητὰ στοιχεῖα ὑπάρχῃ· καλεῖται δ' αἰσθητὰ στοιχεῖα τὰ*

universo mundo? Non, opinor. Excipitur orbis stellarum inerrantium, quae sint *ἐν τᾷ ταὐτῶ μοίρᾳ*, cum auctor mortalia animantia generari voluerit *ἐν τᾷ τῶ ἑτέρω*.[397]) Hoc effici videtur ex propositis et esse consequens. Sed excipiendae isti etiam erant stellae errantes ipsae, quas una cum inerrantibus aethereas esse affirmaverat p. 96 C.

Quare perspicuum est, quam non multum (si personis deorum remotis de re quaeras) a Platonis diis iunioribus qui p. 41 C *κατὰ φύσιν* sese convertere iubentur ad generandum differat auctoris l. *φύσις ἀλλοιωτικά*, et iamsi haec a sole lunâque et a planetis reliquis corpus simulque mortalem animae partem arripuit, illi vero eadem conflasse dicuntur ex partibus

---

ὁμοιομερῆ πάντα τοῦ σώματος μόρια. . . . . ὀστοῦν δὴ καὶ χόνδρον καὶ νεῦρον καὶ ὑμένα καὶ σύνδεσμον καὶ φλέβα καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ζῴου γένεσιν ἡ φύσις ἀπεργάζεται, δυνάμει χρωμένη, καθόλου μὲν εἰπεῖν, τῇ γεννητικῇ τε καὶ ἀλλοιωτικῇ, κατὰ μέρος δὲ, θερμαντικῇ τε καὶ ψυκτικῇ καὶ ὑγραντικῇ καὶ ξηραντικῇ καὶ ταῖς ἐκ τῆς τούτων κράσεως γενομέναις, οἷον ὀστοποιητικῇ τε καὶ νευροποιητικῇ καὶ χονδροποιητικῇ· σαφηνείας γὰρ ἕνεκα καὶ τούτοις τοῖς ὀνόμασι χρηστέον" —

et p. 15:

„*αἱ δὲ κατὰ μέρος ἅπασαι δυνάμεις τῆς φύσεως αἱ ἀλλοιωτικαὶ αὐτὴν μὲν τὴν οὐσίαν τῶν χιτώνων τῆς κοιλίας καὶ τῶν ἐντέρων καὶ τῶν ὑστερῶν ἐτέλεσαν, οἵαπέρ ἐστι· τὴν δὲ σύνθεσιν αὐτῶν καὶ τὴν τῶν ἐμφυομένων πλοκὴν καὶ τὴν εἰς τὸ ἕτερον τῶν ἐντέρων ἔκφυσιν καὶ τὴν τῆς ἔνδον κοιλότητος ἰδέαν καὶ τἆλλα, ὅσα τοιαῦτα δύναμίς τις ἑτέρα διέπλασεν, ἣν διαπλαστικὴν ὀνομάζομεν· ἣν δὴ καὶ τεχνικὴν εἶναι λέγομεν"* — *κτλ.*

[397]) Ergo non universa *φύσις* intelligitur *ἀλλοιωτικά*, sed solus orbis Alterius, eamque, quamquam in animantibus post partum transfigurari dicitur in animam (cfr. *ὧν τὰς ψυχὰς ἐπιῤῥύτως ἐνάγαγε*) i. e. in mortalem animi partem, tamen non prorsus eandem accipi velim atque alteram partem *φύσεως* Stoïcorum, quae — de universâ loquor — convertitur in animum,

neque hoc loco Posidonii ingenium perspicio docentis „*πρῶτον μὲν εἶναι τὸν Δία, δεύτερον δὲ τὴν φύσιν, τρίτην δὲ τὴν εἱμαρμένην*" (cfr. Stobaeus „Ecl. phys." I, 178 et Ps. Plutarchus „plac. phil." I, 28, 5), quo de placito vide Ottonem Heine „Stoïcorum de fato doctr." p. 4 et Zellerum III, 1, p. 131, not. 1, ed. II —, verumenimvero Panaetii, cui placuisse videatur, non unius eiusdemque generis esse *φύσιν* et *ψυχὴν* (Nemesius „de nat. hom." cap. 15, p. 96: „*Παναίτιος δὲ ὁ φιλόσοφος τὸ μὲν φωνητικὸν τῆς καθ' ὁρμὴν κινήσεως μέρος εἶναι βούλεται, λέγων ὀρθότατα, τὸ δὲ σπερματικὸν οὐ τῆς ψυχῆς μέρος, ἀλλὰ τῆς φύσεως*". cfr. Zellerus III, 1, p. 505 ed. II.

ἀπὸ τοῦ κόσμου — illo quidem loco, ut videtur, angustiore vi ac potestate usurpati — mutuo sumptis.

Tamen subest quaedam placitorum non dissensio quidem, sed dissensionis species. Auctor l. cum Stoïcis: „*ὧν τὰς ψυχὰς ἐπιῤῥύτως* (i. e. post partum) *ἐνάγαγε*“, —

Plato p. 42 A: „*πρῶτον μὲν αἴσθησιν ἀναγκαῖον εἴη μίαν πᾶσιν ἐκ βιαίων παθημάτων ξύμφυτον γίγνεσθαι, δεύτερον δὲ ἡδονῇ καὶ λύπῃ μεμιγμένον ἔρωτα, πρὸς δὲ τούτοις φόβον καὶ θυμόν, ὅσα τε ἑπόμενα αὐτοῖς καὶ ὁπόσα ἐναντίως πέφυκε διεστηκότα*“ — cum *αἰσθήσει* igitur *θυμὸν* et *ἐπιθυμίας*, —

atque ideo quidem non vera dissensio, quod *βίαια παθήματα* illa post partum nascuntur et quod mirâ quidem inconstantiâ utrique videntur corpora inhaerere animis.

Subest et altera, assignanda certe et inconstantiae Platonis, qui cum solos planetas, non simul Terram, munus illud gignendi subire iusserit, tamen in Terrâ quoque animantia procreari voluit, et temeritati auctoris l., qui cum omnino de Terrâ taceat,[398]) illius quidem inconstantiae crimen — quamquam reapse non effugit — tamen effugisse videatur, sed in maiores plagas incidit, cum planetas quidem animantibus impleverit, Terram autem, invitus quidem et inscius, vacuam reliquerit.[399])

Ergo Plato non unam, quantumvis opponas *ἀνθρωπίνην ψυχήν*, Terram, sed vagas simul, quas vocant, stellas animantium mortalium fabricam intellexit itemque*) — omissâ imprudenter quidem Terrâ — auctor l., de quo quidem non excludere contrarium, quid est, nisi portenta imputare ipsi? Si enim una Terra visa isti esset animantium fabrica, quid inde eveniret? Illud, quo nihil dici potest absurdius, ponere istum, Terrae propriam *φύσιν ἀλλοιωτικάν* — quam ipsam, eiusdem Terrae finibus coërcitam, gignere exspectamus corpus simulque mortale manimorum partem — in Terram deduxisse de planetis illas,

---

[398]) cfr. „*ὧν τὰς ψυχὰς ἐπιῤῥύτως ἐνάγαγε, τὰς μὲν ἀπὸ σελάνας κτλ.*“, ubi nullam prorsus iste Terrae fecit mentionem“. —

[399]) Fieri enim nullo pacto poterat, ut iste *φύσιν ἀλλοιωτικάν* solorum planetarum esse crederet, non item Terrae.

*) Concedo tamen, fortasse non satis me vim verborum tenere, quamquam haud scio an, si ego hîc non intelligam, sit aliqua culpa auctoris l. —

quae uniuscuiusque harum, quas errantes dicunt, stellarum propriae fuerint, *φύσεις ἀλλοιωτικάς*, ut ipsius (Terrae) loco — sterilem credo — procrearent homines, quibus scilicet terrestre nihil ingenerarent. Illae enim auctoris l. animae sunt mortales animorum partes, quas fingi fecit ipse et formari operâ *φύσιος ἀλλοιωτικᾶς* i. e. elementorum vel potius qualitatum eorum in toto orbe Alterius, quamquam non sane intelligo, quomodo hoc istius placitum conveniat cum illo, quod supra legeramus, planetas naturâ esse aethereos.

Nec minus perverse iudicaret ille, qui Terrae *φύσιν ἀλλοιωτικάν* mutuo sumpsisse diceret de stellis errantibus non elementa cum qualitatibus suis, sed solas mortales animas, quae ut separentur, nullo prorsus pacto fieri potest. Perversius etiam, si quis immortalem animum, quem satis definite excepit auctor l. ipse („*ἔξω μιᾶς τᾶς ταὐτῶ δυνάμιος*“ *κτλ.*).

Id igitur certi exploratique habere mihi videor, *τὰν ἀλλοιωτικὰν φύσιν* coërceri ab auctore l. finibus orbis Alterius.

Nec aliter Platonem sensisse iudico, cuius arbitratu Deus animos puros, ut induerentur corporibus, a stellis fixis dimissas iisdem finibus sese tenere iusserit.

Sed hac de re satis.

Quare quod instat:

Auctoris l. exceptioni „*ἔξω μιᾶς τᾶς ταὐτῶ δυνάμιος, ἂν ἐν τῷ λογικῷ μέρει ἔμιξεν*“

conferantur Plat. Tim. p. 43 A et p. 42 E, ubi *περίοδοι τῆς ἀθανάτου ψυχῆς* nominantur *ἀθάνατος ἀρχὴ θνητοῦ ζῴου*, et p. 69 C, ubi *ἀρχὴ ψυχῆς ἀθάνατος*, et p. 41 C, ubi *θεῖον*, quam immortalem animi partem deus ipse dicitur procreasse et procreatam tradidisse *τοῖς νέοις θεοῖς* (p. 69 C, p. 42 D), qui in capite eam collocabant (p. 44 D).

Ergo congruunt, nisi urgeas differentiam, quae sit inter *νέους θεούς* et *φύσιν ἀλλοιωτικάν*.

Quodsi vero quis contra veniat obiciens, requiri plenam in collatione istâ similitudinem, cum auctor l. nonnisi unam exceperit vim Eiusdem, (*ἔξω μιᾶς τᾶς ταὐτῶ δυνάμιος*), Plato autem divinam animi partem conflatam voluerit naturâ et Eiusdem et Alterius (p. 43 D), eum illud velim recordari, quod

dudum auctor dixerat: „τὰν μὲν ὦν ἀνθρωπίναν ψυχὰν ἐκ τῶν αὐτῶν λόγων καὶ δυναμίων συγκερασάμενος καὶ μερίξας διένειμε (suppl. ὁ θεὸς) τᾷ ἀλλοιωτικᾷ φύσει παραδούς“, quae δυνάμιες quoniam eiusdem generis esse dicuntur, cuius δυνάμιες animae mundi, consentaneum est, ut intelligantur ἅτε ταὐτῶ καὶ ἁ τῶ ἑτέρω.

Ergo ipse Deum animos non modo Eiusdem vi, sed Alterius etiam (quâdam ex parte) commixtos docet generasse eosque i. e. hanc immortalem eorum partem — ipsam quidem utriusque generis viribus concinnatam, ita tamen, ut Alterius vim voluerit praeponderari illâ Eiusdem — dedisse τᾷ ἀλλοιωτικᾷ φύσει, ut haec ipsa agglutinaret corpus simulque animi reliquam partem mortalem. Fidem faciat etiam altera necessitas, quae nascitur inde, quod paullo post de eodem λογικῷ, in quo temperata ἁ ταὐτῶ δύναμις, dicitur hoc:

„τῶ δὲ λογικῶ τὸ μὲν κρέσσον ἐκ ταὐτῶ φύσιος, τὸ δὲ χέρειον ἐκ τᾶς τῶ ἑτέρω“. —

Est igitur ἁ ταὐτῶ δύναμις potentia resultans e naturâ et Eiusdem et Alterius, quibus constat τὸ λογικόν, sed ita quidem constare videtur, ut propendeat illa Eiusdem; quae potentia sicut est a deo alteri animae mundanae parti stellisque fixis [400]) attributa, ita τῷ λογικῷ.

---

[400]) Unde dubito an, sicut apud Platonem (p. 90 A), ita apud Nostrum summâ scilicet Dei operâ accepta intelligatur ἁ ταὐτῶ δύναμις. Quemadmodum quidem neque Plato patefecit, neque Ps. Timaeus, quippe qui ne num quidem. Platonis sententia latet obscuritate involuta fabulae, latet etiam evoluta aliquatenus auctoris lib. — Huius enim φύσει ἀλλοιωτικᾷ quid obtigerit, quaero, et quo tandem modo a stellis fixis? Ignisne lucendo indidem, an quid aliud, nescio, nec me pudet fateri, me nescire, quod nesciam. Sed, si ullâ de re obscurâ affirmare possem, profecto affirmarem, τὰν ταὐτῶ δύναμιν intelligi ignem illum caelestem stellarum inerrantium, mentesque humanas eiusdem radios. Quid enim? nullumne huius placiti simile usquam? Immo vero erant et alii, qui simile sentirent, iique de numero Stoïcorum. cfr. Cicero „Rep.“ VI, 15, § 15, ubi Paulus pater haec somniantem docet filium:

„hisque (suppl. hominibus) animus datus est ex illis sempiternis ignibus, quae sidera et stellas vocatis; quae globosae et rotundae, divinis animatae mentibus, circos suos orbesque conficiunt celeritate mirabili“ —

et „N. D.“ III, 14, § 36, ubi Cotta

Quam vim Eiusdem, *ἃν ἐν τῷ λογικῷ μέρει ἔμιξεν* (suppl. *ἁ φύσις ἁ ἀλλοιωτικά*) auctor l. dicit „*εἰκόνα σοφίας* (i. e. imaginem ipsius Dei vel ipsius Dei sapientiae[401]) *τοῖς εὐμοιρατοῦσι*" neque eo abhorret ab opinione Platonis, qui in „Rep." VI, 509, A *εἰκόνα τοῦ ἀγαθοῦ* et qui in Philebo p. 30 Socratem dicentem fecit:

„*οὐκοῦν . . . λέγοιμεν, ὡς ἔστιν . . . αἰτία οὐ φαύλη* (= *τὸ ἀγαθὸν*) *. . . σοφία καὶ νοῦς λεγομένη δικαιότατ' ἄν*";

„ita — inquit — vultis (sc. Balbe, Stoïci reliqui) opinor, nihil esse animal et sentiens in naturâ atque mundo praeter ignem" (caelestem scilicet, non terrestrem), cfr. ibidem II, 15, 40 sq.

[401]) eaque dubito an intelligatur cum Stoïcis divinarum humanarumque verum et initiorum causarumque cuiusque rei cognitio. cfr. Cicero „Tusc. Disp." V, 3, 7 ac propter differentiam *σοφίας* cum *φρονήσει* Xenocrates apud Clementem Alexandrinum „Strom." II, cap. 5, § 24 (vol. 2, p. 137, v. 6 sqq. Klotz):

„ . . . . *Ξενοκράτης ἐν τῷ περὶ φρονήσεως τὴν σοφίαν ἐπιστήμην τῶν πρώτων αἰτίων καὶ τῆς νοητῆς οὐσίας εἶναί φησι, τὴν φρόνησιν ἡγούμενος διττὴν, τὴν μὲν πρακτικὴν, τὴν δὲ θεωρητικὴν, ἣν δὴ σοφίαν ὑπάρχειν ἀνθρωπίνην. διόπερ ἡ μὲν σοφία φρόνησις, οὐ μὴν πᾶσα φρόνησις σοφία*". —

Σοφίαν igitur intelligo Deum O. M. ipsum, minime autem illum Christianorum deum i. e. Iesum Christum, quem cum aliis *σοφίαν* vocabat Clemens Alex. „Strom." VI, cap. 7, § 58 (vol. 3, p. 133, v. 4 Klotz):

„*Σοφία δ' οὗτος* (sc. *ὁ πρωτόγονος υἱὸς*) *εἴρηται πρὸς ἁπάντων των προφητῶν*" —

ibidem VI, cap. 7, § 61 (vol. 3, p. 134, v. 22 Klotz):

„*Εἰ τοίνυν αὐτόν τε τὸν Χριστὸν σοφίαν φαμὲν καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ*" —

VII, cap. 2, § 7 (vol. 3, p. 211, v. 9 sqq. Klotz):

„*ἄγνοια γὰρ οὐχ ἅπτεται τοῦ θεοῦ, τοῦ πρὸ καταβολῆς κόσμου συμβούλου γενομένου τοῦ πατρός. αὕτη γὰρ ἦν σοφία,* „ „*ᾗ προσέχαιρεν*" " *ὁ παντοκράτωρ θεὸς· δύναμις γὰρ τοῦ θεοῦ ὁ υἱὸς, ἅτε πρὸ πάντων τῶν γενομένων ἀρχικώτατος λόγος τοῦ πατρὸς, καὶ σοφία αὐτοῦ κυρίως ἂν καὶ διδάσκαλος λεχθείη τῶν δι' αὐτοῦ πλασθέντων*". —

Ac ne illam quidem Philonis J. *σοφίαν* obversatam animo eius esse dico, siquidem *Λόγον* hanc Philonis intelligis, non *λόγον*. cfr. „leg. alleg." I, § 14, in. (51 extr. M.):

„*τὴν μὲν γὰρ θείαν καὶ οὐράνιον σοφίαν πολλοῖς ὠνόμασεν* (suppl. *Μωϋσῆς*) *ὀνόμασι καὶ πολυώνυμον οὖσαν δεδήλωκε· καὶ γὰρ ἀρχὴν καὶ εἰκόνα καὶ ὅρασιν θεοῦ κέκληκε. Ταύτης δὲ ὡς ἂν ἀρχετύπου μίμημα τὴν ἐπίγειον σοφίαν νυνὶ παρίστησι διὰ τῆς τοῦ παραδείσου φυτουργίας*". —

et in Phaedro p. 278 D:

„*τὸ μὲν σοφὸν, ὦ Φαῖδρε, καλεῖν, ἔμοιγε μέγα εἶναι δοκεῖ καὶ θεῷ μόνῳ πρέπειν· τὸ δὲ ἢ φιλόσοφον ἤ τι τοιοῦτον, μᾶλλόν γε ἂν αὐτῷ καὶ ἁρμόττοι καὶ ἐμμελεστέρως ἔχοι*“, [402])

ergo homini sapientiam ipsam non adiudicat — atque in Tim. p. 41 C opificem mundi fingit loquentem:

„*καὶ καθόσον μὲν αὐτῶν ἀθανάτοις ὁμώνυμον εἶναι προςήκει, θεῖον λεγόμενον ἡγεμονοῦν τε ἐν αὐτοῖς τῶν ἀεὶ δίκῃ καὶ ὑμῖν* (sc. *τοῖς νέοις θεοῖς*) *ἐθελόντων ἕπεσθαι, σπείρας καὶ ὑπαρξάμενος ἐγὼ παραδώσω*“,

ergo divinam illam ducem abiudicat *τοῖς μὴ εὐμοιρατοῦσιν*.

Quae utriusque auctoris sententiae non habent tam propinquam in verbis similitudinem, quam aliae, attamen dissimiles non sunt. Voluerintne ad Pythagoreorum *σοφίαν* alludere, vix puto quemquam dubitaturum. Legimus enim in Philolai reliquiis apud Boeckhium p. 102 simile dissimile hoc:

„*περὶ μὲν τὰ τεταγμένα τῶν μετεώρων* (significatur pars mundi ab Olympo ad lunam usque pertinens) *γίγνεσθαι τὴν σοφίαν, περὶ δὲ τὰ γενόμενα τῆς ἀταξίας* (agitur ea pars mundi, quae a luna ad terram porrigitur) *τὴν ἀρετὴν, τελείαν μὲν ἐκείνην, ἀτελῆ δὲ ταύτην*“ (cfr. p. 167 sqq.),

quod placitum quidem quâtenus alienum sit ab auctore l., cui planetae non e ratione sunt *τῶν τεταγμένων*, sed *τῆς ἀταξίας*, non necesse est demonstrem pluribus.

Legimus alibi, [403]) Pythagoram, eumque primum, non sapientem sese appellasse, sed sapientiae studiosum.

Ceterum sententia illa tralaticia sane est et apud antiquos et apud nostros atque etiam in vulgus pervagata, sed multiformis quidem.

Quâ de re si tria ex omni antiquitate testimonia protulero, plura non dicam. Non enim mihi exemplum Philonis Iudaei praetereundum censeo, qui „de nobilitate“ § 3 prope fin. (II, 440, ultra med. M.) philosophatur, in ratione hominis imaginem Dei, qui insit, cerni posse:

---

[402]) cfr. „Symp.“ p. 203 E, „Parm.“ p. 134 C, „Theaet.“ p. 176 B —
[403]) cfr. Zellerus I, 396, not. 3, ed. III.

„Τοῦ δὲ (sc. Ἀδὰμ) πατὴρ μὲν θνητὸς οὐδεὶς οὐδὲ αἴτιος, ἀλλ' ἡ θεός. Οὗ (sc. θεοῦ) τρόπον τινὰ γενόμενος εἰκὼν κατὰ τὸν ἡγεμόνα νοῦν ἐν ψυχῇ“, κτλ.[404])

et „de sacrif. Ab. et Caïni“ § 17 extr. (I, 175 in. M.) Deum O. M. solum sapientem dicit:

„Ἐπειδὰν ἡ πηγὴ τῆς σοφίας, ὁ θεὸς, παραδιδῷ τὰς ἐπιστήμας τῷ θνητῷ γένει, παραδίδωσιν ἀχρόνως· οἱ δὲ, ἅτε τοῦ μόνου σοφοῦ γεγονότες μαθηταὶ εὐφυεῖς, ταχέως τὰς εὑρέσεις, ὧν ἐζήτησαν, ἔλαβον“ —

nec illud Ps. Sthenidae apud Stobaeum „Floril.“ 48, 63 (II, p. 265 v. 10 sqq. Meineke):

„Χρὴ τὸν βασιλέα σοφὸν ἦμεν· οὕτω γὰρ ἐσεῖται ἀντίτιμος καὶ ζηλωτὰς τῷ πράτω θεῷ . . . . v. 14: καὶ ὁ μὲν (sc. ὁ πρᾶτος θεὸς) ἀεὶ τὰ πάντα διοικεῖ τε καὶ ζώει αὐτὸς ἐν αὑτῷ κεκταμένος τὰν σοφίαν, ὁ δ' ἐν χρόνῳ ἐπιστάμαν“ —

---

[404]) cfr. „quis rer. div. heres sit“ § 25 med. (I, 490 extr. M.), ubi ἡ ἀνθρωπίνη σοφία appellatur τῆς θείας μίμημα et „de plantat. N.“ § 5 in. (I, 332, med. M.), ubi ἡ λογικὴ ψυχὴ τοῦ θείου καὶ ἀοράτου εἰκών —

itemque „quod deterius pot. insidiatur“ § 23 in. (I, 207 med. M.), ubi νοῦς καὶ λόγος ἀνθρώπου dicitur μίμημα καὶ ἀπεικόνισμα θεοῦ —: „ἡ μὲν οὖν κοινὴ πρὸς τὰ ἄλογα δύναμις (sc. ἡμῶν) οὐσίαν ἔλαχεν αἷμα, ἡ δὲ ἐκ τῆς λογικῆς ἀποῤῥυεῖσα πηγῆς, τὸ πνεῦμα, οὐκ ἀέρα κινούμενον, ἀλλὰ τύπον τινὰ καὶ χαρακτῆρα θείας δυνάμεως, ἣν ὀνόματι κυρίῳ ὁ Μωϋσῆς εἰκόνα καλεῖ, δηλῶν ὅτι ἀρχέτυπον μὲν φύσεως λογικῆς ὁ θεός ἐστι, μίμημα δὲ καὶ ἀπεικόνισμα ἄνθρωπος· οὐ τὸ διφυὲς ζῷον, ἀλλὰ τὸ τῆς ψυχῆς ἄριστον εἶδος, ὃ νοῦς καὶ λόγος κέκληται. Διὰ τοῦτο σαρκὸς μὲν ψυχήν φησι τὸ αἷμα. . . . Ἀνθρώπου δὲ ψυχὴν ὀνομάζει πνεῦμα, ἄνθρωπον οὐ τὸ σύγκριμα καλῶν, ὡς ἔφην, ἀλλὰ τὸ θεοειδὲς ἐκεῖνο δημιούργημα, ᾧ λογιζόμεθα, οὗ τὰς ῥίζας εἰς οὐρανὸν ἔτεινε καὶ τῆς ὑστάτης τῶν λεγομένων ἀπλανῶν ἁψῖδος ἐξῆψε“ κτλ.

Alibi autem Philo mentem sive rationem hominis non ipsius Dei imaginem appellat, sed imaginem imaginis divinae i. e. imaginem Λόγου, quem ut plurimum personae specie induebat, velut „de conf. ling.“ § 28 ultra med. (I, 247 haud procul ab in. M.):

„καὶ γὰρ εἰ μήπω ἱκανοὶ θεοῦ παῖδες νομίζεσθαι γεγόναμεν, ἀλλά τοι τῆς ἀϊδίου εἰκόνος αὐτοῦ, Λόγου τοῦ ἱερωτάτου· θεοῦ γὰρ εἰκὼν Λόγος ὁ πρεσβύτατος“ —

cfr. „de spec. leg.“ (περὶ ἀνδροφόνων) § 15 in. (II, 313 med. M.), „de victimis“ § 3 ante med. (II, 239 ante med. M.)

nec Pauli apostoli „Rom.“ cap. 16, v. 27, cui *μόνος σοφὸς θεός.*[405])

Nunc, posteaquam singula tractavimus, patet descriptionum et communio et differentia.

Atque in his fere commutationem consistere censeo omnem dissensionemque auctoris l. a Platone, quod ille Platonis *θεοῖς θεῶν* (qui hîc quidem relegati *θεοί* num in extremo libello redeant, dicam, cum eum locum tractare coepero) subsituit *τὰν φύσιν τὰν ἀλλοιωτικάν*, et quod distributionem animorum in stellas fixas aut omnino praeteriit aut leviter tantummodo et paullo obscurius attigit, nec satis dilucide aut Terram participem fecit procreandi homines — nimirum et Platonis vitio et suo in hanc negligentiam inductus[406]) — aut corpora formari explanavit toto orbe Alterius, quae vero quin inhaerere existimaverit procreatis ibidem animis, mortalibus quidem, quid est, cur dubitemus?

Quae autem tanta inde ad minuendam suspicionem nostram accessio potest fieri, quanta ad augendam?

At enim idcirco a Platone discrepat, quod ante eum scripsit.

Dii approbent! Qui quae respicit verbis „*ἐκ τῶν αὐτῶν λόγων καὶ δυναμίων*“ *κτλ.* compluribus saeculis post Platonis aetatem ex eiusdem Timaeo conflavit, is haec ante Platonem de suo posuit? Alterum credo Euphorbum!

Sed quid ego e superioribus argumentum duco, cum liceat elicere e loco, de quo quaeritur, ipso?

Placitum „*ὧν τὰς ψυχὰς ἐπιῤῥύτως ἐνάγαγε* (suppl. *ἁ φύσις ἁ ἀλλοιωτικά*), Platonis quidem non prorsus dissimile, par idemque vero Chrysippi, cuius de libro tertio *περὶ θεῶν* Plutarchus „de Stoïcorum rep.“ cap. 41 (II, 1052, F. Wytt.) haec laudat:

„*τὸ βρέφος ἐν τῇ γαστρὶ φύσει τρέφεσθαι, νομίζει* (sc. *Χρύσιππος* l. l. cfr. cap. 39 [II, 1052, C]), *καθάπερ φυτόν· ὅταν δὲ τεχθῇ, ψυχούμενον ὑπὸ τοῦ ἀέρος καὶ στομούμενον τὸ πνεῦμα μεταβάλλειν καὶ γίνεσθαι ζῷον· ὅθεν οὐκ ἀπὸ τρόπου τὴν ψυχὴν ὠνομάσθαι παρὰ τὴν ψύξιν*“,

[405]) cfr. Clemens Alex. „Strom.“ IV, 3, § 9 (vol. 2, p. 283, v. 21 Klotz).

[406]) Non consilii igitur est differentia illa, sed imprudentiae.

ibidemque cap. 41 (II, 1053, C sq. Wytt.):

„γίνεσθαι μὲν γάρ, φησι, τὴν ψυχὴν, ὅταν τὸ βρέφος ἀποτεχθῇ, καθάπερ στομώσει τῇ περιψύξει τοῦ πνεύματος μεταβαλόντος“

„ἀποδείξει δὲ χρῆται τοῦ γεγονέναι τὴν ψυχὴν καὶ μεταγενεστέραν εἶναι μάλιστα τῷ καὶ τὸν τρόπον καὶ τὸ ἦθος ἐξομοιοῦσθαι τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι“ — et contra venit his: „Βλέπεται δ' ἡ τούτων ἐναντίωσις· οὐ γὰρ οἷόντε τὴν ψυχὴν πρὸ τῆς ἀποκυήσεως ἠθοποιεῖσθαι, γεννωμένην μετὰ τὴν ἀποκύησιν“ κτλ.

Quo placito Chrysippi inculcato itemque voce „φύσις ἀλλοιωτικά“, quae φύσιν redolet Posidonii (v. not. 397), invitus auctor personam Timaei Locri de capite ipse sibi detraxit, detraxit etiam ipso nomine „ἀλλοιωτικός“, verbis „ποτὶ τὰν εἰκόνα“, activâ denique formâ „ἀπεργάζεν“, in usum vocatis.

Quo de more verborum dicere aggrediar, si illa ante, quae auctor l. p. 99 E — p. 100 A de partibus animi sedibusque exposuit, pertractavero.

De partibus ille p. 99 E:

„τᾶς μὲν γὰρ ἀνθρωπίνας ψυχᾶς τὸ μὲν λογικόν ἐστι καὶ νοερὸν, τὸ δ' ἄλογον καὶ ἄφρον“, —

Plato „Tim.“ p. 72 D:

„τὰ μὲν οὖν περὶ ψυχῆς, ὅσον θνητὸν ἔχει καὶ ὅσον θεῖον“ κτλ. cfr. p. 41 C sq., p. 42 A sqq.

Quod θεῖον alibi Plato et aliis nominibus appellat[407]) et nomine „λογιστικόν“, velut „Rep.“ IV, 439 D, 440 E sq., nusquam „λογικόν“, illud autem θνητόν in Timaeo p. 42 D (θορυβῶδες καὶ) ἄλογον, in „Rep.“ IV, 439 D ἀλόγιστον alibique aliter.[408]) Verumenimvero utrumque nomen „τὸ μὲν λογικὸν, τὸ δ' ἄλογον“ post Platonis aetatem cum aliis,*) tum Neopy-

[407]) Zellerus II, 1, p. 714, not. 5, ed. III.

[408]) Zellerus II, 1, p. 713, not. 3, ed. III.

*) velut Heraclito grammatico „Alleg. Homer.“ cap. 17, p. 34, v. 2 sq. ab imo ed. Mehler (p. 58, v. 7 sqq. Schow): „τὴν .... ψυχὴν διῄρηκεν (sc. Πλάτων) εἰς γένη δύο, τό τε λογικὸν καὶ τὸ ἄλογον ὑπ' αὐτοῦ (idquidem falsum!) προσαγορευόμενον“ cfr. p. 35, v. 5 Mehler (59, v. 4 Schow), p. 36, v. 4 ab imo ed. Mehler (p. 61, v. 5 Schow), p. 35, v. 1 Mehler (p. 58, v. 2 ab imo, p. 59, v. 7 Schow), —

et Ptolemaeo „ἁρμονικὰ“ III, cap. 3 (Wallis. „opera math.“ III, p. 132, v. 7) τὸ λογικὸν τῆς ψυχῆς — III, cap. 5 (Wallis. l. l. III, p. 134,

thagoreis,[409]) Philoni J.,[410]) Plutarcho[411]) usitatissimum erat, atque his duobus, Philoni[412]) et Plutarcho,[413]) usitatum etiam

v. 10) τὸ νοερὸν etiam —, utrumque „τὸ νοερὸν καὶ λογικὸν μέρος „tetrabiblos" III, p. 154, v. 11 Oporin., τὸ ἠθικὸν καὶ ἄλογον autem v. 14.

[409]) cfr. Metopus in Stobaei Florilegio I, 64 (I, p. 19, v. 6 sq. Meineke) et Pythagoras i. e. Neopythagorei apud Ps. Plutarchum „plac. phil." IV, 4 in. et 7, fin., et Didymus apud Mullachium „fragm. philos. gr." T. II, p. 95, A, v. 7 sqq.

[410]) „quis rer. div. heres sit" § 26 prope fin. (I, 491 ultra med. M.): „Ἕκαστον οὖν τῶν τριῶν διεῖλε (sc. ϑεὸς) μέσον, τὴν μὲν ψυχὴν εἰς λογικὸν καὶ ἄλογον, τὸν δὲ λόγον κτλ. —"

ibidem § 35 in. (496 ultra med. M.) et § 48 ultra in. (505 ultra med. M.): „τὸ μὲν γὰρ ἄλογον ψυχῆς μέρος . . . ., τὸ δὲ λογικόν" —

„de sobrietate" § 4 med. (I, 395 ante med. M.): „τὸ λογικὸν τῆς ψυχῆς μέρος" —

„de migr. Abr." § 12 ultra med. (I, 446, ultra med. M.): „τὸ ἄμεινον μέρος τῆς ψυχῆς, τὸ λογικόν" —

ibidem § 37 prope extr. (I, 469 haud longe ab in. M.): „τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς" —

„de victimis" § 5 med. (II, 241 med. M.): „δυοῖν δὲ ὄντοιν, ἐξ ὧν ἡ ἡμετέρα ψυχὴ συνέστη, λογικοῦ τε καὶ ἀλόγου" κτλ. —

„leg. alleg." I, § 22 (57 extr. et 58 pr. M.) τὸ λογικὸν μέρος (quinquies), I, § 23 (58 med. M.) τὸ λογικόν (bis), II, § 3 ultra in. (67 extr. M.) τὸ ἄλογον (bis), III, 38 (I, 110 med. M.) τὸ λογικόν —

„de profugis" § 17 ultra med. (I, 459 prope fin. M.), „de mut. nominum" § 20 extr. (596 extr. M.), „de praem. et poen. § 10 ultra med. (II, 417 fin. M.) τὸ τῆς ψυχῆς ἄλογον μέρος et τὸ λογικόν, „fragm." ed. Lips. T. VI, p. 230: τὸ δὲ λογικὸν (sc. μέρος ψυχῆς). —

[411]) „de virt. mor." cap. 6 ante med. (II, 445, B, Wytt.), „de an. procr. in Tim." cap. 27 ultra med. (II, 1026, C) τὸ λογικόν,

„de virt. mor." cap. 3 (II, 441, C, 442, A sq.) ter τὸ ἄλογον — cfr. cap. 4 (II, 442, C, 443, C), cap. 5 ultra med. (II, 444, B sq.), cap. 6, ante med. (II, 445, B), cap. 7 haud longe ab in. (II, 446, D), cap. 10 ultra med. (450 B, fin.), — „quomodo adulator ab amico internosc." cap. 20 (II, 61 D) τὸ λογικὸν et τὸ ἄλογον. —

[412]) „de concupiscentiâ" § 10 extr. (II, 356 ultra med. M.): „Ὅϑεν ἐν ἑτέροις τίϑησι (sc. Μωϋσῆς) νόμον περὶ αἵματος, μήτε αἷμα μήτε στέαρ προσφέρεσϑαι· τὸ μὲν αἷμα δι' ἣν εἶπον αἰτίαν, ὅτι οὐσία ψυχῆς ἐστιν, οὐχὶ τῆς νοερᾶς καὶ λογικῆς, ἀλλὰ τῆς αἰσϑητικῆς, καϑ' ἣν ἡμῖν τε καὶ τοῖς ἀλόγοις κοινὸν τὸ ζῆν συμβέβηκεν". —

[413]) „terrestriane an aquat. an. sint callidiora" cap. 22, fin. (II, 975, C) τὸ λογικὸν καὶ νοερόν. —

λογικὸν καὶ νοερόν, quarum vocum vis ac potestas una est eademque.

Sequitur in libello alterius partis distinctio haec:

„*τῶ δὲ λογικῶ τὸ μὲν κρέσσον ἐκ τᾶς ταὐτῶ φύσιος, τὸ δὲ χέρειον ἐκ τᾶς τῶ ἑτέρω*“ —

cfr. Plat. Tim. p. 43 D, ubi hic ipse *τὰς τῆς ψυχῆς περιόδους* commemorat, *τὴν μὲν ταὐτου, τὴν δ' αὖ θατέρου* nomine nuncupans, et p. 44 D, ubi eas, divinam quidem utramque, in capite collocat.

Sitne rerum his locis auctori l. cum Platone controversia vel potius discrepantia, certo constitui haud facile poterit. Statuit aliquam esse Franciscus Susemihl,[414]) qui se in Platonis philosophiam penitus immersit. Etenim non perspectam habuisse censet auctorem l. neque Platonis de animâ mundi doctrinam neque hanc de animo humano: nec tamen ipse, opinor, in haec sua verba iurabit.

Auctor l. p. 99 E utrique facultati partis rationalis sedem assignat in capite:

„*ἑκάτερον δὲ περὶ τὰν κεφαλὰν ἵδρυται, ὡς τἆλλα μέρεα τᾶς ψυχᾶς καὶ τῶ σώματος ὑπηρετεῖν τούτῳ*,[415]) *καθάπερ ὑπάτῳ τῶ σκάνεος ἅπαντος*“ —

idem domicilium idemque imperium Plato p. 44 D:

„*Τὰς μὲν δὴ θείας περιόδους, δύο οὔσας*, (i. e. *τὴν τἀυτοῦ καὶ τὴν θατέρου*) *τὸ τοῦ παντὸς σχῆμα ἀπομιμησάμενοι, περιφερὲς ὄν, εἰς σφαιροειδὲς σῶμα ἐνέδησαν, τοῦτο, ὃ νῦν κεφαλὴν ἐπονομάζομεν, ὃ θειότατόν τέ ἐστι καὶ τῶν ἐν ἡμῖν πάντων δεσποτοῦν· ᾧ καὶ πᾶν τὸ σῶμα παρέδοσαν ὑπηρεσίαν αὐτῷ ξυναθροίσαντες θεοὶ, κατανοήσαντες, ὅτι πασῶν, ὅσαι κινήσεις ἔσοιντο, μετέχοι*“ —

cfr. p. 45 A et p. 70 D, E.

Iam auctor l. secernit m o r t a l i s animae formas sedesque:

---

[414]) Einleitung zum Pseudo-Timaeus l. l. p. 936.

[415]) cfr. Ps. Archytas in Exc. Io. Damasceni II, 13, 120 (IV, p. 209, v. 10 in editione Stobaei Florilegii, quam curavit Augustus Meineke):
„*νόον δὲ* (suppl. *ἁμές γε λέγομες*) *ἁγεμόνα τᾶς τε ἄλλας ψυχᾶς καὶ τῶ σκάνεος αὐτᾶς*“.

„τῷ δ' ἀλόγῳ μέρεος τὸ μὲν θυμοειδὲς περὶ τὰν καρδίαν, τὸ δ' ἐπιθυματικὸν περὶ τὸ ἧπαρ" —

cfr. Plat. Tim. p. 69 E:

„ἐν δὴ τοῖς στήθεσι καὶ τῷ καλουμένῳ θώρακι τὸ τῆς ψυχῆς θνητὸν γένος ἐνέδουν. καὶ ἐπειδὴ τὸ μὲν ἄμεινον αὐτῆς, τὸ δὲ χεῖρον ἐπεφύκει, διοικοδομοῦσι τοῦ θώρακος αὖ τὸ κύτος, διορίζοντες οἷον γυναικῶν, τὴν δὲ ἀνδρῶν χωρὶς οἴκησιν, τὰς φρένας διάφραγμα εἰς τὸ μέσον αὐτῶν τιθέντες.

p. 70 A. τὸ μετέχον οὖν τῆς ψυχῆς ἀνδρείας καὶ θυμοῦ, φιλόνεικον ὄν, κατῴκισαν ἐγγυτέρω τῆς κεφαλῆς μεταξὺ τῶν φρενῶν τε καὶ αὐχένος, ἵνα τοῦ λόγου κατήκοον ὂν κοινῇ μετ' ἐκείνου βίᾳ τὸ τῶν ἐπιθυμιῶν κατέχοι γένος, ὁπότ' ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τῷ τ' ἐπιτάγματι καὶ λόγῳ μηδαμῇ πείθεσθαι ἑκὸν ἐθέλοι.

B. τὴν δὲ δὴ καρδίαν ἅμμα τῶν φλεβῶν καὶ πηγὴν τοῦ περιφερομένου κατὰ πάντα τὰ μέλη σφοδρῶς αἵματος εἰς τὴν δορυφορικὴν οἴκησιν κατέστησαν, ἵνα, ὅτε ζέσειε τὸ τοῦ θυμοῦ μένος, τοῦ λόγου παραγγείλαντος, ὥς τις ἄδικος περὶ αὐτὰ γίγνεται πρᾶξις ἔξωθεν ἢ καί τις ἀπὸ τῶν ἔνδοθεν ἐπιθυμιῶν, ὀξέως διὰ πάντων τῶν στενωπῶν πᾶν ὅσον αἰσθητικὸν ἐν τῷ σώματι τῶν τε παρακελεύσεων καὶ ἀπειλῶν αἰσθανόμενον γίγνοιτο ἐπήκοον καὶ ἕποιτο πάντῃ καὶ τὸ βέλτιστον οὕτως ἐν αὐτοῖς πᾶσιν ἡγεμονεῖν ἐῷ.

C. τῇ δὲ δὴ πηδήσει τῆς καρδίας ἐν τῇ τῶν δεινῶν προσδοκίᾳ καὶ τῇ τοῦ θυμοῦ ἐγέρσει, προγιγνώσκοντες, ὅτι διὰ πυρὸς ἡ τοιαύτη πᾶσα ἔμελλεν οἴδησις γίγνεσθαι τῶν θυμουμένων, ἐπικουρίαν αὐτῇ μηχανώμενοι τὴν τοῦ πλεύμονος ἰδέαν ἐνεφύτευσαν, πρῶτον μὲν μαλακὴν καὶ ἄναιμον, εἶτα σήραγγας ἐντὸς ἔχουσαν οἷον σπόγγου κατατετρημένας, ἵνα τό τε πνεῦμα καὶ τὸ πόμα δεχομένη, ψύχουσα, ἀναπνοὴν καὶ ῥᾳστώνην ἐν τῷ καύματι παρέχοι . . . .

D. τὸ δὲ δὴ σίτων καὶ ποτῶν ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς καὶ ὅσων ἔνδειαν διὰ τὴν τοῦ σώματος ἴσχει φύσιν, τοῦτο εἰς τὸ μεταξὺ τῶν τε φρενῶν καὶ τοῦ πρὸς τὸν ὄμφαλον ὅρου κατῴκισαν, οἷον φάτνην ἐν ἅπαντι τούτῳ τῷ τόπῳ τῇ τοῦ σώματος τροφῇ τεκτηνάμενοι·

E. καὶ κατέδησαν δὴ τὸ τοιοῦτον ἐνταῦθα ὡς θρέμμα ἄγριον, τρέφειν δὲ ξυνημμένον ἀναγκαῖον, εἴπερ τι μέλλει ποτὲ θνητὸν ἔσεσθαι γένος. ἵν' οὖν ἀεὶ νεμόμενον πρὸς φάτνῃ καὶ ὅτι πορρωτάτω τοῦ βουλευομένου κατοικοῦν, θόρυβον καὶ βοὴν ὡς ἐλαχίστην παρέχον,

τὸ κράτιστον καθ' ἡσυχίαν περὶ τοῦ πᾶσι κοινῇ ξυμφέροντος ἐῷ βουλεύεσθαι,

p. 71 A. *διὰ ταῦτα ἐνταῦθ' ἔδοσαν τὴν τάξιν. εἰδότες δὲ αὐτὸ ὡς λόγου μὲν οὔτε ξυνήσειν ἔμελλεν, εἴ τε πῇ καὶ μεταλαμβάνοι τινὸς αὐτῶν αἰσθήσεως, οὐκ ἔμφυτον αὐτῷ τὸ μέλειν τινῶν ἔσοιτο λόγων, ὑπὸ δὲ εἰδώλων καὶ φαντασμάτων νυκτός τε καὶ μεθ' ἡμέραν μάλιστα ψυχαγωγήσοιτο, τούτῳ δὴ θεὸς ἐπιβουλεύσας αὐτῷ τὴν ἥπατος ἰδέαν ξυνέστησε καὶ ἔθηκεν εἰς τὴν ἐκείνου κατοίκησιν,*

B. *πυκνὸν καὶ λεῖον καὶ λαμπρὸν καὶ γλυκὺ καὶ πικρότητα ἔχον μηχανησάμενος, ἵνα ἐν αὐτῷ τῶν διανοημάτων ἡ ἐκ τοῦ νοῦ φερομένη δύναμις, οἷον ἐν κατόπτρῳ δεχομένῳ τύπους καὶ κατιδεῖν εἴδωλα παρέχοντι, φοβοῖ μὲν αὐτό, ὁπότε μέρει τῆς πικρότητος χρωμένη ξυγγενεῖ, χαλεπὴ προσενεχθεῖσα ἀπειλῇ, κατὰ πᾶν ὑπομιγνῦσα ὀξέως τὸ ἧπαρ χολώδη χρώματα ἐμφαίνοι, ξυνάγουσά τε πᾶν ῥυσὸν καὶ τραχὺ ποιοῖ,*

C. *λοβὸν δὲ καὶ δοχὰς πύλας τε τὸ μὲν ἐξ ὀρθοῦ κατακάμπτουσα καὶ ξυσπῶσα, τὰ δὲ ἐμφράττουσα συγκλείουσά τε, λύπας καὶ ἄσας παρέχοι, καὶ ὅτ' αὖ τὰ ἐναντία φαντάσματα ἀποζωγραφοῖ πρᾳότητός τις ἐκ διανοίας ἐπίπνοια, τῆς μὲν πικρότητος ἡσυχίαν παρέχουσα τῷ μήτε κινεῖν μήτε προσάπτεσθαι τῆς ἐναντίας ἑαυτῇ φύσεως ἐθέλειν, γλυκύτητι δὲ τῇ κατ' ἐκεῖνο ξυμφύτῳ πρὸς αὐτὸ χρωμένη καὶ πάντα*

D. *ὀρθὰ καὶ λεῖα αὐτοῦ καὶ ἐλεύθερα ἀποθύνουσα ἵλεών τε καὶ εὐήμερον ποιοῖ τὴν περὶ τὸ ἧπαρ ψυχῆς μοῖραν κατῳκισμένην ἔν τε τῇ νυκτὶ διαγωγὴν ἔχουσαν μετρίαν, μαντείᾳ χρωμένην καθ' ὕπνον, ἐπειδὴ λόγου καὶ φρονήσεως οὐ μετεῖχε*". —

Idem promptius etiam.

Nihil auctoris l. mortalis animae formae, *τὸ θυμοειδές* et *τὸ ἐπιθυματικόν*, aut sedes, *καρδία* et *ἧπαρ*, differunt cum Platonis, qui in Tim. p. 70 B:

„*τὴν δὲ δὴ καρδίαν . . . . εἰς τὴν δορυφορικὴν οἴκησιν κατέστησαν, ἵνα, ὅτε ζέσειε τὸ τοῦ θυμοῦ μένος, κτλ.*"

explicat, in corde positum *τὸν θυμόν* (alibi, velut. „Rep." p. 441 A *τὸ θυμοειδές*)

et p. 71 A in iecinore *τὸ ἐπιθυμητικόν*:

„*τὴν ἥπατος ἰδέαν* (*ξυνέστησε καὶ*) *ἔθηκεν εἰς τὴν ἐκείνου* (sc. *τοῦ ἐπιθυμητικοῦ*) *κατοίκησιν*",

cui loco adde p. 71 D:

„*τὴν περὶ τὸ ἧπαρ ψυχῆς μοῖραν κατῳκισμένην*“. —

Restat diiudicatio.

Certa hoc quoque libelli loco furti indicia.

An vero incertum, quod ante de Platonicâ origine distinctionis „*ἁ ταὐτῶ φύσις* et *ἁ τῶ ἑτέρω*“ indagavimus? De naturâ Eiusdem et Alterius loquor. Quid? auctoris l. si non partitionem animi in genera duo, at hanc partitionem cum divisione alterius partis in has species „*τὸ θυμοειδές* et *τὸ ἐπιθυματικόν*“ Platonicam esse — nisi quod Plato non „*τὸ λογικόν*“ dixit, sed „*τὸ λογιστικόν*“ etc. — nonne mordicus tenere debemus?

Primum enim eadem distinctio alibi quoque apud Platonem obvia, velut in „Phaedro“*) p. 246 — p. 255 E, cuius quidem ratio hac de re aliquanto ab eiusdem „Timaeo“ distat. Illic enim animi iam in statu praeexistentiae — dabitur enim profecto, ut in rebus inusitatis utamur interdum verbis inauditis — mortali parte cinguntur,[416] in Timaeo simul cum corporibus demum.

Alibi autem consimilis Timaei doctrina, velut in „Republicâ“, IV, 439, D sqq., ubi partitio illa: *τὸ λογιστικόν* et *τὸ ἀλόγιστον*, huiusque partis divisio: *τὸ θυμοειδές* sive *ὁ θυμός* et *τὸ ἐπιθυμητικόν.*[417])

---

*) p. 253 C sq.: „*καθάπερ ἐν ἀρχῇ τοῦδε τοῦ μύθου τριχῇ διειλόμεθα τὴν ψυχὴν ἑκάστην, ἱππομόρφω μὲν δύο τινὲ εἴδη, ἡνιοχικὸν δὲ εἶδος τρίτον, καὶ νῦν ἔτι ἡμῖν ταῦτα μενέτω. τῶν δὲ δὴ ἵππων ὁ μέν, φαμὲν, ἀγαθὸς, ὁ δ' οὔ*“,

ubi *ἡνιοχικὸν εἶδος* significat *νοῦν*, illud autem par, equorum simile, *θυμόν* et *τὸ ἐπιθυμητικόν.* —

416) cfr. Zellerus II, 1, p. 693 et p. 713, not. 3, ed. III.

417) „*Οὐ δὴ ἀλόγως, ἦν δ' ἐγὼ, ἀξιώσομεν, αὐτὰ διττά τε καὶ ἕτερα ἀλλήλων εἶναι, τὸ μὲν, ᾧ λογιζόμεθα, λογιστικὸν προσαγορεύοντες τῆς ψυχῆς, τὸ δὲ, ᾧ ἐρᾷ τε καὶ πεινῇ καὶ διψῇ καὶ περὶ τὰς ἄλλας ἐπιθυμίας ἐπτόηται, ἀλόγιστόν τε καὶ ἐπιθυμητικὸν, πληρώσεων τινῶν καὶ ἡδονῶν ἑταῖρον.*

E. *Οὐκ, ἀλλ' εἰκότως, ἔφη, ἡγοίμεθ' ἂν οὕτως. Ταῦτα μὲν τοίνυν, ἦν δ' ἐγὼ, δύο ἡμῖν ὡρίσθω εἴδη ἐν ψυχῇ ἐνόντα· τὸ δὲ δὴ τοῦ θυμοῦ καὶ ᾧ θυμούμεθα, πότερον τρίτον ἢ τούτων ποτέρῳ ἂν εἴη ὁμοφυές; Ἴσως, ἔφη, τῷ ἑτέρῳ, τῷ ἐπιθυμητικῷ. Ἀλλ', ἦν δ' ἐγὼ, ποτὲ ἀκούσας τι πιστεύω τούτῳ· ὡς ἄρα Λεόντιος . . . .*

p. 440 A: *Οὗτος μέντοι, ἔφην, ὁ λόγος σημαίνει τὴν ὀργὴν ἐνίοτε πολεμεῖν ταῖς ἐπιθυμίαις ὡς ἄλλο ὂν ἄλλῳ. Σημαίνει γὰρ, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ἄλλοθι, ἔφην, πολλαχοῦ αἰσθανόμεθα, ὅταν βιάζωνταί τινα παρὰ τὸν λογισμὸν ἐπιθυ-*

Namque hîc e corpore accrescit anima mortalis (*τὸ ἀλόγιστον* sive *τὸ θυμοειδὲς καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν*), nullo necessario societatis vinculo iuncta immortali (*τῷ λογιστικῷ*), quae ex incorruptâ vitâ in corpus humanum intrat eiusque irâ et libidine perturbata deformatur. Quare ibidem X, 611 C sqq. Plato, quae sit hac in vitâ animi conditio, ostendit, Glaucum comparans deum maritimum, cui tot conchylia, algae, lapides accreverint, ut cuiuslibet potius ferae prae se ferat speciem, quam adspectum naturae prioris.

Huc adde „Remp." IX, p. 580 D sqq., ubi nihil dissimile, nisi nomina quaedam: *τὸ ἐπιθυμητικόν* (E) cognominatum *φιλοχρήματον*, quocum illud etiam ante comparatum vidimus, et loco *τοῦ λογιστικοῦ* vox *„ᾧ μανθάνει ἄνθρωπος"* etc.

His aliisque locis collatis et examinatis Platonicae de animo doctrinae haec erit summa:

Animus humanus bipartitus in *τὸ λογιστικόν* (sive *νοῦν* etc.), quod principium tenet, et *τὸ ἄλογον* (sive *ἀλόγιστον*), cui subiunctae species duae, *τὸ θυμοειδές* (sive *τὸ θυμικόν* sive *ὁ θυμός* etc.) et *τὸ ἐπιθυμητικόν* (sive *τὸ φιλοχρήματον*, quia possessio dat fa-

---

μίαι, λοιδοροῦντα τε αὑτὸν καὶ θυμούμενον τῷ βιαζομένῳ ἐν αὑτῷ, καὶ ὥσπερ δυοῖν στασιαζόντοιν ξύμμαχον τῷ λόγῳ γιγνόμενον τὸν θυμὸν τοῦ τοιούτου; ταῖς δ' ἐπιθυμίαις αὐτὸν κοινωνήσαντα αἱροῦντος λόγου (μὴ) δεῖν ἀντιπράττειν, οἶμαι σὲ οὐκ ἂν φάναι γενομένου ποτὲ ἐν σεαυτῷ τοῦ τοιούτου αἰσθέσθαι, οἶμαι δ' οὐδ' ἐν ἄλλῳ — . . . .

p. 440 E: *ἀλλ' ἦ πρὸς τοῦτο καὶ τόδε ἐνθυμεῖ; Τὸ ποῖον; Ὅτι τοὐναντίον ἢ ἀρτίως ἡμῖν φαίνεται περὶ τοῦ θυμοειδοῦς. τότε μὲν γὰρ ἐπιθυμητικόν τι αὐτὸ ᾠόμεθα εἶναι, νῦν δὲ πολλοῦ δεῖν φαμεν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον αὐτὸ ἐν τῇ τῆς ψυχῆς στάσει τίθεσθαι τὰ ὅπλα πρὸς τοῦ λογιστικοῦ. Παντάπασιν, ἔφη. Ἆρ' οὖν ἕτερον ὂν καὶ τούτου ἢ λογιστικοῦ τι εἶδος, ὥστε μὴ τρία ἀλλὰ δύο εἶναι εἴδη ἐν ψυχῇ, λογιστικὸν καὶ ἐπιθυμητικόν; ἢ καθάπερ ἐν τῇ πόλει ξυνεῖχεν αὐτὴν τρία ὄντα γένη, χρηματιστικόν, ἐπικουρικόν, βουλευτικόν, οὕτω καὶ ἐν*

(p. 441 A) *τῇ ψυχῇ τρίτον τοῦτό ἐστι τὸ θυμοειδές, ἐπίκουρον ὂν τῷ λογιστικῷ φύσει, ἐὰν μὴ ὑπὸ κακῆς τροφῆς διαφθαρῇ; Ἀνάγκη, ἔφη, τρίτον. Ναί, ἦν δ' ἐγώ, ἄν γε τοῦ λογιστικοῦ ἄλλο τι φανῇ, ὥσπερ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ ἐφάνη ἕτερον ὄν. Ἀλλ' οὐ χαλεπόν, ἔφη, ἕτερον φανῆναι. καὶ γὰρ ἐν τοῖς παιδίοις τοῦτό γε ἄν τις ἴδοι, ὅτι θυμοῦ μὲν εὐθὺς γενόμενα μεστά ἐστι, λογισμοῦ δ' ἔνιοι μὲν ἔμοιγε δοκοῦσιν οὐδέποτε μεταλαμβάνειν, οἱ δὲ πολλοὶ ὀψέ ποτε. Ναὶ μὰ Δί', ἦν δ' ἐγώ, καλῶς γε εἶπες.*

cultatem inserviendi voluptatibus, etc.). Quarum formarum altera, *ὁ θυμός*, quae per se quidem rationis expers est,[418]) naturâ autem prompta ad obediendum huic ipsi, cum analogiâ quâdam et instinctu boni praedita sit, opem — nisi malâ educatione depravetur,[419]) — rationi fert contra *τὸ ἐπιθυμητικόν*, formam deteriorem, quae cupiditates complectitur et voluptates.

Quae primaria Platonis doctrina eius philosophiae ita implicata est itaque connexa, ut prorsus non possit separari.[420]) Eamque et amplificatam quidem in „Timaeo" sedibus, in quibus collocatae sint animi partes formaeque, surripuisse istum e libello quodam Timaei Locri, cuinam poteris probare?

Deinde Plato Magnorum, quae dicuntur, Moralium I, 1 patrocinio defenditur:

„*Μετὰ ταῦτα δὲ Πλάτων διείλετο τὴν ψυχὴν εἴς τε τὸ λόγον ἔχον καὶ εἰς τὸ ἄλογον ὀρθῶς καὶ ἀπέδωκεν ἑκάστῳ ἀρετὰς προςηκούσας*".

Quae Magna Moralia cum ab Aristotele ipso conscripta non sint, tamen secundum Trendelenburgium quidem non est, cur hac in re illis diffidamus. Quamquam enim Aristoteles „de an." III, 9, 432, A, 22 sqq. haec tradiderit:

„*ἔχει δὲ ἀπορίαν εὐθὺς, πῶς τε δεῖ μόρια λέγειν τῆς ψυχῆς καὶ πόσα. τρόπον γάρ τινα ἄπειρα φαίνεται, καὶ οὐ μόνον ἅ τινες λέγουσι διορίζοντες, λογιστικὸν καὶ θυμικὸν καὶ ἐπιθυμητικὸν, οἱ δὲ τὸ λόγον ἔχον καὶ τὸ ἄλογον*",

alteris igitur alterum placuisse videatur, tamen ad unum Platonem revocandum statuit ille[421]) placitum utrumque.

Sed sit sane hoc Aristotelis loco verbis „*οἱ δὲ τὸ λόγον ἔχον καὶ τὸ ἄλογον*" Pythagoreorum facta significatio, quibus Posidonius[422]) et Cicero[423]) hanc descriptionem adscribunt, tamen,

---

[418]) „Rep." IV, p. 439 E sqq. — cfr. p. 246 B et p. 253 D.

[419]) „Rep." IV, 441 A.

[420]) cfr. Zellerus II, 1, p. 715 ed. III.

[421]) „comm. ad Aristotelem de animâ" p. 528.

[422]) cfr. Galenus „*περὶ Ἱπποκράτους καὶ Πλάτ. δογμάτων*" IV, 7 (vol. 5, p. 425 Kühn).

[423]) „Tusc. Disp." IV, 5, 10:

„. . . . veterem illam equidem Pythagorae primum, deinde Platonis

cum in libello partitum habeamus animum non solum in τὸ λογικόν et τὸ ἄλογον, sed τὸ ἄλογον sectum etiam in τὸν θυμόν et τὸ ἐπιθυμητικόν, quibus partibus formisque eaedem, quae in Platonis Timaeo tribuuntur sedes, eaque magis accurata descriptio secundum Posidonium [424]) a Platone profecta videatur, [425]) hunc quoque libelli locum plagii indicio esse arbitror.

Quod si quis mihi opponat vel illa Ciceronis „Tusc. Disp." IV, 5, 10: „Veterem illam equidem Pythagorae primum, deinde Platonis descriptionem sequar, qui animum in duas partes dividunt: alteram rationis participem faciunt, alteram expertem; in participe rationis ponunt tranquillitatem i. e. placidam quietamque constantiam, in illâ alterâ motûs turbidos tum irae tum cupiditatis, contrarios inimicosque rationi", quibus Pythagorae primo descriptio illa tribuitur: ego vero notum esse dicam, quantula his in rebus fides tribuenda Ciceroni sit; —

vel Ps. Plutarchi locum „plac. phil." IV, 4:

„Πυθαγόρας, Πλάτων κατὰ μὲν τὸν ἀνωτάτω λόγον, διμερῆ τὴν ψυχήν· τὸ μὲν γὰρ λογικὸν, τὸ δὲ ἄλογον· κατὰ δὲ προςεχὲς

---

descriptionem sequar, qui animum in duas partes dividunt: alteram rationis participem faciunt, alteram expertem". —

[424]) cfr. Galenus loco not. 422 laudato:

„οὐ γὰρ Ἀριστοτέλης μόνον ἢ Πλάτων ἐδόξαζον οὕτως, ἀλλ' ἔτι πρόσθεν ἄλλοι τέ τινες καὶ ὁ Πυθαγόρας, ὡς καὶ ὁ Ποσειδώνιός φησιν, ἐκείνου πρῶτόν τε εἶναι λέγων τὸ δόγμα, Πλάτωνα δ' ἐξεργάσασθαι καὶ κατασκευάσαι τελεώτερον αὐτό",

quibus adde alterum Galeni locum ibidem V, 6 (vol. 5, p. 478 Kühn).

[425]) Unde et Chrysippo apud Galenum „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμάτων" III, 1 (vol. 5, p. 289, v. 11 sqq. Kühn), Heraclito „Alleg. Homer." cap. 17, p. 34 sqq. Mehler, Philoni Judaeo „Leg. Alleg." III, p. 310, Alcinoo „introd. in Plat. doctr." c. 23, Diogeni Laërtio VIII, 30.

A Cicerone testimonium sumere nolo, quippe qui ea, quae posuit „Tusc. Disp." I, 10, 20:

„. . . . Plato triplicem finxit animum, cuius principatum i. e. rationem in capite sicut in arce posuit, et duas partes parere voluit, iram et cupiditatem, quas locis disclusit: iram in pectore, cupiditatem subter praecordia locavit" —

incerta reddiderit libro IV, 5, 10.

cfr. Ritterus et Prellerus „hist. philosophiae graeco-romanae" p. 81, 126, not. et Zellerus I, p. 386, ed. III.

καὶ ἀκριβὲς, τριμερῆ· τὸ γὰρ ἄλογον διαιροῦσιν εἴς τε τὸ θυμικὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν" [426]) —

nullius momenti esse censeo, cum falsa idem auctor pro veris tradiderit multa; —

vel has illasque Pythagoreorum reliquias, velut Metopi „ἐκ τῶ περὶ τῆς ἀρετῆς" apud Orellium T. II, p. 322, p. 324, ubi eadem doceantur: constare dicam, ψευδεπιγράφους esse.

Veterum enim Pythagoreorum — quod ex Aristotele et e Philolai reliquiis perspici possit — eiusmodi descriptio non est. [427])

Invenies quidem mentem (νόον) eamque in capite collocatam ab ipsis, nec tamen τὸ θυμοειδές aut τὸ ἐπιθυμητικόν.

Laudo locum e Theol. Arithm. 22, unde pateat, quam longe a Platonis doctrinâ remota sit Pythagoreorum:

„Καὶ τέσσαρες ἀρχαὶ τοῦ ζῴου τοῦ λογικοῦ, ὥςπερ καὶ Φιλό-

---

426) cfr. Eusebius „Pr. Ev." XV, 50, 1 (vol. 2, p. 412, v. 26 sqq. Dindorf).

427) Nec illam Pythagoricam esse defendam, de quâ Ritterus et Prellerus l. l. p. 81, § 126, not. haec disputant:

„Propius a verâ Pythagoreorum placitorum indole abesse videntur, quae habentur apud Diog. L. VIII, 30:

„τὴν δὲ ἀνθρώπου ψυχὴν διαιρεῖσθαι τριχῇ, εἴς τε νοῦν καὶ φρένας καὶ θυμόν· νοῦν μὲν οὖν καὶ θυμὸν εἶναι καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζῴοις, φρένας δὲ μόνον ἐν ἀνθρώπῳ". —

Quod placitum corruptum iudico ac probo, quae Ritterus „Gesch. der pythagor. Philos." p. 223 docuit:

„Von dieser Seite (sc. des Sprachgebrauchs) möchte sich eine andere dreifache Eintheilung des Seelenvermögens, welche den Pythagoreern bei Diogenes Laërtius VIII, 30 beigelegt wird, mehr empfehlen; aber auch sie giebt uns gar Manches zu bedenken. Es sollen nemlich von den Pythagoreern unterschieden worden sein νοῦς, φρένες und θυμός; allein über die Bedeutung dieser Wörter herrscht beim Diogenes selbst Verwirrung. Denn auf der einen Seite sollen die φρένες allein das Eigenthum des Menschen sein, die beiden andern aber den Thieren überhaupt zukommen; auf der andern Seite aber soll der θυμός allein seinen Sitz im Herzen haben, die φρένες dagegen und der νοῦς im Gehirn, welches doch nach dem Philolaus das Eigenthümliche des Menschen bezeichnet. Ausserdem ist es auch dieser Abtheilung entgegen, dass nach ihr die φρένες das vollkommenste sein würden, da doch dem Philolaus der νοῦς das ist, was den Menschen charakterisirt" —

cfr. Zellerus I, p. 386 et p. 246, not. ed. III.

λαος ἐν τῷ περὶ φύσεως λέγει, ἐγκέφαλος, καρδία, ὄμφαλος, αἰδοῖον· κεφαλὰ μὲν νόω, καρδία δὲ ψυχᾶς καὶ αἰσθάσιος, ὄμφαλος δὲ ῥιζώσιος καὶ ἀναφύσιος τῶ πρώτω, αἰδοῖον δὲ σπέρματος καταβολᾶς τε καὶ γεννάσιος· ἐγκέφαλος δὲ τὰν ἀνθρώπω ἀρχὰν, καρδία δὲ τὰν ζῴω, ὄμφαλος δὲ τὰν φυτῶ, αἰδοῖον δὲ τὰν ξυμπάντων, πάντα γὰρ θάλλοντι καὶ βλαστάνοντι“. —

Iure quidem Henricus Ritter „Gesch. der pyth. Philos.“ p. 22, hunc quoque locum respiciens, haec philosophatur:

„Dass nun die Lehre des Platon über die Eintheilung des Seelenvermögens eine andere sei, als die Pythagorische, muss uns daraus klar sein, dass Platon den Sitz der *ἐπιθυμία* unter dem Zwergfell bestimmt, da doch nach dem Philolaus die sinnliche Empfindung in dem Herzen ihren Sitz hat, dagegen der Nabel, bis wohin sich der Sitz der Begierde nach dem Plato erstrecken würde, von den Pythagoreern nicht zum Organ der thierischen Seele gezogen zu sein scheint, denn der Nabel entspricht dem Pflanzenleben nach dem Philolaus, und die Pflanzen haben keine Seele, sondern nur Leben; die Seele vielmehr erstreckt sich nur von dem Gehirn bis zum Herzen (Diog. L. VIII, 28. 30.) .... Vielleicht, und dies ist mir das Wahrscheinlichste, fand bei den Pythagoreern noch gar nicht ein festgestellter Sprachgebrauch über die Vermögen der Seele statt, und nur dies mochten sie festhalten, dass in der Seele etwas Vernünftiges und etwas Unvernünftiges sei, welches letztere sie wahrscheinlich aus der Verbindung der Seele mit dem Körper ableiteten“. —

Quare Martino „des études sur le Timée“ T. II, p. 298 dicenti:

„Cette (Platonis) théorie des trois âmes .... semble emprunté en grand partie aux Pythagoriciens“

obsisto adsensumque sustineo.

Iacebit autem Platonis auctoritas huius doctrinae, nec tamen probabitur Pythagorica, sed Democriti, si Democritea esse demonstrabitur fragmenta illa „*περὶ ἀνθρώπου φύσιος*“ 6 et 13 et 17 (ten Brink in „Philologo“ VIII, p. 417 et 419 sq.), quorum primo *ἐγκέφαλος* praedicatur *φύλαξ διανοίης*, *καρδία* altero *βασιλὶς ὀργῆς τιθηνός*, tertio denique *ἧπαρ* existimatur *ἐπιθυμίης αἴτιον*.

Illud autem dubiumne est, quin spuria epistola sit „*Δημόκριτος Ἱπποκράτει περὶ φύσιος ἀνθρώπου*“ (apud Ps. Hippocratem epist. 23 — T. IX, p. 392 sqq. Littré), unde (p. 394, v. 11, p. 396, v. 1 et 5) petita fragmenta illa? Potuit quidem fieri, ut iste Ps. Democritus hanc epistolam suam consarcinarit de germanis quibusdam Democriti libris, praecipue de duobus *περὶ φύσιος ἀνθρώπου*, quos si iure adscribit ipsi Diogenes L. IX, 46, non tamen cum ten Brinkio l. l. p. 416 cumque Zellero I, p. 727 sqq. ed. III sine ullâ dubitatione huius rei patrocinium susceperim. Suscepto autem orietur quidem quaestio, Plato placitum illud acceperit a Democrito, (non hicine ab illo), an suo ipsius uterque Marte militans invenerit. Quocunque autem modo ista res se habebit, nihil ad nos, qui de utro fonte defluxerit illud in libellum dubitare non possumus.

Verum respiciamus nunc ea libelli p. 99 D „*μετὰ δὲ τὰν τῶ κόσμω σύστασιν*“ *κτλ.* usque ad p. 100 A „*περὶ τὸ ἧπαρ*“ vocabula, quae Platoni aut insolita sunt aut aliâ etiam vi ac potestate usurpata.

Vox „*εἰκὼν*“ p. 99 D in locum *παραδείγματος* a Platone substitui non videtur, nisi forte „Polit.“ 297 E:

„*ΞΕΝ. Εἰς δὴ τὰς εἰκόνας ἐπανίωμεν πάλιν, αἷς ἀναγκαῖον ἀπεικάζειν ἀεὶ τοὺς βασιλικοὺς ἄρχοντας. ΣΩ. Ποίας; ΞΕ. Τὸν γενναῖον κυβερνήτην καὶ τὸν ἑτέρων πολλῶν ἀντάξιον ἰατρόν. κατίδωμεν γὰρ δή τι σχῆμα ἐν τούτοις αὐτοῖς πλασάμενοι*“. —

Substituitur vero in versione graeca veteris testamenti, quae dicitur Septuaginta, „Gen.“ cap. 1, v. 27, in reliquiis Neopythagoricis, velut Ps. Diodori Aspendii apud Theodoretum „quaest. in Genesin“ T. I, p. 19 Sismondi: „*τινὲς κατ' εἰκόνα θεοῦ τὸν ἄνθρωπον ἐνόμισαν κατὰ τὸ τῆς ψυχῆς ἀόρατον*“ (cfr. Mullachius „fragm. philos. gr.“ T. II, p. 112 A, extr.), et a Plutarcho II, 718, E, fin. — 1024, C, Wytt. — (*ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀϊδίων καὶ ἀσωμάτων εἰκόνων*), a Nicomacho Geraseno „*εἰςαγ. ἀριθμ.*“ I, 10, 5 (p. 23, v. 1 Hoche) „*κατ' εἰκόνα τοῦ ἀρτιάκις ἀρτίου*“, II, 18, 4 (p. 114, v. 17 Hoche) „*Φιλόλαος δὲ . . . . ἐκ περαινόντων ἅμα καὶ ἀπείρων συνεστάναι τὸν κόσμον κατ' εἰκόνα δηλονότι τοῦ ἀριθμοῦ*“,

atque primâ quidem specie apud Philonem Judaeum etiam [428]) re consideratâ contra esse videbitur; [429]) vere autem a Clemente

---

[428]) „de mundi opif." § 6 fin. (I, 5 fin. M.): „Τὴν γοῦν ἀνθρώπου γένεσιν ἀναγράφων (sc. Μωϋσῆς) ἐν τοῖς ἔπειτα ὁμολογεῖ διαῤῥήδην, ὡς ἄρα κατ' εἰκόνα θεοῦ διετυπώθη. Εἰ δὲ τὸ μέρος εἰκὼν εἰκόνος, δηλονότι καὶ τὸ ὅλον εἶδος, ὁ σύμπας αἰσθητὸς οὑτοσὶ κόσμος, ὃ μεῖζόν ἐστι τῆς ἀνθρωπίνης μίμημα θείας εἰκόνος. Δῆλον δὲ, ὅτι καὶ ἡ ἀρχέτυπος σφραγὶς, ὅν φαμεν εἶναι κόσμον νοητὸν, αὐτὸς ἂν εἴη τὸ ἀρχέτυπον παράδειγμα, ἰδέα τῶν ἰδεῶν, ὁ θεοῦ λόγος" —

„leg. alleg." I, § 12 (I, 49 extr. M.):

„Διττὰ ἀνθρώπων γένη· ὁ μὲν γάρ ἐστιν οὐράνιος ἄνθρωπος, ὁ δὲ γήϊνος. Ὁ μὲν οὖν οὐράνιος, ἅτε κατ' εἰκόνα θεοῦ γεγονὼς, φθαρτῆς καὶ συνόλως γεώδους οὐσίας ἀμέτοχος· ὁ δὲ γήϊνος ἐκ σποράδος ὕλης, ἣν χοῦν κέκληκεν (sc. ὁ Μωϋσῆς), ἐπάγη. Διὸ τὸν μὲν οὐράνιόν φησιν οὐ πεπλάσθαι, κατ' εἰκόνα δὲ τετυπῶσθαι θεοῦ· τὸ δὲ γήϊνον πλάσμα, ἀλλ' οὐ γέννημα εἶναι τοῦ τεχνίτου" —

et ibidem II, § 2, in. (I, 67, haud longe ab in. M.):

„Δύο γὰρ ἀνθρώπων γένη, τό τε κατὰ τὴν εἰκόνα γεγονὸς καὶ τὸ πεπλασμένον ἐκ γῆς· ἐφίεται γὰρ τῆς εἰκόνος. Ἡ γὰρ εἰκὼν τοῦ θεοῦ ἀρχέτυπος ἄλλων ἐστί" —

„quis rer. div. heres sit" § 11, fin. (I, 481 ultra in. M.):

„ἣν (sc. ψυχὴν ἀνθρώπου ζῶσαν) καὶ κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ ποιητοῦ λόγος ἔχει τυπωθῆναι" —

ibidem § 12 in. (I, 481 ante med. M.):

„Ὥστε διττὸν γένος εἶναι ἀνθρώπων, τὸ μὲν θείῳ πνεύματι καὶ λογισμῷ βιούντων, τὸ δὲ αἵματι καὶ σαρκὸς ἡδονῇ ζώντων. Τοῦτο τὸ εἶδος πλάσμα ἐστὶ γῆς, ἐκεῖνο δὲ θείας εἰκόνος ἐμφερὲς ἐκμαγεῖον" —

„de mutat. nominum" § 39 fin. (I, 612 prope fin. M.):

„Λογισμὸς δὲ . . . . τῆς τοῦ παντὸς ψυχῆς ἀπόσπασμα. ἤ, ὅπερ ὁσιώτερον εἰπεῖν τοῖς κατὰ Μωϋσῆν φιλοσοφοῦσιν, εἰκόνος θείας ἐκμαγεῖον ἐμφερές" —

„de spec. leg." (περὶ ἀνδροφόνου") § 15 in. (II, 313, med. M.):

„παγκάλης εἰκόνος πάγκαλον ἐκμαγεῖον (sc. ὁ ἄνθρωπός ἐστιν). —

[429]) Recognosce locum primo laudatum, lege hunc „quis rer. div. heres sit" § 48 haud procul ab in. (I, 505 ultra med. M.):

„Ἐποίησε γάρ, φησι (sc. Μωϋσῆς) ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον οὐκ εἰκόνα, ἀλλὰ κατ' εἰκόνα. Ὥστε τὸν καθ' ἕκαστον ἡμῶν νοῦν, ὃς δὴ κυρίως καὶ πρὸς ἀλήθειαν ἄνθρωπός ἐστιν, τρίτον εἶναι τύπον ἀπὸ τοῦ πεποιηκότος· τὸν δὲ μέσον παράδειγμα μὲν τούτου, ἀπεικόνισμα δὲ ἐκείνου" —,

adde huc etiam illum „de monarchiâ" II, § 5 ante med. (II, 225 med. M.):

„ἥν (sc. ψυχὴν τὴν ἀθάνατον) φασι τυπωθῆναι κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ ὄντος. Λόγος δέ ἐστιν εἰκὼν θεοῦ, δι' οὗ σύμπας ὁ κόσμος ἐδημιουργεῖτο" —

simulque latiorem „leg. alleg." III, § 31 med. (I, 106 prope extr. M.)

Alexandrino „Strom.“ III, cap. 10 (vol. 2, p. 251, v. 11 Klotz): „ὁ κατ' εἰκόνα ἐκτελούμενος τοῦ κυρίου πρὸς αὐτοῦ τοῦ τεχνίτου ἄνθρωπος τέλειος“, (cfr. VII, cap. 16, § 101 — vol. 3, p. 286, v. 5 Klotz), ibidem IV, cap. 5, § 19 (vol. 2, p. 289, v. 28 Klotz) „καὶ ὅτι γε εἰκόνες τὰ παλαιὰ κατορθώματα εἰς τὰ ἡμεδαπὰ ἐπανορθώματα ἔκκειται“, et VII, cap. 12, § 70 (vol. 3, p. 260, v. 9 sq. Klotz) „γενόμενος γὰρ τέλειος εἰκόνας ἔχει τοὺς ἀποστόλους καὶ τῷ ὄντι ἀνὴρ οὐκ ἐν τῷ μονήρει ἐπανελέσθαι δείκνυται βίον“ κτλ. (cfr. v. 21), ibidem VII, cap. 9, § 52 (vol. 3, p. 245, v. 23 sqq. Klotz) „οὗ (sc. τοῦ κυρίου) κατ' εἰκόνα παιδεύων ὁ τῷ ὄντι ἄνθρωπος δημιουργεῖ καὶ μεταῤῥυθμίζει καινίζων εἰς σωτηρίαν τὸν κατηχούμενον ἄνθρωπον“, VII, cap. 11, § 63 (vol. 3, p. 253, v. 17 sq. Klotz) „εἰς τὰς εἰκόνας ἀφορῶν τὰς καλάς“ — „Protrepticus“ cap. 2, § 23, p. 28, v. 22 sqq. Klotz: „τοιούτους (sc. τοὺς θεοὺς) ἐθιζόντων οἱ παῖδες ὑμῶν σέβειν, ἵνα καὶ ἄνδρες γένωνται εἰκόνα πορνείας ἐναγῆ τοὺς θεοὺς παραλαμβάνοντες“ —, „Paedagogus“ I, cap. 2, § 4 (vol. 1, p. 106, v. 1 Klotz): „οὗτος (sc. ὁ λόγος θεὸς) ἡμῖν εἰκὼν ἡ ἀκηλίδωτος, τούτῳ παντὶ σθένει πειρατέον ἐξομοιοῦν τὴν ψυχήν“, ibidem I, cap. 6 (vol. 1, p. 131,

---

„Σκιὰ θεοῦ δὲ ὁ λόγος αὐτοῦ ἐστιν, ᾧ καθάπερ ὀργάνῳ προσχρησάμενος ἐκοσμοποίει. Αὕτη δὲ ἡ σκιὰ καὶ τὸ ὡσανεὶ ἀπεικόνισμα ἑτέρων ἐστὶν ἀρχέτυπον. Ὥσπερ γὰρ ὁ θεὸς παράδειγμα τῆς εἰκόνος, ἣν σκιὰν νυνὶ κέκληκεν, οὕτως ἡ εἰκὼν ἄλλων γίνεται παράδειγμα, ὡς καὶ ἐναρχόμενος τῆς νομοθεσίας ἐδήλωσεν εἰπών· „ „Καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα θεοῦ“ “, ὡς τῆς μὲν εἰκόνος κατὰ τὸν θεὸν ἀπεικονισθείσης, τοῦ δὲ ἀνθρώπου κατὰ τὴν εἰκόνα, λαβοῦσαν δύναμιν παραδείγματος“ —

denique, ni molestum tibi erit, fragmentum illud (T. VI, p. 175 ed. Lips. 1829) apud Eusebium „Pr. Ev.“ VIII, 13:

„Διὰ τί ὡς περὶ ἑτέρου θεοῦ φησι τὸ „ „ἐν εἰκόνι θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον“ “, ἀλλ' οὐχὶ τῇ ἑαυτοῦ; Παγκάλως καὶ σοφῶς τουτὶ κεχρησμῴδηται. Θνητὸν γὰρ οὐδὲν ἀπεικονισθῆναι πρὸς τὸν ἀνωτάτω καὶ πατέρα τῶν ὅλων ἐδύνατο, ἀλλὰ πρὸς τὸν δεύτερον θεόν, ὅς ἐστιν ἐκείνου λόγος“ κτλ.:

satis superque, opinor, perspicuum tibi erit, *εἰκόνα θείαν* sive *παγκάλην εἰκόνα* sive *εἰκόνα τοῦ θεοῦ, τοῦ ποιητοῦ, τοῦ ὄντος* significare *Λόγον*, deum alterum, *ἐκμαγεῖον* autem *εἰκόνος* sive quidquid formatum dicitur secundum *εἰκόνα*, esse imaginis expressam imaginem, non exemplaris divini i. e. non *παραδείγματος* sive *ἀρχετύπου*.

v. 12 sq. Klotz): „*εἴγε ποιμένες ἐσμὲν οἱ τῶν ἐκκλησιῶν προηγούμενοι κατ' εἰκόνα τοῦ ἀγαθοῦ ποιμένος*" — et cap. 9, § 83 in. (vol. 1, p. 164, v. 31 sqq. Klotz): „*Διὰ τοῦτό τοι καὶ αὐτὸς ὁ ἀπόστολος ἐπιστύφει παρ' ἕκαστα τὰς ἐκκλησίας κατ' εἰκόνα κυρίου*".

Nomen „*ἀλλοιωτικὸς*" p. 99 D Aristotelis est „de sens. et sens." 4, 441, B, 21, „Phys." VIII, 5, 257, A, 24, et saec. p. Chr. n. secundo Ptolemaei „*ἁρμονικὰ*" III, cap. 4 (Wallis. „opera math." III, p. 133, v. 12 ab imo) „*αἱ ἀλλοιωτικαὶ κινήσεις τῆς ὕλης*" et III, cap. 8 (Wallis. l. l. III, p. 139, v. 11), *δύναμις* autem *ἀλλοιωτική* angustiore quidem vi, quam auctoris nostri *φύσις ἀλλοιωτικά*, Galeni „*περὶ δυνάμεων φυσικῶν*" II, 6 (vol. 2, p. 12 et 15 Kühn), „*περὶ τῶν συμπτωμάτων διαφορᾶς*" cap. 4 (vol. 7, p. 63, v. 12, p. 66, v. 1, p. 71, v. 3 ab imo, p. 72, v. 10 sq. et 15 et 18, p. 73, v. 6 Kühn), „*περὶ αἰτίων συμπτωμάτων*" III, 3 (vol. 7, p. 223, v. 5 et v. 12 Kühn) III, 4 (vol. 7, p. 225, v. 4, p. 230, vv. 4 et 8 et 18, p. 231, v. 1 Kühn) III, 10 (vol. 7, p. 254, v. 6, p. 258, v. 2, p. 259, v. 5 Kühn) III, 11 (vol. 7, p. 271, v. 6 ab imo), „*περὶ πλήθους*" cap. 4 (vol. 7, p. 529, v. 9 Kühn) —, Ps. Alexandri Aphr. „Probl." II, 60 (l. l. p. 319, 4 Didot. — p. 70, v. 23 Ideler) „Probl." II, 62 (p. 71, v. 29 Ideler).

Verbum „*ἀπεργάζεν*" p. 99 E nusquam alibi, quod sciam, generis medii vices tuetur, nisi apud Anonymum in Crameri „Anecd. Oxon." vol. 4, p. 259, v. 15:

„*καθαρὰς τὰς κόρας τῶν ὀμμάτων . . . . ἀπεργάζει*",

ibidemque v. 2, ac semel in opusculo „*σύνοψις περὶ σφυγμῶν*" inscripto, quod Rufi Ephesii nomine fertur, cap. 6, p. 26 du Daremberg:

„*οὗτος ὁ σφυγμὸς* (sc. *ὁ δίκροτος*) *γίνεται ἐπὶ μὲν τῶν ὑγιαινόντων ἀπὸ δρόμων ἢ γυμνασίων ἢ ἄλλο τι συντόνως ἡμῶν ἀπεργασάντων, ἐπὶ δὲ νοσούντων ἐν ταῖς ἀναβάσεσι μάλιστα τῶν πυρεσσόντων εὑρίσκεται*",

quem locum num petierit auctor de Archigenis libro „*περὶ σφυγμῶν*", cuius facta mentio fine opusculi: „*τὰ δέκα γένη τῶν σφυγμῶν ἐκ τῶν Ἀρχιγένους*", aeque dubium est atque illud, num finis opusculi auctoris sit eiusdem, cuius *σύνοψις* est.

Nec tamen ego perabsurdum illud dicam, si quis inde duxerit loci origenem, cum pulsûs dicroti et nomen et definitionem primus constituerit Archigenes teste Galeno „*περὶ σφυγμῶν*“ I, cap. 16 (vol. 8, p. 537 Kühn): „*ἐπὶ γὰρ τὴν ἔτι λοιπὴν καὶ τρίτην διαφορὰν τῶν καθ' ἓν μόριον ἀνωμάλων σφυγμῶν ἐπάνιμεν αὖθις, οὓς Ἀρχιγένης μὲν ὡς ἕνα γράφει καὶ καλεῖ δίκροτον. εἰσὶ δὲ πλείους. ὅσοι δέ τινες καὶ οἷοι, μετ' ὀλίγον ἐροῦμεν, ἂν πρότερον ἐπισκεψώμεθα, πότερον τῶν κατὰ μὲν διαστολὴν τῆς ἀρτηρίας συνισταμένων ἐστὶν, ἢ δύο εἰσὶν, ἐφεξῆς ἀλλήλων ἄνισοι σφυγμοί. τοῦτο δ' οὐχ οἷόντε κρῖναι καλῶς, εἰ μὴ πρότερον ἀκριβῶς μάθωμεν, οἷός ἐστιν ὁ σφυγμὸς οὗτος, ὁ πρὸς Ἀρχιγένους δίκροτος κεκλημένος.*“

Archigenes autem Apameensis erat, in eodem Syriae oppido natus atque Posidonius, cuius scripta Ps. Timaeo non incognita fuisse et vidimus et videbimus.

Verbum simplex „*ἐργάζειν*“, ut hoc addam, legitur apud Ps. Hippocratem „*περὶ ἀδένων*“ 1 (T. VIII, p. 556, v. 5 Littré).

Verbum „*ἐνάγειν*“ p. 99 E, hac vi introducendi perrarum, Ps. Orpheus exhibet „*λιθικὰ*“ 323, Clemens Alexandrinus „Strom.“ VI, cap. 11, § 90 extr. (vol. 3, p. 153, v. 8 Klotz), Iamblichus „vit. Pyth.“ p. 54 Kiessling, Anonymus „de incredibilibus“ cap. 9 (cfr. Antonius Westermann „*μυθογράφοι*“ p. 323, v. 16).

Nomen „*ἐφαμέριος*“ (p. 99 E) Plato, cui forma „*ἐφήμερος*“ placet, poëtis concessit, quo in numero Empedocles philosophus V, 338 Stein (383 Mullach), arripuit Plutarchus II, 938, B aliâ quidem notione subiectâ.

Verbo „*εὐμοιρατεῖν*“ (p. 99 E) nemo homo utitur nisi ipse. De voce „*τὸ λογικὸν*“ (p. 99 E) et supra diximus et infra accuratius etiam dicemus.

Vox „*σκᾶνος*“ p. 100 A (itidemque p. 101 C, p. 103 C, p. 104 D) neque hac vi corporis humani neque non translatâ tentorii usquam apud Platonem legitur, frequentatur vero eâdem, quâ in libello notione, in reliquiis quibusdam operum eorum, quae subdita veteribus Pythagoreis sunt et Gruppii quidem opinione circa annum 39 p. Chr. n., Zelleri autem iudicio meoque ut plurimum et primo saeculo ante et primo post, velut in Ps. Ecphanti

„de regno“ apud Stobaeum „Floril.“ XLVIII, 64 (II, 266, v. 20 Meineke): „τὸ μὲν σκᾶνος τοῖς λοιποῖς ὅμοιος (suppl. ὁ βασιλεὺς), οἷα γεγονὼς ἐκ τᾶς αὐτᾶς ὕλας“ (cfr. XLVII, 22 — II, p. 248, v. 7 Mein.), itemque in illis Ps. Perictiones apud Stobaeum l. l. LXXXV, 19 (III, p. 145, v. 10 et v. 23 Mein.; cfr. Orelli l. l. p. 350, cap. 3, v. 18 et p. 352, v. 11): „σκῆνος δὲ ἄγειν χρὴ πρὸς μέτρα φύσιος“ et „σκῆνος γὰρ ἐθέλει μὴ ῥιγέειν, (Aretaeus Cappadox?) μηδὲ γυμνὸν εἶναι“ —, tum Ps. Dii apud Stobaeum l. l. LXV, 16 (II, p. 403, v. 26 Mein.; p. 332, N. 9, sect. 2 Orelli): „τὼς σκάνεος καλλονὰν ἔχοντας“, Ps. Theagis apud Stob. l. l. I, 67 (I, p. 23, v. 3 Mein.; p. 308, cap. 1, v. 4 Orelli), Ps. Ocelli apud Stobaeum „Ecl. phys.“ I, 14, 2 (I, a, p. 340, v. 1 Heeren), Ps. Aresae apud Stobaeum „Ecl. phys.“ I, cap. 52, § 23 (I, b, p. 850, v. 4 Heeren), alibi; neque alienum ab usu Hellenistarum, cfr. „Sapientia“ IX, 15: „καὶ βρίθει τὸ γεῶδες σκῆνος νοῦν πολυφροντίδα“ et II Cor., cap. 5 vv. 1. 4 etc. etc., a quibus etiam origenem vocis petiit Gruppe l. l. p. 129, siquidem iste haec sua verba:

„Das Zelt oder Dach der Seele zu sagen, lag wohl jedem Griechen fern: dies scheint eine entschieden orientalische Vorstellung“

ita accipi voluerit.

Sed prorsus reicienda origo Judaïca: tritissima enim ista vox Democrito „Fragm. mor. 6. 22. 127. 128. 210. ed. Mullach.“ (vero an personato, in dubio quidem relinquitur)[430]), qui — verum dico — Abderae natus in coloniâ Teiorum,[431]) Graecus quidem erat de gente Ionum, sed graecitas eius erat Asiatica; trita aliis, quo in numero sine dubio Graeci erant: num vero omnes Graeci Asiatici fuerint iique Iones, iam quaeritur. Sunt autem hi: auctor Ps. Platonici Axiochi, qui p. 366 „ἡμεῖς μὲν γάρ ἐσμεν — inquit — ψυχή, ζῷον ἀθάνατον ἐν θνητῷ καθειργόμενον φρουρίῳ· τὸ δὲ σκῆνος τουτὶ πρὸς κακοῦ περιήρμοσεν

[430]) uno quidem loco „Δημόκριτος Ἱπποκράτει εὖ πράττειν“ (Hippocratis opera ed. Littré T. IX, p. 384, v. 1) sine ullâ dubitatione VV. DD. personato, illis autem supra laudatis sententiâ Zelleri I, p. 732, not. 2, ed. III vero — cfr. Valentinus Rose l. l. p. 7.

[431]) cfr. Strabo XIV, cap. 1, § 30 in. — C 644 (T. III, p. 110 Kramer).

ἡ φύσις", medici Hippocratei „*περὶ καρδίης*" 7 fin. (T. IX, p. 84, v. 6 ab imo, Littré), „*περὶ ἀνατομῆς*" ante med. (T. VIII, p. 538, v. 10), „*περὶ ἑβδομάδων*" 52 (T. VIII, p. 673, v. 1 Littré), Nicander „Al." 447 de corpore tauri, equi autem „Ther." 742, Antiphilus in Anth. Pal. IX, 404, 5, Paulus apostolus II Cor. 5, 1, Neopythagorei supra laudati. Aretaeus denique Cappadox „*περὶ αἰτιῶν καὶ σημείων ὀξέων παθῶν*" I, cap. 10 (p. 20, v. 7 Ermerius): „*οὔτε γὰρ μεγάλη ἂν γίγνοιτο φλεγμονὴ ἐν ξηρῷ τῷ σκήνεϊ*", II, cap. 6 (p. 42, v. 6 Ermer.) „*ψυχροὶ τὸ πᾶν σκῆνος*", II, cap. 7 (p. 45, v. 2 E.) „*ξηροὶ τὸ σκῆνος*" et „*περὶ αἰτιῶν καὶ σημείων χρονίων παθῶν*" I, cap. 5 (p. 69, v. 6 E.) „*ξυντρέπεται δὲ καὶ τοῦ σκήνεος ἐς πονηρὸν ἡ ἕξις*",

I, cap. 6 (p. 72, v. 1 E.): „*ἐμάνησαν δέ ποτε καὶ γυναῖκες ὑπὸ ἀκαθαρσίης τοῦ σκήνεος*",

I, cap. 7 (p. 75, v. 2 ab imo, E.): „*ἀλλ' ἀποπληξίη μὲν ὅλου τοῦ σκήνεος καὶ τῆς αἰσθήσιός τε καὶ γνώμης καὶ κινήσιός ἐστι παράλυσις*",

I, cap. 8 (p. 81, v. 5 E.): „*ξύνεστι δὲ καὶ πῦρ ξυνεχὲς, ὥς μοι δοκέειν, λῆγον μὲν οὔποτε, λῆθον δὲ δι' ἡμέρης ἱδρῶτι καὶ ψύξι τοῦ σκήνεος*",

ibidem p. 82, v. 1 E.: „*εἰ γὰρ ἀπεδίδρησκε τοῦ σκήνεος δι' ἡμέρης τὸ πῦρ, πῶς οὐκ ἂν ἐσαρκοῦτο τότε καὶ ἠδύνατο καὶ εὐφόρως εἶχε ὥνθρωπος*";

I, cap. 14 (p. 98, v. 4 ab imo, E.): „*καὶ τοῦ σκήνεος τηκεδὼν ἐπιγίγνεται*",

I, cap. 15 (p. 100, v. 2 E.): „*τὸ δὲ αἷμα ἐς πᾶν τὸ σκῆνος φοιτέον ἄγει τὴν χολὴν πάντη τοῦ σώματος*",

I, cap. 16 (p. 105, v. 7 E.): „*βάρος τοῦ σκήνεος*" et p. 106, v. 2 et v. 7 E.,

„*περὶ χρονίων παθῶν σημειωτικόν*" II, cap. 1 (p. 109, v. 4, p. 110, v. 5 et v. 11 E.) II, cap. 2 (p. 114, v. 3 ab imo, p. 115, v. 4 ab imo et v. 2 indidem, E.) II, cap. 3 (p. 120, v. 6 E.) II, cap. 6 (p. 128, v. 3) II, cap. 7 (p. 128, v. ult.) II, cap. 12 (p. 145, v. 6) II, cap. 13 (p. 147, v. ult. et p. 151, v. 7 et p. 153, v. 1 et p. 154, v. 3 E.), „*περὶ ὀξέων νούσων θεραπευτικόν*" I, cap. 1 extr. (p. 169, v. 4 E.) I, cap. 2

(p. 172, v. 5) I, cap. 4 (p. 176, v. 10 et p. 178, v. 2 ab imo) I, cap. 6 (p. 183, v. 4 ab imo et p. 185, v. 10 E.) II, cap. 6 (p. 222, v. 9) II, cap. 11 (p. 233, v. 2 ab imo), „*περὶ χρονίων νούσων θεραπευτικόν*“ I, cap. 3 (p. 245, v. 11 et p. 247, v. 7) I, cap. 5 (p. 256, v. ult. et p. 257, v. 4 E.) II, cap. 2 (p. 265, v. 5 ab imo) II, cap. 6 (p. 269, v. 3 ab imo) II, cap. 13 (p. 275, v. 7 et v. 10 Ermer.).

Quo de numero Nicander, Paulus apostolus, Aretaeus Asiatici erant et Nicander quidem Colophone natus (cfr. Cicero „de or.“ I, 16, 69, et Suidas s. v.) de gente Ionum, Aretaeus Cappadox, cuius ne de urbe patriâ quidem quidquam memoriae proditum est, ionice quidem scripsit, Paulus autem apostolus Tarsi in Ciliciâ natus parentibus Judaïcis, Antiphilus Byzantii in coloniâ Megarensium Iono-Dorum (cfr. Strabo IX, 1, § 5 [C 392 — II, p. 215, v. 7 sqq. Kramer] et IX, 1, 7 fin. [C 393 ante med. — II, p. 217, v. 8 Kramer]), cum de patriâ auctoris Axiochi eorumque, qui (Coïne?) sua Hippocrati subdiderunt, nihil certi habeamus exploratique, satis certi vero de illâ Neopythagoreorum, quorum quidem aut patriam aut refugium fuisse Aegyptum vel Syriam, verisimillimum videatur.

Quid igitur nobis testatur ista vox, solis fere, ut videtur, usitata Asiaticis? nimirum, auctorem l. Asiaticum[432]) esse. Quid vero „*εἰκών*“ et *ἀπεργάζεν*? idem et plus etiam illud, Ps. Timaeum fuisse vero aetate multo minorem.

Quando autem a comparatione placitorum libelli Platonisque Timaei haec omnis fluxit disputatio, revertar ad hanc ipsam.

Auctor l. p. 100, A de corpore humano:

„*τοῦ* (non *τῶ!*) *δὲ σώματος ἀρχὰν μὲν καὶ ῥίζαν μυελῶ εἶμεν*

[432]) Aegyptum enim pertinere ad Asiam volo. Quâ in Aegypto Alexandrinorum — etiam post Ps. Timaei aetatem — cum alii voce illâ utebantur, tum Clemens „Strom.“ IV, cap. 25, § 161 (vol. 2, p. 365 v. 21 Klotz) IV, cap. 26 § 167 (vol. 2, p. 369, v. 3 K.) VI, cap. 9, § 75 (vol. 3, p. 143, v. 22 Klotz) (cfr. Eusebius „Pr. Ev.“ XI, 25, 4 — vol. 2, p. 54, v. 5 Dindorf), tum Dionysius episcopus „fragm.“ VII, in Routhii „Reliquiis Sacris“ vol. 4, p. 362, v. 4 ab imo (cfr. Eusebius „Pr. Ev.“ XIV, 26, 10 — vol. 2, p. 330, v. 17 G. Dindorf).

ἐγκέφαλον, ἐν ᾧ ἁ ἁγεμονία·[433]) ἀπὸ δὲ τούτω οἷον ἀπόχυμα ῥεῖν διὰ τῶν νωτίων σπονδύλων τὸ λοιπὸν, ἐξ ὧ εἰς σπέρμα καὶ γόνον μερίζεσθαι.

B. ὀστέα δὲ μυελῶν περιφράγματα· τουτέων δὲ σκέπαν μὲν τὰν σάρκα καὶ προκάλυμμα, συνδέσμοις δὲ ποττὰν κίνασιν τοῖς νεύροις συνᾶψε τὰ ἄρθρα. τῶν δ' ἐντοσθίων τὰ μὲν τροφᾶς χάριν, τὰ δὲ σωτηρίας". —

Plato „Tim." p. 72 E sqq. de eodem:

„ἦν δὲ τὸ τοῦ σώματος ἐπίλοιπον, ᾗ γέγονεν. ἐκ δὴ λογισμοῦ τοιοῦδε ξυνίστασθαι μάλιστ' ἂν αὐτὸ πάντων πρέποι· τὴν ἐσομένην ἐν ἡμῖν ποτῶν καὶ ἐδεστῶν ἀκολασίαν ᾔδεσαν οἱ ξυντιθέντες ἡμῶν τὸ γένος, καὶ ὅτι τοῦ μετρίου καὶ ἀναγκαίου διὰ μαργότητα πολλῷ χρησοίμεθα πλέονι.

p. 73 A. ἵν' οὖν μὴ φθορὰ διὰ νόσους ὀξεῖα γίγνοιτο καὶ ἀτελὲς τὸ γένος εὐθὺς τὸ θνητὸν τελευτῷ, ταῦτα προορώμενοι τῇ τοῦ περιγενησομένου πόματος ἐδέσματός τε ἕξει τὴν ὀνομαζομένην κάτω κοιλίαν ὑποδοχὴν ἔθεσαν εἵλιξάν τε πέριξ τὴν τῶν ἐντέρων γένεσιν, ὅπως μὴ ταχὺ διεκπερῶσα ἡ τροφὴ ταχὺ πάλιν τροφῆς ἑτέρας δεῖσθαι τὸ σῶμα ἀναγκάζοι καὶ παρέχουσα ἀπληστίαν διὰ γαστριμαργίαν ἀφιλόσοφον καὶ ἄμουσον πᾶν ἀποτελοῖ τὸ γένος, ἀνυπήκοον τοῦ θειοτάτου τῶν παρ' ἡμῖν. τὸ δὲ ὀστῶν καὶ σαρκῶν καὶ τῆς τοιαύτης φύσεως πέρι πάσης ὧδε ἔσχε·

B. τούτοις ξύμπασιν ἀρχὴ μὲν ἡ τοῦ μυελοῦ γένεσις· οἱ γὰρ τοῦ βίου δεσμοὶ τῆς ψυχῆς τῷ σώματι ξυνδουμένης ἐν τούτῳ διαδούμενοι κατεῤῥίζουν τὸ θνητὸν γένος· αὐτὸς δὲ ὁ μυελὸς γέγονεν ἐξ ἄλλων. τῶν γὰρ τριγώνων ὅσα πρῶτα ἀστραβῆ καὶ λεῖα ὄντα πῦρ τε καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα καὶ γῆν δι' ἀκριβείας μάλιστα ἦν παρασχεῖν δυνατὰ, ταῦτα ὁ θεὸς ὑπὸ τῶν ἑαυτῶν ἕκαστα γενῶν χωρὶς ἀποκρίνων, μιγνὺς δὲ ἀλλήλοις σύμμετρα,

C. πανσπερμίαν παντὶ θνητῷ γένει μηχανώμενος, τὸν μυελὸν ἐξ αὐτῶν ἀπειργάσατο, καὶ μετὰ ταῦτα δὴ φυτεύων ἐν αὐτῷ κατέδει τὰ τῶν ψυχῶν γένη, σχημάτων τε ὅσα ἔμελλεν αὖ σχήσειν οἷά τε καθ' ἕκαστα εἴδη, τὸν μυελὸν αὐτὸν τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα διῃρεῖτο σχήματα

---

[433]) cfr. Alcmaeo („fragm. philos. gr. ed. Fr. Guilelmus Augustus Mullach vol. 2, p. 114, B, 4) et Ps. Archytas in Exc. e Floril. Joannis Damasceni II, 13, 120 (IV, p. 209, v. 10 Meineke).

εὐθὺς ἐν τῇ διανομῇ τῇ κατ' ἀρχάς. καὶ τὴν μὲν τὸ θεῖον σπέρμα οἷον ἄρουραν μέλλουσαν ἕξειν ἐν αὐτῇ περιφερῆ πανταχῇ πλάσας ἐπωνόμασε τοῦ μυελοῦ ταύτην τὴν μοῖραν ἐγκέφαλον, ὡς ἀποτελεσθέντος ἑκάστου ζῴου τὸ περὶ τοῦτο ἀγγεῖον κεφαλὴν γενησόμενον·

D. *ὃ δ' αὖ τὸ λοιπὸν καὶ θνητὸν τῆς ψυχῆς ἔμελλε καθέξειν, ἅμα στρογγύλα καὶ προμήκη διῃρεῖτο σχήματα, μυελὸν δὲ πάντα ἐπεφήμισε, καὶ καθάπερ ἐξ ἀγκυρῶν βαλλόμενος ἐκ τούτων πάσης ψυχῆς δεσμοὺς περὶ τοῦτο ξύμπαν ἤδη τὸ σῶμα ἡμῶν ἀπειργάζετο, στέγασμα μὲν αὐτῷ πρῶτον ξυμπηγνὺς περὶ ὅλον ὀστέϊνον.*

E. *τὸ δὲ ὀστοῦν ξυνίστησιν ὧδε· γῆν διαττήσας καθαρὰν καὶ λείαν ἐφύρασε καὶ ἔδευσε μυελῷ καὶ μετὰ τοῦτο εἰς πῦρ αὐτὸ ἐντίθησι, μετ' ἐκεῖνο δὲ εἰς ὕδωρ βάπτει, πάλιν δὲ εἰς πῦρ, αὖθις δὲ εἰς ὕδωρ. μεταφέρων δ' οὕτω πολλάκις εἰς ἑκάτερον ὑπ' ἀμφοῖν ἄτηκτον ἀπειργάσατο. καταχρώμενος δὴ τούτῳ· περὶ μὲν τὸν ἐγκέφαλον αὐτοῦ σφαῖραν περιετόρνευσεν ὀστεΐνην, ταύτῃ δὲ στενὴν διέξοδον κατελείπετο·*

p. 74 A. *καὶ περὶ τὸν διαυχένιον ἅμα καὶ νωτιαῖον μυελὸν ἐξ αὐτοῦ σφονδύλους πλάσας ὑπέτεινεν οἷον στρόφιγγας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς κεφαλῆς διὰ παντὸς τοῦ κύτους. καὶ τὸ πᾶν δὴ σπέρμα διασώζων οὕτω λιθοειδεῖ περιβόλῳ ξυνέφραξεν, ἐμποιῶν ἄρθρα, τῇ θατέρου προσχρώμενος ὡς μέσῃ ἐνισταμένῃ δυνάμει κινήσεως καὶ κάμψεως ἕνεκα.*

B. *τὴν δ' αὖ ὀστεΐνης φύσεως ἕξιν ἡγησάμενος τοῦ δέοντος κραυροτέραν εἶναι καὶ ἀκαμπτοτέραν, διάπυρόν τ' αὖ γιγνομένην καὶ πάλιν ψυχομένην σφακελίσασαν ταχὺ διαφθερεῖν τὸ σπέρμα ἐντὸς ἑαυτῆς, διὰ ταῦτα οὕτω τὸ τῶν νεύρων καὶ τὸ τῆς σαρκὸς γένος ἐμηχανᾶτο, ἵνα τῷ μὲν πάντα τὰ μέλη ξυνδήσας ἐπιτεινομένῳ καὶ ἀνιεμένῳ περὶ τοὺς στρόφιγγας καμπτόμενον τὸ σῶμα καὶ ἐκτεινόμενον παρέχοι, τὴν δὲ σάρκα προβολὴν μὲν καυμάτων, πρόβλημα δὲ χειμώνων, ἔτι δὲ πτωμάτων οἷον τὰ πιλητὰ ἔσεσθαι κτήματα,*

C. *σώμασι μαλακῶς καὶ πρᾴως ὑπείκουσαν, θερμὴν δὲ νοτίδα ἐντὸς ἑαυτῆς ἔχουσαν, θέρους μὲν ἀνιδίουσαν καὶ νοτιζομένην ἔξωθεν ψῦχος κατὰ πᾶν τὸ σῶμα παρέξειν οἰκεῖον, διὰ χειμῶνος δὲ πάλιν αὖ τούτῳ τῷ πυρὶ τὸν προσφερόμενον ἔξωθεν καὶ περιιστάμενον πάγον ἀμυνεῖσθαι μετρίως· ταῦτα ἡμῶν διανοηθεὶς ὁ κηροπλάστης*

D. *ὕδατι μὲν καὶ πυρὶ καὶ γῇ ξυμμίξας καὶ ξυναρμόσας ἐξ ὀξέος*

καὶ ἁλμυροῦ ξυνθεὶς ζύμωμα καὶ ὑπομίξας αὐτοῖς σάρκα ἔγχυμον καὶ μαλακὴν ξυνέστησε, τὴν δὲ τῶν νεύρων φύσιν ἐξ ὀστοῦ καὶ σαρκὸς ἀζύμου κράσεως μίαν ἐξ ἀμφοῖν μέσην δυνάμει ξυνεκεράσατο, ξανθῷ χρώματι προςχρώμενος· ὅθεν συντονωτέραν μὲν γλισχροτέραν σαρκῶν, μαλακωτέραν δ' ὀστῶν ὑγροτέραν τε ἐκτήσατο δύναμιν νεῦρα. οἷς ξυμπεριλαβὼν ὁ θεὸς ὀστᾶ καὶ μυελὸν, δήσας πρὸς ἄλληλα νεύροις, μετὰ ταῦτα σαρξὶ πάντα αὐτὰ κατεσκίασεν ἄνωθεν.

E. ὅσα μὲν οὖν ἐμψυχότατα τῶν ὀστῶν ἦν, ὀλιγίσταις συνέφραττε σαρξὶν, ἃ δ' ἀψυχότατα ἐντὸς, πλείσταις καὶ πυκνοτάταις, καὶ δὴ καὶ τὰς ξυμβολὰς τῶν ὀστῶν, ὅπῃ μή τινα ἀνάγκην ὁ λόγος ἀπέφαινε δεῖν αὐτὰς εἶναι, βραχεῖαν σάρκα ἔφυσεν, ἵνα μήτε ἐμποδὼν ταῖς καμπαῖσιν οὖσαι δύςφορα τὰ σώματα ἀπεργάζοιντο, ἅτε δυςκίνητα γιγνόμενα, μήτ' αὖ πολλαὶ καὶ πυκναὶ σφόδρα τε ἐν ἀλλήλαις ἐμπεπιλημέναι διὰ στερεότητα ἀναισθησίαν ἐμποιοῦσαι, δυςμνημονευτότερα καὶ κωφότερα τὰ περὶ τὴν διάνοιαν ποιοῖεν. διὸ δὴ τό τε τῶν μηρῶν" κτλ.

Ergo Plato fuse et copiose, auctor l. breviter strictimque atque etiam mutato ordine.

Iam vero operam navemus conferendis singulis. Auctor lib. sic ingressus est dicere:

„τοῦ δὲ σώματος ἀρχὰν μὲν καὶ ῥίζαν μυελῶ εἶμεν ἐγκέφαλον" —

cfr. Plat. Tim. p. 73 C:

„καὶ τὴν μὲν τὸ θεῖον σπέρμα οἷον ἄρουραν μέλλουσαν ἕξειν ἐν αὑτῇ περιφερῆ πανταχῇ πλάσας ἐπωνόμασε τοῦ μυελοῦ ταύτην τὴν μοῖραν ἐγκέφαλον, ὡς ἀποτελεσθέντος ἑκάστου ζῴου τὸ περὶ τοῦτο ἀγγεῖον κεφαλὴν γενησόμενον" — et p. 73 D, E.

Quod ille ἐγκέφαλον appellat ἀρχὰν τοῦ σώματος, a Platone non discedit, tametsi hic p. 73 A non ἐγκεφάλῳ idem tribuit, sed omnino μυελῷ·

„τὸ δὲ ὀστῶν καὶ σαρκῶν καὶ τῆς τοιαύτης φύσεως πέρι πάσης ὧδε ἔσχε· τούτοις ξύμπασιν ἀρχὴ μὲν ἡ τοῦ μυελοῦ γένεσις",

quod discrimen nullum esse, quis est, qui negaverit? Namque subsequens auctoris l. placitum

„καὶ ῥίζαν μυελῶ εἶμεν ἐγκέφαλον"

a Platone non aperte quidem in promptu erat positum, sed subintellectum p. 91 A his:

„*τὴν τοῦ ποτοῦ διέξοδον . . . . ξυνέτρησαν* (sc. *οἱ θεοὶ*) *εἰς τὸν ἐκ τῆς κεφαλῆς κατὰ τὸν αὐχένα καὶ διὰ τῆς ῥάχεως μυελὸν ξυμπεπηγότα, ὃν δὴ σπέρμα ἐν τοῖς πρόσθεν λόγοις εἴπομεν.*“ —

E prioribus apta apud auctorem l. haec:

„*ἐν ᾧ* (suppl. *ἐγκεφάλῳ**)) *ἁ ἁγεμονία*“,

quae verba laudatis quidem Platonis Timaei locis desideras. Cum vero idem Plato p. 41 C immortalem animi partem nominaverit *τὸ ἡγεμονοῦν* (cfr. p. 70 C) et hîc p. 73 C: *τὸ θεῖον σπέρμα* (suppl. *ψυχῆς*) i. e. eandem immortalem animi partem — ut ex oppositis apparet: „*ὃ δ' αὖ τὸ λοιπὸν καὶ θνητὸν τῆς ψυχῆς ἔμελλε καθέξειν*“ — ponat in cerebro, libelli verbis nihil effertur a Platonis Timaeo alienum.

Terminum quidem *ἁγεμονίαν* Tennemannus l. l. p. 102, 18 falso posterioris demum iudicat aetatis esse proprium. Nam Plato utitur eodem in Timaeo p. 45 B, ubi de *προςώπῳ* haec proposuit:

„*διέταξαν* (sc. *οἱ θεοὶ*) *τὸ μετέχον ἡγεμονίας τοῦτ' εἶναι τὸ κατὰ φύσιν πρόσθεν*“. —

Quantumvis igitur et ipse suspicione offendar ob similitudinem notissimi illius Stoïcorum termini „*τοῦ ἡγεμονικοῦ*“, tamen illud adduci non possum, ut ex usu eius vocabuli argumentum de aetate posteriore petam, reliqua autem ex omni copiâ plurima eruam et certissima.

Auctor lib., — ut pertexam, quod exorsus sum —, haec annectit:

„*ἀπὸ δὲ τούτω* (sc. *τῶ ἐγκεφάλω*) *οἷον ἀπόχυμα*[434]) *ῥεῖν διὰ τῶν νωτίων σπονδύλων τὸ λοιπὸν* (suppl. *τῶ μυελῶ*), *ἐξ ὧ εἰς σπέρμα καὶ γόνον μερίζεσθαι*“ —

cfr. Plat. Tim. p. 73 E:

„*καταχρώμενος δὴ τούτῳ περὶ μὲν τὸν ἐγκέφαλον αὐτοῦ σφαῖραν περιετόρνευσεν ὀστεΐνην, ταύτῃ δὲ στενὴν διέξοδον κατελείπετο·*

---

*) Quo de loco consentit pars Stoïcorum (v. not. 502) ac de Pneumaticis Archigenes (v. not. 495).

[434]) cfr. Dioscorides I, 99: „*Ζώπισσαν δὲ οἱ μὲν εἶπον τὴν ἐκ τῶν πλοίων ξυομένην ῥητίνην μετὰ τοῦ κηροῦ, καλουμένην ὑπ' ἐνίων ἀπόχυμα, οὖσαν διαχυτικὴν διὰ τὸ ἐν τῇ θαλάττῃ βρέχεσθαι· οἱ δὲ τὴν πιτυΐνην ῥητίνην οὕτως ὠνόμασαν*“. —

(p. 74 A) *καὶ περὶ τὸν διαυχένιον ἅμα καὶ νωτιαῖον μυελὸν ἐξ αὐτοῦ σφονδύλους πλάσας ὑπέτεινεν οἷον στρόφιγγας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, διὰ παντὸς τοῦ κύτους, καὶ τὸ πᾶν δὴ σπέρμα διασώζων οὕτω λιθοειδεῖ περιβόλῳ ξυνέφραξεν, ἐμποιῶν ἄρθρα τῇ θατέρου προσχρώμενος ἐν αὐτοῖς ὡς μέσῃ ἐνισταμένῃ δυνάμει, κινήσεως καὶ κάμψεως ἕνεκα"* —

adde huc p. 73 et quae p. 77 D leguntur:

„καὶ πρῶτον μὲν ὀχετοὺς κρυφαίους ὑπὸ τὴν ξύμφυσιν τοῦ δέρματος καὶ τῆς σαρκὸς δύο φλέβας ἔτεμον νωτιαίας, δίδυμον, ὡς τὸ σῶμα ἐτύγχανε δεξιοῖς τε καὶ ἀριστεροῖς ὄν. ταύτας δὲ καθῆκαν παρὰ τὴν ῥάχιν καὶ τὸν γόνιμον μεταξὺ λαβόντες μυελόν, ἵνα οὗτός τε ὅτι μάλιστα θάλλοι, καὶ ἐπὶ τἆλλα εὔρους ἐντεῦθεν ἅτ' ἐπὶ κάταντες ἡ ἐπίχυσις γιγνομένη παρέχοι τὴν ὑδρείαν ὁμαλήν. μετὰ δὲ ταῦτα σχίσαντες περὶ τὴν κεφαλὴν τὰς φλέβας καὶ δι' ἀλλήλων ἐναντίας πλέξαντες διεῖσαν τὰς μὲν . . . ., τὰς δὲ . . . . κλίναντες, ὅπως δεσμὸς ἅμα τῇ κεφαλῇ πρὸς τὸ σῶμα εἴη μετὰ τοῦ δέρματος".

Quapropter quoniam perspicuum est, apud Platonem circa cervicis simul et dorsi medullam indidem effictas vertebras subtendi velut cardines a capite per totam caveam et duabus venis (oportebat: arteriis) iuxta spinam demissis genitalem mediam comprehendi medullam, ut et haec quam maxime vigeat et ad reliquas partes facilis hinc utpote in declive effusio aequabilem irrigationem praebeat: vide ne auctoris l. verbum „*ῥεῖν*", de cervicis simul et dorsi medullâ dictum, non plane a Platonis sententiâ abhorreat.

Considera etiam, quae Plato docuit p. 91 A:

„ . . . . θεοὶ τὸν τῆς ξυνουσίας ἔρωτα ἐτεκτήναντο, ζῷον τὸ μὲν ἐν ἡμῖν, τὸ δ' ἐν ταῖς γυναιξὶ συστήσαντες ἔμψυχον, τοιῷδε τρόπῳ ποιήσαντες ἑκάτερον· τὴν τοῦ ποτοῦ διέξοδον, ᾗ διὰ τοῦ πλεύμονος τὸ πῶμα ὑπὸ τοὺς νεφροὺς εἰς τὴν κύστιν ἐλθὸν καὶ τῷ πνεύματι θλιφθὲν ξυνεκπέμπει δεχομένη, ξυνέτρησαν εἰς τὸν ἐκ τῆς κεφαλῆς κατὰ τὸν αὐχένα καὶ διὰ τῆς ῥάχεως μυελὸν ξυμπεπηγότα, (B.) *ὃν δὴ σπέρμα ἐν τοῖς πρόσθεν λόγοις εἴπομεν.*[435]) *ὁ δέ,*

[435]) spectant illa ad p. 73 C *„τὸ θεῖον σπέρμα"*, et ad p. 74 A *„καὶ τὸ πᾶν δὴ σπέρμα διασώζων οὕτω λιθοειδεῖ περιβόλῳ ξυνέφραξεν* (suppl. *τὸν διαυχένιον ἅμα καὶ νωτιαῖον μυελόν*),

ἅτ' ἔμψυχος ἂν καὶ λαβὼν ἀναπνοὴν τοῦθ', ἧπερ ἀνέπνευσε, τῆς ἐκροῆς ζωτικὴν ἐπιθυμίαν ἐμποιήσας αὐτῷ τοῦ γεννᾶν ἔρωτα ἀπετέλεσε",

dabis, medullam non prorsus solidam et immobilem existimari; reputa, auctoris l. *ἀπόχυμα* proprie quidem significare resinam cum cerâ mixtam et derasam quidem de navibus, concedes, non longe distare a compacto.

Tamen, quamquam longissime diversa ratio non est,[436]) haud equidem negaverim, auctoris l. placitum „*οἷον ἀπόχυμα ῥεῖν" κτλ.* non plane convenire cum Platonis *μυελῷ ξυμπεπηγότι*, convenire potius — ex parte quidem — cum illâ Alcmaeonis sententiâ: „*ἐγκεφάλου μέρος*" (suppl. *Ἀλκμαίων σπέρμα εἶναί φησι*). — cfr. Ps. Plutarchus „plac. phil." V, 3, Ps. Galenus „*περὶ φιλοσόφου ἱστορίας*" cap. 31 (vol. 19, p. 321 Kühn) et Neopythagoreorum apud Diog. L. VIII, 28: „*τὸ δὲ σπέρμα εἶναι σταγόνα ἐγκεφάλου, περιέχουσαν ἐν ἑαυτῇ θερμὸν ἀτμόν*", quam Alexander Polyhistor (c. 80—50 a. Chr. n.) in libris Pythagoricis sese invenisse dixit teste eodem Diogene L. IV, 24; nec nimis longe distare ab hac Ps. Hippocratis „*περὶ γονῆς*" 2 med. (T. VII, p. 472, v. 13 Littré): „*χωρέει γὰρ τὸ πλεῖστον τοῦ γόνου ἀπὸ τῆς κεφαλῆς παρὰ τὰ οὔατα ἐς τὸν νωτιαῖον μυελὸν" κτλ.*; redolere autem extrema loci „*ἐξ ὧ εἰς σπέρμα καὶ γόνον μερίζεσθαι*" (suppl. *τὸν ἐγκέφαλον*), solam distinctionem dico *σπέρματος* et *γόνου*, Lyceum et Stoam. (libelli *σπέρμα καὶ γόνος* = *σπέρμα καὶ γονή* sive *λόγος σπερματικὸς καὶ γονή* sive *λόγος σπερματικὸς καὶ ὑγρόν*). —

Aristoteles enim, qui sibi hac in re non satis quidem constitit,[437]) „de gener. an." II, 3, 737, A, 7 sqq. sic disputat:

---

et ad p. 74 B „*τὸ σπέρμα ἐντὸς αὐτῆς* (sc. *τῆς ὀστεΐνης*) *φύσεως*", denique ad p. 77 D „*καὶ τὸν γόνιμον μεταξὺ λαβόντες μυελόν*".

[436]) Ps. Galeno — ut libellum noverit — haud scio an visa sit prorsus non diversa. cfr. „*ὅροι ἰατρικοί*" 439 (XIX, p. 449 Kühn): „*Ἐκκρίνεται τὸ σπέρμα, ὥσπερ Πλάτων φησὶ καὶ Διοκλῆς, ἀπὸ ἐγκεφάλου καὶ νωτιαίου*". —

[437]) cfr. „de gener. an." I, 18, 724, B, 12 sqq., ubi prorsus alia constituitur definitio haec:

„*γονὴ μὲν οὖν τὸ ἀπὸ τοῦ γεννῶντος καλεῖται αἴτιον, ὅσα συνδιάζεσθαι πέφυκεν, τὸ πρῶτον* (*πρώτην*?) *ἔχον ἀρχὴν γενέσεως, σπέρμα δὲ τὸ ἐξ ἀμφο-*

„τὸ δὲ τῆς γονῆς σῶμα, ἐν ᾧ συναπέρχεται τὸ σπέρμα τὸ τῆς ψυχικῆς ἀρχῆς, τὸ μὲν χωριστὸν ὂν σώματος, ὅσοις ἐμπεριλαμβάνεται τὸ θεῖον (τοιοῦτος δ' ἐστὶν ὁ καλούμενος νοῦς), τὸ δ' ἀχώριστον, — τοῦτο τὸ σπέρμα τῆς γονῆς διαλύεται καὶ πνευματοῦται, φύσιν ἔχον ὑγρὰν καὶ ὑδατώδη" —

ibidemque II, 3, 736, B, 33 sqq.:

„πάντων μὲν γὰρ ἐν τῷ σπέρματι ἐνυπάρχει, ὅπερ ποιεῖ γόνιμα εἶναι τὰ σπέρματα, τὸ καλούμενον θερμόν. τοῦτο δ' οὐ πῦρ οὐδὲ τοιαύτη δύναμίς ἐστιν, ἀλλὰ τὸ ἐμπεριλαμβανόμενον ἐν τῷ σπέρματι καὶ ἐν τῷ ἀφρώδει πνεῦμα καὶ ἡ ἐν τῷ πνεύματι φύσις, ἀνάλογον οὖσα τῷ τῶν ἄστρων στοιχείῳ" i. e. aetheri, si locus iste vere Aristoteleus est.

Quo priore loco *σπέρματι* subicere videtur *τῆς ψυχικῆς ἀρχῆς* notionem, *γονῇ* contra *τῆς σωματικῆς*. Non multo secus Zeno apud Stobaeum „Ecl. phys." I, cap. 12, § 5 (I, a, p. 322, v. 3 sqq. ab imo, Heeren):

„Διὰ ταύτης (sc. *τῆς οὐσίας = τῆς τῶν ὄντων πάντων πρώτης ὕλης*) διαθεῖν τὸν τοῦ πατρὸς λόγον, ὃν ἔνιοι εἱμαρμένην καλοῦσιν, οἷόνπερ ἐν τῇ γονῇ τὸ σπέρμα".

Namque si comparaveris placitum illud apud Diog. L. VII, 136: „καὶ ὥςπερ ἐν τῇ γονῇ τὸ σπέρμα περιέχεται, οὕτω καὶ τοῦτον, (sc. *θεόν* sive *νοῦν* sive *εἱμαρμένην* sive *Δία*) σπερματικὸν λόγον ὄντα τοῦ κόσμου, τοιόνδε ὑπολιπέσθαι ἐν τῷ ὑγρῷ, εὔεργον αὐτῷ ποιοῦντα τὴν ὕλην πρὸς τὴν τῶν ἑξῆς γένεσιν" —

Zenonisque definitionem apud Eusebium „Pr. Ev." XV, 20, 1 (vol. 2, p. 374, v. 32 et p. 375, v. 1—4 Dindorf) hanc: „σπέρμα φησὶν ὁ Ζήνων εἶναι, ὃ μεθίησιν ἄνθρωπος μεθ' ὑγροῦ, ψυχῆς μέρος καὶ ἀπόσπασμα καὶ τοῦ σπέρματος τοῦ τῶν προγόνων κέρασμα καὶ μῖγμα τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν συνεληλυθός" (cfr. Plutarchus „de coh. irâ" cap. 15 [II, 462 Wytt.] et Zellerus III, 1, p. 181, not. 3 ed. II, de nostratibus unus) —

τέρων τὰς ἀρχὰς ἔχον τῶν συνδιασθέντων, οἷον τά τε τῶν φυτῶν καὶ ἐνίων ζῴων, ἐν οἷς μὴ κεχώρισται τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν, ὥσπερ τὸ γιγνόμενον ἐκ θήλεος καὶ ἄῤῥενος πρῶτον μῖγμα, οἷον κύημά τι ὂν ἢ ζῷον· καὶ γαρ ταῦτα ἤδη ἔχει τὸ ἐξ ἀμφοῖν". —

illamque apud Diog. L. VII, 158 sq.:

„ἀνθρώπου δὲ σπέρμα, ὃ μεθίησιν ὁ ἄνθρωπος μεθ' ὑγροῦ, συγκιρνᾶσθαι τοῖς τῆς ψυχῆς μέρεσι κατὰ μιγμὸν τοῦ τῶν προγόνων λόγου. (159.) εἶναι δὲ αὐτὸ, Χρύσιππός φησιν ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν φυσικῶν, πνεῦμα κατὰ τὴν οὐσίαν"·

σπέρμα significare tibi videbitur πνεῦμα sive seminis materiam effectivam, γονή autem illud ὑγρόν sive patientem seminis materiam, quam fingit et format illa.

Quo in discrimine ipso[438]) vide ne auctor l. σπέρμα po-

---

[438]) Involuta quidem vocibus illis notitia multiplex est. Ps. Galenus in „definitionibus medicis" (vol. 19, p. 450 Kühn)

„διαφέρει — inquit — σπέρμα γόνου, ὅτι σπέρμα μέν ἐστι τὸ ἐν σπερματικοῖς πόροις ὄν, γόνος δὲ τὸ ἤδη ἐκκριθέν· καὶ (ἢ) ὡς Ἀσκληπιάδης λέγει, ὅτι τὸ σπέρμα μὲν καὶ τοῖς μηδέπω γεννᾶν δυναμένοις ὡρισάμεθα, γόνον δὲ τὸ μηδέπω (del.?) πεπεμμένον σπέρμα" (vide ne quid vitiosi habeat hic locus!), quas notiones in libello his vocibus iisdem non subesse, patet e verbo „μερίζεσθαι".

Galenus ipse „περὶ τῶν πεπονθότων τόπων" VI, 6 (vol. 8, p. 439 Kühn) haec aperuit:

„ὀνομάζεται γὰρ τὸ σπέρμα καὶ γονὴ καὶ γόνος"

idemque „περὶ τῆς τῶν ἁπλῶν φαρμάκων κράσεως καὶ δυνάμεως" X, cap. 1 (vol. 12, p. 249 sq. Kühn):

„γόνον δὲ αὐτὸ (sc. τὸ ἀνθρώπου σπέρμα) καλεῖν εἴωθε Ξενοκράτης", quem medicum ibidem p. 248 haud ita multo ante se ipsum vixisse commemorat:

„ὁ Ξενοκράτης ἄνθρωπος οὐ πάλαι γεγονὼς, ἀλλὰ κατὰ τοὺς πάππους ἡμῶν".

Sed nihil e re nostrâ licet inde colligere, cum et in libello aliud τὸ σπέρμα significet — id quod ex ipso illo verbo „μερίζεσθαι" facile perspicies — aliud ὁ γόνος, nec Xenocrates ille primus hanc voci „γόνος" vim subiecerit. Subiecit enim iam Hippocrates „περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων" 21 (T. II, p. 76, v. 1 Littré):

„Τοῖσι μὲν ἀνδράσιν (sc. Σκύθῃσιν) αὗται αἱ προφάσεις (suppl. τοῦ μὴ πολύγονον εἶναι τὴν φύσιν αὐτῶν)· τῇσι δὲ γυναιξὶν ἥ τε πιότης τῆς σαρκὸς καὶ ὑγρότης· οὐ γὰρ δύνανται ἔτι ξυναρπάζειν αἱ μῆτραι τὸν γόνον· οὔτε γὰρ ἐπιμήνιος κάθαρσις αὐτέῃσι γίγνεται, ὡς χρεών ἐστιν, ἀλλ' ὀλίγον καὶ διὰ χρόνου· τὸ δὲ στόμα τῶν μητρέων ὑπὸ πιμελῆς ξυγκλείεται καὶ οὐχ ὑποδέχεται τὸν γόνον" —

cfr. ibidem 22 ante med. (II, p. 78, v. 10 sqq.) et 23 haud longe ab in. (II, p. 84, v. 1 sqq. Littré).

Namque in huius γόνου locum, quem § 14 ultra med. (T. II, p. 60, v. 1 sq. Littré) viris feminisque peraeque tribuere videtur: „ὁ γὰρ γόνος

suerit et *γόνον*, secutus non tam Aristotelem, qui *σπέρμα* intelligit *πνεῦμα θερμόν*, cuius materia aetheri sit analoga, quam, sicut Athenaeus, Pneumaticorum princeps, (cfr. Osterhausen „hist. sectae medicorum Pneumat." p. 45 sqq.) Stoïcos, qui *πνεῦμα* sive *πῦρ τεχνικόν*, in foetu quidem „*φύσιν*" appellatum, post, mutatum quidem aliquâtenus, „*ψυχήν*" (cfr. Zellerus III, 1, p. 181, not. 4, ed. II). Eorundem Stoïcorum erat etiam nominis „*ἀπόχυμα*" simile *ἀπόσπασμα* (v. p. 277. 280).

Si vero scriptura „*ἐξ ὧ εἰς σπέρμα καὶ γόνον μερίζεσθαι*", quam Bekkerus quidem legisse videtur in codicibus *Φ* et *στ*, codicum non est, sed, ut Gelderus l. l. p. 110, v. 8 ab imo, asseverat, Cornarii emendatio, eâque reiectâ retineas illam plu-

---

πανταχόθεν ἔρχεται τοῦ σώματος, ἀπό τε ὑγιηρῶν ὑγιηρὸς, ἀπό τε τῶν νοσερῶν νοσερός",

alibi „*περὶ νούσων*" IV, 32 (T. VII, p. 542 Littré) reposuit *σπέρμα*·

„*τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν γένεσιν ἀπὸ πάντων τῶν μελέων τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ἐλθὸν τὸ σπέρμα καὶ ἐς τὰς μήτρας τῆς γυναικὸς πεσὸν ἐπάγη*". —

Item manifesto auctor libri *περὶ γονῆς*, qui Hippocratis nomine fertur, § 6 (T. VII, p. 478, v. 3 sq.):

„*καὶ ἔστι καὶ ἐν τῷ ἀνδρὶ τὸ θῆλυ σπέρμα καὶ τὸ ἄρσεν καὶ ἐν τῇ γυναικὶ ὁμοίως*" —

et § 7 in. (T. VII, p. 478, v. 16 Littré):

„*ξυμβάλλεσθαι δὲ παρέχει, ὅτι καὶ ἐν τῇ γυναικὶ καὶ ἐν τῷ ἀνδρὶ ἔστι γόνος καὶ θήλεος καὶ ἄρσενος τοῖσιν ἐμφανέσι γιγνομένοις*" *κτλ.*

Iam vero, quoniam propter illud *μερίζεσθαι* ea quoque quaestio excluditur, num *σπέρμα* de sexu masculo accipiendum sit, *γόνος* de femello (cuius sexus femelli fieri quidem non posse, quin ratio habeatur, eâ de causâ iure suo dixerit quispiam, quod auctor l., quem *μετεμψύχωσιν* negare videbimus, simul procreatum voluerit sexum utrumque), id unum in contentionem venit, solône de masculo *σπέρμα* et *γόνος* an de utroque.

De solo masculo, opinor, quia neque Aristoteles neque Stoïci, quorum vestigiis ingreditur iste, feminae *σπέρμα* illius modi, de quo supra diximus, i. e. animi principium, adiudicabant.

cfr. Aristoteles „*περὶ ζῴων γενέσεως*" II, 3, 737, A, 27 sqq.:

„*τὸ γὰρ θῆλυ ὥςπερ ἄῤῥεν ἐστὶ πεπηρωμένον, καὶ τὰ καταμήνια σπέρμα* (mallem scripsisset: „*γόνος*" sive „*γονή*"), *οὐ καθαρὸν δέ· ἓν γὰρ οὐκ ἔχει μόνον, τὴν τῆς ψυχῆς ἀρχήν*" —

et Stoïci apud Diog. L. VII, 159:

„*τὸ δὲ τῆς θηλείας* (suppl. *σπέρμα*) *ἄγονον ἀποφαίνονται, ἄτονόν τε γὰρ εἶναι καὶ ὀλίγον* (*ἄλογον*?) *καὶ ὑδατῶδες, ὡς ὁ Σφαῖρός φησιν*". —

rimorum Bekkeri manuscriptorum (Ξ, B, C, D, J, M, q, u, o) „ἐξ ὧ εἰς σπέρμα καὶ λόγον μερίζεσθαι“, necesse erit accipias σπέρμα humidam seminis partem, λόγον vero aëro-igneam, alteram corporis, alteram animi genitricem (verius: principium). Neque ullam tibi eiusmodi σπέρματος notio mirationem faciet, si Aristotelem Stoïcosque ipsum ἄγονον semen femellum vocasse σπέρμα videris (not. 438 fin.). Ego vero lectionem „ἐξ ὧ εἰς σπέρμα καὶ γόνον μερίζεσθαι“ veram esse censuerim.

Atque haec quidem hac de re, quam praetereundam non putavi, quamquam, ne quid habitura esset iniucunditatis explicatio, verebar.

Differentiam sequitur consensus. Optime enim — neque mirum id quidem — illa auctoris lib.:

„ὀστέα δὲ μυελῶν περιφράγματα“

congruunt cum Plat. Tim. p. 73 D:

„στέγασμα μὲν αὐτῷ (sc. τῷ μυελῷ) πρῶτον ξυμπηγνὺς (sc. ὁ θεὸς) περὶ ὅλον ὀστέϊνον“

et p. 74 A, ubi verba „ἐξ αὐτοῦ“ referuntur ad τὸ ὀστοῦν p. 73 C, itemque p. 74 A „λιθοειδεῖ περιβόλῳ ξυνέφραξεν“ κτλ. et p. 74 D.

Nec — re quidem — discrepat libelli locus:

„τουτέων δὲ (sc. ὀστῶν) σκέπαν μὲν τὰν σάρκα καὶ προκάλυμμα, συνδέσμοις δὲ ποττὰν κίνασιν τοῖς νεύροις συνᾶψε τὰ ἄρθρα“ —

a Plat. Tim. p. 74 B, C, D, aut, siquidem sola haec spectas

„συνδέσμοις δέ usque τὰ ἄρθρα“,

ab eiusdem sermonis Platonici p. 74 A:

„(καὶ τὸ πᾶν δὴ σπέρμα διασώζων οὕτω λιθοειδεῖ περιβόλῳ ξυνέφραξεν) ἐμποιῶν τὰ ἄρθρα . . . . κινήσεως καὶ κάμψεως ἕνεκα“ κτλ.

et p. 75 D:

„τὰ δ' ἄλλα (sc. νεῦρα) εἰς ἅπαντα τὰ μέλη διέσπειρε, ξυνάπτων ἄρθρον ἄρθρῳ“. —

Auctor l. p. 100 B ad viscera omnia (Eingeweide überhaupt), non — opinor — ad sola intestina (Magen und Gedärme) pergens:

„τῶν δ' ἐντοσθίων τὰ μὲν (καρδία maxime et κοιλία, cfr. p. 102 A) τροφᾶς χάριν, τὰ δὲ σωτηρίας“

rem breviter dilucideque, sed paullo secus explicat, quam Plato, qui p. 70 A de corde disputans:

„*τὴν δὲ δὴ καρδίαν, ἅμμα τῶν φλεβῶν καὶ πηγὴν τοῦ περιφερομένου κατὰ πάντα τὰ μέλη σφόδρα τοῦ αἵματος, εἰς τὴν δορυφορικὴν οἴκησιν κατέστησαν*" —

de *κοιλίᾳ* p. 78 B: „*τούτοις οὖν κατεχρήσατο ὁ θεὸς εἰς τὴν ἐκ τῆς κοιλίας ἐπὶ τὰς φλέβας ὑδρείαν*"

κοιλίαν hoc loco proprie alvum (Magen) [439]) intelligens, quia nullam ex intestinis (i. e. Gedärmen) *ἐπὶ τὰς φλέβας ὑδρείαν* statuit (cfr. p. 73 A),

de pulmonibus et de iecinore p. 70 D et E, de splene p. 72 C sq., de *κάτω κοιλίᾳ* autem p. 73 A:

„*ἵν' οὖν μὴ φθορὰ διὰ νόσους ὀξεῖα γίγνοιτο, . . . τῇ τοῦ περιγενησομένου πόματος ἐδέσματός τε ἕξει τὴν ὀνομαζομένην κάτω κοιλίαν* (i. e. Bauchhöhle, non Magen, nec, sicuti apud posteros — cfr. Pollux II, 209 — *κῶλον* cum intestino recto vel potius *τὸ τυφλὸν ἔντερον, τὸ κῶλον, τὸ ἀπευθισμένον* [i. e. intestinum caecum, crassum ascendens et transversum, rectum]) *ὑποδοχὴν ἔθεσαν εἵλιξάν τε πέριξ τὴν τῶν ἐντέρων* (quae et ipsa p. 85 E *κάτω κοιλία* nominantur) *γένεσιν, ὅπως μὴ ταχὺ διεκπερῶσα ἡ τροφὴ ταχὺ πάλιν τροφῆς ἑτέρας δεῖσθαι τὸ σῶμα ἀναγκάζοι*",

---

[439]) Conferatur Galenus „*περὶ αἰτίων συμπτωμάτων*" II, 3 (vol. 7, p. 167, v. 8 Kühn) et Pollux II, 202 et 207 sq. ac, si placebit, Aretaeus Cappadox, qui, sicut reliqui, alibi quidem aliam voci vim subiciens hanc certe subesse voluit „*περὶ αἰτιῶν καὶ σημείων χρονίων παθῶν*" II, cap. 7 (p. 128, v. 4 ab imo, Ermerius):

„*κοιλίη σπλάγχνον πεπτήριον*"

et „*περὶ αἰτιῶν καὶ σημείων ὀξέων παθῶν*" II, cap. 5, in. (p. 38, v. ult., p. 39, v. 1 Ermer.):

„*Ἡ χολέρη παλίνορσός ἐστι φορὴ τῆς ὕλης εἰς τὸν στόμαχον* (Magenmund) *καὶ τὴν κοιλίην καὶ τὰ ἔντερα*" —

et „*ὀξέων νούσων θεραπευτικόν*" II, cap. 6 (p. 222, v. 8 E.): „(*οὐχ*) *ἑτέρη γὰρ ὁδὸς τῆς τροφῆς ἐς τὸ πᾶν σκῆνος* (*τῆς*?) *ἀπὸ τῆς κοιλίης καὶ τῶν ἐντέρων*" —

et „*χρονίων παθῶν θεραπευτικόν*" I, cap. 5 (p. 255, v. 11 sq. E.):

„*χρὴ δὲ . . . . σικύην πρὸς τὸ ἧπαρ καὶ τὴν κοιλίην ἢ τὸ στόμα ταύτης προσβάλλειν*" — aliisque locis.

alterum quidem conservandi munus, quo fungantur *ἔντερα* et splen et in pectore pulmones, tractavit nec praeteriit alterum alendi, quo *κοιλία* et *καρδία*.

Nihilne vero inter eos differat, nescio. Platoni enim, cui *τὰ ἔντερα* nil nisi receptaculum *τοῦ περιγενησομένου πόματος ἐδέσματός τε*, sola alvus (*κοιλία* = Magen) concoquendi negotium subire videtur, eamque alvum „Tim.“ p. 85 E sonat, opinor, *ἡ ἄνω κοιλία* illaque *ἔντερα* ibidem *ἡ κάτω*·

Ps. Timaeo autem, qui „*τῶν δ' ἐντοσθίων* — inquit — *τὰ μὲν τροφᾶς χάριν*“ *κτλ.* idemne placuit, quod Platoni, an quod Aristoteli, Ps. Galeno, aliis? Namque Aristoteles *τὴν μὲν ἄνω κοιλίαν* quidem et ipse intelligit alvum [440]) (Magen), *τὴν δὲ κάτω* intestinum caecum, crassum, rectum (uno nomine „Dickdarm“), nec tamen soli alvo concoctionem tribuit, sed *κοιλίαις* interpositae *νηστίδι* etiam *ἐν τῷ μετὰ τὴν κοιλίαν* (sc. *τὴν ἄνω*) *ἐντέρῳ λεπτῷ*, [441]) unde, ut cum Ps. Galeno loquar, *ἀνάδοσις*.

Namque Ps. Galenus, missis quidem vocibus „*ἡ ἄνω κοιλία*“ et „*ἡ κάτω*, in libro, cui inscribitur „*εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός*“ cap. 11 ultra med. (vol. 14, p. 714, v. 11 sqq. Kühn) docuit haec:

„*κοινὴ δὲ πρὸς πέψιν ἡ γαστήρ. ἄρχεται δὲ ὡς ἀπὸ μέσου τοῦ χόνδρου, ἔνθα στόμα κοιλίας λέγεται, ὑπιοῦσα δὲ τὸ ἧπαρ, τῷ κύτει σιγματοειδὴς οὖσα, ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ νεύει τῷ ἑτέρῳ ἄκρῳ, ἔνθα καὶ ὁ πυλωρός ἐστιν, ἵνα μὴ ἀθρόως διεκπίπτῃ αὐτῆς ἡ τροφή. νῆστις δὲ καὶ λεπτὸν ἔντερον πρὸς ἀνάδοσιν· πολλοὺς δὲ ἑλιγμοὺς ἡ νῆστις ἔχει καὶ συνέχεται τῷ μεσαραίῳ ἢ μεσεντερίῳ, ὃ ἐξυφαίνουσιν αἱ εἰς αὐτὸν καθήκουσαι φλέβες, δι' ὧν ἡ πλείστη ἀνάδοσις γίνεται ἐπὶ πύλας ἥπατος. συνάπτεται δὲ αὐτῇ τὸ λεπτὸν ἔντερον, ὡς μέρος αὐτῆς δοκεῖν εἶναι· ἔοικε*

---

[440]) itemque alios teste Polluce IV, 216.

[441]) „de part. an.“ III, 14, 675, B, 28 sqq.:

„*ἐπεὶ δὲ ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ* (Magen) *κατὰ τὴν πρώτην εἴςοδον τῆς τροφῆς νεαρὰν ἀναγκαῖον εἶναι τὴν τροφὴν, κάτω δὲ προϊοῦσαν κοπρώδη καὶ ἐξικμασμένην, ἀναγκαῖον εἶναί τι καὶ τὸ μεταξὺ, ἐν ᾧ μεταβάλλει καὶ οὔτ' ἔτι πρόςφατος οὔτ' ἤδη κόπρος. διὰ τοῦτο πάντα τὰ τοιαῦτα ζῷα* (incl. *ὁ ἄνθρωπος*) *τὴν καλουμένην ἔχει νῆστιν καὶ ἐν τῷ μετὰ τὴν κοιλίαν ἐντέρῳ τῷ λεπτῷ· τοῦτο γὰρ μεταξὺ τῆς τ' ἄνω, ἐν ᾗ τὸ ἄπεπτον, καὶ τῆς κάτω, ἐν ᾗ τὸ ἄχρηστον ἤδη περίττωμα*“.

γὰρ νήστει ἡπλωμένῃ· ἑξῆς δὲ τὸ τυφλὸν ἔντερον, πρὸς ὑποδοχὴν τῆς τροφῆς. ἐπὶ δὲ τούτῳ τὸ κῶλον πρὸς ὑποδοχὴν τῶν διακεκριμένων περιττωμάτων ἐκ τῆς ἀναδόσεως, διαβαῖνον ἐπὶ τὰ δεξιὰ ὑπὲρ ὄμφαλον ἐντὸς τοῦ ἥπατος καὶ τοῦ σπληνὸς εἰς τὰ κάτω πάλιν φέρεται διαζῶσαν τὸ ἐπιγάστριον ὅλον καὶ τελευτᾷ κατὰ τὸ ἀπευθισμένον" cfr. „ὅροι ἰατρικοί" 55 (vol. 19, p. 361 Kühn).

Infra quidem p. 102 A, Ps. Timaeus:

„τροφὰ δὲ πᾶσα ἀπὸ ῥίζας μὲν τᾶς καρδίας, παγᾶς δὲ τᾶς κοιλίας ἐπάγεται τῷ σώματι",

ita ut in eâdem, quâ Plato, fuisse videatur sententiâ.

Ergo quot de rebus dissideant, non satis perspicuum est, de pluribus certe convenire videntur, modo neglectis verbis ipsas res conferamus.

Restat usus loquendi.

Vocem „ἀπόχυμα" (p. 100 A [cfr. p. 277]) primum apud Dioscoridem I, 99 reperi, post apud Archigenem — cfr. Aëtius „tetrabiblos" I, sermo 3, cap. 180 p. 691 v. 3 ab imo, ed. lat. Cornario interprete, Lugduni 1560 . . . . „quam (sc. resinam a navibus derasam) Graeci aliqui ἀπόχυμα vocant" et βιβλ. IV, p. 65 B, v. 24 ed. gr. Ald. — et Galenum „περὶ ἀντεμβαλλομένων" κ' (vol. 19, p. 732 Kühn): „ἀντὶ κολοφωνίας ἀπόχυμα" et ρ' (vol. 19, p. 741 Kühn):

„ἀντὶ ῥητίνης κολοφωνίας ἀπόχυμα".

Formâ „νώτιος" (p. 100 A) solus uti videtur Ps. Alexander Aphr. „Probl." II, 72, in. („physici et medici gr. minores" ed. Ideler p. 78, v. 22), ubi Heinius iniuriâ quidem formam „νωτιαῖος" postulat.

De voce „γόνος" (p. 100 A), Platoni inusitatâ, v. not. 438.

„περίφραγμα" (p. 100 B) in usu erat quorundam interpretum V. T. (cfr. Schleusner l. l.) et Strabonis XV, cap. 1, § 55 extr. C 710 (vol. 3, p. 220, v. 18 Kramer), Josephi „B. J." V, 3, 2, Plutarchi I, 147 A, Wytt., Pollucis I, 142, VII, 116, X, 184.

„προκάλυμμα" (p. 100 B), quod non ignoro quidem usurpatum esse a Thucydide II, 75, apud Platonem non invenies, sed apud Philonem J. „περὶ φυγάδων" § 6 (551, M.), „de

somniis" I, § 16 (635 med. M.), „de gigantibus" § 12 in. (270 ultra in. M.), „de conf. ling." § 24 in. (422 med. M.), „de decalogo" § 32 ultra med. (II, 208 ante med. M.), „de spec. leg. contra moechos" etc. § 10 ante med. (II, 309 in. M.), „de spec. leg. „κατὰ τειχορύχων" § 2 in. (II, 336 prope fin. M.), „in Flaccum" § 6 haud procul a fin. (II, 523 med. M.), apud Aretaeum Capp. p. 103, v. 17 Ermer., apud Plutarchum I, 36, F, 147, A, 557, E, apud Aelianum „V. H." XI, 4, apud Sextum Empiricum „adv. Math." I, 1 (p. 599, v. 6 Bekker) apud Clementem Alex. „Paedag." II, cap. 10, § 99 (vol. 1, p. 254, v. 27 Klotz).

Vox „ἐντόσθια" (p. 100 B) neque Platonis est neque Plutarchi, sed occurrit in vetere testamento „Sir." X, 10, quem de sapientiâ librum Siracidae dicunt circa 120 a. Chr. n. in graecum esse conversum (cfr. Zellerus III, 2, p. 229, not. 4, ed. II), et apud Philonem J. „de victimis" § 7 haud longe ab in. (II, 443 ultra med. M.) et § 10 prope fin. (II, 247 haud procul ab in. M.), „de exsecr." § 5 (II, 432 ultra in. M.), nec abhorret a consuetudine Tatiani „oratio ad Graecos" cap. 12 ante med. (p. 54, v. 6 Otto) aut Luciani „Navig." cap. 27 (vol. 8, p. 178, v. 11 Hemst. et Reitz ed. Bip. 1791) aut Artemidori „Oneirocr." I, cap. 44 (vol. 1, p. 65, v. 1 Reiff.) aut (ἐνδοσθία quidem) Dionysii, episcopi Alexandrini, „de naturâ" fragm. VII in Routhii „Reliquiis sacris" vol. 4, p. 362, v. 10 (cfr. Eusebius „Pr. Ev." XIV, 26, 9 [vol. 2, p. 330, v. 13 Dindorf]), qui auctores ad unum omnes erant Asiatici.

Nomen deminutivum „ἐντοσθίδια" (in codice altero altera quidem lectio exhibetur „ἐντόσθια") medicorum Hippocrateorum est in libris „περὶ τροφῆς" § 7 fin. (T. IX, p. 100, v. 3 ab imo, Littré), „περὶ ἀφόρων" 230 (T. VIII, p. 440, v. 8 L.) „περὶ ἐπικυήσιος" 7 extr. (T. VIII, p. 480, v. 10 Littré), et numero singulari „ἐντοσθίδιον" occurrit in secundo „ἐπιδημιῶν" sect. 6, 13, unde perspicuum, his medicis ne nomen „ἐντόσθια" quidem fuisse incognitum; „ἐντοσθίδια" etiam in „Paedagogo" Clementis Alexandrini II, cap. 2, § 29 (vol. 1, p. 204, v. 14 Klotz) II, cap. 2, § 34 (vol. 1, p. 207, v. 33 Klotz), „ἐντοσθείδια" apud Apollonium, Archibii filium,

cognomine Dyscolum, grammaticum Alexandrinum, sub voce „ἐνδείνων“, quam interpretatur „τῶν ἐντοσθειδίων, οἷον τοῦ ἐντὸς χρωτὸς“ (adnotatur „τῶν ἅπαξ εἰρημένων“), cfr. Hesychius „lex.“ vol. 4, p. CLIV, v. 14 ab imo Mauritius Schmidt. Utraque lectio, et ἐντόσθια et ἐντοσθίδια semel etiam apud Aristotelem invenitur „περὶ ζῴων μορίων“ IV, 9, 684, B, 32, p. 685 A, 3.

Neque igitur suspicioni de furti tempore iniectae incrementum non affert usus loquendi hominis, ut de vocibus „ἐντόσθια“ et „νώτιος“ patere videtur, Asiatici.

Atque, ut ad reliqua veniamus, auctor l. p. 100 B de percipiendo et non percipiendo disserit haec:

„Κινασίων δὲ τῶν ἀπὸ τῶν ἐκτὸς τὰς μὲν ἀναδιδομένας εἰς τὸν φρονέοντα τόπον αἰσθήσιας εἶμεν, τὰς δ' ὑπ' ἀντίλαψιν μὴ πιπτοίσας ἀνεπαισθήτως, ἢ τῷ τὰ πάσχοντα σώματα γαιοειδέστερα εἶμεν ἢ τῷ τὰς κινάσιας ἀμενηνοτέρας γίγνεσθαι“ — cfr. Platonis „Tim.“ p. 43 B sq.

„πολλοῦ γὰρ ὄντος τοῦ κατακλύζοντος καὶ ἀποῤῥέοντος κύματος, ὃ τὴν τροφὴν παρεῖχεν, ἔτι μείζω θόρυβον ἀπειργάζετο (C.) τὰ τῶν προσπιπτόντων παθήματα ἑκάστοις, ὅτε πυρὶ προσκρούσει τὸ σῶμά τινος ἔξωθεν ἀλλοτρίῳ περιτυχὸν ἢ καὶ στερεῷ γῆς ὑγροῖς τε ὀλισθήμασιν ὑδάτων, εἴτε ζάλῃ πνευμάτων ὑπ' ἀέρος φερομένῃ καταληφθείη, καὶ ὑπὸ πάντων τούτων διὰ τοῦ σώματος αἱ κινήσεις ἐπὶ τὴν ψυχὴν φερόμεναι προσπίπτοιεν· αἳ δὴ καὶ ἔπειτα διὰ ταῦτα ἐκλήθησάν τε καὶ νῦν ἔτι αἰσθήσεις ξυνάπασαι κέκληνται“ —

et p. 64 A sqq.:

„ὧδ' οὖν κατὰ παντὸς αἰσθητοῦ καὶ ἀναισθήτου παθήματος τὰς αἰτίας λαμβάνωμεν· ἀναμιμνησκόμενοι τὸ τῆς εὐκινήτου τε καὶ δυςκινήτου φύσεως ὅτι διειλόμεθα ἐν τοῖς πρόσθεν·

B. ταύτῃ γὰρ δὴ μεταδιωκτέον πάντα ὅσα ἐπινοοῦμεν ἑλεῖν. τὸ μὲν γὰρ κατὰ φύσιν εὐκίνητον, ὅταν καὶ βραχὺ πάθος εἰς αὐτὸ ἐμπίπτῃ, διαδίδωσι κύκλῳ μόρια ἕτερα ἑτέροις ταὐτὸν ἀπεργαζόμενα, μέχρι περ ἂν ἐπὶ τὸ φρόνιμον ἐλθόντα ἐξαγγείλῃ τοῦ ποιήσαντος τὴν δύναμιν· τὸ δ' ἐναντίον ἑδραῖον ὂν κατ' οὐδένα τε κύκλον ἰὸν πάσχει μόνον, ἄλλο δὲ οὐ κινεῖ τῶν πλησίον, ὥστε οὐ διαδιδόντων τῶν μορίων μορίοις ἄλλων

(C.) ἄλλοις τὸ πρῶτον πάθος ἐν αὐτοῖς ἀκίνητον εἰς τὸ

πᾶν ζῷον γενόμενον ἀναίσθητον παρέσχε τὸ παθόν. ταῦτα δὲ περί τε τὰ ὀστᾶ καὶ τὰς τρίχας ἐστὶ καὶ ὅσ' ἄλλα γήινα τὸ πλεῖστον ἔχομεν ἐν ἡμῖν μόρια· τὰ δὲ ἔμπροσθεν περὶ τὰ τῆς ὄψεως καὶ ἀκοῆς μάλιστα, διὰ τὸ πυρὸς ἀέρος τε ἐν αὐτοῖς δύναμιν ἐνεῖναι μεγίστην" —

et p. 75 A:

„*ἡ γὰρ ἐξ ἀνάγκης γιγνομένη καὶ ξυντρεφομένη φύσις οὐδαμῇ προςδέχεται πυκνὸν ὀστοῦν καὶ σάρκα πολλὴν ἅμα τε αὐτοῖς ὀξυήκοον αἴσθησιν*" —

cfr. p. 74 E, p. 75 E.

Iam vero singula operam et diligentiam desiderant.

Auctor l. hinc initium duxit:

„*κινασίων δὲ τῶν ἀπὸ τῶν ἐκτὸς τὰς μὲν ἀναδιδομένας εἰς τὸν φρονέοντα τόπον αἰσθήσιας εἶμεν*"

nec discessit hac in re a Platonis placito p. 43 C: „*αἳ δὴ* (suppl. *κινήσεις ὑπὸ τῶν προςπιπτόντων διὰ τοῦ σώματος ἐπὶ τὴν ψυχὴν φερόμεναι*) *καὶ ἔπειτα διὰ ταῦτα ἐκλήθησαν καὶ νῦν ἔτι αἰσθήσεις ξυνάπασαι κέκληνται*". —

Quodsi enim Franciscus Susemihl l. l. p. 938 sic contendit: „(Ganz ähnlich) hat er (der Lokrer) die bis zum Sitze der Vernunft fortgepflanzten Affectionen Empfindungen genannt, statt dessen dass Plato richtiger bloss die bis zur Seele vordringenden als solche bezeichnet" —,

do quidem, laudatum Platonis locum, quo de homine agitur immaturo, ansam praebere huius iudicii, nego valere in hominem, qui maturitatem quandam habeat, nisus altero Plat. Tim. loco p. 64 A sq., quo „*τὰ ἐπὶ τὸ φρόνιμον ἐλθόντα*" concidunt cum auctoris l. definitione „*εἰς τὸν φρονέοντα τόπον ἀναδιδομένας*". —

De non percipiendo auctor lib.:

„*τὰς δ' ὑπ' ἀντίλαψιν μὴ πιπτοίσας, ἀνεπαισθήτως*", —

Plato p. 64 B sq.

„*τὸ δ' ἐναντίον ἑδραῖον ὂν κατ' οὐδένα τε κύκλον ἰὸν πάσχει μόνον, ἄλλο δ' οὐ κινεῖ τῶν πλησίον,*

C. *ὥστε οὐ διαδιδόντων μορίων μορίοις ἄλλων ἄλλοις τὸ πρῶτον πάθος ἐν αὐτοῖς ἀκίνητον εἰς τὸ πᾶν ζῷον γενόμενον ἀναίσθητον παρέσχε τὸ παθόν*".

Auctoris l. disiuncta causarum altera:

„ἢ τῷ τὰ πάσχοντα σώματα γαιοειδέστερα εἶμεν“

eadem est, quae Platonis „Tim.“ p. 64 C:

„ταῦτα δὲ (sc. τὸ ἀναίσθητον εἶναι τὸ παθόν) περί τε ὀστᾶ καὶ τρίχας καὶ ὅσ' ἄλλα γήινα τὸ πλεῖστον ἔχομεν ἐν ἡμῖν μόρια“ —

nec minus altera: „ἢ τῷ τὰς κινάσιας ἀμενηνοτέρας γίγνεσθαι“

convenit cum Plat. Tim. p. 64 D:

„τὸ δὲ (suppl. πάθος γιγνόμενον) ἠρέμα καὶ κατὰ σμικρὸν, ἀναίσθητον“.

Rem igitur habes eandem; cognosce nunc de singulis quibusdam verbis.

Utitur auctor l. p. 100 B voce „ἀντίλαψις“ vi perceptionis, Plato nusquam perceptionis, sed ut plurimum obiectionis. Sic in „Phaedone“ p. 87 A, ubi Cebes:

„ὡς μὲν οὐκ ἰσχυρότερον καὶ πολυχρονιώτερον ψυχὴ σώματος, οὐ ξυγχωρῶ τῇ Σιμμίου ἀντιλήψει“,

quem locum Bekkerus hoc modo interpretatur:

„Neque tamen Simmiae concedo obicienti, non esse animam validiorem corpore atque diuturniorem“. —

Adice „Sophistam“ p. 41 B:

„ἀλλ' ὥρα δὴ βουλεύσασθαι, τί χρὴ δρᾶν τοῦ σοφιστοῦ πέρι· τὰς γὰρ ἀντιλήψεις καὶ ἀπορίας, ἐὰν αὐτὸν διερευνῶμεν ἐν τῇ τῶν ψευδουργῶν καὶ γοήτων τέχνῃ τιθέντες, ὁρᾷς ὡς εὔποροι καὶ πολλαί“,

quae idem Bekkerus:

„Nam si eum in arte praestigiatorum mendaciumque ponentes definire conemur, obiectiones permultae dubiaque nascuntur“. —

Postremo „Hippiam“ citamus „maiorem“ (p. 287 A), ubi Socrates Hippiam allocutus voci — Bekkeri quidem opinione — subiecit vim resumendi:

„ἀτὰρ μήτι κωλύω, μιμούμενος ἐγὼ ἐκεῖνον, ἐάν σου ἀποκρινομένου ἀντιλαμβάνωμαι τῶν λόγων, ἵν' ὅτι μάλιστά με ἐκμελετήσῃς· σχεδὸν γάρ τι ἔμπειρός εἰμι τῶν ἀντιλήψεων“.

Sic enim ille ista transtulit:

„verum ne tibi impedimento sim, imitatus illum, te respondente rationes resumam, ut me magis exerceas. Ferme enim in resumendis rationibus peritus sum".

Haec fere de Platonis usu. —

Neque ante — Platonem — quod exploraverim — vox illa notione perceptionis usurpatur, sed paullo an multo post, non liquet. Idemque valet et in verbum „ἀντιλαμβάνεσθαι" et in nomen adiectivum „ἀντιληπτικός", quorum posterius apud Platonem desideratur, prius non prorsus dissimili notione occupandi vel comprehendendi in „Parmenide" exstat p. 130 E:

„*Νέος γὰρ εἶ ἔτι, φάναι τὸν Παρμενίδην, ὦ Σώκρατες, καὶ οὔπω σου ἀντείληπται φιλοσοφία, ὡς ἔτι ἀντιλήψεται κατ' ἐμὴν δόξαν*" κτλ.,

vel nanciscendi in „Phaedro" p. 246 D:

„*ἡ δὲ* (sc. *ψυχὴ*) *πτεῤῥορυήσασα φέρεται, ἕως ἂν στερεοῦ τινος ἀντιλάβηται· οὗ κατοικισθεῖσα, σῶμα γήινον λαβοῦσα, ... ζῷον τὸ ξύμπαν ἐκλήθη, ψυχὴ καὶ σῶμα παγέν*". —

Cum verbo exstat nomen notione occupandi finitimâ radicandi vel coalescendi apud Theophrastum, et verbum quidem „H. Pl." IV, 1, 5 Schneider:

„*Ὅτι δὲ ἕκαστον* (sc. *φυτὸν*) *ζητεῖ καὶ χώραν οἰκείαν καὶ κρᾶσιν ἀέρος, φανερὸν τῷ τὰ μὲν φέρειν ἐνίους τόπους, τὰ δὲ μὴ φέρειν, μήτε αὐτὰ γινόμενα μήτε φυτευόμενα ῥᾳδίως· ἐὰν δὲ καὶ ἀντιλάβηται, μὴ καρποφορεῖν*",

ibidem IV, 8, 8:

„*ἐὰν δ' ἅπαξ ἀντιλάβηται* (sc. *ἡ τοῦ κυάμου ῥίζα*), *μένει διὰ τέλους*",

„C. Pl." I, 6, 4:

„*Εὔλογον δὲ καὶ τὸ τὰς μασχάλας ἐνοφθαλμίζειν τάς τε λειοτάτας καὶ νεωτάτας· ἀντιλαμβάνεται γὰρ ἐντεῦθεν μάλιστα διὰ τήν τε λειότητα καὶ ἡλικίαν*", —

nomen autem „ἀντίληψις" actum aut facultatem radicandi significans vel coalescendi „C. Pl." I, 6, 2, ubi, sicut loco modo laudato, agitur inoculatio:

„*εὐπρόςφυτον δ' ἀεὶ τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον· ὁ δ' ὀφθαλμὸς ὥςπερ ὁμογενές. Εὔλογος δὲ καὶ ἡ ἀντίληψις μάλιστα τῶν ὁμοιοφλοίων*",

„C. Pl." II, 18, 2:

„*Ἀλλὰ καὶ τὴν ἕλικα δοκεῖ* (suppl. *ἡ ἄμπελος*) *τούτου χάριν ἔχειν, ὅπως εὐθὺς ἡ ἀντίληψις γίνηται*",

„C. Pl." III, 6, 6:

„*Ὥσπερ γὰρ λέλεκται πολλάκις, ἡ οἰκεία* (sc. *χώρα*) *μεγίστην ἔχει ῥοπὴν καὶ πρὸς ἀντίληψιν* (sc. *τῶν φυτευομένων*) *καὶ πρὸς εὐκαρπίαν*", —

„*ἀντιληπτικόν*" denique „C. Pl." I, 6, 4, et hoc quidem loco de eo, in quo coalescendi facultas:

„*Διὸ καὶ εἰς τὰ παραπλήσια φύσει καὶ ἡλικίᾳ κάλλιστος ὁ ἐνοφθαλισμός* (sc. *τῶν νέων*)· *ἥ τε γὰρ γλισχρότης καὶ ἀντιληπτική*". —

Sed quaeritur, quando illa percipiendi vis subiecta his vocibus sit.

Antiochus Ascalonius apud Sextum Empiricum „adv. Math." VII, 201 tradidit placuisse aequali ipsius, Asclepiadi Bithyno, illud Epicuri „*τὰς μὲν αἰσθήσεις ὄντως καὶ ἀληθῶς ἀντιλήψεις εἶναι, λόγῳ δὲ μηδὲν ὅλως ἡμᾶς καταλαμβάνειν*".

Verba enim haec sunt:

„*Οὐκ ἄποθεν δὲ τῆς τούτων δόξης ἐοίκασιν εἶναι καὶ οἱ ἀποφαινόμενοι κριτήριον ὑπάρχειν τῆς ἀληθείας τὰς αἰσθήσεις. ὅτι γὰρ ἐγένοντό τινες τὸ τοιοῦτο ἀξιοῦντες, προὔπτον πεποίηκεν Ἀντίοχος, ὁ ἀπὸ τῆς Ἀκαδημίας, ἐν δευτέρῳ τῶν κανονικῶν ῥητῶς γράψας ταῦτα·* „ „*ἄλλος δέ τις, ἐν ἰατρικῇ μὲν οὐδενὸς δεύτερος, ἁπτόμενος δὲ καὶ φιλοσοφίας ἐπείθετο, τὰς μὲν αἰσθήσεις ὄντως καὶ ἀληθῶς ἀντιλήψεις εἶναι, λόγῳ δὲ μηδὲν ὅλως ἡμᾶς καταλαμβάνειν.*" " *ἔοικε γὰρ διὰ τούτων ὁ Ἀντίοχος τὴν προειρημένην τιθέναι στάσιν καὶ Ἀσκληπιάδην τὸν ἰατρὸν αἰνίττεσθαι, ἀναιροῦντα μὲν τὸ ἡγεμονικὸν, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον αὐτῷ γενόμενον*". —

Apud eundem Sextum l. l. VII, 160 legimus:

„*δεύτερον δὲ, καθὸ δείκνυσιν* (sc. *ὁ Καρνεάδης*), *ὅτι καὶ, εἰ ἔστι τὸ κριτήριον τοῦτο, οὐ χωρὶς τοῦ ἀπὸ τῆς ἐνεργείας πάθους ὑφίσταται· ἐπεὶ γὰρ αἰσθητικῇ δυνάμει διαφέρει τὸ ζῷον τῶν ἀψύχων, πάντως διὰ ταύτης ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ἐκτὸς ἀντιληπτικὸν γενήσεται. ἡ δέ γε αἴσθησις ἀκίνητος μένουσα καὶ ἀπαθὴς οὔτε αἴσθησίς ἐστιν οὔτε ἀντιληπτική τινος*", —

ibidemque 162:

„*οἷον προςβλέψαντές τινι, φησὶν ὁ Ἀντίοχος, διατιθέμεθά πως τὴν ὄψιν καὶ οὐχ οὕτως αὐτὴν διακειμένην ἴσχομεν, ὡς πρὶν τοῦ βλέψαι διακειμένην εἴχομεν· κατὰ μέντοι τὴν τοιαύτην ἀλλοίωσιν δυοῖν ἀντιλαμβανόμεθα, ἑνὸς μὲν αὐτῆς τῆς ἀλλοιώσεως, τουτέστι τῆς φαντασίας, δευτέρου δὲ τοῦ τὴν ἀλλοίωσιν ἐμποιήσαντος, τουτέστι τοῦ ὁρατοῦ*“,

quorum locorum primo et tertio Sextus Antiochum citavit, unde, quam secundo loco tradidit, Carneadis doctrinam hausisse videtur.[442]) Carneades enim ipse nihil fere scripsit, sed discipuli — in primis Clitomachus — praeceptoris placita scriptis celebrabant. Quam in rem testimonium profero Diogenis L. IV, 65:

„*φέρονται δὲ αὐτοῦ* (sc. *Καρνεάδου*) *ἐπιστολαὶ πρὸς Ἀριαράθην, τὸν Καππαδοκίας βασιλέα· τὰ δὲ λοιπὰ αὐτοῦ οἱ μαθηταὶ συνέγραψαν· αὐτὸς δὲ κατέλιπε μηδέν*“ —[443])

et IV, 67:

„*ἐλθὼν δ'* (suppl. *ὁ Κλειτόμαχος*) *εἰς Ἀθήνας ἤκουσε Καρνεάδου. κἀκεῖνος . . . συνήσκει τὸν ἄνδρα. ὁ δὲ* (sc. Clitomachus) *εἰς τοσοῦτον ἤλασεν ἐπιμελείας, ὥστε ὑπὲρ τὰ τετρακόσια βιβλία συνέγραψε. καὶ διεδέξατο Καρνεάδην καὶ τὰ αὐτοῦ μάλιστα διὰ τῶν συγγραμμάτων ἐφώτισεν· ἀνὴρ ἐν ταῖς τρισὶν αἱρέσεσι διατρίψας, ἔν τε τῇ Ἀκαδημιακῇ καὶ Περιπατητικῇ καὶ Στωϊκῇ*“.

Antiochus quidem non ipsius Carneadis discipulus erat, sed Philonis Larissaei.[444]) Cum autem Philo Larissaeus magistro usus sit Clitomacho,[445]) Clitomachus Carneade,[446]) iure nostro Antiochum e Carneadis disciplinâ profectum dicimus.

Nimirum hic idem Antiochus, in Carneadis placitorum tractatione versatus, novata quaedam vel modificata ab illo artis vocabula accepit et retinuit. Idcirco quâ ipse vi percipiendi

---

[442]) cfr. Ritterus et Prellerus l. l. not. a, p. 403.

[443]) cfr. Diog. L. I, 16, Cicero „Ac.“ II, 31, 98 et 32, 102, Plutarchus „de Alex. fort.“ I, 4 prope extr.

[444]) cfr. Aelianus „V. H.“ XII, 25.

[445]) cfr. Stobaeus „Ecl.“ II, 38.

[446]) Diogenis L. testimonio adde illa Ciceronis „Ac.“ II, 31, 98, cfr. cap. 32, § 102, cap. 45, § 137 et § 139.

utitur verbo „ἀντιλαμβάνεσθαι“ nego mirandum esse, si quis eam huic voci totique eiusdem stirpis familiae subiecisse statuerit Carneadem.

Vixit autem Antiochus Ascalonius primo a. Chr. n. saeculo,[447]) Carneades secundo.[448])

Nec admodum contra equidem nitar, si quis iam unum de Stoâ vetere vel ex hortis Epicuri.

Corruptus quidem iste Stobaei locus „Floril.“ IV, p. 232, No. 8 Meineke:

„Οἱ Στωϊκοὶ ὁρίζονται οὕτως τὴν αἴσθησιν· αἴσθησίς ἐστιν ἀντίληψις (αἰσθητοῦ) δι' αἰσθητηρίου (ἢ) κατάληψις“

per se nihil hac de re satis certi indicat, neque alter ille ibidem p. 233, No. 14 Meineke:

„Οἱ Στωϊκοὶ τήν δε τὴν κοινὴν αἴσθησιν ἐντὸς ἁφὴν προσαγορεύουσι, καθ' ἣν καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἀντιλαμβανόμεθα“,

neque hic Plutarchi locus „de virt. mor.“ 2:

„Ἀρίστων δὲ ὁ Χῖος τῇ μὲν οὐσίᾳ μίαν καὶ αὐτὸς ἀρετὴν ἐποίει καὶ ὑγείαν ὠνόμαζε· τῷ δὲ πρός τι διαφόρους καὶ πλείονας, ὡς εἴτις ἐθέλοι τὴν ὅρασιν ἡμῶν λευκῶν μὲν ἀντιλαμβανομένην λευκοθέαν καλεῖν, μελάνων δὲ μελανθέαν ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον“ —

aut duo illi apud Sextum Empiricum „adv. Math.“ VII, 210 et VIII, 9, quorum priore hoc tribuitur Epicuro:

„αἰσθήσεως δὲ ἴδιον ὑπῆρχε, τοῦ παρόντος μόνον καὶ κινοῦντος αὐτὴν ἀντιλαμβάνεσθαι“,

posteriore autem:

„τήν τε αἴσθησιν ἀντιληπτικὴν οὖσαν τῶν ὑποπιπτόντων αὐτῇ καὶ μήτε ἀφαιροῦσάν τι μήτε προστιθεῖσαν μήτε μετατιθεῖσαν τῷ ἄλογον εἶναι, διὰ παντός τε ἀληθεύειν καὶ οὕτω τὸ ὂν λαμβάνειν, ὡς εἶχε φύσεως αὐτὸ ἐκεῖνο“, —

tamen haud scio an fidem adiungere debeam illi a Stobaeo laudatae Stoïcorum definitioni *αἰσθήσεως* ideoque non abiudicare istis eum, de quo quaeritur, *ἀντιλήψεως* usum unâque verbi et nominis adiectivi, cum eadem fere definitio testata etiam sit a Ps. Plutarcho „plac. phil.“ IV, 8, in. (II, 899, C sq. Wytt.):

---

[447]) cfr. Cicero „Ac.“ II, 2, 35.

[448]) cfr. Zellerus III, 1, p. 454 sq., not. 2.

„*Οἱ Στωϊκοὶ ὁρίζονται οὕτω τὴν αἴσθησιν· Αἴσθησίς ἐστιν ἀντίληψις αἰσθητηρίου ἢ κατάληψις*“

et a Ps. Galeno „*περὶ φιλοσόφου ἱστορίας*“ cap. 24 (vol. 19, p. 301 Kühn):

„*Κατὰ τοὺς Στωϊκοὺς αἴσθησίς ἐστιν ἀντίληψις αἰσθητοῦ δ' αἰσθητηρίου ἢ κατάληψις*“,

tametsi hi duo ex eodem fonte Plutarcheo hausisse videntur atque ille.

Num vero non abiudicanda ista consuetudo sit Speusippo, cuius *λόγος ἐπιστημονικός* et *αἴσθησις ἐπιστημονική* apud Sextum Empiricum „adv. Math.“ VII, 145 sic illustrantur:

„ . . . . *ὡς ἡ τοῦ μουσικοῦ αἴσθησις ἐνάργειαν μὲν εἶχεν ἀντιληπτικὴν τοῦ τε ἡρμοσμένου καὶ τοῦ ἀναρμόστου, ταύτην δὲ οὐκ αὐτοφυῆ, ἀλλ' ἐκ λογισμοῦ περιγεγονυῖαν· οὕτω καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ αἴσθησις φυσικῶς παρὰ τοῦ λόγου τῆς ἐπιστημονικῆς μεταλαμβάνει τριβῆς πρὸς ἀπλανῆ τῶν ὑποκειμένων διάγνωσιν*“,

id quidem dubium videtur, quia suane Sextus an Speusippi voce usus sit, non satis quidem constat.

De Hipparcho quodam, cui Ps. Plutarchus „plac. phil.“ IV, 13 (II, 901, B, Wytt.) *ἀντίληψιν* vi perceptionis tribuere videtur, exploratum non habeo, quis fuerit; illene, de quo Diog. L. IX, 43 commemorat, an ille Pythagoreus (Neopythagoreus), cuius fragmentum *περὶ εὐθυμίας* servavit Stobaeus „Floril.“ 108, 81, cuiusque, ni fallor, mentionem inicit etiam Diog. L. VIII, 42, an denique alius de cognominatis.

Neque notata usquam invenio tempora Lyci,[449]) medici Macedonis vel Neapolitani, cuius ab Oribasio l. l. VIII, 25 (vol. 2, p. 231, v. 2 sqq. Buss. et Dar.) haec verba laudantur:

„*Ἔστι δὲ καὶ τοιάδε τις ἐν δυςεντερίαις διαφορά· τὰ ἀπιόντα ἰσχυρῶς ἐπὶ ἐνίων δριμέα πρὸς τὴν ἀπόκρισιν ἥκει· γνώρισμα δὲ τούτων ἡ αὐτοῦ ἀντίληψις τοῦ κάμνοντος ὑπάρχει*“. —

Post Antiochum certe primo ante et quattuor primis p. Chr. n.

---

[449]) cfr. Galenus „*περὶ χυμῶν ὑπόμνημα*“ I, 24 (vol. 16, p. 197 Kühn): „*Κάκιστον δὲ πάντων* (sc. *τῶν Ἱπποκράτους ἐξηγητῶν*) *ὁ Λύκος ἡρμηνεύσατο· οὗτος γὰρ εἰς Ἱπποκράτην κακῶς διακείμενος* (eiusne aequalis habeatur?) *πάντα αὐτοῦ νοήματα καὶ πάσας τὰς ῥήσεις ἀπιθάνως ἐξηγήσατο*“. —

saeculis et „ἀντίληψις“ et „ἀντιληπτικὸς“ et ἀντιλαμβάνεσθαι“ eâ, quâ diximus, vi ac potestate usitata erant et tralaticia.

Substantivum in consuetudine erat Dionysii Halicarnassensis „de comp. verb.“ sect. 26, 250 extr. (p. 418 v. 3 ab imo, Schaefer), Diodori Siculi III, 14, Philonis J. „de mundi opif.“ § 17 (12 M.), § 48 (33 M.) „V. M.“ III, § 29 extr. (170 in. M.), „περὶ τῶν μετονομαζομένων“ § 7 (586 prope fin. M.), „quod deus immutabilis“ § 17 ultra med. (284 extr. M.), „de plantatione Noae“ § 19 fin. (342 ultra in M.), „de conf. ling.“ § 22 ultra med. (420 prope extr. M.), § 25 extr. (424 haud procul ab in. M), „de Abr.“ § 16 in. (II, 2 med. M.) § 30 ante med. (II, 23 extr. M.), „de decalogo“ § 9 ultra med. (II, 186 in. M.), „de vitâ contempl.“ § 3 fin. (II, 476 ultra med. M.), „leg. alleg.“ I, § 10 ante med. (I, 48 ante med. M.) I, § 11 ultra med. (I, 49 ante med. M.) II, § 8 haud longe ab in. (I, 71 ultra med. M.) II, § 12 haud procul ab in. (I, 74 in. M.) II, § 17 fin. (I, 79 M.) II, § 18 (I, 79 M. haud longe ab in.) III, § 18 fin. (I, 99 in. M.) III, § 32 (I, 107 M. haud procul ab in.) III, § 35 ultra med. (I, 109 ante med. M.) III, § 36 (I, 109 extr. M.), „de sacrif. Ab. et Caïni“ § 6 ultra med. (I, 168 med. M.), „de creatione principum“ § 8 prope med. (II, 367 ultra med. M.), „de fortitudine“ 5 med. (II, 379 med. M.), „de nobilitate“ § 3 ante med. (II, 439 prope fin. M.), „in Flaccum“ § 9 ultra med.

et Ps. Philonis J. „de mundo“ § 15 med. „de incorruptibilitate mundi“ § 17 med. (504 med. M.), Plutarchi II, 625 B, Wytt., Oenomaï Cynici (sub Hadriani imperio) apud Eusebium „Pr. Ev.“ VI, 7, 11 sq. (vol. 1, p. 293, v. 17 et 25 Dindorf), Cassii iatrosophistae „Probl.“ 19 extr. (p. 151, v. 29 Ideler l. l.) „Probl.“ 20 (p. 151, v. 34 Ideler) „Probl.“ 27 (p. 154, v. 15) „Probl.“ 29 extr. (p. 155, v. 14) „Probl.“ 48 (p. 160, v. 10) „Probl.“ 60 (p. 161, v. 36 sq. et p. 162, v. 10 Ideler), Ptolemaei „περὶ κριτηρίου καὶ ἡγεμονικοῦ“ p. 20, v. 10 ab imo et p. 21, v. 2 Bullialdus, „ἁρμονικά“ I, cap. 4 fin. (Wallisius: „opera math.“ III, p. 9, v. 17) I, cap. 6 (Wallis. l. l. III, p. 12, v. 7 ab imo et v. 5 indidem, p. 13, v. 3) I, cap. 7 (W. l. l. III, p. 15, v. 16) I, cap. 9 (W. l. l. III, p. 20, v. 7 ab imo) III, cap. 5 (W. III, p. 134, v. 2 ab imo) III, cap. 13

(Wallis. III, p. 148, v. ult.), Aeliani Platonici — cfr. Porphyrii comm. in Ptolemaei Harmonica apud Wallisium „opera math.“ III, p. 218, v. 22, Clementis Alexandrini „Strom.“ VI, cap. 1, § 3 (vol. 3, p. 98, v. 6 Klotz) VI, cap. 17, § 151 (vol. 3, p. 193, v. 19 Kl.) VII, cap. 7, § 36 extr. (vol. 3, p. 233, v. 22 Klotz), Ps. Galeni „ὅροι ἰατρικοί“ 117 (vol. 19, p. 379, v. 12 Kühn) 118 (p. 379 v. 2 ab imo, K.) 119 (p. 380, v. 2) 121 (p. 380, v. 6) 209 (p. 404, v. 3 ab imo, Kühn), Sexti Empirici „Hypot.“ I, 44 (p. 12, v. 11 Bekker) I, 65 (p. 16, v. 23) I, 95 (p. 23, v. 11) III, 185 (p. 165, v. 10) III, 264 (p. 183, v. 19) III, 268 (p. 184, v. 18 B.), „adv. Math.“ VII, 201 (p. 235, v. 6 Bekker), V, 424 (p. 283, v. 25), VIII, 184 (p. 327, v. 14), IX, 146 (p. 423, v. 5) XI, 76 (p. 561, v. 18) XI, 227 (p. 590, v. 23) XI, 238 (p. 592, v. 19) XI, 542 (p. 593, v. 9) I, 25 (p. 604, v. 2) I, 117 (p. 626, v. 4) I, 185 (p. 642, v. 4), Alexandri Aphrodisiensis „φυσικῶν σχολιῶν“ κτλ. cap. 7 (p. 174, v. 10 Spengel) cap. 8 (p. 178, v. 9), „περὶ ψυχῆς“ l. l. I, fol. 127, B, 5, fol. 130, B, 10 et 9 et 3 peraeque ab imo, fol. 131, A, 27, fol. 132, A, v. 12 et 9 ab imo, fol. 132, B, 8 et 38, fol. 133, A, 7 et 21 et 25 et 36, fol. 133, B, vv. 24. 16. 13. 10. 5 ab imo, fol. 134, A, 14, fol. 134, B, 1 et 7, fol. 135, A, 10, fol. 136, A, 12 ab imo, fol. 138, A, 5 et 1 ab imo, fol. 138, B, 1 et 2, fol. 139, A, 28, fol. 141, A, 24, ibidem II, fol. 143, B, 15 et 17 et 22, fol. 144, A, 9 ab imo, fol. 144, B, 12, fol. 148, B, 14 ab imo, fol. 149, A, 8 ab imo, fol. 149, B, 10 et 12, fol. 150, A, 32 a summo et 2 ab imo, fol. 150, B, 2 et 30 a summo et 2 ab imo, fol. 151, v. 18, fol. 153, A, 14 et 29, fol. 154, B, 20 ab imo, Ps. Alexandri Aphr. „Probl.“ I, 38, fin., I, 68, I, 74, I, 105, I, 116 (p. 14, v. 20, p. 22, v. 34, p. 24, v. 7, p. 36, v. 1, p. 39, v. 29 Ideler), Plotini „Enn.“ I, 4, 9 extr. alibi, Porphyrii „de abst.“ I, 33, 39, „comm. in Ptolemaei Harmonica“ apud Wallisium „opera math.“ III, p. 195, v. 9 ab imo et v. 3 indidem, p. 197, v. ult., p. 198, v. 21, p. 199, v. 33, p. 200, v. 2, p. 201, v. 26 et 35, p. 215, v. 18 et 30, p. 265, v. 13 et 27, p. 277, v. 19, p. 286, v. 26 et 29, p. 287, v. 1 et 25, alibi, cfr. Eusebius „Pr. Ev.“ XV, 22, 34 fin. (vol. 2 p. 384, v. 31 Dindorf) XV, 22, 45 fin. (vol. 2, p. 387,

v. 2 Dindorf), Eusebii „Pr. Ev.“ VI, 256, C, D, 257, C, alibi, —

adiectivum „ἀντιληπτικὸς“ in illâ Cassii iatrosophistae „Probl.“ 35 (p. 156, v. 33 Ideler), Plutarchi II, 98, B, 1023, F, Ps. Galeni „ὅροι ἰατρ.“ 43 (vol. 19, p. 359 Kühn) alteriusque Ps. Galeni „περὶ φιλοσ. ἱστ.“ cap. 24 (vol. 19, p. 302, v. 10 Kühn), Alexandri Aphr. „φυσικῶν σχολιῶν“ III, 3 (p. 159, v. 28 Sp.), „περὶ ψυχῆς“ l. l. fol. 130, A, 5 ab imo, B, 13 et 11 ab imo, fol. 131, B, 21, fol. 132, A, 17 ab imo, fol. 133, A, 4 et 6 et 20 et 34, fol. 133, B, 8, 11 et 39, fol. 134, A, 11 et 1 ab imo, fol. 135, B, 16 ab imo, fol. 140, A, 33, ibidem II, fol. 143, B, 17 sq. et 22 et 24 et 27, fol. 151, A, 19, Sexti Empirici „Hypot.“ I, 70. 72. 97. II, 51, „adv. Math.“ VII. 146. 160 bis. 248. 289. 294. 300 bis. 303. 347. 353. IX, 360 bis., Plotini „Enn.“ I, 1, 7. 4 E., Porphyrii (cfr. Stobaeus „Ecl. phys.“ I, cap. 52) I, b, p. 830 Heeren, —

verbum „ἀντιλαμβάνεσθαι“ Dionysii Halicarnassensis „de Thucydide iudicium“ cap. 27, § 1 (p. 147, v. 2 Krüger) Philonis J. „V. M.“ I, § 3 fin. (82 med. M.) „περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου“ § 25 med. (540 M.), „de ebrietate“ § 46 ultra med. (386 ante med. M.), „de victimas offer.“ § 3 extr. (II, 253 ultra med. M.) § 14 med. (II, 262 prope extr. M.), „leg. alleg.“ I, § 13 med. (I, 51 haud longe ab in. M.) II, § 10 med. (I, 73 ante med. M.) II, § 12 prope extr. (I, 74 ante med. M.) III, § 18 circa med. ter (I, 98 ultra med. M.) II, § 19 prope fin. (I, 99 ante med. M.), „de sacrif. Ab. et Caïni“ § 6 prope extr. (I, 168 ultra med. M.), „quod det. potiori insid.“ § 27 ante med. (I, 210 fin. M.), Herodoti medici — cfr. Oribasius l. l. VIII, 7 (vol. 2, p. 281, v. 4 Buss. et Dar.), Cassii iatrosophistae „Probl.“ 22 extr. (p. 152, v. 11 Ideler) „Probl.“ 26 (p. 153, v. 20) „Probl.“ 27 (p. 154, v. 10) „Probl.“ 29 (p. 155, v. 6) „Probl.“ 35 (p. 156, v. 28) „Probl.“ 60 in. (p. 161, v. 31 et 33), Plutarchi II, 626, B, 671, A, 779, C, Oenomaï Cynici apud Eusebium „Pr. Ev.“ VI, 7, 19 (vol. 1, p. 295, v. 2 Dindorf), Galeni „περὶ αἰτίων συμπτωμάτων“ II, 5 (vol. 7, p. 180, v. 12 Kühn), Ptolemaei „περὶ κριτηρίου καὶ ἡγεμονικοῦ“ p. 21, v. 10 ab imo, Bullialdus, „ἁρμονικά“ I, cap. 4

(Wallis. „opera math.“ III, p. 8, v. 19) III, cap. 1 (Wallis. l. l. III, p. 122, v. 13 ab imo), Aristoclis Messani, cuius auditor erat Alexander Aphr. (cfr. Zellerus III, 1, 702 ed. II) apud Eusebium „Pr. Ev.“ XIV, 19, 3 et 5 (vol. 2, p. 310, v. 15 et 27 Dindorf), Alexandri Aphr. „περὶ ψυχῆς“ I, fol. 132, A, 7 ab imo, fol. 132, B, 2, fol. 133, B, 7, fol. 134, A, 6 et 7, fol. 134, B, 9 et 17, fol. 137, B, 1, fol. 138, A, 6 ab imo, fol. 138, B, 3, ibidem II, fol. 143, B, 13 et 16 et 25 et 28, fol. 144, A, 27 et 28, fol. 150, B, 13 ab imo, fol. 153, A, 15 et 24 et 45, fol. 153, B, 3, Ps. Alexandri Aphr. „Probl.“ I, 77 bis, I, 78, I, 101, I, 105 fin. I, 118 bis, I, 141, II, 38 (p. 24, v. 30 et 33, p. 25, v. 1, p. 35, v. 3, p. 36, v. 5, p. 40, v. 9 et 13, p. 48, v. 16, p. 63, v. 34 Ideler) „Probl. inedita“ sect. II, 29 (Aristotelis opera ed. Didot. vol. 4, p. 298), Clementis Alexandrini „Strom.“ V, cap. 1, § 7 (vol. 3, p. 6, v. 30 Klotz) VI, cap. 1, § 3 (vol. 3, p. 98, v. 10 Kl.) VI, cap. 3, § 33 prope fin. (vol. 3, p. 117, v. 30 Kl.) VII, cap. 7, § 37 (vol. 3, p. 233, v. 28 Klotz), Sexti Empirici „Hypot.“ I, 50. 64. 96. 97 bis. 99. 101. 126 bis. 127 bis. 218. II, 49. 55. III, 58. 271. 272 bis. „adv. Math.“ VII, 119. 162. 196. 208. 260. 289. 290. 292. 296. 297. 302 bis. 309. 352. 353 bis. 360. 364 bis. VIII, 12. 133. 187. 203. 204. 211. 218 ter. 335 a. IX, 139. 140 bis. 141. 146. XI, 246 bis. 247 bis. I, 25. 38. 117. 125. 129. VI, 33. 39., Plotini — cfr. Eusebius „Pr. Ev.“ XV, 22, 31 et 32 fin. et 44 et 45 (vol. 2, p. 384, v. 8 et v. 18, p. 386, v. 27 et v. 30 Dindorf), Porphyrii denique „comm. in Ptolemaei Harm.“ apud Wallis. l. l. III, p. 195, v. 6 ab imo, p. 201, v. 38, p. 229, v. 4, p. 233, v. 2, p. 243, v. 12, p. 256, v. 9 ab imo et v. 7 indidem, p. 328, v. 10 ab imo et v. 8 ab imo.

Iam vero transeo ad alia huius loci vocabula Platoni incognita partim, partim reiecta.

Nomen „ἀνεπαίσθητος“ (p. 100 C) apud Megasthenem (circa 300 a. Chr. n.) vi quidem activâ invenies „Ἰνδικῶν“ fragm. I, § 14, p. 87, v. 14 Schwanbeck:

„οἱ πλησίον τῶν παρατάξεων γεωργοῦντες ἀνεπαίσθητοι τῶν κινδύνων εἰσίν“, —

apud Aristarchum Samium „περὶ μεγεθῶν“ δ' in

Wallisium „op. math." III, p. 577, v. 11 ab imo et v. 4 indidem, apud Geminum „elem. astron." cap. 1, p. 4 B (v. 14), cap. 5, p. 22 B (v. 12), p. 25 D (v. 31), p. 26 B (v. 13), p. 26 C (v. 21), cap. 13, p. 52 C (v. 26), cap. 14, p. 59 A (v. 6 et 10) in Petavii „Uranologio", apud Diodorum Siculum I, 72 in. (vol. 1, p. 88, v. 19 Dindorf), apud Ps. Aristeam „Hist. septuaginta interpretum" p. 57, v. 4 ed. Oxon. e theatro Sheld. 1698, apud Philonem J. „fragm." ed. Lips. VI, p. 216, v. 6 ab imo, apud Plutarchum II, 1062, B, apud Ptolemaeum „*μαθηματ. σύνταξις*" III, cap. 8 (vol. 1, p. 207, v. 21 Halma) V, cap. 9 (vol. 1 p. 321, v. 20 et 32 H.) V, cap. 17 (vol. 1, p. 348, v. ult. H.) VI. cap. 7 (vol. 1, p. 414, v. 16 H.) VII, cap. 3 (vol. 2, p. 14, v. 21 H.) IX, cap. 2 (vol. 2, p. 117, v. 16 Halma), „*ἁρμονικά*" II, cap. 9 (Wallisius „opera math." III, p. 68, v. ult.), apud Lucianum „Navig." cap. 40, apud Alciphronem „ep." III, 7 (p. 42, v. 5 ab imo, Meineke), apud Alexandrum Aphr. „*περὶ ψυχῆς*" II, fol. 150, A, 2 ab imo, apud Sextum Empiricum „adv. Math." XI, 93 (p. 564, v. 24 Bekker), apud Dionysium, episcopum Alexandrinum, „de naturâ" fragm. I in Routhii „Reliquiis sacris" vol 4, p. 346, v. 2 ab imo (cfr. Eusebius „Pr. Ev." XIV, 23, 3 [vol. 2, p. 321, v. 20 Dindorf]):

„*τοσοῦτον δὲ διεφώνησαν* (sc. *Ἐπίκουρος καὶ Δημόκριτος*) *ὅσον ὁ μὲν, ἐλαχίστας πάσας* (sc. *τὰς ἀτόμους*) *καὶ διὰ τοῦτο ἀνεπαισθήτους· ὁ δὲ Δημόκριτος, καὶ μεγίστας εἶναί τινας ἀτόμους ὑπέλαβεν*" —

et fragm. II (l. l. vol. 4, p. 352, v. 4 ab imo — cfr. Eusebius „Pr. Ev." XIV, 25, 13 (vol. 2, p. 325, v. 1 G. Dindorf):

„*Καὶ εἰ μὲν ἀνεπαίσθητος αὐτῶν* (sc. *τῶν ἀτόμων*) *ὡς ἀψύχων ἡ σύμπηξις ἐγένετο, ἐπιστήμονος αὐταῖς ἔδει δημιούργου*",

quibus Dionysii locis haud ita difficile tibi persuadebitur, fuisse nomen istud iam Epicuri. Fuerat certe ante Epicurum Heraclidis Pontici — cfr. Porphyrius „in Ptolemaei Harmonica" apud Wallisium „opera math." III, p. 214, v. 22 sq.:

„*φαίνεται γάρ, φησιν* (suppl. *Ἡρακλείδης ἐν τῇ μουσικῇ εἰςαγωγῇ*), *ἡ πληγὴ ἐν χρόνῳ τινὶ γιγνομένη ἀνεπαισθήτῳ διὰ τὴν τῆς ἀκοῆς ἀσθένειαν*". —

Voce „*γαιοειδής*“ (p. 100 C) Plato, cui *γεώδης* placuit in Timaeo p. 66 B, non utitur, utitur Polybius II, 15, 8, siquidem vera lectio.

Poëticum illud „*ἀμενηνός*“ (p. 100 C), delicias Homeri, et Plato et p. Chr. n. Plutarchus oratione solutâ alienum putabant, non alii et ante et post Chr. n., velut Ps. Aristoteles „H. A.“ IX, 41, 628, B, 4, „Probl.“ XI, 6, 899, A, 30 sq., Theophrastus „H. Pl.“ III, 9, 1, IV, 12, 2 fin. „C. Pl.“ I, 5, 4. I, 19, 1 fin. III, 14, 5 extr. IV, 4, 3 extr. Schneider), fortasse Megasthenes — cfr. Arrianus „Indica“ cap. 6, § 3 (p. 7, v. 27 Hercher) — apud Schwanbeckium „Megasthenis Indica“ fragm. 21 (p. 109, v. 11), medici Hippocratei „*γυναικείων*“ I, 5 prope extr. (T. VIII, p. 30, v. 2 Littré) „*προῤῥητικόν*“ II, 30 (T. IX, p. 62, v. 5 Littré), Philo J. „de legat. ad Caium“ § 19 prope fin. (II, 564 ultra med. M.), Ps. Philo „de monarchiâ“ I, § 3 (II, 215 prope fin. M.), Agathinus Pneumaticus apud Galenum „de dignot. puls.“ IV, p. 80, 39, unus de scholiastis Aristophanis „ad nubes“ v. 319 — p. 263, v. 7 Godofr. Hermann.

Quibus expositis sequitur disceptatio de origine.

Labefactata auctoris l. fides magis magisque infirmatur. Quid enim? eamne *αἰσθήσιος* definitio sustentet an vis, quam subicit voci „*ἀντίλαψις*“, an nomen *ἀνεπαίσθητος*?

At illam definitionem, obviam apud Platonem non modo in „Timaeo“, sed etiam in „Philebo“ p. 34 B, etsi non a Platone primo constitutam esse concedo, nego tamen a veteribus Pythagoreis, quibus num iure Stobaeus „Floril.“ IV, p. 235, No. 31 (Meineke) vindicaverit haec:

„. . . . *καθαρὸν ἕκαστον εἶναι τῶν αἰσθητῶν, ἐξ ἑκάστου στοιχείου προςερχόμενον· (πρὸς μὲν οὖν τὴν ὅρασιν τὸ αἰθερῶδες πεφυκέναι, πρὸς δὲ τὴν ἀκοὴν τὸ πνευματικὸν, πρὸς δὲ τὴν ὄσφρησιν τὸ πυρῶδες, πρὸς δὲ τὴν γεῦσιν τὸ ὑγρὸν, πρὸς δὲ τὴν ἁφὴν τὸ γεῶδες*“) dubitandum etiam est.

Nomina „*ʼντίλαψις*“ autem, illâ perceptionis vi, et „*ἀνεπαίσθητος*“ scriptorum postplatonicae demum aetatis propria evasisse mihi videntur.

Iam vero pergam et institutum insequar longius.

In libello p. 100 C de dolore et voluptate proposita haec: „ὁκόσαι μὲν ὦν (sc. αἰσθήσεις) ἐξίσταντι τὴν φύσιν, ἀλγειναί ἐντι· ὁκόσαι δὲ ἀποκαθίσταντι ἐς αὐτὰν, ἁδοναὶ ὀνυμαίνονται“,

quae in Platonis Timaeo p. 64 C explanantur eodem modo: „τὸ δὴ τῆς ἡδονῆς καὶ λύπης ὧδε δεῖ διανοεῖσθαι· τὸ μὲν παρὰ φύσιν καὶ βίαιον γιγνόμενον ἀθρόον παρ' ἡμῖν πάθος ἀλγεινὸν, τὸ δ' εἰς φύσιν ἀπιὸν πάλιν ἀθρόον ἡδύ“ —

adde p. 64 E:

„τὰ δ' ἐκ μειζόνων μερῶν σώματα μόγις εἴκοντα τῷ δρῶντι, διαδιδόντα δὲ εἰς ὅλον τὰς κινήσεις, ἡδονὰς ἴσχει καὶ λύπας, ἀλλοτριούμενα μὲν λύπας, καθιστάμενα δὲ εἰς τὸ αὐτὸ πάλιν ἡδονάς“ —

ac ne propter illud Platonis ἀθρόον vel propter τὰ ἐκ μειζόνων μερῶν σώματα subesse differentiam quandam existimes, adde hunc quoque locum p. 81 E:

„πᾶν γὰρ τὸ μὲν παρὰ φύσιν ἀλγεινὸν, τὸ δ' ᾗ πέφυκε γιγνόμενον ἡδύ“.

Congruunt: alterum cognoveris, noris utrumque. Uter igitur prior? Plato, mehercule. Quid ita? Quia ruere fundamenta auctoris l. nequeunt, ut haec in iis exstructa non eodem labefactata motu concidant. Quamquam ne Plato quidem verus huius doctrinae architectus fuisse videtur, tametsi idem docet in „Philebo“ p. 31 D, ubi Socrates

„λέγω τοίνυν — inquit — τῆς ἁρμονίας μὲν λυομένης ἡμῖν ἐν τοῖς ζῴοις ἅμα λύσιν τῆς φύσεως καὶ γένεσιν ἀλγηδόνων ἐν τῷ τότε γίγνεσθαι χρόνῳ.

ΠΡΩ. Πάνυ λέγεις εἰκός.

ΣΩ. Πάλιν δὲ ἁρμοττομένης τε καὶ εἰς τὴν αὐτῆς φύσιν ἀπιούσης ἡδονὴν γίγνεσθαι λεκτέον, εἰ δεῖ δι' ὀλίγων περὶ μεγίστων ὅτι τάχιστα ῥηθῆναι“ — [450])

et Theophrasti „de sens. et sens.“ § 84 (I, p. 682 Schneider) nititur patrocinio. Ante enim de dolore quidem similiter Hippocrates — cfr. Galenus „περὶ αἰτίων συμπτωμάτων“ I, 6 (vol. 7,

---

[450]) cfr. ibidem p. 42 et „Resp.“ IX, p. 583 E, 584 C, 585 E, et „Gorgias“ p. 496 sqq.

p. 115, v. 13 sqq., p. 118, v. 6 sqq.) et II, 5 (vol. 7, p. 176, v. 9 sqq. Kühn) — simillimeque tam de dolore quam de voluptate Aristippus maior et Cyrenaïci.[451])

Animadvertas autem hoc libelli loco (p. 100 C) verbum „ἀποκαθιστάναι“, apud Platonem non obvium, usurpatum ab Aristotele „Met.“ XII, 8, 1074, A, 3, „M. Mor.“ II, 7, 1204, B, 37 εἰς φύσιν, „categ.“ cap. 8, p. 9, v. 25 et 28, alibi, a Theophrasto „H. Pl.“ IV, 14, 5, VIII, 7, 4 „C. Pl.“ II, 15, 3 extr., II, 15, 4 fin. V, 3, 7, V, 10, 5 extr., VI, 7, 6 „περὶ ἱδρώτων“ § 16 in. (I, p. 815 Schneider), ab Euclide IX, def. 14, ab Aristarcho Samio „περὶ μεγεθῶν καὶ ἀποστημάτων ἡλίου καὶ σελήνης“ p. 572, v. 3 ab imo (apud Wallisium „opera math.“ III, p. 573, v. 8 ab imo), a Chrysippo — cfr. Stobaeus „Ecl. phys.“ I, cap. 11 (I, a, p. 316 Heeren) —, ab Hellenistis V. T. — cfr. Schleusnerus l. l. —, quibus adice Ps. Aristeam et ipsum Hellenistam l. l. p. 19, v. 9, p. 101, vv. 5. 11. 16. ed. Oxon. 1698 e theatro Sheldoniano, a Ps. Philolao apud Stobaeum „Ecl. phys.“ I, cap. 21, § 2 fin. (I, a, p. 422, v. 4 ab imo), a Polybio III, 5, 4, III, 98, 7, IV, 3, 3, IV, 6, 5, VIII, 29, 6, IX, 36, 4, XVIII, 2, 6, XXI, 11, 9, alibi, Hultsch, ab Eupolemo apud Alexandrum Polyhistora in Eusebii „Pr. Ev.“ IX, 32 fin. (vol. 1, p. 517, v. 14 Dindorf), ab Alexandro Polyhistore ipso (80—50 a. Chr. n.) apud Eusebium „Pr. Ev.“ IX, 27, 29 (vol. 1, p. 503, v. 22 Dindorf), a Gemino „elem. astron.“ cap. 1, p. 2 B (v. 17) in Petavii Uranologio, cap. 6, p. 34 D (v. 29), cap. 11, p. 45 B (v. 11), cap. 15, p. 61 E (v. ult.), a Diodoro Siculo II, 48 (vol. 1, p. 178, v. 18 Dindorf) „fragm. p. 554 (vol. 4, p. 80, v. 34 Dindorf), a Dionysio Halicarnassensi „Antiquitates Rom.“ IV, 43 (vol. 2, p. 750, v. 5 Reiske), a Plutarcho I, 347, C, 444, C, 668, A etc., a Philone Byblio, grammatico exeuntis saeculi p. Chr. n. primi, apud Eusebium „Pr. Ev.“ I, cap. 9, § 26 (vol. 1, p. 39, v. 18 Dindorf), a Nicomacho Geraseno „ἁρμον. ἐγχειρίδιον“ p. 8, v. 5 ab imo, Ast, a Theone Smyrnaeo „de astron.“ cap. 26, p. 224, v. 11 et 13, p. 236, v. 13

---

[451]) cfr. Zellerus II, 1, p. 303, not. 1, ed. III.

et 15, p. 240, v. 8 et 10, p. 250, v. 1 ab imo, cap. 27, p. 260, v. 8, cap. 32, p. 284, v. 10 et 12 et 15, p. 292, v. 4 ab imo, Martin, „περὶ ἀριθμητικῆς“ cap. 24, 60 de Gelder., ab Apollonio Dyscolo „περὶ ἐπιῤῥημάτων“ — cfr. Bekkeri „Anecdota“ p. 536, v. 9 —, a Claudio Ptolemaeo „μαθηματ. σύντ.“ IV, cap. 2 (vol. 1, p. 215, v. 6, p. 217, v. 6, p. 218, v. 4, p. 219, v. 8 ab imo, p. 221, v. 7 Halma) IV, cap. 4 (vol. 1, p. 238, v. 17 H.) V, cap. 1 (vol. 1, p. 283, v. 5 ab imo H.) IX, cap. 6 (vol. 2, p. 161, v. 15 ab imo H.), „ἁρμονικά“ II, cap. 8 (Wallisius l. l. III, p. 67, v. 11) III, cap. 2 (Wallisius III, p. 126, v. 18) „ὑποθέσεις“ p. 41, v. 19 H., p. 43, v. 11 ab imo, Halma), a scriptoribus historiae sanctae N. T., velut a Matthaeo XII, 13, a Marco VIII, 25, a Lucâ VI, 10, quibus adde fidei christianae defensorem, Clementem Alexandrinum „τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος“; § 42 (vol. 3, p. 355, v. ult. Klotz) „Strom.“ II, cap. 2, § 4 fin. (vol. 2, p. 124, v. 30 K.) II, cap. 19, § 98 (vol. 2, p. 182, v. 25 K.) II, cap. 20, § 104 in. (vol. 2, p. 186, v. 4 K.) IV, cap. 7, § 40 (vol. 2, p. 300, v. 26 K.) IV, cap. 25, § 161 (vol. 2, p. 365, v. 24 K.) VI, cap. 9, § 73 (vol. 3, p. 142, v. 21 K.) VII, cap. 10, § 57 (vol. 3, p. 249, v. 4 Klotz), a medicis variae aetatis, Hippocrate ambigitur an Ps. Hippocrate „περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς“ 18 fin. (vol. 1, p. 616, v. 2 Littré), Ps. Hippocrate „ἐπιδημιῶν“ VII, 46 extr. (vol. 5, p. 414, v. 5 ab imo, Littré), Dioscoride „de re medicâ“ II, 98 alibi, Cassio iatrosophistâ „Probl.“ 8 (p. 147, v. 27 Ideler), cuius locum affinitatis causâ habeas expressum:

„τὴν ἡδονὴν γίγνεσθαι διὰ τὸ τὰ σώματα εἰς τὸ οἰκεῖον ἀποκαθίστασθαι κατάστημα“ —,

Archigene, quem citat Galenus vol. 12, p. 656 Kühn, Herodoto, quem Oribasius l. l. VI, 20 (vol. 1, p. 501, v. 2 ab imo) X, 5 (vol. 2, p. 388, v. 1 Buss. et Dar.), Ps. Galeno „εἰςαγωγή“ cap. 19 (vol. 14, p. 791, v. 5 Kühn) cap. 20 (p. 792, v. 3 ab imo, p. 796, v. 5 ab imo, p. 797, v. 6 Kühn) „ὅροι ἰατρ.“ 232 (vol. 19, p. 412) 277 (p. 423 Kühn), Sexto Empirico „adv. Math.“ I, 262 (p. 658, v. 15 Bekker).

Quae sequuntur in libello p. 100 C:

„τῶν δ' αἰσθησίων τὰν μὲν ὄψιν ἁμὶν τὸν θεὸν ἀνάψαι εἰς θέαν τῶν οὐρανίων καὶ ἐπιστάμας ἀνάλαψιν“ [452])

conferantur Platonis Timaeo p. 47 A sqq.:

„ὄψις δὴ κατὰ τὸν ἐμὸν λόγον αἰτία τῆς μεγίστης ὠφελείας γέγονεν ἡμῖν, ὅτι τῶν νῦν λόγων περὶ τοῦ παντὸς λεγομένων οὐδεὶς ἄν ποτε ἐῤῥήθη μήτε ἄστρα μήτε ἥλιον μήτε οὐρανὸν ἰδόντων· νῦν δ' ἡμέρα τε καὶ νὺξ ὀφθεῖσαι μῆνές τε καὶ ἐνιαυτῶν περίοδοι μεμηχάνηνται μὲν ἀριθμὸν, χρόνου δὲ ἔννοιαν περί τε τῆς τοῦ παντὸς φύσεως ζήτησιν ἔδοσαν, ἐξ ὧν ἐπορισάμεθα φιλοσοφίας γένος, οὗ μεῖζον ἀγαθὸν οὔτ' ἦλθεν οὔτ' ἥξει ποτὲ τῷ θνητῷ γένει δωρηθὲν ἐκ θεῶν.

B. λέγω δὴ τοῦτο ὀμμάτων μέγιστον ἀγαθ'ν. τἆλλα δὲ, ὅσα ἐλάττω, τί ἂν ὑμνοῖμεν; ὧν ὁ μὴ φιλόσοφος τυφλωθεὶς ἰδυρόμενος ἂν θρηνοῖ μάτην. ἀλλὰ τούτου λεγέσθω παρ' ἡμῶν αὕτη ἐπὶ ταύτῃ αἰτία, θεὸν ἡμῖν ἀνευρεῖν δωρήσασθαί τε ὄψιν, ἵνα τὰς ἐν οὐρανῷ τοῦ νοῦ κατιδόντες περιόδους (reminiscere Philolaï ἀνάκωμα νόω apud Boeckhium l. l. p. 167 sqq.!)

C. χρησαίμεθα ἐπὶ τὰς περιφορὰς τὰς τῆς παρ' ἡμῖν διανοήσεως, ξυγγενεῖς ἐκείναις οὔσας, ἀταράκτοις τεταραγμένας, ἐκμαθόντες δὲ καὶ λογισμῶν κατὰ φύσιν ὀρθότητος μετασχόντες, μιμούμενοι τὰς τοῦ θεοῦ πάντως ἀπλανεῖς οὔσας, τὰς ἐν ἡμῖν πεπλανημένας καταστησαίμεθα“. —

Quas vero oculorum causas posuit Plato p. 45 B, 46 D — unâ adiuvantes, ut habeant oculi eam, quam nunc sortiti sunt, vim („τὰ μὲν οὖν τῶν ὀμμάτων ξυμμεταίτια πρὸς τὸ ἔχειν τὴν δύναμιν, ἣν νῦν εἴληχεν“ p. 46 E) —, non necesse habeo afferre, cum auctor l. alto eas silentio praeterierit.

Ex illo autem, quem locum attuli, optime huc conveniunt paragraphi B et C inde a verbis „θεὸν ἡμῖν ἀνευρεῖν — καταστησαίμεθα.“

Ceterum auctorem l. posteriorem fuisse Platone, denuntiat vox ἀνάλαψις, cui talis a Platone nusquam subicitur sententia, sed a posteris demum.

---

[452]) Fusius Platonis sententiam explicat Philo J. „de spec. leg. περὶ τοῦ μὴ ἀναισχυντεῖν γυναῖκας“ § 34 (II, 330 med. usque ad p. 331 prope extr. M.).

Utitur quidem eâ Plato semel in Tim. p. 83 E:

„διακρινομένης μὲν οὖν ὑπὸ νόσων τῆς σαρκὸς ἑκάστης, μενόντων δὲ τῶν πυθμένων αὐταῖς ἡμίσεια τῆς ξυμφορᾶς ἡ δύναμις· ἀνάληψιν γὰρ ἔτι μετ' εὐπετείας ἴσχει", —

sed restitutionem significat, non perceptionem.

Apud Zenonem vero Cittiensem (Diog. L. VII, 8 fin. ἀρετῆς ἀνάληψις), si vere Zenonea epistola illa, scripta ad Antigonum, sin autem subditicia, apud Apollonium Tyrium (c. 50 a. Chr. n.), e cuius libris de Zenone Diogenes Laërtius hanc quoque epistolam transcripsisse videtur, unum fere idemque sonat, quod in libello; peraeque apud Philonem J. „V. M." III, § 16, in. (165 med. M.), „περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου" § 14 extr. (530 M.), „de somniis" I, § 10 prope fin. (629 extr. M. ἐπιστήμης ἄκρας ἀνάληψις) I, § 35 ultra med. (652 in. M. ἀρχαίας ἱστορίας ἀνάληψις), „de poster. Caïni" § 41 med. (225 ante med. M. θεωρημάτων ἀνάληψις), „quod deus immut." § 22 ultra in. (287 ultra med. M. τῶν τεχνῶν ἀναλήψεις), „de plantatione Noae" § 7 extr. (334 med. M. τῶν ἀρετῆς ἁπάσης θεωρημάτων ἀνάληψις), „leg. alleg." I, § 31 haud procul ab in. (I, 63 med. M. τῶν καλῶν ἀνάληψις) I, § 32 ultra med. (I, 64 prope fin. M. ἀρετῆς ἀνάληψις) I, § 33 ultra in. (65 in. M. κακίας ἀνάληψις), „de cherub." § 30 ultra in. (I, 157 ultra med. M. ἡ ἀνάληψις τῶν ἐγκυκλίων προπαιδευμάτων), apud Ps. Philonem „de mundo" § 6 fin. (1157, P.), apud Diodorum Siculum I, 1 (p. 5, v. 16 Dindorf), apud Athenaeum Pneumaticum in fragmento περὶ ὑγιεινῆς διαίτης, quod Oribasius conservavit „collect. med. ἐκ βιβλίων ἀδήλων" 21 (vol. 3, p. 163, v. 13 Buss. et Dar. μαθημάτων ἄσκησις καὶ ἀνάληψις γνησιωτέρα), apud Plutarchum II, 472, B, apud Sextum Empiricum „Hypot." I, 234 (p. 54, v. 13 Bekker), „adv. Math." I, 6 (p. 600, v. 17 B. μαθημάτων ἀνάληψις) I, 256 (p. 656, v. 30 Bekker), apud Alexandrum Aphr. „περὶ ψυχῆς" II, fol. 160, A, 36. —

Auctor l. p. 100 C a visu ad auditum pergit transiliens ex obliquâ in orationem rectam:

„τὰν δ' ἀκουὰν λόγων καὶ μελῶν ἀντιλαπτικὰν ἔφυσεν,[453]) ἃς

[453]) cfr. Balbus apud Ciceronem „N. D." II, 58, 146.

στερισκόμενος ἐκ γενέσιος ὁ ἄνθρωπος οὐδὲ λόγον ἔτι προέσθαι δυνάσεται· διὸ καὶ συγγενεστάταν τῷ λόγῳ ταύταν αἴσθασίν φαντι εἶμεν" —

cfr. Plat. Tim. p. 47 C sq.:

„*Φωνῆς τε καὶ ἀκοῆς πέρι πάλιν ὁ αὐτὸς λόγος* (sc. *τῷ περὶ ὄψεως*), *ἐπὶ ταὐτὰ τῶν αὐτῶν ἕνεκα παρὰ θεῶν δεδωρῆσθαι. λόγος τε γὰρ ἐπ' αὐτὰ ταῦτα τέτακται, τὴν μεγίστην ξυμβαλλόμενος εἰς αὐτὰ μοῖραν, ὅσον τ' αὖ μουσικῆς φωνῇ χρήσιμον πρὸς ἀκοὴν ἕνεκα ἁρμονίας ἐστὶ δοθέν·*

D. *ἡ δὲ ἁρμονία, ξυγγενεῖς ἔχουσα φορὰς ταῖς ἐν ἡμῖν τῆς ψυχῆς περιόδοις, τῷ μετὰ νοῦ προςχρωμέναις Μούσαις οὐκ ἐφ' ἡδονὴν ἄλογον καθάπερ νῦν εἶναι δοκεῖ χρήσιμος, ἀλλ' ἐπὶ τὴν γεγονυῖαν ἐν ἡμῖν ἀνάρμοστον ψυχῆς περίοδον εἰς κατακόσμησιν καὶ συμφωνίαν ἑαυτῇ σύμμαχος ὑπὸ Μουσῶν δέδοται· καὶ ῥυθμὸς αὖ διὰ τὴν ἄμετρον ἐν ἡμῖν καὶ χαρίτων ἐπιδεᾶ γιγνομένην ἐν τοῖς πλείστοις ἕξιν ἐπίκουρος ἐπὶ ταῦτα ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐδόθη*". —

Quibus locis haud ita magna est utriusque Timaei placitorum conspiratio: cuinam usui nobis sit orationis et cantûs modorumque perceptio, Plato quidem exposuit, praeteriit auctor l.

Contra illorum „*ἇς στερισκόμενος* usque ad *εἶμεν*" in Platonis Timaeo simile nihil. Quo loco quos auctor respiciat dicens „*διὸ καὶ συγγενενεστάταν τῷ λόγῳ ταύταν αἴσθασίν φαντι εἶμεν*" nescio; nimirum vulgare placitum illud. Legimus exempli gratiâ apud Ps.? Aristotelem „H. A." IV, 9, 536, B, 3 sq.: „*ὅσοι δὲ κωφοὶ γίνονται ἐκ γενετῆς, πάντες καὶ ἐνεοὶ γίνονται*" et „Probl." *ιδ'*, 1, p. 898 B, 29: „ . . . . *ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς εἶναι δόξειεν ἂν ἥ τε ἀκοὴ καὶ ἡ φωνή*" —, apud Ps. Hippocratem „*περὶ σαρκῶν*" 18 ante med. (T. VIII, p. 608, v. 7): „*οἱ κωφοὶ οἳ ἐκ γενεῆς οὐκ ἐπίστανται διαλέγεσθαι*". —

Nec dissimile illud Cassii iatrosophistae placitum de necessitudine et cognatione, quam habeat cum voce auditus: cfr. eiusdem „*ἰατρικαὶ ἀπορίαι καὶ προβλήματα φυσικά*" No. 21, apud Idelerum „phys. et med. gr. minores" I, p. 151 sq.:

„*Διὰ τί σκαλευόντων ἡμῶν τὰς ἀκοὰς οἷα μηλιντίσιν ἤ τισιν ἄλλοις συμβαίνει βῆχα κινεῖσθαι, ὥσπερ ἐρεθιζομένης τῆς ἀρτηρίας;*

ἢ ὅτι π ο λ λ ὴ σ υ γ γ έ ν ε ι α ο ὐ τ ῇ φ ω ν ῇ μ ό ν ῃ π ρ ὸ ς τ ὴ ν ἀ κ ο ὴ ν, ἀλλὰ καὶ τοῖς μέρεσι πρὸς τὰ μέρη οὕτως, ὡς καὶ τὸ

φωνητικὸν ὄργανον συμπαθεῖν. γίνεται δὲ τὸ βηχίον ἐν τῷ φωνητικῷ· ἢ ὅτι κτλ.

Ceterum auctorem l. aetate minorem fuisse Timaeo Locro, patefactum iudico voce „*ἀντιλαπτικός*". —

Iam de tactu auctor l. p. 100 D haec in promptu posuit: „*ὁκόσα δὲ πάθεα*[454]) *τῶν σωμάτων ὀνυμαίνεται, ποτὶ τὰν ἁφὰν κληΐζεται*", sed addit „*τὰ δὲ ῥοπᾷ ποτὶ τὰν χώραν*".

Priorum quidem in Platonis Timaeo affinia nulla, posteriorum similia quaedam sunt.

Sed de eo prius, quod hîc plurimum debet valere, hoc est de ipsius auctoris enodatione. Sic enim rem latentem explicat: „*ἃ μὲν γὰρ ἁφὰ κρίνει τὰς ζωτικὰς δυνάμιας, θερμότατα, ψυχρότατα, ξηρότατα, ὑγρότατα,* — iam exspectas: *ἐκ τουτέων δὲ,*[455]) sed, sicut Aristoteles „de gen. et corr." II, 2, 329, B, 19 sq. dissolute auctor asseruit: — *λειότατα, τραχύτατα, εἴκοντα, ἀντίτυπα, μαλακὰ, σκληρά*". —

Cum igitur auctor ipse planum fecerit, quas intelligat affectiones corporum itemque quas *ζωτικὰς δυνάμιας*, non necessarium existimo, interpretari rem multis.

Hesychius quidem 1595 docet:

„*ζωτικὸν· οἷον τηρεῖν*" —

i. e. quod vim habet conservandi sc. *ζῷα ἔμψυχά τε καὶ ἄψυχα.*[456]) Ego vero vires vitales interpretari maluerim eas, quae vim habent et procreandi et conservandi,[457]) ac sis, movendi augen-

---

[454]) cfr. Aristoteles „Met." IV, 21, 1022, B, 15: „*Πάθος λέγεται ἕνα μὲν τρόπον ποιότης, καθ' ἣν ἀλλοιοῦσθαι ἐνδέχεται*". —

[455]) cfr. Aristoteles „de gen. et corr." II, 2, 329, B, 32 sqq. et p. 330 A, 24 sq.

[456]) cfr. Trendelenburgii comm. in Aristotelem „de animâ" p. 394.

[457]) procreandi, opinor, in Platonis Tim. p. 97 B — *τῆς ἐκροῆς ζωτικὴ ἐπιθυμία* —, quam C. E. Chr. Schneiderus, fortasse idem sentiens atque ego, linguâ nostratium reddidit „die Leben erweckende Begierde", nisi accipienda potius „*ὄρεξις* aliqua *φυσικὴ*", a Galeno „*περὶ αἰτίων συμπτωμάτων*" I cap. 7 (vol. 7, p. 130 Kühn) opposita *τῇ ψυχικῇ ὀρέξει,* — conservandi vitam apud Philonem J. „V. M." I, § 34 (111 M.): „*ὃ* (*δένδρον* sc. der Baum des Lebens) *καὶ ὀφθῆναι καὶ καρπὸν ἐνεγκεῖν ἐστι κάλλιστον, ὅπερ καὶ τὴν ζωτικὴν ἔχει δύναμιν*". —

dique[458]) animantia plantasque, vel cum Philone J.[459]) vires eas, „*καθ' ἃς ζῶμεν*“, diversas autem a *ψυχικαῖς* (cfr. Galenus „*περὶ δυςπνοίας*“ I, cap. 9 — vol. 7, p. 774, v. 3 sqq. Kühn). Haec fere de interpretatione. De sententiâ si quaeris, quâ vires vitales tactu iudicari dicuntur, in Platonis igitur Timaeo nihil eiusmodi, sed simile dissimile in „Rep.“ VII, 523, E, ubi interrogatio proposita haec:

„*καὶ ὡςαύτως πάχος καὶ λεπτότητα ἢ μαλακότητα καὶ σκληρότητα ἡ ἁφή*; (suppl. *ἆρα ἱκανῶς δηλοῖ*;) —

Pertractantur autem et in Platonis Timaeo plurimae quidem — requiris enim solas *ξηρότητα* et *ὑγρότητα* — ex illis, quas auctor l. *ζωτικὰς δυνάμιας* appellat, et *τὸ θερμὸν* quidem a pag. 61 D usque ad p. 62, A *τοὔνομα παρέσχε* —, *τὸ ψυχρὸν* a p. 62 A *τὸ δ' ἐναντίον* usque ad p. 62 B *ἔσχεν ὄνομα* —, *τὸ*

---

458) cfr. Clemens Alex. „Strom.“ VI, cap. 16, § 135 (vol. 3, p. 182, v. 27 sqq. Klotz):

„*αὐτίκα τὴν μὲν ζωτικὴν δύναμιν, ᾗ ἐμπεριέχεται τὸ θρεπτικόν τε καὶ αὐξητικὸν καὶ καθόλου κινητικὸν, τὸ πνεῦμα εἴληχε τὸ σαρκικὸν, ὀξυκίνητον ὂν, καὶ παντὶ διά τε τῶν αἰσθήσεων καὶ τοῦ λοιποῦ σώματος πορευόμενόν τε καὶ πρωτοπαθοῦν διὰ σώματος* (en Pneumaticorum placitum!), *τὴν προαιρετικὴν δὲ τὸ ἡγεμονικὸν ἔχει δύναμιν, περὶ ἣν ἡ ζήτησις καὶ ἡ μάθησις καὶ ἡ γνῶσις*“ —

et ibidem VI, cap. 16, § 136 (vol. 3, p. 183, v. 3 sqq. Klotz):

„*Διὰ τοῦ σωματικοῦ ἄρα πνεύματος αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος, ἐπιθυμεῖ, ἥδεται, ὀργίζεται, τρέφεται, αὔξεται. καὶ δὴ καὶ πρὸς τὰς πράξεις διὰ τούτου πορεύεται τὰ κατ' ἔννοιάν τε καὶ διάνοιαν καὶ ἐπειδὰν κρατῇ τῶν ἐπιθυμιῶν, βασιλεύει τὸ ἡγεμονικόν*“. —

459) Tantum una quidem numerata Philoni „quod. det. potiori insid.“ § 22 extr. et § 23 in. (I, 207 prope med. M.) *δύναμις ζωτική* eaque sanguinis, quo quidem sanguinis substantiae cum qualitatibus suis plures continentur unâ:

„*Ἕκαστον ἡμῶν κατὰ τὰς προσεχεῖς τιμὰς ἀριθμῶν δύο εἶναι συμβέβηκε, ζῷόν τε καὶ ἄνθρωπον. Ἑκατέρῳ δὲ τούτων συγγενὴς δύναμις τῶν κατὰ ψυχὴν ἀποκεκλήρωται· τῷ μὲν ἡ ζωτικὴ, καθ' ἣν ζῶμεν, τῷ δὲ ἡ λογικὴ, καθ' ἣν λογικοὶ γεγόναμεν. Τῆς μὲν οὖν ζωτικῆς μετέχει καὶ τὰ αλογα, τῆς δὲ λογικῆς οὐ μετέχει μὲν, ἄρχει δὲ ὁ θεὸς, ἡ τοῦ πρεσβυτάτου λόγου πηγή.* § 23: *Ἡ μὲν οὖν κοινὴ πρὸς τὰ ἄλογα δύναμις οὐσίαν ἔλαχεν αἷμα, ἡ δὲ ἐκ τῆς λογικῆς ἀποῤῥυεῖσα πηγῆς τὸ πνεῦμα, οὐκ ἀέρα κινούμενον, ἀλλὰ τύπον τινὰ καὶ χαρακτῆρα θείας δυνάμεως, ἣν ὀνόματι κυρίῳ Μωϋσῆς εἰκόνα καλεῖ*“ *κτλ.*

σκληρὸν et *τὸ μαλακὸν* p. 62 B sive *τὸ ἀντίτυπον* et *τὸ ὑπεῖκον* p. 62 C, *τὸ λεῖον* et *τὸ τραχὺ* p. 63 E.

Nec tamen eas Plato in Timaeo quidem p. 64 A aperte ad tactum retulit, sed communes circa totum corpus affectiones appellat. Aperte autem et definite ad tactum revocantur ab Aristotele „de gen. et corr.“ II, 2, 329, B, 18 et a posteris.[460])

Quâ in re nolim quemquam effugiat, notationem illam, *ζωτικὰς δυνάμιας*,[461]) vulgo duci ab Athenaeo, principe scholae Pneumaticorum, medico medii et exeuntis saeculi p. Chr. n. primi.[462]) (cfr. postea Galen. „*περὶ τ. κ. Ἱπποκρ. στοιχ.*“ I, cap. 6.)

Invenies quidem *ζωτικὴν δύναμιν* — singulari quidem numero iam apud medicos illos, Herophilum et Erasistratum: quam in rem testem do Galenum, qui „*περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν*“ III, cap. 2 (vol. 8, p. 645 Kühn): „*Ἡρόφιλος μὲν γάρ φησι* — inquit — *ῥώμην τῆς κατὰ τὰς ἀρτηριάς ζωτικῆς δυνάμεως αἰτίαν εἶναι σφοδροῦ σφυγμοῦ· Ἀθήναιος δὲ τοῦ ζωτικοῦ τόνου*[463]) *τὴν ἰσχύν*“ *κτλ.* —

et ibidem IV, cap. 2 (vol. 8, p. 714 Kühn):

„*ὁ μὲν γὰρ Ἐρασίστρατος ἐρεῖ, τὸν σφυγμὸν εἶναι κίνησιν ἀρτηριῶν τινὰ κατὰ διαστολὴν καὶ συστολὴν ὑπὸ ζωτικῆς τε καὶ ψυχικῆς δυνάμεως γενομένην, ἐπιπληρώσεως ἕνεκεν ἀρτηριῶν, ἐχουσῶν ἐν αὑταῖς πνεῦμα ζωτικόν*“ —

---

[460]) velut ab Alexandro Aphr. „*περὶ ψυχῆς*“ I, fol. 133, A, 15 sq. ab imo: „*ἔστι δὲ ἡ ἁφὴ ἀντίληψίς τις καὶ κρίσις τῶν ἁπτῶν*“ . . . .
et v. 10 indidem: „*ἐν δὲ τοῖς ἁπτοῖς πλείους εἰσὶν ἐναντιώσεις· θερμότης γὰρ καὶ* (v. 9) *ψυχρότης καὶ ὑγρότης καὶ ξηρότης καὶ σκληρότης καὶ μαλακότης καὶ λειότης καὶ τραχύτης καὶ βα* (v. 8) *ρύτης καὶ κουφότης*“
et fol. 133, B, 10 sqq. ab imo:
„*ἁπταὶ μὲν* (v. 9) *αἱ τῶν σωμάτων, ᾗ σώματα, διαφοραί. αὗται δέ εἰσι ξηρότητες καὶ ὑγρότητες, θερμότητες, ψυχρό* (v. 8) *τητες· ταύταις γὰρ ὁρίζεται τὰ πρῶτα σώματα. καὶ αἱ ἄλλαι δὲ ἁπλαῖ ἐναντιώσεις εἰς πρώ* (v. 7) *τας ταύτας ἀνάγοιντο, ὡς ἐν τοῖς περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς Ἀριστοτέλης ἔδειξεν*“.

[461]) Totae diversae ab his Galeni *ζωτικαὶ δυνάμεις* in eius libro „*περὶ χρείας σφυγμῶν*“ cap. 7 (vol. 5, p. 172 Kühn) earumque *ζωτικὰ ἔργα* opposita *ψυχικοῖς* in illo „*περὶ δυσπνοίας*“ I, cap. 9 (vol. 7, p. 776, v. 9 Kühn).

[462]) cfr. Isensee „Geschichte der Medicin“ p. 126 sqq.

[463]) de *τόνῳ* cfr. Zellerus III, 1, p. 108, not. 4.

nec absurdum tibi videbitur, accipere vim illam *πνεύματος ζωτικοῦ* propriam vel *φυσικῆς θερμότητος*, quam dabis numero distare ab illis Athenaei: aliud enim est, solum calorem innatum dicere *δύναμιν ζωτικήν*, aliud, innatum frigus etiam reliquaque duo. Namque quattuor posuit Athenaeus: *θερμότητα, ψυχρότητα, ὑγρότητα, ξηρότητα*", quem numerum illo loco — specie quidem, non reapse — auxit etiam auctor libelli. Praecessit autem Athenaeum et Nostrum Aristoteles, apud quem *ζωτικὴν θερμότητα*[464]) invenies et *ζωτικὴν ὑγρότητα*[465]) atque etiam *ζωτικὴν ξηρότητα* perspicies ex hoc loco „*περὶ ζῴων γενέσεως*" III, 1, 761, A, 27: „*ὅσῳ ζωτικώτερον τὸ ὑγρὸν τοῦ ξηροῦ*" —, nec dubitabis, quin quartam statuerit *ζωτικὴν ψυχρότητα*, quandoquidem, qui *τὰ παθητικά*[466]) (*τὸ ὑγρόν* et *τὸ ξηρόν*) iudicavit esse *ζωτικά*, sequitur, ut *τῶν ποιητικῶν*[466]) non solum *τὸ θερμόν*, sed alterum quoque, *τὸ ψυχρόν*, iudicaverit *ζωτικά* et magis etiam *ζωτικά*, quam illa. Cum vero *θερμότητα κτλ.* appellaverit *δυνάμεις*,[467]) res et vox „*ζωτικαὶ δυνάμεις*" non pugnare videntur cum Aristotelis philosophiâ.

---

464) „*περὶ ἀναπνοῆς*" cap. 6, p. 473 A, 10: „*πάντα γὰρ* (sc. *τὰ ζῷα*) *ἔχει θερμότητα ζωτικήν*" —

et „*περὶ ζῴων γενέσεως*" II, 4, 739, B, 22 sqq.:

„*καὶ γὰρ ἡ πυετία γάλα ἐστὶ θερμότητα ζωτικὴν ἔχον, ἣ τὸ ὅμοιον εἰς ἓν ἄγει καὶ συνίστησι, καὶ ἡ γονὴ πρὸς τὴν τῶν καταμηνίων φύσιν τοῦτο πέπονθεν· ἡ γὰρ αὐτὴ φύσις ἐστὶ γάλακτος καὶ καταμηνίων.*

465) („*περὶ ζῴων κινήσεως*" cap. 11, p. 703 B, 22 sq.:

„*τούτου δ' αἴτιον, ὅτι ἔχουσιν ὑγρότητα ζωτικήν*",

quem locum uncis inclusum vides, quia hoc scriptum non veri Aristotelis esse putatur, —

„*περὶ ζῴων γενέσεως*" II, 1, 733, A, 11:

„*ζωτικὸν γὰρ τὸ ὑγρόν*" —

cfr. ibidem III, 11, 761, A, 27.

466) „Meteor." IV, 1, 378, B, 11 sqq.:

„*τὰ στοιχεῖα τέτταρα συμβέβηκεν εἶναι, ὧν τὰ μὲν δύο ποιητικά, τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν, τὰ δὲ δύο παθητικά, τὸ ξηρὸν καὶ τὸ ὑγρόν.*" *κτλ.*

cfr. ibidem IV, 4, 381, B, 23 sq., IV, 8, 385, A, 7 sq., IV, 11, 389, A, 30.

467) („Met." IV, 15, 1021, A, 14 sqq.:

„*τὰ δὲ ποιητικὰ καὶ παθητικὰ κατὰ δύναμιν ποιητικὴν καὶ παθητικὴν καὶ ἐνεργείας τὰς τῶν δυνάμεων* (sc. *λέγεται*), *οἷον τὸ θερμαντικὸν*

Sed de his hactenus.

Auctor l., ut ad institutum revertar, p. 100 D tactûs praeiudicium quoddam persequitur:

„*βαρὺ δὲ καὶ κοῦφον ἁφὰ μὲν προκρίνει, λόγος δ' ὁρίζει τᾷ ἐς τὸ μέσον καὶ ἀπὸ τῶ μέσω νεύσει*",

Plato p. 62 C:

„*βαρὺ δὲ καὶ κοῦφον μετὰ τῆς τοῦ κάτω φύσεως ἄνω τε λεγομένης ἐξεταζόμενον ἂν δηλωθείη σαφέστατα*".

Ergo illud tactûs praeiudicium Platonis Timaeus complecti tibi videbitur, quia implicite idem doceri colliges e voce „*σαφέστατα*". Cuius opinionis fidem poterit firmare Platonis „Resp." VII, 524, A.

Quantum vero auctor l. differat cum Platone de eo, quid grave et leve, facile apparebit, si consideraveris, quae et Plato [468]) deinceps ac praesertim p. 63 C disseruit de *φύσει τοῦ κάτω* contrariique, et auctor l. p. 100 D, ubi hic ipse intrat etiam magis docens:

πρὸς τὸ θερμαντὸν, ὅτι δύναται, καὶ πάλιν τὸ θερμαῖνον πρὸς τὸ θερμαινόμενον καὶ τὸ τέμνον πρὸς τὸ τεμνόμενον, ὡς ἐνεργοῦντα. κτλ.) —

„Meteor." IV, 1, 378, B, 25 sqq.:

„*ὅτι μὲν οὖν τὰ μὲν ποιητικὰ* (sc. *τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν*), *τὰ δὲ παθητικὰ* (sc. *τὸ ξηρὸν καὶ τὸ ὑγρὸν*), *φανερόν· διωρισμένων δὲ τούτων ληπτέον ἂν εἴη τὰς ἐργασίας αὐτῶν, αἷς ἐργάζονται τὰ ποιητικὰ, καὶ τῶν παθητικῶν τὰ εἴδη. πρῶτον μὲν οὖν καθόλου ἡ ἁπλῆ γένεσις καὶ ἡ φυσικὴ μεταβολὴ τούτων τῶν δυνάμεών ἐστιν ἔργον, καὶ ἡ ἀντικειμένη φθορὰ κατὰ φύσιν. αὗται μὲν οὖν τοῖς τε φυτοῖς ὑπάρχουσι καὶ ζῴοις καὶ τοῖς μέρεσιν αὐτῶν*" *κτλ.* —

„*περὶ ζῴων μορίων*" II, 1, 646, A, 12 sqq.:

„*τριῶν δ' οὐσῶν τῶν συνθέσεων πρώτην μὲν ἄν τις θείη τὴν ἐκ τῶν καλουμένων ὑπό τινων στοιχείων, οἷον γῆς ἀέρος, ὕδατος, πυρός. ἔτι δὲ βέλτιον ἴσως ἐκ τῶν δυνάμεων λέγειν, καὶ τούτων οὐκ ἐξ ἁπασῶν, ἀλλ' ὥσπερ ἐν ἑτέροις εἴρηται καὶ πρότερον· ὑγρὸν γὰρ καὶ ξηρὸν καὶ θερμὸν καὶ ψυχρὸν ὕλη τῶν συνθέτων σωμάτων ἐστίν· αἱ δ' ἄλλαι διαφοραὶ ταύταις ἀκολουθοῦσιν, οἷον βάρος καὶ κουφότης καὶ πυκνότης καὶ μανότης καὶ τραχύτης καὶ λειότης καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα πάθη τῶν σωμάτων.*" *κτλ.* —

[468]) Cuius hac de re doctrinam Theophrastus „*περὶ αἰσθήσεων καὶ περὶ αἰσθητῶν*" breviter quidem, sed rectissime complectitur his:

„*βαρὺ δὲ καὶ κοῦφον τῷ μὲν ἄνω καὶ κάτω διορίζειν οὐ δεῖν· οὐ γὰρ εἶναι τοιούτων φύσιν· ἀλλὰ κοῦφον μὲν εἶναι τὸ εἰς τὸν παρὰ φύσιν τόπον ῥαδίως ἑλκόμενον, βαρυ δὲ τὸ χαλεπῶς*". —

„κάτω δὲ καὶ μέσον ταὐτόν φαντι· τὸ γὰρ κέντρον τᾶς σφαίρας, τοῦτό ἐστι τὸ κάτω, τὸ δ' ὑπὲρ τούτω ἄχρι τᾶς περιφερείας ἄνω",

Plato autem p. 62 C sqq.:

„φύσει γὰρ δή τινας τόπους δύο εἶναι, διειληφότας διχῇ τὸ πᾶν, ἐναντίους, τὸν μὲν κάτω, πρὸς ὃν φέρεται πάνθ' ὅσα τινὰ σώματος ὄγκον ἔχει, τὸν δὲ ἄνω, πρὸς ὃν ἀκουσίως ἔρχεται πᾶν, οὐκ ὀρθὸν οὐδαμῇ νομίζειν·

D. τοῦ γὰρ παντὸς οὐρανοῦ σφαιροειδοῦς ὄντος, ὅσα μὲν ἀφεστῶτα ἴσον τοῦ μέσου γέγονεν ἔσχατα, ὁμοίως αὐτὰ χρὴ ἔσχατα πεφυκέναι, τὸ δὲ μέσον, τὰ αὐτὰ μέτρα τῶν ἐσχάτων ἀφεστηκὸς, ἐν τῷ καταντικρὺ νομίζειν δεῖ πάντων εἶναι. τοῦ δὴ κόσμου ταύτῃ πεφυκότος, τί τῶν εἰρημένων ἄνω τις ἢ κάτω τιθέμενος οὐκ ἐν δίκῃ δόξει τὸ μηδὲν προσῆκον ὄνομα λέγειν; ὁ μὲν γὰρ μέσος ἐν αὐτῷ τόπος, οὔτε κάτω πεφυκὼς οὔτε ἄνω λέγεσθαι δίκαιος ἀλλ' αὐτὸ ἐν μέσῳ·

E. ὁ δὲ πέριξ οὔτε δὴ μέσος οὔτ' ἔχων διάφορον αὐτοῦ μέρος ἕτερον θατέρου μᾶλλον πρὸς τὸ μέσον, ἤ τι καταντικρύ. τοῦ δὲ ὁμοίως πάντῃ πεφυκότος ποῖά τις ἐπιφέρων ὀνόματα αὐτῷ ἐναντία καὶ πῇ καλῶς ἂν ἡγοῖτο λέγειν; εἰ γάρ τι καὶ στερεὸν εἴη κατὰ μέσον τοῦ παντὸς ἰσοπαλὲς, εἰς οὐδὲν ἄν ποτε τῶν ἐσχάτων ἐνεχθείη διὰ τὴν πάντῃ ὁμοιότητα αὐτῶν·

p. 63 A. ἀλλ' εἰ καὶ περὶ αὐτὸ πορεύοιτό τις ἐν κύκλῳ, πολλάκις ἂν στὰς ἀντίπους ταὐτὸν αὐτοῦ κάτω καὶ ἄνω προσείποι. τὸ μὲν γὰρ ὅλον, καθάπερ εἴρηται νῦν δὴ, σφαιροειδὲς ὂν, τόπον τινὰ κάτω, τὸν δὲ ἄνω λέγειν ἔχειν οὐκ ἔμφρονος· ὅθεν δὲ ὠνομάσθη ταῦτα, καὶ ἐν οἷς ὄντα εἰθίσμεθα δι' ἐκεῖνα καὶ τὸν οὐρανὸν ὅλον οὕτω διαιρούμενοι λέγειν, ταῦτα διομολογητέον ὑποθεμένοις τάδε ἡμῖν·

B. εἴτις ἐν τῷ τοῦ παντὸς τόπῳ, καθ' ὃν ἡ τοῦ πυρὸς εἴληχε μάλιστα φύσις, οὗ καὶ πλεῖστον ἂν ἠθροισμένον εἴη, πρὸς ὃ φέρεται, ἐπεμβὰς ἐπ' ἐκεῖνο καὶ δύναμιν εἰς τοῦτο ἔχων μέρη τοῦ πυρὸς ἀφαιρῶν ἱσταίη τιθεὶς εἰς πλάστιγγας, αἴρων τὸν ζυγὸν καὶ τὸ πῦρ ἕλκων εἰς ἀνόμοιον ἀέρα βιαζόμενος δῆλον ὡς τοὔλαττόν που τοῦ μείζονος ῥᾷον βιᾶται·

C. ῥώμῃ γὰρ μιᾷ δυοῖν ἅμα μετεωριζόμενον τὸ μὲν ἔλαττον μᾶλλον, τὸ δὲ πλέον ἧττον ἀνάγκῃ που κατατεινόμενον ξυνέπεσθαι τῇ βίᾳ, καὶ τὸ μὲν πολὺ βαρὺ καὶ κάτω φερόμενον κληθῆναι, τὸ δὲ σμικρὸν ἐλαφρὸν καὶ ἄνω. ταὐτὸν δὴ τοῦτο δεῖ φωρᾶσαι δρῶντας

ἡμᾶς περὶ τόνδε τὸν τόπον. ἐπὶ γὰρ γῆς βεβῶτες γεώδη γένη διιστάμενοι καὶ γῆν ἐνίοτε αὐτὴν ἕλκομεν εἰς ἀνόμοιον ἀέρα βίᾳ καὶ παρὰ φύσιν, ἀμφότερα τοῦ ξυγγενοῦς ἀντεχόμενα.

D. *τὸ δὲ σμικρότερον ῥᾷον τοῦ μείζονος βιαζομένοις εἰς τὸ ἀνόμοιον πρότερον ξυνέπεται· κοῦφον οὖν αὐτὸ προςειρήκαμεν καὶ τὸν τόπον, εἰς ὃν βιαζόμεθα, ἄνω, τὸ δ' ἐναντίον τούτοις πάθος βαρὺ καὶ κάτω. ταῦτ' οὖν δὴ διαφόρως ἔχειν αὐτὰ πρὸς αὑτὰ ἀνάγκη διὰ τὸ τὰ πλήθη τῶν γενῶν τόπον ἐναντίον ἄλλα ἄλλοις κατέχειν. τὸ γὰρ ἐν ἑτέρῳ κοῦφον ὂν τόπῳ τῷ κατὰ τὸν ἐναντίον τόπον ἐλαφρῷ καὶ τῷ βαρεῖ τὸ βαρὺ τῷ τε κάτω τὸ κάτω καὶ τὸ ἄνω τῷ ἄνω πάντ' ἐναντία καὶ πλάγια καὶ πάντως διάφορα πρὸς ἄλληλα ἀνευρεθήσεται γιγνόμενα καὶ ὄντα.*

E. *τόδε γε μὴν ἕν τι διανοητέον περὶ πάντων αὐτῶν, ὡς ἡ μὲν πρὸς τὸ ξυγγενὲς ὁδὸς ἑκάστοις οὖσα βαρὺ μὲν τὸ φερόμενον ποιεῖ, τὸν δὲ τόπον, εἰς ὃν τὸ τοιοῦτον φέρεται, κάτω, τὰ δὲ τούτοις ἔχοντα ὡς ἑτέρως θάτερα*". —

Patet dissensus:

auctor l. *τὸ κάτω* idem valere dicit, quod *τὸ μέσον* sive *τὸ τᾶς σφαίρας κέντρον*, contra *τὸ ἄνω* idem, atque *τὸ ὑπὲρ τῶ κάτω ἄχρι τᾶς περιφερείας*, et grave accipi voluit illud, quod centrum petat, leve, quod fugiat.

Plato ex personâ philosophi illud *κάτω* et illud *ἄνω* reprobat p. 62 D:

„*ὁ μὲν γὰρ μέσος ἐν αὐτῷ* (sc. *τῷ κόσμῳ*) *τόπος οὔτε κάτω πεφυκὼς οὔτε ἄνω λέγεσθαι δίκαιος*" —

et grave intelligit p. 63 E quidquid ad cognatum tendat eiusque cognati locum *τὸ κάτω*, vel potius *τὸ κάτω* suae cuiusque rei naturae proprium, grave autem, quod difficile inde moveatur in alienum, leve, quod facile.

Iam quaeramus, istane auctoris l. s e n t e n t i a p r o f e c t a videatur a b u n o d e P y t h a g o r e i s.

Potuit, siquidem fidem Boeckhio habebis, qui e mutilato quodam Philolai fragmento [469]) l. l. p. 94 meâ quidem opinione rectissime haec concludit:

---

[469]) cfr. Stobaeus „Ecl. phys." I, cap. 16, § 7 (I, a, p. 360) I, cap. 23, § 1 (I, a, p. 488 Heeren).

„Es kann nichts Anderes in diesen Worten gesagt sein, als dass das Oben und Unten nur relativ sei, in Bezug aber auf den Mittelpunkt der ganze Umkreis oben, so dass auch dem Unteren die Mitte das wahre und eigentliche Unterste sei und ebenso dem Oberen". —

Nec pugnat cum Boeckhii sententiâ Simplicii[470]) locus, quem laudavit Zellerus I, p. 379, not. 2, ed. III.

De medio tamen ipso auctor l. cum Philolao non consistit. Philolao enim sicut aliis Pythagoreis *τὸ μέσον* erat *πῦρ*,[471]) ignis centralis, personato autem Timaeo non ignis, sed cum Aristotele cumque Stoïcis centrum Terrae nostrae. Lege modo, quae Aristoteles „de caelo" I, 2, 268 B, 21 aperuit:

„*λέγω δ' ἄνω μὲν τὴν ἀπὸ τοῦ μέσου* (sc. *κίνησιν*), *κάτω δὲ τὴν ἐπὶ τὸ μέσον*",[472])

quod medium intelligit Terrae simulque Universi centrum ibidem IV, 4, 311, B, 33 sqq.:

„*ἔπειτα πρὸς ὁμοίας φαίνεται γωνίας τὸ μὲν πῦρ ἄνω φερόμενον, ἡ δὲ γῆ κάτω καὶ πᾶν τὸ βάρος ἔχον. ὥστ' ἀνάγκη φέρεσθαι* (p. 312) *πρὸς τὸ μέσον. τοῦτο δὲ πότερον συμβαίνει πρὸς τὸ τῆς γῆς μέσον ἢ πρὸς τὸ τοῦ παντὸς, ἐπεὶ ταὐτόν ἐστιν, ἄλλος λόγος*" —

et quae Cicero „N. D." II, 33, 84 Balbum dicentem fecit: „Quaeque in medium locum mundi, (i. e. in centrum terrae — cfr. II, 36, 91) qui est infimus, et quae a medio in superum feruntur, ea" etc.

ibidem II, 45, 116: „id autem medium infimum in sphaerâ est" —

ac sis, quae Stobaeus de ipsius Zenonis sententiâ attulit „Ecl. phys." I, cap. 20, § 4 (I, a, p. 406 Heeren):

„*Τῶν δ' ἐν τῷ κόσμῳ πάντων τῶν κατ' ἰδίαν ἕξιν συνεστώτων τὰ μέρη τὴν φορὰν ἔχειν εἰς τὸ τοῦ ὅλου μέσον, ὁμοίως δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ κόσμου, διόπερ ὀρθῶς λέγεσθαι πάντα τὰ μέρη τοῦ κόσμου ἐπὶ τὸ μέσον τοῦ κόσμου τὴν φορὰν ἔχειν, μάλιστα δὲ*

---

470) „de caelo" 175, B, 31 — scholia in Aristot. 492, B, 39.

471) cfr. Stobaeus „Ecl. phys." I, cap. 23, § 1 (I, a, p. 488 Heeren), Aristoteles „de caelo" II, 13, 293, A, 21.

472) cfr. „de caelo" IV, 1, 308, A 15 sqq.

τὰ βάρος ἔχοντα. Ταὐτὸν δὲ αἴτιον εἶναι καὶ τῆς τοῦ κόσμου μονῆς ἐν ἀπείρῳ κενῷ καὶ τῆς γῆς παραπλησίως ἐν τῷ κόσμῳ, περὶ τὸ τούτου κέντρον καθιδρυμένης ἰσοκρατῶς. Οὐ πάντως δὲ σῶμα βάρος ἔχειν, ἀλλ' ἀβαρῆ εἶναι ἀέρα καὶ πῦρ· γίγνεσθαι δὲ καὶ ταῦτά πως ἐπὶ τὸ τῆς ὅλης σφαίρας τοῦ κόσμου μέσον, τὴν δὲ σύστασιν πρὸς τὴν περιφέρειαν αὐτοῦ ποιεῖσθαι· φύσει γὰρ ἀνώφοιτα ταῦτ' εἶναι διὰ τὸ μηδενὸς μετέχειν βάρους· παραπλησίως δὲ τούτοις οὐδ' αὐτόν φασι τὸν κόσμον βάρος ἔχειν διὰ τὸ τὴν ὅλην αὐτοῦ σύστασιν ἔκ τε τῶν βάρος ἐχόντων στοιχείων καὶ ἐκ τῶν ἀβαρῶν, τὴν δ' ὅλην γῆν καθ' ἑαυτὴν μὲν ἔχειν ἀρέσκει βάρος· παρὰ δὲ τὴν θέσιν, διὰ τὸ τὴν μέσην ἔχειν χώραν (πρὸς δὲ τὸ μέσον εἶναι τὴν φορὰν τοῖς τοιούτοις σώμασιν) ἐπὶ τοῦ τόπου τούτου μένειν" —

denique, idque propter vocem „νεῦσις" in Ps. Timaei definitione, eiusdem Stobaei „Ecl. phys." I, cap. 15, § 1 (I, a, p. 346, v. 3 sq. Heeren):

„Κοῦφον γὰρ ὑπάρχει φύσει (sc. κατὰ τοὺς Στωϊκούς), ὃ νεύσει ἀπὸ τοῦ („ἰδίου" interpolatum videtur) μέσου, βαρὺ δὲ τὸ εἰς μέσον", ubi haud scio an substantivi, non verbi sit forma „νεύσει". Non tantam quidem, quanta fuit hac de re utriusque Timaei placitorum distantia, sed aliquam in his quoque esse statuitur, quae sequuntur. Quae enim auctor l. p. 100 E. disserit:

„τὸ μὲν ὦν θερμὸν λεπτομερὲς καὶ διαστατικὸν τῶν σωμάτων δοκεῖ εἶμεν, τὸ δὲ ψυχρὸν παχυμερέστερον καὶ συμπιλατικὸν πόρων ἐστί (altera quidem lectio: „παχυμερέστερον πόρων καὶ συμπιλατικόν ἐστι), [473])

ea non plane concidere dicuntur cum Plat. Tim. p. 61 D:

„πρῶτον μὲν οὖν, ᾗ πῦρ θερμόν, ἴδωμεν ὧδε σκοποῦντες· τὴν διάκρισιν καὶ τομὴν αὐτοῦ περὶ τὸ σῶμα ἡμῶν γιγνομένην ἐννοηθέντες·

E. ὅτι μὲν γὰρ ὀξύ τι τὸ πάθος, πάντες σχεδὸν αἰσθανόμεθα· τὴν δὲ λεπτότητα τῶν πλευρῶν καὶ γωνιῶν ὀξύτητα τῶν τε μορίων σμικρότητα καὶ τῆς φορᾶς τὸ τάχος, οἷς πᾶσι σφοδρὸν ὂν καὶ τομὸν ὀξέως τὸ προστυχὸν ἀεὶ τέμνει, λογιστέον,

---

[473]) Requires apud istum nonnulla de ὑγρῷ quidem ac de ξηρῷ. Nulla habuit: Plato enim ea praeterierat.

p. 62 A. *ἀναμιμνησκομένοις τὴν τοῦ σχήματος αὐτοῦ γένεσιν, ὅτι μάλιστα ἐκείνη καὶ οὐκ ἄλλη φύσις διακρίνουσα ἡμῶν κατὰ σμικρά τε τὰ σώματα κερματίζουσα, τοῦτο, ὃ νῦν θερμὸν λέγομεν, εἰκότως τὸ πάθημα καὶ τοὔνομα παρέσχε. τόδε ἐναντίον τούτων κατάδηλον μὲν, ὅμως δὲ μηδὲν ἐπιδεὲς ἔστω λόγου. τὰ γὰρ δὴ τῶν περὶ τὸ σῶμα ὑγρῶν μεγαλομερέστερα εἰςιόντα, τὰ σμικρότερα ἐξωθοῦντα, εἰς τὰς ἐκείνων οὐ δυνάμενα ἕδρας ἐνδῦναι, ξυνωθοῦντα ἡμῶν τὸ νοτερὸν ἐξ ἀνωμάλου κεκινημένου τε ἀκίνητον δι' ὁμαλότητα καὶ τὴν ξύνωσιν ἀπεργαζόμενα πήγνυσι· τὸ δὲ παρ' φύσιν ξυναγόμενον μάχεται κατὰ φύσιν αὐτὸ ἑαυτὸ εἰς τοὐναντίον ἀπωθοῦν. τῇ δὴ μάχῃ καὶ τῷ σεισμῷ τούτῳ τρόμος καὶ ῥῖγος ἐτέθη, ψυχρόν τε τὸ πάθος ἅπαν τοῦτο καὶ τὸ δρῶν αὐτὸ ἔσχεν ὄνομα*". —

Atque ut singulis insinuemus, auctor l. *τὸ θερμὸν* nominat *λεπτομερὲς*, Plato p. 61 E eiusdem *τὴν . . . . λεπτότητα τῶν πλευρῶν* praedicat *τῶν τε μορίων σμικρότητα* —

auctor l. *διαστατικὸν τῶν σωμάτων*,

Plato *τὴν διάκρισιν καὶ τομὴν αὐτοῦ περὶ τὸ σῶμα ἡμῶν γιγνομένην* commemorat p. 61 D —

auctoris l. *ψυχρὸν*, quâ *παχυμερέστερον*, concinit cum Platonis Tim. p. 62 A:

„*τὰ γὰρ δὴ τῶν περὶ τὸ σῶμα ὑγρῶν μεγαλομερέστερα εἰςιόντα, τὰ σμικρότερα ἐξωθοῦντα*" *κτλ.*,

quae apte huc cadunt, cum Plato p. 62 B illud quoque, quo *τὸ ψυχρὸν πάθος* efficiatur, dicat nominari *ψυχρόν*·

istius autem *πόρων συμπιλατικὸν* idemne valeat, quod Platonis (p. 62 A) „*ξυνωθοῦντα ἡμῶν τὸ νοτερὸν*" *κτλ.*, quaeritur etiam.

Ergo hucusque, quam ille locus habeat a Platonis Timaeo dissimilitudinem, non facile perspicies.

Num enim de locis dissideant auctores, quibus frigidi affectio efficiatur, aut de meatibus, quibus, si quid humidi in corpus irrumpere statuitur, irrumpat, in dubio relinquitur. An de loco exploratum cuiquam potest esse, utrum affectio illa intra corpus fiat an superne in summis corporibus, an denique ex parte utrâque, cum Plato — qui paullo obscurius verbis „*μεγαλομερέστερα εἰςιόντα, τὰ σμικρότερα ἐξωθοῦντα*" opposuit illa „*εἰς τὰς*

ἐκείνων (sc. *τῶν σμικροτέρων*) *οὐ δυνάμενα ἕδρας ἐνδῦναι*“ — non patefecerit, num illa vis humidi adstricto corpore repellatur, an irrumpat quidem, sed non in latebras intimas,[474]) nec auctor l. — qui constipari foramina dicit — offusam rei caliginem disiecerit.

At enim, inquies, probabile videtur, factam intelligi affectionem frigidi intra corpus.

Ego vero non satis perspicio, cur non simul et extra in summis corporibus.

An porro sublata de meatibus omnis dubitatio?

Illud quidem non dubium, quin uterque sola intelligat invisibilia corporis foramina, non meatûs reliquos, velut oris, narium, aurium, dubium autem etiam est, num vasculorum eorundem vel potius num vasculorum eiusdem naturae.

Videsne igitur, non satis constare de loco meatibusque placitorum aut distantiam aut conspirationem?

Quid igitur est, de quo discedere videantur isti?

De elemento videlicet, cui qualitatem attribuunt frigidi.

Ubiubi enim (p. 100 D, p. 102 C) auctor l. qualitates elementorum enumerat, in aëris locum *ψυχρότητα* i. e. frigidum substituit, unde colligas, pariter hîc, ubi de frigido agitur, aëra intelligi causam efficientem et extra corpus et intra.

Quod si ita sit, patere dissensum opinantur. Quam enim Plato frigidi causam ab humido (i. e. aquae formâ) petierit, eam auctorem l. cum Stoïcis[475]) et Neopythagoreis[476]) duxisse ab aëre.

Habeo ad haec nonnulla.

Ac primum quidem is ipse auctor l. humidam aëris speciem posuit p. 99 C, nec Plato suis *περὶ τὸ σῶμα ὑγροῖς* aëra humidum exclusisse videtur.

Deinde autem — ut e vocabulo argumentum eliciam — Plato p. 62 A illud humidum, quod in corpore condensatum

---

[474]) Hoc alterum ille probabit, qui *ἕδρας* interpretabitur latebras intimas.

[475]) de quibus v. Bernardus Krische l. l. I, p. 467, v. 6 sqq. ab imo et Zellerus III, 1, p. 169 ed. II.

[476]) cfr. Diog. L. VIII, 27.

voluit, nomine „*νοτερόν*“ nuncupat, eodem igitur nomine, quo suam auctor l. humidam aëris formam.

Quae sunt non levissimi momenti, verum hoc maximum:

cum ipse Plato p. 82 A humescere disiunctum habeat a frigescendo nec hoc ab illo genitum intelligat, sed alterum ab altero elemento, cumque *ὑγρόν* p. 58 D assignaverit aquae, nihil relinquitur, nisi ut frigidum tribuerit aëri. Quem si humidum appellavit, formam ex aquâ et aëre mixtam innuisse videtur, cui auctor l. suo loco nomen imposuit *νοτερόν.*[477])

Iam vero illud ponere in discrimine, quod auctor l. constipari doceat non ea, quae foraminibus contineantur, sed foramina ipsa — quae sint tunicae foramina ambientes —, eius erit, qui rem voce ponderaverit, non ratione, nec tenuerit, externum illud, quod vim movendi habeat et efficiendi, *παχυμερέστερον* dici *πόρων.* An hoc ex comparatione tunicarum ita dici poterat? Quamquam concedo, fieri non posse, quin secundo quidem loco et tunicae adstringantur.

Ergo uterque idem fere posuit.

Quare denuo quaerendum de furto.

Optimo praesidio munitur Platonis existimatio, siquidem in Theophrasti constituitur diligentiâ atque auctoritate. Quam plenus fiduciae laudat ille „de sens. et sens.“ § 83 (I, p. 682, Schneider) hanc ut Platonis doctrinam? quantum vel a minimâ suspicione aberat? cui ego non putem crimine Platonem videri absolutum, cuius probitas tanto opere Theophrasto probata sit?[478])

---

[477]) Quod idem fecerat Posidonius, Apameae in Syriâ natus, a quo nec de nomine „*νοτερόν*“, nec de re i. e. de primo frigido — ni *τὸ πρόςφατον* Posidonii urgeas — personatus iste dissentit. Cfr. Plutarchus *περὶ τοῦ πρώτου ψυχροῦ*“ cap. 16:

„*Ποσειδώνιος δὲ τῆς ψυχρότητος αἰτίαν εἰπὼν τὸ πρόσφατον εἶναι τὸν ἕλειον ἀέρα καὶ νοτερὸν, οὐκ ἔλυσε τὸ πιθανὸν, ἀλλὰ πιθανώτερον ἐποίησεν· οὐ γὰρ ἂν ἐφαίνετο τοῦ ἀέρος ὁ πρόςφατος ἀεὶ ψυχρότερος, εἰ μὴ τὸ ψυχρὸν ἐν τοῖς ὑγροῖς τὴν γένεσιν εἶχε*“. —

[478]) Num Franciscus Susemihl „Plato's Timaeus übersetzt“ etc. l. l. not. 238 ex illis Plutarchi locis „de primo frigido“ c. 9 et 13 et 16 iure colligat, idem fere placuisse Empedocli, quod Platoni, in eo me nutare confiteor.

Contra omnem is ipse in Timaeo Pythagoreo partem vacuam tutelâ reliquit.

In Platone igitur reprehensio nulla esse potuit, hîc defensio nulla est.

Quocirca certe iste artifex, cum conscriberet hunc libelli locum, quo nihil fere a Platone alienum, et Posidonii consimile quiddam, et quo duo nomina „*διαστατικός*“ et „*συμπιλατικός*“ deprehenduntur, quae quantum habeant suspicionis, mox videbimus, — cumque, de tactu dico, antecedentes conficeret duos, quibus aliena quaedam sunt, quibusque etiam vox *ζωτικαὶ δυνάμιες*, ab Athenaeo [479]) profecta, medico Attaliae in Ciliciâ nato, qui circa annum 70 post Chr. n. florebat: — contemplabatur, et multo quidem post Theophrasti aetatem, Platonis Timaeum, e quo similitudinem duceret aut cui contraria etiam opponeret. Neque enim, si non omnia sequebatur, idcirco non erat ortus illinc.

Nunc afferam ea huius loci (p. 100 D sq.) vocabula, quae a Platonis consuetudine abhorrere videntur.

Verbum „*κληΐζεσθαι*“ (p. 100 D) ut plurimum poëtarum proprium, quo et Xenophon utitur „Cyrop.“ I, 2, 1, Plato repudiavit, arripuit auctor Axiochi p. 371 B, Xenocrates Aphrodisiensis, medicus, „*περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἐνύδρων τροφῆς*“ cap. 3, *μθ´* (p. 128, v. 3 Ideler „phys. et med. gr. minores“) et cap. 4, *οδ´* (p. 132, v. 29 Ideler), Appianus „Civ.“ I, 1 (vol. 2, p. 443, v. 8 Bekker), Arrianus „*περίπλους*“ p. 95, v. 3 Hoffmann, Porphyrius apud Eusebium „Pr. Ev.“ V, cap. 8 (p. 193 A, Stephanus, p. 225, v. 1 G. Dindorf), fortasse e libro quodam Pythagorae Rhodii.

„*προκρίνειν*“ (p. 100 D) vi praeiudicandi nusquam potui indagare.

„*νεῦσις*“ (p. 100 D) legitur illâ notione devergentiae apud Plutarchum II, 566, A, (882, F) 927, B, 1055, B, 1122, C,

---

[479]) cfr. Isensee „Gesch. der Medicin“ T. I, p. 127:

„Ohne gerade ein neues Princip zu erfinden, disputirte er (sc. Athenaeus) kräftig für das *πνεῦμα*, dem die Stoïker erst die wahre Bedeutung gegeben hatten, und fügte ihm jene vier in ihren Qualitäten dynamisch aufgefassten Elemente unter dem Namen Kräfte hinzu.“

quo loco extremo vox assignata videtur Arcesilao (315—240 a. Chr. n.), apud Galenum „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμάτων“ II, 2 (vol. 5, p. 215, v. 11 et p. 216, v. 2 ab imo, Kühn) itemque apud Ps. Alexandrum Aphr. „Probl.“ I (πρὸς γῆν τὴν νεῦσιν ἔχειν), translate (ἡ πρώτη πρὸς σωτηρίαν νεῦσις) apud Clementem Alex. „Strom.“ II, cap. 6, § 31 (vol. 2, p. 142, v. 6 Klotz).

Vocis „περιφέρεια“ (p. 100 E) nullum apud Platonem exstat exemplum, unum, nec tamen de superficie globi, apud Ps. Aristotelem „Probl.“ ιέ, 11, p. 912, B, 20, plura, aliâ notione alia, apud ipsum „Meteor. I, 3, 340, B, 35, I, 6, 343, A, 18, „Phys.“ IV, 9, 217, B, 3, VI, 9, 240, B, 2, „de caelo“ II, 8, 289, B, 13, II, 13, 294, A, 5, II, 14, 297, B, 30 et 298, A, 16, alibi, apud Theophrastum „H. Pl.“ III, 10, 5 (de ambitu folii tiliae feminae), apud Euclidem „Elem.“ I, def. 15, III, def. 6 et 7 et 8 et 9 et 10, III, πρότασις 2, fig. 2, πρότ. 8, fig. 13, fig. 16, πρότ. 20, fig. 20, πρότ. 26, fig. 26, πρότ. 27, fig. 27, πρότ. 28, fig. 28, πρότ. 29, fig. 29, πρότ. 30, fig. 30, fig. 31, πρότ. 37, IV, def. 3. 4. 5. 6. 7., VI, πρότ. 33, fig. 33, alibi, apud Aristarchum Samium „περὶ μεγεθῶν“ κτλ. propositio 2 (Wallisius „opera math.“ III, p. 574, v. 16, 14, 13 peraeque ab imo), 4 (W. l. l. III, p. 577, v. 10 sq. ab imo), 6 (W. III, p. 580, vv. 17 et 13 ab imo, p. 581, v. 14 et 20 et 21), 7 (W. III, p. 581, v. 39 sq., p. 583, v. 6 et 7 et 8), 11 (W. III, p. 585, vv. 6. 5. 4. 3. 2 ab imo), 12 (W. III, 586, vv. 10. 9. 8. 6. 5. 3 ab imo), 13 (W. III, p. 587, v. 2 et 29, p. 588, v. 15), 14 (p. 590, v. 21), 15 (p. 591, v. 17), — de circulo apud Archimedem „ψαμμίτης“ v. 37 (W. l. l. III, p. 514, v. 3), v. 207 (W. III, p. 518, v. 1 et 8), v. 262 (Wallisius III, p. 519, v. 5), — de arcu apud Hipparchum Bithynum „ad Arati et Eudoxi Phaenomena“ II, cap. 3 (p. 212, B et D (vv. 13 et 31) in Petavii Uranologio), II, cap. 22, p. 233, D (v. 13 ab imo), cap. 23 (p. 234, E (v. 6 ab imo) Petav), παραλληλογράμμου περιφέρεια III, cap. 3 (p. 241, A (v. 5) Petav), apud Ps. Hippocratem „ἐπιδημιῶν“ II, sect. II, 24 haud longe ab in. (v. 5, p. 96, v. 4 Littré) de ambitu colli — IV, 31 haud longe ab in. (vol. 5, p. 174, v. 6 ab imo) de corpusculi inflammati specie

rotundâ —, apud Stoïcos, a Diog. L. VII, 138 laudatos, de superficie globi sc. universi mundi, eâdem igitur, quâ in libello vi: „οὐρανὸς δέ ἐστιν ἡ ἐσχάτη περιφέρεια“ (cfr. Zeno apud Stobaeum „Ecl. phys.“ I, cap. 20, § 4 — I, b, p. 406, v. 2 ab imo, Heeren), — de lineâ autem orbem circumcurrente apud Posidonium in Procli commentario in Euclidem p. 60 ed. Bas., apud Serenum — cfr. Martini editio Theonis Smyrnaei „de astron.“ p. 340 sq. —, apud Philonem J. „de conf. ling.“ § 30 in. (428 ultra med. M.), apud Rufum medicum — cfr. Oribasius l. l. XXV, 1 (vol. 3, p. 386 Buss. et Dar.), plura apud Geminum Rhodium (circa 50 a. Chr. n.) „elem. astron.“ cap. 1, p. 3, C (v. 29) Petav., p. 4, A (v. 6), D (v. 9 ab imo), p. 5, A (v. 5), B (v. 13 et 15 et 19), C (v. 24 et 27 et 30), D (v. 33 sq.), p. 6, A (v. 2) de arcubus quidem Zodiaci, cap. 4, p. 19 D (v. 14 ab imo) de circumferentiis quibusdam ad horizontem Graeciae descriptis, et v. 10 de coluris, cap. 5 — p. 22 A (v. 7), p. 23 B (v. 18), cap. 15 — p. 61 E (vv. 6 et 4 ab imo et v. ult.) de arcubus Zodiaci —, apud Plutarchum I, 66, C, de ambitu σκαφείων, 69, A, πελτῶν 150, D, κρανῶν, 545, B, σπηλαίου κόλπων, 927, D, 979, F, II, 1004, B, de circinationis lineâ, apud Theonem Smyrnaeum „de astron.“ cap. 2, p. 142, v. 6, cap. 3, p. 148, v. 5 ab imo, cap. 3, p. 152, v. 4 ab imo, p. 154, v. 2 et 4, cap. 26, p. 218, v. 9, p. 234, v. 14 et 17, p. 236, v. 1 et 3 et 7 et 9 et 13, p. 238, v. 12 et 16, p. 250, v. 6 et 9, p. 258, v. 6, cap. 42, p. 332, v. 6 ab imo, alibi, nonnulla apud Cleomedem l. l. I, cap. 6, § 29 fin., cap. 10, § 52, II, cap. 5, § 112 fin., cap. 6, § 124, — raro de circulo, ut plurimum de arcu apud Claudium Ptolemaeum „Geogr.“ I, cap. 3 quinquies (fasc. I, p. 10, v. 19 et 23, p. 11, v. 7, p. 12, v. 5, p. 13, v. 3 Wilb. et Grash.), cap. 15 med. (I, p. 52, v. 8 Wilb. et Grash.), cap. 24 novies (I, p. 79, v. 20, p. 80, v. 17, p. 84, v. 8, p. 85, v. 3 et 5, p. 90, v. 6, p. 91, v. 6, p. 92, v. 7, p. 93, v. 4) et sexcenties apud eundem in libris aliis, alibi vi aliâ, nonnulla denique apud Sextum Empiricum „adv. Math.“ IX, 284. 420. 425. 427 bis, III, 26. (ter) 70. 72.

Nomine „διαστατικός“ (p. 100 E), cuius contrarium quidem „συστατικός“ ex Hippocrate περὶ ἀγμῶν laudat Galenus

„περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμάτων“ X, cap. 6 (vol. 5, p. 769, v. 13 Kühn) primum reperi apud Plutarchum II, 952, B et de igni quidem „καὶ ὅλως τὸ μὲν πῦρ διαστατικόν ἐστι καὶ διαιρετικόν“, ibidemque I, 647 de sermonibus, deinceps apud Apollonium Dyscolum „περὶ ἐπιῤῥημάτων“ in Bekkeri Anecdotis p. 560, v. 6: „διαστατικώτερόν“ φαμεν τὸ „γρηῢς ἀπηραίη“ et post apud Diogenem Laërt. IV, 33: „ἦν δὲ (sc. Ἀρκεσίλαος) . . . . διαστατικὸς τῶν ὀνομάτων“ de locutione.

Vox „παχυμερής“ (p. 100 E) Aristotelis est „de caelo“ III, 5, 304, A, 31, alibi, Posidonii apud scholiastam Arati ad Διοσημ. v. 359 (v. 1091 Bekker), Philonis J. „V. M.“ I, § 17 (96 in. M.), „quis rer. div. heres sit“ § 27 in. (492 in. M.), Xenocratis medici apud Oribasium II, 58 (vol. 1, p. 127, v. 2 Buss. et Dar.), Cassii iatros. „Probl.“ 8 (p. 148, v. 3 Ideler l. l.), Herodoti apud Oribasium X, 40 (vol. 2, p. 469, v. 1 Buss et Dar.), Galeni vol. 1, p. 384 et p. 685, vol. 5, p. 622, vol. 7, p. 95, v. 11, p. 96, v. 2, p. 110, v. 5 et 11 et 13, p. 119, v. 10 sqq., p. 121, v. 8, p. 122, v. 2 et 4, p. 709, v. 11, p. 741, v. 6, vol. 12, p. 549 Kühn, alibi, Sexti Empirici „Hypot.“ I, 125 (p. 29, v. 22 Bekker), „adv. Math.“ V, 82, VII, 374, atque ut ab hoc medico philosophoque me ad pure philosophos referam, Plutarchi II, 626, A, 913, C sq. 1053, A, Ps. Plutarchi „plac. phil.“ I, 3 (II, 877, C), ubi agitur Heracliti et Ps. Hippasi κοσμοποιΐα, IV, 22 (II, 903, E, Wytt.), Ps. Galeni „περὶ φιλοσ. ἱστ.“ cap. 29 (vol. 19, p. 317, v. 4 ab imo, Kühn), ubi laudatur Asclepiadis (Bithyni?) doctrina respirandi, Alexandri Aphr. „περὶ ψυχῆς“ II, fol. 145, B, 5, fol. 151, B, 27, „περὶ μίξεως“ l. l. II, p. 596, v. 6 ab imo, Ps. Alexandri Aphr. „Probl.“ I, 38 bis, I, 55, I, 72, II, 64, II, 67 (p. 14, v. 10 et 19, p. 19, v. 24, p. 23, v. 21, p. 73, v. 23, p. 74, v. 36 Ideler), ac de numero mathematico-philosophorum Ptolemaei „περὶ κριτηρίου καὶ ἡγεμονικοῦ“ p. 14, v. 14 Bulliald., „μαθηματ. σύνταξις“ I, cap. 6 (vol. 1, p. 18, v. 6 ab imo, p. 20, v. 10 Halma), cui de scriptoribus ecclesiasticis adice Clementem Alex. „Strom.“ VI, cap. 6, § 52 (vol. 3, p. 128, v. 15 et 18 Klotz).

Nomen „*συμπιλατικός*“ (p. 100 E) nescio an a Ps. Timaeo fictum, et apte quidem, sit, nec tamen quisquam in usum convertisse videtur idem.

Nomen simplex autem „*πιλητικὸς*“ subiectâ notione eâdem in usu Ps. Alexandri Aphr. fuit „Probl.“ I, 6 (p. 7, v. 17 Ideler l. l.):

„*γυναῖκες μὲν ὡς ψυχραὶ πυκνοὺς ἔχουσι τοὺς πόρους τοῦ σώματος· τὸ γὰρ ψυχρὸν πιλητικόν*“.

Universe morem verborum convenire videmus saeculis p. Chr. n. I et II. —

Iam auctor lib. ad gustum pervenit p. 100 E:

„*Τὰ δὲ περὶ τὰν γεῦσιν ἔοικε τᾷ ἁφᾷ· συγκρίσει γὰρ καὶ διακρίσει, ἔτι δὲ τᾷ ἐς τὼς πόρως διαδύσει καὶ τοῖς σχημάτεσσιν ἢ στρυφνὰ ἢ λεῖα, ἀποτάκοντα μὲν καὶ ῥύπτοντα τὰν γλῶτταν στρυφνὰ φαίνεται, μετριάζοντα δὲ τᾷ ῥύψει ἁλμυρά, ἐκπυροῦντα δὲ καὶ διαιρέοντα τὰν σάρκα δριμέα·*

p. 101 A: *τὰ δ' ἐναντία λεῖά τε καὶ γλυκέα κεχύλωται*“ —

cfr. Plat. Tim. p. 65 B, sqq.:

„*Πρῶτον μὲν οὖν ὅσα τῶν χυμῶν πέρι λέγοντες ἐν τοῖς πρόσθεν ἀπελίπομεν, ἴδια ὄντα παθήματα περὶ τὴν γλῶτταν, ἐμφανιστέον ᾗ δυνατόν.*

C. *φαίνεται δὲ καὶ ταῦτα, ὥςπερ οὖν καὶ τὰ πολλά, διὰ συγκρίσεών τέ τινων καὶ διακρίσεων γίγνεσθαι, πρὸς δὲ αὐταῖς κεχρῆσθαι μᾶλλόν τι τῶν ἄλλων τραχύτησί τε καὶ λειότησιν· ὅσα μὲν γὰρ εἰςιόντα περὶ τὰ φλέβια οἷόν περ δόκιμα τῆς γλώττης τεταμένα*

D. *ἐπὶ τὴν καρδίαν εἰς τὰ νοτερὰ τῆς σαρκὸς καὶ ἁπαλὰ ἐμπίπτοντα γήϊνα μέρη κατατηκόμενα ξυνάγει τὰ φλέβια καὶ ἀποξηραίνει, τραχύτερα μὲν ὄντα στρυφνά, ἧττον δὲ τραχύνοντα αὐστηρὰ φαίνεται· τὰ δὲ τούτων τε ῥυπτικὰ καὶ πᾶν τὸ περὶ τὴν γλῶτταν ἀποπλύνοντα, πέρα μὲν τοῦ μετρίου τοῦτο δρῶντα καὶ προςεπιλαμβανόμενα, ὥστε ἀποτήκειν αὐτῆς τῆς φύσεως, οἷον ἡ τῶν λίτρων δύναμις, πικρὰ πάνθ' οὕτως ὠνόμασται·*

E. *τὰ δὲ ὑποδεέστερα τῆς λιτρώδους ἕξεως ἐπὶ τὸ μέτριόν τε τῇ ῥύψει χρώμενα ἁλυκὰ ἄνευ πικρότητος τραχείας καὶ φίλα μᾶλλον ἡμῖν φαντάζεται. τὰ δὲ δὴ τοῦ στό-*

ματος θερμότητι κοινωνήσαντα καὶ λειαινόμενα ὑπ' αὐτοῦ ξυνεκπυρούμενα καὶ πάλιν αὐτὰ ἀντικάοντα τὸ διαθερμῆναν φερόμενά τε ὑπὸ κουφότητος ἄνω πρὸς τὰς τῆς κεφαλῆς αἰσθήσεις τέμνοντά τε πάνθ' ὁπόσοις ἂν προςπίπτῃ διὰ ταύτας τὰς δυνάμεις δριμέα πάντα τὰ τοιαῦτα ἐλέχθη·

p. 66 A: *τὰ δὲ αὖ τῶν προλελεπτυσμένων μὲν ὑπὸ σηπεδόνος, εἰς δὲ τὰς στενὰς φλέβας ἐνδυομένων καὶ τοῖς ἐνοῦσιν αὐτόθι μέρεσιν γεώδεσι καὶ ὅσα ἀέρος, ξυμμετρίαν ἔχοντα, ὥστε κινήσαντα περὶ ἄλληλα ποιεῖν κυκᾶσθαι, κυκώμενα δὲ περιπίπτειν τε καὶ εἰς ἕτερα ἐνδυόμενα ἕτερα κοῖλα ποιεῖν ἀπεργάζεσθαι περιτεινόμενα τοῖς εἰςιοῦσιν,*

B. *ἃ δὴ νοτίδος περὶ ἀέρα κοίλης περιταθείσης, τοτὲ μὲν γεώδους, τοτὲ δὲ καὶ καθαρᾶς, νοτερὰ ἀγγεῖα ἀέρος, ὕδατα κοῖλα περιφερῆ τε γενέσθαι, καὶ τὰ μὲν τῆς καθαρᾶς διαφανεῖς περιστῆναι κληθείσας ὄνομα πομφόλυγας, τὰ δὲ τῆς γεώδους ὁμοῦ κινουμένης τε καὶ αἰρομένης ζέσιν τε καὶ ζύμωσιν ἐπίκλην λεχθῆναι, τὸ δὲ τούτων αἴτιον τῶν παθημάτων ὀξὺ προσρηθῆναι. ξύμπασι δὲ τοῖς περὶ ταῦτα εἰρημένοις*

C. *πάθος ἐναντίον ἀπ' ἐναντίας ἐστὶ προφάσεως, ὁπόταν ἡ τῶν εἰςιόντων ξύστασις ἐν ὑγροῖς οἰκεία τῇ τῆς γλώττης ἕξει πεφυκυῖα, λειαίνῃ μὲν ἐπαλείφουσα τὰ τραχυνθέντα, τὰ δὲ παρὰ φύσιν ξυνεστῶτα ἢ κεχυμένα, τὰ μὲν ξυνάγῃ, τὰ δὲ χαλᾷ καὶ πάνθ' ὅτι μάλιστα ἱδρύῃ κατὰ φύσιν· ἡδὺ καὶ προςφιλὲς παντὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον ἴαμα τῶν βιαίων παθημάτων γιγνόμενον κέκληται γλυκύ."*

Agedum, quaenam singularum rerum rationes sint, investigemus et perscrutemur.

Auctor l. de quâdam inter gustum tactumque similitudine:

„*τὰ δὲ περὶ τὰν γεῦσιν ἔοικε τᾷ ἁφᾷ· συγκρίσει γὰρ διακρίσει κτλ.*"

Non pugnat quidem Plato p. 65 C:

„*φαίνεται δὲ καὶ ταῦτα* (sc. *ἴδια ὄντα παθήματα περὶ τὴν γλῶτταν*) *ὥσπερ οὖν καὶ τὰ πολλὰ, διὰ συγκρίσεών τέ τινων καὶ διακρίσεων γίγνεσθαι*" —

nec tamen solum tactum sub eandem cadere rationem dixit, id quod ne ipse quidem auctor l. voluit, ut qui paullo post,

ubi de visu agitur, locum dederit iisdem contractionibus et discretionibus. Sed voce „γεῦσις“ quidem propius ad Aristotelem et Theophrastum accessit auctor l. et ad Stoïcos aliosque, quam ad Platonem: huic enim ista vox inusitata, usitata Ps. Hippocrati „ἐπιδημιῶν“ VI, sect. 8, 8 fin. (vol. 5, p. 108, v. 4 Littré) et Ps. Democrito apud Ps. Hippocratem „ἐπιστολή“ 23 med. (vol. 2, p. 394, v. 4 ab imo, Littré), usitatissima Aristoteli „de an.“ II, 6, 418, A, 13, II, 7, 419, A, 30, II, 9, 421, A, 17 sq., II, 10, 422, A, 29, II, 11, 422, B, 25, II, 11, 423, A, 20, III, 1, 424, B, 23, III, 2, 426, A, 14 et 18 et 22, B, 1 et 11, III, 12, 434, B, 17, „de sens. et sens.“ 1, 436, B, 13; 2, 439, A, 2; 4, 441, A, 3, B, 20; 4, 442, B, 14 et 16; 5, 445, A, 7; 7, 447, B, 30, alibi, Theophrasto „H. Pl.“ III, cap. 7, § 4 fin. (T. I, p. 83, v. 5 ab imo, Schneider) III, 15, 6 extr. (p. 108, v. 11 ab imo) VII, 2, 6 (p. 225, v. 3 ab imo) VII, 5, 6 (p. 236, v. 9 ab imo) VII, 11, 4 (p. 246, v. 6 ab imo) VII, 12, 3 (p. 247, v. ult.) IX, 4, 7 (p. 291, v. ult.) IX, 4, 10 (p. 293, v. 4) IX, 11, 3 (p. 305, v. 1) IX, 13, 3 (p. 310, v. 1) IX, 13, 4 (p. 310,v. 15 et 21) IX, 18, 1 (p. 321, v. 2) IX, 18, 11 (p. 324, v. 11 Schneider), „C. Pl.“ I, 22, 6, II, 6, 4, III, 1, 4 in., VI, 4, 5, VI, 8, 4, VI, 9, 3 sq., VI, 10, 6 bis, VI, 12, 6, VI, 16, 6 extr., „de sens et sens.“ § 6 et 9 et 19 extr. et 20 et 28 et 40 et 72, „περὶ ὀσμῶν“ § 9 (I, p. 375, v. 5 ab imo) § 11 (p. 736, v. 13 et 15) § 32 in. (p. 743, v. 15) § 64 in. (p. 754, v. 2 ab imo), tralaticia Stoïcis, cfr. Ps. Plutarchus „plac. phil.“ IV, 10 in. (II, 900, A, Wytt.): quibusnam autem reliquis, post videbitur (cfr. p. 335).

Itemque Aristoteles — mitto reliquos —, quamquam non eâ ipsâ de causâ, inter gustum tactumque cognationem docet intercedere. [480])

Sed nunc, quod instat.

---

[480]) Redegit enim Aristoteles sensûs in duos ordines: in eos, qui rebus e longinquo percipiendis idonei medio aliquo interposito utantur, et in eos, qui remoto omni medio in ipsarum rerum tactû aliquid sentiant. Illi sunt visus, auditus, olfactus, hi gustus et tactus (cfr. „de an.“ III, 12, 434, B, 15 sqq.). Ita gustum tactûs quâsi speciem compluribus locis indicat, velut „de an.“ III, 12, 434, B, 18 „διὸ καὶ ἡ γεῦσίς ἐστιν ὥσπερ ἁφή τις“ — „de part. animantium“ II, 10, 656, B, 37 et II, 17, 660, A, 21.

Auctoris l. enuntiationi: „ἔτι δὲ τᾷ ἐς τὼς πόρως διαδύσει“

cfr. Plat. Tim. p. 66 A: τὰ δὲ τῶν . . . . εἰς τὰς στενὰς φλέβας ἐνδυομένων“ κτλ.

Reposuit igitur iste πόρως in locum φλεβῶν. Iam vero quaeritur, quid personato hi πόροι sonent, quos — si excipias ἀόρατα illa στόμια — ter in usum vocavit: hîc ac duobus locis subsequentibus, quibus de olfactu agitur et de auditu.

Ipse quidem nihil hac de re, quam claram esse ipsam per sese iudicavit. Et fortasse suo iure. Sed quibusnam? An Timaeo Locro, Platoni aliisque aetatum earundem? Minime vero. Incognita illis quidem haec vocabuli vis. Sed non obscura, opinor, nec abscondita aequalibus auctoris l., imprimis quidem medicis. Hi enim, quamquam et universe omnes corporis meatûs πόρους nominabant, speciatim tamen foramina meatûsque nervorum sensilium vel potius huiusmodi nervos ipsos ita significare solebant.[481])

Primus quidem Herophilus — celeberrimus ille medicus Alexandrinus, cuius aetas incidit in tempora Ptolemaei primi — hoc nomen nervis quibusdam sensilibus imposuerat iisque solis oculorum propter foramina in illis maxime perspicua. Sit testimonio hic Galeni locus „περὶ χρείας τῶν μορίων“ κ', cap. 12 (vol. 3, p. 813 Kühn):

„τῶν γὰρ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπ' ἐγκεφάλου κατιόντων νεύρων τῶν αἰσθητικῶν, ἃ δὴ καὶ πόρους ὠνόμαζεν Ἡρόφιλος, ὅτι μόνοις αὐτοῖς αἰσθηταὶ καὶ σαφεῖς εἰσιν αἱ τοῦ πνεύματος ὁδοί“.[482]) —

Post, Galeni quidem temporibus, latius patere eiusdem vocis vim et accipi de omnibus nervis sensilibus, idem nobis probabit

[481]) cfr. Galenus „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.“ vol. 2, p. 874 sq., vol. 3, p. 883, vol. 5, p. 613 sq., p. 628, p. 634 sq., vol. 8, p. 21 sq., alibi, Kühn.

[482]) cfr. Galenus „περὶ χρείας τῶν μορίων“ ϑ', cap. 6 (vol. 3, p. 639 Kühn) idemque „περὶ νεύρων ἀνατομῆς“ I, cap. 2 (vol. 2 p. 833 Kühn) et „περὶ τῶν πεπονθότων τόπων“ δ', cap. 2 (vol. 8, p 219 K.) necnon „περὶ αἰτίων συμπτωμάτων“ I, cap. 2 (vol. 7, p. 88 sq. K.) — et „περὶ χρείας τῶν ἐν σώματι μορίων“ XVI, cap. 3 (vol. 4, p. 275 K.), denique „περὶ τῶν ἰδίων βιβλίων“ vol. 19, p. 30 Kühn.

Galenus, multis quidem locis, e quibus hîc satis habeo laudasse illum, quo nervos ad gustum pertinentes hoc nomine nuncupat, reliquorum suo quemque loco ac tempore afferam atque etiam aliorum alios, e quibus appareat, dilatatam iam multo ante Galenum fuisse vocis notionem.

Per mihi brevis occurrit ille „*περὶ χρείας τῶν ἐν ἀνθρώπου σώματι μορίων*“ IX, cap. 10 (vol. 3, p. 883 Kühn):

„*τὰ μὲν γὰρ ἄνω* (sc. *τῆς γλώττης*) *τοὺς ἐξ ἐγκεφάλου καθήκοντας εἶχε πόρους*,[483]) *περὶ ὧν ἔμπροσθεν εἶπον*“. —

His aliisque nervis sensilibus inesse arbitrabantur *πνεῦμα ψυχικόν*, quo omnis fiat perceptio: „*κοιλότης γὰρ* — inquit Galenus „*περὶ δυνάμεων φυσικῶν*“ *β'*, cap. 6 (vol. 2, p. 97 Kühn) — *τίς ἐστιν ἐν αὐτῷ* (sc. *τῷ νεύρῳ*) *κατ' αὐτό· ἀλλ' οὐχ αἵματος αὕτη γε, ἀλλὰ πνεύματος ψυχικοῦ μεστή*“ (cfr. *αἱ τοῦ πνεύματος ὁδοὶ* loco paullo ante laudato vol. 3, p. 813 Kühn),

ubi accurate magis scribendum ipsi erat „*πνεύματος αἰσθητικοῦ μεστή*“, sicut in primo *περὶ αἰτίων συμπτωμάτων* cap. 2 (vol. 7, p. 88 sq. Kühn):

„*δοκεῖ δέ μοι τὸ ἀπ' ἐγκεφάλου καταφερόμενον ἐπὶ τὸν ὀφθαλμὸν νεῦρον, ὃν δὴ καὶ πόρον ὀνομάζουσιν οἱ περὶ τὸν Ἡρόφιλον, ὅτι τοῦτο μόνον φανερόν ἐστι τὸ τρῆμα, πνεύματος ὑπάρχειν ὁδὸς αἰσθητικοῦ.*“

Cui eidem sententiae favisse auctorem l., non ratum quidem fixumque, sed probabile existimo, non ideo, quod pro relictis habuisse videtur illas Platonis venulas a linguâ ad cor extentas simul cum reliquis sensuum reliquorum, quippe quibus substituerit *πόρως*, — simile enim fecit Aristoteles,[484]) qui nihildum de nervis sensilibus exploratum habuisse dicitur,[485])

---

[483]) cfr. fragmentum illud Galeni „*περὶ τῆς ἐν τοῖς χυμοῖς διαφορᾶς καὶ δυνάμεως*“ apud Oribasium „*συναγ. ἰατρικαί*“ 5 (vol. 2, p. 479 sqq. Buss. et Dar.) et praecipue quidem p. 480, v. 10 sqq.:

„*Οὕτω δὲ καὶ τὸ μὲν πικρὸν διακαθαίρει τε τοὺς πόρους καὶ διαρρύπτει καὶ λεπτύνει*“ *κτλ.*

[484]) „*περὶ ζῴων γενέσεως*“ V, 2, 781, A, 20 sqq.:

„*οἱ γὰρ πόροι τῶν αἰσθητηρίων πάντων, ὥσπερ εἴρηται ἐν τοῖς περὶ αἰσθήσεως, τείνουσι πρὸς τὴν καρδίαν*“. —

[485]) cfr. Zellerus II, 2, p. 402, not. 1 ultra med.

secutus fortasse Alcmaeona, cuius Theophrastus „de sens. et sens.“ § 26 illud fuisse testatur: „*διὰ τῶν πόρων αἱ αἰσθήσεις*“ (sc. *τοῦ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἡγεμονικοῦ*, ut Stoïcâ a Ps. Plutarcho „plac. phil.“ IV, 17 laudatâ voce utar) —, nec idcirco, quod post, ubi in auditûs tractatione versatur, *πόρως* auditorios posuit plenos esse *πνεύματος* — hoc ipsum enim idem Aristoteles,[486]) nervorum ignarus —, sed eâ de causâ, quod in auditûs definitione suspiciosissimum quendam locum dedit *πνεύματι* illi, hac in re non Aristotelis, opinor, sed Stoïcorum adstipulator.

Sed, ut revertar ad propositum, auctoris l. *σχημάτεσσιν*, — voci, quam Plato alibi, velut p. 44 D et p. 61 C in usum vocavit — laudatis quidem locis par nulla, quod quidem non eo dico, quo mihi veniat in dubium Platonis de re consensus. Modo conferas p. 65 C: „*πρὸς δὲ . . . . κεχρῆσθαι* (sc. *τὰ περὶ τὴν γλῶτταν παθήματα*) *μᾶλλόν τι τῶν ἄλλων τραχύτησί τε καὶ λειότησιν*“. —

Pergit auctor l.: „*ἢ στρυφνὰ ἢ λεῖα*“.

Disiunctorum generum priori, *τοῖς στρυφνοῖς*, cfr. Plat. Tim. p. 65 C:

„*ὅσα μὲν γὰρ εἰςιόντα . . . . τραχύτερα μὲν ὄντα στρυφνὰ, ἧττον δὲ τραχύνοντα αὐστηρὰ* (v. infra!) *φαίνεται*“, —

posteriori, *τοῖς λείοις*, Plat. Tim. p. 66 B sq., ubi Plato non proprium quidem posuit genus *λεῖον*, sed vim laevigandi attribuit affectioni *τοῦ γλυκέος*, cui locum dedit in saporibus hunc:

„*ξύμπασι δὲ τοῖς περὶ ταῦτα εἰρημένοις πάθος ἐναντίον ἀπ' ἐναντίας ἐστὶ προφάσεως*“ *κτλ.*,

ambo autem, *στρυφνὰ* et *λεῖα*, respondent Platonis *τραχύτησί τε καὶ λειότησιν* p. 65 C.

Auctoris l. generi cognominata species prima, sic definita: „*ἀποτάκοντα μὲν καὶ ῥύπτοντα τὰν γλῶτταν στρυφνὰ φαίνεται*“

---

486) „*περὶ ζῴων γενέσεως*“ II, 6, 744, A, 1 sqq.:

„*ἡ δ' ὄσφρησις καὶ ἡ ἀκοὴ πόροι συνάπτοντες πρὸς τὸν ἀέρα τὸν θύραθεν, πλήρεις συμφύτου πνεύματος, περαίνοντες δὲ πρὸς τὰ φλέβια τὰ περὶ τὸν ἐγκέφαλον τείνοντα ἀπὸ τῆς καρδίας*“ — cfr. V, 2, 781, A, 23 sqq.

concidit cum Platonis π ι κ ρ ο ῖ ς, de quibus p. 65 D allata haec:

„τὰ δὲ τούτων τε ῥ υ π τ ι κ ὰ καὶ πᾶν τὸ περὶ τὴν γλῶτταν ἀ π ο π λ ύ ν ο ν τ α, πέρα μὲν τοῦ μετρίου τοῦτο δρῶντες καὶ προςεπιλαμβανόμενα, ὥστε ἀ π ο τ ή κ ε ι ν αὐτῆς τῆς φύσεως, οἷον ἡ τῶν λίτρων δύναμις, π ι κ ρ ὰ πάνθ' οὕτως ὠνόμασται",

quod nomen „πικρά, haud scio an ideo reiecerit Ps. Timaeus, quod cum Aristotele „de sens. et sens." cap. 4, p. 442 A, 18 cumque Theophrasto „C. Pl." VI, 4, 1 (I, p. 590 Schneider) minime differre sibi persuasit πικρά et ἁλμυρά. —

Altera ipsius forma: μετριάζοντα δὲ τᾷ ῥύψει ἁλμυρά"

nihil differt a Platonis ἁλυκοῖς, cuius formae constituta p. 65 E definitio haec:

„τὰ δὲ ὑποδεέστερα τῆς λιτρώδους ἕξεως ἐ π ὶ τ ὸ μ έ τ ρ ι ό ν τ ε τ ῇ ῥ ύ ψ ε ι χ ρ ώ μ ε ν α ἁ λ υ κ ὰ ἄνευ πικρότητος τραχείας καὶ φίλα μᾶλλον ἡμῖν φαντάζεται". —

Idem enim valere ἁλυκόν et ἁλμυρόν [487]) — quorum Plato in Timaeo neutrum respuit — cum ex iis apparet, quae iisdem attribuuntur, tum e Galeni loco „de atrâ bile",

ubi ille „δ ι α φ έ ρ ε ι μ η δ ὲ ν — inquit — ἁ λ μ υ ρ ὸ ν ἢ ἁ λ υ κ ὸ ν ὀ ν ο μ ά ζ ε ι ν ὅντινα χυμόν· ἄ μ φ ω γ ὰ ρ ὀ ν ό μ α τ α τ α ὐ τ ὸ σ η μ α ί ν ε ι π ρ ᾶ γ μ α". —

Ceterum Galenus et altero loco „τῶν Ἱπποκράτους γλωσσῶν ἐξήγησις" (vol. 19, p. 75 Kühn) vocem „ἁλυκόν" interpretatur „ἁλμυρόν", nec interpretatus esset, nisi ab usu aliquamdiu

---

[487]) Solus fere, quod sciam, Ps. Hippocrates „περὶ διαίτης" III, 80, med. (T. VI, p. 626, v. 8 ab imo, Littré) aliquid in his vocibus statuit esse discriminis:

„τῶν δριμέων καὶ τῶν ἁλυκῶν τοῖσιν ὑγραίνουσι καὶ τοῖσιν ἁλμυροῖσιν suppl. ξυμφέρει τῷ τοιούτῳ χρέεσθαι" · —

(num reliquis quoque locis operis eiusdem, in ambiguo versatur: obvium ἁλυκόν ibidem β', 39 haud procul ab in. (T. VI, p. 534, v. 5, ab imo, Littré) et β', 56 (T. VI, p. 568, v. 3 Littré) pluries ἁλμυρόν β', 45 ante med. (T. VI, p. 542, v. 4 ab imo) β', 56 ante med. (T. VI, p. 566, v. 7) β', 57, in. (T. VI, p. 570, v. 8) γ', 73 ultra med. (T. VI, p. 614, v. 11) γ', 81 ante med. (T. VI, p. 628, v. 7 ab imo) γ', 82 prope fin. (T. VI, p. 632, v. 8 ab imo) δ', 89 ante med. et med. (T. VI, p. 646, v. 12, p. 648, v. 12) —)

cumque eo Pollux II, 110.

intermissam iudicasset, quamquam prorsus quidem obsoleta non erat,[488]) sed servata primo p. Chr. n. saeculo a Rufo medico (cfr. Oribasius l. l. V, 3 — vol. 1, p. 328, v. 2 ab imo — iuxta *ἁλμυρόν* ibidem p. 330, v. 1, p. 331, v. 5), ab Athenaeo Attalensi (ibidem LIV, 7 — vol. 3, p. 108, v. 5 Buss. et Dar.), primo secundoque a Plutarcho II, 913, C, Wytt., qui et ipse promiscue *ἁλυκόν* dicit et *ἁλμυρόν*, secundo a Galeno ipso „*περὶ αἰτίων συμπτωμάτων*" I, cap. 7 (vol. 7, p. 131, v. 4 ab imo, Kühn) III, 5 (vol. 7, p. 235, v. 6 ab imo), alibi, a Ps. Galeno „*ὅροι ἰατρ.*" 65 (vol. 19, p. 364 K.) 70 (p. 365, v. 5 Kühn) „*εἰςαγωγή*" cap. 13 (vol. 14, p. 758, v. 2 ab imo), cum v. 7 ab imo maluerit *ἁλμυρόν*.

Usitatius autem I, II, III p. Chr. n. saeculis illud auctoris l. *ἁλμυρόν*, quod Heracliti grammatici erat „Alleg. Homer." cap. 56, p. 117, v. ult. Mehler. (p. 177, v. 2 ab imo, Schow) et Philonis J. „de mundi opificio" § 11 (8, med. M.), „de somniis" I, § 3 med. (623 in. M.) II, § 42 extr. (696, in M.), „de ebrietate" § 3 med. (359 haud longe ab in. M.), „de conf. ling." § 8 haud longe ab in. (409 ultra in M.), „leg. alleg." II, § 9 med. (I, 72 prope extr. M.), „de cherubim" § 21 extr. (I, 152 in. M.), „de exsecr." § 5 med. (II, 432, med. M.) et Strabonis V, cap. 1, § 8 fin. (C. 214 fin. — I, p. 338, v. 20 Kramer) et Xenocratis, medici Aphrodisiensis „*περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἐνύδρων τροφῆς*" cap. 1, *στ′* (p. 122, v. 2 Ideler l. l.), cap. 3, *να′* (p. 128, v. 18 Id.) et Cassii iatrosophistae „Probl." 63 (p. 163, v. 6 Id.) „Probl." 64, in. (p. 163, v. 16 et 22) et Archigenis apud Galenum vol. 12, p. 468 Kühn, idemque Plutarchi — cfr. lex.

---

[488]) et ne multo post Galenum quidem prorsus eiectam videbis neque a Theophilo Protospathario (saec. VII p. Chr. n.) „*περὶ οὔρων*" cap. 8, § 2 (p. 269, v. 31 Ideler „phys. et med. gr. minores") neque a Palladio iatrosophistâ (VII saec. p. Chr. n.) „*περὶ πυρετῶν σύντομος σύνοψις*" cap. 8, § 1 sq. (p. 110, v. 26 et 28 Ideler) atque praeoptatam etiam voci „*ἁλμυρόν*" saeculo XIII p. Chr. n. a Joanne Actuario „de spiritu animali", ubi quinquies „*ἁλυκόν*" I, cap. 13, § 33 (p. 338, v. 17 Id.) II, cap. 2, § 14 (p. 353, v. 1 Id.) II, cap. 4 § 18 sq. (p. 357, v. 20 et 23 et 24 Id.), semel „*ἁλμυρόν*" II, cap. 4, § 4 (p. 356, v. 4 Id.) et a Mich. Const. Psello minore „*ποίημα ἰατρικὸν δι' ἰάμβων*", ubi ter „*ἁλυκόν*" v. 227 (p. 209 Id.) v. 598 (p. 220 Id.) v. 602 (p. 220 Ideler).

Wytt., qui nonnisi loco supra laudato varietatis causâ recepit *τὸ ἁλυκόν* —, et Aretaei Capp. p. 99, v. 3, p. 168, v. 2 Ermer., Arriani „*περίπλους*" p. 49, v. 5 Hoffmann, Alexandri Aphr. „*περὶ ψυχῆς*" I, fol. 132, B, 16, Ps. Alexandri „Probl." I, 55, bis (p. 19, v. 25 et 30 Ideler) I, 81 (p. 26, v. 4 Id.) — cfr. Aristot. ed. Didot. T. IV, p. 298, „probl. ined." sect. II, 34, ibidem p. 331, sect. III, 49 —, poëtarumque Marcelli Sidetae „*ἰατρικὰ περὶ ἰχθύων*" v. 60 Lehrs (in editione Didot. poëtarum bucolicorum et didacticorum" Par. 1851 I, p. 166) et Oppiani „Halieutica" III, v. 179 (in ed. Didot. etc. p. 72). —

Tertia denique auctoris l. species:

„*ἐκπυροῦντα δὲ καὶ διαιρέοντα τὰν σάρκα δριμέα*"

eodem modo sed accurate magis finita in Plat. Tim. p. 65 E:

„*τὰ δὲ δὴ τοῦ στόματος θερμότητι κοινωνήσαντα καὶ λειαινόμενα ὑπ' αὐτοῦ ξυνεκπυρούμενα καὶ πάλιν αὐτὰ ἀντικάοντα τὸ διαθερμῆναν φερόμενά τε ὑπὸ κουφότητος ἄνω πρὸς τὰς τῆς κεφαλῆς αἰσθήσεις τέμνοντά τε πάνθ' ὁπόσοις ἂν προςπίπτῃ, διὰ ταύτας τὰς δυνάμεις δριμέα πάντα τὰ τοιαῦτα ἐλέχθη*". —

Quae ad extremum de contrariis docet auctor lib.:

„*τὰ δ' ἐναντία λεῖά τε καὶ γλυκέα κεχύλωται*",

iis conferatur Plat. Tim. p. 66 C:

„*ξύμπασι δὲ τοῖς περὶ ταῦτα εἰρημένοις πάθος ἐναντίον ἀπ' ἐναντίας ἐστὶ προφάσεως, ὁπόταν ἡ τῶν εἰσιόντων ξύστασις ἐν ὑγροῖς οἰκεία τῇ τῆς γλώττης ἕξει πεφυκυῖα λειαίνῃ μὲν ἐπαλείφουσα τὰ τραχυνθέντα, τὰ δὲ παρὰ φύσιν ξυνεστῶτα ἢ κεχυμένα, τὰ μὲν ξυνάγῃ, τὰ δὲ χαλᾷ, καὶ πάνθ' ὅτι μάλιστα ἱδρύῃ κατὰ φύσιν· ἡδὺ καὶ προςφιλὲς παντὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον ἴαμα τῶν βιαίων παθημάτων γιγνόμενον κέκληται γλυκύ*".

Quâ in re num artis vocabulo „*κεχύλωται*", medicorum proprio, ab auctore l. id significetur, quod efficiat illa Platonis „*ξύστασις ἐν ὑγροῖς οἰκεία τῇ τῆς γλώττης ἕξει πεφυκυῖα*", non satis perspicio, nec tamen admodum dubitandum existimo. Sententiam esse iudico, quam Aristoteles „de sens. et sens." 4, 442, A, 2 his verbis effert: „*πάντα .... τρέφεται τῷ γλυκεῖ, ἢ ἁπλῶς ἢ μεμιγμένως*".

Ecce autem utriusque partitio et divisio:[489])

Plato „Tim." p. 65 B — 66 C.
A) *τραχύτητες* (*στρυφνά* et *αὐστηρά*) B) *λειότητες* (*γλυκέα*)
α) *πικρά* β) *ἁλυκά* γ) *δριμέα*
Aa) *ὀξέα* —

Auctor l. p. 100 E.
A) *στρυφνά* B) (*λεῖα*) *γλυκέα*
α) *στρυφνά* β) *ἁλμυρά* γ) *δριμέα*

Omisit igitur auctor l. Platonis *αὐστηρά*, nec mirum id quidem in homine, qui brevitatem sequitur.[490])

Mirum potius, quod praeteriit *τὸ ὀξύ* (eiusque affectiones), nec satis aptum, quod genus acerbum (*στρυφνόν*) eodem notavit nomine, quô primam huius generis formam.

Exceptis igitur paucis conveniunt.

Iam in contentionem venire non poterit, utrum crimine absolvamus. Furtum auctoris l. denuntiat vox „*πόροι*", id quod alio loco pluribus etiam ostendetur, denuntiabit verbum „*χυλοῦσθαι*".

Quâ in re si quis acquiescere noluerit et antiquitatis auctoritatem requirat, iudex constituatur Theophrastus „*περὶ αἰτιῶν φυτικῶν*" VI, cap. 1, § 4 sq., qui Platoni haec ascribit neque,

---

[489]) cfr. Hippocrates „*περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς*" 24 (T. I, p. 634 Littré): *χυμοί· πικρὸς, ἁλμυρὸς, στρυφνὸς, ὀξύς — γλυκύς* — et Anonymus apud Oribasium l. l. LIV, 13:

„*τὰ ἁλυκὰ καὶ δριμέα καὶ στρυφνὰ καὶ ὀξέα καὶ πικρὰ καὶ ἰσχυρῶς θερμαίνοντα*". —

[490]) cfr. Galenus „*περὶ κράσεως καὶ δυνάμεως τῶν ἁπλῶν φαρμάκων*" I, cap. 38 (vol. 11, p. 450 sq. Kühn):

„*ὁ μὲν οὖν Πλάτων ἐν Τιμαίῳ διὰ τῆς προγεγραμμένης ῥήσεως πρῶτον μὲν δυοῖν μέμνηται χυμῶν ὁμοειδῶν μὲν, ἀλλὰ τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον διαφερόντων. ὀνομάζει δ' αὐτῶν τὸν μὲν αὐστηρὸν, τὸν δὲ στρυφνόν. εἴη δ' ἂν ὁ μὲν αὐστηρὸς κατὰ τὸν ὑφ' ἡμῶν στύφοντα προσαγορευόμενος, ὁ δὲ στρυφνὸς ἐπιτάσει τούτου γιγνόμενος, ὥσπερ οὖν καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων ἐδήλωσεν· τούτους μὲν οὖν ὡς ἓν εἶδος ἀριθμητέον*". —

Quâ de re plura contulerunt Bussemaker et du Daremberg in annotatione factâ ad Oribasii „coll. med." I, 49, p. 63 (vol. 2, p. 579).

quamquam similia (Democriti) placita percenset, ullius mentionem inicit Pythagorei.

Num igitur est, quod de sententiâ nostrâ decedamus? Pauca nunc de consuetudine sermonis.

Vox „γεῦσις“ (p. 100 E), cuius ante (p. 327) attuli exempla quaedam Ps. Hippocratis, Ps. Democriti, Aristotelis, Theophrasti, Stoïcorum, inde ab illis tritissima est philosophis, velut Philoni Iudaeo „de opif. mundi“ § 20, § 57 extr., § 59, „περὶ φυγάδων“ § 32 fin. (573, in. M.), „περὶ μετονομαζομένων“ § 30 med. (603 med. M.), „de somniis“ I, § 10 med. (629 ante med. M.), § 14 med. (633 ultra in. M.) II, § 7 ultra med. (665 extr. M.) II, § 32 in. (687 ante med. M.), „quis rer. div. heres sit“ § 48 ultra in. (505 ultra med. M.), „de gigantibus“ § 4 extr. (265 haud longe ab in. M.), „de agriculturâ Noae“ § 8 med. (305 ultra med. M.), „de ebrietate“ § 52 ultra med. (390 ante med. M.), „de conf. ling.“ § 6 med. (407 prope extr. M.), § 13 ante med. (412 extr. M.), § 19 extr. (418 med. M.), „de migr. Abr.“ § 24 prope fin. (457 med. M.), „de Abr.“ § 29 haud procul ab in. (II, 22 ultra med. M.), „de vict. offer.“ § 15 in. (II, 263 haud longe ab in. M.), „de vitâ contempl.“ § 5 prope extr. (II, 478, med. M.), § 6 med. (II, 479 med. M.), „leg. alleg.“ I, § 10 med. (I, 48 med. M.) II, § 3 ultra med. (I, 68 haud longe ab in. M.), § 18 ultra med. (I, 79 ultra med. M.), § 24 med. (I, 84 ultra in. M.) III, § 53 ante med. (I, 118 haud procul ab in. M.), § 76 prope fin. (I, 130 med. M.), § 78, bis (I, 131 ante med. M.), „de cherubim“ § 17 (I, 149 prope fin. M.), „de sacrif. Ab. et Caïni“ § 20 med. (I, 177 ante med. M.), „quod det. pot. insidiatur“ § 26 extr. (I, 120 ultra med. M.), § 27 ante med. (I, 211 med. M.), § 47 prope fin. (I, 224 ante med. M.), „de concupiscentiâ“ § 4 (II, 352 haud longe ab in. M.), Hellenistis aliis, velut interpretibus V. et N. T. (cfr. Schleusner l. l.), medicis, velut Xenocrati „περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἐνύδρων τροφῆς“ cap. 2, μά (p. 125, v. 19 Ideler), Aretaeo Capp. p. 45, v. 3, p. 102, v. 2 ab imo, p. 103, v. 7, p. 154, v. 12, p. 253, v. 15, Ermerius — alibi, Archigeni apud Oribasium VIII, 1 (vol. 2, p. 152, v. 2 Buss. et Dar.) alibi, Galeno vol. 12, p. 197, v. 10, p. 202, v. 16 Kühn, alibique usurpata sexcenties, Sexto Empirico,

medico et philosopho, „adv. Math.“ VII, 139 (p. 221, v. 16 Bekker) VII, 289, bis (p. 253, v. 7 sq.) VII, 300 (p. 255, v. 2) VII, 301 (p. 255, v. 13) VII, 367 (p. 269, v. 25) IX, 141 (p. 422, v. 4) VI, 44 (p. 757, v. 13 Bekker), Plutarcho philosopho (v. lex. Wytt.), Ptolemaeo mathematico „*τετράβιβλος*“ III, p. 148, v. 10 Oporin., „*ἁρμονικά*“ III, cap. 5 (Wallis. „opera math.“ III, p. 134, v. 4 ab imo), Alexandro Aphr. „*περὶ ψυχῆς*“ I, fol. 130, B, 17 sq., fol. 132, A, 23, B, 17 sq., fol. 131, A, 19 et 28 et 41, fol. 140, A, 27, B, 2 ab imo, Aeliano rhetori „V. H.“ XII, 31, Polluci lexicographo II, 104. 107. 110. 236, Clementi, episcopo Alexandrino, „Strom.“ VI, cap. 16, § 134 (vol. 3, p. 182, v. 14 Klotz) VII, cap. 7, § 36 med. (vol. 3, p. 233, v. 9 K.), „Paedag.“ II, cap. 1, § 2 (vol. 1, p. 182, v. 29 K.) II, cap. 8, § 66 (vol. 1, p. 232, v. 11 Klotz).

„*διάδυσις*“ (p. 100 E) occurrit apud Theophrastum „de odor.“ 50 (p. 750, v. 11 Schneider) „*διάδυσις πρὸς τοὺς ἐντὸς πόρους*“, apud Diodorum V, 36 de fodinis, apud Strabonem, ut quidam dicunt, de cursu fluvii, qui sub terram demittitur, translatâ vi apud alios.

„*χυλοῦν*“ (p. 101 A) soli in usum vocasse videntur medici, velut Anonymus apud Oribasium XXIV, 19 (vol. 3, p. 347, v. 4 Buss. et Dar.) isque certe Post-Herophileus (cfr. ibidem p. 349, v. 5), Dioscorides II, cap. 98 extr., cap. 108 extr., cap. 212 extr., Damocrates quidam apud Galenum vol. 13, p. 1002 Kühn, Ps. Galenus „*εἰςαγωγή*“ cap. 11 (vol. 14, p. 718, v. 4 Kühn).

Sed iam redeo ad comparanda placita.

Auctor libelli (p. 101 A), personam Timaei Locri male gerens, olfactûs species distinctas esse nullas:

„*Ὀσμᾶς δὲ εἴδεα μὲν οὐ διώρισται*“.

a quonam? a Platone in Timaeo, qui p. 66 D docet:

„*περὶ δὲ δὴ τὴν τῶν μυκτήρων δύναμιν εἴδη μὲν οὐκ ἔνι.*[491]) *τὸ γὰρ τῶν ὀσμῶν πᾶν ἡμιγενές, εἴδει δὲ οὐδενὶ ξυμβέβηκε ξυμμετρία πρὸς τό τινα ἔχειν ὀσμήν*“ *κτλ.*,

quam enim causam subicit auctor quamque odorum originem:

[491]) cfr. Zellerus II, 1, p. 587, not. 1, ed. III.

„*διὰ γὰρ στενῶν πόρων διαθεῖσθαι, στεῤῥοτέρων ὄντων ἢ ὥς συνάγεσθαι καὶ διΐστασθαι, σάψεσί τε καὶ πέψεσι γᾶς τε καὶ γεοειδέων εὐώδεά τε καὶ δυςώδεα εἶμεν*“,

eae propter orationem obliquam alterius esse videntur, causa, opinor, Platonis, utrumque, et causa et odorum origo, ni fallor, Posidonii —

cfr. Plato p. 66 D sqq.:

„ . . . . *ἀλλ' ἡμῶν αἱ περὶ ταῦτα φλέβες πρὸς μὲν τὰ γῆς ὕδατός τε γένη στενότεραι ξυνέστησαν, πρὸς δὲ τὰ πυρὸς ἀέρος τε εὐρύτεραι, διὸ τούτων οὐδεὶς οὐδενὸς ὀσμῆς πώποτε ᾔσθετό τινος, ἀλλ' ἀεὶ βρεχομένων ἢ σηπομένων ἢ θυμιωμένων γίγνονταί τινων·*

E. *μεταβάλλοντος γὰρ ὕδατος εἰς ἀέρα ἀέρος τε εἰς ὕδωρ ἐν τῷ μεταξὺ τούτων γεγόνασιν, εἰσί τε ὀσμαὶ ξύμπασαι καπνὸς ἢ ὁμίχλη, τούτων δὲ τὸ μὲν ἐξ ἀέρος εἰς ὕδωρ ἰὸν ὁμίχλη, τὸ δὲ ἐξ ὕδατος εἰς ἀέρα καπνός· ὅθεν λεπτότεραι μὲν ὕδατος, παχύτεραι δὲ ὀσμαὶ ξύμπασαι γεγόνασιν ἀέρος. δηλοῦνται δὲ, ὁπόταν τινὸς ἀντιφραχθέντος περὶ τὴν ἀναπνοὴν ἄγῃ τις βίᾳ τὸ πνεῦμα εἰς αὑτόν· τότε γὰρ ὀσμὴ μὲν οὐδεμία ξυνδιηθεῖται, τὸ δὲ πνεῦμα*

(p. 67 A.) *τῶν ὀσμῶν ἐρημωθὲν αὐτὸ μόνον ἕπεται. δι' οὖν ταῦτα ἀνώνυμα τὰ τούτων ποικίλματα γέγονεν, οὐκ ἐκ πολλῶν οὐδ' ἁπλῶν εἰδῶν ὄντα, ἀλλὰ διχῇ τό θ' ἡδὺ καὶ τὸ λυπηρὸν αὐτόθι μόνω διαφανῆ λέγεσθον, τὸ μὲν τραχῦνόν τε καὶ βιαζόμενον τὸ κῦτος ἅπαν, ὅσον ἡμῶν μεταξὺ κορυφῆς τοῦ τε ὀμφαλοῦ κεῖται, τὸ δὲ ταὐτὸν τοῦτο καταπραῦνον καὶ πάλιν, ᾗ πέφυκεν, ἀγαπητῶς ἀποδιδόν*“ —

et Posidonius apud Senecam „quaest. nat.“ II, 54:

„e terrâ terrenisque omnibus pars humida efflatur, pars sicca et fumida“. —

Nec vero non est, quod penitus de rebus singulis pervideamus.

Illa libelli: „*διὰ γὰρ στενῶν πόρων διαθεῖσθαι, στεῤῥοτέρων ὄντων, ἢ ὥς συνάγεσθαι καὶ διΐστασθαι*“

interpretantur quodammodo Plat. Tim. p. 66 D:

„*ἀλλ' ἡμῶν περὶ ταῦτα φλέβες πρὸς μὲν τὰ γῆς ὕδατός τε γένη στενότεραι, πρὸς δὲ τὰ πυρὸς ἀέρος τε εὐρύτεραι*“. —

En autem iterum occurrit hîc in libello vox „*πόροι*“ loco

Platonis *φλεβῶν* vel *φλεβίων*, cui quae sit subiecta vis, cognoscendi facultatem, si potui, isto saporum loco feci.

Illud autem restare video, ut promissum faciam ac demonstrem, in Galeni quidem libris hos quoque, quibus olfacimus, nervos solito nuncupari vocabulo „*πόροι*". Sunt igitur loci ex eiusdem libris laudandi hi:

„*περὶ Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων*" *ή*, cap. 4 (vol. 5 p. 613 Kühn):

„*ἡ δ' ἄνωθεν ἀρχὴ τῶνδε τῶν νεύρων* (sc. *τῶν πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς κατιόντων*) *σχεδὸν ἅπασιν αὐτοῖς* (sc. *τοῖς ἀνατομικοῖς*) *ἠγνόηται κατὰ τὴν εἰς τὸ πλάγιον ἐπιστροφὴν οὖσαν προσθίων κοιλιῶν, ἑκατέρας γε αὐτῶν στενὴν καὶ προμήκη τὴν κάτω τελευτὴν ἐχούσης, ἔνθα τῶν τῆς ῥινὸς πόρων ἐστὶν ἡ ῥίζα*"[492])

et alter „*περὶ ὀσφρήσεως ὀργάνου*" cap. 5 (vol. 2, p. 874 Kühn):

„*φανερὸν οὖν, ὅτι τοῖς αἰσθητικοῖς τῶν ὀσμῶν πόροις οὔτε κατὰ προαίρεσιν οὔτε ἄνευ προαιρέσεώς ἐστιν οἰκεία κίνησις ἡ διοικοῦσα τὸ σωζόμενον, οὐ μὴν οὐδὲ τῶν ἀναπνευστικῶν πόρων κίνησις διαστεῖλαι δυνήσεται τοὺς ὀσφρητικοὺς πόρους*",

cui coniunctum velim tertium ibidem p. 875 Kühn:

„*δῆλον οὖν ἐστιν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὡς ἡ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων κίνησις οὐ δύναται τοὺς λεπτοὺς ἐκείνους πόρους τῶν κατὰ τοὺς μυκτῆρας χιτώνων ἀνοιγνύναι*". —

Sed *πόρως* omittamus. Illud certe auctoris l. placitum

„*σάψεσί τε καὶ πέψεσι γᾶς τε καὶ γεοειδέων*[493]) *εὐώδεά τε καὶ δυσώδεα εἶμεν*"

---

[492]) Quibus illa non reclamant, quae legimus apud eundem „*περὶ ὀσφρήσεως ὀργάνου*" cap. 5 (vol. 2, p. 870 sq. Kühn).

[493]) Quae sint *γῆ* et *γεώδη* planissime nobis expediet Galenus „*περὶ τῆς τῶν ἁπλῶν φαρμάκων κράσεως καὶ δυνάμεως*" IX, cap. 1 (vol. 12, p. 166 sqq. Kühn):

„*Κατὰ μὲν οὖν τὸ παρὰ τοῖς φιλοσόφοις σημαινόμενον αἱ τῆς γῆς διαφοραὶ τρισὶν ὁρισθήσονται γένεσιν. ἔστι γὰρ τὸ μέν τι λίθος αὐτῆς, τὸ δὲ μεταλλευτόν τι σῶμα, τὸ δὲ τρίτον ἡ γεωργουμένη γῆ, διαφωνίας γεγοννίας παρ' αὐτοῖς περὶ τῶν χεομένων μεταλλευτῶν σωμάτων, οἷον χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου καὶ μολύβδου. ταῦτα γὰρ ἔνιοί φασιν οὐ γῆς ἀλλ' ὕδατος ἔχειν τὸ πλέον. οἵ γε μὴν ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι γῆν ὀνομάζουσιν ἐκείνην μόνην τὴν οὐσίαν, ἥτις ὑγρῷ φυραθεῖσα πηλὸς γίνεται. περὶ ἧς κἀγὼ νῦν ἔγνωκα τὰς διαφορὰς εἰπεῖν,*

conferendum Plat. Tim. p. 66 D:

„ἀλλ' ἀεὶ βρεχομένων ἢ σηπομένων ἢ τηκομένων ἢ θυμιωμένων γίγνονταί τινων" (sc. αἱ ὀσμαί) —

et p. 67 A:

„δι' οὖν ταῦτα ἀνώνυμα τὰ τούτων ποικίλματα γέγονεν, οὐκ ἐκ πολλῶν οὐδ' ἁπλῶν εἰδῶν ὄντα, ἀλλὰ διχῇ τὸ θ' ἡδὺ καὶ τὸ λυπηρὸν αὐτόθι μόνω διαφανῆ λέγεσθον". [494]) —

Ergo hîc quoque simile dissimile. Nam haec libelli verba:

ἐκεῖνο μόνον ἔτι προσθεὶς, ὡς ἡ προειρημένη τομὴ τῶν γεωδῶν σωμάτων εἴς τε λίθους καὶ τὰ μεταλλευόμενα καὶ τὴν γεωργουμένην γῆν ἄνευ τῶν φυσικῶν ἰδίως ὀνομαζομένων σωμάτων εἴρηται. τούτων δὲ προσιόντων καὶ τὰ ξύλα πάντα καὶ καρπῶν μόρια πολλὰ καθάπερ καὶ ζῴων ὀνομασθήσεται γεώδη τὴν οὐσίαν εἶναι. καρπῶν μὲν μόρια, πυρῆνες ἐλαιῶν καὶ γίγαρτα σταφυλῶν καὶ καρύων λέμματα καὶ κώνων ἕτερά τε πολλὰ τοιαῦτα, τῶν ζῴων δὲ τά τε ὀστέα καὶ τὰ κέρατα καὶ οἱ ὀδόντες". —

De odorum origine autem (σάψεσι δὲ καὶ πέψεσι γᾶς τε καὶ γεοειδέων) cfr. Alexander Aphr. „περὶ ψυχῆς" I, fol. 132, B, 10 sqq. ab imo:

„καὶ οἱ μὲν λίθοι ἄοσμοι, διότι ἄχυμοι, τὰ δὲ ξύλα ὀσμώδη, ὅτι καὶ ἔγχυμα. ὡς γὰρ ὁ (v. 9) χυμὸς γίνεται τῆς γεώδους ξηρότητος ἐναποπλυνομένης ἐν τῷ ὕδατι καὶ πεσσομένης διά τινος θερμότητος, — αὕτη γὰρ γένεσις καὶ τῶν ἐν τοῖς καρποῖς χυμῶν, ὡς ῥηθήσεται, οὕτως καὶ αἱ ὀσμαὶ (v. 7) γίνονται ἐν τῷ ἀέρι τε καὶ ὕδατι ἐναποπλυνομένης ἐν αὐτοῖς τῆς ἐγχύμου ξηρότητος, καθό ἐστι (v. 6) δίοσμα. τὸ μὲν γὰρ γεῶδες ξηρὸν, μηδέπω χυμὸν ἔχον ἐν αὐτῷ, μιγνύμενον καὶ ἐναποπλυνόμενον (v. 5) πως τῷ ὕδατι διά τινος πέψεως τοὺς χυμοὺς ποιεῖ, τὰς δὲ ὀσμὰς οὐκέτι τὸ ἄχυμον ξηρὸν ποιεῖ, ἀλλὰ (v. 4) τὸ μεμιγμένον ἤδη τῷ ὕδατι καὶ χυμὸν ἔχον. ὅτι γὰρ αἱ ὀσμαὶ ὑπὸ τῆς ἐγχύμου ὑγρότητός τε (v. 3) καὶ ξηρότητος, ἄμφω γὰρ ἐν τῷ χυμῷ, δῆλον ἐκ τοῦ πάντα τὰ ὀσφραντικὰ καὶ χυμὸν ἔχειν τινά. διὰ γοῦν τῆς ὀσφρήσεως πολλάκις καὶ τῶν σηπομένων καὶ τῶν προςκαιομένων χυμῶν καὶ τῶν (v. 1) εἰς ὀξύτητα μεταβαλλόντων τινὰ γνωρίζομεν, ὡς ἐκ τῶν χυμῶν τὴν γένεσιν τῶν ὀσφραντῶν ἐχόντων (fol. 133, v. 1) καὶ διὰ τοῦτο ἑπομένων τῇ ἐκείνων μεταβολῇ. διὸ εἴη ἂν ὀσφραντὸν τὸ ἐγγινόμενον ὑπὸ τοῦ (v. 2) ἐγχύμου ξηροῦ, καθὸ τοιοῦτόν ἐστι πάθος ἐν τῷ ὑγρῷ". —

[494]) Magis finitima auctoris l. vocibus „εὐώδεά τε καὶ δυςώδεα" vel potius gemina sunt illa Aristotelis „περὶ ψυχῆς" II, 9, 421, B, 22 sqq.:

„ἡ γὰρ τοῦ ὀσφραντοῦ αἴσθησις καὶ δυςώδους καὶ εὐώδους ὄσφρησίς ἐστιν" —

illaque Galeni „περὶ κράσεως καὶ δυνάμεως τῶν ἁπλῶν φαρμάκων" IV, cap. 22 (vol. 11, p. 699 Kühn):

„εἰς δύο ταύτας ἀνάγομεν προςηγορίας τὰ πλεῖστα τῶν ὀσφρητῶν, εὐώδεά τε καὶ δυςώδεα προσαγορεύοντες". —

„σάψεσι δὲ καὶ πέψεσι γᾶς καὶ γεοειδέων“ κτλ. paullulum quidem cum Platonis sententiâ pugnant, cui placuit, aquâ in aërem aut aëre in aquam transeunte exsistere odores omnesque aut fumum aut nebulam esse, quamquam priora illa: „ἀλλ' ἀεὶ βρεχομένων ἢ σηπομένων ἢ τηκομένων ἢ θυμιωμένων γίγνονταί τινων“ (sc. αἱ ὀσμαί) satis demonstrant, Platonem, si noluerit, inesse odoribus, certe quidem fumo, particulas terrenas, haudquaquam sibi constitisse.

Hoc loco, quo aliquid inter duos Timaeos differre videmus, hastas nobis adversus auctorem l. ministrat et Galenus l. l., qui primum Herophilum πόρους appellasse testatur nervos quosdam sensiles, et Theophrastus „περὶ αἰσθήσεως καὶ περὶ αἰσθητῶν“, qui § 85 et § 90 illud Platonis placitum commemorat unâque alia aliorum philosophorum, velut Empedoclis § 9, Alcmaeonis § 25, Anaxagorae § 30, Diogenis Apolloniatae § 39, Democriti § 57 extr., nullum autem Pythagorei cuiusdam. Alcmaeona enim oportere in Pythagoreorum numero haberi, nego.

Firmamenta suggerunt reliqua. Sunt autem p. 101 A haec:

„Φωνὰ δ' ἐστὶ μὲν πλᾶξις ἐν ἀέρι, διϊκνουμένα ποτὶ τὰν ψυχὰν δι' ὤτων, ὧν τοὶ πόροι διήκοντι ἄχρις ἥπατος χωρέοντες. ἐν δ' αὖ τούτοις πνεῦμα, οὗ ἁ κίνασις ἀκουά ἐστιν“ —

cfr. Plat. Tim. p. 67 A sq.:

„Τρίτον δὲ αἰσθητικὸν ἐν ἡμῖν μέρος ἐπισκοποῦσι τὸ περὶ τὴν ἀκοήν, δι' ἃς αἰτίας τὰ περὶ αὐτὸ ξυμβαίνει παθήματα, λεκτέον.

B. ὅπως μὲν οὖν φωνὴν[495]) θῶμεν τὴν δι' ὤτων ὑπ' ἀέρος

---

[495]) Sonusne φωνή an vox? Optanda certe vox, si Plato hîc φωνήν pariter anguste intelligi voluit atque supra p. 47 C: „Φωνῆς τε δὴ καὶ ἀκοῆς πέρι ὁ αὐτὸς λόγος, ἐπὶ ταὐτὰ τῶν αὐτῶν ἕνεκα παρὰ θεῶν δεδωρῆσθαι. λόγος τε γὰρ ἐπ' αὐτὰ ταῦτα τέτακται, τὴν μεγίστην ξυμβαλλόμενος εἰς αὐτὰ μοῖραν, ὅσον τ' αὖ μουσικῆς φωνῇ χρήσιμον πρὸς ἀκοήν, ἕνεκα ἁρμονίας ἐστὶ δοθέν“,

sonus (cfr. Cicero „N. D.“ II, 58, 146, II, 59, 149) non eiciendus, si minus anguste, velut in „Legibus“ II, 669, C: „ἔτι δὲ θηρίων φωνὰς καὶ ἀνθρώπων καὶ ὀργάνων καὶ πάντας ψόφους εἰς ταὐτὸ οὐκ ἄν ποτε ξυνθεῖεν (sc. αἱ Μοῦσαι), ὡς ἕν τι μιμούμενοι“ (cfr. „Resp.“ III, 397, A),

quam latiorem vocabulo notionem subici, abusive quidem, testatur Aristoteles „περὶ ψυχῆς“ II, 8, 420, B, 4 sqq.:

„περὶ μὲν οὖν ψόφου (v. 5) ταύτῃ διωρίσθω· ἡ δὲ φωνὴ ψόφος τίς ἐστιν

ἐγκεφάλου τε καὶ αἵματος μέχρι ψυχῆς πληγὴν διαδιδομένην, τὴν δ' ὑπ' αὐτῆς κίνησιν, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μὲν

ἐμψύχου· τῶν γὰρ ἀψύχων οὐδὲν φωνεῖ ἀλλὰ καθ' ὁμοιότητα λέγεται φωνεῖν, οἷον αὐλὸς καὶ λύρα καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἀψύχων ἀπότασιν ἔχει καὶ μέλος καὶ διάλεκτον· ἔοικε γάρ, ὅτι καὶ ἡ φωνὴ ταῦτ' ἔχει" κτλ.

et illustrissimus ille Aristotelis interpres, Alexander Aphr., in suo ipsius de animâ libro fol. 132, A, 12 sqq.:

„ἡ δὲ (v. 13) φωνὴ εἶδός ἐστι ψόφου. ὁ γὰρ ὑπὸ τοῦ ζῴου ὡς ζῴου γενόμενος ψόφος φωνή. ἔστι δὲ ὑπὸ ζῴου ὡς (v. 14) ὑπὸ ζῴου γινόμενα τὰ κατὰ φαντασίαν τινα καὶ καθ' ὁρμὴν γινόμενα. τῶν γὰρ ἀψύχων, ὅσα φωνεῖν (v. 15) λέγεται, κατὰ μεταφορὰν λέγεται. ἐπεὶ γὰρ τὸ μέλος καὶ ἡ διάλεκτος ἐμψύχου ψόφοι, ὅσα δοκεῖ (v. 16) ταῦτα μιμεῖσθαι, ὡς αὐλοί τε καὶ κιθάραι καὶ σάλπιγγες καὶ λῦραι, ταῦτα λέγεται διὰ τοῦτο φω(v. 17)νεῖν· φωνὴν προΐεται τῶν ζῴων τὰ ἀναπνέοντα. ἔστι γὰρ ἡ φωνὴ πληγὴ τοῦ ἀναπνεομένου ἀέρος ὑπὸ (v. 18) τῆς ἐν τοῖς φωνητικοῖς ὀργάνοις δυνάμεως ψυχικῆς, διὰ τούτων γινομένη πρὸς τὴν καλουμένην ἀρ(v. 19)τηρίαν κατὰ φαντασίαν τινά" —

et Plutarchus „plac. phil." IV, 19: „λέγεται δὲ καὶ καταχρηστικῶς ἐπὶ τῶν ἀλόγων ζῴων φωνὴ καὶ τῶν ἀψύχων, ὡς χρεμετισμοὶ καὶ ψόφοι. κυρίως δὲ φωνὴ ἡ ἔναρθρός ἐστιν, ὡς φωτίζουσα τὸ νοούμενον. Ἐπίκουρος, τὴν φωνὴν εἶναι ῥεῦμα ἐκπεμπόμενον ἀπὸ τῶν φωνούντων, ἢ ἠχούντων ἢ ψοφούντων" — cfr. Galenus „περὶ φιλοσ. ἱστ." cap. 27 (vol. 19, p. 311 Kühn) et Stobaeus „Ecl. phys." I, cap. 57 (I, b, p. 1113 sq. Heeren).

Quare, inquies, cum latior vocabuli vis testata satis sit, ac si angustiorem subesse voluissent Plato et personatus ille, nimis manca curtaque esset utriusque definitio, quâ, quidquid inanimatum sonat, non excludatur, cumque Plato illo loco (p. 80 A), quo de concentû φωνῶν se disputaturum esse p. 67 C promiserat, φωναῖς substituerit φθόγγους (cfr. Porphyrii commentarius in Ptolemaei Harmonica III, p. 258, v. 13 sqq.: „Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πᾶσαν τάσιν τῶν ψόφων φθόγγους καλεῖν εἰώθασιν, οὗτος δὲ (sc. ὁ Ἀριστόξενος) ἀκριβέστερον οὐ πᾶσαν· γενικώτατον μὲν γὰρ εἶναι τὸν ψόφον, τούτου δὲ εἶδός τι τὸν φθόγγον" —

et v. 9 sqq. ab imo:

„Ὁ μὲν ἄλλῳ ψόφῳ ἴσην τὴν τάσιν κεκτημένος, ὥσπερ ἡ νήτη συνημμένων τῇ παρανήτῃ διεζευγμένων, λέγεται εἶναι ἰσότονος. Τὸν δὲ οὕτως ἰσότονον ψόφον κυριώτερον ὁμότονον καλοῦσι, καὶ οὐ ψόφον ἁπλῶς ἀλλ' ὁμότονον φθόγγον" —

et p. 262, v. 12 sqq.:

„Τοὺς δὴ (sc. ψόφους) τοῖς μὲν πέρασι τῶν ἰσοτόνων ὁριζομένους, παρα-

ἀρχομένην, τελευτῶσαν δὲ περὶ τὴν τοῦ ἥπατος ἕδραν, ἀκοήν".

Ergo nec de sono consistunt nec de auditu.

Soni definitionum differentia haec est:

quem Plato circumscripsit definiens aëre concitatum traductumque per aures usque ad animum cerebri et sanguinis ictum — ita ut ipsius animi motus excludatur, quippe quem, continuatum quidem iecinore tenus, auditum definiat, —

eum auctor l. ictum aëris per aures usque ad earum *πόρως*, quibus *πνεῦμα* contineatur,

pertinentem, non longius: *πόρων* enim motum vel potius *πνεύματος* eorum, ictu illo concitatum, hic auditum esse voluit.

Misit igitur Platonis cerebrum et sanguinem, non brevitatis causa nec idcirco, quod animum percipientem in corde locaverit, sed quia neque tantum spatii, quantum Plato, concedere poterat sono nondum percepto — quippe quem iam audiri statuat, ubi primum *πόρως* attigerit,[496]) Plato autem tum demum, cum intimo in cerebro situm animi sensum pepulerit — nec idem ille *πόρως* sanguine repletos existimabat, sed *πνεύματι*.

μετρουμένους δὲ ταῖς τάξεσι τῶν ὑπεροχῶν, φθόγγους φησὶ (sc. *Πτολεμαῖος*) *κλητέον. Εἶτ' ἀποδίδωσιν ὅρον τοῦ φθόγγου· „„φθόγγος γάρ ἐστι ψόφος ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐπέχων τόνον"", τόνον μὲν λαμβάνων ἀντὶ τῆς τάσεως, καθάπερ ἤδη κέχρηνται, τοὺς δέ φερομένους ὅρους τοῦ φθόγγου μεταλαβών. Φέρονται γὰρ αὐτοῦ ὅροι παρὰ μὲν τοῖς Πυθαγορείοις· φθόγγος ἐστὶ φωνῆς ἐμμελοῦς πτῶσις ἐπὶ μίαν τάσιν, ἢ ἐμμελὴς φωνῆς πτῶσις ἐπὶ μίαν τάσιν. Φωνῆς μὲν ἐμμελοῦς εἴρηται, ἐπείπερ οὐ περὶ πάσης φωνῆς ὁ λόγος, ἀλλά τινος, τουτέστι τῆς ἐμμελοῦς*" —

nec obstet, quod auctor l. *ἀκουάν* nonnisi *μελῶν καὶ λόγων ἀντιλαπτικάν* constituerat, secutus Plat. Tim. p. 47 C sq., haud admodum dubitandum, *φωνήν* — quamquam „vox" interpretatio propria veraque esse videtur — latine reddere sonum.

(cfr. etiam Ps. Galenus „*ὅροι ἰατρ.*" 123 [vol. 19, p. 380.])

Ego vero, tametsi Plato p. 67 B scripsit: „*ὅλως μὲν οὖν φωνὴν θῶμεν κτλ.*", admodo dubito accipere latiorem, ac, si tamen sonum optavero, nonnisi vocis humanae sonum intelligam.

[496]) Illud enim haud facile mihi persuadeas, auctorem l. loco, de quo agitur, *πόρως* intelligere nonnisi alteram meatuum partem, quae a cerebro excurrat usque ad iecur, negligere alteram, quae per cochleam usque ad cerebrum.

Iam vero quid ego auditum commemorem, de quo quemadmodum discedant, perspicere cum liceat ex iis, quae modo dixi? Quis est enim, cui inde dilucidum non sit, auctores inter se dissidere ita, ut Plato eundem intelligi voluerit sono factum animi[497]) motum, qui a capite orsus usque ad iecur penetret, auctor l. motum *πνεύματος*, diffusi per quaedam aurium foramina, quae item usque ad iecur pateant.

Illud vero explicandum etiam est, quam iste *πνεύματι* vim subiecerit.

An aëris? At id quidem absurdum esset. Aëris motum definire sonum quidem licebat, non auditum.[498])

---

[497]) animi dico, quia aliter auditus nihil differret cum sono, nisi quod hic motus esset, qui sursum fertur, ille vero, qui deorsum, variis — ex parte quidem — viae intermediis.

[498]) Dicet aliquis: quid? nemo homo de numero Graecorum motum insiti quidem aëris auditum definivit? non Empedocles, non Diogenes Apolloniata, non ipse Aristoteles?

Ego vero do, Empedoclis esse „*ὅμοιον ὁμοίῳ*“, (cfr. Theophrastus „de sens. et sens.“ § 1 sq. et § 10, et Galenus „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμάτων*“ VII, 5 — vol. 5, p. 627 sqq. Kühn)

nec ignoro aut Diogenis Apolloniatae definitionem, a Theophrasto „de sens. et sens.“ § 40 — I, p. 665 Schneider — relatam, quâ auditus efficiatur, „*ὅταν ὁ ἐν τοῖς ὠσὶν ἀὴρ κινηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἔξω διαδιδῷ πρὸς τὸν ἐγκέφαλον*“ (cfr. Plutarchus „plac. phil.“ IV, 16), aut hoc placitum Aristotelis „*περὶ ψυχῆς*“ II, 8, 420, A, 2 sqq.:

„*ψοφητικὸν μὲν οὖν τὸ κινητικὸν ἑνὸς ἀέρος συνεχείᾳ μέχρις* (v. 3) *ἀκοῆς, ἀκοὴ δὲ συμφυὴς ἀέρι· διὰ δὲ τὸ ἐν ἀέρι εἶναι, κι*(v. 4)*νουμένου τοῦ ἔξω τὸ εἴσω κινεῖ* —“. . . . v. 7: „*αὐτὸ μὲν δὴ ἄψοφον ὁ ἀὴρ* (v. 8) *διὰ τὸ εὔθρυπτον· ὅταν δὲ κωλυθῇ θρύπτεσθαι, ἡ τούτου* (v. 9) *κίνησις ψόφος. ὁ δ' ἐν τοῖς ὠσὶν ἐγκατῳκοδόμηται πρὸς τὸ ἀκίνητος εἶναι, ὅπως ἀκριβῶς αἰσθάνηται πάσας τὰς διαφορὰς τῆς κινήσεως*“ —

illudve „*περὶ αἰσθήσεων καὶ αἰσθητῶν*“ cap. 2, 438, B, 20: „*ἀέρος δὲ* (sc. *ὑποληπτέον*) *τὸ τῶν ψόφων αἰσθητικόν*“, sed sic contendo, ut altero Aristotelis loco *τὸ τῶν ψόφων αἰσθητικόν*, ita altero *τὸ αἰσθάνεσθαι πάσας τὰς διαφορὰς τῆς κινήσεως* non de animo intelligi, sed de aëre intus condito, (cuius quidem aëris in locum idem iste alibi „de part. an.“ II, 6, 744, A, 1 sqq. reposuit *τὸ πνεῦμα σύμφυτον*), nec auditum valere ipsi motum huius aëris, — hunc enim sonum voluit esse („*ὅταν δὲ κωλυθῇ θρύπτεσθαι*, sc. *ὁ ἀήρ, ἡ τούτου κίνησις ψόφος*“), — sed efficaciam animi; nec de Empedocle satis constare, num esse quandam animi partem aëream statuerit, quae, si moveatur, audiat; Diogeni autem Apolloniatae placuisse quidem, ut animus

Quale igitur quis dixerit *πνεῦμα* illud esse? Illud scilicet Stoïcorum *πνεῦμα ψυχικόν*,[499]) quod idem

sit forma aëris sicca calidaque (cfr. Zellerus I, p. 227, ed. III) ideoque et auditus fortasse motus aëris, sed aëris huiusce, qui sonuit illi animum, non de quinque sensibus unum.

Affero Empedoclis definitionem, servatam a Ps. Plutarcho „plac. phil." IV, 16:

„τὴν ἀκοὴν γίνεσθαι κατὰ πρόσπτωσιν πνεύματος τῷ κοχλιώδει, ὅπερ φησὶν ἐξηρτῆσθαι ἐντὸς τοῦ ὠτὸς, κώδωνος δίκην αἰωρούμενον καὶ τυπτόμενον." (de *κώδωνι* verius Theophrastus „de sens. et sens." 9).

Aristotelea efferatur verbis Alexandri Aphr. *„περὶ ψυχῆς"* I, fol. 132, v. 37 sqq.

„γίνεται δὲ τὸ ἀκούειν τόνδε τὸν τρόπον· ὁ ἐναπειλημμένος τε καὶ, ὥς φησιν (v. 38) *Ἀριστοτέλης, ἐγκατῳκοδομημένος τοῖς ὠσὶν ἀὴρ, κινούμενος ὑπὸ τοῦ εἰςιόντος ἔξωθεν καὶ ὑπὸ τῆς* (v. 39) *πληγῆς ἐσχηματισμένου πως ἀέρος, ἄθρυπτος μένων διὰ τὸ πάντοθεν περιέχεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο* (v. 40) *ἀκριβῶς δεχόμενος τὰ τοῦ κινοῦντος αὐτὸν σχήματα, παραπέμπων ταῦτα μέχρι τοῦ πρώτου αἰσθη*(v. 40)*τικοῦ διὰ τῶν ἀπ' αὐτοῦ μέχρι τῶν ὤτων διατεινόντων πόρων αἴτιος γίνεται τῇ ἐν ἐκείνῳ αἰσθη*(v. 41)*τικῇ ψυχῇ τῆς ἀντιλήψεώς τε καὶ κρίσεως τῶν ψόφων. συναισθάνεται δὲ τὸ πρῶτον αἰσθητικὸν καὶ* (v. 42) *τοῦ διαστήματος, μετροῦν αὐτὸ τῇ σφοδρότητί τε καὶ ἀνέσει τῆς πληγῆς".* —

[499]) cfr. Zellerus III, 1, p. 180—189.

Adde etiam illa Galeni *„περὶ τῶν τῆς ψυχῆς ἠθῶν"* vol. 4, p. 783 sq. Kühn:

„ἡ γάρ τοι ψυχὴ πολλὰς ἔχει δυνάμεις, οὐσία τις οὖσα, καὶ τοῦτο, ὀρθῶς Ἀριστοτέλει λέλεκται . . . ἐν ταὐτῷ δὲ γένει τῆς οὐσίας καὶ ἡ τῶν Στωϊκῶν περιέχεται δόξα· πνεῦμα μὲν γάρ τι τὴν ψυχὴν εἶναι βούλονται, καθάπερ καὶ τὴν φύσιν, ἀλλ' ὑγρότερον μὲν καὶ ψυχρότερον τὸ τῆς φύσεως, ξηρότερον δὲ καὶ θερμότερον τὸ τῆς ψυχῆς. ὥστε καὶ τοῦθ' ὕλη μέν τις οἰκεία τῆς ψυχῆς ἐστι τὸ πνεῦμα, τὸ δὲ τῆς ὕλης εἶδος ἤτοι κράσεως ἐν συμμετρίᾳ γιγνομένης τῆς ἀερώδους τε καὶ πυρώδους οὐσίας. οὔτε γὰρ ἀέρα μόνον οἷόντε φάναι τὴν ψυχὴν οὔτε πῦρ, ὅτι μὴ ψυχρὸν ἄκρως ἐμφανῆ γίγνεσθαι ζῴου σῶμα, μήτε ἄκρως θερμὸν, ἀλλὰ μήτε ἐπικρατούμενον ὑπὸ θατέρου κατὰ μεγάλην ὑπεροχὴν, ὅπου γε, κἂν βραχεῖ πλεῖον γένηται τοῦ συμμέτρου, πυρέττει μὲν τὸ ζῷον ἐν ταῖς τοῦ πυρὸς ἀμέτροις ὑπεροχαῖς, καταψύχεται δὲ καὶ πελιδνοῦται καὶ δυςαίσθητον ἢ παντελῶς ἀναίσθητον γίνεται κατὰ τὰς τοῦ ἀέρος κράσεις. οὗτος γὰρ αὐτὸς, ὅσον μὲν ἐφ' ἑαυτῷ, ψυχρός ἐστιν, ἐκ δὲ τῆς πρὸς τὸ πυρῶδες στοιχεῖον ἐπιμιξίας εὔκρατος γίνεται. δῆλον οὖν ἤδη σοι γέγονεν, ὡς ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία κατά ποιαν κρᾶσιν ἀέρος τε καὶ πυρὸς γίνεται κατὰ τοὺς Στωϊκοὺς, καὶ σύνετος μὲν ὁ Χρύσιππος ἀπείργασται διὰ τὴν τούτων εὔκρατον μίξιν, οἱ δ' Ἱπποκράτους υἱεῖς, οὓς ἐπὶ μωρίᾳ σκώπτουσιν οἱ κωμικοὶ, διὰ τὴν ἄμετρον θέρμην", —

Pneumaticis [500]) aliisque, et medicis [501]) et philosophis [502]) probatum videmus.

Aliter enim iste invicem Platonis motûs animi reponere illum *πνεύματος* non poterat, nisi *πνεῦμα* innuisset *ψυχικόν* vel *αἰσθητικόν*, [503]) et nominatum quidem *αἰσθητικόν* ab unâ de qualitatibus [504]) suis. Quod si vero ita est, necesse erit *πόρως*

---

haec denique Ps. Plutarchi „plac. phil.“ IV, 21:

„Οἱ Στωϊκοί φασιν, εἶναι τῆς ψυχῆς ἀνώτατον μέρος τὸ ἡγεμονικὸν, τὸ ποιοῦν τὰς φαντασίας καὶ τὰς συγκαταθέσεις καὶ αἰσθήσεις καὶ ὁρμὰς, καὶ τοῦτο λογισμὸν καλοῦσιν. ἀπὸ δὲ τοῦ ἡγεμονικοῦ ἑπτὰ μέρη εἰσὶ ἐκ τῆς ψυχῆς ἐκπεφυκότα καὶ ἐκτεινόμενα εἰς τὸ σῶμα καθάπερ αἱ ἀπὸ τοῦ πολύποδος πλεκτάναι· τῶν δ' ἑπτὰ μερῶν τῆς ψυχῆς πέντε μέν εἰσι τὰ αἰσθητήρια, ὅρασις, ὄσφρησις, ἀκοὴ, γεῦσις, ἁφή. ὧν ἡ μὲν ὅρασίς ἐστι πνεῦμα διατεῖνον ἀπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ μέχρις ὀφθαλμῶν· ἀκοὴ δὲ πνεῦμα διατεῖνον ἀπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ μέχρις ὤτων, ὀσφρησις δὲ πνεῦμα διατεῖνον ἀπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ μέχρι μυκτήρων (λεπτῦνον)· γεῦσις δὲ πνεῦμα διατεῖνον ἀπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ μέχρι γλώττης· ἁφὴ δὲ πνεῦμα διατεῖνον ἀπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ μέχρις ἐπιφανείας εἰς θίξιν εὐαίσθητον προσπιπτόντων·

τῶν δὲ λοιπῶν τὸ μὲν λέγεται σπέρμα, ὅπερ καὶ αὐτὸ πνεῦμά ἐστι διατεῖνον ἀπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ μέχρι τῶν παραστατῶν·

τὸ δὲ φωνᾶεν ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος εἰρημένον, ὃ καὶ φωνὴν καλοῦσιν, ἔστι πνεῦμα διατεῖνον ἀπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ μέχρι φάρυγγος καὶ γλώττης καὶ τῶν οἰκείων ὀργάνων·

αὐτὸ δὲ τὸ ἡγεμονικὸν ὥσπερ ἐν κόσμῳ κατοικεῖ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σφαιροειδεῖ κεφαλῇ“, —

nec errat Plutarchus, nisi in hoc uno, quod omnes Stoïcos existimat in capite locasse *τὸ ἡγεμονικόν*.

500) cfr. Osterhausen: „Dissertatio inauguralis medica, exhibens sectae Pneumaticorum medicorum historiam“ Altorfii 1791. De *πνεύματι ψυχικῷ* eiusque sede apud Archigenem cfr. Aëtius „tetrab.“ VI, p. 101, B, v. 5 ed. graecae Ald. 1534: *„ἀτμῶν θερμῶν καὶ δριμέων ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀναφερομένων καὶ τρεπόντων τὸ ψυχικὸν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ πνεῦμα“ κτλ.*

501) v. c. Galeno.

502) cfr. Zellerus III, 2, p. 76 ed. III.

503) cfr. Cassius iatrosophista apud Idelerum l. l. p. 148, v. 2 sqq., et Ps. Plutarchus „plac. phil.“ V, 23:

„οἱ Στωϊκοὶ τὸν μὲν ὕπνον γίνεσθαι ἀνέσει τοῦ αἰσθητικοῦ πνεύματος . . . ' ὅταν δὲ παντελῶς γένηται ἡ ἄνεσις τοῖ αἰσθητικοῦ πνεύματος, τότε γεγενῆσθαι θάνατον“ —

et Galenus *„περὶ αἰτίων συμπτωμάτων“ ά*, cap. 2 (vol. 7, p. 89 Kühn).

504) Galenus quidem non qualitatem *τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος* diceret

accipiamus nervos sensiles,[505]) quibus infundi docebant — inde a corde alii,[506]) alii a cerebro[507]) — *πνεῦμα* illud *ψυχικόν*, eosque hoc libelli loco auditorios.

Quâ in re ne falsum sentiam, non vereor, quantumvis longe *πόροι* illi in declive continuari dicantur.

Quibus positis quid sequatur, perfacile iudicium est.

Habemus hominem, qui post Herophilum vixit, aetate, quâ non soli oculorum nervi sensiles vocabulo „*πόροι*" designabantur, sed unâ omnes, eumque — reminiscere *πνεῦμα* — hac in re Stoïcorum adstipulatorem.

Vulgaris autem erat atque etiam tralaticia haec *πόρων* notio[508]) Galeni temporibus, id quod ex parte quidem ante demonstratum iam est, ubi de gustu verba fecimus et de olfactu. Restat, ut de n e r v i s a u d i t o r i i s idem ostendam. Nec difficile

---

τὸ αἰσθητικὸν, sed par idemque atque illud, quippe qui aliam statuerit animi substantiam, aliam *τοῦ πνεύματος ψυχικοῦ* apud Oribasium LIV, 41 (vol. 3, p. 216, v. 12 sqq. Buss. et Dar.):

„Τὸ μὲν οὖν κατὰ τὰς ἀρτηρίας καὶ τὴν καρδίαν πνεῦμα ζωτικόν τέ ἐστι καὶ προσαγορεύεται, τὸ δὲ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ψυχικὸν, οὐχ ὡς οὐσία ψυχῆς ὑπάρχον, ἀλλὰ ὡς ὄργανον πρῶτον αὐτῆς οἰκούσης κατὰ τὸν ἐγκέφαλον, ὁποία τις ἂν ᾖ κατὰ τὴν οὐσίαν· ἀγνοεῖν μὲν γὰρ αὐτὴν ὁμολογῶ, παρὰ οὐδενὸς ἀπόδειξιν ἐναργῆ μεμαθηκὼς, μόνον δὲ ἐξευρῆσθαί μοι τὴν κρᾶσιν τοῦ ἐγκεφάλου ὀρθῶς προαιρούμενος" —

cfr. „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμάτων*" VII, 3 (vol. 5, p. 608, v. 1 sqq.).

[505]) rem Platoni quidem incognitam — cfr. du Daremberg „fragments du commentaire de Galien sur le Timée de Platon" p. 45, not. 40.

[506]) Stoïcorum plurimi (cfr. Zellerus III, 1, p. 182, not. 1, ed. III) itemque Pneumatici, quamquam et horum nonnulli de sede *πνεύματος* aut nutasse videntur aut etiam dissensisse, cum exempli gratiâ Archigenes in sanandis animi morbis non cordi, sed capiti medicinam adhibuerit ideoque inconstantiae crimine tentetur a Galeno „*περὶ τῶν πεπονθότων τόπων*" *γ´*, cap. 5 (vol. 8, p. 148 sqq. Kühn), cui loco adiungas alterum eiusdem operis *α´*, cap. 1 (vol. 8, p. 19 Kühn), ab Aëtio autem (cfr. not. 500) animum in cerebro collocasse dicatur.

[507]) Stoïcorum pars minor (cfr. Krische l. l. I, p. 489, v. 3 sqq. ab imo), tametsi Ps. Plutarchus „plac. phil." IV, 21 hoc, quod sane in nonnullos cadit, asseverat de omnibus; Neopythagoreorum quidam (cfr. Zellerus III, 2, p. 76, ed. II), Galenus, multi denique medici et ante Galenum et post.

[508]) Nimirum vigebat iuxta hanc et antiquior et latior etiam illa vocabuli vis, quae valebat in omnes corporis meatûs.

illud factu est. In promptu enim habeo ad fidem faciendam hunc Galeni locum „*περὶ τῶν πεπονθότων τόπων*“ I, cap. 2 (vol. 8, p. 21 sq. Kühn):

„*αὗται μὲν αἱ τοῦ Ἱπποκράτους ῥήσεις· ἐδίδαξε δὲ δι' αὐτῶν, ὡς ἐπὶ χυμοῖς πολλάκις ἠθροισμένοις ἐν τῇ γαστρὶ συμβαίνει τινὰ φαντάσματα γίνεσθαι κατὰ τὴν ὄψιν. ἀλλ' εἴπερ ὅλως ἀπὸ τῶν χυμῶν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνεφέρετο μηδὲν, οὐδὲ τῶν τοιούτων συμπτωμάτων ἐγίνετό τι, καθάπερ οὐδ' εἰ πρὸς τοὺς τῶν ὤτων ἠνέχθη πόρους ἢ τοὺς τῆς ῥινὸς ἢ τὸ τῆς γλώττης σῶμα* (i. e. *ἢ τοὺς εἰς τὸ τῆς γλώττης σῶμα καθήκοντας πόρους*).“

Quo prolato testimonio susceptum illud promissi munus de usu vocis apud Galenum confeci.

Post Galenum invenies *πόρους αἰσθητικούς* exempli gratiâ apud Sextum Empiricum „adv. Math.“ VII, 129. 130. 364, ubi ille de Heracliti philosophiâ exposuit, nec tamen vocem istam ab Heraclito petiit, sed fortasse ab Aenesidemo [509]) (circa Chr. n.). Sed et ante Galenum supra dixi atque etiam multo ante invaluisse hanc vocis „*πόροι*“ notionem, nec de testibus magno opere laboro. Primum do in hanc rem Cassium iatrosophistam „*ἰατρικαὶ ἀπορίαι καὶ προβλήματα φυσικά*“ N. 79 (cfr. Idelerus l. l. I, p. 166):

„*Διὰ τί οἱ μαινόμενοι παρακόπτουσιν;*

ὅτι δυςοδία τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος ἀποτελεῖται διὰ τὴν ἔνστασιν καὶ τὴν μύσιν τῶν ἐν τοῖς μεταβάλλουσιν αὐτὸ σώμασι πόρων· συνίσταται γὰρ περὶ τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὰς ἐκεῖσε μήνιγγας τὸ πάθος καὶ τὰς ἐντεῦθεν διὰ τὸ παρὰ φύσιν διακεῖσθαι τὰς ἀποφύσεις. καὶ φαντασίας τινὰς ὁρῶνται φανταζόμενοι καὶ τὰ μὴ ἑστῶτα ὡς ἑστῶτα ὁρᾶν καὶ τὰ μὴ ὑπάρχοντα ὡς ὑπάρχοντα, ὅμοιόν τι τοῖς ἰκτερικοῖς πάσχοντες. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι διὰ τὴν ποροποιΐαν τῶν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀποτελεσθέντων πόρων τοιάνδε τῶν ὁρατῶν φαντασίαν ἔχουσι. πάντα γὰρ αὐτοῖς χλωρὰ φαίνεται εἶναι“ —

alterum Ciceronem „Tusc. Disp.“ I, 20, § 46 sq.:

„Nos enim ne nunc quidem oculis cernimus ea, quae videmus. Neque est enim ullus sensus in corpore, sed (ut non physici solum docent, verum etiam medici, qui ista aperta et pate-

---

[509]) cfr. Zellerus I, 578, not. 5, ed. III.

facta viderunt,) v i a e q u a s i q u a e d a m s u n t a d o c u l o s, a d a u r e s, a d n a r e s a s e d e a n i m i p e r f o r a t a e. Itaque saepe aut cogitatione aut aliquâ vi morbi impediti apertis et oculis et auribus nec videmus nec audimus: ut facile intelligi possit, animum et videre et audire, non eas partes, quae quasi fenestrae sunt animi, quibus tamen sentire nihil queat mens, nisi id agat et adsit. Quid quod eâdem mente res dissimillimas comprehendimus, ut colorem, saporem, calorem, odorem, sonum? quae nunquam q u i n q u e n u n t i i s animus cognosceret, nisi ad eum omnia referrentur, ut idem omnium iudex solus esset. Atque ea profecto tum multo puriora et dilucidiora cernentur, cum, quo natura fert, liber animus pervenerit. (§ 47.) Nam nunc quidem, quamquam f o r a m i n a illa, quae patent ad animum a corpore, callidissimo artificio natura fabricata est, tamen terrenis concretisque corporibus sunt intersaepta quodammodo; cum autem nihil erit praeter animum, nulla res obiecta impediet, quominus percipiat, quale quidque sit":

quae disputatio facile tibi persuadebit, non incognitam Ciceroni fuisse istam vocis vim, eamque voci subiectam ab uno de medicis vel philosophis, qui ante Ciceronem fuerunt, subiectam autem a Dicaearcho, Aristotelis discipulo, e cuius libro „*περὶ ψυχῆς*" aliisque,[510]) aut a Crantore, e cuius non magno, verum aureolo de luctu libello[511]) multa Cicero in Tusculanas disputationes suas transtulit,[512]) haud facile crediderim, facilius, a Zenone, Stoae conditore aut a medico quodam Herophileo.

Tertium num iure meo afferam, numque antiquissimum, nescio; Ph. Hippocratem dico „*περὶ διαίτης*" I, 35 ante med. (T. VI, p. 514, v. 5 sqq. ab imo):

„*τοῖσι δὲ περιπάτοισι ξυμφέρει χρέεσθαι καὶ ἀπὸ δείπνου καὶ ὀρθρίοισι καὶ ἀπὸ τῶν δρόμων· ἀπὸ δείπνου μὲν, ὅκως ...., ὄρθρου δὲ, ὅκως αἱ διέξοδοι κενῶνται τοῦ ὑγροῦ καὶ μὴ φράσσωνται οἱ π ό ρ ο ι τ ῆ ς ψ υ χ ῆ ς, ἀπὸ δὲ γυμνασίων, ὅκως κτλ.*"

et ibidem I, 36 (T. VI, p. 522 sq. Littré)

---

[510]) cfr. Cicero ad Atticum XIII, 31, 2 et 32, 2.

[511]) cfr. Cicero ad Acad." II, 44, 135.

[512]) cfr. Heine „de font. Tusc. Disp." p. 11 sq.

„τῶν δὲ τοιούτων οὐκ ἔστιν ἡ σύγκρησις αἰτίη· οἷον ὀξύθυμος, ῥάθυμος, δόλιος, ἁπλοῦς, δυςμενὴς, εὔνους τῶν τοιούτων ἁπάντων ἡ φύσις τῶν πόρων, δι ὧν ἡ ψυχὴ πορεύεται". —

Atque haec quidem hactenus.

Iam auctor l. p. 101 B, — ut ad propositum revertar — varios sonorum persequitur gradus:

„φωνᾶς δὲ καὶ ἀκουᾶς ἁ μὲν ταχεῖα ὀξεῖα, ἁ δὲ βραδεῖα βαρεῖα, μέσα δ' ἁ συμμετροτάτα· καὶ ἁ μὲν πολλὰ καὶ κεχυμένα μεγάλα, ἁ δὲ ὀλίγα καὶ συναγμένα μικρά· ἁ δὲ τεταγμένα ποτὶ λόγως μωσικῶς ἐμμελὴς, ἁ δὲ ἄτακτός τε καὶ ἄλογος ἐκμελής τε ταὶ ἀνάρμοστος" —

cf. Plat. Tim. p. 67 B:

„ὅση δ' αὐτῆς ταχεῖα, ὀξεῖαν (sc. θῶμεν), ὅση δὲ βραδυτέρα βαρυτέραν· τὴν δὲ ὁμοίαν ὁμαλήν τε καὶ λείαν, τὴν δὲ ἐναντίαν τραχεῖαν·

C. μεγάλην δὲ τὴν πολλὴν, ὅση δὲ ἐναντία, σμικράν· τὰ δὲ περὶ τῆς ξυμφωνίας αὐτῶν ἐν τοῖς ὕστερον λεχθησομένοις ἀνάγκη ῥηθῆναι":

quae posterius dicenda leguntur p. 80 A, sq.:

„καὶ ὅσοι φθόγγοι ταχεῖς τε καὶ βραδεῖς ὀξεῖς τε καὶ βαρεῖς φαίνονται, τοτὲ μὲν ἀνάρμοστοι φερόμενοι δι' ἀνομοιότητα τῆς ἐν ἡμῖν ὑπ' αὐτῶν κινήσεως, τοτὲ δὲ ξύμφωνοι δι' ὁμοιότητα. τὰς γὰρ τῶν προτέρων καὶ θαττόνων οἱ βραδύτεροι

B. κινήσεις ἀποπαυομένας ἤδη τε εἰς ὅμοιον ἐληλυθυίας, αἷς ὕστερον αὐτοὶ προςφερόμενοι κινοῦσιν ἐκείνας, καταλαμβάνουσι, καταλαμβάνοντες δὲ οὐκ ἄλλην ἐπεμβάλλοντες ἀνετάραξαν κίνησιν, ἀλλ' ἀρχὴν βραδυτέρας φορᾶς κατὰ τὴν τῆς θάττονος ἀπολληγούσης δὲ ὁμοιότητα προςάψαντες μίαν ἐξ ὀξείας καὶ βαρείας ξυνεκεράσατο πάθην· ὅθεν ἡδονὴν μὲν τοῖς ἄφροσιν, εὐφροσύνην δὲ τοῖς ἔμφροσι διὰ τὴν τῆς θείας ἁρμονίας μίμησιν ἐν θνηταῖς γενομένην φοραῖς παρέσχον". —

Deinceps studiose ad singula nos applicemus.

Auctor l.: „φωνᾶς δὲ καὶ ἀκουᾶς ἁ μὲν ταχεῖα ὀξεῖα, ἁ δὲ βραδεῖα βαρεῖα",

Plato p. 67 B.: „ὅση δ' αὐτῆς (sc. φωνῆς τε καὶ ἀκοῆς) ταχεῖα ὀξεῖαν (sc. θῶμεν), ὅση δὲ βραδυτέρα βαρυτέραν"

et p. 80 A.: „καὶ ὅσοι φθόγγοι ταχεῖς τε καὶ βραδεῖς, ὀξεῖς τε καὶ βαρεῖς φαίνονται“ —

auctor l.: „μέσα δ' ἅ συμμετροτάτα“,

Plato p. 80 B. pluribus idem:

„μίαν ἐξ ὀξείας καὶ βαρείας συνεκεράσατο πάθην· ὅθεν ἡδονὴν μὲν . . . ., εὐφροσύνην δὲ . . . . διὰ τὴν τῆς θείας ἁρμονίας μίμησιν θνηταῖς γενομένην φοραῖς παρέσχον“ —

auctor l. καὶ ἅ μὲν πολλὰ καὶ κεχυμένα μεγάλα“,

Plato p. 67 C.: „μεγάλην δὲ (sc. θῶμεν) τὴν πολλήν“ —

auctor l. „ἅ δὲ ὀλίγα καὶ συναγμένα μικρά“,

Plato p. 67 C.: ὅση δὲ ἐναντία, σμικράν“. —

Nomina attributa „κεχυμένα“ et „συναγμένα“, quorum Plato posuit similia nulla, non ipsa quidem inveniuntur apud Nicomachum Gerasenum „ἁρμονικῆς ἐγχειρίδιον“! p. 8 Meibom, sed definitiones ipsorum:

„πολλοῦ μὲν πλήγματος ἢ πνεύματος εἰς τὸν πέριξ ἀέρα ἐμπεσόντος, καὶ κατὰ πολλὰ μέρη πλήξαντος αὐτὸν, μεγάλην ἀποτελεῖσθαι φωνήν· ὀλίγου δὲ, μικράν.“ — [513])

Auctor l. „ἅ δὲ τεταγμένα ποτὶ λόγως μουσικῶς ἐμμελής“,

Plato p. 80 A.: „τοτὲ δὲ ξύμφωνοι (sc. οἱ φθόγγοι) δι' ὁμοιότητα“ (sc. τῆς ἐν ἡμῖν ὑπ' αὐτῶν κινήσεως) —

auctor l. ἅ δὲ ἄτακτός τε καὶ ἄλογος ἐκμελής τε καὶ ἀνάρμοστος“,

Plato p. 80 A.: „τοτὲ μὲν ἀνάρμοστοι φερόμενοι (sc. οἱ φθόγγοι) δι' ἀνομοιότητα τῆς ἐν ἡμῖν ὑπ' αὐτῶν κινήσεως“. —

Attributorum copiâ „ἄτακτος“, „ἄλογος“, „ἐκμελής“ auctor l. hîc Platonem superat, iisque ipsis perinde atque ante dictis „ἅ δὲ τεταγμένα ποτὶ λόγως μωσικῶς ἐμμελής“ — quibus solam artis melodiam harmoniamque respiciens nescio an a Platone discesserit — personam sibi accommodat Pythagoreorum aut Aristoxeniorum, qui sonorum differentias aut ipsorum sonorum aut διαστημάτων rationibus metiebantur, cum Organici fecisse dicantur neutrum. [514])

---

[513]) cfr. Ps. Aristoteles „Probl.“ ιδ', 3, 899, A, 12:

„ἡ δὲ μεγάλη φωνὴ γίνεται ἐν τῷ πολὺν ἀέρα κινεῖν“.

[514]) cfr. Porphyrii commentarius in Ptolemaei „Harmonica“ apud Wallisium „opera math.“ III, p. 213, v. 16 sqq.:

Ac si de origine disceptari oportet, esto, inquam, Pythagorei et Plato concordaverint de plurimis, tamen neminem vete-

---

„Οἱ δὲ Πυθαγόριοι τὰς τῶν φθόγγων διαφορὰς θεωροῦσιν, ἐν οἷς εἰσι λόγοις καὶ ἀριθμοῖς· οἱ δὲ Ἀριστοξένιοι τὰ περιλαμβανόμενα ὑπὸ τῶν φθόγγων διαστήματα καταμετροῦσι καὶ τοῖς διαστήμασι τοὺς ἀριθμοὺς ἀπονέμουσι παραλόγως· ὡς προελθὼν διὰ πλειόνων ἀποδείξει (sc. ὁ Πτολεμαῖος) —

et p. 269, v. 15 sqq. ab imo:

„Οἱ δὲ Ἀριστοξένιοι τοπικὸν τίθενται τὸ διάστημα· τόπον γὰρ εἶναι φωνῆς ἀκίνητον, ἐν ᾧ κινοῦμεν τὴν φωνήν, πηλίκον τὸ μέγεθος διὰ τῆς τῶν ποδῶν διαφόρου θέσεως τοῦ τόπου, ἐν ᾧ βαδίζουσιν, ἀφορίζουσιν. Διὸ καὶ διαστάντες μὲν ἐπὶ πλέον τὰ διαβήματα, μεῖζον διάστημα τοῦ τόπου ἀπολαμβάνουσι· ἐπ' ὀλίγον γὰρ διαστάντες, ὀλίγον. Παρὰ διττὰς γὰρ μετρητὰς πηλικότητας τὴν μουσικήν φασι πραγματεύεσθαι· ἐν ῥυθμῷ μὲν περὶ χρονικάς, ἐν ἁρμονίᾳ δὲ περὶ τοπικάς· Τοσαῦτα μὲν δὴ περὶ τοῦ διαστήματος, οὗ τὸ μέν ἐστι τοπικὸν, τὸ δὲ καθ' ὑπεροχήν" —

et p. 270, v. 14 sqq.:

„Οἱ Πυθαγόριοι τοὺς λόγους τῶν ἀριθμῶν, ἐν οἷς τὰ αἴτια τῶν ψόφων θεωρεῖται, ἀπεργάζεσθαί φασι τὰς συμφωνίας"

et quae hic ipse Porphyrius ibidem p. 209, v. 2 sq. ab imo ex „Introductione" Ptolemaïdis Cyrenaïcae attulit de Organicis:

„οἷς ἢ οὐδαμῶς ἔννοια θεωρίας ἐγένετο ἢ ἀσθενής"

ac, si tenorem rerum et verborum requiris, p. 209, v. 17 ab imo usque ad p. 211, v. 10:

„Περὶ τούτων συντόμως μὲν καὶ ἡ Κυρηναία Πτολεμαῒς ἔγραψεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ· ἐπῆλθε δὲ καὶ Δίδυμος ὁ μουσικὸς διὰ πλειόνων ἐν τῷ περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν Ἀριστοξενίων τε καὶ Πυθαγορίων· ἡμεῖς δὲ παρ' ἀμφοῖν ἀναγράψομεν, ὀλίγα τῆς λέξεως συντομίας ἕνεκεν παρακινοῦντες. Γράφει δὲ ἡ Πτολεμαῒς τάδε·

„„Τῶν ἐν τῇ μουσικῇ διατρεψάντων τίς ἡ διαφορά; Οἱ μὲν γὰρ τὸν λόγον προέκριναν αὐτόν· οἱ δὲ τὴν αἴσθησιν· οἱ δὲ τὸ συναμφότερον. Τὸν μὲν λόγον προέκριναν αὐτὸν τῶν Πυθαγορίων ὅσοι μᾶλλον ἐφιλονίκησαν πρὸς τοὺς μουσικοὺς τελέως τὴν αἴσθησιν ἐκβάλλειν· τὸν δὲ λόγον ὡς αὔταρκες κριτήριον καθ' ἑαυτὸν εἰσφέρειν. Ἐλέγχονται δὲ οὗτοι πάντως τι αἰσθητὸν παραλαμβάνοντες ἐν ἀρχῇ καὶ ἐπιλανθανόμενοι. Τὴν δὲ αἴσθησιν προέκριναν οἱ ὀργανικοὶ, οἷς ἢ οὐδαμῶς ἔννοια θεωρίας ἐγένετο ἢ ἀσθενής. Τῶν δὲ τὸ συναμφότερον προκρινάντων τίς ἡ διαφορά; Οἱ μὲν ὁμοίως ἀμφότερα ἰσοδυναμοῦντα παρέλαβον, τήν τε αἴσθησιν καὶ τὸν λόγον· οἱ δὲ τὸ ἕτερον προηγούμενον, τὸν δὲ ἕτερον ἑπόμενον. Ὁμοίως μὲν ἀμφότερα Ἀρχύτας (Ἀριστόξενος?) ὁ Ταραντῖνος· οὐδὲ γὰρ αἰσθητὸν δύναται συστῆναι καθ' αὑτὸ δίχα λόγου· οὔτε λόγος ἰσχυρότερός ἐστι παραστῆσαί τι, μὴ τὰς ἀρχὰς

rum illorum illius libelli loci auctorem fuisse, vel unum *πνεῦμα* illud demonstrat, cuius motus ipse definitur auditus. Iam id ipsum quantulae divinationis est, unde haec manaverit auctoris l.

λαβὼν παρὰ τῆς αἰσθήσεως, καὶ τὸ τέλος τοῦ θεωρήματος ὁμολογούμενον πάλιν τῇ αἰσθήσει ἀποδιδούς. Τί δὲ μᾶλλον βούλεται προηγεῖσθαι τὴν αἴσθησιν τοῦ λόγου; Τῇ τάξει, οὐ τῇ δυνάμει· ὅταν γάρ, φησι, ταύτῃ τὸ αἰσθητὸν συνοφθῇ, ὁποῖόν ποτέ ἐστι, τότε δεῖν ἡμᾶς καὶ τὸν λόγον προάγειν εἰς τὴν τούτου θεωρίαν.

Τίνες τὸ συναμφότερον ὁμοίως; (ἀνομοίως?) Πυθαγόρας καὶ οἱ διαδεξάμενοι· βούλονται γὰρ αὐτοὶ τὴν μὲν αἴσθησιν, ὡς ὁδηγὸν τοῦ λόγου, ἐν ἀρχῇ παραλαμβάνειν, πρὸς τὸ οἱονεὶ ζώπυρά τινα παραδιδόναι αὐτῷ· τὸν δὲ λόγον, ἐκ τούτων ὁρμηθέντα, καθ' ἑαυτὸν πραγματεύεσθαι, ἀποστάντα τῆς αἰσθήσεως· ὅθεν, κἂν τὸ σύστημα, τὸ ὑπὸ τοῦ λόγου εὑρεθὲν, τῆς πραγματείας μηκέτι συνᾴδῃ τῇ αἰσθήσει, οὐκ ἐπιστρέφονται· ἀλλ' ἐπεγκαλοῦσιν, λέγοντες, τὴν μὲν αἴσθησιν πλανᾶσθαι, τὸν δὲ λόγον εὑρηκέναι τὸ ὀρθὸν καθ' ἑαυτὸν καὶ ἀπελέγχειν τὴν αἴσθησιν.

Τίνες ἐναντίως τούτοις; Ἔνιοι τῶν ἀπ' Ἀριστοξένου μουσικῶν· ὅσοι κατὰ μὲν τὴν ἔννοιαν τὴν θεωρίαν ἔλαβον, ἀπὸ δὲ ὀργανικῆς ἕξεως προκόψαντες. Οὗτοι γὰρ τὴν αἴσθησιν ὡς κυρίαν ἔθεσαν, τὸν δὲ λόγον, ὥσπερ ἑπόμενον, εἰς μόνον τὸ χρειῶδες." "

„Ταῦτα μὲν οὖν τὰ τῆς Κυρηναίας. Ὁ δὲ Δίδυμος ἐξεργαζόμενος τοὺς τόπους γράφει ταῦτα·"

„„Καθόλου τοίνυν τῶν ἐπὶ μουσικὴν ἐλθόντων οἱ μὲν αἰσθήσει μόνον προσέσχον, τέλεον παρέντες τὸν λόγον· οὐ λέγω δὲ, ὡς οὗτοι δίχα τοῦ λόγου τὸ σύνολον ἢ οὐχὶ κατὰ λόγους τινὰς ἐνυπάρχοντας τοῖς πράγμασι τὴν αἰσθητικὴν κρίσιν ἐποιοῦντο· ἀλλ' ὅτι κατὰ τὸ πλεῖστον δυναμοῦν οὐδαμῶς αὐτοῖς ἀπόδειξις ἢ ἐπὶ λόγον ἀναφορά τις ἐγένετο ἢ ὅλως ἀκολουθητικῆς θεωρίας φροντίς, μόνῃ δὲ διὰ συνηθείας αὐτῆς περιγεγενημένῃ αἰσθητικῇ τριβῇ λέγονται χρῆσθαι· οἱ δὲ ὀργανικοὶ ἰδίως τοιοῦτοι καὶ οἱ φωνασκικοὶ καὶ ἁπλῶς ὅσοι ἔτι καὶ νῦν συνήθως τῇ ἀλόγῳ τριβῇ λέγονται χρῆσθαι. Οἱ δὲ τὴν ἐναντίαν τούτοις ὁρμήσαντες τὸν μὲν λόγον προετίμων κριτὴν, τῇ δὲ αἰσθήσει οὐκέτι οὕτω προσεῖχον, ἀλλ' ὅσον εἰς ἀφορμὴν μόνον ἐπαρκούσῃ τὴν ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν, ἵνα ὁ λόγος ἐντεῦθεν διαιρεθῇ· οὗτοι δέ εἰσιν οἱ Πυθαγόριοι· λαμβάνοντες γὰρ ἐναύσεις τινὰς καθ' ἕκαστον πρᾶγμα, τὰ ἐκ τούτων ἐπισυνθέμενα θεωρήματα τῷ λόγῳ καθ' ἑαυτὸν συνιστᾶσιν, οὐκέτι προσέχοντες τῇ αἰσθήσει. Διὸ καὶ δέδοται αὐτοῖς ποτε, ἡνίκα τἀκόλουθον λογικῶς μόνον διατηρεῖται, ἡ δὲ αἴσθησις ἀντιμαρτυρεῖ, μηδὲν ὑπὸ τῆς τοιαύτης δυσωπεῖσθαι διαφωνίας, ἀλλὰ πεποιθόσι τῷ λόγῳ τὴν αἴσθησιν ὡς πλανωμένην ἀπελαύνειν· καὶ τὰ καθωμιλημένα δὲ τοῖς ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας ἀναγομένοις προσδέχονται μόνον, ὅταν μὴ τῷ λόγῳ ἀντιμαρτυρῇ·" " "

sapientia, quantumvis plurima ad similitudinem Pythagoricorum efficta videantur.

„Ἐπιδείξας δὲ διὰ πλειόνων τὸ λεγόμενον, οἷς ὕστερον εὐκαιρέστερον χρησόμεθα, ἐπάγει·“

„„Ἄλλοι δέ εἰσιν, οἳ ἀμφότερα μὲν τιθέασιν, αἴσθησιν τε καὶ λόγον, ἤδη δὲ τῷ λόγῳ προνομίαν τινὰ ἀποδιδόασιν, ὧν ἐστι καὶ Ἀρχέστρατος“ “ —

et p. 211, v. 15 ab imo usque ad p. 213, v. 25:

„„Λοιπὸς δέ ἐστιν ὁ (sc. *τρόπος*) . . . *τῶν προήγησιν ἐνίοτε διδόντων τῇ αἰσθήσει παρὰ τὸν λόγον, ἐν ᾧ καὶ Ἀριστόξενος ὑπάρχει· οὗτος γὰρ τὰ μὲν τῶν θεωρημάτων φαινόμενα εἰςάγει τῇ ἐμπειρικῇ αἰσθήσει, τὰ δὲ δεικνύμενα τῷ λόγῳ θεωρήματα. Καὶ τῶν μὲν προτέρων τὴν αἴσθησιν μόνην εἶναί φησιν κριτήριον, τῶν δὲ ὑστέρων τὸν λόγον· ἀπαλλαγὴν δὲ οὐδαμῶς τούτων γίνεσθαι, καὶ ἴσον ἑκάτερον τούτων τῶν κριτηρίων δύνασθαι ἐν τῷ ἰδίῳ γένει. Ὅταν δὲ τὸ ἐξ ἀμφοῖν συνεστηκότων θεωρῆται, προηγεῖσθαι μὲν τὴν αἴσθησιν, ἕπεσθαι δὲ τὸν λόγον τῇ τάξει. Ἄρχεσθαι μὲν γὰρ ἡμᾶς ἀπὸ τῶν φαινομένων, τὰ δὲ συμβεβηκότα τῷ λόγῳ ἐπισυνάπτειν ἀκολούθως, ὁμολογούμενα τοῖς φαινομένοις καὶ οὐδέποτε ἐναντιοστατοῦντα αὐτοῖς. Τὸν γὰρ λόγον ἐνταῦθα τὸ μὲν φαινόμενον τῇ αἰσθήσει ἀδύνατον ἀντιολογῆσαι. Διόπερ τοῦτο αὐτὸ πιστευτέον σχεδὸν εἶναι, τὰ δὲ συμβαίνοντα ἐπισκοπεῖν κατὰ τὸ αἰσθήσει ὁμολογούμενον, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα δὲ τοιοῦτον θεωρεῖν, οἷον εἶναι συνᾴδον πάλιν τῇ αἰσθήσει. Διόπερ ἐντέλλεται, ἀκριβοῦν μάλιστα ἀμφότερα τὰ κριτήρια· τοιαῦτα γάρ φησιν ἂν ἐρεῖν ἕκαστα, οἷον φαίνεται αὐτὸ διὰ τῆς αἰσθήσεως· καὶ οὐδέποτε ὑποτίθεσθαί τι ἀξιοῖ τὸν λόγον, ᾧ μὴ ὁμολογήσει ἡ αἴσθησις· οὐ γὰρ εἶναι λογικὸν μάθημα μόνον τὴν μουσικὴν, ἀλλὰ ἅμα αἰσθητὸν καὶ λογικόν· ὅθεν ἀναγκαῖον εἶναι, μη ἀπολιπέσθαι θατέρου τὸν γνησίως πραγματευόμενον τιθέναι τὸ τῇ αἰσθήσει φαινόμενον, εἴπερ ἐντεῦθέν ἐστιν ἀρκτέον τῷ λόγῳ. Γεωμέτρῃ μὲν γὰρ ἐνέσται, ἐπὶ τοῦ ἄβακος τὸ κυκλοτερὲς ὑποθεμένῳ ὡς εὐθὺ, διανύειν τὸ θεώρημα ἀνεμποδίστως, διὰ τοῦ* (τὸ?) *ἀφροντιστεῖν τοῦ πεῖσαι τὴν ὄψιν περὶ τοῦ εὐθέος, λογικην ὕλην διεξάγοντι. Μουσικῷ δὲ οὐκ ἔσται, ὑποθεμένῳ τὸ μὴ διὰ τεσσάρων, θεωρῆσαί τι δεόντως, ὅτι προσομολογηθῆναι τοῦτο δέον ἐστι τῇ αἰσθήσει καὶ τὸν λόγον τὸ ἀκόλουθον τῷ φανέντι συνάπτειν· ὅθεν μὴ κατ' ὀρθὸν τούτου συνοφθέντος τῇ αἰσθήσει, καὶ τὸν λόγον διαμαρτήσεσθαι τἀληθοῦς. Οὗτος δὴ καὶ ὁ τρόπος τῶν Ἀριστοξενίων κριτηρίων, ὡς σαφὲς τοῖς ἐγκεκυρικόσι τῇ πραγματείᾳ τἀνδρὸς, καὶ μάλιστα ἐξ ὧν αὐτολεξεὶ περὶ κριτηρίου ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ πρώτου τῶν ἁρμονικῶν στοιχείων προφέρεται. Διόπερ ὁ περὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ κριτηρίου λόγος τῶν τε Πυθαγορίων καὶ Ἀριστοξενίων ἐνταῦθα. Ἀπηρτίσθω ἅμα εἰς τὸ ἐντελὲς παριστορικῶς καὶ τὰς τῶν ἄλλων μουσικῶν γενικώτερον περὶ ταῦθ' ὑπολήψεις.“ “*

„Τοιαῦτα μὲν καὶ τὰ τοῦ Διδύμου περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ἀνδρῶν.

Δόξει δὲ, ἐξ ὧν αὐτὸς περὶ τῆς Ἀριστοξένου εἴρηκεν αἱρέσεως, τῆς αὐτῆς

De usu verborum mox, ubi totam hanc de sensibus doctrinam absolverimus.

Ab auditu transiit ad visum auctor l. p. 101 B:

„Τέταρτον δὲ γένος αἰσθητῶν πολυειδέστατον καὶ ποικιλώτατον, ὁρατὰ δὲ λέγεται, ἐν ᾇ χρώματά τε παντοῖα καὶ κεχρωσμένα μυρία, πρᾶτα τε τέττορα, λευκὸν, μέλαν, λαμπρὸν, φοινικοῦν· τἆλλα γὰρ ἐκ κιρναμένων τούτων γεννᾶται. τὸ μὲν ὦν λευκὸν διακρίνει τὴν ὄψιν, τὸ δὲ μέλαν συγκρίνει, ὅκως περ τὸ θερμὸν διαχεῖ τὰν ἁφὰν, τὸ δὲ ψυχρὸν συνάγεν δύναται, καὶ τὸ μὲν στρυφνὸν συνάγεν τὰν γεῦσιν, τὸ δὲ δριμὺ διαιρῆν πέφυκε" —

εἶναι δόξῃς καὶ ὁ Πτολεμαῖος αὐτῷ. Οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο ἀληθές· τίθεται μὲν γὰρ κριτήρια τὸν λόγον καὶ τὴν αἴσθησιν, οὐ μέντοι ὡσαύτως τῷ Ἀριστοξένῳ· ἀλλὰ τὸν μὲν λόγον τοιοῦτον ἐγκρίνων μᾶλλον, οἷον οἱ Πυθαγόριοι παρελάμβανον, τὴν δ' αἴσθησιν, οἵαν Ἀριστόξενος. Διὸ καὶ μικτός τις μᾶλλον ἐξ ἀμφοῖν κατ' ἐκλογὴν τῶν παρ' ἀμφοτέροις ἰδίως εἰρημένων· ὃ δὴ καὶ προϊόντος τοῦ λόγου ἔσται σαφές.

Νῦν δὲ τὴν λέξιν τοῦ Πτολεμαίου τὴν προκειμένην σαφηνιστέον, ἐν οἷς ἂν ἔχοι ἀσαφείας· Τὸ δὴ λεγόμενον περὶ τῶν Πυθαγορίων, „ „μηδὲ ἐν οἷς ἀναγκαῖον ἦν ἅπασι, τῇ τῆς ἀκοῆς προσβολῇ ἀκολουθήσαντες" ", τοῦτό ἐστιν ἅπασι τοῖς μουσικοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐστὶν ἅπασιν ἀνάγκη ἀκολουθῆσαι τῇ αἰσθήσει· οἷον περὶ εὐωδίας καὶ δυσωδίας καὶ περὶ γλυκύτητος ἢ πικρότητος· καὶ ἐπὶ πολλῶν αἰσθητῶν, μᾶλλον δὲ πάντων ἀναγκαῖον ἅπασι κατακολουθεῖν τῇ αἰσθήσει. Ἀλλ' οἱ Πυθαγόριοί, φησι, μηδ' ἐν οἷς ἦν ἅπασιν ἀναγκαῖον, οὐδ' ἐν τούτοις τῇ ταύτης προσβολῇ ἐπεσκεύασαν· ὅπως δὲ πολλαχοῦ ταῖς διαφοραῖς τῶν ψόφων λόγους ἀνοικείους ἐφήρμοσαν, ὀλίγον προελθὼν ἐπιδείκνυσι· διὰ ταῦτα δὴ καὶ διαβολῆς ἐγένοντο αἴτιοι τῷ λογικῷ κριτηρίῳ παρὰ τοῖς ἑτεροδόξοις. Τίνες δὲ οἱ ἑτερόδοξοι, εἴρηται. Τοὺς δὲ Ἀριστοξενίους αἰτιᾶται ὡς παρὰ τὸν λόγον πεποιηκότας καὶ παρὰ τὰ κατ' αἴσθησιν ἐναργῶς ὑποπίπτοντα· παρὰ λόγον μὲν, ὅτι μὴ ταῖς τῶν ψόφων διαφοραῖς τοὺς ἀριθμοὺς ἐφήρμοσαν· οἱ δ' ἀριθμοὶ εἰκόνες τῶν λόγων· τοῦ γὰρ φέρε διπλασίονος λόγου εἰκὼν ὁ δύο πρὸς τὸ ἓν ἀριθμὸς, καὶ τοῦ ἡμιολίου ὁ τρία πρὸς τὰ δύο, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως. Οἱ δὲ Πυθαγόριοι τὰς τῶν φθόγγων διαφορὰς θεωροῦσιν, ἐν οἷς εἰσι λόγοις καὶ ἀριθμοῖς· οἱ δὲ Ἀριστοξένιοι τὰ περιλαμβανόμενα ὑπὸ τῶν φθόγγων διαστήματα καταμετροῦσι καὶ τοῖς διαστήμασι τοὺς ἀριθμοὺς ἀπονέμουσι παραλόγως, ὡς προελθὼν διὰ πλειόνων ἀποδείξει. Τοῦτο μὲν οὖν παρὰ τὸν λόγον αὐτῶν ἁμάρτημα. Παρὰ δὲ τὰ ἐναργῆ ἐσφάλθαι φησὶν αὐτοὺς, ὅτι καὶ, οὓς παραλαμβάνουσιν ἀριθμοὺς, τοῖς κατὰ τὰς αἰσθήσεις μερισμοῖς οὐχ ὁμολογοῦσιν" —

cfr. ibidem p. 218, v. 24 sqq. et p. 219 atque Gelderi editio Theonis Smyrnaei p. 106.

cfr. Plat. Tim. p. 67 C sqq.:

„Τέταρτον δὴ λοιπὸν ἔτι γένος αἰσθητικὸν, ὃ διελέσθαι δεῖ, συχνὰ ἐν ἑαυτῷ ποικίλματα κεκτημένον, ἃ ξύμπαντα μὲν χρόας ἐκαλέσαμεν, φλόγα τῶν σωμάτων ἑκάστων ἀποῤῥέουσαν, ὄψει ξύμμετρα μόρια ἔχουσαν πρὸς αἴσθησιν· ὄψεως δ' ἐν τοῖς πρόσθεν αὖ περὶ τῶν αἰτίων τῆς γενέσεως ἐῤῥήθη.

D. τῇδ' οὖν τῶν χρωμάτων πέρι μάλιστα εἰκὸς πρέποι τ' ἂν τὸν ἐπιεικῆ λόγῳ διεξελθεῖν· τὰ φερόμενα ἀπὸ τῶν ἄλλων μόρια ἐμπίπτοντά τε εἰς τὴν ὄψιν τὰ μὲν ἐλάττω, τὰ δὲ μείζω, τὰ δ' ἴσα τοῖς αὐτῆς τῆς ὄψεως μέρεσιν εἶναι· τὰ μὲν οὖν ἴσα ἀναίσθητα, ἃ δὴ καὶ διαφανῆ λέγομεν, τὰ δὲ μείζω καὶ ἐλάττω, τὰ μὲν συγκρίνοντα, τὰ δὲ διακρίνοντα αὐτὴν, τοῖς περὶ τὴν σάρκα θερμοῖς καὶ ψυχροῖς καὶ τοῖς περὶ τὴν γλῶτταν

(E.) στρυφνοῖς καὶ ὅσα θερμαντικὰ ὄντα δριμέα ἐκαλέσαμεν, ἀδελφὰ εἶναι, τὰ δὲ λευκὰ καὶ τὰ μέλανα, ἐκείνων παθήματα γεγονότα ἐν ἄλλῳ γένει τὰ αὐτὰ, φανταζόμενα δὲ ἄλλα διὰ ταύτας τὰς αἰτίας· οὕτως οὖν αὐτὰ προσρητέον· τὸ μὲν διακριτικὸν τῆς ὄψεως λευκὸν, τὸ δ' ἐναντίον αὐτοῦ μέλαν· τὴν δὲ ὀξυτέραν φορὰν καὶ γένους πυρὸς ἑτέρου προπίπτουσαν καὶ διακρίνουσαν τὴν ὄψιν μέχρι τῶν ὀμμάτων, αὐτάς τε τῶν ὀφθαλμῶν τὰς διεξόδους βίᾳ διωθοῦσαν

(p. 68 A.) καὶ τήκουσαν, πῦρ μὲν ἀθρόον καὶ ὕδωρ, ὃ δάκρυον καλοῦμεν, ἐκεῖθεν ἐκχέουσαν, αὐτὴν δὲ οὖσαν πῦρ, ἐξ ἐναντίας ἀπαντῶσαν, καὶ τοῦ μὲν ἐκπηδῶντος πυρὸς οἷον ἀπ' ἀστραπῆς, τοῦ δ' εἰςιόντος καὶ περὶ τὸ νοτερὸν κατασβεννυμένου, παντοδαπῶν ἐν τῇ κυκήσει ταύτῃ γιγνομένων χρωμάτων, μαρμαρυγὰς μὲν τὸ πάθος προςείπομεν, τὸ δὲ τοῦτο ἀπεργαζόμενον λαμπρόν τι καὶ στίλβον ἐπωνομάσαμεν.

B. τὸ δὲ τούτων αὖ μεταξὺ πυρὸς γένος πρὸς μὲν τὸ τῶν ὀμμάτων ὑγρὸν ἀφικνούμενον καὶ κεραννύμενον αὐτῷ, στίλβον δὲ οὔ, τῇ δὲ διὰ τῆς νοτίδος αὐγῇ τοῦ πυρὸς μιγνυμένῃ, χρῶμα ἔναιμον παρασχομένῃ, τοὔνομα ἐρυθρὸν λέγομεν· λαμπρόν τε ἐρυθρῷ λευκῷ τε μιγνύμενον ξανθὸν γέγονε. τὸ δὲ ὅσον μέτρον ὅσοις, οὐδ' εἴ τις εἰδείη, νοῦν ἔχει τὸ λέγειν, ὧν μήτε τινὰ ἀνάγκην μήτε τὸν εἰκότα λόγον μετρίως ἄν τις εἰπεῖν εἴη δυνατός·

C. ἐρυθρὸν δὲ δὴ μέλανι λευκῷ τε κραθὲν ἁλουργὸν, ὄρφνινον δὲ, ὅταν τούτοις μεμιγμένοις καυθεῖσί τε μᾶλλον συγκραθῇ

μέλαν. πυῤῥὸν δὲ ξανθοῦ τε καὶ φαιοῦ κράσει, φαιὸν δὲ λευκοῦ τε καὶ μέλανος, τὸ δὲ ὠχρὸν λευκοῦ ξανθῷ μιγνυμένου. λαμπρῷ δὲ λευκὸν ξυνελθὸν καὶ εἰς μέλαν κατακορὲς ἐμπεσὸν κυανοῦν χρῶμα ἀποτελεῖται, κυανοῦ δὲ λευκῷ κεραννυμένου γλαυκὸν, πυῤῥοῦ δὲ μέλανι πράσιον· τὰ δὲ ἄλλα ἀπὸ τούτων σχεδὸν δῆλα, αἷς ἂν ἀφομοιούμενα μίξεσι διασώζοι τὸν εἰκότα μῦθον·

D. *εἰ δέ τις τούτων ἔργῳ σκοπούμενος βάσανον λαμβάνοι, τὸ τῆς ἀνθρωπίνης καὶ θείας φύσεως ἠγνοηκὼς ἂν εἴη διάφορον, ὅτι θεὸς μὲν τὰ πολλὰ εἰς ἓν ξυγκεραννύναι καὶ πάλιν ἐξ ἑνὸς εἰς πολλὰ διαλύειν ἱκανῶς ἐπιστάμενος ἅμα καὶ δυνατὸς, ἀνθρώπων δὲ οὐδεὶς οὐδέτερα τούτων ἱκανὸς οὔτε ἔστι νῦν οὔτ' εἰςαῦθίς ποτε ἔσται.*" —

Ac ne parum diligenter inquisisse in rem, quam aggressi sumus, videamur, singula pervideamus.

Auctor l. „*τέταρτον δὲ γένος* — inquit *αἰσθητῶν πολυειδέστατον καὶ ποικιλώτατον, ὁρατὰ δὲ λέγεται.*"

Similiter Plato l. l. p. 67 C:

„*τέταρτον δὴ λοιπὸν ἔτι γένος αἰσθητικὸν, ὃ διελέσθαι δεῖ, συχνὰ ἐν ἑαυτῷ ποικίλματα κεκτημένον, ἃ ξύμπαντα μὲν χρόας ἐκαλέσαμεν, φλόγα τῶν σωμάτων ἑκάστων ἀποῤῥέουσαν, ὄψει ξύμμετρα μόρια ἔχουσαν πρὸς αἴσθησιν.*" —

Quantum ante acquisisse fidei visus sibi sit auctor l., qui dicis causâ sonum fuderat Pythagorei, tantum et plus etiam continuo amisit quâdam in furando dementiâ.

Iam enim ipsum, ipsum, inquam, e suis insidiis contra se testem suscitabo. Magnum videtur, quod conor, difficile non est, quod polliceor. Nisi eundem et adversarium et testem habuerit Plato, nolo vincat.

Initium auctoris l. quod est? „*Τέταρτον δὲ γένος αἰσθητῶν.*"

Exspectatio nostra quae est? *Πέμπτον δὲ γένος αἰσθητῶν*, quam esse iustam, ipsa disputatio auctoris l. testimonio est. Quid ita? Quia de quattuor iam generibus *αἰσθητῶν* disseruit, quorum primum complexus erat sub *ἁφῇ*, sub *γεύσει* alterum, tertium sub *ὀσμῇ*, quartum denique sub *ἀκοῇ*.

Quid igitur erratum illud clamat?

Scilicet hoc, auctorem l. in circumscribendo Platonis Timaeo

imprudenter sane eiusdem Platonis numero — iure quidem apud hunc quarto, quoniam tactum in sensuum numero esse noluit —[515]) in errorem inductum et ipsum scripsisse quartum, ubi oportebat quintum.

At enim forsitan hoc defensoribus (si qui sunt hodiedum) auctoris l. veniat in mentem, reliquum esse, ut statuatur, eundem, qui dicat „*τὰ δὲ περὶ τὰν γεῦσιν ἔοικε τᾷ ἁφᾷ*“, hos sensus, qui duo sunt, consociasse ad unum, probantem Aristoteleum illud „*τὸ δὲ γευστικὸν εἶδός τι ἁφῆς ἐστιν.*“ [516])

Fecit unum? iure scilicet optimo? Solam, credo, similitudinem, non dissimilitudinem spectavit.

Dabunt illi et concederet ipse, si revixisset, iam sibi effugium esse nullum. —

Hîc ego si finem facerem inquirendi in eum, satis diligentiae, satis controversiae, satis religiosissimo cuique iudici fecisse videar, cur secundum Platonem iudicari debeat. Tamen perinde ac si in hanc disceptationem summa quaeque conclusa et comprehensa sint, de reliquis quaeram.

Auctor l.: „*ἐν ᾧ* (sc. *γένει*) *χρώματά τε παντοῖα καὶ κεχρωσμένα μυρία.*“

Plato p. 67 C:

„*ἃ ξύμπαντα* (sc. *ποικίλματα*) *χρόας ἐκαλέσαμεν*“ *κτλ.* —

auctor l. „*πρᾶτα δὲ τέττορα, λευκὸν, μέλαν, λαμπρὸν, φοινικοῦν· τἆλλα γὰρ ἐκ κιρναμένων τούτων γεννᾶται*“,

quibus quattuor coloribus primis cfr. Plat. Tim. p. 67 D: „*τὰ δὲ μείζω* — p. 67 E *μέλαν*“,

ubi *τὸ λευκόν* et *τὸ μέλαν* definitione, quam vim habeant, exprimitur —

et p. 67 E „*τὴν δὲ ὀξυτέραν* — p. 68 A *ἐπωνομάσαμεν*“,

---

[515]) Plato enim, quae auctor l. sub *ἁφᾷ* protulit, *κοινά* dixerat *περὶ ὅλον τὸ σῶμα παθήματα* neque ea proprio cuidam sensui subiecerat.

[516]) cfr. nota 480.

[517]) Quamquam eadem fere peccat Galenus „*περὶ τῶν συμπτωμάτων διαφορᾶς*“ cap. 5 (vol. 7, p. 74, v. 11 sqq. Kühn) scribens:

„*εἰσὶ δ' αὐτῶν* (sc. *τῶν* .... *συμπτωμάτων*) *αἱ πρῶται διαφοραὶ τέτταρες· τὰ μὲν γὰρ ὁρατὰ, τὰ δ' ἀκουστὰ, τὰ δ' ὀσφραντὰ, τὰ δὲ γευστὰ, τὰ δ' ἁπτὰ τετύχηκεν ὄντα*“. —

ubi *τὸ λαμπρὸν* sive *τὸ στίλβον* —

denique p. 68 B „*τὸ δὲ — λέγομεν*“,

ubi *τὸ ἐρυθρόν*, par idemque, ut videtur, quod auctoris lib. *φοινικοῦν*, —

breviter describuntur.

Quod auctor l. hos quattuor colores plane dicit primos, Plato non dicit, nihil differunt: etenim Plato quoque aperuit, ex his quattuor generari reliquos. Referuntur igitur „*τἆλλα ἐκ κιρναμένων τούτων γεννᾶται*“ ad Plat. Tim. p. 68 B „*λαμπρόν τε ἐρυθρῷ* — p. 68 D *τὰ δὲ ἄλλα ἀπὸ τούτων δῆλα*“, ubi haec agitur mixtio.

Istius „*τὸ μὲν ὦν λευκὸν διακρίνει τὰν ὄψιν*“

perinde valent atque Plat. Tim. p. 67 E: „*τὸ μὲν διακριτικὸν τῆς ὄψεως λευκόν*“,

et illa „*τὸ δὲ μέλαν συγκρίνει*“ non discrepant a Plat. Tim. p. 67 E:

„*τὸ δ' ἐναντίον αὐτοῦ* (sc. *τοῦ λευκοῦ*, *τοῦ διακριτικοῦ*) *μέλαν*, quoniam contrarium *τοῦ διακριτικοῦ* putatur et est *τὸ συγκριτικόν*.

Auctoris l. alteri aequationis membro:

„*ὅκως περ τὸ θερμὸν διαχεῖ τὰν ἀφὰν, τὸ δὲ ψυχρὸν συνάγεν δάναται*“

gemina, siquidem non urgeas *ἀφάν*, sententia „Tim.“ p. 67 D:

„*τὰ μὲν συγκρίνοντα, τὰ δὲ διακρίνοντα αὐτὴν* (sc. *τὴν ὄψιν*) *τοῖς περὶ τὴν σάρκα θερμοῖς καὶ ψυχροῖς .... ἀδελφὰ εἶναι*“,

quorum alterum, *τὸ θερμόν*, (p. 61 D „*πρῶτον μὲν* — p. 62 B *ὄνομα*“) et re et nomine sumptum dicitur ab eiusdem *φύσει διακρινούσῃ*, et alterum, *τὸ ψυχρόν*, explicatur *ξυνωθοῦν*, neque aliud Platoni *ξυνωθοῦν* aliud *ξυνάγον*, quandoquidem id, quod efficitur, *ξυναγόμενον* ab eo appellatur. Atque etiam verbum illud *διαχεῖν* in Platonis usu erat de istâ ipsâ ignis vi p. 45 E.

Nec auctoris l. aequatio continuata:

„*καὶ τὸ στρυφνὸν συνάγεν τὰν γεῦσιν, τὸ δὲ δριμὺ διαιρῆν πέφυκε*“

abhorret a Platonis ingenio. cfr. p. 67 D: „*τὰ μὲν συγκρίνοντα, τὰ δὲ διακρίνοντα αὐτὴν* (sc. *τὴν ὄψιν*) . . . . *τοῖς περὶ*

τὴν γλῶτταν στρυφνοῖς καὶ ὅσα θερμαντικὰ ὄντα δριμέα ἐκαλέσαμεν, ἀδελφὰ εἶναι" —

et p. 65 D, ubi de *στρυφνοῖς· ξυνάγει*, inquit, *τὰ φλέβια* (quorum quidem *φλεβίων* auctor l. reposuit *πόρως*),

et p. 65 E, ubi *δριμέα* explanata his:

„*τέμνοντά τε πάνθ', ὁπόσοις ἂν προςπίπτῃ*", *τέμνειν* autem geminum verbo *διαιρεῖν*, quod eâ ipsâ vi usurpatur a Platone p. 79 A.

Nulla igitur, — si alterius *ἁφάν* et *φοινικοῦν*, alterius *φλέβια* excipias — in varietate ac dissensione videntur esse, nisi quod ea, quae Plato uberius exposuit, auctor l. breviter tantum attigit. Platonis mens de quoque colore, cuius mentionem fecit, explicata, auctoris l. de *λευκῷ* quidem et *μέλανι* constituta paucis, nullis de *λαμπρῷ* et *φοινικοῦντι* aut de coloribus mixtis.

Quae cum ita sint, et ad certissimum illud furti indicium ante delatum — memineris quaeso *τοῦ τετάρτου γένους* — accedat, quod Theophrastus „de sens. et sens." § 86 nulli istam de Pythagoreis doctrinam attribuit, esse hunc quoque locum e Plat. Timaeo expressum, quis est, quin concesserit? —

Cum quo iudicio optime conveniunt, quae veteres philosophi de coloribus professi esse feruntur.

Pythagorei — Zelleri [518]) quidem opinione Neopythagorei — secundum Ps. Plutarchum „plac. phil." I, 15 colores censebant corporum esse superficies eorumque discrimina e diversis elementorum mixtionibus explicabant atque ex alimentorum (aut locorum) et aëris varietatibus. Exhibet ille quattuor colorum genera a Pythagoreis constituta haec: *λευκόν τε καὶ μέλαν, ἐρυθρὸν, ὠχρόν*, quae eadem alter Plutarchi sectator, Ps. Galenus „*περὶ φιλοσόφου ἱστορίας*" cap. 10 (vol. 19, p. 258 Kühn), post Stobaeus „Ecl. phys." I, cap. 17, § 1 (Ia, p. 362, v. 5 sq. ab imo, Heeren). —

Aliorum eâdem de re doctrinas accepimus a Theophrasto „*περὶ αἰσθήσεων καὶ περὶ αἰσθητῶν*". Sed longum est dicere de omnibus et supervacaneum: unum Empedoclem eligam.

---

[518]) l. l. III, 2, p. 119, not. 2, ed. II.

Hic[519]) enim colores esse voluit *ἀποῤῥοὰς σχημάτων ὄψει συμμέτρους καὶ αἰσθητούς*“ (cfr. Plato „Meno“ p. 76 C:

„*ΣΩ. Οὐκοῦν λέγετε ἀποῤῥοάς τινας τῶν ὄντων κατ' Ἐμπεδοκλέα; ΜΕ. Σφόδρα γε. ΣΩ. Καὶ πόρους, εἰς οὓς καὶ δι' ὧν αἱ ἀποῤῥοαὶ πορεύονται; ΜΕ. Πάνυ γε. ΣΩ. Καὶ τῶν ἀποῤῥοῶν τὰς μὲν ἁρμόττειν ἐνίοις τῶν πόρων, τὰς δὲ ἐλάττους ἢ μείζους εἶναι. ΜΕ. Ἔστι ταῦτα. ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ὄψιν καλεῖς τι; ΜΕ. Ἔγωγε. ΣΩ. Ἐκ τούτων δὴ ξύνες, ὅ, τι λέγω, ἔφη Πίνδαρος. ἔστι γὰρ χρόα ἀποῤῥοὴ σχημάτων ὄψει ξύμμετρος καὶ αἰσθητός*“

et Stobaeus „Ecl. phys.“ I, cap. 17 (I a, p. 364, v. 1 Heeren) „*τὸ τοῖς πόροις τῆς ὄψεως ἐναρμόττον*“)

primosque posuit colores (ibidem p. 364, v. 4 Heeren) eosdem atque Pythagorei illi.

A quo profectus Plato illustravit omnem hunc de coloribus locum. Quâ de re non inepte Goethe „Gesch. der Farbenlehre“ I, sect. 1 haec disputat:

„Noch vollkommener tritt uns bei Plato jede vorige Denkweise gereinigt und erhöht entgegen. Er sondert, was empfunden wird. Die Farbe ist sein viertes Empfindbares. Hier finden wir die Poren, das Innere, das dem Aeussern antwortet, wie beim Empedocles, nur geistiger und mächtiger, aber was vor Allem ausdrücklich zu bemerken ist, er kennt den Hauptpunkt der ganzen Farben- und Lichtschattenlehre, denn er sagt uns, durch das Weisse werde das Gesicht entbunden, durch das Schwarze gesammelt. Wir mögen anstatt der griechischen Worte „*συγκρίνειν*“ und „*διακρίνειν*“ in anderen Sprachen setzen, was wir wollen, zusammenziehen, ausdehnen, sammeln, entbinden, fesseln, lösen etc., so finden wir keinen so geistig körperlichen Ausdruck für das Pulsiren, in welchem sich Leben und Empfinden ausspricht. Ueberdies sind die griechischen Ausdrücke Kunstworte, die bei mehreren Gelegenheiten vorkommen, wodurch sich ihre Bedeutsamkeit jedesmal vermehrt.“

---

[519]) cfr. Sturz „Empedocles“ p. 349, p. 460 sqq. cfr. Stallbaum ad Platonis Menonem p. 76 C.

Atque haec quidem ille.

Ego vero non obtundam diutius. Etenim iam dudum vereor, ne disputatio mea aliena a re esse videatur.

Restat auctoris l. mos verborum.

Vocem illam Epicharmi, Aristophanis, Euripidis, aliorum „στεῤῥός" p. 101 A nescio an iniuriâ Plato (cfr. „Phaedo" p. 98 C) ut poëticum aspernatus esse dicatur, certe ante ipsum aspernatus non erat Democritus, cuius etiam στεῤῥότης erat (cfr. Plutarchus II, 1111 A), nec post Aristoteles „περὶ ζώων γενέσεως" IV, 5, 773, B, 33, Ps. Aristoteles „Probl." κγ', 29, p. 934, B, 9 et 11, Ps. Hippocrates „γυναικείων" I, 59 in. (vol. 8, p. 116, v. ult. Littré) „μαζοὶ στεῤῥοί", ibidem I, 73 extr. (vol. 8, p. 154, v. 7 Littré) II, 134 in. (p. 320 v. 13) II, 156 (p. 330, v. 4 ab imo), alter Ps. Hippocrates „ἐπιστολή" 11 fin. (vol. 9, p. 330, v. 1 Littré) „στεῤῥὸς τὰ ἤθεα, Philo Iudaeus „περὶ τῶν μετονομαζομένων" § 38 ante med. (610 prope fin. M.), „quod deus immutabilis" § 3 med. (274 ultra med. M.), „de migr. Abr." § 39 ultra med. (471 extr. M.), „de Abr." § 35 haud procul ab in. (II, 28 ante med. M.), „de legat. ad Caium" § 38 ante med. (II, 590 haud longe ab in. M.), Aretaeus Cappadox p. 13, v. 11, p. 145, v. 20 Ermerins, Plutarchus I, 764 B, II, 352 A, 725 E, Lucianus „Lexiph." 23 fin. (vol. 5, p. 201, v. 7 ed. Bip. 1790), „de gymnasiis" cap. 27 (vol. 7, p. 187, v. 9), Galenus cfr. Oribasius LIV, 12 (vol. 3, p. 118, v. 4 Buss. et Dar.), Sextus Empiricus „adv. Math." VII, 375 (p. 271, v. 29 Bekker), Herodianus „Hist." VI, 7, 7 Fr. Aug. Wolf.

„σᾶψις" autem (p. 101 A), usurpata in carminibus Empedoclis V, 387 Stein, 21, 20 Mullach (cfr. Ps. Galenus „ὅροι ἰατρ." 99 [vol. 19, p. 373 Kühn]: „Ἐμπεδοκλῆς δὲ σήψει suppl. φησὶ γίνεσθαι τὰς πέψεις τῆς τροφῆς"), Platoni certe inusitata erat, non auctori Axiochi p. 365 D, medicis Hippocrateis „ἐπιδημιῶν" II, 2, 2 (vol. 5, p. 84, v. 6 Littré), „προῤῥητικός" I, 99 (vol. 5, p. 538 Littré), Aristoteli „περὶ ἀναπνοῆς" cap. 20, p. 480, A, 1 „Meteor." IV, 1, 379, A, 3 et 8 et 13 et 16 et 21, IV, 11, 389, B, 8, alibi, Theophrasto „H. Pl." III, cap. 1, § 5 extr. V, 4 § 5 et 7, „C. Pl." I, 1, 2,

I, 5, 2 in., II, 8, 2 extr., II, 9, 14, II, 17, 4 extr., III, 22, 2, III, 22, 3 fin. et 4 extr., III, 24, 4 extr., IV, 4, 7, IV, 4, 9, IV, 14, 3 in., IV, 16, 3, V, 4, 5 sq., V, 6, 3, V, 9, 3 bis, VI, 8, 4 bis, „περὶ ὀσμῶν“ § 3, § 26 ter, § 56 extr., „περὶ ἱδρώτων“ § 9 (I, 813, v. 12 ab imo Schneider) „περὶ πυρός“ § 37 (I, p. 718, v. 3 Schneider) „περὶ τῶν ἀθρόον φαινομένων ζῴων“ § 1 (I, p. 832, v. 6 Schneider), Philoni Iudaeo „V. M.“ I, § 36 extr. (113 med. M.), „de victimas offer.“ § 6 ante med. (II, 255 prope extr. M), alibi, — cfr. Eusebius „Pr. Ev.“ VIII, 14, 59 (vol. 1, p. 463, v. 25 Dindorf) —, Athenaeo, Pneumaticorum principi, cfr. Oribasius l. l. IX, 12 (vol. 2, p. 304, v. 10 Buss. et Dar.), Pneumaticis reliquis, velut Cassio iatrosophistae „Probl.“ 2 (p. 146, v. 9 et 12 Ideler), Plutarcho II, 636, D, 658, A, C, 725, C, 912, C, 914, D, 915, B, C, 957, E, 968, A, 1078, D, Philoni Byblio apud Eusebium „Pr. Ev.“ I, 10, 2 (vol. 1, p. 41, v. 1 Dindorf), Ptolemaeo „τετράβιβλος“ I, p. 13, v. 16 Oporin., Galeno vol. 7, p. 3, v. 7, p. 34, v. 10, p. 295, v. 11, p. 741, v. 10, p. 748, v. 7 Kühn, alibi, Ps. Galeno „εἰςαγωγή“ cap. 13 (vol. 14, p. 751, v. 10 Kühn) cap. 16 (p. 771, v. 1 Kühn), Alexandro Aphr. „φυσικῶν σχολιῶν“ III, 14 (p. 210, v. 24, p. 212, v. 1 Sp.), Ps. Alexandro „περὶ πυρετῶν“ cap. 20, cap. 27, § 6, cap. 29, § 6 (cfr. Ideler l. l. p. 95, v. 2, p. 101, v. 3, p. 104, v. 32), „Probl.“ I, 66, I, 88, I, 96, I, 98, II, 15, II, 42, II, 53 (p. 21, v. 34, p. 30, v. 13, p. 33, v. 27, p. 34, v. 12, p. 58, v. 24, p. 64, v. 27, p. 67, v. 34 Ideler), Clementi Alexandrino „Protrept.“ cap. 2, § 36 (vol. 1, p. 31, v. 12 Klotz).

Neque πέψιν (p. 101 A) apud Platonem invenies, sed iam apud Empedoclem, cfr. Plutarchus „quaest. nat.“ cap. 21 (II, 917, C, Wytt.), et apud Hippocratem, Littraei quidem sententiâ verum, aliorum falsum, „περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς“ 18 prope fin. (vol. 1, p. 614, v. ult. Littré), cum idem, verum dico, non personatum, in primo „ἐπιδημιῶν“ cap. 5 in. (vol. 2, p. 632, v. 1 ab imo, p. 634, v. 2 Littré) et in tertio cap. 4 med. (vol. 3, p. 74, v. 6 Littré) exhibeat πεπασμόν, πέψιν porro apud Ps. Hippocratem „περὶ διαίτης ὀξέων“ 14 ante med. (vol. 2, p. 470, v. 7 Littré), apud Aristotelem „Meteor.“ IV, 2, 379, B,

12 et 18 et 27, cap. 3, p. 380 A, 6 et 9 et 11 et 12 et 22, B, 13 et 16, p. 381 A, 10 et 23, B, 10 et 15 et 20, „περὶ χρωμάτων“ cap. 5, p. 796 B, 17 et 20, „περὶ ἀναπνοῆς“ cap. 8 in., alibi, apud Theophrastum „H. Pl.“ I, 12, 2 extr., V, 1, 3, „C. Pl.“ I, 3, 5, I, 11, 4 extr., I, 13, 11, I, 15, 3 bis, I, 16, 1 in., I, 16, 2 extr., I, 16, 8 in., I, 16, 13, I, 17, 1 sq., I, 17, 3 bis, I, 17, 5 ter, I, 19, 5, I, 22, 6, II, 1, 4 extr., II, 2, 3, II, 3, 8 ter, II, 6, 1 in., II, 7, 2, II, 7, 4 extr., II, 8, 1 in., II, 8, 4 extr., II, 15, 6, III, 1, 2 bis, III, 10, 2, III, 16, 3 sq., IV, 3, 4 extr., IV, 4, 1, IV, 6, 7 in., IV, 8, 2, IV, 12, 3 extr., IV, 15, 1 bis, VI, 3, 4 sq., VI, 6, 1 bis, VI, 6, 2 bis, VI, 6, 3 sq., VI, 6, 5, VI, 6, 7, VI, 6, 9 bis, VI, 7, 3 in., VI, 7, 5, VI, 7, 8, VI, 8, 3 sq., VI, 9, 4 extr., VI, 11, 4 bis, VI, 11, 5 bis, VI, 11, 11, VI, 11, 16, VI, 14, 1, VI, 14, 3, VI, 15, 2 bis, VI, 16, 1 bis, VI, 16, 3 bis, VI, 17, 4 in., VI, 17, 12 bis, VI, 17, 13, VI, 18, 3, VI, 18, 8 extr. et 9 extr., VI, 18, 12 extr., VI, 20, 3, „περὶ πυρός“ § 41 fin. (I, p. 719, v. 3 ab imo, Schneider), „περὶ ὀσμῶν“ § 6 (I, p. 734, v. 6 ab imo et v. 4 indidem), „περὶ ἀνέμων“ § 50 (I, p. 777, vv. 12. 14. 19.), „περὶ ἱδρώτων“ § 20 extr. (I, p. 817, v. 4 Schneider), apud Ps. Democritum „περὶ φύσιος ἀνθρώπου“ (cfr. Hippocrates ed. Littré vol. 9, p. 396, v. 9), apud Erasistratum, citatum a Galeno „περὶ πλήθους“ cap. 6 (vol. 7, p. 538, v. 2 Kühn), apud septuaginta interpretes V. T. „Hosea“ VIII, 8, alibi, apud Philonem Iudaeum „de opif. mundi“ § 56 extr. (39 in. M.), „de ebrietate“ § 27 (I, 373, M.), apud Dioscoridem Pedacium „περὶ ὕλης ἰατρικῆς“ V, 35 (cfr. Oribasius V, 25 — vol. 1, p. 402, v. 1 Buss. et Dar.), apud Athenaeum Pneumaticum (cfr. Oribasius IX, 12 — vol. 2, p. 304, v. 9 Buss. et Dar.), apud Archigenem, a Galeno citatum vol. 13, p. 167 Kühn, ab Aëtio „tetrab.“ VI, p. 101 B, v. 7 ed. gr. Ald. 1534, apud Aretaeum Capp. ed. Ermerins. p. 86, v. 5, p. 100, v. 12 sq., p. 101, v. 7, p. 104, v. 5, p. 106, v. 1, p. 128, v. 9 et 13, p. 135, v. 13, p. 152, v. 3 sq., p. 244, v. 2, p. 253, v. 11, p. 269, v. 4 ab imo, p. 270, v. ult., apud Rufum, cfr. Oribasius IV, 2 (vol. 1, p. 272, v. 2 ab imo, Buss. et Dar.) V, 3 (vol. 1, p. 325, v. 2, p. 326, v. 8, p. 328, v. 3, p. 333, v. 3 ab imo) V, 11 (vol. 1, p. 358, v. ult.) VII, 26

vol. 2, p. 100, v. 4) LIV, 20 (vol. 3, p. 160, v. 5), apud Plutarchum ut plurimum de concoctione cibi in corpore humano,[520]) I, 666, C, ubi universe quidem de humorum concoctione relata est Theophrasti sententia, II, 131, C, 133, D, F, 136, F, 396, A, 636, D, hoc quidem loco de concoctione humoris in arboribus et lignis assignata Firmo sententia, 663, B, 669, B, et de omni concoctione, generatim igitur 912, B, de concoctione musti p. 918 E, denique 995, C, apud Galenum vol. 5, p. 139, v. 4 ab imo, p. 175, v. 2, vol. 7, p. 206, v. 6, p. 209, v. 4 ab imo, p. 210, v. 3 et 14, p. 214, v. 8 et 11, p. 222, v. 11, p. 245, v. 4, p. 255, v. 2, p. 261, v. 2, p. 538, v. 2, vol. 10, p. 847, v. 9, vol. 14, p. 726, vol. 19, p. 360 sq., p. 363, p. 372 Kühn, alibi, apud Alexandrum Aphr. „περὶ ψυχῆς“ I, fol. 129, A, 12 et 8 et 7 ab imo, fol. 132, B, 12 a summo et 5 ab imo, fol. 133, A, 13 sq., ibidem II, fol. 142, B, 6 ab imo, fol. 158, B, 25, „περὶ μίξεως“ l. l. II, p. 615, v. 9 et 4 ab imo, apud Ps. Alexandrum Aphr. „Probl.“ I, 22 bis (p. 11, v. 16 sq. Ideler) „Probl.“ I, 66 (p. 21, v. 33) „Probl.“ I, 90 (p. 31, v. 21) „Probl.“ I, 118 (p. 40, v. 18) „Probl.“ I, 130 (p. 44, v. 33) „Probl.“ II, 20 (p. 60, v. 9) „Probl.“ II, 63 (p. 72, v. 4) „Probl.“ II, 66 (p. 74, v. 17) „Probl.“ II, 71 (p. 78, v. 12 Ideler).

Sed quid ego singulos affero? omnibus, si non philosophis, at certe medicis I et II et III p. Chr. n. saec. haec ipsa vox tritissima est.

Nomine „πλᾶξις“ (p. 101 A), quo Plato nusquam, utitur Euclides „εἰςαγωγὴ ἁρμον.“ p. 22, v. 12 Meibom, Philo J. „quod deus immut.“ § 18 ultra in. (285 ante med. M.), „de ebrietate“ § 30 med. (375 med. M.), „de migr. Abr.“ § 9 med. (443 med. M.), „leg. alleg.“ III, § 64 extr. (I, 123 extr. M.), „de cherubim“ § 35 ultra med. (I, 162, ultra med. M.), Ps. Plutarchus „plac. phil.“ IV, 19 fin. et 20 in. (II, 902, E sq. Wytt.),

---

520) de concoctione fructuum autem foliorumque cum alibi, tum in libro „περὶ χρωμάτων, qui vulgo Aristoteli tribuitur, cap. 5, p. 795, B, 8 et 23, p. 796, A, 16 et 24, B, 17 et 20 et 27 et 32, p. 797, A, 12 et 18 et 30, cap. 6, p. 799 A, 8 et 13, B, 16, de concoctione succi pilorum, pennarum, corii animantium ibidem cap. 6, p. 797, B, 2.

Anaxagorae φωνῆς definitionem explicans (cfr. Ps. Galenus „περὶ φιλοσ. ἱστ.“ cap. 27 — vol. 19, p. 312 Kühn), Nicomachus Gerasenus „ἁρμον. ἐγχειρίδιον“ p. 7 Meibom „καθόλου γάρ φαμεν ψόφον εἶναι πλῆξιν ἀέρος“, Aquila Ponticus „Prov.“ cap. 17, v. 10 (pars II, p. 320, v. 4 ab imo, Bahrdt), qui interpres V. T. Hadriani temporibus vixit, Aelianus denique Platonicus — cfr. Porphyrius „comm. in Ptolemaei Harmonica“ apud Wallisium „opera math.“ III, p. 216, v. 23, p. 217, v. 16 ab imo —.

Itemque a Platone alienum esse dicitur quidem, sed iniuriâ, si recte memini, verbum „διήκειν“ (p. 101 A); a Stoïcis in deliciis habetur (cfr. Krische l. l. p. 382), in deliciis etiam a medicis, qui vocantur methodici, teste Sexto Empirico „Hypot.“ I, 240: ὡς γὰρ Σκεπτικὸς χρῆται τῇ „ „οὐδὲν ὁρίζω“ “ φωνῇ καὶ τῇ „ „οὐδὲν καταλαμβάνω“ “, καθάπερ εἰρήκαμεν, οὕτω καὶ ὁ Μεθοδικὸς κοινότητα καὶ διήκειν καὶ τὰ παραπλήσια ἀπεριέργως.“ Usitatum autem etiam fuerat tragicis, velut Aeschylo „Sept.“ 900, „Ag.“ 476, Sophocli „Oed. Col.“ 306, Euripidi „Iphig. Aul.“ 426, Herodoto, rerum scriptori, VI, 32, de philosophis Ps. Platoni „Ax.“ p. 364 A, Aristoteli „Meteor.“ II, 5, 362, B, 35; 363, A, 5 et 18, „H. A.“ II, 17, 507, A, 36, Theophrasto „C. Pl.“ I, 12, 5, I, 20, 5, VI, 10, 7, alibi, nec displicuit Pl. Aristoteli „de mundo“ cap. 3, p. 393, B, 5 et 25, cap. 5 med., p. 396, B, 29, cap. 6, p. 398, B, 8, Plutarcho I, 292, A, 411, E, 1001, B, II, 812, A, 813, B, 1026, C, Ps. Plutarcho II, 882, A laudanti Stoïcam definitionem dei, II, 901, E laudanti Chrysippeam visûs, II, 885, A Stoïco-Heracliteum placitum de naturâ fati, II, 899, B recentiorum quorundam de loco ἡγεμονικοῦ, Luciano „Ver. Hist.“ I, 19 (vol. 4, p. 237, v. ult. ed. Bip. 1790), aliis.

Pariter nomen „ἐκμελής“ (p. 101 B) in Platonis consuetudine non est, frequentatur ab Aristoxeno „ἁρμονικῶν στοιχείων“ I, p. 29, v. 13, II, p. 36, v. 9 ab imo, p. 37, v. 2, p. 38, v. 3, p. 52, v. 18, p. 54, v. 8 et 16, III, p. 63, v. 5, p. 64, v. 9 et 19 et 31, p. 65, v. 15, et a Philone Iudaeo „περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου“ § 4 med. (521 med. M.), „de ebrietate“ § 36 med. (375 med. M.), „de conf. ling.“ § 5 fin.

(407 med. M.) § 13 ultra med. (413 med. M.) § 29 haud longe ab in. (427 prope extr. M.), „de vict. offer." § 15 prope fin. (II, 263 extr. M.), „leg. alleg." II, § 3 med. (I, 68 in. M.) III, § 18 ultra med. (I, 98 prope extr. M.), „de cherubim" § 30 extr. (I, 158 haud procul ab in. M.), „de caritate" § 3 prope extr. (II, 387 med. M.), obvium est apud Plutarchum I, 446, D, 88, F, II, 1135, A, apud Dionem Chrysostomum „or." 68 fin. (617 fin. M.), apud Aelianum „N. A." II, 11, X, 32, apud Ptolemaeum „ἁρμονικά" I, cap. 4 (cfr. Wallisius l. l. III, p. 9 v. 12 et 14) I, cap. 14 (Wall. III, p. 33, v. 16) II, cap. 12 (Wall. III, p. 85, v. 16) III, cap. 5 (Wall. III, p. 135, v. 22) III, cap. 9 (Wallisius III, p. 143, v. 10), apud Pollucem II, 117, IV, 57, apud Clementem Alex. „Strom." V, cap. 4, § 19 med. (vol. 3, p. 16, v. 10 sq. Klotz), „Paedag." II, cap. 5, § 46 (vol. 1, p. 218, v. 8 et v. 11, apud Ps. Nicomachum Ger. „ἁρμονικῆς ἐγχ." II, p. 35, v. 6 ab imo, Meibom., apud Sextum Emp. „adv. Math." XI, 186 (p. 581, v. 30) VI, 38 (p. 756, v. 3) VI, 58 (p. 759, v. 29 Bekker).

De voce „φοινικοῦν" (p. 101 C) haec dicenda mihi sunt:

Bardilius quidem „Epochen der vorzüglichsten philosophischen Begriffe" p. 193 pro genuinitate libelli cum aliis tum hoc usus est argumento, auctorem antiquiore nomine „φοινικοῦν" idem significare, quod Platonem recentiore „ἐρυθρόν".

Recte iam Tennemannus l. l. p. 95 Bardilium eo refutavit, quod ἐρυθρόν iam in Iliade IX, 365, XIX, 38 et in Odysseâ V, 93 et 165, IX, 163 usu receptum esse ostendit.

Cui argumento adde etiam illud:

vox „φοινικοῦν", quamquam apud Platonem desideratur, tamen eius aetate non obsoleverat, quippe quae Xenophontea „Anab." I, 12, 16 „Cyrop." I, 1, 2, VII, 1, 2 „Ages." II, 7, nec post, quippe quae Aristotelea[521]) „Meteor." I, 5, 342, B,

[521]) Mitto librum „περὶ χρωμάτων", cuius dubia auctoritas, lectio incerta: modo φοινικοῦν cap. 2, p. 792, A, 7 et 9 et 11 et 13 sq. et 28, B, 10, cap. 5, p. 795, B, 27, cap. 6, p. 799, A, 10, modo φοινικιοῦν cap. 2, p. 792, B, 2, p. 793, A, 7, B, 24, cap. 5, p. 795, B, 1 et 29, p. 796, A, 10 et 25 et 29, B, 4 et 9 et 13 et 15 et 24, p. 797, A, 28, cap. 6, p. 799 A, 15, B, 3.

7 et 11 et 20, III, 2, 372, A, 7, III, 4, 374, A, 4 et 8 et 28 et 32, B, 11 et 31, p. 375, A, 2 et 8 et 11 sqq. et 15 et 22, B, 10, „de sens. et sens.“ cap. 3, p. 440, v. 1, „de somniis“ cap. 2, p. 459, B, 16, Theophrastea „H. Pl.“ I, cap. 13, § 1 (I, p. 39, v. 18 Schneider) III, cap. 7, § 3 (p. 83, v. 5) III, 10, 2 (p. 93, v. 4) III, 13, 7 in. (p. 104, v. 11) III, 16, 1 (p. 109, v. 3) IV, 6, 9 fin. (p. 140, v. 10 ab imo) IV, 6, 10 (p. 141, v. 6) IX, 15, 5 extr. (p. 314, v. 20), „περὶ πυρός“ § 75 (T. I, p. 731, v. 7 ab imo), „περὶ λίθων“ § 33 (T. I, p. 695, v. 1 Schneider), Ps. Hippocratea „περὶ καρδίης“ 1 in. (vol. 9, p. 80, v. 2 Littré), „γυναικείων“ I, 95 (vol. 8, p. 222, v. 3 ab imo, Littré), trita etiam septuaginta interpretibus V. T. — cfr. Schleusner — nec aliena a consuetudine Metrodori, (Lampsaceni Epicurei?) in libro „περὶ αἰσθητῶν“?[522]), de quo scholiasta Arati in Bekkeri editione p. 137, v. 4: „Μητρόδωρος δὲ τὴν ἶριν αἰτιολογῶν φησιν,“ „ „ὅταν ἐξ ἐναντίας τῷ ἡλίῳ ἐνσταθῇ νέφος πεπυκνωμένον, τηνικαῦτα ἐμπιπτούσης τῆς αὐγῆς τὸ νέφος κυανοῦν διὰ τὴν κρᾶσιν γίνεται, τὸ δὲ περιφαινόμενον τῇ αὐγῇ φοινικοῦν“ “, Polybii VI, 41, 7, Zopyri apud Oribasium XIV, 58 (vol. 2, p. 578, v. 2 ab imo), Diodori Siculi XIII, 46, Philonis J. „V. M.“ III, § 6 (148 fin. M.), „de ebrietate“ § 42 ultra med. (381 extr. M.), „leg. alleg.“ III, § 18 med. (98 ultra med. M.), Dioscoridis III, 105, Aretaei Capp. p. 74, v. 8 Ermerins., Plutarchi I, 68, F, 332, B, 754, C, 1016, E, Favorini Arelatensis apud Gellium „N. A.“ II, 26 ante med., Pausaniae I, 28, 8, Pollucis IV, 118, VII, 55, Ps. Galeni denique „περὶ φιλοσ. ἱστ.“ cap. 19 (vol. 19, p. 290, v. 12 et 14 et 16).

Sed meae diligentiae pensum magis in persolvendâ eâ quaestione est exigendum, quis primus nomine „φοινικοῦν“ colorem de quattuor principalibus unum nuncupaverit et quinam deinceps.

Posidoniusne primus? Nescio.

Unus de asseclis Philo Iudaeus? Certe quidem apud hunc φοινικοῦν vicem praestare videtur ἐρυθροῦ et hoc quidem loco „leg. alleg.“ III, § 18 med. (I, 98 ultra med. M.): „εἰδέ τε γὰρ

---

[522]) cfr. Zellerus III, 1, p. 345, not. 2.

ὁ ὀφθαλμὸς τὸ σῶμα, καὶ εὐθὺς ὁ νοῦς ἀντελάβετο, τὸ ὁραθὲν ὅτι μέλαν ἢ λευκὸν, ἢ ὠχρὸν ἢ φοινικοῦν, ἢ τρίγωνον ἢ τετράγωνον ἤ στρογγύλον ἤ τὰ ἄλλα χρώματά τε καὶ σχήματα".

Nomen „κιρνάναι" (p. 101 C) illud Homeri aliorumque poetarum,[523]) — de quo numero aetatis Platone inferioris et disparis quidem laudo Nicandrum „Al." v. 75 et Andromachum, Neronis medicum, seniorem „Theriaca" v. 64 Buss. et Oppianum „Halieutica" IV, v. 10, V, v. 275 (cfr. „poëtae gr. bucolici et didactici" Parisiis 1851 Didot), — a Platonis oratione solutâ abhorret, non prorsus ab illâ Aristotelis (veri an falsi?) „περὶ ἐνυπνίων" 2, p. 460, A, 30, ubi verbum compositum legitur „ὑποκιρνάναι", nec ab illâ Dioclis apud Oribasium LIV, 22 (vol. 3, p. 179, v. 2 et p. 180, v. 5 Buss. et Dar., Dieuchis ibidem VIII, 42 (vol. 2, p. 262, v. 3), Heracliti grammatici „Alleg. Homer." cap. 69, p. 136, v. 13 Mehler (cap. 69, p. 207, v. 4 Schow), alibi, velut cap. 65 extr. p. 196, v. 6 Schow, Philonis J. „de migr. Abr." § 9 extr. (444 ultra in. M.) — cfr. „ἐγκίρνασθαι" in Philonis fragm. vol. 6, p. 196, v. 6 ab imo, ed. Lips. 1829 — (apud Eusebium „Pr. Ev." VIII, 14, 47 — vol. 1, p. 461, v. 6 Dindorf.), Plutarchi I, 341, E, et I, 185, C. („Fab. Max." cap. 19), quo loco an Plutarchus illud a Posidonio sumpserit, nescio, Appiani „Mithrid." cap. 111 (vol. 1, p. 414, v. 4 Bekker), Herodiani I, 17, 8 Wolf, Herodoti medici apud Oribasium V, 30 (vol. 1, p. 426, v. 5 et 8, Alexandri Aphr. „περὶ μίξεως" (apud Idelerum „Aristotelis Meteorologicorum libri") II, p. 589, v. 2, p. 591, v. 10, p. 592, v. 18, p. 595, v. 9 ab imo, p. 599, v. 16, p. 600, v. 7, p. 601, v. 7 et 4 ab imo, p. 602, v. 9 ab imo, p. 609, v. 10 ab imo, p. 613, v. 5 ab imo, p. 616, v. ult., p. 617, v. 3, p. 618, v. 14,, Sexti Emp. „Hypot." III, 57, (p. 133, v. 32, p. 134, v. 5 sq.) III, 58 (p. 134, v. 11 Bekker), Clementis Alex. „Protrept." cap. 1, § 5 (vol. 1, p. 7, v. 14 Klotz), „Paedag." I, cap. 6, § 48 (vol. 1, p. 138, v. 25 K.) II, cap. 2, § 19 (vol. 1, p. 197, v. 13 et 15 et 21 K.) II, cap. 2, § 23 (vol. 1, p. 200, v. 7 Klotz).

---

[523]) cfr. Pollux VI, 24 „τὸ γὰρ ἐκίρνα καὶ κιρνάναι ποιητικώτερον, ὥσπερ καὶ ὁ κιρνάς· οἱ δὲ πεζοὶ λέγουσι (καὶ) κεραννύς".

Nihil igitur locis illis scriptum ab auctore l. non congruens et conveniens consuetudini saeculorum p. Chr. n. I et II.

Iam ad doctrinarum comparationem, unde huc declinavit quaestio, revocetur.

Auctor l. p. 101 C sustentationem animantium tractat his: „*Τρέφεσθαι δὲ τὸ σκᾶνος τῶν ἐναερίων ζῴων καὶ συνέχεσθαι τᾶς μὲν τροφᾶς διαδιδομένας διὰ τῶν φλεβῶν εἰς ὅλον τὸν ὄγκον κατ' ἐπιῤῥοὰν, οἷον δι' ὀχετῶν ἀγομένας καὶ ἀρδομένας ὑπὸ τῶ πνεύματος,* (ubinam? an cum Galeno [524]) in corde demum?) *ὃ διαχεῖ αὐτὰν ἐπὶ τὰ πέρατα φέρον.*"

Quo loco cave ne ex verbis „*ἐναέρια ζῷα*" sequi existimes, ut auctor non solum de hominibus, sed de aliis etiam animantibus — exceptis *τοῖς ἐνύδροις* — ita quidem disputaturus sit, ut appareat, quid sui quaeque genera habeant. Non semper quidem contineri videtur eius oratio solis in hominibus, sicuti p. 102 D sq., ubi quae de morbis animi dicuntur, et p. 103 B—E, ubi quae de educatione et de virtute, nusquam nisi ad hos referri possunt, nec tamen peculiaris ulla mentio habetur reliquorum animantium, quorum vide ne iis tantum locis meminerit, quibus de eâ naturâ agitur, quam iste communem putaverit ipsis cum homine.

Iam cfr. Plat. Tim. p. 77 C sqq.:

„*ταῦτα δὴ τὰ γένη πάντα φυτεύσαντες οἱ κρείττους τοῖς ἥττοσιν ἡμῶν ἡμῖν τροφὴν τὸ σῶμα αὐτὸ ἡμῶν διωχέτευσαν τέμνοντες οἷον ἐν κήποις ὀχετοὺς, ἵνα ὥςπερ ἐκ νάματος ἐπιόντος ἐπάρδοιτο·*

D. *καὶ πρῶτον μὲν ὀχετοὺς κρυφαίους ὑπὸ τὴν ξύμφυσιν τοῦ δέρματος καὶ τῆς σαρκὸς δύο φλέβας ἔτεμον νωτιαίας, δίδυμον, ὡς τὸ σῶμα ἐτύγχανε δεξιοῖς τε καὶ ἀριστεροῖς ὄν. ταύτας δὲ καθῆκαν παρὰ τὴν ῥάχιν καὶ τὸν γόνιμον μεταξὺ λαβόντες μυελὸν, ἵνα οὗτός τε ὅτι μάλιστα θάλλοι, καὶ ἐπὶ τἆλλα εὔρους ἐντεῦθεν ἅτ' ἐπὶ κάταντες ἡ ἐπίχυσις γιγνομένη παρέχοι τὴν ὑδρείαν ὁμαλήν.*

E. *μετὰ δὲ ταῦτα σχίσαντες περὶ τὴν κεφαλὴν τὰς φλέβας καὶ δι' ἀλλήλων ἐναντίας πλέξαντες διεῖσαν, τὰς μὲν ἐκ τῶν*

---

[524]) „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*" VI, cap. 8 (vol. 5, p. 572, v. 4 sqq. ab imo, Kühn).

δεξιῶν ἐπὶ τἀριστερὰ τοῦ σώματος, τὰς δ' ἐκ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ κλίναντες, ὅπως δεσμὸς ἅμα τῇ κεφαλῇ πρὸς τὸ σῶμα εἴη μετὰ τοῦ δέρματος, ἐπειδὴ νεύροις οὐκ ἦν κύκλῳ κατὰ κορυφὴν περιειλημμένη, καὶ δὴ καὶ τὸ τῶν αἰσθήσεων πάθος ἵν' ἀφ' ἑκατέρων τῶν μερῶν εἰς ἅπαν τὸ σῶμα εἴη διαδιδόν.

p. 78 A. *τὸ δ' ἐντεῦθεν ἤδη τὴν ὑδραγωγίαν παρεσκεύασαν τρόπῳ τινὶ τοιῷδε, ὃν κατοψόμεθα ῥᾷον προδιομολογησάμενοι τὸ τοιόνδε, ὅτι πάντα ὅσα ἐξ ἐλαττόνων ξυνίσταται, στέγει τὰ μείζω, τὰ δ' ἐκ μειζόνων τὰ σμικρότερα οὐ δύναται, πῦρ δὲ πάντων γενῶν σμικρομερέστατον, ὅθεν δι' ὕδατος καὶ γῆς ἀέρος τε καὶ ὅσα ἐκ τούτων ξυνίσταται, διαχωρεῖ καὶ στέγειν οὐδὲν αὐτὸ δύναται. ταὐτὸν δὴ καὶ περὶ τῆς παρ' ἡμῖν κοιλίας διανοητέον, ὅτι σιτία μὲν καὶ ποτὰ ὅταν εἰς αὐτὴν ἐμπέσῃ, στέγει, πνεῦμα δὲ καὶ πῦρ σμικρομερέστερα ὄντα τῆς αὑτῆς ξυστάσεως οὐ δύναται.*

B. *τούτοις οὖν κατεχρήσατο ὁ θεὸς εἰς τὴν ἐκ τῆς κοιλίας ἐπὶ τὰς φλέβας ὑδρείαν, πλέγμα ἐξ ἀέρος καὶ πυρὸς οἷον οἱ κύρτοι ξυνυφηνάμενος, διπλᾶ κατὰ τὴν εἴσοδον ἐγκύρτια ἔχον, ὧν θάτερον αὖ πάλιν διέπλεξε δίκρουν· καὶ ἀπὸ τῶν ἐγκυρτίων δὴ διετείνατο οἷον σχοίνους κύκλῳ διὰ παντὸς πρὸς τὰ ἔσχατα τοῦ πλέγματος.*

C. *τὰ μὲν οὖν ἔνδον ἐκ πυρὸς ξυνεστήσατο τοῦ πλοκάνου ἅπαντα, τὰ δ' ἐγκύρτια καὶ τὸ κύτος ἀεροειδῆ, καὶ λαβὼν αὐτὸ περιέστησε τῷ πλασθέντι ζῴῳ τρόπον τοιόνδε· τὸ μὲν τῶν ἐγκυρτίων εἰς τὸ στόμα μεθῆκε· διπλοῦ δὲ ὄντος αὐτοῦ κατὰ μὲν τὰς ἀρτηρίας εἰς τὸν πλεύμονα καθῆκε θάτερον, τὸ δ' εἰς τὴν κοιλίαν παρὰ τὰς ἀρτηρίας· τὸ δ' ἕτερον σχίσας τὸ μέρος ἑκάτερον κατὰ τοὺς ὀχετοὺς τῆς ῥινὸς ἀφῆκε κοινὸν, ὥσθ' ὅτε μὴ κατὰ στόμα ἴοι θάτερον, ἐκ τούτου πάντα καὶ τὰ ἐκείνου ῥεύματα ἀναπληροῦσθαι.*

D. *τὸ δ' ἄλλο κῦτος τοῦ κύρτου περὶ τὸ στόμα ὅσον κοῖλον ἡμῶν περιέφυσε, καὶ πᾶν δὴ τοῦτο τοτὲ μὲν εἰς τὰ ἐγκύρτια ξυῤῥεῖν μαλακῶς, ἅτε ἀέρα ὄντα, ἐποίησε, τοτὲ δὲ ἀναῤῥεῖν μὲν τὰ ἐγκύρτια, τὸ δὲ πλέγμα, ὡς ὄντος τοῦ σώματος μανοῦ, δύεσθαι εἴσω δι' αὐτοῦ καὶ πάλιν ἔξω, τὰς δ' ἐντὸς τοῦ πυρὸς ἀκτῖνας διαδεδεμένας ἀκολουθεῖν ἐφ' ἑκάτερα ἰόντος τοῦ ἀέρος, καὶ τοῦτο, ἕως περ ἂν τὸ θνητὸν ξυνεστήκῃ ζῷον, μὴ διαπαύεσθαι γιγνόμενον.*

E. *τούτῳ δὲ δὴ τῷ γένει ἐπωνυμίας θέμενον ἀναπνοὴν καὶ ἐκπνοὴν λέγομεν θέσθαι τοὔνομα. πᾶν δὲ δὴ τὸ ἔργον καὶ τὸ πάθος τοῦθ' ἡμῶν τῷ σώματι γέγονεν ἀρδομένῳ καὶ ἀναψυχομένῳ τρέφεσθαι καὶ ζῆν. ὁπόταν γὰρ εἴσω καί ἔξω τῆς ἀναπνοῆς ἰούσης τὸ πῦρ ἐντὸς ξυνημμένον ἕπηται, διαιωρούμενον δὲ ἀεὶ διὰ τῆς κοιλίας* (p. 79 A.) *εἰςελθὸν τὰ σιτία καὶ ποτὰ λάβῃ, τήκει δὴ καὶ κατὰ σμικρὰ διαιροῦν διὰ τῶν ἐξόδων, ᾗπερ πορεύεται, διάγον, οἷον ἐκ κρήνης ἐπ' ὀχετοὺς ἐπὶ τὰς φλέβας ἀντλοῦν αὐτὰ, ῥεῖν ὥςπερ δι' αὐλῶνος τοῦ σώματος τὰ τῶν φλεβῶν ποιεῖ ῥεύματα*".

Nec vero in singula intrandum non est.

Auctoris lib. doctrina

„*Τρέφεσθαι δὲ τὸ σκᾶνος τῶν ἐναερίων ζῴων καὶ συνέχεσθαι τᾶς μὲν τροφᾶς διαδιδομένας διὰ τῶν φλεβῶν εἰς ὅλον τὸν ὄγκον κατ' ἐπιῤῥοάν*",

ubi attendas velim, *τροφὰν* intelligi sanguinem,[525]) effecta ad similitudinem Plat. Tim. p. 78 E:

„*πᾶν δὲ δὴ τό τε ἔργον καὶ τὸ πάθος τοῦθ'* (sc. *ἡ ἀναπνοὴ καὶ ἐκπνοὴ*) *ἡμῶν τῷ σώματι γέγονεν ἀρδομένῳ καὶ ἀναψυχομένῳ τρέφεσθαι καὶ ζῆν· ὁπόταν γὰρ . . . . τὸ πῦρ ἐντὸς ξυνημμένον ἕπηται, διαιωρούμενον δὲ ἀεὶ διὰ τῆς κοιλίας εἰςελθὸν τὰ σιτία καὶ ποτὰ λάβῃ, τήκει δὴ καὶ κατὰ σμικρὰ διαιροῦν, διὰ τῶν ἐξόδων, ᾗπερ πορεύεται, διάγον, οἷον ἐκ κρήνης ἐπ' ὀχετοὺς ἐπὶ τὰς φλέβας ἀντλοῦν αὐτὰ, ῥεῖν ὥςπερ δι' αὐλῶνος τοῦ σώματος καὶ τῶν φλεβῶν ποιεῖ ῥεύματα*"

et — dico de verbis „*εἰς ὅλον τὸν ὄγκον κατ' ἐπιῤῥοάν*" — p. 80 D: „*καὶ διὰ ταῦτα δὴ καθ' ὅλον τὸ σῶμα πᾶσι τοῖς ζῴοις τὰ τῆς τροφῆς νάματα οὕτως ἐπίῤῥυτα γέγονε*". —

Atque etiam „*ὄγκος*" eâdem vi in Plat. Tim. p. 81 B.

Manifestum tamen est, auctorem l. hoc uno differre a Platone, quod ille hoc quidem loco sese continet in tractandâ solâ medicorum *ἀναδόσει*, de quâ post videbitur.

Quae annectit auctor l.: „*οἷον δι' ὀχετῶν ἀγομένας*" (suppl. *τᾶς τροφᾶς ὑπὸ τῶ πνεύματος*),

---

525) cfr. Alexander Aphr. *περὶ ψυχῆς*" l. l. I, fol. 140 B, 10 sq.: „*τοῦ δὲ τὴν χορηγίαν τοῖς ζῴοις τῆς τροφῆς ἀπὸ ταύτης* (sc. *τῆς καρδίας*) *εἶναι, σημεῖον αἱ φλέβες, αἱ τῆς* (v. 11) *τροφῆς, τουτέστι τοῦ αἵματος, διάκονοι· ἐσχάτη γὰρ τροφὴ τὸ αἷμα*".

ea conferantur Plat. Tim. p. 79 A:

„*οἷον ἐκ κρήνης ἐπ' ὀχετοὺς ἐπὶ τὰς φλέβας ἀντλοῦν* (sc. *τὸ πῦρ ἐντὸς ξυνημμένον*) *αὐτὰ* (sc. *τὰ σιτία καὶ ποτά*)"

et p. 77 C:

„*τὸ σῶμα αὐτὸ ἡμῶν διωχέτευσαν τέμνοντες οἷον ἐν κήποις ὀχετοὺς, ἵνα ὥςπερ ἐκ νάματος ἐπιόντος ἄρδοιτο*". —

Illa vero auctoris l.: „*καὶ ἀρδομένας ὑπὸ τῶ πνεύματος*" non concidunt cum Plat. Tim. p. 77 C:

„*ἵνα . . . . ἄρδοιτο*" (sc. *τὸ σῶμα*),

neque enim ibi Plato cibum *ἄρδεσθαι* asseverat *ὑπὸ τοῦ πνεύματος* aut *ὑπὸ τοῦ πυρὸς*,

nec reddere videntur, et ne ex parte quidem, p. 78 E sqq.:

„*πᾶν δὲ δὴ τό τε ἔργον* (sc. *ἀναπνοὴ καὶ ἐκπνοὴ*) *καὶ τὸ πάθος τοῦθ' ἡμῶν τῷ σώματι γέγονεν ἀρδομένῳ καὶ ἀναψυχομένῳ τρέφεσθαι καὶ ζῆν. ὁπόταν γὰρ εἴσω καὶ ἔξω τῆς ἀναπνοῆς ἰούσης τὸ πῦρ ἐντὸς ξυνημμένον ἕπηται, ... τήκει δὴ* (sc. *τὰ σιτία καὶ ποτὰ*) *καὶ . . . . ῥεῖν . . . . τὰ τῶν φλεβῶν ποιεῖ ῥεύματα*",

quo loco humectandi (*τοῦ ἄρδεσθαι*) negotium, ni fallor, tribuitur *πυρὶ ἐντὸς ξυνημμένῳ* i. e. innato calori, refrigerandi autem (*τοῦ ἀναψύχεσθαι*) respirationi (*ἀναπνοῇ καὶ ἐκπνοῇ*), quod alterum — refrigerationem dico — putaverit quispiam auctorem libelli praeteriisse,[526]) retinuisse illud, *πυρὶ* substituentem *πνεῦμα*, quod nescio an ex igni constare iudicaverit et aëre. Neque enim in libello irrigari dicitur corpus, nec humectari sanguis, sed liquefieri, — qui liquidus quidem per se operâ *πνεύματος* fiat liquidior — vel potius rigari *πνεύματι* i. e. fieri *πνευματῶδες*.

Quare conferendam censeo Plat. Tim. paginam 70 A:

„*Τὴν δὲ δὴ καρδίαν ἅμμα τῶν φλεβῶν καὶ πηγὴν τοῦ περιφερομένου κατὰ πάντα τὰ μέλη* <u>*σφοδρῶς*</u> *αἵματος εἰς . . . . κατέστησαν*",

siquidem Galenus „*περὶ Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων*" VI, cap. 8 prope med. (vol. 5, p. 573, v. 6 sqq. ab imo, Kühn) hunc locum recte sic interpretatur:

„*οὐ ταὐτόν . . . . ἐστιν, ἢ πηγὴν αἵματος ἁπλῶς εἰπεῖν, ἢ προς-*

---

[526]) nisi humectando iunctam voluerit *κατὰ συμβεβηκός* refrigerationem quandam.

θεῖναι τοῦ περιφερομένου σφοδρῶς. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἥπατος ὁρμώμενον οὐ περιφέρεται σφοδρῶς, ὅτι μήτε πνευματῶδές ἐστι, μήθ' ὅλως σφύζουσιν αἱ περιέχουσαι φλέβες αὐτό. τό δ' ἐκ τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας τῆς καρδίας ὁρμώμενον θερμότερόν τε τοῦδε καὶ πνευματῶδες ἱκανῶς ἐστιν, ὡς ἂν σφυζόντων αὐτοῦ τῶν ἀγγείων. καλεῖται δ' ὑπὸ μὲν τῶν παλαιοτάτων ἰατρῶν καὶ φιλοσόφων τὸ γένος τῶν ἀγγείων ὡςαύτως θατέρῳ φλὲψ, ὑπὸ δὲ τῶν ἄλλων ἀρτηρία μὲν τὸ σφύζον, τὸ δὲ ἄσφυκτον φλέψ".

De reliquis: ὃ (sc. *πνεῦμα*) *διαχεῖ αὐτὰν* (sc. *τὰν τροφὰν*) *ἐπὶ τὰ πέρατα φέρον*",

ubi sese continuisse videtur auctor in sanguinis inde a corde cursu, conferatur non Plat. Tim. p. 79 A: „*διὰ τῶν ἐξόδων . . . . ῥεύματα*," nec p. 80 D, sed pag. 70 A modo laudata.

Patebit, non in alia quidem omnia discessisse auctorem lib., sed iussisse *πνεῦμα* munus *πυρός* obire.

Ecce autem haec *πνεύματος* substitutio Stoïcorum [527]) sectatorem redolet!

---

[527]) Haud equidem confirmaverim, Aristotelis, cuius esse quidem dicitur locus ille „de gen. an." V, 2, 781 A, 20 sqq.:

„*οἱ γὰρ πόροι τῶν αἰσθητηρίων πάντων, ὥςπερ εἴρηται ἐν τοῖς περὶ αἰσθήσεως, τείνουσι πρὸς τὴν καρδίαν, τοῖς δὲ μὴ ἔχουσι καρδίαν πρὸς τὸ ἀνάλογον. ὁ μὲν οὖν τῆς ἀκοῆς, ἐπεί ἐστι τὸ αἰσθητήριον ἀέρος, ᾗ τὸ πνεῦμα τὸ σύμφυτον ποιεῖται ἐνίοις μὲν τὴν σφύξιν, τοῖς δὲ τὴν ἀναπνοὴν καὶ εἰςπνοὴν, ταύτῃ περαίνει*" —

et alter hic „*περὶ ζῴων μορίων*" III, 6, 668, B, 33 sqq.:

„*Πλεύμονα μὲν οὖν ἔχει διὰ τὸ πεζὸν εἶναί τι γένος τῶν ζῴων. ἀναγκαῖον μὲν γὰρ γίνεσθαι τῷ θερμῷ κατάψυξιν, ταύτης δὲ δεῖται θύραθεν τὰ ἔναιμα τῶν ζῴων· θερμότερα γάρ. τὰ δὲ μὴ ἔναιμα καὶ τῷ συμφύτῳ πνεύματι δύναται καταψύχειν*" —

tertius denique „*περὶ ζωῆς καὶ θανάτου*" 4, p. 469, B, 6, sqq.:

„*πάντα δὲ τὰ μόρια καὶ πᾶν τὸ σῶμα τῶν ζῴων ἔχει τινὰ σύμφυτον θερμότητα φυσικὴν* (sive *σύμφυτόν τι πνεῦμα*)· *διὸ ζῶντα μὲν φαίνεται θερμὰ, τελευτῶντα δὲ καὶ στερισκόμενα τοῦ ζῆν τοὐναντίον. ἀναγκαῖον δὴ ταύτης τὴν ἀρχὴν τῆς θερμότητος ἐν τῇ καρδίᾳ τοῖς ἐναίμοις εἶναι, τοῖς δ' ἀναίμοις ἐν τῷ ἀνὰ λόγον· ἐργάζεται γὰρ καὶ πέττει τῷ φυσικῷ θερμῷ τὴν τροφὴν πάντα, μάλιστα δὲ τὸ κυριώτατον*" — (cfr. Zellerus II, 2, p. 374, not. 2), —

nec Erasistrati, cuius illud — probatum fere Ps. Galeno „*εἰςαγωγὴ*

His enim posterisque multis et medicis — praecipue quidem et insigniter Pneumaticis [528]) — et philosophis πνεῦμα, illud dico ζωτικόν, [529]) non ψυχικόν, idem fere valebat, quod innatus calor, [530]) quem Plato nominabat πῦρ ἐντὸς ξυνημμένον sive θερμότητα, auctor l. p. 101 E. φυσικὰν θερμότατα, alii modo φυσικὸν πῦρ, [531]) modo φυσικὴν θερμότητα [532]) sive φυσικὸν θερμόν, [533]) atque etiam

ἢ ἰατρός" cap. 11 ante med. (vol. 14, p. 713, v. 8 ab imo, sqq. — placitum erat:

„δυσὶ . . . . ὕλαις . . . . διοικεῖσθαι . . . . τὸ ζῷον, τῷ μὲν αἵματι, ὡς τροφῇ, τῷ δὲ πνεύματι ὡς συνεργῷ εἰς τὰς φυσικὰς ἐνεργείας",

ac si de causâ quaeris, propter allatam illo libelli loco vocem „συνέχεται", Stoïcorum imprimis propriam, nec tamen alienam aut a Platone aut ab Aristotele, qui haud prorsus dissimili in re utuntur eâdem, alter in „Phaedone" p. 86 B — isque dialogus vere Platonicus est nec Zelleri quidem iudicio II, 1, 384, not. 1, ed. III a Panaetio Platoni abiudicatus —, alter in primo περὶ ψυχῆς cap. 5, p. 411, B, 6 sqq. —

Multo minus sectatorem istum dixerim Hippocratis, cuius equidem nego esse placitum illud:

„ῥίζωσις φλεβῶν ἧπαρ, ῥίζωσις ἀρτηριῶν καρδίη· ἐκ τουτέων ἀποπλανᾶται εἰς πάνθ' αἷμα καὶ πνεῦμα καὶ θερμασίη διὰ τούτων φοιτᾷ",

quamquam aït certe Galenus „περὶ Ἱπποκράτους καὶ Πλάτ. δογμάτων" VI, 8 ultra med. (vol. 5, p. 577, v. 7 sqq. Kühn). Hic enim ipse Galenus „de morborum causis" cap. 3 (vol. 7, p. 14, v. 8 sqq. Kühn) testatur haec: „ὀνομάζει μὲν γὰρ (sc. Ἱπποκράτης) ὁμοίως τοῖς ἄλλοις παλαιοῖς τὰ δύο γένη τῶν ἐναίμων ἀγγείων φλέβας, οὐχ ὥσπερ οἱ νεώτεροι τὸ ἕτερον μόνον, τὸ μὴ σφύζον".

[528]) cfr. Galenus „περὶ διαγνώσεως σφυγμῶν" IV, cap. 2 (vol. 8, p. 936, Kühn):

„βούλεται γὰρ (sc. ὁ Ἀγαθῖνος) τεταμένον καὶ ἐξεριστικὸν δι' ὅλου τὸ πνεῦμα κατὰ τοὺς πλήρεις ἐμφαίνεσθαι σφυγμοὺς, ἄῤῥωστόν τε καὶ καταπῖπτον ῥᾳδίως καὶ μηδεμίαν ἔχον ἀντίβασιν ἐν τοῖς κενοῖς. εἴτε δὲ τὸ σύμφυτον πνεῦμα καὶ ζωτικὸν τὸ διὰ τῶν σωμάτων, ὡς αὐτοὶ (i. e. οἱ Πνευματικοὶ) βούλονται, τεταμένον, εἴτε τὸ ἀερῶδές τε καὶ ὑλικὸν τὸ ἐν ταῖς εὐρυχωρίαις, οὐ πάνυ μὲν ἡ λέξις ἀποσαφεῖ, τῇ δ' ὅλῃ τῶν ἀνδρῶν γνώμῃ τεκμαίροιτ' ἄν τις τὸ ζωτικὸν αὐτὸν λέγειν".

[529]) cfr. Ps. Galenus „ὅροι ἰατρ." 74 (vol. 19, p. 366 Kühn), ibidemque vol. 19, p. 371 Kühn, ubi idem πνεῦμα ἔνθερμον vocatur.

[530]) cfr. Ps. Galenus „ὅροι ἰατρ." vol. 19, p. 356 Kühn: „τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἔμφυτόν ἐστι θερμὸν τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ".

[531]) Aristoteles „περὶ ἀναπνοῆς" cap. 8, p. 474 B, 12.

[532]) Aristoteles „περὶ ζωῆς καὶ θανάτου" cap. 6, p. 470, A, 20 et Ps. Alexander Aphr. „περὶ πυρετῶν" cap. 8 (p. 85, v. 26 sqq. Ideler), „Probl."

σύμφυτον θερμότητα φυσικήν,[534]) modo *θερμότητα ζωτικήν*,[535]) modo *ζωτικὴν δύναμιν καὶ θερμότητα*,[536]) modo *ἔμφυτον θερμόν*[537]) sive *ἔμφυτον θερμασίαν*,[538]) quemque unâ cum *πνεύματι ψυχικῷ*[539])

I, 17, I, 130, II, 32, II, 34 (p. 9, v. 31 sq., p. 44, v. 29, p. 62, v. 14 sq., p. 62, v. 27 Ideler).

[533]) Aristoteles „*περὶ ζωῆς καὶ θανάτου*" cap. 4, p. 469, B, 12, cap. 6, p. 470, A, 22; Ps. Alexander Aphr. „*περὶ πυρετῶν*" cap. 2, § 2 (p. 82, v. 21 Ideler); Ps. Galenus „*ὅροι ἰατρ.*" vol. 19, p. 375 Kühn.

[534]) Aristoteles l. l. cap. 4, p. 469, B, 8.

[535]) Aristoteles „*περὶ ἀναπνοῆς*" 6, 473, A, 9.

[536]) Ps. Alexander Aphr. „Probl." I, 17 (p. 9, v. 31 sq. Ideler) et „Probl." I, 43 (p. 15, v. 30 sq. Ideler).

[537]) cfr Hippocrates „*ἀφορισμοί*" I, 14 sq. (T. IV, p. 466 Littré) et Pneumatici cuiusdam arteriae definitio apud Ps. Galenum „*ὅροι ἰατρ.*" 74 (vol. 19, p. 366 et p. 373 Kühn) et Ps. Alexander Aphr. „*περὶ πυρετῶν*" cap. 8 (p. 85, v. 27 Ideler), „Probl." I, 43 (p. 15, v. 29 Ideler), alibi.

[538]) Sexcenties quidem Galenus, velut „*περὶ τῶν τῆς ἀναπνοῆς αἰτιῶν*" vol. 4, p. 166 Kühn — „*περὶ χρείας ἀναπνοῆς*" vol. 4, p. 508 Kühn.

[539]) Ps. Alexandri quidem Aphr., qui rationem in capite collocabat, accurata distinctio haec erat:

1) *πνεῦμα ἀτμοειδές*, in iecinore paratum (alibi *φυσικόν*),
2) *πνεῦμα ἀεροειδές*, in corde paratum (alibi *ζωτικόν*),
3) *πνεῦμα αἰθεροειδές*, in capite paratum (alibi *ψυχικόν*).

cfr. „Probl." II, 67 (p. 75, v. 22 Ideler):

„*ἐν γὰρ τῷ ἥπατι τοῦ αἵματος πεττομένου καὶ μεταβαλλομένου ὑπὸ τῆς αὐτόθι συμμέτρου θερμότητος καὶ ὑγρότητος γεννᾶται πνεῦμα ἀτμοειδές· τοῦτο δὲ διὰ τῆς κοίλης φλεβὸς ἀνιὸν μετὰ τοῦ αἵματος πρὸς καρδίαν καὶ ἐπὶ πλέον θερμαινόμενον καὶ λεπτυνόμενον γίνεται ἀεροειδές·* (proprie *ζωτικόν* „Probl." I, 98, p. 34, v. 12 Ideler) *καὶ πάλιν ἀναπεμπόμενον διὰ τῶν καρωτίδων ἀρτηριῶν πρὸς τὴν βάσιν τοῦ ἐγκεφάλου κατὰ πρόνοιαν φύσεως ἐκεῖσε παιδαγωγούμενον κατ' ἰδιότητά τινα φυσικὴν ὑπὸ τῆς τοῦ ἐγκεφάλου ψυχρότητος ἀποβαλὸν τὴν ἄμετρον ζέσιν γίνεται πνεῦμα αἰθεροειδὲς* (= *ψυχικόν* „Probl." II, 64 extr. — p. 73, v. 30 Ideler), *ὅπερ ὀργανόν ἐστι ψυχῆς πρὸς ἐνέργειαν* . . . . et v. 34 sqq.:

„*ἔτι γε μὴν διὰ τῆς ἀναπνοῆς ὁ εἰσιὼν ἀὴρ ἐν τῇ καρδίᾳ λεπτυνόμενος καὶ ἀνιὼν διὰ τῶν ἀρτηριῶν πρὸς ἐγκέφαλον καὶ αὐτὸς τροφὴ καθίσταται τοῦ αἰθεροειδοῦς καὶ ψυχικοῦ πνεύματος· ὅπερ εἰ μὲν σῶμα τυγχάνει, προσοικείτω τῷ σώματι, εἰ δὲ λεπτότατον καὶ καθαρώτατον καὶ διαυγέστατον φιλιοῦται, ψυχῇ λογικῇ σῶμα ἀσώματόν πως ὑπάρχον καὶ δεσμὸς ἔμμεσος τυγχάνει τῶν ἄκρων ἐναντίαν οὐσίαν ἐχόντων· τοῦτο τὸ πνεῦμα καλῶς μὲν εὐσταθοῦν διάγει ψυχῇ πάντα κατὰ λόγον ἐνεργεῖν· ἀμέτρως δὲ ψυχόμενον*" κτλ.

Stoïci eorumque sectatores, velut Pneumatici, ad unum omnes *συνέχειν*[540]) *τὸ σῶμα*, persuasum sibi habebant.

Nec secus existimavit auctor l., qui hoc loco de medicorum *ἀναδόσει* cogitavit, cuius definitio apud Ps. Galenum „*ὅροι ἰατρικοί*" vol. 19, p. 573 Kühn haec est:

„*Ἀνάδοσίς ἐστιν ὁλκὴ τῆς πεφθείσης καὶ οἰκονομηθείσης καὶ ἐξαιματωθείσης τροφῆς εἰς πάντα τὰ τοῦ σώματος μόρια καὶ μέρη ὑπὸ τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ*," quam falsam dico e sententiâ quidem veterum medicorum, si auctor solum sanguinis inde a corde cursum accipi voluit *ἀνάδοσιν*, rectam, si inde a iecinore.[541])

---

[540]) cfr. Galenus „*περὶ πλήθους*" cap. 3 (vol. 7, p. 525 Kühn):

„*καὶ γὰρ οἱ μάλιστα εἰςηγησάμενοι τὴν συνεκτικὴν δύναμιν, ὡς οἱ Στωϊκοί, τὸ μὲν συνέχον ἕτερον ποιοῦσι, τὸ συνεχόμενον δὲ ἄλλο· τὴν μὲν γὰρ πνευματικὴν οὐσίαν* (= *πνεῦμα ἔνθερμον* — cfr. Diog. L. VII, 157) *τὸ συνέχον, τὴν δὲ ὑλικὴν τὸ συνεχόμενον, ὅθεν ἀέρα μὲν καὶ πῦρ συνέχειν φασί, γῆν δὲ καὶ ὕδωρ συνέχεσθαι*".

Quod idem *συνέχειν* Stoïci *τῇ* (*κοινῇ πάντων*) *φύσει*, naturae (suppl. divinae — Cicero „N. D." II, 11, 30) attribuunt (Diog. L. VII, 148 — cfr. Krische l. l. I, 458 sq.).

De Pneumaticis cfr. Ps. Galenus „*εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός*" cap. 9 (vol. 14, p. 699 Kühn), quo loco *συνέχειν* quidem non legitur:

„*οἱ δὲ περὶ Ἀθήναιον καὶ Ἀρχιγένην μόνῳ τῷ διήκοντι δι' αὐτῶν πνεύματι* (et *ψυχικῷ* et *ζωτικῷ*) *καὶ τὰ φυσικὰ συνεστάναι τε καὶ διοικεῖσθαι* . . . . *ἀπεφήναντο*",

idemque de se ipso l. l. cap. 13 haud longe ab in. (vol. 14, p. 726, v. 6 sqq. Kühn):

„*τοῦ δὲ ἐμφύτου πνεύματος διττὸν εἶδος· τὸ μὲν φυσικόν, τὸ δὲ ψυχικόν· εἰσὶ δὲ οἳ καὶ τρίτον εἰςάγουσι, τὸ ἑκτικόν. ἑκτικὸν μὲν οὖν ἐστι πνεῦμα τὸ συνέχον τοὺς λίθους, φυσικὸν δὲ τὸ τρέφον τὰ ζῷα καὶ τὰ φυτά. ψυχικὸν δὲ τὸ ἐπὶ τῶν ἐμψύχων αἰσθητικά τε ποιοῦν τὰ ζῷα καὶ κινούμενα πᾶσαν κίνησιν. ἵδρυται δὲ ἐν τοῖς ζῴοις· ἐκ γὰρ τῶν τριῶν συνέστηκε τὰ ζῷα. τὸ μὲν οὖν ψυχικὸν ἐν τῇ κεφαλῇ κατῴκισται, τὸ δὲ φυσικὸν ἐν καρδίᾳ, τὸ δὲ ἑκτικὸν ἐν παντὶ τῷ σώματι*". —

[541]) Placuit enim Ps. Galeno, ni erro, illud, sucum e cibo secretum verti in sanguinem non in pulmonibus demum et in corde, sed prope iecur: idem igitur, quod medico illi vel philosopho (Posidonione?), a quo haec sua sumpsit Cicero „N. D." II, 55, 137:

„Ex intestinis autem et alvo secretus a reliquo cibo sucus is, quo alimur (*πεφθεῖσα τροφή*?), permanat ad iecur per quasdam a medio intestino usque ad portas iecoris, sic enim appellantur, ductas et directas vias, quae per-

Eandem vero, quam auctor l. p. 102 A *ἀνάδοσιν* intelligit Galenus in tractando illo Platonis Timaei loco (p. 79 A „*οἷον*

---

tinent ad iecur eique adhaerent. Atque inde aliae pertinentes sunt, per quas cadit cibus a iecore dilapsus. Ab eo cibo cum est secreta bilis iique humores, qui e renibus profunduntur (*οἰκονομηθείσης τροφῆς* iterumque *πεφθείσης*?), reliqua se in sanguinem vertunt (*ἐξαιματοῦται τροφή*) ad easdemque portas iecoris confluunt, ad quas omnes eius viae pertinent: per quas lapsus cibus in hoc ipso loco in eam venam, quae cava appellatur, confunditur, perque eam ad cor confectus iam coctusque perlabitur; a corde autem in totum corpus distribuitur per venas admodum multas, in omnes partes corporis pertinentes" —

aut prope et in iecinore, idem igitur, quod Ps. Galeno „*εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός*" cap. 11, ultra med. (vol. 14, p. 717, v. 5 sqq. Kühn):

„γαστρὸς δὲ ἡ μὲν φυσικὴ ἐνέργεια πέττει τὴν προσενεχθεῖσαν αὐτῷ τροφήν. πεφθεῖσα δὲ αὐτὴ πρῶτον μὲν ἔοικεν χυλῷ πτισσάνης. διά τε τοῦ λεγομένου πυλωροῦ . . . διηθεῖται εἰς τὴν νῆστιν ἡ τροφὴ, ἥτις λεπτὸν ἔντερον οὖσα διὰ τοῦτο ὑπὸ τῆς φύσεως εἰς ἕλικας πλείστας συνετέθη, ὅπως μὴ ῥᾳδίως διακόπτηται ἢ διασπᾶται. συνέχονται δὲ αἱ ἕλικες αὐτῆς καὶ ὑποβαστίζονται τῷ λεγομένῳ μεσαραίῳ ἢ μεσεντερίῳ· οὐ μόνον δὲ τὴν χρείαν ταύτην παρέχει τὸ μεσάραιον, ἀλλὰ καὶ τὰς ὑπὸ τοῦ ἥπατος ἐκπεφυκυίας δύο φλέβας, ἔπειτα εἰς πολλὰς ἀποσχίδας διαιρουμένας, αἳ ἐμβάλλουσιν εἰς τὸ μεσάραιον, ὅπως καὶ αὗται μὴ διαῤῥήσωνται, ἰσχναὶ οὖσαι, ἀλλ᾽ ἀνέχονται ὑπὸ τοῦ ἐνυφασμένου αὐτῷ ὑπερείσματι, συγχρώμεναι τούτῳ καὶ οἷον διαβάθρα κουφιζόμεναι περαιοῦνται καὶ οὕτως ἐπὶ πάσας τὰς ἕλικας τῆς νήστεως, ἐοικυίας βδέλλαις, ἀνεστομωμέναι εἰς τὴν νῆστιν πᾶσαν δέχονται τὴν ἐν αὐτῷ κεχυλωμένην τροφήν. ἅμα δὲ τῷ δέξασθαι εὐθὺς ἐξαιματοῦσιν αὐτήν, χυλὸν ὄντα τὸ πρόσθεν, μέχρις ὅτε ἐν τῇ νήστει ἐστί. οὐδὲ γὰρ ἑτέρωθεν αἵματος ἀγγεῖον οὔτε φλέγματος, ἢ ἄλλου τινὸς εἶναι περιεκτικὸν, ὁ τῆς φύσεως νόμος διαγορεύει. πάλιν οὖν διὰ τοῦ μεσαραίου αἱ φλέβες αὗται ἐδέξαντο, δύο γενόμεναι ἐκ πολλῶν ἐμβάλλουσιν εἰς τὸ ἧπαρ κατὰ τὰς λεγομένας αὐτοῦ πύλας· ἐν δὲ τῷ ἥπατι ἐξαιματουμένης τῆς τροφῆς, ὁμοῦ διακρίνεται ἕκαστον τῶν περιττωμάτων. καὶ ἡ μὲν ξανθὴ χολὴ ἐπὶ κύστιν τὴν ἐν τῷ ἥπατι φέρεται, ἡ δὲ μέλαινα ἐπὶ σπλῆνα. ἀπὸ δὲ ἥπατος ἐξαιματωθεῖσα ἡ τροφὴ εἰς τὴν δεξιὰν ἀναδίδοται τῆς καρδίας κοιλίαν. ἀπὸ δὲ τῆς καρδίας διὰ μὲν τῶν σφαγιτίδων ἐπὶ τὰ ἄνω τὸ αἷμα ἀναδίδοται, διὰ δὲ τῆς κοίλης φλεβὸς ἐπὶ πάντα τοῦ σώματος τὰ μέρη".

Nec quidquam fere est, de quo minus dubitari possit, quam isti hoc probatum fuisse placitum posterius, qui post ibidem „*ὅροι ἰατρ.*" 468 (vol. 19, p. 459 Kühn) asciverit hoc: „*λαμβάνει δὲ καρδία εἰς τὸ τρέφειν καὶ αὔξειν τὸ σῶμα αἷμα μὲν παρὰ τοῦ ἥπατος, πνεῦμα δὲ παρὰ τοῦ πλεύμονος*" —

probatum autem etiam illud, de quo plura mox videbimus, hunc a iecinore receptum dici sanguinem improprie, proprie illum in corde con-

ἐκ κρήνης κλτ.") (cfr. du Daremberg „fragments du commentaire de Galien sur le Timée de Platon" p. 28) et explicat his: „τοῦτο μὲν ἡ καλουμένη πρὸς τῶν ἰατρῶν ἀνάδοσίς ἐστι, φερομένης τῆς τροφῆς διὰ τῶν φλεβῶν τε καὶ τῶν ἀρτηριῶν ἐπὶ πάντα τὰ μόρια τοῦ σώματος" (cfr. idem Galenus „περὶ αἰτίων συμπτωμάτων" III, 3 in. — vol. 7, p. 221, v. 6 sqq. Kühn).

An tu defendes, auctoris l. πνεῦμα sonare spiritum, quem ducimus, idque non solum ferri posse, ideo quidem, quod nonnisi hoc eodem spiritu calor insitus apud Platonem ad munus concoquendi alendique obeundum impellatur, sed necessarium etiam videri propter contextum, qui dicitur, rerum, cum πνεύματος mentionem excipiat doctrina spirandi.

At utrumque parum refert:

prius nihil ponderis habet, quod illud, sine quo non efficitur, etiamsi praecursionem quandam adhibeat ad efficiendum et quaedam afferat per se adiuvantia, tamen ab eo, a quo quid certo fit, diligenter est separandum; posterius eo frangitur, quod optime e calore ingenito nectitur respiratio, quam doceant incrementum afferre alii,[542]) alii[543]) modum adhibere illi, interdum iidem utrumque.[544])

---

fectum elaboratumque, quippe qui haec adiecerit: „ἅστινας ὕλας δεξαμένη περὶ (?) τῶν προειρημένων μορίων ἡ καρδία, οἰκονομήσασα δὲ καὶ ἐργασαμένη οὕτως εἰς ἅπαν διαπέμπει τὸ σῶμα".

[542]) cfr. Galenus apud Oribasium LIV, 41 (vol. 3, p. 217, v. 4 Buss. et Dar.): „Καθάπερ δὲ τὸ ζωτικὸν πνεῦμα κατὰ τὰς ἀρτηρίας τε καὶ τὴν καρδίαν γεννᾶται, τὴν ὕλην ἔχον τῆς γενέσεως ἔκ τε τῆς εἰσπνοῆς καὶ τῆς τῶν χυμῶν ἀναθυμιάσεως, οὕτω κτλ." —

[543]) velut Aristoteles „περὶ ἀναπνοῆς" 1 extr. p. 470, B, 24 sqq.: „τὰ δ' ἔναιμον ἔχοντα τὸν πλεύμονα πάντα μᾶλλον δεῖται τῆς ἀναπνοῆς διὰ τὸ πλῆθος τῆς θερμότητος".

[544]) cfr. modo laudata (not. 542) Galeni sententia cum hac eiusdem „de morborum causis" cap. 3 (v. 7, p. 15, v. 1 sqq. Kühn):

„ἐν δὲ τῷ περὶ χρείας ἀναπνοῆς (suppl. δέδεικται γὰρ ἡμῖν), ὅτι καὶ ἥδε τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ θερμότητα φυλάττει σύμμετρον",

quam et Oribasius laudat XXIV, 6 (vol. 3, p. 307, v. 9 sq. Buss. et Dar.):

„τῆς γὰρ ἀναπνοῆς ὅλης ἀπὸ ἐγκεφάλου γινομένης ἕνεκα τοῦ διαφυλάττεσθαι τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ θερμασίας τὴν συμμετρίαν".

Assume ea, quae docuit Galenus in libris „περὶ τῶν τῆς ἀναπνοῆς αἰτιῶν"

Obiectum autem erit fortasse etiam illud:

auctor l., qui l. l. solis de *ζῴοις ἐναερίοις* dixerit, nonne tibi videtur hac in re explicandâ locum dedisse aëri, ideoque exclusisse *τὰ ἔνυδρα*, quod nihil spiritûs ducere haec ipsa putaverit?

At si prorsus nihil spiritûs, vide ne calorem quidem insitum non tribuerit istis,[545]) eaque ipsi causa fuerit excludendi.

Verum esto: locum dedit aëri. Ideone *πνεῦμα* spiritum isti valet, non innatum ignem? Hunc, opinor, non illum, vel potius hunc cum illo, quoniam ipsi nullus calor sine spiritu,[546]) fortasse etiam cum *πνεύματι ψυχικῷ*, cuius operâ fieri dicitur respiratio cuiusque praeclusione tolli.[547])

Quam interpretationem stabilire videtur etiam vox illa „*διαψεῖν*," cuius vocis vim in libello p. 101 C attributam vidimus *τῷ θερμῷ*, in Platonis Tim. p. 45 E *τῷ* (*τῆς ὄψεως*) *πυρί*.

Universe igitur haud ita magna inter Platonem et auctorem lib. placitorum distantia.

Possis quidem dubitare de sede insîti caloris propriâ, unde per totum corpus diffundatur. Etenim verisimile est, auctorem lib., sicut alios, sedem primariam posuisse in corde,[548]) cum Plato de corde taceat, praedicet p. 79 D hoc:

„*πᾶν ζῷον ἑαυτοῦ τὰ ἐντὸς περὶ τὸ αἷμα καὶ τὰς φλέβας θερμότατα ἔχει, οἷον ἐν αὐτῷ πηγήν τινα ἐνοῦσαν πυρός*".

---

vol. 4, p. 466 Kühn et „*περὶ δυσπνοίας*" I, cap. 5 extr. (vol. 7, p. 766, v. 4 sqq. ab imo, Kühn):

„*ἡ μὲν εἰσπνοὴ . . . ἀναψύχει τὴν ἔμφυτον θερμασίαν*"

quaeque attulit hac de re I. F. K. Heckerus „Geschichte der Heilkunde" I, p. 491 sqq.

545) Non necessaria quidem conclusio, id quod patet ex illo Aristotelis loco „*περὶ ζῴων μορίων*" III, 6, in., p. 668, B, 33 sqq., ubi quae aquatilia philosophus animam ducere negat, habere tamen aliquid affirmat nativi caloris.

546) cfr. p. 101 D: „*τινὸς δὲ καὶ* (sc. *ἀέρος*) *ὑπὸ τᾶς φυσικᾶς θερμότατος ἀπαναλουμένῳ*".

547) cfr. Galenus „*περὶ αἰτίων συμπτωμάτων*" I, cap. 5 (vol. 7, p. 111, v. 5 sqq.).

548) cfr. p. 102 A: „*τροφὰ δὲ πᾶσα ἀπὸ ῥίζας μὲν τᾶς καρδίας, παγᾶς δὲ τᾶς κοιλίας ἐπάγεται τῷ σώματι*".

Sed haec num aliusmodi sint atque illa, dubiumne est, cum idem Plato p. 70 A cor sanguinis fontem esse existimaverit? Quare quid opus est pluribus?[549])

Mitto veteres auctoris l. ruinas, mitto argumentari e taciturnitate Aristotelis, hoc brevissime repetam, *πνεῦμα* illud, positum loco *πυρός*, adstipulatoris esse cuiusdam Stoïcorum, quorum in usu de continendi facultate corpora animantium illud *συνέχειν* et de fusione *πνεύματος* per universam quidem rerum naturam

---

[549]) Non prorsus quidem indignum videtur commemorare, quam caute — etsi non satis — auctor l. in illâ re versatus sit: nihil iste (nihil quidem post eum etiam Alexander Aphr. „*περὶ ψυχῆς*“ I, fol. 140, B, 10—15) de distinctione venarum et arteriarum, quas Hippocrates et Plato uno nomine *φλεβῶν* nuncupaverant (cfr. Galenus „de morborum causis“ cap. 3, vol. 7, p. 14 Kühn: „*ὀνομάζει μὲν γὰρ* (sc. *Ἱπποκράτης*) *ὁμοίως τοῖς ἄλλοις παλαιοῖς τὰ δύο γένη τῶν ἐναίμων ἀγγείων φλέβας, οὐχ ὥσπερ οἱ νεώτεροι τὸ ἕτερον μόνον, τὸ μὴ σφύζον*“, idemque „*περὶ κυουμένων διαπλάσεως*“ cap. 3, vol. 4, p. 671 sq. Kühn), nihil, plane quidem et perspicue in promptu positum nihil, de Stoïcorum aliorumque placito, quo inde a corde sanguis quidem in venas, in arterias *πνεῦμα* sese effundere et circumferri (cfr. Cicero „N. D.“ II, 54, § 138 Orelli), aut de aliorum, quo calor ingenitus simul cum sanguine diffundi exhibetur et per arterias et per venas (cfr. Ps. Galenus „*ὅροι ἰατρ.*“ vol. 19, p. 360 Kühn:

„*καρδία ἐστὶ μυώδης, ἔχουσα σχῆμα κωνοειδὲς καὶ δύο κοιλίας, ἐν αἷς γεννᾶται τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ τὸ ζωτικὸν πνεῦμα* (quae alibi declarare ostendit unum idemque)· *ἐξ ἧς ἐκπεφύκεσαν ἀρτηρίαι καὶ φλέβες ἐκφύονται, δι᾿ ὧν χορηγεῖται τῷ παντὶ σώματι ὅ τε ζωτικὸς γόνος* (lege: *τόνος*) *καὶ ἡ ἔμφυτος θερμασία*“ —

ibidem vol. 19, p. 365 Kühn:

„*φλέψ ἐστιν ἀγγεῖον αἵματος καὶ τοῦ συγκεκραμένου τῷ αἵματι φυσικοῦ πνεύματος* . . . .· *ἔχει δὲ πλεῖον τὸ αἷμα, ὀλιγώτερον δὲ τὸ ζωτικὸν πνεῦμα*“ —

ibidem N. 74:

„*ἀρτηρία ἐστὶν ἀγγεῖον αἵματος ἐλάττονος καὶ καθαρωτέρου καὶ τοῦ συγκεκραμένου φυσικοῦ πνεύματος πλείονος καὶ λεπτομερεστέρου*“ *κτλ.*),

nihil denique de nominibus „*ζωτικόν*“ vel „*φυσικόν*“, a Stoïcis aliisque, velut ab Erasistrato apud Galenum „*περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν*“ IV, cap. 2 — vol. 8, p. 714 Kühn — attributis *πνεύματι*, et ab Apollonio, Erasistrati discipulo apud Oribasium VII, 19, vol. 2, p. 65, v. 1 Buss. et Dar. (*ζωτικόν*) et p. 66, v. 7 (*φυσικόν*).

haud scio an fuerit etiam verbum „*διαχεῖσθαι*“ (cfr. Cicero „N. D.“ II, 10, 28 et de nostratibus Krische l. l. I, p. 454).

Accedit „*σκᾶνος*“, quam vocem eâdem vi ac potestate corporis vidimus nullius de veteribus Pythagoreis in usu fuisse, sed in Asiaticorum Neopythagoreorumque deliciis; accedit etiam nomen „*ἐναέριος*“, quod apud Platonem non exstat, sed apud Plutarchum demum, cui modo „*ἐνάερος*“ placet II, 915, C, 966, F, modo *ἐναέριος* (cfr. librorum deperditorum fragm. XXIV ed. Tauchn. 1829. T. VI, p. 385), post apud Galenum „*περὶ ἰατρικῆς καὶ γυμναστικῆς*“ cap. 40 (vol. 5, p. 883 Kühn), apud Pollucem I, cap. 1, sect. 23, apud Celsum minorem (cfr. Origenes „contra Celsum“ 400), apud Porphyrium „*ἐν τοῖς πρὸς Βόηθον περὶ ψυχῆς* (cfr. Eusebius „Pr. Ev.“ XV, 11, 3, — p. 366, v. 8 Dindorf —), apud Iamblichum denique „Theol. Arithm.“ p. 26, v. 5 ab imo, Ast. Nomen simplex „*ἀέριος*“ in oratione solutâ quidem est apud Ps. Platonem (Philippum Opuntium) „Epinom.“ p. 984 D (*ἀέριόν τι γένος* sc. *δαίμονες*), apud Ps. Aristotelem, expilatorem Posidonii, „de mundo“ cap. 3 in. (*ἀέρια ζῷα*, de avibus quidem), apud Heraclitum grammaticum „Alleg. Homer.“ cap. 57, p. 118, v. 2 ab imo, Mehler, apud Lucianum „Prom. es in verbis“ cap. 6 prope extr. (I, p. 24, v. 4 sq. ab imo, ed. Bip. 1789) *τὰ ἀέρια*.

Atque haec quidem his de rebus ac de rerum nominibus — Cognoscite reliqua!

Auctor l. p. 101 D respirandi et causam et definitionem quandam attulit:

„*Ἁ δ' ἀνάπνοια γίνεται μηδενὸς μὲν κενεῶ ἐν τᾷ φύσει ἐόντος, ἐπιῤῥέοντος δὲ καὶ ἑλκομένω τῶ ἀέρος ἀντὶ τῶ ἀποῤῥέοντος διὰ τῶν ἀοράτων στομίων, δι' ὧν καὶ ἁ νοτίς ἐπιφαίνεται, τινὸς δὲ καὶ ὑπὸ τᾶς φυσικᾶς θερμότατος ἐπαναλουμένω· ἀνάγκα ὦν ἀντικαταχθῆμεν τὸ ἴσον τῷ ἀναλωθέντι, εἰ δὲ μή, κενώσιας εἶμεν, ὅπερ ἀμάχανον·*

E. *οὐδὲ γὰρ ἔτι εἴη κα σύῤῥοον καὶ ἓν τὸ ζῷον, διαιρωμένω τῶ σκάνεος ὑπὸ τῶ κενῶ*“, —

cfr. Plat. Tim. p. 79 A sqq.:

„*Πάλιν δὲ τὸ τῆς ἀναπνοῆς ἴδωμεν πάθος, αἷς χρώμενον αἰτίαις τοσοῦτον γέγονεν, οἷόνπερ τὰ νῦν ἐστιν·*

B. *ὧδε οὖν· ἐπειδὴ κενὸν οὐδέν ἐστιν, εἰς ὃ τῶν φερο-*

μένων δύναιτ' ἂν εἰςελθεῖν τι, τὸ δὲ πνεῦμα φέρεται παρ' ἡμῶν ἔξω, τὸ μετὰ τοῦτο ἤδη παντὶ δῆλον, ὡς οὐκ εἰς κενὸν, ἀλλὰ τὸ πλησίον ἐκ τῆς ἕδρας ὠθεῖ· τὸ δ' ὠθούμενον ἐξελαύνει τὸ πλησίον ἀεὶ, καὶ κατὰ ταύτην τὴν ἀνάγκην πᾶν περιελαυνόμενον εἰς τὴν ἕδραν, ὅθεν ἐξῆλθε τὸ πνεῦμα, εἰςιὸν ἐκεῖσε καὶ ἀναπληροῦν αὐτὴν ξυνέπεται τῷ πνεύματι καὶ τοῦτο ἅμα πᾶν οἷον τροχοῦ περιαγομένου γίγνεται διὰ τὸ κενὸν μηδὲν εἶναι.

C. *διὸ δὴ τὸ τῶν στηθῶν καὶ τὸ τοῦ πλεύμονος ἔξω μεθιὲν τὸ πνεῦμα πάλιν ὑπὸ τοῦ περὶ τὸ σῶμα ἀέρος, εἴσω διὰ μανῶν τῶν σαρκῶν δυομένου καὶ περιελαυνομένου, γίγνεται πλῆρές· αὖθις δὲ ἀποτρεπόμενος ὁ ἀὴρ καὶ διὰ τοῦ σώματος ἔξω ἰὼν εἴσω τὴν ἀναπνοὴν περιωθεῖ κατὰ τὴν τοῦ στόματος καὶ τὴν τῶν μυκτήρων δίοδον.*

D. *τὴν δ' αἰτίαν τῆς ἀρχῆς αὐτῶν θετέον τήνδε· πᾶν ζῷον ἑαυτοῦ τἀντὸς θερμότατα ἔχει, οἷον ἐν ἑαυτῷ πηγήν τινα ἐνοῦσαν πυρ΄ς· ὃ δὴ καὶ προςῃκάζομεν τῷ τοῦ κύρτου πλέγματι, κατὰ μέσον διατεταμένον ἐκ πυρὸς πεπλέχθαι πᾶν, τὰ δ' ἄλλα, ὅσα ἔξωθεν, ἀέρος. τὸ θερμὸν δὲ κατὰ φύσιν εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἔξω πρὸς τὸ ξυγγενὲς ὁμολογητέον ἰέναι.*

E. *δυεῖν δὲ ταῖν ἐξόδοιν οὔσαιν, τῆς μὲν κατὰ τὸ σῶμα ἔξω, τῆς δ' αὖ κατὰ τὸ στόμα καὶ τὰς ῥῖνας, ὅταν μὲν ἐπὶ θάτερα ὁρμήσῃ, θάτερα περιωθεῖ· τὸ δὲ περιωσθὲν εἰς τὸ πῦρ ἐμπῖπτον θερμαίνεται, τὸ δ' ἐξιὸν ψύχεται. μεταβαλλούσης δὲ τῆς θερμότητος καὶ τῶν κατὰ τὴν ἑτέραν ἔξοδον θερμοτέρως γιγνομένων πάλιν ἐκείνῃ ῥέπον αὖ τὸ θερμότερον μᾶλλον, πρὸς τὴν αὑτοῦ φύσιν φερόμενον, περιωθεῖ τὸ κατὰ θάτερα. τὸ δὲ τὰ αὐτὰ πάσχον καὶ τὰ αὐτὰ ἀνταποδιδὸν ἀεὶ, κύκλον οὕτω σαλευόμενον ἔνθα καὶ ἔνθα ἀπειργασμένον ὑπ' ἀμφοτέρων τὴν ἀναπνοὴν καὶ ἐκπνοὴν γίγνεσθαι παρέχεται"* —

et p. 80 D:

„*καὶ δὴ καὶ τὸ τῆς ἀναπνοῆς, ὅθεν ὁ λόγος ὥρμησε, κατὰ ταὐτὰ καὶ διὰ τούτων γέγονεν, ὥςπερ ἐν τοῖς πρόσθεν εἴρηται, τέμνοντος μὲν τὰ σιτία τοῦ πυρὸς, αἰωρουμένου δὲ ἐντὸς τῷ πνεύματι ξυνεπομένου, τὰς φλέβας δὲ ἐκ τῆς κοιλίας τῇ ξυναιωρήσει πληροῦντος τῷ τὰ τετμημένα αὐτόθεν ἐπαντλεῖν*". —

Habetis universa, sequuntur singula:

Qualis causa auctoris l.: „*ἁ δ' ἀνάπνοια γίνεται μηδενὸς μὲν κενεῶ ἐν τᾷ φύσει ἐόντος*“,

talis Platonis Timaei p. 79 B:

„*καὶ τοῦτο* (sc. *τὸ ἐξελαύνειν καὶ τὸ εἰςιέναι*) . . . . *γίγνεται διὰ τὸ κενὸν μηδὲν εἶναι*“, —

idque unum in incerto relinquitur, num auctor l. verba „*ἐν τᾷ φύσει*“ urgeri voluerit, hoc est, num cum Stoïcis [550]) iste vacuum negaverit intra mundum, non negaverit esse extra. Sed qui supra promiscue usus esse videtur vocibus „*τὸ ὅλον*“ et „*τὸ πᾶν*“, eum ne extra mundum quidem facile censuerim hîc posuisse vacuum quoddam.

Auctoris l. explicationi reliquae:

„*ἐπιῤῥέοντος δὲ καὶ ἑλκομένω τῶ ἀέρος* (sc. *τῷ δὲ στόματι καὶ ταῖς ῥισὶν*) *ἀντὶ τῶ ἀποῤῥέοντος διὰ τῶν ἀοράτων στομίων*“,

quo loco ne nimia sit admiratio, quod via contraria sileatur, hoc teneas, paullo post rationem habitam etiam huius, cfr. Plat. Tim. p. 79 C:

„*αὖθις δ' ἀποτρεπόμενος ὁ ἀὴρ καὶ διὰ τοῦ σώματος ἔξω ἰών, εἴσω τὴν ἀναπνοὴν περιωθεῖ κατὰ τὴν τοῦ στόματος καὶ τὴν τῶν μυκτήρων δίοδον*“

et speciatim verbis „*διὰ τῶν ἀοράτων στομίων*“

etiam Plat. Tim. p. 79 C „*διὰ μανῶν τῶν σαρκῶν*“, ubi contraria quidem agitur via, necnon p. 79 E:

„*δυεῖν δὲ ταῖν διεξόδοιν οὔσαιν, τῆς μὲν κατὰ τὸ σῶμα ἔξω, τῆς δὲ αὖ κατὰ τὸ στόμα καὶ τὰς ῥῖνας*“.

Quae adiecta posuit auctor l. „*δι' ὧν* (sc. *ἀοράτων στομίων*) *καὶ ἁ νοτίς ἐπιφαίνεται*“,

ea conferantur Plat. Tim. p. 74 B:

„*τὴν δὲ σάρκα* (sc. *ἐμηχανᾶτο ὁ θεὸς*) . . . . *θερμὴν* (*δὲ*) *νοτίδα ἐντὸς ἑαυτῆς ἔχουσαν, θέρους μὲν ἀναδίουσαν καὶ νοτιζομένην ἔξωθεν ψῦχος κατὰ πᾶν τὸ σῶμα παρέξειν οἰκεῖον*“ *κτλ.*,

quo loco quamquam non aperte Plato et definite humorem per eadem ora parva dicit emitti, quibus aëra, tamen, qui alterum voluerit aëris et introïtum et exitum fieri *διὰ μανῶν τῶν σαρκῶν* (p. 79 C) et *κατὰ τὸ σῶμα* (p. 79 E), eadem innuisse videtur.

---

[550]) cfr. Zellerus III, 1, p. 142, not. 2, p. 167, p. 173, ed. II.

Aperte quidem Galenus „*ὑγιεινῶν λόγος*“ *α'*, cap. 12 (vol. 6, p. 66 Kühn) par idemque docet, quod auctor l., et Ps. Galenus „*ὅροι ἰατρικοί*“ 18 (vol. 19, p. 354 Kühn).

Iam variatur sententiis.

Auctor l. enim „*τινὸς δὲ καὶ* (sc. *ἀέρος*) — inquit — *ὑπὸ τᾶς φυσικᾶς θερμότατος ἐπαναλουμένω*“,

cum Plato disputaverit quidem et ipse p. 79 E de *θερμότητι*, ut causâ respirationis, sed aliâ prorsus ratione. Quid vero sit auctoris l. *φυσικὰ θερμότας*, quamquam excogitationem non habet difficilem atque supra obiter quidem patefactum etiam est, explanetur tamen accuratius.

Ps. Alexander Aphr. „*περὶ πυρετῶν*“ cap. 8 in. (apud Idelerum „phys. et med. gr. minores“ I, p. 85 v. 26 sqq.) exposuit haec:

„*Φυσικὴ τοίνυν ἐστὶ θερμότης, τὴν αὐτὴν δὲ φημι καὶ ἔμφυτον θερμὸν, ᾗ ἡ ἀρχὴ τοῦ ζῴου ἡ φύσις· συμφύεται γὰρ τῷ ζῴῳ καὶ διὰ τοῦτο λέγεται φυσική*“ *κτλ.*

et ante „cap. 2, § 2 (p. 82, v. 19 sqq. Ideler), ubi ille de calore naturae inimico verba fecit:

„*Δεῖ γὰρ παρὰ φύσιν εἶναι τὴν ταῖς φυσικαῖς ἐνεργείαις ἀντιπράττουσαν θέρμην, καὶ ἀπὸ καρδίας ἄρχεσθαι, ὅθεν δήπου τὸ φυσικὸν ἀναβλύζει θερμὸν, καὶ δι' αὐτῶν ἐκείνων* (sc. *τῶν ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν*) *ἐφ' ἅπαν προϊέναι τὸ σῶμα, δι' ὧν ἐκεῖνο πρόεισι, τὰς φυσικὰς ἐνεργείας ἀποτελοῦν*“.

Quae eadem et Ps. Galeni erat sententia, a quo et id accepimus, calorem innatum et *πνεῦμα ζωτικόν* par esse idemque (cfr. not. 530).

Quo constituto, aliquid sententiae auctoris l. luminis afferam simillimo Galeni placito apud Oribasium LIV, 4 (vol. 3, p. 217, v. 4 sqq. Buss. et Dar.):

Καθάπερ δὲ τὸ ζωτικὸν πνεῦμα κατὰ τὰς ἀρτηρίας τε καὶ τὴν καρδίαν γεννᾶται, τὴν ὕλην ἔχον τῆς γενέσεως ἔκ τε τῆς εἰςπνοῆς καὶ τῆς τῶν χυμῶν ἀναθυμιάσεως, οὕτω τὸ ψυχικὸν ἐκ τοῦ ζωτικοῦ κατεργασθέντος ἐπὶ πλέον ἔχει τὴν γένεσιν“,

ubi partim quidem ex aëre adspirato nasci dicitur *τὸ ζωτικὸν πνεῦμα* (= *ἡ ἔμφυτος θερμασία*, = *τὸ ἔμφυτον θερμόν* = *ἁ φυσικὰ*

θερμότας), ex hoc autem *τὸ ψυχικὸν πνεῦμα.*[551]) Quamquam auctor l. hoc placitum non prorsus probaret nec *τὸ ψυχικὸν πνεῦμα* nasci diceret *ἐκ τοῦ ζωτικοῦ*, sed constanter quidem *τὸ αἰσθητικόν*, quippe qui solam mortalem animi partem generatam voluerit post partum, non immortalem.

Sed quid ego illud Galeni commemoro? Iam multo ante apud Ciceronem „N. D." II, 55, § 138 (ed. Orelli) simile hoc:

„quae spiritu in pulmones anima ducitur, ea calescit primum ab ipso spiritu, deinde contagione pulmonum, ex eâque pars redditur respirando, pars concipitur cordis parte quâdam, quam ventriculum cordis appellant; cui similis alter adiunctus est, in quem sanguis a iecore per venam illam cavam influit. Eoque modo ex his partibus et sanguis per venas in omne corpus diffunditur et spiritus per arterias.[552])

---

[551]) cfr. Galenus apud Oribasium XXIV, 15 (vol. 3, p. 336, v. ult. et p. 337 Buss. et Dar.):

„Σφύζουσι δὲ ἀμφότεραι (p. 337) *μὲν αἱ κοιλίαι τῆς καρδίας διοιγομένου τοῦ θώρακος, οὐ μὴν ὡσαύτως ἐν ἀμφοῖν αἷμα καὶ πνεῦμα περιέχεται· πλεονεκτεῖ γὰρ οὐκ ὀλίγῳ κατὰ μὲν τὴν δεξιὰν ἡ τοῦ αἵματος οὐσία, κατὰ δὲ τὴν ἀριστερὰν ἡ τοῦ πνεύματος. Ἐπεὶ δὲ ἡ καρδία τῆς ἐμφύτου θερμασίας, ᾗ διοικεῖ τὸ ζῷον, οἷον ἑστία τίς ἐστι καὶ πηγή, πᾶν μὲν ἂν οὕτω μόριον αὐτῆς εἴη κύριον, ἀλλὰ μᾶλλον ὅσων ἡ χρεία τῷ παντὶ ζῴῳ διαφυλάττει τὴν ζωήν. Ἔστι δὲ δὴ ταῦτα δυοῖν ἀγγείων στόματα κατὰ τὴν ἀριστερὰν αὐτῆς κοιλίαν, ἣν τοῖς ἰατροῖς ἔθος ἐστὶν ὀνομάζειν πνευματικήν· διὰ γὰρ δὴ τούτων τῶν στομάτων ἡ καρδία, διὰ μὲν τοῦ μικροτέρου ταῖς κατὰ τὸν πνεύμονα, διὰ δὲ τοῦ μείζονος ἁπάσαις ταῖς κατὰ ὅλον τὸ ζῷον ἀρτηρίαις ἐστὶ συνεχής. Ἧττον δὲ ἂν εἴη τούτων κύρια τὰ κατὰ τὴν ἑτέραν αὐτῆς κοιλίαν, ἣν αἱματικὴν ὀνομάζουσιν· ὅμως μὲν καὶ ταῦτα τῶν ἄλλων κυριώτερα, τὸ μὲν εἰςάγον εἰς αὐτὴν τὸ αἷμα, τὸ δ᾽ ἐξ αὐτῆς εἰς τὸν πνεύμονα παράγον"* —

XXIV, 13 (vol. 3, p. 330, v. 5 sqq. Buss. et Dar.), XXIV, 15 (vol. 3, p. 332, v. 6 Buss. et Dar.), Galenus ipse *„περὶ τῶν τῆς ἀναπνοῆς αἰτίων"* vol. 4, p. 166 Kühn, *„περὶ χρείας ἀναπνοῆς"* vol. 4, p. 508—510 K., *„περὶ δυσπνοίας"* cap. 4 (vol. 7, p. 761 sq. K.), *„περὶ νόσων αἰτίων"* cap. 3 (vol. 7, p. 14 K.), Ps. Galenus *„ὅροι ἰατρικοί"* 74 (vol. 19, p. 366 Kühn), Ps. Alexander denique Aphr. „Probl." II, 67 (p. 75, v. 34 sqq. Ideler).

[552]) Aliusmodi igitur illa Asclepiadis Bithyni sententia erat, memoriae prodita a Ps. Plutarcho „plac. phil." IV, 22 prope med.:

„ὑπολειπομένου δέ τινος (sc. *ἀέρος*) *ἐν τῷ θώρακι λεπτομεροῦς καὶ βραχέος — οὐ γὰρ ἅπαν ἐκκρίνεται —, πρὸς τοῦτο πάλιν τὸ εἴσω ὑπομένον βαρύτητα τοῦ ἐκτὸς ἀντεπειςφέρεσθαι. ταῦτα δὲ ταῖς σικύαις ἀπεικάζει".*

Utraeque autem crebrae multaeque toto corpore intextae vim quandam incredibilem artificiosi operis divinique testantur."

At vero non aperuit Cicero, e cuiusnam Stoïci libro, philosophi medicive, imitatione expresserit sua! Sed quis est, qui Erasistratum[553]) neget fuisse aut architectum aut patronum huius doctrinae, cum Stoïcis hac in re Peripateticorum vestigia aliquatenus sequentem? aut cui in mentem non veniat Posidonii „περὶ θεῶν", [554]) qui ab ipso etiam Cicerone laudatur ibidem I, 44, 123, et qui nescio an cum Diogene Babylonio[555]) consenserit, de quo Ps. Plutarchus „plac. phil." IV, 5: „Διογένης ἐν τῇ ἀρτηριακῇ κοιλίᾳ τῆς καρδίας (sc. εἶναί φησι τὸ ἡγεμονικὸν), ἥτις ἐστὶ καὶ πνευματική". [556])

Vestigia eiusdem doctrinae apud Ps. Hippocratem „περὶ καρδίης" 6 (T. IX, p. 84, v. 8 sqq. Littré):

„Ἄμφω γε μὴν (sc. τῆς καρδίης γαστέρες) δασεῖαι τὰ ἔνδον καὶ ὥςπερ διαβεβρωμέναι, καὶ μᾶλλον τῆς δεξιῆς ἁ λαιή· τὸ γὰρ ἔμφυτον πῦρ οὐκ ἐν τῇ δεξιῇ, ὥστε οὐ θαῦμα, τρηχυτέρην γενέσθαι τὴν λαιὴν ἐςπνέουσαν ἀκρήτου· ταύτῃ καὶ παχετὸν ἐνδεδόμηται φυλακῆς εἵνεκα τῆς ἰσχύος τοῦ θερμοῦ",

Quam Timaeorum dissensionem sequitur consensus, nisi urgeas τὸ ἀναλωθέν.

Auctor l. enim: „ἀνάγκα ὦν ἀντικαταχθῆμεν τὸ ἴσον τῷ ἀναλωθέντι, εἰ δὲ μὴ, κενώσιας εἶμεν· ὅπερ ἀμάχανον",

Plato p. 79 B: „τὸ δ' ὠθούμενον ἐξελαύνει τὸ πλησίον ἀεὶ, καὶ κατὰ ταύτην τὴν ἀνάγκην πᾶν περιελαυνόμενον εἰς τὴν ἕδραν, ὅθεν ἐξῆλθε τὸ πνεῦμα, εἰςιὸν ἐκεῖσε καὶ ἀναπληροῦν αὐτὴν ξυνέπεται τῷ πνεύματι καὶ τοῦτο ἅμα πᾶν οἷον τροχοῦ περιαγομένου γίγνεται διὰ τὸ κενὸν μηδὲν εἶναι" — cfr. ibidem p. 79 E „μεταβαλλούσης — παρέχεται.

---

553) a quo sumpta videntur et illa Ps. Galeni „εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός" cap. 11 ante med. (vol. 14, p. 714, v. 3 sqq. Kühn):

„ἐν πνεύμονι δὲ κατεργασθέντος τοῦ πνεύματος, τὸ μὲν ἀναγκαιότατον (lege: ἀραιότατον) εἰς τὴν ἀριστερὰν κοιλίαν τῆς καρδίας φέρεται, τὸ δ' ἄχρηστον ἐκπνεῖται δι' ὧνπερ εἰςεπνεύσθη".

Ceterum cfr. J. F. K. Hecker „Gesch. der Heilkunde" I, p. 287 sq.

554) Diog. L. VII, 138.

555) cfr. Krische „Forschungen etc." I, p. 493, not. 1.

556) cfr. Ps. Galenus „περὶ φιλοσ. ἱστορίας" 28 (vol. 19, p. 315 Kühn).

Discedunt autem de reliquis, quae in libello quidem haec sunt: „*οὐδὲ γὰρ ἔτι εἴη κα σύῤῥοον καὶ ἕν*[557]) *τὸ ζῷον διαιρωμένω τῶ σκάνεος ὑπὸ τῶ κενῶ*,“ ubi *σύῤῥοον* de *πνεύματι* accipiendum est — cfr. p. 104 A „*τὸ πνεῦμα σύῤῥοον*“ — et *ἕν* intellegitur *πνευματικόν τι ἕν* (cfr. Simplicius „in categorias Aristot.“ ed. acad. reg. Bor. p. 68, A, v. 14).

Numquis enim Platonem consentire affirmabit, cuius Timaeus (mitto enim illud *ἕν* p. 43 A) nullam huius sententiae mentionem habet, elatae quidem terminis „*σύῤῥοον καὶ ἕν*,“ et cui illud *πνεῦμα* plane incognitum?

Consentiunt vero Stoïci et Pneumatici; de illis vide Senecam et Simplicium (not. 557) aliosque, quos testes citavit Zellerus;[558]) de Pneumaticis, qui hac in re, sicut in aliis, Stoam sequebantur,[559]) Galenum „*περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν*“ III, cap. 6 (vol. 8, p. 674 Kühn):

„*τὸ γὰρ δὴ τρίτον τῶν σημαινομένων οὔτε Ἀρχιγένης οὔτε Ἀγαθῖνος οὔτε Μάγνος οὔτ' Ἀθήναιος οὔτε ἄλλος οὐδεὶς τῶν πνευματικῶν ἰατρῶν ἀληθὲς ὁμολογήσει. λέγω δὲ, ὅταν ὀλίγα μὲν σώματα περιέχῃ ἐν αὐτῇ ἡ ἀρτηρία, πλείστην δὲ τὴν κενὴν χώραν. οὐ γὰρ εἶναι τοιαύτην μηδεμίαν ἐν κόσμῳ νομίζουσιν, ἀλλ' ἡνῶσθαι τὴν ὅλην οὐσίαν ἑαυτῇ*“.

---

557) quod *ἕν* quid significet, facillime sciri poterit e Galeni loco „*περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν*“ III, cap. 6 (vol. 8, p. 675 Kühn): „*ἓν γάρ ἐστι τὸ συνεχὲς ἑαυτῷ πανταχόθι, πλὴν εἴ που τρήματά τινα πάνυ σμικρὰ κέκτηται. ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἢ ἀερώδη τινὰ περιέχειν οὐσίαν ἢ ὑγρὰν ἢ ἀτμώδη πάντως ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἢ συμπεπτωκέναι παντάπασιν. ἀλλὰ συμπεπτωκότα μὲν εἰς ἴσον τοῖς οὐδ' ὅλως ἔχουσι καθίσταται*“,

quibuscum cfr. Seneca „quaest. nat.“ II, 2, 2: „unitas est sine commissurâ continuatio“ et II, 2, 4: „si quando dixero unum, memineris me non ad numerum referre, sed ad naturam corporis nullâ ope externâ, sed unitate suâ cohaerentis“; et Simplicius „in categorias Aristot.“ ed. acad. reg. Bor. p. 68, A, 11 sqq.: „*τὰς γὰρ ποιότητας ἑκτὰ λέγοντες οὗτοι* (sc. *οἱ Στωικοὶ*) *ἐπὶ τῶν ἡνωμένων μόνων ἑκτὰ ἀπολείπουσιν, ἐπὶ δὲ τῶν κατὰ συναφὴν, οἷον νεὼς, καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ διάστασιν, οἷον στρατοῦ, μηδὲν εἶναι ἑκτὸν μηδὲ εὑρίσκεσθαι πνευματικόν τι ἓν ἐπ' αὐτῶν, μηδὲ ἕνα λόγον ἔχον, ὥστε ἐπί τινα ὑπόστασιν ἐλθεῖν μιᾶς ἕξεως*“· quid vero *σύῤῥοον*, explicabitur, cum pervenero ad tractandam p. 104 A: „*τὸ πνεῦμα σύῤῥοον*“.

558) l. l. III, 1, p. 87, not. 2 prope fin., ed II.

559) Diog. L. VII, 140 med.

Nec aliud *τὸ ἡνῶσθαι* Neopythagoreorum apud Sextum Emp. „adv. Math.“ VII, 102: *„ἐπεὶ δὲ τῶν σωμάτων τὰ μέν ἐστιν ἐκ συναπτομένων, ὡς πλοῖα καὶ ἁλύσεις καὶ πυργίσκοι, τὰ δὲ ἐξ ἡνωμένων, ἅπερ ὑπὸ μιᾶς ἕξεως συνέχεται, ὡς φυτὰ καὶ ζῷα, τὰ δὲ ἐκ διεστώτων, ὡς χοροὶ καὶ στρατιαὶ καὶ ποῖμναι.“* aliud Stoïcorum apud eundem „adv. Math.“ IX, 78 sqq.

Quae *μία ἕξις* significat *πνευματικόν τι ἕν* (cfr. Simplicius l. l.).

De vocabulis attende iteratam vocem „*σκᾶνος*“, quae, cuias auctor l. fuerit, ostendere mihi videtur, unâque cum reliquis indiciis istius furtum indicat. Priusquam autem rite cum ipso furti agamus, considerate ea, quae subiecit (p. 101 E.):

„ἁδ' ὁμοία ὀργανοποιΐα γίνεται καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων καττὰν τᾶς ἀναπνοίας ἀναλογίαν· ἁ γὰρ σικύα καὶ τὸ ἤλεκτρον εἰκόνες ἀναπνοίας ἐντί. ῥεῖ γὰρ διὰ τῶ σώματος ἔξω θύραζε τὰ πνεύματα, ἀντεπεισάγεται δὲ διὰ τᾶς ἀναπνοίας τῷ τε στόματι καὶ ταῖς ῥισὶν, εἶτα πάλιν οἷον εὔριπος ἀντεπιφέρεται εἰς τὸ σῶμα, τὸ δὲ ἀνατείνεται κατὰς ἐκροάς. ἁ δὲ σικύα ἀπαναλωθέντος ὑπὸ τῶ πυρὸς τῶ ἀέρος ἐφέλκεται τὸ ὑγρόν· τὸ δ' ἤλεκτρον ἐκκριθέντος τῶ πνεύματος ἀναλαμβάνει τὸ ὅμοιον σῶμα“ —

cfr. Plat. Tim. p. 80 A:

„Καὶ δὴ καὶ τὰ τῶν περὶ τὰς ἰατρικὰς σικύας παθημάτων αἴτια καὶ τὰ τῆς καταπόσεως τά τε τῶν ῥιπτουμένων, ὅσα ἀφεθέντα μετέωρα καὶ ὅσα ἐπὶ γῆς φέρεται, ταύτῃ διωκτέον καὶ ὅσοι φθόγγοι ταχεῖς τε καὶ βραδεῖς“ κτλ.

et p. 80 C:

„καὶ δὴ καὶ τὰ τῶν ὑδάτων πάντα ῥεύματα, ἔτι δὲ τὰ τῶν κεραυνῶν πτώματα καὶ τὰ θαυμαζόμενα ἠλέκτρων πέρι τῆς ἕλξεως καὶ τῶν Ἡρακλείων λίθων, πάντων τούτων ὁλκὴ μὲν οὐκ ἔστιν οὐδενί ποτε, τὸ δὲ κενὸν εἶναι μηδὲν περιωθεῖν τε αὐτὰ ταῦτα εἰς ἄλληλα τό τε διακρινόμενα καὶ συγκρινόμενα πρὸς τὴν αὐτῶν διαμειβόμενα ἕδραν ἕκαστα ἰέναι πάντα, τούτοις τοῖς παθήμασι πρὸς ἄλληλα συμπλεχθεῖσι τεθαυματουργουμένα τῷ κατὰ τρόπον ζητοῦντι φανήσεται“.

Et quoniam ad singula pervenimus, auctoris l. placitum, generatim atque universe elatum:

„ἁ δ' ὁμοία ὀργανοποιΐα γίνεται καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων καττὰν τᾶς ἀναπνοίας ἀναλογίαν“

num quidnam distat a Plat. Tim. p. 80 A:

„*Καὶ δὴ καὶ τὰ τῶν . . παθημάτων αἴτια καὶ τὰ . . τά τε . . ταύτῃ διωκτέον*“?

et quae iste singillatim exempla protulit:

„*ἅ γὰρ σικύα καὶ τὸ ἤλεκτρον εἰκόνες ἀναπνοίας ἐντί*“

num apud Platonem desiderantur, qui multo plura attulit — inepta quidem fortasse visa ut plurimum auctori l. — in eoque numero p. 80 A *τὰς σικύας* commemorat et p. 80 C *τὸ ἤλεκτρον*?

Sequitur in libello iterata eaque plenior respirationis definitio, quam ego caute pedetentimque tractabo.

„*ῥεῖ γὰρ* — inquit auctor — *διὰ τῶ σώματος* (i. e. *διὰ τῶν ἀοράτων στομίων*) *ἔξω θύραζε τὰ πνεύματα*“ —

cfr. Plat. Tim. p. 79 C:

„*διὰ τοῦ σώματος* (i. e. *διὰ μανῶν τῶν σαρκῶν*) *ἔξω ἰὼν* (sc. *ὁ ἀήρ*)“,

qui exitus aëris per ora illa invisibilia apud auctorem lib. consecutionem affert hanc:

„*ἀντεπεισάγεται δὲ* (sc. *τὰ πνεύματα*) *διὰ τᾶς ἀναπνοίας τῷ τε στόματι καὶ ταῖς ῥισίν*“ —

eandem in Plat. Tim. p. 79 C:

„*εἴσω τὴν ἀναπνοὴν περιωθεῖ* (sc. *διὰ τοῦ σώματος ἔξω ἰὼν ὁ ἀήρ*) *κατὰ τὴν τοῦ στόματος καὶ τὴν τῶν μυκτήρων δίοδον*“.

Iam agitur in libello respirandi via contraria:

„*εἶτα πάλιν οἷον εὔριπος ἀντεπιφέρεται εἰς τὸ σῶμα* (suppl. *διὰ τῶν ἀοράτων στομίων*), ubi addi oportebat *ἀντὶ τῶ ἀποῤῥέοντος διὰ τῶ στόματος καὶ τῶν ῥινῶν*“,

qui locus enodationis indiget. Quaeritur, quid sit *εὔριπος*. Euripus nominabatur fretum, inter Euboeam situm et Atticam, propterea quod uno eodemque die motum identidem reciprocabat.[560]) Simile valet in libello.

cfr. Plat. Tim. p. 79 B:

„*καὶ τοῦτο ἅμα πᾶν οἷον τροχοῦ περιαγομένου γίγνεται,*“ quae hoc de motu identidem reciprocato non bene dicta mihi videntur.

[560]) cfr. Galenus „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμάτων*“ IV, 5, vol. 5, p. 391, v. 4 sq. et Hesychius vol. 2, p. 230, N. 7131 M. Schmidt: „*εὔριπος· ὁ εὐχερῶς μεταβαλλόμενος*“.

Quâ in re mecum facit Galenus „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμάτων“ θ', 8 (vol. 5, p. 711 Kühn) huc respiciens:

„τὴν τοῦ τροχοῦ περιαγωγὴν οὐχ ἁπλῆν δεῖ νοεῖν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίων κινήσεων συγκειμένην“.

Interposuit auctor l. additamentum hoc: „τὸ δὲ (sc. σῶμα) ἀνατείνεται καττὰς ἐκροάς“, Platonis Timaeo prorsus alienum.

Quodsi non nisi de narium extentione et oris in exspirando accipi voluisset, haud ita magna hoc in loco esset offensio. Idem enim concedit fere Galenus Archigeni, celeberrimo illi Pneumatico primi et secundi p. Chr. n. saeculi, iisque, qui ab eo erant, necnon superioribus nescio quibus.

En Galeni „περὶ χρείας σφυγμῶν“ cap. 4 (vol. 5, p. 162 sqq. Kühn) testimonium hoc:

„*Καίτοι γινώσκω τοὺς περὶ τὸν Ἀρχιγένην καί τινας ἔτι πρότερον ἐν μὲν ταῖς συστολαῖς πληροῦσθαι τὰς ἀρτηρίας οἰομένους, ἐν δὲ ταῖς διαστολαῖς κενοῦσθαι. πρὸς γὰρ τὴν ἕλξιν ἐπιτηδειοτάτην εἶναι νομίζουσι τὴν συστολήν, τεκμαιρόμενοι μάλιστα τῷ τε στόματι καὶ ταῖς ῥισὶν κατὰ μὲν τὰς εἰςπνοάς, ὥς ἐκεῖνοί φασι, συστελλομένοις, κατὰ δὲ τὰς ἐκπνοὰς διαστελλομένοις· ὅπερ ἐπὶ τῶν ἀῤῥώστων μὲν τὴν δύναμιν ὁρᾶται γινόμενον. οὐδ' οὖν οὐδ' ἐπὶ τούτων, κἂν ἄλλο τι μόριον ᾖ ἐν τοῖς ὑστάτοις καὶ χονδρώδεσι τῶν ῥινῶν. ὁρᾶται δέ ποτε κἀπὶ τῶν δραμόντων ὠκέως ἢ ἄλλως πως συντόνως γυμναζομένων, οὐ μὴν ἐπ' ἄλλου γε οὐδενός, οὔθ' ὑγιαίνοντος οὔτε νοσοῦντος. χρὴ δὲ τὴν φυσικὴν κατάστασιν, ἥτις ἂν ᾖ, τοῖς ἀπαραποδίστως τε καὶ ἀκριβῶς ὑγιαίνουσι μᾶλλον ἤπερ τοῖς ἄλλοις φαίνεσθαι. ἀλλ' ἔστω γίνεσθαι πᾶσιν ὁμοίως καὶ φαινέσθωσαν αἵ τε ῥῖνες καὶ τὰ χείλη συστέλλεσθαι τοῖς εἰςπνέουσι, τίς ἡ ἐκ τούτου πίστις τῷ ζητουμένῳ; οὐ γὰρ δὴ ἀνάλογον φήσουσιν ἔχειν ταῖς ἀρτηρίαις τὰ χείλη καὶ τὰς ῥῖνας. ἀλλὰ τούτοις μὲν ἀνάλογον τὰ πέρατα τῶν ἀρτηριῶν, αὐταῖς δὲ ταῖς ἀρτηρίαις αἱ ἀπὸ τούτων ἐπὶ τὴν καρδίαν οἷον ὁδοὶ τοῦ πνεύματός εἰσιν. εἰ μὲν οὖν ἐκείνας ἔχουσι δεῖξαι συστελλομένας ἐν ταῖς εἰςπνοαῖς, εἴη ἄν τι πλέον αὐτοῖς τοῦ παραδείγματος· εἰ δέ, πρὸς τῷ μηδὲν ὠφελεῖσθαι ἔτι καὶ καθ' ἑαυτῶν αὐτὸ ἐφέλκονται, ἐρούντων ἂν ἡμῶν, ὥςπερ ἡ φάρυγξ καὶ ὁ πνεύμων καὶ σύμπας ὁ θώραξ ἐν ταῖς εἰςπνοαῖς διαστέλλεται,*

καὶ τὰς ἀρτηρίας οὕτω χρῆναι διΐστασθαι, καθ' ὃν ἕλκουσι καιρὸν, οὐ καθ' ὃν ἐκπέμπουσι τὸ πνεῦμα".[561])

Cum vero interpretandum sit, totum extendi corpus (aut praecordia quidem, aut haec ipsa et ventrem) in exhalando, isti placuisse opinor mirabile quoddam, nec tamen soli, ut videtur, isti. De pulmonibus quidem probatum idem Balbo apud Ciceronem „N. D." II, 55, 136 Orelli:

„qui (sc. pulmones) tum se contrahunt adspirantes, tum respiratu dilatant" —

et isti, Posidonio opinor,[562]) e cuius libris (*περὶ θεῶν?*) Cicero, qui Cleanthem sequebatur et Chrysippum Zenonemque et Posidonium, hoc mirum placitum hausit; de pulmonibus et branchiis probatum etiam Asclepiadi Bithyno, Pompeio Magno aequali,[563]) quippe qui adspirationem (eam quidem, quae consulto fiat), fieri doceat contractione tenuissimorum in pulmone meatuum et coartatione branchiorum,[564]) contrarium igitur, i. e. respiratum, dilatatione; de arteriis, ut vidimus, Archigeni aliisque Pneumaticis Stoae addictis, ac si de arteriis, de pulmonibus etiam maximaque de parte corporis, sicut Ps. Timaeo.

Iam auctor l. illam spirandi doctrinam ad cucurbitam transfert et ad succinum:

„ἁ δὲ σικύα ἀπαναλωθέντος ὑπὸ τῶ πυρὸς τῶ ἀέρος ἐφέλκεται τὸ ὑγρὸν· τὸ δ' ἤλεκτρον κτλ.",

quâ in re nolo ad verbum accipias illud *„ἐφέλκεται"*. Docuerat enim iste ipse, respirationem inde exsistere, quod nihil possit esse vacuum, idemque videri in cucurbitulâ.

Quam ipsam fugam vacui Plato „Tim." p. 80 A causam posuit *„τῶν περὶ τὰς ἰατρικὰς σικύας παθημάτων"*, nec tamen

[561]) cfr. idem Galenus *„περὶ προγνώσεως σφυγμῶν"* IV, cap. 12 (vol. 9, p. 424, v. 6—9 Kühn).

[562]) cfr. Ciceronis de naturâ deorum libri tres, erklärt von Schömann. Einleitung p. 15 sq.

[563]) Plinius „N. H." XXVI, 3, 7.

[564]) Ps. Plutarchus „plac. phil." IV, 22 (II, 903 F. Wytt.): *„τὴν δὲ κατὰ προαίρεσιν ἀναπνοὴν γίγεσθαί* (? *γίνεσθαι*) *φησι* (sc. *Ἀσκληπιάδης*) *συναγομένων τῶν ἐν τῷ πνεύμονι λεπτοτάτων πόρων καὶ τῶν βραγχίων στενουμένων· τῇ γὰρ ἡμετέρᾳ ταῦθ' ὑπακούει προαιρέσει"*.

idcirco Plato, qui p. 79 E censuisse videtur, aëra igni calefactum *πρὸς τὴν αὑτοῦ φύσιν φέρεσθαι*, et vacuum sic factum expleri *τῷ ὑγρῷ*, nihil differt cum auctore l., cui, si — et hîc quidem recte — verbo eum premis, placuit consumi aërem igni.

Variat igitur auctoris l. interpretatio, rem retinet.

Nullam tamen interpretationum esse aio discrepantiam inter illa auctoris l.: „*τὸ δ' ἤλεκτρον ἐκκριθέντος τῶ πνεύματος ἀναλαμβάνει τὸ ὅμοιον σῶμα*"

et Platonis Timaeum, quandoquidem Plato, quae disseruit p. 80 C: „*πάντων τούτων ὁλκὴ μὲν οὐκ ἔστιν οὐδενί ποτε, τὸ δὲ κενὸν εἶναι μηδὲν περιωθεῖν τε αὐτὰ ταῦτα εἰς ἄλληλα τό τε διακρινόμενα καὶ συγκρινόμενα πρὸς τὴν αὑτῶν διαμειβόμενα ἕδραν ἕκαστα ἰέναι πάντα*"

cadere in succinum quoque voluit.[565])

Sequitur, ut controversiam de origine diiudicemus.

Agitur de loco, qui pertinet inde a p. 101 D „*ἁ δ' ἀνάπνοια*" usque ad p. 102 A „*ὅμοιον σῶμα*", ubi nonnulla sunt, de quibus aliter ille sentit atque Plato, interpolata dico tria placita illa: „*τινὸς* (sc. *ἀέρος*) *δὲ καὶ ὑπὸ τᾶς φυσικᾶς θερμότατος ἀπαναλουμένω*" et „*οὐδὲ γὰρ ἔτι εἴη κα σύῤῥοον*[566]) *καὶ ἓν τὸ ζῷον, διαιρωμένω τῶ σκάνεος ὑπὸ τῶ κενῶ*", denique „*τὸ δὲ* (sc. *σῶμα*) *ἀνατείνεται κaττὰς ἐκροάς*", quorum primum Erasistrati erat aut ignoti cuiusdam medici vel de Stoâ philosophi, quem, vel de cuius sectatoribus unum, Cicero l. l. secutus est, postremum autem eiusdem Stoïci (Posidonii?), qui quidem pulmones tantum extendi in exhalando dicit, vel Archigenis demum erat aliorumque Pneumaticorum, qui omnes arterias; medium denique Stoïcorum omnium et Pneumaticorum. Nullum autem erat veterum Pythagoreorum, quibus ne illud quidem placuit,[567]) quod — fortasse non sine exceptione illâ Stoïcâ — auctori l. cum Platone[568]) commune erat, nihil esse vacuum.

---

[565]) cfr. de concurbitulâ et de succino Plutarchus „quaest. Plat." VII, cap. 3 et cap. 7.

[566]) Dubitaverit quispiam, num *σύῤῥοον* solo de *πνεύματι* dictum sit, non simul de *αἵματι.* cfr. p. 101 C, sq.: „*Τρέφεσθαι δὲ — φέρον*".

[567]) cfr. Zellerus I, p. 376 sq. ed. III.

[568]) qui consistit hâc de re cum Parmenide, Melisso, Anaxagorâ, quorum

Adiungas suspiciosissimam illam Asiaticorum vocem „σκᾶνος“, quam haud facile crediderim a Pythagorâ Samio ex Ioniâ importatam esse in Magnam Graeciam, ac de reliquis potissimum „ὀργανοποιΐαν“ p. 101 E et „ἀντεπιφέρειν“ p. 102 A, quae posterior primi Asclepiadis Bithyni fuisse videbitur, prior Philonis Iudaei.

De usu enim verborum, qui locus est proximus, videte haec:

Verbo „ἐπιφαίνεσθαι“ (p. 101 D), aliâ quidem vi usitatissimo, Plato omnino non utitur, utuntur et eâ quidem notione, quâ auctor l., Ps. Hippocrates „περὶ ἰητροῦ“ 7 in. (vol. 9, p. 212, v. 11 Littré), Ps. Aristoteles „περὶ χρωμάτων“ χ, 3, 794, A, 4, „Φυσιογνωμονικά“ I, 805, A, 29, B, 9, Theophrastus „de signis pluviarum“ etc. cap. 1, § 25 (T. I, p. 789, v. 13 Schneider), Ps. Archytas „λόγος ποσότητος τρίτος“ apud Orellium l. l. p. 278, v. 1, Plutarchus I, 1063, D, II, 789, D, Aretaeus Capp. p. 30, v. 9 Ermerins, Cassius iatrosophista „Probl.“ 70 (p. 164, v. 16 Ideler), Herodotus apud Oribasium V, 30 (vol. 1, p. 425, v. 1 Buss. et Dar.) VI, 20 (vol. 1, p. 497, v. 8) X, 18 (vol. 2, p. 422, v. ult.) „πεφυλάχθαι δὲ δεῖ .... τοὺς ἐπιφαινομένους ἱδρῶτας“.

Nomen „ἀπαναλίσκειν“ (p. 101 D) Thucydidis est VII, 14 et 30, Diodori Siculi XII, 40 haud longe ab in., Dionysii Hal. „A. R.“ IV, 43 (vol. 2, p. 750, v. 8 Reiske) IX, 36 (vol. 3, p. 1842, v. 14 Reiske), Aretaei Capp. „περὶ αἰτίων καὶ σημείων ὀξέων παθῶν“ II, cap. 2 (p. 30, v. 3 Ermerins), Plutarchi I, 733, F, Dionis Cassii „Exc.“ 10, 88, Aelii Aristidis vol. 1, p. 95, v. 6 ab imo, Dindorf, Alciphronis „Ep.“ III, 47 extr. (p. 61, v. 18 Meineke).

Vox „ἀντικατάγειν“ (p. 101 E) ut usquam expiscarer, non contigit.

Nomen „σύῤῥοος“ usurpatur a Polybio IV, 40, 9, ab Hipparcho Nicaeensi apud Strabonem I, 1, 9 in. (C. 6) — vol. 1, p. 9, v. 20 Kramer —, a Posidonio Apamaeensi ibidem II, 3, 3 extr. (C. 98 ante med.) — vol. 1, p. 147, v. 25 K. —,

placita cognoscendi potestatem faciet tibi Zellerus in „indice“ sub voce „das Leere“.

a Strabone ipso I, 1, 8 circa med. (C. 5 ultra med.) — vol. 1, p. 9, v. 8 Kramer —, a Plutarcho II, 921, B, a Galeno denique „de differentiis febrium“ I, cap. 1 (vol. 7, p. 277 Kühn), „de pulsuum usu“ cap. 4 (vol. 5, p. 167, v. 12 Kühn);

„ὀργανοποιΐα“ (p. 101 E) Platoni incognita vox, nota Philoni J. „V. M.“ I, § 14 extr. (94 in. M.) III, § 13 (154 med. M.) III, § 25 in. (165 in. M.) III, § 31 med. (171 in. M.), „de sacerdot. honor.“ § 3 med. (II, 235 haud procul ab in. M.), „de spec. leg. οὐ ψευδομαρτυρήσεις“ § 8 med. (II, 343 prope extr. M. φωνῆς ὀργανοποιΐα), „de mundi opif.“ § 42 in. (30 in. M.), nota Straboni IV, cap. 1, § 5 ultra med. (C. 180 extr.) — vol. 1, p. 281, v. 5 Kramer —, Heliodoro apud Oribasium XLIX, 19 „classicorum auctorum e Vaticc. codd. editorum ab Angelo Mai“ T. IV, p. 152, 2, nota Artioni mechanico, Pasicratis filio, ibidem p. 158, 5, Rufo medico p. 168 (cfr. T. I, § 14, p. 94 et IV, § 13, p. 154), Ptolemaeo „Harmon.“ I, cap. 4 (apud Wallisium „opera math.“ III, p. 8, v. 21) I, cap. 9 (apud Wallisium l. l. III, p. 21, v. 13 ab imo), „ὑποθέσεις“ p. 41, v. 17 Halma, p. 42, v. 21 Halma, Clementi Alexandrino „Strom.“ IV, cap. 26, § 165 (vol. 2, p. 367, v. 24 Klotz „ἡ τῶν αἰσθήσεων ὀργανοποιΐα“)·

Verbum „ἀντεπεισάγειν“ (p. 102 A) indagavi apud Ps. Plutarchum IV, 22 (II, 903, E, Wytt.) et apud Ps. Galenum „περὶ φιλοσ. ἱστορ.“ cap. 29 (vol. 19, p. 317, v. 10 Kühn), quibus locis agitur Empedoclea respirandi doctrina;

„ἀντεπιφέρειν“ (p. 102 A) simillimâ vi ac potestate haud scio an solus Andromachus Creticus exhibuerit, Neronis medicus, p. 60 Kall., notione aliâ Philo J. „de conf. ling.“ § 5 prope extr. (407 ante med. M.), „de Abr.“ § 44 prope extr. (II, 38 in. M.), „quod det. pot. insid.“ § 1 fin. (I, 191 prope fin. M.), „de legat. ad Caium“ § 21 ultra med. (II, 567 in. M.); Ps. Plutarchus II, 903, F maluit „ἀντεπεισφέρειν“ idemque Ps. Galenus „περὶ φιλοσ. ἱστορ.“ cap. 29 (vol. 19, p. 318 Kühn) explicantes, quid Asclepiades Bithynus (cuius haec vox fuisse videtur) de respiratione docuerit.

Vox „ἀνατείνειν“ (p. 102 A) apud Platonem quidem, sicut reliqua, de quibus diximus, vocabula, non legitur, verum —

et illâ quidem vi extensionis apud Xenophontem „Cyrop." VII, 1, 6 et 16 itemque apud Ps. Hippocratem „*προῤῥητικόν*" II, 6 in. (vol. 9, p. 22, v. 2 Littré), „*περὶ διαίτης ὀξέων*" 29 (vol. 2, p. 516, v. 6 Littré) et — id quod magis est huius institutae scriptionis ac temporis — apud Plutarchum II, 923, B, Wytt., apud Arrianum „Cyneget." cap. 13 § 3 (p. 67, v. 12 Hercher), apud Aelianum „N. A." II, 21, apud Antyllum Heliodorumve — cfr. Oribasius XL, 4, 8, (vol. 3, p. 577, v. 7 Buss. et Dar.) —, apud Galenum vol. 7, p. 153, v. 11 sq. Kühn, apud Ps. Galenum „*εἰςαγωγή*" cap. 19 (vol. 14, p. 789, v. 5 et 7 Kühn).

Verum haec quidem hactenus, ad placita redeat disceptatio.

Iam explicat auctor l. p. 102 A, unde crescat corpus decrescatque.

„*τροφὰ δὲ πᾶσα* (non modo sanguis, opinor, — quamvis distineantur paullo post, p. 102 B, *τροφά* et *πνεῦμα*, — sed etiam cibus ille animalis, i. e. *πνεῦμα*, quo maxime, inquit Cicero „N. D." II, 55, 136, aluntur animantes) *ἀπὸ ῥίζας*[569]) *μὲν τᾶς καρδίας, παγᾶς δὲ τᾶς κοιλίας*[570]) *ἐπάγεται τῷ σώματι, ὃ καὶ, εἴ κα πλείω τᾶς ἀποῤῥεοίσας ἐπάρδοιτο, αὔξα λέγεται, εἴ κα δὲ μείω, φθίσις· ἁ δ' ἀκμὰ μεθόριον τουτέων ἐστὶ καὶ ἐν ἰσότατι ἀποῤῥοᾶς καὶ ἐπιῤῥοᾶς νοέεται*" —

cfr. Plat. Tim. p. 70 A:

„*τὴν δὲ δὴ καρδίαν ἅμμα τῶν φλεβῶν καὶ πηγὴν τοῦ περιφερομένου κατὰ πάντα τὰ μέλη σφόδρα αἵματος*"

p. 78 B:

„*τούτοις οὖν κατεχρήσατο ὁ θεὸς εἰς τὴν ἐκ τῆς κοιλίας ἐπὶ τὰς φλέβας ὑδρείαν*"

p. 81 B:

„*ὅταν μὲν δὴ πλέον τοῦ ἐπιῤῥέοντος ἀπίῃ, φθίνει πᾶν, ὅταν δὲ ἔλαττον, αὐξάνεται*".

Videte iam porro singula!

Auctoris l. sententia, elata his „*τροφὰ δὲ — σώματι*"

---

569) cfr. Theophrastus „H. Pl." I, cap. 1, § 9 Schneider: „*Ἔστι δὲ ῥίζα μὲν, δι' οὗ ἡ τροφὴ ἐπάγεται*".

570) quam *κοιλίαν* si Ps. Timaeus cum Platone „Tim." p. 78 B solam voluerit intelligi alvum (Magen), nihil a Platone dissidere videatur.

congruit fere Platonis Tim. p. 70 A et p. 78 B. Quod enim iste καρδίαν comparat ῥίζᾳ, Plato autem p. 70 A hanc ipsam iudicat esse ἅμμα τῶν φλεβῶν, verborum quidem est aliqua, sententiarum haud scio an differentia nulla.[571])

---

[571]) cfr. Aristoteles „περὶ ἀναπνοῆς“ cap. 8, p. 474, A, 25 sqq., B, 9:

„Ἐπεὶ δὲ εἴρηται πρότερον, ὅτι τὸ ζῆν καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἕξις μετὰ θερμότητός τινός ἐστιν· οὐδὲ γὰρ ἡ πέψις, δι᾽ ἧς ἡ τροφὴ γίνεται τοῖς ζῴοις οὔτ᾽ ἄνευ ψυχῆς οὔτ᾽ ἄνευ θερμότητός ἐστιν· πυρὶ γὰρ ἐργάζεται πάντα. διόπερ ἐν ᾧ πρώτῳ τόπῳ τοῦ σώματος καὶ ἐν ᾧ πρώτῳ τοῦ τόπου τούτου μορίῳ τὴν ἀρχὴν ἀναγκαῖον εἶναι τὴν τοιαύτην, ἐνταῦθα καὶ τὴν πρώτην τὴν θρεπτικὴν ψυχὴν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν. (B, v. 1) οὗτος δ᾽ ἐστὶν ὁ μέσος τόπος τοῦ τε δεχομένου τὴν τροφὴν καὶ καθ᾽ ὃν ἀφίησι τὸ περίττωμα. τοῖς μὲν οὖν ἀναίμοις ἀνώνυμον, τοῖς δ᾽ ἐναίμοις ἡ καρδία τοῦτο τὸ μόριόν ἐστιν. ἡ τροφὴ μὲν γάρ, ἐξ ἧς ἤδη γίνεται τὰ μόρια τοῖς ζῴοις, ἡ τοῦ αἵματος φύσις ἐστίν. τοῦ δ᾽ αἵματος καὶ τῶν φλεβῶν τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἀναγκαῖον εἶναι. θατέρου γὰρ ἕνεκα θάτερόν ἐστιν, ὡς ἀγγεῖον καὶ δεκτικόν. ἀρχὴ δὲ τῶν φλεβῶν ἡ καρδία τοῖς ἐναίμοις· οὐ γὰρ διὰ ταύτης ἀλλ᾽ ἐκ ταύτης ἠρτημέναι πᾶσαι τυγχάνουσιν“. adde huc cap. 20, p. 480, A, 2, sqq.

Magis commode etiam Alexander Aphr. „περὶ ψυχῆς“ l. l. fol. 140, B, 10 sqq.:

„τοῦ δὲ τὴν χορηγίαν τοῖς ζῴοις τῆς τροφῆς ἀπὸ ταύτης (sc. τῆς καρδίας) εἶναι, σημεῖον αἱ φλέβες, αἱ τῆς (v. 11) τροφῆς, τουτέστι τοῦ αἵματος, διάκονοι. ἐσχάτη γὰρ τροφὴ τὸ αἷμα. αὗται γὰρ διὰ μὲν τῶν ἄλλων μερῶν (v. 12) τοῦ σώματος διαπεφύκασιν, ἐκ δὲ τῆς καρδίας ἐκπεφύκασιν, ὡς ἐκ ταύτης τὴν ἀρχὴν ἔχουσαι τῆς (v. 13) βλαστήσεως, ὧν αἱ μέν τινες αὐτῇ διακονοῦνται πρὸς τὸ ἀκατέργαστον ἔτι καὶ ἄπταιστον αἷμα ἀπὸ (v. 14) τῶν περὶ τὸ ἧπαρ τόπων δεχομένῃ πέσσειν ἐν αὑτῇ, αἱ δὲ πρὸς τὴν τοὔμπαλιν μετὰ τὴν κατεργα(v. 15)σίαν τε καὶ πέψιν ἐπὶ πᾶν τὸ σῶμα παραπομπήν“ —

ibidemque fol. 141, A, 5 sq.:

„πρῶτον δ᾽ ἔναιμον ἡ καρδία. τὸ γὰρ ἐν τῷ ἥπατι ἀκατέργαστον ἔτι καὶ οὐδὲ κυρίως αἷμα“ —

et fol. 130, B, 11:

„ἀρχὴ μὲν αὕτη (sc. ἡ καρδία) καὶ πηγὴ τοῦ αἵματος, ᾧ τρεφόμεθα, καὶ τοῦ πνεύματος“.

Tamen dubitandum concedo, istene personatus, — cuius aetate esse aliquid, quod differret inter venas et arterias, alii quidem aliud, voluerunt — revera cum Platone et Aristotele hac in re consenserit, an cum aliis, velut cum Aretaeo Capp., de quo conferas haec: „περὶ αἰτίων καὶ σημείων ὀξέων παθῶν“ II, cap. 1 (p. 23, v. 7 Ermerins):

„ἐνίζει γὰρ αὐτέου (sc. πνεύμονος) μέσον σπλάγχνον θερμὸν, ἡ καρδίη,

At auctor l. *παγάν* non cum Platone ad *καρδίαν* rettulit, sed — et commode magis — ad *κοιλίαν*.

Quid? Platonem, qui p. 78 B *τὴν ἐκ τῆς κοιλίας ἐπὶ τὰς φλέβας ὑδρείαν* non negaverit,[572]) nec cor simpliciter fontem sanguinis esse dixerit per omne corpus manantis, sed impetu quodam (*σφόδρα*) manantis,[573]) nonne idem sentire dabis?

ζωῆς καὶ ἀναπνοῆς ἀρχή· ἥδε καὶ τῷ πνεύμονι τῆς ὁλκῆς τοῦ ψυχροῦ ἠέρος τὴν ποθὴν ἐνδιδοῖ· ἐκφλέγει γὰρ αὐτόν· ἕλκει δὲ ἡ καρδίη" —

et „*περὶ αἰτίων καὶ σημείων χρονίων παθῶν*" I, cap. 11 (p. 90, v. 5 sq. Ermer.): „*τῇδε γὰρ* (sc. *ἐν τῇ καρδίῃ*) *ἡ τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῆς ζωῆς ἀρχή*" —

et „*ὀξέων νούσων θεραπευτικόν*" II, cap. 7 (p. 224, v. 11 sqq. Ermer.): „*τῆς μὲν γὰρ φλεβὸς ῥίζωσις ἧπαρ· τῆς δ' ἀρτηρίης ἀρχὴ, κραδίη . . . . θέρμην μὲν γὰρ ἡ κραδίη ἐνδιδοῖ τῇ ἀρτηρίῃ, τῇ φλεβὶ δὲ τὸ ἧπαρ αἷμα*".

[572]) cfr. *φάτνη* p. 70 E cum interpretatione Galeni „*περὶ Ἱπποκράτους καὶ Πλάτ. δογμ.*" VI, 8 (vol. 5, p. 576 sqq. Kühn).

[573]) cfr. Galenus „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*" VI, 8 (vol. 5, p. 572 sq. Kühn):

„*αἵματος ὑγροῦ μὲν τὴν κρᾶσιν, ἐρυθροῦ δὲ τὴν χρόαν, ἡ πρώτη μὲν ἐν ἥπατι γένεσις, ὀχετοὶ δὲ παράγοντές τε καὶ διανέμοντες αὐτὸ παντὶ τῷ σώματι φλέβες· αἵματος δὲ ξανθοῦ καὶ λεπτοῦ καὶ λεπτομεροῦς καὶ πνευματώδους ἡ μὲν πρώτη γένεσις ἐν τῇ τῆς καρδίας ἀριστερᾷ κοιλίᾳ, διανέμουσι δὲ καὶ παράγουσιν εἰς ὅλον τὸ ζῷον αἱ ἀρτηρίαι τὸ τοιοῦτον αἷμα. δέδεικται δὲ καὶ περὶ τούτων ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν. ὥσθ' ἅμα μὲν, ὅπερ ἀνεβαλόμην ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἐρεῖν αὖθις ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὴν καρδίαν αἵματος, τὰ νῦν εἴρηται, ἅμα δὲ, ὡς ἐσφάλησαν οἱ κατὰ τὴν καρδίαν ἀρχὴν εἰπόντες εἶναι τῶν φλεβῶν, ἐπιδέδεικται. εἴπερ γὰρ αἵματός τινος, εὐθὺς δήπου καὶ φλεβῶν ἐνόμισαν, ὥσπερ μὴ καὶ τῶν ἀρτηριῶν ἐχουσῶν αἷμα λεπτομερέστατον καὶ θερμότατον. ὡς οὖν ἀρτηριῶν, οὕτω καὶ τοῦ πνευματώδους τε καὶ τοῦ ζέοντος αἵματος ἀρχή τε καὶ πηγὴ τοῖς ζῴοις ἐστὶν ἡ καρδία. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ θυμοειδὲς ἐνδείκνυται τῆς ψυχῆς ἐν αὐτῇ κατῳκῆσθαι. ταῦτ' ἄρα καὶ ὁ Πλάτων τὴν καρδίαν ἔλεγεν πηγὴν τοῦ περιφερομένου κατὰ πάντα τὰ μέλη σφοδρῶς αἵματος. οὐ ταὐτὸν γάρ ἐστιν ἢ πηγὴν αἵματος ἁπλῶς εἰπεῖν, ἢ προσθεῖναι τοῦ περιφερομένου σφοδρῶς. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἥπατος ὁρμώμενον οὐ περιφέρεται σφοδρῶς, ὅτι μήτε πνευματῶδές ἐστι, μήθ' ὅλως σφύζουσιν αἱ περιέχουσαι φλέβες αὐτό· τὸ δ' ἐκ τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας τῆς καρδίας ὁρμώμενον θερμότερόν τε τοῦδε καὶ πνευματῶδες ἱκανῶς ἐστιν, ὡς ἂν σφυζόντων αὐτοῦ τῶν ἀγγείων. καλεῖται δ' ὑπὸ μέν τῶν παλαιοτάτων ἰατρῶν παὶ φιλοσόφων καὶ τουτὶ τὸ γένος τῶν ἀγγείων ὡσαύτως θατέρῳ φλέψ, ὑπὸ δὲ τῶν ἄλλων*

At, inquies, cum de fonte tibi adsentiar, requiro explanatam notionem *ῥίζας*. Quare hunc tibi etiam — simillimum Aristotelis „de part. an.“ II, 3, 650, A, 20 sqq. — Galeni locum affero „*περὶ αἰτίων συμπτωμάτων*“ I, cap. 7 (vol. 7, p. 129, v. 6 sqq. Kühn), unde spero, fore ut luminis aliquid huic rei adhibeatur:

„*αὗται δέ γε* (sc. *αἱ καθήκουσαι ἐκ τοῦ ἥπατος εἰς τὴν γαστέρα φλέβες*) *εἰθίκεσάν τε ἅμα καὶ πεφύκεσαν ἐκ τῆς γαστρὸς ἐπισπᾶσθαι τὴν τροφήν, ἀνάλογον ταῖς ἐπὶ τῶν φυτῶν εἰς τὴν γῆν καθηκούσαις ῥίζαις. ἅπαν γὰρ τοῦτο τὸ ἔργον, οὐ ψυχικὸν ἀλλὰ φυσικὸν ὑπάρχον, ὁμοίως ἐπιτελεῖται κατά τε τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα. τοῖς μὲν οὖν φυτοῖς ἡ γῆ τῆς γαστρὸς δίκην ὑπηρετεῖ διὰ παντὸς ἑτοίμην τε καὶ ἄφθονον ἐπάρδουσα τὴν τροφὴν . . . ., τοῖς δὲ ζῴοις, ἅτε μὴ προςπεφυκόσι τῇ γῇ πλὴν ὀλίγων δή τινων, ἡ φύσις ἐδημιούργησε μὲν καὶ τὴν γαστέρα ταμιεῖον τροφῆς, οἷόνπερ τὴν γὴν τοῖς φυτοῖς*“. (cfr. „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.* VIII, 1 — vol. 5, p. 657, v. 3 sqq. ab imo, Kühn.)

Comparantur igitur stirpes cum animantibus: stirpium *ταμιεῖον τροφῆς* (sive *πηγὴ τροφῆς*) terra humida est, animantium venter

---

ἀρτηρία μὲν τὸ σφύζον, τὸ δὲ ἄσφυκτον φλέψ. ὅτι δ' οὕτως ὠνόμαζον οἱ παλαιοί, δέδεικται μὲν ἤδη πολλοῖς τῶν ἔμπροσθεν, ἐπιδέδεικται δὲ καὶ πρὸς ἡμῶν ἑτέρωθι“ —

cfr. ibidem VI, 8 (vol. 5, p. 575 sq. Kühn). —

Est autem certe Galeno si non cum Platone dissensio de cursu sanguinis at certe cum Ps. Timaeo. Galeno cum sanguis, qui in iecinore paratur, tum qui in corde, alendi causa per omne corpus diffundi videtur, ita ut magna pars sanguinis formae alterius in cor non introeat („*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*“ VI, 4 (vol. 5, p. 535 sq. Kühn) et cap. 6 in., (p. 547 sq.) et cap. 8 (p. 572 sq.), contra Ps. Timaeo et vide ne Platoni quoque, quidquid succi aut sanguinis in ventre paratur, tum demum in totum corpus distribui, cum in cor confusum permanaverit.

Est etiam altera Galeno si non cum Ps. Timaeo at cum Platone dissensio de origine *φλεβῶν*, quo nomine modo vidimus Platonem ambo vasorum genera designare i. e. venas arteriasque, Galenum nonnisi venas: Platonis enim sententia *φλέβες* inde a corde proficiscuntur, Galeni *φλέβες* a iecinore, *ἀρτηρίαι* a corde („*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*“ VI, 5 (vol. 5, p. 543, v. 5 sq. Kühn): „*εὐλόγως οὖν εἴρηται ῥίζωσις τῶν φλεβῶν εἶναι τὸ ἧπαρ, τῶν ἀρτηριῶν ἡ καρδία*“.

(*γαστὴρ*, *κοιλία*); stirpium radices, quae trahant alimentum, eodem munere funguntur, quo venulae animantium: radicumque igitur caput (*ῥίζα* propria), unde demissae singulae, eodem, quo ea pars animantium, unde venulae (proprie: vena cum venulis). Haec autem pars non Galeno[574]) quidem, sed Platoni erat, et vide ne Ps. Timaeo quoque fuerit, cor. Videsne igitur, cur in libello *καρδία* appelletur *ῥίζα*?[575])

Et quoniam non solo sanguine vita animantium tenetur, sed etiam spiritu vel potius *πνεύματι*, quod e spiritu corde concipiatur et inde cum sanguine per totum corpus diffundatur (v. supra), hoc quoque *πνεῦμα* a corde, veluti a radice corporis, dicitur proficisci.

Ergo cum Platone, ut videtur, — si *πνεῦμα* excipias ac dubito an *νήστιδος* et *τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου* negotium, de quibus supra dictum est, nulla isti gravis dissensio. Verum num quae et quanta ipsi cum Stoïco illo apud Ciceronem „N. D.“ II, 55, quem propter consensum commemoro in re suspiciosissimâ — extensionem dico corporis in exhalando — non satis constat. Sanguis, ut opinio huius Stoïci ferebat, in vicinitate iecinoris paratur, et per eam venam, quae cava appellatur, confectus iam coctusque in dextrum cordis ventriculum perlabitur, cum spiritus e pulmonibus in sinistrum, e quibus ventriculis et sanguis per venas in omne corpus dividitur et spiritus (= *πνεῦμα*) per arterias.

Ps. Timaeus his de rebus singulis nihil aperuit. Cum vero et ante viderimus, istum consentire cum Stoïco illo, et post etiam visuri simus, non ignorasse quidem ipsum conicio placitum illud.

In reliquis: „*ὃ καὶ* (sc. *τὸ ἐπάγεσθαι*), *εἴ κα πλείω τᾶς ἀποῤῥεοίσας ἐπάρδοιτο, αὔξα λέγεται, εἴ κα δὲ μείω, φθίσις*“

---

574) v. not. 573 fin., adde „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*“ VI, 3 sq. (vol. 5, p. 532 sqq. Kühn), VI, 7 fin. (p. 563, v. 12 sqq.), VI, 8 (p. 565, v. 1), VIII, 1 (vol. 5, p. 658, v. 5 sqq. ab imo, Kühn).

575) cfr. Pollux II, 225: „*τῶν δὲ φλεβῶν ἡ κοίλη καλουμένη μεγίστη τέ ἐστι καὶ ἀπὸ καρδίας ἄρχεται* (*καρδία* igitur Polluci *ῥίζα* videtur) *καὶ πᾶσα τῷ ἥπατι προσπέφυκε, δι᾽ ἧς ἀπὸ τοῦ ἥπατος ἀνέλκει τὸ αἷμα ἡ καρδία*“.

nullam esse rerum isti cum Platone „Tim.“ p. 81 B controversiam, nunquam merito negaveris.

Extrema auctoris l.: „*ἁ δ' ἀκμὰ μεθόριον τουτέων ἐστὶ καὶ ἐν ἰσότατι ἀποῤῥοᾶς καὶ ἐπιῤῥοᾶς νοέεται*“ si non dicta Platonis at certe sensa eius reddere, perspicuum est. Et vulgaris quidem illa medicorum est vigoris definitio. Eadem, licet paullo subtilior, v. c. Ps. Galeni „*ὅροι ἰατρ.*“ 106 (vol. 19, p. 374 Kühn): „*ἀκμή ἐστιν ἡλικία, καθ' ἣν ηὔξηται καὶ τετελείωται τὸ ζῷον, τελείων ἐν αὐτῷ τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ὑγροῦ καὶ ἴσων ὄντων τῶν ἀπερχομένων τοῖς προςφερομένοις*“.

Universe igitur congruunt. Utrum autem fraudis notâ inuramus, numquid est causae, cur amplius quaeratur? Priora, maxima ex parte quidem, auctoris l. propria cum haud dubie non sint, sed Platonis, nos coniecturam totius libelli — modo ne a Platonis Timaeo non abhorreat — non faciemus?

Numquis igitur hîc quoque veterum testimonia requiret, quae a Platone omnem suspicionem propulsent? Non, opinor. Tamen afferam eiusmodi, si non gravissima, at certe haud prorsus negligenda.

Sunt enim Galeni „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτωνος δογμ.*“ VIII, cap. 7 (vol. 5, p. 702 sqq. Kühn) et Apuleii „de habitudine doctr. Plat.“ I extr., qui sine ullâ suspicione doctrinam, cuius quaeritur auctor, Platoni attribuunt: levia, quia eorum aetate libellus emissus iam fuisse videtur, illis quidem etiam incognitus, nec tamen nullius momenti, quia, si re vera libellus Timaei Locri fuisset, haud facile fieri poterat, ut sex fere saeculis post ignorarent eundem et Platoni vindicarent, quae illuc referenda erant.

Sed utor in re non dubiâ testibus non necessariis. Aetatem Ps. Timaei indicabit fere vox „*ἐπάρδειν*“.

Hanc enim primus Heraclitus, de Stoâ grammaticus, „Alleg. Homer.“ cap. 1 (p. 2, v. 3 ab imo, Mehler „*ἔπεσι τὰς ψυχὰς ἐπάρδειν*“), quem imperatori Augusto aequalem fere existimant,[576]) in usum vocasse videtur, post Aelianus

---

[576]) cfr. Zellerus III, 1, p. 611, not. 1, ed II.

„V. H.“ II, 14 extr., Arrianus „An.“ IV, 6, 5 (p. 119, v. 5 Krüger), Galenus „*περὶ συμπτωμάτων διαφορᾶς*“ cap. 4 (vol. 7, p. 71, v. 10 Kühn), „*περὶ αἰτίων συμπτωμάτων*“ I, 7 (vol. 7, p. 129, v. 6 ab imo, Kühn), alibi, auctor libri Maccabaeorum quarti cap. 1, 29, Lucianus „amores“ 45 extr. (T. V, p. 308, v. 8 ed. Bip. 1790).

Age vero, quae subsequantur, considerate!

Auctor l. p. 102 B de obitu haec disputat:

„*λυομένων δὲ τῶν ἁρμῶν τᾶς συστάσιος, αἴ κα μηκέτι διόδος ᾖ πνεύματι ἢ τροφὰ μὴ διαδιδῶται,*[577]) *θνάσκει τὸ ζῷον*“.

Illorum „*λυομένων δὲ τῶν ἁρμῶν τᾶς συστάσιος . . . ., θνάσκει τὸ ζῷον*“ —

haud dispar Plat. Tim. p. 81 D:

„*ἐπειδὰν τῶν περὶ τὸν μυελὸν τριγώνων οἱ ξυναρμοσθέντες μηκέτι ἀντέχωσι δεσμοὶ, τῷ πόνῳ διεσταμένοι, μεθιᾶσι τοὺς τῆς ψυχῆς αὖ δεσμούς*“ *κτλ.* —

et de coniuncte elato auctoris l. placito:

„*αἴ καὶ μηκέτι δίοδος ᾖ πνεύματι ἢ τροφὰ μὴ διαδιδῶται*“, cuius simile in Platonis Timaeo haud facile invenies,[578]) num cui — siquidem *πνεῦμα* intelligit animam, quam spiritu ducimus, *τροφάν* autem sanguinem — dubium poterit esse, quin Plato consentiat? An est quisquam omnium mortalium, qui neget, sub-

---

[577]) K. Fr. Hermanni emendatio.

[578]) Simile autem, alterâ quidem ex parte, apud Philonem J. „de victimas offerentibus“ § 15 (II, 263 ante med. M.):

„*Εἰ γὰρ καὶ ἂν βραχύτατον ὁ τῆς ἀναπνοῆς δίαυλος ἐπισχεθείη, κατὰ τὴν τοῦ πεφυκότος ἔξωθεν ἐποχετεύεσθαι πνεύματος ἀποκοπὴν θάνατος ἀπαραίτητος ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθήσει*“ — cfr. „de exsecr.“ § 5 ante med. (II, 432 ante med. M.) itemque apud Ps. Hippocratem „*περὶ φυσῶν*“ 4 med. (VI, p. 96, v. 6 sqq. Littré):

„*εἰ δέ τις ἀπολάβοι τὰς τοῦ πνεύματος ἐς τὸ σῶμα διεξόδους, ἐν βραχεῖ μέρει ἡμέρης ἀπόλοιτο ἂν* (sc. *ἄνθρωπος*), *ὡς μεγίστης τῆς χρείης ἐούσης τῷ σώματι τοῦ πνεύματος*“ —

simile ex parte utrâque apud Aretaeum Capp. „*περὶ αἰτίων καὶ σημείων ὀξέων παθῶν*“ II, cap. 1 (p. 23, v. 3 sqq. Ermerins):

„*Δυοῖσι τοῖσι πρώτοισι, τροφῇ καὶ πνεύματι, τὰ ζῷα ζῇ· τουτέων τὸ πολλὸν ἐπικαιροτέρη ἡ ἀναπνοή. ἢν γὰρ ἐπίσχῃ τις ὠυτὴν, οὐκ εἰς μακρὰν διαρκέσει, ἀλλ' αὐτίκα θνήσκει ἄνθρωπος*“.

latam omnem sive respirationem perspirationemque sive *διάδοσιν* sanguinis (*τροφᾶς*) continuo sequi mortem? Quare quid mirum, si Plato non de sublatâ respiratione verba fecit, sed de impeditâ (p. 84 D), ubi de remotâ magis mortis causâ agitur:

„*ὅταν γὰρ ὁ τῶν πνευμάτων τῷ σώματι ταμίας πνεύμων μὴ καθαρὰς τὰς διεξόδους παρέχῃ* usque ad *ἀπείργασται*“ —

et p. 91 C „*τὸ τοῦ πνεύματος διεξόδους ἀποφράττον*“ *κτλ.* — nec de sublatâ „*διαδόσει*“ sanguinis, sed de impeditâ [579]) in eodem illo morborum loco p. 81 D:

„*ὅταν δὴ ῥίζα τῶν τριγώνων χαλᾷ, τὰ μὲν τῆς τροφῆς εἰσιόντα οὐκέτι δύνανται τέμνειν εἰς ὁμοιότητα ἑαυτοῖς . . . , φθίνει . . . τὸ πᾶν ζῷον ἐν τούτῳ κρατούμενον*“ *κτλ.*

Mirum fortasse hoc tibi aut incredibile videatur, Ps. Plutarchum „plac. phil.“ V, cap. 23 extr. („*Πλάτων, οἱ Στωϊκοὶ . . . ὅταν δὲ παντελῶς γένηται ἡ ἄνεσις τοῦ αἰσθητικοῦ πνεύματος, τότε γεγενῆσθαι τὸν θάνατον*“) itemque Ps. Galenum „*περὶ φιλοσ. ἱστ.*“ cap. 37 (vol. 19, p. 339 Kühn) tradere, Platoni placuisse, si plane defecerit *τὸ αἰσθητικὸν πνεῦμα*, e vitâ excedere animantia. Est enim *τὸ αἰσθητικὸν πνεῦμα* sine dubio vis illa, quam praeesse placuit Stoïcis functionibus sensuum,[580]) i. e. *ποιότης τις*, si mavis, *δύναμις τοῦ πως ἔχοντος ἡγεμονικοῦ*. Et, quamquam id certe neque Plato neque quivis unus de populo negat, omni sensu privari et mori valere idem, tamen erit nemo, initiatus quidem philosophiae, qui Platoni hoc *πνεῦμα αἰσθητικόν* adiudicet. Nec illud certe Stoïcorum *πνεῦμα ζωτι-*

[579]) Est sane, quod animum meum hac in re dubium faciat. Quid enim habeo explorati, cur *τροφήν* laudato Platonis Timaei loco (p. 81 D) interpreter sanguinem? quid porro, cur Platonem de sublatâ *διαδόσει* sanguinis dixisse negem? de quâ vide ne possit saltem intelligi p. 81 D et hic alter locus p. 85 E: „*πλείων δ' ἐπιῤῥέουσα* (sc. *χολη εἰς αἷμα*), *τῇ παρ' αὐτῆς θερμότητι κρατήσασα, τὰς ἶνας εἰς ἀταξίαν ζέσασα διέσεισε, καὶ ἐὰν μὲν ἱκανὴ διὰ τέλους κρατῆσαι γένηται, πρὸς τὸ τοῦ μυελοῦ διαπεράσασα γένος καίουσα ἔλυσε τὰ τῆς ψυχῆς αὐτόθεν οἷον νεὼς πείσματα μεθῆκε τε ἐλευθέραν*“.

[580]) Zellerus III, 1, p. 189, not. 2, ed. II (cfr. III, 1, p. 108, p. 126, p. 128, p. 178, not. 2, p. 180 sqq., p. 616, not. 3, ed. II). Quâ in re Stoïcos sequebantur medicorum plurimi, exempli gratiâ Galenus „*περὶ αἰτίων συμπτωμάτων*“ *α'*, cap. 2 (vol. 7, p. 89 Kühn), ubi de solis quidem oculis agitur: „*δοκεῖ δέ μοι τὸ ἀπ' ἐγκεφάλου καταφερόμενον ἐπὶ τὸν ὀφθαλμὸν νεῦρον,*

κόν quisquam Platoni assignabit. Quare si hoc quidem illo libelli loco accipi voluerit auctor, non dubium erit, quin Plato non consentiat. Illa enim doctrina, quâ statuitur, exstingui animantia, si neque πνεῦμα ζωτικόν, et per arterias quidem, in corpus diffundatur, neque per venas sanguis, Platonis non est, sed Peripateticorum potius et Stoïcorum, cum philosophorum [581]) tum medicorum, velut Erasistrati, [582]) Eclecticorum, [583]) emendata quidem Pneumaticorum. [584])

Fac igitur — nihil enim pugno nisus quaestione ante institutâ — de hoc πνεύματι cogitasse auctorem lib.: habebis novum Peripatetici aut Stoïci vel Stoae sectatoris cuiusdam Ecleticive signum. —

Sed cum auctore l. p. 102 B ad morbos pergam:

„*πολλαὶ δὲ κᾶρες ζωᾶς καὶ θανάτου αἴτιαι, ἐν δ' ὧν γένος νόσος ὀνυμαίνεται. νόσων δ' ἀρχαὶ μὲν αἱ τᾶν πράτων δυναμίων ἀσυμμετρίαι, αἴ κα πλεονάζοιεν ἢ ἐλλείποιεν ταὶ ἁπλαῖ δυνάμιες, θερμότας ἢ ψυχρότας ἢ ὑγρότας ἢ ξηρότας*" —

cfr. Plat. Tim. p. 81 E:

„*Τὸ δὲ τῶν νόσων ὅθεν ξυνίσταται, δῆλόν που καὶ παντί.* (p. 82 A) *τεττάρων γὰρ ὄντων γενῶν, ἐξ ὧν συμπέπηγε τὸ σῶμα, γῆς, πυρὸς, ὕδατός τε καὶ ἀέρος, τούτων ἡ παρὰ φύσιν πλεο-*

ὃ δὴ καὶ πόρον ὀνομάζουσιν οἱ περὶ τὸν Ἡρόφιλον, ὅτι τοῦτο μόνον φανερόν ἐστι τὸ τρῆμα, πνεύματος ὑπάρχειν ὁδὸς αἰσθητικοῦ",

quod idem πνεῦμα αἰσθητικόν paullo post πνεῦμά τι ψυχικόν nominatur:

„*ἐξ ὧν ἁπάντων εὔδηλον, ὡς ἐπιῤῥεῖ τι πνεῦμα τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐξ ἐγκεφάλου ψυχικόν*",

alibique sexcenties, ubi et de reliquis sensibus.

[581]) cfr. Cicero „N. D." III, 14, 35 et Seneca „natur. quaest." III, 15, 2: „in quibus (suppl. corporibus nostris) et venae sunt et arteriae, illae sanguinis, hae spiritûs receptacula".

[582]) cfr. Zellerus II, 2, p. 762, not. 7, ed. III.

[583]) velut Philonis J. „de exsecr. § 5 ante med. (II, 432 ante med. M.): „*τοῦ μὲν ἐν φλεψὶν αἵματος ἀποβαλόντος, ὅσον ἦν αὐτῷ ζωτικὸν, τοῦ δ' ἑτέρου ἐν ἀρτηρίαις πνεύματος τὴν ἔξωθεν ἀπὸ τοῦ συμφυοῦς ἀέρος μηκέθ' ὁμοίως ἐπιδεχομένου σωτήριον κρᾶσιν*" κτλ.

[584]) Hi enim non alterum per alteras, sed utrumque, et πνεῦμα et sanguinem diffundi per utrasque statuebant, modo πνεύματος plus per arterias, per venas plus sanguinis — cfr. Heckerus l. l. I, p. 456.

νεξία καὶ ἔνδεια καὶ τῆς χώρας μετάστασις ἐξ οἰκείας ἐπ' ἀλλοτρίαν γιγνομένη, πυρός τ' αὖ καὶ τῶν ἑτέρων, ἐπειδὴ γένη πλείονα ἑνὸς ὄντα, τὸ μὴ προςῆκον ἕκαστον ἑαυτῷ προςλαμβάνειν, καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα, στάσεις καὶ νόσους παρέχει· παρὰ φύσιν γὰρ ἑκάστου γιγνομένου καὶ μεθισταμένου θερμαίνεται ὅσα ἂν πρότερον ψύχηται, ξηρὰ δὲ ὄντα εἰς ὕστερον γίγνεται νοτερὰ, καὶ κοῦφα δὴ καὶ βαρέα, καὶ πάσας πάντῃ μεταβολὰς δέχεται.

B. *μόνως γὰρ δή φαμεν, ταὐτὸ ταὐτῷ κατὰ ταὐτὸ καὶ ὡςαύτως καὶ ἀνὰ λόγον προςγιγνόμενον ἐάσει ταὐτὸν ὂν αὑτῷ σῶν καὶ ὑγιὲς μένειν· ὃ δ' ἂν πλημμελήσῃ τι τούτων ἐκτὸς ἀπιὸν ἢ προςιὸν, ἀλλοιότητας παμποικίλας καὶ νόσους φθοράς τε ἀπείρους παρέξεται*".

Atque, ut ad singula veniamus, auctoris l. transitionem „*πολλαὶ δὲ κᾶρες* usque *ὀνυμαίνεται*" aliam quidem esse atque Platonis Timaei p. 81 E, quid, quaero, attinet?

Sed principalis istius morborum causa: „*νόσων δ' ἀρχαὶ μὲν αἱ τᾶν πράτων δυναμίων* (i. e. virium sive qualitatum elementis inhaerentium) *ἀσυμμετρίαι, αἴ κα πλεονάζοιεν ἢ ἐλλείποιεν ταὶ ἁπλαῖ δυνάμιες, θερμότας ἢ ψυχρότας ἢ ὑγρότας ἢ ξηρότας*" ne primam quidem reddit Platonis „Tim." p. 82 A simplicium morborum causam „*γῆς, πυρὸς, ὕδατός τε καὶ ἀέρος τὴν παρὰ φύσιν πλεονεξίαν καὶ ἔνδειαν*", sed qualitates substituit elementis, nec — idque constanter sane, reiectis elementis — comprehendit alteram Platonis causam, i. e. eorundem elementorum e locis propriis in aliena discessum, „*τὴν χώρας μετάστασιν* (suppl. *γῆς, πυρὸς κτλ.*) *ἐξ οἰκείας εἰς ἀλλοτρίαν γιγνομένην*" —

nec tertiam „*πυρός τε αὖ καὶ τῶν ἑτέρων . . . τὸ μὴ προςῆκον ἑαυτῷ προςλαμβάνειν*",

quae utrum recte an perperam tertia intelligatur, satis fixum et statutum esse arbitror, tametsi Galenus quidem „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*" *θ'*, cap. 4 fin. num tertiam acceperit, non liquet.

Et quae auctor l. singula attulit qualitatum nomina, *θερμότατα, ψυχρότατα, ὑγρότατα, ξηρότατα*, effingere poterat ipse quidem secundum Plat. Tim. p. 82 A: „*παρὰ φύσιν γὰρ ἑκάστου* (sc. *τῶν γενῶν* i. e. *πυρός τε καὶ ἀέρος, ὕδατός τε καὶ γῆς*)

γιγνομένου καὶ μεθισταμένου θ ε ρ μ α ί ν ε τ α ι μὲν, ὅσα ἂν πρότερον ψ ύ χ η τ α ι, ξ η ρ ὰ δὲ ὄντα ὕστερον γίγνεται ν ο τ ε ρ ά" in appellationes formans eiusdem seu verba seu nomina adiectiva,[585]) sed iamdudum efficta reperit. Eadem enim medicorum quidem diutina et philosophorum consuetudo triverat[586]) eâ aetate. quâ scripsisse istum denuntiat communis illarum qualitatum denotatio, ταὶ πρᾶται sive ἁπλαῖ δυνάμεις, sive (p. 100 D) ζωτικαί, t r i t a, ut videtur, ab A t h e n a e o demum, statore sectae Pneumaticorum.

Quam in rem Ps. Galenum testem primum constituo, qui in libro, cui inscripsit „εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός" cap. 9 sub fin. (vol. 14, p. 698 Kühn) tradidit haec:

„κατὰ δὲ τ ὸ ν Ἀ θ ή ν α ι ο ν στοιχεῖα ἀνθρώπου οὐ τ ὰ τ έ σ σ α ρ α π ρ ῶ τ α σ ώ μ α τ α, πῦρ καὶ ἀὴρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆ, ἀ λ λ' α ἱ π ο ι ό τ η τ ε ς α ὐ τ ῶ ν, τὸ θ ε ρ μ ὸ ν κ α ὶ τὸ ψ υ χ ρ ὸ ν κ α ὶ τὸ ξ η ρ ὸ ν κ α ὶ τὸ ὑ γ ρ ὸ ν, ὧν δύο μὲν τὰ π ο ι η τ ι κ ὰ αἴτια ὑποτίθεται, τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν, δύο δὲ τὰ ὑλικὰ, τὸ ξηρὸν καὶ τὸ ὑγρὸν, καὶ πέμπτον παρειςάγει κατὰ τοὺς Στωϊκοὺς τὸ διῆκον διὰ πάντων πνεῦμα, ἐφ' (lege ὑφ') οὗ τὰ πάντα σ υ ν έ χ ε σ θ α ι καὶ διοικεῖσθαι".[587])

Athenaeus igitur τοῖς πρώτοις σώμασι, — quae elementorum designatio simul cum illâ „ἁπλᾶ σώματα", idem declarante, haud scio an profecta ab Aristotele[588]) sit — substituit, nec tamen

---

[585]) cfr. „Phaedo" p. 86 B, „Symp." p. 186 D sq.

[586]) cfr. Hippocrates „περὶ ἀρχαίης ἰητρ." 16 in. (I, p. 606, v. 4 ab imo, Littré) et Galenus „εἰς τὸ Ἱπποκράτους περὶ τροφῆς ὑπόμνημα" α', vol. 5, p. 226 Kühn:

„τοῦτο μὲν ὡμολόγηται πᾶσι σχεδὸν φιλοσόφοις τε καὶ ἰατροῖς, πρώτας εἶναι τέσσαρας τὰς ποιότητας, τὴν θ ε ρ μ ό τ η τ α, τὴν ψ υ χ ρ ό τ η τ α, τὴν ὑ γ ρ ό τ η τ α καὶ τὴν ξ η ρ ό τ η τ α".

[587]) cfr. Galenus „περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτην στοιχείων" I, cap. 7 (vol. 1, p. 466 Kühn).

[588]) cfr. „de caelo" I, 1, 268, B, 27 sqq. (σώματα ἁπλᾶ), I, 2, 269, B, 4 (ἁπλᾶ καὶ πρῶτα), I, 5, 271, B, 17 sqq. (ἁπλᾶ) itemque I, 7, 274, B, 3, I, 8, 276, B, 22, I, 9, 278, B, 26 et 28 et 35, III, 1, 298, A, 29, III, 3, 302, B, 8, III, 4, 303, B, 3, III, 8, 306, B, 3 — „de gen. et corr." II, 3, 330, B, 8 et 31, p. 331, A, 7 — „Met." VII, 1, 1042, A, 8 sq., B, 2, XI, 10, 1067, A, 1, alibi.

primus, *τὰς τῶν πρώτων σωμάτων ποιότητας,*[589]) quas easdem alibi *δυνάμεις*, sed ne hoc quidem primus,[590]) nominabat.

Teste utor Galeno „*περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτην στοιχείων*“ I, cap. 6 (vol. 1, p. 457 Kühn), ubi testata haec sunt:

„*Μὴ παρακολουθοῦντες δ' οἱ πολλοὶ τῇ κατὰ τὸν λόγον ὁμωνυμίᾳ συγχέονταί τε καὶ ταράττονται, καθάπερ καὶ Ἀθήναιος ὁ Ἀτταλεὺς* (cfr. p. 310), *ἅμα μὲν τιθέμενος στοιχεῖα τοῦ ἀνθρώπου τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ ξηρὸν καὶ τὸ ὑγρὸν, ἅμα δ' ἐναργῆ φάσκων εἶναι τὰ στοιχεῖα καὶ μηδεμιᾶς ἀποδείξεως δεῖσθαι, καὶ ποτὲ μὲν ὀνομάζων αὐτὰ ποιότητάς τε καὶ δυνάμεις, ἐνίοτε δὲ συγχωρῶν σώμαθ' ὑπάρχειν* — idemque nescio num concesserit auctor l. p. 103 A verbis „*αἱ τῶν σωμάτων κράσιες*“ — *εἶτα δεδιὼς, ὕδωρ καὶ ἀέρα καὶ πῦρ καὶ γῆν ὁμολογῆσαι*“.

Age vero in partes *ποιοτήτων* subeant *δυνάμεις*, iam erit eius denotatio haec: „*αἱ τῶν πρώτων σωμάτων δυνάμεις*“, pressius „*αἱ*

---

[589]) quod nomen „*ποιότης*“ a Platone (cfr. „Theaet.“ p. 182 A) novatum videtur.

[590]) Erat enim haec denotatio „*δυνάμεις*“ certe iam Aristotelis — cfr. „Meteor.“ IV, 1, 378, B, 29 et 33 sq. — et Theophrasti „*περὶ ὀσμῶν*“ § 6 (*αἱ τῶν ἁπλῶν δυνάμεις*), „*περὶ φυτῶν ἱστορία*“ I, cap. 2, § 1: „*ἀρχαὶ γὰρ αὗται* (sc. *ὑγρὸν, ἲς, φλὲψ, σάρξ*)· *πλὴν εἴ τις λέγοι τὰς τῶν στοιχείων δυνάμεις· αὗται δὲ κοιναὶ πάντων*“. Fuerit autem iam Hippocratis atque Alcmaeonis Crotoniatae (cfr. Ps. Plutarchus „plac. phil.“ V, 30: „*Ἀλκμαίων, τῆς μὲν ὑγείας εἶναι συνεκτικὴν ἰσονομίαν τῶν δυνάμεων, ὑγροῦ, θερμοῦ, ξηροῦ, ψυχροῦ, πικροῦ, γλυκέος καὶ τῶν λοιπῶν*“) necne, haec quidem adhuc sub iudice lis est. Aït quidem Littré „oeuvres complètes d'Hippocrate“ etc. I, p. 562 (cfr. p. 313), negabunt aut in suspenso quidem relinquent, qui illum „*περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς*“ libellum, cuius locis quibusdam, — velut cap. 16 in. (I, p. 606 Littré) — nititur Littraeus, Ps. Hippocrateum existimant atque opinantur, Ps. Plutarchum „plac. phil.“ V, 30 itemque Ps. Galenum „*περὶ φιλοσ. ἱστ.*“ cap. 39 (vol. 19, p. 343 Kühn) et Stobaeum „Floril.“ 101, 2 (III, p. 250, v. 2 sqq. Mein.) ipsa Alcmaeonis verba non attulisse (cfr. Zellerus I, 424, not. 6, ed. III). Erat post Aristotelem et Theophrastum primo aut ante aut p. Chr. n. saeculo Ps. Theagis ap. Stob. Floril. I, 68 (I, p. 25, v. 16 sqq. Meineke): „*οὐδὲ γὰρ ὑγίεια, εὐκρασία τις ἔασα τῶν τῶ σώματος δυνάμεων, ἐν τῷ ὑπεξελέσθαι τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ θερμον καὶ τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ ξηρὸν πέπτωκεν, ἀλλ' ἐν τῷ ταῦτα συγκερασθῆμεν· ἔντι γὰρ οἷον συμμετρία τις τούτων*“. (cfr. not. 600).

πρῶται δυνάμεις", quibus par idemque sonant et apud eundem [591]) *αἱ ἁπλαῖ.*

Quamquam Athenaeus hac in re, si quid omnino novi, nihil ultra attulit, praeterquam quod nomina *σώμασιν* apposita attribuit *δυνάμεσιν*. Etenim „*σώματα πρῶτα*" Platonis vox in Timaeo p. 57 C, plerumque *ἁπλᾶ*, raro *πρῶτα* sive *ἁπλᾶ καὶ πρῶτα*, Aristotelea (v. not. 588), *δυνάμεις* Aristotelea aliorumque (not. 590), doctrina ipsa fortasse etiam antehippocratea.[592])

---

[591]) cfr. Ps. Galenus „*ὅροι ἰατρικοί*" 31 (vol. 19, p. 355 Kühn):

„*Στοιχεῖόν ἐστιν, ἐξ οὗ πρώτου καὶ ἁπλουστάτου τὰ πάντα γέγονε καὶ εἰς ὃ ἁπλούστατον τὰ πάντα ἀναλυθήσεται. καὶ Ἀθήναιος ὁ Ἀτταλεὺς ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ φησὶν οὕτως· στοιχεῖα τῆς ἰατρικῆς ἐστι, καθάπερ τινὲς τῶν ἀρχαίων ὑπέλαβον, τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ ξηρὸν, ἐξ ὧν πρώτων καὶ ἁπλουστάτων καὶ ἐλαχίστων ὁ ἄνθρωπος συνέστηκεν καὶ εἰς ἃ ἔσχατα φαινόμενα καὶ ἁπλούστατα καὶ ἐλάχιστα τὴν ἀνάλυσιν λαμβάνει*".

Copulata igitur connexaque fuisse haec nomina „*ἁπλᾶ καὶ πρῶτα*" in Galeni quoque consuetudine, cum hic locus docet, tum ille „*περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτην στοιχείων*" cap. 6 (vol. 1, p. 462 sq. Kühn), quo de sermone agitur habito cum magistro, qui Galenum docebat Athenaei de elementis doctrinam:

„*οὕτω τοίνυν, ἔφη* (suppl. *ὁ διδάσκαλος*), *νόει καὶ τέτταρα*" (sc. *στοιχεῖα*). „„*δῆλον οὖν, εἶπον* (sc. *ἐγὼ ὁ Γαληνὸς*), *ὅτι καὶ ἄκρα ταῖς ποιότησι καὶ ἁπλᾶ καὶ πρῶτα*"",

cui adde etiam tertium „*Ἱπποκράτους περὶ φύσιος ἀνθρώπου βιβλίον α' καὶ Γαληνοῦ εἰς τοῦτο ὑπόμνημα*" 52 (vol. 15, p. 103 Kühn):

„*ἅπαντα μὲν τὰ οὕτω λεγόμενα στοιχεῖα* (*ἁρμονικὰ, ῥυθμητικὰ κτλ.*) *καθ' ἕκαστον τῶν πραγμάτων οὐκ ἀκριβῶς ἐστι ἁπλᾶ καὶ πρῶτα. τὰ δὲ κοινὰ πάντων τῶν ὄντων ἁπλᾶ τε καὶ πρῶτα κατ' ἀλήθειάν ἐστι καὶ κυρίως ὀνομάζεται στοιχεῖα. καλεῖ δὲ ἀπὸ τῶν ποιοτήτων ὁ Ἱπποκράτης αὐτὰ θερμὸν καὶ ψυχρὸν ὑγρόν τε καὶ ξηρὸν, οὐ τὰ μεταξὺ τῶν ἄκρων, ἀλλ' αὐτὰ τὰ ἄκρα, πῦρ δηλονότι καὶ γῆν, ὕδωρ τε καὶ ἀέρα*".

Copulata ante Galenum etiam apud Plutarchum „de primo frigido" cap. 7.

[592]) siquidem Hippocratis est libellus ille „*περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς*", cuius initio medici antiquiores, huius doctrinae antistites, redarguuntur. Certe Hippocrates qualitates illas in corporibus animantium inesse voluit, earum autem substantias non terram esse et aquam, aëra et ignem, sed, ut cum Galeno „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ δόγμ.*" *θ'*, cap. 4 fin. loquar: *τὰ ἐξ αὐτῶν γεγονότα διὰ μέσων τῶν τροφῶν, αἷμα καὶ φλέγμα καὶ τὴν ξανθὴν καὶ μέλαιναν χολήν*". cfr. „*Ἱπποκράτους περὶ φύσιος ἀνθρώπου βιβλίον α' καὶ Γαληνοῦ ὑπόμνημα*" cap. 14 (vol. 15, p. 54 Kühn), cap. 18

Quod ut ita sit, fieri non poterit, quin concedas, non ante Athenaeum scripsisse auctorem lib. . Nec amplius temere ac fortuito a Platone discessisse tibi videbitur, sed consulto et cogitate Timaeo Pythagoreo vindicasse illam dubito num iam Alcmaeonis Crotoniatae,[593] aliorum, eorumque Antehippocrateorum[594] doctrinam, quam — mitto Stratonem[595] et Ps. Theagem[596] — Chrysippus (v. infra) ascivit et Athenaeus Pneumaticus, non illam Hippocratis, omnibus fere et medicis et philosophis, qui post Hippocratem fuerunt, probatam,[597] de quâ Galenus[598] „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*“ *ϑ'*, cap. 4 fin. (vol. 5, p. 676 sqq. Kühn) memoriae prodidit haec:

„*τεττάρων γὰρ ὄντων τῶν γενῶν, ἐξ ὧν συμπέπηγε τὸ σῶμα, γῆς πυρὸς, ὕδατός τε καὶ ἀέρος, ἀκριβέστερον* (sc. *ὁ Πλάτων*) *φαίνεται καὶ μέντοι χρησιμώτερον ἰατρῷ περὶ αὐτῶν ὁ Ἱπποκράτης γεγραφώς· ἐκ μὲν γὰρ τῶν τεσσάρων στοιχείων φησὶ γεγονέναι τὸ σῶμα, καλῶν τοὐπίπαν ἀπὸ τῶν δραστικῶν ποιοτήτων αὐτὰ, τὸ μὲν ξηρὸν, τὸ δ' ὑγρὸν καὶ τὸ μὲν ϑερμὸν, τὸ δὲ ψυχρόν* (quae denominatio ne Platoni quidem incognita erat — cfr. Symp. p. 186, D, p. 187, D),

οὐ μὴν κατ' ἐκεῖνα τὸν περὶ τῶν νοσημάτων λόγον ἐποιήσατο. δυνάμει μὲν γάρ ἐστιν ἐν τοῖς σώμασιν,

---

(vol. 15, p. 59 Kühn) et eiusdem Galeni „*περὶ τῶν καϑ' Ἱπποκράτην στοιχείων*“ 2 (vol. 1, p. 492 Kühn) et „*εἰς τὸ Ἱπποκράτους περὶ τροφῆς ὑπόμνημα*“ *α'* (vol. 15, p. 226 Kühn).

Ceterum revocata dilatataque illa dubito num Antehippocrateorum doctrina a Stratone physico (circa 280 a. Chr. n.), qui non modo corporis animantium, sed universi mundi elementa posuit qualitates teste Sexto Empirico „Hypot.“ III, 32 (p. 126, v. 26 Bekker): „*Στράτων δὲ ὁ φυσικὸς τὰς ποιότητας*“ (suppl. *εἶπε πάντων εἶναι ἀρχὰς ὑλικάς*).

593) cfr. not. 590.

594) cfr. not. 592.

595) cfr. not. 592.

596) cfr. not. 590.

597) cfr. „*Ἱπποκράτους περὶ φύσιος ἀνϑρώπου βιβλίον α' καὶ Γαληνοῦ εἰς αὐτὸ ὑπόμνημα*“ cap. 19 (vol. 15, p. 60 Kühn).

598) cfr. „*Ἱπποκράτους περὶ φύσιος ἀνϑρώπου βιβλίον α' καὶ Γαληνοῦ εἰς αὐτὸ ὑπόμνημα*“ 20 (vol. 15, p. 61 sq. Kühn)

et „*Γαληνοῦ εἰς τὸ Ἱπποκράτους περὶ χυμῶν ὑπόμνημα*“ *α'*, 1 (vol. 16, p. 25 sq. Kühn).

ἐνεργεία δὲ οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ τὰ ἐξ αὐτῶν γεγονότα διὰ μέσων τῶν τροφῶν, αἷμα καὶ φλέγμα καὶ ἡ ξανθὴ καὶ ἡ μέλαινα χολή. πυρὶ μὲν ἀνάλογον ἡ ξανθὴ χολὴ, ἡ δὲ μέλαινα τῇ γῇ, τὸ δὲ φλέγμα τῷ ὕδατι. καὶ διὰ τοῦτο θερμὴ μὲν καὶ ξηρὰ τὴν δύναμίν ἐστιν ἡ ξανθὴ χολὴ καθάπερ τὸ πῦρ, ψυχρὰ δὲ ἡ μέλαινα καὶ ξηρὰ παραπλησίως τῇ γῇ, τὸ δὲ φλέγμα ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν, ὥςπερ τὸ ὕδωρ. μόνον δὲ τὸ ἀερῶδες στοιχεῖον ἐν τοῖς τῶν ζῴων σώμασιν ὁρᾶται πλησίον τῆς ἑαυτοῦ φύσεως, ἔν τε ταῖς ἀναπνοαῖς καὶ κατὰ τοὺς σφυγμοὺς, ἤδη τε κἂν τοῖς παλμώδεσι πάθεσι ἐμφυσήμασι τε καὶ οἰδήμασίν ἐστιν, ἔν τε ταῖς καλουμέναις πνευματώδεσιν. ἡ δ᾽ ἐξ ἁπάντων τῶν τεττάρων στοιχείων σύμμετρος κρᾶσις ἐγέννησε τὸ ἀκριβὲς αἷμα· καὶ βέλτιόν ἐστιν ἐπὶ τῶν χυμῶν λέγειν, ἅπερ ὁ Πλάτων ἐπὶ τῶν στοιχείων ἔγραψεν. ἀλλ᾽ ὁ Ἱπποκράτης προειπὼν, τὸ δὲ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἐν ἑαυτῷ αἷμα καὶ φλέγμα καὶ χολὴν ξανθήν τε καὶ μέλαιναν, ἐφεξῆς φησι, καὶ διὰ ταῦτα ἀλγέει καὶ ὑγιαίνει. τὸ μὲν ἀλγέει κατ᾽ ἐξοχὴν μεγάλου νοσήματος ἐπὶ πάντων τῶν παρὰ φύσιν τάσσεται, τὸ δε ὑγιαίνει κατὰ τὴν πρὸς τὰ παρὰ φύσιν ἀντίθεσιν πάντα. κἄπειτα πάλιν ἐφεξῆς, ὅπως μὲν ὑγιαίνει, διδάσκων φησίν· ὑγιαίνει μὲν οὖν μάλιστα, ὅταν μετρίως ἔχῃ ταῦτα πρὸς ἄλληλα δυνάμεως καὶ τοῦ πλήθους καὶ μάλιστα μεμιγμένα ᾖ. τίνα ταῦτα; οὐ τὰ στοιχεῖα δήπουθεν, ἀλλὰ καὶ τὰ προσεχῶς γεννητικὰ τῶν τοῦ σώματος μορίων, αἷμα καὶ φλέγμα καὶ δύο χολαί. ἀλγέει δέ, φησιν, ὅταν τι τούτων ἔλαττον ἢ πλέον ᾖ, ἢ χωρισθῇ ἐν τῷ σώματι καὶ μὴ κεκρημένον ᾖ τοῖσι πᾶσιν, ὅπερ ὁ Πλάτων παραφράζων ἔφη καὶ τῆς χώρας μετάστασιν ἐξ οἰκείας ἐπ᾽ ἀλλοτρίαν γιγνομένην. ἀλλ᾽ οὗτος μὲν, ὡς ἔφην, ἁμαρτάνει, προςθεὶς πυρός τε καὶ τῶν ἑτέρων, ἐπειδὴ καὶ γένη πλέονα ἑνὸς ὄντα τυγχάνει. ταῦτα γὰρ οὐκ ἔστι τὰ μεθιστάμενα καὶ χώραν ἀμείβοντα κατὰ τὰ τῶν ζῴων σώματα, φλέγμα δὲ καὶ χολαὶ καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο πολλάκις εἰς ἀλλοτρίαν ἀφικόμενον ἕδραν αἴτιον ὀλεθρίων νοσημάτων γίγνεται. ἄχρι μὲν οὖν τοῦ πλέον ἢ ἔλασσον ἕκαστον τῶν συντιθέντων ἡμᾶς γιγνόμενον, αἱ νόσοι καθίστανται, κοινὸς ὁ λόγος ἐστὶν ἐπί τε τῶν χυμῶν καὶ τῶν στοιχείων. ἐπὶ δὲ τοῦ καθ᾽ ἑαυτό που στάντος ἔν τινι τόπῳ τοῦ σώματος οὐκ

ἔθ᾽ ὁμοίως ἐπ᾽ ἀμφοῖν ὁ λόγος ἀληθής. οἱ μὲν γὰρ χυμοὶ σαφῶς ὁρῶνται, καθ᾽ ὅπερ ἂν ἐν τῷ σώματι μόριον στῶσι, νόσους ἐργαζόμενοι . . . . γῆν δ᾽ οὐδαμοῦ καθ᾽ ἑαυτὴν ἰδεῖν ἔστι μόνην ἐν τῷ σώματι ἀθροισθεῖσαν, ὥςπερ οὐδὲ πῦρ αὐτὸ καθ᾽ ἑαυτὸ μόνον, οὐδ᾽ ὕδωρ στοιχεῖον, ἀλλ᾽ ἰχῶράς τινας, ἐπιμιχθέντων ἀλλήλοις τοῦ θ᾽ ὑδατώδους στοιχείου καὶ τοῦ πυρώδους, οὐ μόνον οὐδ᾽ εἰλικρινῶν, ἀλλὰ καὶ πάχους ἰλυώδους τι προςλαβόντων. οὕτω δὲ καὶ τὸ φυσῶδες πνεῦμα γεννᾶται κατὰ τὰ ζῷα, προςλαβούσης γε τῆς ἀερώδους οὐσίας ὑγρὰν ἰκμάδα. καλῶς μὲν οὖν Ἱπποκράτης ἐπὶ τῶν χυμῶν ἔγραψεν τὸ χωριζομένους τε τῶν ἄλλων καὶ καθ᾽ ἓν ὁτιοῦν ἱσταμένους μόριον αἰτίους γίγνεσθαι νοσημάτων· οὐκ ὀρθῶς ὁ Πλάτων ἐπὶ τῶν στοιχείων εἶπεν αὐτό“.[599])

De eo numero autem, qui in eâdem seu cum illis, qui feruntur Antehippocratei, cumque Athenaeo Pneumatico et auctore lib., seu cum Hippocrate sententiâ stabant, definitiones laudabo cum Chrysippi et Alexandri Aphr. propter maxime propinquam etiam in vocibus, „*ἀσυμμετρία*“ apud utrumque, „*δυνάμεις*“ apud alterum, similitudinem cum illâ libelli, tum Galeni propter eandem in verbis *πλεονάζειν* et *ἐλλείπειν*.

Servata illa Chrysippi ex eiusdem opere morali de affectibus a Galeno „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*“ *ε*', cap. 2 (vol. 5, p. 440 Kühn):

„*ἡ δὲ τῆς ψυχῆς νόσος ὁμοιοτάτη ἐστὶ τῇ τοῦ σώματος ἀκαταστασίᾳ. λέγεται δὲ εἶναι σώματος νόσος ἡ ἀσυμμετρία τῶν ἐν αὐτῷ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ καὶ ξηροῦ*“,

cui contrariam comparo eiusdem philosophi sanitatis definitionem ibidem *ε*', cap. 3 (vol. 5, p. 448 Kühn):

„*ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ σώματος ἀκριβῶς αὐτὰ διωρίσατο* (sc. *ὁ Χρύσιππος*), *τὴν μὲν ὑγίειαν τῶν στοιχείων ἐν συμμετρίᾳ θέμενος . . . . ἐδήλωσε γὰρ σαφῶς τοῦτο διὰ τῆς προγεγραμμένης ὀλίγον ἔμπροσθεν ῥήσεως, ἐν ᾗ τὴν μὲν ὑγίειαν τοῦ σώματος ἐν θερμοῖς καὶ ψυχροῖς καὶ ξηροῖς καὶ ὑγροῖς συμμετρίαν*[600]) *εἶναί φησιν, ἅπερ δὴ στοιχεῖα δηλονότι τῶν σωμάτων ἐστίν*“.

---

[599]) cfr. Ps. Galenus „*εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός*“ cap. 9 (vol. 14, p. 695 sq. Kühn).

[600]) cfr. illum Ps. Theagis not. 590.

Alexandri Aphrodisiensis definitionem invenies apud ipsum „φυσικῶν σχολιῶν ἀποριῶν καὶ λύσεων βιβλίον I, θ', p. 42 Spengel:

„γίνεται γὰρ ἡ μὲν ὑγεία καὶ νόσος περὶ τὰς δυνάμεις τῶν πρώτων σωμάτων, ἐξ ὧν τὰ ζῷα, ἅπερ ἐστὶ τὰ στοιχεῖα, ὧν δυνάμεις θερμότης, ψυχρότης, ὑγρότης, ξηρότης. ἐν μὲν γὰρ τῇ τῶν δυνάμεων τούτων πρὸς ἄλληλα συμμετρίᾳ ἡ ὑγεία, ἐν δ' ἀσυμμετρίᾳ τῶν αὐτῶν τούτων ἡ νόσος".

Illam autem Galeni, geminam Hippocratis, continet eius „εἰς τὸ Ἱπποκράτους περὶ χυμῶν ὑπόμνημα" α' (vol. 16, p. 23 Kühn):

„οὗτοι δὲ χυμοὶ (sc. τὸ αἷμα, τὸ φλέγμα καὶ χολὴ ἑκατέρα) ὅταν μέτρῳ ἀλλήλοις κεκραμένοι τυγχάνωσι, κατὰ φύσιν ὑγιαίνομεν. ἐλλείποντος δέ τινος ἢ πλεονάζοντος ἢ μεταστάντος εἰς ἀλλοτρίαν χώραν νοσοῦμεν",

qui locus cum sanitatis quoque definitionem exhibeat, tamen etiam alteram eiusdem Galeni „Ἱπποκράτους ἐπιδημιῶν" α' καὶ Γαληνοῦ εἰς αὐτὸ ὑπόμνημα" β', 7 (vol. 17 A, p. 97 Kühn) affero hanc:

„τῆς γὰρ ὑγιείας ἐκ συμμετρίας γινομένης τῶν τεττάρων στοιχείων, εἴτε ποιοτήτων εἴτε δυνάμεων θέλεις ὀνομάζειν, ὑγρότητος καὶ ξηρότητος καὶ θερμότητος καὶ ψυχρότητος".[601])

---

[601]) Quibus locis adde etiam hos: „περὶ ἀρίστης κατασκευῆς τοῦ σώματος ἡμῶν" cap. 1 (vol. 4, p. 737 Kühn), „Ἱπποκράτους περὶ φύσιος ἀνθρώπου" α', 19 (vol. 15, p. 60 K.), „εἰς τὸ Ἱπποκράτους περὶ τροφῆς ὑπόμνημα" β', 5 (vol. 15, p. 242 K.), „εἰς τὸ Ἱπποκράτους περὶ χυμῶν ὑπόμνημα" α' (vol. 16, p. 23 K.), „περὶ χυμῶν" vol. 19, p. 491 K. — cfr. etiam Ps. Galenus „ὅροι ἰατρ." vol. 19, p. 386 Kühn.

Noli tamen oblivisci, qualitates illas Galeno sonare humores, quibus commixta corpora animantium, i. e. sanguinem, pituitam, bilem utramque, velut his quoque ipsius locis:

„περὶ χυμῶν" vol. 19, p. 485 Kühn, „εἰς τὸ Ἱπποκράτους περὶ χυμῶν" α' 1 (vol. 16, p. 25 et 37), „περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτην στοιχείων" I, cap. 8 (vol. 1, p. 479 sq. Kühn), quorum primum

„Ὅπερ ἐν κόσμῳ στοιχεῖον, τοῦτο ἐν ζῴοις χυμὸς . . . . αὐτίκα γὰρ στοιχεῖα μὲν, ὁ κόσμος ἐξ ὧν, ἀήρ τε καὶ πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆ . . . . χυμοὶ δὲ χολὴ (sc. ἡ ξανθὴ) καὶ αἷμα φλέγμα τε καὶ ἡ μέλαινα (sc. χολή), ἐξ ὧν τὰ ζῷα συνέστηκε καὶ ὁ ἄνθρωπος. ὑγρότητι δὲ πάντα συγκέκραται καὶ θερμότητι, ξηρότητί τε καὶ ψυχρότητι. αἷμα μὲν γὰρ καὶ ἀὴρ . . . ὑγρὰ καὶ θερμὰ, κἂν ἄλλοις ἄλλως περὶ τοῦ ἀέρος δοκῇ. χολῶν δὲ ἡ ξανθὴ . . .

Videsne igitur, quam sit magna, si non peraeque rerum, at verborum similitudo!

Proximum nec tamen necessarium est, ut auctori iudicem feramus:

Utar eo, quod dabitur, istius de morbi principio sententiam proxime accedere, ipsis in verbis, ad illam Chrysippi. Chrysippi aliorumque Stoïcorum, velut Panaetii et Posidonii, assecla Athenaeus:[602]) Athenaei ista fuisse videtur libelli vox „ταὶ πρᾶται“ sive ἁπλαῖ δυνάμιες“, et Athenaei quidem primi: Ergo auctor l., inquies, aut ipse fuit Athenaeus aut coaevus aliquis aut unus de posteris. Equidem, qui necessarie non demonstraverim, primi fuisse Athenaei significationem illam, nec satis certa iam ostenderim Pneumatici vestigia, illud haud facile adducor, ut hanc vocem esse Pneumatici notam certo affirmem, praesertim cum taceat iste de offenso πνεύματι, primâ secundum Pneumaticos morborum causâ,[603]) nisi inde, quod θερμότητα[604]) i. e.

καὶ πῦρ θερμὰ καὶ ξηρά· μέλαινα δὲ καὶ γῆ ξηρὰ καὶ ψυχρά· φλέγμα δὲ καὶ ὕδωρ ψυχρὰ καὶ ὑγρά“, —

ubi missum quidem „τὸ ἀερῶδες στοιχεῖον, μόνον ἐν τοῖς τῶν ζῴων σώμασιν πλησίον τῆς ἑαυτοῦ φύσεως“.

[602]) cfr. Galenus „περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν“ III, cap. 1 (vol. 8, p. 642 Kühn): „ἀρέσκονται γὰρ οὗτοι πάντες οἱ Πνευματικοὶ καλούμενοι τοῖς ἀπὸ τῆς στοᾶς δόγμασιν“.

[603]) cfr. Ps. Galenus „εἰσαγωγὴ ἢ ἰατρός“ cap. 9 fin. (vol. 14, p. 699 Kühn): „καὶ τὰ νοσήματα πάντα τούτου (sc. τοῦ πνεύματος) πρωτοπαθοῦντος γίνεσθαι ἀπεφήναντο (sc. οἱ περὶ Ἀθήναιον καὶ Ἀρχιγένην), ὅθεν καὶ Πνευματικοὶ χρηματίζουσιν“.

[604]) Similiter atque Galenus „περὶ τῶν πεπονθότων τόπων“ III, cap. 5 (vol. 8, p. 149, v. 12 Kühn), „πρόδηλον γάρ, ὅτι τῆς θερμότητος (suppl. τοῦ κατὰ τὴν καρδίαν — recte magis τοῦ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον (cfr. not. 500) — πνεύματος) ἀποστήσεται“ (sc. ὁ Ἀρχιγένης), i. e.: manifestum autem, Archigenem calorem (suppl. innati spiritûs) non dicturum fuisse (suppl. causam λήθης, unius de animi morbis). Quid ita? Quia πνεῦμα illud κατὰ φύσιν, non παρὰ φύσιν calidum esse putabatur. Quod ut tibi persuadeatur, totum affero Galeni locum (vol. 8, p. 148, v. 10 sqq.):

„ἐν ᾧ γὰρ ἐσκοπούμην, ἃ εἴρηκα, πυθόμενος τῷ Ἀρχιγένει τι γεγράφθαι βιβλίον, ἔνθα διδάσκει μνήμης βεβλαμμένης ἀνάκτησιν, εὐθέως περιῆλθον ἁπάσας μὲν τὰς βιβλιοθήκας, ἅπαντας δὲ τοὺς βιβλιοπώλας, ἅπαντας δ' οὓς ᾔδειν ἰατροὺς ἐσπουδακότας περὶ τὰ συγγράμματα τἀνδρός, εὐπορῆσαι τοῦ βιβλίου προῃρημένος, ὅπως μοί τι συντελέσειεν πρὸς τὴν τῶν βοηθημάτων εὕρεσιν, οὐ τοῦ

innatum calorem, primo loco posuit, conicere tibi placeat, esse huius placiti datam significationem quandam; adducor autem, ut coniecturam quidem aut de Panaetio (Posidoniove) faciam,

---

τόπου τοῦ πεπονθότος· ἄντικρυς γὰρ ἡγούμην ὑπ' αὐτοῦ λελέχθαι τὸν τόπον τοῦτον οὐκ ἄλλον τινὰ παρὰ τὴν καρδίαν, ἐπειδὴ κατὰ ταύτην ἡ αἵρεσις αὐτοῦ (sc. *ἡ Πνευματικὴ*) *τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικὸν εἶναι πεπίστευκεν· ἐζήτουν δ' ἐγνωκέναι, τίνα δυσκρασίαν αὐτῆς αἰτίαν ἡγεῖται εἶναι τοῦ πάθους. οὐδὲ γὰρ ὅτι δυσκρασίαν τινὰ εἶναι νενόμικεν, ἠμφίβαλλον, εἰδὼς τὴν αἵρεσιν τοῦ ἀνδρός· ἀλλ' ἐπειδὴ δυσκρασίας ᾔδειν ὀκτὼ καθ' ἕκαστον μόριον συνισταμένας, τέτταρας μὲν ἁπλᾶς, τέτταρας δὲ συνθέτους, ἐπεθύμουν γνῶναι, τίνα τούτων ὁ Ἀρχιγένης ἀπεφήνατο τῆς βεβλαμμένης ἐνεργείας αἰτίαν εἶναι, πότερα ψύξιν ἢ ὑγρότητα τοῦ κατὰ τὴν καρδίαν πνεύματος, ἢ σύνθετον ἐκ ψύξεώς τε καὶ ὑγρότητος, ἢ ξηρότητα μετὰ ψύξεως ὑπολαμβάνει δύνασθαι τὸ πάθος ἐργάσασθαι τοῦτο· πρόδηλον γὰρ ἦν, ὅτι τῆς θερμότητος ἀποστήσεται.*

τί ποτ' οὖν μοι συνέβη, τοῖς, ὡς ἔφην, ἀποτιθεμένοις τὴν τῆς αἱρέσεως μανίαν, ἐφεξῆς φράσω, παραγράψας αὐτὰς τὰς πρώτας ῥήσεις τοῦ βιβλίου, καθ' ὃ θεραπείαν ὁ Ἀρχιγένης ἔγραψεν τῆς ἐπιλησμοσύνης, ἢ λήθης, ἢ μνήμης ἀπωλείας, ἢ βλάβης, ἢ ὅπως ἄν τις ὀνομάζειν ἐθέλῃ τὸ προκείμενον ἐν τῷ λόγῳ πάθος, ἢ εἰ μὴ πάθος, ἀλλὰ νόσον, ἢ σύμπτωμα, ἢ ἀῤῥώστημα· ταῦτα γὰρ οἱ σοφισταὶ ζητοῦσιν, μὴ ὅτι μικρὸν, ἀλλὰ μηδὲ τοὐλάχιστον εἰς τὴν θεραπείαν συντελοῦντα. σαφηνείας δὲ ἕνεκα τῶν μελλόντων εἰρήσεσθαι τοσοῦτον προειπεῖν ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὅτι βιβλίων Ἀρχιγένει γεγραμμένων ἐπιστολικῶν ἕνδεκα τὸν ἀριθμὸν, ἐν τῷ πρώτῳ γέγραπται πρὸς Μάρσον ἐπιστολὴ, δι' ἧς αὐτῷ συμβουλεύει περὶ τοῦ πατρὸς, ὅπως ἀνακτήσηται τὴν μνήμην αὐτῷ· ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν αὐτῆς μετὰ τὸ προοίμιον, ὁπότε τῆς θεραπείας ἄρχεσθαι μέλλει, γέγραπται ταῦτα κατὰ λέξιν· „ἀφαίρεσιν μὲν οὖν αἵματος σύμμετρον καὶ ἐπαφαίρεσιν πεποιῆσθαι ἡμᾶς ἀρχομένης τῆς ἀποθλίψεως πέπεισμαι, εἰ μή τις ἀσθένεια γέγονεν ἐμποδών.“ εἶτ' ἐφεξῆς πάλιν· „οἶμαι δὲ, ὅτι καὶ ἐμβρέγμασί τε κατὰ καιρὸν χρήσασθαι καὶ θάλψεσι μὲν ὅλου τοῦ σώματος, ψιλώσει τε τῆς κεφαλῆς καὶ σικυῶν προσβολῇ“. ταῦτ' ἀναγνοὺς ἐσκοτοδινίασα, χρὴ γὰρ ἴσως εἰπεῖν με τἀληθῆ· πῶς δὲ οὐκ ἔμελλον, ἁμαρτὼν τῆς ἐλπίδος, ἣν ἤλπισα παρ' ἀνδρὸς ἔσεσθαί μοι, μυριάκις ἐν πολλοῖς συγγράμμασιν τήν τε τῶν πεπονθότων τόπων ἐπιστήμην καὶ τὴν τῆς διαθέσεως αὐτῶν ἀναγκαίαν εἶναι φάσκοντος εἰς τὸ καλῶς ἰᾶσθαι τὰς νόσους; πῶς γὰρ ἂν ἔτι χρήσιμοι πρὸς τοῦτο εἶεν, εἰ μὴ τὴν ἀπ' αὐτῶν τις ἔνδειξιν ἐπιδείξειεν ἡγεῖσθαι τῆς τῶν βοηθημάτων εὑρέσεως; ἐκ τίνος, Ἀρχίγενες, λόγου πιθανοῦ πεισθέντες ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀφιξόμεθα τὴν καρδίαν ἀφέντες, ἧς ἓν μέν τι τῶν συμφύτων ἔργων ἐστὶν τὸ μεμνῆσθαι, τὸ πάθος δὲ τῆς ἐνεργείας ἐστὶν ἡ ταύτης ἀπώλεια; τίνα δὲ διάθεσιν ἡ τῇ κεφαλῇ προσφερομένη σικύα θεραπεύουσα τὴν μνήμην ἀνακαλέσεται; τίνι λόγῳ τὰ βοηθήματα ταῦτα συνεβούλευσας; —

ἐγὼ μὲν οὖν οὐδ' εἰ τῷ θώρακι προσήγετο, καθ' ὃ μέρος ἡ καρδία τέτακται, λόγον εἰπεῖν εὑρίσκω, δι' ὃν ὤνησεν ἄν τι τὸν τοῦ Μάρσου πατέρα, μετὰ τοῦ

cuius quantopere voluerit similis esse Ps. Timaeus, ante vidimus et post videbimus, aut de Pneumatico quodam, velut de Archigene, cuius mirabile placitum de distentione corporis in exhalando p. 102 A modo deprehendimus.

Age vero continuemus placitorum contentionem!

Auctor l. p. 102 C ad alterationem sanguinis transit et ad carnis putredinem:

„*μετὰ δὲ ταύτας* (sc. *τὰς τᾶν πράτων δυναμίων ἀσυμμετρίας*) *αἱ τῶ αἵματος τροπαὶ καὶ ἀλλοιώσιες ἐκ διαφθορᾶς καὶ αἱ τᾶς* (codicum scriptura: *αἰτίας*) *σαρκὸς τακομένας κακώσιες, αἰ καττὰς μεταβολὰς ἐπὶ τὸ ὀξὺ ἢ ἁλμυρὸν ἢ δριμὺ τροπαὶ αἵματος ἢ σαρκὸς τακεδόνες γένοιντο. χολᾶς γὰρ ταὶ γενέσιες καὶ φλέγματος ἐνθένδε, χυμοὶ νοσώδιες καὶ ὑγρῶν σάψιες, ἀφαυραὶ μὲν αἱ μὴ ἐν βάθει, χαλεπαὶ δ', ὧν ἀρχαὶ γεννῶνται ἐξ ὀστέων, ἀνιαραὶ δὲ ἐκ μυελοῦ ἐξαπτόμεναι*“.

Bipartitum igitur alterum morborum genus, siquidem illa codicum scriptura „*καὶ αἰτίας σαρκὸς τακομένας κακώσιες*“ corrupta tibi videbitur, veraque restituta emendatione Bekkeri: „*καὶ αἱ τᾶς σαρκὸς τακομένας κακώσιες*“. —

cfr. Plat. Tim. p. 82 B sqq.:

„*Δευτέρων δὴ ξυστάσεων αὖ κατὰ φύσιν ξυνεστηκυιῶν δευτέρα κατανόησις νοσημάτων τῷ βουλομένῳ γίγνεται ξυννοῆσαι·*

C. *μυελοῦ γὰρ ἐξ ἐκείνων ὀστοῦ τε καὶ σαρκὸς καὶ νεύρου ξυμπαγέντος, ἔτι τε αἵματος ἄλλον μὲν τρόπον, ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν γεγονότος, τῶν μὲν ἄλλων τὰ πλεῖστα ἧπερ τὰ πρόσθεν, τά δὲ*

μηδὲ εἰ τῷ θώρακι προσῆγε, πότερον μετ' ἀμυχῶν τὰς σικύας, ἢ χωρὶς τούτων ἐβούλετο προσβεβλῆσθαι, δεδηλῶσθαι διὰ τῆς ἀρτίως εἰρημένης ῥήσεως — — — *μόγις γοῦν ἐπεγείρας ἐμαυτὸν ἐκ τῆς σκοτοδινίας ἐπὶ τὴν τῶν ἐφεξῆς γεγραμμένων ἀνάγνωσιν ἧκον,* — — — — — — — — — — — — — — — — — *ὡς εἶναι δῆλον, αὐτὸν* (sc. *Ἀρχιγένην*) *ὑγρότητα καὶ ψύξιν ἡγούμενον εἶναι τὴν διάθεσιν ἤτοι κατὰ τὸν ἐγκέφαλον, ἢ τὰς μήνιγγας* (Gehirnhäute) —

et addo alterum eiusdem Galeni locum „*περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν*“ IV, cap. 14 (vol. 8, p. 756, v. 9 sqq.), quo Athenaeus, Pneumaticorum princeps, in pulsu definiendo *τὸ θερμόν* loco *πνεύματος* posuisse fertur:

„*Αὐτὸς δὲ ὁ τῆς αἱρέσεως αὐτῶν* (sc. *τῶν Πνευματικῶν*) *ἡγεμὼν Ἀθήναιος τὸν σφυγμὸν ὁρίζεται κίνησιν κατὰ διαστολὴν φυσικὴν καὶ ἀπροαίρετον τοῦ ἐν ἀρτηρίαις καὶ καρδίᾳ* <u>*θερμοῦ*</u>, *ἐξ ἑαυτοῦ τε καὶ εἰς ἑαυτὸ κινουμένου, καὶ συγκινοῦντος καρδίαν καὶ ἀρτηρίας*“.

μέγιστα τῶν νοσημάτων τῇδε χαλεπὰ ξυμπέπτωκεν· ὅταν ἀνάπαλιν ἡ γένεσις τούτων πορεύηται, τότε ταῦτα διαφθείρεται.

D. κατὰ φύσιν γὰρ σάρκες μὲν καὶ νεῦρα ἐξ αἵματος γίγνεται, νεῦρον μὲν ἐξ ἰνῶν διὰ τὴν ξυγγένειαν, σάρκες δὲ ἀπὸ τοῦ παγέντος, ὃ πήγνυται χωριζόμενον ἰνῶν. τὸ δὲ ἀπὸ τῶν νεύρων καὶ σαρκὸς ἀπιὸν αὖ γλίσχρον καὶ λιπαρὸν ἅμα μὲν τὴν σάρκα κολλᾷ πρὸς τὴν τῶν ὀστῶν φύσιν αὐτό τε τὸ περὶ τὸν μυελὸν ὀστοῦν τρέφον αὔξει, τὸ δ' αὖ διὰ τὴν πυκνότητα τῶν ὀστῶν διηθούμενον καθαρώτατον γένος τῶν τριγώνων λειότατόν τε καὶ λιπαρώτατον, λειβόμενον ἀπὸ τῶν ὀστῶν καὶ στάζον ἄρδει τὸν μυελόν.

E. καὶ κατὰ ταῦτα μὲν γιγνομένων ἑκάστων ὑγίεια ξυμβαίνει τὰ πολλὰ, νόσοι δὲ, ὅταν ἐναντίως. ὅταν γὰρ τηκομένη σὰρξ ἀνάπαλιν εἰς τὰς φλέβας τὴν τηκεδόνα ἐξιῇ, τότε μετὰ πνεύματος αἷμα πολύ τε καὶ παντοδαπὸν ἐν ταῖς φλεψὶ χρώμασι καὶ πικρότησι ποικιλλόμενον, ἔτι δὲ ὀξείαις καὶ ἁλμυραῖς δυνάμεσι, χολὰς καὶ ἰχῶρας[605]) καὶ φλέγματα παντοῖα ἴσχει. παλιναίρετα γὰρ πάντα γεγονότα καὶ διεφθαρμένα τό τε αἷμα αὐτὸ πρῶτον διόλλυσι, καὶ αὐτὰ οὐδεμίαν τροφὴν ἔτι τῷ σώματι παρέχοντα φέρεται πάντῃ διὰ τῶν φλεβῶν,

(p. 83 A.) τάξιν τῶν κατὰ φύσιν οὐκέτ' ἴσχοντα περιόδων, ἐχθρὰ μὲν αὐτὰ αὑτοῖς διὰ τὸ μηδεμίαν ἀπόλαυσιν ἑαυτῶν ἔχειν, τῷ ξυνεστῶτι τοῦ σώματος καὶ μένοντι κατὰ χώραν πολέμια, διόλλυντα καὶ τήκοντα. ὅσον μὲν οὖν ἂν παλαιότατον ὂν τῆς σαρκὸς τακῇ, δύσπεπτον γιγνόμενον μελαίνει μὲν ὑπὸ παλαιᾶς ξυγκαύσεως, διὰ δὲ τὸ πάντῃ διαβεβρῶσθαι πικρὸν ὂν παντὶ χαλεπὸν προςπίπτει τοῦ σώματος, ὅσον ἂν μήπω διεφθαρμένον ᾖ.

B. καὶ τοτὲ μὲν ἀντὶ τῆς πικρότητος ὀξύτητα ἔσχε τὸ μέλαν χρῶμα, ἀπολεπτυνθέντος μᾶλλον τοῦ πικροῦ· τοτὲ δὲ ἡ πικρότης αὖ βαφεῖσα αἵματι χρῶμα ἔσχεν ἐρυθρώτερον, τοῦ δὲ μέλανος τούτῳ ξυγκεραννυμένου χλοῶδες· ἔτι δὲ ξυμμίγνυται ξανθὸν χρῶμα μετὰ τῆς πικρότητος, ὅταν νέα ξυντακῇ σὰρξ ὑπὸ τοῦ περὶ τὴν φλόγα πυρός.

C. καὶ τὸ μὲν οὖν κοινὸν ὄνομα πᾶσι τούτοις ἤ τινες ἰατρῶν που χολὴν ἐπωνόμασαν ἢ καί τις ὢν δυνατὸς εἰς πολλὰ μὲν καὶ ἀνόμοια βλέπειν, ὁρᾷν δὲ ἐν αὐτοῖς ἓν γένος ἐνὸν ἄξιον ἐπωνυμίας

---

605) cfr. Clemens Alex. „Protrept.“ cap. 2, § 36 (vol. 1, p. 31, v. 12 Klotz): „σῆψις γὰρ αἵματος ἰχὼρ νοεῖται“.

πᾶσι· τὰ δ' ἄλλα, ὅσα χολῆς εἴδη λέγεται, κατὰ τὴν χρόαν ἔσχε λόγον αὐτῶν ἕκαστον ἴδιον. ἰχὼρ δὲ, ὁ μὲν αἵματος ὀρὸς πρᾷος, ὁ δὲ μελαίνης χολῆς ὀξείας τε ἄγριος, ὅταν ξυμμιγνύηται διὰ θερμότητα ἁλμυρᾷ δυνάμει· καλεῖται δὲ ὀ ξ ὺ φ λ έ γ μ α τὸ τοιοῦτον· τὸ δ' αὖ μετ' ἀέρος τηκόμενον ἐκ νέας καὶ ἁπαλῆς σαρκὸς, τούτου δὲ

(D.) ἀνεμωθέντος καὶ ξυμπεριληφθέντος ὑπὸ ὑγρότητος καὶ πομφολύγων ξυστασῶν ἐκ τοῦ πάθους τούτου καθ' ἑκάστην μὲν ἀοράτων διὰ σμικρότητα, ξυναπασῶν δὲ τὸν ὄγκον παρεχομένων ὁρατὸν, χρῶμα ἐχουσῶν διὰ τὴν τοῦ ἀγροῦ γένεσιν ἰδεῖν λευκὸν, ταύτην πᾶσαν τηκεδόνα ἁπαλῆς σαρκὸς μετὰ πνεύματος ξυμπλεκεῖσαν λευκὸν εἶναι φ λ έ γ μ α φαμέν.

E. φλέγματος δὲ αὖ νέου ξυνισταμένου ὀρὸς ἱδρὼς καὶ δάκρυον, ὅσα τε ἄλλα τοιαῦτα σῶμα τὸ καθ' ἡμέραν χεῖται καθαιρόμενον. καὶ ταῦτα μὲν δὴ πάντα νόσων ὄργανα γέγονεν, ὅ τ α ν α ἷ μ α μ ὴ ἐ κ τ ῶ ν σ ι τ ί ω ν κ α ὶ π ο τ ῶ ν π λ η θ ύ σ ῃ κ α τ ὰ φ ύ σ ι ν, ἀ λ λ' ἐ ξ ἐ ν α ν τ ί ω ν τ ὸ ν ὄ γ κ ο ν π α ρ ὰ τ ο ὺ ς τ ῆ ς φ ύ σ ε ω ς λ α μ β ά ν ῃ ν ό μ ο υ ς. διακρινομένης μὲν οὖν ὑπὸ νόσων τῆς σαρκὸς ἑκάστης, μ ε ν ό ν τ ω ν δ ὲ τ ῶ ν π υ θ μ έ ν ω ν α ὐ τ α ῖ ς ἡ μ ί σ ε ι α τ ῆ ς ξ υ μ φ ο ρ ᾶ ς ἡ δ ύ ν α μ ι ς· ἀ ν ά λ η ψ ι ν γ ὰ ρ ἔ τ ι μ ε τ' ε ὐ π ε τ ε ί α ς

(p. 84 A) ἴσχει. τὸ δὲ δὴ σάρκας ὀ σ τ ο ῖ ς ξυνδοῦν ὁπόταν νοσήσῃ, καὶ μηκέτι αὖ τὸ ἐξ ἐκείνων αἷμα (Stallbaum: „ἅμα") καὶ νεύρων ἀποχωριζόμενον ὀστῷ μὲν τροφὸν, σαρκὶ δὲ πρὸς ὀστοῦν γίγνηται δεσμὸς, ἀλλ' ἐκ λιπαροῦ καὶ λείου καὶ γλίσχρου τ ρ α χ ὺ καὶ ἁ λ μ υ ρ ὸ ν αὐχμῆσαν ὑπὸ κακῆς διαίτης γένηται, τότε ταῦτα πάσχον πᾶν τὸ τοιοῦτον καταψήχεται μὲν αὐτὸ πάλιν ὑπὸ τὰς σάρκας καὶ τὰ νεῦρα,

(B.) ἀφιστάμενον ἀπὸ τῶν ὀστῶν, αἱ δὲ ἐκ τῶν ῥιζῶν ξυνεκπίπτουσαι τά τε νεῦρα γυμνὰ καταλείπουσι καὶ μεστὰ ἅλμης· αὗται δὲ πάλιν εἰς τὴν αἵματος φορὰν ἐμπεσοῦσαι τὰ πρόσθεν ῥηθέντα νοσήματα πλείω ποιοῦσι. χαλεπῶν δὲ τούτων περὶ τὰ σώματα παθημάτων γιγνομένων μ ε ί ζ ω ἔ τ ι γ ί γ ν ε τ α ι τὰ πρὸ τούτων, ὅταν ὀ σ τ ο ῦ ν διὰ πυκνότητα σαρκὸς ἀναπνοὴν μὴ λαμβάνον ἱκανὴν, ὑ π' ε ὐ ρ ῶ τ ο ς θ ε ρ μ α ι ν ό μ ε ν ο ν, σ φ α κ ε λ ί σ α ν μηκέτι τὴν τροφὴν καταδέχηται πάλιν τε αὐτὸ εἰς ἐκείνην ἐναντίως ἴῃ ψηχόμενον,

(C.) ἡ δ' εἰς σάρκας, σὰρξ δὲ εἰς αἷμα ἐμπίπτουσα τ ρ α χ ύ τ ε ρ α π ά ν τ α τ ῶ ν π ρ ό σ θ ε ν τ ὰ ν ο σ ή μ α τ α ἀ π ε ρ γ ά ζ η τ α ι. τὸ δ' ἔ σ χ α τ ο ν π ά ν τ ω ν, ὅταν ἡ τοῦ μ υ ε λ ο ῦ φ ύ σ ι ς ἀ π' ἐ ν δ ε ί α ς ἤ τ ι ν ο ς ὑ π ε ρ β ο λ ῆ ς ν ο σ ή σ ῃ, τ ά μ έ γ ι σ τ α κ α ὶ κ υ ρ ι ώ τ α τ α

πρὸς θάνατον τῶν νοσημάτων ἀποτελεῖ, πάσης ἀνάπαλιν τῆς τοῦ σώματος φύσεως ἐξ ἀνάγκης ῥυείσης".

Bipartitum igitur etiam apud Platonem, sed missa pars prior verbis „*τῶν μὲν ἄλλων* (sc. *νοσημάτων*) *τὰ πλεῖστα ᾗπερ τὰ πρόσθεν*", diligenter tractata altera, quâ contineantur morbi perquam graves, oriundi tum, cum non e sanguine nascantur carnes, nervi, reliqua, sed converso ordine ex eliquatis carnibus sanguis.

Quoniam igitur Plato de altera parte reticuit, ne illud moleste patiaris, quaeso, quod reticeo et ipse meque ab eo iudicio contineo, satisne videatur auctoris l. explicatio occultam Platonis complexa esse sententiam.

Deinceps, ut erat propositum, enuntiata singulatim conferamus.

Auctor l. „*μετὰ δὲ ταύτας*" *κτλ.*,

Plato p. 82 B „*δευτέρων δὲ ξυστάσεων αὖ κατὰ φύσιν ξυνεστηκυιῶν δευτέρα κατανόησις νοσημάτων*" *κτλ.* —

Auctor l. „*αἱ τῶ αἵματος τροπαὶ καὶ ἀλλοιώσιες ἐκ διαφθορᾶς*".

Plato, si esse veram hanc in libello scripturam iudicas: „*καὶ αἱ τᾶς σαρκὸς τακομένας κακώσιες*", nihil hac de re aperuit, nisi quae supra attuli „*τῶν μὲν ἄλλων τὰ πλεῖστα ᾗπερ τὰ πρόσθεν*", unde illud quidem satis apparet, ipsius quoque iudicio posse alterari sanguinem i. e. corrumpi etiam ordine illo non converso; sin autem illam „*καὶ αἰτίας σαρκὸς τακομένας κακώσιες*", Plato eadem hac de re „Tim." p. 82 C fin. et E praecipue haec:

„*παλιναίρετα γὰρ πάντα* (sc. *μυελὸς, ὀστοῦν, νεῦρον, σάρξ*) *γεγονότα καὶ διεφθαρμένα τό τε αἷμα πρῶτον διόλλυσι*",

et p. 83 E: „*καὶ ταῦτα μὲν δὴ πάντα* (sc. *χολαὶ καὶ φλέγματα*) *νόσων ὄργανα γέγονε, ὅταν αἷμα μὴ ἐκ τῶν σιτίων καὶ ποτῶν πληθύσῃ κατὰ φύσιν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίων τὸν ὄγκον παρὰ τοὺς τῆς φύσεως λαμβάνῃ νόμους*". —

Nunc demum aperte auctor l., seu legendum „*καὶ αἰτίας*" *κτλ.* seu „*καὶ αἱ τᾶς*" *κτλ.* carnem liquefactam constituit corrupti sanguinis causam (aut solam aut alteram) et afflictionum quarundam corporis.

Indidem Plato p. 82 E perquam corruptum dicit sanguinem:

„*ὅταν γὰρ τηκομένη σὰρξ ἀνάπαλιν εἰς τὰς φλέβας τὴν τηκεδόνα ἐξιῇ, τότε μετὰ πνεύματος αἷμα πολύ τε καὶ παντοδαπὸν*

ἐν ταῖς φλεψὶ χρώμασι καὶ π ι κ ρ ό τ η σ ι π ο ι κ ι λ λ ό μ ε ν ο ν, ἔ τ ι δ ὲ ὀ ξ ε ί α ι ς κ α ὶ ἁ λ μ υ ρ α ῖ ς δ υ ν ά μ ε σ ι, *χολὰς καὶ ἰχῶρας καὶ* φ λ έ γ μ α τ α π α ν τ ο ῖ α ἴ σ χ ε ι. π α λ ι ν α ί ρ ε τ α *γὰρ πάντα γεγονότα* κ α ὶ δ ι ε φ θ α ρ μ έ ν α *τό τε αἷμα* π ρ ῶ τ ο ν δ ι ό λ λ υ σ ι",

indidemque afflictiones solidarum etiam corporis partium p. 83 A: „*καὶ αὐτὰ οὐδεμίαν τροφὴν ἔτι τῷ σώματι παρέχοντα φέρεται πάντῃ διὰ τῶν φλεβῶν, τάξιν τῶν κατὰ φύσιν οὐκέτ' ἴσχοντα περιόδων, ἐχθρὰ μὲν αὐτὰ αὑτοῖς διὰ τὸ μηδεμίαν ἀπόλαυσιν ἑαυτῶν ἔχειν, καὶ* ξ υ ν ε σ τ ῶ τ ι δ ὲ τ ο ῦ σ ώ μ α τ ο ς κ α ὶ μ έ ν ο ν τ ι κ α τ ὰ χ ώ ρ α ν π ο λ έ μ ι α, *διολλύντα καὶ τήκοντα*". —

Auctoris l. adiunctio explicans:

„*αἱ καττὰς μεταβολὰς ἐπὶ τὸ ὀξὺ ἢ ἁλμυρὸν ἢ δριμὺ τροπαὶ αἵματος ἢ σαρκὸς τακεδόνες γένοιντο*"

degenerationes continet sanguinis et carnis, et illas sanguinis quidem natas aut ordine non converso, aut converso i. e. carne liquefactâ ortas, carnis rursus perturbato ordine, oriundas aut sui ipsius tabe ossiumve medullaeve, aut — si ne sanguinem quidem iste degenerari voluerit, nisi ordine perturbato, id quod equidem nego — corrupto sanguine, quo carnis ante nondum liquefacta pars tabescat.

Alteri i. e. sanguinis degenerationi, s i d e o r d i n e a g i t u r n o n c o n v e r s o, nullus respondet Platonis Timaei locus, s i n d e c o n v e r s o, ille modo laudatus p. 82 E, imprimis haec verba: „*αἷμα* . . . . π ι κ ρ ό τ η σ ι *ποικιλλόμενον, ἔτι δὲ* ὀ ξ ε ί α ι ς *καὶ* ἁ λ μ υ ρ α ῖ ς δ υ ν ά μ ε σ ι",

praeterquam quod auctoris l. *μεταβολὰ ἐπὶ τὸ δριμύ* n o m i n e discrepat a Platonis *πικρότησιν*

et p. 83 A: „π ι κ ρ ὸ ν *ὄν*" (suppl. *ὅσον μὲν οὖν ἂν παλαιότατον ὂν τῆς σαρκὸς τακῇ*) —

et p. 83 B: „*καὶ τοτὲ μὲν ἀντὶ τῆς πικρότητος* <u>ὀ ξ ύ τ η τ α</u> *ἔσχεν*" —

et p. 84 A: „*τὸ δὲ δὴ σάρκας ὀστοῖς ξυνδοῦν ὅταν νοσήσῃ καὶ* . . . . <u>ἁ λ μ υ ρ ὸ ν</u> *αὐχμῆσαν* . . . . *γένηται, τότε ταῦτα πάσχον πᾶν τὸ τοιοῦτον καταψήχεται μὲν αὐτὸ πάλιν ὑπὸ τὰς σάρκας* · . . . *αὐταὶ δὲ* (sc. *αἱ σάρκες*) π ά λ ι ν ε ἰ ς τ ὴ ν α ἵ μ α τ ο ς φ ο ρ ὰ ν ἐ μ π ε σ ο ῦ σ α ι *τὰ πρόσθεν ῥηθέντα νοσήματα πλείω ποιοῦσι*" —

denique p. 84 B: „*ὅταν ὀστοῦν* . . . . *ὑπ'* ε ὐ ρ ῶ τ ο ς *θερμαινό-*

μενον σφακελίσαν μήτε τὴν τροφὴν καταδέχηται πάλιν τε αὐτὸ εἰς ἐκείνην ἐναντίως ἴῃ ψηχόμενον, ἡ δ' εἰς σάρκας, σὰρξ δὲ εἰς αἷμα ἐμπίπτουσα τραχύτερα πάντα τῶν πρόσθεν τὰ νοσήματα ἀπεργάζηται".

Quo eodem discrimine nominum *πικροῦ* et *δριμέος*, non *ἁλμυροῦ* aut *ὀξέος*, nec rerum, altera carnis corruptio distat a Plat. Tim. p. 82 E, p. 83 A, B, C, D, E, quibus locis plurimum ponderis habent illa p. 83 A: „*ἐχθρὰ μὲν αὐτὰ ἑαυτοῖς* (et *ποικιλλόμενα* quidem *πικρότησιν, ἔτι δὲ ὀξείαις καὶ ἁλμυραῖς δυνάμεσι* . . .) *καὶ ξυνεστῶτι δὲ τοῦ σώματος καὶ μένοντι κατὰ χώραν πολέμια, διολλύντα καὶ τήκοντα. ὅσον μὲν οὖν ἂν παλαιότατον ὂν τῆς σαρκὸς τακῇ, . . . πικρὸν ὂν παντὶ χαλεπὸν προςπίπτει τοῦ σώματος, ὅσον ἂν μήπω διεφθαρμένον ᾖ. καὶ τοτὲ μὲν ἀντὶ τῆς πικρότητος ὀξύτητα ἔσχε*", —

ista denique p. 83 C: „*ὁ δὲ* (sc. *ἰχὼρ*) *μελαίνης χολῆς ὀξείας τε ἄγριος, ὅταν ξυμμιγνύηται διὰ θερμότητα ἁλμυρᾷ δυνάμει. καλεῖται δὲ ὀξὺ φλέγμα τὸ τοιοῦτον*".

Videsne, quas plagas ipse contra se auctor l. denuo texuerit? Non dico de specie „*πικρόν*", quam, ut supra p. 100 E respuit iste, sic constanter et hîc, nec tamen satis constanter supra *στρυφνῷ* commutavit, hic *δριμεῖ*. Sed mihi generis *ὀξέος* venit in mentem, quod supra reiecit aut inconsulto praeteriit, ascivit hîc, quasi supra probavisset.

Ex his etiam istum laqueis aliquâ viâ ac ratione posse explicari, quisquam confidet, cum eum nunc non opinione dubiâ nec testimoniis veterum, sed suis vestigiis persequamur, quae per imprudentiam in libello expressa reliquit? Sed interrupta contexatur comparatio.

Auctor l.: *χολᾶς γὰρ ταὶ γενέσιες καὶ φλέγματος ἐνθένδε, χυμοὶ νοσώδεες καὶ ὑγρῶν σάψιες*".

Eadem, solo converso quidem ordine, non — sicut meâ quidem opinione, apud auctorem lib. — servato etiam, bilis quidem generatio in Plat. Tim. p. 83 A: „*ὅσον μέν* usque ad paragraphum C *πᾶσι*",

nec — salvâ exceptione illâ — dissimilis *φλέγματος* origo ibidem p. 83 C, D. — *χυμοὶ νοσώδεες* haud scio an recte, ap-

positionis loco, intelligantur pituita et bilis utraque[606]) nihilque declarent a Platonis[607]) sententiâ alienum, nisi quod auctor lib. hanc quidem pituitam bilemque morbidam iudicavit, nec tamen ullam sani corporis esse cum Platone negasse videtur.

Neque in diversum tendunt — ex parte quidem,[608]) opinor — *ὑγρῶν σάψιες*[609]) et illa Plat. Timaei p. 84 B:

---

[606]) cfr. Ps. Galenus „*εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός*“ cap. 13 in. (vol. 14, p. 726, v. 2 sqq. Kühn) et Galenus „*περὶ τῶν ἐν τοῖς νοσήμασιν αἰτίων*“ cap. 6 (vol. 7, p. 22, v. 9 sqq. Kühn): „*διαφέρει δ' ἀλλήλων ταῦτα* (suppl. *τὰ νοσήματα*) *καὶ ἄλλα σύμπαντα τὰ προειρημένα τῷ τὰ μὲν ἐκ φλέγματος γίγνεσθαι μόνον, τὰ δὲ ἐξ αἵματος, τὰ δὲ ἐκ τῆς ξανθῆς χολῆς, τὰ δὲ ἐκ τῆς μελαίνης, τὰ δὲ ἐξ ἄλλου τινὸς χυμοῦ οὐ τελέως παρὰ φύσιν. ἀλλὰ καὶ οὗτος, ὅστις ἂν ᾖ, πάντως ἔκ τινος τῶν προειρημένων ἐστὶ γενῶν. οὐ γὰρ ἐνδέχεται μὴ οὐχὶ θερμὸν εἶναι καὶ ξηρὸν αὐτὸν, ἢ θερμὸν καὶ ὑγρὸν, ἢ ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, ἢ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν, ἀλλ' ὅσον ἐπὶ πλεῖστον ἥκει πάχους καὶ ψύξεως, ἐκπίπτει μὲν τοῦ κατὰ φύσιν φλέγματος τῆς ἰδέας, ἕτερος δὲ εἶναι δοκεῖ χυμὸς ὅλῳ τῷ γένει παρὰ φύσιν. οὐ μὴν οὕτως γε ἔχει τἀληθές. ὅστις ἂν γὰρ ὑγρὸς ᾖ καὶ ψυχρὸς τὴν δύναμιν, ἐν τῷ τοῦ φλέγματος γένει περιέχεται. κατὰ δὲ τὰ αὐτὰ καὶ ὅστις ἂν ᾖ ξηρὸς καὶ θερμὸς, ὁμογενής ἐστι τῇ ξανθῇ χολῇ*“.

[607]) qui Plato quidem non eandem voci „*χυμοί*“ involutam voluit notitiam. cfr. Ps. Galenus „*ὅροι ἰατρ.*“ 462 (vol. 19, p. 457 Kühn): „*παρὰ δὲ Πλάτωνι καὶ Ἀριστοτέλει ἡ γευστὴ ποιότης καὶ ἑκάστη τῶν ὄντων ἐν ἡμῖν χυμὸς ὀνομάζεται*“.

[608]) „ex parte“ dico, quia Plato de nullâ nisi in ossibus natâ putredine memorat, cum auctor l. humores, amarâ, salsâ acidâque alteratione aut sanguinis aut carnis coortos, putidos accepisse videatur omnes, quorum contagio infecti putrescant etiam reliqui, eo usque sani. cfr. Plutarchus „aquane an ignis utilior sit“ cap. 9 ultra med. (II, 957, E, Wytt.):

„*τῆς σήψεως εἰς ὑγρὸν οὔσης ἐκ ξηροῦ μεταβολῆς, μᾶλλον δὲ ὑγρῶν ἐν σαρκὶ φθορᾶς*“.

[609]) *ὑγρά* autem secundum Ps. Galenum sunt *οἱ τέσσαρες χυμοί* i. e. *αἷμα καὶ φλέγμα καὶ χολὴ ξανθή τε καὶ μέλαινα*. cfr. „*εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός*“ cap. 9 med. (vol. 14, p. 696, v. 3 sqq. ab imo, et p. 697, v. 1—5 Kühn):

„*καλεῖ δὲ αὐτὰ* (sc. *τὰ ὑγρὰ καὶ ξηρὰ καὶ πνεύματα*) *Ἱπποκράτης ἴσχοντα, ἰσχόμενα καὶ ἐνορμῶντα. ἴσχοντα μὲν οὖν ἐστιν ὅσα στερεὰ, ὀστᾶ καὶ νεῦρα καὶ φλέβες καὶ ἀρτηρίαι, ἐξ ὧν οἵ τε μύες καὶ αἱ σάρκες καὶ πᾶς ὁ τοῦ σώματος ὄγκος πέπλεκται, τῶν τε ἐντὸς καὶ τῶν ἐκτὸς τὰ συγκρίματα. ἰσχόμενα δέ ἐστιν τὰ ὑγρὰ τὰ ἐν τοῖς ἀγγείοις ἐμφερόμενα καὶ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα διεσπαρμένα, ἅπερ καλεῖ Ἱπποκράτης χυμοὺς τέσσαρας τοὺς προειρημένους* (sc. *αἷμα καὶ φλέγμα καὶ χολὴν διττήν*). *πνεύματα δὲ κατὰ τοὺς παλαιοὺς*

„ὅταν ὀστοῦν .... ὑπ' εὐρῶτος θερμαινόμενον σφακελίσαν .... τραχύτερα πάντα τῶν πρόσθεν τὰ νοσήματα ἀπεργάζηται“. [610])

Significat enim vox *„εὐρώς“* secundum Timaei glossarium p. 127 *ὑγρότητα σεσηπυῖαν*, quod glossema apud scholiastam quoque [611]) ad hunc locum reperitur et apud Suidam; et *ὀστοῦν σφακελίσαν* os putredine corruptum. [612]) Sed ipsa vox *„σῆψις*

δύο ἐστὶ, τό τε ψυχικὸν καὶ τὸ φυσικόν. οἱ δὲ Στωϊκοὶ καὶ τρίτον εἰςάγουσι τὸ ἑκτικὸν, ὅ καλοῦσιν ἕξιν“,

cfr. etiam *ὅροι ἰατρ.“* 65 (vol. 19, p. 363 Kühn) et Ps. Alexander Aphr. *„περὶ πυρετῶν“* cap. 17 (p. 93, v. 26 sqq. Ideler):

„Φανερὸν μὲν οὖν διὰ τούτων καὶ ὡς τρία μόνα τὰ ἐν ἡμῖν, ἐν οἷς ἡ παρὰ φύσιν θερμότης, μόρια (adde *στερεά*) (cap. 14 extr., p. 91, v. 24 Ideler, cap. 15 in., p. 91, v. 29 Ideler) *χυμοὶ, πνεύματα· τὰ αὐτὰ δὲ καὶ παρ' Ἱπποκράτει ἴσχοντα μὲν τὰ μόρια, ἃ καὶ στερεὰ προςαγορεύεται, ἰσχόμενα δὲ οἱ χυμοὶ, ἐνορμῶντα δέ γε τὰ πνεύματα, ἕκαστον ἐκ τῆς ἰδίας δυνάμεως τὴν προςηγορίαν ἁρμόζουσαν εἰληφός. 2. Ἴσχει μὲν γὰρ καὶ κατέχει τὰ στερεὰ, ἐνίσχεται δὲ καὶ ἐμπεριέχεται ὑπὸ τούτων τὰ ὑγρά τε καὶ διαῤῥέοντα, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν, οἱ χυμοὶ, ὁρμᾷ δὲ τὰ ἐν ἡμῖν πνεύματα, λεπτομερεστάτης οὐσίας ὄντα καὶ θερμοτάτης, ῥᾶστα διὰ πάντων χωροῦντα τῶν μορίων τοῦ σώματος“.*

[610]) Secus Hippocrates, sed cum restrictione quâdam, *„προῤῥητικόν“ β*, 13 (T. IX, p. 36, v. 7 ab imo, Littré):

„λυσιτελεῖ δὲ καὶ σφακελισμὸς νεύρου ἢ ὀστέου, ἢ καὶ ἀμφοῖν, ἐπί γε τῇσι βαθείῃσι σηπεδόσι καὶ μελαίνῃσι· πῦον γὰρ ἐν τοῖσι σφακελισμοῖσι ῥεῖ πολὺ καὶ λύει τὰς σηπεδόνας“, convenienter autem Platonis placito alibi, velut *„περὶ ἀγμῶν“* 11 (T. III, p. 454, v. 8 sqq. Kühn).

[611]) cfr. Immanuelis Bekkeri in Platonem, ab ipso editum, commentaria critica vol. 2, p. 428:

„εὐρῶτος] σεσηπυίας ὑγρότητος

ac de *ὀστῷ σφακελίσαντι* ibidem:

„σφακελισμός ἐστι σῆψις μυελοῦ καὶ σφάκελος ἡ μετὰ σπασμοῦ τῆς χολῆς πρόεσις. ὁ δὲ σπασμὸς οὗτος μετὰ φλεγμονῆς. ἰατροὶ δὲ τὴν μελανίαν ἢ τὴν σφοδρὰν ὀδύνην, ἔνιοι δὲ τὴν τῶν ὀστέων σῆψιν“.

[612]) cfr. Galenus apud Oribasium XLIV, 25 (vol. 3, p. 640, v. ult. — p. 643, v. 2):

„Γαγγραίνας τὰς διὰ μέγεθος φλεγμονῆς νεκρώσεις ὀνομάζουσιν, (p. 641) *οὐκ ἤδη γεγενημένας, ἀλλὰ γινομένας ἔτι. Καὶ ἢν μὴ ταχέως τις τὴν τοιαύτην διάθεσιν ἰάσηται, νεκροῦται ῥᾳδίως τὸ παθὸν οὕτω μόριον, ἐπιλαμβάνει τε τὰ συνεχῆ καὶ ἀποκτείνει τὸν ἄνθρωπον· ἐπειδὰν γὰρ ἰσχυρῶς φραχθῇ κατὰ τὰς μεγίστας φλεγμονὰς τά τε στόματα τῶν ἀγγείων οἵ τε πόροι πάντες οἱ κατὰ τὸ δέρμα τῆς κατὰ φύσιν ἀποστερούμενοι διαπνοῆς, τὰ οὕτω κάμνοντα σώματα νεκροῦται ῥᾳδίως, καὶ πρῶτον μὲν αὐτῶν ἀποσβέννυται τὸ τῆς χροιᾶς εὐανθὲς, ὃ συνῆν ταῖς φλεγμοναῖς, ἔπειτα ἡ ὀδύνη καὶ ὁ σφυγμὸς οἴχονται, οὐ πεπαυμένης*

ὑγρῶν" sive *χυμῶν* non introducta quidem in medicinam sed tritissima facta simulque dilatata et exculta illa de putredine humorum doctrina dicitur ab Athenaeo medico, Pneumaticorum principe.[613])

Verum a proposito aberramus, et ne longius, reliqua comparo.

Auctor l. „*ἀφαυραὶ μὲν αἱ μὴ ἐν βάθει*" (sc. *χολᾶς ταὶ γενέσιες καὶ φλέγματος*).

δήπου τῆς διαθέσεως, ἀλλὰ τῆς αἰσθήσεως νενεκρωμένης. Καὶ ὅταν γε τελέως ἀναίσθητα γένηται (γένωνται) τὰ οὕτω πάσχοντα σώματα, τὸ πάθος οὐκέτι γάγγραιναν, ἀλλὰ ἤδη σφάκελον ὀνομάζουσι, φθαρείσης ἤδη τῆς ὅλης οὐσίας τοῦ σφακελίσαντος μέλους, ὥστε οὐδὲ ἂν ἰάσαιτό τις αὐτὸν ἤδη συνεσταμένον, ἀλλὰ ἔτι ἀρχόμενον, ὅπερ οὐδὲ σφάκελός ἐστιν ὄντως, ἀλλὰ γάγγραινα μεγάλη πλησίον ἥκουσα σφακέλου· καταχρώμεθα δὲ (p. 642) *ἐνίοτε τοῖς τῶν παρακειμένων παθῶν ὀνόμασιν ἐπὶ τῶν ἀφικνουμένων εἰς αὐτά, μηδέπω δὲ ἐχόντων τὴν ἐκείνων ἰδέαν τε καὶ φύσιν. Οὕτω καὶ τὴν μεγίστην φλεγμονὴν, ὅταν μήτε τὴν εὔχροιαν ἔτι διασώζῃ τὴν ἑαυτῆς, μήτε τὴν ὀδύνην, ἐνίοτε γάγγραιναν ὀνομάζομεν, οὐδέπω μὲν οὖσαν ἀκριβῶς γάγγραιναν, εἰ δὲ ἀμεληθείη, μικρὸν ὕστερον ἐσομένην· Τὴν ὅλην τῆς οὐσίας ἑκάστου μορίου φθορὰν ὀνομάζουσιν οἱ παλαιοὶ σφάκελον, ἀλλὰ ἐπὶ μὲν τῶν σαρκωδῶν μορίων καὶ ἄλλοις ὀνόμασι χρῶνται. Λέγει γοῦν Ἱπποκράτης καὶ σαπρὰν σάρκα καὶ μυδῶσαν καὶ σηπομένην καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὀνόματα, κατὰ δὲ τοῦ φθειρομένου διὰ ὅλης ἑαυτοῦ τῆς οὐσίας ὀστοῦ τὸ σφάκελον ἐπιφέρει* (v. notam Bussemakeri et Dar. ibidem p. 709). *Συμβαίνει δὲ τοῦτο τὸ πάθημα τοῖς ὀστοῖς, ὅταν ἡ περικειμένη σὰρξ αὐτοῖς μοχθηροὺς ἰχῶρας γεννῶσα διαβρέξῃ τούτοις αὐτὰ καὶ διασήψῃ. Τελέως μὲν οὖν νεκρωθὲν τὸ μόριον ὡς νυττόμενον ἢ τεμνόμενον ἢ καιόμενον, ἀναίσθητον ὑπάρχειν, τάχιστα χρὴ περικόπτειν κατὰ ὃ ψαύει τοῦ πλησιάζοντος ὑγιοῦς,* (p. 643) *ἀλλὰ τὸ μὲν οὕτω διατεθὲν μέλαν γίνεται, τὸ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ κηθεστηκὸς ὡς ὁδοιπορεῖν ἐπὶ τὴν νέκρωσιν ὀνομάζεται γάγγραινα*".

cfr. Littré „oeuvres d'Hippocrate" T. V, p. 581 sqq. („l'argument des prénotions coaques" VI).

613) cfr. Galenus „de differentiis febrium" I, cap. 7 (vol. 7, p. 295 Kühn): „*ἐπεὶ δὲ τῶν λοιμωδῶν ἐμνημόνευσα πυρετῶν ὑπὸ σηπεδόνος ἁπάντων γενομένων, ἄξιον ἐπιστάντα τὸν λόγον ἐν τῷδε διασκέψασθαι περὶ παλαιοῦ δόγματος, ἅπαντα πυρετὸν ἐπὶ τῇ τῶν χυμῶν σήψει φάσκοντος γενέσθαι. κινδυνεύει γὰρ οὖν δοξάζειν ὧδε καὶ ὁ τῶν ἀπ' Ἀθηναίου χορὸς, ἄνδρες οὐχὶ φαυλότατοι τά τ' ἄλλα τῆς τέχνης καὶ οὐχ ἥκιστα πυρετῶν ἐπιστήμης, περὶ ὧν κἀγὼ τό γε πλεῖστον αὐτοῖς σύμφημι, πλὴν ἕν τι παρίημι, τοὺς ἐφημέρους ὀνομαζομένους πυρετούς. οὐ γάρ μοι δοκοῦσιν οὗτοι σήψεσιν ἕπεσθαι χυμῶν*" κτλ.

Similis morborum forma, non eadem, quando nonnisi de ordine converso agitur, in Plat. Timaeo p. 83 E:

„διακρινομένης μὲν οὖν ὑπὸ νόσων τῆς σαρκὸς ἑκάστης, μενόντων δὲ τῶν πυθμένων αὐταῖς, ἡμίσεια τῆς ξυμφορᾶς ἡ δύναμις“.

Auctoris l. altera species, quae animantibus plus calamitatis ingenerat:

„χαλεπαὶ δ' ὧν ἀρχαὶ γεννῶνται ἐξ ὀστέων“,

non aeque altera est Platonis, sed alteram eiusdem tertiamque complecti videtur — cfr. „Tim.“ p. 84 A sqq.:

„τὸ δὲ δὴ σάρκας ὀστοῖς ξυνδοῦν ὁπόταν νοσήσῃ,. . (B.) . . . τὰ πρόσθεν ῥηθέντα νοσήματα πλείω ποιοῦσι (ποιεῖ). χαλεπῶν δὲ τούτων περὶ τὰ σώματα παθημάτων γιγνομένων μείζω ἔτι γίγνεται τὰ πρὸ τούτων, ὅταν ὀστοῦν διὰ πυκνότητα σαρκὸς ἀναπνοὴν μὴ λαμβάνον ἱκανὴν, ὑπ' εὐρῶτος θερμαινόμενον . . . τραχύτερα πάντα τῶν πρόσθεν τὰ νοσήματα ἀπεργάζηται“.

Tertia denique forma exasperata, quae ferri vix potest:

„ἀνιαραὶ δὲ ἐκ μυελοῦ ἐξαπτόμεναι“

pariter mortifera Platoni videtur p. 84 C: „τὸ δ' ἔσχατον πάντων, ὅταν ἡ τοῦ μυελοῦ φύσις ἀπ' ἐνδείας ἤ τινος ὑπερβολῆς νοσήσῃ, τὰ μέγιστα καὶ κυριώτατα πρὸς θάνατον τῶν νοσημάτων ἀποτελεῖ, πάσης ἀνάπαλιν τῆς τοῦ σώματος φύσεως ἐξ ἀνάγκης ῥυείσης“.

Ergo non paria quidem, sed similia ab auctore l. exposita adstrictius aliquantoque contractius, a Platone liberius et latius.

Postremo auctor l. tertium in promptu posuit genus morborum corporis p. 102 D:

„τελευταία δὲ νόσων ἐντὶ πνεῦμα, χολὰ, φλέγμα αὐξόμενα καὶ ῥέοντα ἐς χώρας ἀλλοτρίας ἢ τόπως ἐπικαιρίως, τόκα γὰρ ἀντικαταλαμβάνοντα τὰν τῶν καῤῥόνων χώραν καὶ ἀπελάσαντα τὰ συγγενέα, ἱδρύεται κακοῦντα τὰ σώματα καὶ ἐς αὐτὰ ταῦτα ἀναλύοντα“.

Tertium et Plato p. 84 D sqq.:

„Τρίτον δ' αὖ νοσημάτων εἶδος τριχῇ δεῖ διανοεῖσθαι γιγνόμενον, τὸ μὲν ὑπὸ πνεύματος, τὸ δὲ φλέγματος, τὸ δὲ χολῆς. ὅταν μὲν γὰρ ὁ τῶν πνευμάτων τῷ σώματι ταμίας πνεύμων μὴ καθαρὰς παρέχῃ διεξόδους ὑπὸ ῥευμάτων φραχθεὶς, ἔνθα μὲν οὐκ ἰὸν, ἔνθα δὲ πλεῖον ἢ τὸ προςῆκον πνεῦμα εἰςιὸν τὰ μὲν

οὐ τυγχάνοντα ἀναψυχῆς σήπει, τὰ δὲ τῶν φλεβῶν διαβιαζόμενον καὶ ξυνεπιστρέφον αὐτὰ τῆκόν τε τὸ σῶμα εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ διάφραγμά τ' ἴσχον ἐναπολαμβάνεται, καὶ μυρία δὴ νοσήματα

(E.) ἐκ τούτων ἀλγεινὰ μετὰ πλήθους ἱδρῶτος πολλάκις ἀπείργασται. πολλάκις δ' ἐν τῷ σώματι διακριθείσης σαρκὸς πνεῦμα ἐγγενόμενον καὶ ἀδυνατοῦν ἔξω πορευθῆναι τὰς αὐτὰς ἐπεισεληλυθόσιν ὠδῖνας παρέσχε, μεγίστας δὲ, ὅταν περὶ τὰ νεῦρα καὶ τὰ ταύτῃ φλέβια περιστὰν καὶ ἀνοιδῆσαν τούς τε ἐπιτόνους καὶ τὰ ξυνεχῆ νεῦρα οὕτως εἰς τὸ ἐξόπισθεν κατατείνῃ τούτοις· ἃ δὴ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τῆς συντονίας τοῦ παθήματος τὰ νοσήματα τέτανοί τε καὶ ὀπισθότονοι προσεῤῥήθησαν. ὧν καὶ τὸ φάρμακον χαλεπόν· πυρετοὶ γὰρ οὖν δὴ τὰ τοιαῦτα ἐγγιγνόμενοι μάλιστα λύουσι.

p. 85 A. τὸ δὲ λευκὸν φλέγμα διὰ τὸ τῶν πομφολύγων πνεῦμα χαλεπὸν ἀποληφθὲν, ἔξω δὲ τοῦ σώματος ἀναπνοὰς ἴσχον ἠπιώτερον μὲν, καταποικίλλει δὲ τὸ σῶμα λεύκας ἀλφούς τε καὶ τὰ τούτων ξυγγενῆ νοσήματα ἀποτίκτον. μετὰ χολῆς δὲ μελαίνης κερασθὲν ἐπὶ τὰς περιόδους τε τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ θειοτάτας οὔσας ἐπισκεδαννύμενον καὶ ξυνταράττον αὐτὰς, καθ' ὕπνον μὲν ἰὸν πραΰτερον, ἐγρηγορόσι δὲ ἐπιτιθέμενον δυςαπαλλακτότερον· νόσημα δὲ ἱερᾶς ὂν φύσεως ἐνδικώτατα ἱερὸν λέγεται.

B. φλέγμα δ' ὀξὺ καὶ ἁλμυρὸν πηγὴ πάντων νοσημάτων, ὅσα γίγνεται καταῤῥοϊκά. διὰ δὲ τοὺς τόπους, εἰς οὓς ῥεῖ, παντοδαποὺς ὄντας παντοῖα ὀνόματα εἴληφεν· ὅσα δὲ φλεγμαίνειν λέγεται τοῦ σώματος, ἀπὸ τοῦ κάεσθαί τε καὶ φλέγεσθαι, διὰ χολὴν γέγονε πάντα.

C. λαμβάνουσα μὲν οὖν ἀναπνοὴν ἔξω παντοῖα ἀναπέμπει φύματα ζέουσα, καθειργνυμένη δ' ἐντὸς πυρίκαυτα νοσήματα πολλὰ ἐμποιεῖ, μέγιστον δὲ, ὅταν αἵματι καθαρῷ ξυγκερασθεῖσα τὸ τῶν ἰνῶν γένος ἐκ τῆς ἑαυτῶν διαφορῇ τάξεως, αἳ διεσπάρησαν μὲν εἰς αἷμα, ἵνα συμμέτρως λεπτότητος ἴσχοι καὶ πάχους καὶ μήτε διὰ θερμότητα ὡς ὑγρὸν ἐκ μανοῦ τοῦ σώματος ἐκρέοι, μήτ' αὖ πυκνότερον δυςκίνητον ὂν μόγις ἀναστρέφοιτο ἐν ταῖς φλεψί.

D. καιρὸν δὴ τούτων ἶνες τῇ τῆς φύσεως γενέσει φυλάττουσιν· ἃς ὅταν τις καὶ τεθνεῶτος αἵματος ἐν ψύχει τε ὄντος πρὸς ἀλλήλας ξυναγάγῃ, διαχεῖται πᾶν τὸ λοιπὸν αἷμα, ἐαθεῖσαι δὲ ταχὺ μετὰ τοῦ περιεστῶτος αὐτὸ ψύχους ξυμπηγνύασιν. ταύτην δὴ τὴν δύναμιν

ἐχουσῶν ἰνῶν ἐν αἵματι χολὴ φύσει παλαιὸν αἷμα γεγονυῖα καὶ πάλιν ἐκ τῶν σαρκῶν εἰς τοῦτο τετηκυῖα, θερμὴ καὶ ὑγρὰ κατ' ὀλίγον τὸ πρῶτον ἐμπίπτουσα πήγνυται διὰ τὴν τῶν ἰνῶν δύναμιν, πηγνυμένη δὲ καὶ βίᾳ κατασβεννυμένη χειμῶνα καὶ τρόμον ἐντὸς παρέχει.

E. πλείων δ' ἐπιῤῥέουσα, τῇ παρ' αὐτῆς θερμότητι κρατήσασα τὰς ἶνας εἰς ἀταξίαν ζέσασα διέσεισε, καὶ ἐὰν μὲν ἱκανὴ διὰ τέλους κρατῆσαι γένηται, πρὸς τὸ τοῦ μυελοῦ διεκπεράσασα γένος καίουσα ἔλυσε τὰ τῆς ψυχῆς αὐτόθεν οἷον νεὼς πείσματα μεθῆκέ τε ἐλευθέραν, ὅταν δ' ἐλάττων ᾖ τό τε σῶμα ἀντίσχῃ τηκόμενον, αὐτὴ κρατηθεῖσα ἢ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα ἐξέπεσεν, ἢ διὰ τῶν φλεβῶν εἰς τὴν κάτω ξυνωσθεῖσα ἢ τὴν ἄνω κοιλίαν, οἷον φυγὰς ἐκ πόλεως στασιασάσης ἐκ τοῦ σώματος ἐκπίπτουσα, διαῤῥοίας καὶ δυσεντερίας καὶ τὰ τοιαῦτα νοσήματα πάντα παρέσχετο.

p. 86 A. τὸ μὲν οὖν ἐκ πυρὸς ὑπερβολῆς μάλιστα νοσῆσαν σῶμα ξυνεχῆ καύματα καὶ πυρετοὺς ἀπεργάζεται, τὸ δ' ἐξ ἀέρος ἀμφημερινοὺς, τριταίους δ' ὕδατος διὰ τὸ νωθέστερον ἀέρος καὶ πυρὸς αὐτὸ εἶναι· τὸ δ' ἐκ γῆς, τετάρτως ὂν νωθέστατον τούτων, ἐν τετραπλασίαις περιόδοις χρόνου καθαιρόμενον, τεταρταίους πυρετοὺς ποιῆσαν ἀπαλλάττεται μόγις".

Age vero omne studium in singulis collocemus.

Auctor l.: „τελευταία δὲ (αἰτία, opinor) νόσων ἐντὶ πνεῦμα, χολὰ, φλέγμα αὐξόμενα καὶ ῥέοντα ἐς χώρας ἀλλοτρίας ἢ τόπως ἐπικαιρίως",

cfr. Plat. Tim. p. 84 C: „τρίτον δ' αὖ νοσημάτων εἶδος τριχῇ δεῖ διανοεῖσθαι γιγνόμενον, τὸ μὲν ὑπὸ πεύματος, τὸ δὲ φλέγματος, τὸ δὲ χολῆς" —

et propter libelli „αὐξόμενα",

quoad hoc attributum ad πνεῦμα refertur, p. 84 D:

„ἔνθα μὲν οὐκ ἰὸν, ἔνθα δὲ πλεῖον, ἢ τὸ προςῆκον, πνεῦμα εἰςιόν"

ibidemque E: „πολλάκις δ' ἐν τῷ σώματι διακριθείσης σαρκὸς πνεῦμα ἐγγενόμενον καὶ ἀδυνατοῦν ἔξω πορευθῆναι τὰς αὐτὰς τοῖς ἐπειςεληλυθόσιν ὠδῖνας παρέσχε" —

quoad ad φλέγμα,

p. 85 A: „τὸ δὲ λευκὸν φλέγμα διὰ τὸ τῶν πομφολύγων πνεῦμα χαλεπὸν ἀποληφθὲν“ κτλ.

et „μετὰ χολῆς δὲ μελαίνης κερασθέν“,

qui bullarum spiritus itemque admixta bilis atra inaequalis quidem pituitae albae accessio, sed accessio tamen est, cum pituitae acidae p. 84 B nulla eiusmodi fiat; —
quatenus denique ad χολάν,

p. 85 C: „λαμβάνουσα μὲν οὖν (sc. ἡ χολή) ἀναπνοὴν ἔξω, παντοῖα ἀναπέμπει φύματα ζέουσα, καθειργνυμένη δ' ἐντὸς πυρίκαυτα νοσήματα πολλὰ ἐμποιεῖ, μέγιστον δὲ, ὅταν αἵματι καθαρῷ ξυγκερασθεῖσα“ κτλ.

et E: „πλείων δ' ἐπιῤῥέουσα“ κτλ.,

quibus locis intelligi eandem, quam in libello, bilem auctam, et peraeque laudatis de pituitâ locis eandem pituitam auctam, haud facile quisquam mihi probaverit verbis illis, quibus Plato p. 86 A hunc de morbis locum peroravit. Immo vero alteri alterum placuisse censeo: Platoni quidem, pituitam et bilem utramque — quantumvis dubium hac in re animum faciant amaritudo, p. 71 B iecinori tributa, et pituita recens, quam p. 83 E opposuit vetustae, contra naturam coortae, — concoctionis quidem causa locum non habere in corpore sano, habere vero, auctori lib. — Quare hic humores illos sanguini admixtos non per se ipsos in causis morborum numerat, sed auctos, per se ipsos ille.

Sed nunc, quod agimus.

Illa auctoris l.: „ῥέοντα ἐς χώρας ἀλλοτρίας ἢ τόπως ἐπικαιρίως“,

quatenus ad πνεῦμα αὐξόμενον pertinent, concinunt cum Platonis Tim. p. 84 D sq.; etenim p. 84 D spiritus copiosior, quam convenit, intrans e propriis in aliena loca perrumpit:

„τὸ δὲ (suppl. πλεῖον, ἢ τὸ προςῆκον, πνεῦμα εἰςιὸν) τῶν φλεβῶν διαβιαζόμενον καὶ ξυνεπιστρέφον αὐτὰ τῆκόν τε τὸ σῶμα εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ διάφραγμά τ' ἴσχον ἐναπολαμβάνεται“ κτλ.

et p. 84 E spiritus in corpore dissolutâ carne natus circumfundi dicitur partes vitales (medicorum τόπους ἐπικαιρίους):

„μεγίστας δὲ (suppl. ὠδῖνας παρέσχε τὸ ἐν τῷ σώματι .... πνεῦμα ἐγγενόμενον), ὅταν περὶ τὰ νεῦρα καὶ τὰ ταύτῃ φλέβια περιστὰν καὶ ἀνοιδῆσαν τούς τε ἐπιτόνους καὶ τὰ ξυνεχῆ νεῦρα οὕτως εἰς τὸ ἐξόπισθεν κατατείνῃ τούτοις· ἃ δὴ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τῆς συντονίας τοῦ παθήματος τὰ νοσήματα τέτανοί τε καὶ ὀπισθότονοι προσεῤῥήθησαν. ὧν καὶ τὸ φάρμακον χαλεπόν· πυρετοὶ γὰρ οὖν δὴ τὰ τοιαῦτα ἐγγιγνόμενοι μάλιστα λύουσι",

quoad autem ista libelli de pituitâ dicuntur et de bile utrâque, discrepant aliquatenus. Namque Platonis arbitratu non, quae sano corpore continentur bilis pituitaque, eae, morbidis auctae, corpora infestant, sed solae, sanas enim negat, morbidae liquefactâ carne coortae, quorum proprius quidem nullus in corpore locus est, quandoquidem illum, quo in morbis procreantur, proprium accipere noluit. Quocirca in Platonis Timaeo diffundi quidem invenies morbidos humores istos huc illuc per omne corpus, modo in partes, a quibus, morbo correptis, minus periculi immineat, modo, unde plus (i. e. εἰς τόπους ἐπικαιρίους), nec tamen in partes alienas. Et ea quidem altera his de rebus differentia est.

Quod igitur illo libelli loco φλέγμα αὐξόμενον abire dicitur ἐς χώραν ἀλλοτρίαν, Plato neque de incremento, quod sanae attulerit pituita morbida, neque de loco alieno consentit, sed haec posuit p. 85 A:

„τὸ δὲ λοιπὸν φλέγμα .... ἔξω .... τοῦ σώματος ἀναπνοὰς ἴσχον, ἠπιώτερον μὲν, καταποικίλλει δὲ τὸ σῶμα λεύκας ἀλφούς τε καὶ τὰ τούτων ξυγγενῆ νοσήματα ἀποτίκτον"

et p. 85 B:

„φλέγμα δ' ὀξὺ καὶ ἁλμυρὸν πηγὴ πάντων νοσημάτων, ὅσα γίγνεται καταῤῥοϊκά· διὰ δὲ τοὺς τόπους, εἰς οὓς ῥεῖ, παντοδαποὺς ὄντας παντοῖα ὀνόματα εἴληφεν",

sed quod in libello pituita aucta traditur discedere ἐς τόπον ἐπικαίριον, Plato p. 85 A sq., nisi de auctâ (isto quidem modo auctâ), non dissentit: cfr. p. 85 A: „μετὰ χολῆς δὲ μελαίνης κερασθὲν (sc. τὸ λευκὸν φλέγμα) ἐπὶ τὰς περιόδους τε τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ θειοτάτας οὔσας ἐπισκεδαννύμενον καὶ ξυνταράττον αὐτὰς, καθ' ὕπνον μὲν ἰὸν πραΰτερον,

ἐγρηγορόσι δὲ ἐπιτιθέμενον δυςαπαλλακτότερον· νόσημα δὲ ἱερᾶς ὂν φύσεως ἐνδικώτατα ἱερὸν λέγεται",

ac de acidâ et salsâ pituitâ p. 85 B, ubi vide ne *τόπος ἐπικαίριος* comprehendatur magno illo locorum, in quae defluat, numero.

Nec aliter res se habet, si de bile quaeris:

auctoris l. discessus *χολᾶς αὐξομένας ἐς χωρίαν ἀλλοτρίαν* dupliciter recedit a Platonis Tim. p. 85 C:

„*λαμβάνουσα μὲν οὖν* (sc. *χολή*) *ἀναπνοὴν ἔξω παντοῖα ἀναπέμπει φύματα ζέουσα, καθειργνυμένη δ' ἐντὸς πυρίκαυτα νοσήματα πολλὰ ἐμποιεῖ*",

sed auctae bilis aditus *ἐς τόπον ἐπικαίριον* simpliciter differt cum Plat. Tim. p. 85 C sqq.:

„*μέγιστον δὲ* (sc. *νόσημα ἐμποιεῖ*), *ὅταν αἵματι καθαρῷ ξυγκερασθεῖσα* (sc. *χολή*) *τὸ τῶν ἰνῶν γένος ἐκ τῆς ἑαυτῶν διαφορῇ τάξεως. . . .*

E. *πλείων . . . . ἐπιῤῥέουσα τῇ παρ' αὐτῆς θερμότητι κρατήσασα, τὰς ἶνας εἰς ἀταξίαν ζέσασα διέσεισε, καὶ ἐὰν μὲν ἱκανὴ διὰ τέλους κρατῆσαι γένηται, πρὸς τὸ τοῦ μυελοῦ διεκπεράσασα γένος καίουσα ἔλυσε τὰ τῆς ψυχῆς αὐτόθεν οἷον νεὼς πείσματα μεθῆκέ τε ἐλευθέραν*",

ubi cum de bile agatur affluenti uberius, illa tamen cum libello differentia de accessione non prorsus sublata tibi videbitur. Aliud enim est, morbidam bilem augeri morbidâ, aliud sanam.

Extrema auctoris l.:

„*τόκα γὰρ ἀντικαταλαμβάνοντα τὰν τῶν καῤῥόνων χώραν καὶ ἀπελάσαντα τὰ συγγενέα ἱδρύεται κακοῦντα τὰ σώματα καὶ ἐς αὐτὰ ταῦτα ἀναλύοντα*"

non aliena quidem iudicabis a Platonis Timaeo, si legeris p. 82 E — p. 83 A, ubi de altero quidem morborum genere agitur, non de tertio:

„*ὅταν γὰρ τηκομένη σὰρξ ἀνάπαλιν εἰς τὰς φλέβας τὴν τηκεδόνα ἐξιῇ, τότε μετὰ πνεύματος αἷμα πολύ τε καὶ παντοδαπὸν ἐν ταῖς φλεψὶ χρώμασι καὶ πικρότησι ποικιλλόμενον, ἔτι δὲ ὀξείαις καὶ ἁλμυραῖς δυνάμεσι, χολὰς καὶ ἰχῶρας καὶ φλέγματα παντοῖα ἴσχει· παλιναίρετα γὰρ πάντα γεγονότα καὶ*

διεφθαρμένα τό τε αἷμα αὐτὸ πρῶτον διόλλυσι, καὶ αὐτὰ οὐδεμίαν τροφὴν ἔτι τῷ σώματι παρέχοντα φέρεται πάντῃ (p. 83 A.) *διὰ φλεβῶν, τάξιν τῶν κατὰ φύσιν οὐκέτ' ἴσχοντα περιόδων, ἐχθρὰ μὲν αὐτὰ αὑτοῖς διὰ τὸ μηδεμίαν ἀπόλαυσιν ἑαυτῶν ἔχειν, τῷ ξυνεστῶτι δὲ τοῦ σώματος καὶ μένοντι κατὰ χώραν πολέμια, διολλύντα καὶ τήκοντα*"

et reliqua eiusdem paginae, quibus eosdem humores cum eôdem spiritu, unde caro liquefiat, e liquefacta nasci ostenditur. Non aliena igitur illa a Platonis Timaeo iudicabis, sed minus dilucide, de tertio quidem genere morborum, in hoc ipso sermone p. 84 D — 86 A explanata. Ac speciatim de bile quidem cfr. Plat. Tim. p. 85 E verba supra laudata: „*πλείων δ' ἐπιρ-ρέουσα* usque *ἐλευθέραν*", quae quid sonent, patet ex oppositis:

„*ὅταν δ' ἐλάττων ᾖ, τό τε σῶμα ἀντίσχῃ τηκόμενον*", — de pituitâ autem p. 85 A:

„*μετὰ χολῆς δὲ μελαίνης κερασθὲν* (suppl. *τὸ λευκὸν φλέγμα*) *κτλ.* et p. 85 B „*φλέγμα δ' ὀξὺ καὶ ἁλμυρὸν — εἴληφεν*", —

de spiritu denique et eundem locum et p. 84 D: „*τῆκόν τε τὸ σῶμα*" neve negligas illa p. 84 E: „*πολλάκις δ' ἐν τῷ σώματι διακριθείσης σαρκὸς πνεῦμα ἐγγενόμενον*".

Iam non necessarium quidem existimo, sed opportunum, lectores revocare eo, quo eosdem ipsa res coëgerit animos mentesque convertere: morborum genera tria constituta non a Platone modo esse, sed pariter etiam ab auctore libelli, qui alterum eorum genus p. 102 C introduxerit verbis „*μετὰ δὲ ταύτας*", tertium p. 102 D „*τελευταία δὲ νόσων*",

nec secus fere ab hoc atque ab illo divisa genus alterum et tertium, — de primo enim diiudicatum iam est, — ne multa, non eadem, sed affinia ab altero exposita latius, peranguste referta ab altero; modo teneas non istam quidem verborum differentiam, *δριμέος* dico et Platonis *πικροῦ*, sed illud in rebus discrimen, quod in promptu posui disserens de notione *χυμῶν*, de putredine humorum, de pituitae denique bilisque, auctae quidem utriusque, in aliena loca discessu, quae tertia quidem differentia nulla erit, si nihil fere pituitae bilisque sano corpore contineri auctor l. cum Platone statuisse tibi videatur.

Est igitur auctor l. non tamquam alter Plato, sed socius, insignis, ni fallor, novitate ornatûs Pneumaticorum.

Et nunc cuiquam credo esse dubium, uter fraudem admiserit. Nam ut hoc missum faciam, simile valere de hoc libelli loco ac de prioribus, ut mittam testimonia haud prorsus aspernanda Galeni[614]) et Apuleii,[615]) qui hac de Platonis morborum definitione verba eiusmodi faciunt, ut haud sciam an recte dixerim Platonem si non inventorem at eum, a quo sua, magnâ quidem ex parte, petierit auctor lib.; ut illud etiam praetercam, esse in usu auctoris l. ἀλλοίωσιν — cui nomini inferiores demum aetatis scriptores vidimus hanc subicere vim mutationis a meliore ad deterius: unde, ni appositum esset „ἐκ διαφθορᾶς" intelligi posset, cuiusnam aetatis auctor l. non fuerit —, ut haec relinquam omnia, ne in re notâ atque inlustri aut in dubiis consumam tempus: potest illo quidquam esse suspiciosius, ut auctor l. τὸ ὀξύ, quod supra (p. 100 E) aut reiecit aut per imprudentiam omisit, hîc lacunae illius immemor vel ignarus incaute sane posuerit? Nonne ipse sui iudicium furti fecisse tibi videbitur? Sed quid ego τὸ ὀξύ commemoro, grave illud quidem indicium fraudis? Deprehensum Athenaei[616]) placitum, ὑγρῶν (= χυμῶν) σάψιες, medici exeuntis primi p. Chr. n. saeculi, deprehensam videbis etiam vocem, ἀντικαταλαμβάνειν dico, non ante primum p. Chr. n. saeculum obviam.

Nunc enim in medium veniant ea huius loci (p. 102 B „λυομένων δὲ τῶν ἁρμῶν — p. 102 D ἀναλύοντα") vocabula, quae propter dissimilitudinem cum Platonis more verborum aliquid habent suspicionis.

Vox „ἁρμός" (p. 102 B) a Ps. Hippocrate usurpatur „περὶ καρδίης" 12 med. (T. IX, p. 90 v. ult. Littré), a Ps. Aristeâ „hist. LXX interpretum" p. 27, v. 1 ed. Oxon. 1698 e theatro Sheld., a Plutarcho I, 665, F, II, 138, E, Wytt., a Josepho „A. J." I, 3, 2 ultra med., III, 6, 3 prope med., a Ps. Ga-

---

614) „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δόγμ." VIII, cap. 4 sqq. (vol. 5, p. 675 sqq. Kühn, alibi).

615) „apologia de magiâ" T. II, p. 506 Oud., p. 305 Elmenh.

616) de quo plura in Osterhausenii dissertatione inaugurali medicâ, exhibenti sectae Pneumaticorum medicorum historiam, Altorfii 1791.

leno „εἰςαγωγή“ cap. 14 (vol. 14, p. 760, v. 2 Kühn) laudatur a Polluce II, 94.

Nomen „πλεονάζειν“ (p. 102 C) non abhorret quidem ab usu auctoris „Κωακῶν προγνωσίων“ 556 (T. V, p. 710, v. 10 Littré) nec ab illo Hippocratis „περὶ ἀγμῶν“ (T. III, p. 434, v. 1 Littré) ibidem 7 ultra med. (p. 442, v. 4 Littré) 19 in. (p. 482, v. 3 Littré) aut Dioclis (Carystiine?) apud Oribasium LIV, 22 (vol. 3, p. 181, v. 12, p. 182, v. 2 Buss. et Dar.), aut Thucydidis I, 120 fin., II, 35, aut Isocratis „πρὸς Νικοκλέα“ cap. 9 extr. (p. 127, v. 8 Dobson) et „κατὰ τῶν σοφιστῶν“ cap. 10 (p. 581, v. 5 Dobson), sed Platonis usu receptum non est, receptum autem a Demosthene „Philipp.“ III. 5 ultra med. (p. 117, v. 5 Reiske), „πρὸς Βοίωτον περὶ τοῦ ὀνόματος“ cap. 5 ante med. (p. 998, v. 21 Reiske), ab Aristotele „de gen. an.“ I, 18, 725, B, 10, „Meteor.“ I, 14, 351, B, 6, alibi, a Theophrasto „de sens. et sens.“ § 19 in., „C. Pl.“ I, 21, 3 in., II, 7, 7 Schn., a medicis Hippocrateis „περὶ ἄρθρων“ 47 prope extr. (T. IV, p. 210, v. 8 Littré), „ἐπιδημιῶν“ II, 1, 5 (T. VII, p. 74, v. 9 Littré) VI, sect. 1, 5, „περὶ νούσων“ IV, 54 haud longe ab in. (T. VII, p. 596, v. 3 Littré), „γυναικείων“ II, 116 prope extr. (T. VIII, p. 252, v. 12 Littré), „προῤῥητικόν“ II med. (T. IX, p. 12, v. 6), „ἐπιστολή“ 13 ante med. (T. IX, p. 334, v. 8 Littré), „ἐπιστολή“ 17 (T. IX, p. 356, v. 9 et p. 358, v. 4 Littré), ab Apollonio Erasistrateo — cfr. Oribasius VII, 19 (vol. 2, p. 64, v. 4 sq. ab imo, Buss. et Dar.), a Stoïcis, velut a Zenone Cittiensi apud Diog. L. VII, 110, alibi, a Chrysippo apud Plutarchum „de Stoïcorum repugnantiis“ cap. 32 (II, 1049 Wytt.), a Chrysippo et Posidonio apud Galenum „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμάτων“ IV, cap. 3 (vol. 5, p. 378, v. 2 sqq. Kühn), a Posidonio apud Strabonem III, 5, 8 et 9 fin. (C. 174 haud longe ab in., C. 175 ante med. — vol. 1, p. 270, v. 6 et p. 272, v. 1 Kramer), a Polybio IV, 3, 12, ab Hipparcho Bithyno „ad Arati et Eudoxi phaenomena“ cap. 1, in Petavii Uranologio p. 171 A, v. 10 ab imo, qui uterque Posidonio quidem superiores aetate erant, ab Hellenistis veteris et novi testamenti — cfr. Schleusnerus l. l. —, quibus addo Ps. Aristeam l. l. p. 98, v. ult. ed. Oxon. 1698

et Philonem Iudaeum „V. M.“ II, § 3 (136 M.) III, § 35 fin. (175 med. M.), „de somniis“ II, § 6 fin. (665 med. M.), „quis rer. div. heres sit“ § 40 extr. (500 med. M.), „de agriculturâ Noae“ § 1 ultra med. (301 ultra in. M.) § 7 med. (305 in. M.), § 21 in. (314 extr. M.) § 24 haud procul ab in. (317 ultra in. M.), „de confus. ling.“ § 17 ultra med. (418 ante med. M.), „de Abr.“ § 11 ante med. (II, 9 ante med. M.), „de Iosepho“ § 20 med. (II, 57 med. M.), „de circumcisione“ § 2 med. (II, 211 extr. M.), „de vitâ contempl.“ § 3 in. (II, 474 prope extr. M.), „de concupiscentiâ“ § 1 in. (II, 348 prope extr. M.), alibi; receptum a Gemino „elem. astr.“ cap. 6, p. 36 C (v. 24) E (v. 5 ab imo) p. 37 A (v. 2), C (v. 25) p. 38 A (v. 2) C (v. 21 et 24) cap. 11, p. 47 D (v. 16 ab imo), in Petavii Uranologio, a Diodoro Siculo I, 90, alibi, a Dionysio Halicarnassensi „de comp. verborum“ sect. 22, 180 (p. 302, v. 4 ab imo, Schaefer) „*πλεονάζειν ἔν τινι*“ (cfr. Ps. Timaeus p. 103 A), „de Thucydide iudicium“ cap. 24, § 4, „de iis, quae Thucydidis propria sunt“ cap. 17, § 1 Krüger, a Dioscoride Pedanio „mat. med.“ II, 210 med., ab Athenaeo Pneumatico apud Oribasium IX, 12 (vol. 2, p. 303, v. 14 Buss. et Dar.), ab Helidoro ibidem XLVI, 7 (vol. 4, p. 149, v. 7 et XLVI, 28 (vol. 4, p. 205, v. 1 Buss. et Dar.), ab Archigene Pneumatico apud Aëtium „tetrab.“ VI, p. 101 B, v. 30 ed. gr. Ald., alibi, a Philippo Pneumatico apud Galenum vol. 9, p. 180, v. 7 Kühn, a Plutarcho II, 134, E, 651, A, fin., 656, F, 663, E, 694, F, 1066, A, alibi, a Theone Smyrnaeo „Arithm.“ cap. 13, 39, a Nicomacho Geraseno apud Iamblichum „Theol. Arithm.“ p. 44, Ast, a Cassio iatrosophistâ „Probl.“ 1 med. (p. 145, v. 1 sq. Ideler) „Probl.“ 2 (p. 146, v. 11) „Probl.“ 33 (p. 156, v. 9) „Probl.“ 67 (p. 164, v. 1), a Claudio Ptolemaeo „Geogr.“ I, cap. 11 ultra med. (fasc. I, p. 38, v. 5 Wilb. et Grash.) cap. 20 extr. (fasc. I, p. 66, v. 11 et 13), „*μαθηματ. σύνταξις*“ III, cap. 8 (vol. 1, p. 207, v. ult., p. 208, v. 21 Halma) IV, cap. 6 (vol. 1, p. 263, v. 13 ab imo, H.) VI, cap. 9 (vol. 1, p. 434, v. 8 ab imo, p. 435, v. 2 H.) XIII, cap. 4 (vol. 4, p. 397, v. 20, p. 409, v. 4 Halma), „Tetrabiblos“ I, p. 19, v. 11, Oporin., IV, p. 199, v. 10 „*τοῦ ὑγροῦ πλεονάσαντος*“, v. 15 „*τοῦ ξηροῦ πλεονάσαντος*“,

Oporin., ab Apollonio Dyscolo „περὶ ἐπιρρημάτων“ in Bekkeri Anecdotis p. 549, v. 28, p. 554, v. 22, p. 557, v. 19 et 22 et 29, p. 562, v. 22, p. 563, v. 12, p. 568, v. 12, p. 570, v. 22, p. 609, v. 11, a Galeno vol. 1, p. 156, p. 474, p. 519, p. 560, p. 562, vol. 4, p. 777, vol. 5, p. 509, vol. 7, p. 106, p. 233, v. ult., p. 224, v. 9, p. 265, v. 4 ab imo, p. 518, v. 7, p. 604, v. 7, alibi, a Ps. Galeno „εἰςαγωγή“ cap. 6 ultra in. (vol. 14, p, 687, v. 2 Kühn) cap. 11 ante med. (p. 712, v. 4 ab imo) cap. 13 (p. 730, v. 3 ab imo, p. 747, v. 8, p. 755, v. 5 ab imo), „ὅροι ἰατρ.“ 104 (vol. 19, p. 374, v. 7 Kühn) 151 (p. 391), alibi, a Dione Cassio 41, 21, ab Alexandro Aphr. „περὶ ψυχῆς“ I, fol. 125, A, 23, fol. 132, A, 20, fol. 138, B, 7 ab imo, II, fol. 145, B, 24, „περὶ μίξεως“ l. l. II, p. 613, v. 9, a Ps. Alexandro Aphr. „Probl.“ I, 22, I, 25 fin., I, 84 sq., I, 101, I, 146, II, 73 (p. 11, v. 17 et 30, p. 27, v. 30, p. 28, v. 5, p. 35, v. 1, p. 49, v. 20, p. 79, v. 22 Ideler), a Sexto Empirico „Hypot.“ I, 51 (p. 13, v. 18 et v. 24 Bekker) I, 52 (p. 14, v. 1), „adv. Math.“ VII, 278, VIII, 89, ubi ille Stoïcorum usum exhibet, VIII, 90 sq., a Clemente Alexandrino „Strom.“ II, cap. 13, § 59 (vol. 2, p. 160, v. 27 Klotz „πάθος δὲ πλεονάζουσα ὁρμή“) VI, cap. 15, § 122 (vol. 3 p. 173, v. 28 K.) VI, cap. 15, § 127 (vol. 3, p. 177, v. 12 K.) VI, cap. 16, § 134 (vol. 3, p. 182, v. 1 sq. K.) VI, cap. 18, § 164 extr. (vol. 3, p. 202, v. 11 K.), „Paedagogus“ I, cap. 6, § 44 fin. (vol. 1, p. 136, v. 8 K.) II, cap. 6, § 52 (vol. 1, p. 222, v. 5 K.) II, cap. 12, § 120 (v. 1, p. 270, v. 9 K.) III, cap. 11, § 65 (vol. 1, p. 323, v. 17 sq. Klotz).

Non secus vocem „κάκωσις“ (p. 102 C) usitatam Hippocrati „περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων“ 19 fin. (T. II, p. 72, v. 4 ab imo, Littré), „περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς“ 17 med. (T. I, p. 612, v. 12 Littré), „μοχλικόν“ 40 haud longe ab in. (T. IV, p. 388, v. 4 Littré), cap. 42 (T. IV, p. 394, v. 2 ab imo), et Thucydidi VII, 4 et 82, Plato neglexit, non Aristoteles — vide „indicem“ Bonitzii —: arripuerunt medici Hippocratei „περὶ ἄρθρων“ 61 haud procul ab in. (T. IV, p. 260, v. 7 ab imo), „περὶ ἱερῆς νούσου“ 18 med. (T. VI, p. 394, v. 3 ab imo et v. ult.), „περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν“ 13 in. (T. VII, p. 200, v. 2 Littré), „ἐπιστολή“

16 ultra med. (T. IX, p. 346, v. 10 et 6 ab imo), arripuerunt Hellenistae V. et N. T. — cfr. Schleusnerus —, Philo J. „V. M.“ I, § 22 fin. (101 med. M.), „περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου“ § 27 fin., § 28 med., § 30 extr., § 31, „περὶ φυγάδων“ § 1 med. (546 extr. M.), „quis rer. div. heres sit“ § 54 ultra in. (511 prope extr. M.), „de agricultura Noae“ § 35 haud longe ab in. (323 ultra med. M.), „de migr. Abr.“ § 2 med. (473 prope extr. M.), „leg. alleg.“ III, § 61 haud longe ab in. (I, 121 ultra med. M.), „quod det. potiori insid.“ § 7 ultra med. (I, 195 med. M.), „de spec. leg.“ contra moechos etc. § 10 prope fin. (II, 310 ante med. M.), „de exsecrationibus“ § 5 (II, 432 haud longe ab in. M.) § 5 prope fin. (II, 432 ultra med. M.) § 6 ultra med. (II, 433 ultra med. M.) § 7 med. (II, 434 ultra med. M.), „in Flaccum“ § 14 ultra med. (II, 535 in. M.), Damocrates medicus, qui Augusti aetate scripsit, apud Galenum vol. 13, p. 220 Kühn itemque Herodotus quidam apud Oribasium V, 30 (vol. 1, p. 423, v. 6 Buss. et Dar.) et Ps. Charondas apud Stobaeum „Floril.“ 44, 40 (II, p. 183, v. 4 Meineke) et Plutarchus II, 24, F, 121, F, 159, C, 610, D, 652, E, 963, D, et Claudius Ptolemaeus „tetrabiblos“ I, p. 6, v. 7, p. 21, v. 9, II, p. 84, v. 14, III, p. 125, v. 3 et 20, p. 126, v. 14 et 21, p. 168, v. 17, IV, p. 200, v. 2, p. 201, v. ult. ed. Basil. per Io. Oporinum, et Galenus vol. 5, p. 383, v. 5, vol. 7, p. 111, v. 4, p. 206, v. 4 ab imo, p. 233, v. 4 ab imo, vol. 15, p. 776 Kühn, et Dio Cassius XL, 17 (p. 538, 99 Reim.) et XLVIII, 24 extr. (p. 544, 40) et Clemens Alexandrinus „Strom.“ VII, cap. 3, § 21 (vol. 3, p. 221, v. 6 Klotz).

De voce „σᾶψις“ vide supra!

Nomen „ἀφαυρός“ (p. 102 C), illud Homeri et Hesiodi aliorumque poëtarum, Plato ut poëticum repudiavit, non auctor Ethicorum Nicom. I, 11 fin., p. 1101, B, 2.

Pariter nomen „ἐπικαίριος“, ab Hippocratis usu non prorsus alienum — cfr. „περὶ διαίτης ὀξέων“ 1 ante med. (T. II, p. 224, v. 3 ab imo, Littré), Xenophonti consuetum, Plato repulit, recepit — aliâ quidem vi ac potestate —, Strabo X, cap. 1, § 7 fin., C 446, extr. (vol. 2, p. 336, v. 11 Kramer) alibique.

Vulgaris forma „ἐπίκαιρος“ est, quâ cum alii tum medici

utuntur eâdem notione, quam suae auctor lib. subiecit formae „ἐπικαίριος“, velut Hippocrates „περὶ διαίτης ὀξέων“ 3 in. (T. II, p. 238, v. 5 ab imo, Littré) 3 extr. (p. 244, v. 3 Littré) 4 ultra med. (p. 250, v. 5 ab imo) 11 ante med. (p. 304, v. 2 ab imo) 11 ultra med. (p. 320, v. 7), „περὶ ἀγμῶν“ 11 ante med. (T. III, p. 454, v. 5 ab imo) 25 extr. (p. 500, v. 6 ab imo) 31 (p. 526, v. 7 et 15) 35 in. (p. 536, v. 7 ab imo, et p. 538, v. 3 Littré), medici Hippocratei „πέρὶ παρθενίων“ (T. VIII, p. 468, v. 5 et 7 Littré), „περὶ ἄρθρων“ 11 med. (T. IV, p. 108, v. 5 ab imo) cap. 50 (T. IV, p. 218, v. 6 ab imo) cap. 59 ultra med. (p. 256, v. 6) cap. 77 prope fin. (p. 310 v. 7 ab imo, Littré), Aretaeus Capp. p. 43, v. 9 Ermerins (τὰ ἐπίκαιρα χωρία) p. 48, v. ult. Ermer., Rufus apud Oribasium XLV, 30 (vol. 4, p. 101, v. 1 et 5 Buss. et Dar.), Galenus (apud Oribasium XLIV, 27 — vol. 3, p. 650, v. ult. Buss. et Dar.), Anonymus denique apud eundem XLIV, 6 (vol. 3, p. 565, v. 8 sq. Buss. et Dar.): „εἰ δὲ καὶ ἐπίκαιρος εἴη ὁ φλεγμαίνων τόπος, οἷον νευρώδης, ἐπιγίνεται καὶ πυρετός“.

Verbum „ἀντικαταλαμβάνειν“ (p. 102 D) a Philone J. usurpatur „de poster. Caïni“ 48 (I, 258 M.) et a Dione Cassio XXXVI, 30 haud longe ab in. (p. 104, 70 Reimar.) XXXVIII, 48 (p. 186, 88 Reimar.) LII, 31 (p. 324, 40 Reimarus).

Nomen „ἀναλύειν“ (p. 102 D), iam in Odysseâ obvium, post apud Xenophanem (cfr. Sextus „Pyrrh.“ I, 224) et apud Xenophontem, Platoni displicuisse videtur, non Aristoteli „Meteor.“ I, 3, 339, B, 2, „de caelo“ III, 1, 300, A, 11, non Stoïcis — cfr. Heraclitus „Alleg. Homer.“ cap. 22 (p. 77, v. 6 sqq. Schow): „πᾶν γὰρ τὸ φυόμενον ἔκ τινων, εἰς ταῦτα ἀναλύεται“ et Cleomedes „περὶ μετεώρων“ I, cap. 1, § 3 Bake: „εἰ δὲ καὶ εἰς πῦρ ἀναλύεται ἡ πᾶσα οὐσία, ὡς τοῖς χαριεστάτοις τῶν φυσικῶν δοκεῖ“, qui Cleomedes, unus de Stoïcis posterioribus saeculi p. Chr. n. secundi, duobus illis περὶ μετεώρων libris ut plurimum sequitur Posidonium, id quod ipse confitetur fine opusculi his verbis: „Τὰ πολλὰ δὲ τῶν εἰρημένων ἐκ τῶν Ποσειδωνίου εἴληπται“ (cfr. etiam Eusebius „Pr. Ev.“ p. 844 D) — nec displicuit Gemino Rhodio „elem. astr.“ cap. 15 (p. 62 C

v. 23 in Petavii Uranologio) acceptum gratumque erat Philoni J. „V. M." III, § 18 med. (158, M.) III, § 31 circa med. (171 extr. M.), „de somniis" II, § 9 fin. (668 ultra in. M.), „de poster. Caini" § 47 extr. (257 ultra med. M.), „quis rer. div. heres sit" § 39 ultra in. (499 extr. M.) § 46 haud longe ab in. (504 extr. M.), § 57 med. (513 extr. M.), „de migr. Abr." § 1 ante med. (436 ultra med. M.), „de victimas offer." § 2 extr. (II, 252 prope extr. M.), „leg. alleg." II, § 14 ultra in. (I, 75 ante med. M.) et Ps. Philoni „de mundo" § 15 in., § 16 med., § 18 med., § 18 extr. (1165 med. et fin. P., 1166 P. (bis), 1168 extr. P., 1169 in. P.), „de incorr. mundi" § 3, (489 M.) § 17 in. (504 in. M.) § 17 med. (504 med. M.) § 19 med. (506 prope fin. M.) § 19 ultra med. (507 in. M.) § 20 in. (507 extr. M.) § 21, in. (508 med. M.), nec alienum a Paulo apostolo „Philipp." cap. 1, v. 23, ab Heraclito grammatico „Alleg. Homer." cap. 22, p. 47, v. 2 Mehler (v. supra!), a Plutarcho II, 1081, E, fin., a Ps. Plutarcho II, 875, E, 876, A, 877, D, 888, A, a Nicomacho Geraseno „*ἀριθμ. εἰςαγωγή*" I, cap. 11, p. 83, II, cap. 1, p. 108 sq., cap. 5, p. 113, cap. 7, p. 118, v. 2 Ast., ab Herodoto medico apud Galenum vol. 13, p. 788 Kühn et apud Oribasium VIII, 4 (vol. 2, p. 166, v. 4 Buss. et Dar.) a Galeno vol. 7, p. 251, v. 8, p. 252, v. 1, vol. 16, p. 117, vol. 19, p. 356 Kühn, a Ps. Galeno „*εἰςαγωγή*" cap. 9 ultra in. (vol. 14, p. 695, v. 14 K.), „*ὅροι ἰατρ.*" 31 (vol. 19, p. 356 Kühn), a Ptolemaeo „*μαθηματ. σύντ.*" IX, cap. 3 (vol. 2, p. 122, v. 3 ab imo, p. 124, v. 13 ab imo, Halma) X, 4, (vol. 2, p. 208, v. 7 ab imo, Halma), a Tatiano „or. ad Graecos" cap. 12 ultra med. (p. 56, v. 8 Otto), ab Alexandro Aphr., et vero quidem, „*περὶ ψυχῆς*" I, fol. 140, B, 20, „*περὶ μίξεως*" l. l. II, p. 591, v. 5 ab imo, a falso autem „Probl." II, 14 (p. 58, v. 11 Ideler), a Sexto Empirico „adv. Math." VIII, 230 (p. 337, v. 24 Bekker) X, 240 (p. 526, v. 28) IV, 3 (p. 722, v. 10 Bekker), a Clemente Alex. „Paedag." I, cap. 6, § 29 (vol. 1, p. 125, v. 12 Klotz) II, cap. 8, § 73 (vol. 1, p. 237, v. 16 Klotz).

Quo constituto licebit quaestionem de placitis persequi longius.

Iam auctor l. p. 102 D ad morbos animi pergit, quos e corporis docet enasci:

„καὶ σωμάτων μὲν πάθεα[617]) τάδε, καὶ ἐκ τῶνδε ψυχᾶς νόσοι ἐντὶ πολλαί".

Indidem eos deducit Plat. Tim. p. 86 B:

„Καὶ τὰ μὲν περὶ τὸ σῶμα νοσήματα ταύτῃ ξυμβαίνει γιγνόμενα, τὰ δὲ περὶ τὴν ψυχὴν διὰ σώματος ἕξιν τῇδε" (cfr. par. D sq.). —

Auctor l. de eorundem varietate:

„ἄλλαι δ' ἄλλων δυναμίων ἐντὶ, αἰσθητικᾶς μὲν δυςαισθησία, μναμονικᾶς δὲ λάθα, ὁρμητικᾶς δὲ ἀνορεξία καὶ ἀπροπετία, παθητικᾶς δὲ ἄγρια πάθεά τε καὶ λύσσαι οἰστρώδεις, λογικᾶς δὲ ἀμαθία καὶ ἐκφροσύνα",

qua in re vix verisimile fortasse videatur, quam isti pauca de nominibus, de rebus vix minus pauca cum Platone conveniant; plura isti hac in re cum Panaetio vel cum Posidonio „περὶ παθῶν", sicut fortasse in reliquis omnibus cum illo „περὶ καθήκοντος"[618]), cum hoc „περὶ ἀρετῶν", „περὶ τέλους"[619]) aut

---

[617]) Ex huiusmodi usu vocabuli „πάθεα" Galenus peteret fortasse argumentum furti, si vere auctor l. πάθεα morbos intellexit, non morborum causas efficientes. Lege modo, quae hac de re exposuit ille „θεραπευτικῆς μεθόδου βιβλίον" β', cap. 3 (v. 10, p. 89 Kühn): „οἱ μὲν οὖν παλαιοὶ καὶ τὰς ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν ἁπάσας κινήσεις, ὅσαι γε μὴ δραστικαὶ, πάθη προσαγορεύουσιν, ὥσπερ οὖν ἐνεργείας τὰς δραστικὰς, οὕτω καὶ αὐτὰς τῶν αἰσθήσεων τὰς ἀλλοιώσεις ὁ Πλάτων ὀνομάζει πάθη· τοῖς νεωτέροις δ' οὐκ οἶδ' ὅπως δόξαν, ἐπὶ τῆς παρὰ φύσιν μόνης κινήσεως κεῖται τοὔνομα. ἰδίως μὲν οὖν τὸ πάθος ἐπὶ πάσης τῆς ἔξωθεν κινήσεως ἐλέγετο παρὰ τῶν παλαιῶν, ἤδη δὲ καταχρώμενοι καὶ τὰς ἐκ πάθους μὲν γεγενημένας τῶν διαθέσεων, οὐκέτι δ' ἐν κινήσει, πάθη προσαγορεύουσιν· οὐ μὴν χρονιώτερόν γε οὐδὲ δυςλυτώτερον ἡ διάθεσις τῆς ἕξεως, ὥσπερ οὐδὲ ἡ ἀῤῥωστία· ἀλλ' αἱ τοιαῦται νομοθεσίαι τῶν ὀνομάτων ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐπεισήχθησαν."

[618]) cfr. Zellerus III, 1, p. 253, not. 2, p. 255, not. 1, ed. II.

[619]) cfr. Galenus „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμάτων" V, 5 (vol. 5, p. 466, v. 12 sqq. Kühn): „καὶ γέγραφεν (sc. ὁ Ποσειδώνιος) οἷον ἐπιτομήν τινα κατὰ τὸ πρῶτον αὐτοῦ περὶ παθῶν σύγγραμμα τῶν ὑπὸ Πλάτωνος εἰρημένων, ὡς χρὴ τρέφεσθαι καὶ παιδεύεσθαι τοὺς παῖδας ὑπὲρ τοῦ τὸ παθητικόν τι καὶ ἄλογον τῆς ψυχῆς σύμμετρον ἀποφαίνεσθαι ταῖς κινήσεσι καὶ τοῖς τοῦ λόγου προστάγμασιν εὐπειθές· . . .

cum eiusdem Panaetii commentario in Platonis Timaeum,[620]) quo adiumento ad cognitionem furtumque usus esse videtur.

Conferatur autem Plat. Tim. p. 86 B:

„νόσον μὲν δὴ ψυχῆς ἄνοιαν ξυγχωρητέον, δύο δ' ἀνοίας γένη, τὸ μὲν μανίαν, τὸ δὲ ἀμαθίαν. πᾶν οὖν ὅ τι πάσχων τις πάθος ὁπότερον αὐτῶν ἴσχει, νόσος προςρητέον" κτλ.

Quarum *ἀνοίας* formarum altera quidem multo latius patere mihi videtur, quam Ps. Timaei *ἀμαθία*, unius *τᾶς λογικᾶς δυνάμιος* morbus alter, pariterque Platonis altera forma, *μανία*,[621]) quam istius *ἐκφροσύνα*. Quam si differentiam dices parum habere momenti, non magna mihi tecum luctatio erit. Habeas tibi: in uno isti fere consentiant.

Nec vero, si quid est unum inter eos simile, propterea ceterarum rerum dissimilitudo intelligi non potest.

Nomen „*λάθα*" quidem occurrit in Platonis Timaeo p. 87 A, nec tamen hîc aut alibi morbus singularis cuiusdam animi facultatis appellatur, ut in libello *μναμονικᾶς δυνάμιος*.

---

p. 467, v. 4 sq. ab imo: *„ἕπεται δ' αὖθις τοῖςδε καὶ ὁ περὶ τῶν ἀρετῶν λόγος".*

cap. 6 (p. 468 sq. Kühn):

„Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἀρετῶν ἐν τοῖς ἑξῆς ἐροῦμεν . . . νυνὶ γὰρ ἐξ ἀκολουθίας τινὸς αὐτῶν ἐμνημόνευσα, τῷ περὶ τῶν παθῶν δόγματι καὶ τοῦ περὶ τῶν ἀρετῶν ἐξ ἀνάγκης ἑπομένου, ὥςπερ καὶ ὁ Ποσειδώνιός φησιν, ὧδέ πως γράφων αὐτοῖς ὀνόμασι κατὰ τὸ πρῶτον περὶ παθῶν οὐ μετὰ πολλὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ βιβλίου". „„νομίζω γὰρ καὶ τὴν ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ τὴν περὶ τελῶν καὶ τὴν περὶ ἀρετῶν ἐκ τῆς περὶ παθῶν ὀρθῶς διασκέψεως ἠρτῆσθαι"". „ὅτι μὲν οὖν τὴν περὶ τῶν ἀρετῶν ὀρθῶς δόξαν ἐξεῦχθαι συμβέβηκε τῇ περὶ τῶν παθῶν, αὐτάρκως ἐνδεδεῖχθαι μοι δοκῶ· ὅτι δὲ καὶ τὴν περὶ ἀγαθῶν τε καὶ τοῦ τέλους, ἀρκεῖ μοι τὰ Ποσειδωνίου παραγράψαι τόνδε τὸν τρόπον ἔχοντα" κτλ.

[620]) cfr. Zellerus III, 1, p. 514, not. 4, et p. 503, not. 3, ed. II.

[621]) cfr. Cicero „Tusc. Disp." III, 5, 11 Orelli, Ps. Hippocrates „*ἐπιστολή*" 17 (T. IX, p. 356, v. 1 sqq. usque ad finem) et 19 (p. 384 sq. Littré), „*περὶ τέχνης*" 8 ante med. (T. VI, p. 12, v. ult. L.), „*περὶ διαίτης*" *α'*, 25 med. (T. VI, p. 518, v. 4 Littré)

et Asclepiades Bithynus apud Caelium Aurelianum „de acutis morbis" I, § 15 (p. 6, v. 11 sq. Amman).

Itemque „ἄγρια πάθεά τε καὶ λύσσαι οἰστρώδεις“ [622]) non desunt in Plat. Tim. p. 86 B:

„ἡδονάς τε καὶ λύπας ὑπερβαλλούσας τῶν νόσων μεγίστας θετέον τῇ ψυχῇ. περιχαρὴς γὰρ ἄνθρωπος ὢν ἢ καὶ τἀναντία ὑπὸ λύπης πάσχων, σπεύδων τὸ μὲν ἑλεῖν ἀκαίρως, τὸ δὲ φυγεῖν, οὔθ' ὁρᾶν οὔτε ἀκούειν ὀρθὸν οὐδὲν δύναται, λυττᾷ δὲ καὶ λογισμοῦ μετασχεῖν ἥκιστα τότε δὴ δυνατός“,

sed deest usque quâque disiuncta animi vis παθητική, hoc morbo correpta, tametsi Platonis tertia animi species, τὸ ἐπιθυμητικόν, habet aliquam cum hac facultate cognationem, de quâ p. 77 B legimus „πάσχον γὰρ διατελεῖ πάντα.

Pariter nusquam apud Platonem, qui tres animi partes constituit, non facultates, δύναμιν αἰσθητικήν invenies, excepto fortasse uno Timaei loco p. 37 B (cfr. Zellerus II, 1, p. 662, not. 1, ed. III) aut ὁρμητικήν, neque nomina morborum utriusque harum facultatum, δυςαισθησίαν illius facultatis, huius ἀνορεξίαν et ἀπροπετίαν.

Quamquam patet, Platonem non nomine, sed re assignare δυςαισθησίαν quandam homini nimiâ aut laetitiâ elato aut aegritudine afflicto et his quidem verbis:

„οὔθ' ὁρᾶν οὔτε ἀκούειν ὀρθὸν οὐδὲν δύναται“

atque etiam illis, quae ad idem hominum genus refert,

„σπεύδων τὸ μὲν ἑλεῖν ἀκαίρως, τὸ δὲ φυγεῖν“

indicasse appetitûs morbum quendam, quantumvis differat et illa Platonis sensuum perturbatio cum auctoris libelli hebetudine et Platonis animi impotentia cum istius ἀνορεξίᾳ et ἀπροπετίᾳ.

Tamen Plato, quem tripartitum in philosophiam induxerat animum, eum in Timaeo [623]) quoque retinuit et suas cuique parti morborum formas dispensavit, [624]) — neutiquam quidem negans,

---

[622]) cfr. ἐπιθυμίας οἰστρώδεις in Plat. Tim. p. 91 B, ac, sis, Aeliani τὸ εἰς ἀφροδίσια λυττᾶν „N. A.“ XI, 18.

[623]) cfr. p. 89 E: „καθάπερ εἴπομεν πολλάκις, ὅτι τρία τριχῇ ψυχῆς ἐν ἡμῖν εἴδη κατῴκισται“.

[624]) cfr. p. 86 E sq.: „ὅπου γὰρ ἂν ἢ τῶν ὀξέων καὶ τῶν ἁλυκῶν φλεγμάτων καὶ ὅσοι πικροὶ καὶ χολώδεις χυμοὶ, κατὰ τὸ σῶμα πλανηθέντες, ἔξω μὲν μὴ λάβωσιν ἀναπνοὴν, ἐντὸς δὲ εἱλλόμενοι τὴν ἀφ' αὐτῶν ἀτμίδα τῇ τῆς ψυχῆς

plures singulis in partibus inesse qualitates,[625]) cum auctor lib. Platonis partibus, supra probatis, nimis obscure hîc substituerit quinque facultates.

Ergo nihil fere auctor l. cum hac facultatum animi humani distinctione aut cum nomenclaturâ morborum earundem olet e Plationis disciplinâ.

Numquid novati vero ex Academiâ vetere vel recentiore, relinquitur in medio. Stobaeus quidem „Ecl. phys.“ I, cap. 52, § 33 (I, b, p. 890, v. 11 sqq. Heeren):

„*Εἶναι γάρ τινας δυνάμεις τῆς ψυχῆς* (suppl. *φασὶν οἱ ἀπὸ Πλάτωνος*), *αἳ τοῦ σώματος, ὡς ὕλης, ἐφάπτονται, ὡς τὴν αἰσθητικὴν καὶ ὁρμητικήν, καθαρωτέρας δὲ τούτων τὰς μηδὲν σώματι προςχρωμένας, ὡς τὴν νοεράν*“,

attribuit igitur istis *δύναμιν αἰσθητικήν, ὁρμητικήν, νοεράν*, (= ***λογικήν***), silet autem reliquas.

An quid porro ex Lyceo?

Certe aliquid, verumtamen non liquet, quantum. Videtur iste quidem, secum ipse pugnans, Platonis animi partes hîc reprobasse, adscivisse Aristotelis individui[626]) animi facultates, nec tamen hoc exploratum est profecto. Quid enim ob-

---

φορᾷ ξυμμίξαντες ἀνακερασθῶσι, παντοδαπὰ νοσήματα ψυχῆς ἐμποιοῦσι, μᾶλλον καὶ ἧττον καὶ ἐλάττω καὶ πλείω· πρός τε τοὺς τρεῖς τόπους ἐνεχθέντα τῆς ψυχῆς, πρὸς ὃν ἂν ἕκαστ' αὐτῶν προςπίπτῃ, ποικίλλει μὲν εἴδη δυσκολίας καὶ δυςθυμίας, ποικίλλει δὲ θρασύτητός τε καὶ δειλίας, ἔτι δὲ λήθης ἅμα καὶ δυςμαθίας“.

[625]) qualitates dico, non *δυνάμεις*, cfr. Galenus „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμάτων*“ IX, 9 (vol. 5, p. 803, v. 5 sqq.): „*κατὰ γὰρ τὸ δρᾶν ὁ Πλάτων ἀεὶ φαίνεται τὸ τῆς δυνάμεως ὄνομα προςφερόμενος, οὐ κατὰ τὸ πάσχειν· ἕκαστον γάρ τι τῶν ὄντων δρᾶν μέν τι δύναται, καθ' ἣν ἔχει δύναμιν, ἡγούμενος, οὐ μὴν καὶ πάσχειν κατὰ δύναμιν; ἀλλὰ* (*καὶ*) *κατὰ ἀσθένειαν μᾶλλον*“.

Contra Aristoteles „Eth. Nicom.“ II, 4, in. veritus non erat dicere: „*λέγω δὲ πάθη μὲν ἐπιθυμίαν, ὀργὴν, ..., δυνάμεις δὲ, καθ' ἃς παθητικοὶ τούτων λεγόμεθα*“.

[626]) cfr. Zellerus II, 2, p. 387, not. 4.

Qua in re Aristotelem secuti sunt Stoïci, exempli gratiâ Posidonius, teste Galeno „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*“ *ζ'*, cap. 2 (vol. 5, p. 515 Kühn): „*ὁ μὲν οὖν Πλάτων καὶ τοῖς τόποις τοῦ σώματος κεχωρίσθαι νομίζων αὐτὰ* (sc. *τὸ ἐπιθυμητικὸν, τὸ θυμικὸν, τὸ λογιστικὸν*) *καὶ ταῖς οὐσίαις πάμπολυ διαλλάττειν, εὐλόγως εἴδη τε καὶ μέρη προςαγορεύει·* (cfr. du Daremberg: „frag-

stat, quominus auctor, pariter atque post Galenus,[627]) illas animi partes probaverit, earum autem plures singulis etiam facultates?

Incertum etiam illud, quanta sit alterius divisionis cognatio cum alterâ.

Illa Aristotelis quidem „*περὶ ψυχῆς*“ II, 2, 413, B, 12 sq. haec est:

θρεπτικὸν, *αἰσθητικὸν,* *διανοητικὸν,* *κίνησις*	„*τούτοις* — inquit — *ὥρισται* (sc. *ἡ ψυχὴ*), *θρεπτικῷ, αἰσθητικῷ, διανοητικῷ, κινήσει*“

et accurata magis altero loco eiusdem libri cap. 3, p. 414, A, 31 sq.

θρεπτικὸν, *ὀρεκτικὸν,* *αἰσθητικὸν,* *κινητικὸν κατὰ τόπον,* *διανοητικόν*	„*δυνάμεις δ'* (sc. *τῆς ψυχῆς*) *εἴπομεν θρεπτικὸν, ὀρεκτικὸν, αἰσθητικὸν, κινητικὸν κατὰ τόπον, διανοητικόν*“

et tertio „*περὶ ψυχῆς*“ III, 10, 433, A, 31, B 1 sqq.

θρεπτικὸν, *αἰσθητικὸν,* *νοητικὸν,* *βουλευτικὸν,* *ἔτι ὀρεκτικόν*	„*τοῖς δὲ διαιροῦσι τὰ μέρη τῆς ψυχῆς, ἐὰν κατὰ τὰς δυνάμεις διαιρῶσι καὶ χωρίζωσι, πάμπολλα φαίνεται, θρεπτικὸν, αἰσθητικὸν, νοητικὸν, βουλευτικὸν, ἔτι ὀρεκτικόν*“.

Illa autem auctoris l. haec erat:

„*αἰσθητικὰ*“ (sc. *δύναμις*).
μναμονικὰ „
ὁρμητικὰ „
παθητικὰ „
λογικά „

Concinunt quidem *αἰσθητικὰ δύναμις* et Aristotelis *αἰσθητικόν*, nec equidem pugnabo, si *λογικὰν δύναμιν* eodem spectare

---

ments du commentaire de Galien sur le Timée de Platon“ p. 8 et 10) *ὁ δ' Ἀριστοτέλης τε καὶ Ποσειδώνιος εἴδη μὲν ἢ μέρη ψυχῆς οὐκ ὀνομάζουσιν, δυνάμεις δ' εἶναί φασι μιᾶς οὐσίας*“ *κτλ.*

[627]) „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*“ *ε'*, cap. 7 (vol. 5, p. 492 Kühn): „*εἴρηται γὰρ ἤδη πολλάκις*, (p. 493) *ὡς οὐδέποτε κατὰ τόδε τὸ βιβλίον ἀγωνιζόμεθα πρὸς Ἀριστοτέλην καὶ Ποσειδώνιον, ὁμολογοῦντας μὲν ἑτέροις ἀλλήλων*

statues, quo alterius *διανοητικόν* sive *νοητικόν*, cui certam quidem sedem in corpore Aristoteles negavit.[628]) Discrepant autem *παθητικὰ δύναμις* — quam, ni fallor, auctor l. intelligi voluit facultatem *τοῦ θυμοειδοῦς* et *τοῦ ἐπιθυματικοῦ*, — et Aristotelis *θρεπτικόν*, definitum „*περὶ ψυχῆς*“ II, cap. 2, p. 413, B, 7: „*θρεπτικὸν δὲ λέγομεν τὸ τοιοῦτον μόριον τῆς ψυχῆς, οὗ καὶ τὰ φυτὰ μετέχει*“, nec satis constat, — quamquam non verisimile non est —, num auctoris l. *ὁρμητικὰ δύναμις* valeat idem, quod Stagiritae *κίνησις* sive *ὀρεκτικόν* cum *κινητικῷ κατὰ τόπον* (tertio loco *βουλευτικόν* et *ὀρεκτικόν*), quod explicatur l. l. II, 3, 415, B, 2: „*ὄρεξις μὲν γὰρ ἐπιθυμία καὶ θυμὸς καὶ βούλησις*“ itemque III, 9, 432, B, 5 sqq.:

„*ἔν τε τῷ λογιστικῷ γὰρ ἡ βούλησις γίνεται καὶ ἐν τῷ ἀλόγῳ ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ θυμός· εἰ δὲ τρία ἡ ψυχὴ, ἐν ἑκάστῳ ἔσται ὄρεξις*“, —

illud autem *κινητικὸν κατὰ τόπον* ibidem III, 10, 433, A, 13:

„*ἄμφω γὰρ ταῦτα κινητικὰ κατὰ τόπον, νοῦς καὶ ὄρεξις*“

et v. 17 sq.: „*ὥστε εὐλόγως ταῦτα δύο φαίνεται τὰ κινοῦντα, ὄρεξις καὶ διάνοια πρακτική*“.

Congruere vero videtur Nostri *παθητικὰ δύναμις* cum Aristotelis *παθητικῷ μορίῳ τῆς ψυχῆς* in „Polit.“ I, 5, 1254, B, 8 et *τῷ παθητικῷ* ibidem III, 15, 1286, A, 18.

Μναμονικά denique *δύναμις* distincta ab Aristotele nulla; nec in promptu positi ab ipso morbi earum, quas posuit, facultatum animi.

Videsne igitur, auctorem l. abesse aliquantum ab Aristotele? Longius etiam a prioribus.

Etenim nihil fere redolet iste ex illis — hoc Aristotele[629]) teste dico — disciplinis philosophorum, ergo ne de Pythagoreorum quidem disciplinâ quidquam.

λογίζεσθαί τε καὶ θυμοῦσθαι καὶ ἐπιθυμεῖν ἡμᾶς, οὐ μὴν εἴδεσί γε ἢ μορίοις ψυχῆς, ἀλλὰ δυνάμεσιν· ἐν γὰρ τοῖς ἐφεξῆς λόγοις ἐπιδείξομεν, ὅτι μὴ δυνάμεσι μόνον ἀλλὰ καὶ μέρεσι τῆς ψυχῆς ἑτέροις ἀλλήλων κατ εἶδος“. cfr. ibidem p. 479 sq. et ς′, cap. 2 (vol. 5, p. 516 Kühn).

[628]) cfr. Zellerus II, 2, p. 439, not. 1.

[629]) „*περὶ ψυχῆς*“ cap. 2—5.

Nonnihil autem e posterioribus, imprimis e Stoâ Panaetii et Posidonii, e doctrinâ Philonis J., e scholâ Plutarchi.

Capere initium liceat a Posidonio.

Posidonius, derelictis Zenone et Chrysippo, Platonis de animo doctrinam comprobaverat,[630]) mutatam quidem ita, ut *τὸ λογιστικὸν, τὸ θυμοειδὲς, τὸ ἐπιθυμητικόν* non partes (*μέρη* sive *εἴδη*) accipi vellet animi, sed cum Aristotele facultates sive vires et efficacias (*δυνάμεις*).[631]) Quarum virium *τὸ θυμοειδές* et *τὸ ἐπιθυμητικόν*, quibus *τὸ ἄλογον* constituitur, communi nomine appellasse[632]) videtur *τὸ παθητικόν*, cuius num gemina sit auctoris l. *δύναμις παθητικά*, vix puto quemquam dubitaturum. Nec erit, quod dubitetur, quin ille in animi viribus numeraverit *τὸ αἰσθητικὸν, τὸ ὁρμητικὸν,*[633]) *τὸ λογικόν,*[634]) erit autem num

[630]) cfr. Galenus „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*" IV, 3 (vol. 5, p. 377 sq. et 390 Kühn), V, 1 (vol. 5, p. 429 sq.), V, 7 (vol. 5, p. 480 sqq.), VII, 1 (vol. 5, p. 589, v. 5 sqq.), VIII, 1 (vol. 5, p. 652 sq. Kühn).

[631]) v. not. 626 et 627.

[632]) cfr. Galenus l. l. *ε´*, cap. 5 (vol. 5, p. 463 Kühn): „*καὶ γὰρ καὶ ταῦθ᾽ ὁ Ποσειδώνιος μέμφεται καὶ δεικνύναι πειρᾶται πασῶν τῶν ψευδῶν ὑπολήψεων τὰς αἰτίας ἐν μὲν τῷ θεωρητικῷ διὰ τῆς παθητικῆς ὁλκῆς, προηγεῖσθαι δ᾽ αὐτῆς τὰς ψευδεῖς δόξας, ἀσθενήσαντος περὶ τὴν κρίσιν τοῦ λογιστικοῦ· γεννᾶσθαι γὰρ τῷ ζῴῳ τὴν ὁρμὴν ἐνίοτε μὲν ἐπὶ τῇ τοῦ λογιστικοῦ κρίσει, πολλάκις δ᾽ ἐπὶ τῇ κινήσει τοῦ παθητικοῦ*", —

ibidem p. 464:

„*ἐν δὲ τῷ παρόντι πρὸς τοὺς περὶ τὸν Χρύσιππον ὁ λόγος ἐνέστηκέ μοι, μήτ᾽ ἄλλο γιγνώσκοντας τῶν κατὰ τὰ πάθη, μηθ᾽ ὡς αἱ τοῦ σώματος κράσεις οἰκείας ἑαυταῖς ἐργάζονται τὰς παθητικὰς κινήσεις·* (p. 465) *οὕτως γὰρ ὁ Ποσειδώνιος ὀνομάζειν εἴωθεν*" —

ibidem p. 466:

„*ταῦτά τοι καὶ ὁ Ποσειδώνιος αὐτῷ* (sc. *Χρυσίππῳ*) *μέμφεται μετὰ τοῦ καὶ θαυμάζειν, ὅσα Πλάτων εἶπε ὑπὲρ τῆς τῶν παίδων ἔτι τε κυουμένων ἐν τῇ μήτρᾳ διαπλάσεως, ἀποκυηθέντων τε τροφῆς καὶ παιδείας, καὶ γέγραφεν οἷον ἐπιτομήν τινα κατὰ τὸ πρῶτον αὐτοῦ περὶ παθῶν σύγγραμμα τῶν ὑπὸ Πλάτωνος εἰρημένων, ὡς χρὴ τρέφεσθαι καὶ παιδεύεσθαι τοὺς παῖδας ὑπὲρ τοῦ τὸ παθητικόν τε καὶ ἄλογον τῆς ψυχῆς σύμμετρον ἀποφαίνεσθαι ταῖς κινήσεσι καὶ τοῖς τοῦ λόγου προστάγμασιν εὐπειθές· αὕτη γὰρ ἀρίστη παίδων παιδείας παρασκευὴ τοῦ παθητικοῦ τῆς ψυχῆς, ὡς ἂν ἐπιτηδειοτάτη ᾖ πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ λογιστικοῦ*".

[633]) cfr. Plutarchus „adv. Colotem" cap. 26.

[634]) cfr. Galenus „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ,*" V, 6 (vol. 5 p. 474, v. 3 ab imo, Kühn) et Tertullianus „de animâ" 14.

in eodem ordine numeraverit *τὸ μνημονικόν*, seiunctum a *φανταστικῷ*.

Sed, utut est, certe Posidonii descriptio secundum corruptum quidem Tertulliani locum „de an.“ 14 ut numero auctior ita subtilior fuisse videtur. Affero locum, a Zellero III, 1, p. 517, not. 2 ed. II emendatum ita:

„Dividitur autem (sc. anima) in partes . . . . decem apud quosdam Stoïcorum, et in duas amplius apud Posidonium, qui a duobus exorsus titulis, principali, quod aiunt *τὸ ἡγεμονικόν*, et a rationali, quod aiunt *λογικόν*, in duodecim exinde prosecuit“.

Quibus duodecim titulis si dempseris quinque singulorum sensuum, substituens unum *τὸ αἰσθητικόν*, restabunt octo, ac si eviceris, iniuriâ Tertullianum disiuncta putasse *τὸ ἡγεμονικόν* et *τὸ λογικόν*, quippe quod discrimen Galeno prorsus incognitum sit, septem tantum, quarum facultatum sedem primariam cum reliquis Stoïcis plurimis cor quidem posuit ille.[635])

Plenior igitur etiam apud Posidonium morborum animi numerus, quorum de nominibus quidem praeter *ἀνορεξίαν*, latine apud Ciceronem[636]) „fastidium“, — vocem novatam fortasse a Chrysippo, e cuius libris sua Cicero l. l. expressisse dicitur —,[637]) nihil certi constat.[638])

Quare si hunc fontem putabis, unde manaverit auctoris nostri descriptio, fontis ubertatem desiderabis, non desiderabis, si Panaetium,[639]) qui Stoae divisionem ab octo facultatibus[640])

---

[635]) cfr. Galenus l. l. VI, 2 (vol. 5, p. 515 Kühn).

[636]) cfr. Cicero „Tusc. Disp.“ IV, 10, 23.

[637]) cfr. Otto Heine „Ciceronis Tusc. Disp.“ praef. p. XX.

[638]) Sed vide ne illa Stoïcorum apud Ciceronem „Tusc. Disp.“ IV, 11, 26 opinatio vehemens et inhaerens quidem penitusque insita de re non expetendâ tamquam valde expetendâ Graeco nomine nuncupata sit „*προπέτεια*“ (cfr. etiam „Eth. Nicom.“ VII, 8, 1150, B, 19 sqq.), quae, *ἁ προπέτεια*, vera tibi fortasse in libello quoque lectio esse videbitur, opposita *ἀνορεξίᾳ*, quae eorundem philosophorum vitiosa est offensio atque fastidium sive opinio vehemens de re non fugiendâ tamquam fugiendâ sit, et ipsa inhaerens ac penitus insita, cfr. Cicero l. l. IV, 10, 23.

[639]) cfr. Zellerus III, 1, p. 504, ed. II.

[640]) cfr. Ps. Plutarchus „plac. phil.“ IV, 21.

redegisse dicitur ad sex vel ad quinque: Conferatur Nemesius „de nat. hom.“ cap. 15, p. 96:

„*Παναίτιος δὲ ὁ φιλόσοφος τὸ μὲν φωνητικὸν τῆς καθ' ὁρμὴν κινήσεως μέρος εἶναι βούλεται, λέγων ὀρθότατα, τὸ δὲ σπερματικὸν οὐ τῆς ψυχῆς ἀλλὰ τῆς φύσεως*“,

et Tertullianus „de an.“ 14:

„Dividitur autem (sc. anima) in partes: nunc in duas a Platone, nunc in tres a Zenone, nunc in quinque et in sex a Panaetio“

easque primâ quidem specie *τὸ ἡγεμονικόν* et quinque sensus i. e. *τὸ αἰσθητικόν*. At ne quid temere! Deliberanti tibi primam (si negligas illud „in duas a Platone“) dubitationem iniciet illud „in quinque“. Istene igitur Panaetius tactum e numero sensuum repulit an gustum nil nisi tactûs formam iudicavit? Nullum hac de re exstat antiquitatis testimonium. Alteram tertiamque *φύσις* opposita *ψυχῇ* teste Nemesio l. l., testeque Gellio „N. A.“ XII, 5, 10 abiecta *ἀπάθεια*, cum quo Gellio stare videtur Cicero,[641]) testis antiquior. Quae si pro veris probare possumus, perturbationes Panaetius non voluntarias putasse videtur nec fieri iudicio et opinione, sed naturali aliquâ vi, ergo ne unius quidem *ἡγεμονικοῦ* efficaciam existimasse *τὴν καθ' ὁρμὴν κίνησιν* sive *τὸ ὁρμητικόν* nec *τὸ παθητικόν* non obiecisse *τῷ ἡγεμονικῷ*, cum Platone faciens, quem omnibus locis divinum, quem sapientissimum, quem Homerum philosophorum appellabat, cuiusque unam — id quidem plus dictum, quam patitur veritas — de immortalitate sententiam non probasse videtur.[642])

Illae autem voces „*ἡ λογικὴ δύναμις, ἡ ὁρμητικὴ, ἡ παθητικὴ* nec non *ἡ αἰσθητική*“ si reverâ non inusitatae Stoïcis, qui

---

[641]) cuius *σωφροσύνης* definitio „off.“ I, 29, 102 (eadem fere atque Ps. Timaei): „Efficiendum autem est, ut appetitus rationi obediant eamque neque praecurrant nec propter pigritiam aut ignaviam deserant, sintque tranquilli atque omni (animi) perturbatione careant: ex quo elucebit omnis constantia omnisque moderatio“ vide ne sumpta sit a Panaetio, quippe quem ipse „off.“ III, 2, 7 licet correctione quâdam adhibitâ sese potissimum secutum esse confiteatur.

[642]) cfr. Cicero „Tusc. Disp.“ I, 32, 79.

ante Panaetium fuerunt,[643]) dubiumne, quin huic ipsi cognitae ac, praesertim si unâ plures esse voluerit animi vires, in usum vocatae? Quae vero, si quinque distinxit, quinta? *φανταστική* an *μνημονική*? nescio; ac, si sex, quintane *φανταστικὴ*, *μνημονική* sexta? nimirum ne hoc quidem scio; ignoro id quoque, quos tandem ille, exceptâ *ἀνορεξίᾳ* contrarioque, animi morbos.

Nec minus propinqua placitorum affinitas auctoris nostri et Philonis Judaei, alibi quidem alîus disciplinae partitionem divisionemve sequentis,[644]) cuius *δύναμιν λογικήν*[645]) (*διάνοιαν* sive *νοῦν*)[646]) hac pertinere dico et *ἀμαθίαν*[647]) simulque *ἔκφρονα ψυχήν*[648]) propter Ps. Timaei *ἐκφροσύναν*, ac sîs, *τὸ μνημονικόν*[649]) et *τὴν .... ψυχῆς νόσον, λήθην*,[650]) non satis apte quidem, cum non propriam illud isti valeat quandam facultatem animi, magis apte illud *ὁρμητικόν*, — quod altero

[643]) Vide ne nota vel trita potius vox Chrysippo *ἡ λογικὴ δύναμις* (cfr. Galenus „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*“ IV, 6 — vol. 5, p. 409, v. 2 ab imo et p. 410, v. 11 Kühn) itemque *τὸ παθητικόν* (ibidem V, cap. 6 — vol. 5, p. 476 Kühn), nescio quibus, dubito an omnibus, *τὸ ὁρμητικόν* (cfr. Plutarchus „adv. Colotem“ cap. 26 — II, 1122, B, Wytt.) itemque *ἡ ὁρμητικὴ ψυχή* cum *ἐπιθυμητικῇ* et *λογικῇ* (Ps. Plut. „plac. phil.“ V, 26: „*οἱ Στωϊκοὶ δὲ καὶ Ἐπικούρειοι, οὐκ ἔμψυχα* (sc. *τὰ φυτά*)· *τινὰ γὰρ* (suppl. *ζῷα*) *ψυχῆς ὁρμητικῆς εἶναι καὶ ἐπιθυμητικῆς· τινὰ δὲ καὶ λογικῆς· τὰ δὲ φυτὰ αὐτομάτως πως γεγενῆσθαι, οὐ διὰ ψυχῆς*“, quo loco *τὴν ἐπιθυμητικήν* intelligo *παθητικήν*, illam Ciceronis „Ac.“ I, 10, 39 cupiditatem i. e. *τὸ ἐπιθυμητικόν* et *τὸ θυμοειδές* Platonis.

[644]) et Platonis quidem partitionem „de agr. N.“ § 16 haud longe ab in. (I, 311 ultra med. M.) locisque continuo laudandis, divisionem Aristotelis „fragm.“ 668 M., illam denique Stoïcorum „de agr. N.“ § 7 in. (I, 304 prope extr. M.).

[645]) v. infra.

[646]) „quod deus immutab.“ § 10 (I, 279 ante med. M.).

[647]) „leg. alleg.“ III, § 69 ante med. (I, 152, M.), „quod det. potiori insid.“ § 22 extr. (I, 207 ante med. M.), „de fortitudine“ § 1 extr. (II, 376 ante med. M.).

[648]) „de conf. ling.“ § 6 in. (I, 407 med. M.).

[649]) „*περὶ μετονομαζομένων*“ § 16 extr. (594 in. M.), „de migr. Abr.“ § 37 prope extr. (I, 469 in. M.).

[650]) „de cherubim“ § 21 ultra med. (I, 151 prope extr. M.).

loco inesse dicit τῷ θυμικῷ,[651]) altero τῷ πάθει τετρασκελεῖ[652]) — sive ὁρμήν illam, quam sciscit et probat alibi,[653]) cuiusque formae sint ἡ ἄλογος ὁρμή[654]) et τὸ στοχάζεσθαι τοῦ νοῦ,[655]) atque λύσσας etiam ἐκμανεῖς καὶ παραφόρους, morbum θυμοῦ,[656]) contrariumque, δειλίαν,[657]) atque ἐπιθυμίας morbum, ἔρωτας κούφους,[658]) necnon δύναμιν αἰσθητικήν[659]) vel αἰσθητικὰς δυνάμεις[660]) vel αἴσθησιν,[661]) iuxtaque facultates illas tripertitum cum Platone animum[662]) vel bipertitum potius.[663])

Nec nullâ Ps. Timaeus tenetur cognatione Plutarchi, cuius αἰσθητικόν huc affero[664]) et μνημονικόν[665]) et ὁρμητικόν,[666]) etiam παθητικόν[667]) itemque λογικόν[668]) cum λογικῇ δυνάμει.[669])

---

[651]) „leg. alleg." III, § 45 ultra med. (I, 113 ante med. M.): „Τὸ κριώδες οὖν καὶ ὁρμητικὸν καὶ ἄκριτον ἐν ἡμῖν ἐστι τὸ ἐριστικὸν εἶδος".

[652]) „leg. alleg." II, § 25 in. (I, 84 ultra med. M.).

[653]) „quod deus sit immutab." § 9 (I, 278 sq. M.), „leg. alleg." I, § 11 prope fin. (I, 49 med. M.) II, § 7 ultra med. (I, p. 71 ultra in. M.).

[654]) „leg. alleg." III, 65 ultra med. (I, 124 haud longe ab in. M.) III, § 89 haud procul ab in. (I, 136 ultra med. M.).

[655]) „de cherubim" § 22 fin. (I, 152 ultra med. M.).

[656]) „de conf. ling." § 7 in. (I, 408 ultra in. M.).

[657]) „de fort." § 5 med. (II, 379 ultra med. M.).

[658]) „de conf. ling." l. l.

[659]) „leg. alleg." II, § 10 (I, 73 haud longe ab in. M.): „τῶν πολλῶν τοῦ νοῦ δυνάμεων μίαν ἔλαβε τὴν αἰσθητικήν", ibidem II, § 13 ultra in. (I, 74 ultra med. M.), ubi ea mentis quidem facultas esse dicitur.

[660]) „leg. alleg." III, 65 ultra med. (I, 124 haud longe ab in. M.), „de sacrif. Ab. et Caïni" § 20 extr. (I, 177 ultra med. M.).

[661]) „quod deus sit immutab." § 9 in. (I, 278 prope fin. M.).

[662]) „de concupiscentiâ" § 2 ultra med. (II, 350 extr. usque ad 351 pr. M.), „de fort." § 3 ultra med. (II, 377 extr. M.), „de migr. Abr." § 12 (I, 446, M.), „de conf. ling." § 7 in. (I, 408 ultra in. M.), „leg. alleg." I, § 22 (I, 57, M.), III, § 38 (I, 110, M.).

[663]) „de conf. ling." § 23 med. (I, 421 prope extr. M.): „διέλωμεν καὶ διανείμωμεν ὥσπερ κατὰ φυλὰς καὶ δήμους ἑκάστας τῶν ἐν ψυχῇ δυνάμεων, προσκληρώσαντες τὰς μὲν λογικῇ, τὰς δὲ ἀλόγῳ μερίδι".

[664]) Plutarchus „de virtute morali" cap. 3 prope extr.

[665]) „conviv. disput." IX, probl. 14, cap. 7 (II, 746, E, Wytt.).

[666]) „adv. Colotem" cap. 26 ultra med. (II, 1022, B sq.).

[667]) „quomodo adulator ab amico internoscatur" cap. 20 (II, 61, D, Wytt.), „de an. procr. in Tim. cap. 27, fin. (II, 1026, E, Wytt.) („epitome commen-

Propria autem est Plutarchi divisio haec:[670]) *τὸ θρεπτικόν* sive *τὸ φυτικὸν, τὸ αἰσθητικὸν (τὸ ἐπιθυμητικὸν τὸ θυμοειδὲς), τὸ παθητικόν* „de virt. mor.“ cap. 3, *τὸ λογιστικόν.*

Nemo igitur eorum, quos laudavi, philosophorum hac in re est undique, perfecte et absolute, ita par auctori nostro, ut nihil prorsus intersit.

Unde igitur habuit sua auctor lib.? An e quâdam medicorum disciplinâ? Negare non audeo. Sed e quânam tandem? Potuit quidem, quandoquidem ante Galenum scripsit, e nullâ — opinor — nisi ex illâ, cui addicti erant Philippus et Archigenes, doctor Philippi, quorum alter Pneumaticus erat, alter — Archigenem dico — modo Pneumaticus[671]) appellatur modo Eclecticus.[672]) Etenim hi eorumque sectatores primi et soli ante Galenum operam navasse dicuntur facultatibus, physicis quidem, „scientifice“ definiendis; quam in rem exstat non dubium quidem Galeni *„περὶ πλήθους“* cap. 4 (vol. 7, p. 530 Kühn) testimonium hoc:

„οὐ μὴν τοῦ γε πρὸς τὰς φλέβας αὐτὸς ἐξεῦρον ἐπιστημονικόν τι σημεῖον, ἢ παρ' ἑτέρῳ γεγραμμένον εὑρεῖν ἐδυνήθην, ὅπου γε τὴν ἀρχὴν οὐδὲ διωρίσατό τις ἡμῶν πρότερος οὐδ'

---

tarii de an. procr. in Tim.“ cap. 2 haud longe ab in.), „de virtute morali“ cap. 3 (quater: II, 441, C, 442, A, B, C, Wytt.), cap. 4 prope extr. (II, 443, D), cap. 5 (II, 444, B), cap. 6 (II, 445, B), cap. 8 prope fin. (II, 448, F), cap. 10 ultra med. (II, 450, B, fin.), cap. 11 med. (II, 450, F), „de tranquillitate animi“ cap. 1 ultra med. (II, 465, B *„τὸ παθητικὸν καὶ ἄλογον τῆς ψυχῆς“*), „de facie in orbe lunae“ cap. 28 prope extr. (II, 943, D), in fragmento denique illo (T. VI, p. 324 Tauchnitz-Lips. 1839, T. V, pars 2, p. 706 Wytt.), quo quaeritur: *„εἰ μέρος τὸ παθητικὸν τῆς ἀνθρώπου ψυχῆς ἢ δύναμις“.*

[668]) „quomodo adul. ab am. intern.“ cap. 2 in. (II, 61, D, Wytt.).

[669]) T. V, pars 2, p. 710, A sq. Wytt.

[670]) „de se apud Delphos“ cap. 13 extr., „de def. or.“ cap. 36 med.

[671]) cfr. Galenus *„περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν“* II, cap. 10 (vol. 8, p. 630 sq. Kühn) III, cap. 6 (vol. 8, p. 674), *„περὶ τῶν πεπονθότων τόπων“ γ΄*, cap. 5 (vol. 8, p. 148 sq. Kühn), Ps. Galenus *„εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός“* cap. 9 (vol. 14, p. 699 Kühn).

[672]) cfr. Ps. Galenus *„εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός“* cap. 4 (vol. 14, p. 684 Kühn): *„ἐγένοντο δέ τινες . . . . καὶ ἐκλεκτοὶ (ἐκλεκτικοὶ?), ὥςπερ Ἀρχιγένης ὁ Ἀπαμεὺς τῆς Συρίας“.*

αὐτὰς τὰς δυνάμεις (suppl. *τὰς φυσικὰς*) *ἐπιστημονικῶς. ἐπ' ὀλίγον μὲν γὰρ ἥψαντο τῆς θεωρίας αὐτῶν οἱ περὶ Φίλιππόν τε καὶ Ἀρχιγένην, τελέως δὲ οὐδὲ τούτων οὐδεὶς ἐξειργάσατο.*

Atque Archigenes etiam in libro „*περὶ τῶν πεπονθότων τόπων*" i. e. *περὶ τῶν πεπονθότων τοῦ σώματος μορίων* corporis humani affectûs in systema quoddam redegisse dicitur ab eodem Galeno „de loc. aff." III, cap. 1. Quidni igitur animi quoque? Cerebrum enim aut cor (quod alterum Archigenes sedem animi posuisse a Galeno creditur [ibidem vol. 8 p. 157, v. 5 Kühn], sed iniuriâ, [cfr. Aëtii locus supra not. 500 laudatus „tetrab." VI, p. 101 B, v. 5 Ald. 1534] opinor, creditur) certe pars corporis est, eiusque cerebri seu affectûs seu morbi affectûs vel morbi animi sunt. Animi autem (sc. *τοῦ ἡγεμινοκοῦ*) facultates plures unâ, quare etiam morbi earum plures uno. Quibus de morbis unum certe *μνήμην βεβλαμμένην* i. e. *λήθην* (cfr. Galenus ibidem cap. 5 — vol. 8, p. 148, v. 11 sq. et p. 149, v. 16 Kühn) Archigenes in epistolâ ad Marsum scriptâ quemadmodum curaret, hunc eundem Marsum docuisse dicitur (cfr. Galenus l. l. cap. 5 — vol. 8, p. 150, v. 6 sqq.), suadens ut capiti cucurbitulas adaptaret idemque incīderet et ureret. (cfr. Galenus l. l. — vol. 8, p. 157, v. 2 ab imo, sq. et p. 158, v. 1—6: „*οἱ πολλοὶ γοῦν λόγοι περὶ ψυχῆς ἡγεμονικοῦ διαλεκτικῶς ἐρωτηθέντες ἅμα τοῖς περὶ τῆς τῶν πεπονθότων τόπων εὐχρηστίας, ἐνδεικνύμενοι τῇ καρδίᾳ προςφέρειν ἐπὶ τῶν ψυχικῶν παθῶν τὰ βοηθήματα, κατεφρονήθησαν ἐξαίφνης ὑπὸ τοῦ τριβακωτάτου περὶ τὰς θεραπείας Ἀρχιγένους, ὡς ἐᾶσαι μὲν ὅλως τὰ κατὰ τὸν θώρακα μόρια, τὴν κεφαλὴν δὲ σικυάζειν καὶ κατατέμνειν καὶ κατακαίειν οὐδὲν πεπονθυῖαν*"). Unde (cfr. initium loci: *οἱ πολλοὶ γοῦν λόγοι κτλ.*) id quoque apparet, cum studio disputatum a Pneumaticis esse de illo *ἡγεμονικῷ*, nec mirum id quidem, cum Chrysippus quoque, unus de Stoïcis nobilissimis, quam Stoam Pneumaticos secutos esse constat, de animi *πάθεσιν* curandis scripserit unum librum, quem summo usui esse medicis Galenus testatur, aliosque tres, quibus continebantur logicae quaestiones i. e. quae spectant, qualis sit rerum natura *κατὰ τὴν οἰκείαν οὐσίαν*. Cfr. Galenus „*περὶ τῶν πεπονθότων τόπων*"

III, cap. 1 — vol. 8, p. 138, v. 4: „οὕτως γοῦν καὶ Χρύσιππος ὁ φιλόσοφος ἔγραψεν περὶ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν ἓν μὲν τὸ θεραπευτικὸν βιβλίον, οὗ μάλιστα χρῄζομεν εἰς τὴν ἴασιν αὐτῶν, ἕτερα δὲ τρία λογικὰς ἔχοντα ζητήσεις" — et eiusdem paginae v. 1 sqq.: „λογικὰ γὰρ ὄντως ἐστὶν ὅσα τῆς χρειας ἐπέκεινα προερχόμενα τὴν φύσιν ἀρθρεῖ τῶν πραγμάτων, ὁποία τις ὑπάρχει κατὰ τὴν οἰκείαν οὐσίαν". Relicta autem huius disciplinae incerta quidem vestigia iam ante vidimus. Quapropter vide ne quis — cum Galenus illorum alterum, Archigenem, laborasse incusaverit nimio etiam definiendi studio [673]) novandique [674]) nomina vel usurpandi eruditis quidem Graecis aut insolita aut solita quidem, sed vi ac potestate aliâ — hunce Archigenem auctorem statuat illarum non definitionum quidem, — nullae enim hoc libelli loco obviae —, sed divisionum potius eorumque, quae deprehenduntur, novatorum nominum „δυςαισθησία", „ἀπροπετία", „ἐκφροσύνα", quarum altera, ἀπροπετία, nusquam alibi scripta esse videbitur, tertia, ἐκφροσύνα, nonnisi a scholiastâ Euripidis et a Polluce, prima denique, δυςαισθησία, quae quidem, cum contraria, εὐαισθησία, Platoni (cfr. „Tim." p. 76 D) cognita iam fuerit, dubito an non incognita ipsa, videbitur tamen a Ps. Galeno demum „ὅροι ἰατρ." 385 — quem medicum esse suspicantur Herodotum de sectâ Pneumaticorum —, post ab ipso Galeno.

Sed cum Galenus neque explanaverit, num animi facultates isti definierint, neque quas, nihildum equidem certi exploratique hac de re habere mihi videor.

Quid ergo est? Aut a Pneumaticis novata — ex parte quidem — sumpsisse videtur illa auctor lib., aut novavit ipse, et ipse quidem vel Pneumaticus vel philosophus vel functus munere utroque.

---

[673]) „περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν" IV, cap. 1 (vol. 8, p. 698 Kühn).

[674]) „περὶ τῶν πεπονθότων τόπων" II, cap. 9 (vol. 8, p. 119) cfr. I, 1 (vol. 8, p. 13) II, cap. 8 (vol. 8, p. 92 sq.) II, cap. 9 (vol. 8, p. 110 sq. Kühn), „περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν" II, cap. 4 (vol. 8, p. 578 sq. et p. 582 K.) II, cap. 5 (vol. 8, p. 583 sqq.), „περὶ τῶν ὅλου τοῦ νοσήματος καιρῶν" cap. 8 fin. (vol. 7, p. 461 sq. K.), „περὶ διαγνώσεως σφυγμῶν" IV, cap. 2 (vol. 8, p. 931 sq. et p. 946 Kühn).

Sed sive hoc tibi probabilius videbitur sive illud, fortasse dabis, haud inscite, quae Plato de aegrotanti animo disputaverit, ea — aucta quidem et subtiliter distincta — ab auctore lib., sive primo, sive secundo vel tertio, ad certas quasdam animi facultates esse revocata, quantumvis quasi noctem rebus offundat rationibus praetermissis, quae intercedant inter has quinque facultates et tripartitum illum Platonis, quem supra probaverat, animum humanum.

E quibus quoniam tamquam e scruposis cotibus enavigavit [675]) disputatio, reliquae quaestionis cursum teneamus: modo satis dilucide dixerimus pro rerum obscuritate.

---

[675]) De eo numero, qui post auctorem nostrum fuere, conferre etiam liceat Alexandrum Aphr., cuius („περὶ ψυχῆς“ l. l. II, fol. 143, A, 14—5 ab imo) divisio haec est:

1) „διαιρεῖται δὲ ἡ μὲν θρεπτικὴ δύναμις (alibi „ζωτική τε καὶ φυτική“, velut „περὶ ψυχῆς“ I, fol. 130, A, 16 ab imo) εἴς τε

a) τὸ τρέφειν (θρεπτική cfr. I, fol. 128, A, 3 ab imo, fol. 130, A, 14 ab imo, fol. 140, B, 19, alibi)	b) καὶ εἰς τὸ αὔξειν (αὐξητική I, fol. 128, A, 2 ab imo, fol. 130, A, 14 ab imo, alibi)	c) καὶ εἰς τὸ γεννᾶν (γεννητική I, fol. 128, A, 2 ab imo, fol. 130, A, 14 ab imo, alibi)

2) ἡ (v. 13) δὲ αἰσθητικὴ εἴς τε

a) τὸ αἰσθάνεσθαι (αἰσθητική)	b) καὶ φαντασιοῦσθαι (φανταστική I, fol. 128, B, 5, alibi)	c) καὶ τὸ μνημονεύειν	d) καὶ τὸ συγκατατίθεσθαι

3) (v. 12) τὸ δὲ ὁρμητικόν ἐστι ὥςπερ τέλος τι τῆς φαντασίας καὶ τῆς συγκαταθέσεως. ταύτης γὰρ (v. 11) χάριν ἐκεῖνα. πάντως γὰρ τῆς μὲν ὁρμῆς ἡγεῖται συγκατάθεσις, ταύτης δὲ φαντασία. τούτου δὲ τοῦ (v. 10) ὁρμητικοῦ τε καὶ πρακτικοῦ τὸ μέν ἐστιν ὡς ἡγεμονικὸν, τὸ δὲ ὡς ὑπηρετικόν. ἡγεμονικὸν μὲν τὸ ἰδίως (v. 9) ὁρμητικόν τε καὶ ὀρεκτικὸν καλούμενον, τὸ δὲ ἕτερον νευροσπαστικὸν, ἐν ᾧ καὶ τὸ φωνητικόν.

τοῦ δὲ (v. 8) ὁρμητικοῦ ἐστι

a) ἐπιθυμεῖν	b) θυμοῦσθαι	c) βουλεύεσθαι (βούλεσθαι?)

ταῦτα γὰρ ὀρέξεως εἴδη. ὧν ἡ βού(v. 7)λησις ἤδη δοκεῖ μετέχειν καὶ λογισμοῦ. ἔστι γὰρ ὄρεξις μετὰ βουλῆς.

4) ἔστι δὲ καὶ ἄλλη δύναμις (v. 6) τῆς ψυχῆς κριτικὴ, ἡ λογιστικὴ (vulgo λογική sive τὸ λογικόν — cfr. I fol. 128, B, 13 et 18 — fol. 135, A,

Age nunc utriusque principia vitiositatis et aegrotationum morborumque animi cognoscite!

---

23 sq., alibi), ἡ τοῖς τελειοτέροις τῶν ζῴων ἐγγίνεται. τοῦτο δέ ἐστιν ἄνθρωπος, οὗ

a) τὸ βουλεύεσθαι ταύτης τῆς δυνάμεώς ἐστι   b) καὶ τὸ καταλαμβάνειν   c) καὶ τὸ δοξάζειν. —

Mitte *θρεπτικήν*, quam vim auctor lib. *αἵματι καὶ πνεύματι* attribuit, pone *μνημονικήν*, subiunctam *αἰσθητικῇ*, in eodem ordine cum reliquis, adde Stoïcorum, Plutarchi, aliorum *παθητικήν*, tum demum eadem habebis nomina quidem facultatum animi.

Neque eandem iudicabis descriptionem Galeni, qui paullo ante Alexandrum Aphr. florebat. Exstat illa in libro „*περὶ τῶν συμπτωμάτων διαφορᾶς*“ cap. 3 (vol. 7, p. 55 sqq. Kühn) et haec est:

ἐνέργειαι ψυχικαί·	βλάβαι ψυχικαί·
1) αἰσθητική (cfr. αἰσθητικὴ δύναμις „περὶ αἰτίων συμπτ.“ I, cap. 1 (vol. 7, p. 86, v. 5 Kühn) cap. 2 (ibidem v. 10 Kühn)	1) ἀναισθησία ἢ δυςαισθησία (quibus addidit ἀγρυπνίαν et κῶμα)
2) κινητική	2) ἀκινησία et δυςκινησία
3) ἡγεμονική	3) vacat.
A) φανταστική B) διανοητική C) μνημονευτική	A) a) κάρος sive κατάληψις b) παραφροσύνη c) ἐλλιπὴς καὶ ἄτονος κίνησις, ὡς ἐν κώμασί τε καὶ ληθάργοις. B) a) ἄνοια b) μωρία τε καὶ μώρωσις c) παραφροσύνη. C) l. l. vacat, non vacat in secundo περὶ αἰτίων συμπτωμάτων cap. 7 (vol. 7, p. 200 v. 2 ab imo, Kühn), nominata nimirum λήθη.

Ecce autem etiam descriptae ab ipso „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτωνος δογμ.*“ IX, 9 (vol. 5, p. 793 Kühn) partes — cfr. ibidem VI, 2 — animi:

„*ὥσπερ οὖν ταῦτα περὶ ψυχῆς εἶπεν* (sc. *Πλάτων ἐν Τιμαίῳ*) *ἄχρι τοῦ πιθανοῦ καὶ εἰκότος ἡμῖν γιγνώσκεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο κἀγὼ τολμηρῶς ἀποφήνασθαι περὶ αὐτῶν οὐ θεωρῶ, κατὰ δὲ τοὐναντίον, ὅτι πλείω τὰ τῆς ψυχῆς ἐστιν εἴδη, καὶ ὅτι τριχῇ κατῴκισται, καὶ ὅτι τὸ μὲν αὐτῶν θεῖόν ἐστιν, ᾧ λογιζόμεθα,*

(sc. *τὸ λογιστικόν*, cfr. p. 794, v. 5)

τὰ δὲ λοιπὰ δύο παθητικά, τὸ μέν, ᾧ θυμούμεθα,

(*τὸ θυμοειδές*, cfr. p. 794, v. 11)

Auctor l. p. 102 E:

„ἀρχαὶ δὲ κακίας ἁδοναὶ καὶ λῦπαι, ἐπιθυμίαι τε καὶ φόβοι, ἐξαμμέναι μὲν ἐκ σώματος, ἀνακεκραμέναι δὲ τᾷ ψυχᾷ, καὶ ἐξαγγελλόμεναι ὀνόμασι ποικίλοις· ἔρωτες γὰρ καὶ πόθοι ἵμεροί τε ἔκλυτοι ὀργαί τε σύντονοι καὶ

(p. 103 A) θυμοὶ βαρεῖς, ἐπιθυμίαι τε ποικίλαι καὶ αδοναὶ ἄμετροί ἐντι. ἁπλῶς τε ἀτόπως (Hermannus: ἀτόνως) ἔχεν ποτὶ τὰ πάθεα καὶ ἄρχεσθαι, πέρας ἀρετᾶς καὶ κακίας ἐστί. τὸ γὰρ πλεονάζεν ἐν ταύταις ἢ κάῤῥονα αὐτᾶν εἶμεν, εὖ ἢ κακῶς ἁμὲ διατίθητι. ποτὶ δὲ ταύτας τὰς ὁρμὰς μεγάλα μὲν συνεργῆν δύνανται αἱ τῶν σωμάτων κράσιες, ὀξεῖαι ἢ θερμαὶ ἢ ἄλλοτ᾽ ἀλλοῖαι γιγνόμεναι, ἔς τε μελαγχολίας καὶ λαγνείας λαβροτάτας (B) ἄγοισαι ἁμὲ, καὶ ῥευματιζόμενά τινα μέρεα δαξασμὼς ποιοῦντι καὶ μορφὰς φλεγμαινόντων σωμάτων μᾶλλον ἢ ὑγιαινόντων, δι᾽ ὧν δυςθυμίαι καὶ λῆθαι παραφροσύναι τε καὶ πτοῖαι ἀπεργάζονται". —

Plato „Tim." p. 42 A sq.:

„ὁπότε δὴ (suppl. εἶπεν ὁ θεὸς) σώμασιν ἐμφυτευθεῖεν (sc. αἱ ψυχαὶ ἀνθρώπιναι), καὶ τὸ μὲν προςίοι, τὸ δ᾽ ἀπίοι τοῦ σώματος αὐτῶν, πρῶτον μὲν αἴσθησιν ἀναγκαῖον εἴη μίαν πᾶσιν ἐκ βιαίων παθημάτων ξύμφυτον γίγνεσθαι, δεύτερον δὲ ἡδονῇ καὶ λύπῃ μεμιγμένον ἔρωτα (quem ἔρωτα num intelligi ἐπιθυμίαν ipsam maluerit, quam ἐπιθυμίας speciem, cum primo quidem solum procreari fecerit sexum virilem, nescio), πρὸς δὲ τούτοις φόβον καὶ θυμὸν, ὅσα τε ἑπόμενα αὐτοῖς (B) καὶ ὁπόσα ἐναντίως πέφυκε διεστηκότα· ὧν εἰ μὲν κρατήσειαν, ἐν δίκῃ βιώσοιντο, κρατηθέντες δὲ ἀδικίᾳ". — — — — — — — — — — — — — — — —
μὴ παυόμενος δὲ . . . (C) κακίας, . . . οὐ πρότερον πόνων λήξοι, πρὶν τῇ ταὐτοῦ καὶ ὁμοίου περιόδῳ τῇ ἐν αὑτῷ ξυνεπισπώμενος τὸν πολὺν ὄχλον καὶ ὕστερον προςφύντα (D) ἐκ πυρὸς καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος καὶ γῆς, θορυβώδη καὶ ἄλογον

τὸ δὲ, ᾧ τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν ἐπιθυμοῦμεν,
(τὸ ἐπιθυμητικόν, cfr. p. 794, v. 11 Kühn)
ὃ κἂν τοῖς φυτοῖς ἐστιν, ἀποδείξεις ἔχειν φημὶ, καὶ μέντοι καὶ ὅτι τὸ μὲν ἐν ἐγκεφάλῳ κατῴκισται, τὸ δὲ ἐν καρδίᾳ, τὸ δ᾽ ἐν ἥπατι" κτλ., quibus partibus autem qualem suam cuique qualesve distribui voluerit ἐνεργείας, partim patet, partim latet.

ὄντα, λόγῳ κρατήσας εἰς τὸ τῆς πρώτης καὶ ἀρίστης ἀφίκοιτο εἶδος ἕξεως"

et p. 69 C sq.:

„ἄλλο τε εἶδος ἐν αὐτῷ (sc. τῷ ἀνθρώπου σώματι) ψυχῆς προσῳκοδόμουν (sc. τὰ θεοῦ γεννήματα, οἱ νέοι θεοί, hoc quidem loco planetae Terraque) τὸ θνητὸν, δεινὰ καὶ ἀναγκαῖα ἐν ἑαυτῷ παθήματα ἔχον, πρῶτον μὲν ἡδονὴν, (D) μέγιστον κακοῦ δελέαρ, ἔπειτα λύπας, ἀγαθῶν φυγάς, ἔτι δ᾽ αὖ θάῤῥος καὶ φόβον, ἄφρονε ξυμβούλω, θυμὸν δὲ δυςπαραμύθητον, ἐλπίδα δ᾽ εὐπαράγωγον αἰσθήσει τε ἀλόγῳ καὶ ἐπιχειρητῇ παντὸς ἔρωτι ξυγκερασάμενοι ταὐτὰ ἀναγκαίως τὸ θνητὸν γένος ξυνέθεσαν" —

et p. 86 B sqq.:

„πᾶν οὖν, ὅ,τι πάσχων τις πάθος ὁπότερον αὐτῶν (sc. μανίαν ἢ ἀμαθίαν) ἴσχει, νόσον προσρητέον. ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας ὑπερβαλλούσας τῶν νόσων μεγίστας θετέον τῇ ψυχῇ· περιχαρὴς γὰρ ἄνθρωπος ὢν ἢ καὶ τἀναντία (C) ὑπὸ λύπης πάσχων, σπεύδων τὸ μὲν ἑλεῖν ἀκαίρως, τὸ δὲ φυγεῖν, οὔτε ὁρᾶν οὔτε ἀκούειν ὀρθὸν οὐδὲν δύναται, λυττᾷ δὲ καὶ λογισμοῦ μετασχεῖν ἥκιστα τότε δὴ δυνατός. τὸ δὲ σπέρμα ὅτῳ πολὺ καὶ ῥυῶδες περὶ τὸν μυελὸν γίγνεται καὶ καθαπερεὶ δένδρον πολυκαρπότερον τοῦ ξυμμέτρου πεφυκὸς ᾖ, πολλὰς μὲν καθ᾽ ἕκαστον ὠδῖνας, πολλὰς δ᾽ ἡδονὰς κτώμενος ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα τόκοις, ἐμμανὴς τὸ πλεῖστον (D) γιγνόμενος τοῦ βίου διὰ τὰς μεγίστας ἡδονὰς καὶ λύπας, νοσοῦσαν καὶ ἄφρονα ἴσχων ὑπὸ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν, οὐχ ὡς νοσῶν ἀλλ᾽ ὡς ἑκὼν κακὸς κακῶς δοξάζεται. τὸ δὲ ἀληθὲς, ἡ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἀκολασία κατὰ τὸ πολὺ μέρος διὰ τὴν ἑνὸς γένους ἕξιν ὑπὸ μανότητος ὀστῶν ἐν σώματι ῥυώδη καὶ ὑγραίνουσαν νόσος ψυχῆς γέγονε. καὶ σχεδὸν δὴ πάντα ὁπόσα ἡδονῶν ἀκρατία καὶ ὄνειδος ὡς ἑκόντων λέγεται τῶν κακῶν, οὐκ ὀρθῶς ὀνειδίζεται· κακὸς (E) μὲν γὰρ ἑκὼν οὐδεὶς, διὰ δὲ πονηρὰν ἕξιν τινὰ τοῦ σώματος καὶ ἀπαίδευτον τροφὴν ὁ κακὸς γίγνεται κακὸς, παντὶ δὲ ταῦτα ἐχθρὰ καὶ κακόν τι προςγίγνεται. καὶ πάλιν δὴ τὸ περὶ τὰς λύπας ἡ ψυχὴ κατὰ ταὐτὰ διὰ σῶμα πολλὴν ἴσχει κακίαν. ὅπου γὰρ ἂν οἱ τῶν ὀξέων καὶ τῶν ἁλυκῶν φλεγμάτων καὶ ὅσοι

πικροὶ καὶ χολώδεις χυμοὶ κατὰ τὸ σῶμα πλανηθέντες ἔξω μὲν μὴ λάβωσιν ἀναπνοὴν, ἐντὸς δὲ εἱλλόμενοι τὴν ἀφ᾽ αὑτῶν (p. 87) *ἀτμίδα τῇ τῆς ψυχῆς φορᾷ ξυμμίξαντες ἀνακερασθῶσι, παντοδαπὰ νοσήματα ψυχῆς ἐμποιοῦσι, μᾶλλον καὶ ἧττον καὶ ἐλάττω καὶ πλείω· πρὸς δὲ τοὺς τρεῖς τόπους ἐνεχθέντα τῆς ψυχῆς, πρὸς ὃν ἂν ἕκαστ᾽ αὐτῶν προςπίπτῃ, ποικίλλει μὲν εἴδη δυςκολίας καὶ δυςθυμίας παντοδαπὰ, ποικίλλει δὲ θρασύτητός τε καὶ δειλίας, ἔτι δὲ λήθης ἅμα καὶ δυςμαθίας*" (cfr. „Phaedrus" p. 253 E),

quibus locis adiunge propter quattuor principales illas Ps. Timaei perturbationes Platonis „Phaed." p. 83:

„*ἡ τοῦ ὡς ἀληθῶς φιλοσόφου ψυχὴ . . . . ἀπέχεται τῶν ἡδονῶν τε καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ λυπῶν καὶ φόβων, καθόσον δύναται, λογιζομένη, ὅτι ἐπειδάν τις σφόδρα ἡσθῇ ἢ φοβηθῇ ἢ λυπηθῇ ἢ ἐπιθυμήσῃ, οὐδὲν τοσοῦτον κακὸν ἔπαθεν ὑπ᾽ αὐτῶν, ὅσον ἄν τις οἰηθείη, οἷον ἢ νοσήσας ἤ τι ἀναλώσας διὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλ᾽ ὃ πάντων μέγιστόν τε κακῶν καὶ ἔσχατόν ἐστι, τοῦτο πάσχει καὶ οὐ λογίζεται αὐτό.*

Τί τοῦτο; ὦ Σώκρατες; ἔφη ὁ Κέβης.

Ὅτι ἡ ψυχὴ παντὸς ἀνθρώπου ἀναγκάζεται ἅμα τε ἡσθῆναι ἢ λυπηθῆναι σφόδρα ἐπὶ τῷ καὶ ἡγεῖσθαι, περὶ ὃ ἂν μάλιστα τοῦτο πάσχῃ, τοῦτο ἐναργέστατόν τε καὶ ἀληθέστατον εἶναι, οὐχ οὕτως ἔχον. ταῦτα δὲ μάλιστα ὁρατὰ ἢ οὔ;

Πάνυ γε.

Οὐκοῦν ἐν τούτῳ τῷ πάθει μάλιστα καταδεῖται ψυχὴ ὑπὸ σώματος;

Πῶς δή;

Ὅτι ἑκάστη ἡδονὴ καὶ λύπη ὥσπερ ἧλον ἔχουσα προςηλοῖ αὐτὴν πρὸς τὸ σῶμα καὶ προςπερονᾷ καὶ ποιεῖ σωματοειδῆ, δοξάζουσαν ταῦτα ἀληθῆ εἶναι, ἅπερ ἂν καὶ τὸ σῶμα φῇ. ἐκ γὰρ τοῦ ὁμοδοξεῖν τῷ σώματι καὶ τοῖς αὐτοῖς χαίρειν ἀναγκάζεται, οἶμαι, ὁμότροπός τε καὶ ὁμότροφος γίγνεσθαι, καὶ οἵα μηδέποτε εἰς ᾅδου καθαρῶς ἀφικέσθαι, ἀλλ᾽ ἀεὶ ἀναπλέα τοῦ σώματος ἐξιέναι. . . . . καὶ ἐκ τούτων ἄμοιρος εἶναι τῆς τοῦ θείου τε καὶ καθαροῦ καὶ μονοειδοῦς συνουσίας" —

et „Rempublicam" IV, p. 429 C:

„*Σωτηρίαν ἔγωγ᾽ . . . . λέγω τινὰ εἶναι τὴν ἀνδρίαν. Ποίαν*

δὴ σωτηρίαν; Τὴν τῆς δόξης τῆς ὑπὸ νόμου διὰ τῆς παιδείας γεγονυίας περὶ τῶν δεινῶν, ἅ τέ ἐστι καὶ οἷα. διὰ παντὸς δὲ ἔλεγον αὐτὴν σωτηρίαν τῷ ἔν τε λύπαις ὄντα διασώζεσθαι αὐτὴν καὶ ἐν ἡδοναῖς καὶ ἐν ἐπιθυμίαις καὶ ἐν φόβοις καὶ μὴ ἐκβάλλειν" —

et ob unam denique de libidinis formis „Tim." p. 90 E:

„*Τῶν γενομένων ἀνδρῶν ὅσοι δειλοὶ καὶ τὸν βίον ἀδίκως διῆλθον, κατὰ λόγον τὸν εἰκότα γυναῖκες μετεφύοντο ἐν τῇ δευτέρᾳ γενέσει καὶ κατ᾽ ἐκεῖνον δὴ τὸν χρόνον διὰ ταῦτα θεοὶ τὸν τῆς ξυνουσίας* (p. 91) *ἔρωτα ἐτεκτήναντο, ζῷον τὸ μὲν ἐν ἡμῖν, τὸ δ᾽ ἐν ταῖς γυναιξὶ συστήσαντες ἔμψυχον, τοιῷδε τρόπῳ ποιήσαντες ἑκάτερον. τὴν τοῦ ποτοῦ διέξοδον, ᾗ διὰ τοῦ πλεύμονος τὸ πῶμα ὑπὸ τοὺς νεφροὺς εἰς τὴν κύστιν ἐλθὸν καὶ τῷ πνεύματι θλιφθὲν ξυνεκπέμπει δεχομένη, ξυνέτρησαν εἰς τὸν ἐκ τῆς κεφαλῆς κατὰ τὸν αὐχένα καὶ διὰ τῆς ῥάχεως μυελὸν* (B) *ξυμπεπηγότα, ὃν δὴ σπέρμα ἐν τοῖς πρόσθεν λόγοις εἴπομεν· ὁ δέ, ἅτ᾽ ἔμψυχος ὢν καὶ λαβὼν ἀναπνοὴν τοῦθ᾽ ᾗπερ ἀνέπνευσε, τῆς ἐκροῆς ζωτικὴν ἐπιθυμίαν ἐμποιήσας αὐτῷ τοῦ γεννᾶν ἔρωτα ἀπετέλεσε· διὸ δὴ τῶν μὲν ἀνδρῶν τὸ περὶ τὴν τῶν αἰδοίων φύσιν ἀπειθές τε καὶ αὐτοκρατὲς γεγονός, οἷον ζῷον ἀνυπήκοον τοῦ λόγου, πάντων δι᾽ ἐπιθυμίας οἰστρώδεις ἐπιχειρεῖ κρατεῖν· αἱ δ᾽* (C) *ἐν ταῖς γυναιξὶν αὖ μῆτραί τε καὶ ὑστέραι λεγόμεναι διὰ ταὐτὰ ταῦτα, ζῷον ἐπιθυμητικὸν ἐνὸν τῆς παιδοποιΐας, ὅταν ἄκαρπον παρὰ τὴν ὥραν χρόνον πολὺν γίγνηται, χαλεπῶς ἀγανακτοῦν φέρει*" *κτλ.*

De quibus iam dicendi singulatim locus erit, cum patefecero personato isti *ἁδονὰς καὶ λύπας, ἐπιθυμίας τε καὶ φόβους* idem quod *πάθεα* valere idemque, quod *ταύτας τὰς ὁρμάς* (sc. *πλεοναζούσας*), quorum ipse nominum varietate satietati occurrit.

Illas quidem voluptates aegritudinesque, libidines formidinesque (*ἁδονὰς καὶ λύπας κτλ.*) sine ullâ dubitatione non placidos animi motûs accipi voluit auctor et constantes, sed vehementiores, turbidos concitatosque, solutos i. e. aversos a praescriptione rationis, inconstantiae plenos, ne multa perturbationes, easque quibus modus non adhibeatur: id quod apparet et e nominibus, quae attribuit earum formis (*ἔρωτες* . . . . dicuntur *ἔκλυτοι, σύντονοι ὀργαί, θυμοὶ βαρεῖς,* . . . . *ἄμετροι ἁδοναί*) et inde, quod ex illis, vitiosis quidem, quia modum excedunt, et ipsis, gigni docet *κακίαν* i. e. vitiositatem, habitum

virtutis contrarium,[676] eumque in omni vitâ inconstantem,[677] cuius propria sunt quattuor illa vitia principalia: *ἀφροσύνη, δειλία, ἀκολασία, ἀδικία*,[678] et inveterata quidem duraque,[679] cuiusque (a Stoïcis quidem) aut partes[680] esse dicuntur aegrotationes morbique animorum aut — verba si valent — consecutiones,[681] aut etiam — per errorem, opinor — antecessiones.[682]

Eosdem illos, inquam, violentos animi motus cum Stoïcis[683]

---

[676]) cfr. Cicero „Tusc. Disp." IV, 15, 34.

[677]) cfr. Cicero „Tusc. Disp." IV, 13, 29.

[678]) cfr. Diog. L. VII, 93, Stobaeus „Ecl. phys." II, cap. 7 (II, a, p. 90 sq. et p. 104 Heeren).

[679]) cfr. de Stoïcis quidem Cicero „Tusc. Disp." IV, 13, 30: „Vitia enim affectiones sunt manentes, perturbationes autem moventes" etc. et Seneca „ep." 75, 11 sq.

[680]) cfr. Cicero l. l. IV, 13, 29: „Morbi autem et aegrotationes partes sunt vitiositatis".

[681]) Cicero l. l. IV, 10, 24: „cum autem hic fervor concitatioque animi inveteraverit et tamquam in venis medullisque insederit (i. e. cum perturbationes in vitiorum naturam abierint), tum exsistit et morbus et aegrotatio et offensiones eae, quae sunt eis morbis aegrotationibusque contrariae" — cfr. ibidem IV, 11, 24.

[682]) cfr. Stobaeus „Ecl. phys." II, 100, ubi aegrotationes morbique *ἕξεις* esse dicuntur, illa autem inveterata quidem vitia *διαθέσεις*.

[683]) cfr. Diog. L. VII, 110:

„τῶν δὲ παθῶν τὰ ἀνωτάτω — καθά φησιν Ἑκάτων ἐν τῷ δευτέρῳ „περὶ παθῶν" καὶ Ζήνων ἐν τῷ „περὶ παθῶν" — εἶναι γένη τέτταρα, λύπην, φόβον, ἐπιθυμίαν, ἡδονήν" —

et Cicero „Tusc. Disp." IV, 6, 11:

„Est igitur Zenonis haec definitio, ut perturbatio sit, quod *πάθος* ille dicit, aversa a rectâ ratione contra naturam („contra naturam" Ps. Timaeus negare videbitur) animi commotio. Quidam brevius, perturbationem esse appetitum vehementiorem; sed vehementiorem eum volunt esse, qui longius discesserit a naturae constantiâ. Partes autem perturbationum volunt ex duobus opinatis bonis nasci et ex duobus opinatis malis; ita esse quatuor: ex bonis libidinem et laetitiam, ut sit laetitia praesentium bonorum, libido futurorum: ex malis autem metum et aegritudinem nasci censent, metum futuris, aegritudinem praesentibus" etc. —

et Galenus *„περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ."* IV, 5 (vol. 5, p. 399, v. 5 sqq. ab imo, Kühn) et Clemens Alexandrinus „Paedag." I, cap. 13, § 101

ille cumque philosophis variae et aetatis et disciplinae[684]) πάθεα primaria intelligit post, ubi de limine virtutis disputat et vitiositatis dicens: „ἁπλῶς τε ἀτόπως (Hermannus: ἀτόνως) ἔχεν ποτὶ τὰ πάθεα καὶ ἄρχεσθαι, πέρας ἀρετᾶς καὶ κακίας ἐστίν“ simulque affirmat, contrahi posse in angustumque deduci, qui causam subiecerit hanc: „τὸ γὰρ πλεονάζεν ἐν ταύταις ἢ κάῤῥονα αὐτᾶν εἶμεν εὖ ἢ κακῶς ἀμὲ διατίθητι“.

Occurret haec ratio: quid? constructio illa κατὰ σύνεσιν, quâ verba „ἐν ταύταις“ ad πάθεα retulit auctor, his πάθεσιν aliud quid subintelligens, deinceps vox πλεονάζεν,[685]) tum quae

---

in. (vol. 1, p. 179, v. 5 sqq. Klotz): „Πᾶν τὸ παρὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθόν, τοῦτο ἁμάρτημά ἐστιν. αὐτίκα γοῦν τὰ πάθη τὰ γενικώτατα ὧδέ πως ὁρίζεσθαι ἀξιοῦσιν οἱ φιλόσοφοι, τὴν μὲν ἐπιθυμίαν ὄρεξιν ἀπειθῆ λόγῳ, τὸν δὲ φόβον ἔκλυσιν ἀπειθῆ λόγῳ, ἡδονὴν δὲ ἔπαρσιν ψυχῆς ἀπειθῆ λόγῳ“, ubi λύπη quidem fortuito excidit —

Stobaeus denique „Ecl. phys.“ II, cap. 7 (II, a, p. 166 sqq. Heeren).

684) velut cum Philone J., qui sexcenties de iis commemorat: „quis rer. div. heres sit“ § 54 med. (I, 511 extr. et 512 in. M.), „de agric. N.“ § 18 haud longe ab in. (I, 313 haud longe ab in. M.), „de ebrietate“ § 27 ante med. (I, 373 med. M.), „de conf. ling.“ § 19 ultra med. (I, 418 ante med. M.), „de migr. Abr.“ § 11 med. (I, 445 med. M.), § 39 ante med. (I, 471 in. M.), „de Abr.“ § 41 in. (II, 34 ultra med. M.), „de Josepho“ § 14 prope fin. (II, 53 in. M.), „quod omnis liber probus“ § 3 ante med. (II, 448 haud procul ab in. M.), ibidem § 22 haud longe ab in. (II, 470 med. M.), „de vitâ contempl.“ § 1 ante med. (II, 471 extr. M.), „leg. alleg.“ II, § 3 ultra in. (I, 67 extr. M.), ibidem II, § 25 extr. (I, 85 ultra in. M.) III, § 37 (I, 110 in. M.) III, § 89 extr. (I, 137 in. M.), „de decalogo“ § 28 (II, 204 med. M.), „quod det. potiori insid.“ § 6 extr. (I, 194 ultra med. M.), ibidem § 29 med. (I, 212 med. M.), § 32 haud procul ab in. (I, 214 ante med. M.), „de spec. leg.“ § 7 med. (II, 275 ultra med. M.), „de septen.“ § 4 in. et fin. (II, 279 med. et fin. M.), „de praem. et poen.“ § 12 med. (II, 419 prope fin. M.).

685) cfr. Zenonis definitio apud Diog. L. VII, 110:

„ἔστι δὲ αὐτὸ τὸ πάθος κατὰ Ζήνωνα ἡ ἄλογος καὶ παρὰ φύσιν ψυχῆς κίνησις ἢ ὁρμὴ πλεονάζουσα“

et apud Stobaeum „Ecl. phys.“ II, cap. 7 (II, a, p. 36 Heeren):

„ὡς δ' ὁ Στωϊκὸς ὡρίσατο Ζήνων“· „„πάθος ἐστὶν ὁρμὴ πλεονάζουσα.““ „Οὐ λέγει πεφυκυῖα πλεονάζειν, ἀλλ' ἤδη ἐν πλεονασμῷ οὖσα“ —

eaque ipsa Chrysippi apud Galenum „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.“ IV, 2 (vol. 5, p. 368, v. 2 sq. Kühn), cfr. Clemens Alex. „Strom.“ II, cap. 13, § 59 (vol. 2, p. 160, v. 27 Klotz).

continuo sequuntur verba „ποτὶ δὲ ταύτας τὰς ὁρμάς“ nonne satis tibi demonstrant, simul cum illis „τὸ γὰρ πλεονάζεν ἐν ταύταις“ audiri istum voluisse vocem „ὁρμαῖς“? Ὁρμαί autem, i. e. φοραὶ ψυχῆς ἐπί τι,[686]) latine naturales appetitûs,[687]) plenius ὁρμαί et ἀφορμαί[688]) (eaeque ἀφορμαί notione φορῶν (διανοίας) ἀπό τινος)[689]) sive — negligo enim discrimen, quod posuit Epictetus[690]) — ὀρέξεις et ἐκκλίσεις per se non vehementiores animi motûs significant, sed placidos quietosque, exsultantes tum demum, cum e potestate rationis exierunt.[691]) Et quomodo quis dici potest nimius esse in nimiis aut temperare intemperatis?

Ad haec illud certe habeo, iniqui iudicis esse, assignare hanc isti inconstantiam sine causâ, quae habeat vim hoc efficiendi necessariam. Quidni enim potuit iste πάθεσι subintelligere[692]) ἁδονὰς καὶ λύπας κτλ. ὑπερβαλλούσας, quidni cum Posidonio[693]) dicere: motibus concitatis aut nimis indulgere aut imperare fortiter.

---

[686]) Clemens Alex. „Strom.“ II, cap. 13, § 59 (vol. 2, p. 160, v. 25 sq. Klotz): „ὁρμὴ μὲν οὖν φορὰ (διανοίας) ἐπί τι ἢ ἀπό του“ — et Stobaeus „Ecl. phys.“ II, cap. 7 (II, a, p. 160 Heeren).

[687]) Cicero „de off.“ I, 28, 101, II, 5, 18 — „Fin.“ IV, 14, 39, alibi.

[688]) Arrianus „Epictet. Diss.“ III, 2, 2 (22, 36), „Enchirid.“ 2, 2.

[689]) Stobaeus „Ecl. phys.“ II, cap. 7 (II, a, p. 162 Heeren).

[690]) Arrianus „Epict. Diss.“ III, 12 (p. 407 v. 5 sqq.), alibi.

[691]) cfr. Chrysippus apud Galenum „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.“ IV, 2 (vol. 5, p. 369 sq. Kühn) cap. 5 (vol. 5, p. 394 Kühn).

[692]) Fortasse tamen illo quidem loco „τὸ γὰρ πλεονάζεν ἐν ταύταις“ κτλ. non satis sibi constans auctor ἀριστοτελίζων — quodammodo tantum, quippe qui affectûs ἔλλειψιν neglexerit — affectûs intelligit animi motûs non abundantes, sed capaces abundantiae, in quibus si nimius sis, corrumparis — cfr. Stobaeus „Ecl. phys.“ II, cap. 7 (II, a, p. 36, v. 8 sqq. Heeren):

„Πάθος δ' ἐστὶν, ὡς μὲν Ἀριστοτέλης, ἄλογος ψυχῆς κίνησις πλεοναστική. Τὸ μὲν οὖν ἄλογον κατὰ τοῦ μὴ ἔχοντος τὸν ἀρχικὸν λόγον τάττει, τὸν γὰρ ὑποτακτικὸν ἔχει, καθ' ὃν ὑπακούειν πέφυκε τῷ λογικῷ. Τὸ δὲ πλεοναστικὸν κατὰ τοῦ πεφυκότος ἐπιδέχεσθαι πλεονασμὸν, οὐ κατὰ τοῦ ἤδη πλεονάζοντος· ποτὲ μὲν γὰρ πλεονάζει, ποτὲ δ' ἐλλείπει“ —

et Aristoteles (ipse) „Eth. Nic.“ II, cap. 4—9, praecipue autem cap. 7, p. 1108, A, 30 sqq.

[693]) cfr. Galenus „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.“ IV, 5 (vol. 5, p. 397 sq. Kühn) cap. 7 (p. 416 Kühn) V, 6 (p. 473 sq. Kühn).

Illae denique ὁρμαί, quas enasci dicit ex humoribus male mixtis, dubiumne tibi erit, quin intelligantur πλεονάζουσαι i. e. perturbationes, si legeris, mixtiones huius generis quid efficiant: μελαγχολίας scilicet καὶ λαγνείας λαβροτάτας, δυςθυμίας καὶ λήθας, παραφροσύνας τε καὶ πτοίας, quae perturbationum habeantur formae an aegrotationum, quarum ob imbecillitatem insitam propria dicitur proclivitas ad vitia,[694]) an denique morborum, non satis quidem explanatum video. Subesse aliae, eaeque plurimae, videntur generi ὁρμῶν vel ἀφορμῶν suppl. πλεοναζουσῶν, — hoc enim susceperat auctor, ut ταύτας τὰς ὁρμάς citari demonstraret ex elementis in corpore male mixtis —, aegrotationum morborumve cadere sub genus aliae, velut λῆθαι, ni cunctas indurata vitia[695]) esse voluit, nata e perturbationibus, quas moverit pravus corporis habitus inveteratus, aut unde[696]) vice versâ quidem — cave, oh admirabilem, inquias, inconstantiam! — perturbationes (illae ὁρμαὶ sc. πλεονάζουσαι sive πάθεα) concitarentur.

Atque haec quidem de affectionibus illis.

Iam vero aditum ad comparanda singula munivisse mihi videor.

Auctor lib.: „ἀρχαὶ δὲ κακίας ἁδοναὶ καὶ λῦπαι ἐπιθυμίαι τε

---

[694]) Cicero „Tusc. Disp." IV, 13, 28.

[695]) cfr. Seneca „ep." 75, 11.

[696]) cfr. illud Stoïcorum placitum apud Ciceronem „Tusc." IV, 15, 34: „. . . . virtutis contraria est vitiositas — sic enim malo quam malitiam appellare eam, quam Graeci κακίαν appellant, ... — ex quâ concitantur perturbationes, quae sunt, ut paullo ante diximus, turbidi animorum concitatique motûs, aversi a ratione et inimicissimi mentis vitaeque tranquillae. Important enim aegritudines anxias atque acerbas animosque affligunt et debilitant metu: iidem inflammant appetitione nimiâ, quam tum cupiditatem tum libidinem dicimus, impotentiam quandam animi, a temperantiâ et moderatione plurimum dissidentem. (35.) Quae si quando adepta erit id, quod ei fuerit concupitum, tum effertur alacritate, ut nihil constet, quod agat" —

et hoc, quod de Posidonio laudat Galenus „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ." IV, cap. 5 (vol. 5, p. 398, v. 5 sqq. ab imo, Kühn):

„ὅτι γὰρ διὰ τὴν νόσον τῆς ψυχῆς ἐν τοῖς πάθεσι γίνονται, πάντες ὁμολογοῦσι".

καὶ φόβοι" — post uno nomine *πάθεα* appellata et *ὁρμαί* (sc. *πλεονάζουσαι*),

Plato „Tim." p. 69 D in numero *παθημάτων δεινῶν καὶ ἀναγκαίων* esse *ἡδονήν* dicit, *μέγιστον κακοῦ δελέαρ*, et *λύπας*, *ἀγαθῶν φυγάς*, e quibus aptae alibi, velut in „Phaedone" p. 83 B et in „Rep." IV, 429 C *ἐπιθυμίαι τε καὶ φόβοι*, eaeque ibi putari videntur perturbationes primariae; sed ne in „Timaeo" quidem p. 69 D *φόβος* praetermittitur nec reverâ mittitur *ἐπιθυμία*, cuius vocis quidem locum obtinet *ἔρως παντὸς ἐπιχειρητής* formaeque aliae.

Et ne „Tim." p. 42 B quidem omissum illud, hos violentos animi motûs esse causas iniustitiae sive vitiositatis (*κακίας*). Ibi enim summum opificem mundi, posteaquam animis enumeraverit affectiones illas, quibus concitarentur necessitate quâdam corporibus cinctae, haec addidisse fingitur:

„*ὧν εἰ μὲν κρατήσειαν, δίκῃ βιώσοιντο, κρατηθέντες δέ, ἀδικίᾳ*", quae *ἀδικία* paullo post *κακία* nominatur. Sed, quoniam auctor lib., ut patefactum iam est, „*ἁδονὰς καὶ λύπας κτλ.*" hoc quidem loco permotiones intelligit, quae non continentur, immoderatas igitur nimiasque, *κακίαν* autem vitiositatem unâque, opinor, aegrotationem morbumque animi, apte magis huc quadrare videtur Platonis Tim. p. 86 B: „*ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας ὑπερβαλλούσας τῶν νόσων μεγίστας* (do quidem, *τῶν νόσων μεγίστας* scriptum esse, non *τῶν νόσων αἰτίας*) *θετέον τῇ ψυχῇ· περιχαρὴς γὰρ ἄνθρωπος ὢν ἢ καὶ τἀναντία ὑπὸ λύπης πάσχων, σπεύδων τὸ μὲν ἑλεῖν ἀκαίρως* (sc. *κρατούμενος ἐπιθυμίαις*), *τὸ δὲ φυγεῖν* (sc. *φόβοις τεταραγμένος*) *οὔθ' ὁρᾶν οὔτε ἀκούειν ὀρθὸν οὐδὲν δύναται*". —

Apposuit auctor l.: „*ἐξαμμέναι μέν* (sc. *ἁδοναὶ καὶ λῦπαι κτλ.*) *ἐκ σώματος, ἀνακεκραμέναι δὲ τᾷ ψυχᾷ*",

Plato „Tim." p. 86 D: „*καὶ σχεδὸν δὴ πάντα, ὁπόσα ἡδονῶν ἀκρατία καὶ ὄνειδος ὡς ἑκόντων λέγεται τῶν κακῶν, οὐκ ὀρθῶς ὀνειδίζεται· κακὸς μὲν γὰρ ἑκὼν οὐδείς, διὰ δὲ πονηρὰν ἕξιν τοῦ σώματος ὁ κακὸς γίγνεται κακός, παντὶ δὲ ταῦτα ἐχθρὰ καὶ ἄκοντι προςγίγνεται. καὶ πάλιν δὴ τὸ περὶ τὰς λύπας ἡ ψυχὴ κατὰ ταὐτὰ διὰ τὸ σῶμα πολλὴν ἴσχει κακίαν*"

cfr. p. 42 A sq. et p. 69 D et ad vocem „*ἀνακεκραμέναι δὲ*

τᾷ ψυχᾷ" p. 86 E sq.: „*ὅσον γὰρ ἂν . . . . χυμοὶ . . . . τὴν ἀφ' αὑτῶν ἀτμίδα τῇ τῆς ψυχῆς φορᾷ ξυμμίξαντες ἀνακεράσθῶσι*" *κτλ.* —

Iam auctor lib., quae generatim dixerat, illustrat nominibus quibusdam:

„*καὶ ἐξαγγελλόμεναι ὀνόμασι ποικίλοις· ἔρωτες γὰρ καὶ πόθοι ἵμεροί τε ἔκλυτοι ὀργαί τε σύντονοι καὶ θυμοὶ βαρεῖς*".

Ad ista quidem cupiditatis formarum nomina:

„*ἔρωτες γὰρ καὶ πόθοι ἵμεροί τε ἔκλυτοι*",

cfr. Plat. Tim. p. 42 A et 69 D, ubi *ἔρως* quidam nominatur, altero quidem loco, *παντὸς ἐπιχειρητής*, et p. 86 D, quâ *ἡ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἀκολασία* e raritate ducitur ossium, praecipue autem, quoniam Plato in generatione secundâ demum exstitisse fabulatur feminas simulque in utroque sexu coëundi et potestatem et cupiditatem, p. 91 A sq., ubi agitur *ἡ τῆς ξυνουσίας ἔρως*, qui furiosarum libidinum violentiâ subicere sibi cuncta conetur: „. . (B) . . *τῶν μὲν ἀνδρῶν τὸ περὶ τὴν τῶν αἰδοίων φύσιν ἀπειθές τε καὶ αὐτοκρατὲς γεγονὸς, οἷον ζῷον ἀνυπήκοον τοῦ λόγου, πάντων δι' ἐπιθυμίας οἰστρώδεις ἐπιχειρεῖ κρατεῖν·* (idemne *ἔρως* ille *παντὸς ἐπιχειρητής*?)· *αἱ δ'* (C) *ἐν ταῖς γυναιξὶν αἵ μῆτραί τε καὶ ὑστέραι λεγόμεναι διὰ ταὐτὰ ταῦτα, ζῷον ἐπιθυμητικὸν ἐνὸν τῆς παιδοποιΐας, ὅταν ἄκαρπον παρὰ τὴν ὥραν χρόνον πολὺν γίγνηται, χαλεπῶς ἀγανακτοῦν φέρει*" *κτλ.*

et „Leg." IX, 870, A sq., ubi *πόθοι* et *ἵμερος χρημάτων* cum *ἔρωσι κτήσεως ἀπείρου* aguntur:

„*τὸ μὲν δὴ μέγιστον* (scil. gravissima voluntariae caedis causa est) *ἐπιθυμία κρατοῦσα ψυχῆς ἐξηγριωμένης ὑπὸ πόθων. τοῦτο δ' ἐστὶ μάλιστα ἐνταῦθα, οὗ πλεῖστός τε καὶ ἰσχυρότατος ἵμερος ὢν τυγχάνει τοῖς πολλοῖς τῶν χρημάτων, τῆς ἀπλήστου καὶ ἀπείρου κτήσεως ἔρωτας μυρίους ἐντίκτουσα δύναμις διὰ φύσιν τε καὶ ἀπαιδευσίαν τὴν κακήν*". —

Formis non genere *λυπῶν*,[697]) sed secundum Ciceronem,[698])

[697]) Quamquam „*ἐπιθυμία δὲ λύπη τις καὶ φροντὶς δι' ἔνδειαν ὀρεγομένη τινός*", cfr. Clemens Alex. „Strom." III, cap. 5, § 42 (vol. 2, p. 235, v. 4 sq. Klotz).

[698]) „Tusc. Disp." III, 5, 11.

Diogenem Laërtium,[699]) Clementem Alexandrinum,[700]) Stobaeum[701]) earum ipsarum *ἐπιθυμιῶν*:

„*ὀργαί τε σύντονοι καὶ θυμοὶ βαρεῖς*“

conferatur Platonis Timaei „*θυμὸς δυςπαραμύθητος*“ p. 69 D et „Legum“ (p. 867 A) *ὀργαί* et *θυμός*·

„*ὁ δὲ ἀταμιεύτως ταῖς ὀργαῖς καὶ ἐκ τοῦ παραχρῆμα εὐθὺς χρώμενος ἀπροβουλεύτως*“ *κτλ.*, et „*διὸ χαλεποὶ διορίζειν οἱ τῷ θυμῷ πραχθέντες φόνοι*“. —

Iam auctor lib., neglectâ omni laetitiae gestientis, aegritudinis formidinisque formâ, quae speciatim inchoaverat, ea — et dupliciter vitiose quidem — generatim magis concludit:

„*ἐπιθυμίαι τε ποικίλαι καὶ ἁδοναὶ ἄμετροι*“, quasi vero *ἔρωτες* illi *καὶ πόθοι ἵμεροί τε ἔκλυτοι κτλ.* non sub genus caderent *ἐπιθυμιῶν*.

Cfr. Plat. Tim. p. 86 B sqq.

„*ἡδονὰς δὲ . . . . ὑπερβαλλούσας κτλ.*

Nec satis apte auctor l. p. 103 A de limine virtutis turpitudinisque posuit haec:

„*ἁπλῶς δὲ ἀτόπως* (*ἀτόνως* Herm.) *ἔχεν ποτὶ τὰ πάθεα καὶ ἄρχεσθαι, πέρας ἀρετᾶς καὶ κακίας ἐστί*“,

quia limen iste iam transiisse videtur, in quem motûs illi dominantur, non recta dominatur ratio.

Sed quae hinc nata isti sit vituperatio, tollitur causâ, quam attulit:

„*τὸ γὰρ πλεονάζεν ἐν ταύταις ἢ κάῤῥονα αὐτᾶν εἶμεν, εὖ ἢ κακῶς ἀμὲ διατίθητι*“,

quâ de re ipse[702]) consistit cum Platone „Tim.“ p. 42 B, cui probatum hoc:

---

[699]) VII, 113.

[700]) „Strom.“ IV, cap. 23, § 154 (vol. 2, p. 361, v. 32 Klotz).

[701]) „Ecl. phys.“ II, cap. 7 (II, a, p. 174 Heeren).

[702]) itemque Neopythagorei quidam, velut Ps. Theages (Stob. „Floril.“ I, 68 — I, p. 25, v. 12 sqq. Mein. —):

„*Ἐπεὶ δὲ ἁ τῶ ἤθεος ἀρετὰ περὶ πάθεα, τῶν δὲ παθέων ἁδονά τε καὶ λύπα ὑπέρτατα, φανερὸν ὅτι οὐκ ἐν τῷ ὑπεξελέσθαι τὰ πάθεα τᾶς ψυχᾶς, ἁδονὰν καὶ λύπαν, ἁ ἀρετὰ πέπτωκεν, ἀλλ᾽ ἐν τῷ ταῦτα συναρμόζεσθαι*“ *κτλ.*

„ὧν (sc. δεινῶν καὶ ἀναγκαίων παθημάτων — cfr. p. 69 D) εἰ μὲν κρατήσειαν, δίκῃ βιώσοιντο, κρατηθέντες δὲ ἀδικίᾳ" —

assentatur Academicis Peripateticisque, qui perturbari animos necesse dicunt esse, sed adhibent modum quendam, quem ultra progredi non oporteat,[703]) atque etiam Stoae recentiori, quae duce Panaetio[704]) si non laudat mediocritates perturbationum animi,[705]) at eas moveri concedit vi aliquâ naturali,[706]) cum

---

ibidemque I, 69, fin. (I, p. 28, v. 21 sqq. Mein.):

„οὐκ ἀφελὲν ὧν δεῖ τὰ πάθεα τᾶς ψυχᾶς, οὐδὲ γὰρ ὠφέλιμον, ἀλλὰ συναρμόσασθαι ποτὶ τὸ λόγον ἔχον τῶ δέοντος καὶ τῶ μετρίω" —

et Ps. Archytas ibidem I, 77 (I. p. 29, v. 19 sqq. Mein.):

„ἀλλὰ μὰν καὶ τὸ καύχαμα αὐτῶν τὰς ἀπαθείας ἐκλύει τᾶς ἀρετᾶς τὸ γενναῖον — . . . . — ἀσκητέον ὦν ποττὰν μετριοπαθίαν ἴεμεν" —

et Ps. Metopus ibidem I, 64 (I, p. 21, v. 12 Mein.):

„τὰ δὲ πάθεα τᾶς ἀρετᾶς ὕλα· περὶ ταῦτα γὰρ καὶ ἐν τούτοις ἁ ἀρετά. ταὐτά δὲ ταῦτα καὶ ἐπιτείνοντι καὶ ἀνίεντι οἱ πολιτικοί, συναρμόζοντες τὰ ἄλογα μέρεα τᾶς ψυχᾶς ποτὶ τὰ λόγον ἔχοντα· τᾶς δὲ συναρμογᾶς ὅρος τὸ μήτε διὰ τὰν ἔνδειαν μήτε διὰ τὰν ὑπερβολὰν ἀπείργεσθαι τὸν νόον τὸ ἴδιον ἔργον ἐπιτελέν".

[703]) Cicero „Tusc. Disp." III, 10, 22, IV, 17, 38.

[704]) quem reprobasse etiam ἀπάθειαν tradidit Gellius „N. A." XIII, 5, 10:

„ἀναλγησία enim atque ἀπάθεια non meo tantum, inquit (sc. Taurus), sed quorundam etiam ex eâdem porticû prudentiorum hominum, sicuti iudicio Panaetii, improbata abiectaque est." —

cfr. Zellerus III, 1, p. 505, ed. II, quem hac de re addubitare videbis. Ego vero hoc Tauri dictum puto confirmatum illo Ciceronis loco in „Academicis" II, 44, 135:

„Sed quaero, quando ista fuerint ab Academiâ vetere decreta, ut animum sapientis commoveri et conturbari negarent? Mediocritates illi probant et in omni permotione naturalem volebant esse quendam modum. Legimus omnes Crantoris, veteris Academici, de luctu. Est enim non magnus, verum aureolus, et ut Tuberoni Panaetius praecipit, ad verbum ediscendus libellus".

[705]) cfr. Zellerus III, 1, 247 sq.

[706]) cfr. Posidonius apud Galenum „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ." V, 5 (vol. 5, p. 464 Kühn):

„ὡς τῶν παθητικῶν κινήσεων τῆς ψυχῆς ἑπομένων ἀεὶ τῇ διαθέσει τοῦ σώματος" —

et ibidem IV, 7 (vol. 5, p. 421 Kühn):

„καίτοι καὶ τοῦ Πλάτωνος θαυμαστῶς γράψαντος, ὡς καὶ ὁ Ποσειδώνιος ἐπισημαίνεται θαυμάζων τὸν ἄνδρα, καὶ θεῖον ἀποκαλεῖ, ὡς καὶ πρεσβεύων

Zeno aliique Stoïci nullâ naturae vi asseverassent commoveri omnesque eas esse voluntarias opinionisque iudicio suscipi, [707]) earumque non solum ramos amputare, sed omnes radicum fibras evellere conati essent. [708])

Stoae etiam fuerat et erat haec — non omnis [709]) quidem a primis constituta Stoïcis — Ps. Timaei terminologia:

„ἔρωτες γὰρ καὶ πόθοι ἵμεροί τε ἔκλυτοι“ [710])

„ἔρωτες „ „ „ . „ „ ἔκλυτοι“ [711])

πάθεα, [712]) ὁρμαί [713]) (et πλεονάζουσαι [714]) quidem), πλεονάζεν, [715]) πτοῖαι. [716])

αὐτοῦ τά τε περὶ τῶν παθῶν δόγματα καὶ τὰ περὶ τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων“.

[707]) Cicero „Tusc. Disp.“ IV, 7, 14; 31, 65; 35, 76 — „Acad.“ I, 10, 39 — „Fin.“ III, 10, 35.

[708]) Cicero „Tusc. Disp.“ III, 6, 13 — „Acad.“ I, 10, 38.

[709]) v. c. non ille iam Platonis „Leg.“ I, p. 644 E proprius terminus „πάθεα“, quamquam et hic ipse aut simpliciter aut appositâ voce „πρῶτα“, sive ἀρχηγά firme a Stoâ demum constituitur ad significandas quattuor illas perturbationes primarias —

cfr. Stobaeus „Ecl. phys.“ II, cap. 7 (II, a, p. 196 Heeren):

„Τοῦ δὲ πάθους τοιούτου ὄντος, ὑποληπτέον, τὰ μὲν πρῶτα εἶναι καὶ ἀρχηγά, τὰ δὲ εἰς ταῦτα τὴν ἀναφορὰν ἔχειν. Πρῶτα δὲ εἶναι τῷ γένει ταῦτα τέτταρα, ἐπιθυμίαν, φόβον, λύπην, ἡδονήν. Ἐπιθυμίαν μὲν οὖν καὶ φόβον προηγεῖσθαι, τὴν μὲν πρὸς τὸ φαινόμενον ἀγαθόν, τὴν δὲ πρὸς φαινόμενον κακόν. Ἐπιγίγνεσθαι δὲ τούτοις ἡδονὴν καὶ λύπην· ἡδονὴν μέν, ὅταν τυγχάνωμεν, ὧν ἐπιθυμοῦμεν, ἢ ἐκφύγωμεν, ἃ ἐφοβούμεθα· λύπην δέ, ὅταν ἀποτυγχάνωμεν, ὧν ἐπιθυμοῦμεν, ἢ περιπέσωμεν, οἷς ἐφοβούμεθα“.

[710]) cfr. Stoïci apud Stobaeum II, cap. 7 (II, a, p. 174 Heeren): „ἔρωτες σφοδροί, πόθοι, ἵμεροι“.

[711]) cfr. motûs soluti Stoïcorum apud Ciceronem Senecamque „ep. 75, 11“.

[712]) cfr. Cicero „Tusc. Disp.“ IV, 6, 11 — III, 10, 23 — „Fin.“ III, 10. 35 — Plutarchus „de virt. mor.“ 3 et 10, Diogenes L. VII, 110: „Ζήνων, Χρύσιππος, Ἑκάτων ἐν τῷ Περὶ παθῶν“ et VII, 48 — Galenus „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.“ V, 1 (vol. 5, p. 429 Kühn), alibi — Stobaeus „Ecl. phys.“ II, p. 168 Heeren, alibi.

[713]) cfr. Cicero „Fin.“ IV, 14, 39, Diog. L. VII, 84 sqq., VII, 104, alibi, Stobaeus II, p. 142.

[714]) cfr. Zenonis definitio laudata not. 685.

[715]) v. supra sub voce „πλεονάζειν“ — et adde definitionem illam apud Plutarchum „de virtute morali“ cap. 3:

Sequuntur in libello p. 103 A affectionum illarum incitamenta corporis:

„ποτὶ δὲ ταύτας τὰς ὁρμάς (hoc quidem loco πλεοναζούσας) μεγάλα μὲν συνεργῆν δύνανται αἱ τῶν σωμάτων κράσιες,[717])

„λέγεσθαι δὲ ἄλογον (sc. τὸ ἡγεμονικὸν), ὅταν τῷ πλεονάζοντι τῆς ὁρμῆς ἰσχυρῷ γενομένῳ καὶ κρατήσαντι πρός τι τῶν ἀτόπων παρὰ τὸν αἱροῦντα λόγον ἐκφέρηται", quae non verbis solum, sed re etiam consimilis illius Ps. Timaei: „τὸ γὰρ πλεονάζεν ἐν ταύταις κτλ.", praeterquam quod hic cum Platone aliâ in parte animi rationem collocat, aliâ cupiditatem —

hunc denique Ciceronis locum „Tusc. Disp." IV, 18, 42, quo de Stoïcorum placito agitur:

„Aegritudo autem ceteraeque perturbationes amplificatae certe pestiferae sunt".

716) latiore quidem vi παθῶν in usu Chrysippi apud Galenum „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ." IV, 5 (vol. 5, p. 392 Kühn):

„οἰκείως δὲ τῶν παθῶν γένει ἀποδίδοται καὶ ἡ πτοία κατὰ τὸ ἐνσεσοβημένον τοῦτο καὶ φερόμενον εἰκῆ" —

et apud Stobaeum „Ecl. phys." II, cap. 7 (II, a, p. 166 Heeren) in illo Stoïcorum omnium:

„πᾶσαν πτοίαν πάθος εἶναι καὶ πάλιν πάθος πτοίαν".

717) Quantum momenti κράσιες habeant in systematis medicorum (v. c. Pneumaticorum, cfr. Athenaeus apud Oribasium LIV, 23 — vol. 3, p. 182, v. 8 sqq. et p. 183, v. 1 sqq. Buss. et Dar.), notissima res est. — Habebant etiam in systematis philosophorum, velut Aristotelis, Posidonii, Plutarchi aliorum; cfr. Galenus „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ." V, 5 (vol. 5 p. 464 sqq. Kühn):

„ἐν δὲ τῷ παρόντι πρὸς τοὺς περὶ τὸν Χρύσιππον ὁ λόγος ἐνέστηκέ μοι, μήτ' ἄλλο γιγνώσκοντας τῶν κατὰ τὰ πάθη, μήθ' ὡς αἱ τοῦ σώματος κράσεις οἰκείας ἑαυταῖς ἐργάζονται τὰς παθητικὰς κινήσεις· οὕτως γὰρ ὁ Ποσειδώνιος ὀνομάζειν εἴωθεν. Ἀριστοτέλης δ' ἀντικρὺς ἤδη καλεῖ τῶν ζῴων ἁπάσας τὰς τοιαύτας τῆς ψυχῆς καταστάσεις, ἐξηγεῖταί τε, καθ' ὅντινα τρόπον ἐπὶ ταῖς διαφερούσαις κράσεσι συνίστανται". —

(p. 466, v. 5):

„ὁ δὲ Χρύσιππος οὐ μόνον αὐτὸς οὐδὲν ἱκνούμενον εἶπεν, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἀπ' αὐτοῦ τινι κατέλιπεν ἀφορμὴν εὑρέσεως, μοχθηρὰν ὑποβαλλόμενος τῷ λόγῳ τὴν κρηπῖδα. ταῦτά τοι καὶ ὁ Ποσειδώνιος αὐτῷ μέμφεται μετὰ τοῦ καὶ θαυμάζειν, ὅσα Πλάτων εἶπεν ὑπὲρ τῆς τῶν παίδων ἔτι τε κυουμένων ἐν τῇ μήτρᾳ διαπλάσεως, ἀποκυηθέντων τε τροφῆς καὶ παιδείας καὶ γέγραφεν οἷον ἐπιτομήν τινα κατὰ τὸ πρῶτον αὐτοῦ περὶ παθῶν σύγγραμμα τῶν ὑπὸ Πλάτωνος εἰρημένων, ὡς χρὴ τρέφεσθαι καὶ παιδεύεσθαι τοὺς παῖδας ὑπὲρ τοῦ τὸ παθη-

ὀξεῖαι ἢ θερμαὶ ἢ ἄλλοτ' ἀλλοῖαι[718]) *γιγνόμεναι, ἔς τε μελαγχολίας καὶ λαγνείας λαβροτάτας ἄγοισαι ἀμὲ καὶ ῥευματιζόμενά τινα μέρεα δαξασμὼς ποιοῦντι καὶ μορφὰς φλεγμαινόντων σωμάτων μᾶλλον ἢ ὑγιαινόντων, δι' ὧν δυςθυμίαι καὶ λῆθαι παραφροσύναι τε καὶ πτοῖαι ἀπεργάζονται*".

De interpretatione v. supra et adde haec:

Offensionis ansa datur disiunctis nominibus attributivis „*ὀξεῖαι ἢ θερμαί* (sc. *κράσιες*), neque enim mixtiones acidae non calent.

Sed antequam haec attingere conor, conferendum esse censeo Platonis Tim. p. 86 E:

„*ὅτου* (*ὅπου*?) *γὰρ ἂν ἢ τῶν ὀξέων καὶ τῶν ἁλυκῶν φλεγμάτων καὶ ὅσοι πικροὶ καὶ χολώδεις χυμοὶ κατὰ τὸ σῶμα πλανηθέντες ἔξω μὲν μὴ λάβωσιν ἀναπνοὴν, ἐντὸς δὲ εἱλλόμενοι τὴν ἀφ' αὑτῶν ἀτμίδα*

τικόν τε καὶ ἄλογον τῆς ψυχῆς σύμμετρον ἀποφαίνεσθαι ταῖς κινήσεσι καὶ τοῖς τοῦ λόγου προςτάγμασιν εὐπειθές" —

et Plutarchus „de tranquillitate animi" cap. 3 extr. (II, 466, D, Wytt.):

„„*Φίλων δ' ὅτε ἐλθὼν λυπηρὸς, ὅ τ' ἀπιὼν βαρύς*"", „*ὡς ὁ Ἴων φησίν. Εἶτα τῆς νόσου διαλυθείσης καὶ κράσεως ἑτέρας γενομένης, ἦλθεν ἡ ὑγεία, φίλα πάντα ποιοῦσα καὶ προςηνῆ*".

[718]) Id mihi non sumam nec in argumentatione ponam, posse colligi ex illis quidem libelli verbis: „*κράσιες . . . . ἄλλοτ' ἀλλοῖαι*" auctorem fuisse in numero Pneumaticorum. Certe illud eius sectae placitum erat, si non commutationibus temporum — quod, si Galenum sequeris „*περὶ χυμῶν*" vol. 19, p. 492 Kühn, posuit quidem iam Hippocrates —, at aetatum quadripartitis commutari etiam mixtiones humorum in corporibus animantium. Exstat in hanc rem Galeni „*περὶ κράσεων*" I, cap. 3 (vol. 1, p. 522 Kühn) testimonium hoc:

„*πρὸς δὴ τοὺς τοιούτους λόγους ἀπομαχόμενοί τινες τῶν ἀπ' Ἀθηναίου τοῦ Ἀτταλέως ὁμόσε χωροῦσιν, οὔτε κατάστασιν ὑγρὰν καὶ θερμὴν μέμφεσθαι λέγοντες, οὔθ' εὑρεθῆναί τι νόσημα φάσκοντες ὑγρὸν καὶ θερμὸν, ἀλλὰ πάντως ἢ θερμὸν καὶ ξηρὸν ὑπάρχειν, ὡς τὸν πυρετὸν, ἢ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν, ὡς τὸν ὕδερον, ἢ ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, ὡς τὴν μελαγχολίαν. ἐπιμέμνηνται δ' ἐνταῦθα καὶ τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους, ὑγρὸν μὲν καὶ ψυχρὸν εἶναι τὸν χειμῶνα φάσκοντες, ξηρὸν δὲ καὶ θερμὸν τὸ θέρος, καὶ ψυχρὸν καὶ ξηρὸν τὸ φθινόπωρον, εὔκρατον δ' ἅμα καὶ θερμὴν καὶ ὑγρὰν ὥραν καλοῦσι τὸ ἔαρ· οὕτω δὲ καὶ τῶν ἡλικῶν τὴν παιδικὴν εὔκρατόν τε καὶ θερμὴν καὶ ὑγράν εἶναί φασι κτλ.*

Unde sequitur, ut iidem Pneumatici eiusdem hominis aetates alias alii opportunas iudicaverint humorum vitiositati. Sed illud non suscipiam, ut hoc auctorem libelli verbis istis „*κράσιες . . . . ἄλλοτ' ἀλλοῖαι*" *κτλ.* efferre voluisse dicam.

τῇ τῆς ψυχῆς φορᾷ ξυμμίξαντες ἀνακερασθῶσι, παντοδαπὰ νοσήματα ψυχῆς ἐμποιοῦσι, μᾶλλον καὶ ἧττον καὶ ἐλάττω καὶ πλείω· πρός τε τοὺς τρεῖς τόπους ἐνεχθέντα τῆς ψυχῆς, πρὸς ὃν ἂν ἕκαστ' αὐτῶν προςπίπτῃ, ποικίλλει μὲν εἴδη δυςκολίας καὶ δυςθυμίας παντοδαπὰ (morbos, opinor, *τοῦ ἐπιθυμητικοῦ*), *ποικίλλει δὲ θρασύτητός τε καὶ δειλίας* (morbos *τοῦ θυμικοῦ*), *ἔτι δὲ λήθης ἅμα καὶ δυςμαθίας* (morbos *τοῦ λογιστικοῦ*).

Ergo non tractatione quidem, — quae in Platonis Timaeo auctoritatem philosophi olere mihi videtur, in libello clamitare medici — at totâ sententiâ concinunt. Num quid singula cum singulis differant, videamus post sublevatam aut, si fieri poterit, sublatam offensionem illam, datam verbis:

„*ποτὶ δὲ ταύτας τὰς ὁρμὰς μεγάλα μὲν συνεργῆν δύνανται αἱ τῶν σωμάτων κράσιες, ὀξεῖαι ἢ θερμαὶ ἢ ἄλλοτ' ἀλλοῖαι γιγνόμεναι*“.

Sublevabitur quidem, si interpuncta statuas non verba „*κράσιες*“ et „*ὀξεῖαι*“, sed „*ὀξεῖαι*“ et „*ἤ*“, et ita quidem:

„*κράσιες ὀξεῖαι, ἢ θερμαὶ ἢ ἄλλοτ' ἀλλοῖαι*“,

unde prodiret sententia a Platonis Timaeo haudquaquam aliena. Hic enim p. 85 D „*χολή*, inquit, *θερμὴ καὶ ὑγρὰ κατ' ὀλίγον τὸ πρῶτον ἐμπίπτουσα πήγνυται διὰ τῶν ἰνῶν δύναμιν, πηγνυμένη δὲ καὶ βίᾳ κατασβεννυμένη χειμῶνα καὶ τρόμον παρέχει*“

iisque ipsis docet, mixtionem sive amaram sive acidam, quam bilis efficiat, aut calere aut frigere.

Nec tamen offensionem sublatam iudicabis vel propter hoc unum, quod exspectas non illud: „*κράσιες ὀξεῖαι, ἢ θερμαὶ ἢ ἄλλοτ' ἀλλοῖαι*“, sed hoc: „*κράσιες ὀξεῖαι, ἢ θερμαὶ ἢ ψυχραί*“.

Quid igitur statuam? inquies.

Mihi quidem verisimillimum videtur, auctorem l. scripsisse non „. . . . *κράσιες, ὀξεῖαι ἢ θερμαί* (nisi forte interpretaris „acidae sive calidae“) *ἢ ἄλλοτ' ἀλλοῖαι*“ nec „. . . . *κράσιες ὀξεῖαι, ἢ θερμαὶ ἢ ἄλκοτ' ἀλλοῖαι*“, sed potius „. . . . *κράσιες, ὀξεῖαι καὶ*[719]) *θερμαὶ ἢ ἄλλοτ' ἀλλοῖαι*“.

---

[719]) cfr. Hippocrates „*περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς*“ 17 (T. I, p. 612, v. 6 sqq. Littré):

„*Εἴποι ἂν τις· ἀλλ' οἱ πυρεταίνοντες τοῖσι καύσοισί τε καὶ περιπλευμονίῃσι καὶ ἄλλοισιν ἰσχυροῖσι νουσήμασιν οὐ ταχέως ἐκ τῆς θέρμης ἀπαλλάσσονται, οὐδὲ*

Quibus mixtionibus acidis calidisque iste, linguâ quidem medicorum, reddidit, opinor, Platonis Tim. p. 86 E: „*ὀξέων ἢ* (*καὶ*?) *ἁλυκῶν φλεγμάτων χυμούς*“, mixtos humoribus reliquis. Etenim ipse Plato l. l. p. 83 C atrae bilis acidaeque sero propter calorem docuit admixtam vim esse salsam (*δύναμιν ἁλμυράν*), idque serum nominari *φλέγμα ὀξὺ* (*καὶ ἁλμυρόν*, plenius si dixisset). His autem *ἄλλοτ' ἀλλοίαις* forsitan significaverit mixtiones, quas efficiant illi Platonis *πικροὶ καὶ χολώδεις χυμοί* (p. 86 E), sanguine recepti.[720])

Sed vereor, ne fallar. Numquis enim fieri potuisse negabit, ut auctor l. de qualitatibus eorum, qui miscentur, humorum cum Platone dissentiat, consentiat cum his illisve medicis, v. c. Pneumaticis?

Haereo et in his auctoris l. verbis: „*ἔς τε μελαγχολίας* . . . . *ἄγοισαι ἀμέ*“, quibus complecti videtur iste tres illas melancholiae formas, non a Platone quidem distinctas, sed a medicis. Quarum genus si constaret intelligi ab isto idem, quod a Ps. Aristotele „Probl.“ *ια'*, 38, p. 903, B, 19 sq. Bekker:

„*τὸ τῇ φαντασίᾳ ἀκολουθεῖν ταχέως τ' μελαγχολικὸν εἶναί ἐστιν*“,

conferrem quidem illa Platonis „Tim.“ p. 86 B:

„*σπεύδων τὸ μὲν ἑλεῖν ἀκαίρως, τὸ δὲ φυγεῖν*“,

quae dicuntur de homine nimiâ aut laetitiâ elato aut tristitiâ fracto, nec tamen certo scirem, indidemne Plato duxerit hanc animi aegrotationem, unde suas ille melancholias, quam-

---

πάρεστιν ἐνταῦθα ἔτι τὸ θερμὸν ἢ τὸ ψυχρόν. Ἐγὼ δὲ τοῦτό μοι μέγιστον τεκμήριον ἡγεῦμαι εἶναι, ὅτι οὐ διὰ τὸ θερμὸν ἁπλῶς πυρεταίνουσιν οἱ ἄνθρωποι, οὐδὲ τοῦτο εἴη τὸ αἴτιον τῆς κακώσιος μοῦνον, ἀλλ' ἔστι καὶ πικρὸν καὶ θερμὸν τὸ αὐτὸ, καὶ θερμὸν καὶ ὀξὺ, καὶ ἁλμυρὸν καὶ θερμὸν καὶ ἄλλα μυρία, καὶ πάλιν γε ψυχρὸν μετὰ δυναμίων ἑτέρων. Τὰ μὲν οὖν λυμαινόμενα ταῦτά ἐστι· ξυμπάρεστι δὲ καὶ τὸ θερμὸν, ῥώμης μετέχον, ὡς ἂν τὸ ἡγεύμενον καὶ παροξυνόμενον καὶ αὐξανόμενον ἅμα κείνῳ, δύναμιν δὲ οὐδεμίην πλείω τῆς προσηκούσης“ (suppleamne *ἔχον*?).

[720]) de quibus plura in Platonis Timaeo p. 83 A: „*ὅσον μὲν οὖν — ἰ.*“ et B: „*τότε δὲ ἡ πικρότης — πυρός*“ et C: „*τὰ δ' ἄλλα, ὅσα χολῆς εἴδη — ἴδιον*“ — et „*τὸ δ' αὖ μετ' ἀέρος τηκόμενον — λευκὸν εἶναι φλέγμα φαμέν*“ —, nisi *λευκὸν φλέγμα* simpliciter et proprie *ἁλυκόν* putaverit, oppositum *φλέγματι ὀξεῖ καὶ ἁλμυρῷ*.

quam nihil equidem pugno, si melancholiam duxisse statuas utrumque inde a bilis atrae abundantiâ, [721]) quod fere existimasse plurimos, Caelius Aurelianus tradidit. [722])

---

[721]) Non indidem solum, sed aliunde etiam Cicero, qui *μελαγχολίαν* furorem interpretatur „Tusc. Disp." III, 5, 11:

„Graeci autem *μανίαν* unde appellent, non facile dixerim: eam tamen ipsam distinguimus nos melius, quam illi. Hanc enim insaniam, quae iuncta stultitiae patet latius, a furore distinguimus. Graeci volunt illi quidem, sed parum valent verbo: quem nos furorem, *μελαγχολίαν* illi vocant. Quasi vero atrâ bili solum mens, ac non saepe vel iracundiâ graviore vel timore vel dolore moveatur: quo genere Athamantem, Alcmaeonem, Aiacem, Orestem furere dicimus. Qui ita sit affectus, eum dominum esse rerum suarum vetant duodecim tabulae. Itaque non est scriptum, si insanus, sed si furiosus escit. Stultitiam enim censuerunt constantiâ i. e. sanitate vacantem: posse tamen tueri mediocritatem officiorum et vitae communem cultum atque usitatum: furorem autem esse rati sunt mentis ad omnia caecitatem. Quod cum maius esse videatur, quam insania, tamen eiusmodi est, ut furor in sapientem cadere possit, non possit insania."

Ego vero ad illa Ciceronis: „quem nos furorem, *μελαγχολίαν* illi vocant", habeo haec: teste Galeno (v. infra) ne Hippocrates quidem, nec Ps. Hippocrates „*περὶ νούσων*" I, 30 fin. (T. VI, p. 200, v. 2 ab imo, Littré), vocaverit quidem Aristoteles (cfr. Cicero „Div." I, 38, 81), tamen alii plurimi atque Themisonis (I saec. a. Chr. n.) sectatores, (cfr. Caelius Aurelianus „de morb. chron." I, cap. 6, § 183), non nisi speciem furoris i. e. *μανίας* eam vocaverunt, — Aretaeus Capp. initium et partem *μανίης* in primo „*περὶ αἰτίων καὶ σημείων χρονίων παθῶν*" cap. 5, — Caelius Aurelianus l. l. differre (sc. melancholiam a furore), siquidem in istâ principaliter stomachus patiatur, in furiosis vero caput (cfr. ibidem cap. 5), — Ps. Galenus „*εἰσαγωγὴ ἢ ἰατρός*" cap. 13 (vol. 14, p. 740 sq. Kühn), aetate quidem Cicerone inferior, melancholiam et *μανίας* duas esse *τῆς περὶ τὴν διάνοιαν ἐκστάσεως* formas: „*τῆς δὲ περὶ τὴν διάνοιαν ἐκστάσεως δύο μὲν τὰ ἐξέχοντα εἴδη, μανία τε καὶ μελαγχολία. πολλαὶ δὲ καὶ ἐν τούτοις αἱ διαφοραὶ, ἀκατονόμαστοι οὖσαι. συνίσταται μὲν οὖν περὶ κεφαλὴν πᾶσαν ἔκστασις διανοίας. αἰτία δὲ τῆς μὲν μανίας ξανθὴ χολή· διὰ τοῦτο ταραχώδεις καὶ ἔκφοροι καὶ πρόχειροι ὑβρισταί τε οἱ τούτῳ ἐχόμενοι τῷ πάθει. τῆς δὲ μελαγχολίας αἰτία μέλαινα χολὴ, ψυχρότερος χυμὸς καὶ ζοφώδης. διὸ ζοφοειδεῖς τέ εἰσι καὶ δύσθυμοι οἱ τοιοῦτοι· ὕποπτοι δὲ εἰς πάντα καὶ μισάνθρωποί τε καὶ ἐρημίαις χαίροντες, οἷος ὁ Βελλοροφόντης ἱστορεῖται*" (cfr. Ps. Galenus „*ὅροι ἰατρ.*" 246 sq.), — Galenus denique verus cum falso hac quidem in re consentiens, quod contra, atque Ps. Timaeus videtur, in frigidiore quâdam corporis intemperie, non in calidiore causam posuit melancholiae, hanc ipsam unam

Nec de reliquis „*καὶ* (suppl. *ἐς*) *λαγνείας λαβροτάτας ἄγοισαι ἀμέ*“ satis exploratum mihi est, idemne an quid aliud sonent atque haec Platonis Tim. p. 86 D:

„*ἡ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἀκολασία κατὰ τὸ πολὺ μέρος διὰ τὴν ἑνὸς γένους ἕξιν ὑπὸ μανότητος ὀστῶν ἐν σώματι ῥυώδη καὶ ὑγραίνουσαν νόσος ψυχῆς γέγονε*“

cum lateat in occulto si non, qualem accipi voluerit Plato *τὴν ἑνὸς γένους ἕξιν . . . . ῥυώδη καὶ ὑγραίνουσαν*, at qualem raritatis ossium causam efficientem.

Ceterum ne mireris, *μελαγχολίας* sequi in libello *λαγνείας*, scito, veterum et medicorum opinione et philosophorum melan-

---

de tribus differentibus *παρανοιῶν* formis esse, cfr. „*περὶ αἰτίων συμπτωμάτων*“ II, 7 (vol. 7, p. 202 sq. Kühn):

„*καὶ παραφροσύναι δὲ πᾶσαι, πλημμελεῖς ὑπάρχουσαι κινήσεις τῆς ἡγεμονικῆς δυνάμεως, ἐπὶ μοχθηροῖς συνίστανται χυμοῖς ἢ δυςκρασίᾳ τῶν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον. ὀνομάζονται δὲ φρενίτιδες μὲν αἱ μετὰ πυρετῶν, μανίαι δὲ αἱ χωρὶς τούτων, ποτὲ μὲν τοῖς δακνώδεσι καὶ θερμοῖς ἑπόμεναι χυμοῖς, ὁποῖος ὁ τῆς ξανθῆς χολῆς ἐστι μάλιστα, πολλάκις δὲ κατὰ τὴν δυςκρασίαν τὴν ἐπὶ τὸ θερμότερον αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου συνισταμέναι· μόναι δὲ αἱ μελαγχολικαὶ παράνοιαι ψυχρότερον ἔχουσι τὸν αἴτιον χυμόν. ἡ μὲν γὰρ φρενῖτις οὐδὲ ἁπλῶς ἐπὶ θερμοῖς συνίσταται χυμοῖς, ἀλλὰ μετὰ τοῦ φλεγμονὴν ἐργάζεσθαι κατά τε τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὰς μήνιγγας. ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πυρετοῖς αἱ παραφροσύναι πληθύνοντος ἐν ἐγκεφάλῳ γίγνονται τοῦ τοιούτου χυμοῦ· καὶ ὅσαι γε κατὰ τὰς ἀκμὰς συνίστανται τῶν ὀξυτάτων πυρετῶν, ἀτμὸν δακνώδη καὶ θερμὸν ἀναθυμιώμενον ἴσχουσιν ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον. αἱ δὲ μελαγχολικαὶ παράνοιαι πολυειδεῖς μέν εἰσι ταῖς κατὰ μέρος ὑπούλοις φαντασίαις, ἓν δ᾽ αὐταῖς ἔοικεν ἁπάσαις ὑπάρχειν κοινὸν, ὃ πρὸς Ἱπποκράτους εἴρηται· „„ἢν φόβος καὶ δυςθυμίη πολὺν χρόνον ἔχουσα διατελέῃ, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον““. δυςθυμοῦσι γὰρ ἅπαντες ἀλόγως, οὐδ᾽, ἢν ἐρωτήσῃς, ἔχοντες εἰπεῖν, ἐφ᾽ ὅτῳ λυποῦνται, δεδίασί τε ἐξ αὐτῶν οὐκ ὀλίγοι θάνατόν τε καὶ ἕτερά τινα μηδενὸς ἄξια δείματος· εἰσὶ δὲ οἳ καὶ σφοδρῶς ἐπιθυμοῦσι θανάτου· τό γε μὴν ἐπὶ τῇ μελαίνῃ χολῇ καταλαμβανούσῃ τὴν ἀρχὴν τῆς λογικῆς ψυχῆς φόβους τε γίγνεσθαι καὶ δυςθυμίας καὶ θανάτου προςδοκίας, οὐδὲν θαυμαστόν — κτλ.*

[722]) „de morbis chronicis“ I, cap. 6, § 180 (p. 339 Amman.):

„Melancholia dicta, quod nigra fella aegrotantibus saepe per vomitum veniant . . . . et non, ut plerique existimant, quod passionis causa vel generatio nigra sint fella. Hoc enim est aestimantium magis quam videntium veritatem, vel potius falsam, sicut in aliis ostendimus.

choliam ut plurimum successionem efficere salacitatis. Sit testimonio „problema“ Ps. Aristotelis *βιβλ. δ′*, p. 880, A, 30 Bekk.:

„Διὰ τί ἀφροδισιαστικοὶ οἱ μελαγχολικοί“ [723])

et Galeni locus *„Ἱπποκράτους ἐπιδημιῶν“ στ′ καὶ Γαληνοῦ εἰς αὐτὸ ὑπόμνημα“ γ′*, 12 (vol. 17, B, p. 29 Kühn) et Sicamii Aëtii „de melancholiâ e Galeno, Rufo, Posidonio, Marcello (Galeni opera ed. Kühn, vol. 19 p. 702):

„γίγνονται δὲ οἱ πολλοὶ τῶν μελαγχολικῶν καὶ ἀκόλαστοι πρὸς ἀφροδίσια“.

Auctoris l. *„ῥευματιζόμενά τινα μέρεα“* sunt partes corporis fluxione tentatae, — id quod secundum Platonis Timaeum accidit, ni fallor,

„ὅπου . . . ἂν ἢ τῶν ὀξέων καὶ τῶν ἁλυκῶν φλεγμάτων καὶ ὅσοι πικροὶ καὶ χολώδεις χυμοὶ κατὰ τὸ σῶμα πλανηθέντες ἔξω μὲν μὴ λάβωσιν ἀναπνοήν“ κτλ. —

aut ipsi humores illi per corpus oberrantes.

Eorum effectus corporei: *δαξασμὼς ποιοῦντι καὶ μορφὰς φλεγμαινόντων* [724]) *σωμάτων μᾶλλον ἢ ὑγιαινόντων“* alieni a Platonis sententiâ putari non possunt, modo conferas Tim. p. 84 C — 86 A et E, praecipue autem p. 85 B:

ὅσα δὲ φλεγμαίνειν λέγεται τοῦ σώματος, ἀπὸ τοῦ κάεσθαί τε καὶ φλέγεσθαι διὰ χολὴν γέγονε πάντα“ —

et quae illis effici dicuntur animi perturbationes,

„δι᾽ ὧν δυςθυμίαι καὶ λῆθαι, παραφροσύναι τε καὶ πτοῖαι ἀπεργάζονται“,

earum Plato l. l. simillimas exhibet. Namque auctoris l. *δυςθυμίαις* respondent Platonis *εἴδη δυςθυμίας* itemque *λήθαις* Platonis *λήθης εἴδη*, ac vide ne illius *παραφροσύναις* conveniant

[723]) cfr. *λ′*, 1, 935, B, 32 sq.

[724]) De re conferas Galenum *„τῶν πρὸς Γλαύκωνα θεραπευτικῶν“ βιβλίον β′*, cap. 2 (vol. 11, p. 78 Kühn): *„Ἔστι γοῦν μία τις πρόφασις τῶν φαινομένων φλεγμονῶν, οὐ πάνυ τι λανθάνουσα, τὸ καλούμενον ῥεῦμα, πλὴν εἴποτε συνδράμοι ταῖς δι᾽ ἄλλην τινὰ πρόδηλον αἰτίαν δοκούσας γεγονέναι. ἡνίκα μὲν γὰρ οὐδεμιᾶς ἐκείνων προηγησαμένης ἐξαίφνης ἐφλέγμηνε τὸ μόριον, ἡ μὲν ἐργασαμένη τὸ πάθος αἰτία ῥεῦμα καλεῖται, τὸ πάθος δ᾽ αὐτὸ ῥευματικὴ διάθεσις“* —

eundemque apud Oribasium XLIV, 2 (vol. 3, p. 538, v. 1 Buss. et Dar.).

huius *εἴδη θρασύτητος, πτοίαις* (cfr. Pollux V, 122) denique *εἴδη δειλίας.* [725])

Esset autem hac in re Ps. Timaeus quidem tamquam alter Plato, si liceret legere in libello non illa: „*δι' ὧν δυςθυμίαι καὶ λῆθαι*“ *κτλ.*, sed „*δι' ὧν δυςμαθίαι καὶ λῆθαι*“ *κτλ.*, unde haec fieret descriptio:

1) *μελαγχολίαι καὶ λαγνεῖαι*
(fortasse *ἀῤῥωστήματα τῶ ἐπιθυματικῶ*),

2) *παραφροσύναι τε καὶ πτοῖαι*
(fortasse *ἀῤῥωστήματα τῶ θυμοειδοῦς*),

3) *δυςμαθίαι καὶ λῆθαι*
(fortasse *ἀῤῥωστήματα τῶ λογικῶ*),

haud prorsus impar partitioni Platonis:

1) *εἴδη δυςκολίας καὶ δυςθυμίας* (*νοσήματα τοῦ ἐπιθυμητικοῦ*),
2) „ *θρασύτητος καὶ δειλίας* („ „ *θυμοειδοῦς*),
3) „ *λήθης καὶ δυςμαθίας* („ „ *λογιστικοῦ*).

Et summatim quidem his de locis comparatis haec dicenda iudico: nec rebus singulis ut plurimum auctor lib. Platonis socius ac paene par, et verborum aliquantum subest discrepantiae medici, ut videtur, eiusque Stoae placitorum haud ignari, a philosopho.

Perquiramus, num in iis, quae sequuntur, ad similitudinem Platoni propius accesserit.

---

[725]) cfr. de melancholiâ ex Galeno, Rufo, Posidonio, Marcello Sicamii Aëtii liber (in Galeni editione Kuhniana vol. 19, p. 702):

„*καὶ ἔστιν ἡ νόσος* (sc. *τῶν μελαγχολικῶν*) *παντοδαπὴ καὶ οὐκ εὐαρίθμητος . . . καὶ συντόμως εἰπεῖν αἱ μελαγχολικαὶ παράνοιαι πολυειδεῖς μέν εἰσι ταῖς κατὰ μέρος ὑπούλοις φαντασίαις, ἐν δὲ αὐταῖς ἁπάσαις ὑπάρχει κοινὸς ὁ φόβος καὶ ἡ δυςθυμία*“ (v. Galenum „*περὶ αἰτίων συμπτωμάτων*“ II, 7 — vol. 7, p. 202, v. 18 et p. 203, v. 1 sqq. Kühn) —

et p. 703: „*Γαληνοῦ· τὸ μὲν οὖν ἐπὶ τῇ μελαίνῃ χολῇ, καταλαβούσῃ τὰς ἀρχὰς τῆς λογικῆς ψυχῆς, φόβους τε γίγνεσθαι καὶ δυςθυμίας καὶ θανάτου προςδοκίας, οὐδὲν θαυμαστόν*“ — (quae invenies apud Galenum „*περὶ αἰτίων συμπτ.*“ II, 7 — vol. 7, p. 203, v. 8 sqq. Kühn) —

et p. 706:

„*ὅτι δὲ ἐξ ὑπεροπτήσεως τῆς ξανθῆς χολῆς τῇ παραφροσύνῃ παραπίπτουσι, θρασύτεροι καὶ ὀργιλώτεροι τῶν ἄλλων εἰσί*“ *κτλ.*, quo loco latius quidem quam in libello vox „*παραφροσύνη*“ patet Galeno, sicut latius etiam apud Stobaeum II, 166 *πτοία* Chrysippo.

Posuit auctor lib. p. 103 B contrariarum rerum contraria momenta ad efficiendam virtutem aut turpitudinem, quae intelligitur fons morborum animi et caput:

„ἱκανὰ δὲ τὰ ἔθεα, ἐν οἷς ἂν ἐντραφῶσι κατὰ πόλιν ἢ οἶκον, καὶ ἁ καθ' ἁμέραν δίαιτα, θρύπτοισα τὰν ψυχὰν ἢ ῥωννῦσά ποτ' ἀλκάν. ταὶ γὰρ θυραυλίαι καὶ ἁπλαῖ τροφαὶ τά τε γυμνάσια καὶ τὰ ἤθεα τῶν συνόντων τ' μέγιστα δύνανται ποτ' ἀρετὰν καὶ ποτὶ κακίαν.

C. καὶ ταῦτα μὲν αἴτια ἐκ τῶν γενετόρων καὶ στοιχείων ἐπάγεται μᾶλλον ἢ ἐξ ἁμέων, ὅτι μὴ ἀργία ἐστὶν, ἀφισταμένων ἁμῶν τῶν ποθακόντων ἔργων“ —

cfr. Plat. Tim. p. 87 A sq.:

„πρὸς δὲ τούτοις, ὅταν οὕτω κακῶς παγέντων πολιτεῖαι κακαὶ καὶ λόγοι κατὰ πόλεις ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ λεχθῶσιν,

B. ἔτι δὲ μαθήματα μηδαμῇ τούτων ἰατικὰ ἐκ νέων μανθάνηται, ταύτῃ κακοὶ πάντες οἱ κακοὶ διὰ δύο ἀκουσιώτατα γιγνόμεθα, ὧν αἰτιατέον μὲν τοὺς φυτεύοντας ἀεὶ τῶν φυτευομένων μᾶλλον καὶ τοὺς τρέφοντας τῶν τρεφομένων, προθυμητέον μὴν, ὅπῃ τις δύναται καὶ διὰ τροφῆς καὶ δι' ἐπιτηδευμάτων μαθημάτων τε φυγεῖν μὲν κακίαν, τοὐναντίον δὲ ἑλεῖν“ —

et p. 88 C sq., p. 89 A, C, E, p. 90 C.

Primum perpauca mihi de orationis conformatione utriusque scriptoris verba facienda sunt.

Auctor lib. — excepto quidem exitu loci — causas disputat et virtutis et vitiositatis quaerendas in parentibus potius esse et in elementis, quam in iis, qui alteramutram sequantur, cum Plato, idem certe sentiens, tamen, quoniam l. l. de solâ turpitudine dicit, nonnisi huius principia duxerit indidem.

Iam vero insistendum nobis erit in singulis et rebus et verbis.

Auctor lib.: „ἱκανὰ δὲ τὰ ἔθεα, ἐν οἷς ἂν ἐντραφῶσι κατὰ πόλιν ἢ οἶκον . . . . (suppl. θρύπτοντα τὰν ψυχὰν ἢ ῥωννύντα ποτ' ἀλκάν“),

cfr. Plat. Tim. p. 87 A, ubi agitur de turpitudine solâ:

„ὅταν . . . . πολιτεῖαι κακαὶ καὶ λόγοι κατὰ πόλεις ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ λεχθῶσιν, ἔτι δὲ μαθήματα μηδαμῇ τούτων ἰατικὰ ἐκ νέων μανθάνηται, ταύτῃ κακοὶ πάντες οἱ κακοὶ (διὰ δύο) ἀκουσιώτατα γιγνόμεθα“ —

et p. 87 B, ubi de educatione:

„*προθυμητέον μὴν, ὅπῃ τις δύναται καὶ διὰ τροφῆς καὶ δι' ἐπιτηδευμάτων μαθημάτων τε φυγεῖν μὲν κακίαν, τοὐναντίον δὲ ἑλεῖν*“.

Vulgaris certe illa auctoris lib. sententia, probata cum aliis [726]) tum Galeno „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*“ IV, 7 (vol. 5, p. 425 sq. Kühn):

„. . . . *τὰ ἔθη φαίνεται πλεῖστον δυνάμενα* . . . . *εἰς τὰς παθητικὰς κινήσεις* (quam vocem *παθητ. κινήσεις* Posidonii fuisse vidimus). *ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἔθεσιν οἰκειοῦται κατὰ βραχὺ τὸ τῆς ψυχῆς ἄλογον, οἷς ἂν ἐντρέφηται*“,

quem laudavi propter verborum quandam similitudinem cum auctore lib., suspicione iniectâ, ipsum itemque nostrum similia legisse apud Posidonium, cuius libri *περὶ παθῶν* Galeno quidem l. l. in oculis animoque versantur. Sunt autem haec

Galeni: „*οἷς ἂν* (sc. *ἔθεσι*) *ἐντρέφηται*“ (sc. *τὸ ἄλογον τῆς ψυχῆς*),

nostri: „*ἐν οἷς ἂν* (sc. *ἔθεσιν*) *ἐντραφῶσι*“,

Galeni: „*τὰ ἔθη φαίνεται πλεῖστον δυνάμενα*“,

nostri: „*τὰ ἔθεα* . . . *καὶ ἁ καθ' ἁμέραν δίαιτα* . . . . *τὰ μέγιστα δύνανται*“.

Auctoris lib.: „*ἁ καθ' ἁμέραν δίαιτα*“, [727]) quae idem valeat in partem utramque, conferatur, siquidem victum intelligis quotidianum, Plat. Tim. p. 84 A, ubi calamitatem pravo importari victu, et p. 87 B, ubi vitiositatis effugium *διὰ τροφῆς* quoque fieri ostenditur, quo sane et victus pertinet.

Sed luculenter magis in promptu posita *ἁ καθ' ἁμέραν δίαιτα* — vox ne Platoni quidem incognita [728]) — ab auctore lib., minimeque mirum id quidem ab isto, qui melius etiam versatus erat in rebus medicis.

Insequens libelli locus „*ταὶ γὰρ θυραυλίαι καὶ ἁπλαῖ τροφαὶ*

---

[726]) velut Alexandro Aphr. „*περὶ εἱμαρμένης*“ fol. 170, v. 19: „*τὰ δὲ ἤθη τῶν ἀνθρώπων τοιὰ καὶ τοιὰ διὰ τῶν διαφερόντων ἐθῶν γίνεται*“.

[727]) Post Ps. Timaeum simile Porphyrius „de abst.“ IV, 20 — p. 185, v. 15 sqq. Nauck: „*μιαίνεται δὲ καὶ ἡ ψυχὴ ὀργαῖς, ἐπιθυμίαις, πλήθει παθῶν, ὧν συναιτία πως ἡ δίαιτα*“.

[728]) „Menex.“ 238, B, „Leg.“ VI, 762, E.

τά τε γυμνάσια καὶ τὰ ἤθεα τῶν συνόντων τὰ μέγιστα δύνανται ποτὶ ἀρετὰν καὶ ποτὶ κακίαν", [729]) quo explanasse auctor visus sibi est, quae intelligat *ἔθεα* et quam *δίαιταν* maximo aut ad virtutem aut ad vitiositatem — hoc quidem loco animi — momento, habet, inquies, reprehensionis ansam aliquam. Namque si non *θυραυλίας*, [730]) at *ἁπλᾶς τροφάς* ad solam virtutem iste referre voluisse videtur, retulit autem, verba si valent, etiam ad vitiositatem, sicut iure quidem *τὰ γυμνάσια* [731]) et *τὰ ἤθεα τῶν συνόντων*. Inepte igitur, paria esse in his omnibus et boni et mali momenta.

Ego vero haudquaquam certo affirmaverim, fieri non potuisse, ut iste *ἁπλᾶς τροφὰς* intelligeret non solum tenuem victum, sed etiam tenuissimum, alterumque putaret salubrem, insalubrem cum Hippocrate [732]) aliisque alterum.

Plato in Timaeo *θυραυλίας* non persequitur nec *ἁπλᾶς*

---

[729]) cfr., si placeat, Philonem J. „de sobrietate" § 10 haud longe ab in. (I, 399 ultra med. M.): *„ὅλης τῆς ψυχῆς ἀῤῥώστημα ἔσται κακία"*.

[730]) cfr. Ps. Hippocrates *„περὶ κρισίμων"* 8 (T. IX, p. 304 Littré) et Galenus *„περὶ αἰτίων νόσων"* cap. 2 (vol. 7, p. 5, v. 7 sqq. ab imo, Kühn).

[731]) cfr. Aristoteles „Polit." VIII, 4, 1338, B, 9 sqq. „Eth. Nicom." II, 2, 1104, A, 15 sq. et Alexander Aphr. *„ἠθικῶν σχολιῶν βιβλίον — ἀποριῶν καὶ λύσεων βιβλίον τέταρτον"* cap. 25 (p. 286, v. 8 sqq. Spengel):

„ἐπεὶ πέφυκεν . . . . ἡ μὲν ἀμετρία φθαρτικὴ εἶναι τοῦ εὖ, ... ἡ δὲ συμμετρία σωστικὸν μὲν τοῦ εὖ καὶ ποιητικὸν, ὡς δῆλον ἐπί τε τῶν γυμνασίων (καὶ τῶν τροφῶν)· καὶ γὰρ αἱ τῶν γυμνασίων ὑπερβολαί τε καὶ ἔνδειαι τῆς εὐεξίας, ἥτις ἐστὶν ἀρετὴ τοῦ σώματος, φθαρτικαὶ, ἡ δὲ συμμετρία αὐτῶν καὶ ἡ μεσότης καὶ ποιητικὰ αὐτῆς καὶ τηρητικὰ, ὅ ἐστι τὸ ἐν τούτοις εὖ" —

et cap. 26 (p. 294, v. 7 sqq.):

„ἐπί τε γὰρ τῆς τῶν σωμάτων εὐεξίας τε καὶ ἀρετῆς τοῦ σώματος τὰ μὲν ὑπερβάλλοντα καὶ ἐνδέοντα γυμνάσια καὶ γενέσθαι κωλύει τὴν εὐεξίαν καὶ φθείρει γενομένην, τὰ δὲ σύμμετρά τε καὶ μέσα καὶ σώζει καὶ ποιεῖ". cfr. Stobaeus „Ecl. phys." II, cap. 7 (II, a, p. 294, v. 8 sqq. ab imo, Heeren). Adde Iamblichi locum „de vitâ pyth." cap. 21, 97 (p. 210, v. 15 Kiessling), quo veteres Pythagorei dicuntur *„πρὸς τὰς τῶν σωμάτων ἰσχῦς τὰ εὔθετα ἐπιτηδεύοντες ἐκλέγεσθαι γυμνάσια"*.

[732]) *ἀφορισμοί"* I, 5 (T. V, p. 462, v. 6 Littré):

„καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσιν σφαλεραὶ αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι καὶ ἀκριβέες δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσιν" κτλ.

τροφάς,[733]) sed in „Phaedro“ p. 239 C *τὸν ἐν ἡλίῳ καθαρῷ τεθραμμένον* laudat contra *τὸν ἐν συμμιγεῖ σκιᾷ* itemque in „Rep.“ VIII, 556, D *τὸν ἡλιωμένον*[734]) i. e. solibus perustum contra *τὸν ἐσκιατροφηκότα* i. e. in umbrâ molliter enutritum, et ibidem III, p. 404 D moderatum et salubrem victum contra mensas Syracusanas et Attica bellaria condimentaque,[735]) nec nihil ad animum pertinere statuit („Tim.“ p. 88 „Resp.“ VIII, 556, C, 559, C), non ignorans quidem aut *θυραυλιῶν* („Polit.“ 272, A) aut victûs tenuissimi pericula („Resp.“ IX, 571, E sq.); exercitationes autem corporis non prorsus quidem misit in Timaeo, sed paucis tantum attigit p. 88 C, p. 89 A, p. 90 C, non proprie quidem de educando disputans; pluribus tractavit alibi,[736]) nec

---

[733]) negligo enim p. 77 A sqq., quâ dii solas arbores plantasque nutrimento suppeditasse hominibus dicuntur primâ quidem mundi periodo, quâ fabricati nondum essent animalia, nec inde, ne quis omnino posterorum vesceretur carnibus, Platonem interdictum putasse colligo.

[734]) cfr. Musonius Rufus apud Stobaeum „Floril.“ I, 84: *„οὐδ᾽ ὅλως εἶναι ἀγεύστους καλὸν ψύχους τε καὶ θάλπους, ἀλλὰ ῥιγῶν χρὴ τὰ μέτρια χειμῶνος καὶ ἡλιοῦσθαι θέρους καὶ σκιατροφεῖσθαι ἥκιστα“* — ac, sîs, Philo J. „fragm. ed. Lips. 1829 (T. VI, p. 184, v. 13 sqq.):

„Ἀλλὰ ἑτέρων (sc. *Ἐσσαίων*) *ἕτεραι πραγματεῖαι, αἷς ἐπαποδύντες ἀόκνως διαθλοῦσιν, οὐ κρυμόν, οὐ θάλπος, οὐχ ὅσα ἀέρος νεωτερίσματα προφασιζόμενοι“*, quâ illi patientiâ aestûs et frigoris assuefaciebant filios, adoptivos quidem (Josephus „B. J.“ II, 8, 2), plurimi enim caelibes erant — et Plutarchus „de lib. educ.“ cap. 11:

„πόλεμος δὲ ἐσκιατραφημένην σωμάτων ἕξιν οὐ δέχεται“,

Lucianus denique *„περὶ γυμνασίων“* cap. 24 (ed. Bip. VII, p. 182 sq.):

„Τὰ δὲ δὴ σώματα, ὅπερ μάλιστα ἐπόθεις (sc. *ὦ Ἀνάχαρσι*) *ἀκοῦσαι, ὧδε καταγυμνάζομεν· ἀποδύσαντες αὐτά, ὡς ἔφην* (sc. *ἐγὼ ὁ Σόλων*), *οὐκέτι ἁπαλὰ καὶ τέλεον ἀσυμπαγῆ ὄντα, πρῶτον μὲν ἐθίζειν ἀξιοῦμεν πρὸς τὸν ἀέρα, συνοικειοῦντες ταῖς ὥραις ἑκάσταις, ὡς μηδὲ θάλπος δυσχεραίνειν μήτε κρύος ἀπαγορεύειν· . . . .*

(p. 183) *„τοὐντεῦθεν ποικίλα τὰ γυμνάσια ἐπινοήσαντες καὶ διδασκάλους ἑκάστων ἐπιστήσαντες τὸν μέν τινα πυκτεύειν, τὸν δὲ παγκρατιάζειν διδάσκομεν, ὡς τούς τε πόνους καρτερεῖν ἐθίζοιντο καὶ ὁμόσε χωρεῖν ταῖς πληγαῖς μηδὲ ἀποτρέποιντο δέει τῶν τραυμάτων. τοῦτο δὲ ἡμῖν δύο τὰ ὠφελιμώτατα ἐξεργάζεται ἐν αὐτοῖς, τὸ θυμοειδεῖς τε παρασκευάζειν ἐς τοὺς κινδύνους καὶ τῶν σωμάτων ἀφειδεῖν καὶ προσέτι ἐῤῥῶσθαι καὶ καρτεροὺς εἶναι“ κτλ.* (cfr. etiam cap. 2 et 25 et 29).

[735]) cfr. „Resp.“ VIII, 559, A.

[736]) cfr. Zellerus II, 1, p. 403 et p. 588, ed. III.

ignoravit, quantum calamitatis importetur non solum corporibus, sed etiam animis eorum, qui modum transeunt aut sese prorsus exercitationibus abstinent („Tim.“ p. 88 B, „Resp.“ III, 404, A, VIII, 556, C sqq.); personas denique expressas in moribus, naturâ vitâque eorum, quibuscum usus nobis est (*τὰ ἤθεα τῶν συνόντων* Ps. Timaei), valere alteras in partem alteram, implicite quidem ostendit „Tim.“ p. 87 A sq.

Cum Platone igitur iste re concinere videtur. Neque enim Plato *θυραυλίας*, [737]) si, quae obsint, [738]) accipio de pernoctandi consuetudine sub divo, [739]) certe, si sine stragulo caeloque male temperato, non alienâ quidem (mitto Sellos *χαμιεύνας*)[740]) a disciplinâ Cynicorum, [741]) laudatâ etiam a Philone J. uno quidem loco, [742]) vituperatâ altero, [743]) probatâ, si fides adhibenda Philostrato, [744]) Indis Brahmanibus, comprobatâ Aegyptiorum *Γυμ-*

---

[737]) Hesychius „lex.“ vol. 2, p. 331 Maur. Schmidt. No. 935: *„θυραυλοῦσι· πρὸ θυρῶν διατρίβουσι“.*

[738]) exclusâ scilicet interpretatione de nocturnis cantibus amantium ante fores amicularum — cfr. Philo J. „de agric. N.“ § 8 prope extr. (I, 305 ultra med. M.).

[739]) cfr. Plato „Polit.“ 272 A.

[740]) „Ilias“ XVI, v. 235.

[741]) cfr. Arriani „Epictet Diss.“ III, 22 (I, p. 455, v. 9 Upton); ibidem I, p. 466, v. 13 Upt. *„ὕπαιθρος δίαιτα“*, de quâ ipsâ p. 446, v. 13 sqq. Upt. — et Luciani „Cynicus“ cap. 15 (IX, p. 209 ed. Bip. 1791): *„εἴη δέ μοι γῆν μὲν ἅπασαν εὐνὴν αὐτάρκη ἔχειν, οἶκον δὲ τὸν κόσμον νομίζειν, τροφὴν δὲ αἱρεῖσθαι τὴν ῥάστην πορισθῆναι“.*

[742]) „de somniis“ I, § 20 haud procul a fin. (I, 639 fin. M.): *„Τούτοις* (sc. *τοῖς ζηλωταῖς τῶν εὐποριστάτων*) *πολυτελὴς μέν ἐστι κλίνη μαλακὸν ἔδαφος· στρωμνὴ δὲ θάμνοι, πόαι, βοτάναι, φύλλων πολλὴ χύσις· τὰ δὲ πρὸς κεφαλὴν λίθοι τινές, ἢ βραχεῖς γεώλοφοι, τοῦ ἰσοπέδου μικρὸν ἀνέχοντες. Τὸν βίον τοῦτον οἱ μὲν τρυφῶντες σκληροδίαιτον καλοῦσιν, οἱ δὲ πρὸς καλοκἀγαθίαν ζῶντες ἥδιστον ὀνομάζουσιν· ἀνδράσι γὰρ οὐ λεγομένοις, ἀλλ' οὖσιν ὄντως ἐφαρμόζει“.*

[743]) „quod det. pot. insid.“ § 7 med. (I, 195 ante med. M.): *„Ἐὰν οὖν τινα θεάσῃ σῖτα καὶ ποτὰ μὴ ἐν καιρῷ προσιέμενον, ἢ λουτρὰ καὶ ἀλείμματα παραιτούμενον, ἢ τῶν περὶ σῶμα σκεπασμάτων ἀμελοῦντα, ἢ χαμευνίαις καὶ δυσαυλίαις χρώμενον, εἶτ' ἐκ τούτων ἐπιμορφάζοντα ἐγκράτειαν, οἶκτον λαβὼν τῆς περὶ αὐτὸν πλάνης, τὴν ἀληθῆ τῆς ἐγκρατείας ὁδὸν δεῖξον“.*

[744]) „vita Apollonii Tyanensis“ III, cap. 15 ultra in. et med. Kayser.

νοῖς, [745]) — aetati suae unquam commendaverat [746]) nec *ἁπλᾶς τροφάς* notione tenuissimarum, qualis erat Orphico-Pythagoreorum [747]) et Neopythagoreorum [748]) abstinentia et Essaeorum [749])

---

[745]) ibidem VI, cap. 6 extr. et cap. 10 ultra med.:

„ὡς χαμευνεῖν μὲν ἐν αὐχμῷ προσήκει (suppl. *Γυμνῶν Σοφίας ἀκούειν λεγούσης*), *γυμνὸν δὲ, ὥσπερ ἡμεῖς“* sc. *τοὺς Γυμνούς.*

[746]) cfr. „Polit.“ p. 272 A.

[747]) Athenaeus „Deipnosoph.“ IV, 161, A, ubi e „Pera“ Antiphanis laudata haec: *„Πρῶτον μὲν, ὥσπερ πυθαγορίζων, ἐσθίει ἔμψυχον οὐδὲν, τῆς δὲ πλείστης τοὐβολοῦ μάζης μελαγχρῆ μερίδα λαμβάνων λέπει* —

ibidemque B, ubi similia e „Tarentinis“ Alexidis:

„Οἱ πυθαγορίζοντες γὰρ, ὡς ἀκούομεν, οὔτ᾽ ὄψον ἐσθίουσιν, οὔτ᾽ ἄλλ᾽ οὐδὲ ἓν ἔμψυχον, οἶνόν τ᾽ οὐχὶ πίνουσιν μόνοι“ —

et C, ubi de epulis agitur „Mulieris Pythagorissantis“:

„ἡ δ᾽ ἑστίασις ἰσχάδες καὶ στέμφυλα καὶ τυρὸς ἔσται· ταῦτα γὰρ θύειν νόμος τοῖς Πυθαγορείοις“ —

cfr. II, 46, F, 47, A, III, 108, F, et Mnesimachus apud Diog. L. VIII, 37 itemque Aristophon ibidem, Porphyrius denique „de abst.“ II, 28.

[748]) cfr. Philostratus „vita Apollonii Tyan.“ I, cap. 21 prope fin., cap. 32 prope extr., cap. 36 fin., II, cap. 35 in., VI, cap. 15 (I, p. 227 Kayser) VIII, cap. 7 (I, p. 307, v. 31 sqq., p. 308, v. 25 sq., p. 309, v. 3 sqq. Kays.), ibidemque VI, cap. 11 (I, p. 217, v. 23 sqq. Kayser):

„εἶδον (sc. *ἐγὼ ὁ Ἀπολλώνιος*) *Σοφίας εἶδος ἄῤῥητον, οὗ καὶ Πυθαγόρας ποτὲ ἡττήθη, καὶ εἱστήκει δὲ ἄρα οὐκ ἐν ταῖς πολλαῖς, ἀλλ᾽ ἀπετέτακτο αὐτῶν καὶ ἐσιώπα· ξυνεῖσα δὲ, ὡς ταῖς μὲν ἄλλαις οὐ ξυντίθεμαι, τὰ δ᾽ ἐκείνης οὔπω οἶδα“, „ „μειράκιον — εἶπεν — ἀηδὴς ἐγὼ καὶ μεστὴ πόνων· εἰ γὰρ ἀφίκοιτό τις ἐς ἤθη τὰ ἐμὰ, τράπεζαν μὲν, ὁπόση ἐμψύχων, ἀνηρῆσθαι πᾶσαν ἂν ἕλοιτο, οἴνου δὲ ἐκλελῆσθαι καὶ τὸν σοφίας μὴ* (p. 218) *ἐπιθολοῦν κρατῆρα, ὃς ἐν ταῖς ἀοίνοις ψυχαῖς ἕστηκεν,* (*οὐδὲ χλαῖνα θάλψει αὐτὸν οὐδὲ ἔριον, ὃ ἀπ᾽ ἐμψύχου ἐπέχθη, ὑπόδημα αὐτοῖς βύβλου δίδωμι καὶ καθεύδειν, ὡς ἔτυχε*) . . . *ἃ δ᾽ ἐστί σοι καρτερήσαντι ταῦτα, ἐμοῦ μάθε· σωφροσύνη μὲν καὶ δικαιοσύνη αὐτόθεν. . . . καθαρῷ δὲ ὄντι σοι καὶ προγιγνώσκειν δώσω κτλ.“*

[749]) Josephus „B. J.“ II, 8, 5:

„Καὶ καθισάντων (sc. *τῶν Ἐσσαίων*) *μεθ᾽ ἡσυχίας ὁ μὲν σιτοποιὸς ἐν τάξει παρατίθησιν ἄρτους, ὁ δὲ μάγειρος ἓν ἀγγεῖον ἐξ ἑνὸς ἐδέσματος ἑκάστῳ παρατίθησι“* —

ibidem § 5 fin., ubi laudatur eorum *νῆψις διηνεκής,* et § 10, ubi generaliter *ἁπλότης τῆς διαίτης·* huc adde § 8, ubi hic ille eiectus fame periisse dicitur:

„τοῖς γὰρ ὅρκοις καὶ τοῖς ἔθεσιν ἐνδεδεμένος (sc. *ὁ ἐκκριθεὶς*) *οὐδὲ τῆς*

Therapeutarumque,[750]) Philonis J.,[751]) Brahmanum Samanaeorumque[752]) et *Γυμνῶν*,[753]) Porphyrii[754]) denique aliorumque.

παρὰ τοῖς ἄλλοις τροφῆς δύναται μεταλαμβάνειν, ποηφαγῶν δὲ καὶ λιμῷ τὸ σῶμα τηκόμενος διαφθείρεται" (cfr. Eusebius „Pr. Ev." IX, 3, 15 (vol. 1, p. 471, v. 21 sqq. Dindorf), —

Philo J. „quod omnis probus liber" § 12 ultra med. (II, 458 inde a med. M.):

„*Παιδεύονται δὲ* (sc. *οἱ Ἐσσαῖοι*) . . . *ὅροις καὶ κανόσι τριττοῖς χρώμενοι, τῷ δὲ φιλοθέῳ καὶ φιλαρέτῳ καὶ φιλανθρώπῳ. Τοῦ μὲν οὖν φιλοθέου δείγματα παρέχονται μυρία, . . . τοῦ δὲ φιλαρέτου τὸ ἀφιλοχρήματον, . . . , τὸ ἀφιλήδονον, τὸ ἐγκρατὲς, τὸ καρτερικόν· ἔτι δὲ ὀλιγόδειαν κτλ.*" —

„fragm." ed. Lips. 1829 T. VI, p. 184, v. 4 sqq. ab imo:

„*Οἱ δὲ ὁμοδίαιτοι καὶ ὁμοτράπεζοι κατὰ ἑκάστην ἡμέραν εἰσὶ τοῖς αὐτοῖς ἀσμενίζοντες, ὀλιγοδείας ἐρασταὶ, πολυτέλειαν ὡς ψυχῆς καὶ σώματος νόσον ἐκτρεπόμενοι*".

[750]) Philo J. „de vitâ contempl." § 4 med. (II, 477 haud procul ab in. M.):

„*Σιτοῦνται δὲ* (sc. *οἱ Θεραπευταὶ*) *πολυτελὲς οὐδὲν, ἀλλὰ ἄρτον εὐτελῆ, καὶ ὄψον ἅλες, οὓς οἱ ἁβροδιαίτατοι παραρτύουσιν ὑσσώπῳ· ποτὸν ὕδωρ ναματιαῖον αὐτοῖς ἐστιν*" *κτλ.*

et § 9 (II, 483 prim. M.):

„*Οἶνος ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις* (sc. *ταῖς τῶν καθ' ἑπτὰ ἑβδομάδας ἑορτῶν*) — unde cave colligas, solis his diebus festis sese illos abstinuisse vino et carne) *οὐκ εἰσκομίζεται, ἀλλὰ διαυγέστατον ὕδωρ, ψυχρὸν μὲν τοῖς πολλοῖς, θερμὸν δὲ τῶν πρεσβυτάτων τοῖς ἁβροδιαίτοις. Καὶ τράπεζα καθαρὰ τῶν ἐναίμων, ἐφ' ἧς ἄρτος μὲν τροφὴ, προσόψημα δὲ ἅλες, οἷς ἔστιν ὅτε καὶ ὕσσωπος ἥδυσμα παραρτύεται διὰ τοὺς τρυφῶντας. Νηφάλια γὰρ ὡς τοῖς ἱερεῦσι θύειν, καὶ τούτοις βιοῦν ὁ ὀρθὸς λόγος ὑφηγεῖται. Οἶνος μὲν γὰρ ἀφροσύνης φάρμακον, ὄψα δὲ πολυτελῆ τὸ θρεμμάτων ἀπληστότατον διερεθίζει τὴν ἐπιθυμίαν*".

[751]) „de victimis" § 3 ultra med. (II, 239 prope extr. M.):

„*Ἄρτος μὲν γὰρ ἐραστῇ σοφίας διαρκὴς τροφὴ, παρέχουσα καὶ τὰ σώματα ἄνοσα καὶ τὸν λογισμὸν ὑγιᾶ καὶ νηφάλιον. Ὄψα δὲ καὶ μελίπηκτα καὶ ἡδύσματα καὶ ὅσα σιτοπόνων καὶ ὀψαρτυτῶν περιεργίαι τεχνιτεύουσι καταγοητεύουσαι τὴν ἄμουσον καὶ ἀφιλόσοφον καὶ ἀνδραποδωδεστάτην τῶν αἰσθήσεων, γεῦσιν, ὑπηρετοῦσαν καλῷ μὲν οὐδενὶ θεάματι ἢ ἀκούσματι, γαστρὸς δὲ τῆς ταλαίνης ἐπιθυμίᾳ, νόσους σώματι καὶ ψυχῇ κατασκευάζει πολλάκις ἀνιάτους. Συνεπιτίθεται δὲ τοῖς ἄρτοις λιβανωτὸς καὶ ἅλες . . . . Οἶδ' ὅτι χλεύην θήσουσι καὶ γέλωτα ταῦτα οἱ περὶ τὰ συμπόσια καὶ τὰς εὐωχίας πραγματευόμενοι καὶ πολυτελεῖς τραπέζας μεταδιώκοντες, οἳ ὀρνέων καὶ ἰχθύων καὶ κρεῶν καὶ τῆς ὁμοτρόπου φλυαρίας ἄθλιοι δοῦλοι, μήδ' ὄναρ ἀληθοῦς ἐλευθερίας γεύσασθαι δυνάμενοι. Ὧν ὀλίγα φροντιστέον τοῖς κατὰ θεὸν πρὸς*

Quodsi quis contra dicere velit, personatum nostrum *ἁπλᾶς τροφάς* intelligere nonnisi *ἁπλουστάτας*, quia infra (p. 103 E)

τὴν τοῦ ὄντος ὄντως ἀρέσκειαν ζῆν ἐγνωκόσιν, οἳ τῶν σαρκὸς ἡδονῶν ἀλογεῖν πεπαιδευμένοι τὰς τῆς διανοίας χαρὰς καὶ εὐπαθείας, θεωρίᾳ τῶν τῆς φύσεως ἐνασκούμενοι, μεταδιώκουσιν" —

„de agric. N." § 2 ante med. (I, 301 prope fin. M.):

„Ἐπεὶ δὲ νηπίοις μέν ἐστι γάλα τροφὴ, τελείοις δὲ τὰ ἐκ πυρῶν πέμματα" κτλ. —

„de somniis" II, § 7 in. (I, 665 med. M.):

„Σιτίοις καὶ ποτοῖς τρεφόμεθα καὶ ἂν ᾖ εὐτελεστάτη μᾶζα καὶ ὕδωρ ναματιαῖον. Ἔτι οὖν ἡ κενὴ δόξα προσέθηκεν ἀμήτων καὶ μελιπήκτων πεμμάτων γένη μυρία καὶ οἴνων ἀμυθήτων πολυέργους καὶ παμποικίλους κράσεις πρὸς ἀπόλαυσιν ἡδονῆς μᾶλλον ἢ πρὸς μετουσίαν τροφῆς παρηρτυμένας. Πάλιν ἡδύσματα πρὸς ἐδωδὴν ἀναγκαῖα γήτεια καὶ λάχανα καὶ πολλὰ τῶν ἀκροδρύων καὶ τυρὸς καὶ εἴ τι ἄλλο ὁμοιότροπον· εἰ δὲ θέλεις ἐπὶ σαρκοβόρων ἀνθρώπων, ἰχθῦς ἔτι καὶ κρέας πρὸς τούτοις γράφομεν. Ἆρ' οὖν οὐκ αὔταρκες ἦν ἀπανθρακίσαντας καὶ αὐτοσχεδίας ὀπτήσαντας πυρὶ, τρόπον ἡρωϊκῶν ὄντως ἀνδρῶν προσφέρεσθαι; κτλ. —

ibidem II, § 23, in. (I, 679 med. M.):

„Τὰ δὲ τῆς γαστριμαργίας εἴδη πόσις τε καὶ βρῶσις, ἀλλὰ τῆς μὲν οὐ ποικίλων, τῆς δὲ μυρίων ὅσων ἡδυσμάτων καὶ παραρτυμάτων χρεία. Ταῦτα μέντοι δυσὶ φροντισταῖς ἐπανατίθεται· τὰ μὲν τῆς περιέργου πόσεως ἀρχιοινοχόῳ, τὰ δὲ τῆς ἀνθηροτέρας ἐδωδῆς ἀρχισιτοποιῷ. Σφόδρα δ' ἐξητασμένως μιᾷ νυκτὶ φαντασιούμενοι τοὺς ὀνείρους εἰσάγονται· πρὸς γὰρ τὴν αὐτὴν χρείαν σπεύδουσιν ἀμφότεροι, τροφὴν οὐχ ἁπλῆν, ἀλλὰ τὴν μεθ' ἡδονῆς καὶ τέρψεως εὐτρεπιζόμενοι" —

ibidem denique I, § 20 (I, 639 sq. M.), ubi non de solo quidem victu agitur, sed de cultu etiam corporis:

„Φησὶ (sc. *Μωϋσῆς*) *τοίνυν ἑξῆς ὅτι*

„„Ἔλαβεν (sc. *ὁ Ἰακὼβ*) *ἀπὸ τῶν λίθων τοῦ τόπου καὶ ἔθηκε πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ ἐκοιμήθη ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ."" „Θαυμάσαι ἄν τις οὐ μόνον τὴν ἐν ὑπονοίαις πραγματείαν καὶ φυσιολογίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ῥητὴν πρὸς πόνον καὶ καρτερίας μελέτην ὑφήγησιν. Οὐ γὰρ ἀξιοῖ τὸν ἀρετῆς ἐπιμελούμενον ἁβροδιαίτῳ βίῳ χρῆσθαι καὶ τρυφᾶν, ζηλοῦντα τὰς τῶν λεγομένων μὲν εὐδαιμόνων, πρὸς ἀλήθειαν δὲ κακοδαιμονίας γεμόντων, σπουδάς τε καὶ φιλοτιμίας, οἷς πᾶς ὁ βίος ὕπνος καὶ ἐνύπνιόν ἐστι κατὰ τὸν ἱερώτατον νομοθέτην. Οὗτοι μεθ' ἡμέραν, ὅταν τὰ ἐν δικαστηρίοις καὶ βουλευτηρίοις καὶ θεάτροις καὶ πανταχοῦ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀδικήματα διεξέλθωσιν, οἴκαδε ἀφικνοῦνται, τὸν ἑαυτῶν οἶκον, οἱ δυστυχεῖς, καταστρέψοντες, οὐ τὸν τῶν οἰκοδομημάτων ἀλλὰ τὸν συμφυᾶ τῆς ψυχῆς οἶκον, τὸ σῶμα· τροφὰς ἀμέτρους καὶ ἐπαλλήλους εἰσφοροῦντες καὶ πολὺν ἄκρατον ἄρδοντες, ἕως οὗ βύθιος μὲν ὁ*

διαίτας καθαρότητα postulaverit, quid occurrat, non videt. Habet λογισμὸς οἴχηται, τὰ δὲ ὑπὸ γαστέρα, πλησμονῆς ἔκγονα, πάθη διαναστάντα, λύττῃ χρώμενα ἀκαθέκτῳ καὶ προσπεσόντα καὶ ἐμπλακέντα τοῖς ἐπιτυχοῦσι, τὸν πολὺν οἶστρον ἀπερεύγοντα, λωφήσῃ. Νύκτωρ δὲ, ὁπότε καιρὸς εἴη πρὸς κοῖτον τραπέσθαι, πολυτελεῖς κλίνας καὶ εὐανθεστάτας στρωμνὰς εὐτρεπισάμενοι, μαλακῶς σφόδρα κατακλίνονται, τὴν γυναικῶν ἐκμιμούμενα τρυφήν. . . . Τοιοῦτος οὐδὲ εἷς γνώριμος τοῦ ἱεροῦ λόγου, ἀλλ᾽ οἱ πρὸς ἀλήθειαν ἄνδρες, σωφροσύνης καὶ κοσμότητος καὶ αἰδοῦς ἐρασταὶ, ἐγκράτειαν, ὀλιγόδειαν, καρτερίαν, ὥσπερ κρηπῖδάς τινας ὅλου τοῦ βίου καταβεβλημένοι, ψυχῆς ἀσφαλεῖς ὑποδρόμους, οἷς ἀκινδύνως καὶ βεβαίως ἐνορμιεῖται· χρημάτων καὶ ἡδονῆς καὶ δόξης κρείττους, σιτίων καὶ ποτῶν καὶ αὐτὸ μόνον τῶν ἀναγκαίων, ἐφ᾽ ὅσον μὴ νεωτερίζειν ἄρχεται λιμὸς, ὑπερόπται· πεῖναν δέχεσθαι καὶ δίψος, θάλπος τε καὶ κρύος καὶ ὅσα ἄλλα δυςκαρτέρητα, ὑπὲρ ἀρετῆς κτήσεως ἑτοιμότατοι· ζηλωταὶ τῶν εὐποριστοτάτων, ὡς μηδ᾽ ἐπ᾽ εὐτελεῖ χλαίνῃ ποτὲ δυςωπηθῆναι, τὸ ἐναντίον δὲ τὰς πολυτελεῖς ὄνειδος καὶ μεγάλην τοῦ βίου ζημίαν νομίσαι. Τούτοις πολυτελής μέν ἐστι κλίνη μαλακὸν ἔδαφος· στρωμνὴ δὲ θάμνοι, πόαι, βοτάναι, φύλλων πολλὴ χύσις, τὰ δὲ πρὸς κεφαλὴν λίθοι τινὲς ἢ βραχεῖς γεώλοφοι τοῦ ἰσοπέδου μικρὸν ἀνέχοντες. Τὸν βίον τοῦτον οἱ μὲν τρυφῶντες σκληροδίαιτον, οἱ δὲ πρὸς καλοκἀγαθίαν ζῶντες ἥδιστον ὀνομάζουσιν· ἀνδράσι γὰρ οὐ λεγομένοις ἀλλ᾽ οὖσιν ὄντως ἐφαρμόζει. Οὐχ ὁρᾷς, ὅτι καὶ νῦν βασιλικαῖς ὕλαις καὶ παρασκευαῖς περιουσιάζοντα τὸν ἀθλητὴν τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων εἰςάγει χαμευνοῦντα καὶ λίθῳ προσκεφαλαίῳ χρώμενον, καὶ μικρὸν ὕστερον ἐν ταῖς εὐχαῖς ἄρτον καὶ ἱμάτιον, τὸν φύσεως πλοῦτον, αἰτούμενον; Ἐπειδὴ τὸν ἐν ταῖς κεναῖς δόξαις ἐχλεύαζεν ἀεὶ καὶ θαυμαστικῶς ἔχοντας αὐτοῦ κατεκερτόμει. Οὗτός ἐστι παράδειγμα ἀρχέτυπον ἀσκητικῆς ψυχῆς, ἐκτεθηλυμένῳ παντὶ πολέμιος" — „fragm." ed. Lips. 1829 T. VI, p. 201, v. 13 sqq. (II, 647 med. M.): „οὐκ ἀναγκαῖον δὲ ἐπὶ τὴν τούτων (sc. τῶν ζῴων) ἀπόλαυσιν ὁρμῆσαι τὸ σοφίας συγγενέστατον χρῆμα, τὸν ἄνθρωπον, μεταβαλόντα εἰς ἀγριότητα τῶν θηρίων. Διὸ καὶ μέχρι νῦν, οἷς λόγος ἐγκρατείας, ἁπαξαπάντων ἀπέχονται, λαχανώδει χλόῃ καὶ καρποῖς δένδρων προσοψήμασιν, ἡδίστῃ ἀπολαύσει χρώμενοι".

752) Philostratus l. l. III, cap. 26 extr., Clemens Alex. „Strom." III, cap. 7, § 60 (vol. 2, p. 246, v. 5 sq. Klotz), Porphyrius „de abst." IV, 17 (p. 179, v. 27 sqq. Nauck); adde Philostratum l. l. II, 26 extr. et 29 prim. propter Phraotae victum e Brahmanum regulâ institutum.

753) Philostratus l. l. VI, cap. 10 med. (p. 214 Kayser): „προςτίθει δὲ (sc. ὁ Θεσπεσίων, ὁ τῶν Γυμνῶν πρεσβύτατος) κἀκεῖνα, ὡς ἀπόχρη τῷ σοφῷ, βρώσεως τε καθαρῷ εἶναι, ὁπόση ἔμπνους" κτλ.

754) „de abst." I, 1 sq. et 5 et 46 sqq. et 52 et 56 — II, 45 et 49, III, 19 et 26 prope med. et extr., et 27 extr., IV, 18 extr.

sane haec vox Pythagorici aliquid vel Essaïci etc., modo conferas de iis, qui exeunte quarto a. Chr. n. saeculo vitae rationem instituerant secundum regulam orphico-pythagoricum, Alexidem apud Athenaeum IV, 161, B sq.: „. . . . *τὰ δὲ καθ' ἡμέραν τάδε· ἄρτος καθαρὸς*[755]) *εἷς ἑκατέρῳ* (sc. *Πυθαγορικῷ*), *ποτήριον ὕδατος· τοσαῦτα ταῦτα*" —

de aliis dubiae aetatis „carmen aureum" 30 (ed. Günther):

„*ἐθίζου* (*εἰθίζου* Stob. Floril. 101, 1, III, 249, v. 28 Mein.) *δὲ δίαιταν ἔχειν καθάρειον, ἄθρυπτον*" —

deque Neopythagoreis Philostratum „vita Apollonii Tyan." I, cap. 8 in.:

„*ἐγὼ δὲ* (sc. *ὁ Ἀπολλώνιος*) *τὸν Πυθαγόρου ζήσομαι* (sc. *τρόπον*) . . . . *καὶ εἰπὼν τοῦτο τὰς μὲν ἐμψύχους βρώσεις, ὡς οὔτε καθαρὰς καὶ τὸν νοῦν παχυνούσας, παρῃτήσατο, τραγήματα δὲ καὶ λάχανα ἐσιτεῖτο, καθαρὰ εἶναι φάσκων, ὁπόσα ἡ γῆ δίδωσι, καὶ τὸν οἶνον καθαρὸν μὲν ἔφασκεν εἶναι πῶμα ἐκ φυτοῦ οὕτως ἡμέρου τοῖς ἀνθρώποις ἥκοντα, ἐναντιοῦσθαι δὲ τῇ τοῦ νοῦ συστάσει διαθολοῦντα τὸν ἐν τῇ ψυχῇ αἰθέρα*" —

de Essaeis (pythagorizantibus) denique Iosephum „B. J." II, 8, 5:

„*προκατεύχεται δ' ὁ ἱερεὺς τῆς τροφῆς ἁγνῆς οὔσης καὶ καθαρᾶς κτλ.*[756])

---

[755]) oppositus apud Hippocratem „*περὶ διαίτης ὀξέων*" 10 med. (II, p. 300, v. 5 Littré), „*περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς*" cap. 14, in. (I, p. 600 Littré), apud Ps. Hippocratem „*περὶ διαίτης*" II, 42 (T. VI, p. 538 sq. Littré), et III, 79 ante med. (T. VI, p. 624, v. 12 Littré) et III, 80 (p. 626, v. 12 Littré), apud Athenaeum III, p. 109, c. *συγκομιστῷ* i. e. *ἐξ ἀσήτων ἀλεύρων γενομένῳ*, pani igitur e farinâ non cribratâ facto. Vide Athenaeum I, 115, c. fin. ac, sîs, Galenum „*τῶν Ἱπποκράτους γλωσσῶν ἐξήγησις*" XIX, p. 142 Kühn, cuius verba haec sunt: *συγκομιστοὶ ἄρτοι· ῥυπαροί, διὰ τὸ πάντα ἅμα τὰ ἄλευρα συγκομίζεσθαι καὶ μὴ διακρίνεσθαι*" — aetatisque multo superioris Ps. Hippocratem „*περὶ παθῶν*" 52 in. (T. VI, p. 260, v. 4 ab imo, Littré), a quo hic ipse panis appellatur *ἀνέρειχτος*.

Alibi aliis de rebus, velut de „mente" Anaxagorae nomen *ἁπλοῦς* idem declarat, quod *ἀμιγής* et *καθαρός* — cfr. Aristoteles „de an." I, 2, 405, A, 16 sq., III, 4, 429, A, 18, B, 23 — „Phys." VIII, 5, 256, B, 25 et 27.

[756]) cfr. Porphyrius apud Eusebium „Pr. Ev." IX, 3, 8 (vol. 1, p. 470, v. 10 sq. Dindorf).

Nec tamen satis causae esse arbitror, cur Neopythagoreismi coniectura moveatur aut alīus cuiusdam de illis, quarum iniecta mentio est, disciplinis, aut denique iam veteris Academiae Xenocratis et Polemonis, qui de carnibus dissuadebant.[757]) Non aliud enim quidquam sonuisse isti videtur *καθαρότης* illa, nisi victum e lege gymnastarum medicorumque[758]) i. e victum eiusmodi, qui ad valetudinem refertur et ad vires, non ad voluptatem, vel victum eorum, qui turpe iudicant diffluere luxuriâ et delicate ac molliter vivere, honestum parce, continenter, severe, sobrie.[759]) Oppositae sane *ἁπλαῖ τροφαί* v. c. apud Plutarchum *ποικίλαις* („Sympos." IV, probl. 1 — II, 660, D, 661, A, 663, E, Wytt —), *πολυμιγίᾳ* (II, 661, E, Wytt), *πολυοψίᾳ* (II, 662, A), *μικτῇ καὶ συνηδυσμένῃ τροφῇ* (II, 661, B), *πολυτελείαις* (II, 664, B), eaeque cum *ἀναίματοι* esse dicuntur (II, 660, F) tum *μονοειδεῖς* (II, 661, B sq) i. e. nihil habentes admixtum dispar, et pariter atque illae Neopythagoreorum constare videntur *ἄρτῳ* (II, 660, D), *τυρῷ* et *ἰσχάσιν* (II, 660, E), *ὄψων τοῖς λιτοῖς καὶ ὑγιαίνουσιν* (II, 660, F), quae hoc quidem loco non de carnibus intelligenda arbitror. Sed ideone harum geminas putem auctoris lib. *ἁπλᾶς τροφάς*?

Non, opinor, quia hic victum tenuem aut prodesse dixit aut obesse, ac certe *μετεμψύχωσιν* reiecit p. 104 D eoque ipso cur citra sanguinem alendum corpus sit, de causis unam,[760]) nec Plutarchus ille Chaeronensis *ἀφελείᾳ* (*καὶ καθαριότητι*) *τῆς διαίτης*

---

[757]) cfr. Clemens Alex. „Strom." VII, cap. 6, § 32 (vol. 3, p. 229, v. 25 sqq. Klotz): „*δοκεῖ δὲ Ξενοκράτης, ἰδίᾳ πραγματευόμενος περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ζῴων τροφῆς, καὶ Πολέμων ἐν τοῖς περὶ τοῦ κατὰ φύσιν βίου συντάγμασι σαφῶς λέγειν, ὡς ἀσύμφορόν ἐστιν ἡ διὰ τῶν σαρκῶν τροφή, εἰργασμένη ἤδη καὶ ἐξομοιουμένη ταῖς τῶν ἀλόγων ψυχαῖς*".

[758]) non omnium quidem; excipiendus autem praeter Pythagoricos cum aliis dubito num Ps. Galenus quoque sit, qui „*εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός*" cap. 13 (vol. 14, p. 728, v. 3 sqq. Kühn): „*ἐν ὑγείᾳ δέ* — inquit — *συντηρητέον τὸν ἄνθρωπον τοῖς τε συνήθεσι γυμνασίοις χρώμενον καὶ τροφαῖς ταῖς κατὰ χώραν ἐν ἑκάστῃ ὥρᾳ τετηρημέναις*", quia a carnibus abstinentiam hoc loco laudari, non satis mihi constat.

[759]) cfr. Clemens Alex. „Paedag." III, cap. 10, § 51 (vol. 1, p. 315, v. 3 sqq. Klotz), qui *δίαιταν καθαράν* intelligit *καθαρὰν ἑκατέρας κακίας, τρυφῆς τε καὶ φειδωλίας*".

[760]) cfr. Zellerus III, 1, 605 — III, 2, 82 ed. II.

esum carnium exclusum[761]) putavit „Symp.“ II, probl. 10 (II. 644, B sqq. Wytt.):

„Τότε οὖν αἱ νεμήσεις ἐξέπεσον, ὅτ᾽ ἐπεισῆλθον αἱ πολυτέλειαι τοῖς δείπνοις· οὐ γὰρ οὖν, οἶμαι, πέμματα καὶ κανδύλους καὶ καρυκείας, ἄλλας τε παντοδαπὰς ὑποτριμμάτων καὶ ὄψων παραθέσεις διαιρεῖν, ἀλλ᾽ ἐξηττώμενοι τῆς περὶ ταῦτα λιχνείας καὶ ἡδυπαθείας προήκαντο τὴν ἰσομοιρίαν. Τεκμήριον δὲ τοῦ λόγου, καὶ νῦν ἔτι τὰς θυσίας καὶ τὰ δημόσια δεῖπνα πρὸς μερίδα γίνεσθαι διὰ τὴν ἀφέλειαν καὶ καθαριότητα τῆς διαίτης. Ὥστε ὁ μὲν τὴν νέμησιν ἀναλαμβάνων ἅμα συναπασώζει τὴν εὐτέλειαν“.

Quare vix vereor, ne in hoc errem, quod Ps. Timaei ἁπλᾶς τροφάς et ἁπλᾶς intellexi et ἁπλουστάτας eiusque διαίτας καθαρότητα — de quâ etiam dubitandum quidem et diutius cogitandum esse concedo — non in eodem genere posui, quo victum (cultumque?) Pythagoreorum, neve, quod similem duco eius, qui Platoni[762]) probatur in Republicâ eique, licet carne non interdictâ, simplex videtur, ποικίλος autem Marcioni, quem Plutarchus l. l. II, 464, A haec fecit dicentem:

„Ἐκεῖνό μοι φύλαττε καὶ μέμνησο (sc. ὦ Φιλῖνε), τὸ ποικίλον ὡς οὐκ ἐν ἀβυρτάκαις καὶ κανδύλοις καὶ καρύκαις ἐστίν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν περίεργα καὶ σπερμολογικά. ποικιλίαν δὲ καὶ Πλάτων παρέχει τοῖς καλοῖς καὶ γενναίοις ἐκείνοις πολίταις, παρατιθεὶς βολβούς, ἐλαίας, λάχανα, τυρόν, ὀψήματα παντοδαπά. πρὸς δὲ τούτοις οὐδὲ τραγημάτων ἀμοίρους περιορᾷ δειπνοῦντας“.

Exitu loci: „καὶ ταῦτα μὲν αἴτια ἐκ τῶν γενετόρων καὶ στοιχείων ἐπάγεται μᾶλλον ἢ ἐξ ἁμέων“ ex inopinato auctor lib., minime sibi constans, iam non amplius cogitavit de causis cum virtutis tum vitiositatis, sed — ut declarat exceptio eius „ὅτι μὴ ἀργία ἐστὶν, ἀφισταμένων ἁμῶν τῶν ποθακόντων ἔργων“ — unius vitiositatis, de quâ solâ Plato dixerat. Quâ in re videte novam istius dementiam, videte, ut, dum variando[763]) e suspicione furti

---

[761]) exclusum vero Ps. Plutarchus „de esu carnium“ I, 1, II, 1 sqq.

[762]) et qui Xenophonti apud Ciceronem „off.“ II, 24, 86:

„. . valetudo sustentatur . . . continentiâ in victû omni atque cultu“ — etc.

[763]) cfr. „Plat. Tim.“ p. 87 B: „προθυμητέον μέν, ὅπῃ τις δύναται — ἑλεῖν“.

expedire sese voluit, induat. Quid enim potius in hac tantâ inconstantiâ suspicari possumus, quam id, quod necesse est, non sua istum edidisse, sed imitatione, hîc quidem parum callidâ, e Platonis Timaeo expressa?

Concentum — ex parte quidem — servant extrema illa cum Plat. Tim. p. 87 B:

„ὧν αἰτιατέον μὲν τοὺς φυτεύοντας ἀεὶ τῶν φυτευομένων μᾶλλον“ κτλ.,

plane autem, nisi illud urgeas, educationem non ad solos pertinere parentes, cum p. 86 E:

„κακὸς μὲν γὰρ ἑκὼν οὐδείς· διὰ δὲ πονηρὰν ἕξιν τινὰ τοῦ σώματος καὶ ἀπαίδευτον τροφὴν ὁ κακὸς γίγνεται κακός“

et cum Platonis conclusione p. 87 B:

„ταύτῃ κακοὶ πάντες οἱ κακοὶ διὰ δύο ἀκουσιώτατα γιγνόμεθα“, quibus locis duplicem vitiositatis causam esse aperte dicit.

Sed eorum placita, quamquam eodem spectant, tamen paullulum inter se differunt. Quantum enim uterque a nobismet ipsis culpae demovet, tantum auctor lib. confert non modo in parentes, sed etiam in elementa i. e. in vitiositatem corporis, cum Plato hoc quoque corporis vitium assignet vel parentibus vel educatoribus.

Ac de re quidem satis dictum est.

Restat, ut in medium proferatur auctoris nostri a Platone alienus mos verborum.

Vox „δυςαισθησία“ (p. 102 E), quae ab isto habetur in numero morborum animi, apud Platonem desideratur, occurrit apud Galenum „περὶ δυςπνοίας“ I, cap. 1 (vol. 7, p. 753 Kühn):

„Ὅτι μὲν ἡ δύςπνοια βλάβη τις τῆς ἀναπνοῆς ἐστιν, ὥςπερ ἡ δυςαισθησία τῆς αἰσθήσεως, ... ἱκανὸν ἐνδείξασθαι τοὔνομα“ —

et „περὶ τῶν συμπτωμάτων διαφορᾶς“ cap. 2 (vol. 7, p. 53, v. 4 ab imo, Kühn), cap. 3 (p. 56, v. 9 sq. K.), „περὶ αἰτίων συμπτωμάτων“ I, 2 (vol. 7, p. 90, v. 6 K.), cap. 4 (p. 107, v. 6 ab imo), cap. 5 (p. 109, v. 1), cap. 8 (p. 144, v. 1 et 3) III, cap. 5 (vol. 7, p. 237, v. 7 τῶν ἐντέρων quidem) III, 11 (vol. 7, p. 270, v. 10 K.). alibi, et apud Ps. Galenum „ὅροι ἰατρ.“ 385 (vol. 19, p. 442 Kühn).

„ἁ ὁρμητικὰ δύναμις“ (p. 102 E), vox Platoni incognita,

usitata Stoae veteri — cfr. Plutarchus „adv. Colotem“ cap. 26 (II, 1122, B, sq. Wytt. *τὸ ὁρμητικὸν τῆς ψυχῆς*) — et recentiori — cfr. Arrianus „Epictet. Diss.“ I p. 7, v. 13 Upt. *δύναμις ὁρμητική* —, Philoni J. et Plutarcho (v. supra) et Numenio — cfr. Eusebius „Pr. Ev.“ XI, 18, 24 Gaisford (vol. 2, p. 42, v. 11 Dindorf) — et Alexandro Aphr. *περὶ ψυχῆς* I, fol. 136, B, v. 14 sq., v. 22, v. 33 a summo, v. 4 ab imo, fol. 137, A, 13 et 16 et 22 a summo et 14 ab imo, fol. 137, B, 3, fol. 141, A, 12 et 22, B, 4, ibidem II, fol. 143, A, v. 22, v. 19, v. 16, v. 8 peraeque ab imo, fol. 143, B, 4, fol. 146, B, v. 8 et 11, quibus Alexandri locis modo *ὁρμητικὴ δύναμις* legitur, modo *τὸ ὁρμητικόν*, et Clementi Alex. „Strom.“ II, cap. 3, § 11 (vol. 2, p. 129, v. 8 Klotz, *τὸ ὁρμητικόν*). Quâ de facultate simul cum reliquis quoniam supra satis multa diximus, assume illinc, quae ad hunc locum pertinent. Adde huc, et ipsum nomen „*ὁρμητικός*“ inde ab Aristotele demum („H. A.“ VI, 18, 572, A, 8, B, 24, VIII, 12, 597, A, 29, alibi) suppeditare.

Vocem „*ἀνορεξία*“, reperi apud Dioscoridem demum,[764]) apud Aretaeum Capp. „*περὶ ὀξέων νούσων θεραπευτικόν*“ II, cap. 3 (p. 213, v. 8 Ermerins), apud Archigenem — cfr. Aëtius „tetrab.“ lib. IV, p. 65, B, v. 48, ed. graec. Ald. 1534, apud Cassium iatr. „Probl.“ 30 (p. 155, v. 18 Ideler), apud Galenum „*περὶ τῶν συμπτωμάτων διαφορᾶς*“ cap. 4 (vol. 7, p. 62, v. 7 ab imo, Kühn), „*περὶ αἰτίων συμπτωμάτων*“ I, cap. 7 (vol. 7, p. 128, v. 5 et v. 7 K.), „*περὶ πλήθους*“ cap. 11 (vol. 7, p. 582, v. 5 K.), apud Ps. Galenum „*εἰςαγωγή*“ cap. 13 (vol. 14, p. 751, v. 6 et v. 16, p. 752, v. 3 et v. 10 Kühn), apud Ps. Alexandrum denique Aphr. — cfr. Aristotelis opera omnia ed. A. F. Didot (T. IV, p. 297) probl. ineditorum sect. II, 19 —, sed hi quidem omnes stomachi fastidium intelligunt. Erat autem certe *ἀνορεξία*, et illâ quidem vi impropriâ, terminus Stoae,

---

[764]) Propter dubiam aetatem negligo Ps. Hermetis Trismegisti *ἰατρομαθηματικά*, in quibus quater legitur *ἀνορεξία* cap. 3, § 4. § 27, § 31, § 50 (p. 390, v. ult., p. 393, v. 13 et v. 30, p. 395, v. 23 apud Idelerum „physici et medici gr. minores) eiusque *περὶ κατακλίσεως νοσούντων περιγνωστικὰ κτλ.*, in quibus quinquies, p. 434, v. 1, p. 436, v. 26, p. 437, v. 11 et v. 22, p. 439, v. 18 apud Idelerum l. l.

constitutus a Chrysippo aut a Posidonio demum (cfr. Cicero „Tusc. Disp.“ IV, 10, 23 et quae supra diximus).

Vox „ἀπροπετία“ (p. 102 E), nusquam alibi scripta esse videtur. [765])

Nomen „παθητικός“ (p. 102 E), Aristotelis est „de an. II, 12, 424, B, 14 alibique sexcenties (cfr. „index Aristot.“ Bonitzii); τὸ παθητικὸν μόριον τῆς ψυχῆς oppositum τῷ μορίῳ τῷ λόγον ἔχοντι „Polit.“ I, 5, 1254, B, 8, Theophrasti „de sens. et sens.“ § 2 (T. I, p. 647, v. 9 ab imo, Schneider), „H. Pl.“ V, 9, 7 in., „C. Pl.“ I, 4, 4 extr., IV, 12, 13, V, 6, 12 extr., Chrysippi et Posidonii – cfr. Galenus „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.“ IV, cap. 7 (vol. 5, p. 422 Kühn) —, alibi, Philonis J. apud Eusebium „Pr. Ev.“ VIII, 13, 2 (vol. 1, p. 448, v. 10 Dindorf), Plutarchi I, 36, A, 38, A, II, 38, A, 61, D, 82, F, 666, C, 757, C, 783, E, 945, B, 1023, C sq. 1025, D, 1026, A, E, 1094, A, fragm. II (T. V, pars 2, pag. 709, A sq., p. 710, B, p. 715, B sq., p. 717, B sq. Wytt.), Ptolemaei „μαθηματ. σύνταξις“ I, prooem. (vol. 1, p. 4, v. 16 Halma), „τετράβιβλος“ I, p. 19, v. 6 Oporin., II, p. 62, v. 8, III, p. 148, v. 6 ab imo, p. 169, v. 10 τὸ παθητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς, p. 171, v. 5 τὸ παθητικόν, p. 172, v. 15 ed. Bas. Io. Oporin., „ἁρμονικά“ I, cap. 3 („opera math.“ ed. Wallis. III, p. 5, v. 9 ab imo) III, cap. 3 (Wallis l. l. III, p. 130 v. 5 ab imo), Clementis Alex. „Strom.“ IV, cap. 23, § 154 (vol. 2, p. 361, v. 33 Klotz), VI, cap. 7, § 54 extr. (vol. 3, p. 130, v. 31 sq. Kl.) VI, cap. 9, § 71 (vol. 3, p. 141, v. 5 sq. et v. 10 sq. Kl.): „οὐδὲν . . . . κίνημα παθητικόν, οὔτε ἡδονὴ οὔτε λύπη . . παθητικὰ κινήματα, οἷον θάρσος, ζῆλος, χαρά, ἐπιθυμία“, VI, cap. 9, § 74 (vol. 3, p. 143, v. 3 Kl.) VI, cap. 16, § 135 (vol. 3, p. 182, v. 24 Kl.), „Protrept.“ cap. 2, § 36 (vol. 1, p. 30, v. 31 Klotz), Alexandri Aphr. „φυσικῶν σχολιῶν“ III, 14 (p. 209, v. 18 et p. 210, v. 11), „περὶ ψυχῆς“ II, fol. 144, B, 10 et 12 et 14 et 19, eorumque plurimis (v. supra!) nota etiam, Chrysippo quidem non probata, [766]) δύναμις παθητική sive τὸ παθητικόν, solita

[765]) v. not. 619.

[766]) cfr. Galenus „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.“ V, cap. 6 (vol. 5, p. 476 Kühn), ibidem cap. 5 (p. 468 K.) et VII cap. 2 (p. 515 extr. Kühn).

Galeno vox „τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς“ vel nude „τὸ παθητικόν“ („περὶ Ἱπποκράτους καὶ Πλάτ. δογμ. V, 5 (vol. 5, p. 466, v. 5 et 2 ab imo, Kühn) V, 6 (p. 475, v. 4 et 16, p. 476, v. 11) VI, 1 (p. 509, v. 9 et p. 512, v. 3 Kühn)), qui hîc alibique sexcenties hoc communi nomine designat *τὸ θυμοειδές* et *τὸ ἐπιθυμητικόν*.

„ἁ λογικὰ δύναμις“ (p. 102 E), cognita vox Chrysippo (cfr. Galenus „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.“ IV, 6 [vol. 5, p. 409, v. 2 ab imo, et p. 410, v. 11 Kühn]), Diodoto *τὸ λογικόν* quidem (cfr. Plutarchus „πότερον ψυχῆς ἢ σώματος ἐπιθυμία καὶ λύπη“ fragm. 6 [T. V, pars 2, p. 700 C, Wytt.]), Posidonio *τὸ λογικόν* (cfr. Galenus l. l. V, 6 [vol. 5, p. 474, v. 3 ab imo]), Philoni J. *ἡ λογικὴ δύναμις* „de fortitudine“ § 3 ultra med. (II, 377 extr. M.), usitatum quidem magis probatumque ipsi *τὸ λογικόν* sive *τὸ λογικὸν μέρος εἶδος*ve *τῆς ψυχῆς* (v. supra), Plutarcho (v. supra), Epicteto — cfr. Arrianus „Epictet. Diss.“ I, 1 (p. 6, v. 4 Upt. *ἡ λογικὴ δύναμις*) et *τὸ λογικόν* ibidem I, 5 (p. 31, v. 5 Upt.) —, Claudio Ptolemaeo (v. supra), Galeno „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.“ IV, cap. 6 — vol. 5, p. 403, v. 3 ab imo, p. 413, v. 7 ab imo, Kühn (*ἡ λογικὴ δύναμις*) (interpositâ voce „τὸ λογικόν“ p. 413, v. 2 K.) V, 1 (vol. 5, p. 431, v. 8 K.) V, 2 (p. 432, v. 2 K.) V, 7 (p. 486, v. 2 Kühn), alibi, Alexandro Aphr. „περὶ ψυχῆς“ l. l. I, fol. 128, B, 13 et 18, fol. 135, A, 23 sq., fol. 136, B, 11, fol. 137, B, 15 ab imo et 12 indidem, fol. 140, A, 10 ab imo, II, fol. 146, B, 12 sq., fol. 155, A, 8 ab imo, B, 4 et 7, fol. 158, B, 8, Clementi Alex. „Strom.“ II, cap. 20, § 111 (vol. 2, p. 189, v. 25 sq. Klotz *λογικὴ δύναμις*) II, cap. 20, § 112 (vol. 2, p. 190, v. 7 *λογικὴ ψυχή*) V, cap. 1, § 7 (vol. 3, p. 6, v. 31 sq. *λογικὴ δύναμις*) V, cap. 6, § 37 extr. (vol. 3, p. 28, v. 6) VI, cap 8, § 68 extr. (vol. 3, p. 139 v. 24 sq. *λογικὴ ψυχή*), VI, cap. 8, § 69 (vol. 3, p. 140, v. 5 Kl.) VI, cap. 16, § 136 (vol. 3, p. 183, v. 17 Klotz, *τὸ λογικόν*).

„ἐκφροσύνα“ (p. 102 E), vox perquam rara, apud Pollucem legitur V, 121 et apud scholiastam Euripidis „Hipp.“ 239 (246 — p. 100, v. 1, G. Dindorf).

Euripideum illud „ἔκλυτος“ (p. 102 E), vocabulum Platoni

insolitum, solitum Stoïcis (v. supra), Ps. Plutarcho II, 7, E. fin. Wytt. (ἐν ταῖς ἡδοναῖς ἐκλύτους εἶναι), II, 8, A (ὁ μὲν, sc. βίος ἀπολαυστικὸς, ἔκλυτος καὶ δοῦλος τῶν ἡδονῶν) itemque Theoni Smyrnaeo „de astron." cap. 41, p. 328, v. 11, Archigeni Pneumatico ἔκλυτος (suppl. πληγὴ σφυγμοῦ) apud Galenum „de diff. puls." III, 3 (vol. 8, p. 651, vv. 9 et 10 Kühn), Nicomacho Geraseno „ἁρμονικῆς ἐγχειρίδιον" p. 9, v. 2 Meibom. (ἔκλυτος φωνή), vi cum propriâ tum figuratâ Aretaeo Capp. p. 31, v. ult. Ermerins, p. 37, v. 4 (σφυγμοὶ ἔκλυτοι), p. 120, v. 7 (ἔκλυτοι τὰ μέλεα) p. 125, v. 2, ubi iuvenes, seminis profluvione laborantes, νωθώσεες, ἔκλυτοι κτλ. nominantur, p. 127, v. 3, ubi stomachici ἔκλυτοι, p. 139, v. 11, ubi ὑστερικαί, Antyllo apud Stobaeum „Floril." 101, 18 (III, p. 260, v. 9 Meineke, ἔκλυτος ἀναθυμίασις), Clementi Alex. „Strom." II, cap. 20, § 126 (vol. 2, p. 197, v. 13 Klotz), „Paedag." I, cap. 9, § 78 (vol. 1, p. 161, v. 16 Kl.) I, cap. 12, § 98 (vol. 1, p. 176, v. 24 Kl.) II, cap. 4, § 42 extr. (vol. 1, p. 215, v. 5 Kl., τὸ ἔκλυτον τοῦ φρονήματος), Sexto Empirico „adv. Math." VII, 172 (p. 228, v. 14 Bekker, ἔκλυτος φαντασία), scholiastarum denique Aristophanis — quorum incognitae aetates — vocem „μάσθλης" („Nub." 449) interpretantium.

„συνεργεῖν" (p. 103 A) verbum invenies apud Ps. Aristotelem „Eth. Nicom." III, 11, 1116, B, 31, „M. Mor." I, 4, 1185, A, 35, I, 35, 1198, A, 7, „Eth. Eudem." η', 12, 1245, B, 4, alibi, apud Theophrastum „περὶ πυρός" § 30, in. (T. I, p. 715, v. 8 ab imo, Schneider) § 60 (p. 726, v. 14) § 61 in. (p. 726, v. 21), „περὶ ὀσμῶν" § 7 (I, p. 735, v. 5) et § 8 (p. 735, v. 11 ab imo) et § 32 in. (p. 743, v. 15) et § 33 extr. (p. 744, v. 7) et § 58 (p. 753, v. 3), „περὶ ἀνέμων" § 10 (I, p. 761, v. 17), § 15 (p. 763, v. 18) § 41 (p. 773, v. 11 ab imo), „περὶ κόπων" § 16 (I, p. 805, v. 10 ab imo), „περὶ ἱδρώτων" § 28 (I, p. 819, v. 7 Schneider), „C. Pl." II, 1, 4 extr., II, 12, 4 extr., II, 14, 4 in., II, 18, 1 in., III, 1, 1 sq., III, 16, 4, IV, 6, 8, IV, 8, 3, bis, IV, 8, 4, IV, 11, 4 in., IV, 12, 5 in., IV, 14, 3 extr., V, 1, 1 et 2 et 6 et 10 fin., V, 3, 3 extr., V, 14, 8 extr., V, 15, 2, VI, 18, 12 extr., apud Aeschinem „contra Ctesiphontem" cap. 3 (p. 54, v. 33 Stephan.), apud Demosthenem „κατὰ

Ἀριστογείτονος“ I, cap. 22 extr. (p. 799, v. 11 Reiske), apud Ps. Hippocratem „περὶ τέχνης“ 8 ultra med. (T. VI, p. 14, v. 11 Littré), „ἐπιστολή“ 17 (T. IX, p. 354, v. 11), apud Posidonium, de quo v. Athenaeum V, p. 214, C, apud Hellenistas V. et N. T. (cfr. Schleusnerus), apud Polybium I, 9, 1. IV, 3, 4, alibi, apud Geminum Rhodium „elem. astron.“ cap. 14 (p. 59 D — v. 12 ab imo, Petav.), apud Diodorum Siculum IV, 25 extr. (T. I, p. 314, v. 28 Dindorf), apud Ps. Hippodamum — cfr. Stob. Floril. 103, 26 (IV, p. 8, v. 1 Mein.), apud Philonem J. „de mundi opif.“ § 19 fin. (13 extr. M.) § 24 (16 extr. M.), „quod deus immutab.“ § 19 ante med. (285 extr. M.), „de agric. N.“ § 40 haud longe ab in. (327 ante med. M.), „de migr. Abr.“ § 25 extr. (458 ultra in. M.) § 39 ante med. (471 haud procul ab in. M.), „leg. alleg.“ I, § 32 ultra med. (I, 64 ultra med. M.), „de cherubim“ § 28 extr. (I, 156 prope extr. M.), „de sacrif. Ab. et Caïni“ § 18 in. (I, 175 ante med. M.) § 19 ante med. (I, 196 prope exitum M.), „de spec. leg.“ § 3 ultra med. (II, 272, ante med. M.), „de iudice“ § 2 med. (II, 345 prope extr. M.), „de praemiis et poenis“ § 7 prope fin. (II, 415 ultra med. M.), „περὶ μετονομαζομένων“ § 44 prope fin. (617 extr. M.), „de somniis“ I, 25 ante med. (644 med. M.), „fragm.“ ed. Lips. 1829, II, p. 199, v. 13, apud Ps. Philonem „de mundo“ § 21 med. (622 fin. M.), „de incorrupt. mundi“ § 19 (506 M.) § 26 extr. (514 extr. M.), apud Epictetum — cfr. Arrianus „Epictet. Diss.“ IV, 1 (p. 562, v. 9 Upt.), apud Athenaeum Pneumaticum — cfr. Oribasius vol. 3, p. 85, v. 13 et p. 87, v. 12 Buss. et Dar. —, apud Archigenem, quem laudat Galenus vol. 12, p. 657, p. 676, p. 976 Kühn, apud Heliodorum — cfr. Oribasius XLIV, 9 (vol. 3, p. 578, v. 1 et 5 Buss. et Dar.), apud Cassium iatros. „Probl.“ 1 extr. (p. 146, v. 3 Ideler) „Probl.“ 25 extr. (p. 153, v. 16) „Probl.“ 36 (p. 157, v. 5) „Probl.“ 62 (p. 163, v. 1 Ideler), apud Rufum — cfr. Oribasius VIII, 21 (vol. 2, p. 198, v. 7 Buss. et Dar.) LIV, 2 (vol. 3, p. 85, v. 13 et p. 87, v. 12) —, apud Plutarchum II. 64, C, 137, E, 138, C, 662, B, 819, B, alibi, apud Appianum „Hisp.“ cap. 8 fin. (vol. 1, p. 52, v. 28 Bekker), apud Ptolemaeum „μαθηματ. σύντ.“ I, prooem. (vol. 1, p. 4, v. 1 Halma)

XIII, epilogus (vol. 2, p. 432, v. 8 Halma), „Tetrabiblos“ I, p. 10, v. 7 ab imo, Oporin., III, p. 108, v. 6, p. 144, v. 15, p. 152, v. 11, p. 167, v. 17, p. 170, v. 3 ab imo, p. 173, v. 3, IV, p. 181, v. 10, p. 196, v. 6 ab imo, p. 201, v. 3 sq. ab imo, Oporin., apud Galenum vol. 12, p. 665, vol. 14, p. 302, v. 4 ab imo, vol. 19, p. 368, alibi, apud Ps. Galenum „*εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός*“ cap. 8 prope med. (vol. 14, p. 692, v. 6 et 9 Kühn) cap. 10 ultra med. (p. 704, v. 9), „*ὅροι ἰατρ.*“ 51 (vol. 19, p. 360 K.) 55 (p. 361) 87 (p. 368) 156 (p. 392, v. ult.), „*περὶ φιλοσ. ἱστορίας*“ cap. 6 (vol. 19, p. 245, v. 6 Kühn), apud Pollucem V, 85, apud Alexandrum Aphr. „*περὶ εἱμαρμένης*“ cap. 31, p. 98, v. 2 ab imo, p. 100, v. 2, cap. 32, p. 102, v. 16 Orell., „*περὶ ψυχῆς*“ I, in editione Themistii Aldinâ, Venet. 1534, fol. 140, A, 28 et 39, II, fol. 156, B, 6 et 4 ab imo, fol. 158, A, 14 et 12 ab imo, *περὶ μίξεως* l. l. II, p. 614, v. 10 ab imo, p. 615, v. 4, apud Sextum Emp. „Hypot.“ VII, 11, V, 5. 32. 76. 101, apud Clementem Alex. „Strom.“ I, cap. 5, § 30 in. (vol. 2, p. 22, v. 21 Klotz) I, cap. 19, § 93 fin. (vol. 2, p. 66, v. 14 Kl.) I, cap. 20, § 99 extr. (vol. 2, p. 70, v. 27 Kl.) II, cap. 6, § 26 (vol. 2, p. 138, v. 18 Kl.) V, cap. 6, § 38 (vol. 3, p. 28, v. 18 Kl.) V, cap. 8, § 47 (vol. 3, p. 34, v. 17 Kl.) VI, cap. 15, § 123 (vol. 3, p. 174, v. 11 Kl.) VI, cap. 17, § 158 extr. et § 160, (vol. 3, p. 197, v. 35 et p. 199, v. 14 Kl.) VII, cap. 7, § 38 extr. (vol. 3, p. 234 Kl.) VII, cap. 7, § 43 (vol. 3, p. 237, v. 34 Kl.) VII, cap. 7, § 46 (vol. 3, p. 240, v. 27 Kl.) VII, cap. 7, § 48 (vol. 3, p. 242, v. 11 sq. Kl.) VII, cap. 11, § 60 (vol. 3, p. 251, v. 19 Kl.) VIII, cap. 9, § 33 extr. (vol. 3 p. 320, v. 15 Kl.), „Paedagogus“ I, cap. 5, § 22 (vol. 1, p. 119 v. ult. Kl.) II, cap. 2, § 23 (vol. 1, p. 200, v. 11 Kl.) II, cap. 7, § 53 (vol. 1, p. 223, v. 9) II, cap. 9, § 77 (vol. 1, p. 240, v. 19) III, cap. 2, § 6 (vol. 281, v. 31 Klotz).

„*μελαγχολία*“ (p. 103 A) vox in medicorum usu erat cuiusque fere aetatis, velut Ps. Hippocrateorum „*περὶ νούσων*“ I, 3 med. (T. VI, p. 144, v. 12 Littré), „*ἐπιστολή*“ 17 (T. IX, p. 358, v. 12) aliisque missis Aretaei Capp. p. 61, v. 12 Ermerins, Galeni apud Oribasium VII, 23 (vol. 2, p. 86, v. 4 Buss. et Dar.) XLIV, 8 (vol. 3, p. 109, v. 7), alibi, Ps. Galeni „*εἰςαγωγὴ ἢ*

ἰατρός" cap. 13 (vol. 14, p. 740, v. 5 ab imo, Kühn), „*ὅροι ἰατρ.*" 247 (vol. 19, p. 416 Kühn), philosophorum, et Stoïcorum quidem apud Diog. L. VII, 118 et 127, Philonis J., „de conf. ling." § 6 in. (407 med. M.), „quis rer. div. heres sit" § 51 in. (508 fin. M.), „leg. alleg." II, § 17 prope fin. (I, 79 in. M.), „de cherubim" § 33 in. (I, 160, haud procul ab in. M.), „de somniis" II, § 13 in. (670 ante med. M.), Plutarchi I, 434, C, 449, A, II, 81, F, Favorini apud Gellium XVIII, 7 med., Arriani „Epictet. Diss." II, 7 (p. 273, v. 6 Upt.), Alexandri Aphr. „*περὶ ψυχῆς*" II, fol. 156, B, 13, itemque plurali numero et medicorum et philosophorum, et iam Hippocratis quidem „*ἀφορισμοί*" III, 14 (T. IV, p. 492, v. 6 Littré), „*περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων*" 10 prope fin. (T. II, p. 50, v. 12 Littré), post Ps. Hippocratis „*ἐπιστολή*" 24 med. (T. IX, p. 398 v. ult.), Rufi apud Oribasium VII, 26 (vol. 2, p. 137, v. 2 Buss. et Dar), Galeni „*περὶ αἰτίων συμπτωμάτων*" I, cap. 7 (vol. 7, p. 137, v. 8 Kühn), de philosophis Posidonii apud Plutarchum „utrum animi an corporis sit libido et aegritudo" cap. 6, „fragm." T. V, pars 2, p. 700 B, Wytt., et Philonis J. „de cherubim" § 21 med. (I, 151, M. ultra med.), aliorumque.

„*λαγνεία*" (p. 103 A), quae vox si non ab Hippocrate interdum in *σπέρματος* locum reponitur, ut Galeni „*τῶν Ἱπποκράτους γλωσσῶν ἐξήγησις*" sententia fert, at, ni fallor, a Ps. Hippocrate „*περὶ φύσιος παιδίου*" 21, fin. (T. VII, p. 514, v. 5 Littré), quamquam ab hoc ipso § 20 ante med. (p. 508, v. 12 et 14), § 20 ultra med. (p. 510, v. 3 Littré) in locum *λαγνεύματος* sive *ἀφροδισιασμοῦ* — cfr. Ps. Hippocrateus *περὶ διαίτης* libellus I, 35 ultra med. (T. VI, p. 520, v. 7 Littré) II, 58 fin. (p. 572, v. 1 sqq.) III, 68 ante med. (p. 596, v. 9) et ille „*περὶ γονῆς*" 1 extr. (T. VII, p. 572, v. 1 Littré) et „*περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν*" 17 in. (T. VII, p. 206, v. 12), alibi, „*περὶ νούσων*" denique I, 15 prope med. (T. VI, p. 166, v. 10 ab imo) II, 49 extr. (T. VII, p. 76, v. 6 Littré) II, 73 prope fin. (T. VII, p. 112, v. 8) III, 16 ultra med. (T. VII, p. 148, v. 3 ab imo) — legitur apud Xenophontem „Memor." I, 6, 3, Platoni displicuisse videtur, non eicitur ab Aristotele „H. A." VI, 21, 575, A, 21

nec a Ps. Aristotele „Probl." I, 50, 865, A, 33, IV, 3, 876, B, 26, IV, 16, 878, B, 14, eâque aetate, cuius nos praecipue rationem habemus, servatur a Philone J. „de mundi opif." § 26 (19 extr. M.), „V. M." I, § 54 in. (127 M.) I, § 56 (129 med. M.), „περὶ ἀρετῶν καὶ πρεσβείας πρὸς Γάϊον" § 2 extr. (548 med. M.), „de somniis" II, § 21 ultra med. (678 ultra med. M.), „quis rer. div. heres sit" § 22 med. (488 in. M.), „de Abr." § 21 med. (II, 16 ultra med. M.), § 26 haud longe ab in. (II, 20 fin. M.), „de decalogo" § 24 med. (II, 201 med. M.), „de sec. leg." contra moechos etc. § 11 prope extr. (II, 311 med. M.), „de concupiscentiâ" § 2 med. (II, 350 ultra med. M.), a Rufo medico apud Oribasium VI, 38 (vol. 1, p. 543, v. 1 Buss. et Dar.), ab Aretaeo Capp. p. 71, v. 16, p. 78, v. 15, p. 253, v. 18 Ermer., a Plutarcho II, 130, F, Wytt., a Galeno vol. 14, p. 692 Kühn, a Ps. Galeno „εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός" cap. 8 prope med. (vol. 14, p. 692, v. 7 Kühn), a Polluce VI, 189, a Clemente Alex. „Strom." III, cap. 2, § 10 (vol. 2, p. 218, v. 16 Klotz) III, cap. 4, § 27 (vol. 2, p. 226, v. 28 Kl.), „Paedag." II, cap. 6, § 52 (vol. 1, p. 221, v. 18 Kl.) II, cap. 10, § 88 (vol. 1, p. 248, v. 14 „λαγνεῖαι") § 89 (p. 248, v. 28) § 93 (p. 250, v. 35 Kl.): „ὕβρις δὲ, ἡ πολυώνυμος καὶ πολυειδὴς, ἐπειδὰν ἐκτραπῇ κατὰ τοῦτο τῆς ἀταξίας τὸ μέρος τὸ κατὰ τὴν Ἀφροδίτην, λαγνεία κέκληται· τὸ λαγνικὸν τὸ δημῶδες καὶ ἄναγνον τὸ περὶ τὰς ὀχείας τὸ καταφερὲς ἐμφαίνοντος τοῦ ὀνόματος", „Paedag." III, cap. 1, § 1 (vol. 1, p. 278, v. 14 Kl. „λαγνεῖαι") III, cap. 11, § 66 in. (vol. 1, p. 323, v. 21 Klotz „λαγνεῖαι"), a Sexto Empirico denique „adv. Math." VI, 34 (p. 755, v. 13 Bekker).

Poëtarum illud „λάβρος" (p. 103 A), obvium apud Hippocratem „περὶ διαίτης ὀξέων" 18 haud longe ab in. (T. II, p. 364, v. 3 ab imo, Littré), obvium etiam apud auctorem „Κωακῶν προγνωσίων" 456 (T. V, p. 686, v. 11 Littré) et 614 (T. V, p. 726, v. 2 ab imo, Littré), Plato repulit, non Aristoteles „Meteor." I, 12, 348, B, 10 et 23, „de generatione animantium" I, 4, 717, A, 23, alibi, non Theophrastus „H. Pl." IV, 7, 1 extr., „de ventis" § 50 in. (I, p. 777, v. 10 Schneider) aut Ps. Hippocrates „περὶ ἀδένων" 1 med. (T. VIII, p. 556, v. 4 Littré), aut Ps. Democritus apud Ps. Hippocratem

„ἐπιστολή“ 23 med. (T. IX, p. 394, v. ult. Littré) aut Polybius XI, 24, 9, non reprobant Hellenistae V. et N. T. — cfr. Schleusnerus —, non Neopythagorei, velut Ps. Hipparchus apud Stobaeum „Floril.“ 108, 81 (IV, p. 48, v. 29 Mein.), non Philo J. „de somniis“ II, § 2 ultra med. (661 ante med. M.), „de confus. ling.“ § 7 med. (408 med. M.), „de migr. Abr.“ § 18 haud longe ab in. (452 ultra in. M.), „leg. alleg.“ II, § 8 med. (I, 71 extr. M.), non Diodorus Siculus III, 15 prope med. (vol. 1, p. 207, v. 8 et v. 10 Dindorf, ed. Lips. 1826) V, 26 ante et post med. (p. 409, v. 19 et 29), non Aretaeus Capp. p. 19, v. 11, p. 25, v. 9, p. 29, v. ult., p. 74, v. 3, p. 134, v. 5 Ermerins, non Rufus apud Oribasium VII, 26 (vol. 2, p. 136, v. 7 Buss. et Dar.), non Plutarchus II, 512, F, 550, E fin., 663, D, 924, B, non Artemidorus „Oneirocrita“ II, 14 (p. 160, v. 15 Reiff.) II, 36 (p. 212, v. 11 R.) IV, 2 (p. 319, v. 7 Reiff.), non Appianus „Hisp.“ 18 (vol. 1, p. 58, v. 21 Bekker), non Numenius — cfr. Eusebius „Pr. Ev.“ XIV, 8, 2 (vol. 2, p. 276, v. 10 Dindorf) —, non Galenus „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.“ II, 6 (vol. 5, p. 263, v. 6 ab imo, Kühn), „περὶ τῶν πεπονθότων τόπων“ VI, cap. 3 (vol. 8, p. 397, v. 9 K.), nec Ps Galenus „εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός“ cap. 16 (vol. 14, p. 769, v. 1 K.), „ὅροι ἰατρ.“ 460 (vol. 19, p. 457, Kühn), nec, opinor, Pollux I, 111, nec Dio Cassius XXXV, 7 (p. 81, 12 Reimarus), XL, 34 (p. 245, 46) XLIV, 52 (p. 415, 4) L, 31 (p. 625, 85) LVI, 21 (p. 821, 1) LXXV, 7 (p. 1249, 68 Reimarus), nec Clemens Alex. „Strom.“ VI, cap. 3, § 28 extr. (vol. 3, p. 114, v. 15 Klotz), nec scholiasta ille — cuius aetatem ignoro — ad Aristophanis „Nub.“ v. 335 (p. 267, v. 11 ab imo, God. Hermann).

„ῥευματίζεσθαι“ (p. 103 B), vox tritissima medicis, velut Ps. Hippocrati „περὶ ὀδοντοφυΐης“ 26 (T. VIII, p. 548, v. 7 Littré), Dioscoridi Pedacio „περὶ ὕλης ἰατρικῆς“ V, 36 (cfr. Oribasius V, 25, vol. 1, p. 402, v. 9 Buss. et Dar.), Servilio Damocrati „Theriaca“ v. 52 Bussemaker — cfr. poëtae gr. bucolici et didactici ed. Didot Parisiis 1851 —, Rufo Ephesio apud Oribasium VIII, 24 (vol. 2, p. 215, v. 2, p. 216, v. 14, p. 218, v. 8 Buss. et Dar.), Athenaeo Pneumatico ibidem IX, 4 (vol. 2, p. 291, v. 7 Buss. et Dar.), Damocrati apud

Galenum vol. 14, p. 92 Kühn, Herodoto apud Oribasium V, 30 (vol. 1, p. 424, v. 4 Buss. et Dar.), X, 8 (vol. 2, p. 403, v. 4, p. 405, v. 2) X, 18 (vol. 2, p. 420, v. ult.), Heliodoro ibidem XLVI, 22 (vol. 4, p. 188, v. 14), Galeno vol. 7, p. 775, v. 6, vol. 13, p. 88 Kühn, alibi, Ps. Galeno denique „εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός“ cap. 16 (vol. 14, p. 769, v. 9, p. 771, v. 3, p. 772, v. 6 ab imo, K.) cap. 17 (p. 779, v. 3) cap. 19 (p. 781, v. 4 ab imo, p. 782, v. 4 K.) cap. 20 (p. 797, v. 2 ab imo), „ὅροι ἰατρ.“ 277 vol. 19, p. 424 Kühn) 364 (p. 439), accepta philosophis, velut Ps. Plutarcho II, 902, A, Wytt., Ps. Galeno „περὶ φιλοσ. ἱστορίας“ cap. 26 (vol. 19, p. 310, v. 7 Kühn), Ps. Alexandro Aphr. „Probl.“ I, 125 (p. 43, v. 20 Ideler) — cfr. Aristotelis opera omnia, editore A. F. Didot Parisiis 1857 T. IV, p. 293, probl. ineditorum sect. I, 15 — p. 296, sect. II, 1), aliis.

Substantivum „ῥευματισμός“,[767]) obvium quidem apud Ps. Hippocratem „Κωακαὶ προγνώσιες“ 567 (T. V, p. 574, v. 2 Littré), quem auctorem nonnulli etiam antiquiorem Hippocrate existimant — secundum Caelium Aurelianum „de acutis morbis“ III, cap. 22, p. 265 ed. Conr. Amman, Amstelodami 1755 —, Asclepiades Bithynus novasse dicitur, qui medicus florebat saeculis a. Chr. n. secundo primoque. Idemne novaverit et verbum ῥευματίζεσθαι, non satis quidem constat, nec tamen probabile non est, quamquam secundum Ps. Plutarchum „plac. phil.“ IV, 17 (II, 902, A, Wytt.) usurpatum esse videtur iam ab Empedocle.

Voce „δαξασμός“ (p. 103 B) quasi privata ac sua utitur auctor. Occurrit autem apud alios „ὀδαξησμός“, velut apud Hippocratem „ἀφορισμοί“ sect. III, 25 (T. IV, p. 498, v. 1 Littré) et explicatur a scholiasta (cfr. notices et extraits des manuscrits médicaux“ etc. par du Daremberg p. 205, no. 8), cui placet forma ὀδαξυσμὸς ἢ ἀδαξυσμός, explicatur, dico, sic: „ὀδαξυσμοὶ ἢ ἀδαξυσμοί· ἔν τισι γὰρ τῶν ἀντιγράφων οὕτως εὕρομεν· εἰσὶ κνησμοὶ μεθ’ ἐρεθισμοῦ“ κτλ.

Forma „ὀδαξησμός“ obvia etiam apud Lycum medicum, quem quo temporum referam, nescio — cfr. Oribasius VIII, 25

[767]) cfr. Fr. G. A. Fabricius „de rheumatismo medicorum veterum fragmenta“ p. 6 sq. Diss. Erlang. 1802.

(vol. 2, p. 226, v. 6 et p. 231, v. 5 Buss. et Dar.) —, apud Rufum ibidem VIII, 24 (vol. 2, p. 208, v. 11, p. 209, v. 2 Buss. et Dar.) et in fragmento Athenaei Pneumatici ibidem vol. 3, p. 193, v. 3 Buss. et Dar. itemque apud Aretaeum Capp. p. 173, v. 13 Ermerins., quo loco *ὀδαξισμόν* [768]) eiecit Ermerinsius, et apud Plutarchum II, 685, E, quo Wyttenbachius, nisus altero Plutarchi loco II, 769, E, et apud Artemidorum „Oneirocrita" V, cap. 69 (p. 423, v. 6 Reiff.), quo Reiffius, apud Aelianum denique „N. A." I, 38 (p. 18, v. 10 Jacobs) VII, 48 (p. 179, v. 4 Jac.).

Nomen „*πτοίαν*" [769]) (p. 103 B) consuetudine triverunt Stoïci notione *πάθους* (cfr. Stob. „Ecl. phys." II, 166), alii aliâ vel pavoris et consternationis vel libidinis, velut Nicander „Al." 212, Polybius I, 39, 14, I, 68, 6, Diodorus Sic. XX, 69, Philo J. „quod det. potiori insid." § 29 med. (I, 212 ultra med. M.), „de exsecr." § 6 haud proc. ab in. (II, 433, in. M.), Plutarchus I, 180, E, 229, B, 537, D, 561, B, 612, D, 728, C (quo postremo loco *τῇ πτοίᾳ* opposita est *προαίρεσις ἔχουσα κρίσιν καὶ λόγον*, subiecta igitur vis temeritatis) 1027, A numero singulari, plurali autem II, 38, A, 100, F, 451, A, 468 E (*αἱ γὰρ σφοδραὶ περὶ τὰ πράγματα πτοῖαι καὶ παρ' ἀξίαν ἐφέσεις καὶ διώξεις ἢ πάλιν ἀποστροφαί*" *κτλ.*), Oppianus „Hal." III, 431, Galenus vol. 5, p. 392 Kühn, Aelianus „N. A." X, 27 (*πτοία εἰς ἀφροδίσια ἰσχυρά*). Interpretatio Hesychii vol. 3, p. 404 Maur. Schmidt N. 4233 haec est:

„*πτοία· πτυρμός, φόβος*",

---

[768]) De formâ „*ἀδαξησμός*" cfr. du Daremberg „notices et extraits des manuscrits médicaux" p. 205, not. 1, de formis aliis Moeris „lex. att." p. 36 Koch.

[769]) cfr. Clemens Alex. „*τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος*"; § 11 (vol. 3, p. 329, v. 37, p. 330, v. 6 Klotz):

„*Τί τοίνυν ἦν τὸ προτρεψάμενον αὐτὸν εἰς φυγὴν καὶ ποιῆσαν ἀπαυτομολῆσαι τοῦ διδασκάλου τῆς ἱκετείας, τῆς ἐλπίδος, τῆς ζωῆς, τῶν προπεπονημένων; πώλησον τὰ ὑπάρχοντά σου. τί δὲ τοῦτό ἐστιν; οὐχ ἃ προχείρως δέχονταί τινες, τὴν ὑπάρχουσαν οὐσίαν ἀποῤῥῖψαι προστάσσει καὶ ἀποστῆναι ἀπὸ τῶν χρημάτων, ἀλλὰ τὰ δόγματα περὶ χρημάτων ἐξορίσαι τῆς ψυχῆς, τὴν περὶ αὐτὰ πτοίαν καὶ νόσον, τὰς μερίμνας, τὰς ἀκάνθας τοῦ βίου, αἳ τὸ σπέρμα τῆς ζωῆς συμπνίγουσιν*".

Etymologici Magni p. 695, 1:

„πτοῖαι· παράλογοι φόβοι, ἐκπλήξεις, κίνδυνοι· οἱ δὲ ταραχαί".

Voci „θυραυλία" (p. 103 B), cui nihil apud Platonem loci est, locum dederunt Aristoteles „de gener. an." V, 3, 783, A, 19 notione vitae sub divo, et vi ac potestate excubiarum ad ianuam Lucianus „de merc. cond." cap. 10 (T. III, p. 227, v. 6 Hemst. et Reiz.), plurali numero Ps. Aristoteles „οἰκονομικῶν" I, 3 extr., p. 1344, A, 4: „καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν τὸ μὲν (sc. τὸ θῆλυ) δυνάμενον ἑδραῖον εἶναι, πρὸς δὲ τὰς ἔξωθεν θυραυλίας ἀσθενές", ubi, quae fiunt extra parietes, opera intelligo, Philo J. „de cherub." § 27 med. (I, 155 extr. M.), ni memoria me defecerit, notione παννυχίων, Plutarchus „quaest. rom." cap. 28 (II, 271, B): „οὐκ οἰκουρίᾳ τὸν Ἡρακλέα χαίρειν, ἀλλὰ ὑπαίθρῳ βίῳ καὶ θυραυλίαις νομίζοντες", ubi Wyttenbachius quidem peregrinationes intelligit, idemque Plutarchus „an vitiositas ad infelicitatem sufficiat" cap. 1, med. (II, 498, C): „Οἱ δὲ νῦν, ἄλυποι καὶ πρακτικοὶ δοκοῦντες εἶναι, μηδενὸς καλοῦντος, ὠθοῦνται δι' ἑαυτῶν ἐπὶ τράχηλον εἰς αὐλὰς καὶ προπομπὰς καὶ θυραυλίας ἐπιπόνους, ἵνα ἵππου τινὸς ἢ πόρπης ἢ τοιαύτης τινὸς εὐημερίας τύχωσι", ubi idem excubias.

Ergo eadem rursus cantilena decantanda mihi est, esse consuetudinem primi et secundi p. Chr. n. saeculi.

Verum, ut aliquando ad diiudicandum veniamus de his libelli locis p. 102 E „ἀρχαὶ δὲ κακίας" usque ad p. 103 C meminerimus, auctorem lib. et Platonem universâ re et totâ sententiâ inter se haudquaquam discordes, docere utrumque, principia morborum animi, quippe qui e malo corporis habitu nascantur et e pravâ educatione corruptisque et institutis et moribus, non tam in nobismet ipsis esse quaerenda, quam in vitiositate corporis nostri et in perversis vel parentibus vel educatoribus.

Quod placitum esse ductum e Socratico illo:

„κακὸς μὲν γὰρ ἑκὼν οὐδείς",

neminem reperies, qui neget. Neque quisquam sumet sibi tantum, ut primariam hanc sententiam, quae familiam ducit, Socrati abiudicet, ascribat Pythagoreis. Gravissimis obrueretur testimoniis Platonis in „Gorgiâ" p. 460 et Xenophontis in „Memorabilibus" III, 9, 4, cuius verba supplentur ab Aristotele „Eth.

Nicom." VII, 3, 1145, B, 26, ubi Socrates posuisse dicitur „οὐθένα γὰρ ὑπολαμβάνοντα πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον, ἀλλὰ δι' ἄγνοιαν", [770])

ab auctore denique Magnorum Moralium I, 9, qui Socratem fecit dicentem:

„οὐκ ἐφ' ἡμῖν γενέσθαι τὸ σπουδαίους εἶναι ἢ φαύλους· εἰ γάρ τις, φησὶν, ἐρωτήσειεν ὁντιναοῦν, πότερον ἂν βούλοιτο δίκαιος εἶναι ἢ ἄδικος, οὐθεὶς ἂν ἕλοιτο τὴν ἀδικίαν" [771]) κτλ.

Immo vero contra, Socratis illud esse, quamquam tribuitur quidem et Democrito, qui paucis tantum annis minor erat, „ἁμαρτίης αἰτίη ἡ ἀμαθίη τοῦ κρέσσονος" fragm. 116, non dico, — iam Epicharmo, cuius in carmine „Ἡρακλῆς παρὰ Φόλῳ" fragm. 56 Ahrens

„Ἀλλὰ μὰν ἐγὼν ἀνάγκᾳ ταῦτα πάντα ποιέω·
οἴομαι οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς οὐδ' ἄταν ἔχων"

verba illa „οὐδεὶς ἑκὼν πονηρός" cum Zellero I, p. 430, not. 5 ed. III interpretor: „nemo suâ sponte miser" — et susceptum a Platone in „Protagorâ" p. 345 E, in „Rep." IX, p. 589 C, alibi, in „Timaeo" denique cum coërcitum tum rationibus ac causis confirmatum. [772])

Age, inquies, ista patefacta sunt. Sed est et duplex vitiositatis causa: hac Plato de re, quaero, num idem alibi sentiat.

Illene? eandem — alterâ quidem ex parte minus excultam — probat in „Rep." III, 407, VII, 491 D, sq., 492 B, sqq. aliisque aliorum sermonum locis, quos collegit Stallbaum „Proleg. ad Gorgiam" p. 20 sqq.

Exspectas etiam, utrum salvum praestare velim, Platonem an auctorem lib.? Non, opinor. Tamen concludam:

Aut Plato illa surripuit ab auctore lib., aut contra. Atqui solidum id est, ut Plato a Socrate petierit et stabilierit: ergo alterum illud, credo, obscurum est, a quo auctor lib., cum praesertim hic ipse sicut loco antecedenti (p. 102 E) Stoae decretis

770) cfr. Henricus Ritter „Gesch. der Philos." II, p. 74 sqq.

771) cfr. „Eth. Nicom." III, 7, 1113, B, 14 sqq. — Brandisius „griech. röm. Philos." II, a, 39. — Zellerus „Phil. der Gr." II, 1, p. 119, not. 2 ed. III.

772) cfr. Zellerus II, 1, p. 718 sqq. ed. III.

terminisque et Philonis J. et Plutarchi (recordare de *αἰσθητικᾳ̃ δύναμει, μναμονικᾳ̃, ὁρμητικᾳ̃, παθητικᾳ̃, λογικᾳ̃,* ac de morbis, *δυςαισθησίᾳ κτλ.*) Platonis sapientiam interpolaverit, ita hoc p. 102 E, p. 103 C potissimum Stoae illius (reminiscere quattuor perturbationes principales, inde a Stoïcis *κατ' ἐξοχὴν πάθεα* nominatas, terminos „*ὁρμαὶ* sc. *πλεονάζουσαι*“ „*ἔκλυτος*“ etc.) simulque Academiae et Lyceï, Stoaeque recentioris, („*ἀπλῶς τε ἀτόπως ἔχεν ποτὶ τὰ πάθεα καὶ ἄρχεσθαι, πέρας ἀρετᾶς καὶ κακίας ἐστίν*).

Non tantum quidem, quantum haec interpolata Stoïcorum etc. sapientia, sed nonnihil tamen habebit firmamenti ac virium suspiciosissima illa auctoris lib. inconstantia, de quâ supra diximus, habebunt denique argumenta, ducta e vocibus „*θυραυλίαι*“, „*πτοῖαι*“, „*ῥευματίζεσθαι*“, „*δαξασμός*“ et vide ne hoc, quod illico ducam e voce „*στοιχεῖον*“. Cum enim auctor lib. scribit: „*καὶ ταῦτα μὲν αἴτια ἐκ τῶν . . . . στοιχείων ἐπάγεται μᾶλλον ἢ ἐξ ἀμέων*“, non duo illa triangula, opinor, significat, nec pyramida reliquaque, nec elementa (inde nata), terram et aquam, aëra et ignem, sed eorum potius qualitates, [773]) nec fere aliud iste ostendit, nisi quod ante verbis „*αἱ τῶν σωμάτων κράσιες*“. Hac autem vi vocabulum „*στοιχεῖον*“ non invaluerat ante Aristotelem. [774])

Iam auctor l. Platonis Timaeum magis magisque relinquit et haeret non tam, opinor, in aliis eiusdem sermonibus, ubi disputatur uberius de vitâ moribusque, sed in Panaetii et Posidonii libris supra laudatis et in aliis aliorum philosophorum praeceptis, quibus nescio an interposita voluerit nonnulla de suis.

[773]) qualitates dico, quandoquidem auctor l. corporis humani elementa nusquam ausus est aperte nominare terram et aquam et aëra et ignem, sed cum Chrysippo qualitates eorum. cfr. Galenus „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*“ V, cap. 3 (vol. 5, p. 548 Kühn): „*ἅπερ δή* (scil. Chrysippi *θερμὰ καὶ ψυχρὰ καὶ ξηρὰ καὶ ὑγρὰ*) *στοιχεῖα δῆλον ὅτι τῶν σωμάτων ἐστίν*“. Ac si forte p. 103, A „*αἱ τῶν σωμάτων κράσιες*“ intellexerit *τὰ σώματα* terram et aquam etc., eum nutare dicam sicut Athenaeum, principem Pneumaticorum, de quo Galeni locum conferas „*περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτην στοιχείων*“ I, cap. 6 (vol. 1, p. 457 Kühn), supra laudatum.

[774]) „de gen. et corr.“ II, 3, 330, A, 30 sqq. — cfr. Zellerus II, 2, p. 336, not. 1.

Ac primum quidem (p. 103 C) praecipua[775]) corporis in medio posuit, ad salutem vel potius ad beatam vitam necessaria, quem in numerum *εὐαισθησίαν* retulit, tametsi antea *δυςαισθησίαν* non in corporis, sed in animi morbis numeravit:

„*ποτὶ δὲ τὸ εὖ ἔχεν*[776]) *τὸ ζῷον, δεῖ τὸ σῶμα ἔχεν τὰς ὑπ' αὐτῷ ἀρετὰς, ὑγίειαν τε καὶ εὐαισθησίαν, ἰσχύν τε καὶ κάλλος*“.

Nemo erit, qui dicat, quin illud Plato probaverit, ad bene beateque vivendum pertinere virtutes corporis,[777]) aut neget, illarum plurimas fuisse a Platone constitutas, nec tamen omnes quattuor quisquam huic ipsi adiudicabit.

Etenim amplexatur ex his quattuor tres tantummodo:

ὑγίειαν, κάλλος, ἰσχύν,

velut in „Legibus“ — ut ab uno de postremis sermonibus incipiam — I, p. 631 C:

ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐλάττονα (sc. *ἀγαθὰ*), *ὧν ἡγεῖται μὲν ὑγίεια, κάλλος δὲ δεύτερον, τό τε τρίτον ἰσχὺς εἴς τε δρόμον καὶ τὰς ἄλλας πάσας κινήσεις τῷ σώματι*“,

quibus *ἀνθρωπίνοις ἀγαθοῖς* — adiuncto etiam quarto quodam extraneo: „*τέταρτον δὲ δὴ πλοῦτος οὐ τυφλὸς, ἀλλ' ὀξὺ βλέπων, ἄν περ ἅμ' ἕπηται φρονήσει*“, — (ut) *θεῖα ἀγαθά* opposuit *φρόνησιν, σώφρονα ψυχῆς ἕξιν, δικαιοσύνην, ἀνδρείαν.*

Praeterea comparent *κάλλος* et *ἰσχύς* inter se apta cumque *ὑγιείᾳ* connexa in „Rep.“ IX, p. 591 B:

„*σῶμα . . . ἰσχύν τε καὶ κάλλος μετὰ ὑγιείας λαμβάνον*“

atque etiam ante in „Menexeno“ p. 246 E, ubi sane requiris *ὑγίειαν.*

---

[775]) cum „praecipua“ dico, non illa Stoïcorum praecipua sive producta (Cicero „Tusc. Disp.“ V, 16, 47), sed bona intelligo.

[776]) cfr. Aristoteles „Eth. Nicom.“ I, 2, 1095, A, 19 sq.:

„*τὸ δ' εὖ ζῆν καὶ τὸ εὖ πράττειν ταὐτὸν ὑπολαμβάνουσι τῷ εὐδαιμονεῖν*“.

[777]) Haud facile enim quisquam obiciet illa „Leg.“ V, 728 D:

„*κόσμιον εἶναι σῶμα οὐ τὸ καλὸν οὐδὲ ἰσχυρὸν οὐδὲ τάχος ἔχον οὐδὲ μέγα, οὐδέ γε τὸ ὑγιεινὸν — καίτοι πολλοῖς ἂν τοῦτό γε δοκοῖ —, καὶ μὴν οὐδὲ τὰ τούτων γ' ἐναντία, τὰ δ' ἐν τῷ μέσῳ ἑκάστης ταύτης τῆς ἕξεως ἐφαπτόμενα σωφρονέστατα ἅμα τε ἀσφαλέστατα εἶναι μακρῷ· τὰ μὲν ὑπέρογκα γὰρ χαύνους τὰς ψυχὰς καὶ θρασείας ποιεῖ, τὰ δὲ ταπεινὰς καὶ ἀνελευθέρους*“.

Sed nusquam assumpsit Plato quartam, „*εὐαισθησίαν*", quam haud scio an *ὑγιείᾳ* inhaerere existimaverit aut in partibus posuerit, non in toto.

Emergit quidem eadem vox in eiusdem Timaeo p. 76 D, ubi crines dicuntur „*εὐαισθησίας . . . οὐδὲν διακώλυμα γενησόμενον*". At, ubiubi de corporis virtutibus disputat, ignorat *εὐαισθησίαν*. Peripatetici demum numero expleto quattuor illas posuerunt virtutes corporis.

Sed antequam hac de re, videte reliqua.

Auctor lib. p. 103 C propriam pulchritudinis vim atque naturam definitione aperit hac:

„*ἀρχαὶ δὲ κάλλους συμμετρία ποτὶ ταὐτῷ τὰ μέρεα καὶ ποτὶ τὰν ψυχάν*" —

simillimâ quidem, sed minus fortasse planâ, Plat. Tim. p. 87 C:

„*πᾶν δὴ τὸ ἀγαθὸν καλόν, τὸ δὲ καλὸν οὐκ ἄμετρον· καὶ ζῷον οὖν τὸ τοιοῦτον ἐσόμενον ξύμμετρον θετέον· ξυμμετριῶν δὲ τὰ μὲν σμικρὰ διαισθανόμενοι ξυλλογιζόμεθα, τὰ δὲ κυριώτατα καὶ μέγιστα ἀλογίστως ἔχομεν. πρὸς γὰρ ὑγιείας καὶ νόσους ἀρετάς τε καὶ κακίας οὐδεμία ξυμμετρία καὶ ἀμετρία μείζων ἢ ψυχῆς αὐτῆς πρὸς σῶμα αὐτό· ὧν οὐδὲν σκοποῦμεν οὐδ' ἐννοοῦμεν, ὅτι ψυχὴν ἰσχυρὰν καὶ πάντῃ μεγάλην ἀσθενέστερον καὶ ἔλαττον εἶδος ὅταν ὀχῇ, καὶ ὅταν αὖ τοὐναντίον ξυμπαγῆτον τούτω, οὐ καλὸν ὅλον τὸ ζῷον — ἀξύμμετρον γὰρ ταῖς μεγίσταις ξυμμετρίαις —, τὸ δ' ἐναντίως ἔχον πάντων θεαμάτων τῷ δυναμένῳ καθορᾶν κάλλιστον καὶ ἐρασμιώτατον*", quibus cfr. „Philebus" p. 64 E:

„*ΣΩ . . . μετριότης . . . καὶ ξυμμετρία κάλλος δήπου καὶ ἀρετὴ πανταχοῦ ξυμβαίνει γίγνεσθαι*".

Nec deest ratio auctori lib. p. 103 C:

„*ἁ γὰρ φύσις οἷον ὄργανον ἁρμόξατο τὸ σκᾶνος, ὑπάκουόν τε εἶμεν καὶ ἐναρμόνιον ταῖς τῶν βίων ὑποθέσεσι*",

ac ne Platoni quidem, qui „Tim." p. 87 D sq. nihil prorsus dissimile explicat et p. 44 E itemque p. 69 C corpus appellat animi quasi vehiculum, de vitis autem in „Republicâ" disserit X, p. 618 sqq.

Finitima vero magis illa Ps. Archytae — apud Stobaeum „Floril." I, 76 (I, p. 32, v. 18 sq. Mein.):

„καὶ γὰρ αὐτᾶς ψυχᾶς ὄργανον τὸ σῶμα πέφυκεν“

atque in Exc. e Floril. Jo. Damasceni II, 13, 120 (IV, p. 209, v. 9 sq. Mein.) „ἀλλ' ἁμές γε λέγομες, σῶμα μὲν εἶμεν ψυχᾶς ὄργανον“ —

et Ps. Kallicratidae apud Stobaeum „Floril.“ 85, 16 (III, p. 141, v. 11 Mein.): „τὸ δὲ σῶμα ὄργανον (σύμφυτον καὶ συγγενὲς) τᾶς ψυχᾶς“ —

itemque Galeni „περὶ χρείας μορίων“ α', cap. 2:

„τὸ γὰρ σῶμα ταύτης (sc. τῆς ψυχῆς) ὄργανον“,

exercendum quidem et ita afficiendum, ut obedire consilio rationique possit in exsequendis negotiis et in labore tolerando — Porphyrii denique „de abst.“ I, 43:

„ἀνὴρ δὲ εὐλαβὴς . . . . τήν τε τοῦ σώματος φύσιν κατασκεψάμενος καὶ ὡς ἥρμοσται ὀργάνου δίκην πρὸς τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς γνούς“ κτλ.

Deinceps autem, ut in corpore praecipua, sint item necesse est in animo, de quibus auctor lib. p. 103 D:

„δεῖ δὲ καὶ τὰν ψυχὰν ῥυθμίζεσθαι ποτὶ τὰς ἀναλόγως ἀρετάς, ποτὶ μὲν σωφροσύναν οἷον ποτὶ ὑγίειαν τὸ σῶμα, ποτὶ δὲ φρόνασιν, οἷον ποτὶ εὐαισθησίαν, ποτὶ δὲ ἀνδρειότατα οἷον ποτὶ ῥώμαν καὶ ἰσχὺν, ποτὶ δὲ δικαιοσύναν οἷον ποτὶ κάλλος τὸ σῶμα“.

Habes igitur notissimas quattuor animi virtutes primarias commutato quidem ordine, quo apud Platonem non in „Timaeo“ — ibi enim eas silentio praeteriit —, sed alibi leguntur, neque pari modo cum corporis virtutibus collocatas.

Idem vero atque auctoris lib. — nisi quod bona non bifariam (animi et corporis), sed tripertito constituebant — Peripateticorum decretum est.

Iam vero hoc demonstrandum nobis erit, hanc libelli doctrinam discedere aliquatenus a Platonis, Peripateticorum esse simillimam simulque illud, non esse Pythagoreorum, sed exstitisse post Platonis aetatem mutatis eius animi et completis virtutibus corporis.

Historia eius partis philosophiae, quam cum Cicerone moralem appello, scribi coepta est cum ab aliis tum ab auctoribus Magnorum Moralium, quibus fidem in his rebus statuo non esse denegandam. Quamquam enim haec M. Moralia vere Ari-

stotelea non sunt, tamen non multo post Aristotelis mortem ab eiusdem discipulis conscripta videntur, nec quae illis continentur, ea ullam nobis suspicionem commovent, quandoquidem quae in Ethicorum Nicomacheorum libris, vere Aristoteleis, disseruntur, saepius etiam, quae in Ethicis Eudemi, eadem ut plurimum angustius, interdum copiosius illic.

Testata ibidem I, 1, 1182, A, 11 haec:

„πρῶτος μὲν οὖν ἐνεχείρησε Πυθαγόρας περὶ ἀρετῆς εἰπεῖν, οὐκ ὀρθῶς δέ· τὰς γὰρ ἀρετὰς εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ἀνάγων οὐκ οἰκείαν τῶν ἀρετῶν τὴν θεωρίαν ἐποιεῖτο· οὐ γάρ ἐστιν ἡ δικαιοσύνη ἀριθμὸς ἰσάκις ἴσος. μετὰ τοῦτον Σωκράτης ἐπιγενόμενος βέλτιον καὶ ἐπὶ πλεῖον ὑπὲρ τούτων, οὐκ ὀρθῶς δὲ οὐδ' οὗτος. τὰς γὰρ ἀρετὰς ἐπιστήμας ἐποίει, τὸ δ' ἐστὶν εἶναι ἀδύνατον“,

cui loco coniunctum velim illum Aristoteleum „Met.“ I, 6, 987, B, 1 sqq.:

„Σωκράτους δὲ περὶ μὲν τὰ ἠθικὰ πραγματευομένου κτλ.“

ubi omnis haec, quae est de vitâ moribusque philosophia, inventa putatur a Socrate.

Quare a veteribus Pythagoreis eum locum graviter et copiose esse tractatum, probabile non est, atque etiam ne ut dubitemus quidem relinquitur a Philolao, quantumvis curtae sint eius reliquiae.

Quî igitur convenit, illorum istum ipsum tam exilem esse virtutis locum, auctoris nostri non uberrimum quidem, sed tractatum ita, ut intelligas, summatim continere eum omnes numeros accurate non modo fundatae, verum etiam exstructae disciplinae?

Enumeratae enim primum quidem quattuor animi virtutes primariae, atque etiam in eo numero *σοφίας* loco *φρόνησις*, [778]) quam Plato, tametsi bis iam in „Symposio“ p. 184 D, p. 209 A, semel in „Phaedone“ p. 69 B et in „Theaeteto“ p. 176 A et in „Timaeo“ p. 88 B, bis in „Rep.“ IX, 591 B, X, 621 D, solito in „Legibus“ demum (I, 631 C, 632 E, X, 906 B, XII,

---

[778]) virtutis summa apud Antisthenem. cfr. Diocles apud Diog. L. VI, 13: *„τεῖχος ἀσφαλέστατον φρόνησιν“*.

936 C sqq. *σοφίας* iussit tueri vices, et post Platonem Academici,[779] Aristoteles[780] et Peripatetici, Stoïci,[781] Neopythagorei.

Quae virtutes cum nominibus — nisi quod *ἀνδρειότας* scribitur Platonis *ἀνδρείας* loco — tum re videntur concidere cum excultâ Platonis doctrinâ, siquidem voluit auctor lib., *δικαιοσύναν*, ut ipsa se fundat usu in reliquas virtutes, sic illas expetere earumque concinnitatem stabilire atque harmoniam.

Et num quae alia istius sententia est, qui unum eundemque locum obtinere voluerit iustitiam in virtutibus animi et in corporis pulchritudinem, hanc autem intra praecipua corporis principatum tenere iusserit?

Quid ita principatum? Quia, qui „*ἀρχαὶ δέ* — inquit — *κάλλους συμμετρία ποτὶ ταὐτῶ τὰ μέρεα καὶ ποτὶ τὰν ψυχάν*", ostendit non modo, quod Chrysippus apud Galenum,[782] sed — implicite quidem — pulchritudinem corporis esse nullam, nisi

[779]) De eo numero produco Eudorum, imperatori Augusto aequalem, cuius haec esse arbitror:

„*Τοῦ μὲν περὶ ἀρετῶν τὸ μὲν κοινὸν, τὸ δ' ἴδιον· κοινὸν μὲν, οἷον περὶ δικαιοσύνης, περὶ ἀνδρείας, σωφροσύνης, φρονήσεως, τῶν ἄλλων· ἴδιον δὲ τὸ προτρεπτικόν*" — cfr. Stob. „Ecl. phys." II, cap. 7, § 1 (II, a, p. 50, v. 4 sqq. Heeren).

[780]) „Polit." VII, 1, 1323, A, 29, alibi.

[781]) cfr. Plutarchus „de Stoïcorum repugnantiis" cap. 7, „de virtute morali" cap. 2 med. et Stobaeus „Ecl. phys." II, cap. 7 (II, a, p. 114, v. 11 Heeren). Observentur potissimum quattuor Posidonii virtutes apud Diog. L. VII, 92, quae *ἀχώριστοι ἀπ' ἀλλήλων* (v. Stob. „Ecl. phys." II, cap. 7 — II, a, p. 114, v. 4 sq. ab imo, Heeren), nec negligendum Musonii Rufi dictum apud Stobaeum „Floril." IV, p. 88 M. (*ριζ'*, 8): „ . . . . *μηδ' ἐν θεοῖς μηδὲν ὑπονοῆσαι κρεῖττον ἔχομεν φρονήσεως καὶ δικαιοσύνης, ἔτι δὲ ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης*".

[782]) „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*" V, cap. 3 (vol. 5, p. 548 Kühn): „*ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ σώματος ἀκριβῶς αὐτὰ διωρίσατο* (sc. *ὁ Χρύσιππος*) *τὴν μὲν ὑγίειαν τῶν στοιχείων ἐν συμμετρίᾳ θέμενος, τὸ δὲ κάλλος ἐν τῇ τῶν μορίων. ἐδήλωσε γὰρ σαφῶς τοῦτο διὰ τῆς προγεγραμμένης ὀλίγον ἔμπροσθεν ῥήσεως, ἐν ᾗ τὴν μὲν ὑγίειαν τοῦ σώματος ἐν θερμοῖς καὶ ψυχροῖς καὶ ξηροῖς καὶ ὑγροῖς συμμετρίαν εἶναί φησιν, ἅπερ δὴ στοιχεῖα δηλονότι τῶν σωμάτων ἐστὶν, τὸ δὲ κάλλος οὐκ ἐν τῇ τῶν στοιχείων, ἀλλ' ἐν τῇ τῶν μορίων συμμετρίᾳ συνίστασθαι νομίζει, δακτύλου πρὸς δάκτυλον δηλονότι, καὶ συμπάντων αὐτῶν πρὸς τὸ μετακάρπιον καὶ καρ-*

valeat simul et vigeat et sit ornatum sensibus integris, i. e. pulchritudini praecipua inhaerere reliqua.

Quid? si etiam *σωφροσύνης* definitio — ut post videbimus — cum Platone communis ei est?

At ordo, quo posuit auctor l. has virtutes, *σωφροσύναν, φρόνασιν, ἀνδρειότατα, δικαιοσύναν,* seu sursum spectas seu deorsum, discrepat[783]) a Platonis, quare licet dubitare, num reverâ iste has virtutes iisdem, quibus Plato, dispertierit partibus animi tripartiti itemque definierit.

Fateor, sed cuius est animi partitio eadem atque Platonis, eadem porro et praestantia iustitiae atque etiam eadem *σωφροσύνης* definitio, explicata paullo post virtus hominis quidem nondum philosophi, qualis *ἐπιεικὴς ἀνήρ* apud Platonem in „Legibus", eumne in distribuendis definiendisque virtutibus reliquis dissensisse a Platone verisimile est?[784])

πὸν καὶ τούτων πρὸς πῆχυν καὶ πήχεως πρὸς βραχίονα καὶ πάντων πρὸς πάντα, καθάπερ ἐν τῷ Πολυκλείτου κανόνι γέγραπται· . . . τὸ μὲν δὴ κάλλος τοῦ σώματος ἐν τῇ τῶν μορίων συμμετρίᾳ κατὰ πάντας ἰατροὺς καὶ φιλοσόφους ἐστίν" κτλ.

[783]) concinit cum illo Aristonis Chii apud Galenum *„περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ."* VII, cap. 2 (vol. 5, p. 595 Kühn).

[784]) Mode ne illud negligas, id quod paullo post demonstrabo, fundamentum animi virtutum visam isti esse temperantiam (*σωφροσύνην*), quam quidem et Plato ipse in „Legibus" IV, 710 A, 716 C, III, 696 B sqq. primo in loco posuit virtutum hominis quidem non philosophi; post Platonem interdum Stoïci, v. c. apud Stobaeum „Ecl. phys." II, cap. 7 (II, a, p. 124, v. 7 sq. ab imo, Heeren):

„Τὴν δὲ ἄγνοιαν εἶναι ἐναντίαν κακίαν τῇ σωφροσύνῃ" —,

cum solito secundum eundem p. 104 unum quodque vitiorum definisse videantur *ἄγνοιαν,* unamquamque autem virtutum (p. 102) *ἐπιστήμην"* —
et Jamblichus apud Stobaeum „Floril." V, 64 (I, p. 122, v. 12 sqq. Mein.):

„κόσμος δὲ τῶν ἀγαθῶν πάντων ἡ σωφροσύνη θεωρεῖται, ὥσπερ δὴ ἀπεφήνατο Πλάτων, ἀσφάλεια δὲ τῶν καλλίστων ἕξεων, ὥσπερ ἐγὼ λέγω" —
ibidemque V, 65 (I, p. 122, v. 17 sqq. Mein.):

„Ὃ δ' ἐστὶν ὄντως ὁμολογούμενον θαῤῥῶν διισχυρίζομαι, ὅτι δὴ δι' ὅλων τῶν ἀρετῶν τὸ κάλλος διατείνει τῆς σωφροσύνης καὶ συναρμόζει τὰς πάσας ἀρετὰς κατὰ μίαν ἁρμονίαν συμμετρίαν τε αὐταῖς καὶ κρᾶσιν πρὸς ἀλλήλας ἐντίθησι. τοιαύτη δὴ οὖν οὖσα καὶ ἀφορμὴν παρέχει ταῖς ὅλαις, ὥστε ἐγγενέσθαι, καὶ ἐγγενομέναις αὐταῖς ἀσφαλῆ παρέχει σωτηρίαν" (quae verba inde a *„ὥστε*

Sed defendat, quod quisque sentit. Relinquitur enim, ut dicas, potuisse fieri, ut auctor lib. illam Platonis in „Republicâ“ IV, 441 C sqq. descriptionem secutus quidem sit aut sicut ipse Plato in „Legibus“ neglexerit,[785]) secus autem definierit.

Nos, qui sequimur, quid sit in quâque re maxime probabile, refelli sine iracundiâ parati sumus.

Enumeratae simul quattuor corporis virtutes, aequatae illis animi, quarum et numero auctor lib. et dispositione Platonem etiam superat.

Istius enim dispositio haec est:

quae corporis		*ὑγίεια,*	eadem animi		*σωφροσύνα,*
„	„	*εὐαισθησία*	„	„	*φρόνασις,*
„	„	*ῥώμα καὶ ἰσχύς*	„	„	*ἀνδρειότας,*
„	„	*κάλλος*	„	„	*δικαιοσύνα.*

Platonis plena quidem, sed — primo quidem obtutu[786]) — vitiosa in „Legibus“ I, p. 631 C:

ὑγίεια — *φρόνησις,*
κάλλος — *σώφρων ψυχῆς ἕξις,*
ἰσχύς — *δικαιοσύνη,*
πλοῦτος — *ἀνδρεία,*

hoc enim esse in vitio videtur, in eodem genere *ὑγιείας* reli-

---

ἐγγενέσθαι“, petita e Platonis „Rep.“ IV, 433 B a Platone ad iustitiam referuntur), quibuscum non pugnare videntur ipsi haec:

„*ἐπ᾽ αὐτὸ δὴ τὸ τῶν ὅλων ἀρετῶν τέλος· καὶ τὴν συναγωγὴν, ἐν ᾗ δὴ πᾶσαι ἔνεισι συλλήβδην κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον, γένοιτο ἄν τις εἰς τὴν δικαιοσύνην ἀγόμενος*“ (v. „Floril.“ IX, 38 — I, p. 193, v. 28 sqq. Mein.).

[785]) cfr. Zellerus II, 1, p. 816, v. 12—16 ed. III.

[786]) Explanatio enim, sed simul variatio in iisdem „Legibus“ V, 743 E. 744 A:

„*διὸ δὴ χρημάτων ἐπιμέλειαν οὐχ ἅπαξ εἰρήκαμεν ὡς χρὴ τελευταῖον τιμᾶν· ὄντων γὰρ τριῶν τῶν ἁπάντων, περὶ ἃ πᾶς ἄνθρωπος σπουδάζει, τελευταῖον καὶ τρίτον ἐστὶν ἡ τῶν χρημάτων ὀρθῶς σπουδαζομένη σπουδὴ, σώματος δὲ πέρι μέση, πρώτη δὲ ἡ τῆς ψυχῆς. καὶ δὴ καὶ νῦν ἣν διεξερχόμεθα πολιτείαν, εἰ μὲν τὰς τιμὰς οὕτω τάττεται, ὀρθῶς νενομοθέτηται· εἰ δέ τις τῶν προσταττομένων αὐτόθι νόμων σωφροσύνης ἔμπροσθεν ὑγίειαν ἐν τῇ πόλει φανεῖται ποιῶν τιμίαν ἢ πλοῦτον ὑγιείας καὶ τοῦ σωφρονεῖν, οὐκ ὀρθῶς ἀναφανεῖται τιθέμενος*“.

quarumque ponere *πλοῦτον*, rem extraneam — manca et varia in prioribus dialogis, velut in „Rep.“ IX, p. 591 B:

„καὶ ὅλη ἡ ψυχὴ εἰς τὴν βελτίστην φύσιν καθισταμένη τιμιωτέραν ἕξιν λαμβάνει, σωφροσύνην τε καὶ δικαιοσύνην μετὰ φρονήσεως κτωμένη ἢ σῶμα ἰσχύν τε καὶ κάλλος μετὰ ὑγιείας λαμβάνον“ —

ergo *ἰσχύς* — *σωφροσύνη*,
κάλλος — *δικαιοσύνη*,
ὑγίεια — *φρόνησις*,

cum ante in „Rep.“ III, 404 E et post in „Legibus“ V, 743 E *σωφροσύνη* et *ὑγίεια* comparentur itemque in „Philebo“ p. 63 E *τὸ σωφρονεῖν* et *ὑγίεια*.

Videsne Platonis ineptam hac in re inconstantiam eiusque angustias laborantis de quartâ quâdam corporis virtute, contra auctoris l. aptam descriptionem omnibus — ex comparatione quidem — partibus suis expletam?

Num igitur quem cumulum arti attulit hic ipse? Secundum Stobaeum quidem attulerunt Peripatetici.

His enim istam, quam in libello deprehendimus, dispensationem attribuit ille „Ecl. phys.“ II, 7 (II, a, p. 262 Heeren):

„ὅπερ μὲν οὖν ἐν σώματί φαμεν ὑγίειαν, τοῦτ᾽ ἐν τῇ ψυχῇ καλεῖσθαι σωφροσύνην, ἐν δὲ τοῖς ἐκτὸς πλοῦτον, περιστέλλει γὰρ τὰ πολλὰ τῶν ἁμαρτημάτων.

Καὶ τοῦτο δὴ, ὅπερ ἐν τῷ σώματι ἰσχὺν, τοῦτ᾽ ἐν τῇ ψυχῇ τὴν ἀνδρείαν, ἐν δὲ τοῖς ἐκτὸς τὴν ἀρχήν.

Ὅπερ δ᾽ ἐν τῷ σώματι εὐαισθησίαν, τοῦτ᾽ ἐν τῇ ψυχῇ φρόνησιν, ἐν δὲ τοῖς ἐκτὸς εὐτυχίαν.

Ὅ, τι δ᾽ ἐν τῷ σώματι κάλλος, τοῦτ᾽ ἐν τῇ ψυχῇ δικαιοσύνην, ἐν δὲ τοῖς ἐκτὸς φιλίαν.“ [787])

[787]) cfr. Ps. Plutarchus „de vitâ et poësi Homeri“ cap. 137: *„οἱ δ᾽ ἐκ τοῦ Περιπάτου πρωτεύειν μὲν τὰ τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ νομίζουσιν, οἷον φρόνησιν, ἀνδρείαν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην· δεύτερα δὲ εἶναι τὰ τοῦ σώματοε, οἷον ὑγίειαν, ἰσχὺν, κάλλος, τάχος· τρίτα δὲ τὰ ἐκτὸς, οἷον εὐδοξίαν, εὐγένειαν, πλοῦτον“* —

itemque Sextus Emp. „Hypot.“ III, 180 — p. 163, v. 21 sqq. Bekker:

„αὐτῶν τῶν φιλοσόφων τινὲς μὲν τρία γένη φασὶν εἶναι ἀγαθῶν, ὡς οἱ περιτατητικοί· τούτων γὰρ τὰ μὲν εἶναι περὶ ψυχὴν, ὡς τὰς ἀρετὰς, τὰ

Ergo auctori l. quaedam cum Platone est dissensio, cum Peripateticis nulla sane.

Iamne intelligis, quem undique expletum et perfectum auctor lib. constituerit finem bonorum, qui Platonis honestati adiunxerit quadripartitam Peripateticorum virtutem corporis? Hoc autem non inchoatae cuiusdam disciplinae est, sed — comparate quidem — perfectae, quae nullam in summo bono aut animi aut corporis partem vacuam tutelâ reliquit. Modo reminiscere, philosophiae pars moralis quam spisse atque vix, ducta ab humili, venerit ad summum.

Nulla fere a Pythagoreis, qui ad numeros eam revocabant, de virtute explorata, pauca quidem neque ea ipsa enucleate a Democrito, a sophistis plura, permulta a Socrate, cuius in ore viget virtus, revocata omnis ad *ἐπιστήμην* [788]) vel *φρόνησιν λόγονve* [789]) vel *σοφίαν.* [790])

Ab his initiis profectus Plato intravit etiam penitus, nec tamen brevi aut omni ex parte locum exhausit. Perscrutare mecum priores eiusdem sermones, invenies nec semper solas nec

---

δὲ περὶ σῶμα, ὡς ὑγίειαν καὶ τὰ ἐοικότα, τὰ δὲ ἐκτὸς, ὡς φίλους, πλοῦτον, τὰ παραπλήσια"

et „adv. Math." XI, 45 (p. 455, v. 6 sqq. Bekker), ubi idem placuisse tradidit Academicis:

„*οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ περιπάτου τρία γένη φασὶν εἶναι τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἃ μὲν περὶ ψυχὴν ὑπάρχειν, ἃ δὲ περὶ σῶμα, ἃ δὲ ἐκτὸς ψυχῆς τε καὶ σώματος· περὶ μὲν οὖν ψυχὴν τὰς ἀρετὰς, περὶ δὲ τὸ σῶμα ὑγίειαν καὶ εὐεξίαν καὶ εὐαισθησίαν καὶ κάλλος καὶ πᾶν, ὃ (ὅ, τι) τῆς ὁμοίας ἐστὶν ἰδέας, ἐκτὸς δὲ ψυχῆς καὶ σώματος πλοῦτον, πατρίδα, γονεῖς, τέκνα, φίλους, τὰ παραπλήσια*".

788) cfr. Aristoteles „Eth. Nicom." III, 11, 1116, B, 4 sq. („M. Mor." I, 1, 1182, A, 16, „Eth. Eudem." I, 5, 1216, B, 6:

„*ἐπιστήμας γὰρ ᾤετ' εἶναι πάσας τὰς ἀρετάς*".)

789) „Eth. Nicom." VI, 13, 1144, B, 19 sq.:

„*ὅτι μὲν γὰρ φρονήσεις ᾤετο* (sc. *Σωκράτης*) *εἶναι πάσας τὰς ἀρετὰς, ἡμάρτανεν*" —

et v. 28 sq.: „*Σωκράτης μὲν οὖν λόγους τὰς ἀρετὰς ᾤετο εἶναι (ἐπιστήμας γὰρ εἶναι πάσας).*"

790) Xenophon „Memor." III, 9, 4 sqq.:

„*σοφίαν δὲ καὶ σωφροσύνην οὐ διώριζεν . . . ἔφη δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν ἀρετὴν σοφίαν εἶναι*" *κτλ.*

semper omnes quattuor virtutes primarias (necdum dispertitas partibus, quas posuerat, animi totique):

in „Protagora“ p. 330 B et in „Lachete“ p. 199 D quinta *ὁσιότης* additur; additur eadem in „Gorgiâ“ p. 507 A, demitur *σοφία*, comprehensa, opinor, *σωφροσύνῃ*. Haec enim illic appetit alias atque complectitur; contra in „Phaedro“ p. 68 C, sqq. et in „Euthydemo“ p. 281 *σοφία*, in „Lachete“ p. 198 et in „Protagorâ“ p. 349 D sqq. *ἀνδρεία*.

Nec mirum hoc in Socratico. Requiris de *δικαιοσύνῃ* idem, ut Platoni tum temporum placuisse dicas, inesse in omni virtute vim eiusmodi, ut quae singularum propria sint, ita habeantur propria, ut sint reliquarum communia, vel omnes omnium non participes solum esse, sed geminas etiam atque adeo procreatrices.

Quam sententiam in „Republicâ“ demum aliquatenus mutavit eo,[791]) quod *σοφίαν*, bis *φρόνησιν* appellatam, *ἀνδρείαν*, *σωφροσύνην*, non prorsus aequaliter distribuit suis animi partibus, *νῷ*, *θυμῷ*, *ἐπιθυμίαις*, earumque dominam constituerit et reginam *δικαιοσύνην*. Quâ mansit in sententiâ, nisi quod prope actâ iam aetate decursâque in „Legibus“ *σοφίας* invicem posuit *φρόνησιν* (non nomine solum, sed re etiam disparem).

Quamquam id concedo, iam inde a „Menone“ p. 96 D, sqq., post in „Politico“ p. 309 D, sqq., in „Rep.“ III, 440 B, sqq., in „Legibus“ I, 603 E, sq., II, 661 E, sq., III, 696 B, XII, 963 E, alibi, seiunctam a virtute philosophâ, quae scientiâ (*ἐπιστήμῃ*) perficiatur, popularem, quae verâ opinione (*δόξῃ ἀληθεῖ*), duce non minus certâ, sed cuius facile quis iacturam faciat; atque etiam in „Politico“ p. 310 A dictum esse, fortitudinis in contrarium tendere temperantiam, temperantiae fortitudinem — virtutem nominatam, abusive quidem in homine non sapienti, utramque —, quasi possit quisquam, qui non idem prudens sit, iustus esse et temperans et fortis, aut fortis sine temperantiâ aut temperans sine fortitudine, nec amplius una habeatur virtus.

---

[791]) cfr. Brandisius l. l. p. 496 sqq.; Ritterus „Gesch. der Philos.“ T. II, p. 468 sqq.; Zellerus „Gesch. der Philos.“ II, 1, p. 748 sqq.

Sed quantuli aestimaverit hanc hasve populares, quibus desit argumenti conclusio, satis luculenter ipse docuit in „Phaedone“ p. 82 A et in „Rep.“ X, p. 619 D, docuit vero etiam in „Rep.“ VII, 518 D, alibi, quam non nihili, quippe quae sit conditio, sine quâ non ad sapientiam via muniatur.

Pariter nutare eum vidisti in virtutibus corporis: modo duas posuit, modo tres, modo his animi comparavit modo illis et ne in „Legibus“ quidem iisdem, quibus auctor lib., expleto numero iisdem Peripatetici primi. [792]) Et quisquam defendet,

---

[792]) iisdem etiam multo post inventores Ps. Galenus *„ὅροι ἰατρ.“* 130 (vol. 19 p. 383 sq. Kühn), praeterquam quod in *εὐαισθησίας* locum substituit *ἀρτιότητα,* quae — et iuxta quidem quattuor reliquas — constituta iam ab ipsis erat Peripateticis (cfr. Stobaeus „Ecl. phys.“ II, cap. 7 — II, a, p. 296, Heeren).

Ante Ps. Galenum sexcenties in commemoratione earum versatur nec tamen binas iuxta composuit Philo Jud., qui parvi („de nobilitate“ § 1 ultra in. — II, 437, extr. M., „leg. alleg.“ III, § 128 ante med. — I. 104 med. M.), interdum nihili etiam („quod deus immutab.“ § 32 ultra med. — I, 295 ante med. M., „de septenario“ § 4 in. — II, 279 med. M., „leg. alleg.“ III, 22 extr. — I, 101 ante med. M.: *„ὁ . . . . φιλόσοφος . . . . τοῦ, νεκροῦ ὄντος, σώματος ἀμελεῖ*) virtutes corporis, pluris aestimabat illas animi, magni neutras, quamvis *θαυμαστὰ κάλλη* vocaverit *φρόνησιν, ἀνδρίαν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην,* copulatas quidem cum *ὁσιότητι* et *εὐσεβείᾳ* („de exsecr.“ § 7 prope fin. — II, 936 ante med. P., cfr. „quod det. potiori insid.“ § 4 in. — I, 193 in. M. et „de septen.“ § 4 prope fin. — II, 279 extr. M., ubi *τὸ καλόν* nominatur *μόνον ἀγαθόν*), idque in parentum magnis laudibus tulerit, quod *„τὸ μὲν οὖν σῶμα διὰ τῆς γυμναστικῆς καὶ ἀλειπτικῆς ὠφέλησαν εἰς εὐτονίαν τε καὶ εὐεξίαν* („de parent. col.“ § 3 ante med.).

Res et nomina modo eadem retinuit, modo — ut varietas occurreret satietati — *εὐαισθησίαν* commutavit *ἀκριβείᾳ τῶν αἰσθήσεων* („de poster. Caïni“ § 46 haud longe ab in., — 256 ante med. M., „de Josepho“ § 23 — II, 60 in. M.) vel *ἀκριβείᾳ τῶν αἰσθητηρίων* („de ebrietate“ § 48 ultra med. — I, 388 in. M.), *ἀνδρίαν* autem *θαῤῥαλεότητι* („de poenitentiâ“ § 2 — II, 406 haud longe ab in. M.), *δικαιοσύνην,* nec tamen eâdem illâ de causâ, *εὐσεβείᾳ* („quod deterius pot. insid.“ § 7 ante med. — I, 195 haud proc. ab in. M., „quod deus immutab.“ § 35 in. — I, 297 ultra in. M.), quam *εὐσέβειαν* interdum etiam iunctam proposuit *δικαιοσύνῃ,* primum isti locum obtinentes („de praem. et poen.“ § 9 ante med. — II, 416 ultra med. M.), tametsi „leg. alleg.“ I, § 20 ultra med. (I, 57 in. M.) *φρόνησις* dicitur *ψυχῆς ἡ δοκιμωτάτη ἀρετή,* ibidemque I, § 22 in. (I, 57, extr. M.) *πρώτη* —: modo *ἐγκράτειαν* invicem *σωφροσύνης* posuisse videtur

hunc plenum virtutis locum manasse ab uno de veteribus Pythagoreis? Quod illud patrocinium aut quae ista causa est

---

(„de poenitentiâ“ § 2 haud procul ab in. — II, 406 haud proc. ab in M.), modo *εὐσέβειαν* („de creatione principum“ § 5 haud longe ab in. — II, 364 med. M.), siquidem ibi *δύναμις* reposita in locum *ἀνδρίας*, modo *καρτερίαν* in eodem ordine numeravit cum primariarum nonnullis, modo addidit quaedam: virtutibus quidem corporis *τὸ ὁλόκληρον*, relicto *κάλλει* („de ebrietate“ § 48 ultra med. — I, 388 in. M.), aut non relicto („de poster. Caïni“ § 46 haud proc. ab in. — I, 256 ante med. M.), virtutibus autem animi *ἐπιστήμην* („de poenitentiâ“ § 2 — II, 406 haud longe ab in. M.) aut *εὐσέβειαν* (v. supra) aut *ὁσιότητα* et *εὐσέβειαν* (v. supra): modo *σοφίαν* ita distinxit a *φρονήσει*, ut hanc referat ad *ἀνθρωπίνου βίου διοίκησιν*, illam ad *θεραπείαν θεοῦ* („de praem. et poen.“ § 14 med. — II, 421 med. M.).

Sequitur, ut in conspectu nomina ponam,

ac primum quidem praecipuorum corporis:

ὑγεία, εὐαισθησία, ῥώμη, κάλλος — „de Abr.“ § 45 haud proc. ab in. (II, 38 ante med. M.)

ὑγεία, εὐαισθησία, κάλλος, ἰσχύς — „fragm.“ ed. Lips. 1829 (T. VI, p. 186, v. 15; 634, prope fin. M. cfr. Eusebius „Pr. Ev.“ VIII, 14, 1 (vol. 1, p. 449 v. 18 sq. Dindorf.)

ὑγεία, εὐαισθησία καὶ τὸ ἐν ἅπασι τοῖς μέρεσιν ὁλόκληρον καὶ παντελές — „de praem. et poen.“ § 20 ante med. (II, 427 ante med. M.)

ὑγεία, κάλλος, ἡ τῶν αἰσθήσεων ἀκρίβεια, τὸ ὁλόκληρον μετὰ ἰσχύος καὶ ῥώμης (κρατερᾶς) — „de poster. Caïni“ § 46 haud longe ab in. (I, 256 ante med. M.)

ὑγεία, αἰσθήσεων ἀκρίβεια, κάλλος, ῥώμη — „quod deus immutab.“ § 32 ultra med. (I, 295 ante med. M.)

κάλλος, ὑγεία, ἰσχύς, ἀκρίβεια τῶν αἰσθήσεων — „de Josepho“ § 23 in. (II, 59 fin. M.)

ὑγεία, ἰσχύς, τὸ ὁλόκληρον, ἀκρίβεια αἰσθητηρίων — „de ebrietate“ § 48 ultra med. (I, 387, fin. M.)

deinceps virtutum animi:

φρόνησις, σωφροσύνη, ἀνδρία, δικαιοσύνη — „leg. alleg.“ I, § 19 ante med. (I, 56 ante med. M.), „leg. alleg.“ I, § 19 extr. (I, 56, ultra med. M.), quâ paragrapho 19 med. quattuor hae virtutes *ἀπόρροιαι τῆς γενικῆς ἀρετῆς* i. e. *ἀγαθότητος* nominantur, „leg. alleg.“ I, § 22 sq. (I, 57 extr. M.), — „de cherubim“ § 2 ante med. (I, 139 ultra med. M.), — „de sacrif. Ab. et Caïni“ § 25 ultra med. (I, 179 extr. M.), — „de poster. Caïni“ § 37 med. (I, 250 haud proc. ab in. M.), ubi hae ipsae *γενικαί* appellantur, quae alibi „leg. alleg.“ I, § 19 med. *αἱ κατὰ μέρος ἀρεταί*, — „quis rer. div. heres sit“ § 43 med. (I, 502 ultra med. M.), — „de agric. N.“ § 4 prope fin. (I, 303 (haud longe ab in. M.), — „de ebrietate“ § 6 prope extr. (I, 360 prope fin. M.), —

auctoris lib., quae nec testes ullos possit adhibere nec probabile quidquam habeat? Nam cum Platonis virtutis descriptio, diuturnis ab ipso quaestionibus eruta aptaque ex systemate eius et

---

„de Abr.“ § 38 haud longe ab in. (II, 31 fin. M.), — „de septen.“ § 6 ultra med. (II, 282 ante med. M.), — „quod omnis probus liber“ § 10 ultra med. (II, 455 extr. M.) et § 10 extr. (II, 456 med. M.) et § 22 (II, 470 med. M.)

τὸ φρόνιμον, σῶφρον, ἀνδρεῖον, δίκαιον — „quod det. pot. insid.“ § 21 ultra med. (I, 206 in. M.)

φρόνιμοι, σώφρονες, ἀνδρεῖοι, δίκαιοι — „de sobrietate“ § 9 in. (I, 398 ultra med. M.), — „de sacrif. Ab. et Caïni“ § 13 extr. (I, 172 med. M.), — „de caritate“ § 23 ultra med. (II, 403 extr. M.), — „de legat. ad Caium“ § 9 extr. II, 555 haud longe ab in. M.)

φρόνησις καὶ δικαιοσύνη καὶ ἡ σύμπασα ἀρετή — „leg. alleg.“ III, § 51 fin. (I, 117 haud proc. ab in. M.)

δικαιοσύνη καὶ φρόνησις καὶ αἱ σύνθρονοι ταύτης ἀρεταί — „leg. alleg.“ III. § 88 fin. (I, 136 med. M.)

φρόνησις καὶ δικαιοσύνη καὶ ἑκάστη τῶν ἄλλων ἀρετῶν — „de parent. col.“ § 10 ultra med.

φρόνησις καὶ σωφροσύνη καὶ ἅπασα ἀρετή — „de agric. Noae“ § 2 med. (I, 301 prope fin. M.)

φρόνησις καὶ ἡ ἄλλη ἀρετή — „quod det. potiori insid.“ § 45 ultra med. (I. 122 extr. M.), „leg. alleg.“ III, § 4 med. (I, 90 ante med. M.)

φρόνησις καὶ ἀρετὴ σύμπασα — ibidem § 21 ultra med. (I, 206 in. M.)

δικαιοσύνη καὶ πᾶσα ἀρετή — „quod det. potiori insid.“ § 7 med. (I, 195 haud longe ab in. M.),

variatis autem nominibus quibusdam et rebus,
auctor etiam interdum numero:

ἐπιστήμη, φρόνησις, ἐγκράτεια, δικαιοσύνη, θαῤῥαλεότης — „de poenitentiâ“ § 2 haud longe ab in. (II, 406 haud longe ab in. M.)

φρόνησις, σωφροσύνη, ἀνδρία, εὐσέβεια — „quod det. potiori insid.“ § 7 ante med. (I, 195 haud proc. ab in M.) et § 8 med. (I, 196 haud proc. ab in. M.)

φρόνησις, σωφροσύνη, ἀνδρία, εὐσέβεια (erge deos) sive *δικαιοσύνη* (erga homines) — „de praem. et poen.“ § 9 haud longe ab in. (II, 416 ultra med. M.)

φρόνησις, σωφροσύνη, δικαιοσύνη, εὐσέβεια — „quod det. pot. insid.“ § 21 haud proc. ab in. (I, 205 ultra med. M.)

φρόνησις, σωφροσύνη, εὐσέβεια καὶ αἱ ἄλλαι — „quod det. pot. insid.“ § 30 extr. (I, 213 med. M.)

φρόνησις, δύναμις, δικαιοσύνη, θεοσέβεια — „de creatione princ.“ § 5 haud longe ab in. (II, 364 med. M.)

connexa, nulli non ut vere Platonica probetur, quis est, cui sit aeque probata illa auctoris lib., Peripateticorum simillima, ut vere Pythagorica? Et fac esse Pythagoreorum: quî tandem fieri potuit, quin Plato, laborans de quartâ corporis virtute, cupide *εὐαισθησίαν* arriperet eique locum daret, etiamsi in „Legibus" demum, modo ut non illicitum putaverit, *εὐαισθησίαν* iudicare praestantiam corporis et totius quidem, non singularium quarundam partium? (cfr. Cicero „Acad." I, 5, 19.) Maneat ergo furti crimen in auctore lib., quod hîc non tam Platoni fecit, quam Peripateticis.

Ceterum finitima isti fraus admissa a Ps. Callicratidâ apud Orellium l. l. II, p. 356, v. 19 sqq.: „*σώματος δ' ἦμεν ἀρετὰς, ὑγίειαν, ἰσχὺν, εὐαισθησίαν, κάλλος*" —

plenius etiam a Ps. Archyta in Stobaei „Florilegio" I, 76 (I, p. 32, v. 15 sqq. Mein.), apud Orellium II, p. 238, cap. 5, v. 8 sqq.:

„*Λέγομες δὲ νῦν εὐδαιμοσύναν τὰν τῶ ἀνθρώπω, ὁ δ' ἄνθρωπος οὐχ ἁ ψυχὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα· τὸ γὰρ ἐξ ἀμφοτέρων ζῷον καὶ τὸ ἐκ τοιούτων ἄνθρωπος· καὶ γὰρ αἱ τᾶς ψυχᾶς ὄργανον τὸ σῶμα πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ τῶ ἀνθρώπω μέρος, καὶ τοῦτο ἁ ψυχά. δύο καὶ τῶν ἀγαθῶν ἃ μέν ἐντι ἀνθρώπω, ἃ δὲ τῶν μερέων· καὶ ἀνθρώπω μὲν ἀγαθὸν εὐδαιμοσύνα, τῶν δὲ μερέων τῶ ἀνθρώπω, ψυχᾶς μὲν φρόνησις, ἀνδρεία, δικαιοσύνα, σωφροσύνα, σώματος δὲ κάλλος, ὑγίεια, εὐεκτία* (quam *εὐεκτίαν* interpretor *ἰσχύν*, quippe quâ varietur paullo post), *εὐαισθησία*. Nomenclatura igitur par fere, dispar fortasse copulatio.

Sed nimis multa de re; nunc quid in verbis animadvertendum sit, breviter licet dicere.

φρόνησις, καρτερία, δικαιοσύνη, — „quod det. pot. insidiatur" § 43 ultra med. (I, 221 med. M.)

φρόνησις, ἀνδρία, σωφροσύνη, δικαιοσύνη, ὁσιότης, εὐσέβεια — „de exsecr." § 7 prope fin. (434 aut 435 M.)

illa denique bonorum utriusque generis:

φρόνησις, σωφροσύνη καὶ ἑκάστη τῶν ἄλλων — *ὑγεία, εὐαισθησία, δύναμίς τε καὶ ῥώμη καὶ αἱ τούτων συγγενεῖς*,

non ita quidem in promptu posita, ut videas, num alteras alteris et quasnam quibusnam respondere voluerit.

„σκᾶνος“ illud (p. 103 C) Platoni inusitatum, usitatissimum fuisse Graecis Asiaticis de gente Ionum, Hellenistis, Ps. Pythagoreis, supra (p. 270) ostendi.

Vocem „ἀνδρειότας“ (p. 103 D) Xenophon quidem non prorsus improbavit (cfr. „Anabasis“ VI, 5, 14), sed improbasse videntur Plato, reliqui plurimi, non exclusit Ps. Theages apud Stobaeum „Floril.“ I, 67 (I, p. 23, v. 28 Mein.).

Nihil amplius notandum: quare persequamur cetera.

Auctor l. p. 103 D virtutum principia unde ducenda, indicat, undeque media et extrema.

„τουτέων δὲ ἀρχαὶ μὲν ἐκ φύσιος, μέσα δὲ καὶ πέρατα ἐξ ἐπιμελείας,[793]) *σώματος μὲν διὰ γυμναστικᾶς καὶ ἰατρικᾶς, ψυχᾶς δὲ διὰ παιδείας καὶ φιλοσοφίας“.*

---

[793]) De re, si placet, cfr. Aristoteles „Polit.“ VII, 13, 1332, A, 25 sqq. *„ἀλλὰ μὴν ἀγαθοί γε καὶ σπουδαῖοι γίγνονται διὰ τριῶν, τὰ τρία δὲ ταῦτά ἐστι φύσις, ἔθος, λόγος“,*

ibidem VIII, 3, 1338, B, 4 sqq. —

et Philo J. „de praem. et poen.“ § 11, med. (II, 418 ultra med. M.): *„Ἡ δ' ἀγαθῆς μὲν φύσεως, ἀγαθῆς δὲ παιδεύσεως ἐπιλαχοῦσα* (sc. *ψυχὴ*) *καὶ ἐκ τρίτου συνασκηθεῖσα τοῖς τῆς ἀρετῆς θεωρήμασιν, ὡς μηδὲν αὐτῶν ἐξεπιπολῆς ἐπιπλαδᾶν, ἔγκολλα δὲ εἶναι καὶ ἐντετυπωμένα τὰ πάντα, καθάπερ νεύροις τισὶν ἑνωθέντα, κτᾶται μὲν ὑγείαν, κτᾶται δὲ δύναμιν, οἷς εὔχροια μὲν ἐξ αἰδοῦς, εὐεξία δὲ καὶ κάλλος ἐπιγένεται. Γενομένη δὲ πλήρωμα ἀρετῶν ἡ ψυχὴ διὰ τριῶν τῶν ἀρίστων, φύσεως, μαθήσεως, ἀσκήσεως, οὐδὲν ἐν αὑτῇ καταλιποῦσα κενὸν εἰς πάροδον ἄλλων, γεννᾷ τέλειον ἀριθμόν“ κτλ.*

et praecipue propter vocem *„ἐπιμέλεια“* etiam „V. M.“ I, § 5 med. (II, 84 haud procul ab in. M.):

„Καὶ καθάπερ τὰ εὐεκτικὰ τῶν σωμάτων καὶ πᾶσι τοῖς μέρεσιν εὐκίνητα φροντίδων ἀπαλλάττει τοὺς ἀλείπτας, οὐδὲν ἢ βραχέα παρέχοντας τῶν εἰς ἐπιμέλειαν, . . . τὸν αὐτὸν τρόπον εὐφυὴς ψυχὴ προαπαντῶσα τοῖς λεγομένοις, ὑφ' αὑτῆς μᾶλλον ἢ τῶν διδασκόντων ὠφελεῖται“ —

unâque „de sacrif. Ab. et Caïni“ § 7 haud longe ab in. (I, 178 ultra med. M.), ubi de comparandis virtutibus animi secus iudicat, et sic quidem:

„Φρόνησις καὶ ἀνδρία καὶ δικαιοσύνη καλαὶ πᾶσαι καὶ τέλεια ἀγαθὰ, ἀλλ' οὐ τῇ ῥαστώνῃ ταῦτα ληπτὰ, ἀγαπητὸν δὲ, εἰ συνεχέσι ταῖς ἐπιμελείαις ἐξευμενισθήσονται“ —

et Alexander Aphr. *„περὶ εἱμαρμένης“* fol. 169, B, 28 sqq. (ubi et *ἐπιμέλειαν* invenies v. 10 ab imo, vocem scilicet ne a Platone quidem alienam — cfr. „Phaed.“ p. 107 B, *„εἴπερ ἡ ψυχὴ ἀθάνατός ἐστιν, ἐπιμελείας δὴ*

Non semper idem atque in libello ante dictum a Platone in „Timaeo" iam invenies, nec in re tamen ipsâ plerumque est ulla fere gravis inter ipsos dissensio. Et hîc quoque res se sic habet, modo quae Platoni in Timaeo placuerunt, ea suppleamus placitis sermonum reliquorum neve verbis oppugnari veritatem patiamur. Nusquam enim verbis quidem Plato in Timaeo, [794]) nusquam etiam alibi tam articulatim et distincte pronuntiavit, data a naturâ semina virtutis seu initia, media et extrema curâ comparari. Tamen idem innuit. Quid enim? das, Platonem, qui in „Rep." III, 407 C memoret *τοὺς φύσει ὑγιεινῶς ἔχοντας τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχάς, τοὺς δὲ μή*, in naturâ fontem reperisse, a quo quasi capite sit omnis ducta valetudo corporis (*ὑγίεια*) animique sanitas, i. e. *φρόνησις* aut *σωφροσύνη*: negas, eundem reliquarum quoque corporis virtutum, reliquarum etiam animi, prima petiisse indidem?

Et, de solâ honestate dico, concedis, in „Republicâ" eâdem IV, 435 E legi, *νοῦν* a naturâ huic magis esse populo donatum, illi *θυμόν*, tertio *τὸ ἐπιθυμητικόν*: negas, in ipsarum harum partium virtutes earumque dominam cadere idem? Et quod generatim atque universe valet in hunc et illum populum, idem valet singillatim in hunc et illum hominem. (cfr. „Tim." p. 19 fin., p. 20 A, „Rep." III, 415 A.)

Quod si satis nondum erit, nae te traducet ad meam sententiam *φύσις*, — quam posuit „Phaedr." p. 279 A, „Rep." III, 410 E, V, 474 C — *φιλόσοφος* contrariaque, traducet *ἡ ἀνδρεία φύσις* („Polit." 307 A, C, 308 A, 309 D, 310 D) unâque *τὸ θυμοειδὲς τῆς φύσεως* („Rep." III, 410 A — cfr. IV, 441 A), item *ἡ σώφρων φύσις* („Polit." 307 C, 309 E, 310 D), tum hoc „Politici" (p. 309 A) placitum:

ΞΕ. „ . . . . *καὶ τοὺς μὲν μὴ δυναμένους κοινωνεῖν ἤθους ἀνδρείου καὶ σώφρονος, ὅσα τε ἄλλα ἐστὶ τείνοντα πρὸς ἀρετήν, ἀλλ' εἰς ἀθεότητα καὶ ὕβριν καὶ ἀδικίαν ὑπὸ κακῆς βίᾳ φύ-*

δεῖται" et „Leg." IV, 717, C, — nec ab Aristotele „Polit." VIII, 1, 1337, A, 29) et fol. 170.

[794]) cfr. tamen *φύσις* et *τροφή* Timaei, Critiae, Hermocratis „Tim." p. 19 fin. et p. 20 A.

σεως ἀπωθούμενα, θανάτοις τε ἐκβάλλει (suppl. *ἡ βασιλικὴ*) *καὶ φυγαῖς καὶ ταῖς μεγίσταις κολάζουσα ἀτιμίαις.*"

ΣΩ. „*Λέγεται γοῦν πως οὕτω.*"

ΞΕ. „*Τοὺς δ' ἐν ἀμαθίᾳ τ' αὖ καὶ ταπεινότητι πολλῇ κυλινδομένους εἰς τὸ δουλικὸν ὑποζεύγνυσι γένος.*"

ΣΩ. „*Ὀρθόθατα.*"

ΞΕ. „*Τοὺς λοιποὺς τοίνυν, ὅσων αἱ φύσεις ἐπὶ τὸ γενναῖον ἱκαναὶ, παιδείας τυγχάνουσαι, καθίστασθαι καὶ δέξασθαι μετὰ τέχνης ξύμμιξιν πρὸς ἀλλήλας, τούτων τὰς μὲν . . . ., τὰς δὲ . . . . πειρᾶται ξυνδεῖν καὶ ξυμπλέκειν*" — cfr. p. 310 A, „Rep." III, 415 A, sqq., illud denique („Rep." VI, 487 A), quo quid certius clariusve afferri possit, nescio: *"Ἔστιν οὖν, ὅπῃ μέμψει τοιοῦτον ἐπιτήδευμα, ὃ μήποτ' ἂν τις οἷός τε γένοιτο ἱκανῶς ἐπιτηδεῦσαι, εἰ μὴ φύσει εἴη μνήμων, εὐμαθὴς, μεγαλοπρεπὴς, εὔχαρις, φίλος τε καὶ ξυγγενὴς ἀληθείας, δικαιοσύνης, ἀνδρίας, σωφροσύνης; Οὐδ' ἂν ὁ Μῶμος, ἔφη, τό γε τοιοῦτον μέμψαιτο. Ἀλλ' ἦν δ' ἐγὼ, τελειωθεῖσι τοῖς τοιούτοις παιδείᾳ τε καὶ ἡλικίᾳ ἆρα οὐ μόνοις ἂν τὴν πόλιν ἐπιτρέποις; Καὶ ὁ Ἀδείμαντος, Ὦ Σώκρατες, ἔφη, πρὸς μὲν ταῦτά σοι οὐδεὶς ἂν οἷός τ' εἴη ἀντειπεῖν.*"

Ergo et Platoni natura utriusque generis virtutem inchoavit, nihil amplius.

Media sequuntur et extrema — *μέσα δὲ καὶ πέρατα κτλ.* — iique non Platonis termini, sed Academicorum,[795]) Peripateticorum, Stoïcorum,[796]) tametsi Stoïcis placuit: „*μηδὲν μέσον*

---

[795]) cfr. Stobaeus „Ecl. phys." II, cap. 7 (II, a, p. 54 v. 10 sq. Heeren), quo loco agitur Academici cuiusdam (ibidem II, a, p. 38 Heeren), ni fallor, Eudori Alexandrini (cfr. ibidem p. 46, v. 3 ab imo, Heeren et Zellerus III, 1, p. 544, not. 2), qui circa Chr. n. florebat, definitio haec:

„*Τέλος λέγεται πολλαχῶς· ὡς τὸ πέρας, ᾧ ἀντιδιαιρεῖται ἀρχὴ καὶ μέσον*", qui Academicus quantopere quidem assuefactus fuerit Stoae terminis (cfr. Zellerus III, 1, p. 544, not. 3, p. 545, not. 1), de ipso fragmento illo facillime perspicies.

[796]) Cicero „de off." III, 3, 14, III, 4, 16 fin., Simplicius „in categ." 72 δ' (schol. in Aristotelem ed. acad. reg. Bor. p. 76, A, 12). Cfr. not. 781, fin.

εἶναι ἀρετῆς καὶ κακίας",[797]) Neopythagoreorum,[798]) Philonis J.,[799]) aliorumque Hellenistarum,[800]) Clementis Alexandrini „Strom." VIII, cap. 6, § 17 (vol. 3, p. 308, v. 9 — *πέρας* — Klotz), similisque terminologia de re dissimili apud medicum quendam Hippocrateum.[801])

De re Plato idem fere sentit. Cfr. „Tim." p. 88 C sqq. et p. 89 A sqq., ubi *ἡ γυμναστική* strictim tractatur et *τὸ ἰατρικόν*, quod ad ultimas quidem necessitates servatur, itemque *ἡ μουσική* et *πᾶσα φιλοσοφία*, ac, sis, *ἀνακεφαλαίωσιν* illam p. 18 A. Commodius vero et ad libelli locum, altera ex parte quidem, accomodatius in „Gorgiâ disputatur" p. 517 E: „*τέχνη γυμναστική τε καὶ ἰατρική, ἣ δὴ τῷ ὄντι ἐστὶ σώματος θεραπεία*" —

et p. 464 B: „*τῆς τοῦ σώματος θεραπείας δύο μόρια λέγω, τὴν μὲν γυμναστικὴν, τὴν δὲ ἰατρικήν*" —

alibique, velut in „Sophista" p. 228 E.

Παιδεία vero et *φιλοσοφία*, cultrices animi, iunctae non apud ipsum, sed apud Ps. Platonem „epist." VII, 328 A. Ipsi enim *παιδεία* aut latissime patet, relata non ad solum animum, sed ad corpus etiam, — velut in „Rep." II, 376 E et in „Legibus" V, 743 D: „*ταῦτα δ᾽* (sc. *ὧν ἕνεκα πέφυκε τὰ χρήματα*) *ἐστὶ ψυχὴ καὶ σῶμα, ἃ χωρὶς γυμναστικῆς καὶ τῆς ἄλλης*

---

797) Diog. L. VII, 127, Stobaeus „Ecl. phys." II, cap. 7 (II, a, p. 116, v. 9 Heeren).

798) velut Butheri apud Stobaeum „Ecl. phys." I, cap. 2, § 5 (I, a, p. 14 v. ult. Heeren).

799) „de sacrif. Ab. et Caïni" § 10 haud procul ab in. (I, 169, fin. M.): „*αἱ τέλειοι ἀρεταὶ μόνου τοῦ τελείου καὶ γνησίου κτήματα. τὰ δὲ μέσα τῶν καθηκόντων ἐφαρμόττει καὶ τοῖς ἀτελέσι, τοῖς μέχρι τῶν ἐγκυκλίων προπαιδευμάτων ἐλθοῦσιν. . . . Ὁ γὰρ τοῖς ἐγκυκλίοις μόνοις ἐπανέχων παροικεῖ σοφίᾳ, οὐ κατοικεῖ*" *κτλ.*

„de agric." 211, A Hoesch.: „*μὴ γὰρ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἄμφω συνίστασθαι, τήν τε πρὸς τὸ πέρας ἄφιξιν καὶ τὴν τῆς ἀφίξεως κατάληψιν, ἀλλ᾽ εἶναι μεθόριον ἄγνοιαν*" (sc. *φασὶν οἱ Στωϊκοί*).

800) velut Ps. Aristeae „hist. septuaginta interpretum" p. 64, v. 2 ab imo (*πέρας ἀνδρείας*), p. 86, v. 7 (*πέρας λόγου*) ed. Oxon. 1698.

801) Ps. Hippocrates „*περὶ εὐσχημοσύνης*" 9 (T. IX, p. 238, v. 6 Littré): „*αὕτη γὰρ ἀρχὴ ἐν ἰητρικῇ καὶ μέσα καὶ τέλος*".

παιδείας οὐκ ἄν ποτε γένοιτο ἄξια λόγου", ibidemque VII, 824, fin., — eâque efficitur *ὁ ἀνὴρ καλὸς κἀγαθός*, cum philosophiâ efficiatur *φιλόσοφος*, aut, si ad solum animum, cum peranguste, velut in „Symposio" p. 187 D: „*ἀλλ' ἐπειδὰν δέῃ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καταχρῆσθαι ῥυθμῷ τε καὶ ἁρμονίᾳ, ἢ ποιοῦντα, ὃ δὴ μελοποιΐαν καλοῦσιν, ἢ χρώμενον ὀρθῶς τοῖς πεποιημένοις μέλεσί τε καί μέτροις, ὃ δὴ παιδεία ἐκλήθη*", tum perquam late, velut in „Phaedone" p. 107 C: *οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἔχουσα εἰς ᾅδου ἡ ψυχὴ ἔρχεται πλὴν τῆς παιδείας τε καὶ τροφῆς*" (cfr. „Rep." IV, 423 E, „Tim." p. 19 C), raro, velut in „Rep." VII, 536 D (*προπαιδεία*), in „Leg." VII, 822 D (cfr. 809 C sq., 817 E sqq.) eadem vocis notio, quae in libello. In libello enim *παιδεία*, — tametsi nihil nisi alterum nomen *μωσικᾶς* (cfr. p. 104 A) — non tam anguste patet, ut in Platonis „Symposio" l. l., sed, ni fallor, intelligitur illa, quam Philo Judaeus[802]) *ἐγκύκλιον παιδείαν* appellat, alibi[803]) *ἐγκύκλιον μουσικήν*, alibi[804]) *τῆς ἐγκυκλίου παιδείας μουσικήν*, Eusebius[805]) vero nude *παιδείαν*.

Refero igitur ad hanc *παιδείαν* literarum cognitionem et poëtarum, musicam, arithmeticen, geometriam reliquasque artes

---

[802]) „V. M." I, § 5 prope extr. (II, 84 med. M.):
„*τὴν δὲ ἄλλην ἐγκύκλιον παιδείαν Ἕλληνες ἐδίδασκον* (sc. *Μωϋσῆν*)· *οἱ δ' ἐκ τῶν πλησιοχώρων τά τε Ἀσσύρια γράμματα καὶ τὴν τῶν οὐρανίων Χαλδαϊκὴν ἐπιστήμην*".

[803]) „de agric. N." § 2 ante med. (301 prope fin. M.):
„*Ἐπεὶ δὲ νηπίοις μέν ἐστι γάλα τροφὴ, τελείοις δὲ τὰ ἐκ πυρῶν πέμματα, καὶ ψυχῆς γαλακτώδεις μὲν ἂν εἶεν τροφαὶ κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν τὰ τῆς ἐγκυκλίου μουσικῆς προπαιδεύματα· τέλειαι δὲ καὶ ἀνδράσιν εὐπρεπεῖς αἱ διὰ φρονήσεως καὶ σωφροσύνης καὶ ἁπάσης ἀρετῆς ὑφηγήσεις*".

[804]) „de agric. N." § 4 (303 haud proc. ab in. M.):
„*φυτεύσω δὲ ταῖς μὲν ἐν ἡλικίᾳ παιδικῇ ψυχαῖς μοσχεύματα, ὧν ὁ καρπὸς αὐτὰς τιθηνήσεται. Ἔστι δὲ ταῦτα· ἡ τοῦ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν εὐτρόχως ἐπιτήδευσις· ἡ τῶν παρὰ σοφοῖς ποιηταῖς ἀκριβὴς ἔρευνα· γεωμετρία καὶ ἡ περὶ τοὺς ῥητορικοὺς μελέτη καὶ ἡ σύμπασα τῆς ἐγκυκλίου παιδείας μουσική. Ταῖς δὲ νεανιευομέναις καὶ ἀνδρουμέναις ἤδη τὰ ἀμείνω καὶ τελειότερα, τὸ φρονήσεως φυτὸν, τὸ ἀνδρείας, τὸ σωφροσύνης, τὸ δικαιοσύνης, τὸ ἀρετῆς ἁπάσης*".

[805]) „Pr. Ev." VI, 7, 44 (vol. 1, p. 299, v. 25 sq. Dindorf):
„*οἱ ἐπὶ παιδείᾳ καὶ φιλοσοφίᾳ μέγα φρονήσαντες*".

mathematicas,[806]) rhetoricen[807]) denique, ad philosophiam autem illa, quae de disserendo dicebantur et de iudicando, quid verum, quid falsum (quid rectum in oratione pravumve), quid consentiens sit, quid repugnet; quae de naturis rerum; quae de hominum vitâ moribusque ac de rebus publicis.[808]) Ps. Timaeus autem — cfr. p. 104 A: „μωσικὰ δὲ καὶ ἁ ταύτας ἀγεμὼν φιλοσοφία“ et B: „καὶ σύνεσις καὶ ἁ πρεσβίττα φιλοσοφία“ — dubito an cum Posidonio[809]) artibus liberalibus locum in philosophiâ vindicaverit.

De philosophiâ suppetit magna apud Platonem locorum copia, qui ex aliis sermonibus apte huc afferri possunt, sufficit unus ille e „Rep.“ VII, p. 521 C:

„ψυχῆς περιαγωγὴ ἐκ νυκτερινῆς τινος ἡμέρας εἰς ἀληθινὴν τοῦ ὄντος οὖσαν ἐπάνοδον, ἣν δὴ φιλοσοφίαν ἀληθῆ φήσομεν εἶναι“ — cfr. VII, 536 D sqq.

Plura de utrâque (sc. παιδείᾳ et φιλοσοφίᾳ) apud Zellerum II, 1, p. 532 sqq. et p. 773 sq. ed. III.

Equidem finem faciam confitendo, illâ compressione rerum — hoc libelli loco, non peraeque alibi — auctorem brevem quidem esse, nec tamen ob eam ipsam causam subobscurum, immo vero luculentum.

Qui sit ipsius mos verborum, dicam, cum totum locum tractavero, cuius nunc quidem hanc partem aggrediar, quâ, quid efficiatur, promit, artibus illis:

---

[806]) cfr. Zellerus II, 1, p. 533, v. 22 sqq., ed. III.

[807]) quam rhetoricen Dionysius quidem Halicarnassensis „de Thucydide iudicium“ cap. 50, § 3:

„ἀνδράσι διὰ τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων ἐπὶ ῥητορικήν τε καὶ φιλοσοφίαν ἐληλυθόσιν“ (suppl. ταύτας κατασκευάζεσθαι τὰς γραφάς“ —

perfectam quidem — philosophiae disciplinam iudicat — cfr. „epist. ad Cn. Pompeium“ cap. 1, § 17: „οὐδὲν ἡγούμην· τῆς φιλοσόφου ῥητορικῆς ποιεῖν ἀλλότριον“ —

et cap. 6, § 5: „τίς οὐχ ὁμολογήσει, τοῖς ἀσκοῦσι τὴν φιλόσοφον ῥητορικὴν ἀναγκαῖον εἶναι, πολλὰ μὲν ἔθη καὶ βαρβάρων καὶ Ἑλλήνων ἐκμαθεῖν, πολλοὺς δὲ νόμους ἀκοῦσαι, πολιτειῶν σχήματα καὶ βίους ἀνδρῶν καὶ πράξεις καὶ τέλη καὶ τύχας“.

[808]) cfr. Hippias Eleus apud Ciceronem „de or.“ III, 32, 127.

[809]) cfr. Seneca „ep.“ 88, 20.

p. 103 E: *αὗται γὰρ ταὶ δυνάμιες τρέφοισαι καὶ τονοῖσαι καὶ τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς διὰ πόνων καὶ γυμνασίων καὶ διαίτας καθαρότατος, ταὶ μὲν διὰ φαρμακειᾶν, ταὶ δὲ, παιδευτικαὶ τᾶν ψυχᾶν, διὰ κολασίων καὶ ἐπιπλαξίων· ῥωννύουσι γὰρ διὰ προτροπᾶν*[810]) *ἐγείροισαι τὰν ὁρμὰν καὶ ἐγκελευόμεναι τὰ ποτίφορα*[811]) *ποττὰ ἔργα*".

Quae non satis dilucida verborum continuatio illustretur necesse est.

Ac primum quidem exprimenda vis non vocis „*διαίτας καθαρότης*", de quâ tractatum iam est (p. 481), sed *φαρμακειᾶν* et *ἐπιπλαξίων*.

Φαρμακείας accipio non sola medicamenta purgatoria purgationesve, cuiusmodi vocis significatio inde ab Hippocrate[812]) haud ita rara inventu est in scriptis medicorum,[813]) sed generaliter magis medicamenta (*φάρμακα*), quaecunque locum quendam habebant in ea parte medicinae, quam Graeci *φαρμακευτικήν* nominabant,[814]) qualis vide ne eiusdem vocis significatio sit in Platonis „Timaeo" p. 89 B, tametsi Plato ibidem p. 89 A

---

[810]) cfr. *τὰ προτρεπτικὰ τῶν ἀγαθῶν* Ps. Archytae apud Stobaeum „Floril." I, 75 (I, p. 31, v. 14 Meineke).

[811]) cfr. *τὰ ποτίφορα* Ps. Archytae in Exc. e Florilegio Io. Damasceni II, 13, 120 (IV, p. 208, v. 8 Mein.).

[812]) „*ἀφορισμοί*" VI, 47 (T. IV, p. 574, v. 2 ab imo, Littré).

[813]) velut in Ps. Hippocratis „*περὶ χυμῶν*" VI, 47 (T. V, p. 484 Littré), „*περὶ νούσων*" IV, 47 (T. VII, p. 576, v. 2 L.), ibidem 54 ultra med. (p. 598, v. 4 L.), „*περὶ τροφῆς*" § 18 sq. (T. IX, p. 104, v. 10 sq. Littré) et in Rufi fragmentis „*περὶ καθαρτηρίων*" apud Oribasium VII, 26 (vol. 2, p. 92, v. 4, p. 101, v. 3 ab imo, p. 105, v. 2 ab imo, Buss. et Dar.) et „*περὶ κλύσματος*" ibidem VIII, 24 (vol. 2, p. 206, v. 7 Buss. et Dar.), Galenique apud eundem Oribasium VII, 23 (vol. 2, p. 84, v. 7 Buss. et Dar.) XLIV, 8 (vol. 3, p. 110, v. 10 Buss. et Dar.).

[814]) cfr. Celsus „de medicinâ" prooem. p. 2, v. 17 sqq. Waldeck: „Post quem (sc. Hippocratem) Diocles Carystius, deinde Praxagoras et Chrysippus, tum Herophilus et Erasistratus sic artem hanc exercuerunt, ut etiam in diversas vias processerint. Iisdemque temporibus in tres partes medicina diducta est, ut una esset, quae victu, altera, quae medicamentis, tertia, quae manu mederetur. Primam *διαιτητικήν*, secundam *φαρμακευτικήν*, tertiam *χειρουργικήν* Graeci nominarunt."

huiusmodi medicinam vocat *τὸ τῆς φαρμακευτικῆς καθάρσεως γιγνόμενον ἰατρικόν.*

Ἐπιπλήξιας autem non pulsationes corporis intelligo — ea enim vocis notio propria infimae demum graecitatis est —, sed castigationes animi, *τὰς διὰ τῶν λόγων*, tam alienas, quam proprias, quibus educator castigat alumnum [815]) civemque civis, ut Solon [816]) in carminibus Athenienses, vel quibus suas quisque libidines refrenat ipse, velut Moses adolescens apud Philonem J. „V. M.“ § 6 (84 med. M.).

Deinceps agitur de loci sententiâ eaque meo iudicio haec est: omnes quattuor artes illae et corpora et animos alunt corroborantque contentionibus animi corporisque exercitationibus et victûs simplicitate, partim etiam medicamentis, partim poenis et obiurgationibus; medicamentis scilicet medicina, perraro gymnastice, — cuius antistites gymnastae (aliptaeque) [817]) assiduo versati usu esse dicuntur non hac in parte medicinae, sed in genere *διαιτητικῷ* frictionibusque [818]) —, poenis autem et obiurgationibus *παιδεία* illisque certe, quibus ad virtutem se quisque revocat ipse, etiam philosophia: etenim paullo post de utrâque auctor:

„*ἐθίζοντι καὶ πείθοντι, τὰ δὲ καὶ ποταναγκάζοντι τὸ μὲν ἄλογον τῷ λογικῷ πείθεσθαι*“ *κτλ.*

Namque ni ita accipi voluisset auctor sententiam suam, quanta fuisset eius inconstantia atque perversitas! Fac illum sic sensisse: quattuor artes illae corpora alunt firmantque et animos *διὰ πόνων καὶ γυμνασίων καὶ διαίτας καθαρόιατος,* et alterum quidem par *διὰ φαρμακειᾶν*, alterum *διὰ κολασίων καὶ ἐπιπλαξίων,* essetne sani hominis? An mediocris erroris esset, si auctor prima ad gymnasticen solam referri voluisset, ad medicinam medicamenta, nihilque nisi poenas et animadversiones ad *παιδείαν* philosophiamque, aut prima et medicamenta ad gymnasticen artemque medicam, extrema ad cultrices illas animi? nonne effato illo „*ταὶ δὲ παιδευτικαὶ τᾶν ψυχᾶν διὰ κολασίων*

[815]) cfr. Plutarchus „de liberis educ.“ cap. 12 ultra med.

[816]) cfr. Plutarchus „vita Solonis“ cap. 3 med.

[817]) cfr. Aristoteles „Eth. Nicom.“ II, 5, 1106, B, 1 sqq.

[818]) v. Philostrati locum not. 831 laudandum.

καὶ ἐπιπλαξίων" ipsum se e philosophorum choro sustulisse diceres, idemque facere, ut si dextram partem negligeret, laevam tueretur, quantumvis sublevaretur offensio iis, quae de munere earum artium post docuit: „*ἐθίζοντι καὶ πείθοντι*" *κτλ.*?

Clausula vero: „*ῥωννύουσι γὰρ διὰ προτροπᾶν ἐγείροισαι τὰν ὁρμὰν*[819]) *καὶ ἐγκελευόμεναι τὰ ποτίφορα ποττὰ ἔργα*" utrum ad quattuor omnes pertinet, an — id quod forsitan verisimilius videatur cuipiam propter verba „*διὰ προτροπᾶν*" — ad castigationes (*κολάσιας καὶ ἐπιπλάξιας*) solas? Ad quattuor omnes.[820])

Nunc vero cfr. Plat. Tim. p. 88 sqq. et, quoniam in hoc sermone his de rebus accurate exponere collibitum ipsi non est, etiam „Phaedo" p. 81 sqq., „Sophista" p. 299 A sqq., „Resp." II, 376 E sqq., III, 404 sqq. et 410 B sqq., IV, 424 B, V, 456 B, VII, 521 B sq., „Leg." II, 673 A sq., atque propter verba „*τρέφοισαι καὶ τονοῖσαι*",[821]) quoad ad animum pertinent, „Resp." IV, 441 E sq.:

„*Ἆρ' οὖν οὐχ, ὥςπερ ἐλέγομεν, μουσικῆς καὶ γυμναστικῆς κρᾶσις ξύμφωνα αὐτὰ* (sc. *τὸ λογιστικὸν καὶ τὸ θυμοειδὲς*) *ποιήσει, τὸ μὲν ἐπιτείνουσα καὶ τρέφουσα λόγοις τε καλοῖς καὶ μαθήμασι, τὸ δὲ ἀνιεῖσα παραμυθουμένη, ἡμεροῦσα ἁρμονίᾳ τε καὶ ῥυθμῷ; Κομιδῇ γε, ἦ δ' ὅς*".

Dissensio nulla et ne de arte medicorum quidem manifesta aliqua. Utrique (cfr. „*διὰ διαίτας καθαρότατος*" cum Plat. Tim. p. 89 C: „*διὸ παιδαγωγεῖν δεῖ διαίταις πάντα τὰ τοιαῦτα*" sc. *νοσήματα*) cum Pythagoreis[822]) medicinae ea pars,

---

[819]) Luculli vocis interpretatio apud Ciceronem „Acad." II, 8, 24 haec est: „eam enim (sc. appetitionem) volumus esse *ὁρμήν*, quâ ad agendum impellimur, et id appetimus, quod est visum".

[820]) cfr. Ps. Archytae *προτρεπτικὰ τῶν ἀγαθῶν* apud Stobaeum loco „not. 811 laudato".

[821]) cfr. *τόνος* Stoïcorum, qui potissimum *πνεύματος* est, apud Zellerum III, 1, p. 108, not. 4 et p. 155, not. 2, ed. II — eorumque *συντονία* etc. ibidem p. 156, not. 1, ac, si placeat, *τόνος* ille apud Mullachium „fragm. philosophorum gr." T. II, p. 105, not. 115, necnon *τόνος* Aretaei „*περὶ αἰτίων καὶ σημείων ὀξέων παθῶν*" I, cap. 6 (p. 7, v. 3 sq. Ermer.): „ *Τόνος γὰρ νεύρων καὶ ἐντάσιος οὔνομα*" et interpretatio Hesychii: „*τόνος· ἔντασις, ἰσχὺς, ῥώμη, δύναμις*".

[822]) cfr. Iamblichus „vit. pythag." § 163, § 244, § 264.

quae victu medetur (ἡ διαιτητική), plurimum valet, parum Platoni [823]) illa, quae medicamentis (ἡ φαρμακευτική), Asclepiadum [824]) deliciae, parum haud scio an (non?) Ps. Timaeo — quamvis nonnisi rarum usum habere istam (sicut poenas et animadversiones) voluisse videatur —, quantum denique tertia, quae manu (ἡ χειρουργική), siletur: cum Pythagoreis plurimum etiam *πόνοι τε καὶ γυμνάσια*, [825]) nec quisquam dubitabit, quin **παιδεία** et *φιλοσοφία*.

Iam speciatim pertractatur in libello (p. 104 A) illarum artium par prius:

„ἀλειπτικὰ μὲν ὧν καὶ ἁ ταύτᾳ συγγενεστάτα ἰατρικὰ, σώματα ταχθεῖσα θεραπεῦεν, ἐς τὰν κρατίσταν ἁρμονίαν ἄγοισα τὰς δυνάμιας τό τε αἷμα καθαρὸν καὶ τὸ πνεῦμα σύῤῥοον ἀπεργάζεται, ἵν' εἰ καί τι νοσῶδες ὑπογένοιτο, κράτος αὐτῶ ἔχοιεν ἐῤῥωμέναι ταὶ δυνάμιες αἵματος καὶ πνεύματος“.

Apud Platonem in „Timaeo“ quidem verba similia nulla; in „Gorgia“ p. 464 B sq. non *τὴν ἀλειπτικὴν* quidem, sed *τὴν γυμναστικήν* et *τὴν ἰατρικήν* eiusdem artis, quae corpus curet, partes constitutas vidimus.

Verum eadem prorsus nomina apud Philonem Judaeum „de somniis“ I, § 43 (T. III, 658, in. M.):

„τὴν ἀδελφὴν ἰατρικῆς τέχνης ἀλειπτικὴν ἐκπονήσας“

---

823) cfr. „Tim.“ p. 89 A, sq.:

„τρίτον δὲ εἶδος κινήσεως σφόδρα ποτὲ ἀναγκαζομένῳ χρήσιμον, ἄλλως δὲ οὐδαμῶς τῷ νοῦν ἔχοντι προσδεκτέον, τὸ τῆς φαρμακευτικῆς καθάρσεως γιγνόμενον ἰατρικόν. τὰ γὰρ νοσήματα, ὅσα μὴ μεγάλους ἔχει κινδύνους, οὐκ ἐρεθιστέον φαρμακείαις“ —

et C: *„ἣν* (sc. *περὶ τὰ νοσήματα ξύστασιν*) *ὅταν τις παρὰ τὴν εἱμαρμένην φθείρῃ τις φαρμακείαις, ἅμα ἐκ σμικρῶν μεγάλα καὶ πολλὰ ἐξ ὀλίγων νοσήματα φιλεῖ γίγνεσθαι. διὸ παιδαγωγεῖν δεῖ διαίταις πάντα τὰ τοιαῦτα, καθόσον ἂν ᾖ τῳ σχολὴ, ἀλλ' οὐ φαρμακεύοντα κακὸν δύσκολον ἐρεθιστέον“.*

824) cfr. Krische l. l. I, p. 72, not. 1.

825) cfr. Iamblichus „de vita pythag.“ cap. 31, § 209 (p. 422, v. 8 sqq. Kiessl.):

„δεῖ οὖν τούς τε παῖδας καὶ τὰς παρθένους ἐν πόνοις τε καὶ ἐν γυμνασίοις καὶ καρτερίαις ταῖς προσηκούσαις τρέφειν, τροφὴν προσφέροντας τὴν ἁρμόττουσαν φιλοπόνῳ τε καὶ σώφρονι καὶ καρτερικῷ βίῳ“.

quam unguendi artem studiose cultam esse in Aegypto testatur hic ipse alibi [826])
et apud Arrianum „Epict. Diss.“ II, 12 ultra med. (p. 232, v. 5 sqq. Upt.):

„Τὸ σῶμα δὲ τὸ σαυτοῦ ἤδη τινὶ ἔσκεψαι ἐπιτρέψαι εἰς ἐπιμέλειαν αὐτοῦ;“

„„Πῶς γὰρ οὔ;““

„Ἐμπείρῳ δηλονότι ἀλειπτικῆς ἢ ἰατρικῆς;“

„„Πάνυ μὲν οὖν““

et apud Clementem Alexandrinum „Strom.“ VI, cap. 17, § 157 in. (vol. 3, p. 197, v. 1 sq. Klotz):

„αὐτίκα ἡ ὑγίεια διὰ τῆς ἰατρικῆς καὶ ἡ εὐεξία διὰ τῆς ἀλειπτικῆς . . . . λαμβάνει γένεσιν“ κτλ.

Auctoris lib. *ἀλειπτικά*, quippe quae sit ante appellata (p. 103 D) *γυμναστικά*, idem declarat, quod *γυμναστική* Platonis, cui vox „*ἀλειπτική*“ incognita, nota res, cuius auctores et patroni Pythagoras Aliptes et Iccus et Herodicus. [827]) Cognitum utrumque posteris, ut vidimus, Philoni J., Arriano, Clementi Alexandrino, et ante hos primo, ut videtur, Metrodoro Scepsio, multorum novatori nominum, [828]) Ciceroni et Crasso fere aequali, [829]) cui ab Athenaeo „Deipnos.“ III, p. 552 C libellus quidam tribuitur *περὶ ἀλειπτικῆς*.

Cognationem vero gymnastices cum arte sanandi et differentiam pluribus persequitur Philostratus „*περὶ γυμναστικῆς*“ p. 24, v. 14 sqq. Martin, cuius loci potestatem tibi faciam. [830])

---

[826]) „de parent. col.“ § 3 med., „leg. alleg.“ I, 31 ante med. (I, 63 med. M.), „de somniis“ I, § 12 med. (631 med. M.), ibidem I, § 21 ante med. (640 ultra med. M.), „V. M.“ § 5 med. (II, 84 haud procul ab in. M.), „de septenario“ § 11 ante med. (II, 288 ante med. M.), „fragm.“ ed. Lips. 1829 T. VI, p. 196, v. 8, v. 6 (II, 642 fin. M.), alibi.

[827]) cfr. Ps. Hippocrates „*ἐπιδημιῶν*“ VI, sect. 3, 18 (T. V, p. 302 Littré).

[828]) cfr. Strabo XIII, p. 609.

[829]) Cicero „de or.“ II, 88, 360, II, 90, 365, III, 20, 75.
„ „Tusc. Disp.“ I, 24, 59.

[830]) *„Τί οὖν χρὴ περὶ γυμναστικῆς γινώσκειν; Τί δ᾽ ἄλλο ἢ σοφίαν αὐτὴν ἡγεῖσθαι ξυγκειμένην μὲν ἐξ ἰατρικῆς τε καὶ παιδοτριβικῆς, οὖσαν δὲ τῆς μὲν τελεωτέραν, τῆς δὲ μόριον. Ὁπόσον δὲ ἀμφοῖν μετέσχηκεν, ἐγὼ δηλώσω. Παλαισμάτων εἴδη ὁπόσα ἐστὶ, δηλώσει ὁ παιδοτρίβης, καιρούς τε ὑποτιθέμενος*

Ceterum nemo non intelliget, auctoris lib. *δυνάμιας* esse *ξηρότητά τε καὶ ὑγρότητα, ψυχρότητά τε καὶ θερμότητα,* — quae cum congruunt inter se, sanitas dicitur corporis temperatio —, ac sententiam elatam esse hanc: unguendi ars et medendi sanitatem corporis tuentur et summam quidem, id quod perspicitur e verbis: „*ἐς τὰν κρατίσταν ἁρμονίαν ἄγοισα*“, quae quid sonent, patet e Nicomachi Geraseni loco „*ἀριθμ. εἰσαγωγή*“ II, cap. 39, p. 153 Ast — et ex aliis eiusdem auctoris.

Sed est, quod hac de re plura dicam. Hanc enim denotationem, quâ elementa corporis animantium appellantur *δυνάμεις,* Galenus l. l. Athenaeo attribuit, statori sectae Pneumaticorum, quem quidem antecesserat hac in re fortasse iam Alcmaeo Crotoniata, certe Ps. Hippocrates quidam, Aristoteles, alii.[831])

Et est, quod eiusdem Galeni afferam *ὑγιεινῶν λόγον δ'* (vol. 6, p. 277 Kühn):

„*κεφάλαια δὲ τῆς μὲν ἔξω φορᾶς αὐτῶν* (sc. *τῶν ὠμῶν χυμῶν*) *εἰσι γυμνάσια καὶ τρίψεις καὶ λουτρὰ καί θάλπος, ἀλείμματά τε θερμαίνοντα*“,

apte etiam illa, quae supra laudavi e Galeni libro „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*“ *θ'*, cap. 4, fin.:

καὶ ὁρμὰς καὶ μέτρα· καὶ ὅπως ἄν τις ἢ φυλάττοιτο ἢ φυλαττομένου κρατοίη. Διδάξει δὲ καὶ ὁ γυμναστὴς εἰδότα μέν που τὸν ἀθλητὴν ταῦτα· ἀλλ' ἔστιν ὅπου δεῖ μεταχειρίσασθαι πάλην ἢ παγκράτιον ἢ καὶ πλεονέκτημα ὑπάρχον ἀντιπάλων διαφυγεῖν ἢ ἐκκροῦσαι, ὧν οὐδὲν ἂν εἰς ἐπίνοιαν ἴοι τῷ γυμναστῇ, μὴ καὶ τὰ τῶν παιδοτριβῶν εἰδότι. Κατὰ μὲν τοῦτο ἴσαι αἱ τέχναι· χυμοὺς δὲ ἀποκαθᾶραι καὶ τὰ περιττὰ ἀφελεῖν καὶ λεᾶναι τὰ κατεσκληρωκότα καὶ πιᾶναί τι ἢ μεταβαλεῖν ἢ θάλψαι αὐτῶν γυμναστικῆς ἐν σοφίᾳ. Ἐκεῖνα ἢ οὐκ ἐπιστήσεται ὁ παιδοτρίβης, ἤ, εἰ γινώσκοιτο, πονηρῶς ἐπὶ τοῖς παισὶ χρήσεται, βασανίζων ἐλευθερίαν ἀκραιφνοῦς αἵματος. Τῆς μὲν δὴ προειρημένης ἐπιστήμης ἡ γυμναστικὴ τοσούτῳ τελεωτέρα.

Πρὸς δέ γε ἰατρικὴν ὧδε ἔχει·

νοσήματα, ὁπόσα καταῤῥους καὶ ὑδέρους καὶ φθόας ὀνομάζομεν, καὶ ὁπόσαι ἱεραὶ νόσοι, ἰατροὶ μὲν παύουσιν, ἐπαντλοῦντές τε ἢ ποτίζοντες ἢ ἐπιπλάττοντες· γυμναστικὴ δὲ τὰ τοιαῦτα διαίταις ἴσχει καὶ τρίψει. Ῥήξαντά τι δὲ ἢ τρωθέντα ἢ θολωθέντα τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς φῶς ἢ ὀλισθήσαντά τινα τῶν ἄρθρων εἰς ἰατροὺς χρὴ φέρειν, ὡς οὐδὲν ἡ γυμναστικὴ πρὸς τὰ τοιαῦτα“.

831) vide not. 590.

„ἡ δ' ἐξ ἁπάντων τῶν τεττάρων στοιχείων σύμμετρος κρᾶσις ἐγέννησε τὸ ἀκριβὲς αιμα"
ad illustrandam quidem eam auctoris l. sententiam, quâ purum sanguinem esse dicit ex harmoniâ elementorum corporis: „ἐς τὰν κρατίσταν ἁρμονίαν ἄγοισα (sc. ἀλειπτικὰ καὶ ἰατρικὰ) τὰς δυνάμιας τό(τε) αἷμα καθαρὸν .... ἀπεργάζεται"

ac ne illa auctoris nostri „καὶ τὸ πνεῦμα σύῤῥοον" negligamus, tertium eiusdem Galeni locum „de differentiis febrium" I, cap. 1 fin. (vol. 7, p. 277 Kühn): „ἀναμέμικται γὰρ ἔν τε ταῖς ἀρτηρίαις ἁπάσαις, διὰ πολλῶν ὀπῶν ἅμα πνεούσαις, ἡ ἀερώδης οὐσία (πνεῦμα ὑλικὸν ἢ ζωτικόν?) τῷ αἵματι καὶ κατὰ τὴν καρδίαν οὐδὲν ἧττον, ὡς ἂν σύῤῥους ὑπάρχουσα πάσαις αὐταῖς" i. e. in sano quidem corpore confluens, cui sanitati conservandae aut, si obstructis [832]) meatibus sublata erat, restituendae artes illae inserviunt —

et quartum adiungo hunc „τέχνη ἰατρική" cap. 24 (vol. 1, p. 371 Kühn):

„τὴν δὲ καθ' ὅλον τὸ σῶμα διαπνοὴν ἡ τῶν γυμνασίων ὑγιεινὴν ἀπεργάζεται χρῆσις".

Et πνεῦμα intelligit iste quidem auctor l. non modo animam, opinor, quae spiritu ducitur, sed etiam — de quo supra (p. 310) diximus — πνεῦμα ζωτικόν, nec admodum dubito, num hoc loco cogitaverit et de πνεύματι ψυχικῷ, quod quibusdam placuit non soli cerebro esse insitum, sed nervorum sensilium unicuique, quorum ne meatus (πόροι) obstruantur, cavendum esse medico quam maxime. [833])

---

[832]) Quae stipatio meatuum quantum incommodi afferat, nota — potissimum medicis quidem — res ac manifesta — cfr. Galenus „θεραπευτικῆς μεθόδου" βιβλίον θ', cap. 2 (vol. 10, p. 535 Kühn):

„περὶ δὲ τῆς στεγνώσεως νῦν, ὅθεν ὁ λόγος ὡρμήθη, γιγνώσκειν χρὴ σαφῶς, ὅτι καὶ μόνη, χωρὶς τῶν ἄλλων ἁπάντων, ἱκανὴ γεννῆσαι πυρετούς" — et Ps. Galenus „εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός" cap. 13 (vol. 14, p. 729, v. 9 sqq.):

„πυρετὸς δέ ἐστι τροπὴ ἐμφύτου θερμοῦ ἐπὶ τὸ καυσωδέστερον διὰ τὸ ἔνδον ἀποστρέφεσθαι καὶ ἐμποδίζεσθαι διαπνεῖν".

[833]) cfr. Galenus „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ." ή, cap. 4 (vol. 5, p. 611 usque 634 Kühn), „περὶ αἰτίων συμπτωμάτων" I, 5 (vol. 7, p. 109 sqq. Kühn), et Cassius iatros. „Probl." 79 (p. 166, v. 20 sqq. Ideler).

De fine, quem sequantur artes illae: „ἵν' εἰ καί τι νοσῶδες ὑπογένοιτο, κράτος αὐτῶ ἔχοιεν ἐῤῥωμέναι ταὶ δυνάμιες αἵματος καὶ πνεύματος"

cfr. Galenus „περὶ ἀρίστης κατασκευῆς τοῦ σώματος ἡμῶν" cap. 3 (vol. 4, p. 742 sq. Kühn):

„αἱ βλάβαι τοῖς σώμασιν ἡμῶν, αἱ μὲν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν αἰτιῶν, αἱ δ' ἀπὸ τῶν τῆς τροφῆς ὁρμῶνται περιττωμάτων .... ὅτι μὲν οὖν τοῖς ἔξωθεν αἰτίοις τὸ συμμέτρως διακείμενον σῶμα δυςάλωτόν ἐστι, πρόδηλον μὲν κἀξ αὐτῆς τῆς εὐκρασίας" ....

ὅτι δὲ οὐδ' ὑπὸ τῶν τῆς τροφῆς περιττωμάτων εὐάλωτος ὑπάρχει νόσοις, ὧδ' ἂν μάλιστα καὶ τόδε μάθοις, εἰ λογίσαιο .... ἥ τε γὰρ συμμετρία τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν πρὸς ἀλλήλας καὶ ἡ καθ' ἑκάστην ἀρετὴ καὶ γίνεσθαι κωλύει τὰ περιττώματα καὶ γεννώμενα ῥᾳδίως ἐκκρίνει, κἂν εἰ μείνειε δέ ποτε μέχρι πλείονος, ἥκιστα νικᾶται πρὸς αὐτῶν".

Nec prorsus alienum puto, ad vocem „ταὶ δυνάμιες αἵματος καὶ πνεύματος" laudare Erasistratum, de quo Ps. Galenus (Herodotusne Pneumaticus?) „εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός" cap. 9 med. (vol. 14, p. 697, v. 8 sqq. Kühn):

„καὶ Ἐρασίστρατος δὲ ὡς ἀρχὰς καὶ στοιχεῖα ολου σώματος ὑποτιθέμενος τὴν τριπλοκίαν τῶν ἀγγείων, νεῦρα καὶ φλέβας καὶ ἀρτηρίας, παραλείπει τά τε ὑγρὰ καὶ τὰ πνεύματα. δυσὶ γὰρ ὕλαις ταῦτα διοικεῖσθαι λέγει τὸ ζῷον, τῷ μὲν αἵματι ὡς τροφῇ, τῷ δὲ πνεύματι ὡς συνεργῷ εἰς τὰς φυσικὰς ἐνεργείας, οὐ παραλαμβάνει δὲ αὐτὰς ὡς ἀρχάς".

Sequitur p. 104 A par alterum:

„μωσικὰ δὲ καὶ ἁ ταύτας ἀγεμὼν φιλοσοφία ἐπὶ τᾷ τᾶς ψυχᾶς ἐπανορθώσει ταχθεῖσαι ὑπὸ θεῶν τε καὶ νόμων, ἐθίζοντι καὶ πείθοντι, τὰ δὲ καὶ ποταναγκάζοντι, τὸ μὲν ἄλογον τῷ λογισμῷ πείθεσθαι, τῶ δ' ἀλόγω θυμὸν μὲν πρᾷον εἶμεν, ἐπιθυμίαν δ' ἐν ἀρεμήσει, ὡς μὴ δίχα λόγω κινέεσθαι μηδὲ μὰν ἀτρεμίζειν, τῶ νῶ ἐκκαλεομένω ἢ ποτὶ ἔργα ἢ ποτὶ ἀπολαύσιας. οὗτος γάρ ἐστιν ὅρος σωφροσύνης, εὐπείθειά τε καὶ καρτερία".

In Platonis Timaeo p. 47 A et p. 88 C obiter tantum tanguntur *μουσική* et *φιλοσοφία*.

Si singula quaeris, initium auctoris lib.: „*μωσικὰ δὲ καὶ ἁ ταύτας ἁγεμὼν φιλοσοφία*“ conferatur placito „Phaedonis“ p. 61 A: „*ὡς φιλοσοφίας μὲν οὔσης τῆς μεγίστης μουσικῆς*“ earumque artium finis:

„*ἐπὶ τᾷ τᾶς ψυχᾶς ἐπανορθώσει ταχθεῖσαι ὑπὸ θεῶν τε καὶ νόμων*“ (a diis quidem et *φιλοσοφία* et *μωσικά*, legibus sola *μωσικά*, nusquam enim in Graecia, quod sciam, homines ex lege philosophiae operam navabant, sed in Aegypto sacerdotes quidem, ut videtur, et in illâ, credo, fabulari antiquissimorum Atheniensium civitate — cfr. Plat. Tim. p. 24 B sq.), sit idem Platoni visus indidemque constitutus, necesse est, ut qui in „Rep.“ VII, 521, C *φιλοσοφίαν* finierit his:

„*ψυχῆς περιαγωγὴ ἐκ νυκτερινῆς τινος ἡμέρας εἰς ἀληθινὴν τοῦ ὄντος οὖσαν ἐπάνοδον (ἣν δὴ φιλοσοφίαν ἀληθῆ φήσομεν εἶναι)*“ —

nec profecto universam *μουσικήν* negaverit ad elevandum pertinere animum emendandumque, atque etiam philosophiam quidem summum — pari iure *μουσικήν* dixeris magnum — iudicaverit a diis datum munus homini,[834]) nec ignoraverit, Athenis quidem sancitum fuisse legibus, ut in civitate tractaretur *ἡ μουσική*, quantumvis circumcisa.

Accuratius de effectu harum artium auctor lib.:

„*ἐθίζοντι καὶ πείθοντι, τὰ δὲ καὶ ποταναγκάζοντι, τὸ μὲν ἄλογον τῷ λογισμῷ πείθεσθαι, τῶ δ' ἀλόγω θυμὸν μὲν πρᾶον εἶμεν,*[835]) *ἐπιθυμίαν δὲ ἐν ἀρεμήσει, ὡς μὴ δίχα λόγω κινέεσθαι,*

---

[834]) „Tim.“ p. 47 A:

„*ἐξ ὧν ἐπορισάμεθα φιλοσοφίας γένος, οὗ μεῖζον ἀγαθὸν οὔτ' ἦλθεν οὔτ' ἥξει ποτὲ τῷ θνητῷ γένει δωρηθὲν ἐκ θεῶν*“.

[835]) Ad vocem „*πρᾶος*“ cfr. Aristoteles „Eth. Nic.“ II, 7, 1108, A, 4 sqq.:

„*ἔστι δὲ καὶ περὶ ὀργὴν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ μεσότης, σχεδὸν δὲ ἀνωνύμων ὄντων αὐτῶν τὸ μέσον πρᾶον λέγοντες τὴν μεσότητα πραότητα καλέσομεν*“

ibidem IV, 11, 1125, B, 26, sqq.: „*πραότης δ' ἐστὶ μὲν μεσότης περὶ ὀργάς*“ *κτλ.*

(ac, sîs, II, 1, 1103, B, 18 sqq.:

„*οἱ μὲν γὰρ σώφρονες καὶ πρᾶοι γίνονται, οἱ δ' ἀκόλαστοι καὶ ὀργίλοι*“)

μηδὲ μὰν ἀτρεμίζειν (utrumque scilicet, et *θυμόν* et *ἐπιθυμίαν*), *τῷ νῷ ἐκκαλεομένῳ ἢ ποτὶ ἔργα ἢ ποτὶ ἀπολαύσιας*" —

Plato in „Rep." IV, 441 E non de solâ quidem *μουσικῇ* eâdemque philosophiâ, sed de *μουσικῆς* et *γυμναστικῆς κράσει* disserit haec:

„*Οὐκοῦν τῷ μὲν λογιστικῷ ἄρχειν προσήκει, σοφῷ ὄντι καὶ ἔχοντι τὴν ὑπὲρ ἁπάσης τῆς ψυχῆς προμήθειαν, τῷ δὲ θυμοειδεῖ ὑπηκόῳ εἶναι καὶ ξυμμάχῳ τούτου; Πάνυ γε. Ἆρ' οὖν οὐχ, ὥσπερ ἐλέγομεν,*[836] *μουσικῆς καὶ γυμναστικῆς κρᾶσις σύμφωνα αὐτὰ ποιήσει, τὸ μὲν ἐπιτείνουσα καὶ τρέφουσα λόγοις τε καλοῖς καὶ μαθήμασι, τὸ δὲ ἀνιεῖσα παραμυθουμένη,*

(p. 442 A) *ἡμεροῦσα ἁρμονίᾳ τε καὶ ῥυθμῷ; Κομιδῇ γε, ἦ δ' ὅς. Καὶ τούτω δὴ οὕτω τραφέντε καὶ ὡς ἀληθῶς τὰ αὑτῶν μαθόντε καὶ παιδευθέντε προστήσετον τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, ὃ δὴ πλεῖστον τῆς ψυχῆς ἐν ἑκάστῳ ἐστὶ καὶ χρημάτων φύσει ἀπληστότατον, ὃ τηρήσετον, μὴ τῷ πίμπλασθαι τῶν περὶ τὸ σῶμα καλουμένων ἡδονῶν πολὺ καὶ ἰσχυρὸν γενόμενον οὐκ αὖ τὰ αὑτοῦ πράττῃ, ἀλλὰ καταδουλώσασθαι καὶ ἄρχειν ἐπιχειρήσῃ,*

(B) *ὧν οὐ προσῆκον αὐτῷ γένει καὶ ξύμπαντα τὸν βίον πάντων ἀνατρέψῃ. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.*

Laudare „Philebum" p. 21 D sqq., p. 60 E, p. 61 A sqq., p. 63 E (cfr. Zellerus II, 1, p. 739 sqq. ed. III), unde appareat, illa auctoris l. „*τῷ νῷ ἐκκαλεομένῳ . . . . ποτὶ ἀπολαύσιας*"[837]) quam non sint contraria severitati Platonis, necesse non habeo, necesse autem, „Rempublicam" III, 401 C, ubi omnis educatio doctrinaque puerilis hunc sequi dicitur finem: „*ἵν' ὥσπερ ἐν ὑγιεινῷ τόπῳ οἰκοῦντες οἱ νέοι ἀπὸ παντὸς ὠφελῶνται, ὁπόθεν ἂν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν καλῶν ἔργων ἢ πρὸς ὄψιν ἢ πρὸς ἀκοήν τι προσβάλῃ, ὥσπερ αὔρα φέρουσα ἀπὸ χρηστῶν*

---

et Philo J. „de concupiscentiâ" § 2 prope fin. (II, 351 in. M.) „*κατεπᾴδοντος* (sc. *τοῦ λόγου* sive *νοῦ*) *αὐτῷ* (sc. *τῷ θυμῷ*) *φρονήσει καὶ πρᾶα πάθη παρασκευάζοντος*".

[836]) Referuntur illa „*ὥσπερ ἐλέγομεν*" ad „Rempublicam" III, 410, ubi necessitas demonstratur cum gymnastice coniungendi artes liberales.

[837]) De voce „*ἀπόλαυσις*" cfr. Clemens Alex. „Paedag." II, cap. 2, § 32 (vol. 1, p. 206, v. 4 sqq. Klotz): „*ἡμεῖς . . . . εἰς ἀπόλαυσιν, οὐχ εἰς ὕβριν, ἑστιώμενοι νηφαλίους*" *κτλ.*

τόπων ὑγίειαν, καὶ εὐθὺς ἐκ παίδων λανθάνῃ εἰς ὁμοιότητά τε καὶ φιλίαν καὶ ξυμφωνίαν τῷ καλῷ λόγῳ ἄγουσα".

Apposuit auctor l. breviorem temperantiae definitionem p. 104 B:

„οὗτος γάρ ἐστιν ὅρος[838]*) σωφροσύνης, εὐπείθειά τε καὶ καρτερία".*[839])

---

[838]) Postplatonica loci origo constaret Galeno quidem vel propter vocem „*ὅρος*", siquidem huic voci notionem definitionis dilucidae simul atque concisae subesse voluit auctor; quâ de re iste „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*" X, cap. 5 (vol. 5, p. 753 Kühn) disputat haec:

„*ἐν μὲν οὖν τῷ Σοφιστῇ καὶ Πολιτικῷ διδάσκει* (sc. *ὁ Πλάτων*), *πῶς ἄν τις ἀντὶ τῆς προσηγορίας ἑρμηνεύει λόγῳ σαφεῖ τε ἅμα καὶ συντόμῳ τὸ σημαινόμενον αὐτῆς, ὅντινα λόγον ὡρισμένον τε καὶ ὅρον ἐξαιρέτως ἐκάλεσαν οἱ μετὰ Πλάτωνα*" — cfr. Ps. Galenus „*περὶ φιλοσ. ἱστορίας*" cap. 4 (vol. 19, p. 236, sq. Kühn).

Ratum quidem habeo hoc Galeni iudicium, Platonem, licet tribus locis voluisse videatur,

„Soph." 247, E „*τίθεμαι γὰρ ὅρον ὁρίζειν τὰ ὄντα, ὡς ἔστιν οὐκ ἄλλο τι πλὴν δύναμις*" —

„Rep." I, 131, D „*οὐκ ἄρα οὗτος ὅρος ἐστὶ δικαιοσύνης, ἀληθῆ τε λέγειν καὶ ἃ ἂν λάβῃ τις ἀποδιδόναι*" —

„Leg." IV, 714, C, *ΑΘ.* „. . . . *καὶ τὸν φύσει ὅρον τοῦ δικαίου λέγεσθαι κάλλισθ' οὕτως·*

ΚΛ. Πῶς;

ΑΘ. Ὅτι τὸ τοῦ κρείττονος συμφέρον ἐστίν" —

eandem voci proprie involutam noluisse notitiam (cfr. „Tim." p. 51 D: „*εἰ δέ τις ὅρος ὁρισθεὶς μέγας διὰ βραχέων φανείη, τοῦτο μάλιστα καιριώτατον γένοιτ' ἄν*" — „Phaedr." 237 C, „Gorg." 488 C, „Polit." 266 E, 293 C, „Leg." I, 626 B), involvisse posteriores, velut Theophrastum „*ἠθικοὶ χαρακτῆρες*" cap. 22, 1 in.: „*Ἔστιν ἡ ἀηδία, ὡς ὅρῳ λαβεῖν, ἔντευξις λύπης ποιητικὴ ἄνευ βλάβης*"; nolo tamen argumentum petere inde.

[839]) cfr. Posidonius apud Galenum „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*" V, 5 (vol. 5, p. 466 Kühn) et Ps. Archytas in Exc. e Floril. Io. Damasceni II, 13, 120 (IV, p. 206, v. ult. Meineke) „*εὐπειθέα δ' εἶμεν*" —

atque *ὁ καρτερικός* Aristotelis „Eth. Nic." VII, 6, 1147, B, 22 et Zenonis *καρτερία* apud Diog. L. VI, 15 eiusque rei definitio apud eundem VII, 93: „*τὴν δὲ καρτερίαν* (suppl. *φασὶν οἱ Στωϊκοὶ εἶναι*) *ἐπιστήμην ἢ ἕξιν ὧν ἐμμενητέον καὶ μὴ καὶ οὐδετέρων*",

de utrâque autem (de *εὐπειθείᾳ* dico et de *καρτερίᾳ*) consectaria illa Stoïcorum definitio apud Ciceronem „Paradoxa" III, 22:

„Una virtus est consentiens cum ratione et perpetua constantia".

Plato eidem involutam rei notitiam aperuit non in Timaeo quidem, sed ante in „Rep.“ IV, 442 C:

„σώφρονα οὐ τῇ φιλίᾳ καὶ ξυμφωνίᾳ τῇ αὐτῶν τούτων, ὅταν τό τε ἄρχον καὶ τὼ ἀρχομένω τὸ λογιστικὸν ὁμοδοξῶσι δεῖν ἄρχειν καὶ μὴ στασιάζωσιν αὐτῷ;

„„Σωφροσύνη γοῦν, ἦ δ' ὅς, οὐκ ἄλλο τί ἐστιν ἢ τοῦτο, πόλεως τε καὶ ἰδιώτου““, —

quibus adde p. 431 E sqq. et III, 389 D ac propter καρτερίαν „Gorg.“ p. 506 D — 507 E, iam apparebit, fuisse explicatam a Platone pariter fere.

Quae personati σωφροσύνη nondum τὸ πέρας est, sed τὸ μέσον i. e. virtus hominis nondum philosophi,[840]) illa Platonis σωμφροσύνη in „Phaedone“, in „Menone“, in „Republica“,[841]) quam virtutem moralem dixerim (Aristotelis[842]) ἠθικήν, itemque

---

[840]) Post quidem (p. 104 C) loco temporis praesentis „ἐθίζοντι καὶ πείθοντι“ κτλ. aoristum legimus „ἐνέθηκαν“ (καὶ σύνεσις καὶ ἁ πρεσβίττα φιλοσοφία . . . . ἐνέθηκαν τὰν ἐπιστάμαν), ita ut fortasse tibi videatur auctor voluisse, nonnisi animum, infectum iam scientiâ, compotem fieri σωφροσύνης. Illudne vero dubium erit, quin aoristus ille praesentis vices tueatur vel temporis vere praeteriti? (cfr. Vigerus „de praec. gr. dict. idiotismis“ cap. 5, sect. 3, regula 11, p. 208 sq. et God. Hermanni adnotationes p. 746 not. 162.)

[841]) „Phaed.“ p. 82 A: „οἱ τὴν δημοτικήν τε καὶ πολιτικὴν ἀρετὴν ἐπιτετηδευκότες, ἣν δὴ καλοῦσι σωφροσύνην τε καὶ δικαιοσύνην, ἐξ ἔθους τε καὶ μελέτης γεγονυῖαν ἄνευ φιλοσοφίας τε καὶ νοῦ“ —

„Meno“ p. 99 A—C —

„Resp.“ VII, 518, D: „αἱ μὲν τοίνυν ἄλλαι ἀρεταὶ καλούμεναι ψυχῆς κινδυνεύουσιν ἐγγύς τι εἶναι τῶν τοῦ σώματος· τῷ ὄντι γὰρ οὐκ ἐνοῦσαι πρότερον ὕστερον ἐμποιεῖσθαι ἔθεσί τε καὶ ἀσκήσεσιν· ἡ δὲ τοῦ φρονῆσαι παντὸς μᾶλλον θειοτέρου τινὸς τυγχάνει, ὡς ἔοικεν, οὖσα, ὃ τὴν μὲν δύναμιν οὐδέποτε ἀπόλλυσιν, ὑπὸ δὲ τῆς περιαγωγῆς χρήσιμόν τε καὶ ὠφέλιμον καὶ ἄχρηστον αὖ καὶ βλαβερὸν γίγνεται“ —

ibidem p. 522 A:

„Ἀλλ' ἦν ἐκείνη γε (sc. ἡ μουσική), ἔφη, ... ἔθεσι παιδεύουσα; . . . . οὐκ ἐπιστήμην παραδιδοῦσα . . . .· μάθημα δὲ πρὸς τοιοῦτόν τι ἀγαθόν, οἷον σὺ νῦν ζητεῖς, οὐδὲν ἦν ἐν αὐτῇ“ —

et III, 403, C:

„δεῖ δέ που τελευτᾶν τὰ μουσικὰ εἰς τὰ τοῦ καλοῦ ἐρωτικά“. cfr. Zellerus II, 1, p. 496, sqq., p. 532, sqq., p. 747, sq., p. 811 sq. ed. III.

[842]) „Eth. Nic.“ I, 13, 1103, A, 5.

Ps. Cliniae [843]) ἠθικήν, Ps. Archytae [844]) ἀρετάν sive ἀρετὰν πρακτικάν), exercitationis assiduitate formatam (ἔθεσί τε καὶ ἀσκήσεσι [845]) κτλ.), quasi consuetudinem, duce non ἐπιστήμῃ, [846]) sed δόξῃ ἀληθεῖ, in quà nulladum nota veri et falsi; cum virtus ratione perfecta, quae sequitur, ἐπιστάμα, Platonis [847]) ἐπιστήμη (Aristotelis l. l. διανοητική, Ps. Cliniae l. l. νοατικόν, Ps. Archytae l. l. ἐπιστάμα), hominis sit vere philosophi, parta αἰτίας λογισμῷ Platonis, Ps. Timaei συνέσει καὶ πρεσβίττᾳ φιλοσοφίᾳ i. e., ni fallor, dialecticâ, veri et falsi quasi disceptatrice iudiceque, [848]) et sapientiâ metaphysicâ.

Ecce autem iterum atque iterum Stoa recentior Panaetii vel Posidonii, quorum alterius, Panaetii [849]) opinor, apud Ciceronem „off.“ I, 29, 102 haec Ps. Timaei — nisi urgendas duxeris huius ἀπολαύσιας — exstat σωφροσύνης definitio:

---

[843]) cfr. Stobaeus „Floril.“ I, 65.

[844]) ibidem I, 77, „Exc. e Floril. Io. Damasceni“ II, 13, 120 (IV, p. 206 sq. Mein.).

[845]) de Platone vide notam 841, de Ps. Archytâ „Exc. e Floril. Io. Damasc.“ II, 13, 120 (IV, p. 206 Mein.).

[846]) cfr. „Meno“ p. 99 A sqq. „Rep.“ VII, 534 C.

[847]) cfr. „Meno“ p. 98 A:

ΣΩ. . . . . „καὶ γὰρ αἱ δόξαι αἱ ἀληθεῖς, ὅσον μὲν ἂν χρόνον παραμένωσι, καλὸν τὸ χρῆμα, καὶ πάντα τἀγαθὰ ἐργάζονται· πολὺν δὲ χρόνον οὐκ ἐθέλουσι παραμένειν, ἀλλὰ δραπετεύουσιν ἐκ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου· ὥστε οὐ πολλοῦ ἄξιαί εἰσιν, ἕως ἄν τις αὐτὰς δήσῃ αἰτίας λογισμῷ. τοῦτο δ' ἐστὶ, Μένων ἑταῖρε, ἀνάμνησις, ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν ἡμῖν ὡμολόγηται. ἐπειδὰν δὲ δεθῶσι, πρῶτον μὲν ἐπιστῆμαι γίγνονται, ἔπειτα μόνιμοι. καὶ διὰ ταῦτα δὴ τιμιώτερον ἐπιστήμη ὀρθῆς δόξης ἐστὶ καὶ διαφέρει δεσμῷ ἐπιστήμη ὀρθῆς δόξης“.

[848]) cfr. Cicero „Acad.“ II, 28, 91.

[849]) Ipse enim Cicero „off.“ I, 2, 6: „Sequimur igitur — inquit — hoc quidem tempore et in hac quaestione potissimum Stoïcos. non ut interpretes, sed, ut solemus, e fontibus eorum iudicio arbitrioque nostro, quantum quoque modo videbitur, hauriemus“, —

de quo Stoïcorum numero Panaetium sese, correctione quâdam adhibitâ, potissimum secutum esse dixit ibidem III, 2, 7, et primis quidem duobus libris (cfr. hic ipse „ad Atticum“ ep. XVI, 11, 4 et Gellius XIII, 27), num Posidonium aliquatenus (cfr. „ad Atticum“ l. l.), nescio; libro tertio perraro Diogenem Babylonium cum Antipatro Tyrio (III, 12, 51 sq., 23, 91) et cum Hecatone (III, 15, 63. 23, 89); hanc enim partem a

„Efficiendum autem est, ut appetitûs rationi obediant (cfr. „τὸ μὲν ἄλογον λογισμῷ πείθεσθαι“) eamque neque praecurrant („ὡς μὴ δίχα λόγου κινέεσθαι“) nec propter pigritiam aut ignaviam deserant („μηδὲ μὰν ἀτρεμίζειν, τῷ νῷ ἐκκαλεομένω ἢ ποτὶ ἔργα — suppleamne „τὸν θυμόν? — ἢ ποτὶ ἀπολαύσιας“ — τὸ ἐπιθυματικόν?) sintque tranquilli atque omni (animi) perturbatione careant („τῷ δ' ἀλόγω θυμὸν μὲν πρᾶον εἶμεν, ἐπιθυμίαν δὲ ἐν ἀρεμήσει“): ex quo elucebit omnis constantia omnisque moderatio“, modo ne obliviscaris, Ps. Timaeum cum Platone aliâ in parte animi et corporis rationem collocasse, aliâ iram, aliâ cupiditatem, Panaetium autem, certe Posidonium sede in unâ quidem eâdemque, facultatibus contrariis,[850]) cum priores Stoïci unâ in facultate sedeque.

Age vero videamus, qui ultra auctori l. patuerit aditus ad beatam vitam, eaque ipsa quae sit: p. 104 B: „καὶ σύνεσις καὶ ἁ πρεσβίττα φιλοσοφία, ἀποκαθαράμεναι ψευδέας δόξας ἐνέθηκαν (accipe aoristum loco praesentis temporis!) τὰν ἐπιστάμαν, ἀνακαλεσάμεναι τὸν νόον ἐκ μεγάλας τᾶς ἀγνοίας, χαλάσασαι ἐς ὄψιν τῶν θείων, τοῖς ἐνδιατρῖβεν σὺν αὐταρκίᾳ τε ποττἀνθρώπεια καὶ σὺν εὐροίᾳ ἐπὶ τὸν σύμμετρον βίω χρόνον εὔδαιμόν ἐστιν. ὅτῳ μὲν δὴ ὁ δαίμων μοίρας τᾶσδ' ἔλαχε, δι' ἀλαθεστάταν δόξαν ἄγεται ἐπὶ τὸν εὐδαιμονέστατον βίον“.

Ac primum quidem pauca de interpretatione loci: „σύνεσιν“ intelligas Aristoteleam[851]) illam et vide ne recte

---

Panaetio relictam „explebimus — inquit III, 7, 34 — nullis adminiculis, sed, ut dicitur, Marte nostro. Neque enim quidquam est de hac parte post Panaetium explicatum, quod quidem mihi probaretur, de iis, quae in manus meas venerint“.

850) cfr. Galenus „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.“ VI, 2 (vol. 5, p. 515 Kühn).

851) „Eth. Nic.“ VI, 11, 1142, B, v. ult. et 1143, A, 1—18: „Ἔστι δὲ καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ ἀσυνεσία, καθ' ἃς λέγομεν συνετοὺς καὶ ἀσυνέτους, οὔθ' ὅλως τὸ αὐτὸ ἐπιστήμῃ ἢ δόξῃ (πάντες γὰρ ἂν ἦσαν συνετοὶ) οὔτε τις μία τῶν κατὰ μέρος ἐπιστημῶν, οἷον ἰατρικὴ περὶ ὑγιεινῶν ἢ γεωμετρία περὶ μεγέθους· οὔτε γὰρ περὶ τῶν ἀεὶ ὄντων καὶ ἀκινήτων ἡ σύνεσίς ἐστιν, οὔτε περὶ τῶν γιγνομένων ὁτουοῦν, ἀλλὰ περὶ ὧν ἀπορήσειεν ἄν τις καὶ βουλεύσαιτο. διὸ περὶ τὰ αὐτὰ μὲν τῇ φρονήσει ἐστὶν, οὐκ ἔστι δὲ ταὐτὸν σύνεσις καὶ φρόνησις· ἡ μὲν γὰρ φρόνησις

„*τὰν πρεσβίτταν φιλοσοφίαν*" eiusdem Aristotelis[852]) *πρώτην φιλοσοφίαν* et *τιμιωτάτην* sive *θεολογικὴν*, „*τὸ ἀποκαθάρασθαι ψευδέας*

ἐπιτακτική ἐστιν· τί γὰρ δεῖ πράττειν ἢ μή, τὸ τέλος αὐτῆς ἐστιν· ἡ δὲ σύνεσις κριτικὴ μόνον· ταὐτὸν γὰρ σύνεσις καὶ εὐσυνεσία καὶ συνετοὶ καὶ εὐσύνετοι. ἔστι δ' οὔτε τὸ ἔχειν τὴν φρόνησιν οὔτε τὸ λαμβάνειν ἡ σύνεσις· ἀλλ' ὥσπερ τὸ μανθάνειν λέγεται τὸ ξυνιέναι, ὅταν χρῆται τῇ ἐπιστήμῃ, οὕτως ἐν τῷ χρῆσθαι τῇ δόξῃ ἐπὶ τὸ κρίνειν περὶ τούτων, περὶ ὧν ἡ φρόνησίς ἐστιν, ἄλλου λέγοντος, καὶ κρίνειν καλῶς· τὸ γὰρ εὖ τῷ καλῶς ταὐτόν. καὶ ἐντεῦθεν ἐλήλυθε τοὔνομα ἡ σύνεσις, καθ' ἣν εὐσύνετοι, ἐκ τῆς ἐν τῷ μανθάνειν· λέγομεν γὰρ τὸ μανθάνειν συνιέναι πολλάκις".

Cfr. non prima, sed altera et tertia *συνέσεως* definitio apud Clementem Alex. „Strom." II, cap. 17, § 76 (vol. 2, p. 170, v. 8 sqq. Klotz):

„*σύνεσις ἐπιστήμη περιληπτικὴ συμβλητοῦ ἢ σύμβλησις ἀμετάπτωτος ἢ συμβλητικὴ δύναμις, ὧν φρόνησίς ἐστ καὶ ἐπιστήμη καὶ ἑνὸς καὶ ἑκάστου καὶ πάντων τῶν εἰς ἕνα λόγον*".

[852]) „Phys." I, 9, 192, A, 34 sqq.:

„*περὶ δὲ τῆς κατὰ τὸ εἶδος ἀρχῆς πότερον μία ἢ πολλαὶ καὶ τίς ἢ τίνες εἰσὶ, δι' ἀκριβείας τῆς πρώτης φιλοσοφίας ἔργον ἐστὶ διορίσαι*" —

et II, 2, 194, B, 14:

„*πῶς δ' ἔχει τὸ χωριστὸν καὶ τί ἐστι, φιλοσοφίας τῆς πρώτης διορίσαι ἔργον*" —

„Met." V, 1, 1026, A, 10 sqq.:

„*εἰ δὲ τί ἐστιν ἀΐδιον καὶ ἀκίνητον καὶ χωριστὸν, φανερὸν ὅτι θεωρητικῆς τὸ γνῶναι. οὐ μέντοι φυσικῆς γε (περὶ κινητῶν γάρ τινων ἡ φυσικὴ) οὐδὲ μαθηματικῆς, ἀλλὰ προτέρας ἀμφοῖν. ἡ μὲν γὰρ φυσικὴ περὶ ἀχώριστα μὲν, ἀλλ' οὐκ ἀκίνητα, τῆς δὲ μαθηματικῆς ἔνια περὶ ἀκίνητα μὲν, οὐ χωριστὰ δ' ἴσως, ἀλλ' ὡς ἐν ὕλῃ· ἡ δὲ πρώτη καὶ περὶ χωριστὰ καὶ ἀκίνητα. ἀνάγκη δὲ, πάντα μὲν τὰ αἴτια ἀΐδια εἶναι, μάλιστα δὲ ταῦτα· ταῦτα γὰρ αἴτια τοῖς φανεροῖς τῶν θείων. ὥστε τρεῖς ἂν εἶεν φιλοσοφίαι θεωρητικαὶ, μαθηματικὴ, φυσικὴ, θεολογική. οὐ γὰρ ἄδηλον, ὅτι εἴ που τὸ θεῖον ὑπάρχει, ἐν τῇ τοιαύτῃ φύσει ὑπάρχει· καὶ τὴν τιμιωτάτην δεῖ περὶ τὸ τιμιώτατον γένος εἶναι. αἱ μὲν οὖν θεωρητικαὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν αἱρετώτεραι, αὕτη δὲ τῶν θεωρητικῶν. ἀπορήσειεν ἄν τις, πότερόν ποθ' ἡ πρώτη φιλοσοφία καθόλου ἐστὶν, ἢ περί τι γένος καὶ φύσιν τινὰ μίαν. οὐ γὰρ ὁ αὐτὸς τρόπος οὐδ' ἐν ταῖς μαθηματικαῖς, ἀλλ' ἡ μὲν γεωμετρία καὶ ἀστρολογία περί τινα φύσιν εἰσὶν, ἡ δὲ καθόλου πασῶν κοινή. εἰ μὲν οὖν μή ἐστί τις ἑτέρα οὐσία παρὰ τὰς φύσει συνεστηκυίας, ἡ φυσικὴ ἂν εἴη πρώτη ἐπιστήμη· εἰ δ' ἐστί τις οὐσία ἀκίνητος, αὕτη προτέρα καὶ φιλοσοφία πρώτη, καὶ καθόλου οὕτως, ὅτι πρώτη· καὶ περὶ τοῦ ὄντος ᾗ ὄν, ταύτης ἂν εἴη θεωρῆσαι, καὶ τί ἐστι καὶ τὰ ὑπάρχοντα ᾗ ὄν*" — cfr. „Met." X, 7, 1064, B, 1 sqq. —,

δόξας" Platonis *κάθαρσιν*,[853]) *ἐπιστάμαν* autem eiusdem Platonis *ἐπιστήμην*[854]) i. e. *δόξαν ἀληθῆ* vinctam *αἰτίας λογισμῷ* („Meno"

ad quam philosophiam non patet aditus, nisi versatus exercitatusque sis in illâ *περὶ ἀποδείξεώς τε καὶ ἐπιστήμης πραγματείᾳ* = *συνέσει*? („Met." X, 1, 1059, B, 18 sq. et III, 3, 1005, B, 4 sq.: „*δεῖ γὰρ περὶ τούτων* (sc. *τῶν ἀναλυτικῶν*) *ἥκειν προεπισταμένους, ἀλλὰ μὴ ἀκούοντας ζητεῖν*".

[853]) de quâ paullo post; nunc — ne cum offensione accipias, quod in libello falsae opiniones abstergi dicuntur, cum exspectaveris, in temperante illo et forti iustoque, qui iam evaserit operâ *μωσικᾶς*, inesse nonnisi veras (*δόξας ἀληθεῖς*), confirmandas quidem scientiâ, — tantum dico, Ps. Timaeum aut voluisse *συνέσιος* opiniones falsas emendandi negotium, quoad utatur *δόξᾳ ἀλαθεῖ*, pertinere ad *μωσικάν*, quoad *ἐπιστάμᾳ*, ad philosophiam, aut ipsam opinionem veram cum Zenone Stoïco (Cicero „Acad." I, 11, 41) imbecillam iudicasse et cum falso incognitoque communem, aut praeter illas easque veras, quibus ducibus utatur *ὁ σώφρων*, restare alias easque falsas, quibus fidem habuerit necne, ad *σωφροσύνην* nihil intersit.

[854]) cfr. Zellerus II, 1, p. 493, not. 3, p. 494, not. 1, p. 495 sq., ed. III. Quae *ἐπιστήμη* distare videtur ab hac Posidonii *ἀρετῇ τοῦ λογισμοῦ* i. e. *ἐπιστήμη τῆς τῶν ὄντων φύσεως*, servatâ a Galeno „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*" V, cap. 5 (vol. 5, p. 466 sq.):

„*μικρὸν μὲν γὰρ τὰ πρῶτα καὶ ἀσθενὲς ὑπάρχειν τοῦτο* (sc. *τὸ λογιστικὸν*), *μέγα δὲ καὶ ἰσχυρὸν ἀποτελεῖσθαι περὶ τὴν τεσσαρεςκαιδεκαετῆ ἡλικίαν, ἡνίκα ἤδη κρατεῖν αὐτῷ προςήκει καθάπερ ἡνιόχῳ τινὶ τοῦ ζεύγους τῶν συμφύτων ἵππων, ἐπιθυμίας τε καὶ θυμοῦ, μήτ' ἰσχυρῶν ὑπαρχόντων ἄγαν, μήτ' ἀσθενῶν, μήτ' ὀκνηρῶν, μήτ' ἐκφόρων, μήτε δυςπειθῶν ὅλως ἢ ἀκόσμων ἢ ὑβριστῶν, ἀλλ' εἰς ἅπαν ἑτοίμων ἕπεσθαί τε καὶ πείθεσθαι τῷ λογισμῷ, τούτου δ' αὐτοῦ τὴν παιδείαν τε καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπιστήμην εἶναι τῆς τῶν ὄντων φύσεως, ὥςπερ τοῦ ἡνιοχικοῦ τῶν ἡνιοχικῶν θεωρημάτων. ἐν γὰρ ταῖς ἀλόγοις τῆς ψυχῆς δυνάμεσιν ἐπιστήμας οὐκ ἐγγίνεσθαι, καθάπερ οὐδὲ ἐν τοῖς ἵπποις, ἀλλὰ τούτοις μὲν τὴν οἰκείαν ἀρετὴν ἐξ ἐθισμοῦ τινος ἀλόγου παραγίνεσθαι, τοῖς δ' ἡνιόχοις ἐκ διδασκαλίας λογικῆς*" —,

distare etiam ab illa sapientiâ, quam Cicero apud Panaetium legisse videtur quamque a veteribus philosophis dicit („off." II, 2, 5) definitam esse rerum divinarum et humanarum causarumque, quibus eae res contineantur, scientiam; consistere autem cum illâ Ps. Aristotelis *ἐπιστήμῃ* „M. Mor." I, 35, 1196, B, 37 sqq.:

„*ἡ μὲν οὖν ἐπιστήμη ἐστὶ περὶ τὸ ἐπιστητὸν, καὶ τοῦτο μετ' ἀποδείξεως καὶ* (p. 1197) *λόγου διατεινόμενον, ἡ δὲ φρόνησις περὶ τὰ πρακτὰ, ἐν οἷς αἵρεσις καὶ φυγὴ, καὶ ἐφ' ἡμῖν ἐστι πρᾶξαι καὶ μὴ πρᾶξαι. ἔστι δὴ τῶν ποιουμένων καὶ πραττομένων οὐ ταὐτὸ τὸ ποιητικὸν*

p. 97 E), non comprehensionem modo rerum, sed eam stabilem quoque et immutabilem, quae convelli ratione non possit, „τὸ ἀνακαλέσασθαι τὸν νόον ἐκ μεγάλας τᾶς ἀγνοίας“ Platonis [855]) ἀνά-

καὶ πρακτικόν . . . v. 11: „περὶ μὲν οὖν τὴν πρᾶξιν καὶ τὰ πρακτὰ ἡ φρόνησις, περὶ δὲ τὴν ποίησιν καὶ τὰ ποιητὰ ἡ τέχνη . . . v. 13: „ὥστε ἡ φρόνησις ἂν εἴη ἕξις τις προαιρετικὴ καὶ πρακτικὴ τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν ὄντων καὶ πρᾶξαι καὶ μὴ πρᾶξαι, ὅσα εἰς τὸ συμφέρον ἤδη συντείνει. ἔστι δ᾽ ἡ φρόνησις ἀρετὴ, ὡς δόξειεν ἄν, οὐκ ἐπιστήμη· ἐπαινετοὶ γάρ εἰσιν οἱ φρόνιμοι, ὁ δ᾽ ἔπαινος ἀρετῆς. ἔτι δ᾽ ἐπιστήμης μὲν πάσης ἀρετή ἐστι, φρονήσεως δὲ ἀρετὴ οὐκ ἔστιν, ἀλλ᾽ ὡς ἔοικεν, αὐτό τί ἐστιν ἀρετή. ὁ δὲ νοῦς ἐστι περὶ τὰς ἀρχὰς τῶν νοητῶν καὶ τῶν ὄντων· ἡ μὲν γὰρ ἐπιστήμη τῶν μετ᾽ ἀποδείξεως ὄντων ἐστὶν, αἱ δ᾽ ἀρχαὶ ἀνυπόδεικτοι, ὥστ᾽ οὐκ ἂν εἴη περὶ τὰς ἀρχὰς ἡ ἐπιστήμη, ἀλλ᾽ ὁ νοῦς. ἡ δὲ σοφία ἐστὶν ἐξ ἐπιστήμης καὶ νοῦ ξυγκειμένη· ἔστι γὰρ ἡ σοφία καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν ἤδη δεικνύμενα, περὶ ἃ ἡ ἐπιστήμη. ᾗ μὲν οὖν περὶ τὰς ἀρχὰς, τοῦ νοῦ αὐτὴ μετέχει, ᾗ δὲ περὶ τὰ μετὰ τὰς ἀρχὰς μετ᾽ ἀποδείξεως ὄντα, τῆς ἐπιστήμης μετέχει. ὥστε δῆλον, ὅτι ἡ σοφία ἐστὶν ἔκ τε νοῦ καὶ ἐπιστήμης συγκειμένη, ὥστ᾽ εἴη ἂν περὶ ταῦτα, περὶ ἃ καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ ἐπιστήμη“.

Reminiscere illa Ps. Timaei: „καὶ σύνεσις καὶ ἁ πρεσβίττα φιλοσοφία . . . ἐνέθηκαν τὰν ἐπιστάμαν, ἀνακαλεσάμεναι τὸν νόον ἐκ μεγάλας τᾶς ἀγνοίας, χαλάσασαι ἐς ὄψιν τῶν θείων“ i. e. idearum, quae isti sunt ἀρχαὶ κατ᾽ ἐξοχήν, dabis ipsum ἀριστοτελίζειν, cui, cum νοῦς viderit vera, exsistere placeat ἐπιστάμαν, posteaquam scilicet a veris i. e. a principiis perceptis argumenti conclusione adducti simus ad percipienda ea, quae ante non percipiebantur.

Occurretur, quod si ita sit, Ps. Timaeum adiudicare generi humano sapientiam ipsam, quam abiudicare supra visus mihi sit. Et recte quidem, visus mihi erat. Nunc verius dixerim, addubitasse istum hac de re, sicut Aristotelem ipsum, qui „Met.“ I, 2, 983, A, 9, sq. „καὶ τὴν τοιαύτην — inquiat — (suppl. ἐπιστήμην, hoc quidem loco aliisque, velut „Met.“ II, 2, 996, B, 9, X, 1, 1059, A, 18, = σοφίαν) ἢ μόνος ἢ μάλιστ᾽ ἂν ἔχοι ὁ θεός“.

[855]) cfr. „Meno“ 98, A:

„ὥστε οὐ πολλοῦ ἄξιαί εἰσιν (sc. αἱ δόξαι αἱ ἀληθεῖς), ἕως ἄν τις αὐτὰς δήσῃ αἰτίας λογισμῷ. τοῦτο δ᾽ ἐστὶ, Μένων ἑταῖρε, ἀνάμνησις, ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν ἡμῖν ὡμολόγηται. ἐπειδὰν δὲ δεθῶσι, πρῶτον μὲν ἐπιστῆμαι γίγνονται, ἔπειτα μόνιμοι. καὶ διὰ ταῦτα δὴ τιμιώτερον ἐπιστήμη ὀρθῆς δόξης ἐστὶ καὶ διαφέρει δεσμῷ ἐπιστήμη ὀρθῆς δόξης“.

Vide etiam Zellerum II, 1, p. 454, not. 1 et p. 706 sqq. ed. III.

μνησιν, „*τὰ θεῖα*“ autem Platonis ideas,[856]) „*αὐταρκίαν*“ non Stoae *αὐτάρκειαν*, sed Academiae et Peripateticorum, „*εὔροιαν*“ vero illam Zenonis, contra „*σύμμετρον βίω χρόνον*“ non Stoae commensum vitae tempus, sed commodum Peripati, i. e. neque brevius neque longius,[857]) „*δαίμονα*“ non tam Heracliti *ἦθος* sive *φύσιν ἀνθρώπων*, quam Democriti, Platonis, Chrysippi Posidoniique, Philonis J. mentem humanam, „*ἀλαθεστάταν δόξαν*“ non *δόξαν ἀληθῆ* Platonis, quae nullam habeat notam veri et falsi, sed *ἐπιστήμην* i. e. *δόξαν*, quae, cum accesserit ratio argumentique conclusio, probatur verissima, „*εὐδαιμονέστατον* denique *βίον*“ beatissimam vitam Academicorum et Peripateticorum, quibus distinguere placebat vitam beatam, beatiorem, beatissimam; quarum rerum omnium inde ab *αὐταρκίᾳ* documenta videris posterius.

Deinceps conferatur Platonis Timaeus.

Sunt sane in hoc sermone similia: *κάθαρσις* et *ἀνάμνησις* quaedam p. 47 B et p. 90, *δόξα ἀληθὴς* et *ἐπιστήμη* p. 51 D sq., *τὰ θεῖα* p. 68 E, *ὁ δαίμων* p. 90, *βίος ἄριστος, βίος εὐδαίμων* p. 90 et p. 68 E; num quae *αὐτάρκεια* quoque et *εὔροια*, videamus. Enodate enim explicanda res est.

Φιλοσοφίας γένος celebratum p. 47 A sq., ut bonorum, quae

---

856) cfr. Plat. Tim. p. 68 E.

Non infitior tamen, me distrahi; modo ideas intelligi probabilius videtur, modo ideas et astra i. e. *τὰ φανερὰ τῶν θείων* (cfr. Aristoteles „Met.“ V, 1, 1026, A, 18), et hoc quidem propter Posidonii, quem perquam saepe imitatur Ps. Timaeus, beatae vitae definitionem apud Clementem Alex. „Strom.“ II, cap. 21, § 128 (vol. 2, p. 199, v. 13 sqq. Klotz):

„*τὸ ζῆν θεωροῦντα τὴν τῶν ὅλων ἀλήθειαν καὶ τάξιν καὶ συγκατασκευάζειν αὐτὸν κατὰ τὸ δυνατὸν, κατὰ μηδὲν ἀγόμενον ὑπὸ τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς*“, ubi *τὸ τὴν τῶν ὅλων ἀλήθειαν θεωρεῖν* intelligo indagationem initiorum et tamquam seminum, unde essent omnia orta, generata, concreta, quaeque cuiusque vel inanimi vel animantis vel muti vel loquentis origo, quae vita, qui interitus, quaeque ex alio in aliud vicissitudo atque mutatio, unde terra etc. etc. (Cicero „Tusc. Disp.“ V, 24, 69, sq.), ne multa, perscrutando videre rerum causas, alias ex aliis aptas et necessitate nexas, ab aeterno tempore fluentes in aeternum; et „*τὸ τὴν τῶν ὅλων τάξιν θεωρεῖν*“ perspicere totius mundi ordinem, motûs conversionesque („Cicero“ l. l.).

857) cfr. Passovius „lex gr.“ ed. V, anni 1857 sub voce „*σύμμετρος*“.

sint delata ad nos divinitus, summum omnium, cuius vero pauci admodum participes sint p. 51 D sq.:

„ὧδε οὖν τήν γ' ἐμὴν αὐτὸς τίθεμαι ψῆφον· εἰ μὲν νοῦς καὶ δόξα ἀληθής ἐστον δύο γένη, παντάπασιν εἶναι καθ' αὑτὰ ταῦτα, ἀναίσθητα ὑφ' ἡμῶν εἴδη, νοούμενα μόνον· εἰ δ' ὥς τισι φαίνεται, δόξα ἀληθὴς νοῦ διαφέρει μηδὲν, πάνθ' ὁπόσα αὖ διὰ τοῦ σώματος αἰσθανόμεθα, θετέον βεβαιότατα. δύο δὴ λεκτέον ἐκείνω, διότι χωρὶς γεγόνατον ἀνομοίως τε ἔχετον. τὸ μὲν γὰρ αὐτῶν διὰ διδαχῆς, τὸ δ' ὑπὸ πειθοῦς ἡμῖν ἐγγίγνεται· καὶ τὸ μὲν ἀεὶ μετὰ ἀληθοῦς λόγου, τὸ δὲ ἄλογον· καὶ τὸ μὲν ἀκίνητον πειθοῖ, τὸ δὲ μεταπειστόν· καὶ τοῦ μὲν πάντα ἄνδρα μετέχειν, νοῦ δὲ θεούς, ἀνθρώπων δὲ γένος βραχύ τι“ —

nec omissa prorsus *κάθαρσις* illa („*ἀποκαθαράμεναι*[858]) *ψευδέας δόξας — τῶν θείων*“) ac ne *ἀνάμνησις* quidem vitaque beata p. 47 B:

„θεὸν ἡμῖν ἀνευρεῖν δωρήσασθαί τε ὄψιν, ἵνα τὰς ἐν οὐρανῷ κατιδόντες τοῦ νοῦ περιόδους χρησαίμεθα ἐπὶ τὰς περιφορὰς τὰς τῆς παρ' ἡμῖν διανοήσεως, ξυγγενεῖς ἐκείναις οὔσας, ἀταράκτοις τεταραγμένας· ἐκμαθόντες δὲ καὶ λογισμῶν κατὰ φύσιν ὀρθότητος μετασχόντες, μιμούμενοι τὰς τοῦ θεοῦ πάντως ἀπλανεῖς οὔσας τὰς ἐν ἡμῖν πεπλανημένας καταστησαίμεθα“

et p. 90:

„τῷ δ' ἐν ἡμῖν θείῳ ξυγγενεῖς εἰσι κινήσεις αἱ τοῦ παντὸς διανοήσεις καὶ περιφοραί. ταύταις δὲ ξυνεπόμενον ἕκαστον δεῖ τὰς περὶ τὴν γένεσιν ἐν τῇ κεφαλῇ διεφθαρ-

---

[858]) De consimili Pythagoreorum purgatione cfr. Porphyrius „de abst.“ I, 29 (p. 61, v. 9 et 14), „de vitâ Pythagor.“ 12, (p. 18, v. 26 sqq. Nauck) et Iamblichus „*περὶ βίου Πυθαγορικοῦ*“ cap. 16, 70 fin. (p. 148, v. 3 ab imo, Kiessl.), de appetitionibus quidem, cap. 31, 206 (p. 418, v. 16 sq.) cfr. etiam cap. 34, 245 (p. 480, v. 4 sq. Kiessl.) —

ac de Stoïcorum Arrianus „Epictet. Diss.“ IV, 11 — p. 660, v. 3 sqq. Upt.: „*Τί ποτ' οὖν ἐστι τὸ ἐν τούτοις τοῖς ἔργοις* (sc. *τῷ ὁρμᾶν* . . . ., *τῷ συγκατατίθεσθαι*) *ῥυπαρὰν παρέχον αὐτὴν* (sc. *τὴν ψυχὴν*) *καὶ ἀκάθαρτον; Οὐδὲν ἄλλο ἢ τὰ μοχθηρὰ κρίματα αὐτῆς. Ὥστε ψυχῆς μὲν ἀκαθαρσία δόγματα πονηρά· κάθαρσις δ' ἐμποίησις οἵων δεῖ δογμάτων. καθαρὰ δ' ἡ ἔχουσα οἷα δεῖ δόγματα. μόνη γὰρ αὕτη ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς αὐτῆς ἀσύγχυτος καὶ ἀμόλυντος*“.

μένας ἡμῶν περιόδους ἐξορθοῦντα διὰ τὸ καταμανθάνειν τὰς τοῦ παντὸς ἁρμονίας τε καὶ περιφοράς, τῷ κατανοουμένῳ τὸ κατανοοῦν ἐξομοιῶσαι κατὰ τὴν ἀρχαίαν φύσιν (*ἀνάμνησις!*), *ὁμοιώσαντα δὲ τέλος ἔχειν τοῦ προτεθέντος ἀνθρώποις ὑπὸ θεῶν ἀρίστου βίου πρός τε τὸν παρόντα καὶ τὸν ἔπειτα χρόνον*" (*εὐδαιμονέστατος βίος!*) —

pluribus autem tractata *κάθαρσις* alibi;[859]) strictim etiam

---

[859]) „Phaedo" p. 66—67 C, maximeque p. 67 A:

„*καὶ ἐν ᾧ ἂν ζῶμεν, οὕτως, ὡς ἔοικεν, ἐγγυτάτω ἐσόμεθα τοῦ εἰδέναι, ἐὰν ὅτι μάλιστα μηδὲν ὁμιλῶμεν τῷ σώματι μηδὲ κοινωνῶμεν* (e corpore enim natae etiam *δόξαι ψευδεῖς*), *ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη, μηδὲ ἀναπιμπλώμεθα τῆς τούτου φύσεως, ἀλλὰ καθαρεύωμεν ἀπ᾽ αὐτοῦ, ἕως ἂν ὁ θεὸς αὐτὸς ἀπολύσῃ ἡμᾶς*" —

et p. 67 C:

„*Κάθαρσις δὲ εἶναι ἆρα οὐ τοῦτο ξυμβαίνει, ὅπερ πάλαι ἐν τῷ λόγῳ λέγεται, τὸ χωρίζειν ὅτι μάλιστα ἀπὸ τοῦ σώματος τὴν ψυχήν*" *κτλ.* —

nec minoris momenti haec (p. 69 B):

„ . . . . *καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀνδρεία καὶ αὐτὴ ἡ φρόνησις μὴ καθαρμός τις ᾖ*"; —

„Soph." p. 230 C sqq:

ΞΕ. „ . . . . *νομίζοντες γάρ, ὦ παῖ φίλε, οἱ καθαίροντες αὐτοὺς* (sc. *τοὺς πλανωμένους*), *ὥσπερ οἱ περὶ τὰ σώματα ἰατροὶ νενομίκασι, μὴ πρότερον ἂν τῆς προσφερομένης τροφῆς ἀπολαύειν δύνασθαι σῶμα, πρὶν ἂν τὰ ἐμποδιζόμενα ἐν ἑαυτῷ τις ἐκβάλλῃ, ταὐτὸν καὶ περὶ ψυχῆς διενοήθησαν ἐκεῖνοι, μὴ πρότερον αὐτὴν ἕξειν τῶν προσφερομένων μαθημάτων ὄνησιν, πρὶν ἂν ἐλέγχων τις τὸν ἐλεγχόμενον εἰς αἰσχύνην καταστήσας τὰς τοῖς μαθήμασιν ἐμποδίους δόξας ἐξελὼν καθαρὸν ἀποφήνῃ καὶ ταῦτα ἡγούμενον, ἅπερ οἶδεν, εἰδέναι μόνα, πλείω δὲ μή.*

ΘΕΑΙ. Βελτίστη γοῦν καὶ σωφρονεστάτη τῶν ἕξεων αὕτη. ΞΕ. Διὰ ταῦτα δὴ πάντα ἡμῖν, ὦ Θεαίτητε, καὶ τὸν ἔλεγχον λεκτέον, ὡς ἄρα μεγίστη καὶ κυριωτάτη τῶν καθάρσεών ἐστι· καὶ τὸν ἀνέλεγκτον αὖ νομιστέον, ἂν καὶ τυγχάνῃ βασιλεὺς ὁ μέγας ὤν, τὰ μέγιστα ἀκάθαρτον ὄντα, ἀπαίδευτόν τε καὶ αἰσχρὸν γεγονέναι ταῦτα, ἃ καθαρώτατον καὶ κάλλιστον ἔπρεπε τὸν ὄντως ἐσόμενον εὐδαίμονα εἶναι. ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΞΕ. Τί δαί; τοὺς ταύτῃ χρωμένους τῇ τέχνῃ τίνας φήσομεν; ἐγὼ μὲν γὰρ φοβοῦμαι σοφιστὰς φάναι.

ΘΕΑΙ. Τί δη; ΞΕ. Μὴ μεῖζον αὐτοῖς προσάπτωμεν γέρας. ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ μὴ προσέοικέ τινι τοιούτῳ τὰ νῦν εἰρημένα; ΞΕ. Καὶ γὰρ κυνὶ λύκος, ἀγριώτατον ἡμερωτάτῳ — κτλ. —

„Cratylus" p. 403 E cum enodatione Zelleri II, 1, p. 738 ed. III —

altero Plat. Timei loco (p. 68 E) beata vita, et paranda quidem investigatione divini quâcunque in re causarum generis i. e. idearum:

„διὸ δὴ χρὴ δύ' αἰτίας εἴδη διορίζεσθαι, τὸ μὲν ἀναγκαῖον, τὸ δὲ θεῖον· καὶ τὸ μὲν θεῖον ἐν ἅπασι ζητεῖν κτήσεως ἕνεκα εὐδαίμονος βίου, καθόσον ἡμῶν ἡ φύσις ἐνδέχεται, τὸ δὲ ἀναγκαῖον" κτλ.,

sed ita, ut indagatione illâ, cui maximum alimentum afferat contemplatio cognitioque rerum caelestium (non modo corporum, sed cogitationum etiam voluntatisque), harmonia rationis voluntatisque humanae restituatur cum illis universi — cfr. p. 90:

„τὸ δὲ δὴ περὶ τοῦ κυριωτάτου παρ' ἡμῖν ψυχῆς εἴδους διανοεῖσθαι δεῖ τῇδε, ὡς ἄρα αὐτὸ δαίμονα θεὸς ἑκάστῳ δέδωκε, τοῦτο, ὃ δή φαμεν οἰκεῖν μὲν ἡμῶν ἐπ' ἄκρῳ τῷ σώματι, πρὸς δὲ τὴν ἐν οὐρανῷ ξυγγένειαν ἀπὸ γῆς ἡμᾶς αἴρειν,

---

itemque „Euthydemus" p. 292 B et „Meno" p. 98 A sq., supra laudatus, „Phil." 59 A, sq., „Theaet." 187 A, „Rep." V, 477 E, VI, 506 C, 509 D, sqq., VII, 533 E sq. „Symp." 202 A, nec non VI, 500 B sq.:

„Οὐδὲ γάρ που, ὦ Ἀδείμαντε, σχολὴ τῷ γε ὡς ἀληθῶς πρὸς τοῖς οὖσι τὴν διάνοιαν ἔχοντι κάτω βλέπειν εἰς ἀνθρώπων πραγματείας καὶ μαχόμενον αὐτοῖς φθόνου τε καὶ δυςμενείας ἐμπίπλασθαι, ἀλλ' εἰς τεταγμένα ἄττα καὶ κατὰ ταὐτὰ ἔχοντα ὁρῶντας καὶ θεωμένους οὔτ' ἀδικοῦντα οὔτ' ἀδικούμενα ὑπ' ἀλλήλων, κόσμῳ δὲ πάντα καὶ κατὰ λόγον ἔχοντα, ταῦτα μιμεῖσθαι καὶ ὅτι μάλιστα ἀφομοιοῦσθαι. ἢ οἴει τινὰ μηχανὴν εἶναι, ὅτῳ τις ὁμιλεῖ ἀγάμενος, μὴ μιμεῖσθαι ἐκεῖνο; Ἀδύνατον, ἔφη. Θείῳ δὴ καὶ κοσμίῳ ὅ γε φιλόσοφος ὁμιλῶν κόσμιός τε καὶ θεῖος εἰς τὸ δυνατὸν ἀνθρώπῳ γίγνεται" —

et VII, 519 C, sq.:

„Ἡμέτερον δὴ ἔργον, ἦν δ' ἐγώ, τῶν οἰκιστῶν, τάς τε βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα, ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον, ἰδεῖν τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐπειδὰν ἀναβάντες ἱκανῶς ἴδωσιν, μὴ ἐπιτρέπειν αὐτοῖς, ὃ νῦν ἐπιτρέπεται", κτλ. —

„Theaetetus denique" p. 173 E, sq.:

„ἀλλὰ τῷ ὄντι τὸ σῶμα μόνον ἐν τῇ πόλει κεῖται αὐτοῦ (sc. τοῦ κορυφαίου) καὶ ἐπιδημεῖ, ἡ δὲ διάνοια πάντα ἡγησαμένη σμικρὰ καὶ οὐδέν, ἀτιμάσασα πανταχῇ φέρεται κατὰ Πίνδαρον, τά τε γῆς ὑπένερθε καὶ ἐπίπεδα γεωμετροῦσα, οὐρανοῦ τε ὕπερ ἀστρονομοῦσα καὶ πᾶσαν πάντῃ φύσιν ἐρευνωμένη τῶν ὄντων ἑκάστου ὅλου, εἰς τε τῶν ἐγγὺς οὐδὲν αὐτὴν ξυγκαθιεῖσα".

ὡς ὄντας φυτὸν οὐκ ἔγγειον, ἀλλ' οὐράνιον ὀρθότατα λέγοντες· ἐκεῖθεν γὰρ, ὅθεν ἡ πρώτη τῆς ψυχῆς γένεσις ἔφυ, τὸ θεῖον, τὴν κεφαλὴν καὶ ῥίζαν ἡμῶν ἀνακρεμαννὺν ὀρθοῖ πᾶν τὸ σῶμα. τῷ μὲν οὖν περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἢ φιλονεικίας τετευτακότι καὶ ταῦτα διαπονοῦντι σφόδρα πάντα τὰ δόγματα ἀνάγκη θνητὰ ἐγγεγονέναι, καὶ παντάπασι, καθόσον μάλιστα δυνατὸν, θνητῷ γίγνεσθαι, τούτου μηδὲ σμικρὸν ἐλλείπειν, ἅτε τὸ τοιοῖτον ηὐξηκότι· τῷ δὲ περὶ φιλομάθειαν καὶ περὶ τὰ τῆς ἀληθείας φρονήσεις ἐσπουδακότι καὶ ταῦτα μάλιστσ τῶν αὑτοῦ γεγυμνασμένῳ φρονεῖν μὲν ἀθάνατα καὶ θεῖα, ἄνπερ ἀληθείας ἐφόπτηται, πᾶσα ἀνάγκη που· καθ' ὅσον δ' αὖ μετασχεῖν ἀνθρωπίνη φύσις ἀθανασίας ἐνδέχεται (quâ ex immortalitate nescio an auctor l. suam ποττὰνθρώπεια αὐταρκίαν effinxerit), τούτου μηδὲν μέρος ἀπολείπειν· ἅτε δὲ ἀεὶ θεραπεύοντα τὸ θεῖον ἔχοντάτε αὐτὸν εὖ μάλα κεκοσμημένον τὸν δαίμονα ξύνοικον ἐν αὑτῷ (εὔροια Ps. Timaei) διαφερόντως εὐδαίμονα εἶναί. θεραπεία δὲ δὴ παντὶ παντὸς μία, τὰς οἰκείας ἑκάστῳ τροφὰς καὶ κινήσεις ἀποδιδόναι. τῷ δ' ἐν ἡμῖν θείῳ ξυγγενεῖς εἰσι κινήσεις αἱ τοῦ παντὸς διανοήσεις καὶ περιφοραί. ταύταις δὴ ξυνεπόμενον ἕκαστον δεῖ τὰς περὶ τὴν γένεσιν ἐν τῇ κεφαλῇ διεφθαρμένας ἡμῶν περιόδους ἐξορθοῦντα διὰ τὸ καταμανθάνειν τὰς τοῖ παντὸς ἁρμονίας τε καὶ περιφορὰς, τῷ κατανοουμένῳ τὸ κατανοοῦν ἐξομοιῶσαι κατὰ τὴν ἀρχαίαν φύσιν, ὁμοιώσαντα δὲ τέλος ἔχειν τοῦ προτεθέντος ἀνθρώποις ὑπὸ θεῶν ἀρίστου βίου (εὔροιαν personati?) πρός τε τὸν παρόντα καὶ τὸν ἔπειτα χρόνον".

Hactenus igitur alterum cum altero consentire affirmo, quia illud Ps. Timaei „τὸ τοῖς θείοις ἐνδιατρῖβεν",[860]) habitare in di-

[860]) cfr. Lucilius Balbus (Posidoniine personam gerens?) apud Ciceronem „N. D." II, 14, 37: „Ipse autem homo ortus est ad mundum contemplandum et imitandum" —

unde vitam dicit exsistere beatam II, 61, 153:

„Quae (sc. astrorum ortûs, obitûs cursûsque etc.) contuens animus accipit ab his cognitionem deorum, ex quâ oritur pietas, cui coniuncta iustitia est reliquaeque virtutes, e quibus vita beata exsistit par et similis deorum, nullâ aliâ in re, nisi immortalitate, quae nihil ad bene vivendum pertinet, cedens caelestibus", —

vinis, comprehendit hoc „occupatum fuisse in illâ de naturâ deorum philosophiâ i. e. in astronomiâ, — quippe cui supra (p. 100 C) placuerit, „τᾶν δ' αἰσθησίων τὰν μὲν ὄψιν ἁμὶν τὸν θεὸν ἀνάψαι εἰς θέαν τῶν οὐρανίων καὶ ἐπιστάμας ἀνάλαψιν", nec ego contendo, Ps. Timaei ὄψιν τῶν θείων[861]) (cfr.

quam definitionem laudavi ideo, quod saepe ingressum vidimus Ps. Timaeum illius vestigiis — cfr. et ipse Posidonius apud Clementem Alex. „Strom." II, 416, B.

[861]) idearum, opinor, non astrorum, quotiescunque τὰ θεῖα intelliguntur astra, velut ab Alcmaeone apud Aristotelem „de an." I, 2, 405, A, 29 sqq.:

„παραπλησίως δὲ τούτοις (Heraclito aliisque) καὶ Ἀλκμαίων ἔοικεν ὑπολαβεῖν περὶ ψυχῆς· φησὶ γὰρ αὐτὴν ἀθάνατον εἶναι διὰ τὸ ἐοικέναι τοῖς ἀθανάτοις, τοῦτο δ' ὑπάρχειν αὐτῇ ὡς ἀεὶ κινουμένῃ· κινεῖσθαι γὰρ καὶ τὰ θεῖα πάντα συνεχῶς ἀεὶ, σελήνην, ἥλιον, τοὺς ἀστέρας καὶ τὸν οὐρανὸν ὅλον" —

ab Aristotele ipso „περὶ ζῴων μορίων" I, 5, 644, B, 25; 645, A, 4,

a Stoïcis apud Ciceronem „N. D." II, 15, 39 et 42 fin., II, 21, 54, „Acad." II, 37, 119, nominatim a Chaeremone Stoïco apud Porphyrium „de abst." IV, 6 — p. 164, v. 13 sqq., Nauck:

„ἀπειπάμενοι δὲ (sc. οἱ Αἰγυπτίων ἱερεῖς) πᾶσαν τὴν ἄλλην ἐργασίαν καὶ πόνους ἀνθρωπίνους ἀπέδοσαν ὅλον τὸν βίον τῇ τῶν θείων θεωρίᾳ καὶ θεάσει, διὰ μὲν ταύτης τό τε τίμιον καὶ ἀσφαλὲς καὶ εὐσεβὲς πορίζόμενοι, διὰ δὲ τῆς θεωρίας τὴν ἐπιστήμην, δι' ἀμφοῖν δὲ ἄσκησιν ἠθῶν κεκρυμμένην τινὰ ἀρχαιοπρεπῆ. τὸ γὰρ ἀεὶ συνεῖναι τῇ θείᾳ γνώσει καὶ ἐπιπνοίᾳ πάσης μὲν ἔξω τίθησι πλεονεξίας, καταστέλλει δὲ τὰ πάθη, διεγείρει δὲ πρὸς σύνεσιν τὸν βίον" —

a Pseudo-Xenophonte „epist. ad Aeschinem" apud Eusebium „Pr. Ev." XIV, 12, in. (vol. 2, p. 285, v. 7 G. Dindorf):

„Ὅτι μὲν γὰρ τὰ θεῖα ὑπὲρ ἡμᾶς παντὶ δῆλον· ἀπόχρη δὲ τῷ κρείττονι τῆς δυνάμεως αὐτοὺς σέβειν· οἷοι δέ εἰσιν οὔτε εὑρεῖν ῥάδιον οὔτε ζητεῖν θεμιτόν. οὐδὲ γὰρ δεσποτῶν φύσιν ἢ πρᾶξιν δούλοις εἰδέναι πλέον ὑπηρεσίας προσήκει" —

a Gemino Rhodio „elementa astron." cap. 1 p. 3 D (v. 15 ab imo, sqq.) Petav.:

„Οἱ γὰρ Πυθαγόρειοι, πρῶτοι προσελθόντες ταῖς τοιαύταις ζητήσεσιν, ὑπέθεντο ἐγκυκλίους καὶ ὁμαλὰς ἡλίου καὶ σελήνης καὶ τῶν ε' πλανητῶν ἀστέρων τὰς κινήσεις. τὴν γὰρ τοιαύτην ἀταξίαν οὐ προσεδέξαντο πρὸς τὰ θεῖα καὶ αἰώνια, ὡς ποτὲ μὲν τάχιον κινεῖσθαι, ποτὲ δὲ βράδιον, ποτὲ καὶ ἑστηκέναι" —

a Claudio Ptolemaeo „μαθηματ. σύντ." I prooem. (vol. 1, p. 3, v. 8 ab imo, Halma):

„Προήχθημεν ἐπιμεληθῆναι μάλιστα πάσης μὲν, κατὰ δύναμιν, τῆς τοιαύτης θεωρίας (sc. ἀριθμητικῆς καὶ γεωμετρίας), ἐξαιρέτως δὲ τῆς περὶ τὰ θεῖα καὶ οὐράνια κατανοουμένης, ὡς μόνης ταύτης περὶ τὴν ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ἐχόντων

Platonis *ἰδεῖν τὸ ἀγαθόν* „Rep.“ VII, 519 C) sapere potius Philonis J. *θέαν τοῦ ὄντος*, parandam *ἐκστάσει*, quae doctrina [862])

ἐπίσκεψιν ἀναστρεφομένης, διὰ τοῦτό τε δυνατῆς οὔσης καὶ αὐτῆς, περὶ μὲν τὴν οἰκείαν κατάληψιν οὔτε ἄδηλον οὔτε ἄτακτον οὖσαν, ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ἔχειν, ὅπερ ἐστὶν ἴδιον ἐπιστήμης, πρὸς δὲ τὰς ἄλλας οὐχ ἧττον αὐτῶν ἐκείνων συνεργεῖν“ —

ibidem p. 4, v. 22:

„*τὰ μὲν ἐπίγεια καὶ φθαρτὰ σώματα, ..., τὰ δ᾽ ἐν τῷ αἰθέρι καὶ θεῖα*“ (cfr. IX, cap. 2 (vol. 2, p. 116, v. 11 Halma)

„*τετράβιβλος*“ II, p. 57, v. 10, Oporin.:

„*οἱ . . . . περὶ τὴν τῶν θείων ἱστορίαν ἱκανώτεροι*“ —

p. 72, v. 15 Oporin.:

„*εὐεπήβολοι τυγχάνουσι περὶ πάντα, καὶ μάλιστα περὶ τὴν τῶν σοφῶν καὶ θείων ἀνεύρεσιν*“ —

„*ἁρμονικά*“ III, cap. 4 (Wallisius „opera math.“ III, p. 133, v. 6 ab imo) —

a Clemente Alex. „Strom.“ V, cap. 10, § 80 (vol. 3, p. 146, v. 20 sqq. Klotz):

„*ἔκ τε αὖ τῆς ἀστρονομίας γῆθεν αἰωρούμενός τε* (suppl. *ὁ εἰς γνῶσιν γυμναζόμενος*) *τῷ νῷ συννψωθήσεται, ἱστορῶν ἀεὶ τὰ θεῖα καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα συμφωνίαν*“ —

ab Alexandro Aphr. denique „*περὶ εἱμαρμένης*“ fol. 171, v. 17: „*ἡ τῶν θείων εὔτακτός τε καὶ ἀΐδιος περιφορά*“.

862) cfr. „leg. alleg.“ III, § 32 in. (107 in. M.):

„*Ἐζήτησαν οἱ πρῶτοι, πῶς ἐνοήσαμεν τὸ θεῖον. Εἶθ᾽ οἱ δοκοῦντες ἄριστα φιλοσοφεῖν ἔφασαν, ὅτι ἀπὸ τοῦ κόσμου καὶ τῶν μερῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐνυπαρχουσῶν τούτοις δυνάμεων ἀντίληψιν ἐποιησάμεθα τοῦ αἰτίου* . . . . fine paragraphi: *Οἱ δὴ οὕτως ἐπιλογιζόμενοι διὰ σκιᾶς τὸν θεὸν καταλαμβάνουσι, διὰ τῶν ἔργων τὸν τεχνίτην κατανοοῦντες.* § 33. *Ἔστι δέ τις τελεώτερος καὶ μᾶλλον κεκαθαρμένος νοῦς, τὰ μεγάλα μυστήρια μυηθεὶς, ὅστις οὐκ ἂν ἀπὸ τῶν γεγονότων τὸ αἴτιον γνωρίζει, ὡς ἂν ἀπὸ σκιᾶς τὸ μένον, ἀλλ᾽ ὑπερκύψας τὸ γεννητὸν ἔμφασιν ἐναργῆ τοῦ ἀγεννήτου λαμβάνει, ὡς ἀπ᾽ αὐτοῦ αὐτὸν καταλαμβάνειν καὶ τὴν σκιὰν αὐτοῦ, ὅπερ ἦν τόν τε Λόγον καὶ τόνδε τὸν κόσμον*“, —

quam opinionem ipse quidem magnopere minuit alibi:

„de praem. et poen.“ § 6 extr. (II, 414 med. M.):

„*Γνήσιον δὲ ἵμερον καὶ πόθον ἰδὼν ὁ πατὴρ ἠλέησε καὶ κράτος δοὺς τῇ τῆς ὄψεως προσβολῇ τῆς ἑαυτοῦ θέας οὐκ ἐφθόνησε, καθ᾽ ὅσον οἷόντ᾽ ἦν χωρῆσαι γεννητὴν καὶ θνητὴν φύσιν, οὐχὶ τῆς, ὅς ἐστιν, ἐμφαινούσης, ἀλλὰ τῆς, ὅτι ἔστιν. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ, ὃ καὶ ἀγαθοῦ κρεῖττον καὶ μονάδος πρεσβύτερον καὶ ἑνὸς εἰλικρινέστερον, ἀμήχανον ὑφ᾽ ἑτέρου τινὸς θεωρεῖσθαι. Διότι μόνον θέμις, αὐτὸν ὑφ᾽ ἑαυτοῦ θεωρεῖσθαι.*

illius, de quâ agitur, dissimilis tota, quantumvis prope alibi [863]) idem ad nostram accesserit Philo.

Num vero auctor l. Platonem non reliquerit, *αὐταρκίαν ποττἀνθρώπεια* requirens et *εὔροιαν,* hoc totum in interpretatione loci vertitur.

Ecce autem plane perspicua nec dubitanda indicia sapientiae Stoïcorum et Peripateticorum.

Habes, ut a Stoïcis ordiar, Zenonis reliquorumque Stoïcorum [864]) *εὔροιαν βίου,* Lycei quidem fuco conspersam.

---

[863]) „leg. alleg.“ III, § 27 extr. (104 in. M.):

„Ὁ γὰρ νοῦς ὅταν μὴ δεσπότου τρόπον ἀπειλῇ τῇ ψυχῇ, ἀλλ' ὡς ὁ πατὴρ ἄρχῃ, τὰ δὲ συμφέροντα καὶ ἀκούσῃ διδοὺς καὶ ἔτι πάντων ταπεινῶν καὶ ἀγόντων ἐπὶ τὰ θνητὰ ἀποστὰς, μετεωροπολῇ καὶ συνδιατρίβῃ θεωρήμασι τοῖς περὶ κόσμου καὶ τῶν μερῶν αὐτοῦ καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπανιὼν ἐρευνᾷ τὸ θεῖον καὶ τὴν τούτου φύσιν, δι' ἔρωτα ἐπιστήμης ἄλεκτον μένειν ἐπὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς δογμάτων οὐ δύναται, ἀλλὰ μετοικίαν ζητεῖ βελτιούμενος ἀμείνω“ —

cfr. „de parent. col.“ § 3 med., „de praem. et poen.“ § 14 extr. (II, 421 prope extr. M.), „de septen.“ § 3 haud longe ab in. usque ad § 4 fin. (II. 279 usque 280 in. M.), „de spec. leg.“ (*περὶ τοῦ μὴ ἀνασχυντεῖν γυναῖκας*) § 34 (II, 330 med. usque 333 prope extr. M.), ubi astronomiae studium esse isti videtur conditio, sine quâ non ad summum sapientiae gradum perveniatur, tametsi haec ipsi scientia, quam Chaldaïcam dicit („V. M.“ I, § 5 — II, 84, M.) alibi minus ponderis habet, eiusque vita contemplativa, quâ nulla sit beatior („de migr. Abr.“ § 9 ante med. — I, 443 med. M.), et perfecta quidem (ibidem § 32 — I, 463 extr. et 464 sqq. M.), quae *τῇ τοῦ ὄντος,* sc. *θεοῦ θέᾳ* (l. l. § 31 haud longe ab in. — I, 462 ultra med. M.) beatissimum hominem efficiat („de victimas offerentibus“ § 16 extr. II, 264 med. M.), viâ ac ratione aliâ (v. not. 862) progressa esse dicitur.

[864]) cfr. Sextus Empiricus „adv. Math.“ XI, 25 p. 551, v. 26 sq. Bekker:

„εὐδαιμονία δέ ἐστιν, ὥς οἵ τε περὶ τὸν Ζήνωνα καὶ Κλεάνθην καὶ Χρύσιππον ἀπέδοσαν, εὔροια βίου“. —

„Hypot.“ III, 172 p. 161, v. 20 sq. Bekker:

„εὐδαιμονία δέ ἐστιν, ὥς οἱ Στωϊκοί φασιν, εὔροια βίου“ —

et Stobaeus „Ecl. phys.“ II, cap. 7 (II, a, p. 138 Heeren):

„τὴν δὲ εὐδαιμονίαν ὁ Ζήνων ὡρίσατο τὸν τρόπον τόνδε· εὐδαιμονία δ' ἐστὶν εὔροια βίου. Κέχρηται δὲ καὶ Κλεάνθης τῷ ὅρῳ τούτῳ ἐν τοῖς συγγράμμασι, καὶ ὁ Χρύσιππος καὶ οἱ ἀπὸ τούτων πάντες, τὴν εὐδαιμονίαν οὐχ ἑτέραν εἶναι λέγοντες τοῦ εὐδαίμονος βίου, καίτοιγε λέγοντες, τὴν μὲν εὐδαιμονίαν σκοπὸν ἐκκεῖσθαι, τέλος δ' εἶναι τὸ τυχεῖν τῆς εὐδαιμονίας, ὅπερ ταὐτὸν εἶναι τῷ εὐδαιμονεῖν“ —

Nam quid interest, utrum hoc modo dicas „facilis defluxus vitae“ i. e. vita secundo cursu defluens (cfr. Seneca „ep.“ 120 — T. I, p. 696, v. 12 Fickert), an illo auctoris l. modo „facilis defluxus per vitae tempus“; aliquantum autem interest, utrum sicut Ps. Timaeus cum Peripato [865]) „per commodum vitae tempus“, an per commensum, sicut Stoïci, quibus non videbatur optabilior, nec magis expetenda beata vita, si esset longa, quam si brevis. [866])

Quae *εὔροια* qualis sit, explicat Diogenes L. VIII, 87 sq.: *„Διόπερ πρῶτος ὁ Ζήνων ἐν τῷ Περὶ ἀνθρώπου φύσεως τέλος εἶπε τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν, ὅπερ ἐστὶ κατ᾽ ἀρετὴν ζῆν· ἄγει γὰρ πρὸς ταύτην ἡμᾶς ἡ φύσις. ὁμοίως δὲ καὶ Κλεάνθης ἐν τῷ Περὶ ἡδονῆς καὶ Ποσειδώνιος καὶ Ἑκάτων ἐν τοῖς Περὶ τελῶν. πάλιν δ᾽ ἴσον ἐστὶ τὸ κατ᾽ ἀρετὴν ζῆν τῷ κατ᾽ ἐμπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων ζῆν, ὥς φησι Χρύσιππος ἐν τῷ πρώτῳ Περὶ τελῶν. μέρη γάρ εἰσιν αἱ ἡμέτεραι φύσεις τῆς τοῦ ὅλου.* (88.) *διόπερ τέλος γίνεται τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν, ὅπερ ἐστὶ κατά τε τὴν αὑτοῦ καὶ κατὰ τὴν τῶν ὅλων, οὐδὲν ἐνεργοῦντας, ὧν ἀπαγορεύειν εἴωθεν ὁ νόμος ὁ κοινὸς, ὅςπερ ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος διὰ πάντων ἐρχόμενος,- ὁ αὐτὸς ἐν τῷ Διΐ, καθηγεμόνι τούτῳ τῆς τῶν ὄντων διοικήσεως ὄντι. εἶναι δὲ αὐτὸ τοῦτο τὴν τοῦ εὐδαίμονος ἀρετὴν καὶ εὔροιαν βίου, ὅταν πάντα πράττηται κατὰ τὴν συμφωνίαν τοῦ παρ᾽ ἑκάστῳ δαίμονος πρὸς τὴν τῶν ὅλων διοικητοῦ βούλησιν“* — (minus accurate ante Diogenem Philo J. „leg. alleg.“ III, 25 ante med. (I, 103 ultra in. M.), cuius *εὔπλοια* nihil differre videtur cum *εὐροίᾳ* Zenonis:

neu praetermittas Arrianum „Epictet. Diss.“ I, 4 p. 28, v. 3 sqq. propter *ἀπάθειαν* aequatum *εὐροίᾳ*·

„Τί οὖν ἡμῖν παρέχει Χρύσιππος; Ἵνα γνῷς, φησὶν, ὅτι οὐ ψευδῆ ταῦτά ἐστιν, ἐξ ὧν ἡ εὔροιά ἐστι, καὶ ἀπάθεια ἀπαντᾷ, λάβε μου τὰ βιβλία καὶ γνώσῃ, ὡς ἀληθῆ καὶ σύμφωνά ἐστι τῇ φύσει τὰ ἀπαθῆ με ποιοῦντα“.

[865]) cfr. Aristoteles „Eth. Nic.“ XI, 7, 1177, B, 24 sq.:

„ἡ τελεία δὴ εὐδαιμονία αὕτη ἂν εἴη ἀνθρώπου, λαβοῦσα μῆκος βίου τέλειον“ et ibidem I, 6 fin. p. 1098, A, 18 sqq., I, 11, 1101, A, 14 sqq. — atque Peripatetici apud Stobaeum „Ecl. phys.“ II, cap. 7 (II, a, p. 280 Heeren).

[866]) Cicero „Fin.“ III, 14, 46, Seneca „de vita beatâ“ cap. 21, 2.

„Ὁ μὲν οὖν τύραννος νοῦς ἐπιτάγματα ἐπιτάττει τῇ τε ψυχῇ καὶ τῷ σώματι βίαια καὶ βλαβερὰ καὶ σφοδρὰς λύπας ἐργαζόμενα τὰς κατὰ κακίαν πράξεις καὶ τὰς τῶν παθῶν ἀπολαύσεις. Ὁ δὲ δεύτερος, βασιλεὺς πρῶτον μὲν οὐκ ἐπιτάττει μᾶλλον ἢ πείθει, ἐπεὶ τὰ τοιαῦτα παραγγέλλει, δι' ὧν ὥςπερ σκάφος τὸ ζῷον εὐπλοίᾳ τῇ τοῦ βίου χρήσεται, κυβερνώμενον ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τεχνίτου καὶ κυβερνήτου, οὗτος δέ ἐστιν ὁ ὀρθὸς λόγος. Καλείσθω οὖν ὁ μὲν τύραννος ἄρχων πολέμου, ὁ δὲ βασιλεὺς ἡγεμὼν εἰρήνης, Σαλὴμ, καὶ προσφερέτω τῇ ψυχῇ τροφὰς εὐφροσύνης καὶ χαρᾶς πλήρεις“.)

Est igitur Zenonis[867]) unâque, ni fallor, auctoris l. *εὔροια βίου* vita naturae congruens conveniensque, et ita quidem, ut appetitus rationi pareat, ratio rationi divinae.

Nec prorsus aliter parari dicitur haec Stoïcorum *εὔροια* atque illa auctoris personati. Qui enim, ut cum Catone apud Ciceronem „Fin.“ III, 22, 73 loquar, convenienter naturae victurus est, ei proficiscendum ab omni mundo atque ab eius procuratione. Neque enim potest quisquam de bonis et malis vere iudicare, nisi omni cognitâ ratione naturae et vitae etiam deorum, et, utrum conveniat, necne, natura hominis cum universâ; quaeque sunt vetera praecepta sapientium, qui iubent tempori parere et sequi deum et se noscere et nihil nimis, haec sine physicis, quam vim habeant (et habent maximam), videre nemo potest. Atque etiam ad iustitiam colendam, ad tuendas amicitias et reliquas caritates quid natura valeat, haec una cognitio potest tradere. Nec vero pietas adversus deos, nec quanta his gratia debeatur, sine explicatione naturae intelligi potest (cfr. „Tusc. Disp.“ V, 25, 71).

Atque haec quidem illorum ratio.

Quid aït Plato? effici *ἄριστον βίον*, si rationi obtemperetur, *δαίμονι*, quem deus unicuique tribuerit, ratio autem circuitûs et cogitationes universi perceperit atque sequatur. Quae num longe distare tibi videntur ab illis, *„εἶναι δὲ αὐτὸ τοῦτο τὴν τοῦ εὐδαίμονος ἀρετὴν καὶ εὔροιαν βίου, ὅταν πάντα πράττηται κατὰ*

---

[867]) Zenonis certe terminus ille, notio si non Zenonis, at Chrysippi, Posidonii, aliorum — cfr. Zellerus III, 1, p. 193, not. 3, p. 194, not. 2 ed. II.

τὴν συμφωνίαν τοῦ παρ᾽ ἑκάστῳ δαίμονος πρὸς τὴν τῶν ὅλων διοικητοῦ βούλησιν", nisi verbo „*πράττηται*" nimium quid ponderis tribuas? [868])

Videsne igitur, quo iure auctor l. Platonis sententiam efferat voce „*εἴροιυ*"?

Habes deinceps in libello *αὐταρκίαν ποττάνθρώπεια.*

Honesta sane, sed proclivi, ut primo quidem videtur, currens oratio. Quid enim? illene, quae bona corporis necessaria duxerat ad bene beateque vivendum, eadem hîc multo infra se putare videtur? Si enim humana omnia nihili aestimat, [869]) ne virtutes quidem corporis, quae in humanis certe numerandae, flocci. Quî igitur iste sibi conveniet? Conveniet mehercule, siquidem Peripatetici et Academici convenientia sibi dixerunt. Hanc enim *αὐταρκίαν ποττάνθρώπεια* noli geminam putare illius Stoïcorum, quibus placuit, in honestate solâ positam esse beatam vitam, [870]) eamque gradûs non habere [871]) pariter atque virtutem (= honestatem), in quâ sit ipsum etiam beatum; neu facile — secundum Zellerum quidem III, 1, p. 242, not. 4 et p. 505, cuius ceteroqui certa, hac in re dubia auctoritas [872]) — eorum esse credideris omnium, qui mitiorem disciplinam sequebantur,

---

[868]) Simile apud Philonem J. „de praem. et poen." § 2 ultra med. (II, 410, ante med. M.):

„*ἐλπὶς εὐδαιμονίας καὶ τοὺς ἀρετῆς ζηλωτὰς ἐπαίρει φιλοσοφεῖν, ὡς ταύτῃ δυνησομένους καὶ τὴν τῶν ὄντων φύσιν ἰδεῖν καὶ δρᾶσαι τὰ ἀκόλουθα πρὸς τὴν τῶν ἀρίστων βίων θεωρητικοῦ τε καὶ πρακτικοῦ τελείωσιν, ὧν ὁ τυχὼν ἐστιν εὐθὺς εὐδαίμων*".

[869]) cfr. Stoïci apud Stobaeum „Ecl. phys." II, cap. 7 (II, a, p. 201 sq. Heeren):

„*Τὴν δ᾽ ἀρετὴν πολλοῖς ὀνόμασι προςαγορεύουσιν. Ἀγαθόν τε γὰρ λέγουσιν αὐτὴν, ὅτι . . . ., καὶ αὔταρκες, ἐξαρκεῖν γὰρ τῷ ἔχοντι*".

[870]) cfr. Cicero „off." III, 3, 11, „Fin." V, 26, 78 et 27, 79 et 29, 83 extr., Diog. L. VII, 127, quaeque attulit Zellerus III, 1, p. 195, not. 1, ed. II.

[871]) beatiorem enim negant et beatissimam — cfr. Cicero „Fin." V, 28, 84.

[872]) cfr. Diog. L. VII, 128: „*Ὁ μέντοι Παναίτιος καὶ Ποσειδώνιος οὐκ αὐτάρκη λέγουσι τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ χρείαν εἶναί φασιν καὶ ὑγιείας καὶ χορηγίας καὶ ἰσχύος*".

Etsi enim hoc quidem est in vitio, Posidonium statuisse illud, de Panaetio tamen non prorsus negari poterit, quippe de quo Cicero „Fin." IV, 28, 79: „Quam illorum (sc. Stoïcorum) tristitiam atque asperitatem fugiens

velut Posidonii; gemina potius Aristotelis[873]) *αὐταρκείας ζωῆς,* Peripateticorum,[874]) Academiae,[875]) quandoquidem auctor libelli — quippe qui ad bene se habendum i. e. ad bene beateque vivendum non unum statuerit, sed duo genera expetendorum,[876]) quae sint et animi et corporis, — atque praecipua corporis dignatus sit nomine virtutum, cum Stoïci haec non expetenda dicerent, sed eligenda concederent sive sumenda (Cicero „Fin." V, 29, 88) et ne bona[877]) quidem nominarent, sed commoda sive praeposita sive producta [Cicero l. l. V, 30, 90], Stob. „Ecl. phys." II, cap. 7 — II, a, p. 146 Heeren) — non probavit, honestatis esse tantam vim, ut ad beatissime vivendum (quod ipsi erat vivere ex hominis naturâ undique perfectâ et nihil requirente) se ipsâ contenta sit: probasse tamen, ad beate, probasse etiam illud, omnes motûs fortunae mutationesque rerum et temporum, ne multa, quidquid interveniat sapienti, leve et imbecillum fore, si in virtutis (honestatis) certamen venerit.

Haec enim erat ratio Peripateticorum (Cicero „off. III, 3, 11)

Panaetius nec acerbitatem sententiarum" (acta ante erat Stoïcorum sententia, quod honestum sit, solum id bonum esse) „nec disserendi spinas probavit: fuitque in altero genere mitior, in altero illustrior."

[873]) „Rethor." I, 5, 1360, B, 15.

[874]) v. supra et cfr. Cicero „Acad. post." I, 6, 22.

[875]) veteris quidem (Cicero l. l.), ad quam rediit Antiochus, cuius hac de re sententiam tuetur Piso apud Ciceronem „Fin." V, 9, 26 extr., 13, 37. 14, 40. 16, 44. 17, 47. 23, 67 sq. 24, 69. cfr. Zellerus II, 1, p. 861, not. 2, p. 881, p. 896, not. 5, p. 897, not. 1, p. 898, ed. III.

[876]) p. 103 C sq.: *„ποτὶ τὸ εὖ ἔχεν τὸ ζῷον δεῖ τὸ σῶμα ἔχεν τὰς ὑπ' αὐτῷ ἀρετὰς . . ., δεῖ δὲ καὶ τὰν ψυχὰν ῥυθμίζεσθαι ποτὶ τὰς ἀναλόγως ἀρετάς κτλ."*

[877]) Stobaeus „Ecl. phys." II, cap. 7 (II, a, p. 156, v. 4 sq. Heeren): *„Προηγμένον δ' εἶναι λέγουσιν, ὃ ἀδιάφορον ὂν ἐκλεγόμεθα κατὰ προηγούμενον λόγον". . . .,* v. 9 sqq.: *„Οὐδὲν δὲ τῶν ἀγαθῶν εἶναι προηγμένων διὰ τὸ τὴν μεγίστην ἀξίαν αὐτὰ ἔχειν. Τὸ δὲ προηγμένον, τὴν δευτέραν χώραν καὶ ἀξίαν ἔχον, συνεγγίζειν πως τῇ τῶν ἀγαθῶν φύσει. Οὐδὲ γὰρ ἐν αὐλῇ τὸν προηγούμενον εἶναι τὸν βασιλέα, ἀλλὰ τὸν μετ' αὐτὸν τεταγμένον. Προηγμένα δὲ λέγεσθαι οὐ τῷ πρὸς εὐδαιμονίαν τινὰ συμβάλλεσθαι συνεργεῖν τι πρὸς αὐτὴν, ἀλλὰ τῷ ἀναγκαῖον εἶναι τούτων τὴν ἐκλογὴν ποιεῖσθαι παρὰ τὰ ἀποπροηγμένα"* — cfr. Zellerus III, 1, p. 241, not. 1, ed. II.

et Academiae (Cicero „Fin." V, 24, 71. 27, 81, „Tusc. Disp." V, 8, 22, „Acad." I, 6, 22, II, 43, 134 — cfr. Zellerus II, 1, p. 881, not. 5, ed. III), complere ista quidem bona corporis beatissimam vitam, sed ita, ut sine illis possit exsistere beata. Namque adeo parvas — id quidem plurimis placuisse videtur[878]) — et exiguas esse istas accessiones, ut, quemadmodum stellae in radiis solis, sic istae in honestatis splendore ne cernantur quidem. Atque etiamsi Theophrastus (Cicero „Tusc. Disp." V, 11, 24), post Staseas Neapolitanus (Cicero „Fin." V, 25, 75), quibus vide ne assensus auctor l. sit, multum in bonis aut malis corporis posuerunt, multum in fortunâ secundâ aut adversâ, in eo tamen (hoc pace Ciceronis dixerim) ad unum omnes consentiebant, honestatis caelestem quandam et divinam tantamque esse praestantiam, ut, ubi ea sit, ibi esse miseria et aerumna non possit (quod ipsum[879]) sonare arbitror Ps. Timaei *αὐταρκίαν ποττὰνθρώπεια*), tamen labor possit, possit molestia:[880]) quare non dubitandum dicere, omnes sapientes esse beatos, sed tamen fieri posse, ut sit alius alio beatior (Cicero „Fin." V, 32, 95).

At tria („Fin." V, 28, 84), inquies, Peripateticorum et veteris Academiae genera bonorum, duo Ps. Timaei: eumne igitur sequi illos credam?

Quidni credas, si M. Pisoni fidem habebis, qui apud Ciceronem „Fin." V, 23, 67 sq. et 24, 69 e sententiâ illorum ipsorum bona externa i. e. quae neque in animo insunt neque in corpore, ut divitias, honores, ut amicos, parentes, ut patriam ipsam, summo bono non contineri, argumentatur, sed expetenda tamen proposuit et ad summum bonum referenda, quod ea ipsa iis tueamur officiis, quae oriantur a suo cuiusque genere virtutis. Nam et amici cultum, et parentis qui officio fungatur,

---

[878]) Cicero „off." III, 3, 11, „Fin." V, 24, 71 sq. 30, 91. 31, 93.

[879]) idemne Posidonii *ἀταραξίαν*? (Diog. L. IX, 68). Conferatur Stoïcus ille, cuius personam Cicero induit „Tusc. Disp." V, 25, 71: „Haec (sc. vim et naturam deorum etc.) ille intuens atque suspiciens vel potius omnes partes orasque circumspiciens, quantâ rursus animi tranquillitate (i. e. *αὐταρκίᾳ*) humana et citeriora considerat."

[880]) cfr. Cicero „Tusc. Disp." IV, 17, 37, V, 1, 4.

in eo ipso prodesse, quod ita fungi officio in recte factis sit, quae sint virtutibus orta.

Iam non amplius Ps. Timaeum, si, ubi de summo bono agitur, quae sunt extrinsecus, silentio praeteriit, nec nisi e virtute corporis et ex animi honestate cumulatum posuit illud, propter hoc ipsum a Peripateticis Academicisque dissensisse putabis.

Ac ne Platonem negligam: quid, quaero, hac de re placuit ei? Aliud fortasse iuveni, seni aliud; ne multa, seni quidem proprie tria genera bonorum, summum, medium, infimum, animi, corporis, externum, et ita quidem, ut quae civitas summum sibi comparaverit, i. e. honestum, certo adipiscatur reliqua eaque humana, cum illud (honestum) in divinis habeatur; ut quae civitas, dico; num hac in re etiam, ut qui singuli, in incerto quidem relinquitur, nec tamen, si *κάλλος* premere nolis, verisimile tibi non videbitur. *Αὐτάρκης* igitur est Platoni honestus,[881]) sed honestus huiusmodi.

Cfr. „Leg." V, 743 E sq.: *„ὄντων γὰρ τριῶν τῶν ἁπάντων, περὶ ἃ ὁ ἄνθρωπος σπουδάζει, τελευταῖον καὶ τρίτον ἐστὶν ἡ τῶν χρημάτων ὀρθῶς σπουδαζομένη σπουδὴ, σώματος δὲ πέρι μέση, πρώτη δ' ἡ τῆς ψυχῆς. καὶ δὴ καὶ νῦν ἣν διεξερ-*

---

[881]) *αὐτάρκης* etiam *ἀνὴρ ἐπιεικής* „Rep." III, 387 D sq., moderatus quidem, sapiente tamen inferior, qualem moderatum suae custodem civitatis constituit ille:

„φαμὲν δὲ, ὅτι ὁ ἐπιεικὴς ἀνὴρ τῷ ἐπιεικεῖ, οὗπερ καὶ ἑταῖρός ἐστι, τὸ τεθνάναι οὐ δεινὸν ἡγήσεται. Φαμὲν γάρ. Οὐκ ἄρα ὑπέρ γε ἐκείνου ὡς δεινόν τι πεπονθότος ὀδύροιτ' ἄν. Οὐ δῆτα. Ἀλλὰ μὴν καὶ τόδε λέγομεν, ὡς ὁ τοιοῦτος μάλιστα αὐτὸς αὑτῷ αὐτάρκης πρὸς τὸ εὖ ζῆν καὶ διαφερόντως τῶν ἄλλων ἥκιστα ἑτέρου προσδεῖται. Ἀληθῆ, ἔφη. Ἥκιστ' ἄρα αὐτῷ δεινὸν, στερηθῆναι υἱέος ἢ ἀδελφοῦ ἢ χρημάτων ἢ ἄλλου του τῶν τοιούτων. Ἥκιστα μέντοι. Ἥκιστ' ἄρα καὶ ὀδύρεσθαι, φέρειν δὲ ὡς πρᾳότατα, ὅταν τις αὐτὸν τοιαύτη ξυμφορὰ καταλάβῃ. Πολύ γε.

cfr. „Rep." X, 603 E: *„Ἀνὴρ, ἦν δ' ἐγὼ, ἐπιεικὴς τοιᾶσδε τύχης μετασχὼν, υἱὸν ἀπολέσας ἤ τι ἄλλο, ὧν περὶ πλείστου ποιεῖται, ἐλέγομέν που καὶ τότε, ὅτι ῥᾷστα οἴσει τῶν ἄλλων. Πάνυ γε. Νῦν δέ γε τόδε ἐπισκεψώμεθα, πότερον οὐδὲν ἀχθέσεται, ἢ τοῦτο μὲν ἀδύνατον, μετριάσει δὲ πρὸς τὴν λύπην. Οὕτω μᾶλλον, ἔφη, τό γε ἀληθές."*

Si vero moderatus ille *αὐτάρκης πρὸς τὸ εὖ ζῆν*, quanto magis sapiens!

χόμεθα πολιτείαν, εἰ μὲν τὰς τιμὰς οὕτω τάττεται. ὀρθῶς νενομοθέτηται· εἰ δέ τις τῶν προςταττομένων αὐτόθι σωφροσύνης ἔμπροσθεν ὑγίειαν ἐν τῇ πόλει φανεῖται ποιῶν τιμίαν ἢ πλοῦτον ὑγιείας καὶ τοῦ σωφρονεῖν, οὐκ ὀρθῶς ἀναφανεῖται τιθέμενος",

cui loco nisi adiungerem alterum eumque priorem „Leg." I, 631 B sqq., haud sane tibi, quae posui, omni ex parte probarem. Noli tamen praepostere tecum actum putare: vitiose enim — non reapse, sed primâ quidem specie — Plato hoc eodem loco non tria, sed duo tantummodo genera bonorum enumeravit; vitiose, dico, quia, — sed ne id quidem reapse — divitias in eodem ordine posuit, quo bona corporis. Haec enim ille:

ΑΘ. „Ἔχρῆν εἰπεῖν, οἱ Κρητῶν νόμοι οὐκ εἰσὶ μάτην διαφερόντως ἐν πᾶσιν εὐδόκιμοι τοῖς Ἕλλησιν. ἔχουσι γὰρ ὀρθῶς τοὺς αὐτοῖς χρωμένους εὐδαίμονας ἀποτελοῦντες· ἅπαντα γὰρ τὰ ἀγαθὰ πορίζουσι. διπλᾶ δὲ ἀγαθά ἐστι, τὰ μὲν ἀνθρώπινα, τὰ δὲ θεῖα· ἤρτηται δ᾽ ἐκ τῶν θείων θάτερα, καὶ ἐὰν μὲν δέχηταί τις τὰ μείζονα πόλις, κτᾶται καὶ τὰ ἐλάττονα, εἰ δὲ μή, στέρεται ἀμφοῖν. ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐλάττονα, ὧν ἡγεῖται μὲν ὑγίεια, κάλλος δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον ἰσχὺς εἴς τε δρόμον καὶ εἰς τὰς ἄλλας πάσας κινήσεις τῷ σώματι, τέταρτον δὲ δὴ πλοῦτος οὐ τυφλὸς ἀλλ᾽ ὀξὺ βλέπων, ἄνπερ ἅμ᾽ ἕπηται φρονήσει. ὃ δὴ πρῶτον αὖ τῶν θείων ἡγεμονοῦν ἐστιν ἀγαθῶν ἡ φρόνησις, δεύτερον δὲ μετὰ νοῦν σώφρων ψυχῆς ἕξις· ἐκ δὲ τούτων μετ᾽ ἀνδρίας κραθέντων τρίτον ἂν εἴη δικαιοσύνη, τέταρτον δὲ ἀνδρία. ταῦτα δὲ πάντα ἐκείνων ἔμπροσθεν τέτακται φύσει, καὶ δὴ καὶ τῷ νομοθέτῃ τακτέον οὕτω. μετὰ δὲ ταῦτα τὰς ἄλλας προστάξεις τοῖς πολίταις εἰς ταῦτα βλεπούσας αὐτοῖς εἶναι διακελευστέον, τούτων δὲ τὰ μὲν ἀνθρώπινα εἰς τὰ θεῖα, τὰ δὲ θεῖα εἰς τὸν ἡγεμόνα νοῦν ξύμπαντα βλέπειν".

Tertium denique, quamquam vereor, ne nimius in hoc genere videar, locum affero hunc de „Leg." IX, p. 870 A sq.:

„τῆς δὲ ἀπαιδευσίας ἡ τοῦ κακῶς ἐπαινεῖσθαι πλοῦτον αἰτία φήμη πρὸς τῶν Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων· πρῶτον γὰρ τῶν ἀγαθῶν αὐτὸ προκρίνοντες τρίτον ὂν τούς τε ἐπιγιγνομένους λωβῶνται καὶ ἑαυτούς. τὸ γὰρ ἀληθὲς λέγεσθαι περὶ τοῦ πλούτου κατὰ πόλεις πάσας, πάντων κάλλιστον καὶ ἄριστον, ὡς ἕνεκα σώματός ἐστι, καὶ σῶμα ψυχῆς ἕνεκα· ἀγαθῶν μὲν οὖν

ὄντων, ὧν ἕνεκα ὁ πλοῦτος εἶναι πέφυκε, τρίτον ἂν εἴη μετὰ σώματος ἀρετὴν καὶ ψυχῆς. διδάσκαλος οὖν ἂν ὁ λόγος οὗτος γίγνοιτο, ὡς οὐ χρὴ πλουτεῖν ζητεῖν τὸν εὐδαίμονα ἐσόμενον, ἀλλὰ δικαίως πλουτεῖν καὶ σωφρόνως".

Sed de beatâ vitâ quidem satis dictum est. [882]) Requiris fortasse aliqua de ἀλαθεστάτᾳ δόξᾳ.

Δόξα ἀληθής apud Platonem quid est vera opinio, sine iudicio autem veri i. e. sine ratione argumentique conclusione, inde a perceptis rerum causis adducente ad reliqua, quarum accessione δόξαν ἀληθῆ fieri ἐπιστήμην. cfr. „Meno" p. 97 B:

ΣΩ. „Καὶ ἕως γ' ἄν που ὀρθὴν (= ἀληθῆ) δόξαν ἔχῃ (sc. τις), περὶ ὧν ὁ ἕτερος ἐπιστήμην, οὐδὲν χείρων ἡγεμὼν ἔσται, οἰόμενος μὲν ἀληθῆ, φρονῶν δὲ μή, τοῦ τοῦτο φρονοῦντος.

ΜΕ. Οὐδὲν γάρ.

ΣΩ. Δόξα ἄρα ἀληθὴς πρὸς ὀρθότητα πράξεως οὐδὲν χείρων ἡγεμὼν φρονήσεως. καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ νῦν δὴ παρελείπομεν ἐν τῇ περὶ τῆς ἀρετῆς σκέψει, ὁποῖόν τι εἴη, λέγοντες, ὅτι φρόνησις μόνον ἡγεῖται τοῦ ὀρθῶς πράττειν· τὸ δὲ ἄρα καὶ δόξα ἦν ἀληθής.

ΜΕ. Ἔοικε.

ΣΩ. Οὐδὲν ἄρα ἧττον ὠφέλιμόν ἐστι ὀρθὴ δόξα ἐπιστήμης.

ΜΕ. Τοσούτῳ γε, ὦν Σώκρατες, ὅτι ὁ μὲν τὴν ἐπιστήμην ἔχων ἀεὶ ἂν ἐπιτυγχάνοι, ὁ δὲ τὴν ὀρθὴν δόξαν τοτὲ μὲν ἂν ἐπιτυγχάνοι, τοτὲ δ' οὔ.

ΣΩ. Πῶς λέγεις; ὁ ἀεὶ ἔχων ὀρθὴν δόξαν, οὐκ ἀεὶ τυγχάνοι, ἕωςπερ ἂν ὀρθὰ δοξάζοι;

ΜΕ. Ἀνάγκη μοι φαίνεται· ὥστε θαυμάζω, ὦ Σώκρατες, τούτου οὕτως ἔχοντος, ὅτι δήποτε πολὺ τιμιωτέρα ἡ ἐπιστήμη τῆς ὀρθῆς δόξης, καὶ διότι τὸ μὲν ἕτερον, τὸ δὲ ἕτερόν ἐστιν αὐτῶν.

ΣΩ. Οἶσθα οὖν, διότι θαυμάζεις, ἢ ἐγώ σοι εἴπω;

ΜΕ. Πάνυ γ' εἰπέ.

ΣΩ. Ὅτι τοῖς Δαιδάλου ἀγάλμασιν οὐ προσέσχηκας τόν νοῦν· ἴσως δὲ οὐδ' ἔστι παρ' ὑμῖν.

---

[882]) Plura vide apud Zellerum II, 1 p. 734 — p. 742, ed. III.

ΜΕ. Πρὸς τί δὲ δὴ τοῦτο λέγεις;

ΣΩ. Ὅτι καὶ ταῦτα, ἐὰν μὲν μὴ δεδεμένα ᾖ, ἀποδιδράσκει καὶ δραπετεύει, ἐὰν δὲ δεδεμένα, παραμένει".

ΜΕ. Τί οὖν δή;

ΣΩ. Τῶν ἐκείνου ποιημάτων λελυμένον μὲν ἐκτῆσθαι, οὐ πολλῆς τινος ἄξιόν ἐστι τιμῆς, ὥςπερ δραπέτην ἄνθρωπον· οὐ γὰρ παραμένει· δεδεμένον δὲ, πολλοῦ ἄξιον· πάνυ γὰρ καλὰ τὰ ἔργα ἐστί. πρὸς τί οὖν δὴ λέγω ταῦτα; πρὸς τὰς δόξας τὰς ἀληθεῖς, ὅσον μὲν ἂν χρόνον παραμένωσι, καλὸν τὸ χρῆμα, καὶ πάντα τἀγαθὰ ἐργάζονται· πολὺν δὲ χρόνον οὐκ ἐθέλουσι παραμένειν, ἀλλὰ δραπετεύουσιν ἐκ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου· ὥστε οὐ πολλοῦ ἄξιαί εἰσιν, ἕως ἄν τις αὐτὰς δήσῃ αἰτίας λογισμῷ. τοῦτο δ' ἐστὶ, Μένων ἑταῖρε, ἀνάμνησις, ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν ἡμῖν ὡμολόγηται. ἐπειδὰν δὲ δεθῶσι, πρῶτον μὲν ἐπιστῆμαι γίγνονται, ἔπειτα μόνιμοι. καὶ διὰ ταῦτα δὴ τιμιώτερον ἐπιστήμη ὀρθῆς δόξης ἐστὶ, καὶ διαφέρει δεσμῷ ἐπιστήμη ὀρθῆς δόξης". 883)

Eadem Ps. Timaei ratio, cui *ἐπιστάμα* insignitur animo operâ *συνέσιος καὶ τᾶς πρεσβίττας φιλοσοφίας*, quae efficiant, ut mens cernat *τὰ θεῖα* i. e. ideas, rerum causas *κατ' ἐξοχήν*, posteaquam *σωφροσύνα* comparata iam est operâ *τᾶς μωσικᾶς*, quae persuaserit et assuefecerit, interdum coëgerit iram et cupiditatem parere menti, *ἐπιστάμας* quidem etiam vacuae, i. e. *δόξᾳ ἀλαθεῖ*. 884)

Iam vero quaeritur, *δόξα ἀλαθεστάτα* idemne valeat, quod *δόξα ἀληθής*.

Dicat quispiam, *δόξαν*, licet verissimam, esse *δόξαν*.

Ego vero ad haec:

Ps. Timaeus magistrâ et duce, initio quidem, verâ opinione, post *ἐπιστάμᾳ*, ad beatam vitam docuerat muniri viam. Quî igitur hoc loco poterat laudare ducem *δόξαν ἀλαθῆ* solam, instabilem mutabilemque? 885) Poterat vero solam alteram, stabilem

883) cfr. Zellerus II, 1, p. 493 sqq. ed. III.

884) cfr. Platonis „Phaedrus" p. 237 E:

„*δόξης μὲν οὖν ἐπὶ τὸ ἄριστον λόγῳ ἀγούσης καὶ κρατούσης τῷ κράτει σωφροσύνη ὄνομα*"

et p. 253 E.

885) cfr. Plat. Meno p. 97 E, „Rep." X, 619 C, „Tim." p. 51 E.

immutabilemque *ἐπιστάμαν*. Quare, cum verisimile non sit, significare istum voce „*δι' ἀλαθεστάταν δόξαν*“ cum *δόξαν ἀλαθῆ* tum *ἐπιστάμαν*, opto *ἐπιστάμαν*.

Minimeque mirum id quidem tibi videbitur, si comparaveris hanc, quae Stoam [886]) redolet, Ps. Galeni [887]) *ἐπιστήμης* definitionem: „*ἐπιστήμη ἐστὶν ἕξις ἀμετάπτωτος, ἐκ φαντασιῶν δόξαν ἀμέμπτως ὑπὸ λόγου παρεχομένη*“ aut illam ipsius Platonis *δόξαν* („Rep.“ X, p. 618 C sqq.), [888]) quae, quippe philosophando suscipienda et ratiocinando (p. 619 E), ad beatissime vivendum firma esse dicitur (p. 619 A) ideoque sine scientiâ cogitari non potest, cum levis et infirma *δόξα ἀληθής*, quippe consuetudine quâdam parta absque philosophiâ (p. 619 D).

Noli tamen credere, Platonem et Ps. Timaeum l. l. l. l. discrimen inter *δόξαν ἀληθῆ* et *ἐπιστήμην* sustulisse, sicut Philo

---

[886]) cfr. Diog. L. VII, 47.

[887]) „*ὅροι ἰατρ.*“ 7 (vol. 19, p. 350 Kühn).

[888]) Affero locum, ex parte quidem:

p. 618 C: „*καὶ διὰ ταῦτα μάλιστα ἐπιμελητέον, ὅπως ἕκαστος ἡμῶν τῶν ἄλλων μαθημάτων ἀμελήσας τούτου τοῦ μαθήματος καὶ ζητητὴς καὶ μαθητὴς ἔσται, ἐάν ποθεν οἷόστ' ᾖ μαθεῖν καὶ ἐξευρεῖν, τίς αὐτὸν ποιήσει δυνατὸν καὶ ἐπιστήμονα, βίον καὶ χρηστὸν καὶ πονηρὸν διαγιγνώσκοντα, τὸν βελτίω ἐκ τῶν δυνατῶν ἀεὶ πανταχοῦ αἱρεῖσθαι, ἀναλογιζόμενον πάντα τὰ νῦν δὴ ῥηθέντα καὶ ξυντιθέμενα ἀλλήλοις καὶ διαιρούμενα πρὸς ἀρετὴν βίου πῶς ἔχει· καὶ εἰδέναι τί κάλλος πενίᾳ ἢ πλούτῳ κραθὲν καὶ μετὰ ποίας τινὸς ψυχῆς ἕξεως κακὸν ἢ ἀγαθὸν ἐργάζεται, καὶ τί εὐγένειαι καὶ δυσγένειαι καὶ ἰδιωτεῖαι καὶ ἀρχαὶ καὶ ἰσχύες καὶ ἀσθένειαι καὶ εὐμαθίαι καὶ δυσμαθίαι καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα τῶν φύσει περὶ ψυχὴν ὄντων, καὶ τῶν ἐπικτήτων τί ξυγκεραννύμενα πρὸς ἄλληλα ἐργάζεται, ὥστε ἐξ ἁπάντων αὐτῶν δυνατὸν εἶναι συλλογισάμενον αἱρεῖσθαι, πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς φύσιν ἀποβλέποντα, τόν τε χείρω καὶ τὸν ἀμείνω βίον, χείρω μὲν καλοῦντα, ὃς αὐτὴν ἐκεῖσε ἄξει εἰς τὸ ἀδικωτέραν γίγνεσθαι, ἀμείνω δὲ, ὅστις εἰς τὸ δικαιοτέραν, τὰ δὲ ἄλλα πάντα χαίρειν ἐᾶν· ἑωράκαμεν γὰρ, ὅτι ζῶντί τε καὶ τελευτήσαντι αὕτη κρατίστη αἵρεσις.* (p. 619) *ἀδαμαντίνως δὴ δεῖ ταύτην τὴν δόξαν ἔχοντα εἰς Ἅιδου ἰέναι, ὅπως ἂν ᾖ καὶ ἐκεῖ ἀνέκπληκτος ὑπὸ πλούτων τε καὶ τῶν τοιούτων κακῶν, καὶ μὴ ἐμπεσὼν εἰς τυραννίδας καὶ ἄλλας τοιαύτας πράξεις πολλὰ μὲν ἐργάσηται καὶ ἀνήκεστα κακὰ, ἔτι δὲ αὐτὸς μείζω πάθῃ, ἀλλὰ γνῷ τὸν μέσον ἀεὶ τῶν τοιούτων βίον αἱρεῖσθαι καὶ φεύγειν τὰ ὑπερβάλλοντα ἑκατέρωσε καὶ ἐν τῷδε τῷ βίῳ κατὰ το δυνατὸν καὶ ἐν παντὶ τῷ ἔπειτα· οὕτω γὰρ εὐδαιμονέστατος γίγνεται ἄνθρωπος*“ *κτλ.* —

sustulit Iudaeus „περὶ φυγάδων“ § 3 med. (I, 548 extr. et 549 in. M.):

„ὧν ἐστέρηται καὶ ἀφῄρηται πᾶς ἄφρων, τούτων κληρονόμος ἔσται ὁ καλοκἀγαθίας ἑταῖρος. Ταῦτα δέ ἐστι δόξα ἀληθής, ἐπιστήμης ἀδιαφοροῦσα“, i. e. ab ἐπιστήμῃ non diversa[889]) sicut sustulit etiam Clemens Alexandrinus.[890])

Ac si denique de daemone plura quaeris, scito, illi Platonis sententiae („Tim.“ p. 90 A) suam adscripsisse Stoïcos, quorum me iure meo in commemoratione versari hoc εὐδαιμονίας loco, facile intelliges. De quibus ipsis praeclare Zellerus III, 1, p. 297, ed. II:

„Die Seele ist nach stoïscher Ansicht, wie wir wissen, göttlichen Ursprungs und Wesens, ein Theil und Ausfluss der Gottheit. Nachher jedoch kommt diese Würde, sofern wir in der Seele selbst die Vernunft als leitenden Theil von den übrigen unterscheiden können, nur ihr zu; und da es nun die Vernunft allein ist, welche den Menschen vor Uebeln bewahrt und zur Glückseligkeit führt, so mag sie schliesslich, im Anschluss an den Volksglauben, als der Schutzgeist oder Dämon des Menschen bezeichnet werden. Es sind daher nicht bloss jüngere Mitglieder der stoïschen Schule, wie Posidonius, Seneca, Epictet, Antoninus, welche die volksthümlichen Vor-

---

[889]) Quae interpretatio vocis „ἀδιαφορεῖν“ aliis eiusdem philosophi locis probatur, velut hoc loco „de agric.“ § 6 (304 med. M.):

„Αὐτίκα τοίνυν ὡς γεωργὸν καὶ γῆς ἐργάτην, δόξαντας ἀδιαφορεῖν ἀλλήλων, εὕρομεν ἐν τοῖς κατὰ διάνοιαν ἀλληγοροῦντας μακρῷ διεστηκότας, οὕτω ποιμένα καὶ κτηνοτρόφον“. —

Ceterum diiuncta etiam Philonis J. cogitatio de δόξῃ ἀληθεῖ ab illa, quam cum Platone habebat auctor lib. — cfr. „de sobrietate“ § 13 ultra med. (I, 402 prope extr. M.):

„Τῷ γὰρ καὶ τὰ σώματος καὶ τὰ ἐκτὸς πλεονεκτήματα ἀγαθὰ ἡγουμένῳ καλὸν εὔξασθαι, πρὸς μόνον τὸ ψυχῆς ἀναδραμεῖν καὶ μὴ μέχρι τοῦ παντὸς αἰῶνος ἀληθοῦς δόξης διαμαρτεῖν, ἃ κοινὰ καὶ τῶν ἐπαρατοτάτων καὶ κακίστων ἐστὶν, ὑγείαν ἢ πολυχρηματίαν ἢ ὅσα ὁμοιότροπα, νομίσαντα εἶναι ἀγαθὰ, τῆς ἀψευδοῦς τῶν ἀγαθῶν μερίδος οὐδενὶ φαύλῳ συντατομένης“.

[890]) „Strom.“ I, cap. 25, § 166 extr. (vol. 2, p. 110, v. 33 sq. Klotz):

„ἀληθὴς δὲ (sc. δόξα) ἡ τὸ ὂν εὑρίσκουσα καὶ τούτου τυγχάνουσα“ — cfr. ibidem II, cap. 2, § 9 med. (vol. 2, p. 127, v. 29 sqq. Klotz).

stellungen vom Dämon, nach Plato's Vorgang, in diesem Sinn deuten, sondern das gleiche thut auch schon Chrysippus, wenn er die Eudämonie darein setzt, dass der Dämon des Menschen, welcher in diesem Falle doch nur sein eigner Wille und Verstand sein kann, mit dem Willen der Gottheit übereinstimme.[891])

Platonem hac in re Stoïcosque cum alii secuti sunt, tum Philo J. apud Eusebium „Pr. Ev.“ VIII, cap. 13 (cfr. Philonis J. fragmenta ed. Lips. 1829. T. VI, p. 187, v. 11 sqq. ab imo — II, 635 extr. M.):

„τὸν γοῦν ἴδιον δαίμονα, λέγω δὲ τὸν ἑαυτοῦ νοῦν, μυρίων ὅσων δεσποτῶν ἀποφήνας, ἔρωτος, ἐπιθυμίας, ἡδονῆς, φόβου, λύπης, ἀφροσύνης, ἀκολασίας, δειλίας, ἀδικίας, οὐκ ἂν εἶναί ποτε δύναιτο εὐδαίμων“[892]) κτλ. —

et cum Philone Ps. Timaeus, cuius quae continuo sequuntur verba „εἰ δέ κά τις σκληρὸς καὶ ἀπειθὴς (supple δαίμονι) hoc satis aperte ostendere mihi videntur.

Roganti denique, quo consilio personatus iste Peripati placita Stoaeque immiscuerit, hîc tantum brevissime dico, propter hoc immiscere ipsum explodi certe illud, quod Gelderus de consilio eius fecerit iudicium.

Nunc de usu verborum disputo, quoad abhorreat ab illo Platonis.

Agitur locus inde a p. 103 D τουτέων δὲ ἀρχαί usque ad p. 104 C τὸν εὐδαιμονέστατον βίον“ pertinens:

„τονοῦν“ (p. 103 E) illud, quod vide ne novatum a Stoïcis sit, quorum de τόνῳ supra vide, placuit Philoni J. „quod omnis probus liber“ § 20 fin. (II, 468 haud procul ab in. M.), Iosepho „B. J.“ I, 26, 2 med., V, 11, 6 ultra med., VII, 1, 3 ante med., Plutarcho II, 647, C, 998, B extr., Nicomacho Geraseno apud Iamblichum „Theol. arithmet.“ p. 48, v. 6 ab imo, Ptolemaeo „ἁρμονικά“ I, cap. 11 (Wallisius „opera math.“ III, p. 28, v. 2), Clemente Alexandrino „Strom.“ IV,

---

891) De locis probantibus, quos attulit V. Jll., librum laudatum consule ipsum.

892) cfr. Eusebius „Pr. Ev.“ VIII, 14, 7 (vol. 1, p. 450, v. 32 et p. 451, v. 1 sqq. Klotz).

cap. 23 § 154 (vol. 2, p. 361, v. 36 Klotz), Ps. Alexandro Aphr. „Probl.“ I, 51 (p. 18, v. 15 Ideler) I, 71 (p. 23, v. 29 Id.) I, 106 (p. 36, v. 8 Id.) I, 110 (p. 37, v. 23 Id.), II, 66 fin. (p. 74, v. 34 Ideler), nec non medicis, velut Sorano „de obstetr.“ p. 274, 9, p. 247, 14, Agathino Pneumatico — cfr. Oribasius X, 7 (vol. 2, p. 395, v. 6, p. 402, v. 4 Buss. et Dar.) —, Herodoto ibidem VII, 17 (vol. 2, p. 62 Buss. et Dar.) X, 40 (vol. 2, p. 468 v. ult. Buss. et Dar.), Archigeni Pneumatico — cfr. Aëtius „tetrab.“ IV, p. 65, B, v. 31 ed. gr. Ald. „*τονῶσαι τὸ ἐνδεδωκὸς πνεῦμα*“ —, Galeno vol. 12, p. 547, vol. 14, p. 735 Kühn, Ps. Galeno „*εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός*“ cap. 13 (vol. 14, p. 735, v. 11, p. 761, v. 8 Kühn).

Vox „*ἐπίπλαξις*“ (p. 103 E) occurrit apud Aeschinen „contra Timarchum“ cap. 35 in. (p. 25, v. 18 Steph.), apud Ps. Hippocratem „*περὶ εὐσχημοσύνης*“ 12 (T. IX, p. 240, v. 2 Littré), in secundo Maccabaeorum cap. 7, 33, apud Chrysippum — cfr. Galenus „*περὶ Ἱπποκράτους καὶ Πλάτ. δογμ.*“ IV, 6 (vol. 5, p. 405, v. 10 Kühn) —, usitata Philoni J. „V. M.“ I, § 6 (85 in. M.), „*περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου*“ § 31 med. (544 fin. M.) § 31 extr. (545 in. M.), „*περὶ φυγάδων*“ § 37 (576 ultra med. M.), Athenaeo Attalensi apud Oribasium „*ἐκ βιβλίων ἀδήλων*“ 21 (vol. 3, p. 162 Buss. et Dar. „*οἱ δὲ ἐπικείμενοι* (sc. *γραμματισταὶ*) *τῇ διδασκαλίᾳ καὶ πικροὶ ταῖς ἐπιπλήξεσι*“ *κτλ.*), Aretaeo Capp. p. 74, v. 12 Ermerins, trita Plutarcho I, 80, A, 960, B, II, 34, D, 46, C, 810, A, nec aliena ab usu Galeni — cfr. Oribasius LIV, 17 (vol. 3, p. 139, v. 8 Buss. et Dar.), ipsius enim Galeni locus me effugit, — Pollucisque IX, 140, accepta Clementi Alexandrino „Strom.“ V, cap. 1, § 6 (vol. 3, p. 5, v. 33 Klotz): „*τινὰ δὲ* (suppl. *τῶν ζητημάτων*) *νουθεσίας καὶ ἐπιπλήξεως* (suppl. *δεῖται*), *ὥς φησιν Ἀριστοτέλης, ὡς τὸ ἐρώτημα ἐκεῖνο, εἰ χρὴ γονεῖς τιμᾶν*“, „Paedag.“ I, cap. 8, § 66 extr. (vol. 1, p. 152, v. 23 Klotz) I, cap. 9 § 78 in. (vol. 1, p. 161, v. 4 Kl.): „*Ἐπίπληξις δέ ἐστιν ἐπιτίμησις ἐπιπληκτικὴ ἢ ψόγος πληκτικός*“, cap. 9, § 79 (vol. 1, p. 162, v. 14 et 18 Kl.) cap. 9, § 82 (vol. 1, p. 164, v. 16 Kl.), cap. 9, § 85 (vol. 1, p. 167, v. 1 Klotz) „*ἐπιπλήξεις τῶν ἁμαρτωλῶν*“.

Nomen „ἐγκελεύεσθαι“ (p. 104 A) quod ex Aristotelis „dialogis“ laudatum a Sexto Empirico putatur (cfr. „Aristot. ed. ac. reg. Bor.“ vol. V, p. 1476, A, 19), Posidonii est apud Galenum „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.“ V, 6 (vol. 5, p. 474, v. 5 Kühn) et Dionysii Halicarnassensis „antiquitates romanae“ III, 20 (vol. 1, p. 460, v. 8 Reiske) VI, 10 (vol. 2, p. 1059, v. 2 Reiske), frequentatur a Plutarcho I, 82, D, 107, A, 205, A, 339, B, 494, A, 527, E, 552, A, 557, C, 587, A, 780, A, 873, A, II, 402, F, 677, E, 722, F, 751, A, 801, F, 970, B, nec reprobatur a Galeno „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.“ III, 4 (vol. 5, p. 316, v. 8 Kühn) aut a Polluce I, 211, aut a Clemente Alex. „Strom.“ I, cap. 14, § 60 (vol. 2, p. 44, v. ult. Klotz) VII, cap. 7, § 35 in. (vol. 3, p. 231, v. 28 Kl.), „Protrept.“ cap. 11, § 115 extr. (vol. 1, p. 95, v. 13 Kl.) cap. 12, § 120 (vol. 1, p. 99, v. 19 Kl.), „Paedag.“ I, cap. 6, § 43 (vol. 1, p. 134, v. 33 Klotz).

„ἀλειπτικά (sc. τέχνα) (p. 104 A) notissima Metrodoro Scepsio — v. supra p. 524 —, cognita Philoni J. „de somniis“ I, § 43 (647 extr. M. et 658 in. M.), „περὶ γονέων τιμῆς“ cap. 4 (classicorum auctorum e Vaticc. codd. editorum ab Angelo Mai T. IV, p. 412), Arriano „Epict. Diss.“ II, 12, 19, Clementi denique Alexandrino „Strom.“ VI, cap. 17, § 157 in. (p. 821 fin. Pott.)

De voce „σύῤῥοος“ v. supra p. 392.

„ὑπογίγνεσθαι“ (p. 104 A) vocabulum obvium iam apud Herodotum historicum, Plato non exhibet, servarunt Ps. Hippocrates „περὶ διαίτης ὀξέων“ νόθα 3 (T. II, p. 400, v. 4 Littré), Polybius II, 44, 2, VI, 5, 10, VI, 6, 7, Rufus apud Oribasium VII, 26 (vol. 2, p. 132, v. 3 Buss. et Dar.), Aretaeus Capp. p. 25, v. 14 Ermer. Plutarchus I, 696, B, II, 61, A, Galenus denique vol. 1, p. 530 Kühn.

Nomen „ἐπανόρθωσις“ (p. 104 A) in Dioclis Carystii consuetudine erat, qui fuit ante Aristotelem — cfr. Oribasius IV, 3 (vol. 1, p. 276, v. ult. Buss. et Dar.), — in Aristotelis „Eth. Nicom.“ ι., 3, 1165, B, 18, „Rhetor.“ II, 5, 1383, A, 20, in Ps. Xenophontis „epist. ad Aeschinen“ — cfr. Eusebius „Pr. Ev. XIV, 12 (vol. 2, p. 285, v. 16 G. Dindorf), — in illâ

Stoïcorum, velut Aristonis Chii apud Stobaeum „Floril." 80, 7 (III, p. 104, v. 18 Mein.) et Chrysippi apud Alexandrum Aphr. „περὶ εἱμαρμένης" fol. 171, B, v. 10 sq. ab imo, nec intermissa vox a Polybio I, 11, 2, I, 35, 1 Hultsch, trita Ps. Aristeae „hist. septuaginta interpretum" p. 44, v. 9, p. 45, v. 12, p. 92, v. 9 ed. Oxon. 1698, tritissima vero Philoni J. „V. M." II, § 6 fin. (140 med. M.), „περὶ τῶν μετονομαζομένων" § 10 ante med. (589 med. M.), § 43 ultra med. (616 med. M.), „de gigantibus" § 9 ultra med. (268 ante med. M.), „quod deus immutabilis" § 4 ante med. (275 ultra in. M.) § 37 prope extr. (299 prope fin. M.), „de agric. N." § 3 ante med. (302 ante med. M.) § 8 ante med. 305 ultra med. M.) § 20 haud longe ab in. (314 ante med. M.), „de plantat. Noae" § 36 in. (351 med. M.), „de ebrietate" § 22 prope extr. (370 fin. M.), „de conf. ling." § 34 ultra in. (431 ante med. M.) § 36 extr. (432 extr. M.), „de decalogo" § 32 fin. (II, 208 med. M.), „leg. alleg." I, § 27 haud procul ab in. (I, 60 prope extr. M.) III, § 34 fin. (I, 108 prope extr. M.), „de spec. leg." § 3 fin. (II, 272 ultra med. M.), „de septenario" § 12 ultra med. (II, 289 med. M.), „de spec. leg." contra moechos etc. § 13 in. (II, 312 ultra in. M.), „de spec. leg." contra homicidas § 19 (II, 317 med. M.), „de caritate" § 9 med. (II, 390 ultra med. M.), „de poenitentiâ" § 1 haud longe ab in. (II, 405 ante med.), „in Flaccum" § 14 prope extr. (II, 535 ante med. M.), „de legat. ad Caium" § 38 ante med. (II, 590 haud procul ab in. M.) § 46 ante med. (II, 600 ultra in. M.), trita etiam Plutarcho I, 590, F, 735, E, 828, B, 889, B, II, 22, A, fin., 29, D, 34, B, 35, E, 46, D ἤθους ἐπαν., E, 72, F, 73, D, fin., ἤθους ἐπαν., 79, C ἤθους, 1142 F ἠθῶν ἐπαν., alibi, obvia in fragm. Ps. Hippodami — cfr. Stobaeus „Floril." 103, 36 (IV, 8, 17 Mein.) et apud Arrianum „Epictet. Diss." III, 20 (p. 440, v. 13 Upt.), „ἐγχειρίδιον" cap. 33, p. 721, v. 4, cap. 50, p. 735, v. 5 Upt., apud Claudium Ptolemaeum „Geogr." I, cap. 6 haud longe ab in. (fasc. 1, p. 16, v. 20 Wilb. et Grash.), „math. comp." I, cap. 9 (vol. 1, p. 37, v. 8 ab imo, Halma) XIII, epilogus (vol. 2, p. 432, v. 7 Halma), apud Pollucem III, 100, VI, 115, IX, 140, apud Sextum Empiricum „adv. Matth." VI, 23 (p. 752, v. 32 Bekker) VI, 26

(p. 753, v. 20 Bekker), apud Galenum, sicul apud Dioclem l. l., de corpore quidem, cuius Galeni in promtu habeo locos laudatos ab Oribasio LIV, 18 (vol. 3, p. 147, v. 2, p. 150, v. 12 Buss. et Dar.), apud Alexandrum Aphr. „περὶ πυρετῶν" cap. 26 (p. 99, v. 27 Ideler), apud Clementem Alex. „Strom." II, cap. 10, § 47 (vol. 2, p. 152, v. 25 Klotz) IV, cap. 24, § 156 (v. 2, p. 363, v. 7 Kl.) VII, cap. 1, § 3 (vol. 3, p. 208, v. 16 Kl.) VII, cap. 3, § 21 (vol. 3, p. 220, v. 30 Kl.), „Protrept." cap. 9, § 87 (vol. 1, p. 74, v. 5 Kl.), „Paedag." I, cap. 8, § 70 (vol. 1, p. 155, v. 7 Kl.) cap. 9, § 82 (vol. 1, p. 164, v. 21 Kl.) III, cap. 12, § 86 in. (vol. 1, p. 336, v. 23 Klotz).

Nomen „ἀρέμησιν" (p. 104 B) apud Aristotelem invenies „de an." I, 3, 406, B, 22, et 407, A, 32, „Rhetor." II, 3, 1380, A, 8, B. 12, „Phys." II, 3, 194, B, 30, alibi, apud Boëthum, Stoïcum III saec. a. Chr. n., laudatum a Simplicio „in categorias Aristotelis" fol. 4, p. 92, A, v. 36 et 38 ed. reg. acad. Bor., apud Galenum vol. 8, p. 510, v. 6 Kühn.

Vocabulum „ἀτρεμίζειν" (p. 104 B), quod apud Herodotum hîc illîc legitur et apud Hippocratem „περί ἀέρων, ὑδάτων, τόπων" 16 ultra in. (T. II, p. 64, v. 4 Littré) — cfr. Galenus vol. 7. p. 590, v. 6 sqq. ab imo — et in Xenophontis usu fuisse dicitur (cfr. Stobaeus „Ecl. phys." II, cap. 1, 19, II, a, p. 20, v. 1 Heeren et Eusebius „Pr. Ev." XIII, 13, 35 — vol. 2, p. 209, v. 3 Dindorf) et in Antiphontis „Tetralogia" I, δ' 655 (I, p. 58, v. 5 ab imo, Dobson) II, β', 662 (I, p. 62, v. 3 ab imo, D.) II, δ', 680 bis (I, p. 71, v. 5 et 16 Dobson), Plato neglexit, servabant medici Hippocratei, quorum num quis ante Platonem scripserit, nescio, „περὶ διαίτης ὀξέων" νόθα 19 extr. (T. II, p. 496, v. 3 ab imo, Littré), „περὶ ἄρθρων" 63 prope extr. (T. IV, p. 274, v. 4 L.), „ἐπιδημιῶν" VII. 10 extr. (T. V, p. 382, v. 7 L.) VII, 32 (p. 402, v. 4 L.) VII, 84 (p. 442. v. 16 L.) VII, 93 (p. 448, v. ult. L.), „περὶ φυσῶν" 8 ante med. (T. VI, p. 102, v. 3 L.), „περὶ τόπων τῶν κατ' ἄνθρωπον" 4 bis (T. VI, p. 282, v. ult. p. 284, v. 6 L.) cap. 10 (p. 294, v. 7) cap. 27 in. (p. 318, v. 5), „περὶ ἱερῆς νόσου" 7 med. (T. VI, p. 374. v. 2) 14 extr. (p. 388, v. 8) 18 in. (p. 394, v. 12 L.). „περὶ αἱμοῤῥοΐδων" 2 ultra med. (T. VI, p. 438, v. 12 L.), „περὶ διαίτης"

I, 10 fin. (T. VI, p. 486, v. 11 L.) 33 prope extr. (T. VI, p. 512, v. 8) II, 48 haud longe ab in. (p. 548, v. 13) II, 60 ante med. (p. 574, v. 5) II, 66 ante med. (p. 584, v. 5) III, 70 prope med. (p. 608, v. 5), „γυναικείων“ II, 153 extr. (T. VIII, p. 328, v. 12 Littré), „ὁ περὶ μανίης λόγος“ ἐπιςτολή 19 in. (T. IX, p. 384, v. 6 et v. 9), nec eiecit Philo J. „de septenario“ § 11 fin. (II, 289 in. M.) aut Dio Chrysostomus „Or.“ 1, § 80 (p. 18, v. 10 ab imo, Emper.) aut Aelius Aristides vol. 2, p. 258, v. 5 Dindorf, aut Dio Cassius „fragm.“ p. 32, 93 Reimarus, XL, 22 extr. (p. 238, 72 R.) XLI, 58 (p. 298, 18 Reimar.) XLIII, 35 in. (p. 365, 83 Reimarus), aut ille Rufus Galenusve apud Oribasium LIV, 6 (vol. 3, p. 99, v. 6 Buss. et Dar.) aut Pollux V, 72, Clemens Alex. „Protrept.“ cap. 6, § 71 (vol. 1, p. 61, v. 7 Klotz).

Vox „εὐπείθεια“ denique (p. 104 B) exstat in secundo Maccabaeorum cap. 5, v. 16, apud Strabonem VII, cap. 4, § 8 in. (C. 312 ultra med. — vol. 2, p. 41, v. 23 Kramer) XV, cap. 1, § 54 (C. 709 extr. — vol. 3, p. 219, v. 19 Kr.), apud Philonem J. „in Flaccum“ § 12 ante med. (II, 531 prope fin. M.), „fragm.“ ed. Lips. 1829 T. VI, p. 179, v. ult., apud Plutarchum I, 41, D, 77, B, 522, A, 596, E, 959, E, 1049, E, II, 765, C, apud Arrianum „Epict. Diss.“ II, cap. 10 (p. 217, v. 13 Upt.) III, 24 (p. 491, v. 4) IV, 1 (p. 573, v. 5) IV, 2 (p. 582, v. 10 Upt.), apud Aelium Aristidem vol. 1, p. 226, v. 4 ab imo, Dindorf., apud Galenum „περὶ διαγνώσεως καὶ θεραπείας τῶν ἐν ἑκάστου ψυχῇ ἰδίων παθῶν“ cap. 6 (vol. 5, p 28, v. 5 et 10 Kühn), „περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.“ III, cap. 3 (vol. 5, p. 305, v. 10 Kühn), apud Clementem Alexandrinum „τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος“ § 9 (vol. 3, p. 328, v. 19 Klotz), „Strom.“ II, cap. 6, § 26 (vol. 2, p. 138, v. 22 Kl.) VII, cap. 3, § 21 (vol. 3, p. 220, v. 20 Kl.) VII, cap. 13, § 81 (vol. 3, p. 269, v. 6 Kl.), „Paedag.“ I, cap. 11, § 97 (vol. 1, p. 175, v. 28 Klotz).

De origine loci sic habeto:

trabali fere clavo ni fixum iam esset, scripsisse auctorem l. aetate Platonis multo inferiore, figeretur hoc certe loco, quo — ut mittam reliqua — offendimus εὔροιαν, Zenonis terminum,

aliisque deinceps acceptum Stoïcis omnibus, offendimus etiam Panaetii Posidoniive definitionem *σωφροσύνης*, quae eadem ante Panaetium constituta non esse videtur, certe non ante Zenonem, Stoae conditorem.

Quare, quoniam ea quaestio nulla iam est, — portenta diceret, si quis negaret —, iacet Timaei Locri auctoritas.

Statuenda autem illa Panaetii vel Posidonii? sitne, quaero, adiudicandus libellus noster alteri utri?

Simile alibi Ps. Timaei ingenium evadet Panaetii, dissimile Posidonii, aetas utroque inferior.

An sua iste surripuit e primo Panaetii „*περὶ καθηκόντων*“ vel ex eius commentario in Platonis Timaeum? (cfr. Proclus in Tim. 50, B.)

Nescio, num verisimilius dicam, e primo Posidonii de officiis (Diog. L. VII, 124) vel ex huius commentario in Platonis Timaeum (v. not. 620), in quo dubito an in angustius etiam contraxerit suam hic ipse Posidonius „*ἐπιτομὴν τῶν ὑπὸ Πλάτωνος εἰρημένων, ὡς χρὴ τρέφεσθαι καὶ παιδεύεσθαι τοὺς παῖδας ὑπὲρ τοῦ τὸ παθητικόν τε καὶ ἄλογον τῆς ψυχῆς σύμμετρον ἀποφαίνεσθαι ταῖς κινήσεσι καὶ τοῖς τοῦ λόγου προστάγμασι εὐπειθές*“, suosque *περὶ ἀρετῶν* libros et *περὶ τελῶν* (v. not. 619).

Namque continere vidimus illa Ps. Timaei Platonis sapientiam, hinc illinc (i. e. de variis eiusdem sermonibus) compilatam, interpolatam autem Peripati Stoaeque placitis terminisque, qualem exspectamus non tam a Panaetio, — quantumvis ille amplexaretur Platonis Aristotelisque philosophiam —, [893]) quam a Posidonio, cui accepta dicitur [894]) Platonis de affectibus doctrina ac de facultatibus

---

[893]) Cicero „Fin.“ IV, 28, 79:

„semperque habuit (sc. Panaetius) in ore Platonem, Aristotelem, Xenocratem, Theophrastum, Dicaearchum, ut ipsius scripta declarant“.

[894]) cfr. Galenus „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*“ IV, 7 (vol. 5, p. 421 Kühn):

„*καίτοι καὶ τοῦ Πλάτωνος θαυμαστῶς γράψαντος, ὡς καὶ Ποσειδώνιος ἐπισημαίνεται θαυμάζων τὸν ἄνδρα καὶ θεῖον ἀποκαλεῖ, ὡς καὶ πρεσβεύων αὐτοῦ τά τε περὶ τῶν παθῶν δόγματα καὶ τὰ περὶ τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων*“.

animi, gratum acceptumque *τὸ ἀριστοτελίζον*[895]) et studium illud in unum confundendi Stoam cum Academiâ cumque Lyceo.[896])

Num vero omnis fucus illitus iam fuerit a Posidonio, nullus amplius a Ps. Timaeo, haud facile discernas, cum quae l. l. Pneumaticorum esse videantur, a Stoâ fuisse aliena, ratum non sit fixumque.

Age vero subiciatur rerum interpolatarum brevis enumeratio:

Aristotelea: *σύνεσις καὶ ἁ πρεσβίττα φιλοσοφία* p. 104 B.
θυμὸς πρᾶος p. 104 B,
ὁ σύμμετρος βίω χρόνος p. 104 C.

Peripato-Academica: *ὁ εὐδαιμονέστατος βίος* p. 104 C.
istaque *αὐταρκία ποττάνθρώπεια*, quae vide ne probata fuerit Stoae Panaetii (Posidoniique?)

Stoïca: *εὔροια* p. 104 C.
Academiaeque simillima Panaetii Posidoniive *σωφροσύνης* definitio p. 104 B.

Peripato-Stoïco-Pneumatica: „*ἀλειπτικὰ μὲν ὦν καὶ ἁ ταύτᾳ συγγενεστάτα ἰατρικὰ .... ἐς τὰν κρατίσταν ἁρμονίαν ἄγοισαι τὰς δυνάμιας τό τε αἷμα καθαρὸν καὶ τὸ πνεῦμα σύῤῥοον ἀπεργάζεται*“ p. 104 A
illaeque (Erasistrati) *δυνάμιες αἵματος καὶ πνεύματος* p. 104 A —,

nominum deinceps, quibus — mitto Academiam — Peripatetici utebantur vel cum Peripato Stoïci vel hi cum Pneumaticis, nec tamen quasi privatis ac suis:

p. 104 B *ἀρέμησις* (Aristoteles)
p. 103 D *ἀρχαί, μέσα, πέρατα* (Peripatus et Stoa)
p. 104 A *σύῤῥοος* (Theophrastus, Posidonius, Strabo)
p. 104 A *ἐπανόρθωσις* (Aristo Chius, Chrysippus, Arrianus)
p. 104 A *ἐγκελεύεσθαι* (Posidonius)
p. 104 A *ἀλειπτικά* (Arrianus)
p. 104 B *εὐπείθεια* (Strabo, Arrianus)

---

[895]) Strabo II, 3, 8: „*πολὺ γάρ ἐστι τὸ αἰτιολογικὸν παρ' αὐτῷ* (sc. *τῷ Ποσειδωνίῳ*) *καὶ τὸ ἀριστοτελίζον, ὅπερ ἐκκλίνουσιν οἱ ἡμέτεροι* (i. e. *οἱ Στωϊκοί*) *διὰ τὴν ἐπίκρυψιν τῶν αἰτίων*“.

[896]) cfr. Zellerus III, 1, p. 514, ed. II.

p. 103 E *τονοῦν* (Stoïci? Pneumatici)

p. 103 E *ἐπίπλαξις* (Chrysippus, Pneumatici)

p. 104 A *ὑπογίγνεσθαι* (Aretaeus Capp.).

Num igitur ullum hoc quidem loco certum Pneumatici signum? Quare hunc si solum spectaveris, optimo quidem iure consarcinatum dices non ante Panaetii aetatem,[897]) accurate magis non ante annum 142 a. Chr. n., quo fere anno Panaetius suos *περὶ καθηκόντων* libros edidisse videtur, quippe quem Cicero „off." III, 2, 8 triginta demum annis post periisse teste Posidonio tradiderit, vel Posidonii,[898]) vel, si vere Metrodorus Scepsius vocis *ἀλειπτικῆς* novator, non ante huius rhetoris Academici[899]) aetatem, qui natu minor erat Panaetio — num maior Posidonio, non satis constat — et supremum diem obiit, aetate provectâ, circa annum 70 saeculi a. Chr. n. primi;[900]) incerto autem iure, si, non ante Athenaeum Attalensem.

Erit igitur etiamnunc quisquam, qui auctoris l. patrocinium suscipiat et furti signa manifestiora desideret?

Verumtamen progrediar longius, non mehercule, quo magis furtum illud cuique persuadeatur, quam persuasum iam esse confido, sed ut praecipitantem impellamus et perditum prosternamus.

Cavet auctor l. p. 104 C, ne impunitas sit scelestis aut a legibus aut — si necesse sit — etiam a fabulis:

„*εἰ δέ κά τις σκληρὸς καὶ ἀπειθὴς, τῷ δ' ἐπέσθω κόλασις ἅ τε ἐκ τῶν νόμων καὶ ἅ ἐκ τῶν λόγων, σύντονα ἐπάγοισα δείματά τε ὑπουράνια καὶ τὰ καθ' Ἅιδεω, ὅτι κολάσιες ἀπαραίτητοι ἀπόκεινται δυςδαίμοσι νερτέροις, καὶ τἆλλα, ὅσα ἐπαινέω τὸν Ἰωνικὸν ποιητὰν ἐκ παλαιᾶς ποιεῦντα τὼς ἐναγέας· ὡς γὰρ τὰ σώματα νοσώδεσι πόκα ὑγιάζομες, αἴ κα μὴ εἴκῃ τοῖς ὑγιεινοτάτοις, οὕτω τὰς ψυχὰς ἀπείργομες ψευδέσι λόγοις, αἴ κα μὴ ἄγηται ἀλαθέσι*".

In fabulis enim duxisse auctorem l. illa Homeri, patet e „*ψευδέσι λόγοις*", nec tamen in ineptiis, quippe quibus, si aliter fieri non posset, a flagitiis arcerentur improbi.

---

[897]) circa 180—112 a. Chr. n. — cfr. Zellerus III, 1, p. 500 sq., ed. II.

[898]) circa 135 - 51 a. Chr. n. — cfr. Zellerus III, 1, p. 509, not. 5.

[899]) Cicero „de or." III, 20, 75.

[900]) cfr. Zellerus III, 1, p. 480, not. 1, ed. II.

Iam vero pauca prius, quam Platonem conferam, de interpretatione et de lectionis varietate quâdam.

Ac de initio quidem loci „εἰ δέ κά τις σκληρὸς καὶ ἀπειθής“ vix explicari necesse est, μωσικᾷ καὶ φιλοσοφίᾳ an δαίμονι dicto non audiens? δαίμονι opinor, deo hospitanti in corpore humano i. e. rationi, quamquam huic an illis, nihil fere interest; explicari tamen, optatâ ante lectione alterâ utrâ, aut „ὑπουράνια“ aut „ἐπουράνια“, quid δείματα eiusmodi intelligam.

Hermannus quidem legit ἐπουράνια: ego vero cur unâ cum illo ὑπουράνια reiciam, prorsus non habeo.

Utraque quidem lectio offensionis aliquid habet: namque convenienter dici non potest,[901]) νερτέροις παρακεῖσθαι δείματα sive ὑπουράνια sive ἐπουράνια. Quoniam autem altera servanda est, commodum existimo, eligere ὑπουράνια, repudiare ἐπουράνια, quando nihil terroribus loci esse putabatur in caelo vel — non semper enim unum idemque significant voces ἐνουράνιος et ἐπουράνιος[902]) — prope caelum, esse vero subter caelum prope Terram, circa quam volutari fecerat Pindarus cum Orphicis — post multi etiam alii — improborum animos, corporibus elapsos, modo furiis castigandos Tartaro emissis, modo illis daemonibus, quibus domicilium sit in aëre ipso.

Sit testimonio fragmentum eius apud Clementem Alex. „Strom.“ IV, cap. 26, § 169 (vol. 2, p. 370, v. 9 sqq. Klotz):

„ψυχαὶ δ' ἀσεβέων ὑπουράνιοι
γαίᾳ πωτῶνται ἐν ἄλγεσι φονίοις
ὑπὸ ζεύγλαις ἀφύκτοις κακῶν,
εὐσεβέων δ' ἐπουράνιοι νάοισαι
μολπαῖς μάκαρα μέγαν ἀείδοντ' ἐν ὕμνοις“. —

Significatam igitur habes orphicam illam Pindari superstitionem, quâ nescio an constricti fuerint veteres quoque Pythagorei[903])

[901]) Dictum autem est. Quominus enim δείματα ὑπουράνια referas ad τὰν ἐκ τῶν νόμων κόλασιν eaque intelligas vivorum supplicia legibus constituta, τὰ καθ' Ἅιδεω autem sola τὰ ἐκ τῶν λόγων, obstat illud „ὅτι“ („ὅτι κολάσιες usque νερτέροις“), quod omnium codicum auctoritate defensum praeeunte Valckenario mutare in „ὅθι“ haud facile ausis.

[902]) cfr. Pollux I, 23.

[903]) cfr. Zellerus I, p. 390—395, ed. III.

et Xenocrates,[904]) fuerunt certe, non dico Stoïci et Philo J., — quorum daemonas[905]) quidem non nego, sed addubito etiam (vide tamen not. 907) daemonas mortuorum expiatores — verumenimvero Neopythagorei[906]) aliique, tum priores, tum posteriores, velut P. Cornelius Scipio Africanus minor,[907]) cuius magister et familiaris Panaetius erat,[908]) hac quidem in re dissimilis Panaetio, nec non Plutarchus.[909])

---

[904]) cfr. Zellerus II, 1, p. 874, ed. III.

[905]) Diog. L. VII, 151: „*φασὶ δ'* (sc. *οἱ Στωϊκοὶ*) *εἶναι καί τινας δαίμονας, ἀνθρώπων συμπάθειαν ἔχοντας, ἐπόπτας τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων, καὶ ἥρωας τὰς ὑπολελειμμένας τῶν σπουδαίων ψυχάς*“ —

cfr. VII, 157 et Ps. Plutarchus „plac. phil.“ I, 8, IV, 7 atque Bernardus Krische l. l. I, p. 471 —

deque solo Posidonio Cicero „Divin.“ I, 30, 64:

„Sed tribus modis censet deorum appulsu homines somniare: uno, quod etc., altero, quod plenus aër sit immortalium animorum etc., tertio, quod etc.“ —,

de Philone autem huius ipsius libri „de plantat. N.“ § 4 in. (I, 331 extr. M.), „de gigant.“ § 2 in. (I, 263 in. M.), § 4 in. (I, 264 ultra med. M.), § 7 extr. (I, 266 extr. M.), „de conf. ling.“ § 35 in. (I, 432 in. M.), § 34 med. (I, 431 ultra med. M.), „de monarchiâ“ II, § 1 (II, 222 med. M.).

[906]) Diog. L. VIII, 31 sq.:

„*ἐκριφθεῖσαν δὲ αὐτὴν* (sc. *ψυχὴν*) *ἐπὶ γῆς πλάζεσθαι ἐν τῷ ἀέρι, ὁμοίαν τῷ σώματι·* (suppl. *φησὶν . . . . ὁ Ἀλέξανδρος . . . . καὶ ταῦτα εὑρηκέναι ἐν Πυθαγορικοῖς ὑπομνήμασιν*) *τὸν δ' Ἑρμῆν ταμίαν εἶναι τῶν ψυχῶν καὶ διὰ τοῦτο πομπέα λέγεσθαι καὶ πυλαῖον καὶ χθόνιον, ἐπειδήπερ οὗτος εἰςπέμπει ἀπὸ τῶν σωμάτων τὰς ψυχὰς, ἀπό τε γῆς καὶ ἐκ θαλάττης. καὶ ἄγεσθαι μὲν τὰς καθαρὰς ἐπὶ τὸν ὕψιστον* (cfr. Zellerus II, 2, p. 76 not. 3, ed. III.), *τὰς δὲ ἀκαθάρτους μήτε ἐκείναις πελάζειν μήτε ἀλλήλαις, δεῖσθαι δ' ἐν ἀῤῥήκτοις δεσμοῖς ὑπὸ Ἐριννύων.* (32.) *εἶναι δὲ πάντα τὸν ἀέρα ψυχῶν ἔμπλεων· καὶ τούτους δαίμονάς τε καὶ ἥρωας ὀνομάζεσθαι . . . . εἴς τε τούτους γίγνεσθαι τούς τε καθαρμοὺς καὶ ἀποτροπιασμοὺς, μαντικήν τε πᾶσαν καὶ κληδόνας καὶ τὰ ὅμοια*“ —

cfr. Zellerus III, 2, p. 76, p. 122 ed. II.

[907]) cfr. Cicero „de rep.“ VI, 26, ubi relata e somnio Scipionis haec:

„Namque eorum animi, qui se corporis voluptatibus dediderunt earumque se quasi ministros praebuerunt, impulsuque libidinum voluptatibus obedientium, deorum et hominum iura violaverunt, corporibus elapsi circum terram ipsam volutantur, nec hunc in locum, nisi multis exagitati saeculis, revertuntur“.

Quare dicet aliquis: quid? cunctane igitur personatus iste portenta illa Homero ficta crediderit licentiâ fabularum? dubitandum etiam non est, solane *τἆλλα*, non simul reliqua ante dicta, *ὑπουράνια* scilicet et *τὰ καθ' Ἅιδεω*? ac si sola *τἆλλα*, num nonnisi haec vana existimaverit commenta? Quid enim? Istane reverâ Homeri fabula est, mortuorum animos, qui aliquo sese in vitâ contaminaverint maleficio, cruciari et supra terram et infra? Non Homerus, qui — exceptis paucis quidem locis[910]) — ne de cruciatibus quidem apud inferos commemorat, vivi quae male fecerunt, ea vivos etiam solvere dicit[911]) operâ Erinyum vel ipsius

---

[908]) Cicero „off.“ I, 26, 90 „Fin.“ IV, 9, 23, alibi — cfr. van Linden „de Panaetio Rhodio“ p. 42 sq.

[909]) „de facie in orbe lunae“ cap. 28 med.:
„*πᾶσαν ψυχὴν, ἄνουν τε καὶ σὺν νῷ, σώματος ἐκπεσοῦσαν, εἱμαρμένον ἐστὶ τῷ μεταξὺ γῆς καὶ σελήνης χωρίῳ* (quod *χωρίον* hic ipse *ὑπουράνιον* intelligit — cfr. „de fato“ 2 in., daemonumque domicilium „de def. or.“ 13 ante med., qui poenas repetant a scelestis „ibidem“ 13 prope extr. et „de facie in orbe lunae“ 30) *πλανηθῆναι χρόνον οὐκ ἴσον· ἀλλ' αἱ μὲν ἄδικοι καὶ ἀκόλαστοι δίκας τῶν ἀδικημάτων τίνουσι· τὰς δ' ἐπιεικεῖς . . . . ἐν τῷ πρᾳοτάτῳ τοῦ ἀέρος . . . . δεῖ γίνεσθαι χρόνον τινὰ τεταγμένον· εἶτα οὖν ἐξ ἀποδημίας ἀνακομιζόμεναι φυγαδικῆς εἰς πατρίδα, γεύοντα χαρᾶς*“ *κτλ.*

[910]) „Il.“ III, 276 sqq.:

„*Ζεῦ πάτερ* . . . .
„*ἠέλιός θ', ὃς* . . . .
„*καὶ ποταμοὶ καὶ γαῖα, καὶ οἳ ὑπένερθε καμόντας*
„*ἀνθρώπους τίνυσθον*, (sc. Hades et Persephone, quorum locum alibi, velut XIX, 259 obtinent Erinyes) *ὅ τις κ' ἐπίορκον ὀμόσσῃ*,
„*ὑμεῖς μάρτυροι ἔστε, φυλάσσετε δ' ὅρκια πιστά*“ —

et XIX, 258:

„*ἴστω νῦν Ζεὺς πρῶτα* . . . .
„*γῆ τε καὶ ἠέλιος καὶ ἐρινύες, αἵ θ' ὑπὸ γαῖαν*
„*ἀνθρώπους τίνυνται, ὅ τίς κ' ἐπίορκον ὀμόσσῃ*“ —

cfr. noxae Tityi, Tantali, Sisyphi „Od.“ XI, 576 usque 600 cum notis Gregorii Guilelmi Nitzsch: Erklärende Anmerkungen zu Homers Odyssee III, p. 312 sqq., Minoïsque tribunal ibidem 568 sqq.

[911]) „Il.“ IX, 453 sqq:

„ . . . . *πατὴρ δ' ἐμὸς αὐτίκ' ὀϊσθεὶς*
„*πολλὰ κατηρᾶτο, στυγερὰς ἐπεκέκλετ' ἐρινῦς*,
„*μή ποτε γούνασιν οἷσιν ἐφέσσεσθαι φίλον υἱὸν*

offensi cuiusque numinis deorum? eaque ipsa vivorum supplicia τἆλλα, ὅσα κτλ. accipi voluit auctor lib., enumeratis iam sublunaribus subterraneisque? Denique non ipse etiam docet Zellerus III, 2, p. 121, not. 5, fin., videri Ps. Timaeum fine libelli (p. 105, A) fateri fidem daemonum? ac si daemonas, quidni terribiles vindictas comprobaverit eorum, τὰ ὑπουράνια dico καὶ τὰ καθ' Ἅιδεω δείματα?

Equidem contra: vere illud dixisti de vindictis Homeri, vere etiam de iudicio Zelleri. Sed duo illa, de quibus dubitandum etiam sit, nonnisi τἆλλα impertiisse illum Homero, eaque sola numerasse in fabulis, vereor, ut homunculus ego tibi possim concedere, vereor, ut vir summus ipse, Zellerus. Quid enim? illa τἆλλα, ὅσα κτλ. i. e. „quaecunque alia in nefarios portenta finxisse laudo[912] Homerum", nullamne tibi adhibent persuadenti necessitatem, ab Homero ficta putari omnia, omnia igitur etiam λόγους ψευδεῖς?

Age vero hoc probabile sane sit, quod ferri non potest, esse sola τἆλλα tributa Homero, num propter hoc ipsum etiam illud, falsa fictaque nonnisi haec, vera intelligi illa?

Quid ergo est? Auctor l. commentis Homeri iniuriâ immiscet δείματα illa ὑπουράνια et ita quidem inepte, ut inferi dicantur etiam terram inter lunamque dare poenas improbitatis suae.

Sed restat, ut Platonem conferam.

Ille quidem in Timaeo — ubi sane p. 90 A sqq. daemona

„ἐξ ἐμέθεν γεγαῶτα· θεοὶ δ' ἐτέλειον ἐπαράς,
„Ζεύς τε καταχθόνιος καὶ ἐπαινὴ Περσεφονεία" —

cfr. „Od." II, 134 sqq., ubi Telemachus:

„. . . . ἄλλα δὲ (sc. κακὰ) δαίμων
„δώσει· ἐπεὶ μήτηρ στυγερὰς ἀρήσετ' Ἐρινῦς,
„οἴκου ἀπερχομένη" —

XI, 279 sq.

Capite etiam multat Erinys „Il." IX, 571 sqq., Erinyes „Od." XVII, 475 sq. et ipse quisque deus violatus exsistit iniuriae vindex, velut Neptunus „Od." IV, 502—510, IX, 536, etc. etc.

[912]) Subducta linea, non quo alia iste laudasse mihi videatur, vituperasse alia, sed quia nescio an Homero laudem impertiat ideo, quod cum Aristotele (cfr. Zellerus II, 2, p. 629 ed. II) persuasum sibi habuerit, finxisse istum fabulas illas eo consilio, ut minus respublica detrimenti caperet.

illum i. e. *τὸ κυριώτατον παρ' ἡμῖν ψυχῆς εἶδος*, ergo *νοῦν* nostrum ipsum, commemoratum ante vidimus, cui debeatur summa et reverentia et cura — tale placitum non exhibet, sed simile in „Phaedone", in „Gorgiâ", in „Republica", in „Legibus", alibi. Unde, ne sim longior, quam necesse est, pauca tantum afferam, et ob illud quidem personati iussum:

„*τῷ δὲ* (sc. *τῷ σκληρῷ καὶ ἀπειθεῖ*) *ἑπέσθω κόλασις ἅ τε ἐκ τῶν νόμων*"

de „Legibus" XI, 933 E hoc:

„*δίκην δὲ ἕκαστος πρὸς ἑκάστῳ τῷ κακουργήματι σωφρονιστύος ἕνεκα ξυνεπομένων προσεκτισάτω*",[913]) — namque peccatorum a lege impunitas summum Platoni malum videtur,[914]) nullaque nisi poenâ consilii morumque mutatio,[915]) necessarium insanabili ultimum etiam supplicium in exemplum emendationemque ceterorum, —[916]) ob alterum autem personati:

---

[913]) cfr. ibidem IX, p. 864 D:

„*ὅ, τι τις ἂν ἀδικήσῃ μέγα ἢ σμικρὸν, ὁ νόμος αὐτὸν διδάξει καὶ ἀναγκάσει τὸ παράπαν εἰςαῦθις τὸ τοιοῦτον ἢ μηδέποτε ἑκόντα τολμῆσαι ποιεῖν ἢ διαφερόντως ἧττον πολὺ, πρὸς τῇ τῆς βλάβης ἐκτίσει. ταῦτα εἴτε ἔργοις εἴτε λόγοις ἢ μεθ' ἡδονῶν ἢ λυπῶν, ἢ τιμῶν ἢ ἀτιμιῶν καὶ χρημάτων ζημίας ἢ καὶ δώρων, ἢ καὶ τὸ παράπαν ᾧτινι τρόπῳ ποιήσει τις μισῆσαι μὲν τὴν ἀδικίαν, στέρξαι δὲ ἢ μὴ μισεῖν τὴν τοῦ δικαίου φύσιν, αὐτό ἐστι τοῦτο ἔργον τῶν καλλίστων νόμων*".

[914]) „Gorg." p. 479 D:

„*τὸ δὲ ἀδικοῦντα μὴ διδόναι δίκην, πάντων μέγιστον καὶ πρῶτον κακῶν πέφυκεν*".

[915]) ibidem:

ΣΩ. „*Καὶ μὴν ἀπαλλαγή γε ἐφάνη τούτου τοῦ κακοῦ* (sc. *τῆς ἀδικίας καὶ τοῦ ἀδικεῖν*) *δίκην διδόναι;*

ΠΩΛ. Κινδυνεύει.

ΣΩ. Τὸ δέ γε μὴ διδόναι, ἐμμονὴ τοῦ κακοῦ;

ΠΩΛ. Ναί.

et p. 480 A:

„*Ἐὰν δέ γε ἀδικήσῃ ἢ αὐτὸς ἢ ἄλλος τις, ὧν ἂν κήδηται, αὐτον ἑκόντα ἰέναι ἐκεῖσε* (suppl. *δεῖ*), *ὅπου ὡς τάχιστα δώσει δίκην, παρὰ τὸν δικαστὴν, ὥςπερ παρὰ τὸν ἰατρὸν, σπεύδοντα, ὅπως μὴ ἐγχρονισθὲν τὸ νόσημα τῆς ἀδικίας ὕπουλον τὴν ψυχὴν ποιήσει καὶ ἀνίατον*".

[916]) „Leg." IX, 862 E:

„*ὃν δ' ἂν ἀνιάτως εἰς ταῦτα ἔχοντα αἴσθηται νομοθέτης, δίκην τουτοισὶ καὶ νόμον θήσει τινὰ, γιγνώσκων που τοῖς τοιούτοις πᾶσιν, ὡς οὔτε αὐτοῖς*

„καὶ ἃ ἐκ τῶν λόγων, σύντονα ἐπάγοισα δείματά τε ὑπουράνια καὶ τὰ καθ' Ἅιδεω",

primum quidem illud generatim dictum de „Rep." II, 382 C:

„τὸ ἐν τοῖς λόγοις ψεῦδος πότε καὶ τί χρήσιρον, ὥστε μὴ ἄξιον εἶναι μίσους; ἆρ' οὐ (πρός τε τοὺς πολεμίους καὶ) τῶν καλουμένων φίλων, ὅταν διὰ μανίαν ἤ τινα ἄνοιαν κακόν τι ἐπιχειρῶσι πράττειν, τότε ἀποτροπῆς ἕνεκα ὡς φάρμακον χρήσιμον γίγνεται; .... Καὶ μάλα, ἦ δ' ὅς, οὕτως ἔχει" —

speciatim deinceps — de terroribus cogito ὑπουρανίοις — e „Phaedone" p. 81 D:

„Εἰκὸς μέντοι, ὦ Κέβης, καὶ οὔτι γε τὰς τῶν ἀγαθῶν ταύτας εἶναι (sc. ψυχὰς), ἀλλὰ τὰς τῶν φαύλων, αἳ περὶ τὰ τοιαῦτα (sc. τὰ μνήματά τε καὶ τοὺς τάφους) ἀναγκάζονται πλανᾶσθαι, δίκην τίνουσαι τῆς προτέρας τροφῆς, κακῆς οὔσης· καὶ μέχρι γε τούτου πλανῶνται, ἕως ἂν τῇ τοῦ ξυνεπακολουθοῦντος τοῦ σωματοειδοῦς ἐπιθυμίᾳ πάλιν ἐνδεθῶσιν εἰς σῶμα"

et p. 108 A sq.:

ἡ μὲν οὖν κοσμία καὶ φρόνιμος ψυχὴ ἕπεταί τε καὶ οὐκ ἀγνοεῖ τὰ παρόντα· ἡ δὲ ἐπιθυμητικῶς τοῦ σώματος ἔχουσα, ὅπερ ἐν τῷ πρόσθεν εἶπον, περὶ ἐκεῖνο πολὺν χρόνον ἐπτοημένη καὶ περὶ τὸν ὁρατὸν τόπον πολλὰ ἀντιτείνουσα καὶ πολλὰ παθοῦσα βίᾳ καὶ μόλις ὑπὸ τοῦ προςτεταγμένου δαίμονος οἴχεται ἀγομένη. ἀφικομένη δὲ, ὅθιπερ αἱ ἄλλαι, τὴν μὲν ἀκάθαρτον .... ἅπας φεύγει τε καὶ ὑπεκτρέπεται, καὶ οὔτε ξυνέμπορος οὔτε ἡγεμὼν ἐθέλει γίγνεσθαι· αὐτὴ δὲ πλανᾶται, ἐν πάσῃ ἐχομένη ἀπορίᾳ, ἕως ἂν δή τινες χρόνοι γένωνται· ὧν ἐξελθόντων, ὑπ' ἀνάγκης φέρεται εἰς τὴν αὐτῇ πρέπουσαν οἴκησιν" —

de vindictis autem apud inferos — namque inconstanter sane

ἔτι ζῆν ἄμεινον, τούς τε ἄλλους ἂν διπλῇ ὠφελοῖεν ἀπαλλαττόμενοι τοῦ βίου, παράδειγμα μὲν τοῦ μὴ ἀδικεῖν τοῖς ἄλλοις γενόμενοι, ποιοῦντες δὲ ἀνδρῶν κακῶν ἔρημον τὴν πόλιν. οὕτω μὲν δὴ τῶν τοιούτων πέρι νομοθέτῃ κολαστὴν τῶν ἁμαρτημάτων θάνατον ἀνάγκη νέμειν, ἄλλως δὲ οὐδαμῶς".

huiusce loci etiam, si locus ᾅδης intelligitur,[917]) poenae a Platone agitantur — te relegatum velim ad „Phaedrum" p. 249, ad „Phaedonem" p. 113 D sqq., ad „Gorgiam" p. 525 sqq., ad „Rempublicam" X, 615 A usque 616 A nec nisi tantum laudo e „Gorgiâ" p. 526 C:

„ὁ δὲ (sc. πονηρὸς) ἐκεῖσε ἀφικόμενος (sc. εἰς Τάρταρον) τὰ προςήκοντα πάσχει".

Unde autem poenam suscipi fingatur vel exire terrores istos, dubiumne apud Ps. Timaeum, qui fine libelli mundum fecerit administrari per Nemesin daemonasque? dubiumne porro apud Platonem, qui in „Symposio" quidem p. 203 cum Diotimâ daemonas deorum hominumque internuntios dixerit et sequestres, atque in „Rep." X, 615 E scelerum expiatores viros feroces, aspectu igneos?[918])

Atque, ut ad extrema loci veniam:

„ὡς γὰρ τὰ σώματα νοσώδεσί ποκα ὑγιάζομες, αἴ κα μὴ εἴκῃ τοῖς ὑγιεινοτάτοις, οὕτω τὰς ψυχὰς ἀπείργομες ψευδέσι λόγοις, αἴ κα μὴ ἄγηται ἀλαθέσι", —

optime huc convenit Platonis „Respublica" II, 382 C (v. supra) et p. 389 B:

„εἰ γὰρ ὀρθῶς ἐλέγομεν ἄρτι, καὶ τῷ ὄντι θεοῖς μὲν ἄχρηστον ψεῦδος, ἀνθρώποις δὲ χρήσιμον, ὡς ἐν φαρμάκου εἴδει, δῆλον ὅτι τοιοῦτον ἰατροῖς δοτέον, ἰδιώταις δὲ οὐχ ἁπτέον. Δῆλον, ἔφη. Τοῖς ἄρχουσι δὴ τῆς πόλεως, εἴπερ τισὶν ἄλλοις, προςήκει ψεύδεσθαι . . . . ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς πόλεως· τοῖς δὲ ἄλλοις πᾶσιν οὐχ ἁπτέον τοῦ τοιούτου".

An tu Platonem ita putas delirasse, ut poëtarum praestigiis fidem adhibuerit earumque portenta extimuerit?

Esse in fabulis illa, quae laudavimus, docet „Phaedo",[919])

---

[917]) in „Rep." X, 619, A manifesto non subterraneus, in „Phaed." 80, C τόπος γενναῖος, καθαρὸς, ἀειδής, prope Dei O. M. domicilium.

[918]) Misi illas „Phaedonis" p. 111 A, sqq. naturas non immortales quidem, sed humanis superiores, quae habitare dicuntur in aëre, nec tamen obire negotium ulciscendi homines mortuos.

[919]) p. 114 D: „τὸ μὲν οὖν ταῦτα διισχυρίσασθαι οὕτως ἔχειν, ὡς ἐγὼ διελήλυθα, οὐ πρέπει νοῦν ἔχοντι ἀνδρί. ὅτι μέντοι ἢ ταῦτ' ἔστιν ἢ τοιαῦτ' ἄττα περὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ τὰς οἰκήσεις, ἐπείπερ ἀθάνατόν γε ἡ

docet „Gorgias“,[920]) eaque ipsa autem reliquaque, quae poëtae[921]) finxerint, pro eo, quantum in quoque sit ponderis, esse aestimanda excludendaque,[922]) si turpitudini, adhibenda, si honestati inserviant, quippe quibus terreantur improbi, educentur[923]) teneri ac rudes, dum essent habituri ingeniorum et voluntatum maturitatem quandam. Habes igitur daemona illum, habes legum vindicandi severitatem inexorabilem, habes superstitionis cruciatûs simillimos unâ cum affectatâ mentiendi licentiâ philosophorum. Stoïcorum — ut praetermittam reliquos[924]) — similis ratio:

ecce daemon Posidonii[925]) apud Galenum „*περὶ Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. δογμ.*“ V, 6 (vol. 5, p. 469 Kühn):

ψυχὴ φαίνεται οὖσα, τοῦτο καὶ πρέπειν ἐμοὶ δοκεῖ καὶ ἄξιον κινδυνεῦσαι, οἰομένῳ οὕτως ἔχειν. καλὸς γὰρ ὁ κίνδυνος καὶ χρὴ τὰ τοιαῦτα ὥσπερ ἐπᾴδειν ἑαυτῷ. διὸ δὴ ἔγωγε (sc. *ὁ Σωκράτης*) *μηκύνω τὸν μῦθον*“.

[920]) p. 527 A: „*τάχα δ' οὖν ταῦτα μῦθός σοι* (sc. *ὦ Καλλίκλεις*) *δοκεῖ λέγεσθαι, ὥσπερ γραὸς, καὶ καταφρονεῖς αὐτῶν. καὶ οὐδέν γ' ἂν θαυμαστὸν ἦν καταφρονεῖν τούτων, εἴ πη ζητοῦντες εἴχομεν αὐτῶν βελτίω καὶ ἀληθέστερα εὑρεῖν· νῦν δὲ ὁρᾷς, ὅτι τρεῖς ὄντες ὑμεῖς, οἵπερ σοφώτατοί ἐστε τῶν νῦν Ἑλλήνων, σύ τε καὶ Πῶλος καὶ Γοργίας, οὐκ ἔχετε ἀποδεῖξαι, ὡς δεῖ ἄλλον τινὰ βίον ζῆν ἢ τοῦτον, ὅσπερ καὶ ἐκεῖσε φαίνεται συμφέρων*“.

[921]) „Rep.“ II, 377 D: „*οὗτοι γάρ που* (sc. *οἱ ποιηταὶ ἐκεῖνοι*) *μύθους τοῖς ἀνθρώποις ψευδεῖς συντιθέντες*“ *κτλ.*

[922]) „Rep.“ II, 377 C: *ὧν δὲ* (scil. *μύθων*) *νῦν λέγουσι, τοὺς πολλοὺς ἐκβλητέον*“ —

p. 383 A: „*πολλὰ ἄρα Ὁμήρου ἐπαινοῦντες ἄλλα, τοῦτο οὐκ ἐπαινεσόμεθα*“ *κτλ.* —

III, p. 387 A: „*ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα παραιτησόμεθα Ὅμηρόν τε καὶ τοὺς ἄλλους ποιητὰς μὴ χαλεπαίνειν, ἂν διαγράφωμεν*“ —

itemque p. 389 A: „*οὐκοῦν Ὁμήρου οὐδὲ τὰ τοιαῦτα ἀποδεξόμεθα περὶ θεῶν*“ *κτλ.*

[923]) „Rep.“ II, 376 E: „*Λόγων δὲ διττὸν εἶδος, τὸ μὲν ἀληθὲς, ψεῦδος δ' ἕτερον; Ναί. Παιδευτέον δ' ἐν ἀμφοτέροις, πρότερον δ' ἐν τοῖς ψευδέσιν; Οὐ μανθάνω, ἔφη, πῶς λέγεις. Οὐ μανθάνεις, ἦν δ' ἐγὼ, ὅτι πρῶτον τοῖς παιδίοις μύθους λέγομεν; τοῦτο δέ που, ὡς τὸ ὅλον εἰπεῖν, ψεῦδος, ἔνι δὲ καὶ ἀληθῆ.*

[924]) Solum Ps. Pythagoram (Stob. „Floril.“ 47, 112 — II, 243, v. 21 sq. Mein.) laudo solâque unâ de re:

„*οἱ μὴ κολάζοντες τοὺς κακοὺς βούλονται ἀδικεῖσθαι τοὺς ἀγαθούς*“.

[925]) De Senecâ, Epicteto, aliis cfr. Zellerus III, 1, p. 297 sq., ed. II.

„τὸ δὴ τῶν παθῶν αἴτιον, τουτέστι τῆς τε ἀνομολογίας καὶ τοῦ κακοδαίμονος βίου, τὸ μὴ κατὰ πᾶν ἕπεσθαι τῷ ἐν αὐτῷ δαίμονι, συγγενεῖ τε ὄντι καὶ τὴν ὁμοίαν φύσιν ἔχοντι τῷ τὸν ὅλον κόσμον διοικοῦντι, τῷ δὲ χείρονι καὶ ζῳώδει ποτὲ συνεκκλίνοντας φέρεσθαι“, —

ecce Stoae severitas, ne qua sit a legibus venia nefariis apud Diog. L. VII, 123: „ἐλεήμονας δὲ μὴ εἶναι (suppl. τοὺς σοφούς, φησι Χρύσιππος ἐν τῷ Περὶ τοῦ κυρίως κεχρῆσθαι Ζήνωνα τοῖς ὀνόμασιν), συγγνώμην τε ἔχειν μηδενί· μὴ γὰρ παριέναι τὰς ἐκ τοῦ νόμου ἐπιβαλλούσας κολάσεις· ἐπεὶ τό γε εἴκειν καὶ ὁ ἔλεος αὐτή τε ἡ ἐπιείκεια μηδεμιᾷ ἐστι ψυχῇ πρὸς κολάσεις προςποιουμένη χρηστότητα, μηδὲ οἴεσθαι σκληροτέρας αὐτὰς εἶναι“ [926]) —

ecce mentiendi venia philosophis apud Stobaeum „Ecl. phys.“ II, cap. 7 (II, a, p. 230, v. 5 sqq. Heeren):

„Τὸ μέντοι ψεύδει ποτὲ συγχρήσασθαι νομίζουσιν (sc. οἱ Στωϊκοὶ) αὐτὸν (sc. τὸν σοφὸν) κατὰ πολλοὺς τρόπους ἄνευ συγκαταθέσεως“ — [927])

ecce tormenta non mortuorum quidem, sed vivorum, ut Zellero placet III, 1, p. 299, not. 1, ed. II, apud Plutarchum „quaest. rom.“ 51 (II, 277 Wytt.):

„καθάπερ οἱ περὶ Χρύσιππον οἴονται φιλόσοφοι, φαῦλα δαιμόνια περινοστεῖν, οἷς οἱ θεοὶ δημίοις χρῶνται κολασταῖς ἐπὶ τοὺς ἀνοσίους καὶ ἀδίκους ἀνθρώπους“

Posidoniique immortales aliquâtenus animi, quorum plenus aër sit, apud Ciceronem „Divin.“ I, 30, 64.

---

[926]) cfr. Stobaeus „Ecl. phys.“ II, cap. 7 (II, a, p. 190, v. 8 sqq. Heeren): „Φασὶ δὲ (sc. οἱ Στωϊκοὶ), μηδέποτε συγγνώμην ἔχειν (suppl. τὸν σπουδαῖον ἄνδρα) καὶ νομίζειν, τὸν ἡμαρτηκότα μὴ παρ' αὐτὸν ἡμαρτηκέναι, πάντων ἁμαρτανόντων παρὰ τὴν ἰδίαν κακίαν· διὸ καὶ δεόντως λέγεσθαι τὸ μηδὲν συγγνώμην ἔχειν τοῖς ἁμαρτάνουσιν. Οὐδ' ἐπιεικῆ δέ φασιν εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, τὸν γὰρ ἐπιεικῆ παραιτητικὸν εἶναι τῆς κατ' ἀξίαν κολάσεως, καὶ τοῦ αὐτοῦ εἶναι ἐπιεικῆ τε εἶναι καὶ ὑπολαμβάνειν, τὰς ἐκ τοῦ νόμου τεταγμένας κολάσεις τοῖς ἀδικοῦσι σκληροτέρας εἶναι, καὶ τὸ ἡγεῖσθαι, παρὰ τὴν ἀξίαν ἀπονέμειν τὰς κολάσεις τὸν νομοθέτην. Τόν τε νόμον σπουδαῖον εἶναί φασι, λόγον ὀρθὸν ὄντα, προστακτικὸν μὲν τῶν ποιητέων, ἀπαγορευτικὸν δὲ τῶν οὐ ποιητέων.

[927]) cfr. Zellerus III, 1, p. 258, not. 3, ed. II.

Ad similitudinem vero auctor l. Platoni propius accessit, quam excepto quidem Panaetio, Stoïcis, si plus quam Plato[928]) Stoïci vulgari daemonum religione devincti;[929]) proxime Panaetio, qui abiectâ, vel addubitatâ quidem acerrime, divinatione,[930]) abiectâ immortalitate,[931]) quin daemonas abiecerit, quid erit, quod dubites?

Atque haec quidem de patriis cruciatibus illis: iam vero peregrinos, opinor, etiam postulat auctor l. p. 104 D:

„λέγοιντο δ' ἂν ἀναγκαίως καὶ τιμωρίαι ξέναι, ὡς μετενδυομέναν τᾶν ψυχᾶν τῶν μὲν δειλῶν εἰς γυναικέα σκάνεα, ποθ' ὕβριν ἐκδιδόμενα, τῶν δὲ μιαιφόνων ἐς θηρίων σώματα ποτὶ κόλασιν, λάγνων δ' ἐς συῶν ἢ κάπρων μορφὰς, κούφων δὲ καὶ μετεώρων ἐς πτηνῶν ἀεροπόρων, ἀργῶν δὲ καὶ ἀπράκτων, ἀμαθῶν τε καὶ ἀνοήτων ἐς τὰν τῶν ἐνύδρων ἰδέαν"

cfr. Plat. Timaeus p. 42 B sq.:

„σφαλεὶς δὲ τούτων (sc. τοῦ εὖ βιῶναι) εἰς γυναικὸς φύσιν ἐν τῇ δευτέρᾳ γενέσει μεταβαλοῖ, μὴ παυόμενός τε ἐν τούτοις ἔτι κακίας, τρόπον ὃν κακύνοιτο, κατὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς τοῦ τρόπου γενέσεως εἴς τινα τοιαύτην ἀεὶ μεταβαλοῖ θηρίου φύσιν, ἀλάττων τε οὐ πρότερον πόνων λήξοι, πρὶν τῇ ταὐτοῦ καὶ ὁμοίου περιόδῳ τῇ ἐν ἑαυτῷ ξυνεπισπόμενος" κτλ.

et p. 76 E:

„ὡς γάρ ποτε ἐξ ἀνδρῶν γυναῖκες καὶ τἆλλα θηρία γενήσοιντο, ἠπίσταντο οἱ ξυνιστάντες ἡμᾶς" κτλ.

et p. 90 E:

„τῶν γενομένων ἀνδρῶν ὅσοι δειλοὶ καὶ τὸν βίον ἀδίκως διῆλθον, κατὰ λόγον τὸν εἰκότα γυναῖκες μετεφύοντο ἐν τῇ δευτέρᾳ γενέσει"

et p. 91 D sq.:

„γυναῖκες μὲν οὖν καὶ τὸ θῆλυ πᾶν οὕτω γέγονε· τὸ δὲ τῶν ὀρνέων φῦλον μετεῤῥυθμίζετο ἐκ τῶν ἀκάκων ἀνδρῶν, κούφων δὲ καὶ μετεωρολογικῶν μὲν, ἡγουμένων (E.) δὲ δι' ὄψεως τὰς περὶ τούτων ἀποδείξεις βεβαιοτάτας

---

928) cfr. Zellerus II, 1, p. 791 sqq., ed. III.

929) cfr. Zellerus III, 1, p. 298 sq., ed. II.

930) cfr. Zellerus III, 1, p. 506, not. 3, ed. II.

931) Cicero „Tusc. Disp." I, 32, 79.

εἶναι δι' εὐήθειαν. τὸ δ' αὖ πεζὸν καὶ θηριῶδες γέγονεν ἐκ τῶν μηδὲν προσχρωμένων φιλοσοφίᾳ μηδὲ ἀθρούντων τῆς περὶ τὸν οὐρανὸν φύσεως πέρι μηδέν, διὰ τὸ μηκέτι ταῖς ἐν τῇ κεφαλῇ χρῆσθαι περιόδοις, ἀλλὰ τοῖς περὶ τὰ στήθη ψυχῆς ἡγεμόσιν ἕπεσθαι μέρεσιν. ἐκ τούτων οὖν τῶν ἐπιτηδευμάτων τά τ' ἐμπρόσθια κῶλα καὶ τὰς κεφαλὰς εἰς γῆν ἑλκόμενα ὑπὸ ξυγγενείας ἤρεισαν, προμήκεις τε καὶ παντοίας ἔσχον τὰς κορυφάς, ὅπῃ συνεθλίφθησαν ὑπὸ ἀργίας ἑκάστων αἱ περιφοραί·

p. 92 A: *τετράπουν τε τὸ γένος αὐτῶν ἐκ ταύτης ἐφύετο καὶ πολύπουν τῆς προφάσεως, θεοῦ βάσεις ὑποτιθέντος πλείους τοῖς μᾶλλον ἄφροσιν, ὡς μᾶλλον ἐπὶ γῆν ἕλκοιντο. τοῖς δὲ ἀφρονεστάτοις αὐτῶν τούτων καὶ παντάπασι πρὸς γῆν πᾶν τὸ σῶμα κατατεινομένοις, ὡς οὐδὲν ἔτι ποδῶν χρείας οὔσης, ἄποδα αὐτὰ καὶ ἰλυσπώμενα ἐπὶ γῆς ἐγέννησαν.*

B. *τὸ δὲ τέταρτον γένος ἔνυδρον γέγονεν ἐκ τῶν μάλιστα ἀνοητοτάτων καὶ ἀμαθεστάτων, οὓς οὐδ' ἀναπνοῆς καθαρᾶς ἔτι ἠξίωσαν οἱ μεταπλάττοντες, ὡς τὴν ψυχὴν ὑπὸ πλημμελείας πάσης ἀκαθάρτως ἐχόντων, ἀλλ' ἀντὶ λεπτῆς καὶ καθαρᾶς ἀναπνοῆς ἀέρος εἰς ὕδατος θολερὰν καὶ βαθεῖαν ἔωσαν ἀνάπνευσιν· ὅθεν ἰχθύων ἔθνος καὶ τὸ τῶν ὀστρέων ξυναπάντων τε ὅσα ἔνυδρα γέγονε, δίκην ἀμαθίας ἐσχάτης ἐσχάτας οἰκήσεις εἰληχότων. καὶ κατὰ ταῦτα δὴ πάντα τότε καὶ νῦν διαμείβεται τὰ ζῷα εἰς ἄλληλα, νοῦ καὶ ἀνοίας ἀποβολῇ καὶ κτήσει μεταβαλλόμενα*", —

huc adde „Phaed." p. 83 E.

Et summatim quidem haec erunt dicenda: auctor l. *μετεμψύχωσιν* in fabulis numerat, non aeque — certe quidem non plane et dilucide — Plato, quem tamen singula omnia, quae effuderit, duxisse rata fixaque, vix quisquam iudicabit. [932]) Ac ne singula negligamus, auctor l. inde petierat exordium: „*λέγοιντο δ' ἂν ἀναγκαίως τιμωρίαι ξέναι*", i. e. possunt etiam, si necessitas tulerit, exempli loco proferri vindictae peregrinae — ita fortasse nominatae ex comparatione illarum, quas finxerit poëtae Ionius, aut, si hoc tibi magis placet, — minus quidem mihi, — vindictae mirabiles, siquidem Graeco homini

---

[932]) cfr. Zellerus II, 1, p. 709 sqq., ed. III.

illae Homeri minus mirae videbantur. Quo de nomine vindictis attributo plura post: in Platonis Timaeo simile nullum.

Ad propositum auctor lib.:

„ὡς μετενδυομέναν τᾶν ψυχᾶν τῶν μὲν δειλῶν ἐς γυναικέα σκάνεα, ποθ' ὕβριν[933]) ἐκδιδόμενα." —

Plato „Tim." p. 90, E:

„τῶν γενομένων ἀνδρῶν ὅσοι δειλοὶ καὶ τὸν βίον ἀδίκως διῆλθον, κατὰ λόγον τὸν εἰκότα γυναῖκες μετεφύοντο ἐν τῇ δευτέρᾳ γενέσει."

Requiris apposita illa auctoris l. „ποθ' ὕβριν ἐκδιδόμενα", quae si vertas, honos praefandus sit. Appositum mirabile, quasi vero et ipse concubitus legitimus castusque a viro e ratione esset ὕβρεως, quam in formam cadere illum licet Essaei,[934]) plurimi quidem,[935]) et Therapeutae[936]) sibi persuaserint cum Neopytha-

[933]) cfr. Clemens Alex. „Paedag." II, cap. 10, § 89 (T. I, p. 248, v. 16 sqq. Klotz):

„Ταύτῃ τοι ἀναφανδὸν, οὐ δι' αἰνιγμάτων ἔτι, ὁ αὐτὸς ἀπηγόρευσεν Μωϋσῆς γυμνῇ τῇ κεφαλῇ· „„οὐ πορνεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ παιδοφθορήσεις"" λέγων· τὸ δὴ διάταγμα τοῦ λόγου παντὶ διατηρητέον σθένει καὶ οὐδὲν οὐδαμῶς παρανομητέον οὐδὲ ἀκυρωτέον τὰς ἐντολάς· ἐπιθυμίᾳ γὰρ κακῇ ὄνομα ὕβρις, καὶ τὸν τῆς ἐπιθυμίας ἵππον ὑβριστὴν ὁ Πλάτων προσεῖπεν, („„ἵπποι θηλυμανεῖς ἐγενήθητέ μοι"") ἀναγνούς. τὴν δὲ ἐπὶ τῇ ὕβρει δίκην γνωριοῦσιν οἱ εἰς τὰ Σόδομα παραγεγονότες ἄγγελοι. οὗτοι τοὺς περᾶν ἐθελήσαντας σφᾶς ἐπαισχῦναι αὐτῇ πόλει κατέφλεξαν, δεῖγμα ἐναργὲς τοῦτο λαγνείας ἐπικάρπιον τὸ πῦρ ὑπογράφοντες".

Proprie autem coëundi rabies non ὕβρις, sed λαγνεία appellatur. Cfr. ibidem II, 10, § 93 (vol. 1, p. 250, v. 33 sqq. Klotz): „ὕβρις δ' ἡ πολυώνυμος καὶ πολυειδὴς, ἐπειδὰν ἐκτραπῇ κατὰ τοῦτο τῆς ἀταξίας τὸ μέρος τὸ κατὰ τὴν Ἀφροδίτην, λαγνεία κέκληται".

Latior apud Platonem quoque fuerat ὕβρεως notio, vitii scilicet σωφροσύνης contrarii: cfr. „Phaedrus" p. 238 A: „ἐπιθυμίας δὲ ἀλόγως ἑλκούσης ἐπὶ ἡδονὰς καὶ ἀρξάσης ἐν ἡμῖν, τῇ ἀρχῇ ὕβρις ἐπωνομάσθη".

[934]) cfr. Philonis Judaei fragmentum in editione Lips. 1829 — T. VII, p. 185, v. 15; Josephus „B. J." II,8, 2 — „Autiquitates" XVIII, 1, 5, Porphyrius apud Eusebium „Pr. Ev." IX, 3, 2 (vol. 1, p. 468, v. 29 Dindorf).

[935]) cfr. Zellerus III, 2, p. 244, not. 2, ed. II.

[936]) cfr. Zellerus III, 2, p. 259, ed. II.

goreorum nonnullis[937]) et Neoplatonicorum,[938]) — mitto *γυμνοσοφιστάς* et *τοὺς λεγομένους σεμνούς*[939]) —, vix auctor lib., quem noluisse vidimus cupiditatem deserere *νόον ποτ' ἀπολαύσιας ἐκκαλεόμενον*, cuiusque causam non coniunctam censeo cum Essaeorum causâ vel propter hoc unum, quod ante commendavit *τὴν ἀλειπτικήν*,[940]) nec cum illâ Neopythagoreorum vel propter hoc, quod hîc *μετεμψύχωσιν* in vanitatibus numerat, multo minus etiam cum reliquis. Quare aut cum *μετεμψυχώσει* voluit auctor

---

[937]) cfr. Philostratus „vita Apollonii Tyanensis" VI, cap. 11 — p. 218 Kayser:

„κἂν ἀφροδισίων ἡττηθέντας αἴσθωμαι (suppl. *ἐγὼ ἡ Σοφία Πυθαγορικὴ*), *βάραθρά ἐστί μοι, καθ' ὧν Σοφίας ὀπαδὸς Δίκη φέρει τε αὐτοὺς καὶ ὠθεῖ"* —

adde I, 13 ultra med.

[938]) Porphyrius „de abst." II, 52:

„οὐ γὰρ εἰς γάμον καθίησιν" (sc. *ὁ φιλόσοφος*) —

ibidem IV, cap. 20 (p. 184, v. 15 sq. Nauck):

„δι' ὃ καὶ τὰ ἀφροδίσια μιαίνει· σύνοδος γὰρ θήλεος καὶ ἄῤῥενος" κτλ.

[939]) de quibus Clemens Alex. „Strom." III, cap. 7, § 60 (vol. 2, p. 246, v. 17 sqq. Klotz):

„οὔτε δὲ — inquit — . . . . *γυναιξὶ χρῶνται, παρὰ φύσιν γὰρ τοῦτο καὶ παράνομον δοκοῦσι"*.

[910]) Josephus „B. J." II, 8, 3:

„Κηλῖδα δὲ ὑπολαμβάνουσι (sc. *οἱ Ἐσσηνοὶ*) *τὸ ἔλαιον, καὶ ἐὰν ἀλιφῇ τις ἄκων, σμήχεται τὸ σῶμα· τὸ γὰρ αὐχμεῖν ἐν καλῷ τίθενται λευχειμονεῖν τε διαπαντός"* — cfr. Porphyrius apud Eusebium „Pr. Ev." IX, 3, 4 (vol. 1, p. 469, v. 11 sqq. Dindorf). —

Maculam autem putasse etiam Neopythagoreos, non satis certa Zelleri conclusio, ex eorum *ἀλουσίᾳ* i. e. repudiatione *θερμολουσίας*, non *ψυχρολουσίας*, effecta (l. l. III, 2, p. 245, not. 1 fin.), cui adversetur instituta ratio vitae Apollonii Tyan., qui, quamquam nonnisi frigidâ lavabatur, unctione tamen usus esse dicitur apud Philostratum cap. 16 extr.: *„καὶ διαλεχθεὶς ἂν* (sc. *ὁ Ἀπολλώνιος*), *ὡς ἀπαρκεῖν ᾤετο, ἠλείφετό τε καὶ τριψάμενος ἵει ἑαυτὸν ἐς ὕδωρ ψυχρὸν, γῆρας ἀνθρώπων καλῶν τὰ βαλανεῖα"* — adversetur etiam Iamblici locus „de vitâ pyth." cap. 5, 25 (p. 60, v. 2 Kiessl.), quo, iniuriâ quidem, Pythagorae, Eratoclis filio, adiudicantur *ἀλειπτικὰ συγγράμματα*, et alter ibidem cap. 21, 97 (p. 210, v. 12 Kiessl.), quo legimus: *„ἐχρῶντο δὲ ἀλείμμασί τε καὶ δρόμοις οἱ πλεῖστοι·* (sc. *τῶν Πυθαγορείων*, veterum quidem,) *ἐλάττονες καὶ πάλαις ἔν τε κήποις καὶ ἐν ἄλσεσι· οἱ δὲ καὶ ἀρτηροβολίᾳ ἢ χειρονομίᾳ" κτλ.*

hoc quoque placitum negare, ut caelibatûs vanitatem perstrinxisse videretur Timaeus Locrus, aut fidem simulare, ut Pythagorici[941]) aliquid inculcaret, aut cum Platone, in „Legibus“[942]) quidem, *ὕβριν* intelligit concubitûs — legitimi etiam — cupidinem intemperatam, aut cum Neopythagoreis,[943]) nonnullis Essaeis,[944]) Porphyrio,[945]) aliis velut cum Clemente Alexandrino[946]) concubitum cum coniuge gravidâ.

---

[941]) Potius Neopythagorici: namque veteres Pythagorei initâ societate coniugali nullos sese quasi numeros officii praeteriisse putabant —

cfr. Iamblichus „de vitâ pyth.“ cap. 18, 83 extr. (p. 178, v. 12 Kiessl.), ui in praecqeptis Acusmaticorum quidem numerat hoc: „*ὅτι δεῖ τεκνοποιεῖσθαι*“ — et cap. 31, 210 (p. 424, v. 16 sqq. Kiessl.) tradidit:

„*ὑπελάμβανον δ' ὡς ἔοικεν, ἐκεῖνοι οἱ ἄνδρες* (sc. *Πυθαγόρειοι*) *περιαιρεῖν μὲν δεῖν τάς τε παρὰ φύσιν γεννήσεις καὶ τὰς μεθ' ὕβρεως γινομένας· καταλιμπάνειν δὲ τῶν κατὰ φύσιν τε καὶ μετὰ σωφροσύνης γινομένων τὰς ἐπὶ τεκνοποιΐᾳ σώφρονί τε καὶ νομίμῳ γινομένας.*“

[942]) VI, 783, A: „*τρίτη δὲ ἡμῖν καὶ μεγίστη χρεία καὶ ἔρως ὀξύτατος ὕστατος μὲν ὁρμᾶται, διαπυρωτάτους δὲ τοὺς ἀνθρώπους μανίαις ἀπεργάζεται πάντως, ὁ περὶ τὴν τοῦ γένους σπορὰν ὕβρει πλείστῃ καόμενος*“.

[943]) cfr. Zellerus III, 2, p. 129, ed. II.

[944]) cfr. Zellerus III, 2, p. 244, ed. II.

[945]) „de abst.“ III, 10:

„*παιδοποιοῦνται δὲ σχεδὸν πάντες μεθύοντες. ἀλλ' οὔ τά γε ζῷα· ζῳογονεῖ τε τέκνων ἕνεκα, καὶ τὰ πλεῖστα, ὅταν ἐγκύμονα ποιήσῃ τὴν θήλειαν, οὔτε αὐτὰ ἐπιβαίνειν ἐπιχειρεῖ, οὔτε τὸ θῆλυ ἀνέχεται. ἡ δὲ ὕβρις ὅση ἐν τούτοις ἡ ἀνθρώπειος καὶ ἀκολασία δήλη*“.

[946]) „Paedag.“ II, cap. 10, § 93 (vol. 1, p. 250, v. 25 sqq. Klotz):

„*Διψῶσα τοίνυν ὑστέρα παιδοποιΐας προσίεται τὴν σπορὰν καὶ τὸ ἐπίψογον τῆς συνουσίας ἀρνεῖται, μετὰ τὴν σπορὰν ἀποκλείουσα τέλεον ἤδη τὴν ἀσέλγειαν μεμυκότι τῷ στόματι. αἱ δ' ὀρέξεις αὐτῆς αἱ τέως περὶ τὰς φιλοστόργους συμπλοκὰς δεδονημέναι, ἀποστραφεῖσαι ἔνδον, περὶ τὴν παιδοποιΐαν ἀσχολούμεναι, συνεργοῦσι τῷ δημιουργῷ. οὐ δὴ θέμις, ἐργαζομένην τὴν φύσιν ἤδη ἐνοχλεῖν περιττεύοντας εἰς ὕβριν*“ —

cfr. ibidem II, cap. 10, § 95 (vol. 1, p. 252, v. 24 sqq. Klotz), II, § 98 (vol. 1, p. 254, v. 9), § 90 (p. 249, v. 8 sqq. et v. 31 sqq. et propter vocem „*τὴν τῶν σωμάτων ὕβριν*“ „Strom.“ II, cap. 23, § 141 (vol. 2, p. 208, v. 19 sqq. Klotz):

„*ὁ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων γάμος ἐφ' ἡδυπαθείᾳ ὁμονοεῖ, ὁ δὲ τῶν φιλοσοφούντων ἐπὶ τὴν κατὰ λόγον ὁμόνοιαν ἄγει, ὁ μὴ τὸ εἶδος ἀλλὰ τὸ ἦθος ἐπιτρέπων ταῖς γυναιξὶ κοσμεῖσθαι, μηδ' ὡς ἐρωμέναις χρῆσθαι ταῖς γα-*

Incredibile enim, auctorem l. *ὕβριν* accipi voluisse vitiationem, quale *τὸ ἐξυβρίζειν* ille, inter Platonem Porphyriumque aetate interiectus, Ps. Tessalus „*πρεσβευτικός*" in „Hippocratis" editione Littraeâ T. IX, p. 408, v. 1 sqq.:

„*οἱ Κρίσαιοι . . . . πολλὰ δεινὰ καὶ παράνομα εἰργάσαντο, ... Δελφοὺς καταδουλώμενοι, ... γυναῖκας ἀγινέοντες καὶ εἰς τὰ σώματα ἐξυβρίζοντες*",

multo minus etiam, *σκάνεα ποθ' ὕβριν ἐκδιδόμενα* illa meretricum corpora publico obiecta ludibrio foedoque. (cfr. Posidonii expilator Seneca „quaest. nat." I, 16, 6.)

Requisivimus igitur apud Platonem auctoris l. verba „*ποθ' ὕβριν ἐκδιδόμενα*", contra in libello non requirimus haec Platonis: „*ὅσοι . . . . τὸν βίον ἀδίκως διῆλθον*": habet enim ignavia iniustitiam.

Quae deinceps generatim posuit auctor:

„*τῶν δὲ μιαιφόνων ἐς θηρίων σώματα ποτὶ κόλασιν, λάγνων δ' ἐς συῶν ἢ κάπρων μορφάς*",

ea, ut videtur, Plato universe in Timaeo p. 91 E „*τὸ δ' αὖ πεζόν* usque p. 92 A *ἐγέννησαν*".

Si enim *μιαιφόνους* homicidas intelligis et *θηρία* beluas rapaces, non alienum putabis comparare illos, quos Plato p. 91 E dicit *ἡγεμόσιν ἕπεσθαι τοῖς περὶ στήθη ψυχῆς μέρεσιν* i. e. et *τῷ θυμῷ* et *τῷ ἐπιθυμητικῷ*, e quo numero elegit auctor l. eos, qui ad nimium perveniunt, in irâ homicidas, salaces in libidine, nec inepte corporibus cingit aut beluarum aut pecudum indolis eiusdem.

Rursus generatim uterque:

auctor l. „*κούφων δὲ καὶ μετεώρων ἐς πτηνῶν ἀεροπόρων*",

Plato p. 91 D:

„*τὸ δὲ τῶν ὀρνέων φῦλον μετερρυθμίζετο, ἀντὶ τριχῶν πτερὰ φύον, ἐκ τῶν ἀκάκων ἀνδρῶν, κούφων δὲ καὶ μετεωρολογικῶν μὲν*" *κτλ.* —

Denique auctor lib.:

„*ἀργῶν δὲ καὶ ἀπράκτων, ἀμαθῶν τε καὶ ἀνοήτων ἐς τὰν τῶν ἐνύδρων ἰδέαν*",

---

μεταῖς τοῖς ἀνδράσι, σκοπὸν πεποιημένοις τὴν τῶν σωμάτων ὕβριν, ἀλλ' εἰς βοήθειαν παντὸς τοῦ βίου καὶ τὴν ἀρίστην σωφροσύνην περιποιεῖσθαι τὸν γάμον".

nec quidquam cum Platone differre tibi videbitur, quamquam non scripsit „ἀργῶν δὲ ἄκρως“ κτλ.

Quî enim fieri potuit, quin et auctor l. cum Platone illum ordinem, — taceo de reliquis —, cui adscripsit μιαιφόνους et λάγνους, philosophiae fugientem iudicaverit et imprudentem, quin igitur idem senserit atque Plato, qui non simpliciter imprudentes, sed ex comparatione imprudentissimos (subintellige: laboris i. e. philosophiae maxime fugientes) in hanc formam transire fabulatur „Tim.“ p. 92 A:

„τὸ δὲ τέταρτον γένος ἔνυδρον γέγονεν ἐκ τῶν μάλιστα ἀνοητοτάτων καὶ ἀμαθεστάτων“ κτλ.

et p. 92 B:

„ὅσα ἔνυδρα γέγονε δίκην ἀμαθίας ἐσχάτης ἐσχάτας οἰκήσεις εἰληχότων“.

Non longe igitur dissident.

Monenda duo: primum quidem, non esse probabile, Timaeum Locrum hanc de animarum migratione doctrinam dicturum fuisse alienigenam, siquidem vera haec vocis „ξένος“ interpretatio.

Quamquam enim Herodotus II, 123 μετεμψύχωσιν ab Aegyptiis profectam esse tradidit:

„πρῶτοι δὲ καὶ τόνδε τὸν λόγον Αἰγύπτιοί εἰσιν οἱ εἰπόντες, ὡς ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατός ἐστι· τοῦ σώματος δὲ καταφθίνοντος ἐς ἄλλο ζῷον αἰεὶ γινόμενον ἐςδύεται· ἐπεὰν δὲ περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ πετεεινά, αὖτις ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐςδύνειν. τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι ἐν τριςχιλίοισιν ἔτεσιν“, [947])

tamen, cum idem docuerit haec:

„τούτῳ τῷ λόγῳ εἰσὶν οἳ Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, οἱ μὲν πρότερον, οἱ δ' ὕστερον, ὡς ἰδίῳ ἑωυτῶν ἐόντι· τῶν ἐγὼ εἰδὼς τὰ οὐνόματα οὐ γράφω“,

haud scio an recte — tametsi Herodotus Timaeum Locrum aetate praecurrit — de ingenuitate eiusmodi dubitaverim, cum praesertim ista libelli μετεμψύχωσις alia sit, alia Aegyptiorum.

Deinde minus etiam probabile videtur, de veteribus Pytha-

---

[947]) cfr. Hecataeus et Aristagoras apud Diog. L. I, 11, Clemens Alex. „Strom.“ VI, cap. 4, § 35 (vol. 3, p. 118, v. 19 sq. Klotz), Porphyrius „vita pyth.“ 19 (p. 21, v. 15—20 Nauck).

goreis unum *μετεμψύχωσιν*, insigne illud scholae veteris placitum[948]) — tametsi eo Henricus Ritter[949]) opinatur nihil aliud sibi voluisse istos, nisi illustrare immortalitatem — dixisse mirabilem et audacter posuisse in fabulis. *Μετεμψύχωσιν* dico, non immortalitatem, quam negasse auctorem l. Martinus „des études sur le Timée de Platon" T. II, p. 380 — haud scio an nullo suo iure — affirmat:

„dans le traité attribué à Timée de Locres on trouve contraire la negation formelle non seulement de la metempsychose, mais de l'immortalité de l'âme"[950]) etc.

Numquis enim censebit, quae Pythagoreis fortasse necessitate nexae videbantur, *μετεμψύχωσις* (eaque Pythagorica illa) et immortalitas, earum alteram ab alterâ non posse divelli?

Negaverat quidem Dicaearchus,[951]) negaverant Epicurei,[952]) negavit etiam Panaetius[953]) ille, quocum auctori nostro esse nonnihil commune vidimus, num vero et auctor l. ipse, prorsus non constat.

Satis mihi multa videntur hac de re, praesertim properanti ad finem, quem huiusmodi auctor libello imposuit:

„*ἅπαντα δὲ ταῦτα ἐν δευτέρᾳ περιόδῳ ἁ Νέμεσις συνδιέκρινε σὺν δαίμοσι παλαμναίοις χθονίοις τε, τοῖς ἐπόπταις τῶν ἀνθρωπίνων, οἷς ὁ πάντων ἁγεμὼν θεὸς ἐπέτρεψε διοίκησιν κόσμω συμπεπληρωμένω ἐκ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων τῶν τε ἄλλων ζῴων, ὅσα δεδαμιουρ-*

---

[948]) Clemens Alex. „Strom." VII, cap. 6, § 32 (vol. 3, p. 229, v. 24 sq Klotz).

[949]) „Gesch. der Philos." I, p. 424.

[950]) cfr. p. 390, N. 4.

[951]) Cicero „Tusc. Disp." I, 31, 77.

[952]) Cicero „Tusc. Disp." 1. 31. 77.

[953]) Cicero „Tusc. Disp." I, 32, 79:

„Credamus igitur Panaetio, a Platone suo dissentienti? quem enim omnibus locis divinum, quem sapientissimum, quem sanctissimum, quem Homerum philosophorum appellat, huius hanc unam sententiam de immortalitate animorum non probat. Vult enim, quod nemo negat, quidquid natum sit, interire: nasci autem animos . . . . Alteram autem affert rationem: nihil esse, quod doleat, quin id aegrum esse quoque possit; quod autem in morbum cadat, id etiam interiturum; dolere autem animos; ergo etiam interire." cfr. Zellerus III, 1, p. 503, not. 5, ed. II.

γηται ποτ' εἰκόνα τὰν ἀρίσταν εἴδεος ἀγεννάτω καὶ αἰωνίω καὶ νοατῶ".

Illa ironice dicta „*ἅπαντα δὲ ταῦτα — διοίκησιν κόσμω*" conferantur Platonis „Tim." p. 90 E usque p. 92 B, ubi non Nemesis quidem daemonesque, sed dii i. e. planetae Terraque illud negotium administrare dicuntur.

Similia in „Phaedro" p. 249, in „Phaedone" p. 113 sq., in „Republicâ" X, p. 614 usque ad p. 621. Quae et ipse Plato (cfr. „Phaedo" p. 114 D) ficta iudicat, sed inesse verisimile quoddam atque semina virtutis plurima.[954]) De Nemesi cfr. Plato „Leg." IV, 717 D, de *δαίμοσι παλαμναίοις* Xenophon „Cyrop." VIII, 7, 18, et Plutarchus „de def. or." p. 418 B, Wytt. et Pollux V, 131 „*Οἱ δὲ δαίμονες, οἱ μὲν λύοντες τὰς ἀρὰς ἀλεξίκακοι λέγονται, ἀποπομπαῖοι, ἀποτρόπαιοι, λύσιοι, φύξιοι· οἱ δὲ κυροῦντες ἀλιτήριοι, ἀλιτηριώδεις, προστρόπαιοι, παλαμναῖοι*" (cfr. I, 24) —

de *χθονίοις* Charondas apud Stobaeum „Floril." XIV, 40 (II, p. 183 Mein.) —

et, quâ *ἐπόπται* dicuntur *τῶν ἀνθρωπίνων*, Hesiodus „*ἔργα καὶ ἡμέραι*" 120 sqq., 250 sqq., Heracliti fragmentum, de quo vide Zellerum I, p. 582, not. 4, ed. III, Stoïcorum placitum illud apud Diog. L. VII, 151: „*φασὶ δ' εἶναι καί τινας δαίμονας ἀνθρώπων συμπάθειαν ἔχοντας, ἐπόπτας τῶν ἀνθρωπείων*", ea denique, quae placebant Neopythagoreis[955]) et Philoni Judaeo,[956]) ac si plura requiris, videas Zelleri „indicem" s. v. Dämonen.

Quae si comparaveris, restabit tamen verborum aliqua rerumque obscuritas, quam dispelli velim.

---

[954]) Quocirca in „Phaedone" p. 114 C, in „Rep." X, 618 B sqq., 621 B usui ei sunt ad cohortandum suadendumque, ut doceat, quî bona consequi malaque vitare possimus.

[955]) cfr. Zellerus III, 2, p. 76 et p. 122, ed. II.

[956]) „de gigantibus" § 2 in. (I, 163 in. M.), § 4, in. (I, 264 med. M.), § 7 extr. (I, 266 extr. M.), „de plantat. N." § 4, in. (I, 331 extr. M.), „de conf. ling." § 34 med. (I, 431 ultra med. M.), § 35 in. (I, 432 in. M.), „de monarchiâ" I, § 1 (II, 213, M.) II, § 1 (II, 222 med. M.), „de legatione ad Caïum" § 9 extr. (II, 555 ante med. M.) (*δαίμονες τῆς ἀποθανούσης γυναικός*), qui *δαίμονες* habitare omnes, exceptis quidem stellis, sub lunâ in aëre dicuntur.

Zellerus quidem III, 2, p. 121, not. 5 fin., posteaquam recte edisseruit haec:

„Schon Seite 99 f., bei der Schöpfung des Menschen, wird hier (sc. apud Ps. Timaeum) die Hinweisung auf die Seelenwanderung (Plat. Tim. p. 41 E f.) beseitigt, wie denn auch an die Stelle der Götter, die bei Plato mit der Bildung des Leibes beauftragt werden, hier die *φύσις ἀλλοιωτική* tritt; und am Schluss seiner Schrift, Seite 401 D, sagt der Verfasser, nachdem er die homerischen Schilderungen der Strafen im Hades belobt hat, weil man die, welche sich durch wahre Reden nicht vom Unrecht abhalten lassen, durch unwahre davon abhalten müsse: „*λέγοιντο δ' ἂν ἀναγκαίως καὶ τιμωρίαι ξέναι, ὡς μετενδυομέναν τᾶν ψυχᾶν τῶν μὲν δειλῶν ἐς γυναικέα σκάνεα . . . ., τῶν δὲ μιαιφόνων ἐς θηρίων σώματα* u. s. w.“, minus recte hunc notae finem fecit:

„Dann werden aber freilich eben diese Vorstellungen doch wieder als richtig behandelt, wenn es heisst: „*ἅπαντα δὲ ταῦτα ἐν δευτέρᾳ περιόδῳ ἁ Νέμεσις συνδιέκρινε* u. s. w.“,

et simili errore ducitur V. Jll. in his, quae III, 2, p. 122, v. 14 sqq., ed. II, disputavit:

„und der Lokrer sagt geradezu, die Gottheit habe ihnen (sc. den Dämonen) die Verwaltung der Welt übergeben“.

Illud enim certe iocans auctor, non ita sentiens, fictae *μετεμψυχώσεως* vel potius *παλιγγενεσίας* negotium obiisse dicit Nemesin daemonasque, nec — si bella ironia et satis constans eius disputatio — asseverans munus hoc administrandi mundi, sed cum Epicuro [957]) cumque Panaetio eiusmodi numina negat. Qui enim ante, p. 104 C, vana iudicavit *δείματά τε ὑπουράνια καὶ τὰ καθ' Ἅιδεω*, incussa menti vanâ daemonum religione, quî sibi is conveniret, ni opinionis esse, non naturae, Nemesin et daemonas, persuasum sibi haberet, illa quidem probata vulgo numina.

Sed, quam iste Nemesin intelligit, quos daemonas? An Nemesin Platonis in „Phaedro“ p. 248 C *Ἀδράστειαν*, [958]) daemo-

---

[957]) cfr. Zellerus III, 1, p. 393, ed. II.

[958]) cfr. scholia in Plat. „Rempublicam“ — apud Bekkerum „commentaria critica in Platonem“ etc. tom. II, p. 404, v. 8 sqq. ad vocem „*Ἀδράστεια*“:

nas *παλαμναίους* illos, qui inter lunam habitare dicebantur terramque, *χθονίους* autem inferos, quam interpretationem ex parte quidem tuerentur illa *δείματά τε ὑπουράνια καὶ τὰ καθ᾽ Ἅιδεω*? an *παλαμναίους* daemonas illos (apud Apuleium) ordine superiores, *χθονίους* inferiores? [959])

Nemesis certe alterum *Ἀδραστείας* nomen (v. not. 958), *δαίμονες* autem *παλαμναῖοι χθόνιοί τε* uni iidemque esse videntur, eiusdem igitur generis, eorumque commune nomen Erinyes. [960])

At mundi administratio agitur, non unius Terrae, daemonesque, personae fictae, repositi in locum vis cuiusdam inevitabilis. Quare quoniam Nemesin vidimus daemonasque implere vicem Platonis Timaei *θεῶν* i. e. Terrae planetarumque, speraverit quispiam, aliquam fore ipsi excusationem conicienti, Nemesin alterum nomen esse stellae *Κρόνου* sacrae, daemonas *παλαμναίους* reliquorum planetarum numina, *χθονίους* denique — exspectas quidem *χθόνιον* — Terrae.

Et erat profecto apud Aegyptios quidem, unde orta illa *μετεμψυχώσεως* fabula, stella nomine Nemesis eadem, quae apud Graecos nomine *Κρόνου*. [961])

At haud facile fieri poterat, ut auctor l. stellis vagis administrandas traderet fixas quoque. Namque mundus, qui administratur, paullo post constare dicitur e diis hominibusque etc., iique dii intelliguntur stellae et fixae et errantes. Quapropter

---

„τρεῖς Μοίρας εἶναι θυγατέρας Ἀνάγκης φασὶν, Κλωθὼ, Λάχεσιν, Ἄτροπον, ἣ καὶ Ἀδράστειαν καλοῦσιν . . . . ἡ δὲ αὐτὴ καὶ Νέμεσις λέγεται ἀπὸ τῆς νεμήσεως, ὡς διαιροῦσα καὶ νέμουσα τὸ ἐπιβάλλον ἑκάστῳ“ —

et *Διηγήματα* anonymi cuiusdam cap. 1, fin., sq. apud Westermannum *„μυθογράφοι“* p. 359, v. 10 sq.: *„οἱ Ἕλληνες ἱερῷ τιμῶσι τὴν Νέμεσιν, προσειπόντες Ἀδράστειαν τὴν θεόν“* —

et Hesychius „lex.“ 1191 (vol. 1, p. 48 Maur. Schmidt):
„Ἀδραστία· ἡ Νέμεσις, ἣν οὐκ ἂν τις ἀποδράσειεν“.

959) cfr. Zellerus III, 2, p. 191 ed. II.

960) Clemens Alexandrinus „Protrepticus“ cap. 2, § 26 (T. 1, p. 22, v. 13 sqq. Klotz in „Bibliothecâ sacrâ Patrum ecclesiae graecorum“ pars III): *„ἐντεῦθεν τὰς Ἐριννύας καὶ τὰς Εὐμενίδας, παλαμναίους τε καὶ προστροπαίους, ἔτι δὲ ἀλάστορας ἀναπεπλάκασιν οἱ ἀμφὶ τὴν σκηνὴν ποιηταί“.*

961) Achilles Tatius „isagoge in Arati phaen.“ cap. 17, in Petavii Uranologio p. 136 B.

coniecturam adhibeo alteram, quâ Nemesin dico non tam Zenonis, Chrysippi aliorumque Stoïcorum *εἱμαρμένην* vel *πρόνοιαν* i. e. *πῦρ τεχνικόν* ipsum sive *λόγον σπερματικόν*, [962]) quam Posidonii, [963]) servatam cum ab aliis, tum a Ps. Plutarcho „plac. phil." I, 28, 5 et a Stobaeo „Ecl. phys." I, cap. 6, § 15 (I, a, p. 178, v. 8. sqq. Heeren):

„*Ποσειδώνιος* (suppl. *τὴν εἱμαρμένην λέγει*) *τρίτην ἀπὸ Διός. Πρῶτον μὲν γὰρ εἶναι τὸν Δία, δεύτερον δὲ τὴν φύσιν, τρίτην δὲ τὴν εἱμαρμένην*", explicatam a Cicerone „Divin." I, 55, 125 ordinem seriemque causarum, cum causa causae nexa rem ex se gignat, sive ex omni aeternitate fluentem veritatem sempiternam, clarius a Zellero nostro l. l. die aus den natürlichen Ursachen sich ergebende Weltordnung, [964]) ihr (sc. der Urkraft sive des Zeus) zweites Erzeugniss, quae *εἱμαρμένη* — salvam quidem volo cognitionem perceptam Posidonio — a Ps. Aristotele „de mundo" cap. 7, p. 401, B, 9, expilante haud raro Posidonium, [965]) esse dicitur unum de Dei O. M. nominibus variis neque aliud quid declarare Nemesin (ibidem v. 12) —,

quâque coniecturâ interpretor *δαίμονας παλαμναίους χθονίους τε* ministram fati insitamque causarum continuationi iustitiam

---

[962]) cfr. Zellerus III, 1, p. 130, not. 3, p. 131, not. 3, p. 145 sqq. ed. II.

[963]) cui cum Chrysippo aliqua hac de re dissensio, illustrata optime a Zellero III, 1, p. 131, ed. II:

„zur Totalität der Welt entwickelt heisst dasselbe (sc. das Eine Urwesen) Zeus, als das Innere der Welt betrachtet, heisst es Vorsehung oder Verhängniss".

(not. 1) „So nach Chrysippus. Anders bei Posidonius: hier bezeichnet Zeus die Urkraft als solche, die *φύσις* oder die Naturkraft, ihr erstes, die *εἱμαρμένη* oder die aus den natürlichen Ursachen sich ergebende Weltordnung ihr zweites Erzeugniss".

[964]) nec inepte a Bernardo Krische „Forschungen" etc. I, p. 458: „die absolute Bestimmung des Werdens, die in der Kraft des Werdens (i. e. in der *φύσις*) liegt." Cfr. illa non prorsus aliena fati definitio, quam cum Ps. Plutarcho cumque Ps. Galeno Stobaeus Platoni ascribit „Ecl. phys." I, cap. 6, § 15 (I, a, p. 178, v. 6 sqq. Heeren): „*Πλάτων λόγον ἀΐδιον τὴν οὐσίαν τῆς εἱμαρμένης καὶ νόμον ἀΐδιον τῆς τοῦ παντὸς φύσεως*" —

illaque Dei O. M., quam Xenophon Socrati — cfr. Zellerus III, 1, p. 118 sq., ed. II.

[965]) cfr. Zellerus III, 1, p. 570, ed. II.

ultricem, qualem personarum specie induerat Heraclitus nomine Erinyum, quae sint *Δίκης* (= *Εἱμαρμένης*) *ἐπίκουροι*[966]) et *ἐπίσκοποι τῶν παρὰ φύσιν*,[967]) exuit cum aliis Hermes vel Ps. Hermes,[968]) qui loco Erinyum stellas appellat eaque ipsa fati arma apud Stobaeum „Ecl. phys." I, cap. 6, § 20 (I, a, p. 188, v. 5 sqq. Heeren):

„*Πάντα δὲ γίγνεται φύσει καὶ εἱμαρμένῃ, καὶ οὐκ ἔστι τόπος ἔρημος προνοίας. Πρόνοια δ' ἐστὶ αὐτοτελὴς λόγος τοῦ ἐπουρανίου θεοῦ. Δύο δὲ τούτῳ· αὐτοφυεῖς δυνάμεις, ἀνάγκη καὶ εἱμαρμένη. Ἡ δὲ εἱμαρμένη ὑπηρετεῖ προνοίᾳ καὶ ἀνάγκῃ, τῇ δὲ εἱμαρμένῃ ὑπηρετοῦσιν οἱ ἀστέρες. Οὔτε γὰρ εἱμαρμένην φυγεῖν τις δύναται οὔτε φυλάξαι ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς τούτων δεινότητος. Ὅπλον γὰρ τῆς εἱμαρμένης οἱ ἀστέρες, κατὰ γὰρ ταύτην πάντα ἀποτελοῦσι τῇ φύσει καὶ τοῖς ἀνθρώποις*".

Quarum stellarum auctor lib. — siquidem illos daemonas stellas intelligit — solas, ni fallor, errantes intelligit, quoniam fixae putantur ab ipso immutabiles, Terramque.

Verum illa „*συμπεπληρωμένῳ ἐκ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων τῶν τε ἄλλων ζῴων, ὅσα δεδαμιούργηται ποτ' εἰκόνα τὰν ἀρίσταν εἴδεος ἀγεννάτω καὶ αἰωνίω καὶ νοατῶ*" —
vide ne manifesto reddant Plat. Tim. p. 92 C:

„*Καὶ δὴ καὶ τέλος περὶ τοῦ παντὸς νῦν ἤδη τὸν λόγον ἡμῖν φῶμεν ἔχειν. Θνητὰ γὰρ καὶ ἀθάνατα ζῷα λαβὼν καὶ ξυμπληρωθεὶς ὅδε ὁ κόσμος οὕτω ζῷον ὁρατὸν τὰ ὁρατὰ περιέχον, εἰκὼν τοῦ ποιητοῦ*] (*τοῦ νοητοῦ* altera lectio) *θεὸς αἰσθητὸς, μέγιστος καὶ ἄριστος κάλλιστός τε καὶ τελεώτατος γέγονεν, εἷς οὐρανὸς ὅδε μονογενὴς ὤν*" —
et p. 28 C sqq., p. 48 E, p. 52 A.

Tractanda autem quaestio de rebus singulis.

Auctor lib.: *συμπεπληρωμένῳ* (sc. *κόσμῳ*) *ἐκ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων τῶν τε ἄλλων ζῴων*". —

Plato p. 92 C: „*θνητὰ γὰρ καὶ ἀθάνατα ζῷα λαβὼν καὶ ξυμπληρωθεὶς ὅδε ὁ κόσμος . . . . γέγονεν*".

---

[966]) Plutarchus „de exsilio" cap. 11 fin.

[967]) v. schol. in Il. XIX, 418. — Lobeckius „Aglaophamus" II, p. 1100, Bernardus Krische l. l. I, p. 460.

[968]) de quo Zellerus III, 2 p. 200, ed. II.

Congruere videntur; congruere [969]) Stoïcorum quoque *κόσμου* definitio, de tribus una, apud Diog. L. VII, 138:

„*σύστημα ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων καὶ τῶν ἕνεκα τούτων γεγονότων*“.

Quid enim hoc libelli loco aliud intelligam *θεούς*, nisi animata corpora caelestia (Platonis *ἀθάνατα ζῷα*), quae supra idem iste auctor singula *θεούς* non appellasse dicitur, quamquam universa quidem p. 94 D *θεὸν γεννατὸν . . . . ἔμψυχόν τε καὶ λογικόν*. Reminiscere *φύσιν ἀλλοιωτικάν* (p. 243), quam auctor eo loco constituerat, quo erant Platonis *νέοι θεοί*, illi saltem, qui vagantur in sorte Alterius, Terraque. Suntne igitur hîc *θεοί* nonnisi stellae fixae? Immo vero dixerit quispiam, soli planetae Terraque, cum illae in sorte Eiusdem administratione non egeant. Mihi vero cum de mundo agi videatur universo, cui igitur nihil absit, non excludi videtur orbis Eiusdem, qui suis se ipse, pariter atque orbis Alterius, innatis legibus administrat. Iam quaeres, serio an simulate auctor *θεῶν* eiectum nomen restituerit ac vim? Equidem simulate dico, sed licet hoc quivis arbitratu suo diiudicet, arbitratu illud etiam fueritne istius sententia inimica Platoni et Posidonio, [970]) necne, quoniam ne supra quidem ubique manifesto auctor libelli deos e mundo exterminavit (cfr. p. 97 D: „*γᾶ . . . . ἑστία θεῶν*“).

Suprema certe „*ὅσα δεδαμιούργηται ποτ᾽ εἰκόνα τὰν ἀρίσταν εἴδεος ἀγεννάτω καὶ αἰωνίω καὶ νοατῶ*“, aliusmodi non sunt atque illa Platonis et in extremo Timaeo posita „*εἰκὼν τοῦ ποιητοῦ* vel *τοῦ νοητοῦ* (sc. *ὅδε ὁ κόσμος γέγονεν*) et p. 29 A:

„*παντὶ δὴ σαφὲς, ὅτι πρὸς τὸ ἀΐδιον*“ sc. *ἔβλεπεν ὁ τεκταινόμενος τὸν κόσμον . . . · οὕτω δὴ γεγενημένος πρὸς τὸ λόγῳ καὶ φρονήσει περιληπτὸν καὶ κατὰ ταὐτὰ ἔχον* (sc. *τὸ εἶδος* sive *τὰ εἴδη*) *δεδημιούργηται*“,

[969]) cfr. Bernardus Krische „Forschungen“ etc. I, p. 424 sq.

[970]) cfr. Cicero „N. D.“ cum alibi, tum II, 15 fin.

„Quare cum in aethere astra gignantur, consentaneum est, in iis sensum inesse et intelligentiam: ex quo efficitur, in deorum numero astra esse ducenda“.

quod idem *τὸ κατὰ ταὐτὰ εἶδος ἔχον* p. 52 A appellatur *ἀγέννητον*, p. 37 D *αἰώνιον* („*ἡ μὲν οὖν τοῦ ζῴου φύσις ἐτύγχανε οὖσα αἰώνιος*"), p. 48 E *νοητόν*.

Iam vero quid ego de origine disceptem? quid porro argumenter, quâ de re nemo dubitare possit? An hoc dubitabit quisquam, quin auctor l. *εἶδος ἀγέννατον καὶ αἰώνιον καὶ νοατόν*, i. e. ideas, a Platone petierit? at ante testata res est; an, quin vox *εἰκών*, cui iterum hoc loco vis subest *παραδείγματος*, hac vi primi demum et ante et post secundique p. Chr. n. saeculi sit, itemque verbum *μετενδύεσθαι*? at hoc quoque satis exploratum videbitur. Quid igitur exspectas amplius? possumne rem magis iudicatam afferre, magis reum condemnatum adducere?

Quem locum tractamus — p. 104 C. „*εἰ δέ κά τις σκληρός* usque p. 105 A *νοατῷ*", is partim a Platonis Timaeo quidem, non peraeque a sermonibus reliquis, discrepat, concinit partim. Quid ergo est? Auctor l. illa assumpsit aut ex aliis sermonibus Platonis aut e Panaetii commentario in Timaeum, non dico de Posidonii, neque de epitome illâ Posidonii „*ὡς χρὴ τρέφεσθαι καὶ παιδεύεσθαι*" *κτλ.* — nulla enim hîc, Posidonii similis, superstitio —, haec surripuit aut e Platonis Timaeo ipso aut ex eodem illo Panaetii commentario, et utrumque quidem multo postquam Plato supremum diem obiit.

Et quoniam satis de re dictum est, nunc de rerum nominibus dicam, Platoni inusitatis.

„*νέρτεροι*" (p. 104 D), vox poëtarum propria, — cfr. lex. Steph. —, quos haud scio an respiciat Plutarchus II, 1008, A, certe Porphyrius apud Eusebium „Pr. Ev." IV, 146, C (vol. 1, p. 172, v. 24 Dindorf.), „*νερτέριοι*" quidem scribens secundum oraculi cuiusdam versum, qui laudatur ibidem IV, 145, D (vol. 1, p. 172, v. 2 Dindorf.)

Nomen „*ἐναγής*" (p. 104 D) Platonis aequalium quidem in usu erat (cfr. lex. Steph.), post in illo Heracliti „Alleg. Homer." cap. 1, p. 2, v. 9 Schow. („*λόγοι* quidem *ἐναγεῖς*"), cap. 2, p. 4, v. 2 Schow. („*μῦθοι ἐναγεῖς*"), Josephi „A. J." VII, 9, 4, IX, 10, 4, Plutarchi I, 32, A, 84, B, C, F, 309, A, 406, A, 767, B, 834, D, II, 304, F, 729, F, 778, E, Artemidori „Oneirocr." II, cap. 20 (vol. 1, p. 173, v. 11 Reiff.),

Aelii Aristidis vol. 1, p. 840, v. 4 ab imo, Dindorf, Pollucis I. 21 et 32, Clementis Alex. „τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος"; § 1 (vol. 3, p. 321, v. 6 ab imo, Klotz), „Strom." VII, cap. 4, § 26 (vol. 3, p. 224, v. 7 Kl.), „Protrept." cap. 2, § 23 (vol. 1, p. 28, v. 24 Kl.) cap. 10, § 89 (vol. 1, p. 76, v. 9 Klotz), Dionis Cassii LIII, 17 ultra med. (T. I, p. 712, 49 Reimar.), Alciphronis „epist." III, 54 extr. (p. 65, v. 9 ab imo, Mein.).

„ὑγιάζεν" (p. 104 D) illud vi intransitivâ obvium apud Hippocratem „μοχλικόν" 3 extr. (T. IV, p. 346, v. 2 ab imo, Littré), transitivâ, sicut in libello, apud eundem „ἀφορισμοί" sect. VI, 8 (T. IV, p. 564, v. ult. L.) sect. VII, 82 (T. IV, p. 606, v. 4 L.), apud auctorem „Κοακῶν προγνωσίων", (qui dicitur quidem fuisse etiam ante Hippocratem), 381 (T. V, p. 666, v. 2 L.) 422 (T. V, p. 678, v. 2 ab imo, L.) 467 (T. V, p. 688, v. 8 Littré), Platonis non est, verumenimvero Aristotelis „de caelo" I, 8, 277, A, 16 et 19, IV, 3, 310, B, 17, sq., p. 311, A, 9, IV, 4, 312, A, 20, „de gener. an." I, 18, 725, A, 14, „Met." I, 1, 981, A, 18, alibi, Ps. Aristotelis „Probl." I, 2, 859, A, 4, I, 36, 863, A, 31, I, 44, 864, B, 29, Theophrasti „H. Pl." VI, 3, 6 extr., „C. Pl." V, 16, 3 Schneider, Hellenistarum V. T. (cfr. Schleusner), Polybii III, 70, 5, Diodori Sic. I, 25 ultra med. (T. I, p. 31, v. 14 L. Dindorf, ed. Lips. 1826) XVII, 112 extr. (T. III, p. 215, v. 36), Philonis J. „quod det. potiori insid." § 13 extr. (I, 200 in. M.), medicorum Hippocrateorum „ἐπιδημιῶν" VI, sect. 8, 4 (T. V, p. 344, v. 3 Littré), „περὶ τέχνης" 4 med., 5 in. et med. et ultra med., 6 ultra med. (T. VI, v. 11 sq., v. 2 ab imo, p. 8, v. 7 sq. v. 15, p. 10, v. 9 L.), „περὶ διαίτης" III, 67 extr. (T. VI, p. 592 L.), „περὶ νούσων" II, 1 ultra med. (T. VII, p. 8, v. 9 L.) II, 54 ultra med. (T. VII, p. 84, v. 11 L.) II, 58 med. (T. VII, p. 90, v. 8 ab imo, L.), „γυναικείων" I, 63 ultra med. (T. VIII, p. 130, v. 3 L.) II, 119 extr. (T. VIII, p. 260, v. 5 ab imo, L.), „προῤῥητικόν" II, 22, med. (T. IX, p. 50, v. 8 ab imo, L.) II, 40 (T. IX, p. 98, v. 3 ab imo), „περὶ κρισίων" 4 (T. IX, p. 276, v. 6 ab imo, L.) 40 fin. (p. 290, v. 1), „ἐπιστολή" 11 (Ἀβδηριτῶν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ χαίρειν") ultra med. (T. IX, p. 328, v. 8 Littré), Aretaei Capp. p. 84, v. 6 sq., p. 135, v. 11, p. 210, v. 4 Ermerins,

Archigenis apud Galenum vol. 12, p. 822 et p. 662 Kühn, Cassii iatrosophistae „Probl.“ 3 (p. 146, v. 13 Ideler) „Probl.“ 15 (p. 150, v. 15), Ps. Galeni „*εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός*“ cap. 5 med. (vol. 14, p. 685, v. 11 Kühn) cap. 8 (p. 694, v. 4 ab imo, Kühn) Galeni ipsius passim, Sexti Empirici „Hypot.“ I, 71 (p. 17, v. 26 Bekker), „adv. Math.“ XI, 201 bis (p. 585, v. 9 sq. Bekker) aliorumque, philosophi Alexandri Aphr. „*περὶ ψυχῆς*“ I, fol. 141, B, 16, II, fol. 142, B, 18, fol. 160, B, 19, et Ps. Alexandri „Probl.“ I, 142 (p. 48, v. 17 sq. Ideler), „*περὶ πυρετῶν*“ cap. 24 (p. 97, v. 3 Ideler), ecclesiastici denique Clementis Alex. „Strom.“ I, cap. 9, § 43 (vol. 2, p. 32, v. 29 Klotz), „Protrept.“ cap. 10, § 109 (vol. 1, p. 90, v. 4 Klotz).

Vox „*μετενδύεσθαι*“ (p. 104 D) semel, quod sciam, apud Plutarchum exstat II, 916, C; genere activo utitur Strabo XVII, cap. 1, § 43 med. (C. 814 haud longe ab in.) — vol. 3, p. 389, v. 2 Kramer —, Josephus „vita“ cap. 28 med., Dio Cassius XLVI, 39 (p. 478, v. 32 Reimar.), Lucianus „Nekyom.“ 16 ante med. (III, p. 20, v. 11 ed. Bip. 1790).

De voce „*σκᾶνος*“ (p. 104, D) supra p. 270 diximus.

Poëtarum illud et Xenophontis „*μιαιφόνος*“ (p. 104 E) Plato non admisit, admisit Aristoteles „Rhetor.“ II, 9, 1386, B, 28 et „Eth. Nicom.„ *κ'*, 7, 1177, B, 10, admiserunt septuaginta interpretes V. T. (cfr. Schleusner), non respuit Plutarchus I, 292, D (II, 995, C, 996, E „*τὸ μιαιφόνον*“), Ptolemaeus „*τετράβιβλος*“ III, p. 159, v. 16, p. 165, v. 14 Oporin., Clemens Alex. „*τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος*“; § 42 (vol. 3, p. 354, v. 25 Klotz), Dio Cassius LXXVIII, 9 fin. (p. 1317, 80 Reimar.).

Vocis „*λάγνος*“ (p. 104 E), quam Hesychius vol. 3, p. 3, No. 58 Maur. Schmidt interpretatur his: „*ὁ αἰσχρὸς, περὶ πορνείαν ἐπτοημένος, πόρνος*“ (cui interpretationi praefero illam, quâ idem lexicographus ibidem No. 57 vocem „*λάγνης*“ [971]) illustrat:

---

[971]) quam formam „*λάγνης*“ teste Photio „Lex.“ p. 201, 14: „*λάγνης, οὐ λάγνος ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν λέγεται*“ Atticistae praeoptasse dicuntur (cfr. Alciphronis „epistolae“ p. 91, v. 6 sqq. ab imo, Meineke), quo in numero auctor l. non fuit.

„καταφερὴς πρὸς τὰ ἀφροδίσια“ [972]) exemplum exstat Critiae apud Aelianum „V. H.“ X, 13, quem Critiam minorem esse existimant, triginta tyrannorum principem, exempla etiam aliorum, velut Anaxandridis Rhodii „fragm. com.“ III, p. 199, Aristotelis „H. A.“ VI, 21, 575, A, 20, 575, B, 30, 579, A, 5, Ps. Aristotelis „Probl.“ IV, 18, 878, B, 22, XXX, 1, 953, B, 33, alibi, Philonis J. „de somniis“ I, 15 (I, 634, M.), „de Josepho“ § 10 med. (II, 49 ultra med. M. „λαγνίστατος“), „de decalogo“ § 32 ultra in. (II, 207 extr. M. „λαγνίστερος“), „de spec. leg.“ contra moechos etc. § 2 ultra med. (II, 301 ultra in. M. „λαγνίστερος“) § 6 med. (II, 305 med. M, „λαγνίστατος“) § 8 in. (II, 307 in. M.), Aeliani „N. A.“ III, 16 prope extr. (vol. 1, p. 58, v. 21 Jacobs. „λάγνος“) VIII, 17, in. (vol. 1, p. 189, v. 27 „λάγνος“), Ptolemaei „τετράβιβλος“ III, p. 160, v. 4, p. 162, v. 2 ab imo, p. 164, v. 15, p. 171, v. 4 ab imo, p. 172, v. 9 Oporin., IV, p. 188, v. 2 ab imo, Oporin., Alciphronis „epist.“ I, 6 extr. (p. 6, v. 8 ab imo, Mein.), Sexti Empirici „Hypot.“ III, 24, p. 176 Bekker, Clementis Alex. „Strom.“ III, cap. 6, § 54 (vol. 2, p. 242, v. 30 Klotz) III, cap. 18, § 106 (vol. 2, p. 274, v. 23), „Protrept.“ cap. 2, § 14 (vol. 1, p. 15, v. 17 Kl. „λάγνος“), „Paedag.“ II, cap. 10, § 85 (vol. 1, p. 246, v. 18 Kl. „λαγνίστατος“) II, cap. 10, § 87 in. (vol. 1, p. 247, v. 9 Kl. „λαγνίστατος“) III, cap. 3, § 18 (vol. 1, p. 290, v. 25 Kl. „λάγνος“) III, cap. 3, § 21 (p. 293, v. 4 „τὸ λάγνον“) III, cap. 8, § 44 (vol. 1, p. 310, v. 14 Klotz „τὸ λάγνον“).

Nomen „ἄπρακτος“ (p. 104 E) notione otiosi exhibet Ps. Aristoteles „Probl.“ *ΙΘ*, 48, 922, B, 26 et Ps. Hippocrates „περὶ εὐσχημοσύνης“ 1 med. (T. IX, p. 226, v. 5 Littré), consuetudine trivit Polybius III, 81, 8, IV, 8, 9, V, 1, 7, V, 5, 7, alibi, tritum accepit PS. Archytas — cfr. Stobaeus „Floril.“ ed. Mein. „appendix ex cod. Ms. Florentino Parallelorum Sacrorum Jo. Damasceni“ II, 13, 120 (T. IV, p. 207, v. 17 Mein.), Philo J. „leg. alleg.“ I, § 10 med. (I, 48, med.

---

[972]) cfr. Pollux VI, 188: „ὁ δ' ἐπ' ἀφροδισίοις μαινόμενος λάγνης ἂν καὶ λάγνος ῥηθείη“ κτλ.

M.) II, 8 med. (I, 71 prope extr. M. bis) II, 17 fin. (I, 79 in. M.) III, § 4 ultra med. (I, 90 ultra in. M.) III, § 10 ultra med. et prope fin. (I, 94 M.), Plutarchus I, 265, C, 358, B, 616, D, 882, A, II, 42, D, 776, E, 792, B (de *βίῳ*), Arrianus „Epictet. Diss." I, 10 (p. 60, v. 12 Upt.) Aelianus „V. H." III, 17 extr., scholiasta quidam Aristophanis „ad nubes" v. 315 (p. 261, v. 2 ab imo, Godofr. Hermann), necnon medici primi et secundi tertiique p. Chr. n. saeculi, velut Aretaeus Capp. „*περὶ χρονίων παθῶν σημειωτικόν*" II, cap. 3 (p. 120, v. 7 Ermerins), cap. 5 (p. 125, v. 3 Ermer.) et medico-philosophus Sextus Empiricus „adv. Math." V, 20 (p. 731, v. 28 Bekker).

Vox „*συνδιακρίνειν*" (p. 104 E) non prorsus eâdem, simili tamen vi reperitur apud Aristotelem „*περὶ Ξενοφάνους*" 2 prope fin., p. 977, A, 4.

Vocabulum „*παλαμναῖος*" (p. 105), Aeschyleum illud et Sophocleum, Plato ab oratione solutâ exclusisse videtur, non excluserunt Xenophon „Cyrop." VIII, 7, 18, Hyperides (cfr. Harpocratio sub hac voce), Ps. Aristoteles „de mundo" cap. 7, p. 401, A, 23, Philo J. „*περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου*" § 11, fin. (527 med. M.), „de merc. meretr." § 4 ultra med. (II, 268 ultra med. M.), Plutarchus II, 418, B, fin., Clemens Alex. „Protrept." cap. 2, § 26, p. 22, v. 14 Klotz.

Nomen „*ἐπόπτης*" (p. 105) et ipsum Aeschyleum „Prom." 299 aliorumque poëtarum, velut Epicharmi (cfr. Clemens Alex. „Strom." V, cap. 14, § 101 fin. [vol. 3, p. 72, v. 11 Klotz] et Eusebius „Pr. Ev." XIII, 13, 25 [vol. 2, p. 203, v. 17 Dindorf]) et Pindari „Nem." IX, 5 in usu, Demosthenis erat „Philipp." I, cap. 9 med. (p. 47, v. 4 Reiske) — cfr. Pollux II, 58, — Stoïcorum (v. supra p. 582), Hellenistarum, velut auctoris libri Macc. secundi cap. 3, v. 29, cap. 7, v. 35 et Ps. Aristeae „hist. septuaginta interpretum" p. 7, v. 2 ed. Oxon. e theatro Sheld. 1698 et Philonis J. — cfr. fragm. ed. Lips. 1829, T. VI, p. 181, v. 15 — et Josephi apud Eusebium „Pr. Ev." VIII, 8, 21 (vol. 1, p. 423, v. 17 Dindorf), Plutarchi I, 202, E, 603, C, Arriani „Epictet. Diss." III, 11 fin. (p. 403,

v. 13 Upt.), Pollucis III, 140, VIII, 84, Artemidori „Oneirocr.“ I, cap. 70 (p. 259, v. 8 Reiff.), Dionis Cassii XLI, 33 (p. 284, 5 Reimar.), Herodiani „Hist.“ I, 17, 2 Wolf., Clementis Alex. „Paedag.“ II, cap. 12, § 118 (vol. 1, p. 269, v. 1 Klotz) II, cap. 12, § 129 (vol. 1, p. 276, v. 2 Klotz), Sexti Empirici „adv. Math.“ IX, 16 (p. 394, v. 11 Bekker), Porphyrii denique „epistola ad Marcellum“ cap. 21 (T. IV, p. 386 ed. Mai l. l. „*ἀγαθοί δαίμονες ἐπόπται τῶν πραττομένων*“ — cfr. cap. 12 (p. 374).

De voce „*εἰκών*“ dictum supra est p. 266.

Haec habui de utriusque Timaei et rerum et verborum concentu et discrepantiâ, quae dicerem: iam enim, spisse quidem atque vix, ad exitum pervenimus.

Quâ quaestione nostrâ satis esse arbitror demonstratum, libellum non esse Timaei Locri, sed falsarii cuiusdam, qui maiorem placitorum partem e Platonis Timaeo expresserit — ut plurimum recte, perperam interdum tum sciens tum insciens, conflaverit minorem ex aliis Platonis sermonibus aut e Panaetii (Posidoniive) commentario in Plat. Timaeum et e Posidonii „*ἐπιτομῇ τῶν ὑπὸ Πλάτωνος εἰρημένων, ὡς χρὴ τρέφεσθαι καὶ παιδεύεσθαι τοὺς παῖδας ὑπὲρ τοῦ τὸ παθητικόν τε καὶ ἄλογον τῆς ψυχῆς σύμμετρον ἀποφαίνεσθαι ταῖς κινήσεσι καὶ τοῖς τοῦ λόγου προςτάγμασι εὐπειθές*“, — quam Posidonius incluserat suo ipsius primo *περὶ παθῶν* libro ex Aristotelis, Peripateticorum, Stoïcorum — inprimis e Panaetii duobus „*περὶ καθηκόντων*“ libris Posidoniique „*περὶ θεῶν*“ et „*περὶ παθῶν*“, *περὶ ἀρετῶν*“ et „*περὶ τελῶν*“, atque, e medicorum, nescio an Pneumaticorum, doctrinis, quibus hîc illic adsperserit sua.

Atque etiam — more verborum testimoniisque veterum — illud planum factum est, susceptam hanc culpam esse non ante Panaetii aetatem nec post Nicomachi Geraseni, dubito an exeunte primo secundove ineunte p. Chr. n. saeculo. Deprehensus enim mos verborum non solum secundi exeuntis et primi a. Chr. n. saeculi, et primi post, quo referenda vocabula haec:

„*ἀλειπτικά*“ p. 104 A (—, Metrodorus Scepsius, Philo J., Arrianus, Clemens Alex.)

„ἀναμάττεσθαι“ = exprimi p. 94 A (—, Philo J., Aelius Aristides, Alexander Aphr., Clemens Alex., Sextus Empiricus)

„ἀντεπιφέρεν“ p. 102 A (—, Philo J., Andromachus, Creticus)

„ἀντικαταλαμβάνεν“ p. 102 D (Philo J., Dio Cassius)

„ἀπαρεγχείρητος“ p. 95 A (—, Diodorus Sic., Josephus, Arrianus, Clemens Alex.)

„ἀπεργάζεν“ p. 99 D (—, Archigenes? apud Ps. Rufum Ephesium, Anonymus in Crameri Anecdotis Oxon. — „ἐργάζειν“ Ps. Hippocrates)

„ἀπογένναμα“ p. 94 B (—, Aelianus, Tatianus)

„ἀπόχυμα“ p. 100 A (—, Dioscorides, Archigenes, Galenus)

„διαστατικός“ p. 100 E (—, Plutarchus, Apollonius Dyscolus, Diogenes Laërtius)

„εἰκών“ = παράδειγμα p. 99 D, p. 105 A (—, Ps. Pythagorei, Plutarchus, Nicomachus Gerasenus)

„ἐναέριος“ p. 101 C (—, Plutarchus, Pollux, Galenus, Lucianus, Origenes, Iamblichus)

„ἐπάρδεν“ p. 102 B (—, Maccab. IV, Heraclitus „Alleg. Homer“, Arrianus, Aelianus, Galenus, Lucianus)

„εὐπείθεια“ p. 104 B (—, Maccab. IV, Philo J., Strabo, Plutarchus, Arrianus, Aelius Aristides, Galenus)

„ἰσοδυναμία“ p. 95 B (—, nescio an Posidonius, certe scholiasta Dionysii Thracis, Ptolemaeus, Apollonius Dyscolus)

„μετενδύεσθαι“ p. 104 D (—, Strabo, Josephus, Plutarchus, Lucianus, Dio Cassius)

„νεῦσις“ p. 100 D (—, Plutarchus, Galenus, Alexander Aphr., Plotinus, sed vide ne iam Arcesilaus (315—240 a. Chr. n.)

„ξυναρμογά“ p. 95 B (—, Neopythagorei, Plutarchus, Theo Smyrnaeus, Claudius Ptolemaeus, Heliodorus med.)

„ὁμοδρομεῖν“ p. 97 A (—, Plutarchus, Maximus „περὶ καταρχῶν“)

„συμπεριδινέεσθαι“ p. 96 D (—, Dionysius episcopus Alex., Achilles Tatius; non, opinor, Epicurus vel ante hunc Atomici, contra quos omnes disputat Dionysius l. l. (cfr. Eusebius „Pr. Ev.“ XIV, 25, 22 (vol. 2, p. 327, v. 22 sqq. Dindorf.) XIV, 23, 17 (vol. 2, p. 320, v. 30 Dindorf.)

„τονοῦν“ p. 103 E (—, Philo J., Agathinus Pneumaticus, Archigenes, Josephus, Plutarchus, Nicomachus Gerasenus, Herodotus med., Soranus, Galenus, Ps. Galenus)

„χυλοῦσθαι“ p. 101 A (Ps. Hippocrates, Dioscorides, Damocrates, Ps. Galenus)

(adde huc de vocibus poëtarum, quae non ante illa tempora oratione solutâ susceptae esse videntur:

„ποθέρπειν“ p. 97 C (Ps. Hippocrates, Josephus, Aelianus, Lucianus)

„σταδαῖος“ p. 98 C (—, Themistius, quarti p. Chr. n. saeculi philosophus „Or.“ 23, p. 298 A)

„νέρτεροι“ p. 104 D (—, Porphyrius, tertii p. Chr. n. saeculi philosophus de scholâ Plotini))

sed etiam ille mos, qui invaluisse videtur exeunte primo demum secundoque ineunte, cuius vide ne sint *ἁμιτετράγωνον* et *ἐφάρμοσις*, — quas Iamblichus haud scio an susceperit a Nicomacho Geraseno, Nicomachus (*ἁμιτετράγωνον* saltem) a Ps. Timaeo, qui p. 98 B extr. ipse se huius vocis parentem designat —, nomen *ἀνισόπλευρος* receptum a Nicomacho Ger., *νώτιος* ab Alexandro Aphr., *ἀπογέννημα* ab Aeliano et Tatiano.

Veniamus nunc ad eam huius quaestionis partem, quae ad formam libelli pertinet.

De forma tria sunt, quae quaerantur: unum, qui sit libelli quasi color, alterum, disserendi ratio, tertium, quo genere linguae utatur auctor sive quâ specie dialecti Doriac.

Atque illud primum, qui sit libelli quasi color, quâtenus a dialecto separatus considerari potest, supra — et id quidem necessario — fere absolvimus.

Absolutum fere arbitror, quoniam consuetudo verborum explorata satis est.

Nam quid attinet, de genere dicendi explicare atque etiam de luminibus sententiarum, cum et omnis adempta nobis sit facultas comparandi opera veterum Pythagoreorum, quorum ne unum quidem exstat integrum et genuinum, neque aditum nobis patefecerit Dionysius Halicarnassensis, qui in censurâ suâ veterum scriptorum („*τῶν ἀρχ. ἐξέτασις*“ p. 70, 30 ed. Sylb.) haec tradidit:

„*Τῶν φιλοσόφων δ' ἀναγνωστέον τούς τε Πυθαγορικοὺς τῆς σεμνότητος καὶ τῶν ἠθῶν καὶ τῶν δογμάτων ἕνεκεν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπαγγελίας· μεγαλοπρεπεῖς γὰρ τῇ λέξει καὶ ποιητικοὶ καὶ οὐδὲ παραλείπουσι τὴν σαφήνειαν, ἀλλά κεκραμένῃ τῇ διαλέκτῳ χρώμενοι*" *κτλ.*

Quosnam enim ille dixerit Pythagoreos, ambigitur. Philolaumne? Fieri vix potuit. Nam facile eius sententiam, si velim persequi, sit vera secusne, metiens solo Philolai genere dicendi, iacere ostendam. An Archytam? Nescio.

Sed fac, vere iudicasse Dionysium, hocine eius iudicium ad dictionem auctoris l. conveniet?

Et etiam et non respondeo.

Do quidem esse, quantumvis pressam, tamen ut plurimum perspicuam orationem, expeditam et perfacile currentem, necnon poëtarum floribus ornatam et suco tinctam Pythagorico, sed ita, ut palaestrice spatiari in xysto auctori liceat, non ab Olympiis coronam petat: nego enim, grandem, splendidam, rhetorum pompâ abundantem et maiestate verborum. Potius tenuis auctor libelli, acutus, nonnulla dilucidiora quam Plato, perraro ampliora faciens, subtili quâdam et pressâ oratione limatus, leviter etiam ornatus.

Et vero difficile est, eundem et perornatum esse et perbrevem.

Perbrevis enim est, nec, quae edidit, commentationem dixerim, sed quasi capita rerum et commentationis commentarium paullo plenius.

Quid ergo est? Dionysius Halicarnassensis si vere iudicat et de veteribus quidem Pythagoreis, auctor lib., qui eorundem similis esse voluit, callide quidem et vafre eos studuit imitari, nec tamen eo usque, quo voluit, pervēnit; sin falso, non multo secus iudicamus, auctorem imitatum eos esse, quantum potuerit.

Disserendi autem ratio — nam ea proxima quaeritur — veri philosophi, si nostratium regulâ metiamur, non est. Nihil enim hîc loci datum aut inductioni aut constructioni aut tertiae cuidam rationi ex his commixtae, sed — quae fuit ratio veterum illorum, de quibus unus informatur, Pythagoreorum —, singulae

sentientiae dogmatice pronuntiatae inter se asseruntur,[973]) et hîc quidem modo obliquâ oratione, modo rectâ:

Inde ex initii „Τίμαιος ὁ Λοκρὸς τάδε ἔφα“· verbo ἔφα apta pendent cetera usque ad p. 94 A: „ταύταν δὲ τὰν ὕλαν ἀΐδιον μὲν ἔφα, οὐ μὰν ἀκίνατον“, ubi rediit illud ἔφα.

Quod ipsum dominatur in parvulam quandam propositionem usque ad p. 94 B, ubi interpositam invenies alienam appellationem oratione rectâ:

„ποταγορεύοντι δὲ τὰν ὕλαν τόπον καὶ χώραν“,

quâ de ipsâ aliisque post viderimus.

Deinceps p. 94 B sequitur enuntiatio variae orationis structurae. Namque partim collibitum auctori est, uti rectâ:

„δύο ὦν αἵδε ἀρχαὶ ἐναντίαι, ἃν τὸ μὲν εἶδος λόγον ἔχει ἄῤῥενός τε καὶ πατρός, ἁ δ' ὕλα θήλεός τε καὶ ματέρος“,

partim obliquâ:

„τρίτα δ' εἶμεν τὰ ἐκ τούτων ἔκγονα“.

Retinetur obliqua usque ad p. 94 C, ubi iterum commutatur rectâ:

„πρὶν ὦν ὠρανὸν γενέσθαι, λόγῳ ἤστην ἰδέα τε καὶ ὕλα καὶ ὁ θεὸς δαμιουργὸς τῶ βελτίονος“.

Servatur recta, dum p. 98 B rursus variatur obliquâ:

„τὸ γὰρ τετράγωνον ἐκ τουτέω, ἐκ τεττόρων ἁμιτετραγώνων συντιθέμενον, ἐκ δὲ τῶ τετραγώνω γεννᾶσθαι τὸν κύβον“ κτλ.

Ceterum p. 97 C denuo inculcata aliorum sententia:

„χρόνω δὲ τὰ μέρεα τάςδε τὰς περιόδως λέγοντι“

et p. 97 D Timaeus Locrus ex suâ aliorumque personâ inducitur dicens:

„εἰκὼν δέ ἐστι τῶ ἀγεννάτω χρόνω, ὃν αἰῶνα ποταγορεύομες“ —, de quibus alio loco plura.

Post a p. 98 C: „καττοῦτο δὲ κτλ.“ redintegratur recta, dum eam p. 100 A iterum excipit obliqua:

„τοῦ δὲ σώματος ἀρχὰν μὲν καὶ ῥίζαν μυελῶ εἶμεν ἐγκέ-

---

[973]) Illa vero ratio, quâ iste Platonis Timaeum et circumscripserit et interpolaverit, cuiusmodi sit, artificiosa necne, non dicam hoc loco. Est alius mihi locus ad hoc demonstrandum reservatus.

φαλον, ἐν ᾧ ἁ ἀγεμονία· ἀπὸ δὲ τοῦτο οἷον ἀπόχυμα ῥεῖν διὰ τῶν νωτίων σπονδύλων τὸ λοιπὸν, ἐξ ὧ εἰς σπέρμα καὶ γόνον μερίζεσθαι",

quam tamen ipsam rectâ „*ἐν ᾧ ἁ ἀγεμονία*" vides incisam, et ita quidem, ut unius eiusdemque comprehensionis primaria sententia illâ, hâc vestiatur secundaria.

Item p. 100 B in uno eodemque verborum ambitu alterna oratio, et id quidem in sententiis ambabus primariis:

„*ὀστέα δὲ μυελῶν περιφράγματα. τουτέων δὲ σκέπαν μὲν τὰν σάρκα καὶ προκάλυμμα, συνδέσμοις δὲ ποττὰν κίνασιν συνᾶψε τὰ ἄρθρα*",

quae recta illico vertit in contrariam si non illis

„*τῶν δὲ ἐντοσθίων τὰ μὲν τροφᾶς χάριν, τὰ δὲ σωτηρίας*"

at certe his:

„*κινασίων δὲ τῶν ἀπὸ τῶν ἐκτὸς τὰς μὲν ἀναδιδομένας ἐς τὸν φρονέοντα τόπον αἰσθήσιας εἶμεν, τὰς δ' ὑπ' ἀντίλαψιν μὴ πιπτοίσας ἀνεπαισθήτως*" κτλ.

Quae posteaquam locum cessit paullisper rectae p. 100 C:

„*ὁκόσαι μὲν ὦν ἐξίσταντι τὰν φύσιν, ἀλγειναί ἐντι· ὁκόσαι δὲ ἀποκαθίσταντι ἐς αὐτὰν, ἁδοναὶ ὀνυμαίνονται*",

ad tempus restituitur ibidem:

„*τᾶν δ' αἰσθησίων τὰν μὲν ὄψιν ἁμὶν τὸν θεὸν ἀνάψαι εἰς θέαν τῶν ὠρανίων καὶ ἐπιστάμας ἀνάλαψιν*",

sed ita, ut subsequens sententia „coordinata" iam efferatur rectâ: *τὰν δ' ἀκουὰν λόγων καὶ μελῶν ἀντιλαπτικὰν ἔφυσεν, ἇς στερισκόμενος ἐκ γενέσιος ὁ ἄνθρωπος οὐδὲ λόγον ἔτι προέσθαι δυνάσεται*"·

cui loco adiungitur placitum alienum quidem, sed auctori probatum:

„*διὸ καὶ συγγενεστάταν τῷ λόγῳ ταύταν τὰν αἴσθασίν φαντι εἶμεν*".

Iam recta locum obtinet, obliquâ bis tantum interiectâ, semel p. 101 A:

„*διὰ γὰρ στενῶν πόρων διαδεῖσθαι, στεῤῥοτέρων ὄντων ἢ ὡς συνάγεσθαι καὶ διΐστασθαι, σάψεσι δὲ καὶ πέψεσι γᾶς τε καὶ γεοειδέων εὐώδεά τε καὶ δυςώδεα εἶμεν*"

et iterum p. 101 C:

„Τρέφεσθαι δὲ τὸ σκᾶνος τῶν ἐναερίων ζώων καὶ συνέχεσθαι τὰς μὲν τροφᾶς διαδιδομένας διὰ τῶν φλεβῶν εἰς ὅλον τὸν ὄγκον κατ' ἐπιῤῥοὰν, οἷον δι' ὀχετῶν ἀγομένας καὶ ἀρδομένας ὑπὸ τῶ πνεύματος“,

ubi subito in locum reponitur recta:

„ὃ διαχεῖ αὐτὰν ἐπὶ τὰ πέρατα φέρον“.

Inde usque ad finem merum verbum finitum.

Non ignoro quidem, quam more veterum Graecorum facile oratio obliqua mutetur in rectam, minus saepe vice versâ, sed num tanta eorum fuerit structurae varietas, quantam hîc in membris eiusdem verborum circuitûs, eiusdem etiam ordinis, ter deprehendimus, vehementer addubitaverim. Illud saltem meo iure censuerim, mirificam vicissitudinem istam, non tam quâ obliqua praecipitat in rectam, quam quâ recta in obliquam, per nullum opus veterum Graecorum esse e voce quâdam dicendi, in limine positâ, nunc observatâ nunc neglectâ.

Traduntur similia nostri exordia tum philosophorum, velut Democriti apud Sextum Empiricum[974]) „adv. Math.“ VII, p. 168 E:

„λέγω τάδε περὶ τῶν ξυμπάντων“·

et quod melius etiam huc quadrat, medici philosophantis, Alcmaeonis Crotoniatae apud Diog. L. VIII, 83:

„Ἀλκμαίων Κρωτωνιάτης τάδε ἔλεξε, Πειρίθου υἱὸς, Βροντίνῳ καὶ Λέοντι καὶ Βαθύλλῳ“ —

tum rerum scriptorum, ut Hecataei apud Demetrium „de elocutione“ cap. 12:

„Ἑκαταῖος Μιλήσιος ὧδε μυθέεται“·

et Herodoti:

„Ἡροδότου Ἁλικαρνασσέος ἱστορίης ἀπόδεξις ἥδε, ὡς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται, μήτε“ κτλ. —

tum poëtarum, velut Susarionis:

„ἀκούετε δὴ λεώς, Σουσαρίων τάδε λέγει·[975])

At nemo homo a voce dicendi in fronte collocatâ duxisse et rexisse videtur cetera plurima.

---

[974]) cfr. Cicero „Acad.“ II, 23.

[975]) plenius apud unum de scholiastis Dionysii Thracis — cfr. Bekkeri Anecdota p. 748:

Laudo Herodotum, qui, posteaquam sibi illud scribendi initium sumpsit, orationem tertiâ personâ voluit progredi: „*Περσέων μέν νυν οἱ λόγιοι Φοίνικας αἰτίους φασὶ γενέσθαι τῆς διαφορῆς*“ *κτλ.*

Sic igitur existimo, auctorem lib., ut antiquitatem simularet, ingressum in rem esse hac ianuâ, quam ignoravit post introïtum solere claudi.

Nec tamen hoc possum negare, non sane ineptam, ut summarii, esse structuram.

Atque haec quidem hactenus.

Tertium erat propositum, ut e genere linguae specieque dialecti argumenta depromeremus. Id mihi ad hoc tempus reservandum putavi, quod argumenta inde petita nihil valerent, nisi aliis, ante erutis, sustentarentur.

Quaeritur, sitne Doris Italiotica. Nego.

Sed mihi hoc perarduum est demonstrare. Quibus enim testibus utar? Archytâ aliisque Pythagoreis? Eorum opera iniuriâ temporum perierunt. Inscriptionibus, litteris aliis, eâ dialecto compositis? A cognitione meâ remotissimae sunt.

Quo igitur me vertam? Rem tam gravem propter inopiam litterarum praetermittam? Non faciam. Utar teste. Quo? Ahrensio, homine cum doctissimo, tum diligentissimo, cuius auctoritate his in rebus ut plurimum licet confidere.

Hic in libro „de dialecto doricâ“ inscripto p. 23 disputat haec:

„Diu est, ex quo nonnulla istorum, ut Timaei librum, suppositicia esse inter omnes constat, de aliis dubitatum est; nuper Gruppius omnia, solis Philolai fragmentis exceptis, spuria iudicavit. Qui multo etiam confidentius eam sententiam pronuntiasset, si e dialecto argumentum petere potuisset. Tantum enim abest, ut Italiotica Doris, qualem

---

„ἀκούετε λεώς· Σουσαρίων λέγει τάδε,
„υἱὸς Φιλίνου, Μεγαρόθεν Τριποδίσκιος.
„κακὸν γυναῖκες· ἀλλ' ὅμως, ὦ δημόται,
„οὐκ ἔστιν οἰκεῖν οἰκίαν ἄνευ κακοῦ“.

exspectamus in Italorum eius aetatis libris, conspiciatur, ut non solum vulgares formae admixtae sint, sed etiam Lesbiacae et Ionicae et varia Doridis genera temere perturbata sint, postremo ut etiam hyperdoricae formae fictae sint, potissimum η contra Doridis leges in ᾱ mutato. Credibile est, multa eorum, quae contra dialectum peccata sunt, librariorum vel oscitantiae vel temeritati deberi; adeo ipsi editores dialecti perturbationes auxerunt" —

et p. 24:

„Neque tamen istorum ad Italioticam dialectum cognoscendam nullus est usus. Nam qui antiquis Pythagoreis libros vel epistolas supposuerunt, dialecti cognitionem aliquam e genuinis scriptis hausisse videntur, cum haud raro etiam reconditiorem Italioticae Doridis usum imitati sint."

Quae omnia ad nostrum quoque libellum apte referri, credo. Huc adde mirabilem istam inconstantiam, quâ in libello modo „ἀπαρεγχείρητος" p. 94 E scribitur, modo „δυςκίνατος" p. 98 C, modo „ἀκήρατος" et „κῆρες", p. 95 B, modo „κᾶρες" p. 102 B, modo „ἁμιτετράγωνον" p. 98 B (bis), C, modo „ἡμιτετράγωνον" p. 98 A, B et C, „ἀνισότης" p. 99 B, „ἰσότας" p. 102 B, persaepe „νοατός" p. 105 A, alibi, semel „ἀνόητος" p. 104 E, „σκληρός" p. 100 D, „σκλαρός" p. 104 C, — „μόνος" p. 98 B, C, „μῶνος" p. 95 D, „οὐσᾶν" p. 96 B, „ἐασᾶν" p. 97 C, ut plurimum „τῶ" p. 94 C sqq., alibi, semel „τοῦ" p. 100 A, ibidem „ἐξ ὧ", sed p. 101 A „οὗ" (neutr.), semel „ἐκ μέσου" p. 95 D, semel „ἀπὸ τῶ μέσω" p. 100 D, plerumque „ἁλίω" p. 97 A, p. 99 E, alibi, semel „ἁλίου" p. 97 A itemque „μυελῶ" p. 100 A, et „μυελοῦ" p. 102 D, modo „κενῶ" p. 101 E, modo „κενοῦ" p. 101 D, vel, si altera tibi loco κενοῦ magis placet codicum scriptura „κενεῶ", modo dorice, modo ionice-dorice —, modo „ὄν" p. 95 C, D et „ὄντα" (neutr.) p. 94 B, p. 96 C, modo „ἐόν" p. 98 E et „ἐόντος" p. 101 D, hîc „τούτω" (Gen. neutr.) p. 100 E, illîc p. 98 B, „τουτέω" (Genit. neutr.), et numero plurali p. 101 C τούτων (neutr.), sed p. 95 B, p. 97 E, p. 100 B „τουτέων" (neutr.), pariterque generis feminini semel „τούτων" p. 94 B, sexies „τουτέων" p. 93 A et B, p. 95 E, p. 97 C, p. 102 B, p. 103 D —, bis „δυνάμεις" (Acc.) p. 93 A et p. 96 A,

bis „δυνάμιας" p. 100 D et p. 104 A, quinquiesdecies „ἐντί" p. 93 B, p. 95 B, p. 96 A, C, E (bis), p. 97 E, p. 98 B, p. 99 A (bis) p. 101 E fin., p. 102 D (bis), E, p. 103 A, terdecies Pindaricum illud „ἐστί" p. 94 D, E (bis), p. 95 A, p. 97 D, E, p. 98 A (ter), B, C, p. 99 B, p. 100 E.

Quam si auctori assignabis, non librariis, alienam ferri ab isto personam arbitrabere.

Nunc vero, quoniam de origine libelli diiudicatum iam est, licebit de consilio causisque auctoris personati, de loco, quo scripserit vel emiserit libellum, de tempore — siquid accuratius extricari poterit —, de auctore ipso disserere.

Ac primum quidem de causis consilioque perquam diligenter videndum est.

Qui de consilio auctoris iam quaesivisse videntur, eorum in diversum sententiae tendunt.

Socheri [976]) quidem opinione nae iste longe aberat, ut fraude quemquam falleret, immo vero omni culpâ vacuus summarium sibi fecit Platonis Timaei.

Adsentitur Sochero Gelderus, qui in editione libelli p. 9: „Nostram — inquit — sententiam si quaeras, libelli auctorem sibi epitomen fecisse opinor Timaei Platonici, quam ad usum suum conferret."

Quamquam secum ipse hic pugnat. In adnotationibus enim p. 43 de titulo libelli, quem codex Parisiensis A exhibeat: „τοῦ Πλάτωνος Τιμαίω περὶ κόσμω καὶ φύσιος" cum alia tum haec disputat:

„ab ipso auctore haec inscriptio MS. A scribi non potuit, quae fraudem auctoris detexisset, nec vero confirmasset".

Quâ istum in culpâ fraudis esse, Henricus Ritter, [977]) Mar-

---

[976]) Socher „über Platons Schriften" p. 160.

[977]) „Gesch. der pyth. Philos." p. 72, not. 3:

„Wenn es höchst wahrscheinlich ist, dass die Schrift über die Weltseele absichtlich dem Timaeus untergeschoben sei, so kann ich mich dagegen nicht überreden, dass die Schrift unter des Okellos Namen ein Machwerk sei, das man den Pythagoreern habe unterschieben wollen".

tinus,[978]) Eduardus Zeller,[979]) Franciscus Susemihl,[980]) alii partim verisimillimum putaverunt, partim etiam exploratum.

Mihi, ut dubitem, non relinquitur.

Scitum est enim, auctorem non modo in angustum coëgisse Platonis Timaeum, sed interdum adulterasse etiam et de industriâ quidem — reminiscere v. c. *τὸ χυτόν* (p. 99 C extr.) aquae genus apud alterum, apud alterum terrae —, atque inculcasse compilatam Aristotelis, Peripateticorum, Academicorum, Stoïcorum, medicorum (Pneumaticorum) sapientiam: quod tantum abest a consilio officioque iusti epitomatoris, ut nihil magis iisdem possit esse contrarium.

Huic certo stabilique argumento quae sint coniuncta, explicabo brevi.

Ac primum quidem illud ante oculos versatur, libellum dorice scriptum: id autem manifesto consilium frustrandi coarguit, nisi aut ipse Doriae gentis fuit eâque linguâ usus est, quae ipsi nata erat, aut exercitationis causâ scribere maluit dialecto doricâ.

Deinde auctor in exordio posuit:

„*Τίμαιος ὁ Λοκρὸς τάδε ἔφα·*“

non

„*Τίμαιος ὁ Λοκρὸς ἐν τῷ τοῦ Πλάτωνος διαλόγῳ τάδε ἔφα·*“

sed haec, quia leviora, urgere nolo.

Maiore ad persuadendum momento erit auctoris suspiciosus citandi modus.

Qui, exempli gratia, Platonis propriam materiae definitionem his laudat p. 94 A:

„*ποταγορεύοντι δὲ τὰν ὕλαν τόπον καὶ χώραν*“,

ubi debebat scribere „*ποταγορεύει*“ —, is profecto non id solum spectavit, ut in angustum cogeret Platonis Timaeum, nec porro id solum, ut illa definitio Timaei Locri fuisse crederetur, sed plus etiam.

Neque enim satis erit, habere istud, de quo diximus, bene cognitum fraudandi consilium et satis firme conceptum

---

[978]) „études sur le Timée“ Not. 207 p. 381 et Notice bibliogr. p. 399.

[979]) „Philos. der Gr.“ III, 2, p. 109, ed. II.

[980]) „griech. Prosaïker "Osiander et Schwab“ tom. 283, p. 946.

animo atque comprehensum, sed illud quoque intelligendum est, quantopere auctoris interfuerit, vindicare et Platonis praecepta primaria et aliorum alia non uni Timaeo Locro, sed aequaliter aequalibus etiam eiusdem disciplinae.

Cui rei ut fidem faciamus, afferendi nobis sunt reliqui quoque loci, quibus auctor aliorum sententias laudat.

Sunt autem hi:

p. 94 A „τοιοῦτον γάρ τι τὰν ἰδέαν λέγεσθαί τε καὶ νοῆσθαι“ —

„tale enim quiddam ideam appellari et intelligi“ (suppl. ut ab aliis, ita ab ipso i. e. ab eo, qui informatur, Timaeo Locro) —

p. 97 C „χρόνῳ δὲ τὰ μέρεα τάςδε τὰς περιόδως λέγοντι, ὃν ἐκόσμησεν ὁ θεὸς σὺν κόσμῳ“ —

p. 100 D „διὸ καὶ συγγενεστάταν τῷ λόγῳ ταύταν αἴσθασίν (sc. ἀκουὰν) φαντι εἶμεν“ —

ibidem denique „κάτω δὲ καὶ μέσον ταὐτόν φαντι“.

Quorum locorum tribus prioribus (quo numero comprehenditur ille p. 94 A: „ποταγορεύοντι κτλ.“).

Platonis placita de materiâ, de ideis, de tempore adiudicantur non cuivis uni ex populo, nec, ut videtur, e philosophis, sed nimirum scholae Pythagoreorum, itemque quarto sententia incerto auctore, quinto denique illa Aristotelis posteriorumque de summo et imo, cuius exstat quidem gemina apud Philolaum.

Adde huc etiam illos locos,[981]) quibus auctor Timaeum Locrum induxit dicentem personâ primâ, velut p. 104 D: „καὶ τἆλλα, ὅσα ἐπαινέω τὸν Ἰωνικὸν ποιητὰν ἐκ παλαιᾶς ποιεῦντα τὼς ἐναγέας“ —

et ibidem: „ὡς γὰρ τὰ σώματα νοσώδεσί ποκα ὑγιάζομες, αἴ κα μὴ εἴκῃ τοῖς ὑγιεινοτάτοις, οὕτω τὰς ψυχὰς ἀπείργομες ψευδέσι λόγοις, αἴ κα μὴ ἄγηται ἀλαθέσι“,

ubi incidit, ut auctor, omissâ imitatione Platonis Timaei,

---

[981]) Mitto illum (p. 96 C):

„τὸν δὲ γεννατὸν (sc. θεὸν) ὄψι ὁρέομες, κόσμον τε τόνδε καὶ τὰ μέρεα αὐτῶ, ὁκόσα ὠράνιά ἐντι“ —

unde nihil possit colligi —,

et hunc (p. 97 D):

„εἰκὼν δέ ἐστι τῶ ἀγεννάτω χρόνω, ὃν αἰῶνα ποταγορεύομες“,

unde nihil certi.

haec addiderit non sua quidem, sed convenientia eiusdem philosophi (Platonis, dico) placitis, in medio positis alibi:

concedes, evenire illinc, ut probare voluerit, et Timaeum Locrum et — opinor — eiusdem aetatis reliquos, qui a Pythagorâ fuerint, maiores fuisse superstitione non vulgi solum, sed — ut patebit, si rationem habueris loci insequentis „*λέγοιντο δ' ἂν κτλ.*" — eâ etiam, quam dixerim Pythagoricam.[982])

Satin' illa probabilia videntur an adsensum cohibebis ratus, auctorem, Timaei Locri personam male tuentem, dicta illa — cum quae efferat personâ primâ, tum quae in citando tertiâ — non de Timaei aequalibus accipi et sentiri voluisse, sed de sui ipsius?

Egomet vero negaverim, mentem isti tantopere excidisse, ut — quod fieri sine summâ temeritate non potuit — aetates perturbaverit personasque.

Sic, exclusâ hac sententiâ, illa valeat necesse est, id consulte et cogitate egisse auctorem, ut et Timaeo Locro Platonis aliorumque sapientiam vindicaret et totius Pythagoreorum scholae propria probaret nonnulla de alienis placitis gravissimis, quae familiam ducunt, velut illa Platonis de ideis et de materiâ.

Hanc ego isti si impono personam, non vereor, ne fallar.

Alia quaestio est, hocine consilium auctori causa fuerit, cur libellum conscriberet.

Potuisse, non nego. Fuerunt enim, qui crederent, Platonem, Aristotelem, alios, quae summa atque in omni genere optima haberent, ea surripuisse Pythagoreis.

Testem produco Porphyrium „vita pyth." p. 53:

„*πρὸς δὲ τούτοις τὸν Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλη, Σπεύσιππόν τε καὶ Ἀριστόξενον καὶ Ξενοκράτη, ὥς φασιν οἱ Πυθαγόρειοι* (qui tandem? Moderatusne an Apollonius Tyanensis an Neopythagorei Alexandri Polyhistoris?), *τὰ μὲν κάρπιμα σφετερίσασθαι διὰ βραχείας ἐπισκευῆς, τὰ δ' ἐπιπόλαια καὶ ἐλαφρὰ καὶ ὅσα πρὸς διασκευὴν καὶ χλευασμὸν τοῦ διδασκαλείου ὑπὸ τῶν βασκάνων ὕστερον συκοφαντούντων προβάλλεται συναγαγεῖν καὶ ὡς ἴδια τῆς αἱρέσεως καταχωρίσαι*" —

[982]) Numquid amplius eveniat, et e formâ quidem „*ὑγιάζομες*", post viderimus.

et, de Platone quidem solo, Numenium apud Eusebium „Pr. Ev." IX, 7, XIV, 5, 2, XIV, 7 sqq.

Quare quid mirum, si quem furta, quae credebantur, reposcere videmus?

Sed hoc satis non erit.

Iam amplius quaeritur, num, si haec reverâ isti causa fuit, fuerit sola.

Neque hoc temere negaverim, quamquam verisimilius videtur, adiunctam fuisse alteram.

Cum enim permagna praemia sunt, est forte causa peccandi. Namque quam post Aristoxeni aetatem iacere[983] videmus scientiam, non vitae religionisque disciplinam,[984] Pythagoreorum, haec eadem primo ante Chr. n. saeculo cum recreata se erexisset,[985] cumque exeunte saeculo a Iubâ II., eruditissimo illo rege Mauretaniae, Pythagorica — sicut ante eum et Alexandriae et Pergami a regibus aliis alia[986] — summâ cupiditate expeterentur, permagno venibat, quidquid sive verum sive callide versuteque fictum offerebatur.

Vere autem Pythagorica nulla fere aut perpauca saltem suberant. Quare exstitit, conflata lucro, infinita quaedam cupiditas substituendi commenticia.

Id, quaeso, e Davidii commentario cognoscite, in Aristotelis „categorias" facto, p. 28 A, v. 9 sqq. ed. acad. reg. Bor., ubi ille:

„*νοθεύονται γὰρ* — inquit — *τὰ βιβλία πενταχῶς·* . . . . . *Ἰοβάτους γὰρ τοῦ Λιβύων βασιλέως συνάγοντος τὰ Πυθαγόρου* (interpretor: Pythagorica)[987] . . . . *τινὲς καπηλείας*

---

[983]) In Magnâ quidem Graeciâ post etiam aliquamdiu sese sustentasse videtur philosophia Pythagorica — cfr. Zellerus III, 2, p. 68.

[984]) cfr. Zellerus III, 2, p. 67 sq.

[985]) cfr. Henricus Ritter „Gesch. der pyth. Philos." p. 74.

[986]) Simplicius „scholia in Aristotelem" p. 28, not. * ed. acad. reg. Bor. et Galenus „*Ἱπποκράτους περὶ φύσιος ἀνθρώπου βιβλίον ά καὶ Γαληνοῦ εἰς αὐτὸ ὑπόμνημα*" 52 (vol. 15, p. 105 Kühn), qui Galenus et per aetatem et per auctoritatem plus etiam valet.

[987]) Nihil enim Pythagoras ipse litteris mandatum reliquit testibus Plutarcho „*περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης ἢ ἀρετῆς*" I, 4: „*οὐδὲ Πυθαγόρας ἔγραψεν οὐδέν*", Aelio Aristide XLVI: „*ὑπὲρ τῶν τεττάρων*" (vol. 2, p. 386, v. 11 sqq.):

χάριν τὰ τυχόντα συγγράμματα λαμβάνοντες ἐκέδρουν καὶ ἔσηπον διὰ παραθέσεως νέων πυῤῥῶν, ἵνα σχοῖεν δῆθεν τὴν ἐκ τοῦ χρόνου ἀξιοπιστίαν“ κτλ.,

cui si plenam fidem habere nolis, non poteris tamen abrogare omnem.

Facit enim cum eo et Galenus et Simplicius (v. not. 986). qui in illas, quae hanc antecesserant, aetates, crimen contulerunt huiusmodi:

Galenus quidem „*πρὶν γὰρ τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τε καὶ Περγάμῳ γενέσθαι βασιλεῖς, ἐπὶ κτήσει παλαιῶν βιβλίων φιλοτιμηθέντας, οὐδέπω ψευδῶς ἐπεγέγραπτο σύγγραμμα. λαμβάνειν δὲ ἀρξαμένων μισθὸν τῶν κομιζόντων αὐτοῖς συγγράμματα παλαιοῦ τινος ἀνδρός, οὕτως ἤδη πολλὰ ψευδῶς ἐπιγράφοντες ἐκόμιζον*“ —,

Simplicius „*πολλὰ γὰρ ἐγράφη καὶ νόθια βιβλία κατ' ἐκεῖνον μάλιστα τὸν χρόνον, ὅτε πολλοὶ τῶν βασιλέων περὶ τὰς βιβλιοθήκας σπουδάζοντες πολλοῦ χρυσίου τὰ ἀπεξενωμένα ἐωνοῦντο*“.

De testimoniis veterum loquor; quid? res ipsa — dico ingentem illam, quae, ut hodie inter omnes constat, maximâ ex parte circa Chr. n. in lucem prodiit, librorum copiam pseudo-

---

„*καὶ Σωκράτης μὲν καὶ Πυθαγόρας οὐδ' αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἐν οἷς ἔζων, συνέγραψαν, ἀλλ' ἐφ' ἑαυτῶν ἐφιλοσόφουν*“,

Porphyrio „scholia in Aristot.“ p. 7, B, 10 ed. acad. reg. Bor.: „*οὐδὲ γὰρ κατέλιπε* (suppl. *Πυθαγόρας*) *συγγράμματα, ἀλλ' ὅπερ τοῖς ἄλλοις τὰ συγγράμματα, τοῦτο ἐκείνῳ οἱ μαθηταί*“ —

„vita pyth.“ 57:

„*Οὔτε γὰρ τοῦ Πυθαγόρου σύγγραμμα ἦν*“ *κτλ.*

Idemque post testantur Claudianus Mamertus „de statu animae“ II, 3:

„Pythagorae igitur, quia nihil ipse scriptitaverat“ etc.

et Davidius „in categorias“ cfr. „scholia in Aristot.“ ed. ac. reg. Bor. p. 28 A, 9 sqq.:

„*νοθεύονται γὰρ τὰ βιβλία πενταχῶς· ἢ γὰρ δι' εὐγνωμοσύνην μαθητῶν τὰ οἰκεῖα συγγράμματα τοῖς οἰκείοις διδασκάλοις ἀνατιθέντων, ὡς τὰ Πυθαγόρου καὶ Σωκράτους ἐπιγραφόμενα βιβλία, μὴ ὄντα Σωκράτους ἢ Πυθαγόρου, ἀλλὰ Σωκρατικῶν καὶ Πυθαγορικῶν*“ *κτλ.* — Reliqua tibi testimonia suppeditabit Zellerus I, p. 242, not. 1, ed. III.

pythagoricorum[988]) — nullamne tibi affert persuadendi necessitatem?

An existimas, ut apud Germanos comitatûs principis praecipuum sacramentum erat, sua quemque fortiter facta gloriae principis assignare,[989]) ita apud Graecos moris fuisse Neopythagoreorum, ut sua quisque gloriae Pythagorae tribueret vel veterum Pythagoreorum? Detur id tibi. Potes enim testimonium adhibere in hanc rem Iamblichi „de vitâ pyth." cap. 31 (p. 406, v. 11 sqq. Kiessl.): „καλὸν δὲ καὶ τὸ πάντα Πυθαγόρᾳ (intellige: Pythagorae et veteribus Pythagoreis) ἀνατιθέναι τε καὶ ἀποκαλεῖν καὶ μηδεμίαν περιποεῖσθαι δόξαν ἰδίαν ἀπὸ τῶν εὑρισκομένων, εἰ μή πού τι σπάνιον· πάνυ γὰρ δή τινές εἰσιν ὀλίγοι, ὧν ἴδια γνωρίζεται ὑπομνήματα" κτλ.

Sed num etiam erat una omnium causa? num sola haec una, nec cuiusquam altera quoque, spes lucri? Num aeque honestum putabant, subicere sua et, ut clamat libellus noster, subicere aliena? (Quodsi negare nolueris, indene fortasse natum illud, decere novos cedere sua antiquis, ut aliqua esset fraudi excusatio?) Num denique nemo homo, nisi Neopythagorei, veteribus Pythagoreis subdidit adulterina?

Quare illa Davidii „καπηλείας χάριν" prorsus reprobare nequeo.

At, inquies, non illo tempore, quo Iuba fraudi ansam dedit, sed post libellus noster conscriptus videtur.

Fateor, sed primo quoque exeunte et ineunte secundo p. Chr. n. saeculo, quibus revocata illa in dies magis effloruit sapientia, atque etiam posterius, non vili pretio emta videntur opuscula illius modi, nec sedatus iste tantus furor subiciendi.

Quodsi enim Iamblichus,[990]) cuius erat hebes iudicium veri et falsi, queritur copiam librorum spuriorum suae quoque et

---

[988]) cfr. Zellerus III, 2, p. 85 sqq. ed. II.

[989]) Tacitus „Germania" cap. 14.

[990]) „de vitâ pythagoricâ" cap. I, 2:

„. . . . παρακαλέσαντες τοὺς θεοὺς ἡγεμόνας καὶ ἐπιτρέψαντες αὐτοῖς ἑαυτοὺς καὶ τὸν λόγον ἑπώμεθα, ᾗ ἂν τάττωσιν, οὐδὲν ὑπολογιζόμενοι, τὸ πολὺν ἤδη χρόνον ἠμελῆσθαι τὴν αἵρεσιν ταύτην (sc. τὴν Πυθαγορικὴν) καὶ

proximarum aetatum, quae peractae erant, nec eadem haec effugerat Porphyrium,[991]) virum — quamvis quibusdam in rebus acerrimum — eiusdem fere farinae, studium illud omnem modum excessisse videtur, nec, opinor, excessisset, si nihilo vel parvo veniissent.

Quare, ut complectar, hoc causae fuisse auctori censeo, ut Platoni obtrectaret — quâ in re Martino[992]) adsentior — vel ut, quod importatum Pythagoreis incommodi crediderit, propulsaret et ulcisceretur eum, qui nocere illis conatus sit, quamquam huic causae causam nexam fuisse alteram lucri, probabile existimo et ne hac de re quidem a Martino dissentio — cfr. not. 992.

Illa vero inanis Martini[993]) coniectura, quâ auctorem lib., ut immortalitatem negaret vel potius ut Timaeum Locrum atque etiam — dii approbent! — Platonem hanc ipsam negasse fidem lectoribus faceret, ad scribendum accessisse halucinatur. In eam enim nulla prorsus ratio poterit afferri.

Quodsi vero ista se res ita habet, mirum nemini videri debet, quod sibi auctor elegit Timaeum Locrum, cuius esse libellum fingeret, quandoquidem et eiusdem apud Platonem tota disputatio est de naturâ rerum, quam si expressisset, parum metuendum ei erat a iudicio aequalium, qui famâ illâ, a Timone

---

τὸ μαθήμασιν ἀπεξενωμένοις καί τισιν ἀποῤῥήτοις συμβόλοις ἐπικεκρύφθαι, ψευδέσι καὶ νόθοις συγγράμμασιν ἐπισκιάζεσθαι, ἄλλαις τε πολλαῖς τοιαύταις δυςκολίαις παραποδίζεσθαι“.

[991]) „commentarius in Ptolemaei *ἁρμονικά*“ apud Io. Wallisium „opera math.“ III, p. 23:

„παρακείσθω δὲ καὶ νῦν τὰ Ἀρχύτου, οὗ μάλιστα καὶ γνήσια λέγεται τὰ συγγράμματα“.

[992]) l. l. Tom. II, p. 393:

„l'ouvrage, dont nous parlons, fut écrit par quelque sceptique — (scepticusne fuerit auctor, post diiudicare conabimur) —, qui voulait rabaisser Platon . . . . et surtout vendre bien cher son manuscrit pour la bibliothèque d'Alexandrie et pour celle de Pergame“. (Pergami, nego).

[993]) l. l. II, p. 381: „Le faux Timée de Locres doit être quelque sceptique des âges posterieurs, qui voulut passer Platon pour un plagiaire et en même temps rayer de la doctrine de Platon et des Pythagoriciens le dogme de l'immortalité de l'âme“.

sillographo divulgatâ, facile poterant in errorem induci, praesertim cum Platonem statuerent nihil fere dissimile habere Pythagoreorum, et hercle commodius erat, in compendium redigere aliena, quam comminisci propria, nec iam subditum quidquam erat ad id tempus nobilissimo illi Pythagoreo.

Sed satis mihi multa verba fecisse videor, quâre et quo consilio scripserit auctor lib.

Proximum est, ut de loco dicam.

Brevi res tota poterit confici: adhuc nescire me dico. Etenim nihil habeo hac in re certi exploratique. Sed fortasse, quid maxime quidem probabile sit, occurret.

Quid censes? cum offendas complura in consuetudine auctoris l. vocabula, quae nullius fere in usu fuisse videntur, nisi eorum, quorum urbs patria Alexandria erat in Aegypto vel Naucratis aut in Arabiâ Gerasa aut Apamea in Syriâ, velut *ἰσοδυναμίαν* p. 95 B in Apollonii Dyscoli, cui patria et domicilium Alexandria, in illo Pollucis Naucratidae *ἐκφροσύναν* p. 102 E, Nicomachi Geraseni fortasse *ἐφάρμοσιν* p. 95 C, *ἡμιτετράγωνον* p. 98 A, certe nomen „*ἀνισόπλευρος*“ p. 98 A, Archigenis Apameensis, opinor, *ἀπεργάζεν* p. 99 E —; cumque alia, velut *ἐντόσθια* p. 100 B, Siracidae, Philonis J., Luciani, Dionysii, episcopi Alexandrini, quorum secundo et quarto cum patria tum domicilium fuit Alexandria, Luciano [994]) Samosatensi domicilium quidem, et *σκᾶνος* p. 100 A, p. 101 C, E, p. 103 C, p. 104 E, et nomen „*χειρόκματος*“, p. 94 E, quae in deliciis habebant Neopythagorei, horum autem caput atque arx fuerit Alexandria —; cumque prima libelli facta mentio sit a scriptoribus Alexandrinis vel Asiaticis, nec per tria saecula ab Europaeis:

nonne Alexandriae [995]) in lucem prodiisse hunc libellum, emissum ab homine nato vel ibidem vel alibi in Aegypto aut in Syriâ Arabiâve?

Cui coniecturae quid habes, quod opponas?

an Romam, sedem Neopythagoreorum alteram? at siletur libellus ab illis, qui Romae scriptitarunt, natione seu Romanis

---

[994]) cfr. Zellerus III, 1, p. 732, not. 5, ed. II.

[995]) cfr. Zellerus III, 2, p. 93, ed. II.

seu Graecis; an vero Athenas Pergamumve? Quî poteris dicere? Num enim potest esse ulla causa, cur harum altera utra — despoliatae insuper bibliothecis,[996]) — aut Romae anteponatur aut etiam Alexandriae?

Martinus[997]) quidem distrahitur: Alexandriam statuat an Pergamum, nescit. Quî sciret, cum spatium sibi non sumpserit ad cogitandum neque de loco neque de tempore. Certe reprobasset Pergamum, si tempus cogitatione diligenter saepsisset, unde tantum abfuit, quam qui maxime. Emissum enim libellum dicit[998]) intra annum trecentesimum ante et centesimum p. Chr. n. Accurata scilicet temporis circumscriptio.

Nobis Pergamus locum non habet, nec illa Martini suspicio potest residere, quâ fucum fecerit auctor l. iis, qui bibliothecam eius urbis tractaverint. Iam enim nulla publica quidem, — ni civitas Pergamena suis sumptibus instituerat novam —, illic erat. quo tempore in publicum exiisse videtur libellus.

An caput Mauretaniae, quo Iubam II. vidimus coëgisse librorum copiam Pythagoricorum, aliudve oppidum Africae, ubi bibliothecas fuisse inde conicias, quod senatus populusque Romanus regulis earum regionum e praedâ Carthaginiensi librorum donationes fecerat?[999])

At perierant reguli, perierat Iuba II., perierant regna, et quae fata habuerint bibliothecae illae, ignoratur, nec ante Apuleium (circa 150—190 p. Chr. n.) ulla philosophorum ibi terrarum, seu Neopythagoreorum seu Pythagorico-Platonicorum, certa

[996]) Plutarchus „Antonius“ 58 (I, 943 Wytt.) tradidit, Pergamenam, a regibus comparatam, Antonium transportandam curavisse Alexandriam dono Cleopatrae; —

Athenae ab imperatore Hadriano demum donatae novâ (Pausanias I, 18 extr.).

[997]) l. l. II, p. 393.

[998]) l. l. II, p. 393: „La publication d'oeuvres apocryphes, qui remonte aux premiers temps de la littérature grecque, ayant pris un développement vraiment prodigieux depuis le troisième siècle av. J. C. jusqu'à la fin du premier siècle de notre ère, ce fut probablement dans cet intervalle, que l'ouvrage, dont nous parlons, fut écrit“.

[999]) Plinius „N. H.“ XVIII, 5, 1.

fit mentio: quare apud sigillaria quaedam Africana prostitisse libellum, verisimile non est.

An denique, non dico, Delphi aut Smyrna, oppida ornata quidem bibliothecis,[1000]) aut Laodicea in Phrygiâ, cuius in viciniâ vigebat quidem circa Chr. n. aliquamdiu schola Kerophilea philosophantium medicorum,[1001]) sed aut Apamea in Syria aut Rhodus?

Est sane, quod Apameae coniectura fiat, patriae Posidonii,[1002]) quocum multa isti communia, et Archigenis,[1003]) quocum nonnulla, et Rhodi, sedis Stoae Panaetii Posidoniique, non ideo solum, quod Panaetii alter Ego fere Ps. Timaeus erat eiusque scripta Posidoniique bene cognita habebat, sed etiam, quod Rhodii dialectum Doricam non plane abiecerant,[1004]) quae si isti nata erat, quid mirum, si eâ expedite utebatur.

At Panaetii Posidoniique philosophia alibi, velut Romae Athenisque[1005]) non minus nota, quam Rhodi — de Apameâ nihil constat —. Archigenis medici placita vide ne Romae etiam notiora, dialectus autem dorica servata non solis a Rhodiis.[1006])

[1000]) Strabo XIV, 646 — cfr. Carolus Keil „Museum Rhenanum“ XVIII, p. 268 sq.

[1001]) cfr. Zellerus III, 2, p. 4, not. 2, ed. II.

[1002]) cfr. Zellerus III, 1, p. 509, ed. II.

[1003]) Suidas s. v.

[1004]) cfr. „corpus inscriptionum“ gr. II, p. 392—397 et locus quidam Aelii Aristidis „*Ῥοδίοις περὶ ὁμονοίας*“ p. 571 med., qui ad sola quidem nomina propria referri videtur:

„λυπηρὸν δέ μοι κἀκεῖνο, εἰ τοῖς μὲν ἐκ γενετῆς ὀνόμασιν οὕτω σφόδρα ἑλληνίζοντες ἐφαίνεσθε, ὥστ᾽ οὐδὲν ἦν εὑρεῖν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, παρ᾽ ὑμῖν ὄνομα, ὅ,τι μὴ Δώριον, ἀπὸ τῶν ἡμετέρων ξένων ἀρξαμένῳ, ἐν δὲ τῇ πολιτείᾳ τὴν πάτριον ἁρμονίαν καὶ τὴν ἀληθῶς Δωριστὶ μεθέντες κακῶν ξενικῶν καὶ πᾶσι μᾶλλον ἢ ὑμῖν προσηκόντων κληρονομήσετε“.

[1005]) cfr. Zellerus III, 1, p. 501 sq. et p. 511.

[1006]) cfr. „Inscriptiones graecae ineditae“, quas collegit ediditque Ludovicus Ross, fasc. II, p. 45, N. 153, ubi de Astypalaeâ insulâ inscriptionem invenies dorice scriptam subter statuam M. Aurelii Antonini, et p. 51, N. 160, ubi alteram eiusmodi subter Aurelii Severi, et p. 62, N. 177, ubi inscriptionem Coam temporum Caesarianorum, et p. 64, N. 180, ubi Calymnaeensem in Tiberium Claudium Caesarem Germanicum Sebastum, et fasc. III, p. 44, N. 306, ubi Coam in Vespasianum, peraeque doricas.

Nec agitur nunc de patriâ Ps. Timaei aut de loco, quo scripserit, sed quo emiserit vel venum dederit libellum, seu idem fuit hîc atque ille, seu non idem. Neutra autem urbs, nec Apamea nec Rhodus, sed Roma et Alexandria sedes Neopythagoreorum, primariae[1007]) quidem, fuisse videntur, quibus cum maxime exoptatum fore talem, qualis noster est libellus, sperare potuerit auctor, conicio, vaferrimum istum praeoptasse sedem alteram utram, — siquidem fraudi non minus quam alibi quin successurum esset, non dubitaverit —, et quoniam contra Romam —, quamquam facilius certe erat, libertis servisque, licet literatis, ab hac illâve bibliothecâ Romanâ,[1008]) cum publicâ tum privatâ, seu in urbe ipsâ seu in villis seu in municipiis, imponere, quam custodibus[1009]) bibliothecae Alexandrinae eruditissimis, velut Chaeremoni, Dionysio Alexandrino, aliis, —, quoniam igitur contra Romam Italiamque ea valent, quae ante dixi, opto. — dum mihi probaveris, alibi in Aegypto vel in Syriâ confinioque non minus cultam tum temporum philosophiam Pythagoricam, non vitam dico religionemque, quibus pollebat Aegyptus et Syria, — Alexandriam, sed inde tam longe absum, quam qui maxime, ut simul statuam, auctorem, si libellum Alexandriae in lucem (publicam privatamve) emiserit, eâ de causâ et ipsum aetatem egisse ibidem: poterat enim ille etiam diiunctissimo loco, velut Romae, quam inter et Alexandriam grande tum temporum litterarum quoque commercium erat.[1010])

[1007]) Primariae a me dicuntur, quamquam secundariae tam illis, de quibus agitur, temporibus incognitae, quam post etiam inde ab Antonino Pio, qui philosophis per omnes provincias et honores et salaria detulit (Capitolinus „Anton. Pius“ 11). Namque exempli gratiâ Chalcidem in Coelesyriâ, quâ in urbe Iamblichus, Constantino imperante, docuisse videtur (cfr. Zellerus III, 2, p. 613, not. 2, ed. II), non sedem Neopythagoricam dixerim, sed Neoplatonicam.

[1008]) cfr. Pauly: Realencyclopaedie“ etc. sub vocibus „bibliotheca“ et „servi“, ac sîs, de veteribus ipsis Gellius: „N. A.“ V, 21, 10, VII, 17, 1 et 3, IX, 14, 3, XI, 17, 1, XIII, 20, 1, XVI, 8, 2, XVIII, 9, 5, XIX, 5, 4 Hertz — et Galenus „de loc. aff. III, cap. 5 ante med. (vol. 8, p. 148, v. 6 ab imo).

[1009]) cfr. Suidas sub vocibus „Alex. Aeg.“ et „Dionysius Alexandrinus“; deque nostratibus Zellerus III, 1, p. 608, et p. 611, not. 1, ed. II.

[1010]) cfr. C. W. Klose „über das Leben des Aretaeus und seine auf uns gekommenen Schriften“ in „Jano“ Gothae 1851, p. 227, v. 15—23.

Illud vero contendo, auctorem natum esse et primo quidem eruditum si non Alexandriae, at certe in Asiâ, velut Apameae in Syriâ vel Rhodi, atque etiam post, aetate corroboratâ, etiamsi addiscendi causâ in Europam navigaverit ibique etiam domicilium posuerit, aut studiose ad popularium Alexandrinorum vel nescio unde Asiaticorum seu scripta sese applicasse, seu — si qui eodem domicilia transtulerant, — familiaritates, aut tantopere insedisse in ipso mendosas quasdam proprietates dialecti patriae, ut prorsus sese expedire illis non potuerit.

At, inquies, quamquam de loco non admodum repugno, nondum tua me sententia de tempore flexit, sed vereor, ne parum tibi constare videaris, cum idem dederis, cognationem quandam esse usûs loquendi inter auctorem l. et Philonem J. illosque Neopythagoricorum architectos, idem negaveris aequalem illum fuisse horum.

Ego vero non facile divellor ab hac sententiâ meâ.

Namque primum mihi prorsus non idem probabile, quod Gruppio, omnes fere illas reliquias, quae veterum Pythagoreorum nominibus ferantur, eiusdem esse aetatis, cuius opera Philonis, quamquam ille poterit interponere hoc Boeckhii „Philol." etc. p. 24 iudicium:

„alte Zeugen (suppl. des frühzeitigen Vorhandenseins eines Philolaischen Werkes) sind Timon, Satyrus . . . ., alle früher, als irgend eine Erwähnung der untergeschobenen Schriften des Okellos und Locrischen Timaeus, die nicht vor dem ersten Jahrhundert der christlichen Zeitrechnung in Umlauf kamen und um diese Zeit mit dem grössesten Theile der falschen pythagorischen Schriften geschmiedet wurden."

Nam falsus iste, non dico Pythagoras, — cuius scripta cognita iam Heraclidi Lembo[1011]) (circa 160 a. Chr. n.): ea enim, initiali uno versu excepto, deperdita vide ne Gruppius nihil curaverit — sed Ocellus Lucanus dat dubitationi meae iustam excusationem.

Etenim falsus quidem Philo J., veri tamen aequalis fere,

[1011]) Diog. L. VIII, 7.

opinor, interiectus[1012]) videtur inter aetates Ps. Ocelli et Ps. Timaei, quippe qui taceat de hoc, de illo commemoret „de incorruptibilitate mundi“ § 3 extr. (489 extr. M.):

„Ἔνιοι δὲ οὐκ Ἀριστοτέλη τῆς δόξης εὑρετὴν λέγουσιν (sc. ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον τὸν κόσμον εἶναι), ἀλλὰ καὶ τῶν Πυθαγορείων τινάς. ἐγὼ δὲ καὶ Ὀκέλλου συγγράμματι Λευκανοῦ ἐπιγραφομένῳ περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως ἐνέτυχον, ἐν ᾧ ἀγένητόν τε καὶ ἄφθαρτον οὐκ ἀπεφαίνετο μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἀποδείξεων κατεσκεύαζε τὸν κόσμον εἶναι“, —

ac si illud silentium fortuitum tibi esse videatur, provoco ad Thrasyllum, de quo Zellerum videas III, 2, p. 81, not. 3, ed. II.

Idem cadere opinor in reliquos, quorum in disparem aetatem inclusam volo Ps. Philonis. Testis Iuba II., rex Mauretaniae, qui sub imperio Augusti coëmens Pythagorica in fraudem illam incidere non potuisset, ni subiissent fictiticia.

Neque ego unum statuo cum Gruppio falsarium paucosve, immo vero complures, quâ in re Zellero adstipulor, V. Jll. l. l. III, 2, p. 92, ed. II.

Deinde pone ante oculos, non proprie esse Philonis usum dicendi, quem deprehendimus, sed potius saeculi p. Chr. n. primi ineuntisque secundi.

Adiunge etiam exitum quaestionis institutae de veterum testimoniis — qui solus quidem per se non tantum valeret —: intelliges, quam ob rem illud velim meum de tempore iudicium maneat et fixum sit.

Quare iacere arbitror eorum[1013]) sententias, qui primo a. Chr. n. saeculo confectum emissumque opinantur libellum, explosas etiam Tiedemanni[1014]) et Meinersii,[1015]) quorum alter Iamblichi demum aetatem legit, alter ne Timonis quidem sillographi reiecit, quo nihil potest dici inconsideratius.

Dictum est de causis consilioque, dictum de loco et de

[1012]) Interiectum Ps. Philonem dico, nec tamen ita, ut eius aetatem continuo adiunctam existimem Ps. Ocelli. — cfr. Zellerus III, 2, p. 81 ed. II.

[1013]) velut Ritteri et Prelleri „historia philosophiae graecoromanae“ No. 101, not. b. extr.

[1014]) „Geist der speculativen Philosophie“ I, p. 89 sq.

[1015]) „historia scientiarum“ p. 595.

tempore: extremum et reliquum est de auctore ipso. De quo cum dixero, totum hoc crimen litteratum quasi peroraro.

Eiecta auctoritas Timaei Locri, refutata Aristotelis circumscriptio, patefacta et stabilita fraus nimirum Asiatici cuiusdam exeuntis primi ineuntisve secundi p. Chr. n. saeculi.

Sed quaero illud etiam, quâ natione iste fuerit, Graecusne an — ut ita dicam — Latino-Romanus an denique Iudaeus.

Gruppius quidem Iudaeum fuisse, confidenter affirmaret. Duo hic ipse quidem impressa tamquam Iudaei vestigia ostenderet, vocem „*σκᾶνος*“ itemque vocem „*χειρόκμητος*“, quae argumento ei essent.

Mihi vero illa Asiaticum quidem redolere videntur, nec tamen satis certa esse Iudaei signa, quorum alterum, nomen „*χειρόκμητος*“, docui et Aristotelis fuisse, alterum Democriti, Axiochi Ps. Platonici, medicorum Hippocrateorum aliorumque Graecorum Asiaticorum.

Unum igitur par, quod depugnet, reliquum est, Graecus cum Romano.

Optamus Graecum (nec tamen Europaeum), quia tam libere Graeca eius fluit oratio, ut nusquam adhaerescat, neque ullum, nisi loco positum et tamquam in vermiculato emblemate structum verbum videmus, quantumvis obstet usus generis activi *ἀπεργάζεν*.

Iam quaero amplius, illene addictus fuerit uni de scholis philosophorum.

Martinus [1016]) adscribit eum Scepticis.

Nihil autem est, cur in eo numero habeatur auctor, nisi forte verba „*δι᾽ ἀλαθεστάταν δόξαν*“ p. 104 C, — unde mihi potius perspicua istius cum Scepticis luctatio — ita interpretaris, ut illum ultra opinionem, licet verissimam, nihil dicas tribuisse homini, qui percipiendi signum nullum habeat. [1017])

[1016]) l. l. II, p. 381: „Le faux Timée de Locres doit être quelque sceptique des âges postérieures“ etc. — cfr. ibidem II. p. 393.

[1017]) quemadmodum Ps. Galenus ille „*εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός*“ cap. 5 (vol. 14, p. 684, Kühn): „*ἐπιστήμη . . . . ἐστὶ γνῶσις ἀραρυῖα καὶ βεβαία καὶ ἀμετάπτωτος ὑπὸ λόγου· αὕτη δὲ οὐδὲ παρὰ τοῖς φιλοσόφοις ἐστὶ, μάλιστα ἐν τῷ φυσιολογεῖν· πολὺ δὲ μᾶλλον οὐκ ἂν εἴη ἐν ἰατρικῇ, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ὅλως εἰς ἀνθρώπους ἔρχεται*“.

At quî sibi is constaret,[1018]) qui Platonis antea cognoscendi doctrinam probasse videtur, qui non cum Philone[1019]) ipsam sapientiam se ignorare, sapientia sit necne, sed cum Antiocho Ascalonio, sene, cumque Stoïcis[1020]) esse sapientiam, ergo etiam veri et falsi notam, qui ad bene beateque vivendum putat esse necessarium illud *τοῖς θείοις ἐνδιατρῖβεν* — siquidem *τὰ θεῖα* non solas intelligis ideas, sed stellas etiam —, unde Sceptici, procul ea esse rati a cognitione nostrâ, dissolute sese abstinebant.

Quare mitto Scepticum, sed agnosco tamen in ipso liberum et subtile ingenium, simile Panaetii, fraudulentum tamen.

Putemne Neopythagoreum?

Lubentissime putarem, si inesset in libello certa quaedam nota huius disciplinae.

Est quidem communio quaedam Ps. Timaei et Neopythagoreorum, nec tamen eorum placitorum, quae singularia dixerim et Neopythagoreismi propria, sed eorum, quae promiscue hi cum reliquis Eclecticis mutuabantur a Platone, qui partem ipse quidem hauserat de fonte Pythagorico, mutuabantur porro de Academiâ, ab Aristotele vel de Peripato, de Stoâ denique, sic cum Antiocho Ascalonio arbitrati, institutam Platonis auctoritate unam esse et consentientem philosophiae formam Academicorum et Peripateticorum, qui rebus congruentes nominibus differrent, ipsamque Stoam, verbis magis quam sententiis ab illâ dissentientem, correctionem veteris Academiae putandam potius, quam aliquam novam disciplinam,[1021]) fontem vero — ea quidem non Antiochi, sed Neopythagoreorum erat opinio[1022]) et caput omnium philosophiam Pythagorae.

En communia illa!

Ps. Timaei p. 94 B sq. principia rerum:

ἰδέα τε (= *λόγος μορφᾶς* p. 97 E) *καὶ ὕλα καὶ ὁ θεός* —

Neopythagoreorum aliorum alia, simillima Ps. Archytae

[1018]) constare affirmaret Cicero, qui „Acad.“ II, 23, 74 nihil Platoni visum esse dixerit sciri posse.

[1019]) Cicero „Acad.“ II, 8, 24.

[1020]) Cicero „Acad.“ II, 22, 69.

[1021]) cfr. Zellerus III, 1, p. 535 — III, 2, p. 95 sq., ed. II.

[1022]) Porphyrius „vita Pythagorae“ 53.

apud Stobaeum „Ecl. phys.“ I, 712: „*ὥστε τρεῖς ἀρχὰς εἶμεν ἤδη, τόν τε θεὸν καὶ τὰν ἐστὼ τῶν πραγμάτων καὶ τὰν μορφάν*“,

utraque Platonico-Aristotelea.[1023])

Et Deus quidem Unus; quae vero tacita sumptio neque nostrum (p. 96 C, p. 105 A) prohibuisse videtur nec prohibuit hos, quin Platonis exemplum secuti iuxta Unum, in conspectum non venientem, conspicua ponerent varia stellarum Terraeque numina.[1024])

Isque Deus a Neopythagoreorum aliis cum Platone et Aristotele extra universam naturam collocatur, ab aliis cum Stoïcis intra,[1025]) a Ps. Timaeo p. 96 C extra, ni *θεὸς αἰώνιος* (*θεὸς τῶ λόγω* cod. q.) anima mundi intelligitur — eaque Stoïcorum naturalis lex divina, recta imperans prohibensque contraria[1026]) sive *λόγος σπερματικός*[1027]) sive divina ratio, toti mundo et partibus eius inserta,[1028]) et Nemesis p. 105 Posidonii *εἱμαρμένη*. Quod si vero ita sit, personatus facit cum Neopythagoreorum his, quibus placuit, Deum mentem esse universi, *εἱμαρμένην τε τῶν ὅλων καὶ κατὰ μέρος αἰτίαν εἶναι τῆς διοικήσεως*,[1029]) si minus, cum illis, quibus dei mundique internuntia anima mundi.[1030])

Platonis ideae, alterum Ps. Timaei principium (p. 93 A sqq., p. 97 E) est nonnullorum quoque Neopythagoreorum.[1031])

Eorundem aliorumque,[1032]) etiam Ps. Timaei, (p. 93 E) tertium, materia Platonico-Aristotelea-Stoïca.

Mundus Ps. Timaeo (p. 95 A, p. 97 D, p. 105) cum Platone idearum est simulacrum, cum eodem Neopythagoreis quibus-

---

[1023]) cfr. Zellerus III, 2, p. 99 sq., ed. II.

[1024]) cfr. Z. III, 2, p. 75, et p. 100, ed. II.

[1025]) cfr. Z. III, 2, p. 101 sq., ed. II.

[1026]) Cicero „N. D.“ I, 14, 36.

[1027]) cfr. Z. III, 1, p. 146, ed. II.

[1028]) cfr. Z. III, 1, p. 127, v. 2 ab imo, ed. II.

[1029]) cfr. Z. III, 2, p. 75, not. 3, ed. II.

[1030]) cfr. Z. III, 2, p. 102, not. 4, ed. II.

[1031]) cfr. Z. III, 2, p. 99, not. 3 — p. 103, not. 3, ed. II.

[1032]) cfr. Z. III, 2, p. 109 sq. ed. II.

dam,[1033]) ac se concordi quâdam amicitiâ et caritate partium complectitur (cfr. Ps. Tim. p. 95 C, alibi, et Ps. Hippodamus apud Stobaeum „Floril.“ C III, 26 — t. IV, p. 9, v. 28 sqq. Mein.), cum Stoïcis autem undique perfectus („τέλεος“ Ps. Tim. p. 94 D, alibi, „αὐτοτελής“ Ps. Ocellus),[1034]) aeternus cum Aristotele magis, quam, siquidem verba ipsius valent, cum Platone (Ps. Tim. p. 94 C „πρὶν ὦν ὠρανὸν γενέσθαι, λόγῳ ἤστην ἰδέα τε καὶ ὕλα καὶ ὁ θεὸς, δαμιουργὸς τῶ βελτίονος“) et p. 94 E: „διαμένει ἄρα (sc. κόσμος, γεννατός quidem θεός appellatus sine cautione illâ „λόγῳ“) ἄφθαρτος καὶ ἀνώλεθρος καὶ μακάριος“, aeternus Ps. Ocello quoque et Neopythagoreis,[1035]) formâ denique cum Platone globosus p. 95 D, globosus item Neopythagoreis.[1036])

Ad exemplum Philolai Platonisque elementorum figurae Ps. Timaeo p. 98 cubus et pyramis sunt, octaëdron et icosaëdron, eaedem Neopythagoreis quibusdam,[1037]) ad Aristotelis autem Stoaeque Ps. Timaeus p. 97 E (sibi quidem ipse repugnans p. 98 C) elementorum recursum statuit in alternum omnium, statuunt Neopythagorei.[1038])

Animum humanum Ps. Timaeus p. 99 D sq., Platonem imitatus, finxit triplicem, cuius principatum i. e. rationem in capite posuit, iram in corde, subter praecordia in iecinore cupiditatem, vel potius duplicem et ita quidem, ut alteram partem rationis participem faciat (et vide ne immortalitatis, quia iisdem rationibus temperata anima mundi immortalis esse dicitur), expertem alteram, cum irae tum cupiditatis, fragilem et caducam.

Duplicem (τὸ λογικὸν μέρος et τὸ ἄλογον I, p. 19 v. 6 sq. Mein.) triplicemve (τῶ δὲ ἀλόγω τὸ μὲν θυμοειδὲς, τὸ δὲ ἐπιθυματικόν I, p. 20, v. 2 sq. Mein.) Ps. Metopus quoque apud Stobaeum „Floril.“ I, 64 (t. I, p. 18 sqq. Meineke) itemque Ps. Theages ibidem I, 67 et 68 et 69 (tom. I, p. 22 sqq. Mein.), —

1033) cfr. Zellerus III, 2, p. 14, ed. II.

1034) cfr. Z. III, 2, p. 115, not. 1, ed. II.

1035) cfr. Z. III, 2, p. 115 sq. ed. II.

1036) cfr. Z. III, 2, p. 75 ed. II.

1037) cfr. Z. III, 2, p. 117, ed. II.

1038) cfr. Z. III, 2, p. 74 et p. 117, not. 2, ed. II.

cui cum Ps. Timaeo, huic quidem de duplici mentis facultate, illi de partibus animi, communes etiam voces „*τὸ μὲν κρέσσον, τὸ δὲ χέρηον*" (I, 67 tom. I, p. 23, v. 22 sq. Mein.) — et Ps. Diotogenes ibidem XLVIII, 62 (t. II, p. 262, v. 23 sqq. Mein.), Ps. Callicratidas LXX, 11 (t. III, p. 29, v. 1 sq. Mein.). Ps. Pythagoras apud Ps. Plutarchum „plac. phil." IV, 4: principatumque Ps. Metopus l. l. I, p. 21, v. 4 ab imo (Meineke) in capite locavit, in capite etiam alii Neopythagorei apud Ps. Plutarchum „plac. phil." IV, 5 fin., qui iidem circum cor partem vitalem (*τὸ ζωτικόν*), earumque partium immortalem alteram posuerunt, alteram mortalem (ibidem IV, 7 fin.).

Natura autem animi Ps. Timaeo cum Stoïcis aëro-ignea, — id quod declarat eius *σπέρμα*, p. 100 A, seminis pars efficiens et animalis,[1039]) fusi inde a cerebro, eiusque *πνεῦμα* p. 101 A. quod nervis auditoriis contineatur —; aëreo-ignea et ipsis Neopythagoreis Alexandri quidem Polyhistoris,[1040]) quorum *ἐγκεφάλου σταγών* respondet *ἀποχύματι ἐγκεφάλω* Ps. Timaei p. 100 A, stillaeque *θερμὸς ἀτμός* fusionis *σπέρματι* ibidem.

Cum Heraclito, Platone, Stoïcis, Philone Judaeo *δαίμονα* Ps. Timaeus p. 104 C suam cuiusque mentem intellexisse videtur, cum iisdem *δαίμονα* Neopythagoreus ille apud Stobaeum „Ecl. phys." I, 100.

Mentemque (*νόον*) voluit rerum esse iudicem, quae sola cernat id, quod ortum non habeat, stabile et immutabile sit, unum semper atque idem, i. e. ideas, solaque intelligentiam scientiamque (*ἐπιστάμαν*) efficiat, non opinionem (*δόξαν*), cui sensus (*αἴσθασις*), rationis expers, afferat id, quod gignatur et intereat, neque unquam esse vere possit, ideoque opinabile totum (p. 94 B, p. 93 B) —

quae erat ipsa a Platone tradita ratio, accepta etiam grataque, re in universum consideratâ, Neopythagoreis.[1041])

Scientiam autem (*ἐπιστάμαν*) Ps. Timaeus p. 104 C cum Platone et Academiâ vetere, cum Aristotele et Peripato (v. p. 536).

[1039]) cfr. Cicero „Tusc. Disp." I, 32, 79, Orelli, ubi Panaetius nasc docet animos.

[1040]) cfr. Zellerus III, 2, p. 75, ed. II.

[1041]) cfr. Zellerus III, 2, p. 112, ed. II.

cum Stoïcis,[1042]) cumque Antiocho Ascalonio[1043]) eiusque sectatoribus non comprehensionem modo rerum intelligit, sed eam stabilem quoque et immutabilem, quam movere nulla ratio queat: cum iisdem Ps. Archytas[1044]) et Ps. Clinias;[1045]) quâ scientiâ virtutem perfici, eiusque formarum quattuor esse principales *σωφροσύναν, φρόνασιν, ἀνδρειότατα, δικαιοσύναν*, quae nomina ipsi cum Neopythagoreis quibusdam[1046]) communia, tradita ab Academiâ, Lyceo (v. p. 302 sq.), Stoâ.[1047])

Dat vero p. 104 B, esse mediam quandam virtutem, naturâ et consuetudine partam, quae nihildum habeat scientiae i. e. percepti et cogniti, nullamdum igitur n o t i o n e m veri et falsi, nullamdum regulam, cur hanc sibi illamve legem imponat, eamque *σωφροσύναν* uno nomine appellat.

Dederat Plato (v. p. 505), dederant Stoïci,[1048]) dederunt Neopythagorei, veluti Ps. Archytas et Ps. Clinias l. l. l. l., eamque *τὸ ἠθικόν* (Stob. „Floril.“ I, 65; I, p. 22, v. 11 Mein.) sive *ἀρετὰν ἠθικάν* (ibidem I, 77; I, p. 33, v. 16 Mein.) appellaverunt, sive nude *ἀρετάν* (ibidem I, 77; I, p. 33, v. 11 et 21 Mein.), sed Ps. Archytas (I, 77; I, p. 33 Mein.), ne in sapiente quidem istam — mirabile dictu — *λόγοις καὶ ἀποδείξεσι*[1049]) *ποτιχρᾶσθαι*: quâ de re Ps. Timaeus num altero loco (p. 104 B),

---

[1042]) cfr. Zellerus III, 1, p. 217, ed. II.

[1043]) cfr. Lucullus apud Ciceronem „Acad.“ II, 8, 23. II, 19, 61.

[1044]) Stobaeus „Floril.“ I, 77 (I, p. 33 Mein.) — cfr. Excerpta e Floril. Io. Damasc. II, 13, 120 (IV, p. 206 sqq. Mein.).

[1045]) Stob. „Floril.“ I, 65 (I, p. 22 Mein.).

[1046]) cfr. Ps. Archytas apud Stobaeum „Floril.“ I, 76 (I, 32, v. 22 Mein.): „*ψυχᾶς μὲν* (suppl. *ἀγαθὰ*) *φ ρ ό ν α σ ι ς, ἀ ν δ ρ ε ί α, δ ι κ α ι ο σ ύ ν α, σ ω φ ρ ο σ ύ ν α*“ —

et Ps. Theages ibidem I, 67 (I, p. 23, v. 28 Mein.) *σ ω φ ρ ο σ ύ ν α* et *ἀ ν δ ρ ε ι ό τ α ς*, v. 29 *δ ι κ α ι ό τ α ς* (*οἷον σύσταμά τι τᾶς ἁρμογᾶς τῶν μερέων τᾶς ψυχᾶς καὶ ἀρετὰ τελεία καὶ παντπερτάτα* v. 31 sqq.), p. 24, v. 24 *φ ρ ό ν α σ ι ς* —, alii.

[1047]) cfr. Zellerus III, 1, p. 221, ed. II.

[1048]) testis Cicero „off.“ III, 3, 13, alii — deque solo Posidonio Galenus „*περὶ Ἱπποκράτους καὶ Πλάτ. δογμ.*“ V, cap. 5 (vol. 5, p. 467 Kühn).

[1049]) cfr. Cicero „Acad.“ II, 8, 26: „. . . . argumenti conclusio, quae est graece *ἀ π ό δ ε ι ξ ι ς*, ita definitur: Ratio, quae ex rebus perceptis ad id, quod non percipiebatur, adducit“.

ubi σωφροσύνα agitur virtus sine iudicio veri, consentiat, altero (p. 103 D), ubi adiuncta φρόνασις, dissentiat, aliquamdiu dubitabam. Etenim Ps. Timaei ἐπιστάμα[1050]) congruit fere cum Ps. Archytae ἐπιστάμᾳ, quae circa res divinas σοφία nominatur,[1051]) φρόνασις[1052]) circa humanas vitamque beatam: quare dixerit quispiam, vide ne Ps. Timaei (p. 103 D) φρόνασις cum hac Ps. Archytae φρόνασει concinat, ita ut Ps. Timaei σωφροσύνα, ἀνδρειότας, δικαιοσύνα sit Ps. Archytae (Stob. „Floril." I, 77 — I, p. 33, v. 16 sqq. Mein.) „ἠθικὰ καὶ βελτίστα ἕξις τῶ ἀλόγω μέρεος τᾶς ψυχᾶς, καθ' ἂν καὶ ποιοί τινες ἦμεν λεγόμεθα κατὰ τὸ ἦθος, οἷον ἐλευθέριοι, δίκαιοι, σώφρονες", quae nullis utitur ἀποδείξεσιν.

Consideranti vero, necessaria putare Ps. Archytam[1053]) perfectae rationis accessionem principatumque, itemque Ps. Timaeum p. 104 C, neuter verae temperantiae, verae fortitudini veraeque iustitiae[1054]) abrogasse rationes scientiae videtur; consideranti porro, iustitiam a Ps. Timaeo p. 103 D pulchritudini comparatam, corporis virtutum principi, insignem articulo factam esse a Ps. Archytâ (Stob. „Floril." I, 76 — I, p. 32, v. 30 sq. Mein.): „φρόνασις δὲ καὶ ἀνδρία καὶ σωφροσύνα καὶ ἁ δικαιοσύνα τὸν νόον τᾶς ψυχᾶς" suppl. δορυφορεῖ, manifestum ne de iustitiâ quidem divortium.[1055])

[1050]) cfr. p. 104 C: „καὶ σύνεσις καὶ ἁ πρεσβίττα φιλοσοφία, ἀποκαθαράμεναι ψευδέας δόξας, ἐνέθηκαν τὰν ἐπιστάμαν, ἀνακαλεσάμεναι τὸν νόον ἐκ μεγάλας τᾶς ἀγνοίας, χαλάσασαι ἐς ὄψιν τῶν θείων".

[1051]) Stob. „Floril. I, 77 (I, p. 33, v. 12 Mein.):
„λέγω δὲ (suppl. ἐγὼ ὁ Ἀρχύτας) σοφίαν μὲν ἐπιστάμαν τῶν θείων" (καὶ δαιμονίων).

[1052]) ibidem v. 13 sq. „φρόνασιν δὲ τῶν ἀνθρωπίνων καὶ τῶν περὶ τὸν βίον" i. e. τᾶς περὶ τὸν βίον εὐδαιμοσύνας ἢ τῶν κατὰ φύσιν ἀνθρώπω ἀγαθῶν (cfr. I, 76 extr. — I, p. 33, v. 6 sqq. Mein.).

[1053]) „Exc. e Floril. Io. Damasceni IV, 13, 120 (IV, p. 207, v. 4 sq. Mein.): „ἀποδέοντι δὲ μόνον (sc. ταὶ εὐφυίαι καὶ ταὶ καλαὶ τροφαὶ ἐς ὀρθότατα i. e. ἐς σωφροσύναν ἄγοισαι) λόγω ἁγεμόνος, τὸν ἐντίθητι ἐπιστάμα".

[1054]) cfr. Clementis Alexandrini „Strom." VII, cap. 11, § 66 sq. (vol. 3. (vol. 3, p. 256, v. 17, p. 257, v. 19 sq. Klotz):
ἀνδρεία λογική et σωφροσύνη κατὰ τὴν γνῶσιν τελειουμένη, quantumvis hae christianae distent ab illis virtutibus philosophis.

[1055]) cfr. Ps. Metopus, cui φρόνασις est ἀρετὰ ἁγεμονικὰ, ἀνδρία autem

Communia istis quattuor quoque bona corporis,[1056]) quae Academia probaverat et Lyceum.

Nec perquam dissimilis finis bonorum, scientia scilicet et cum Stoïcis,[1057]) ut brevissime dicam, conveniens actio:[1058])

---

et σωφροσύνα ἀρεταὶ ἑπητικαί, δικαιότης σύνθετος ἐκ τούτων (Stob. „Floril.“ I, 64 — I, p. 20, v. 9 sqq. Mein.): „τῶ μὲν γὰρ λογιστικῶ μέρεος τᾶς ψυχᾶς ἀρετὰ ἁ φρόνασις, κριτικὰ γάρ ἐντι καὶ θεωρητικὰ ἕξις· τῶ δὲ θυμοειδέος ἁ ἀνδρία· ἕξις γάρ ἐντι ἀντερειστικὰ καὶ ὑποστατικὰ τῶν δεινῶν· τῶ δ' ἐπιθυμητικῶ ἁ σωφροσύνα· μετριότης γάρ ἐντι καὶ κατοχὰ ποθ' ἁδονὰν τὰν διὰ σώματος· ὅλας δὲ τᾶς ψυχᾶς ἁ δικαιοσύνα“ —

et p. 21, v. 8 Mein.:

„φανερὸν, ὅτι καὶ τᾶν ἀρετᾶν ταὶ μέν ἐντι ἁγεμονικαὶ, ταὶ δὲ ἑπητικαὶ, ταὶ δὲ σύνθετοι ἐκ τούτων· ἁγεμονικαὶ μὲν οἷον ἁ φρόνασις, ἑπητικαὶ δὲ, οἷον ἁ ἀνδρία καὶ σωφροσύνα, σύνθετοι δὲ ἐκ τούτων, οἷον ἁ δικαιότας“ —

et Ps. Theages ibidem I, 67 (I, p. 23, v. 22 sqq. Meineke):

„ὅκκαν δὲ τὸ μὲν κρέσσον ἄρχῃ μέρος τᾶς ψυχᾶς, τὸ δὲ χέρηον ἄρχηται, καὶ τὸ μὲν ἁγῆται, τὸ δ' ἕπηται, ἀμφότερα δὲ συνινδοκῆται καὶ συνομολογῆται ἀλλάλοις, τόκα δὲ γίνεται ἀρετὰ καὶ παναγαθία. καὶ ὅκκαν μὲν τὸ ἐπιθυματικὸν ἕπηται μέρος τᾶς ψυχᾶς τῷ λογιστικῷ, γίνεται σωφροσύνα· ὅκκαν δὲ τὸ θυμοειδὲς, ἀνδρειότας· ὅκκαν δὲ τὰ μέρεα πάντα, δικαιότας· αὕτα γάρ ἐντιν ἁ διείργουσα τάς τε κακίας πάσας τᾶς ψυχᾶς καὶ τὰς ἀρετὰς ἀπ' ἀλλάλων. καὶ ἔντιν ἁ δικαιότας οἷον σύσταμά τι τᾶς ἁρμογᾶς τῶν μερέων τᾶς ψυχᾶς καὶ ἀρετὰ τελεία καὶ παννπερτάτα“ κτλ.

[1056]) Ps. Timaeus p. 103 D; Ps. Archytas apud Stobaeum „Floril.“ I, 76 (I, p. 32, v. 23 sq. Mein.): „τὰ δὲ σώματος (sc. ἀγαθὰ) κάλλος, ὑγίεια, εὐεκτία (paullo post, v. 29, ἰσχύς nominata), εὐαισθησία“, Ps. Phintys ibidem LXXIV, 61 (III, p. 61, v. 24 sq. Mein.): „σώματος δὲ ἦμεν ἀρετὰς ὑγείαν, ἰσχὺν, εὐαισθησίαν, κάλλος“.

[1057]) Cicero „Fin.“ III, 16, 55.

[1058]) de Stoïcis cfr. Zellerus III, 1, p. 46 sqq., p. 217 sqq., de Neopythagoreis, et de Ps. Archytâ quidem, Stobaeus „Floril.“ I, 70 (I, p. 29, v. 2 Mein.):

„οὐκ ἀεὶ δὲ εὐδαιμονεῖν τὸν ἀγαθόν. οὐ γὰρ ἁ κτᾶσις τᾶς ἀρετᾶς εὐδαιμονία ἦν, ἀλλ' ἁ χρᾶσις“ —

ibidem I, 76 (I, p. 32, v. 12 sqq. Meineke):

„φανερὸν, ὅτι οὐδὲν ἅτερόν ἐστιν εὐδαιμοσύνα, ἀλλ' ἢ χρᾶσις ἀρετᾶς ἐν εὐτυχίᾳ“ —

et I, 77 (I, p. 33, v. 10 sqq. Meineke):

„καὶ θεῷ μὲν εὐδαιμοσύνα καὶ βίος ἄριστος, τῷ δ' ἀνθρώπῳ ἐξ ἐπιστάμας καὶ ἀρετᾶς καὶ τρίτω εὐτυχίας σωματουμένα παραγίνεται“ —

Ps. Timaei *ἐπιστάμα* p. 104 C, Ps. Archytae *ἐπιστάμα* apud Stobaeum „Floril." I, 77 (I, p. 33, v. 11 et 21 Mein.),[1059]) Ps. Timaei p. 104 C *αὐταρκία ποττὰνθρώπεια* sc. eius, cuius vita sit animi corporisque expleta virtutibus, Ps. Archytae (Stob. „Floril." I, 70 — I, p. 28, v. 27 sq. Mein.) „*ἀρετὰ ποττὸ μὴ κακοδαιμονεῖν ἱκανά*"

et p. 29, v. 2 sq.:

„*οὐκ ἀεὶ δὲ εὐδαιμονεῖν τὸν ἀγαθόν*"

et I, 72 fin. (I, p. 30, v. 8 sqq. Mein.):

„*νόσοι τε γὰρ μακραὶ σώματος καὶ πηρώσιες αἰσθαταρίων ἀπομαραίνονται τὰν εὐθάλειαν τᾶς εὐδαιμοσύνας*",[1060])

---

v. 22 sq.:

„*ἐν δὲ θεωρίαις καὶ πράξεσι τὸ εὐδαιμονεῖν*" —

„Exc. e Floril. Io. Damasceni" II, 13, 120 (IV, p. 207, v. 5 sqq. Mein.):

„*δύο μὲν οὖν ἐντι βίοι ἀντίπαλοι, τοὶ τῶν πρατήων ἀντιποιούμενοι, πρακτικός τε καὶ φιλόσοφος· πολὺ δὲ κάῤῥων δοκέει εἶμεν ὁ ἐξ ἀμφοτέρων, ποτὶ καιρὼς τὼς ἁρμόσδοντας συντεταγμένος καθ' ἑκατέραν διέξοδον. γεγόναμες γὰρ ποτ' ἐνέργειαν νοερὰν, ἃν καλέομες πρᾶξιν· τᾶς δὲ διανοίας ἃ μὲν πρακτικὰ ἐπὶ τὰν πολιτικὰν φέρεται, ἃ δὲ ἐπισταμονικὰ ἐπὶ τὰν θέαν τῶν συμπάντων, αὐτὸς δὲ ὁ καθόλω νόος, ταύτας τὰς δύο δυνάμιας ἀμπέχων, ἐπὶ τὰν εὐδαιμοσύναν, τάν φαμες ἐνέργειαν ἀρετᾶς ἐν εὐτυχίᾳ εἶμεν, οὔτε πρακτικὰν ἔασαν μόνον, ὥστε καὶ μὴ τὰν ἐπιστάμαν περιέχεν, οὔτε θεωρητικὰν, ὡς ἄπρακτον εἶμεν· ἁ γὰρ τέληος διάνοια ποτὶ δύο ἀρχὰς ἐπικρατέας ῥέπει, ποθ' ἃς καὶ ὁ ἄνθρωπος πέφυκε, τάν τε κοινανικὰν καὶ τὰν εἰδημονικάν*" —

deque Ps. Timaeo conferatur ipse p. 104 B „*ῥωννύουσι γὰρ — ἔργα*".

[1059]) cfr. „Exc. e Floril. Io. Damasceni" II, 13, 120 (IV, p. 207, v. 5 et 16 Meineke).

[1060]) Adde huc I, 74 (I, p. 30, v. 23 sqq. Mein.):

„*Φαμὶ δὴ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα τοῦτον εἶμεν, τὸν πράγμασι μεγάλοις καὶ καιροῖς καλῶς χρώμενον· οὗτος δέ κα εἴη ὁ εὐτυχίαν τε δυνάμενος καλῶς φέρειν καὶ πάλιν ἀτυχίαν, καὶ ὁ ἔν τε τοῖς καλοῖς καὶ τιμίοις ἄξιος γενόμενος τῶν ὑποκειμένων καὶ μεταβαλούσας τᾶς τύχας εὖ τὸ παρὸν ἐκδεχόμενος*" —

(inconvenienter quidem I, 76 (I, p. 32, v. 11 sq. Meineke) dictum:

„*καὶ ἐν ἀτυχίᾳ μέν ἐντι* (sc. *ὁ ἀγαθὸς ἀνήρ*) *κακοδαίμων*")

et I, 76 (I, p. 32, v. 21 sqq. Mein.):

„*καὶ ἀνθρώπω μὲν ἀγαθὸν εὐδαιμοσύνα, τῶν δὲ μερέων τῶ ἀνθρώπω ψυχᾶς μὲν φρόνασις, ἀνδρεία, δικαιοσύνα, σωφροσύνα, σώματος δὲ κάλλος, ὑγίεια, εὐεκτία, εὐαισθησία. τὰ δὲ ἐκτὸς, πλοῦτος*

Ps. Timaei *εὔροια*, Ps. Archytae [1061]) *βίος εὔρους*, abiectâ quidem Stoïcorum *ἀπαθείᾳ* a Ps. Timaeo p. 103 A, a Ps. Archytâ in Stobaei Florilegio I, 71 (I, p. 19 sq. Mein.): „*ἀλλὰ μὲν καὶ τὸ καύχαμα αὐτῶν τᾶς ἀπαθείας ἐκλύει τᾶς ἀρετᾶς τὸ γενναῖον, αἴ κα ἐν ἀδιαφόροις καὶ μὴ κακοῖς θανάτῳ τε καὶ ἀλγηδόνι καὶ πενίᾳ ἀντιβεβάκῃ. εὐκαταγώνιστα γὰρ τὰ μὴ κακά. ἀσκητέον οὖν ποττὰν μετριοπαθίαν ἴεμεν, ὡς τό τε ἀνάλγητον εἰς ἴσον τῷ ἐμπαθεῖ φεύγωμες, μηδὲ μέζον φύσιος τᾶς ἁμετέρας φθεγγώμεθα*"

unâque a Ps. Theage (Stob. „Floril." I, 68 — I, p. 25 v. 12 sqq. Mein.): „*ἐπεὶ δὲ ἁ τῶ ἤθεος ἀρετὰ περὶ πάθεα, τῶν δὲ παθέων ἁδονὰ καὶ λύπα ὑπέρτατα, φανερὸν, ὅτι οὐκ ἐν τῷ ὑπεξελέσθαι τὰ πάθεα τᾶς ψυχᾶς, ἁδονὰν καὶ λύπαν, ἁ ἀρετὰ πέπτωκεν, ἀλλ᾽ ἐν τῷ ταῦτα συναρμόζεσθαι" κτλ.*

ibidemque I, 69 fin. (I, p. 28, v. 21 sqq. Mein.):

„*οὐκ ἀφελὲν ὧν δεῖ τᾶ πάθεα τᾶς ψυχᾶς, οὐδὲ γὰρ ὠφέλιμον, ἀλλὰ συναρμόσασθαι ποτὶ τὸ λόγον ἔχον τῶ δέοντος καὶ τῶ μετρίω*" —

nec dispar initium, unde proficiscaris:

Ps. Timaeus p. 103 D:

„*τουτέων δὲ* (sc. *τῶν ἀρετῶν*) *ἀρχαὶ μὲν ἐκ φύσιος*"

καὶ δόξα καὶ εὐγένεια, πέφυκεν ἐπιγέννημα ἦμεν τῶ ἀνθρώπω καὶ ἀκόλουθα ταῖς φύσει προϋφεστακόσιν ἀγαθοῖς. δορυφορεῖ δὲ τὰ μήονα τῶν ἀγαθῶν τὰ μέζονα· φιλία μὲν καὶ δόξα καὶ πλοῦτος σῶμα καὶ ψυχὰν, ὑγίεια δὲ καὶ ἰσχὺς καὶ εὐαισθησία ψυχὰν, φρόνασις δὲ καὶ ἀνδρία καὶ σωφροσύνα καὶ ἁ δικαιοσύνα τὸν νόον τᾶς ψυχᾶς, ὁ δὲ νόος τὸν θεόν· οὗτος γὰρ ὁ κράτιστός ἐστι καὶ ὁ ἁγεμονεύων. καὶ τούτων ἕνεκα καὶ τὰ ἄλλα τῶν ἀγαθῶν δεῖ παρῆμεν. . . . τᾶς ψυχᾶς (sc. *γὰρ ἁγεῖται*) *νόος, τᾶς δὲ περὶ τὸν βίον εὐδαιμοσύνας φρόνασις*" —

et *τὸ αὔταρκες* Ps. Ecphanti ibidem XLVIII, 65 (II, p. 269 Mein.).

[1061]) „Exc. e Floril. Io. Damasc." II, 13, 120 (IV, p. 207, v. ult. Mein.): „*εἰ δέ κά τις ἐκ νέω* (p. 208) *ὁρμαθεὶς αὐτὸς ἁρμόσδηται ἐς τὰς ἀρχὰς τῶν ἀρετῶν καὶ τὸν θεῖον νόμον τᾶς τῶ κόσμω ἁρμονίας, εὔροον βίον διάξει· αἰ δέ κα αὐτὸς καθ᾽ αὑτὸν πλαζόμενος τύχῃ ἁγεμόνων καῤῥόνων, ἀπευθύνειν τὸν δρόμον δυνασεῖται ποτὶ μακαριότατα, ὥςπερ τοὶ ἐντυχέοντες ἐν πλοίῳ ἀνύοντι τὴν θάλασσαν διὰ τᾶς κυβερνατικᾶς εὐπλοίας ἐφιέμενοι, ὅπερ ἐν βίῳ τᾶς εὐδαιμονίας*".

Ps. Archytas in „Exc. e Floril. Jo. Damasceni II, 13, 120 (IV, p. 206, v. 18 sqq. Mein.) solis quidem de virtutibus animi: *„φιλοσοφίαν φαντὶ ὄρεξιν εἶμεν τῶ ἀναλαμβάνεν ἢ συνέχεν αὐταυτὸν ἐν ἀρετᾷ πρακτικᾷ καττὰν ἔφεσιν τᾶς σοφίας δι' αὐταυτάν. ταύτας δ' ἀρχὰν μὲν τὰν φύσιν προειδέμεν"* —

nec prorsus aliena via atque ratio:

Ps. Timaeus l. l. *„μέσα δὲ καὶ πέρατα ἐξ ἐπιμελείας"*

Ps. Archytas l. l.: *„μέσα δὲ τὰν ἄσκησιν, τέρμα δὲ τὰν εἴδησιν φέρεν"* —

Ps. Timaeus l. l. *„σώματος μὲν διὰ γυμναστικᾶς καὶ ἰατρικᾶς, ψυχᾶς δὲ διὰ παιδείας καὶ φιλοσοφίας· αὗται γὰρ ταὶ δυνάμιες τρέφοισαι καὶ τονοῖσαι καὶ τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς διὰ πόνων καὶ γυμνασίων καὶ διαίτας καθαρότατος, ταὶ μὲν διὰ φαρμακειᾶν, ταὶ δὲ, παιδευτικαὶ τὰν ψυχὰν, διὰ κολασίων καὶ ἐπιπλαξίων· ῥωννύουσι γὰρ διὰ προτροπᾶν ἐγείροισαι τὰν ὁρμὰν καὶ ἐγκελευόμεναι τὰ ποτίφορα ποττὰ ἔργα"*

Ps. Archytas apud Stobaeum „Floril." I, 75 (I, p. 31, v. 12 sqq. Mein.):

„τίνα δὲ πάλιν ἐντὶ, ἃ δι' ἅτερον μὲν αἱρεόμεθα, οὐ μὰν δι' αὐταυτά γε; δᾶλον, ὅτι τὰ ὠφέλιμα καὶ τὰ προτρεπτικὰ τῶν ἀγαθῶν, ἅπερ αἴτια γίνεται τῶν ἁτέρων, οἷον πόνοι μὲν σώματος καὶ γυμνάσια καὶ τρίψιες εὐεκτίας, ἀναγνώσιες δὲ καὶ μελέται καὶ ἐπιτηδεύσιες καλῶν καὶ ἀρετᾶς" — [1062])

Ps. Timaeus p. 104 A:

„μωσικὰ δὲ καὶ ἁ ταύτας ἁγεμὼν φιλοσοφία, ἐπὶ τᾷ τᾶς ψυχᾶς ἐπανορθώσει ταχθεῖσαι ὑπὸ θεῶν τε καὶ νόμων, ἐθίζοντι καὶ πείθοντι, τὰ δὲ καὶ ἀναγκάζοντι, τὸ μὲν ἄλογον τῷ λογισμῷ πείθεσθαι, τῶ δὲ ἀλόγω θυμὸν μὲν πρᾶον εἶμεν, ἐπιθυμίαν δ' ἐν ἀρεμήσει, ὡς μὴ δίχα λόγω κινέεσθαι μηδὲ μὰν ἀτρεμίζειν, τῶ νῶ ἐκκαλεομένω ἢ ποτὶ ἔργα ἢ ποτὶ ἀπολαύσιας. οὗτος γὰρ

[1062]) cfr. Iamblichus „vita pyth." cap. 31, 209 (p. 422, v. 8 sqq.): *„δεῖ οὖν τούς τε παῖδας καὶ τὰς παρθένους ἐν πόνοις τε καὶ ἐν γυμνασίοις καὶ καρτερίαις ταῖς προσηκούσαις τρέφειν, τροφὴν προσφέροντας τὴν ἁρμόττουσαν φιλοπόνῳ τε καὶ σώφρονι καὶ καρτερικῷ βίῳ"* —

et § 163 § 244, § 264 (*τὸ διαιτητικὸν γένος*).

ἐστιν ὅρος σωφροσύνας, εὐπείθειά τε καὶ καρτερία. καὶ σύνεσις καὶ ἁ πρεσβίττα φιλοσοφία, ἀποκαθαράμεναι ψευδέας δόξας, ἐνέθηκαν τὰν ἐπιστάμαν, ἀνακαλεσάμεναι τὸν νόον ἐκ μεγάλας τᾶς ἀγνοίας, χαλάσασαι ἐς ὄψιν τῶν θείων"

Ps. Archytas in Exc. e Floril. Jo. Damasceni II, 13, 120 (IV, p. 206, v. 22 Mein.):

„εὐτυχὲς μὲν ὧν εἶμεν, φῦναι εὖ τραφῆναί τε καὶ ἀχθῆμεν καττὸν ὀρθὸν νόμον καθομόλογα τε τᾷ φύσει ἔθεα. δεῖ δ' ἀσκηθῆμεν ὑπό τε γενέτορας ἢ ἐπιτρόπως παιδευτάς τε σώφρονας γενέσθαι. καλὸν δὲ τὸ αὐτὸν αὑτῷ προςτάσσειν τὰ ἄριστα μηδὲ ποτιδέεσθαι ἀνάγκας, εὐπειθέα δ' εἶμεν τοῖς ὑφαγεομένοις τὰ ἄριστα ποτὶ πρᾶξιν καὶ εἴδησιν. ταὶ γὰρ εὐφυίαι καὶ ταὶ καλαὶ τροφαὶ πολλάκις φθάνοντι τὰς διδασκαλίας ἐς ὀρθότατα ἄγοισαι, ἀποδέοντι δὲ μόνον λόγω ἁγεμόνος, τὸν ἐπιτίθητι ἐπιστάμα". —

Et cum illis quidem Ps. Timaei (p. 104 C):

„ἀνακαλεσάμεναι τὸν νόον ἐκ μεγάλας τᾶς ἀγνοίας"

conferatur Ps. Ecphanti locus apud Stobaeum „Floril." XLVIII, 65 (II, p. 270, v. 11 sqq. Mein.):

„τὼς δὲ ὥςπερ ὑπὸ μέθας διεφθαρμένως καὶ διὰ κακὰν τροφὰν ἐς λάθαν ἐμπεσόντας αὐτῶ (sc. τῶ δέοντος) παραλαφθεὶς ὁ λόγος ἐπέῤῥωσέν τε καὶ κάμνοντας ἰάσατο, καὶ τὰν ἐκ τᾶς κακίας ἐνοικεῦσαν αὐτοῖς λάθαν ἐκβαλὼν τὰν μνάμαν ἐνῴκισεν, ἐξ ἃς ἀπετέχθη ἡ καλουμένη πειθώ· καὶ τὰν ἀρχὰν ἐκ φαύλων σπερμάτων λαβοῖσα αὔτα τι σπουδαῖον ἐκφύει τὰν ἐπίγηον οἰκεῦσα χώραν, ἐν ᾇ δι' ἀσθένειαν τᾶς ἁμῶν φύσιος ὁ λόγος ἀνθρώποις ὁμιλέων ἀναπλαροῖ τὰ τῶν διὰ κακίαν ὑστερούντων". —

Cum his denique „χαλάσασαι ἐς ὄψιν τῶν θείων"

Ps. Metopus (Stob. „Floril." I, 64 extr. — I, p. 21 v. 29 sqq. Mein.) (tametsi hic ipse in cognitione solâ summum bonum posuisse videtur, cum Ps. Timaeus utramque amplexaretur, et cognitionem et actionem):

„ὁ δὲ νόος, ἐπ' ἄρκας τᾶς κορυφᾶς τῶ σώματος ἱδρυμένος καὶ ἔχων περιαυγέα καὶ διαυγέα τὰν ἔποψιν, μαστεύεται τὰν τῶν ἐόντων φρόνασιν· καὶ τοῦτ' ἔργον ἐντὶ αὐτῶ κατὰ φύσιν, τὸ

μαστευσάμενον καὶ κτησάμενον ἀκολουθῆσαι τοῖς βελτίοσιν αὐτῷ καὶ τιμιωτάτοις· ἀρχὰ γὰρ καὶ αἰτία καὶ κανὼν ἐντι τᾶς ἀνθρωπίνας εὐδαιμοσύνας ἁ τῶν θείων καὶ τιμιωτάτων ἐπίγνωσις". —

Atque in his fere communio constitit omnis consensusque Ps. Timaei cum Neopythagoreis.

Iam vero quanta dissensio sit, videte, quantum divortium cum a Neopythagoreis Alexandri, tum a posteris.[1063]

Nullum initiati signum sacris Pythagoricis, orientis nulla solis adoratio, certa victûs Pythagoreorum nulla nota obvia, nulla cultûs, purgationum, relegati daemones, divinatio nullum locum habet, nullum ecstasis. Non haec isti vita mors est, nulla vinculorum compedumque sani corporis mentio, nulla sapientis — quam maxime a corpore abducti et ad se ipsum mysticeque ad numen advocati — miracula edendi facultas, nulla spes fore ut vere philosophus, ex his vinclis emissus, sit de diis unus. Nec praestricta animi acies *μετεμψυχώσεως* portentis fabularumque aliusmodi, quae ad vulgi quidem opinionem retinentur et ad reipublicae utilitates; non probatum illud „ipse dixit".[1064]

Nulla *τοῦ συμβολικοῦ*,[1065] nulla numeri servitus, quam vero dicitur ne Iarchas[1066] quidem serviisse, qui Apollonio Tyanensi specimen erat sapientiae, nulla singularis rerum mathematica-

[1063]) De utrisque cfr. Zellerus III, 2, p. 74 sqq. et p. 126 sqq. ed. II.

[1064]) Cicero „N. D." I, 5, 10. Clemens Alex. „Strom." II, cap. 5, § 24 (vol. 2, p. 137, v. 16 Klotz).

[1065]) cfr. Stobaeus „Floril." V, 72 (I, p. 130 Mein.):

„*Καὶ μὴν οὐδέν ἐστιν οὕτω τῆς Πυθαγορικῆς φιλοσοφίας ἴδιον, ὡς τὸ συμβολικὸν, οἷον ἐν τελετῇ μεμιγμένον φωνῇ καὶ σιωπῇ διδασκαλίας γένος, ὥστε μὴ λέγειν,*

„*ἀείσω ξυνετοῖσι, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι*",

ἀλλ' αὐτόθεν ἔχειν φῶς καὶ χαρακτῆρα τοῖς συνήθεσι τὸ φραζόμενον, τυφλὸν δὲ καὶ ἄσημον εἶναι τοῖς ἀπείροις. ὡς γὰρ ὁ ἄναξ ὁ ἐν Δελφοῖς οὔτε λέγει οὔτε κρύπτει, ἀλλὰ σημαίνει κατὰ τὸν Ἡράκλειτον, οὕτω τῶν Πυθαγορικῶν συμβόλων καὶ τὸ φράζεσθαι δοκοῦν κρυπτόμενόν ἐστι καὶ τὸ κρύπτεσθαι νοούμενον".

[1066]) Philostratus „vita Apollonii" III, 30:

„*οὔτε ἡμεῖς* (sc. Iarchas magique) *ἀριθμῷ δουλεύομεν, οὔτε ὁ ἀριθμὸς ἡμῖν, ἀλλ' ἀπὸ σοφίας καὶ ἀρετῆς προτιμώμεθα*" — cfr. Zellerus III, 2, p. 139, ed. II.

rum cognitio, earumque illustris passim explanatio nescio an de commentario quodam in Timaeum sit expressa, ne multa — cum *διαίτας καθαρότατα*, p. 103 E, de Neopythagoreorum abstinentiâ accipere non ausim, nec illa „*ποθ' ὕβριν ἐκδιδόμενα*“, quae iste p. 104 D fin., ubi perstringitur *μετεμψύχωσις*, ascripsit verba de corporibus mulierum, ut serio dicta ita intelligere, ut statuam, vel ipsum coniugium legitimum visum isti esse cum Neopythagoreis si non turpe, at certe minus honestum, quam vitam caelibem — nihil proprie Pythagorici invenio, nisi intemperatum illud studium ditandi spoliis aliorum, maximeque Platonis, Timaeum Locrum veteremque Pythagorae disciplinam. Idcirco autem ipsum referre in numerum Neopythagoreorum, nimiae certe levitatis esset.

Contra: hoc etiam exstat, leve tamen, contrarii indicium. Permagni enim iste fecit artem unguendi (*ἀλειπτικάν* p. 104 A), ne minimi quidem Neopythagoreorum plurimi, qui studiose sese ab unguendo abstinuisse videntur veriti, ne oleo inquinarentur.[1067])

Eclecticus autem sive miscellio certe erat.

Sed praeter Epicuream[1068]) eclecticae cum Neopythagoricâ secta tum temporum omnes, haud dubie quidem in unâquâque miscelliones: cum Antiocho Ascalonio Academici,[1069]) cum Panaetio et Posidonio Stoïci,[1070]) in Peripato Ps. Aristoteles[1071]) „de mundo“, post Aristoteles Messanus,[1072]) alii, ita ut Potamo denique (circa 200 p. Chr. n.) sectae, quam Alexandriae condidit vel conditurus erat, non vereretur ipsum nomen imponere *ἐκλεκτικήν*.[1073])

Istene igitur Ps. Timaeus fuit Academicus in modum Antiochi?

[1067]) cfr. Zellerus III, 2, p. 281, ed. II.

[1068]) cfr. Z. III, 1, p. 498 sq., p. 610, v. 4 ab imo, ed. II. et III, 2, p. 194, not. 2, ed. II.

[1069]) cfr. Z. III, 1, p. 534 sqq., p. 724 ed. II. et III, 2, p. 7, v. 5 sq. ab imo, ed. II.

[1070]) cfr. Z. III, 1, p. 503 sqq., p. 514 sqq., ed. II.

[1071]) cfr. Z. III, 1, p. 558 sqq. ed. II.

[1072]) cfr. Z. III, 1, p. 702 sqq., ed. II.

[1073]) cfr. Z. III, 1, p. 743 sq., III, 2, p. 397, ed. II.

Simillima multa, dissimilia haec:

Contra Academiam Antiochus ideas abiecit,[1074] amplexari videtur Ps. Timaeus; contra eandem Antiochus animum sapientis commoveri et conturbari cum Zenone negat,[1075] mediocritates cum Platone probat Ps. Timaeus p. 103 A. Et quamquam non omnes, qui sese cum Antiocho Platoni non emancipabant, cum eodem tantopere a Platone videntur degenerasse, et Eudori certe Alexandrini, qui et ipse plagii crimine accusatus est ab Aristone Peripatetico (Strabo XVII, 1, 5. 790), ingenium auctoris nostri simillimum[1076] erat, tamen vix credibile, Academicum — tametsi neque aquam aquae neque lac esse putaverit lacti similius, quam Platonem Pythagorae Pythagoramque Platoni — vix credibile dico, Academicum uni de Pythagoreis non solum Platonis dignitatem prostituisse, sed Aristotelis etiam Stoaeque.

An Neoplatonicum dicam? Vix per aetatem, neutiquam per placita licet: fanatico Neoplatonici errore *ἐκστάσεως* urgentur,[1077] nullo Ps. Timaeus; contra *ἀνάμνησιν* isti,[1078] hic (p. 104 C) pro.

Peripateticum igitur? Nulla propria in libello ac sua Peripati nota.

Restat, num Stoïcus fuerit iste.

Pertinet huc nonnisi Stoa Panaetii. Num vero et quantum Noster differat cum ipso Panaetio, qui de mundi deflagratione addubitasse dicitur, praeoptasse aeternitatem,[1079] quam eandem posuit Ps. Timaeus p. 94 C et E; qui — num illi convenienter Ps. Timaeus, non liquet — immortalitatem animorum negasse,[1080] qui aliud esse voluit *ψυχήν*, aliud *φύσιν*,[1081] cum eoque Ps. Timaeus, quamquam non idem uterque *ψυχῇ* tribuisse vide-

[1074]) cfr. Zellerus III, 1, p. 536, ed. II.

[1075]) Cicero „Acad.“ II, 44, 135.

[1076]) cfr. Zellerus III, 1, p. 543—545, ed. II.

[1077]) cfr. Z. III, 2, p. 396, p. 549 sqq., ed. II.

[1078]) cfr. Z. III, 2, p. 396, p. 532, v. 11 sqq. ab imo, ed. II.

[1079]) cfr. Z. III, 1, p. 142, not. 2, ed. II.

[1080]) cfr. Z. III, 1, p. 503, not. 5, ed. II.

[1081]) cfr. Z. III, 1, p. 504, not. 1, ed. II.

tur nec idem φύσει, namque ψυχῇ Panaetius τὸ ἡγεμονικόν et quinque sensus (vide tamen supra p. 344 sq.), Ps. Timaeus modo (p. 99 D sq., p. 100 A) φύσει alteram animi partem, i. e. sensûs, iram, cupiditatem, utpote quae menti humanae accrevisse statuat, cooperante cum deo φύσει ἀλλοιωτικᾷ, modo (p. 100 A fin.) πνεύματι sensûs; qui porro Panaetius sapientis animum non prorsus liberum a perturbationibus,[1082] et id quidem concordante Ps. Timaeo (p. 103 A), qui bonum non solam[1083] honestatem esse iudicat — id quod de Panaetio an iure[1084] dicatur, nescio, iure de Ps. Timaeo (cfr. p. 103 C) —; qui denique divinationem labefactavit[1085] et respuisse videtur daemonas, quos eosdem Ps. Timaeus p. 104 C sq.; num igitur et quantum ab hoc perquam nobili Stoïco dissenserit Ps. Timaeus, nescio.

Discrepare autem Nostrum vidimus, quamvis presse interdum eiusdem vestigia legerit, a Posidonio, qui docebat, fore ut certis temporum spatiis mundus ignesceret, iisque demum animi mortuorum interirent,[1086] qui ascivit quidem Platonis mentem, iram, cupiditatem, nec tamen aut cum Platone ut duas tresve aut cum Ps. Timaeo, p. 99 E, p. 100 A, ut duas animi partes in variis sedibus, sed ut totidem facultates in uno corde

---

1082) Cicero „Acad." II, 44, 135, Gellius „N. A." XII, 5, 10.

1083) Diog. L. VIII, 128.

1084) „iniuriâ" censet Zellerus III, 1, p. 505, not. 4, ed. II.

Sed vide Ciceronem „Fin." IV, 9, 23:

„Quid enim interest, divitias, opes, valetudinem bona dicas anne praeposita, cum ille, qui ista bona dicit, nihilo plus his tribuat, quam tu, qui eadem illa praeposita nominas? Itaque homo inprimis ingenuus et gravis, dignus illâ familiaritate Scipionis et Laelii, Panaetius, cum ad Q. Tuberonem de dolore patiendo scriberet, quod esse caput debebat, si probari posset, nusquam posuit, non esse malum dolorem: sed quid esset et quale, quantumque in eo esset alieni, deinde quae ratio esset perferendi: cuius quidem, quoniam Stoïcus fuit sententiâ condemnata mihi videtur esse immanitas ista verborum".

Quodsi recte visum Ciceroni est, Panaetii sententiâ esse malum dolorem, sequitur, ut huic ipsi Panaetio bonum fuerit non solum honestum: nam cui bonum nil nisi honestum, ei malum nil nisi inhonestum.

1085) cfr. Zellerus III, 1, p. 506, not. 3, ed. II.

1086) cfr. Zellerus III, 1, p. 142, not. 2, ed. II.

collocatas,[1087] qui, esse daemonas,[1088] esse divinationem[1089] defendebat, qui omnino nimis credulus levem auditionem haud raro pro re compertâ habebat,[1090] cum Ps. Timaeus existimator fuisse videatur haud levissimus.

De reliquis Panaetii discipulis cultoribusque perpauca tantum tradita accepimus, ita ut nulla fieri possit contentio.

Fraudem in eo numero similem in se admisit Diotimus ille sive Theotimus, qui lascivas Epicuro epistolas subdidisse dicitur.[1091]

Magis quam dubiae voluntatis Hecato Rhodius, de quo Cicero „off." III, 23, 89: „Plenus est sextus liber de officiis Hecatonis talium quaestionum: sitne boni viri in maxima caritate annonae familiam i. e. servos non alere? In utramque partem disputat, sed tamen ad extremum utilitate officium dirigit magis quam humanitate" etc.

Ne ipse Panaetius quidem prorsus rectae voluntatis fuerat teste eodem l. l. II, 14, 51: „Iudicis est, semper in causis verum sequi; patroni nonnunquam, verisimile, etiamsi minus sit verum, defendere: quod scribere, praesertim cum de philosophiâ scriberem, non auderem, nisi idem placeret gravissimo Stoïcorum Panaetio".

Propter haec ipsa autem iudicare, fuisse Nostrum a disciplinâ Panaetii, — dico non re solum, sed nomine etiam Stoïcum eiusmodi, — quantumvis manifesta similitudo, par etiam pertractandi Platonis Timaei studium,[1092] haud facile ausim.

Ubi enim, non quaero, illud Stoïcorum principium, — idemque Ciceronis[1093] quidem sententiâ iam Xenocratis et Aristotelis — ductum a se diligendo, velle omnem naturam conservatricem esse sui?[1094] nec ubi illud, voluptatem non esse in

---

1087) cfr. Zellerus III, 1, p. 515 sqq., ed. II.

1088) Cicero „de Divin." I, 30, 64 — cfr. Zellerus III, 1, p. 298, not. 4, ed. II.

1089) cfr. Zellerus III, 1, p. 513, not. 1, ed. II.

1090) cfr. Zellerus III, 1, p. 512, not. 1 extr.

1091) Diog. L. X, 3.

1092) cfr. Proclus in Timaeum p. 50, B.

1093) „Fin". IV, 6, 15.

1094) „Fin." III, 5, 16 fin., IV, 8, 19.

iis rebus, quae primae appetantur,[1095]) sed ubi hoc, a falsâ nos assensione magis alienatos esse, quam a ceteris rebus, quae sint contra naturam?[1096]) ubi termini *ἀξία* et *ἀναξία*, aestimabile et inaestimabile,[1097]) et *καθῆκον*[1098]) illud cum selectione?[1099]) ubi termini *ἔννοια*, *ὁμολογία*,[1100]) *κατορθώματα*,[1101]) *ὠφελήματα* et *βλάμματα*?[1102]) ubi *κατόρθωσις*, ubi, hanc rectam effectionem et convenientiam, denique ipsum bonum accessionem nullam habere,[1103]) ubi, recte facta tua omnia esse aequalia,[1104]) omnia peccata paria, parem miseriam, seu naturâ doctrinâque longe ad virtutem processeris, seu degas vitam improbissimam,[1105]) quia vitiorum levatio nulla, antequam ipsam nactus sis sapientiam?[1106]) Quare ne alium quidem magis alio vel peccare vel recte facere et propter hoc ipsum non alium alio aut insipientiorem miserioremque aut sapientiorem[1107]) beatioremque, sed sapientes omnes summe beatos, et qui non sint sapientes, aeque miseros.[1108]) Ubi termini *προηγμένον* et *ἀποπροηγμένον*,[1109]) *εὐχρηστήματα* et *δυςχρηστήματα*[1110]) *τελικά* et *ποιητικά*,[1111]) quae,

---

[1095]) „Fin." III, 5, 17.

[1096]) „Fin." III, 5, 18.

[1097]) „Fin." III, 6, 20.

[1098]) Ps. Timaeus p. 103 C *τὰ ποθάκοντα ἔργα* —
p. 104 A *τὰ ποτίφορα ἔργα* —

Quamquam Clemens Alex. quidem promiscue Stoïcos testatur usos esse vocibus „*τὸ προςῆκον*" et *τὸ καθῆκον*" in „Paedagogo" I, cap. 13, § 102 (vol. 1, p. 179, v. 30 sqq. Klotz):

„*τὸ δὲ κατορθούμενον κατὰ τὴν τοῦ λόγου ὑπακοὴν προςῆκον καὶ καθῆκον Στωϊκῶν ὀνομάζουσι παῖδες· τὸ μὲν οὖν καθῆκον προςῆκόν ἐστιν, ὑπακοὴ δὲ θεμελιοῦται ἐντολαῖς*".

[1099]) Cicero „Fin." III, 6, 20. — 17, 58. — 18, 59.

[1100]) Cic. „Fin." III, 6, 21.

[1101]) Cic. „Fin." III, 7, 24.

[1102]) Cic. „Fin." III, 10, 33. — 21, 69.

[1103]) Cic. „Fin." III, 14, 45.

[1104]) Cic. „Fin." IV, 19, 55.

[1105]) Cic. „Fin." IV, 9, 21.

[1106]) Cic. „Fin." IV, 24, 67.

[1107]) Cic. „Fin." III, 14, 48.

[1108]) Cic. „Fin." IV, 19, 55. — 23, 63.

[1109]) Cic. „Fin." III, 15, 51. — 16, 52 sqq.

[1110]) Cic. „Fin." III, 21, 69.

si non res omnes,[1112]) at certe nomina ne a Panaetio quidem discipulisque aliena fuisse videntur?

Quare nullius istum sibi sectae leges imposuisse, nullo sub rege fuisse, sed sibi se ipsi vindicasse, opinor, velut Dionem Chrysostomum, Lucianum, Galenum, Potamona,[1113]) verumenimvero philosophiam eius exaedificatam esse in fundamentis Academico-Stoïcis, vicinam Eudori Alexandrini, qui idem homo dubiae voluntatis et obstrictus crimine falsi,[1114]) vicinamque Panaetii magis quam Posidonii.

Quorumnam autem ordini istum adscribam? Philosophorum? Non liquet.

An grammaticorum propter peritiam dialecti doricae? Grammaticus non scripsisset *ἀπεργάζεν*" (p. 99 D, fin.), nec „*διὰ τῶν νωτίων* (cfr. p. 286) *σπονδύλων*" (p. 100 A), nec facile participium „*διαδεξαμένα*" (p. 99 D) pro verbo finito.

An medicorum?

Verisimile quidem videatur, fuisse istum eclectice philosophantem medicum.

Libasse enim ipsum e disciplinis variis, ita propositum est in promptu, ut res iam disputatione non egeat; sed alterum illud, fuisse medicum, maxime etiam requiri intelligo.

Attende, quaeso, illud „*ὑγιάζομες*" (p. 104 D), quod ab artis imperito quomodo non arroganter dictum possit existimari, nescio; quamquam inde non necessario sequitur, ut dictum sit a perito, cum illi, cuius totam dissertationem fuisse, fingitur, non tribuatur inepte; pone ante oculos, quantopere Plato contra usum medicamentorum obduruerit, quam non ab hoc usu — non manifesto quidem — abhorruisse videatur iste (p. 103 D sq., p. 104 A); attende illa ex arte medicinae petita, quibus apud Platonem nihil loci est, velut p. 102 E accuratam distinctionem morborum animi, philosophis incognitam, et quae p. 101 E de sudore interposuit, quae p. 103 A de melancholiis et de fluctionibus, quos rheumatismos vocant, et quae p. 103 E de *ἀλειπτικᾷ*,

---

[1111]) Cicero „Fin." III, 16, 55.

[1112]) Cicero „Fin." IV, 28, 79.

[1113]) cfr. Zellerus III, 1, p. 727 sqq., ed. II.

[1114]) cfr. Zellerus III, 1, p. 543 sqq., ed. II.

cui quantum tribuerint[1115]) medici primi et secundi p. Chr. n. saeculi, vix credibile videatur, quae denique, a Platone quidem non prorsus aliena, p. 101 C sq. de *ἀναδόσει*, — neu neglige artis vocabulorum non dico cognitionem intimam, sed cognitionis specimina duo: alterum p. 101 A „*κεχύλωται*", alterum in comparatione illâ „*οἷον ἀπόχυμα ῥεῖν*" *κτλ.* p. 100 A, quae nautarum vox, *ἀπόχυμα*, — cognita quidem, opinor, Panaetio Posidonioque, qui persaepe navigaverint — in medicorum scriptis nonnisi apud Dioscoridem exstat et apud alios, qui post Dioscoridem fuerunt:

non personam medici quasi per transennam adspexisse tibi videris?

Accidit quidem, nec raro, ut philosophi operam navarent rebus medicis, velut Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato, Aristoteles, Theophrastus, alii, sed accidit etiam, ut medici philosopharentur, quo in numero Empirici[1116]) fuerunt, velut

[1115]) vide Athenaei Pneumatici fragmentum „*περὶ ὑγιεινῆς διαίτης*" apud Oribasium „*συναγωγαὶ ἰατρικαί*" *ἐκ βιβλίων ἀδήλων* 21 (vol. 3, p. 161 sqq. Buss. et Dar.) — et adde etiam alterum illud, cui inscribitur „*παρασκευὴ τῆς παιδοποιΐας*" *Ἐκ τῶν Ἀθηναίου* ibidem 7 (vol. 3, p. 107, Buss. et Dar.), quibuscum conferas *ὑγιεινὴν δίαιταν· ἐκ τῶν Διοκλέους* ibidem 22 (vol. 3, p. 168—182 Buss. et Dar.). Adiunge illa Agathini „*περὶ θερμολουσίας καὶ ψυχρολουσίας*" apud Oribasium „*συναγ. ἰατρικαί*" X, 7 (vol. 2, p. 394 sqq. Buss. et Dar.), qui suum ipsius puerulum infantem non lavari iussit, sed ungui — et quae de Archigene tradidit Oribasius l. l. IX, 23 (vol. 2, p. 337 Buss. et Dar.); deinceps Herodoti medici fragmenta

1) „*περὶ ἀμμοχωσίας*" apud Oribasium X, 8 (vol. 2, p. 403 sqq. maximeque p. 405, v. 13) *ἀνατρίβειν ἐλαίῳ*,

2) „*περὶ τῆς ἀπὸ πυρὸς καὶ ἀνθράκων ὠφελείας*" ibidem X, 10 (vol. 2, p. 408), ubi facta *τῶν ἀλειπτηρίων* mentio: „*τὴν δὲ τῶν ἀνθράκων πυρίαν παραληπτέον ἐν τοῖς ἀλειπτηρίοις*",

3) „*περὶ τῆς εἰς ἔλαιον ἐμβάσεως*" ibidem X, 37 (vol. 2 p. 461—466),

4) „*περὶ τῆς εἰς ὑδρέλαιον*" X, 38 (vol. 2, p. 466 Buss. et Dar.);

ad extremum quidquid hac de re Galenus exposuit et Oribasius ex eiusdem Galeni scriptis excerpsit „*συναγωγαὶ ἰατρ.*" VI, 11 sq. (vol. 1, p. 464 sqq. Buss. et Dar.), quorum locum unum affero e quarto Galeni „*ὑγιεινῶν*" *λόγῳ* (vol. 6, p. 277 Kühn):

„*κεφάλαια δὲ τῆς μὲν ἔξω φορᾶς αὐτῶν* (sc. *τῶν ὠμῶν χυμῶν*) *εἰσι γυμνάσια καὶ τρίψεις καὶ λουτρὰ καὶ θάλπος ἀλείμματά τε θερμαίνοντα*'

[1116]) cfr. Zellerus III, 2, p. 1 sqq.

Sextus, scepticus ille ineuntis saeculi p. Chr. n. tertii; fuit multo ante auctorem l. Alcmaeo Crotoniata aliique, non multo post Galenus, qui philosophiâ occupatus quot excerpta fecerit e scriptis philosophorum, ipse indicat „de libris propriis“ cap. 11, cap. 14, cap. 16 (vol. 19, p. 41 sqq., p. 46 sqq. Kühn).

Prodibit ergo, involucris sublatis, medicus graecus Asiaticus exeuntis primi vel ineuntis secundi p. Chr. n. saeculi, qui adversatur Academiae, veteri nimium tribuit Pythagorismo?

Age vero repraesentetur memoria earum rerum, quas aut vitio dedimus isti aut etiam laudi, ut appareat, conveniantne an repugnent personae medici.

Et hac in re disiunctas consideremus sententias ab illâ, quâ vestiuntur, formâ.

Ac primum quidem expromam sententias.

Medicis de rebus scienter et perite dixit, atque etiam nota isti quaedam penitus in mediâ arte retrusa atque abdita.

Scite etiam nec tamen sine omni lapsu versatur in rebus mathematicis: quamquam enim omissa vox „*στερεός*“ in angulis corporum designandis brevitatis fortasse excusationem habebit, tamen illud quidem in vitio est, quod p. 95 C non quattuor, sed tres tantummodo terminos posuit; atque facete etiam in astronomicis, quibus operam navasse medicos quosdam, testatur fragmentum incerti auctoris „*περὶ τῆς τῶν ἄστρων ἐπιτολῆς καὶ δύσεως*“ apud Oribasium,[1117]) nec in his rebus quidquam offendit, nisi Stoïca illa — in libello non satis constans — ratio, quâ probare voluit, corporum caelestium Terram esse antiquissimam.

Quae vitia non tam cum medici personâ pugnant, quam cum mathematici et philosophi.

Nec plura — scilicet hîc quoque tum temporum regulâ, quantumvis variâ, metimur — vitiosa in mineralogicis, si — id

---

[1117]) „*συναγωγαὶ ἰατρ.*“ IX, 8 (vol. 2, p. 296 Buss. et Dar.): „*Ἐπίστασθαι χρὴ τὰς κατὰ ἑκάστην χώραν, ἐν αἷς ἂν ἰατρεύειν μέλλομεν, ἑκάστου τῶν ἄστρων ἐπιτολάς τε καὶ δύσεις, ἐπειδὴ περιγράφουσιν αὐτοῖς οἱ παλαιοὶ τὰς ὥρας*“ *κτλ.*, cuius opinionis de vetustate videas Hippocratem „*περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων*“ cap. 2 (T. II, p. 14 Littré) — cfr. Rufus apud Oribasium l. l. V, 26 (vol. 2, p. 91, v. 5 sqq. ab imo, Buss. et Dar.).

quod mihi quidem constat — consulto et cogitate eum recessisse a Platone statuas. Etenim nihil in istum valebit criminis, praeterquam quod de terrâ paullo obscurius memoravit, quas velit eius esse species. Et id quoque magis contra philosophum facit, quam contra medicum. Sed fac, abesse laudem perfecti mineralogici, num idcirco aberit etiam persona medici?

In physiologicis Platoni etiam praestat completo sensuum numero, distinctis *σπέρματι* et *γόνῳ*.

Num in illis denique metaphysicis, quae de procreatione mundi disputat, a Platone de industriâ recesserit, si integrum relinquam, ecquid valere iudicem aut pro aut contra medicum?

Nec — ut ad formam veniam — dialectus dorica [1118]) aut expedita eius et perfacile currens oratio, sed „modis" male conservata, aut ordo rerum, satis plenus artis, adversabuntur medico.

Fac igitur, fuisse medicum: iam hoc curandum nobis erit, ut emergat, cuinam scholae medicorum addictus iste fuerit.

Reminiscere doctrinam de *πνεύματι* p. 101 A:

„*οὗ* (sc. *τοῦ ἐν τοῖς τῶν ὤτων πόροις πνεύματος αἰσθητικοῦ*) *ἁ κίνασις ἀκουά ἐστιν*" —

p. 101 C sq.: „*Τρέφεσθαι δὲ τὸ σκᾶνος τῶν ἐναερίων ζώων καὶ συνέχεσθαι τᾶς μὲν τροφᾶς διαδιδομένας διὰ τῶν φλεβῶν εἰς ὅλον τὸν ὄγκον κατ' ἐπιῤῥοὰν, οἷον δι' ὀχετῶν ἀγομένας καὶ ἀρδομένας ὑπὸ τῶ πνεύματος* (sc. *ζωτικοῦ*), *ὃ διαχεῖ αὐτὰν ἐπὶ τὰ πέρατα φέρον*" —

p. 104 A: „*ἀλειπτικὰ μὲν ὦν καὶ ἁ ταύτᾳ συγγενεστάτα ἰατρικὰ, σώματα ταχθεῖσα θεραπεῦεν, ἐς τὰν κρατίσταν ἁρμονίαν ἄγοισα τὰς δυνάμιας, τό τε αἷμα καθαρὸν καὶ τὸ πνεῦμα σύῤῥοον ἀπεργάζεται, ἵν' εἰ καί τι νοσῶδες ὑπογένοιτο, κράτος αὐτῶ ἔχοιεν ἐῤῥωμέναι ταὶ δυνάμιες αἵματος καὶ πνεύματος*",

cum quo loco propter vocem „*σύῤῥοον*" cfr. p. 101 E:

[1118]) Ne Aretaeus quidem attice scripsit, praestantissimus ille medicus medii fere primi p. Chr. n. saeculi, sed ionice, et Galenus „*περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν*" II. cap. 5 (vol. 8. p. 585 Kühn) nosse se dicit varias Graecorum dialectos: „*εἰ μὲν γὰρ τῶν Ἑλληνίδων ἐστὶ μία* (sc. *ἡ διάλεκτος*, *πάντως που καὶ ταύτην γνωρίζομεν· καὶ γὰρ καὶ τὰ τῶν Ἰώνων καὶ τὰ τῶν Αἰολέων καὶ τὰ τῶν Δωριέων ἀνελεξάμεθα γράμματα*".

„οὐδὲ γὰρ ἔτι εἴη κα σύῤῥοον καὶ ἓν τὸ ζῶον διαιρωμένω τῶ σκάνεος ὑπὸ τῶ κενῶ" —

ad extremum p. 103 E:

„αὗται γὰρ ταὶ δυνάμιες τρέφοισαι καὶ τονοῖσαι καὶ τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχάς" κτλ.,

quae intentio et corpori et animo fit potissimum ab intento πνεύματι (cfr. Zellerus III, 1, p. 108 cum notis, praecipue cum not. 4): —

subeant in animum αἱ ζωτικαὶ δυνάμιες,[1119] p. 100 D, quae denotatio haud scio an ducenda ab Athenaeo sit, Pneumaticorum principe, subeat eiusdem rei alterum nomen „αἱ πρᾶται καὶ ἁπλαῖ δυνάμιες", ut in libello p. 102 B sq. nuncupatum, ita ne ab Athenaeo quidem alienum, adde studium auctoris l. substantiae — ut universi mundi, ita corporis animique animantium — atque etiam cum Aristotele[1120] artibus substituendi δύναμιν[1121]

[1119]) De quibus unam – innatum dico calorem — praeter Asclepiadem aliosque, qui eiciebant omnes quattuor (cfr. Galenus „περὶ δρόμου καὶ παλμοῦ" κτλ. cap. 6, vol. 7, p. 615 Kühn: „Ἀσκληπιάδης γοῦν Βιθυνὸς, — ni fallor, ὁ λογικὸς — οὐ μόνον τὸ θερμὸν, ἀλλ' οὐδ' ἄλλην τινὰ τιθεὶς ἔμφυτον δύναμιν"), multi medicorum exterminandam putabant, id quod Galenus l. l. cap. 6 (vol. 7, p. 614 Kühn) testatur his:

„ἐγὼ μὲν γὰρ εἶπον, τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ πάθος εἶναι τὸ ῥῖγος, ἵνα μή τις, τοῦ ἔξωθεν νομίσας εἰρῆσθαι, καταψεύδεσθαί με Ἐρασιστράτου καὶ Πραξαγόρου (logici) καὶ Φιλοτίμου καὶ Ἀσκληπιάδου καὶ μυρίων ἄλλων, ὅσοι τὸ θερμὸν οὐκ ἔμφυτον, ἀλλ' ἐπίκτητον εἶναι νομίζουσιν".

[1120]) cfr. Aristoteles ed. ac. reg. Bor. T. V, p. 207 B „index Aristot." sub v. δύναμις.

[1121]) p. 93 A: „ἀνάγκαν δὲ τῶν βίᾳ (sc. γιγνομένων αἰτίαν εἶμεν) κατ τὰς δυνάμεις τῶν σωμάτων" —

p. 95 E, fin.: „ᾧ (sc. κράματι) ποτέμιξε δύο δυνάμεις, ἀρχὰς κινασίων, τᾶς τε ταὐτῶ καὶ τᾶς τῶ ἑτέρω" —

p. 99 B: „καὶ ἐπεὶ δυνάμει ἴσα ἐντὶ πάντα" (sc. τὰ στοχεῖα) —

p. 99 E: „τὰν μὲν ὦν ἀνθρωπίναν ψυχὰν ἐκ τῶν αὐτῶν λόγων καὶ δυναμίων συγκερασάμενος" κτλ. —

p. 100 D: „ἃ μὲν γὰρ ἀφὰ κρίνει τὰς ζωτικὰς δυνάμιας" —

p. 102 B: „νόσων δ' ἀρχαὶ αἱ τῶν πράτων δυναμίων ἀσυμμετρίαι, αἴκα πλεονάζοιεν ἢ ἐλλείποιεν ταὶ ἁπλαῖ δυνάμιες" —

p. 102 E: „ἄλλαι δὲ (sc. νόσοι) ἄλλων δυναμίων (sc. τᾶς ψυχᾶς) ἐντί." —

p. 103 E: „αὗται γὰρ αἱ δυνάμιες (sc. γυμναστικὰ καὶ ἰατρικά, παιδεία καὶ φιλοσοφία) τρέφοισαι καὶ τονοῖσαι καὶ τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχάς" —

vel *δυνάμεις*, quae substitutio in Pneumaticos, qui iidem Dynamici, quam maxime quadrat, cum aliae medicorum sectae *δύναμιν* reicerent aut negligerent; [1122]) adice etiam Pneumaticorum [1123]) aliorumque *κρᾶσιν*, quam pariter atque illi asciscit et probat auctor l. p. 103 A loco *παραθέσεώς τε καὶ συμπλοκῆς*, [1124]) —

---

p. 104 A: „*ἀλειπτικὰ μὲν ὧν καὶ ἅ ταύτᾳ συγγενεστάτα ἰατρικὰ, σώματα ταχθεῖσα θεραπεῦεν, ἐς τὰν κρατίσταν ἁρμονίαν ἄγοισα τὰς δυνάμιας*“ *κτλ.* —
ibidem: „*ταὶ δυνάμιες αἵματος καὶ πνεύματος*“.

[1122]) cfr. Galenus „*περὶ πλήθους*“ cap. 1 (vol. 7, p. 514 sq. Kühn):
„*πάλιν αὖ καὶ αὐτὸς οὗτος ἐρωτηθεὶς, εἰ τὰ γεγραμμένα πρὸς Ἀσκληπιάδου* (Bithyni logici) *καὶ πολλῶν Ἀσκληπιαδείων τε καὶ μεθοδικῶν ὑπὲρ τοῦ μηδεμίαν εἶναι δύναμιν ἐν τοῖς ζῴοις ἀνεσκέψατό τε καὶ διελύσατο, φαίνεται μηδ' εἰ λέλεκται πρὸς αὐτῶν ἐπιστάμενος*“ —
ibidemque cap. 7 (vol. 7, p. 543 Kühn):
„*ἀλλ' εὑρήσεις, τινὰς εἰπεῖν* (sc. *τὸν Ἀσκληπιάδην* aliosque) *διορισμους, ὁμολογοῦντας τοῖς φαινομένοις, καίτοι οὐδεμίαν ἡγούμενον ἐν ἡμῖν εἶναι δύναμιν οὔτε ψυχικὴν οὔτε ζωτικήν*“ —
ibidem cap. 1 (v. 7, p. 515 sq. Kühn):
„*καὶ μὴν καὶ τρίτος τις ἄλλος ἐστὶ χορὸς, οὔτε γινώσκων, εἴτε ἔστιν εἴτε οὐκ ἔστι τις δύναμις, οὔτε ζητεῖν ὁμολογῶν, ἀλλ' ἐπί τισιν ἐναργῶς φαινομένοις σημείοις, περὶ τὸν κάμνοντα συνισταμένοις, ἐκ πείρας μακρᾶς εὑρῆσθαι φάσκων ἑαυτῷ τὴν κένωσιν*“ (empirici, opinor) —
et p. 516:
„*οἱ δ' ἄλλοι, καθάπερ εἴρηται νῦν δὴ, λόγῳ τε χρῆσθαί φασι καὶ τὴν δύναμιν οἱ μὲν ὡς οὐδ' ὅλως ἔστιν, οἱ δὲ, ὡς ἔστι μὲν, ἥτις δ' αὐτῆς ἡ οὐσία, μὴ γιγνώσκεσθαί φασιν*“.

[1123]) Galenus „*περὶ τῶν πεπονθότων τόπων*“ III, cap. 5 (vol. 8, p. 148 sq. Kühn):
„*ἐζήτουν δ' ἐγνωκέναι, τίνα δυσκρασίαν αὐτῆς* (sc. *τῆς καρδίας*) *αἰτίαν ἡγεῖται* (suppl. *Ἀρχιγένης ὁ Πνευματικὸς*) *εἶναι τοῦ πάθους. οὐδὲ γὰρ ὅτι δυσκρασίαν τινὰ εἶναι νενόμικεν, ἠμφέβαλλον, εἰδὼς τὴν αἵρεσιν τοῦ ἀνδρός*“ *κτλ.* — cfr. Ioannes Carolus Osterhausen „Diss. inauguralis med., exhibens sectae Pneumaticorum medicorum historiam“ p. 53 sq.

[1124]) cfr. Galenus „*Ἱπποκρ. περὶ φύσιος ἀνθρώπου*“ *κτλ. α'*, 19 (vol. 15, p. 60 Kühn):
„*Κατὰ πάντας, ἰατρούς τε καὶ φιλοσόφους, τοὺς τελείους δογματικοὺς ἡ συμμετρία τῶν στοιχείων ὑγίειαν ἐργάζεται. διττῆς δ' οὔσης τῷ γένει τῆς ἐν ταῖς λογικαῖς αἱρέσεσι στοιχειώσεως, ἡ μὲν ἑτέρα κατὰ παράθεσίν τε καὶ περιπλοκὴν τῶν πρώτων σωμάτων τὰς γενέσεις τῶν συνθέτων γενέσθαι φησὶν, ἡ δὲ ἑτέρα κατὰ κρᾶσιν· ἡ μὲν οὖν προτέρα τὴν συμμετρίαν ἐν τῇ πορωποιΐᾳ τίθεται, ἡ δὲ ἑτέρα κατὰ τὴν εὐκρασίαν τῶν στοιχείων ὑγιαίνειν ἡμᾶς φησιν, ἧς δηλονότι δόξης ὁ Ἱπποκράτης ἐστὶν ἡγεμών*“.

memento, quantopere idem auctor l. cum Athenaeo [1125]) vereatur, corporis animantium elementa ponere terram et aquam, aëra et ignem; recordare *ὑγρῶν σάψιας* (p. 102 C., fin.), humorum putredinem, cui nimio plus tribuisse crimini datur Pneumaticis, [1126]) adde etiam, tantum in unguendo etc. ponderis posuisse illum, quantum Pneumaticos, [1127]) adde antiphlogisticam eius [1128]) simulque Pneumaticorum *δίαιταν*, [1129]) adde denique, istum multis in rebus Stoam sequi, quam Stoam et ipsi Pneumatici sectabantur: [1130]) non cedes, fuisse unum de Pneumaticis, modo contingat, ut dederis, fuisse medicum?

Pneumaticorum vero eorumque, qui modo Pneumatici nominantur, modo Ecletici, prodita memoriae nomina haec:

1) Athenaeus Attalensis, conditor sectae (cfr. Ioannes Carolus Osterhausen „diss. inauguralis medica, exhibens sectae Pneumaticorum historiam“ Altorfi 1791, p. 15—20, et Conradus Sprengel „Versuche einer pragmatischen Geschichte der Arzneikunde“, Halis Saxonum 1823, II, cap. 52 sq., p. 98 sqq.).

[1125]) cfr. Galenus *„περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτην στοιχείων“* I, cap. 6 (vol. 1, p. 457 Kühn).

[1126]) v. not. 613.

[1127]) v. not. 1115 de Athenaeo, de Agathino, de Herodoto, de Archigene et confer de Archigene etiam hunc Galeni locum *„περὶ συνθέσεως φαρμάκων τῶν κατὰ τόπους“* I, cap. 3 (vol. 13, p. 264 et p. 234 Kühn).

[1128]) p. 103 B, p. 103 E (*„διὰ πόνων καὶ γυμνασίων καὶ διαίτας καθαρότατος“*).

[1129]) cfr. illa Athenaei *παρασκευὴ πρὸς παιδοποιΐαν“* apud Oribasium *„ἰατρ. συναγωγαὶ“ ἐκ βιβλίων ἀδήλων* 6, ζ' (vol. 3, p. 107 Buss. et Dar.):

„τοὺς δὲ ἐπὶ παιδοποιΐαν ἰόντας καὶ ψυχῇ καὶ σώματι χρὴ διακεῖσθαι κράτιστα . . . διὸ καὶ προδιαιτᾶσθαι χρήσιμον, γυμνασίοις μὲν αὐτάρκως καὶ χωρὶς πάσης κακοπαθείας κεχρημένους, τροφαῖς δὲ εὐκατεργάστοις καὶ εὐχύμοις καὶ εὐτρόφοις καὶ μετρίως ὑγροτέραις καὶ θερμοτέραις, ἀπεχομένους τῶν θερμαντικωτέρων, ὀποῦ, πηγάνου, καρδάμου, εὐζώμου, θύμβρας, κρομμύων, σκορόδων, κοινῶς τῶν δριμέων καὶ ὀξέων καὶ πικρῶν καὶ ἁλυκῶν. Καὶ πρὸς τούτοις εὐτακτείτω καὶ τάσδε καὶ τὰς ἔμπροσθεν ἡμέρας, ὅπως κτλ.“

eaque, quae Harlesius attulit „de Archigene medico“ etc. Erlangae 1815. p. 12.

[1130]) Galenus *„περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν“* III, cap. 1 (vol. 8, p. 642 Kühn): *„ἀρέσκονται γὰρ οὗτοι πάντες, οἱ Πνευματικοὶ καλούμενοι, τοῖς ἀπὸ τῆς στοᾶς δόγμασιν“*.

Athenaei discipuli:

2) Agathinus, Spartae natus, 3) Theodorus (Osterhausen l. l. p. 20—24, Sprengel l. l. II, cap. 54, p. 102 sq.),

Agathini discipuli:

4) Archigenes Apameensis, 5) Herodotus, (Osterhausen l. l. p. 24—30, Sprengel l. l. II, cap. 55—58, p. 104—112, cap. 65, p. 124 sq.),

Archigenis discipulus:

6) Philippus Caesareensis (Sprengel l. l. II, cap. 59, p. 112).

7) Magnus Ephesius, incerto praeceptore, qui Romae fuit *ἀρχιατρός* temporibus Galeni, 8) Leonides Alexandrinus, praeceptore incerto nec satis certâ aetate (cfr. Osterhausen l. l. p. 30—33, Sprengel l. l. II, cap. 66 et 69, p. 125 sq. et p. 130—132).

Praeter hos Aretaeus Cappadox nominatur, praeclarus ille medicus medii p. Chr. n. saeculi I, quem Conradus Sprengel (l. l. II, cap. 60, p. 114, v. 6 sqq.) Pneumaticum fuisse ait, negat Klose „über das Leben des Aretaeus und seine auf uns gekommenen Schriften" in „Iano", Gothae 1851, p. 125 et p. 122 extr.
et Heliodorus quidam, qui Traiani temporibus dicitur fuisse chirurgus celeberrimus (cfr. Sprengel l. l. II, cap. 67, p. 126), nec non Cassius iatrosophista (Sprengel l. l. II, cap. 63, p. 120—124).

Quorum quem tandem in suspicione ponamus?

Peropportune nobis accidit, ut ille Galeni liber „*περὶ χρείας σφυγμῶν*" conservaretur, cuius capite quarto (vol. 5, p. 162 sqq. Kühn) Archigenes docuisse traditur, extendi nares et os, extendi arterias, ergo totum fere corpus, in exspirando.

Quare, si vere interpretamur illud auctoris l. placitum p. 102 A „*τὸ δὲ* (suppl. *σῶμα*) *ἀνατείνεται καττὰς ἐκροάς*", illud vero extenditur in exhalationibus, nulla fere data nobis erit eligendi optio.

Solus, inquies, Archigenes in culpâ est ac suspicione ponendus, cum verisimile non videatur, paucos illos, qui ante Archi-

genem ad easdem ineptias abiisse dicuntur, fuisse in numer Pneumaticorum. Quamquam ille ipse Galenus altero loco [1131]) ita disputavit, ut facile credas, vitium illud non proprium esse unius Archigenis eiusque discipulorum, sed commune Pneumaticorum omnium.

Aut parum igitur sibi constitit Galenus aut altero loco Pneumaticos eosdem intelligit, quos altero *τοὺς περὶ Ἀρχιγένην*.

Sed, sive hoc tibi placuerit sive illud, certe non obstabis, quominus videamus, num, quae constant de Archigene, suspicioni non adversentur.

Suidae operâ tradita accepimus haec:

„*Ἀρχιγένης Φιλίππου, Ἀπαμεὺς Συρίας, ἰατρὸς, μαθητὴς Ἀγαθίνου, ἐπὶ Τραϊανοῦ ἰατρεύσας ἐν Ῥώμῃ, βιοὺς ἔτη ξγ′ καὶ συγγράψας πολλὰ ἰατρικά τε καὶ φυσικά*“.

Quae pleraque testati etiam erant Ps. Galenus, [1132]) Iuvenalis, [1133]) Galenus, [1134]) Oribasius, [1135]) Aëtius.

[1131]) „*περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν*“ IV, cap. 2 (vol. 8, p. 713 Kühn) „*καὶ πάλιν περὶ τοῦ ἐκκρίνεσθαί τι τῶν ἀρτηριῶν ὁ αὐτὸς λόγος. ἡμεῖς γὰρ ἐδείξαμεν, ἕλκεσθαι μὲν διαστελλομένων, ἐκκρίνεσθαι δὲ συστελλομένων· οἱ δὲ ἀπὸ τῆς πνευματικῆς καλουμένης αἱρέσεως, συστελλομένων μὲν ἕλκεσθαι, διαστελλομένων δ' ἐκκρίνεσθαι* (sc. *τὸ πνεῦμα*) — cfr. finis eius loci, quem supra de eiusdem libro *περὶ χρείας σφυγμῶν* laudavimus.

[1132]) „*εἰςαγωγὴ ἢ ἰατρός*“ cap. 4 (vol. 14, p. 684 Kühn): „*ἐγένοντο δέ τινες καὶ ἐπισυνθετικοὶ, ὡς Λεωνίδης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, καὶ ἐκλεκτοὶ, ὡς Ἀρχιγένης ὁ Ἀπαμεὺς τῆς Συρίας*“.

[1133]) „Satir.“ VI, v. 235 sqq.

„— — — — decipit illa
Custodes aut aere domat: tunc corpore sano
Advocat Archigenem onerosaque pallia iactat“ —

e quâ satirâ, imperante Traiano conscriptâ (cfr. Klose „über das Leben des Aretaeus etc.“ in „Iano“ Gothae 1851, T. I, p. 219) elucet, Archigenem tum temporum Romae fuisse medicum celeberrimum. Celeberrimus quidem etiam erat ibidem et ante et post Traianum sub imperio cum Domitiani tum Traiani (cfr. Iuvenalis „sat.“ XIV, v. 252:

„Ocius Archigenem quaere atque eme, quod Mithridates
Composuit“

ibidem XIII, v. 97: . . . . „si non eget Anticyra nec
Archigene“

et Klose l. l. p. 220, v. 2 sqq.).

Videamus, numquid inde, si non necessariâ ratione mathematicâ, at probabili argumentatione concludi liceat.

Apameus igitur erat et Syrus quidem.

Iam nihil mirabile habebit consuetudo dicendi, si ab Apameo illo libelli originem ducendam esse constiterit, nihil consensus quidam cum Posidonio, Apameo et ipso, Stoïcorumque, ad quos Pneumatici in philosophiâ sese applicabant, recentiorum quidem secundum Panaetium celeberrimo.

Fuit doctus ab Agathino, Spartae nato.

Quare quid erit mirum, si doctus ex disciplinâ Dori cuiusdam doricâ imbutus erat dialecto, quamquam Agathinus, quae litteris mandavit, scripsit attice, et quae voce palam quidem docebat, vide ne docuerit eâdem dialecto atticâ.

Traiani temporibus Romae artem exercebat — ubi secundum Plinium XXIX, cap. 1 omnis fere medicina penes Graecos erat — et, quae res aliunde patet, circa annum 117 p. Chr. n. e vitâ discessit.

Quid, quaeso, aptius conveniat ad omnia, quae inquirendo extricavimus de tempore, quando Nicomachus Gerasenus, qui primus libelli mentionem fecit, iam ante Archigenis mortem manuale suum confecisse videtur?

De naturâ rerum scripsit.

Et quisquam dubitabit, quin aliquantum studiorum suorum Platonis Timaeo impertierit pariter atque Athenaeus, Pneumaticorum princeps? [1136])

[1134]) *„περὶ συνθέσεως φαρμάκων τῶν κατὰ τόπους“* II, cap. 1 (vol. 12, p. 535 Kühn): *„ἀξιόλογα συγγράμματα πάμπολλα κατέλιπεν“* (sc. *Ἀρχιγένης*).

De titulis librorum Archigenis ad medicinam pertinentium conferatur Ioannes Carolus Osterhausen „Dissertatio inauguralis medica, exhibens sectae Pneumaticorum medicorum historiam“ Altorfi 1791, p. 27 sq.

et Christ. Frid. Harles „de Archigene medico et de Apolloniis medicis“ etc. Erlangae 1815, p. 5 sqq.

[1135]) „Tetrab.“ I, sermo 3, cap. 172, ed. gr. apud Ald., Venet. 1534, p. 64.

[1136]) cfr. Galenus *„περὶ τρόμου καὶ παλμοῦ“ κτλ.* cap. 6 (vol. 7, p. 609, v. 6 sqq. ab imo, Kühn):

„Ἀθηναίου δ' ἄξιον θαυμάζειν τοῦ Ἀτταλέως, πολὺ γὰρ ἔτι καὶ Πλάτωνος ὕστερος γενόμενος οὐκ ἐν τοῖς περὶ τῆς αἰτίας λογισμοῖς μόνον ἕπεται τῷ Πλάτωνι, τοῦτο μὲν γὰρ ἀνεκτὸν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν

Quaeramus amplius, quid Galenus, qui haud ita raro in Archigenis commemoratione versatur, e re nostrâ exhibeat.

Aperuit iste „*περὶ πλήθους*“ cap. 4 (vol. 7, p. 530, v. 6 sqq. Kühn), primos ante se ipsum Philippum et Archigenem facultates (sc. *τὰς φυσικὰς δυνάμεις*)[1137]) in disceptationem vocasse quaestionemque, nec solas, opinor, has *φυσικάς*, quamquam *τὰς ψυχικάς* certe non primos.

Accipias igitur sine offensione, quod dixero, neve repudies: ego illam animi facultatum distinctionem simulque morborum earundem factam, si non iam a Panaetio, esse ab Archigene, incredibile non existimo: qui Archigenes, sicut auctor l. quoque (p. 100 A) cerebrum posuit esse sedem animi (cfr. not. 500), non sicut Pneumatici priores cor. Corporis certe affectûs Archigenes in systema redegit teste Galeno „de loc. aff.“ III, cap. 1 (vol. 8, p. 136 Kühn) ac de animi seu affectibus seu morbis unum quidem, *λήθην*, quâ viâ ac ratione sanaret, Marsum quendam docuit (v. supra p. 448); atque de reliquis quoque laesis animi facultatibus exposuisse videtur in libro, quem scripsit *περὶ τῶν πεπονθότων τόπων* (cfr. Galenus l. l.).

Considera cum animo tuo tute ipse, hocine probabile videatur ab illo, cui etiam *φιλοριστίας* morbo laboranti Galenus[1138])

ἔννοιαν ὁμοίως ἐκείνῳ φαίνεται συγκεχυμένος· οὔτε γὰρ διωρίσατο ῥίγους καὶ τρόμου τὴν ἔννοιαν, ὑπογράφων τε κτλ.“

[1137]) quas Galenus l. l. cap. 4, in. (vol. 7, p. 529, v. 6 sqq.) visas sibi esse dicit *τὴν μὲν τῶν οἰκείων ἑλκτικὴν, ἑτέραν δὲ αὐτῶν τούτων ἀλλοιωτικὴν, ἄλλην δὲ καθεκτικὴν, καὶ τετάρτην ἀποκριτικὴν τῶν ἀλλοτρίων*, idque a se ipso demonstratum esse *ἐν τῇ τῶν φυσικῶν δυνάμεων πραγματείᾳ*. Verba enim eius haec sunt: „*εἴπερ οὖν ὀρθῶς ἀπεδείξαμεν ἐν τῇ τῶν φυσικῶν δυνάμεων πραγματείᾳ, τὴν μέν τινα τῶν οἰκείων ἑλκτικὴν εἶναι δύναμιν, ἑτέραν δὲ αὐτῶν τούτων ἀλλοιωτικὴν, ἄλλην δὲ καθεκτικὴν εἶναι δύναμιν, καὶ τετάρτην ἀποκριτικὴν τῶν ἀλλοτρίων, ἕτερ' ἄττα χρὴ ζητεῖν γνωρίσματα τοῦ πρὸς ἑκάστην τῶν εἰρημένων δυνάμεων πλήθους*“.

[1138]) „*περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν*“ IV, cap. 1 (vol. 8, p. 698 Kühn):

„*ἐπεὶ καὶ τοῦτον τὸν ἄνδρα* (sc. *Ἀρχιγένην*) *σὺν τοῖς ἄλλοις ἰατροῖς τοῖς νεωτέροις τὸ τῆς φιλοριστίας ἀπενείματο νόσημα· κακὴν γὰρ ἔγωγε τήνδε τὴν προσηγορίαν ἐπὶ τῷ καινῷ πράγματι τέθειμαι· καίτοι γε οὐκ ἦν ἄξιος Ἀρχιγένης παθεῖν τοῦτο τὸ κακὸν, οὐκ ἀμελῶς ἐσχηκὼς ἀνὴρ περὶ τὰ τῆς τέχνης ἔργα, ἀλλ' ὥσπερ ψώρας καὶ ὀφθαλμίας ἀπολαύουσιν ἔνιοι τῶν πλη-*

suam in definiendo subtilitatem non tam laudi dedit, quam crimini, quippe qui fuerit minus novarum rerum studiosus, quam (memineris, quaeso, vocis „ἀπροπετία“), novorum nominum [1139]) vel insolitorum, [1140]) vel tralaticiorum novandi vim, [1141]) vel re-

σιαζόντων ἄκοντες, οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ οὗτος εἰς τὴν περὶ τῶν ὁρίσεων φλυαρίαν ὑπεσύρη, καίτοι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀντιποιούμενος τῶν ἔργων τῆς τέχνης“.

1139) „περὶ τῶν πεπονθότων τόπων“ II, cap. 9 (vol. 8, p. 119 Kühn): „πάντα μὲν οὖν τοιαῦτα καὶ ῥητὰ καὶ σαφῆ καὶ γνώριμα πᾶσι τοῖς πρὸ Ἀρχιγένους ἰατροῖς ἐστιν, ἄνευ τῶν ἀλλοκότων ὀνομάτων διδασκόμενα. τῆς δ' Ἀρχιγένους διδασκαλίας ἴδιον ἐξαίρετός ἐστιν οὐ πραγμάτων ὑφήγησις καινῶν, ἀλλ' ὀνομάτων οὐδὲν πρᾶγμα δηλούντων. τοιούτων ὀνομάτων καὶ τὴν περὶ τῶν σφυγμῶν ἐπλήρωσε πραγματείαν, οὐδ' αὐτὴν δεομένην μεταφορᾶς ὀνομάτων ἀκύρων, ὡς ἐπεδείξαμεν ἐν τοῖς περὶ σφυγμῶν ὑπομνήμασιν.“

1140) „περὶ τῶν πεπονθότων τόπων“ II, cap. 9 (vol. 8, p. 110 sq. Kühn): „ἐν ταύτῃ τῇ ῥήσει πάλιν ὁ Ἀρχιγένης εὐθέως κατὰ τὴν ἀρχὴν ὅλκιμόν φησι τὸν τόπον τοῦ ἥπατος. (ἔστι μὲν οὖν ἀληθὲς τοὔνομα τοῖς Ἕλλησι τὸ ὅλκιμον, ὥστε οὐδὲ, τί σημαίνει, ῥᾴδιον εὑρεῖν“ — locus sine dubio mancus)

et „περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν“ II, cap. 4 (vol. 8, p. 578 Kühn): „ταῦτα μὲν οὖν εὐθὺς κατ' ἀρχὰς ἡμάρτηται τῷ Ἀρχιγένει περὶ τὴν ἐξαρίθμησιν τῶν πρώτων ποιοτήτων, ἃς οὐδ' ἀποδεῖξαι, πῶς τοσαῦται τὸν ἀριθμόν εἰσιν, ἠξίωσεν, ἀλλ' ἁπλῶς ὡδί πως ἔρριψε τὸν λόγον. ὀκτὼ λέγονται ποιότητες παρέπεσθαι τοῖς σφυγμοῖς, αἳ διηχημέναι παρὰ γοῦν τοῖς καθαρείοις· ἐγὼ δὲ, τί μέν ἐστι τὸ διηχημέναι, ἀκριβῶς συμβαλεῖν οὐ δύναμαι. οὐδὲ γὰρ εὗρον τοὔνομα παρά τινι τῶν Ἑλλήνων. (Quamquam cognita nec plane inusitata Plutarcho vox: vide indicem Wyttenbachii!) ὥστε οὐδὲ, καθ' οὗ τέτακται πράγματος ὑπ' Ἀρχιγένους, ἐπίσταμαι, καὶ ταῦτα μηδὲ γράψαντος αὐτοῦ βιβλίον περὶ τῆς ἰδίας διαλέκτου, καθάπερ Χρύσιππος ὑπὲρ ὧν ἔθετο κατὰ τὴν διαλεκτικὴν ὀνομάτων· μόνως γὰρ ἂν οὕτως συνίεμεν αὐτοῦ“ —

et p. 582 sq.:

„ὁ δ' (sc. Ἀρχιγένης) οὐδὲν μὲν ἕξει τῶν Ἑλλήνων δεῖξαι βιβλίον (quâ in re errat Galenus), ἐξ οὗ τὴν χρῆσιν πιστώσαιτο. μόνον δὲ ἴσως ἀρέσκει αὐτῷ λέγειν, παρὰ τοῖς ναύταις καὶ τοῖς ἐμπόροις καὶ τοῖς καπήλοις καὶ τοῖς βαλανεῦσιν. ἀεὶ γὰρ ἐπὶ τούτους καταφεύγουσι μάρτυρας, ὅταν ὑπὲρ ὀνόματος ζητῶσι τι“ —

ibidemque cap. 5 (p. 583 Kühn):

„Τάχα τις ἐρεῖ πρὸς ἡμᾶς· ὦ τᾶν, οὕτως ἄρα τῶν Ἑλλήνων συνήθειαν ὑπερτετίμηκας, ὥστε μηδ' ἐπιτρέπειν μηδενὶ, μηδὲ τοὐλάχιστον αὐτῆς παρακόπτειν;

οὐ μὲν οὖν, φήσω, μὰ τὸν Ἡρακλέα καὶ πάντας θεούς· ἀλλ' εἰ καὶ βέκος ἐθέλοις τὸν ἄρτον καλεῖν, ὥσπερ οἱ Φρύγες, οὐδὲν ἡμῖν διαφέρει. μόνον δίδαξόν

cipiendi (non satis dilucidas) poëtarum voces[1142]) eoque haud

---

με πρῶτόν σου τὴν διάλεκτον, ἵν' ἕπωμαι, καὶ μὴ λέγε, καλεῖται. πάντως γὰρ ἐρήσομαί σε, παρὰ τίσιν; οὐ γὰρ δή γε παρὰ τοῖς Ἕλλησιν. ἀλλά πώς φασι, καλείσθω. καὶ εἰ τοῦτό που λέξαντος ἔτι γρύζων εὑρεθείην, ἐμαυτῷ θανάτου τιμῶμαι. νυνὶ δ' ἐπὶ μέν τινων καλεῖται, λέγεις, καταψευδόμενος τῆς συνηθείας τῶν Ἑλλήνων, ἐπὶ δέ τινων οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ μετὰ τοῦ „„ἔσθ' ὅτε"", καθάπερ ἐπὶ τῆς πληρότητος. τί γὰρ φὴς τοῦτ', ἔσθ' ὅτε πληρότης καλεῖται; ἀλλὰ περὶ μὲν δὴ τῆς πληρότητος ὀκλάζων ἤδη ταῦτ' ἔγραψεν, περὶ δὲ τῆς σκληρότητος οὐδ' ὀκλάζων ἔτι; καταπεπτωκότος γὰρ ἤδη καὶ νενικημένου τελέως ὁ τοιοῦτος λόγος. ἔστι δὲ μαλακότητος καὶ σκληρότητος σφυγμοῦ κοινόν τι γένος, ὃ τάχ' ἂν τριβείη, σκληρότης καλεῖται. καὶ οὐκ ἂν ἔτ' ἐνταῦθα ἐτόλμησε προσθεῖναι τοῦτ' ἔσθ' ὅτε σκληρότης καλεῖται. καίτοι οὐδὲν ἦν ἡ πληρότης τιμιωτέρα τῆς σκληρότητος, ἵν' ἐπ' ἐκείνης τολμήσας ἐνταῦθ' αἰδεσθείη" —

p. 585:

„εἰ μὲν γὰρ τῶν Ἑλληνίδων ἐστὶ μία (sc. *ἡ διάλεκτος*), *πάντως που καὶ ταύτην γνωρίζομεν· καὶ γὰρ καὶ τὰ τῶν Ἰώνων καὶ τὰ τῶν Αἰολέων καὶ τὰ τῶν Δωριέων ἀνελεξάμεθα γράμματα· εἰ δ' οὐδεμία τούτων, ἀλλά τις τῶν βαρβάρων, καὶ τοῦτ' εἰπὲ, μόνον πειρῶ φυλάττειν αὐτὴν ἄχραντον, ἥ τις ἂν ᾖ, καὶ μή μοι τρία μὲν ἐκ Κιλικίας φέρειν ὀνόματα, τέσσαρα δ' ἐκ Συρίας, πέντε δ' ἐκ Γαλατίας, ἓξ δ' Ἀθήνηθεν" κτλ.*

p. 586:

„εἶτα σὺ, παρεὶς τὴν ἡδίστην τε καὶ ἀνθρωπικωτάτην διάλεκτον, ᾗ τοσοῦτον κάλλος ὁρᾶται καὶ χάρις ἐπανθεῖ, ἐκ πολλῶν ἀτόπων καὶ δεινῶν ἀθροίζεις ὀνόματα; πολὺ ῥᾷον ἦν, μίαν ἐκμαθεῖν τὴν καλλίστην ἢ μυρίας μοχθηράς. ἀλλ' οὐ μόνον αὐτοὶ μανθάνειν ὀλιγωροῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς ἀναγκάζουσιν, ἐν ᾗ τεθράμμεθα καὶ πεπαιδεύμεθα φωνῇ, ταύτην καταλιπόντας ἐκμανθάνειν τὰς ἐκείνων. οὐ βούλει μαθεῖν, ἄνθρωπε, τὴν τῶν Ἑλλήνων διάλεκτον; ὡς ἐπιθυμεῖς, βαρβάριζε. μόνον . . . . κἀμοὶ συγχώρησον, ὡς ἔμαθον, διαλέγεσθαι. . . . . ἐν τούτοις τῶν Ἑλλήνων ἐτράφην τοῖς ὀνόμασιν· οὐ γὰρ γνωρίζω τὰ σά. μήτ' ἐμπόρων μοι μήτε καπήλων μήτε τελωνῶν χρῆσιν ὀνομάτων ἔπαγε, οὐχ ὡμίλησα τοιούτοις ἀνθρώποις. καὶ ταῦτα λέγω, μηδενὶ πώποτ' εἰπὼν, μήθ' ὅτι βαρβαρίζεις, ὦ οὗτος, μήθ' ὅτι σολοικίζεις, μήθ' ὅτι κακῶς καὶ οὐ κυρίως ὠνόμασας, ἀλλ' ἐπιτρέπω πᾶσιν, ὡς βούλονται, φθέγγεσθαι. κἂν ὁ κυβερνήτης εἴπῃ, φέρε τὸν ποὺς, οὐδέν μοι διαφέρει. ταῦτα Φαβωρῖνος καὶ Βίων, οὐκ ἐγὼ μέμφομαι· συνιέναι μόνον βούλομαι τοῦ λεγομένου" κτλ. — cfr. II, cap. 10 (vol. 8, p. 630 sqq. Kühn) III, cap. 1 (vol. 8, p. 642 sqq. Kühn).

[1141]) Galenus *„περὶ διαγνώσεως σφυγμῶν"* IV, cap. 2 (vol. 8, p. 931 Kühn): *„ἐν τούτῳ δὲ δὴ τῷ λόγῳ* (suppl. *τοῦ Ἀρχιγένους*) *πρῶτον τί δηλοῖ τὸ „ναστοτέραν", οὐ πάνυ σαφῶς οἶδα διὰ τὸ μηδὲ σύνηθες εἶναι τοῖς Ἕλλησιν ὄνομα κατὰ τοῦ τοιούτου πράγματος λέγεσθαι"* —

raro perobscurus, quod idem fere Stoïcis, quorum in philosophiam Pneumaticos sese formasse dixi, Galenus [1143]) et ante eum Cicero [1144]) aliique dederunt opprobrio.

In *φιλοριστίας* igitur reprehensionem incurrit Archigenes: vocem „*ὅρος*“ quidem auctor l. in deliciis habuisse videtur.

Permulta nomina novavit: valet illud et in auctorem lib., cuius in eundem numerum referenda haec: *περικατάλαμψις* p. 97 B, *ἐκτυλίσσειν* p. 97 C, *ἰδανικός* p. 97 D, *εὐμοιρατεῖν* p. 99 E, *συμπιλατικός* p. 100 E, *ἀντικατάγειν* p. 101 E, *ἀπροπετία* p. 102 E, *δαξασμός* p. 103 B.

Et ne ab iis quidem plane sese abstinuit, quae solis poëtis

---

ibidem p. 932 Kühn:

„*αὐτὸ δὲ πάλιν τὸ „„διασεσαγμένην““ πότερα ταὐτόν ἐστι τῷ μεμεστωμένην, ἢ ἄλλο τι δηλοῖ, σαφῶς οὐκ ἔχω συμβαλεῖν*“ —

cfr. cap. 2 (vol. 8, p. 946 Kühn).

[1142]) „*περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν*“ III, cap. 2 (vol. 8, p. 647 Kühn):

„*οὐ γὰρ ἁπλῶς εἶπε* (sc. *ὁ Ἀρχιγένης*)· *σφοδρὸς μὲν οὖν ἐστι σφυγμὸς ὁ μείζονα τὸν τόνον ἔχων τῆς κινήσεως, ἀλλὰ προσέθηκε, καὶ ῥοιζώδης ὤν· ὅ,τι ποτ' αὐτῷ βούλεται, μὰ τοὺς θεούς, οὐκ ἀκριβῶς συνίημι· ποιητικὸν γὰρ τοὔνομά ἐστιν ῥοῖζος, οὐ πολιτικόν, οὔτε συνεχῶς λεγόμενον οὐδέν, οὔτε τί ποτε σημαίνει, προδηλοῦν*“.

[1143]) „*περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν*“ III, cap. 1 (vol. 8, p. 642, v. 4 sqq. Kühn):

„*ἀρέσκονται γὰρ οὗτοι πάντες οἱ Πνευματικοὶ τοῖς ἀπὸ τῆς Στοᾶς δόγμασιν. ὥστ' ἐπεὶ Χρύσιππος αὐτοὺς εἴθισεν ἀμφισβητεῖν περὶ τῶν κατὰ τὴν φιλοσοφίαν ὀνομάτων, οὐδ' αὐτοὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν ἰατρικὴν ταῦτα ποιεῖν ὀκνοῦσι. καὶ Ζήνων δὲ ὁ Κιττιεὺς ἔτι πρότερον ἐτόλμησε καινοτομεῖν τε καὶ ὑπερβαίνειν τὸ τῶν Ἑλλήνων ἔθος ἐν τοῖς ὀνόμασιν*“.

[1144]) „Fin.“ III, 2, 5:

„Quamquam ex omnibus philosophis Stoïci plurima (sc. nomina) novaverunt, Zenoque, eorum princeps, non tam rerum inventor fuit, quam novorum nominum“ (cfr. III, 4, 15, III, 15, 51) —

ibidem IV, 3, 7:

„Quamquam scripsit artem rhetoricam Cleanthes, Chrysippus etiam; sed sic, ut, si quis obmutescere concupierit, nihil aliud legere debeat. Itaque vides, quomodo loquantur. Nova verba fingunt, deserunt usitata“. —

„Tusc. Disp.“ V, 12, 34:

„.... Zeno Citieus, advena .... et ignobilis verborum opifex“.

concessa sunt: quod et ipsum quadrat in Nostrum, qui admiserit voces has: „ἀέλιος“ p. 96 E, „ἀμενηνός“ p. 100 C, „ἀμοιβαδόν“ p. 98 E, „ἀτρεκής“ p. 97 B, „ἀφαυρός“ p. 102 C („ἑσπέριος“ p. 96 E, p. 97 B, „ἑῷος“ p. 96 E, p. 97 A sq.), „ἐφαμέριος“ p. 99 D, „κιρνάναι“ p. 101 C, „κληίζεσθαι“ p. 100 D, „λάβρος“ p. 103 A, „μιαιφόνος“ p. 104 E, „ὄρφνα“ p. 97 C sq., „παλαμναῖος“ p. 105, „ποθέρπειν“ p. 97 C, „σταδαῖος“ p. 98 C, „ὑπουράνιος“ p. 104 D, „νέρτεροι“ p. 104 D.

Eoque obscuritate quâdam laborat: laborat Ps. Timaeus quoque, novator nominum „ἀπροπετία“ et „ἰδανικός“.

Accedit, quod exstat certe in libello p. 99 E unum quidem verbum „ἀπεργάζεν“, quo de litteratis nemo homo fere, nisi Archigenes, usus esse videtur, plura, quae non soli quidem Archigeni cum Ps. Timaeo communia, velut „ἀπόχυμα“ p. 286, „ἀνορεξία“ p. 486, „κρᾶμα“ p. 116: accedit praeterea, quod Archigenes non abhorruit a furto litterario, qui Aretaeum expilaverit impudentissime, ut C. W. Klose demonstravit in commentariis, quibus nomen impositum est „Ianus“ Gothae 1851, T. I, p. 217 sqq. et proprie p. 234 usque ad p. 246.

Verum haec, quae dicta sunt, omnia non sunt eiusmodi, ut furto Archigenis certam fidem faciant nec ut alīus cuiusdam de Pneumaticis ac ne, ut medici, quidem. Ne autem penitus inquiram in Archigenem, vetat severa regiorum bibliothecariorum disciplina, quâ plurimi illorum librorum, quibus opus mihi est ad conficiendum hoc negotium, e custodiâ nimis anxiâ non dimittuntur nec nisi in illo bibliothecarum ipsarum conclavi, quod vulgo „Lesezimmer“ appellatur, introspici possunt. Excurrere enim Berolinum aut Bonnam quidem per angustias pecuniae mihi non licet. Quare, num medicus iste fuerit, num Pneumaticus, num Archigenes, hanc quaestionem persolvendam in alterum quendam reiciam necesse est, qui in meliore conditione constitutus erit. Mihi quidem nil fere restat, nisi ut breviter strictimque illos scriptores percenseam, qui his illisve Ps. Timaei vocabulis quasi privatis utuntur ac suis.

Quorum recentissimos profero de scholiastis unum Dionysii Thracis, cuius erat Ps. Timaei (p. 95 B) „ἰσοδυναμία“, et Iamblichum, cuius „ἐφάρμοσις“ (p. 95 C) et „ἡμιτετράγωνον“ (p. 98 A),

et Ps. Alexandrum Aphrodisiensem, qui nomen „νώτιος“ solo cum Ps. Timaeo p. 100 A, nomen „ἄσφαλτον“ non cum solo isto (p. 99 C), sed unâ cum Hippocrate etiam et Archigene et Galeno in usum vocavit. Dionysium denique, episcopum Alexandrinum (circa 255 p. Chr. n.), qui illud „συμπεριδινέεται“ (p. 96 D).

At hi quattuor omnes extra culpam sunto, cum Clemens Alexandrinus (circa 200 p. Chr. n.) Ps. Timaei libellum cognitum iam habuisset, qui Clemens quamvis falsa, ea tamen dorice laudavit, ita ut exclusa videatur interpretatio eiusmodi, quae non Ps. Timaei, sed Platonis *σύγγραμμα φυσικόν* designasse istum velit demonstrare.

Nec in Polluce crimen haerebit, quod perinfirme positum esset in vocabulo „ἐκφροσύνα“ (libelli p. 102 E) atque in „vocis“ definitione (lib. p. 101 A — apud Pollucem II, cap. 4, § 116 „πλῆξις ἀέρος“), quippe qui aetate inferior fuerit Nicomacho Geraseno, non satis certo quidem teste libelli.

Referor igitur ad Nicomachum ipsum, a quo accepisse videatur Iamblichus vocabula illa „ἐφάρμοσις“ et „ἡμιτετράγωνον“ simul cum nomine „ἡμιτρίγωνον“ (p. 98 B), quod Plutarchi quidem etiam erat, cuiusque — et, ut videtur, unius — illa Ps. Timaei (p. 98 A) vox „ἀνισόπλευρος“, primaque, opinor, libelli mentio.

Certe non mediocrem iste in tractandâ Platonis philosophiâ et speciatim quidem in explicando eius Timaeo operam curamque consumpsit. Conferatur eius „ἀριθμητικὴ εἰςαγωγή“ p. 69 extr. (II. 24. 11 Hoche), ubi

„ταῦτα δὲ τῆς οἰκείας σαφηνείας ἐπιλήψεται — inquit — ἐν τῇ Πλατωνικῇ συναναγνώσει κατὰ τὸν τοῦ λεγομένου γάμου τόπον ἐν τῇ Πολιτείᾳ ἀπὸ προςώπου τῶν Μουσῶν παρειςαγομένου“ —

et ibidem I, 2, 1 sq. Hoche: „οὐδὲ γὰρ τὸ βραχύτατον ἐπὶ ταὐτοῦ διαμένει (suppl. τὰ αἰσθητὰ), ἀλλ᾽ ἀεὶ μεταβαίνει παντοίως ἀλλασσόμενα κατὰ τὸν παρὰ Πλάτωνι Τίμαιον, ὅς φησι· „τί τὸ ὂν ἀεὶ, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον, καὶ τί τὸ γινόμενον μὲν, ὂν δὲ οὐδέποτε“; κτλ. —

et II, 18, 4: „Πλάτων μὲν — μεριστῆς γινομένης“ —

et II, 2, 3 et II, 24, 6.

Dicamne autem idcirco, culpam istam suscepisse Nicomachum? Non dicam; nullum enim mysticorum Nicomachi

numerorum vestigium in libello. Ceterum nil traditum de vitâ Nicomachi, nil de eius Platonicâ istâ *ἀναγνώσει*. Dimitto illum.

Num vero quae in Plutarcho residebit suspicio, oriunda nonnisi de Ps. Timaei vocibus „*διαστατικός*" p. 100 E, „*ἁμιτρίγωνον*" p. 98 B, „*ἐφαμέριος*" p. 99 E? Resideatne in Dioscoride Pedanio propter vocem „*ἀπόχυμα*"? (lib. p. 100 A). Nulla.

Nec licebit propter Ps. Timaei (p. 102 A) verbum „*ἀντεπιφέρειν*" in suspicionem vocare Andromachum Creticum.

Liceatne Heraclitum grammaticum, Stoae addictum, aequalem, opinor, imperatori Augusto, ob illud „*ἐπάρδειν* (lib. p. 102 B), aut ob „*λεπτομερ ίαν*" (p. 98 E) Asclepiadem Bithynum?

Non licebit.

Ad extremum hoc unum dico: argumenta quaestionibus de testimoniis veterum ac de usu verborum eruta non tantam nobis afferre vim, ut de tempore nulla relinquatur dubitatio illicitumque videatur, referre oculos ad initium saeculi p. Chr. n. primi et suspicionem quidem conferre in Eudorum Alexandrinum,[1145]) quamquam et haec suspicio, propterea quod Eudorus Academicus erat, infirma videtur.

Valedico unâque confiteor, magnopere me gavisurum esse, siquis alius inceptum meum peragens ipsum nomen Ps. Timaei certo constituerit.

[1145]) cfr. Zellerus III, 1, p. 543 sqq. ed. II.

Index.

Corrigenda.

S. 359 vollkommener l. willkommener.
„ 564 *νοσώδεσι πόκα* l. *νοσώδεσί ποκα.*

Typis G. Pätz (Lippert & Co.)

DE ORIGINE LIBELLI

„ΠΕΡΙ ΨΥΧΑΣ ΚΟΣΜΩ ΚΑΙ ΦΥΣΙΟΣ"

INSCRIPTI

QUI VULGO TIMÆO LOCRO TRIBUITUR QUÆSTIO

AB

J. R. W. ANTON,
DR. PHIL.

NUMBURGI AD/SAL.
IN AEDIBUS ALB. SCHIRMER.
1891.